ISSN 2229-547X

ৱিদেহ সদেহ -১৮

(ৱিদেহ-সদেহ ১৮, ৱিদেহ www.videha.co.in পেটাৱ (অংক ১৯১-২০০) সঁ,
মৈথিলীক সর্বশ্রেষ্ঠ গদ্য আ পদ্যক একটা সমানান্তৱ সংকলন)

ৱিদেহ মৈথিলী সাহিত্য আন্দোলন: মানুষীমিহ সংস্কৃতাম্

ৱিদেহ- প্রথম মৈথিলী পাক্ষিক ই-পত্রিকা

ISSN 2229-547X VIDEHA

সম্পাদক: গজেন্দ্র ঠাকুর।

সম্পাদক: গজেন্দ্র ঠাকুব। Editor: Gajendra Thakur.

বচনাকাব ঋপন মৌনিক ঋা ঋপ্রকাশিত বচনা (জকব মৌনিকতাক সংপূর্ণ উত্তবদাযিত্ব নেখক গণক মধ্য ছন্হি) . . @ . কেঁ মেন ঋটৈচমেন্টক রূপমেঁ . , . , . রা .txt ফ◌ॅার্মেটমে পঠা সকৈ ছথি। এতয় প্রকাশিত বচনা সভক কা◌ॅপীবাগষ্ট নেখক/সংগ্রহকর্ত্তা নোকনিক নগমে বহতন্হি। সম্পাদক 'রিদেহ' প্রথম মৈথিনী পাক্ষিক ঈ পত্রিকা ঐ ঈ-পত্রিকামে ঈ-প্রকাশিত/ প্রথম প্রকাশিত বচনাক প্রিন্ট-রেব ঋার্কাগিরক/ ঋার্কাগিরক ঋনুরাদক ঋা মূন ঋা ঋনূদিত ঋার্কাগিরক ঈ-প্রকাশন/ প্রিন্ট-প্রকাশনক ঋধিকাব বখৈত ছথি। (The Editor, Videha holds the right for print-web archive/ right to translate those archives and/ or e-publish/ print-publish the original/ translated archive).

ঐ ঈ-পত্রিকামে কোনো ব◌ॅাযন্টীক/ পাবিশ্রমিকক প্রারধান নৈ ছৈ। তেঁ ব◌ॅাযন্টীক/ পাবিশ্রমিকক ঞচ্ছুক রিদেহসঁ নৈ জুড়থি, সে ঋাগ্রহ। বচনাক সংগ বচনাকাব ঋপন সংক্ষিপ্ত পবিচয ঋা ঋপন স্কৈন কএন গেন ফোটো পঠেতাহ, সে ঋাশা কবৈত ছী। বচনাক ঋংতমে টাগপ বহয, জে ঈ বচনা মৌনিক ঋছি, ঋা পহিন প্রকাশনক হেতু রিদেহ (পাক্ষিক) ঈ পত্রিকাকেঁ দেন জা বহন ঋছি। মেন প্রাপ্ত হোযবাক বাঁদ যথাসংভর শীঘ্র (সাত দিনক ভীতব) একব প্রকাশনক ঋংকক সূচনা দেন জাযত। এহি ঈ পত্রিকাকেঁ মাসক ০১ ঋা ১৫ তিথিকেঁ ঈ প্রকাশিত কএন জাগত ঋছি।

ISSN: 2229-547X
মূন্য : ভা. রু. ৩০০০/- সংস্কবণ: ২০১৮, ২০২২

Videha Sadeha 18: A Collection of Maithili Prose and Verse (source:Videha e-journal issues 191-200 at www.videha.co.in).

শ্বন্বক্রম

গদ্য-খল্ড

গজেন্দ্র ঠাকুব- জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব “শ্বনিল”, সম্পাদকীয

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব ‘শ্বনিল’- শ্বাঁখিমে চিত্র হো মৈথিলী কেব (শ্বামে কথা) খল্ড ০-২৯ (জাবী..), জগদানন্দ ঝা 'মন্ব' জে ত্রূটিক উঁল্লেখ কেননি তকব পবিণাম থিক ‘সংশোধিত গজল-গংগা’, মৈথিলী গজলক সংসাবমে ‘শ্বনচিন্হাব শ্বাখব’, বামক ‘শ্বম্বঁবা’, প্রতিবঁস্ক সাহিত্যকাবক শ্বপ্রতিবঁস্ক গজল , শ্ববিন্দজীক শ্বাজাদ গজল , কোবাংগী – একাংকী

রিনীত উঁপেন- নর দিশাক কথা (জগদীশ প্রসাদ মংডলক গামক জিনগী)

কামিনী কামাযনী- নোস্টাল, সেযাম রেযাপক স্বর্ণিম শ্বতীত, ভাগমংতী

বতন ঝা- মৈথিলীক কিছু সমকালীন উঁপন্যাসক রিরিধ স্বরূপ

ডॉ রিদ্যানাথ ঝা- ডেংগূ রীমাবীক ভযারহ পবিদৃশ্য

কামিনী– গীত–গংগা

জগদানন্দ ঝা 'মন্ব'– "গজল গংগা"

ডॉ**. অজীত মিশ্র**– মৈথিল অঙনা : ‘তোবা অংগনামে’

আশীষ অনচিন্হাব– ধাবক "অগ" পাব, পদ্মা নদীক গবীব ব্রাহ্মণ, গাম কে অধিকাবী তোহে বড্কা ভৈয়া হো– (আলোচনা),সস্থ লোক, জঁ মহামো গাঁধী আগ–কাল্হি মিথিলামে জন্মল বহতথি, ব্রহ্মপিশাচ

পবমানন্দ প্রভাকব– করি অলিলজীক আঁতবিক পবিচিতি : গীত গংগা

ছত্রানংদ সিংহ ঝা– ‘গীত–গংগা’মে সব কিছু অছি

কেদাব কানন– গীত গংগামে অলিল, হমব সবহক পংডিতজী, সহজ আ মিলনসাব ছলাহ বেশ্বজী

ডা.অমব নাথ ঠাকুব– ‘গীত–গংগা’ক প্রবাহ

ডॉ**ং শিশিধব কুমব "বিদেহ"**– অলিলজী – ব্যক্তিত্ব আ কৃতিত্ব

ডॉ**ং শিশিধব কুমব “বিদেহ”আ স্বপ্রিযা বৈরী কুমাবী**– ভূকম্প– (বাঁল বিজ্ঞান কথা)

সৃজন শেখব 'খক্তয' (মূন নাম গংগানংদ ঝা)– জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন', রিহনি কথা– খশ্বত্ত গচ্ছা

রাঁন ঝকংদ পাঠক– মৈথিনীক গজনক সশীগু হস্তাক্ষব 'খনিন'

খবরিন্দ ঠাকুব– 'গীত–গংগা' কে রাঁহানে কিছু রাঁতকহী

ঝন্নাজী– (রিদেহক জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন' রিশেষাংক নেন ঝন্নাজী দ্বাবা খনিন জী সং নেন গু–সাক্ষাকোব), সেন্হী, রাঁখবা, কবোষ্ট , ধীযা–প্বতা নেন প্রেবক খচ্ছি দেরীজী, খধিকাব নেন ছষ্টপষ্টাগত মোহন দাস

বাম নোচন ঠাকুব– বমানংদ বেণু কে মন পাড়ৈত

যোগেন্দ্র পাঠক "রিযোগী"– একসবুখা সিপাহী

নরোঁ নাবাযণ মিশ্র– যগপ্বরুষ শ্রী বাজনংদন নান দাস

ওম প্রকাশ ঝা– রিচ্ছোহক নোব, – মাতৃরত পবদাবেশ্র

খনিন ঝা– খনষ্টৈন গপ্প

বরি ভূষণ পাঠক– দোস খা দোসক চানি প্রগ্নতি রেঁমেয, দোস যৌ দোস, হননমা.. চিননমা... ঠেকনমা

পত্রাচাব খংড— জগদীশ চন্দ্র ঠাক্ষব ’খনিন’দ্বাবা প্রাপ্ত পত্র

বাজদের মণ্ডন– খরাক

বিন্দেশ্বব ঠাক্ষব– বাজনৈতিক বিহনি কথা, প্রেম বিহনি কথা

খৰ্ঙ্কব বজ্জাক– কিছু প্রেম বিঁহন কথা, বাজনৈতিক বিঁহন কথা, কতাবক মৌসম খা বিঁন মৌসম ক বঁর্ষা, দোহা–কতাবমে সাঁঝক চৌপাবিপব কেঁ খাঠম মাসক বৈঁসাব সম্পন্ন !

উঁমেশ মন্ডন– ক্ষড়নক ক্ষব, বিপোর্ট–– সগব বাতি দীপ জবন, ৪৪ম কথা–সাহিহ গোষ্ঠী ডখবামমে সম্পন্ন ভেন

খখিনেশ ক্ষমাব– বাঁবূঁ ভোনা নান দাসক জযংতী মনন

বাম বিনাস সাহ্– ঙা ষ্টী হমব মজবূঁবী, চোব–সিপাহী, জাতি

নক্ষ্মী দাস– বাঁপক ধবম

ননন ক্ষমাব কামত– বাঁবাঁক নোটা

পত্ত- খন্ড

জগদীশ চন্দ্র ঠাক্বব ’খনিন’- গীত, করিতা, দোমা, চত্তুষ্পদী, গজন, খামে-গীত খা কিছু ৰাঁন করিতা

জগদানংদ ঝা মন্ব- গজন

দিনীপ ক্মাব সাহ- খহোঁ হমব..., মিথিনা হমব..., ক্ষণ ভবি..., হমবা যাদ খবৈঁএ...

ঝ্নন্না জী- গজন, করিতা ঐৰ কী ৰেঁবিযা

বমেশ- তাজীরন হমব নহি

নন্দ রিনাস বায- নৈতিকতা খা গমান, নেতাজী, হমব সপনাক রিহাব

কামিনী কামাযনী- খঁকোবরষ্ট মঁদিব

কিশন কাবীগব- গস্কূন জাগত ছী হম

খাশীষ খনচিন্হাব- কিছু ৰাঁন গজন, কিছু গজন

ডॉ০ শশিধব ক্মব "রিদেহ"- মাবিতে বাস ৰাঁন করিতা (রন্য খাধাবিত), ফাগুনক পানি, মাঘ, সোম্ম ৰাষ্ট, মংগনময হো নর রর্ষ, তমঘৈনা ভবি - ভবি খননহুঁ, পবিরর্তন, সহনশীনতা, ঞ্জা কী ভেন ! ? ! ? ! ,

ছঠি গীত - ১-২, নেখকক জিনগীক ছন্দ, শ্রী গণপতি রন্দনা

শ্ববক্ষ বাগুন- কিছু গজন, পবদেশী মনক ভারনা

ওম প্রকাশি ঝা-কিছু গজন

বরি ভূষণ পাঠক- তীনটা করিতা

রিজযনাথ ঝা- নর রর্ষক এহি মধ্ব পহবমে, হমব নাম পবিচয সাদব স্ববত হম, চেতনা কেব নর সৃজনমে

সৃজন শেখব 'খৰ্ভুয' (মূন নাম গংগানংদ ঝা)- গীত সঁ পহিনে, হ২ম, জিনগী কে দস্তারেজ়, সভ মৈথিন কে নেন, প্রেম কে গীত-সৃজন, হমব গাম, জিনগী কে গীত, গীত এগো সপনা

খৰ্ব্ব বজ্জাক- চবিপতিযা, কিছু গজন, একটা কতা

মহেশি ডখবামী- বংগ বাস

রিন্দশ্বব ঠাকুব- গজন

রিঁনীতা ঝা- বখৰাঁব বাঘর

রিকাস ঝা- এনৈ ফাগুন মাস সখী হে

নীরজ কর্ণ– গজল

গদ্য খণ্ড

গজেন্দ্র ঠাকুর
জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর "অনিল"

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন' জী মূনতঃ করি ছথি, ওনা গদ্য সমানোচনাপব সেহো হিনকব নিখনা নিখাএন খছি।

পদ্যক পদ্যময হেবাঁক্ গপ, গীত হেবাঁক গপ কিছু করিক ঋংসং বঁহবাগত বহৈত খছি। ও পদ্যক গীতময, গেযময নৈ হেবাঁপব কন্নাবোহৈ কবৈ ছথি। ফেব খাগাঁ জা কঽ পদ্যক গেয নৈ হেবাঁ নেন নর খাঢ় ীকেঁ দোষ দৈত একবা প্ববান খা নরক বাঁচ সংঘর্ষ বঁনা দৈ ছথি।

তঁ কী পদ্যক গেযতা ওকব প্ববান শৈনীক হেবাঁক পবিচয দৈএ ? এতঽ কিছু নর খাঢ় ীক নোক ঐ ঝপাসামে খাবিঁযো জাগ ছথি খা পদ্যমে গেযতা ভেনে ভার কম ভঽ জাগএ, গন্যাদি বাঁজি–নিখি কঽ প্ববান পীঢ় ীক কিছু গোষ্ঠৈক তর্ককেঁ কাটৈবাঁক বঁদনা দূঢ় কবৈ ছথি। মূন গপ জে ঝাঁপন জাগএ সে খছি প্ববান পীঢ় ীক কিছু করিক গেয ঋদা ভারহীন বচনাকেঁ সমানোচক দ্বাবা দবাঁড়নাপব ও একবা নর খা প্ববানক সংঘর্ষ কহি দৈ ছথি খা খপন বচনা নেন খপনে স্থান নির্ধাবিত কববাঁক চেষ্ঠা কবৈ ছথি। এতঽ জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন'ক বচনা জে গীত হ্খএ বাঁ গজন বাঁ করিতা, একটৌ উঁদাহবণ বঁনি সোন্মাঁ খবৈঁত খছি, জতঽ ত্তকমিনানী মাত্র পদ্য হেবাঁক মাণদণ্ড নৈ খছি। জতঽ পদ্যক গেযতা একব খরগুণ নৈ বঁনৈত খছি। জতঽ খকরিতামে সেহো তাবতম্য খছি। জতঽ নর খা প্ববানক কৃত্রিম ভেদ মেটৌ জাগত খছি খা দোষকেঁ গুণ কহেবাঁ নেন নর খা প্ববানক সোঁগবক খগতা নৈ পড় ৈএ।

२

भगवानक अस्तित्वक उत्तर उपनिवेशवादी वचनाकार लेल एकटा बुझौअलि अछि। जँ भगवानक अस्तित्व मानल जाए तँ समस्या आ नै मानल जाए तँ विश्वरूपी फोटोके फ्रेममे अतम, नाटकेक मंचे निपत्ता। ओ सूरुज, ओ चान, ओ कोटि तरेगन, अकास, साँझ-प्रात, रौद-बसात, गाछक फड़नाए, पानिक तपब, भाप उड़ब, मेघ बनब-बरसब, गहूम धान उपजब, फलक फूलब, सागर-पर्वत, ओ सभ ककरा लेल ? हमरे लेल ने। आ हमरा लेल ओ सभ किये तँ बनेलहिये हएत। आ साइंस हमरा सभक मगजमे ढुकल अछि, से बिनु बनेने किछु बनि जाएत से सोचबो कठिन। आ जँ ओ बनेनहार देखाइत अछि तँ फलनाँ-चिलनाँ नाम दै छी। आ जँ बनेनहार नै देखाइत अछि तँ ओ बना कऽ नुका गेल। आ से भेल भगवान। सभटा हमरहि लेल बना कऽ नुका गेल भगवान।

३

नारी चेतनाक स्वरमे सेहो कन्नारोहटेक अभाव अछि। सदा ओ आशा सेहो समाजमे बाँनिकाका आगमनपर भऽ रहल शोकक परिचायक अछि, नै तँ बाँनक लेलओ पढ़ किए नै लिखाएल, जखनकि बाँनकक रोजगारी सेहो पैघ समस्या अछि। सदा कन्नारोहट नै अछि, आ वास्तविकतासँ लड़बाक लेल वस्तु अछि; हमरा चिन्ता कथी के। कारण बूची बढ़ती, पढ़ती-लिखती। दहेज दानवक विरूद्ध अड्ढ उठेती। साइंसक संपैत अर्जित करती।

সংগী অপ্পন অপনে চুনতী। অপন বাটৈ অপনে শ্রেয়সং বনেতী আ দুখসং লড়তী।

৪

হমরা চিন্তা কথী কে, কহ বাদ মম্মী তোঁ চিন্তা জুনি কর, মে বচ্চা মম্মীকেঁ চিন্তা নৈ করবাক অনুরোধ করৈএ আ ওই বচ্চা বুচ্চী ছী সেহো স্পষ্ট ভঽ জাইএ, কারণ ও দহেজ নৈবনা সং বিয়াহ নৈ করত। ওনা মিথিলামে লড়কীবনা সেহো পহিনে দহেজ নৈ ছলা, যদ্যপি তখনো সে স্ত্রীক শ্রেষ্ঠতাক প্রমাণ নৈ ছল বরন্ তখন বূঢ় বরক বিবাহ ছোটৈ বচিয়াসং পাই দঽ কঽ ভঽ জাই ছলৈ। আ সে আর ভয়ংকর ছল। আমেরিশ্বাসপর বল দেল গেল অছি, কারণ জং বুচ্চীমে আমেরিশ্বাস রহতন্হি, আ সে রহতন্হি তং সভটা সমস্যা খতম।

৫

পদ্যক মূল গুণ গেয রহএ আ লযমে রহএ, মানে নিবদ্ধ। পদ্যক ই জে তথাকথিত প্রবাহ অবধারণাক মূল বিশেষতা বতৌনিহার ছথি, আ ওই লোকনিসং অপন পদ্যক স্থান-নির্ধারণ করৈত ঊঁচ ঠাম করএ চাহৈ ছথি, তিনকা লেল গজলক নব-জাগরণ, জইমে বহরপর বেসী ধমর্থনক বাদ নিবদ্ধ নির্ধারণ ভেল, সেহো মারকেশ জকাঁ আএল। কারণ ই গজল সভমে তারতম্য আএল, লয আএল, তীক্ষ্ণতা আএল। জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিল' ই নবজাগরণমে গজল লিখনাই শুরু কেলনি আ সিদ্ধ কেলনি জে প্রতিভাবান লোক নীক গেযগজল-ভাবগজল

গীত–গজল, কিছু নিখমপব ধ্যান দ২ ক২, খাব নীক জকাঁ নিখি সকৈ ছথি৷

বদীফ খা কাফিযাক জে প্রযোগ খনিনজী কেনে ছথি সে নৌনরশী নিখন গজন নৈ রবন্ মোকমে নিখন গজন খছি৷

৬

ধীবেন্দ্র প্রেমর্ষিকেঁ দেন রীডিযো গশ্টবর্ম্যমে সিযাবাম ঝা সবস কহ ছথি জে মংচস্থ বচনাক ফেবমে খনিন জী বচনাক গ্বণপব ধ্যান দের্ব রিসবি গেনা, খা এক তবফেঁ হ্নকব বচনাকেঁ সাহিত্যিক কসৌটীপব ও খাবিজ কবৈ ছথি৷ কিছু বচনাক রিষযমে ওা সমী সেহো নাগৈত খছি৷ ঋদা খনিন জীক দোসব গনিংগমে র্বহবযাঞ্চ গজন খাএন, খা খনিন জী প্ববান খনিনসঁ ফবাক দেখাগ পড়২ নগনা৷ চেতনা সমিতিক মঁচক খার্ব নীক জকাঁ পতন ভ২ চ্কন ছন, নর–প্ববান ভূপ একবা নীক জকাঁ মৈবেজ (র্বৈকট) হোন র্বনা দেনে বহথি৷ সে মঁচস্থ বচনা পড়সর্বাক জোগাবো খতমে ছন৷ খাবম্ভমে ও র্বহবক রিকদ্ধ র্ব্যনা গেনথি–

> র্বহবক ঝংঝটিসঁ হমবা খাজাদ কব্ব
> হম গজন ছী হমবা নৈ র্ববর্বাদ কব্ব

ঋদা প্রতিভাকেঁ ননকাবা দিযৌ তঁ ও ননকাবা স্বীকাব কবৈ ছী, মৈদান ছোড়ি ভাগৈ নৈ ছৈ৷ খা জখন খনিনজীক গজন গংগা খাএন তঁ ওকব সভটা গজন খবরী র্বহব৷ সবন রার্শিকি র্বহবমে ছন৷

ঋা জগ গজনক পহিল শৈব উঁপবাকা শৈব ছন ওগ গজনকেঁ সেহো সবন রার্শিকি ৰঁহবমে প্বনর্নেখিন ভেল ছন ঋা নীচাঁমে নিখন ছন– (সবন রার্শিকি ৰঁহব, ৰর্ণ–১৭)

ঋা ৰঁহবক ঝঁঝর্টিমে পড়নাক ৰাঁদ জে করিতাক/ ৰাঁন করিতাক পদ্যময ৰূপ ঋাএন, নাবী–স্বৰক তীক্ষ্ণতা ঋাএনসে করিক ঞমিক গ্বণামেক রিকাস ছন, ঐমে সঁ কিছু করিতাক চর্চা হম উঁপবমে কেনে ছী/ ঝদা বদীফ ঋা কাফিযা জে নূতনতা, রিচাবক জে তীক্ষ্ণতা গজন সভমে ঋাএন তকব কোনো জোড় নৈ/ ঋা মাত্র যএহ গজন সভ হ্নকব স্থান মৈথিনী সাহিত্যমে উঁচতম স্থানপব বখৰাঁ নেন পর্যাপ্ত সিদ্ধ ভেল/

৭

পঢ়ৰ ঋা নিখৰ কী ভেন/ ঞ ভেল সিখৰ– নিবন্তব সিখৈতবহৰ/ জকবা নিখৰাঁক ঋা পঢ়ৰাঁক মোন হোগ ছৈ তকবা ৰুঁঝ জে সিখৰাঁক হিস্সক ছৈ/ ঋনিন জী দ্বাবা বদীফ সভক জে প্রযোগ ভেল ঋছি সে ঋদ্ভুত/ কিছু উঁদাহবণ দেখূ–

ছী	ঋছি	কহ বাখূ	মোন হোগএ	ৰাঁটৈপব জহাঁ–তহাঁ
কী	কৰু	থিক গজন	গেন ঋছি	কোনা–কোনা
নিয ২	ৰুঁনৈএ	ঋহাঁ ছী	কবৈএ ঋাদমী	নীক নাগন
মে	কহাঁ	জীরন ভবি	বাম–বাম	কতেক ৰেব
চাহী	ঋহিনা	কোনা	ৰঁহুত	ছী জখন–তখন

		ভেনৈ	খছি	
খহাঁ	গেনহুঁ	ছী হম	বহন ছী	দেখনৌং জীরনমে
ছৈ	রাঁরা	জীরনমে	কিযো নৈ ছৈ	ছী হম–খহাঁ
এনৌং	দুনিযা	দেখৈ ছী	সভঠাঁ খছি	সভঠাঁ সভ গাম খা শহবমে
জাগ এ	বুঁঝনি যৈ	কঽ দেখূ	বহন খছি	মে রেঁব–রেঁব দেখৈ ছী হম
বাখূ	নে পূছূ	কবৈ ছী	ভবি গামক	বহন খছি কী কবিযৌ
নৈ	জাগএ	ছী খহাঁ	হমব গাম	রনৌনে রৈসন ছী
মে ছী	রঁদনন	বহন	রঁহুত খছি	খহাঁ কী কবরৈঁ
হম	জব্ধবী ছৈ	কঽ হম	ছৈ কী কবরৈঁ	হমব গামক চৌকপব
ভে নৌং	গেন ছী	তকৈ ছী	বুঁনৌ ছী	ছী তংগ গজন কহৈ ছী
খহাঁ	বহনৌং	বহন ছী	ছী ভোবে–ভোবে	ছৈ কী কবরৈঁ

খা তেঁ রঁহবকেঁ ঝাঁঝঠ মাননিহাব খাগাঁ জা কঽ কহৈ ছথি–

খিড়কী, কেরাঁব কিছু নৈ, মহন কোনা ভেনৈ

নে বদীফ খা নে কাফিযা, গজন কোনা ভেনৈ

সম্পাদকীয

সাহিত্য অকাদেমীক মৈথিলী বিভাগক বিষযমে কিছু কহনাই অপন সমএ খরাপ করনাই হএত। ২০১৩ মে একটা বিবাদ উঠল, জইমে সভ ভাষামে কিছু গোটে অকাদেমী পুরস্কার ঘুরেলন্হি, আ জে নৈ ঘুরেলন্হি সেহো অকাদেমীক কিছু খাস বিন্দুপর গ্বমকী সাধনাপর প্রশ্ন উঠেলন্হি। মুদা ঐ বিবাদমে জই ভাষাক বিভাগ সাহিত্য অকাদেমীক সভসঁ বেসী ভ্রষ্ট/ চাটুকার বনল সে ছল মৈথিলী বিভাগ। পুরস্কার ঘুরেলাক তঁ দূর, কোনো তরহক কোনো–প্রশ্ন, কোনো সিদ্ধান্তিক বিরোধ ধরি নৈ। আ ওই ভ্রষ্টতা/ চাটুকারী লেল ওকরা নির্লজ্জতাপূর্ণ কার্য করবাক লাগসেঁস, জে ওকরা লগ পহিনহিযেসঁ রহি, কের পুনঃ নবীনীকরণ ভ' গেলৈ, সাহিত্য অকাদেমী তকর নবীনীকরণ ক' দেলকৈ। আব মাত্র 'সগর রাতি দীপ জরয' আ 'সমানান্তর সাহিত্য অকাদেমী পুরস্কার' সাহিত্য অকাদেমীক মৈথিলী বিভাগক বিরুদ্ধ ঠাঢ় অছি। 'সগর রাতি দীপ জরয' পর সাহিত্য অকাদেমীক গ্রহণ ক্ষণিক রূপসঁ লাগিতে রহএ, ওহিনা গ্রহণ ক্ষণিকে হোই ছৈ।

ভারতক সাহিত্য অকাদেমীক উদ্দেশ্য কী ছৈ? জঁ একর মৈথিলী বিভাগক কার্যক হিসাবসঁ কোনো ছাত্রকেঁ একর উত্তর দেবা লেল কহল জাএ তঁ একর উত্তর ও এনা দেত–

–সাহিত্যমে একটা খাস জাতিক খাস পবিবাব/ গ্রুপক প্রতিক্রিযাবাদী আ মেডিযোকব বচনা/ বচনাকাবকেঁ পুবস্কৃত কবব

–সেমীনাব, অনুবাদ আদি কার্যক্রম/ অসাগনমেণ্টমে অবহঙ্গ–সন কৃত্রিম মৈথিলী লিখৈবলা তথাকথিত লেখক সভকেঁ মুখ্যতযা সম্মিলিত কবব

–সাহিত্যমে একটা খাস জাতিক কিছু খাস পবিবাবকেঁ মুখ্যতযা ঙা পুবস্কাব বাঁটৈব

–অনুবাদ পুবস্কাব আদি তকবা দেব জে মাত্র পুবস্কাব লেল একটা অনুবাদ অবহঙ্গ–সন কৃত্রিম মৈথিলীমে কেলে হোথি

–দোসব জাতিক কিছু লেখককেঁ আশা দিঅবৈত বহব জগসঁ ও 'স্টেটস কো' মে বাধা নৈ বনথি

–স্বচা মৈথিলীক উৎকৃষ্ঠ বচনাকেঁ সবকাবী তংত্রসঁ দূব বাখব আ অবহঙ্গ–সন কৃত্রিম মৈথিলীকেঁ আগূ বঢ়াএব

–মৈথিলীক সিলেবসমে জমীদাব আদিক জীবনী অবহঙ্গ–সন কৃত্রিম মৈথিলীমে দেব জগসঁ জনসামান্য আ স্বচা মৈথিলীক উৎকৃষ্ঠ সাহিত্যক প্রশংসক অপন বচাকেঁ মৈথিলীসঁ দূব কবএবলা অবহঙ্গ–সন কৃত্রিম মৈথিলীক পঢ়াইগসঁ দূব বাখথি, আ জগসঁ সবকাবী তংত্রক মৈথিলীপব হুলকব কব্জা কাএম বহল্হি।

একব নিম্ননিখিত স্বখদ আ দুখদ পবিণাম ভেলৈ:–

–ভাবতীয সংবিধানক অষ্ঠম সূচীমে গেলাক বাঁদো

প্রাগমবী শিক্ষা ধবিমে মৈথিলীক পঢ় াগ নেন কোনো তবহক গম্ভা জনসামান্যমে নৈ এনৈ। একব রিপবীত কিছু ঠাম ত্থরহষ্ঠ–সন গ্নত্রিম মৈথিলীক পঢ় াগক রিবোধ ভেন, সিনের্সক রিবোধ ভেন।

–মৈথিলীক সমানাংতব পবম্পবাক প্রাবম্ভ ভেনৈ, জগসঁ উংকৃষ্ঠ কোষ্টিক মৈথিলী সাহিত্যসঁ সংসাবক পবিচএ ভেনৈ।

–সাহিত্য ত্থকাদেমীক মৈথিলী রিভাগকেঁ ওকব গ্নতক্তা নেন নির্নজ্জতাপূর্ণ কার্য কবরাঁক নাগসেংসক সাহিত্য ত্থকাদেমী দ্বাবা নরীনীকবণ কএন গেনৈ।

–মূন ধাবাক সাহিত্যক স্তব নিবংতব নূতন ত্থধম স্তবকেঁ প্রাপ্ত কবৈত গেন।

–স্কূন ক◌াঁনেজমে মৈথিলী রিভাগ ছাত্র রিহীন ভ' গেন, ওত্তুক্কা শিক্ষককেঁ এন.সী.সী., স্কাউষ্ট গাগড, প্রাষ্টেক◌াঁন ত্থাদি কার্য নেন প্রযোগ কএন জেরাঁক মজর্বূবী প্রশাসন নেন ভ' গেনৈ।

–সাহিত্য ত্থকাদেমী ত্থাদি দ্বাবা প্রকাশিত পোথী গ্নত্রিম মৈথিলীমে বহরাঁক কাবণেঁ গোদামমে সড়ি গেনৈ।

–মূন ধাবাক গ্নত্রিম মৈথিলীক পত্র–পত্রিকা ত্থা পোথী নোক ত্থপনে ছাপি প্ববস্কাব নেন ত্থপনে পঢ়এ নগনা।

–'সগব বাতি দীপ জবয' পব সাহিত্য ত্থকাদেমীক গ্রহণ নাগ' নগনৈ।

–সম্পূর্ণ সবকাবী সংবক্ষণক রাঁদো মূন ধাবাক গ্নত্রিম মৈথিলী ভাষা, ওকব সিনের্স ত্থা ওকব এজেন্ডা

জনসামান্যসঁ দূৰে বহন ঋা ওকবা ঋপনে মধ্য কন্নাৰোহঠ ৰঁঢ় ৈত গেন।

–মৈথিনী ভাবতক একমাত্র ভাষা ভেন জত' সামানাঁতিব ধাব ফৌদাগত বহন ঋা মূন ধাব ঘী–মনীদা খাগত বহনাক ৰাঁদো মবনাসন্ন ভ' গেন।

সাহিহ ঋকাদেমী সংপোষিত হৃত্রিম মৈথিনী ঋা ওগমে দেন জাএৰঁনা প্রবস্কাবক ঋবমূন্যনক পাষ্ঠাঁ মৈথিনীকেঁ মাবৰাঁক, ঋা মৈথিনীক মাধ্যমসঁ ভেষ্টৈৰঁনা নোকবী–চাকবী, স্বরিধা, প্রবস্কাব ঋাদিপব একক্ষত্র বাজ্য কবৰাঁক, সবকাবী–এনজী.ও.– সংস্থাক পাগপব ঘ্মৈত–ফিৰৈত খাগ–পিৰৈঁক ঋাকাংক্ষাক পূর্তি কবৰাঁক সাকাংক্ষ উদ্দেশ্য বহন।

ঋা গ্র সভ মৈথিনীক ৰঁদনামে ভেন।

রিহনি (রিঁহন) কথাক রিশ্ব পবিদৃশ্য:

ঋপন এক পাঁতি–দূ পাঁতি, এক পাবাগ্রাফ– দূ পাবাগ্রাফক ঋতি–নঘ্কথা নেন ঋংগ্রেজী সাহিহক একটা নর রিধাক ঋারিস্কাব কবএরানী নিডিযা ডেরিসক নেখনী নঘ্কথা, উপন্যাস ঋা করিতাক জেনেবিক রগীকবণকেঁ নৈ মানৈত ঋছি ঋা নেখকীয স্বতংত্রতাক সমর্থক ঋছি/ হ্নকব কিছু নঘ্কথা করিতা সন ঋছি তঁ কিছু নিরঁন্ধ সন/ হ্নকব ঋতি– নঘ্কথা চ্ঙ্কীকঙ্কা নৈ ঋছি ঋা গনিযঠৈক 'ঋারঁজবরেশন' সন ঋছি, রিঁন্ব ভারক, জগমে ভারনাক হিনকোব পাঠমে পৈসন ঋছি, ৰাঁহবমে নৈ/

নিডিযা ডেরিসসং জখন একটা গংঠৈবব্যূমে গ্র পূছন গেন

জে ’ফ্লৈশ ফিকশন’, ’নঘ–নঘ্কথা’, ’খতি নঘ্কথা’ ’গদ্য করিতা (প্রাজ–পোএম)’ ৱাঁ ’প্রাএম’ খাদিক ঢেব বাস রগীকবণ সাহিত্যমে পসবন ঘোব–মন্থাক সমাধান খছি তঁ ও কহননি জে জঁ নর রগীকবণক খারশ্যকতাক খন্বভর হএত তঁ সে ৱঁনৱেঁ কবত খা স্বীকার্য হেৱেঁ কবত, ওনা ওগমে কিছু সমএ নাগি সকৈএ/ ও কথাকেঁ করিতাসঁ ৱেঁসী নচক ৱঁনা রগীকবণ মানৈ ছথি খা গদ্য করিতাকেঁ কথা কহৈত ছথি/ নিডিযা ডেরিসকেঁ ২০১২ ওা. ক মৌন ৱূঁকব খন্তবষ্ট্রীয পুবস্কাবসঁ সম্মানিত কএন গেন/

সৈহ্মএন ৱেঁকিষ্ট, ফ্রেন্জ কাফকা খা জোর্জ ন্বগস ৱোঁর্গেসিক কথা সভ সেহো এক পৈবাগ্রাফসঁ সঁ সএ পন্না ধবিক খছি/ হ্মদা ঐ তীনূ গোষ্টে সঁ ভিন্ন ছথি ফেনিক্স ফেনিখন, জিনকব হজাব সঁ ৱেঁশী তীন পাঁতিক উঁপন্যাস সভক সংগ্রহক ফ্রেঁচমে ১৯৪০ ওা. মে সোন্সাঁ খাএন খা জকব খংগ্রেজী খন্বরাদ ২০০৭ মে ’তীন পাঁতিক উঁপন্যাস (নোরেন্স ওন খ্রী নাওন্স)’ ক নামসঁ প্রকাশিত ভেন/ ফ্রেঁচমে একব খর্থ ’নঘ্ উঁপন্যাস’ খা ’সমাচাব’ দুন্ব হোওএ খা ও খপন সমএক ন্যূজক সংকনন খছি/ খবন্স্ট হেমিংগ্বক ৬ শৱ্দক কথা:”ফ◌ৌব সেন: ৱেঁৱী শূজ, নেরব ৱোর্ন” মে প্রাবম্ভ (ফ◌ৌব সেন), মধ্য (ৱেঁৱী শূজ) খা খন্ত (নেরব ৱোর্ন) তীনূ ছৈ, ওা ফ্লৈশ ফিকশনক খতি রূপ খছি খা হেমিংগ্বসঁ একব সম্বন্ধ ছনৈহো খাকি নৈ, সেহো রিরাদক রিষয খছি, কাবণ হ্নকব মৃত্যুক ৩০ ৱর্খক ৱাঁদ ১৯৯১ মে হ্নকাসঁ একব সম্বন্ধ জোড়ন গেন/ ওনা ঐ তবহক কিছু খতি প্রযোগ জেনা সিক্স রউ মেমোওর্স সীবীজ (ঔননাওন স্মিথ মৈগজীন) নোকপ্রিয বহন/

মৌথিনীক রিহনি কথা মৌথিনীমে একটৌ স্থাপিত হোওত

গেন রিধাক নেন নর নররগীকবণক খারশ্যকতাক খন্বভরক বাঁদ বঁনন খা স্বীগ্নত ভেন খা 'হ্লশী ফিকশন', 'নঘ–নঘ্কথা', 'খতি নঘ্কথা' 'গদ্য করিতা (প্রাজ–পোএম)' বাঁ 'প্রাএম খা 'খারঁজবরেশন' সন 'সীড স্টাবী'ক ৰূপমে রেঁশী চিন্হাব ভেন খছি।

সাহিত্য খকাদেমীক 'বী' টীম: পটনা খা দিল্লীমে চেতনা সমিতিক তর্জপব দূ টা খাব সংস্থা খ্জন খছি, মৈথিনী নেখক সংঘ, পটনা খা মৈথিনী সাহিত্য মহাসভা, দিল্লী। চেতনা সমিতি জকাঁ ওা দ্নূ সেহো নর–ব্রাহ্মণ্বাদী রার্ষিক রিদ্যাপতি পর্র সমাবোহ কবৈত খছি জকব নাম এমসং মৈথিনী নিটৈবেচব ফেস্টিরন খা রার্ষিক সংগোষ্ঠী ছিঐ। তীনূমে বঁহ্ত বাস সমানতা ছৈ, মৈথিনী সাহিত্যমে জে কঙ্কবতা ছৈ তকব ওা সভ পোষণ কবৈত খছি, সাহিত্যিক চোবিক জাতিক নামপব ওা দ্নূ সমর্থন কবৈত খছি চাহে ও পংকজ ঝা পবাশব হ্খএ রা স্বর্শীনা ঝা, চেতনা সমিতি চোব সভকেঁ যুগ–যুগ জিযাবৈঁত খছি খা শেষ দ্নূ সংস্থা তকবা টৌনিক দৈত খছি। তীনূ সংস্থা সাহিত্য খকাদেমীসং সাংগঠ–গাংগঠ কেনে খছি খা চেতনা সমিতি জকাঁ শেষ দ্নূ ওকবাসং মান্যতা প্রাপ্ত কবরাঁ নেন নানাযিত খা প্রযাসবত খছি, মৈথিনী নেখক সংঘ 'সগব বাতি দীপ জবয' কেঁ সাহিত্য খকাদেমী দ্বাবা গীড়া নেরাঁক প্রযাসক পূর্ণ সমর্থন কেনক খা সমানান্তব ধাবাক রিবোধক বাঁদ কনে কান নেন ওগ প্রযাসমে থমকন খছি, ওকবা দ্বাবা সাহিত্যিক চোবকেঁ প্রশ্রয দেনাক কাবণ খা নর–ব্রাহ্মণরাদক সমর্থনক কাবণ সমানান্তব ধাবাক সাহিত্যকাব মৈথিনী নিটৈবেচব ফেস্টিরনক বাঁযকাট

केनन्हि/ जाहिँ ओ तीनू संस्था (पहिल अछि मैरेज हाल आ शेष दुनू अछि पोस्ट मैरेज बिसेप्सन कमिटी) अपन कार्य आ उद्देश्यमे परिवर्तन नै करैत अछि, समानान्तर धाराक लोककेँ साहित्य अकादेमीक संग ऐ तीनूसँ सेहो सावधान रहबाक चाही/

श्रद्धांजलि: मैथिलीक प्रसिद्ध नाटककार श्री गुणनाथ झा स्वर्गीय भऽ गेला। मैथिली पत्रिका कर्णामृतक सम्पादक श्री राजनंदन लाल दासजीक पत्नी सेहो स्वर्गीय भऽ गेली । विदेह परिवार दिससँ श्रद्धांजलि।

प्रबोध साहित्य सम्मान:श्री केदार नाथ चौधरीकेँ प्रबोध साहित्य सम्मान देल गेलन्हि। बधाइ।

विदेहक २०० म अंक: १३ अप्रैल २०१६: विदेहक २००म अंक मे विदेह सम्मानसँ सम्मानित कृति आ कृतिकारक समीक्षाक प्रारम्भ भेल अछि जे आगाँ किछु अंक धरि चलत/ समानान्तर साहित्यक ओ सम्मान सरकारी साहित्य अकादेमीक सम्मानकेँ जाइ तरहेँ ध्वस्त केलक अछि, मैथिली साहित्य आ साहित्यकारक संख्या आ गुणमे जेना वृद्धि केलक अछि से पाइरहेना प्रवस्कारक तुलनामे आन्तरिक मोटीवेशनक विजय मात्र देखबैत अछि/ पहिने साहित्यकार मात्र जीबैले लेल काज करै छल, फेर प्रवस्कार लेल आ आब ओ अपन साहित्य लेल एकटा उद्देश्य संग काज कऽ रहल अछि, जतऽ ओकरा मोटीवेट केनहार ओ स्वयं अछि/ आ ओकर मोटीवेशन छै ओकरा सोझाँ एकटा उद्देश्य/

ड्राइव- द सरप्राइजिंग ट्रुथ अबाउट व्हाट मोटीवेट्स अस (लेखक- डेनियल एच. पिंक) कम्प्यूटर जका

समाज सेहो अपन ऑपरेटिंग सिस्टम (अदृश्य दिशा आ निर्देश) स ँ चलैए। पहिल मानव ऑपरेटिंग सिस्टम (मोटीवेशन 1.0) मात्र अस्तित्व रक्षा लेल छलै। तकर बाद आएल मोटीवेशन 2.0 ऑपरेटिंग सिस्टम जे बाहरी पुरस्कार आ प्रतािडनापर आधारित छलै। मोटीवेशन 2.0 बीसम शताब्दीक लीखपर चलैत रहैबला काज लेल सफल छलै। मुदा 21म शताब्दीमे ऐ ऑपरेटिंग सिस्टममे बहुत रास बग आबए लगलै, ओ बेर-बेर क्रैश हुअ' लगलै। 21म शताब्दीमे हम जे करै छी तकरा केना सजबै छी, हम जे करै छी तकरा केना सोचै छी आ हम जे करै छी तकरा केना करै छी ऐ सभ लेल 2.0 ऑपरेटिंग सिस्टम उतेक कारगर नै रहल। आ तैं लेल नव ऑपरेटिंग सिस्टम आवश्यकताक अनुभव भेल। मोटीवेशन 2.0 ऑपरेटिंग सिस्टमक पुरस्कार आ प्रताडनाक मॅाडल आंतरिक मोटीवेशनकेँ मिझाब' लागल, परिणाम (मात्रा आ गुण दुनू) केँ घटाब' लागल, रचनाशीलताकेँ अकुच' लागल, आ नीक व्यवहारकेँ घटाब' लागल। ओ ऑपरेटिंग सिस्टम अनावश्यक बौस्तु, जे हमरा नै चाही,सेहो देब' लागल, अनैतिक व्यवहारकेँ प्रोत्साहित कर' लागल, लोककेँ एडिक्ट बनब' लागल आ छोट आ क्षणिक परिणाम बला सोचकेँ प्रोत्साहित कर' लागल। मोटीवेशन 2.0 क ओ सभ बग अछि जे ओइ ओपरेटिंग सिस्टमकेँ अनुपयोगी बनब' लागल। ओना ए ऑपरेटिंग सिस्टम आइयो रुटीनबला काज लेल उपकारकारी अछि मुदा रचनात्मक काज लेल ओ अनुपयोगी आ विपरीत परिणाम देब' लागल। 21म शताब्दी लेल मोटीवेशन 3.0 ऑपरेटिंग सिस्टम आइ काल्हि बाहरी पुरस्कार आ प्रताडनाक बदला

কোনো কাজ কেনাস ँ খহা ँকে ँ কী খাঁতবিক সংতোষ ভেষ্টৈএ, ওা মূন ৰাঁত ভ' গেন খছি। ওা ব্যরহাব ঠোস নৈতিক পবিণাম দ' বহন খছি। 21ম শৈতাব্দীক ঐ ব্যরহাবক তীনটা মূনভূত তত্ত্ব খছি:– (1) স্বাযত্ততা (ওা ডিফাউন্টে সেটিংগ খছি,খা স্বয়ং নির্দেশিত খছি) (2) মাস্টবী (পনানি ক' পড়না স ँ ওগমে মাস্টবী ভেষ্টৈএ) খা (3) উঁদ্দেশ্য (খপনা নেন স ँ রিপবীত খা বৃহদ, উঁদ্দেশ্যক বৃহদতা প্ববস্কাবক খা খপনা নেন কাজক স্থান ঘটৈৰ' নাগন)। মানে মোটীরেশন 3.0 আঁপবেটিংগ সিস্টম সিখৰ, নর সৃজন কবৰ খা ঐ রিশ্বকে ँ খাব নীক ৰঁনাএৰ ঐ তীন রিংদ্পব ৰঁনন। মোটীরেশন 2.0 স ँ মোটীরেশন 3.0 ক ৰীচ প্রস্থান এনা ছন– "জ ँ এনা কবৰ ত ँ ওা হএত" স ँ খাগা ँ "ওা কাজ খহা ँ সম্পন্ন কেনৌঁ তে ँ ওা হম মানৈ ছী"। মোটীরেশন 2.0 কাজ সম্পন্ন কেনাস ँ পূর্ব প্ববস্কাবক নোভ ৰাঁ প্রতাবণাক ডব দেখৰৈঁ ছন, ঝদা মোটীরেশন 3.0 মে প্ববস্কাবক নোভ ৰাঁ প্রতাবণাক ডবক স্থান খতম ভ' গেন। কোনো কাজ নোক কবৈএ ৰাঁ নৈ কবৈএ ওগ নেন প্ববস্কাবক নোভ ৰাঁ প্রতাবণাক ডবক স্থান পব খাঁতবিক মোটীরেশন খা সমাজ খা রিশ্বক নেন কিছু কবৰাঁক উঁদ্দেশ্য সোঝা ँ খাৰ' নাগন। এত' একটা স্বখদ সমাচাব ওা খছি জে মোটীরেশন 3.0 ক ব্যরহাব জন্মনা নৈ কর্মণা খছি।

মৈথিনী সাহিত্য খা সাহিত্যকাব খা মোটীরেশন 1.0, মোটীরেশন 2.0 খা মোটীরেশন 3.0 আঁপবেটিংগ সিস্টম

মৈথিনী সাহিত্যমে মোটীরেশন 1.0 আঁপবেটিংগ সিস্টম সাহিত্য খকাদেমীমে মৈথিনীক প্ররেশ স ँ পূর্বক স্থিতিক সমানাংতব খছি। কিবণ, খমব, জীরন ঝা, হবিমোহন

ন্মা, যাত্রী, বেণু আদি ঐ পহিল আঁপরেটিং সিস্টমক অংতস্মাত কার্য কেননি। ঐমে স ँ কিছু জেনা অমরজী মোটীরেশন 2.0 ক চাঁপ্বরমে ফ ँসি গেনা। মোটীরেশন 2.0 ক অংতস্মাত রিভূতি আনংদ, তাবানংদ রিযোগী, প্রদীপ রিহাবী আদিকে ँ বাখন জা সকৈএ জে অপনাকে ँ আগযো মোটীরেশন 3.0 ক সাহিত্যকাবক রিবোধ কবরাঁ নেন অভিশপ্ত পরেঁ ছথি। মোটীরেশন 3.0 ক প্রাবম্ভ 21ম শতাব্দীক পহিল দশকক সমানাংতব মৈথিলী সাহিত্য আঁদোলনক সংগ প্রাবম্ভ ভেল, ঐ মে জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, বাজদেব মন্ডল, রেঁচন ঠাকুব, ন্মাড়ূদাব, সংদীপ কুমাব সাফী আদি নাম অবৈঁত অছি। মোটীরেশন 1.0ক মশীন ত ँ আৰ মৃতপ্রায অছি ন্দা মোটীরেশন 2.0 ক কিছু মশীন অখনো সমানাংতব ৰূপে ँ চনি বহন অছি, কিছু ৰুটীন গদ্য আ পদ্য বচনা নেন একব আরশ্যকতা অছি। কিছু প্ববস্কাবক নোভ আ কিছু প্রতাবণাক ডব দেখা ক' ৰুটীন কাজ ঘ্সকি-ঘ্সকি ক' চনি বহন অছি। ন্দা মোটীরেশন 3.0 ক উঁপোদ চাৰু দিস ছিড়া যা গেন অছি। মোটীরেশন 2.0 মে কন্নাবোহট বঁঢ়া গেন অছি জে মশীনমে ঢেব বাস বঁগ কেব সূচক অছি, মোটীরেশন 3.0 রাগবস রিহীন অছি।

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিন'

আঁখিমে চিত্র আে মৈথিনী কেব (আমে কথা)- খণ্ড ০-২৯ (জাবে...)

(০)

আমেকথাসঁ পহিনে কিছু দৃষ্টান্ত

কিএ নিখৈ ছী ? নেনহিসঁ স্বভাব প্রগট হুঅ' নাগন। হমবা খেন-কূদমে মোন নৈ নাগন, ফটক্কা ফ াড়ৈমে মোন নৈ নাগন। খেতী-পথাবীমে মোন নৈ নাগন। কোনো ব্যবসায দিস ধ্যান নৈ গেন। দোসব কোনো ব্যসনসং আকর্ষিত নৈ ভেনহুঁ। তাম-ঝাম আ তড়ক-ভড়কসং প্রভাবিত নৈ ভেনহুঁ। পঢ়বামে মোন নাগন,নিখবামে মোন নাগন। অনকা পঢৈত-পঢৈত অপনহুঁ নিখবাক চিন্তা ভেন। তকব কামনা কেনহুঁ। নীখব শুরু কেনহুঁ। নিখবাক অভ্যাস কেনহুঁ। পঢৈত

গেলহুঁ। লিখৈত গেলহুঁ। নীখরঁ খাদতি রঁনন। নীখরঁ সংস্কাব রঁনন। নীখরঁ হমব সংস্কাবমে শামিল খছি। নীখরঁ হমব মজর়ূবী নৈ খছি। নীখরঁ হমব পেশা নৈ খছি। নিখরাঁমে খানংদ খরৈএ, তেঁ নীখৈ ছী। জে স্বয়ং নিখৈত ছথি, হুনকা এহি খানংদক খন্বভর হেতনি। দোসব লেল ওা খানংদ মহত্বহীন ভ' সকৈএ। নীখরঁ জীরনমে ছোট-ছোট রস্তুমে খানংদক খন্বভর কবরৈত খছি। নিখরাঁ কান খানংদ, নীখরঁ পূবা ভেল ত খানংদ, কতহু ছপি গেল ত খানংদ,কিযো পঢ়ি ক' প্রশংসা কেলক ত খানংদ,খাকাশিরাণী রঁজৌনক ত খানংদ, দূবদর্শন রঁজৌনক ত খানংদ,কোনো মংচ পব গেলহুঁ ত খানংদ, নোক থপবী রঁজৌনক ত খানংদ, পাবিশ্রমিক ভেটৈল ত খানংদ, খপন নীখল দোসবক মুহেঁ স্বললহুঁ ত খানংদ। নীখরঁ হমবা লেল সহ খছি। সহ রএহ থীক জে কাল্হিযো ছল, খাগযো খছি খা কাল্হিযো বহত। কিশোবারস্থামে নিখলহুঁ, যরাঁরস্থামে নিখলহুঁ, এখনহুঁ নীখি বহল ছী, খাগাঁ সেহো নিখৈত বহরঁ। ছাত্র ছলহুঁ, তখনো নিখলহুঁ। রঁবোজগাব বহলহুঁ, তখনো নিখলহুঁ। নোকবীমে বহলহুঁ তখনো নিখলহুঁ, সেরানিরৃতিক রাঁদো নীখি বহল ছী। নীখরঁ হমব সহ খছি। হমব নীখরঁ হমব ঘোষণা থীক। ঘোষণা জে হম প্রেমক পক্ষমে ছী, হিংসাক রিবোধমে ছী। ঘোষণা জে হম ওাজোতক পক্ষমে ছী, খন্হাবক রিবোধমে ছী।

গীত কিএ নিখৈ ছী ? এক নযমে চনৈত খছে জীরন। জীরনমে নয নীক নগৈত খছি। নেখনমে সেহো নয নীক নগৈত খছি। ওকব সস্বব পাঠ ক' সকৈত ছী। গীত গারি সকৈত ছী। খানো কিযো খহাঁক নিখল গারি সকৈএ। ওকবা সংগীতরঁদ্ধ কএল জা সকৈএ।

গীত স্মৰণ ৰাখৰ্ আসান হোগত অছি। নেনহিসঁ স্ত্রীগণক মুহেঁ বিভিন্ন অৱসৰ পৰ বিভিন্ন প্রকাৰক গীত স্বনৈত আএল ছী। কোনো কাজ প্রাৰম্ভ হোগত অছি গীতসঁ আ ওকৰ সমাপন সেহো গীতসঁ হোগত অছি। গীত নীক লাগল। গীত লিখবাক সৌখ ভেল। লিখৰ্ শুৰু কেলহ্। গীত স্বনৈত রহলহুঁ। গৱৈত রহলহ্ । অভ্যাস করৈত রহলহুঁ। গীত লিখাগত গেল।

গজল কিএ ? বদীফ়, কাফিয়া আ ৰহৰক আকর্ষণক কাৰণেঁ গজলক সংৰচনা অধিক আকর্ষক হোগত অছি। হিন্দীমে দুষ্যংত কুমাৰক 'সাযে মেঁ ধূপ' পঠলাক বাদ মৈথিলীমে গজল লিখবাক ধুন সৱাৰ ভেল। অভ্যাস কৰ' লগলহুঁ। মৈথিলীমে লিখলহ্, হিংদীমে লিখলহ্। লিখৈত গেলহুঁ। পত্রিকা সভমে ছপৱো কএল। মৈথিলীমে গজলক নেল রিশিষ্ঠ সাগৰ্ 'অনচিন্হাৰ আখৰ'পৰ গজলক ব্যাকৰণসঁ তীন সাল পহিলে পৰিচিত ভেলহ্। হমৰ অধিকাংশি গজল এহেন অছি জকৰা গারি সকৈত ছী। গজলক সস্বৰ পাঠ হমৰা নীক লগৈএ।

হমৰ তীর্থযাত্রা–গীতসঁ গজল ধৰি

হম গীত লিখলহুঁ। বহুত বেশী নৈ লিখলহ্। কিছুএ কথা লিখলহ্। একটা একাংকী লিখলহ্ । একটা নাটক লিখলহুঁ। কিছু কৰিতা লিখলহুঁ । কিছু দোহা লিখলহ্। অংতমে কিছু গজল লিখলহ্।

হমৰ একটা গজলক একটা শেৰ অছি :

প্রেমক দীপ জৰৈ ছল জৈ ঠাঁ
সভকেঁ তীর্থস্থান বুঝনিযৈ।

গীতসঁ গজল ধৰিক যাত্রামে হম জাহি–জাহি তীর্থসঁ হোগত আএল ছী তকৰ সংক্ষিপ্ত রিৱৰণ প্রস্তুত কৰবামে হমৰা হর্ষ ভ' রহল অছি।

(১) হমব বাঁবাঁ বাঁবাঁক নাম ছলনি খনংত লান ঠাকুব। হ্নকা ঔপচাবিক শিক্ষা নৈ ছলনি। মুদা, সংস্কৃতক বহ্ুত বাস শ্লোক যাদ ছলনি। বামাযণ, মহাভাবতক খিস্সা সভ যাদ ছলনি। হমবা যদা-কদা স্বনবৈত ছলাহ। বাতিমে স্বতবাঁসং পহিনে হ্নকাসং ও গীত কতেক বেঁব স্বননে ছলহুঁ :

---খাজ্ নাথ এক ব্রত মহা স্বখ লাগত হে।

---ব্যাঁহ চনন শিব শংকব----

খহিনা ভোবমে পবাতী-----

সখিবী,তীন দেখন জাত,

খরুণ নযন বিশান মূবত, স্বংদবী এক সাথ।

(২) দাগ --- দাগ বাঁত-বাঁতমে নোকোক্তিক প্রযোগ কবৈত ছলীহ,সে হমবা

বহ্ুত নীক নগৈত ছল। ও সমূহমে জে গীত গবৈত ছলীহ তকব শব্দ বুঝবাঁমে নৈ খবৈত ছল মুদা, স্বনবাঁমে নীক নগৈত ছল।

(৩) মাএ—মাএকেঁ গীতক সংস্কাব নৈহবসং ভেটৈন ছলনি। বিভিন্ন খরসবপব স্ত্রীগণক সংগ গীত গবৈত ছলীহ। সপতা -বিপতাক কথা কহৈত-কহৈত খাখিসং নোব বহ' নগৈত ছলনি।

(৪) পিতা—পিতা প্রেসমে কম্পাজীটবক কাজ কেনে ছলাহ। কিতাবঁ পঢ়বঁ,কবিতা বঢবঁ,কোনো বিষয পব চর্চা কববাঁক নেন প্রেবিত কবৈত ছলাহ। হমবা বঁচামে সিখৌনে ছলাহ :

ঐসী বাণী বোঁনিএ মন কা খাপা খোয

ঔবন কো শীতন কবে, খাপ্পহি শীতন হোয।

ও জে চিঠ্ঠী নিখৈত ছলাহ, ওহিমে সাহিত্যিক পুট বহৈত ছল।
(৩) হমর আঁগন,হমর টৈন, হমর গাম : আঁগনমে চারি ঘররাঁসী ছলাহ। আঁগন আ টৈন মিলাক' ককরো ওত' কোনো নে কোনো কাজ বহিতে ছলৈক। তেঁ আরসবক অন্নসার স্ত্রীগণ সভ মিলি ক' সোহর, নগনী,রঁটৈগরনী, খেলৌনা,ডহকন,রাঁবহমাসা,রিদ্যাপতিক গীত,মহেশরাণী,উঁদাসী,সমদাউঁন আদি গরৈঁত বহৈত ছলীহ। রিনা কোনো রাদ্য-যংত্র কে এহি গীত সভমে অদ্ভুদ আকর্ষণ বহৈত ছলৈক। জমাএ রা সমধিক ভোজন কান গীত হোগ ছল। গীত খ্রতম ভেল ত ভোজন করৈরনাক হাথ ককি জাগত ছলনি। ফের গীত শুরু ভেল ত ভোজন শুরু। টৈনমে কীর্তন হোগত ছল। ওহিমে স্লেহনতাক গীত গরৈঁত জাগ ছলহুঁ : 'অপন কিশোরীজীকেঁ চরণ দরৈঁরৈঁ হে মিথিলেমে বহরৈঁ, ঘরেমে হমরা চারু ধাম হে মিথিলেমে বহরৈঁ।'
'জখন বাঘর ননা ছথি সহায, তখন পররাঁহে কী'
টৈনমে ভৈযাজীক কীর্তন কএ রৈঁর ভেল। ভৈযাজী ডরঁহাবীক ছলাহ। ও কীর্তনহাঙ্ক কথা কহৈত ছলাহ। কথা রঁহ্ত রোচক ঠংগসং প্রস্তুত করৈত ছলাহ। হ্নকা কথামে ককরো ওঁঘী নৈ নগৈত ছলৈক। রাঁবূ শির নংদন সিংহ ওত' বাম নরমী আ জ্ঞাষ্ঠমীক অরসব পর দররাঁবী দাস আ নের্রতি দাস অরৈঁত ছলাহ। ও নোকনি রঁহ্ত নীক জকাঁ রিদ্যাপতি, দিনকর,নেপালী আ মধুপজীক গীত গরৈঁত ছলাহ।
'কে পতিযা নয জাযত রে মোরা প্রিযতম পাস'
'মোরা রে অঁগনমা চাননক গছিযা, তাহি চঠি ক্ষড়রয কাগ রে'

‘মানিনি, আৱ উচিত নহি মান’
‘মাধর, ওা নহি উচিত রিচাব’
‘বঁড় স্বখ সাব পাওন তুখ তীরে’
আদি গীত হিনকা নোকনিক মূহেঁ স্বনরাঁক মধ্ব স্মৃতি অছি।
(৬) মামা গাম : মামা গামমে বরি দিনক’ সাঁঝমে বামচবিত মানসক কীর্তনক ৰূপমে পাঠ হোগত ছন। অষ্ঠিযাম অধিক কান হোগত বহৈত ছন। তকব বাঁদ রিরাহ কীর্তন হোগত ছন। হমব বঁড়কা মামা জে মিডিন স্কূনমে প্রধানাধ্যাপক ছনাহ,রিরাহ কীর্তন কহৈত ছনাহ। হমব মমিযৌত সভ আ হৈনক নোক সভ পাছূ-পাছূ সংগ দৈত ছনখিন। মঝিনা মামা সেহো সংগ দৈত ছনখিন। ছোটকা মামা পঠরাঁমে তেজ ছনাহ আ কিছু ভক্তি গীত সেহো নিখনে ছনাহ জকবা অংতমে ‘দাস মহেঁদ্র’ নিখৈত ছনাহ। হ্নকা দেখি ক’ হমরো হোগত ছন জে নোককেঁ পঢ় াগক সংগ-সংগ গীত সেহো নীখক চাহী।
(৭) মধ্পজী :হাগু স্কূনমে পঠন মধ্পজীক করিতা ‘ঘসন অঠন্নী’বঁহ্ত প্রভারকাবী ছন। ‘ও ঘসন অঠন্নী বাঁজি উঠন হম কত’ জাউ’ জখন-তখন মোন পড়া জাগত ছন। এখনো মোন পড়ৈত অছি। মধ্পজীক গীত নহ্আ সরঁহক মূহেঁ স্বনরাঁমে নীক নগৈত ছন। ও ফ়া ন্মী ধ্নপব গীত সভ নীখি ক’ ‘হঁটকা জিনেরী’ আ ‘অপূর্ব বসগুন্না’নামক অঠপেজী পুস্তিকামে কনিএঁ পাগমে নোককেঁ উপনর্ব্ধ কবা দৈত ছনখিন। হ্নকব প্রভার পডন। হমহুঁ অপন নামমে ‘অনিন’ উপনাম জোড়নহুঁ। কিছু গীত ফ়া ন্মী ধ্ন পব নিখনহুঁ।
(+) বরীন্দ্রজী : যমসমমে দ্গাপূজামে সভ সান তীন-

চাবি বাতি নাটৈক মোগত ছনৈক। মহেন্দ্র ঝাক ঘব যমসম ছননি। ও দুর্গাপূজামে খরশ্ঠ গাম খরৈত ছনাহ। ও নাটৈকক বীচ–বীচমে খারি এক রৈবমে বরী ন্দ্রজীক চাবি–পাঁচটৌ গীত গারিক' নোক কেঁ খানংদিত ক' দৈত ছনাহ। বরীন্দ্রজীক খাকর্ষক শৈঙ্কি খা মহেন্দ্রজীক স্বন্দব স্ৱব শ্রোতাকেঁ খানংদ–রিভোব ক' দৈত ছন। দূনূ গোষ্টৈ জখন সংগে গরৈত ছনাহ তখন জে খানংদক রর্ষা মোগত ছন তকব বর্ণন জতেক কবরঁ সে কমে হএত। বরীন্দ্রজীক রঁহ্ত বাস গীত রঁহ্ত নোকপ্রিয ভেননি। ও মৈথিনী খকাদমীমে ছনাহ ত একটৌ গোষ্ঠীমে বাধা হ্রস্ক প্রকাশিনক প্রতিনিধিসং পবিচয কবৌননি। ও হমব টৈটকা প্রকাশিত পোথী 'তোবা খংগনামে'ক ২৩ টৌ পোথীক খাদেশি পঠা দেননি খা ওকব ভুগতান সেহো খাসানীসং প্রাপ্ত ভ' গেন।

হ্নক নিম্ননিখিত গীত সভ হমবা রঁহ্ত নীক নগৈত খছি :

'চাবি পাঁতী স্বনূ বাম কে নামসং
পত্র নিখননি জে সীতা ধবা ধামসং'
'কিযো নিখি দে দূ পাঁতী সিপহিযা কে নাম'
'রাঁরা ডংডোত রঁচা জয সিযাবাম'
ওঁব কতেক গীত।

হমব কিছু বচনা পব বরীন্দ্রজীক গীতক প্রভার দেখন জা সকৈছ, জেনা –

১.পটৈনাক মজা নীয' দিল্লীক মজা নীয'
 রৈকাব ছী খহাঁ ত রঁম্বগক মজা নীয'।
২.বুঁঢ়রাঁ মাবন জেতে রৈটৌকে রিযাহমে।
৩.খনখ নিবংজন ভোনা রাঁবূ
 জেরীমে ছুবী, ঝ্ঁহ সিযাবাম

अपने काम काम काम।

(९) आन के बमण : 'बमण'जीकें आब के कॉलेज, मधुबनीमे विद्यापति पर्वमे सुनने छलहुँ। हुनक एकटा रचना बाँदमे सुनलहुँ 'अहाँ केर गजोबिया कहाँ हम मँगै छी, अन्हारोमे हमरो जीरू' त दीय'। एहिसं प्रभावित भेलहुँ। हमर एकटा गीतक अंतिम पाँती रहय 'दुःख केर ओ बाति नौआ बीतत अरस्सा, अपना गबीबक भगवान बे ...'

एहि पाँती पर बमणजी टिप्पणी देलनि :

'अपना गबीबक भगवान बे' के बदला ' जहिया तो हेरेंगे ज्आन बे ...' हमरा नीक लगैत।

ओ एक दिन दरभंगामे भेटैलाह। कतहु जाइत रहथि। कहलनि, अहाँ हमरा 'मिथिला टाइम्स'लेल एकटा करिता नीखि क' केरावक नीचाँ द'क' कममे खसा देव,तखन जाएब। हमरा कठिन लागल। हमरा संग छलाह कनिगामक मनोजजी। ओ कहलनि, आब त कहुना क' नीख'क देबाक कोशिश कर' पडत नहिबियासबायक एकटा बेस्टारेंटमे बैसि क' चाहक चुस्कीक संग करिता निखबाक सलाह देलनि। से संभर भेल।

'जकरे घाम तकरे बोटी' करिता 'मिथिला टाइम्स'मे प्रकाशित भेल।

हम जखन अपन ओ गीत देखैत छी त 'बमण'जी मोन पड़ि जाइत छथि : 'से हफ्ता खेलायत कोना क' जकरा आँगन बसंत नहि आयल।'

(१०) हविमोहन बाबू : 'चर्चरी'क कथा सभ पढ़ि क' कथा निखबाक प्रेरणा भेटैल। किछु कथा निखलहुँ। हमर निखल बिनोद कथा 'मोने अछि एखन धबि साम्बक यात्रा' आकाशरानी, पटनासं प्रसारित भेल। हविमोहन

র্বাবুক কথা পঢলাসং ও ভেল জে মৈথিলী সাহিত্যসং সটি গেলহুঁ । 'মিথিলা মিহির'ক নিয়মিত পাঠক ভ' গেলহুঁ । হমর গীতক পহিল পোথী 'তোরা অঁগনামে' ছপল রহয ত হুনক আশীর্রচন প্রাপ্ত ভেল। ও কহলে রহথি, অখরাব দেখৈত রহব, লাগব্রেরী সভমে সপ্লাগ হেত্ত স্বীকৃতিক লেল পোথীক দু প্রতিক সংগ আরেদন পঠা দেবৈ। সএহ কেলহুঁ। বাজা বাম মোহন বায লাগব্রেরী সংস্থান সিন্ধা লাগব্রেরীক মাধ্যমসং ३४० পোথী ন' লেলক। পোথী ছপয়রামে জে খর্চ ভেল ছল তকব অধিকাংশি ভাগ প্রাপ্ত ভ' গেল, সে উঁসোহরর্ধক ভেল।

(১১) মনোজ র্বাবু : মনোজ র্বাবু কনিগামক ছলাহ। ফিল্মমে কাজ করক হেত্ত র্বম্বগমে সংঘর্ষরত ছলাহ। দূনূ গোটেক সাস্বব একে গামমে ছল। হুনকাসং ওতহি ভেঁট ভেল ছল। হম মৈথিলীমে লিখৈ ছী, সে হুনকা নীক লগললি। ও হমরা কহললি জে মৈথিলীমে এহেন গীত লীখি সকৈত ছী ত লিখূ জেহেন মুকেশ গবৈত ছথি আ জেহেন মো. রফী আ লতা সংগে গবৈত ছথি। হম নিম্নলিখিত গীতক বচনা হুনকে ওচ্ছানুসার কেলহুঁ :

(১) কল্পনাক গগনমে মধুবন সজা রহল ছী

দুনিযামে জীরাক অছি তেঁ মন লগা রহল ছী।

(২) ---- অহাঁ নীলগগনকেব চংদা, হম মূদুন্তুরনক চকোব।

----- হম রিবহকে বাতি অন্হবিযা,পিযা অহাঁ রসংতক ভোব।

(३)----লগ আউ নে, হম লেহোবা কবৈ ছী।

----দূব জাউ নে, হম লেহোবা কবৈ ছী।

(३) चल हम रहनि जाग छी किएक कन्हैया,तोँ रहनि जो बाधा।

(१२) शशिकांत-सुधाकांत : हिनका सभसँ सकरीमे विद्यापति पर्वक अवसर पर भेँट भेल। हम एकटा रचनाक सस्वर पाठ केलहुँ :

'तीन कोटि मैथिल तान ठोकि क' कहैए

आ प्रवाह मैथिलीक किओ रोकि ने सकैए।'

हम जखन मंचसँ राँहर एलहुँ त आ लोकनि सोझाँ एलाह, अपन परिचय देलनि। ओ सभ रवीन्द्रजीक लीखल गीत गबैत छलाह, कहलनि, आ गीत हमरा सभकेँ लीखि क' द दीय', हम सभ अभ्यास क'क' चेतना समितिक मंचपर ओर आनो मंच सभ पर एकर उपयोग करब। हम लीखि क' द' देलियनि। ओ सभ अभ्यास क'क' मंच सभ पर एकरा प्रस्तुत केलनि। प्रशंसा भेटैलनि। फेर हमरा सं संपर्क केलनि। हम दूटा ओर रचना देलियनि :

(क) पटनाक मजा लीय'

दिल्लीक मजा लीय'

रहैकाव छी अहाँ त स्वर्गक मजा लीय'।

(ख) कक्का मारल गेला सौराठक मैदानमे,
पहिने कन्यादानमे।

गामो दूनू गीत हिनका सभकेँ उपयुक्त लगलनि।
हिनका सभसँ संपर्क बढ़ैत गेल। हिनका सबहक मूहेँ कयटा हमर गीत लोकप्रिय भेल :

---------तोरा अँगनामे बसंत लेने आएब सजना।

---------रौआ दूनू हाथ जोड़ि कक ऐ माटिकेँ प्रणाम।

---------फगुआ आएल,फगुआ गेल,फगुआ चलिए गेल।

---------ৰৌআ জ্নি কান ৰে।
---------আএন কেহেন সমৌযা,যৌ ৰাৰূ যৌ ভৈযা।
---------সমধি এনা ৰনি-ঠনি ক'
धোতী-ক্ষবতা পহিৰি ক'
এনা ডহকন সূন' ৰেঁটাকে ৰিযাহমে।
---------আঁখিমে চিত্র হো মৈথিনী কেব
হৃদযমে হো মাটিক মমতা
মাএক সেৰামে জীৰন ৰিতা দী
অছি ৰস গএহ একটা সিহংতা।
-----------মোন হোগএ অহাঁকেঁ দেখিতে বনী
কিছু ৰাঁজী অহাঁ,হম স্বনিতে বনী।

(১২) জীৰকান্তজী : জীৰকান্তজীক বচনা মিথিনা-মিহিবক নগভগ সভ অংকমে বহৈত ছন। সে কৰিতা সভ শ্বৰুমে হমবা আকৰ্ষিত নৈ কবৈত ছন। 'ৰস্ত্'ক কথা সভ হম দূ দিনমে পঢ়া গেনহুঁ। নীক নাগন। আগ্রহ্ঠ কেনক। সৰঁসঁ ৰেঁশী নীক নাগন 'নানী'। ৰাঁদমে জখন 'তকৈত অছি চিড়ৈ' প্রকাশিত ভেননি ত পঢনহুঁ। ৰহুত কৰিতা নীক নাগন। ও হমব দীৰ্ঘ কৰিতাক পাঁড়্নিপি পঢ়া ক' ওঁসোহৰক্ষক টিপ্পণী সেহো পঠৌননি। পত্রাচাব কবৰাঁমে অদ্বিতীয ছনাহ। পত্রক মাধ্যমসঁ অপন স্বন্মাৰ আ মৈথিনী জগতক সূচনা প্রেষিত কবৈত বহৈত ছনাহ। হম নোকবীমে ৰিহাবসঁ দূব গেনহুঁ, মৈথিনীক গতিৰিধিসঁ দূব ভেনহুঁ। হমব হিন্দীমে বচনা ৰেঁশী হ্অ' নাগন, মৈথিনীমে কম। ঋদা জীৰকান্তজী পত্রক মাধ্যমসঁ মৈথিনী দিস আগ্রহ্ঠ কবৈত বহনাহ, জাহিসঁ হম 'ভাবতী-মংডন','কণামৃত' আ 'আৰস্ত'সঁ জ্ড়ন বহনহুঁ আ এহি পত্রিকা সভমে হমব বচনো ছপন। ৰাপস পটৈনা এনাপব স্বন্মাৰ দেনে ছনাহ : গোষ্ঠী সভমে ভাগ নীয'।

किदो रॅजारॅय त जाउ, नहियों रॅजारॅय तैयो जाउ ।
(१४) यात्री–नागार्जुन : हाओ स्कूलमे यात्रीजीक कविता पढ़ने छलहुँ । बादमे हिनक उपन्यास 'पारो' पढ़लहुँ । एहिसं प्रभावित भेलहुँ । आकाशवाणी,पटनाक मैथिली कार्यक्रममे आ विद्यापति–पर्वक मंच पर हिनकासं कविता सुनलहुँ । हिनक रहल हिंदी रचना सभ सेहो पढ़लहुँ । हिनक कवितामे विविधता आ नव–नव प्रयोग आकृष्ठ केलक ।
(१५) डा. गंगेश गुंजन :कॉलेजमे गेलाक बाद आकाशवाणी, पटनासं प्रसारित होअएबला मैथिली कार्यक्रम ' भावती'सून' लगलहुँ । रहल नीक लगैत छल । बहि दिन आ मंगल क' एहि कार्यक्रमक प्रतीक्षा करैत छलहुँ । गुंजनजी संचालित करैत छलाह । कार्यक्रम सुनैत–सुनैत मोनमे सपना सजौलहुँ, हमहूँ किछु एहेन लिखी जे आकाशवाणीसं प्रसारित भ' सकय । गद्य लिखबाक अभ्यास केलहुँ । तेसर प्रयासमे सफल भेलहुँ । नीक लागल । ओब लिखबाक लेल प्रोत्साहित भेलहुँ । दू सालक बाद फेर एकटा रचना 'भावती'कें प्रेषित केलहुँ । स्वीकृति आएल । हम कृषि महाविद्यालय, ढोलीमे पढैत बही । हमबा रॅजाओल नै गेल बहय । ओ कथा हमव छात्रावासक जीवनसं सम्बंधित बहि, तें हमव किछु मित्र जोब केललनि जे हम अपने जा क' ओ कथा पढ़ ी । हमबो ओ सलाह नीक लागल । जहिया प्रसारित होम'बला बहि, हम चल गेलहुँ पटना । गुंजनजी सं भेंट केलहुँ । हुनका कहलनि जे हम अपने कथाक पाठ कब' चाहैत छी । ओ एक बेब पढ़' कहलनि । कथा लेल दस मिनट समय निर्धावित छलैक । हम हबॅब–हबॅब पढ़' लगलह त गुंजनजी कहलनि, हड़बॅड़ ी कबबाक

কাজ নৈ ছৈ, ঋহাঁ স্থিবসং পঠূ, এক–ঋাধ মিনট রেশীযো ভ' জেতৈ ত কোনো রাঁত নৈ। হম তহিনা পঠনহুঁ, ও সংতুঠ্ঠ ভেনাহ। কহননি, কান্ট্রৈক্টমে যাত্রা–খর্চ স্নীঞ্চত নৈ ঋছি, তেঁ, সে ত নৈ ভেটৈত,ক্ষদা ঋারি গেন ছী ত ঋহাঁ পঢ়ি সকৈত ছী, কার্যক্রমসং ঋাধা ঘংটা পহিনে ঋারি জাউ। হম পাঁচ রজে পহুচনহুঁ। হমব কথা প্রেম নতা মিশ্র 'প্রেম'ক হাথমে ছন। ওহো তখন 'ভাবতী'মে যোগদান কবৈত ছনীহ। প্রসাবণক রাঁদ জে টিপ্পণী দূনূ গোটৈ কেনখিন সে হমবা রড় নীক নাগন। একটা নররিরাহিত নরঘরকক মনোদশাক চিত্রণ ছনৈক ওহি কথামে। ঞা ঘটনা হমবা নেন মহত্বপূর্ণ ভেন। হম কথাক নাম বখনে ছনহ্ 'জংটবরন'। একব ঋতিবিঞ্জ কয ঠাম ঋংগ্রেজী শৰ্ঙ্ক সভ বহ। গ্বংজনজী স্বধাবি ক' উঁপহাঞ্জ মৈথিনী শৰ্ঙ্ক সভ নীখি দেনে ছনখিন। কথাক শীর্ষক 'ধাবক ওগ পাব' ক' দেনে ছনখিন জে একদম কথাক ঋন্বকূন ছনৈ। মতনরঁ ঞা জে কথাকেঁ প্রসাবণ যোগ্য রনেরাঁক নেন মেহনতি কএন গেন ছনৈ। সে ঋন্বভর কবৈত হমবা গ্বংজনজীক প্রতি শ্রদ্ধা রঠন। হম ভরিষ্যমে এহেন ত্রুটিসং রচরাঁক নেন মোনমে নিশ্চয কেনহুঁ। গ্বংজনজীক উঁপন্যাস 'পহিন নোক' হমবা রহুত নীক নাগন। হুনকব গীত 'হমবা নহি সোব কব্দ, হমব হাথ রাঁঘন ঋছি, গামক সীমান জকাঁ হমব মোন রাঁটন ঋছি' হমবা রহুত নীক নগৈএ।

(১৬) ছত্রানংদ সিংহ ঝা (রট্টক ভাগ): ঋাকাশরাণী,পটনাক চৌপান কার্যক্রমক রট্টক ভাগক চহটগব গপ সভকেঁ নীক নগৈত ছনৈক। ও ব্যস্ত বহিতো নর বচনাকাবক নেন সহজ ঋা স্বনভ ছনাহ, সভকেঁ হিনক স্নেহ ঋা সহযোগ ভেটৈত ছনৈক, সে হমবো ভেটৈত ঋাএন

अछि। गीत-संग्रह 'तोरा अंगनामे' प्रकाशनक समय एकर भूमिका लिखबाक हमर अनुरोध ओ सहजतासँ स्वीकार क'क' हमरा प्रोत्साहित केलनि। हिनक लीखल 'स्वर्ग जानकी' हमरा बहुत नीक लागल।

(१७) डा.भीम नाथ झा : भीम भाइसँ पहिल बेर बाँहीमे एकटा गोष्ठीमे कविता सुनने छलहुँ जे नीक लागल छल। हिनकासँ कविता सुनबाक आनंद हमरो प्रभावित केलक। भाइ मिथिला मिहिर'मे छलाह। हमर पोथी 'तोरा अंगनामे' छपि रहल छल। हम प्रूफ देखयबाक लेल मसन्नहम्परसँ अबैत छलहुँ। भाइ बहुत व्यस्त रहितो हमरा सहयोग दैत रहलाह,से हमरा आनंदित केलक। हिनक पोथी 'मन आँगनमे ठाढ़' बहुत नीक लागल।

(१८) उदय चन्द्र झा 'विनोद'जी : विनोदजीक गीत 'लोक एक्क छै सभ ठाँ, अनेक छैक गाम, अहाँ करबै जँ नीक त अबस्स लेत नाम' आ बहुत बास कविता हमरा नीक लगैत अछि। ओ 'माटि-पानि'मे सम्पादक रहथि त हमर कएटा रचना छपलनि। हमर दीर्घ कविताक पांडुलिपि देखि क' विनोदजी महत्वपूर्ण टिप्पणी देलनि आ हम हिनक सुझावक अनुसार आवश्यक संशोधन करबाक निर्णय केलहुँ, से नीक भेल।

(१९) प्रो. गंगानंद झा : हमर पोथी 'तोरा अंगनामे' छपि गेल बहुत आ हमर स्थानान्तरण सीवान भेल। ओत' हिनकासँ भेंट भेल। कॉलेजमे राष्ट्रीनीक प्राध्यापक छलाह। अंगना साहित्यक बहुत अध्ययन केने छलाह। गप-शपमे सेहो अंगनाक कोनो-ने-कोनो साहित्यिक कृतिक कोनो अंशीक चर्चा अवश्य करैत छलाह। से हमरा आकृष्ट करैत छल। हुनकेसँ जानिक'

ঐগনাক সাহিত্যকাব রিমন মিত্র,আশাপূর্ণা দেরী,শংকব আ বরীন্দ্র নাথ ঠাকুবক প্রতি সভ পঢ়নহুঁ। ও 'গীতাঁজলি'ক গীত সভকেঁ দেরনাগবীমে লিখি দৈত ছলাহ আ মৈথিলী/ হিন্দীমে ওকব অর্থ কহৈত ছলাহ। বরীন্দ্রনাথক গীত : 'জগতে আনংদ যজ্ঞে আমাব নিমংত্রণ ধন্য হলো ধন্য হলো মানর জীরন।' হমবা ঐহ্ত প্রভারিত কেনক। এ গীত হমবা ওঁব বচনা কবরাঁক লেল প্রেবিত কবৈত বহল। হম মধ্য প্রদেশ চল গেলহুঁ, ওতহ্ পত্র দ্বাবা সংপর্ক বখৈত বচনা-কর্ম লেল জগৌলে বহলাহ।ও মৈথিলী পত্রিকা রিদেহ-এক সূচনা দেলনি আ ২০১০মে হমব সেরা-নিরৃতিসং পহিলে হমবা কহলনি জে আঁর 'রিদেহ'মে অহাঁক নাম, অহাঁক বচনা দেখ' চাহৈত ছী।

(২০) গজেন্দ্র ঠাকুব : ইন্টবনেট পব পাক্ষিক মৈথিলী পত্রিকা 'রিদেহ-এ' দেখি ক'ঐহ্ত আনংদিত ভেলহুঁ। গজেংদ্রজীসং হমবা ভেংট নৈ অছি। মোনে-মোন হ্নকা এহি লেল ধন্যরাদ দেলিযনি। ও অপলো খূঁব লিখলনি আ একটা রিশাল লেখক-পাঠক রর্গ তৈযাব কেলনি। হম অরকাশ প্রাপ্তিক বাঁদ ফবরবী ২০১১ মে পটনা এলহুঁ। পত্রিকা নিযমিত রূপসং লিকলি বহল ছল। হম এহিমে নিযমিত রূপসং লীখ' লগলহুঁ : গীত, গজল। লিখরাঁক গতি ঐঠল।হমব অধিকাংশি গজল রিদেহমে ছপল। রিদেহকেঁ সদেহ সেহো দেখল।

(২১) আশীষ অনচিন্হাব :নেট পব মৈথিলীমে গজল লেখনক লেল একটা স্বতংত্র রেবঁসাএট ঐনা ক', ওহি পব গজল শাস্ত্র প্রস্তুত ক'ক', ঐহ্ত লোককেঁ গজল লেখন লেল প্রেবিত কবরঁ, মাত্রা-দর্শন দেরঁ, প্রবস্কাবক যোজনা চলাযরঁ,বাঁল-গজল, ভক্তি-গজল আদি রিশেষাংক প্রস্তুত কবরঁ,গজলকাবক পবিচয-শৃংখলা প্রস্তুত কবরঁ আদি

কাজ কঠিন ছল সে আশীষজী কেননি আ হমবা সবহকে আলোচনাক পাত্র বঁননাহ। কএঙ্টা হিংদী,মৈথিলী পত্রিকামে গজল ছপি চুকল ছল। কতহু কিযো এনা আংগ্রব নহি উঠৌলে ছল। সাঠি বঁবখক উমেবমে জহিযা ও স্বনন জে ব্যাকবণক দৃষ্টিসং কএঙ্টা গজল দোখপূর্ণ অছি ত অহংকাবকেঁ চোট নাগল। বঁহুত দিন ধবি এহি বাঁত পব কান দেবঁ আবশ্যক নহি বুঁঝননহুঁ। ঋদা, জখন-তখন ও বাঁত ধ্যানমে আবি জাগত ছল। অংততঃ অহংকাব পবাজিত ভেল। জে নৈ জান' চাহৈত ছলহুঁ, সে জনবাঁক গহ্বা ভেল, জে নৈ পঢ়' চাহৈত ছলহুঁ, সে পঢ়বাঁক মোন ভেল। 'অনচিন্হাব আখব'ক সাগঠ পব গজনক ব্যাকবণক এতেক সামগ্রী দেখি হর্ষ ভেল। মৈথিলীক লেল গৌববক বাঁত বুঁঝাএন। হম সভ বদীফ় আ কাফিযা পব ধ্যান দৈত ছলহুঁ, একঙ্টা বস্তু ছুটি বহল ছল। ও অছি বঁহব। হম সভ বঁহবক ঝংঝটিসঁ ঋজি চাহৈত ছী, কিএক ত ওকব অভ্যাস নৈ অছি। জিনকা ও বুঁঝল ভ' গেলনি জে বঁহবক কী ভূমিকা ছৈ শেবমে, হুনকা লগৈত ছনি জে বঁহবক বিনা গজল কোনা হেতৈ। স্বীকাব আ বিবোধক বীচ বঁহবযুক্ত বঁহুত বাস গজল নিখা বহল অছি। আউ, নীক ভবিষ্যক লেল তকব স্বাগত কবী।

(২২) প্রেম নতা মিশ্র 'প্রেম' : প্রেমনতাজী ২০০+মে সেরা নিবৃতিক বাঁদ মাসে-মাসে একঙ্টা সাহিত্যিক গোষ্ঠীক আযোজন অপন আবাস পব কবৈত আবি বহল ছথি আ সানমে একঙ্টা পত্রিকা সেহো প্রকাশিত কবৈত ছথি 'সাধ্য গোষ্ঠী'। সভ মাসক অংতিম শনি দিন ও গোষ্ঠী হোগত ছৈক। হম ২০১২ মে এহি গোষ্ঠীসং জুড়লহুঁ। গোষ্ঠীমে নিযমিত রূপসং ভাগ লৈত আবি বহল ছী। এহি গোষ্ঠীক

लेल सभ मास कम-स-कम दूटा नव गीत अथवा गजल लिखबाक कोशिश करैत छी। गोष्ठीमे बहुत साहित्यकारसँ भेंट भ' जाइत अछि आ हुनको सबहक रचनासँ लाभान्वित होइत छी। हम जे अनुभव करैत छी से हमर एहि दोहामे प्रगट भेल अछि :

मनकेँ आनंदित करय, दिअए शान्ति, विश्राम
गीत, गजल, कविता,कथा हमर ए चारू धाम।

(१)

जन्म-स्थान :

मधुबनीसँ चारि किलोमीटर दक्षिण आ पंडौलसँ पाँच किलोमीटर उत्तर। गामक नाम सलेमपुर। लोक सलमपुर कहैत छलै। सलमपुर नामक गाम ओर छलै, तेँ स्पष्ट करबा लेल भिट्ठी सलमपुर कहल जाइत छलै। भिट्ठी हमर पड़ोसी गामक नाम अछि, तेँ भेल भिट्ठी सलमपुर। बहुत बादमे पता चलल जे जमीनक नक्शाक अनुसार हमर गाम अछि शम्भुआड़। सलमपुर हमर पड़ोसी गाम भेल। अही गाममे करीब चारि सय वर्ष पहिने भेल छलाह बैनी ठाकुर। बैनी ठाकुरक पुत्र भेलथिन हरिहर ठाकुर। हरिहर ठाकुरकेँ चारि पुत्र भेलथिन : मेवा लाल ठाकुर, जय कृष्ण ठाकुर, जयमंत ठाकुर आ भगनू ठाकुर। मेवा लाल ठाकुरकेँ दू पुत्र भेलथिन : अनंत लाल ठाकुर आ अशर्फी लाल ठाकुर। अनंत लाल ठाकुरकेँ दू पुत्र भेलथिन :राम नारायण ठाकुर आ दोसर पल्टू लाल ठाकुर जे अविवाहिते मरि गेलाह। जय कृष्ण ठाकुरक एकमात्र पुत्र छलथिन महावीर ठाकुर। जयमंत ठाकुरकेँ तीन पुत्र भेलथिन : मोतीलाल ठाकुर, अनीक लाल ठाकुर आ

भोगी लाल ठाकुर। भोगीलाल ठाकुरकेँ दू पुत्र भेलथिन आ ओ अपने कमे वयसमे मरि गेलाह। भगलू ठाकुरकेँ तीन पुत्र भेलथिन : राम रूप ठाकुर, गंगा दत्त ठाकुर आ राम स्वरूप ठाकुर। राम रूप ठाकुरक पुत्र भेलथिन महेंद्र नारायण ठाकुर। हिनक अलग घरारी छलनि। गंगा दत्त ठाकुरकेँ तीन पुत्र भेलथिन : राज नारायण ठाकुर, स्वर्ग्ध नारायण ठाकुर आ ऊर्मिर नारायण ठाकुर। तीनू भाइक परिवार एक घरारी पर एक आँगनमे रहैत छल। राम स्वरूप ठाकुरकेँ तीन पुत्र भेलथिन : देव नारायण ठाकुर, हीरा लाल ठाकुर आ लक्ष्मी नारायण ठाकुर। तीनू परिवार एक आँगनमे रहैत छल।एक घरारी पर। मेवा लाल ठाकुर आ जयमंत ठाकुरक परिवार एक आँगनमे एक घरारी पर रहैत छल। अही आँगनमे अनंत लाल ठाकुरक पौत्र आ राम नारायण ठाकुरक पहिल संतानक रूपमे हमर जन्म भेल।ओहि दिन विजयादशमी रहै।भोरे हमर जन्म भेल गाममे। बाबा सीमान्त कृषक छलाह।खुट्टा पर एक जोड़ा बरद आ एकटा महिंस छल। खेतमे धान, मड़ुआ, अल्हुआ, राहरि,मसूरी, खेसारी आ कुसियार होइत छल। बरहत बाध्मे गहूम आ मकइ सेहो हुअ' लगलै।

घर-आँगन :

परिवारमे माइ, बाबू (पिता), दाइ (पितामही), बाबा(पितामह) छलाह। हमरा बाद घरमे तीन बहिन आ दू भाइ एलाह। आँगनमे दोसर घर छलनि अशर्फी लाल ठाकुरक जे हमर बाबाक छोट भाइ छलाह। हुनका दोकान रहना बाबा सेहो लोक कहैत छलनि। ओ खेतीक अतिरिक्त किरानाके दोकान सेहो करैत

ছলাহ। জাড়ক মাসমে দবরঁজ্জা পব কম্বখাব সেহো চলৈত ছলৈ। ফসিযাবকেঁ পেড় ক’ গ্বড় বঁনাওন জাগত ছল। তেসব ঘব ছলনি মোতীনান ঠাক্ষবক আ ভোগীনান ঠাক্ষবক। ভোগীনান ঠাক্ষবক দূ বাঁনক ছলথিন। চাবিম ঘব ছলনি খনীক নান ঠাক্ষবক। আঁগনমে উঁত্তব কাত মোতীনান ঠাক্ষব আ ভোগী নান ঠাক্ষব,দছিন কাত খনংত নান ঠাক্ষব (হমব পিতামহ) পূবঁ দিস দছিনসং খনীক নান ঠাক্ষবক ঘব ছলনি,উঁত্তবমে একটা ছোট ঘব খশেফী নান ঠাক্ষবক হিস্সামে ছলনি। এহি দ্নূক বীচ চাবি ফীটক বাস্তা ছলৈ জাহি দ’ ক’ নোক আঁগনসং দবরঁজ্জা আ দবরঁজ্জাসং আঁগন খবৈত ছল। পছিম দিস উঁত্তবসং খশেফী নান ঠাক্ষবক ঘব ছলনি আ দছিনমে খনংত নান ঠাক্ষবক হিস্সামে একটা ছোট–ছীন ঘব ছলনি জাহিমে ভগরতীক ঘব আ ভনসা–ঘব দ্নূ ছল। আঁগনমে একেটা ঘব ছল জে নীচাঁমে গুংটা আ উঁপব খপড় া ছলৈ। ও খশেফী নান ঠাক্ষব বঁনবৌনে ছলাহ। শেষ সভক ঘব ফূসক ছল। চাক ঘববাঁসীক নেন একটা সন্মিযা দবরঁজ্জা ছল জে খূবঁ নমহব ছল। দবরঁজ্জা পব সভ ঘবক চৌকী কি খাট বহৈত ছল।খশেফী নান ঠাক্ষবক একটা সংদূক সেহো ছলনি। দ্পহবিযামে আ বাতিমে দবরঁজ্জা ভবন বহৈত ছল। দ্পহবমে তাশক খেন হোগত ছল। দ্গা পূজাসং দীযাবাঁতী তক পচীসী সেহো নোক খেনৈত ছল। ভবি গামমে পাঁচে–ছও টা ঘব গুংটাক ছল, ওব সভ ফূসক ফূসক ঘব নকড় ী, বাঁস, খঢ, খবহী, পতোগ আ সাবেঁক জৌড়সং বঁনৈত ছল। জখন হরা চলৈত ছলৈ,নোক খগিনগীক আশংকাসং ডেবাএন বহৈত ছল। এক শ্বভ দিনমে হম সভ খগিনগীক দ্ঃখ কোনা

ভোগনহ্, সে আগূ কহরঁ। আঁগনক পছিম একটা গনাব ছন। টৈন ভবিক নোক একব উঁপযোগ কবৈত ছন। গনাবক পানিক উঁপযোগ পীরাঁ নেন, নহেরাঁ নেন আ কপডা খিচরাঁক নেন কএন জাগত ছন। নরকনিযা সভ নেন ঘবক পাছূ টাটি সং ঘেবক' রাঁল্টীমে পানি বাখি দেন জাগত ছন। টৈনক দছিন একটা পোখবি ছনৈ। হেনি ক' জাগঠতক জাএরঁ আ ওত' সং হেনি ক' আএরঁ নীক নগৈত ছনৈ। বূঁঢ় নোক সভকেঁ পোখবিমে নহাএরঁ নীক নগৈত ছননি। নোক মান-জানকেঁ সেহো পোখবিমে নহরৈঁত ছন। পনিভবনী ডোনসং ঘৈনমে পানি গনাবসং ভবি ক' আংগনে-আংগনে দ' অরৈঁত ছনীহ। ওকবা সভ ঘবসং অন্ন দেন জাগত ছনৈ আ পারনি-তিহাব অখরা মূডন, উঁপনযন,রিরাহ আদি অরসবপব কপডা সেহো। পৈখানা জেরাঁক নেন রাঁসরিটটী অখরা খেত দিস নোক জাগত ছন। নরকনিযাঁ সরাঁহক নেন রাঁড় ীমে আধি আুনি ক' তাকোনিক ব্যরস্থা কএন জাগত ছন। হাথ মাগটৈসং ধোন জাগত ছন।

পবংপবা

প্বত্র জন্ম নেন নোক দেরী-দেরতাক কর্বুনা কবৈত ছন। প্বত্র ভেনা পব রাঁড খ্র্ ্শী মনরৈঁত ছন। রাঁচা এক-দূ সানক হোগত ছন ত নীক দিন তকা ক' রাঁড রিধি-রিধানসং মূডন কবাওন জাগত ছন। সভ সম্বন্ধীকেঁ নোত-হকাব দেন জাগত ছন। পাহ্ন সভ অরৈঁত ছনাহ। গামক নোককেঁ ভোজ আ্খাএন জাগত ছন। স্ত্রীগণ সভ গীত গরৈঁত ছনীহ। হজাম কৈঁচীসং রাঁচাক মাথক কেশী কটৈগত ছন। হজামকেঁ পাবিশ্রমিক আ কপডা দেন জাগত ছন। পবংপবাক অন্নসাব হমবহ্

মূডন ভেন। ওা উঁসের রেঁটৌক নেন নৈ কএন জাগত ছনৈ। রঁচা খাঠ রঁবখক হোগত ছন ত উঁপনযনক রাঁত শ্বরু ভ' জাগত ছন। নীক দিন তকাএন জাগত ছন। এক দিন উঁত্যাগ-মবরঁঠঠৈঠী হোগত ছন। রাঁস কাটৈন জাগত ছন খা মবরাঁ রঁন্মাগত ছন। ভবাগত ছন। নীপন-পোতন জাগত ছন। গীত-নাদ হোগত ছনৈক। ভোজ হোগত ছনৈক। উঁপনযনক দোসব চবণ হোগত ছন ক্ষমবম। সব-ক্ষট্রঁর সরঁ খরৈঁত ছনাহ। রঁচাক রিরাহিত রঁহিন,দীদী,মামী,নানী,মৌসী খাদি রিদাগবী ভ'ক' খরৈঁত ছনীহ। পঁডিতজী খরৈঁত ছনাহ। পূজা-পাঠ হোগত চন। গীত-নাদ হোগত ছন। ভোজ হোগত ছন। তেসব চবণ হোগত ছন উঁপনযন। ছাগব কটৌগত ছন। গীত-নাদ হোগত ছন। পূজা-পাঠ হোগত ছন। এক খাদমী গ্বরু রঁনৈত ছনাহ। এক খাদমী ব্রঁহ্মা রঁনৈত ছনাহ। রাঁনকক মাথক কেশ খস্তুবা ন'ক' হজাম দ্বাবা কাটৈন জাগত ছন। রাঁনককেঁ গাযত্রী মন্ত্র পঢ়াওন জাগত ছন। জনউঁ ধাবণ কবাওন জাগত ছন। পানি ন'ক' নঘ্শঁকা কবরঁ সিখাওন জাগত ছন। ছখাছূত মানরঁ সিখাওন জাগত ছন। নঘ্শঁকা খা দীর্ঘশঁকা কবৈত কান জনউঁ কান পব বাখরঁ সিখাওন জাগত ছন। বাতিমে হেব ভোজ হোগত ছন। চাবিম চবণ হোগত ছন বাতিম জে উঁপনযনক চাবিম দিন হোগত ছন। একব সংগ সহ নাবাযণ ভগরানক পূজা হোগত ছন। পাহ্ন সভ জে ক্ষমবম দিন খরৈঁত ছনাহ সে বাতিমক রাঁদে হ্মঞ ভ' পরৈঁত ছনাহ। রিঁদাগবীরানী সভ সেহো বাতিম খথরা পূজাক রাঁদে রাপস হোগত ছনীহ। পাহ্ন সভ রঁকখাক নেন কপডা খা খাশীরঁদিক রুপমে কিছু টৌকা খর্চ কবৈত

ছলাহ। জাগত কান হ্নকা রিদাগামে ধোতী, জনউ–
স্বপাড় ী দেন জাগত ছননি। স্ত্রীগণ সভ সেহো
ৰঁকুঋা নেন, ৰঁকুঋাক মাএ নেন কপডা ঋা পাগ ঋনৈত
ছনীহ। হ্নকো সভকেঁ জায কান সাডী,সাযা,ৰ্নাউজ
ঋাদি দেন জাগত ছননি। উঁপনযনক প্রক্রিযামে
ঘবরাবীকেঁ ১৩ দিন সঁ ২৩ দিন সময নাগি জাগত
ছননি ঋা ৰঁহ্ত ঋন্ন–পানি ঋা টৌকা খর্চ হোগত
ছননি। ঋদা ৰঁহ্ত উঁসোহসঁ গু খর্চ নোক কবৈত ছন।
জিনকা ঋপনা ঘবমে ঋন্ন–পানি ঋা টৌকা নহি বহৈত
ছননি ও কর্জা ন'ক', খেত ভবনা ধ' ক' ব্যরস্থা কবৈত
ছলাহ। পবম্পবাক ঋনুসাব হমবহ্ উঁপনযন ভেন।
ৰেঁটৗক নেন গু সভ নৈ হোগত ছন। ৰেঁটৗকেঁ নোক
স্কূন নৈ পঠবৈঁত ছন। নোক চাহৈত ছন জে ৰেঁটৗকেঁ
ঋক্ষবক জ্ঞান ভ' জাগ, ঘবরনাকেঁ চিঠ্ঠী নিখৈক ঋরগতি
ভ' জাগ। ৰেঁটী দস–ৰাঁবহ ৰবখক ভেনৈ ত কতহ্
ওকব রিরাহ কবা ক' নোক নিশ্চিন্ত হোগত ছন।
ৰেঁটৗকেঁ নোক স্কূন পঠবৈঁত ছন। গামমে প্ৰৱাঁগা টৈনমে
ছনৈ স্কূন, পাঁচমা তক পঢাগ হোগত ছনৈক। কোনো–
কোনো শিক্ষক সভ রিদ্যার্থীক সংগ ৰঁহ্ত কঠোব ব্যরহাব
কবৈত ছলাহ। উদ্দেশ্য নীক ছননি। জে ছাত্র সবঁক
যাদ ক'ক' নৈ জাগত ছলাহ হ্নকা মাবি খাএ পডৈত
ছননি। মাববাঁক নেন বাঁসক কবচী ঋথরা ঋজূবক
ছড় ী ঋথরা বোনক উঁপযোগ কএন জাগত ছন।
জকবা পব মাস্টব সাহেবঁ খিসিযাগত ছলাহ, ওকবা
মাবৈত–মাবৈত ওধ–ৰাঁধ ক' দৈ ছনথিন। পীঠ পব
দাগ ভ' জাগত ছনৈ। রিদ্যার্থী স্কূন জেৰাঁসঁ ছীহ কাটৈ'
নগৈত ছন। ওকবা ঔব কঠোব দংড ভেটৈত ছনৈ।
শিক্ষক ৰ্নৈত ছলাহ জে মাবিক ডবসঁ রিদ্যার্থী পঢ়ত,

पाठ याद क' क' आएत रहा परिणाम होइत छल जे बेंत विद्यार्थी स्कूल एनाइ बंद क' दैत छल। माए-बाबू सेहो सोच' लगैत छलाह जे जीतै त बीस टा डॅपाए लेतै। एहन बेचा खुरपी-कोदारि ध' लैत छल।

प्रागमवी पाठशाला

घरसं एक किलोमीटर पर छल स्कूल। बाल गोबिंद बाबू छलाह प्रधानाध्यापक। दूटा और शिक्षक छलाह। बाल गोबिंद बाबूक डर बेंत होइ छलै विद्यार्थी सभकें। जे हुनका डरसं पाठ याद क'क' गेल से बाँचल, जे नै याद केलक ओकरा छड़ ी अथवा बोलसं बेंत मारि खाए पड़ैत छलैक। भविसके किलो हुनकासं मारि नै खेने हएत। मारि नै खाए पड़य, ताहि डरसं पाठ याद क' क' जाइत छलहुँ। तकर लाभ भेल। हमर संगी छलाह बाजेंद्र ठाकुर। हुनकर बाबू हुनका गायक बनब' चाहैत छलथिन। ओ साँझ क'कैटैना स्थानपर एकटा गवैयाजीसं गायन सीख' जाइत छलाह। हुनका संगे एकदिन हमहुँ गेलहुँ। हवमुनियाँ पर 'सा रे ग म प ध नी सा,सा नी ध प म ग रे सा' क अभ्यास करब आकर्षित केलक। बाबूकें नीक नै लगलनि। ओ हमरा बुझौलनि जे बी ए पास केलाक बाद और जे किछु करबाक हुअ' से करिह', एखन नै। ओ स्कूलमे मास्टर साहेबकें सेहो कहि देलथिन। मास्टर साहेब तेहेन छौंकी लगेलनि जे हमर गायन सिखबाक लेल उत्साह खतम भ' गेल। स्कूलमे एकटा सज्जन मास्टर साहेब एलाह। ओ ककरो नै मारैत छलथिन। ओ सागकिलसं गामसं अबैत छलाह। सागकिलसं अबैत काल हुनका लोक बेर-बेर प्रणाम करैत रहैत छलनि, मास्टर साहेब कतेक बेजलैए ? ओ खौंझाइत छलाह। लोक

দৌড়ি ক’ নগ জা ক’ পূছি দৈত ছল। ও কহৈত ছলখিন ‘দস’, চাহে কতরোঁ রাঁজন হোগ। স্কূলমে প্রার্থনা হোগত ছলৈ, সে হমবা সরঁসঁ রেঁশী নীক নগৈত ছল। সবস্বতীক পূজাক খরসব পব স্কূলক খাগাঁ নাটক হোগ ছলৈ,সেহো দেখরঁ নীক নগৈত ছল। নাটক ওহী ঠৈনক নরহরক সভ করৈত ছলাহ।

ন’হমে দূবদর্শন

দাগক স্বগত হেবা গেননি। রিযাহমে ভেটৈন বহনি। চানীক ছলৈ। ধন্মাবীক খোধনীমে বখনে ছলীহ। রঁহ্ত খোজ ভেল। নৈ ভেটৈননি। খাঠ রঁবখ কে ভীতবক দূ টৌ রঁচাকেঁ ন’ক’ দাগ ভৌড় া পহুঁচনীহ। একটৌ হম বহী। দোসব ছলাহ রাঁবূঁ নাবাযণ। ও হমবাসঁ দূ রঁবখক নম্হব ছলাহ। হমবা সভক দহিনা ওঁঠামে কাজব নগাক’ মৌনরী সাহেবঁ মোনে–মোনে কিছ পঢ়ননি খা কনী কানক রাঁদ হমবা ওঁঠাকেঁ সোঝাঁ বাখি পুছ্ননি দেখিযৌ ত কিছ দেখাগএ। হম কিছ নৈ দেখনিযৈ। রাঁবূঁ নাবাযণ কহনখিন, হঁ,হম ত দেখৈ ছিযৈ, ঙা ত কৈনা ছৈ। দাগ কহনখিন, হে, ঠীকসঁ দেখহী, কৈনা নৈ হেতৈ, দোসব কিযো হেতৈ। রাঁবূঁ নাবাযণ কহনখিন, হম ঠীকসঁ দেখৈ ছিযৈ, ঙা কৈনে ছৈ। মৌনরী সাহেবঁ ফেব খাঁখি মূনি ক’ কিছ মোনে–মোনে পঢ়ি ক’ কহনখিন, খাবঁ দেখিযৌ ত কী সভ ও কবৈ ছৈ। রাঁবূঁ নাবাযণ রাঁজয নগনাহ : ও ঘবমে গেনৈএ .....ধনহাবীমে হাথ দেনকৈএ ......ওগমে স’ কিছ নিকানিক’ ফাঁড়মে বখনকৈএ .....খাবঁ ঘবসঁ নিকনি গেনৈ....খাবঁ খাঁগনসঁ রাঁহব খারি গেনৈ.....কতৌ জাগ ছৈ ....এক ঠাম পোখবি খ্নাগ ছৈ....ওত’ ঠাঢ় ভ’ক’ ককবোসঁ গপ্প কবৈ ছৈ.....জকবাসঁ গপ্প কবৈ ছৈ ওকবা নৈ চিন্হৈ

ছিযৈ......খাৰ্ রিদা ভেনৈ.....জা বহন ছৈ....খাৰ্ ঘব সভ ছৈ.....একটা খাঁগনমে এনৈ......একটা মৌগীকেঁ গোব নগৈ ছৈ ....ওকবা সংগে একটা ঘবমে গেনৈএ....কিছু দেনকৈএ ওকবা ...খাৰ্ ঘবসং ৰাহব খারি গেনৈ....ফেব ককবো গোব নগৈছৈ, হম নৈ চিন্হি ছিযৈ..... মৌনরী সাহেৰ্ পুছনখিন, ও কৈনা কে খছি ? দাগ কহনখিন, নৈ মৌনরী সাহেৰ্, কৈনা হমব রস্তু নৈ চোবা সকৈএ। মৌনরী সাহেৰ্ কহনখিন, রএহ নেনক–এ, ওকরে পুছিওঁ। ঘব খৰৈ গেনহ্। ঘবমে ককবো মোন নৈ মানৈ জে কৈনা চোবৌনে হেতৈ। কৈনা সৰহক রিশ্বাস পাত্র ছন। মনীসক চবৰাহী কবৈত ছন। কিযো পুছনখিন ত কৈনা সোন্নে নঠি গেন। ৰাৰা চিবাকী চাঙবক প্রযোগক ঘোষণা কেননি। চোব পকড়ৰা নেন চিবাকী চাঙবক প্রযোগ : চিবাকী চাঙবক নাম স্বনিতে কৈনা ৰাজ' নাগন, হম ত এক কিনো চাঙব চিৰা জেৰৈ, হমবা কোনো ডব খছি, হম চোবেনে ছিযৈহে নে ত হমবা কথীক ডব। সাঁঝমে ঠৈনক ৰহ্ত নোক সভ জমা ভেন। একটা থাবীমে খবৰা চাঙব খাএন। ৰাৰা কিছু মন্ত্র পঢ়ি ক' কনী–কনী ক' সভকেঁ দেনখিন চিৰাৰ্'। সভ কনিএঁ কানমে চিৰাক' ঘোঁটি গেন, কৈনাকেঁ ঘোঁটৈন হেৰৈ নৈ কৰৈ। কতেক কান ধবি চিৰৈত বহন কৈনা, এক হ্বষ্ঠী চাঙব নৈ ভেনৈ চিৰাএন। পক্কা ভ' গেনৈ জে কৈনে চোব খছি। ৰাৰাক খাঁখিমে নোব ভবি এননি। কৈনা দিস তকননি। কৈনা ৰাৰাক পএব পব খসন, হমবা মাফ় ক' দিয' গিবহত, হমহী চোব ছী। কৈনা চোব নৈ ছন। ঘবমে ৰেগবতা ছনৈ। তেঁ এহেন কেনক। ও গছনক জে হম ত ওকবা ৰেচি নেনহুঁ, হ্বদা হম ওকব পাগ সধা দেৰ্। কৈনাকেঁ কোনো

দণ্ড নৈ দেল গেলৈ। ওকবা ফ়জ্মতি নৈ কএল গেলৈ। ওকবাসং ঘৃণা নৈ কএল গেলৈ। কৈনা দূ-তীন সালমে কর্জসং ম্নক্ত ভ' গেল। বাঁদমে ও নোকবী কব' খাসাম চল গেল। ওত' সং সালমে এক বেঁব খপন গাম খবেঁত ছল ত হমবো গাম খাবি বাঁবা-দাগক ভেংট কব' খবশ্থ খবেঁত ছল। কৈনা হমবো নীক নগৈত ছল। গহনা বখবাঁক এহেন উঁপায, এহেন চোবী, চোব পকড়বাঁক এহেন উঁপায, চোবক প্রতি এহেন ভাব খা পকড় া গেলাক বাঁদ চোবক সংগ এহেন ব্যবহাব হমবা প্রভাবিত কেনক। হমব ব্যক্তিত্বক নির্মাণমে একব মহত্ব খছি। হম মানৈত্ত ছী জে জীবনমে ককবোসং কোনো ক্ষতি ভ' জাগ ত ওকবা দণ্ড দেবাঁক বাঁত নৈ সোচবাঁক চাহী, ওকব স্থিতিক খনুমান কবক চাহী,ওকবা প্রতি করুণাক ভাব বখৈত ক্ষতি কম কববাঁক প্রযাস কববাঁ পব ধ্যান দেবাঁক চাহী, ক্ষতি ওঁব নে ভ' জাএ সে হোশ বাখবঁ জরুবী হোগত ছৈক। ভ' সকৈছে জকবা খহাঁ খপবাধী বুঝৈত ছী সে খপবাধী নৈ হো, ও মাত্র একটা উঁপকবণ হো খা খহাঁক ক্ষতি খহী দ্বাবা নির্মিত একটা পবিস্থিতিক পবিণাম হো। তেঁ খপবাধক জড়ি তকবাঁক প্রযাস কববঁ খা ওকব নিদান তাকবঁ বেঁশী উঁপহাক্ত ভ' সকৈত খছি। খধিক কাল এনা হোগত ছৈক জে কোনো দুর্ঘটনা ভেলা পব নোক খপনাকেঁ নির্দোষ খা শেষ সভকেঁ খপবাধী বুঝৈত খছি, জকব পবিণাম শুভ নহি হোগত খছি।

মিডিল স্কূল

পাঁচমা পাস কেলাক বাঁদ মিডিল স্কূল, ভিঠ্ঠীমে হমব নাম লিখাএল গেল। ওা স্কূল ঘবসং দূ কিলোমীটব পব ছল। ওগ স্কূলমে সোহবাযকে হমব পীসা সেহো শিক্ষক

ছলাহ। পীসাক স্বম্মারক খন্নসাব হম গাম পবসং চাবি এক্সবসাগজ হিংদীসং খংগ্রেজী ট্রাংসলেশন রঁনা ক’ ন’ জাগত ছলহুঁ। দ্পহবমে টিফিন টৌগমমে হ্নকা নগ ন’ জাগ ছলহুঁ। ও সহী ক’ দৈ ছলাহ। গনতী দোরাঁবা নৈ হো সে ধ্যান বখৈত ছলহুঁ। গণিত খা খংগ্রেজী পঢরাঁমে নীক নগৈত ছল। খন্য রিষযমে কম মোন নগৈত ছল। স্কূনমে প্রতিযোগিতাক রাতারবণ নৈ ছনৈ। নেতবহাটমে নাম নিখেরাঁক নেন পবীক্ষামে সম্মিনিত ভেনহুঁ। সফন নৈ ভেনহুঁ। হ্মদা,সাতমামে কক্ষামে সরঁসঁ রেঁশী প্রাপ্তাংক খাএন।

শান্তিক খোজমে খশাঁতি :

খাংগনমে চাবি ঘবরাসী বহরাঁক কাবণ সদিখন টৈনা–মেনী হোগত বহ ছনৈ। জখন–তখন হন্না–গ্বন্না হোগত বহরঁ সামান্য রাঁত ভ’ গেনৈ। হমব পিতা ঘবাবী খনগ কবরাঁক রিকল্প চ্নি নেননি। এহি নির্ণযসং নাভ ঙা ভেনৈ জে হম সভ হন্না–গ্বন্নাসং খনগ ভ’ গেনহুঁ। হানি ঙা ভেন জে বহরাঁ নেন কহ্না ঘব ত ঠাঢ় ভ’ গেন হ্মদা তীন সান তক ভবাগ চনৈত বহন। ও খেত ছনৈ, গহীব ছনৈ। রঁহনমান রঁড়্দ জোতি ক’কটহী গাড় ী টৈনসং দক্ষিণ রাঁধ ন’ জাগ ছন। ওত’ কোদাবিসং মাটি কাটি ক’গাডী পব নাদি ক’ ঘব খরৈঁত ছন। রাঁরাঁ গাড় ীক সংগ জাগ ছলাহ, খরৈঁ ছলাহ। খেতমেসং মাটি উঁঠাক’ গাডী পব বখৈত ছলাহ। কহিযো ক’ রাঁরাঁক সংগ হমহুঁ জাগত ছলহুঁ । ঘব রঁনযরাঁমে জতেক খর্চক খন্নমান কএন গেন ছনৈ তাহিসং রঁহ্ত রেঁশী খর্চ ভেনৈ। দূ টৌ ঘব রঁনন। পছরাঁবী কাত একটৌ ভনসা ঘব জাহিমে পূরঁ দক্ষিণ কোনমে ভগরতী বহনীহ, পূরঁ দিস চিন্নখাব ভেন। ঘবমে কিছ কোঠী রঁনাক’ বাখন

गेल। बीच घरमे सेहो भोजन करबा लेल जगह छल। दुआरि पर सेहो भोजन कएल जाइत छल। दुआरि पर घैलची बनल जाहिमे पीय'बला पानिक दूटा घैल रखबाक जगह छल। दक्षिण कात घर बनल जाहिमे किछु कोठी सभ राखल गेल, एकटा पलंग राखल गेल। ओकर दुआरिपर जाँत छल। उत्तरसं एकटा दरबज्जा बनल। ताहिमे पश्चिम दिससं एकटा छोट–छीन कोठली निकालल गेल जाहिमे लकड़ीक एकटा टेबुल आ एकटा कुरसी राखल गेल। पूब उत्तर कोनमे एकटा चक्का बनाओल गेल। आँगनमे एकटा ढेकी गराएल। आँगन नमहर बनल। घर सभ बाँस, लकड़ी, खढ़ आ माटिक जोड़सं बनल। समय बदलैत लगलै। खर्च बढ़ैत लगलै। एकर प्रभाव जीवन–यापन पर पड़लै। एहि बीच हमर पढ़ाइ–लिखाइ जेना–तेना चलैत रहल।

कान त सोन नहि :

जे कर्पूरबा एकटा बचाक बाढ़ि १२ बरख तकललनि, हुनका ६ टा बचा भेललनि, तीन टा बेटा, तीन टा बेटी। कदा आब घरक आर्थिक स्थिति एहेन भ' गेललनि जे पहिलो बेटीक बियाहक लेल सक्षम नहि रहलीह। पहिल बेटी शान्तिक पढ़ाइ ओतबे भेललनि जतेक अपन छललनि। १२ बरख प्रतीत–प्रतीत शांतिक लेल बरक तलाशि शुरु भेल। सभकें चिंता भेललनि। सासुकें सेहो पोतीक बियाह देखबाक तेहेन अभिलाषा जागृत भ' गेललनि जे एकटा अशिक्षित द्वितीय बरमे सेहो सभ गुण देखाय लगललनि। किछु लोको सभ प्रशंसा केलकनि, माथपर दू बीघा खेत छै, खुट्टापर महींस–बरद छै, पोखरि छै, पोखरिमे माँछ खूब होइछै। हमर पिता

কনকত্তামে প্রেসমে কাজ কেনে ছনাহ, দবভংগামে নোকবী কেনে ছনাহ। হমবা রিরাহক নেন রঁহ্ত দিন ধবি খড়ন বহনাহ ক্ষদা রেঁটৌক রিরাহ নেন কিএ এতেক ধডফডা গেনাহ, হমবা রঁহ্ত দিন ধবি নহি বুঁঝাএন। ওনা জে কিযো রাঁহব নহি গেন ছনাহ, হ্নকা সভ নেন ঔ সামান্য রাঁত ছনৈ। ওগ সময়মে নোক রেঁটৌকেঁ পঢ় াএরঁ ঠীক নৈ বুঁঝৈত ছন। নগমে স্কূন নৈ ছনৈ। পঢ়রা নেন রেঁটৌকেঁ দূব পঠাএরঁ খনুচিত মানন জাগত ছনৈ। রেঁটৌক রিঁযাহক নেন উঁপযুক্ত রযস ১২ রর্ষ ধবি মানন জাগত ছনৈ। কোনো শাশ্ত্রমে নিখন ছনৈ (হম নৈ পঢ়নে ছী) জে রেঁটৌক রিরাহ ১২ রর্ষসং পহিনে কবা দেরাঁক চাহী নে ত পিতা পাপক ভাগী হেতাহ। নোক শাশ্ত্রক এহি খাদেশীক পানন কববঁ কর্তব্য বুঁঝৈত ছন। মান্যতা ঔ ছনৈ জে রেঁটৌ পবাযা ধন থীক, কহ্না সঙ্কশীন খপন সাসুব চন জাএ সে নোকক নক্ষ্য হোগত ছনৈ। রিঁযাহক রিধি-ব্যরহাব মহত্বপূর্ণ হোগত ছনৈ। রিধি-ব্যরহাব খাসান নৈ ছনৈ। রিরাহমে ববিযাতী এতৈ। ববিযাতীক ভোজনক ব্যরস্থা কববঁ সবঁসঁ মহত্বপূর্ণ কাজ হোগত ছনৈ। বংগ-রিবংগক ২১ টা কি ৩১ টা তবকাবী বঁনতৈ। তৌনাক তৌনা দহী পৌডন জেতৈ। বসগুন্না জরঁবদস্তী পচাস-পচাস টা খুখাএন জেতৈ। চাবি-পাঁচ দিন পব চতুর্থী হেতৈ। বীচমে সভ দিন মৌহকে হেতৈ। গীত-নাদ হোগত বহতৈ। চতুর্থীক বাঁদ নীক দিনমে জমাএকেঁ রিঁদাঔ দ'ক' রিদা কএন জেতনি। জমাএ ১০ দিন কি ১৩ দিন পব খরৈঁত বহতাহ। হ্নকা সাসুবমে জরঁবদস্তী ১০-১০, ২০-২০ দিন বাখন জেতনি। ওকব বাঁদ পংচমী হেতৈ। তখন মধুশ্রারনী হেতৈ। মধুশ্রারনীমে ১৩ দিন ধবি রেঁটৌ ফূন

নোঢ়তীহ। কথা–পূজা হেতৈ। গীত–নাদ হোগত বহতৈ। নড়কারনা নোত পূবয এতাহ। চাবি–পাঁচ দিন বহতাহ। হ্নকা ওহিনা ভোজন কবাওন জেতনি জেনা রবিযাতীকেঁ কবাওন জাগত ছনি। হ্নকা নীক রিঁদাঙ্গক সংগ রিদা কএন জেতনি। তকব রাঁদ কোজগবা হেতৈ। কোজগবামে নড়কীরনা মখান,দহী,কেবা,চূড়াক ভাবক সংগ নড়কাক ওত' এতাহ। হ্নকো চাবি দিন বাখন জেতনি। তকব রাঁদ গংজী,ধোতী,ক্ষবতা,ডোপটা, পাগ খাদি দ' ক' রিদা কএন জেতনি। তকব রাঁদ জবাউঁব হএত। সভ পারনিমে দ্নূ দিসসঁ ভাব–চংগেবাক খাদান–প্রদান হোগত বহত। তীন খথরা পাঁচ সান পব দ্বিবাগমন হএত। এহি রীচ নড়কা খপন সাস্বব খরৈত–জাগত বহতাহ। রিরাহক সম্পূর্ণ কার্যক্রমমে এহি তবহেঁ তীন সঁ পাঁচ সান নাগি জাগত ছনৈ। ঙ্গ ছনৈ পবম্পবা। একবা সংগ ছনৈ রঁহ্ত বাস রিধি–ব্যরহাব জকবা খাগাঁ রেঁটীক গচ্ছা–খাকাংক্ষাকেঁ কোনো মহত্ব নৈ দেন জাগত ছনৈ। কোনো রেঁটী খপন গচ্ছা–খাকাংক্ষাকেঁ কহিযো প্রগট নৈ কবৈত ছনীহ। দূ–তীন টা রঁচা ভেনাক রাঁদে রেঁটী কিছু রঁজরাঁক সাহস জ্টা পরৈত ছনীহ। পন্দ্রহম রঁবখ প্ববৈত–প্ববৈত শান্তি খপন সাস্ববক পবিরাবমে শামিন ভ' গেনীহ। বাম নাবাযণ ঠাক্ষব এক রেঁটীক রিরাহসঁ নিশ্চিংত ভেনাহ।

রাঁন–মল্ডনী :

হমব সংগী ছনাহ বাজেঁদ্র ঠাক্ষব,খাশানন্দ ঠাক্ষব,বৈদ্যনাথ ঠাক্ষব, খেনানন্দ ঠাক্ষব (রাঁবূ নাবাযণ),বাম পবীক্ষণ ঝা, ফ়ক্ ীব চন্দ্র দাস, নগেন্দ্র ভূষণ মল্লিক খা কিছু ওঁব গোটে। এহিমে কিছু গোটে হমবাসঁ এক কিনাস

𑒂𑒑𑒴 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒮𑒦 𑒑𑒼𑒙𑒹 𑒮𑒰𑒿𑒗𑒏' 𑒤𑒳𑒙-𑒥𑒾𑒪 𑒐𑒹𑒪𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒥𑒰𑒠𑒧𑒹 𑒮𑒦 𑒑𑒼𑒙𑒹𑒏 𑒢𑒱𑒩𑓂𑒝𑒨 𑒦𑒹𑒪 𑒖𑒹 𑒯𑒧 𑒮𑒦 𑒑𑒰𑒧𑒧𑒹 𑒮𑓂𑒫𑒔𑓂𑒕𑒞𑒰 𑒁𑒦𑒱𑒨𑒰𑒢 𑒔𑒪𑒰𑒋𑒥। 𑒞𑒻𑒢𑒧𑒹 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱𑒏𑒹𑒿 𑒮𑒰𑒤𑓃 𑒏𑒩𑒥𑒰𑒏 𑒏𑒰𑒖 𑒬𑒳𑒩𑒴 𑒦𑒹𑒪। 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱𑒏 𑒦𑒲𑒛𑓃 𑒣𑒩 𑒦𑒩𑒱 𑒞𑒻𑒢𑒏 𑒪𑒼𑒏 𑒕𑒚𑒱 𑒣𑒴𑒖𑒰 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒪। 𑒕𑒚𑒱 𑒣𑒴𑒖𑒰𑒏 𑒥𑒰𑒠 𑒋𑒏𑒩 𑒔𑒱𑓀𑒞𑒰 𑒪𑒼𑒏 𑒢𑒻 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒪। 𑒮𑒹 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱𑒧𑒹 𑒏𑒳𑒧𑓂𑒦𑒲 𑒥𑒛𑓃 𑒦' 𑒑𑒹𑒪 𑒩𑒯𑒻। 𑒥𑒰𑒪 𑒧𑓀𑒛𑒪𑒲 𑒋𑒏𑒩 𑒮𑒤𑒰𑒃𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒑𑒱 𑒑𑒹𑒪। 𑒠𑒮-𑒥𑒰𑒩𑒯 𑒠𑒱𑒢𑒧𑒹 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱 𑒮𑒰𑒤𑓃 𑒦' 𑒑𑒹𑒪। 𑒂𑒥 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱𑒏 𑒦𑒲𑒛𑓃 𑒣𑒩 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒣𑒳𑒮𑓂𑒞𑒏𑒰𑒪𑒨 𑒥𑒢𑒹𑒥𑒰𑒏 𑒏𑒰𑒖 𑒬𑒳𑒩𑒴 𑒦𑒹𑒪। 𑒦𑒴𑒭𑒝𑒖𑒲𑒏 𑒁𑒏𑓂𑒭𑒩 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒮𑒳𑒢𑓂𑒠𑒩 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒢𑒱। 𑒣𑒳𑒮𑓂𑒞𑒏𑒰𑒪𑒨𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒍 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒢𑒱𑒨𑒧𑒰𑒫𑒪𑒲 𑒥𑒢𑒾𑒪𑒢𑒱, 𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦𑒮𑒿 𑒋𑒏𑒙𑒰-𑒠𑒴𑒙𑒰 𑒏' 𑒥𑒰𑒿𑒮 𑒧𑒰𑒿𑒑𑒪 𑒑𑒹𑒪। 𑒯𑒧 𑒮𑒦 𑒁𑒣𑒢𑒹𑒮𑒿 𑒥𑒰𑒿𑒮 𑒏𑒰𑒙𑒱 𑒏' 𑒁𑒢𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒣𑒼𑒐𑒩𑒱𑒏 𑒠𑒕𑒱𑒢𑒥𑒩𑒱𑒨𑒰 𑒦𑒲𑒛𑓃 𑒣𑒩 𑒖𑒧𑒰 𑒏𑒩' 𑒪𑒑𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦𑒮𑒿 𑒔𑓀𑒠𑒰 𑒧𑒰𑒑𑒪 𑒑𑒹𑒪। 𑒖𑒢 𑒩𑒰𑒐𑒪 𑒑𑒹𑒪। 𑒁𑒣𑒢𑒼 𑒮𑒦 𑒦𑒱𑒛𑓃𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒧𑒰𑒙𑒱𑒏 𑒠𑒹𑒥𑒰𑒪 𑒚𑒰𑒜𑓃 𑒯𑒳𑒁' 𑒪𑒰𑒑𑒪। 𑒯𑒧𑒩 𑒮𑒥𑒯𑒏 𑒣𑒜𑓃𑒰𑒃 𑒥𑒰𑒡𑒱𑒞 𑒦' 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪। 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒮𑒦𑒧𑒹 𑒋𑒏 𑒑𑒼𑒙𑒹 𑒞𑒧𑒰𑒏𑒳𑒪 𑒐𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒯𑒧𑒩 𑒣𑒱𑒞𑒰 𑒋𑒏𑒠𑒱𑒢 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒏𑒯𑒪𑒢𑒱 𑒖𑒹 𑒖𑒰𑒯𑒱 𑒧𑓀𑒛𑒪𑒲𑒏 𑒮𑒠𑒮𑓂𑒨 𑒞𑒧𑒰𑒏𑒳𑒪 𑒐𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒟𑒱 𑒍 𑒧𑒝𑓂𑒛𑒪𑒲 𑒮𑒧𑒰𑒖-𑒮𑒳𑒡𑒰𑒩 𑒏𑒲 𑒏𑒩𑒞। 𑒄 𑒥𑒰𑒞 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒚𑒲𑒏 𑒪𑒰𑒑𑒪। 𑒯𑒧 𑒧𑒝𑓂𑒛𑒪𑒲𑒏 𑒮𑒠𑒮𑓂𑒨𑒏𑒹𑒿 𑒢𑒯𑒱 𑒥𑒠𑒪𑒱 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒯𑒧 𑒋𑒯𑒱 𑒏𑒰𑒩𑒝 𑒢𑒱𑒐𑒻𑒞 𑒧𑒝𑓂𑒛𑒪𑒲𑒮𑒿 𑒁𑒪𑒑 𑒦' 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒧𑒝𑓂𑒛𑒪𑒲 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒠𑒱𑒢𑒏 𑒥𑒰𑒠 𑒦𑓀𑒑 𑒦' 𑒑𑒹𑒪 𑒂 𑒣𑒳𑒮𑓂𑒞𑒏𑒰𑒪𑒨𑒏 𑒏𑒰𑒖 𑒣𑒴𑒩𑒰 𑒢𑒻 𑒦𑒹𑒪। 𑒧𑒝𑓂𑒛𑒪𑒲𑒮𑒿 𑒁𑒪𑒑 𑒦𑒹𑒪𑒰 𑒣𑒩 𑒯𑒧 𑒁𑒣𑒢 𑒡𑓂𑒨𑒰𑒢 𑒁𑒣𑒢 𑒣𑒜𑓃𑒰𑒃 𑒣𑒩 𑒏𑒹𑒢𑓂𑒠𑓂𑒩𑒱𑒞 𑒏𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒬𑒹𑒭 𑒮𑒠𑒮𑓂𑒨 𑒮𑒦 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒁𑒣𑒢-𑒁𑒣𑒢 𑒣𑒜𑓃𑒰𑒃𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒑𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒰𑒯। 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒤𑒳𑒙-𑒥𑒾𑒪 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒣𑒮𑓀𑒠 𑒢𑒻 𑒂𑒋𑒪। 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒋𑒏 𑒥𑒹𑒩 𑒑𑒹𑓀𑒠𑒮𑒿 𑒖𑒰𑒿𑒒𑒧𑒹

তেহেন চোট্ট নাগন জে সভ দিন লেন খেলসঁ বিবক্তি ভ' গেল। পিতা কাগজসঁ খেল কেনাএ সিখৌলনি। কাগজ়সঁ খেল ! কাগজক দ্খাতি বনৌনাএ, কাগজ়ক নাও বনেনাএ। হমবা ওা খেল স্ববক্ষিত নাগন। গামমে হমব কক্কা খা হ্নক সমবযস্কী সভ নাটক খেনাএত ছনাহ, সে হমবা নীক নগৈত ছন। প্রাএ চৈনমে জগদীশ বাবূ ওত' কোনো খবসব পব বেনাহীবনা নৌটংকী এনৈ। সহ হবিশ্চংদ্র, বনদেবী ওব কোনো–কোনো নৌটংকী দেখৈত খূব নীক নগৈত ছন। এক বেব সাঁঝ তক পতা ছন জে নৈ হেতৈ, ত হমসবঁ খা ক' সূতি বহনহুঁ। বহ্ত বাতিমে নিন্ন টুটৈন ত নগাবাক খাবাজ স্বনাএ পডন। হমবা নৈ বহন ভেন। হম চুপচাপ এসগব ওতে বাতিমে গাছী দ' ক' চন গেনহুঁ নৌটংকী দেখ' খা ক্ষতম ভেনৈ ত ওব নোক সভ সংগে চন এনহুঁ।

খথ মহবাজজী কথা :

নাবাযণপঞ্চীমে হমব পিতাক একটা বহিন ছনথিন। হ্নকা একমাত্র প্বত্র বহথিন শংকব। শংকবক উপনযন ভ' গেন বহৈক। দুর্যোগসঁ এক বাতি ঘবমে স্বতনমে শংকবকেঁ সাঁপ কাটি নেনকনি। ও নহি জীবি সকনাহ। বডকা শোকমে দীদীক পবিবাব ডূবি গেন। সভ সম্বন্ধী নোকনি দ্ঃখমে পড়া গেনাহ। হমব পিতা সেহো বহ্ত চিংতিত ভেনাহ। ঘবমে সভ বহ্ত দ্খী বহথি। এহি দুর্ঘটনাসঁ পহিনে এক বচাক জন্মক সময দীদীক ওা স্থিতি ভ' গেননি জে দেহমে খূন বহ্ত কম বচননি, খূন চঢ়াবৈক খাবশ্যকতা ভ' গেনৈ। বাবূ খপন খূন দেনথিন। জান বঁচননি। খাব ওা প্বত্র–শোক। বাবূকেঁ ভেননি ঘবক জগহকেঁ কোনো গ্বনী–মহামোসঁ জাঁচ

কবরিযৈক। একটা মহামোজী কতহু ভেটৈনখিন। হুনকা ও ঘরবারী দেখরঁ' নেন খননি। নারাযণপঞ্জী জেরাঁসঁ পহিনে চারি–পাঁচ দিন মহামোজী হমরা সরঁহক পাহুন ভেনাহ। ও খপন কিছু করতরঁ দেখৌননি। একদিন ও কহনখিন হম কাগজ়সঁ রুপৈযা রঁনা দেরঁ। নোক খচম্ভিত ভেন। নোক জমা ভ' গেন। মহামোজী একটা কাগজক পন্না নেননি, এক নোটা পানি নেননি। কাগজপর কিছু নীখি ক' সভকেঁ দেখাক' ওকরা টুকড়ী–টুকড়ী ক' দেননি। ওকরা হাহমে ধ' নেননি। চিরাঁক' নোটামে রখননি। হাথ নোটামে ধ' ক' রাঁহর নিকানননি ত ওহিমেসঁ একটা দসটকহী রুপৈযা নিকননি। ওগ পর ওহিনা সভ চিত্র খা চেন্হ সভ রহৈ জেনা খান রুপৈযা সভমে রহৈ ছৈ। সভ খাশ্চর্যচকিত ভ' গেন। মহামোজী কহনখিন জে কিছু ঘণ্টাক রাঁদ ঙা রুপৈযা পুনঃ কাগজ ভ' জাএত, তেঁ জতেক শীঘ্র হো একর উপযোগ ক' নিয'। এক খাদমী সাযকিনসঁ গেন পঁড়ৌন ও রুপৈযা ন'ক' খা ওকর মোতীচূরকে নড্ডূ কিননে খাএন। সভ কিযো নড্ডূ খেনক। সভ হুনকা মহারাজজী কহ' নগননি। মহারাজজী কহনখিন, জে কিযো সিমরিযা জাএ চাহৈছী সে তৈযার হোউ, হম সাঁঝমে গাছ পর চঢ়়ৈ ক' ন' চনরঁ, ওত' স্নান ক'ক' সভ গোটে ঘূরি খাএরঁ। দিনমে ত' কএ গোটে তৈযার ভেনাহ, হুদা সাঁঝ হোগতে সভ ডেরা গেনাহ, কিযো নৈ তৈযার ভেনাহ। রাঁরূ হমরা সিখৌননি জে মহারাজজী জৌঁ পুছথি 'কী চাহী ? ' ত কহরঁনি জে কোটৈ–পেটৈ চাহী। দোসর দিন মহারাজজী পুছ্ননি, 'কী চাহী ? ' হমরা নৈ কহন ভেন জে কোটৈ–পেটৈ চাহী। হম কিছু নৈ মাঁগি সকনহুঁ। ঙা হমর স্বভার

छल। बाबू बहुत दिन तक हमर एहि स्वभावकेँ हमर कमजोरी मानैत रहलाह। मुदा,हमर ओ स्वभाव हमर शक्ति छल,से बहुत बादमे पता चलल। महाराजजी ओइर लोक सभकेँ पुछलखिन, की चाही त लड़कालड़क सभ कहलखिन हमरा सभ गोटेकेँ सिनेमा देखा दियऽ। महाराजजी सभकेँ लऽकऽ मधुबनी गेलाह। बस्तामे कागजसँ एकटा लमरी बना कऽ दऽ देलखिन। सभ गोटे बाटिमे घुरलाह त उदास रहथि। बुझि गेलाह जे सिनेमा हॉलसँ निकलैत काल महाराजजी कतऽ बिला गेलखिन जे सभ गोटे तकैत-तकैत रहि गेलाह, नै भेटैलखिन।

हमर हाइ स्कूलक शिक्षा :

१९६१ मे आठमाँमे हमर नाम पंडौल हाइ स्कूलमे लिखाएल गेल। हमरा गणितमे नीक लगैत छल। तेँ विज्ञान लेलहुँ। फिजिक्स,केमिस्ट्री आ मैथमेटिक्स। प्रधानाध्यापक छलाह श्री अशर्फी सिंह। गणित पढ़बैत छलाह महावीर बाबू। गुप्तेश्वर बाबू धनजेश्वर आ बैद्यनाथ बाबू ज्यामिति पढ़बैत छलाह। बचा बाबू मैथिली पढ़बैत छलाह। ओ हमरा मामा गामक छलाह। हुनका हाथमे 'मिथिला मिहिर' रहिते CHHALANI EE छलनि। बादमे हुनक पुत्र राम सेवक बाबू सेहो मैथिली पढ़बैलनि। रामराम मास्टर साहेब केमिस्ट्री पढ़बैलनि। पढ़ाइ बड़ सुंदर होइत छलैक। खूब मोनसँ मास्टर साहेब सभ पढ़बैत छलाह। हम बहुत कुशाग्र बुद्धिक बालक नै छलहुँ जे कोनो विषय एक बेर पढ़लासँ याद भऽ जाए। हम अभ्यास खूब करैत छलहुँ। क्लासमे जे पढ़ाइ होइत छलै, तकरा घुरती काल बस्तामे याद करैत अबैत छलहुँ। गामपर साँझमे फेर एक बेर

যাদ কৰৈত ছনহুঁ। গণিত আ বিজ্ঞানমে কাল্হি জে পঢ়াওল হেতৈ তকরা এক বেৰ পঢ়ি জাগত ছনহুঁ। অওসং নাভ ওা হোগত ছন জে ক্লাসমে জখন পঢ়াওল হোগত ছলৈ ত ঠীকসং বুঝি জাগত ছনিঐক। জৌং কতহু নৈ বুঝাএল ত ঠাঢ় ভ'ক' পুছি লৈত ছনিযনি। মাস্টৰ সাহেবেঁ বুঝা দৈত ছনাহ, ফেৰ কোনো দিক্কত নৈ বহি জাগত ছন। পঢ়াওক ওা তবীকা ৰাৰূ সিখৌলে ছনাহ। এহিসং ৰহুত নাভ ভেল। স্কূলমে প্রতিযোগিতাক বাতাৰবণ নৈ ছলৈক। আঠমা-নৌমামে হমৰ সংগী ছনাহ বাজেন্দ্র ঝা, ফনীন্দ্র নাবাযণ দাস,মোদ নাবাযণ ঝা, শমীম অহমদ আদি। আঠমাক অর্ধ-বার্ষিক পবীক্ষামে এডৱান্সড মৈথমেটিক্সমে চাবিটা সৱাল বহৈ, তীনটাক জৱাব দেবাক ছলৈক। মহাবীৰ ৰাৰূ নংবৰ স্বনৌনথিন ---জগদীশ চন্দ্র ঠাকুৰ –৯৯ হাওএস্ট। ও হমৰ ৰচপনক সভসং বেশী আনংদ দাযক দিন ছন। এনীমেন্ট্রী মৈথমেটিক্সমে সেহো ৰহুত নীক অংক আএল। ফিজিক্স আ কেমিস্ট্রীমে ৰহুত নীক নৈ বহয। সৰ বিষয মিলাক' ক্লাসমে হমৰ স্থান প্রথম বহন। পাঠ্য-পুস্তকমে মৈথিলী কথা-করিতা সভ পঢ়ৱ নীক লগৈত ছন, তথাপি, গণিত হমৰ সভসং প্রিয বিষয ভ' গেল ছন। কোনো ভাবী সৱাল জখন ৰনি জাগত ছন ত ৰডড আনংদ অবৈত ছন। হমৰ সৱসং ছোটে মামা সেহো ওহী স্কূলমে পঢ়ৈত ছনাহ, হমৰাসং দূ ক্লাস আগাঁ। মামা ৰহুত তেজ ছনাহ, ক্লাসমে প্রথম অবৈত ছনাহ। মামা দসম কক্ষামে প্রথম এনাহ, হম আঠম কক্ষামে। গর্মীক অৱকাশমে মামা গাম জাগত ছনহুঁ আ জে সৱাল সৱ অপনা কঠিন লগৈত ছন সে হুনকাসং বুঝি লৈত ছনহুঁ। নৱম কক্ষামে সেহো হমৰ স্থান প্রথম

बहन। दसम कक्षामे कोनो दोसब स्कूलसं एनाह नागेन्द्रजी। हुनकासं हमब प्रतियोगिता भेल। हम अपन स्थान प्रथम बखबा लेल बहुत प्रयास केलहुँ। हमबा नाज होएत छल ग सोचि क' जे कनासमे हमब स्थान छिना ने जाए। हमबा जतेक गणितमे मोन नगैत छल ततेक फिजिक्स आ केमिस्ट्रीमे नहि। दसमीक अर्द्ध–वार्षिक पवीक्षाक समय हमबा अबोग्राडोक पविकल्पना याद नै होएत छल आ ओ प्रश्न एबे कबतै से नगैत छल। हम एकटा चनाकी केलहुँ। घबे पव एकटा पन्नापव संभावित प्रश्नक जबाब नीखिक' ओहि विषयक पवीक्षाक दिन संगे नेने गेलहुँ आ ओव प्रश्नक जबाब नीखिक' एहि पन्नाकें प्राप्त कॉपीमे नाथि देनिऐ। पवीक्षा द' क' चन एनहुँ। दूनू कागजक वंग भिन्न छनै तें चोवी पकड़ाएब निश्चित छन। एकदिन वाम सेरक बाबू मास्टव साहेबें हमबा फूटमे बजाक' पुछननि, हुनका बमबम मास्टव साहेबें कहने छनखिन। हम अपन गनती स्वीकाव कबैत हुनका कहनियनि जे जीवनमे फेव कहियो एहेन गनती नै कबब। कॉपी बमबम मास्टव साहेबें देखने बहथिन। ओ आ वाम सेरक बाबू नगभग एके समय स्कूनमे आएन छनाह। वाम सेरक बाबू हमब मामा गामक छनाह। बमबम मास्टव साहेबें नागेन्द्रजीक गामक छनाह। दूनू गोटे आपसमे गप केननि आ बमबम मास्टव साहेबें वाम सेरक बाबूक माध्यमसं हमबा समना देननि, से हमबा नीक नागन। हमबा कनासमे सबहक सोझाँ नै कहन गेन, से हमबा नेल बहुत पैघ बात छन। एहि घटनाक सकाबामेक प्रभाव हमबा पव पडन। अपन दूनू शिक्षक महोदयक प्रति हमब श्रद्धा बढि गेन। हम एसगवमे कननहुँ।

মোনসং পাশ্চাতাপ কেনহুঁ আ ফেৰ এহেন গলতী কহিযো জীৱনমে নৈ কৰবাক সংকল্প লেনহুঁ। হম আগযো শ্ৰেষ্ঠাসং দূনূ মাস্টৰ সাহেবকেঁ স্মৰণ কৰৈত সোচৈত ছী জে বিদ্যাৰ্থীকেঁ কোনো গলতীপৰ ওকৰা বিনা অপমানিত কেনে, এসগৰমে বজাক' ওকৰাসং মিত্ৰৱত বাত ক'ক' গলতীক নিবাকৰণক বিধি কতেক কাৰগৰ ভ' সকৈত অছি। এহি ঘটনাক বাদ হমৰ মোন হল্লুক ভ' গেল। আৰ দোসৰ স্থান পৰ বহবে সৰল ভ' গেল। নাগেন্দ্ৰজীক লেল মোনমে মিত্ৰতা আ সহযোগক ভাৱ উপেন্ন ভেল। ও স্বয়ং বহুত সৰল আ নীক স্বভাৱক ছলাহ। হমৰা জতেক অংক ভেটবাক উচিত ছল, সে ভেটল। নাগেন্দ্ৰজী প্ৰথম এলাহ, হম দোসৰ স্থানপৰ বহলহুঁ। দসমী–এগাৰহমীমে ওএহ স্থিতি বহল। ১৯৬৯ মে মৈট্ৰিকক পৰীক্ষামে হমৰা ৬৪+ অংক আএল, নাগেন্দ্ৰজীকেঁ ৬৬৯, হমৰাসং ১৭ অংক বেশী। গণিতমে দূ পেপৰ ছলৈ। হমৰা দুনূমে ৯৯–৯৯ আএল। হুনকা একমে ১০০ মে ১০০ এললি। ফিজিক্স, কেমিস্ট্ৰীমে হমৰাসং বেশী অংক বহলি।

কলেজ

নাগেন্দ্ৰজী সী এম কালেজ, দৰভংগামে নাম লিখৌললি। হমহুঁ ওতহি নাম লিখাবা' চাহৈত বহী,মুদা বাবূ নৈ তৈযাৰ ভেলাহ। হমৰ নাম আৰ কে কালেজ, মধুবনীমে লিখাএল। হমৰ মোন ছোট ভ' গেল। আৰ্থিক কাৰণ ছলৈক। দৰভংগামে নাম লিখযবাক মতলব ছলৈ ওত' ডেৰা বাখব। মেসক খৰ্চ। সময–সময পৰ গামসং জেবা–এবাক খৰ্চ। মধুবনীমে নাম লিখযবাক মতলব ভেল ঘৰসং আ'ক' সাগকিলসং জাএব–আএব। বহুত খৰ্চসং মুক্তি। বাবূ নোকৰীমে নৈ ছলাহ। খেতীসং ওতে লাভ

नै होइत छलै। जाहि सेक्शनमे हम छलहुँ ओकर क्लास ६ बजे सँ शुरू होइत छलैक। घरसँ ओतऽ धरि पहुँचबाक लेल लगभग दस किलोमीटर दूरी तय करैत-करैत पहिने क्लास ख़तम भऽ जाइत छलैक। घरसँ ६-७ किलोमीटरक दूरी तय करैत-करैत पहिने क्लास ख़तम होएबाक बादे पहुँचि पबैत छलहुँ। दुखी भऽ जाइत छलहुँ। गणित आ केमिस्ट्रीक पढ़ाइसँ संतुष्ट नहि होइत छलहुँ। प्री-साइंसमे हमर तैयारी नीक नहि भेल। हम सेकेन्ड डिवीज़नमे उत्तीर्ण भेलहुँ। गणितमे नीक अंक नै आएल। अही साल परिवारमे अशुभ घटना भेलै। दाँतक हाथमे दर्द भेलनि। किछु दिन गर्म पानिसँ सेकलनि। कनी काल दर्द नै बुझाइत त होइत जे ठीक भऽ गेल। फेर कखनो दर्द उठनि त बरदास्त करैत। ककरो पूछि कऽ कोनो गोटी खेलनि ओहूसँ जखन हावि गेलीह आ दर्द बर्दाश्त नै भेलनि त हमरा संगे मधुबनी गेलीह। डा.शिरानीसँ देखौलनि त पुछलकनि, कतहु खसल छलहुँ की ? दाइकेँ मोन पड़लनि। किछु मास पहिने बरखाक ओतऽ गेल छलीह नाबालगपुरी। पानि भेल बरखा। आँगनमे पिछड़ भऽ गेल छलै। अही घरसँ ओहि घर जेबामे पिछड़ि कऽ खसि पड़लीह। हाथ रोपलनि से हाथमे किछु भऽ गेलनि जे दर्द करऽ लगलनि। एतऽ एलीह ककरो लग जा बात नै बजलीह। कखनो-कखनो दर्द उठनि त पानि गर्म कऽ कऽ सेक लैत छलीह। सभ बात डाक्टरनीकेँ कहलखिन त ओ कहलखिन, बहुत देरी कऽ देलनियै,हमरा होइए जे सेप्टिक भऽ गेल अछि, जतेक जल्दी हो दरभंगा हॉस्पिटलमे देखाउ। बाबू

डी एम सी एच ल' गेलखिन। डाक्टर कहलकनि सेप्टिक भ' गेलनि, जान बँचाबँक लेल हाथ काटँ जरूरी छनि। बाँमा हाथ काटल गेलनि। अस्पतालमे दादाकेँ देख' गेलहुँ त दादा हरोँठकोर भ'क' कान' लगलाह। हमरो कना गेल। ओइ दिन हमरा तीन चारि साल पहिलेक एकटा घटना मोन पड़ि गेल। दादा संगे कलम गेल गेलहुँ। कलकतिया आमक जे गाछ छलै ताहिमे हमरा सबँहक हिस्सा रनामे कम फड़ल छलै, कक्का रनामे बेँशी छलै फड़ल। दादाकेँ की फुड़लनि, हबँर-हबँर चारि-पाँचटा आम हुनका गाछमेसं तोड़ि लेलखिन। हमरा ओ दृश्य मोन पड़ि गेल जखन हुनकर ओ हाथ अस्पतालमे नै देखलियनि। एहि घटनाक प्रभार हमरा पर पड़ल। जीरनमे कय बेँर ओ दृश्य घटना मोन पड़ल। अस्पतालसं घर एलाह दादा त जीरनसं मोह भंग भ' गेल छलनि। जिजीरिषा नै बहलनि। मृत्युक कामना कर' लगलाह। एकटा पोतीक रियाह देखि लेबाँक एखनहु कामना करय लगलाह। हुनकर ओ कामना पूरा भेलनि। हमर छोट बँहिनकेँ हमर मामा गाममे लड़काक पिता देखि क' अपन पुत्रक रिराह करयबाँक बाँत शुरू केलनि। ककरो लग चर्च केलखिन। हुनकर बँहिनक रिराह छलनि ओत'। बाँत आगू बँढ़लै। लड़का सभकेँ पसंद एलखिन। रिराह भ' गेलै। दादाक कामना पूर्ण भेलनि। मधुश्रारणीक बाँद दादाक देहाँत भ' गेलनि। मबराँसं किछु दिन पूर्व मोहिनाबायण कक्का देख' एलखिन त दादा कानि क' कहलखिन, रौआ, देखरैँ कनी, बाम नाबायण उँजड़ि ने जाए। कक्का भरोस देलखिन, अहाँ चिंता नै करू। दादाकेँ आबँ एतबेँ चिंता छलनि जे अस्पतालमे खर्च भेलैए, बेँटीक

রিযাহমে খর্চা ভেনৈএ, ঋারঁ ক্রিযা-কর্মমে খর্চ হেতৈ, রাঁহবী ঋামদনীক কোনো স্রোত ছৈ নৈ। খেত রেঁচতৈ কি ভবনা বখতৈ। ভবনা বখতৈ ত জেহো উঁপজা হোগছৈ সেহো নৈ হেতৈ ত নও ঋাদমীক গ্বজব কোনা হেতৈ। দাগক চিংতা স্বাভারিক ছননি। গএহ হোগত এনৈএ। গএহ ভ' বহন ছৈ। গএহ ভবিসক হোগত বহতৈ। সবন চীজকেঁ কতেক কঠিন রঁনা দেন গেন ছৈক। কর্মকাংডমে ভোজক পবংপবা : একাদশী, দ্বাদশী, মাছ-মাস্ব, হেব মাসে-মাসে ব্রাম্নণ-ভোজন। শ্রাদ্ধক রাঁদ ওহি তিথিক' পাঁচ সান তক রঁবখী। কেশ কটৌউঁ, ব্রাম্নণ ভোজন কবাউঁ। শ্রাদ্ধক সময ত নোক কহৈত ছৈক, জীরন ভবি ত ও ঋহীঁ সভ নেন সভ কিছু কেননি, ঋারঁ ঋহাঁ সরঁহক কর্তব্য হোগত ঋছি জে নীক জকাঁ শ্রাদ্ধ ক' দিযন্ব জাহিসং হ্নকা সদ্গতি হোগন, ঋারঁ ও ঋহাঁ সভসং কিছু নেরঁ' থোড়ে এতাহ। রিনা ভোজ-ভাতকে ক্রিযা-কর্মক কোনো মোজব নোক নৈ দৈ ছৈ। জকবা গবদনিমে উঁতবী বহৈত ছৈক ও ভারনামে রঁহি জাগত ঋছি, হোগছৈ জে ঋারঁ জে হেতৈ দেখন জেতৈ, কবরঁ ত নীকে জকাঁ। রী.এস.সী. পার্ট-১ মে স্থিতি ঔব খ্রবারঁ ভেন। কঁানেজমে পঠাওক স্থিতি খ্রবারঁ ভেন। পবীক্ষাক ফঁার্ম ভবনহ্। পবীক্ষা দেরঁ' নগনহুঁ। গণিতক পবীক্ষা দিন রুঁঝাএন জে ৬৩ সং রেঁশী ঋংক নৈ ঋাএত। গণিতক পবীক্ষামে নীক ঋংক নৈ ঋাএত মানে প্রথম শ্রেণীক ঋংক নৈ ঋাএত। একব মতনরঁ ছনৈ জে নীক টৈক্লিকন কঁানেজমে এডমিশনমে কঠিনাগ। হম পবীক্ষা ড্রাপ কেনহুঁ, শেষ রিষযক পবীক্ষা নৈ দেনহুঁ। হমব নক্ষ্য ভেন রী.এস.সী.পার্ট-১ মে প্রথম শ্রেণীক ঋংক প্রাপ্ত কবরঁ।

(२)

सांस्कृतिक परिवेश

गाममे मुण्डन, मधुश्रावणी, कन्यादान, उपनयन, विवाह, मधुश्रावणी, कोजागरा, जराउर, द्विरागमन आदि अवसर पर कोनो-ने-कोनो आंगनसं स्त्रीगणक मुहें गीत सुनवा आकर्षित करैत छल। फगुआ,रामनवमी,जन्माष्टमी,दुर्गा पूजा,दीयाबाती, छठि आदि अवसर पर राम-कथा, कृष्ण-कथा,सुदामाक कथा,महाभारतक कथा सुनवाक अवसर भेटैत छल। गाममे कैटैनो स्थानपर आ शिवनंदन बाबूक ओत' सांस्कृतिक कार्यक्रम होइत छलै। बाबा संगे जाइत छलहुँ। नेरत दास आ दरबारी दासक मुहें दिनकर,नेपाली,विद्यापतिक आ मधुपजीक गीत सुनवाक अवसर भेटैत। दुर्गा पूजा,दीयाबाती, आदि अवसर पर गाममे नौटंकी आ नाटक देखबाक अवसर भेटैत। एहि मंच सभ पर नट्आ सबहक मुहें मधुपजी आ रवीन्द्रजीक गीत सुननहुँ। डबहावीक भैयाजीक मुहें विवाह कीर्तन सुनवा बहुत आनंददायक होइत छल। ओ कोनो प्रसंगकें बहुत रोचक बना दैत छलाह। कोनो खुशीक अवसर पर हुनका बजाओल जाइत छल। दुर्गास्थानमे मास-मास दिन धरि राम-लीला होइत छल। पोखरिभीमक महंथजीक राम-लीला पार्टी छल। गाममे ई सभ मनोरंजनक साधन छलै। कैटैनो स्थानपर, शिव नंदन सिंहजीक ओत', पुवारी गाममे जगदीश बाबू ओत' राम चरित मानसक समूह-गायन,समय-समय पर अष्टयाम आ नवाह सेहो होइत छल। हमरो गाममे ई सभ होइत छल। कोनो गीतक टुकड़ी कि संग रामचरितमानसक गायन नीक लागैत छल। कीर्तनमे स्नेहलताक गीत : जखन बाघर

ननी छथि सहाय तखन पवराहे की, ऒपन किशोवीजीके चवण दवॆवॆ हे मिथिनेमे बहवॆ ऒादि वॆह्त प्रेमसँ नोक गवॆत छन। ऒहिना विंद्जीक हिंदी गीत सभ सेहो खूवॆ नोकप्रिय छन : जीवन का मैंने सौंप दिया सवॆ भाव तुम्हावे हाथों में, प्रवन प्रेम के पाने पड कव प्रभु का नियम वॆदनते देखा। मामा गाम जाइत छनहुँ त ओतह् ववि दिन साँझमे वामचवितमानसक समूह–गायन देखैत–स्वनैत छनहुँ। समय–समय पव ऒष्ठियाम ऒा नवाह सेहो होइत छन। हमव वॆड़का मामा मिडिन स्कून मे प्रधानाध्यापक छनाह ऒा विवाह कीर्तन सेहो कवैत छनाह। मास्टव साहेवॆ वॆचा वॆावू पंडौन हाइ स्कूनमे सहायक प्रधानाध्यापक छनाह, ओहो विवाह कीर्तन कवैत छनाह। हिनका सवॆहक विवाह कीर्तनमे गंभीवता वॆेशी वहैत छन। श्री–साइंसमे एक पेपव मैथिनी वखने छनहुँ। प्रो.वॆृ्झि धावी सिंह 'वमाकव' वॆह्त नीक पढवॆैत छनाह। मैथिनी पढ़वॆ नीक नगैत छन। कॉनेजमे विद्यापति पर्व मनाओन गेनै। ओहिमे वमानाथ वॆावू ऒाएन छनाह। भाषण भेनै, कविता पाठ भेनै, गीत–नाद भेनै। वामपञ्चीक ऒाव के 'वमण' वॆह्त स्वन्दव गीत वचना सम्भव प्रस्तुत केननि। वॆह्त नीक नागन। सपना भेन जे हमहुँ एहन वचना निखी ऒा मंच पव प्रस्तुत कवी। वॆावॆाक मूहें महादेवक गीत, विद्यापतिक गीत ऒा पवाती स्वनैत छनहुँ। दाइक मूहें वंग–विवंगक फकवा स्वनैत छनहुँ। कितावॆक कविता सभ पढ़वॆ ऒा ओकवा याद कववॆ नीक नगैत छन। गएह सभ देखैत–स्वनैत हमहुँ तुकवॆदी कव' नगनहुँ ऒा ओकव उपयोग दववॆज्जा पव साप्ताहिक वामचवितमानसक समूह–गायनमे कव' नगनहुँ।

পারংপরিক ধুনমে কিছু গীত লিখলন্হি জকর পহিল পাতী এ সভ অছি –

------ভবন সভামে আরি জনকজী প্রণ কেলে ছথি ভারী হে।

------গৌরী নীলারিহারী তোহর ভংগিয়া।

------কন্হৈয়া যৌ অহাঁ আএব কহিয়া।

মধুপজীক 'অপূর্ব রসগুল্লা' আ 'টৈটৈকা জিলেবী' দেখলন্হি। নীক লাগল। হুনক অনুকরণ কেলন্হি। 'অনিল' উপনাম রখলন্হি। ফর্ম্মী গীতক ধুনপর কিছু গীত লিখলন্হি।

-------যাব কল্লু কী বিয়াহ কেলে হম সদিখন পছতায় রহল ছী,

আব হোয়ত কী মান্হর খেলে কন্না জীবন বিতায় রহল ছী।

------রাগফ বৈজন্তী মালা অপনে রাজেন্দ্র কুমার

মহমূদ হম্মর চেলা, জানীরাকর হমর ভজার।

------প্রীতম ছোড়ি গেলা পরদেশ

হমরা হোএএ কতে কলেশ

ককরা কহবৈ

জখন বিধিএ ভেল বাম।

------দেখিতে অমত রব সখী সভ পড়লী কহিতে বাপ রে বাপ

রবকেঁ সোহরৈ সগরো দেহিয়ামে সাপ রে সাপ।

অহিনা ওর কিছু।

প্রা. বুদ্ধিধারী সিংহ 'রমাকর'জীকেঁ দেখ' দেলিযনি। হুনকর শুভকামনা লৈত ওকরা ছপা ক' জহা-তহা রেচবাক যোজনামে লাগি গেলন্হি। রাবূজীকেঁ জখন পতা চললনি ত রহ্ত দুখী ভেলাহ। হুনকা হমর কৈবিযবক

चिंता भेलनि। ओ हमरा अपन पाठ्य–पुस्तक सं प्रेम करबाक सलाह देलनि। हम हुनक चिंता पर विचार केलहुँ। साहित्य–प्रेमसं जीविकोपार्जन असंभव छल। घरक आर्थिक स्थिति चिंताजनक होइत गेल। हमरासं छोट तीन बहिन आ दू भाइ छलाह। निष्कर्ष पर पहुँचलहुँ। साहित्यकें शौखक रूपमे राखब। गंजीनियरिंग अथवा एग्रीकल्चर पढ़ब। ताहि लेल बी.एस.सी.पार्ट–१ मे नीक अंक आनक लेल पूरा प्रयास करब। मोने मोन निर्णय केलहुँ जे आब दू साल धरि ने त साहित्यक कोनो वस्तु पढ़ब ने लीखब। मुदा हम अपन निर्णय पर बेसी दिन धरि अडिग नहि रहि सकलहुँ। बाबूजीक लजरि बचा क' मैथिली पत्रिका 'मिथिला मिहिर' पढ़ि लैत छलहुँ ,नीक लगैत्त छल। अपनो लिखबाक मोन होइत छल। अपन लिखल मिथिला मिहिरमे छपल देखबाक सिहंता होइत छल। आकाशवाणी,पटनासं प्रसारित मैथिली कार्यक्रम 'भारती' कतहु सुनि लैत छलहुँ। गंगेश गुंजन जी द्वारा प्रस्तुत भारती कार्यक्रम बहुत नीक लगैत छल। बरि आ मंगल दिन नियमित रूपसं सुनैत छलहुँ। अपन लीखल रचना आकाशवाणीसं प्रसारण हेबाक कल्पना करय लगलहुँ। मैथिली पढ़ब आ सुनब हमरा लेल सबसँ बेशी आनंद दायक भ' गेल छल.। एहि बीच हरिमोहन बाबूक 'चर्चरी' मामा गामक लाइब्रेरीसं आनि क' पढ़ि गेलहुँ। एहि सबहक असरि इ भेल जे जखन बातिमे सब क्या सूति रहै छल, हम किछु ने किछु लीख' लगैत छलहुँ। किछु कथा लिखलहुँ। 'मिथिला मिहिर' मे पठौलियैक। एकटा कथा आकाशवाणीकें पठौलियैक। घूरि आएल। दू–तीन दिन धरि उदास रहलहुँ। फेर दोसर

পঠৌনিযৈক। এক মাসক বাঁদ ওহো ঘুবি আএন। কিছু দিনক বাঁদ একটা হাস্য-কথা লিখনহুঁ। 'বমাকব'জীকেঁ দেখ' দেনিযনি। হুনকাসং স্বধাব কবাক' ফেব ওকবা ফেযব ক'ক' আকাশবাণী পঠৌনিযৈক। এহি বেঁব স্বীকৃতিক সূচনা ভেটৈন। স্বীকৃতিক সূচনা পাবি এতেক খুশী ভেল জে বাঁবূকেঁ সেহো কহি দেনিযনি। ও নাবাজ ত ভেলাহ সদা, হুনকা খুশী সেহো ভেলনি, সে হম অনুভব কেলহুঁ । ১৯৬+ মে হমব বচনা / বিনোদ বার্তা 'মোনে অছি এখন ধবি সাস্ববক যাত্রা'আকাশবাণী,পটনাসং মৈথিলী কার্যক্রম 'ভাবতী'মে প্রসাবিত ভেল। কার্যক্রমক সংচালন গংজনজী কবৈত ছলাহ। বঁক ভাগ বহুত নীক জকাঁ পঢ়ননি। হম সভ গামপব বেডিযোসং সুননহুঁ। বাঁবাঁকেঁ হর্ষ ভেলনি। হমবা পচীস টাকা ভেটৈত। ছাত্রবৃত্তিক অতিবিক্ত হমব ওা পহিল কমাগ হোগত। বাঁবাঁ কেঁ পুছলিযনি 'অহাঁ নে' কী লেলে আএব?' বাঁবাঁ কহলনি 'দূ আনা কে স্বপাবী নেনে অবিহ'। বাঁবাঁ স্বপাবী নে' নহি ককনাহ। জহিযা পচীস টাকাক চেক আএন, বাঁবাঁক একাদশা বহনি।

(৩)

ঘবক আর্থিক স্থিতি কমজোব ভ' গেনৈ। দূ টা কন্যাদানক বাঁদ ৬৩ মে দাগক অস্পতানক খর্চ আ তকব বাঁদ হুনক দেহাঁত। ৬৩ মে হুনক শ্রাদ্ধ। ৬৬ মে পহিল বঁবখী। ৬৭ মে দোসব বঁবখী। ফেব বাঁবাঁক ক্রিযা-কর্মক খর্চ। খেতীসং সান ভবিকে খর্চক লেল অন্ন নৈ ভ' পবৈত ছলৈক। আবশ্যকতানুসাব জমীন ভবনা বাখ' পড়ৈত ছলনি আ পাগু সেহো কর্জ নেব'

पढ़ैत छलनि। हुनक स्वभावमे तामस हुनकर प्रगट्ट हुअ नञ लगलनि। हमरा गाममे नीक नै लागय। जेना-तेना बी.एस सी.पार्ट्1 के परीक्षा देलहुँ। परीक्षा बहुत सुंदर त' नहि भेल, मुदा अनुमान केलहुँ जे साठि प्रतिशतसं बेशी अंक आबि जेबाक चाही जे एग्रीकल्चर कॉलेजमे एडमिशन लेल आवश्यक योग्यता छल। हम गाम पर असहज होमय लगलहुँ। आ एक दिन कलकत्ता जेबाक निश्चय क' लेलहुँ। हमरा एकटा फर्द्धक पता छल। ओ एक बेर कहने छलाह जे अहाँकें मैट्रिकमे ततेक सुंदर नम्बर अछि जे कतहु नोकरी भेटि जाएत। हम मोने मोन निश्चय केलहुँ जे नोकरी भेटैत त करब। एकटा पिसिऔत भाए सेहो ओत' छलाह। हुनको पता छल।

हम दीदी ओत' नारायणपट्टी जाइछी, से कहि क' घरसं विदा भेलहुँ। दीदी ओत' गेलहुँ। हुनका अपन विचार कहलियनि। हुनका खराब नै लगलनि। पढ़ल-लिखल लोक नोकरी कर' कलकत्ता जाइत छल। ओ हमरा संगमे तीन-चारि किलो चाउर आ किछु चूड़ा आ गुड़ द' देलनि। किछु पाइ हमरा लग छल। ओइ समय आरक्षण जरूरी नै होइत छलै। हम बाजितपुर स्टेशनसं गाड़ी पकड़लहुँ समस्तीपुरक लेल। प्लेटफार्म पर बेंच पर बैसल एकटा सज्जनकें देखलियनि। ओ बहुत सुंदर मैथिली बजैत छलाह। बीच- बीच मे अंग्रेजीमे सेहो बजैत छलाह। हुनक अंग्रेजी बाजब सेहो आकृष्ट केलक। हमहूँ ठाढ़ भ' क' हुनक बात सुन' लगलहुँ। ओ देशक स्थिति पर बात करैत छलाह। बेरोजगारी पर बात करैत छलाह। एक -दू आदमी कखनो क' किछु टोकि दैत छलनि , ओ ओइ पर बाज'

নগৈত ছনাহ। এতেক স্বंदव মৌথিনী খা খংগ্রেজী হম এহিসং পহিনে নহি স্বননে ছনহুँ। হমবা নীক নগৈত ছন। থোড়ে কান ৰাঁদ এক খাদমী উঁঠনাহ ত' হম ওত' ৰৈসি গেনহ্‌। একটা ট্রেন এনৈ ত ওঁব দূ টা ব্যক্তি চন গেনাহ। ও হমবা দিস তকননি। .রিদ্যার্থী, খহাঁ হারড় া চনৰঁ? হং। হম কহনিযনি। ওত' কোনো কাজ কৰৈ ছী কী? ফেব ৰৈহ প্ছননি 'পহিনে ৰেঁব জা বহন ছী? হং। হম কহনিযনি। গপ্প হ্‌খ' নাগন। ওগ ঠাম কে বহৈত ছথি? পিসিঔত ভাএ ছথি। ঔব একটা ফ্রেন্ডঁৰ ছথি। ভাগ সাহেৰ কত' বহৈ ছথি? শাম ৰাঁজাব নগ। কী কৰৈ ছথি? ট্যূশন কবৈত ছনাহ। এখন ঔব কিছু কবৈত ছথি কী নহি সে নৈ বুঁঝন খছি। হ্নকা বূঁঝন ছনি জে খহাঁ খারি বহন ছী? এখন ত নৈ কহনে ছিযনি। দোসব ফ্রেন্ডঁৰ কত' বহৈ ছথি? হম হ্নকব পতা দেখ' দেনিযনি। হ্নকো পতা নৈ হেতনি জে খহাঁ খারি বহন ছী? হ্নকো নৈ কহনে ছিযনি। এখন খহাঁ ঘূম' জা বহন ছী পাঁচ-দস দিন নেন কি ঔব কিছু উদ্দেশ্য খছি? হম চাহি ছী কোনো নোকবী খথরা ট্যূশন ভেটে জাএ। মৌট্রিকমে কতেক প্রাপ্তাঁক ছন?

৬৪+. মানে ৭২ % ? হং। সাগংস সব্জেক্টমে? ৭৭ % প্রী-সাগংসমে? সেকংড ডিরীজ়ন। ৬.৬ %। ৰী এস সী পার্ট ১ মে কী উমীদ খছি? খাশা খছি ৬০ % সং উপব নংৰব খারি জায। খাগূ পঢ়ৰাঁক রিচাব নৈ খছি?

ৰী এস সী (এ জী) মে নাম নিখা জাগত তখন পঢ়া তহুँ । ফদা ৬০% সং ৰেশী খংক খাএত তখনে সংভর খছি। ও খপন পবিচয দেননি। হম ডিপ্লামা

গন গনেকিগ্রকন গংজীনিযবিংগ কেনে ছী। এক সানসং কনকত্তামে ট্রেশন ক' বহন ছী। হম ট্রেশন এমী নেন ক' বহন ছী জে খপ্লাগ কবরাঁনেন খা কতহ্ জেরাঁ–এরাঁ নেন গার্জিযনসং মাঁগ' নৈ পডয। হমবা রিচাবসং খহাঁকেঁ নীক নোগত জে পোনিটেকনিকমে সিরিন ব্রাঁচমে জাক' এডমিশন ন' নিতহুঁ, রাঁ.এস.সী. পার্ট ১ কে বিজল্টে ভেনাপব রাঁ.এস.সী.(এজী)মে খপ্লাগ ক' দিতিযৈ, ভ' গেনা পব পানীটেকনিক ছোড়া দিতিযৈ খা নৈ ভেন ত পোনীটেকনিক জাবী বখিতহুঁ। সিরিনমে স্কাপ ছৈ। হম দ্রিধামে পড়া গেনহুঁ। ও স্বস্মার দেননি জে খহাঁ একটা কাজ ক' সকৈত ছী। কনকত্তা রিদা ভ' গেন ছী ত চনূ, কিন্তু দিন ঘুমি–ফিবি ক' সোচি নিয' জে খহাঁ এত' বহি সকৈ ছী কি নৈ। খহাঁ খপনে নির্ণয নের্ব ত ঠীক বহত। হ্নকব ণ্ড রাঁত হমবা রেঁশী নীক নাগন। হরড় া জংকশন পব উতবি ণ্ড রঁতা দেননি জে খপেক্ষিত জগহ পব পহুঁচরাঁ নেন কোন রঁস কি ট্রাম পকড়র্ব ঠীক বহত। এহি সংগে গহো কহননি জে চাবিম দিন বরি ছৈ, হম দূ রঁজে তক গিবীশ পার্ক পহুঁচর্ব। খহাঁ খারিঁ সকী ত ওহি দিন ওত' খাউ, খহাঁক নির্ণয স্বনরাঁমে নীক নাগত। ও গহো কহননি জে জোঁ খহাঁ গএহ তয কবর্ব জে এতহি বহর্ব ত হম তকোন এক–দূটা ট্রেশন পকড়যরাঁমে মদতি কবরাঁক কোশিশ কবর্ব। জাহি দূ গোটেক পতা হমবা নগ ছন, হ্নকা নোকনিসং ভেঁট ভেন। হ্নকা সরঁহক খারাস দেখনাক রাঁদ হমব দ্রিধা সমাপ্ত ভ' গেন। হম বরিদ্দিন গিবীশ পার্ক পহুঁচি হ্নকা খপন নির্ণয কহনিযনি জে হম ত্তবত গাম রাপস জাএর্ব, পোনিটেকনিকমে এডমিশন নের্ব, রাঁ.এস.সী.পার্ট ১ কে বিজল্ট নিকননাপব জোঁ হমবা এগ্রীকনচবমে এডমিশন

ভ' জাএত ত পোনিষ্টৈকনিক ছোড়ি ক' এগ্রীকল্চবমে এডমিশন ন' নের্ব। ও র্বহ্ত প্রসন্ন ভেনাহ। গিবীশ পার্ক নগ কোনো হোটন বই ওত' দূটা বসগুল্লা খা একটা সমোসা খ্খাক' হমবা রিদা ক' দেননি। হমবা পাগ নৈ দের্ব' দেননি। কহননি এখন খর্হাঁ নৈ কমাগ ছী, হম ত কমাগ ছী।

(৪)

হম দবভংগা পোনিষ্টৈকনিকমে সিরিনমে এডমিশন ন' এনহ্ঁ। গামসঁ র্বসসঁ জাএ–খার্ব' নগনহ্ঁ। এত' কিছু কনাস একটা হ◌ॉনমে হোগ ছনৈ জে সড়ক কে র্বগনেমে ছহবদের্বানীক খংদব ছনৈ। দূ কাত খূজন। ওকব দেখ–বেখ ঠীকসং নৈ হোগত ছনৈ। ডেস্ক পব চিড়ি সভক চক্টক দেখি নাগন জে হম এতহ্ নহি বহি সকৈত ছী। পঢ়াগ সেহো নীক নৈ নাগন। হম মনর্ব' নগনহ্ঁ জে এগ্রীকল্চবমে এডমিশন ভ' জাএ খা এহি ঠামসঁ মুক্তি ভেটয। ২+ দিন কনাস কেনহ্ঁ। বী.এস.সী.পার্ট ১ কে বিজল্ট নিকননৈ। হমবা ৬১.২ % খংক খাএন। এগ্রীকল্চবমে খপ্লাগ ক' দেনিযৈ। এডমিশন ভ' গেন। ৬০ % সং উঁপব খংক রনা হমহী বহী। ও হমবা নেন চিংতাক রিষয ভ' গেন। হম সোচয নগনহ্ঁ জে ৬০ % সং উঁপব খংক রনা ঔব নোক সভ কিএ নে খপ্লাগ কেনকৈ। হম রিচনিত ভেনহ্ঁ। কিছু নোক কহননি খর্হাঁকেং নীক হোগত জে এক সান সিংগন সর্ক্কেট র্বাযোন◌ॉজী পঢ়ি তহ্ঁ, সাঠিযো নংর্বব খারি জাএ, ত মেডিকনমে এডমিশন ভ' জাএত। হম নোভমে পড়ি গেনহ্ঁ। নিশ্চিতকেং ছোড়ি খনিশ্চিত দিস দৌড়ি

গেনহুঁ। হম তিবহ্ত ক◌ॉনেজ ऑफ़
এগ্রীকনচব,ঢোনী,হ্মজহফবপ্পব সঁ খপন নাম কষ্টায প্বনঃ
খাব.কে.ক◌ॉনেজ, মধ্ৰ্ৰনী খারি গেনহুঁ।
ওত'ৰী.এস.সী.পার্ট ২ মে নাম নিখাওন খা সিংগন সৰ্ক্কষ্ট
ৰাযোন◌ॉজীক তৈযাবী কবৰামে নাগি গেনহুঁ। হমবা প্রী–
সাগংসমে ৰাযোন◌ॉজীমে কম সং কম পাস মার্ক্স খানৰ
জৰুবী ছন হ্মদা ৰী.এস.সী.পার্ট ১ মে ৰাযোন◌ॉজীমে
কমসং কম সাঠি খংক খানৰ জৰুবী ছন। একে রিষযক
পবীক্ষা দেৰাক ছন। হমবা খাসান নগৈত ছন। হ্মদা
জে খাসান নগৈত ছন, কঠিন সারিত ভেন। হমব
শিক্ষক হমবা ট্যূশেন পঠৰাক সনাহ দেননি। এখন ধবি
ট্যূশেন নহি পঠনে ছনহুঁ। ট্যূশেন পঠৰ খ্রবাৰ ৰ্‌নৈত
ছনহুঁ। হম নৈ ৰ্‌নৈত ছনিঐক জে ট্যূশেন পঠনাসং
প্রৈক্টিকনমে নীক খংক খানৰ খাসান ভ'জাগত ছৈক।
হমব এহি খক্তানতাসঁ হানি ভেন। ৰাযোন◌ॉজী হমবা
নেন একদম নব রিষয ছন। ওকবা শ্বৰুসং পঢ়ক ছন।
হমবা ৰাযোন◌ॉজীক প্রৈক্টিকন ক্নাসমে দিক্কত ভেন।
চানীকে,ন্মীগ্ববকে, ৰেঁগকে চীবিক' ওকব খধ্যযন কবৰামে
দিক্কত ভেন। ফোটৈ ৰনাএৰ, নের্বনিংগ কবৰামে দিক্কত
ভেন। শিক্ষক হমবা দিক্কতকে হন কবৰামে কচি নৈ
নৈত ছনাহ। হম প্রাচার্য মহোদয নগ শিকাযত
কেনহুঁ। প্রাচার্য মহোদয হ্নকা ৰজা ক' কিছু
কহনখিন। ও ভীতব সং নাবাজ ভ' গেনাহ। হমব
কঠিনাঙা ৰঠি গেন। হম ৰাবূকে কহনিযনি। ৰাবূ
ওকীন সাহেৰকে কহনখিন। ওকীন সাহেৰ ওহি
ক◌ॉনেজক ছাত্র বহন ছনাহ। হ্নকব ধাখ ছননি।
ও হমবা সোমেমে হ্নকা কহনখিন। ও যথাসংভব
মদতি কবৰাক খাশ্বাসন দেননি। হ্মদা ব্যরহাবমে হমবা

তকব খন্বভর নহি ভেন। হম খপন তৈযাবী কবৈত বহনহুঁ। চিত্র রঁনেরাঁক খভ্যাস,নেরেঁনিংগ কবরাঁক খভ্যাস কবৈত বহনহুঁ। একে রিষযক পবীক্ষা দেরাঁক ছন। হ্মদা রিষয একদম নর ছন। খা কॉনেজক পঢ়াগক ভবোসে নৈ বহি সকৈ ছনহুঁ। শিক্ষক হমব শিকাযতসং খপমানিত খন্বভর কেননি। পবিণাম ওহী দিন নির্ধাবিত ভ’চুকন ছন। প্রী-সার্গসক পবীক্ষাসং চাবি দিন পহিনে রোঁখাব নাগি গেন। ডা.সং সংপর্ক কেনহুঁ। কহনিযনি এহেন দরাঁঙ্গ দিয’ জে হমব পবীক্ষা নহি ছূটৈয। রোঁখাব উঁতবি গেন। হম পবীক্ষা দেনহুঁ। হ্মদা,ওহী বাতি হমব খারাঁজ রঁদ ভ’ গেন। হ্মহমে কাঁটৈ জকা গবয নাগন। হমবা নাদি ক’ মধ্রঁনী খস্পতান ন’ গেনাহ রাঁরূ। হম কাগত পব নীখিক’ দেনিযঁনি জে হম রোঁখাব উঁতাবক নেন খহ্মক দরাঁঙ্গ সভ খেনে ছনহুঁ। তীন দিন তক কোনো স্বধাব নহি ভেন। ডা.কহনখিন জে ড্রগ বিএক্শন ভেন ছনি, ঠীক হেরাঁমে সময নগতনি। পাঁচ দিনক রাঁদ এক সপ্তাহ তক খানী দানিকে পানি পব বহনহুঁ। কবীরঁ সত্রহ দিন খস্পতানমে ভর্তী বহয পডন। নীক রাঁত ঙ্গ ভেন জে রী.এস.সী.পার্ট-১ কে পবীক্ষা হেরাঁসং পহিনে হম ঠীক ভ’ গেনহুঁ। খস্বস্থ হেরাঁক পবিণাম পবীক্ষা-ফন পব পডন। রী.এস.সী.পার্ট-১ কে পবীক্ষাক পবিণাম ঙ্গ ভেন জে ১% মানে ৩ খংক কম বহরাঁক কাবণ মেডিকনমে হমব নামাংকন নহি ভ’ সকন। হমবা ফেব মোন পডন ‘তিবহুত গ্লষি মহারিদ্যানয,ঢোনী,হ্মজফ্ফবপ্পব’। এহি রেঁব মেধা সূচীমে হমব স্থান সোনহম ছন। ৩০ টা সীট ছনৈ। হম তয কেনহুঁ জে খারঁ খন্যত্র কতহু নহি জাএরঁ। হॉস্টেনমে হমবা সংগ ভেনাহ সহবসাক

ৰঁনগামক নাবাযণ মিশ্রে। পহিন দিন সৱেঁবে ৭ ৰঁজে প্রৈক্টিকেন ক্লাসমে সভকেঁ কোদাবি পকড়া। দেন গেনৈ। ১ ধ্ব খেতমে গদ্ধমক খেতীক নেন মাটি তৈযাব কবরাঁক ছনৈ। প্রৈক্টিকেন ৯০ মিনট চননৈ। নীক নৈ নাগন। ক্দা খারঁ খান কোনো রিকল্প নৈ ছন। খারঁ নীক-খধনাহ সোচরাঁক সময সেহো নৈ বহন। ৭ সং ৮.৩০ তক প্রৈক্টিকেন।১ ঘংটামে স্নান, জনপান ক'ক' ৯.৩০ পব ক্লাস শূৰু।১.৩০ ৰঁজেসং ২.৩০ ৰঁজেক বীচ ভোজন ক'ক' প্বনঃ ক্লাসমে জাউঁ। ৩ ৰঁজে ফাওন হ ্স্টেনমে ধ'ক' ১ ঘংটা ঘ্মি-ফিবিক' খাউঁ, ৮.৩০ ৰঁজে তক পঢ়-নিখূ। ওকব বাঁদ ভোজন মেসমে জা ক' কৰু।ওকব বাঁদ কিছু কান খাপসমে গপ-সপ কবৈ জাউঁ। দোসব কি তেসব দিন ছনৈ। ভোজনক বাঁদ হম সভ খপন-খপন কোঠনীমে সূত' গেনহুঁ। পহিন নিন্ন ছনৈ সরঁহক। হন্না উঁঠনৈ। সভ কমক কেরাঁব বাঁহবসং বঁদ ক'ক' ৰেঁবা-ৰেঁবী কেরাঁব পীটৈ-পীটৈ ক'কেরাঁব খোনরঁ' নগনৈ। এক কম খোনাক' ওহিমে জে দূ ছাত্র ছনাহ,হ্নকা পব প্রশ্নক বৌছাব হোম' নগৈত ছন, ২০-২৩ কে সংখ্যামে ছনাহ খাক্রমণকাবী।নগৈত ছন জেনা ডকৈতী ভ' বহন হো। এক কমমে ৩-৭ মিনট সময দৈত ছনাহ। নিকন' নগৈত ছনাহ ত কম কেঁ বাঁহবসং বঁদ ক' দৈত ছনাহ। হমবো সরঁহক নঁবঁব খাযন। কেরাঁব পীটৈ' নগনাহ। হন্বমানজী মোন পডনাহ। কেরাঁব খোননহুঁ। খাক্রমণ ! কিছু হমবা নগ এনাহ, কিছু মিসবজীকেঁ ঘেবননি।

ক্যা নাম হৈ ?

কহাঁ ঘব হৈ ?

কিতনা মার্ক্স থা ?

এগ্রীকনচব পঢ়কব ক্যা করোগে ?
সীনিযব নোগোং কে সাথ কৈসা ব্যরহাব কবনা হৈ ?
যে চৌকী ক্যা বক্খা হৈ ?
কৌন সী হিবোগন খষ্ছী নগতী হৈ ?
ক্যা খষ্ছী নগতী হৈ ?
ওব রঁহ্ত বাস ডুঁচৈপচাৈগ সরান। হমব চৌক নৈ ভেচৈননি। মিসবজীক চৌকপব খাএ্রমণ কেননি। মিসবজী রঁহ্ত নেহোবা ক'ক' চৌকক বক্ষা কেননি। হমবা খাক্তাকাবী রাঁনক জকাঁ সরঁহক পএব ছূরঁ' পডন। সীনিযবক সমক্ষ শিগ্ঠাচাবক পানন কবরাঁক সনাহ খা প্রতিগ্রিযামে কিছু নৈ কবরাঁক চেতারনী দৈত ও সভ কমকেঁ রাঁহবসঁ রঁদ কয দোসব কম দিস জাগ গেনাহ। পচীসচৌ কম কবীরঁ এক ঘঁচামে নিপচৈরঁত গেনাহ। হম সভ রঁড় ী কান ধবি গ্বমস্বম রৈঁসন বহনহুঁ। রেঁব-রেঁব গএহ সোচৈ ছনহুঁ, খারঁ কত' জাএরঁ ? এনা হেব নৈ হো সে কে কহত ? কিছু কানক রাঁদ কিযো একচৌ কম রাঁহবসঁ খোনি দেনকৈ। রঁস সরঁ কম খ্যুজি গেন। নোক জেনা জেনসঁ নিকনন হো তেনা উঁসোহমে হো হন্না কবৈত একঠাম জমা ভ' ক' খপন-খপন কমক ঘচৈনাক রর্ণন কবয নাগন। রঁড় ী কান খানোচনা হোগত বহন। বাতিমে নিন্ন নৈ ভেন। রঁহ্ত দিনক রাঁদ কিছু নিখরাঁক মোন ভেন। এহি ঘচৈনাকেঁ বচনামে খনরাঁক প্রযাস কেনহুঁ। তৈযাব ভেন একচৌ বচনা জকব কিছু পাঁতী প্রস্তুত খছি :
স্বনো যাব মৈঁ কবতা হূঁ বৈগিঁগ কা ভঁডাহোড়
বাত খচানক খাযে জানে- পহচানে চোব।
খাএ রো ঐসে জৈসে ন্বচৈবো
তোড়কে হাঁস্টৈন কা নাদর্শ ঘেবা,

ক্ষন্ড নীচে ক্ষন্ড উঁপব জাকব নগে মচানে শোব
বাত খচানক খাযে জানে–পহচানে চোব।
বাত খঁধেবী, হম সোযে হ্এ থে
মীঠে–মীঠে খ্বাবোঁ মেং খোএ হ্এ থে
তন্ভী স্বনাঔ পড় ী কানমেং, খোন কোঠবী খোন
বাত খচানক খাযে জানে–পহচানে চোব।
মিশ্রেজী দেখননি, কিন্ত ঔব গোটে দেখননি। দোসব দিন খূবঁ এহিপব গানা–বঁজানা ভেন। এহিসং কিন্ত কনাকাব সভ প্রগর্ট ভেনাহ। এহি কাঁডসং নাভ ঙা ভেনৈ জে নর ছাত্র সভ জন্দী এক দোসবসং পবিচিত ভেনাহ। গডবঁড ঙা ভেনৈ জে সেকেল্ড গযবক হাস্টিনমে ঙা বাঁত পতা চননৈ জে হ্নকে সভকেং নক্ষ্য ক' ক' ঙা গানা–বঁজানা ভ' বহন ছৈ।
সেকেল্ড গযবক হাস্টিনমে বঁজাওন গেন। খনিষ্ঠক খাশংকা ভেন। নৈ জাএবঁ ত খাদেশীক খপমান মানন জাএত। সোচনহুঁ জে দেখবঁনি নাবাজ ত মাফ়ী মাঁগি নেবঁনি। কহনে বহয ঝাজী ব্নাযে হৈং,সে নীকো নাগন। রিদা ভেনহুঁ। মিশ্রেজী সেহো সংগ ভেনাহ।
'স্বনা হৈ ত্তমনে হমনোগোং পব কোঙা গানা–উঁনা নিখা হৈ ? জবা স্বনাও তো।'
হম গাবিঁ ক' স্বনা দেনিযনি।
'ফ়ী ল্মী গীত কোঙা গাতে হো ? কোঙা স্বনাও তো।'
হমবা হ্মকেশীক গাওন গীত 'খাপ সে হমকো বিঁছড়ে হ্এ এক জ়মানা বীত গযা' খবৈঁত ছন, স্বনা দেনিযনি।
'ও এক পাঁতী গ্বনগ্বনাক' কহননি 'তসকো ঐসে গানেসে ঔব খচ্ছা নগেগা।' 'হ্নক স্বব নীক নাগন। ওতহি বৈঁসন এক গোটে প্বছ্ননি 'খহাঁ মৈথিনীমে নৈ নিখৈ ছী ? ' খাবঁ হম খানংদিত ভেনহুঁ। হমবা ভেন ভবিসক

গেলো লিখৈত হেতাহ, তেঁ পুছলনি অছি। ও পুছলনি 'জীরকাঁতজীকেঁ জনৈ ছিযনি ? ' 'আ হা হা, হুনকা কোনা নে জনবঁনি ? মিথিলা মিহিবক সভ অংকমে হুনকব বচনা বহিতে ছনি। ক্ষদা অহাঁ কোনা .... ? '
'হমব জেঠ ভাগ সাহেবঁ ছথি। ' হম আনংদমে ড়ু্বি গেনহুঁ। বঁড় ী কান গপ ভেন। ঘুবৈত কান প্রসন্ন বহী। চনৈত কান ও আশ্বিস্ত কেননি জে আবঁ কোনো সমস্যা নৈ হৈত, হুঅএ ত কহবঁ। মোন হন্নুক ভেন। ডব খ়তম ভেন। পবংপবাক অনুসাব বৈগিংগক পশ্চাত্ একদিন সীনিযব দ্বাবা রেনকম পার্টী দেন গেনৈ জাহিমে কিছ প্রাধ্যাপক নোকনি সেহো আমংত্রিত ভেনাহ। ভাষণ–ভূষণ ভেনৈ। সাংস্কৃতিক কার্যক্রম ভেন জাহিমে হমবাসং বৈগিংগরনা ও গীত সেহো সুনন গেন। সীনিযব দ্বাবা জূনিযব ছাত্রসং অনুশাসনমে বহবাঁক আ পবম্পবাক পানন কববাঁক অপেক্ষা কযন গেন আ বঁদনামে জূনিযবকেঁ সভ তবহেঁ সুবক্ষা আ সহাযতা দেবাঁক আশ্বাসন দেন গেন। থোড়বে দিন ত ঙা কঠিন নগৈত ছন জে বস্তামে জতে সীনিযব ভেটৈথি তিনকা ঝুকি ক' 'প্রণাম সব' কহী,ক্ষদা কিছ দিনক বাঁদ হম সভ অভ্যস্ত ভ' গেনহুঁ আ ঙা আদতি বঁনি গেন। সীনিযব সভসং পতা চনন জে হম পকুকা ক◌ॉनेज নৈ ছোড়নে বহিতহুঁ ত হমবা আঙা সী এস এ আব সং ১০০ ক.মাসিকক স্কানবশিপ ভেটৈত আ হ◌ॉস্টেনমে বহবাঁ নেন সিংগন সীটৈরনা কম জে মেবিট নিস্টক অনুসাব দূ টা ছাত্রকেঁ ভেটৈত ছনৈ। ঙা হানি ভেন ক্ষদা নাভ ঙা ভেন জে এক সান জে বাঁযোন◌ॉজী পঢনহুঁ সে কাজ দেনক। স্কানবশিপক একটা অরসব ছন ক◌ॉनेज দিসসং জে এডমিশন ভেনাক এক মাসক বাঁদ একটা পবীক্ষাক

परिणामक अनुसार चारिटा छात्रकें कॉलेज दिससं देल जाइत छलैक। हम एहि परीक्षामे दोसर स्थान पर रहलहुँ। पहिल स्थान पर छलाह दुलार चन्द्र मिस्त्री। रौटीक प्राध्यापक श्रीरासुरजी मिस्त्रीजीक वर्णन आ हमर बनाओल चित्र आ ओकर आकर्षक लेबेलिंगक प्रशंसा केलनि। एक सान जे बाँयोलॉजी पढ़लहुँ, तकरे परिणाम छल ई। हमर अनुभव केलहुँ जे कएल श्रम जँ एक ठाम काज नै आयल त एकर मतलब ई नै जे ओ व्यर्थ भ' गेल, ओ कोनो दोसर ठाम काज आबि जाइत। एहि परीक्षाक आधार पर ३० रु. मासिकके स्कॉलरशिप भेटैत। मिस्त्रीजीकें बादमे मेडिकलमे एडमिशन भ' गेलनि, तें ओ कॉलेजसं चलि गेलाह। आर एहि परीक्षाक परिणामक अनुसारे यदि हमर तैयारी चलैत रहैत त हम कॉलेजक टॉपर रहितहुँ, मुदा एकटा विचलन सभटा गड़बड़ा देलक। एहि विचलनक कथा आगाँ कहब। कॉलेजमे खूब मोन लाग' लागल। कॉलेजक भवन नीक। बंग-विबंगक फूल सभ नीक। हॉस्टलक व्यवस्था नीक, भोजन-जलपानक व्यवस्था नीक, शिक्षक सबहक व्यवहार नीक, पढ़ाइ नीक। शिक्षक सभ ठीक समय पर अबैत छलाह, एकोटा क्लास खाली नै जाइत छल। ओहि समय अधिकतर सामान्य कॉलेजमे पढ़ाइक स्थिति बहुत नीक नै रहि गेल छलैक। हमरा विषय सेहो नीक लगैत छल। गाम पर बाबा आ बाबू खेतीमे नै भिड़ल रहैत छलाह ई सोचिक' जे पढ़ाइमे बाधा हेतनि मुदा आब खेतीए हमर पढ़ाइक विषय भ' गेल छल। खेतीक वैज्ञानिक पक्षसं परिचित भ' रहल छलहुँ। माटिमे की सभ छै जे पौधा सभक लेल भोजनक काज करैत

छै, कोन फसिल नै' केहन माटि काज करैत छै,पौधा सबहक विकासमे कोन तत्वक की भूमिका छै,कोन तत्वक कमीसँ पौधा सभ पर की प्रभाव पड़ैत छै, नाइट्रोजन–फॉस्फोरस–पोटाशिक की उपयोगिता छै,कोन फसिल नै' खेतक तैयारी केहेन हेबाक चाही,कोन खाद कखन आ कतेक मात्रामे आ कोना देबाक चाही। पानि कतेक आ कखन–कखन देबाक चाही, कोन कीड़ा कोन फसिलकेँ कोना क्षति पहुँचबैत छै, ओइसँ कोना फसिलक रक्षा करबाक चाही आदि कतेक वस्तुक ज्ञान प्राप्त कराओल जा रहल छल। जखन गाम जाइ छलहुँ त दरभंगामे 'मिथिला मिहिर' कीनि क' लेने अबैत छलहुँ। पढ़ाइक संग–संग 'मिथिला मिहिर'पढ़ब सेहो दिनचर्यामे आबि गेल छल। भाषाक आ स्वभावमे अधिक समन्वक कारण तीन गोटे सँ बेसी अपनत्वक अनुभव करय लगलहुँ। नारायण मिश्र जे हमर क्लासक संगी छलाह, बैनगाम (सहरसा)क छलाह आ हुनकर जेठ भाइ साहेब एल एस कॉलेजमे फिजिक्सक प्राध्यापक छलथिन। मिश्राजी समय निकालिक' गीताक पाठ सेहो क' लैत छलाह। जखन–तखन ओ बुझबैत छलाह जे गीतामे श्रीकृष्ण भगवान अर्जुनकेँ की कहलथिन आ किए कहलथिन। नन्द कुमार झा मोहना (झंझारपुर)क छलाह, हुनक बाबूजी बेनरेमे समस्तीपुरमे काज करैत छलथिन आ जेठ भाइजी इंजिनियर छलथिन। अशोक कुमार ठाकुर पूर्णियाँक छलाह, हुनक जेठ भाइजी हुनका पढ़ाइक लेल बहुत परिश्रम करैत छलथिन। हम सभ संगे रहैत' जाइ छलहुँ । गप सप करैत छलहुँ। विवाहक गप सेहो होइत छल। सभ कियो कहैत छलहुँ जे अविवाहित छी। हमरा सभमे

अपेक्षाकृत सभसं नीक कपड़ । नन्द कुमार स्वाजी पहिरैत छलाह । ओहो कहैत छलाह जे बिबाह नै भेल अछि । हम सब ओएह बुझैत छलहुँ । एक दिन ई भूठ साबित भेल । ओहि दिन हम भोजन क'क' पहिने हॉस्टेल आबि गेलहुँ । स्वाजी नै आएल छलाह । पोस्टमैन हुनकर चिट्ठी ल'क' हुनकर नाम बाजल । हम कहलिऐ, हमरा द' दैह हम द' देबनि । पोस्ट कार्ड छैक । हमरा द' देलक । हमर नजरि अटकि गेल 'प्रिय ओस्वाजी' । हम अपनाकें रोकि नै सकलहुँ अनकर चिट्ठी नै पढ़बाक चाही, से ध्यान नै रहल । चिट्ठीसं पता चलि गेल जे हिनक बिबाह कोन गाम भेल छनि । हमरा लेल ओ चिट्ठी मनोरंजनक लेल महत्वपूर्ण भ' गेल । चिट्ठीमे एहेन कोनो बात नै छैक जे तकोर नै भेटैनासं हुनका कोनो क्षति होएतनि । तें हम चिट्ठीकें चोराक' राखि लेलहुँ । मिश्राजीकें देख' देलियनि । फेर ठाकुरजीकें देख' देलियनि । हम सभ ओर ककरो ई बात नै कहलिऐ । घुमा-फिरा क' स्वाजीकें पुछि गेलियनि । हुनका संदेह भेलनि । हमरा एसगरमे पुछलनि,'हमर कोनो चिट्ठी आयल अछि ठाकुरजी ? ' हमरा हँसी लागि गेल । 'अहाँ परेशान किए होएछी ? ' 'नै ठाकुरजी, हम लेहोबा करैछी, ओर ककरो नै कहबै । ' हमरामे रहैसन कलाकार बाजि उठल 'अहाँ एसगर थोड़े छी ? बिबाह त हमरो भ' गेल अछि । ऐमे डबराक की प्रयोजन ? ' हमरो बिबाह भ' गेल अछि से जानि हुनका जानमे जान एलनि । 'सभ बुझत त मजाक कर' लागत, पूछि-पूछि क' परेशान क' देत । '

'अच्छा अहाँ हमरा बिषयमे नै ककरो कहबै । '

'ঠীক ছৈ। '
হম দূনূ তয কেলহুঁ জে চাবি কে অতিবিক্ত ককরো এ
সূচনা নৈ ভেটৈৱাক চাহী। হম ত তীন গোটেকেঁ কহনে
ছলিযনি। রাত তীনসঁ তেবহ তক পহুঁচি গেলৈ। কিছু
লোক ঘুমা–ফিবা ক' আ রাদমে সোমে মজাক কব'
লগললি জাহিসঁ মাজী একবা ব্রীচ আঁফ় কণ্ট্রেক্ট
মানলনি আ প্রতিক্রিযামে ওহো হমব রিরাহক (?)
পোন খোলি দেললি মিশ্রাজী আ ঠাকুবজী লগ। হম
হিনকা সভকেঁ কহনিযনি জে এ রাত ঝূঠ ছৈ মুদা এ
দূনূ গোটে নহি মানললি। অন্তমে হমহী মৌন ভ'
গেলহুঁ। আরৈ হিনকা সবহক সংদেহ পক্কা ভ' গেললি।
শুরু ভেল একটা নাটক। হম পর্দাক পাছু ভ'
গেলহুঁ। নটকিযা অনিলজী প্রগট ভেলাহ। গামমে
নাটকমে ভাগ লেনে বহী। ফৈসলা নাটকমে নাযকক
ভূমিকা আ উগনা নাটকমে রিদ্যাপতিক ভূমিকাক নির্রাহ
ক' চুকল ছলহুঁ । সে অনিলজী নররিরাহিত নরযুরকক
ভূমিকামে আরি গেলাহ। অপনহি লিখললি অপন
পটকথা। রিরাহ ভেল ছলি। লোকক দরারমে রিরাহ কব'
পডললি। কলিযাঁসঁ মতান্তব বহৈত ছলি। ঘবক আলো
লোক সবহক ব্যরহাব পসংদ নৈ ছলি। ককবোসঁ পত্রাচাব
নৈ হোগত ছলি। সাস্বব নৈ জাগত ছথি। আবো বহুত
বাস রাত। পবিণাম এ ভেলৈ জে হম সবহক
সহান্নভূতিক পাত্র ভ' গেলহুঁ। মিশ্রা জী হমবা স্বনর'
লগলাহ জে গীতামে শ্রীকৃষ্ণ ভগরান অর্জুন কেঁ কী সভ
কহনখিন। হম পঢ় াগক সংগ–সংগ গীতা সেহো বুঝ'
লগলহুঁ। শ্রীকৃষ্ণ ভগরান অর্জুনকেঁ বুঝেলখিন। মিশ্রাজী
হমবা বুঝবৈ ছলাহ। ও হমব কথাকেঁ ধ্যানপূর্রক সূনিক'
ওকবা পব গংভীবতাসঁ রিচাব কবৈত ছলাহ আ বুঝবৈত

ছনাহ জে হমবা কী কবরাঁক চাহী। হমহুঁ অপন কল্পনাক সংগ আগূ বঁঢ়ন জা বহন ছনহ্ঁ। সভ সংগী সভ সেহো অপন-অপন অনুভরক আধাব পব উঁচিত স্বম্মার দৈত জা বহন ছনাহ। সভক দ্রদযমে হমব পনৌ(?)ক নেন করুণা উঁমবি বহন ছনৈক:' ওগ রেঁচাবীক কোন দোখ ? ' স্বনৈ ছিযৈ জে বামক জন্মসং পহিনে বামাযণ নিখা গেন ছন অর্থাতি জে রাল্মীকি নিখি দেনখিন ওএহ বামক জীরনমে ঘটিত ভ' গেননি। বামক কথাক সংগ-সংগ রাল্মীকিজী অপনো ভরিষ্যক কথা নিখননি। হমহুঁ সভ জে সোচৈত ছী, জে রঁজৈত ছী, জকব অভ্যাস কবৈত ছী, রএহ হমব ভরিষ্য নহি বঁনি জাগত অছি ? ওহি সময হমহুঁ কহাঁ সোচৈ ছনহ্ঁ জে হম জে নাটক ক' বহন ছী সএহ হমব রাস্তরিক জীরনক কথা বঁনয জা বহন অছি।

একটা ছনাহ ননূ ককা

তৈতানিস রঁবখ পহিন্নুক রাঁত থিক। হম ওহি সময এগ্রীকনচব কঁানেজমে অঁতিম রর্ষমে পঢৈত বহী। হমব তেসব আ সরঁসঁ ছোট রঁহিনক রিরাহক রাঁত ঘবমে চনৈত বহৈ।

মাএ একটা কথাক প্রসংগমে চর্চ কেননি- 'হোগতৈ ত রঁহ্ত স্বংদব হোগতৈ। '

'ও নৈ হএত। ' রাঁবূ কহনখিন।

'সে কিএ ? ' হম পূছনিযনি।

রাঁবূ কহননি জে হ্নকা সাত হজাব দ' জাগ ছনি সে ত ও কবৈনে' তৈযাবে নৈ ভেনখিন, আ হম সভ ওতবোঁ কত' সং দেরেঁ ?

হম কনী কান গ্বম্ম বহনহ্। হম নড়কাকেঁ জনৈত ছনিযনি। হমব দোসব রঁহিনক রিরাহ জিনকাসং ভেন

ছলনি হুনকর পিতিঔত ভাএ ছলথিন। হিনক মাএ নৈ ছলথিন। বহুত দিন ভ' গেলনি। পিতা দোসর বিয়াহ নৈ কেলথিন। দূনূ ভাগ পঢ়ৈত ছলাহ। আঁগনমে একটা দোসর পিতিঔত ছলথিন হুনকে আশ্রমমে ও দূনূ ভাও রহৈত ছলাহ। হুনক পত্নী হিনকা সভকেঁ অপনে পুত্র জকাঁ মানৈত ছলথিন। হিনক পিতা বিরাটনগর লগ মোরংগমে রহৈত ছলথিন। ওত' পটুআক খেতী বহুত দিনসঁ করৈত আবি রহল ছলথিন। হুনকাসঁ হমরা বেশী ভেঁট-ঘাঁট নৈ ছল কিন্তু লড়কা জে ছথি হুনকা নীক জকাঁ জনৈত ছলিযনি। হুনক পঢ়াও-লিখাও আ বুঝি-বিচার হমরা নীক লগৈত ছল, তেঁ হম মোনে-মোন তয কেলহুঁ জে হমরা সভকেঁ ঐ কথাপর জোর দেবাক চাহী।

বাবূ কেঁ কহলনিযনি, 'হম এক বের প্রয়াস কর' চাহৈত ছী, মুদা এক বিন্দুপর বিচার কর' পড়ত।'

'কী ? ' বাবূ পুছলনি।

হম কহলনিযনি জে পাগ লেথীন ত ওকর হিস্সা খেত বেচি ক' দ' দেবৈ, ভাএ রহৈত ত ওকরো হিস্সা ত হেবেঁ করিতৈ।

বাবূ কিছু সোচ' লগলাহ। ফের কহলনি 'জখন তোরে ও বিচার ছ' ত জাহ-দেখহক।'

হম বিদা ভেলহুঁ। হমর মন্মিনী বহিন ওতহি ছলি। ওকরো বিচার নীক লগলৈ। পহিনে লড়কাসঁ ভেঁট কেলিযনি। হুনকা পুছলিযনি 'যদি অহাঁক পিতা হমরা ওত' বিয়াহ তয ক' লেথি ত অহাঁকেঁ কোনো আপত্তি ত নৈ হএত ? '

ও কহলনি, 'ননূ কক্কা (বাবূজী)ক বাত হম নৈ কাটি সকৈত ছিযনি, মুদা ও ত' চারিএ দিন পহিনে গেলাহে'

गामसं, आग सान रिराह नै हेतै, गएह निर्णय क'क' गेनाहे'।'
हम कहनियनि, 'हम ह्नकासं भेंट कब' चाहैत छी एक बेर, निर्णय त जे हेतनि, ह्नके हेतनि।'
ओ रिबाटनगव नग मोवंगमे बहैत छनाह। सकवी जंक्शनसं निर्मनी, निर्मनीसं जोगबनी आ ओत'सं तीनटा धाव टपि क' चारि-पांच कोस पएरे जाय पढैत छनैक। ह्नका गामक किछ आदमी हमवा एकांतमे कहननि, 'ओ पाग नै छोड़ताह। ओ त रीमाबो पढैत छथि त दबागमे खर्च नै कबैत छथि। एत' कयटा कथा एननि, सात हजाब तक द' गेननि ह्मदा नाकपव मांछी नै बैस' देनखिन, से सोचि निय'।' हम सबहक बात स्वनियो क' रिदा भ' गेनह्। मनीगाछी स्टेशन नग नड़काक मामाक घव छननि। ह्नकासँ भेंट केनह्। ओहो मना केननि। कहननि, 'अहाँ बेकाव हवान होएब छी। हम ओते स्वंदव कथा न' गेन छनह् से त स्वनबे नै केननि जखन कि कन्यागत सात हजाब देब' ने' तैयाब छनथिन। अहाँ खेत बेचि क' की पाग देबनि, की बविवातीक सम्मान कबबै आ की रिदाओ देबनि ? अहाँ घ्वि जाउं। एसगव जाग छी। अहाँ एखन रिद्यार्थी छी। बस्तामे तीन टा धाव छै। चावि कोस पएरे जाए पढै छै। बेकाव हवान हएब। ओना अग सान त रिराह हेबे नै कबतै, ओ गएह तय क'क' एखन गेनाहे।' हम तैयो चन गेनह्। पहिने अपन बहिनो कें भेंट केनियनि। ओ नेपान सबकावक स्वास्थ्य रिभागमे काज कबैत छनाह। एकटा फूसक घबमे ननू ककासं अनग जेठ भाएक संग बहैत छनाह।
ओ सभ कहननि- 'ननू कक्काकें अहाँ अपने कहियन्व।'

ননূ কক্কা ওত’ পহুঁচনাপব হুনকা প্রণাম ক’ক’ খপন খভিপ্রায কহলনিযনি। ও সভটা বাঁত ধ্যানপূর্বক স্বনি ক’ কহলনি জে একব জবাঁবঁ হম পবসূ সাঁঝমে দেবঁ। হুনকে সবঁহক ওত’ বহলনহ্। হুনকে খন্বসাব দূ দিন এহি বিষযপব কোনো বাঁত নৈ কেনহ্। তেসব দিন নিযত সমযপব জখন পূজা ক’ক’ উঁঠনাহ ত প্বছনিযনি। ও কহলনি জে হম তয কেনহ্ জে বিবাহ খহীক ওত’ হেতৈ ক্ষদা হমব একটা বঁড়কা শর্ত খছি তকব পানন কবরাঁক রচন দিয’।

হম কহলনিযনি, ‘খপনে স্পষ্ঠ কবিযৌ। হম জে তয ক’ক’ খাযন ছী সে কহিযে দেনে ছী। খহাঁক মাঁগ হমবা সামর্থ্য সীমা ধবি হযত ত হম খরশ্য পূবা কবরঁ।’

ও কহলনি, ‘হমব মাঁগ খহাঁক সামর্থ্য সীমাক খন্বকূনে খছি ক্ষদা হমবা ভবোস নৈ খছি জে খহাঁ পূবা কবরঁ, তেঁ খহাঁ হমবা রচন দিয’ জে খরশ্য পূবা কবরঁ।’

হম কনেক ভযভীত হোগত কহলনিযনি– ‘ঠীক ছৈ, হম খরশ্য পূবা কবরঁ।’

ও তখন কহলনি, ‘হমব শর্ত ঙা খছি জে বিবাহ তাহি রূপেঁ হুখএ জে বিবাহসঁ দ্বিবাগমন ধবিক খর্চনে’ খহাঁকেঁ নে একো ধ্ব খেত বেঁচ’ পডয নে ভবনা বাখ’ পডয, নে ককবোসঁ কর্জ নেবঁ’ পডয। গএহ হমব শর্ত খছি। খহাঁ রচন দেনহ্ খছি, খাবঁ খহাঁকেঁ একব পানন কব’ পডত।’

হমবা খপনা কানপব বিশ্বাস নৈ ভ’ বহল ছল। ঝ্র্ শীসঁ হম কান’ নগনহ্। হম সোচৈ ছনহ্ হিনকা দ’ নোক সভ কী কী কহনে ছল খা ঙা কী কহি বহল ছথি। একদম সাধাবণ বঁগএমে বহ’রনা নোকক ভীতব এহেন

श्रेष्ठ, पुरुष विद्यमान छ' सकैत छथि, एकर हम कल्पना नै क' सकैत छलहुँ।
हमरा शृश्रु देखि ओ कहलनि, 'अहाँकें खेत रोंपबाँ क', कर्जाकि त'रमे द' क', अहाँक ओत' कष्टमैती करबें ? राम-राम।' फेर ओ अपन जीवन,दिन-चर्या, मनोरथ सबंहक चर्च विस्तारसं केलनि। कहलनि हमर एकटा मनोरथ छल जे नीक लोकक संग होअए, से हमरा नै भेटैत छल, पाइरला त रहैत अरैत छलाह कदा कतहु हमर मोन नै मानलक, तें गाममे कहलियै जे अइ साल नै करबें। ओत' एक रीघामे पाँचथाक खेती करैत छलाह आ संगहि पंडित-पुरोहितक काज सेहो। कहलनि जे पाइ त दुनू भाइले' एतै छनि जे मनुक्ख जकाँ खर्च करताह त कोनो चीजक अभाव नै हेतनि आ हमरो क्रिया-कर्मले' सोच' नै पडतनि, जखन एतै पाइसं नै काज चलतनि आ अपन पुरुषार्थसं नै हेतनि त अहाँकें कंगाल रनाक'हेतनि ? ओ अपने दिन तकलनि। कवीरें डेठ म◌ॉसि आगांक दिन। दूटा छोटे-छोटे चिठ्ठी लिखलनि, एकटा पुत्रक नामे आ दोसर अपन जेठ भाएक नामे। पुत्रकें लिखलथिन-हम हिनका ओत' एकदम आदर्श विवाह तय क' लेलियनि। फलां तारीख क' नीक दिन छै। आशा अछि अहाँकें हमर निर्णय पसंद हएत। शेष भेंटे भेला पर। हम चाबि दिन पहिने एबाँक कोशिश करबें। जेठ भाएकें लिखलथिन—हिनका ओत' हम एकदम आदर्श विवाह तय क' लेलियनि। फलां तारीख क' नीक दिन छै। ओही दिन विवाह हेतै। हम एबें करबें। यदि कोनो कारणसं ओइ दिन धरि नै पहुँचि पारी त हम अहाँकें ई अधिकार दै छी जे अहाँ जा क' विवाहक काज

সংপন্ন কবা দেৰঁনি জাহিসং রিরাহমে কোনো ৰাঁধা নৈ হোগন। দূনূ চিণ্ঠী হমবা হাথমে দ' দেননি। চনৈ কান প্বনঃ শৈতক স্মবণ কবৌননি। হম কহনিযনি 'মাত্র এতে খাজাদী দিয' জে প্রসন্নতাপূর্বক জে ক' সকী সে কবী।' কহননি –নৈ,ককবোসং কর্জ ন'ক' রা খেত–পথাব ভবনা বাখিক' রা ৰেচিক' নৈ, নে ত হমবা খামোকেঁ চোষ্ট পহুঁচত। হুনক চবণ স্পর্শ কবৈত রিদা ভেনহু। হম ৰহিনো খা হুনক জেঠ ভাএকেঁ কহনিযনি ত হুনকো সভকেঁ খাশ্চর্য ভেননি খা প্রসন্নতা সেহো। ও নোকনি স্বঝার দেননি জে জখন এতেক উঁদাবতা দেখৌননিহেঁ ত রিদাগু খাদিক ধ্যান বাখৰ জরুবী হএত। মোনমে ততেক খানংদ ভবন ছন জে হোগত ছন জে কতেক জল্দী গাম পহুঁচি জাগ খা সভকেঁ গু সমাদ কহি দিযৈ। বস্তামে হুনকব কহন বামচবিতমানসক গ দোহা ৰেব–ৰেব মোন পডৈত বহন :

'তাত স্বর্গ খপরগ্ন স্বখ, ধবিয তুনা এক খংগ
তূন ন তাহী সকন মিনী, জো স্বখ নর সসংগ।'

হম শিশিরা পহুঁচনহু খা দূনূকেঁ পত্র দ' দেনিযনি। ৰাত তুবংত ভবি ষ্টেনমে পসবি গেনৈ খা সভ নোক হমবাসং তবহ–তবহক সরান কব' নাগন। ককবো রিশ্বাস নৈ হোগ। সভ ক্যা খপনা–খপনা ঢংগসং চিণ্ঠীক খর্থ নগৰ' নগনাহ। হম ভোজন ক'ক' থোড়ে কান পডনহু কি কিযো জগা দেনক। দেখনহু নড়কাক মামা (জে জাগত কান মনীগাছীমে ভেষ্টন ছনাহ)পহুঁচন ছনাহ। হুনকো কোনা–নে–কোনা খবৰি ভ' গেননি। ও সাগকিনসং এনাহ। তাবমতোব হমবাসং সরান কব' নগনাহ :

'अहाँ अरौत कान हमर भेंटै किए ने केलहुँ ? '
'अहाँ हुनका की सभ कहलियनि ? '
'ओ अहाँकें ठीक की कहलनि ? '
'हमरा त कहलनि जे अंग दान करबाक नै करत तखन कोना अहाकें गछि लेलनि ? '
'भाएकें किए लिखलखिनहें जे हम नै आबि सकी त अहाँ जा क' बियाह करा' देबै ? '
हम बिनिमय हुनक प्रश्नक उत्तर देत गेलियनि मुदा ओ हमर उत्तर सुन' नै चाहैत छलाह। हुनक तामस बढ़ल जा रहल छलनि। हमरा ओ बामनीलाक परस्त्राम जकाँ लगैत छलाह। हम चुप्प भ' गेलहुँ।
ओ बजलाह 'हुनकर माथा खराब भ' गेलनिहें।'
क्या किछु नै बजलै। ओ भागिनकें बजा क' कहलखिन, 'तोरा बापक माथा ख़राब भ' गेलनि। हमरा संग चलह आ साफ-साफ़ कहुन जे हम एत' बियाह नै करब।'
ओ कहलखिन 'मामा,ग त जाए कान हमरासं पूछि लेने छलाह जे ननूकका यदि स्वीकार क' लेथि त अहाँकें कोनो एतराज त ने हएत,हम हिनका कहने छलियनि जे ननूककाक बात हम नै काटै सकै छी। एहेन स्थितिमे हम ओत' जा क' कहियनि जे हम एत' बियाह नै करब, अंगसं त हिनको अपमान हेतनि आ ननूककाक सेहो। हम एहेन काज नै क' सकैत छी।'
हम कहलियनि –' यदि अहाँ ग सोचैत होअ जे अहाँक पिताक निर्णय सही नै छनि आ अहाँक गछाक विरुद्ध अछि ओ निर्णय त ओते दूर जेबाक कोन काज, ओ त हमरे कहलासं भ' जाएत।
अहाँक गछाक विरुद्ध बियाहक कोनो अर्थ नै छै।'
मुदा ओ मामाजीक स्वभावकें साफ अस्वीकार करैत

कहलथिन– 'मामा हम नै जाएब, अहाँ जाए चाही त जाउ, अहाँक कहलासँ यदि ननू कका हमरा दोसर आदेश देताह त हम ओकरो पालन करब।'
मामाजी कहलथिन 'तोरो माथा ख़राब भ' गेलह।'
मामाजी स्वयं मोरंग जेबाक निर्णय स्वयंसँ लैत सामकिन न'क' बिदा भ' गेलाह। एम्हर हमरा किछु लोक कह' लगलाह–'विद्यार्थी, अहाँ किए मन्ना क' देलियै? बुझै नै छियै? आब ओ की जा क' कहथिन की ने आ भेलो काज गड़बड़ा सकैए।'
हमर उत्साह ठंडा भ' गेल। फेर ओ विचार मोनमे आएल जे नहियें हेतै त की हेतै, दोसर ठाम प्रयास करब। मामाजीक बात मोन पड़ैत छल त निराश भोगत छलहुँ आ ननू ककाक बात मोन पड़ैत छल त प्रसन्न भ' जागत छलहुँ। अही उँहापोहक स्थितिमे ओत'सँ अपन गाम आबि गेलहुँ। गाममे आबिक' फेर रएह केलियै। लोक जे पुछलक तकरा मोरंगसँ शिशरा धरिक बात साफ़-साफ़ कहि देलियै। एतहु लोक हँस' लागल –'तोरा मन्ना करबाक कोन काज छलह? आब हुनकर मामा जेथिन त ओ बात बदलियो सकैत छथि।'
हमर पड़ोसी पुछलनि जे जत' लड़काक पितासँ गप भेल' तत' औंर कियो रहै? हम कहलियनि –'ओत' त कियो नै रहै।'
लोक बाजय—'अही दुआरे ने चारि आदमीक बीच बात करल जाग छै जे कोनो हेर-फेर होग त चारि आदमी पूछि सकै छलि, ऐ दा जखन कियो रहबे नै करै त कान्हि कहत' जे हम नै कहने रहियनि त की क' लेबहक?'

हमरा एकर जवाब किछु नै फुरय। मुदा, हमरा मोनमे ई विश्वास रहय जे ओ निर्णय बदलए'बला लोक नै छथि। माए पुछलनि, 'तोरा मोनमे भरोस छ' ? '
हम कहलियनि ' हँ। '
ओ कहलनि 'तखन हेबे करतै, तखन चिंता नै करह। '
माए-बाबूकें हुनकासं भेल सभटा बात जखन सुनौलियनि तखन हमरा पिताकें सेहो भरोस भेलनि, ओना हमरा पिताकें पढाइ-लिखाइक अतिरिक्त आन कोनो काजमे हमरा सफल हेबाक संभावना क्षीण बुझाइत छलनि। बिना पाइ के एहेन ठाम विवाह ठीक भएब घरमे एकटा तेहेन आनंदक वातावरण बना देलकै जे सभकें अ्श्‌ चर्य होइ जे की करी की ने। तय भेलै जे विवाहसं पहिने घडी, ट्रांजिस्टर, एकटा औंठी, पाँचो टूक कपडा आ जूता लड़काकें द' देल जाए, तें ई सभ पहिने कीनि क' राखि लेल जाए। बाबू प्रसन्न मोनसं कोनो खेत भरना रखबाक विचार केलनि। हम रोकि देलियनि।
हम कहलियनि-'ओ हमरा सोझाँ ठाढ़ छथि। कहै छथि हमरा आमोकें चोटै पहुँचत। हमरा हुनक शर्तक पालन कर'क अछि। '
'तखन कोना हेतै ? ' बाबू पुछलनि।
हम कहलियनि 'हमरा सासुरसं आब' दिय'। '
हमर विवाह एक साल पहिने भेल छल। द्विरागमन नै भेल छल। हमर ध्यान कनियाँक गहनापर गेल। हम सासुकें विस्तारपूर्वक सभ बात कहि देलियनि। ओ कहलनि-'गहना-गुडिया एहने समयले' रहै छै, ओहो त हिनके छनि। भरना राखि क' एखन काज चलि जेतनि। बादमे लोकरी हेतनि त छोड़ा लेथि। '

সএহ কেনিযৈ। সভটা সামান কীনি ক' ঘবমে বাখি নেন গেন। রবিযাতীক খর্চক ব্যরস্থা নে' সেহো নিশ্চিন্ত ভ' গেনহ্। হম হ্নকা একটা চিঠ্ঠী নিখি ক' পঠা দেনিযনি। হ্নকা গামপব জে-জে প্রতিক্রিযা ভেনৈ, সে সভটা নিখৈত গহো নীখি দেনিযনি জে মামাজী গেন হেতাহ, ও কিছু স্বঝার দেনে হেতাহ। ওনা হমবা পূবা রিশ্বাস খছি, ঝদা যদি খপনেকেঁ নাগয জে গনতীসং নির্ণয নিযা গেন খছি ত খপনে এখনো স্বতংত্র ছী নির্ণয রঁদনক নেন, হমব এতরেঁ খন্ববোধ জে যদি কোনো কাবণসং খপনেকেঁ পবিরর্তন খারশ্যক বুঁঝাএ ত জন্দীএ হমবা সূচিত কববাঁক কষ্ঠ কববঁ জাহিসং হমবা খন্যত্র কতৌ প্রযাস কববাঁ নে' সময ভেটৈ সকয। চিঠ্ঠীক জবাবঁ নৈ খাএন। ওত' চিঠ্ঠী রঁহ্ত-রঁহ্ত দিন পব পহ্চৈত ছনৈ। ফোনক স্বরিধা ত ছনৈহে নৈ। জে দিন তয বহ ওগসং চাবি দিন পহিনে সবেঁবে-সবেঁবে এক র্যক্তি সাগকিনসং এনাহ খা কহননি -'ননূ ককা কান্হি গাম এনাহ,খহাঁকেঁ রঁজবৈত ছথি।'

ও ককনাহ নৈ। হম ত্তবংতে তৈযাব ভেনহ্। বৈঁগমে সভ কিনন সামান নেনহ্। বিকশীসং রিদা ভেনহ্। দববঁজ্জাপব একদম প্রসন্ন ঝদ্রামে ভেটৈনাহ। প্রণাম কেনিযনি।

'একদম প্রসন্ন বদ্ধ।' খ্র্ শীসং রঁজনাহ।

হম প্বছনিযনি-'হমব চিঠ্ঠী ভেটৈন বহয?'

'হঁ।' ও কহননি।

'হম উঁতাবাক বাঁটৈ তকৈত ছনহ্।'

'কিএ? হমবা বাঁতপব ভবোস নৈ ছন?' ও হঁসৈত কহননি।

'ভবোস ত ছন, ঝদা কখনো-কখনো ঙা হোগত ছন

জে মামাজীক কাৰণ খপনেকেঁ নির্ণয ৰঁদনৰাঁক নেন ৰাঁধ্য নে হ্খ পডন হ্খএ। '
ও কহননি– 'গেন বহথি। কহননি, খহাঁক মাথা খবাৰঁ ভ'গেন খছি। কহনিযনি খহাঁ নিশ্চিন্ত বহু, সেহো হএত ত খহাঁকেঁ কোনো কষ্ঠ নৈ দেৰঁ। হমবা সমস্যাৰঁ' নগনাহ। প্ছনিযনি খহাঁ হমবাসং জেঠ ছী কি ছোট, কহননি সে ত ছোটে ছী। ত কহনিযনি জে হম খহাঁকেঁ সমস্যাএৰঁ কি খহাঁ হমবা সমস্যাৰঁ' খাএন ছী। বহু, ভোজন করু, হমবা স্ত্রীমে শামিন হোউ। কহননি জে হমব ৰাঁত নৈ মানৰঁ ত হম ৰবিযাতিযোমে নৈ জাএৰঁ। হম কহনিযনি জে হমবা স্ত্রীমে খহাঁকেঁ দুঃখ হ্খএ ত দুখী মোনসং ৰবিযাতী জেৰোঁ নৈ করু। ভগনা ওত'সং, ও নৈ জেতাহ ৰবিযাতী। হম এতহ্ নোক সভকেঁ কহি দেনিযনিহেঁ, জে স্ত্রী মোনসং চনি সকথি সএহ ৰবিযাতী চনথি নে ত নৈ জাথি। জে মনুক্খ জকাঁ ভোজন কবথি সে চনথি, জিনকা বাক্ষস জকাঁ ভোজন কবৰাঁক হোগন সে নৈ জাথি। '
ভবন দনান নোক খা এতেক স্পষ্ঠ রুপেঁ ৰাঁত কবৰঁ– হমবা নেন একদম খপ্রত্যাশিত ছন। ও হমবা কহননি– 'পংদ্রহ খাদমী বহৰঁ। খহাঁ তবকাবী দূষ্টাসং ৰেঁশী নৈ কবৰঁ, দূ তৌনা দহী পৌবৰাঁ নিয',মাত্র একটা মিঠাঙ্গ বাখৰঁ, ঔব কিছু নৈ কবক খছি। পবেশান হেৰাঁক কাজ নৈ কবৰঁ, জএহ বহত তামীমে যশ–যশ ভ' জাএত। '
হম কহনিযনি –' খপনেক শর্তক পানন কবৈত হম সভ খানংদপূর্বক কিছু চীজক গন্তিজাম ক'ক' খননে ছী সে গ্রহণ কবৰাঁক খাজ্ঞা দেৰঁনি ? '
হম ৰৈঁগমে বাখন সামান সভ নিকানননহ্ ত ও নাবাজ হোগত কহননি– 'ঙা খাদর্শ ভেনৈ ? জখন এতে চীজ

अहाँसँ नैए नेताक तखन कोन आदर्श ? '
हम कतेक तरहेँ विश्वास दियौलियनि जे एहिमे हमर परिवारक आनंद आ उल्लास अछि, एहि लेल ने खेत भरना राखि' पड़ल अछि ने ककरोसँ कर्ज लेबए' पड़ल अछि ।
ओ वरिककेँ बजाक' कहलथिन –'ई विद्यार्थी जे किछु न' अनलें छथि तकरा हिनक आशीर्वाद आ भगवानक प्रसाद बूझि सहर्ष ग्रहण क' लिय' । '
हम वरबजोवी हुनका सभ सामान द' देलियनि । तेहेन हर्ष आ उल्लासक वातावरण ओ वनौने रहलथिन जे विवाहसँ द्विरागमन धरि आनंदपूर्वक सभटा काज संपन्न भ' गेलै । दूसराक कोन कथा, साधारण–सँ–साधारण चीजक प्रशंसा तेना करैत छलथिन जे सरहक मोन हर्षसँ भरि जाइत छलैक । हुनक पुत्र सेहो हुनके लीखपर चलैत कहियो कोनो समस्या नै उपेन्न होम' देलथिन । ओ मित्र जकाँ सदैव रहलाह । हमरा पिताकेँ अपने पिता समान प्रेम आ आदर दैत रहलथिन । हमर पिता अपन अंतिम दू वरख हमरा लग छलाह परन्तु ओइसँ पहिने किछु साल दिल्लीमे हिनके संग आनंदपूर्वक स्वास्थ्य–लाभ प्राप्त केलनि । दिल्लीमे हमर अनुज लोकनि सेहो हिनक सानिध्य आ प्रेम प्राप्त क' चुकल छथि ।
२००३ मे ललू कका ओछाओन ध' लेने छलाह । २ मार्च क' भेंट कर' गेलियनि । कहलियनि –'आशीर्वाद दियौ, ७ मार्च क' कन्यादान करक अछि । '
कहलनि–'सहर्ष आशीर्वाद दै छी, निर्विघ्न सभ काज पूर्ण हएत । '
ललू कका अंतिम समयमे सेहो अपन वात पर अड़िग रहलाह । विवाह भेलै, चतुर्थी भेलै, जमाएकेँ विदा

কেনিযনি। ওকৰ প্ৰাত নন্‌ ককা দেহ ত্যাগি দেননি। নন্‌ ককা অগ সংসাৰসং বিদা ভ' গেলাহ, মুদা হম জাধৰি জীৱ, হমৰা মোনসং কহিযো নৈ বিদা ভ' সকৈত ছথি নন্‌ ককা।

(৩)

একটা নাটকক অন্ত : এক টা কথাক জন্ম

দিন ভৰি হম সভ ক্লাসক পাছাঁ ব্যস্ত ৰহৈত ছলহুঁ। সাঁঝমে পাঁচ বজেসং সাত বজে ধৰি সময ৰহৈত ছল ঘুমৈ লেল অথৰা মনোৰংজনক লেল।

ঘুমৈলে' হম সভ বান্হ পৰ জাগত ছলহুঁ। অধিক কাল চাৰু গোষ্ঠে সংগে ৰহৈত ছলহুঁ।

গপ কতহু সং শুৰু হোগ মুদা আবিক' সভ দিন ওহী ঠাম পহুঁচি জাগ ছলৈ। একটা ম্মূঠ সত্বক স্থান প্ৰাপ্ত ক' লেলে ছল। মিশ্ৰ জী গীতাক কোনো শ্লোক দ্বাৰা হমৰ স্থিতিক বিবেচন কৰৈত ছলাহ আ সমাধানক সূত্ৰ কহৈত ছলাহ। ঝাজী ওৰ ঠাকুৰজী সেহো অপন-অপন বিচাৰ দৈত ছলাহ। সভ গোষ্ঠে হমৰ তথাকথিত সমস্যাকেঁ সোঝৰাবঁয চাহৈত ছলাহ।

নির্ণয ভেল জে পন্দ্ৰহ দিন বাদ দূ দিনক জে ছুট্টী ছৈ তকৰ উপযোগ কৰৈত হম শনি দিন ক্লাসক বাদ বস পকড়ব। এহি সং পহিলে হম একটা চিট্ঠী লীখি পঠা দিঐ।

মিশ্ৰ জী হমৰা ৰজোগুণ আ তমোগুণক ত্যাগক লাভ বুঝবৈত ৰহলাহ। একটা চিট্ঠী হমৰাসং লিখবাওল গেল। নির্ধাবিত দিন, জেবাক লেল হমৰ যথোচিত তৈযাবী নহি দেখি, হম নীক জকাঁ জাগ তকৰ তকোন প্ৰবন্ধ ভেল। ঝাজী অপন বনা আযৰন কএল স্বন্দৰ পৈন্ট-

শর্ট পরীবিক' জাএ নেন দেননি, জে হমবা ফিট সেহো ভ' গেন। ঠাকুব জী খপন বঁনা নরঁকা বৈঁগ দেননি। এক বেঁব ফেব হম খপন স্থিতি স্পষ্ঠ কববাঁক কোশিশ কেনহুঁ, মুদা মূঠ ততেক খাকর্ষক ভ' গেন ছনৈক জে সব প্রভারহীন ভ' গেন ছন। কনাসক বাঁদ, ভোজনক বাঁদ বঁস স্টঁড খারি হমবা দবভংগা বঁনা বঁস পকড় া দেন গেন ।

বঁসমে সীট ভেটি গেন। বৈঁগসং 'মিথিনা মিহিব' নিকাননহুঁ। পঢ়' নগনহুঁ। কোনো কথা পঢ়ৈত-পঢৈত একাএক ধ্যানমে খাএন, হম জাহি স্থিতিক খভিনযমে বাঁঝন ছী, ওহো ত' একটা কথা ভ' সকৈত ছৈ। হম কল্পনামে ডূবি গেনহুঁ। একটা নব বিবাহিত যবক-পনীক কোনো ব্যবহাবসং দুখী ভেন খছি – কতেক নীক-খধনাহ কল্পনা কবৈত খছি –বঁহুত দিনসং একটা চিঠ্ঠীক বাঁট তকৈত খছি –চিঠ্ঠীক বিনা ডেগ নহি উঠব' চাহৈত খছি- পবীক্ষাক খঁতিম দিন ছৈ-কঁানেজ সং ঘুবৈত খছি –চাহৈত খছি কোনো চিঠ্ঠী খাএন বহিতৈ ত' খাগ খবশ্য বিদা হোগত সাম্বব....... ।

খপনে সংগ সংবাদ চনি বহন ছন।

ধ্ুব, এহেন মূঠ কতহু কথা ভেনৈএ।

ত' কী কথা সব হেবাঁক চাহী ? কথা কোনো খখবাঁবক সমাচাব থোড়ে হোগছৈ ?

ত কী সভটা জে কথা পঢৈত ছী, মূঠ ছৈ ?

সে নহি ত কী ? কনী সব খা বেঁশী মূঠ।

মগব মূঠ কিএ ? বিনা মূঠ কে কথা নৈ ভ' সকৈ ছৈ ?

বিনা মূঠক কথা মানে কোনো খখবাঁবক সমাচাব।

নৈ, খখবাঁব ও কহৈ ছৈ জে ভেনৈএ, জে হেবাঁক চাহী

সে কথা কহতে। কথা লোকক সম্বেদনাকেঁ জগবৈত ছৈ। অখবাৰমে একটা তথ্য বহৈত ছৈ,কথা একটা সত্য দিস লোকক ধ্যান আকৃষ্ঠ কৰৈত অছি। কথাসং একটা সন্দেশ নিকলৈত ছৈ, জকৰ উদ্দেশ্য কল্যাণ হোএ ছৈ, সুখ আ শান্তি হোএ ছৈ।

কথ্য, তথ্য আ সত্য মে কী অংতৰ ?

কী তীনূ একে নৈ ভ' সকৈত অছি ?

কিছু কথা সুখান্ত হোএত অছি, কিএক ত জীৱনক লক্ষ্য হোএত অছি সুখ–শান্তি, অন্ত নীক ত সভটা নীক। কিছু কথাক অন্ত দুখমে হোএত অছি...একটা প্রশ্ন ছোড়ি জাএত অছি...এহি দুখসং উবৰবাক প্রশ্ন।

হমৰা নীক লগৈত অছি সুখান্ত কথা। হমৰ কথা সেহো এহনে হেৰাক চাহী। লিখলাক বাদ মোন হল্লুক লাগয।

হম অপন কথাক অন্ত তকৈত ছী .....হম সিনেহসং কিৰণ দিস তকৈত ছী.....তকিতে বহৈত ছী .....বড় ী কাল ধৰি....নীক লগৈত অছি এলা তাকৰ ....বহুত দিনক বাদ।

বঁস রুকল। হমৰ কল্পনাক উড় াল বন্দ ভেল। আবি গেল ছলহুঁ লহেৰিযাসৰায।

লহেৰিযাসৰায সং দৰভংগা, দৰভংগাসং সকৰী –পংডৌল হোএত কৈঠৈলা চৌক ধৰি পহুঁচৈত–পহুঁচৈত কথা মোনমে জন্ম ল' লেনে ছল আ কাগত পৰ উতৰৰা লেল নালয়ৈমেক গজোত, কাগত আ পেনক প্রতীক্ষা কৰয লাগল।

সবেৰে স্নান ক' ক' সাযকিল লেলহুঁ, বিদা ভেলহুঁ ভৱানীপুৰ। সংগে ছলাহ আশা ভাগ আ ভগৱান বাবূ। ওহো স্থান একটা কথাক কাৰণেঁ আকর্ষিত কেনে অছি।

উঁগনা নাটকমে একব বর্ণন অছি। মহাকরি রিদ্যাপতি বাজা শির সিংহ ওত' জা বহন ছনাহ, সংগমে ছননি খরাঁস উঁগনা। এতহি এনাক বাঁদ বঁড্ড জোব পিযাস নগননি। উঁগনা কনিএ কানমে জন আনিক' দেনকনি পীরাঁক নেন। পীননি ত গংগাজনক আভাস ভেননি। প্বছনখিন কত' সং জন অননেঁ ত জে জরাঁবঁ ভেটৈনি, তাহিসং সংতুষ্ঠ নহি হোগত ছনাহ। নগমে কতহু জনাশয হেবাঁক সম্ভারনা নহি বুঝাগত ছননি। কোনো অনৌকিক শক্তিক আভাস ভেননি। ধ্যান কেননি ত' মহাদের সোন্মা আরি গেনখিন। উঁগনামে মহাদেরক দর্শন ভেননি। পএব পকড়ি নেনখিন। মহাদের কিছু পন নেন দর্শন দৈত কহনখিন জে ওা বহস্য জহিএ ককরো নগ প্রকট করবঁ, হম অনোপিত ভ' জাএবঁ। কথা কহৈত অছি জে মহাদের রিদ্যাপতিক গীতসং এতেক প্রভারিত ভেনাহ জে হুনকা সংগ বহবাঁক নেন ধবতীপব এনাহ আ হুনকব খরাঁস বঁনিক' বঁহুত দিন ধবি বহনাহ। কার্য্য-কর্মকেঁ প্রতিষ্ঠা দেবঁ' বঁনা ওা অদভুত কথা অছি। এহি কথাক কাবণ ওা স্থান মিথিনাক প্রমুখ ধার্মিক স্থনক রূপমে নোকক আস্থাক কেন্দ্রমে বহন অছি। ভর্য মন্দিব আ জনাশয নোককেঁ আকৃষ্ঠ করৈত অছি। শির বাত্রিমে এহি ঠামক দৃশ্য মনোহব বহৈত অছি, ওনা ববি দিনক' সেহো সানো ভবি দর্শক আ শির-ভক্ত নোকনি অবৈত বহৈত ছথি। হমহুঁ সভ কতেক ববিক' এত' আএন ছনহুঁ। ঢোনী জেবাঁসং পহিনে নিযমিত রূপসং ববি দিনক' অবৈত ছনহুঁ।

পূজাক বাঁদ ঝবহী-কচবী কীনি কতহু বৈঁসিক' গপ-শপ করৈত খেবাঁক আ ফেব সাগকিনসং ঘব ঘুবৈত আনন্দক অনুভর করৈত ছনহুঁ। সে বঁহুত দিনক বাঁদ আগযো

भेल।
आगयो विद्यापति आ उँगनाक कथापर विचार करैत आनन्द अबैत अछि। पुराण सभमे भगवानक विभिन्न अवतारक कथाक वर्णन अछि। कहल गेल अछि जे धरतीपर जखन-जखन अन्याय-आतंक-अनाचार बढ़ैत बढ़ल जाइत अछि त धर्मक स्थापनाक लेल भगवान विभिन्न रूपमे प्रकट होइत छथि।
कोनो महाकवि अपन विशिष्ठ रचना द्वारा सामूहिक चेतनाक आविष्कार करैत छथि। यैह चेतना जन-मनमे नव संकल्प-शक्ति आ संस्कार भरैत अछि जे अपेक्षित सामाजिक, आर्थिक आ राजनीतिक आन्दोलनक सूत्रपात करैत अछि जे अन्याय-आतंक आ अनाचारक अन्त करैत अछि। एहि चेतनाकें भगवानक रूपमे देखल जा सकैत अछि। महाकवि विद्यापतिक समयमे समाजमे जे असमानता अथवा विद्रूपता छलै, तकरा मधुर गीतक माध्यमसं लोकक समक्ष आनि लोककें जागृत कएल गेल जे एकटा सांस्कृतिक आंदोलनक रूपमे देश-विदेश सभ ठाम प्रतिष्ठित भेल अछि।
विद्यापति आ उँगनाक कथाकें जखन एहि दृष्टिसं देखैत छी त कथाकारक प्रति असीम श्रद्धा होइत अछि।
ई शोधक विषय भ' सकैत अछि जे छैनिफ़ ान-मोरंगनक आविष्कारमे 'के पतिया लय जायत रे मोरा प्रियतम पास....' अथवा एहने कोनो रचनाक की आ कतेक योगदान अछि, अनमेल विवाहकें रोकबामे 'पिया मोर बालक......' गीतक हस्तक्षेपक की प्रभाव पड़ल।

साँझमे बैंगसं कापी आ पेन निकालि लालटेमे न' क'

रहैसि गेलहुँ।
सबैबमे मोन प्रसन्न नहि छल। कागतपर कथाक जन्म भ' चुकल छलै। आनंदक अनुभव करैत गामसँ प्रस्थान केलहुँ टोलीक लेल।
हमर मोन प्रसन्न छल, से देखि हमर शुभेच्छु संगी सभ सेहो प्रसन्न भेलाह।
हमर कथा पढ़ि क' मिश्रजीकें नीक लगलनि आ आगू किछु सुधारक आवश्यकता नहि कहि गेलनि। कहलनि कथा आकाशवाणीकें पठा दियौ। तीनू गोटेकें यैह सुझाव छलनि।
फेर क' क' कथाकें आकाशवाणी,पटना कें मैथिली कार्यक्रम 'भारती' लेल पठा देलहुँ।
एक मासक भीतरे आकाशवाणीसं सूचना भेटल जे कथा 'भारती'मे प्रसारण हेतु स्वीकृत कएल गेल अछि, अतिविज्ञ सूचना बादमे भेटत। नीक लागल। फेर किछु दिनक बाद प्रसारणक तिथि, समय आ पारिश्रमिक-राशिक सूचना भेटल। आनंदित भेलहुँ। संगी सबहक सुझाव जे हम अपनहि जा क' कथाक पाठ करी, कल्पना ओ जे कथाक नायिका सेहो सुनतीह त आनन्दित हेतीह।
प्रसारणक समय ३.३० छलै। हम करीब ११ बजे आकाशवाणी पहुँचलहुँ। गुंजनजीक आवाज त सुनने छलहुँ, भेंट आग पहिल बेर भेल छल, से नीक लागल। अपन एबाक उद्देश्य कहलनियनि। सम्पादित कथा देख' देलनि। देखलनिऐ, किछु ठाम अंगरेजीक शब्द छलै, तकरा बदला मैथिली शब्द राखल गेल छलै, किछु ओर सुधार कयल गेल छलै। हम आगाँ ध्यानमे रखबाक संकल्प केलहुँ।

कथा–पाठ लेल १० मिनट निर्धारित छलै। हमरा पढ़' कहलनि।
कहलनि, हड़बड़ी करबाक काज नै छै, एक–आध मिनट बेशीयो लागि जाए त कोनो बात नै। कार्यक्रम साढ़े पाँच सँ शुरू होएत छलै, हमरा पाँच बजे आबि जाए कहलनि।
हम पाँच बजे गेलहुँ, त कथा प्रेमलता मिश्र 'प्रेम'क हाथमे देखलियनि। प्रेमलता जी सेहो 'भारती' मे बैसल छलीह। गुंजन जी आ प्रेमलताजीक सुर सुरमे बड़ी,जदा सोझाँ देखबाक–सुनबाक ओ पहिल अवसर छल, से आनंदित भेलहुँ। कथा पर दुनू गोटेक टिप्पणी नीक लागल। एकटा नर विवाहित नरपुरुषक मनःस्थितिक चित्रण छलै कथामे।
मिश्र जी कहैत छलाह जे ओ जिनगी दू टा जिनगीक बीच ओहिना अछि जेना सिनेमाक बीचमे इन्टरवल होइ छै। हम कथाक नाम 'इन्टरवल' बदलने बड़ी, तकरा स्थान पर 'धारक ओइ पार' कयल गेल बहि, से हमरा कथाक अनुरूप ठीक लागल आ एहिसँ शीर्षक चुनबाक लेल नव दृष्टि भेटैल। नीक अनुभवक संग घुरल बड़ी पटनासँ।
पटनासँ घुरैत काल सोचैत बड़ी जे कथामे की बहि –सन्देहक एकटा धार छलै, जकरा ओइ पार तथ्य छलै, से सुन्दर छलै, कल्याणकारी छलै। जदा छलै त एकटा कल्पना आ कल्पना मात्र। हमर त विवाहो नै भेल अछि । अपनहि मोन उँतारा देलक, रोगीक दुःख दूर करबाक लेल कोनो जरूरी छै जे डॉक्टर केँ बिमारीक अनुभव होइ ?
त की जतेक कथा पढैत छी, से कल्पनाक कमाल

মাত্র থিক ? সীতা আ বামক কথা – বামক চবণ বজসং ঋহিল্যাক উঁদ্ধাবক কথা, আগ বামক বাজতিনকক নির্ণয আ কান্হি চৌদহ রঁবখক নেন রনরাঁসক কথা, সীতা–হবণ আ বারণক মৃত্যুক পশ্তাত বামক ঋযোধ্যা আগমন আ বাজ্যাভিষেক –এহিমে কতেক সত্য আ কতেক কল্পনাক উঁড় ান সে কে কহি সকত। ম্দা কথা রিভিন্ন পবিস্থিতিমে স্বস্থ জীরন জীরাক নেন মাত্ম–দর্শনিক রূপমে একটা উঁপকবণ রঁনিক সোন্মাঁ ঋরৈত অছি।

হমবা 'কন্যাদান'ক রঁ্চী দাগক কথা মোন পডৈত অছি। রঁ্চী দাগক রিযাহক কথা –সী সী মিশ্রিক কথা – ঋনমেন রিরাহক পবিণাম –একটা সামাজিক সমস্যা – সমস্যাক নিদান দেখরৈত 'দ্বিবাগমন' –কী এনা সম্ভর ছৈ.......ম্দা, হম ওা সভ কিএক সোচ' নগনহুঁ – হমবা জীরনমে রঁ্চী দাগ নহি আরি সকৈত ছথি– হমবা সারধান বহরাঁক অছি ...একদম সারধান .... হমবা নগৈত অছি জে জীরনক আনন্দ নেন জীরিকোপার্জনক র্যরস্থা আ সাহিত্যসং প্রেম দূনূ জরূবী অছি আ সাহিত্যসং প্রেমক নেন আরশ্যক অছি জে পনী সেহো পঢ়নি–নিখনি হোথি .... আ সে কিএক নে ভ' সকৈত অছি ...একটা কল্পনামে রিচবণ কবৈত ঢোনী পহুঁচনহুঁ।

হোস্টন পহুঁচি আনন্দিত ভেনহুঁ। হমব প্রিয সংগী সভ স্বননে ছনাহ কার্যক্রম। সরহক কল্পনা ওা জে কনিযাঁ সেহো স্বননে হেতীহ ত কতে আনন্দিত ভেন হেতীহ। আরঁ চর্চাক কেন্দ্র ওা কথা রঁন' নাগন। হম কাগজ় পব দূ টা টুকড় ামে নিখনহুঁ জে এহি নাটককেঁ এতহি সমাপ্ত কব' চাহৈত ছী আ ঠাকুবজী আ মাজীক কোঠনীমে এক–এক টা টুকড় া নীচাঁ দ' ক' বাতিমে খসা দেনহুঁ।

मिश्रेजीकें मौखिक रूप सं कहि देनियनि, मुदा किये मान' नेन तैयार नहि भेलाह। हमरा कखनो क' हुअ' लागल की पता ओहो सभ बुझियोक' नहि बुझबाक नाटक क' रहल छथि।
तिनासंक्रान्तिक बाद हमर पिता गामसं किछु सनेश नेने एलाह त कोनो तरहें मिश्रेजी पूछि क' सहर्षे स्वीकार करबाक स्थितिमे अएलैत एक दिन कहलनि, हम सभ गोटे एहि सृष्टिमे कोनो-ने-कोनो भूमिकामे रहैत जीवन भरि अभिनय करैत रहैत छी, कखनो बालक-बालिकाक रूपमे, कखनो माता-पिताक रूपमे अथवा छात्र-गुरु,पोता-दादा, मित्र-शत्रु अथवा आन कोनो संबन्धमे, ई संसार एकटा रंगमंच अछि आ हम सभ अभिनेता, अभिनेता मंचसं दूर भ' जाइत अछि,मुदा अभिनयक स्मृति शेष रहि जाइत अछि ; अभिनेता बदलि जाइत अछि, रंगमंचपर अभिनय चलैत रहैत अछि..........

(६)

मृगतृष्णा आ कि पशुपतिनाथक दर्शन

उच्चतरमे प्रथम वर्षमे पचास गोटेक नामांकन भेल रहनि।
ओहिमे सं दुलार चन्द्र मिस्त्रीकें मेडिकलमे भ' गेलनि, त ओ चल गेलाह।
शेष उनचास गोटे उत्तर बिहारक विभिन्न जिलाक, भिन्न-भिन्न सामाजिक, आर्थिक आ शैक्षणिक पृष्ठभूमिक छलाह। विभिन्न स्वभाव आ संस्कारसं युक्त सभ गोटेक एक अनुशासनमे एकहि छत तर-छात्रावासमे रहब, एक संग भोजन-जलखै करब, एक संग कक्षामे जाएब

सभ दिन डँसेर जकाँ नगैत छलै।
मोन पडैत छथि नारायण मिश्र,अशोक कुमार ठाकुर, नन्द कुमार झा, रामाधीन ठाकुर, अरधेशे प्रसाद, राम नरेश प्रसाद,कंचन साह, गुञ्ज कुमारी, गुञ्ज कुमार, बृज किशोर सिंह, समरेन्द्र नारायण सिंह, सत्येन्द्र प्रसाद सिंह, ब्रज भूषण शर्मा, प्रेमचन्द केसरी आ ओर बहुत गोटे जिनकर नाम एखन नहि मोन अछि। अपनामे मैथिलीएमे गप करबाक कारणे नारायण मिश्रजी आशोक कुमार ठाकुरजी नन्द कुमार झाजी आ रामाधीन ठाकुरजीक संग हम बेशी सहज अनुभव करैत छलहुँ। नारायण मिश्र जी बैनगाम (सहरसा)क छलाह, अशोक कुमार ठाकुर जी ड्मरिया (पूर्णियाँ) आ नन्द कुमार झा जी मोहना, झंझारपुर (मधुबनी)क छलाह। हिनका सभसं सम्पर्क बादहुमे रहल।
मोन पडैत छथि आदरणीय श्री अयोध्या प्रसाद मिश्र, प्राचार्य आ प्राध्यापकगणमे श्री एन.के.सिन्हा, श्री के.पी.सिंह, श्री एस. श्रीवास्तव, श्री टी. डी. सिंह, श्री एस.एन. ओझा, श्री एन.के. सिंह, श्री बी.डी. सिंह।
कॉलेजमे पढ़ाइ नीक होइत छलै। एकोटा क्लास खाली नै जाइ छलै।
समय-समयपर नाटक आ अन्य सांस्कृतिक कार्यक्रम सेहो होइ छलै।
कॉलेज आ छात्रावास सभ ठाम हम सभ नीक अनुभव क' रहल छलहुँ। तैयारी नीक चलि रहल छल। वार्षिक परीक्षाक समय सेहो निकट अबैत जा रहल छल। एकटा अन्हड़ एलै।

कॉलेजमे कृषि राज्य मन्त्री एलाह। हॉलमे हुनकर

ভাষণ ভেননি।
ও কহনখিন জে সবকাব নির্ণয ন' বহন খছি জে হ্নষি স্নাতক নোকনিকেঁ খাৱঁ নোকবীক ৱঁদনামে ১০ একড় খেত দেন জেতনি, বৈঁকসঁ জৰুবতিক খন্নসাব কর্জ দেন জেতনি। বৈঁজ্ঞানিক ঢংগসঁ খেতী কবতাহ, খানন্দসঁ জীৱন-যাপন কবতাহ।
ভাষণ সুনি ৱঁহ্ত গোষ্ঠে নিবাশ ভেনাহ। হমহুঁ নিবাশ ভেনহুঁ। হম সভ চাহিত ছনহুঁ নোকবী জাহিমে বৌদী-দাহীক প্রভাব নহি পড়ৈত ছনৈ।
ৱাৱা গৃহস্থ ছনাহ। পিতা গৃহস্থ ছনাহ। খেতীক খন্নভব নীক নহি ছননি। চাবি-পাঁচ ৱীঘা খেতক উঁপজসঁ ঘবক খাবশ্যকতান্নসাব খন্ন নহি প্রাপ্ত হোগত ছনৈক। কর্জ নেৱঁ' পড়ৈত ছনৈ। খেত ভবনা ধব' পড়ৈত ছনৈ। নোক রিপন্নতামে জীৱন-যাপন কবৈত ছন। কিযো নহি চাহিত ছন জে ওকব ধিযা-পুতা সভ সেহো খহিনা খভাৱমে জীৱঁএ।
বাতিমে নিন্ন নহি ভেন। খাৱঁ কী কবৱঁ। গংজীনিযবিংগ পঢ়া ক' নোক বৈঁসন বহৈত ছন সে জানি ওস্হব নহি গেনহুঁ। মেডিকনমে নামাংকন ভেন নৈ। এা পঢ়া ক' নোকবী ভেটৈত নৈ। ত' খাৱঁ কী কবৱঁ ?
পঢ় াওসঁ মোন উঁচটি গেন।
খগিনা শনি দিন সাঁঝমে গাম পহুঁচনহুঁ ।
তেসব দিন একটা কন্যাগত পহুঁচনাহ। হ্নকা নেপানক নাগবিকতা ছননি। ৱাযোন◌ॉজী রিষযক সংগ হমব প্রাপ্তাংকক খাধাবপব কহননি জে নেপান সবকাব দ্বাবা খহাঁক নামাংকন মেডিকনমে কবাওন জা সকৈত খছি, এহি নেন হমবা হ্নক কন্যাসঁ রিরাহ কবৱাঁক স্বীকৃতি দেৱঁ' পড়ত। হ্নক কন্যা দস ৱঁবখক ছনথিন, পাচমামে

पढ़ैत छलखिन।
ई प्रस्ताव हमरा सभ गोटेकेँ चिन्तामे धऽ देलक। निर्णय लेब कठिन लगैत छल। कन्यागत एकटा विचार देलनि। विचार भेल जे हुनका संगे काठमाँडू जाए। देखी जे ऐ साल की भऽ सकै छै। तखन जे विचार हो से करी। अपन कन्याकेँ ओ देखा देलनि।
चारि दिनक बाद हम सभ काठमाँडूमे रही।
हमर मार्क्स शीट लऽ कऽ ओ गेलाह। हुनकर निकटैक कोनो सम्बन्धी छलखिन नेपाल सरकारमे। हुनकासँ भेँट कऽ कऽ एलाह। दू दिनक बाद परिणाम सुनौलनि जे ऐ साल मेडिकलक कोटा समाप्त भऽ गेल छै, इंजीनियरिंगमे जाए चाही त भऽ सकैए, करांची आ अफ्रीकाक लेल सीट खाली छै। मेडिकलमे जेबाक लेल एक साल प्रतीक्षा करऽ पड़त।
हमरा निर्णय लेबामे सुविधा भेल। हम निर्णय लेलहुँ। मेडिकल लेल एक साल प्रतीक्षा नहि करब। इंजीनियरिंग पढ़बा लेल करांची आ कि अफ्रीका नहि जाएब।
बाबा पशुपतिनाथक दर्शन कऽ कऽ गाम घुरि एलहुँ। बाबूकेँ-माएकेँ सभ बात कहि देलियनि। दू-तीन दिनक बाद ढोलीक लेल प्रस्थान केलहुँ। ढोली अबैत काल अपन अभिभावक स्वयं बनल एलहुँ : की हेतै, एकठाम पाँच-दस एकड़ खेत बहै आ वैज्ञानिक विधिसँ खेती कएल जाए त किए ने लोक नीक जकाँ जीवन-यापन कऽ सकैए ? गामक स्थिति नीक एहि लेल नै छै जे ओतऽ सिचाइक उपयुक्त साधनक अभाव छै आ वैज्ञानिक ढंगसँ खेती नै भऽ रहल छै। लोकवीमे ट्रान्सफरबक झंझटि लागल बहै छै, तैसँ त बाँचल रहब।

ठोली पहुँचलाक बाद ओ अनुभव भेल जे पन्द्रह दिन कॉलेजसं अनुपस्थित रहिक' हम बहुत पैघ गलती क' चुकल छी। आब एहि गलतीक परिणाम सेहो एतैक। मुदा आब हमरा हाथमे की छल, जे संभव भ' सकैत छैक से करब ठानलहुँ।

परीक्षाक तिथिक घोषणा भ' चुकल छलै। पचीस दिन शेष छलैक आ पढ़ाइ समाप्त भ' गेल छलैक। एतबे दिनमे जतेक पढ़ाइ भ' गेल छै, तकर तैयारी कोना करब, से समस्या छल। हमर जे निकटतम संगी सभ छलाह हुनका सबहक नोट बुक देखिक', हिनका सभसं पूछि-पाछिक' जे पढ़ाइ भ'गेल छलै, तकर तैयारीमे लागि गेलहुँ।

ठाकुर जीक तैयारी नीक छलनि, मदति केलनि, क्षतिकें कम-सं-कम करबाक प्रयासमे लागि गेलहुँ। प्रैक्टिकल क्लासमे अनुपस्थित रहबासं भेल क्षतिकें कम करब बहुत कठिन छल। ओहो बुझल छल जे ऐ सालक परीक्षा-परिणामक प्रभाव तीनू सालक औसत परिणामपर पड़त। ऐ साल जौं प्रथम श्रेणीमे नै एलहुँ, त अंतिम परिणाम प्रथम श्रेणी नै भ' सकत। मोनकें मजबूत बनाक' जे क' सकैत छलहुँ, ताहिमे लागि गेलहुँ।

एग्रोनोमीक प्रोफेसर एस.एन.ओझाजी कहलनि,'तुम्हारे भाग्य में यही लिखा हुआ है,कहाँ भाग-भाग कर जा रहे हो ? '

एक-दू दिन स्वयंसं लड़ैत रहलहुँ।

एके स्थिति छलै सबहक लेल, मुदा हम किएक एतेक प्रभावित भ' गेलहुँ ?

ठाकुर जी एम.एस.सी.(एजी) करबाक निर्णय केने छलाह। झाजी सेहो रिचलित नहि भेलाह। मिश्रजी

সেহো স্থিব ছনাহ। কিছু গোষ্টে সোচি নেনে ছন ‘জে হেতৈ দেখন জেতৈ।’ হমহী কিএ এতে চিন্তিত ভ’ গেনহুঁ ?
এক গনতী পহিনে কেনহুঁ জে এডমিশেন ন’ক’ ফেব নাম কষ্টাক’ বাঁযোনাঁজী পঢ়’ চন গেনহুঁ । দোসব ঙা জে মেডিকন পঠবাঁক নোভমে একষ্টা খপ্রিয সমন্মৌতা কববাঁক নেন তৈযাব ভ’ গেনহুঁ খা সনমপ্ববসং কাঠমাঁড়ূ পহুঁচি গেনহুঁ । এহি নির্ণযিক নেন হমবাপব কোনো দবাঁব ত নহি ছন। এহিমে হমব পিতা–মাতাক ত কোনো দোখ নহি ছননি।
ওঝাজীক টিপ্পণী সোন্না খারিং জাগত ছন ‘ ত্তম্হাবে ভাগ্য মে ....’
ত কী নেপান জেবাঁক নির্ণয নেবঁ খা ফেব বাপস এবাঁক নির্ণয – গহো সভ ভাগ্যমে নিখন ছন হেতৈ ?
ভাগ্যক বাঁত সহী হোগ কি নৈ হোগ হ্মদা হতোসোহিত হেবাঁসং বঁচবাঁক নেন ঙা পৈঘ মন্ত্র জকাঁ কাজ কবৈত খছি। খহাঁ খপন বুঁদ্ধি খা বিবেকক উঁপযোগ কবৈত সভ কাজ কবৈত চনূ খা পবিণাম জে খাবঁয তকবা যৈহ সোচিক’ মোনকেঁ মজবূঁত বঁনা নিয’ জে যৈহ হেবাঁক ছনৈ তেঁ চিন্তামে ডূবঁন বহবাঁক কাজ নৈ ছৈ।
এহিমে সংগী–সাথী সভক সহযোগ সেহো মহত্ত্বপূর্ণ হোগত খছি। হমবা সংগী–মিত্র সবঁহক সহযোগ ভেষ্টৈন জাহিসং জে সময বাঁচন ছনৈ পবীক্ষাক নেন, তাহিমে সংভাবিত ক্ষতিকেঁ কম–সং–কম কববাঁমে দিন–বাতি নাগি গেনহুঁ।
খপনা মোনকেঁ মজবূঁত বঁনাক’ বাখবঁ সেহো হন্নক কাজ নৈ ছৈ, হ্মদা জীবনমে কতেক বেঁব একব খাবশ্যকতা পডৈত ছৈক। স্বননে বহী কতেক গোষ্টৈক

मूँहें 'नेपाल जाएब, कपार संगे जाएत।' एहि उक्तिक सकारात्मक पक्षपर विचार केलहुँ।
हमर मोन आब मानि गेल छल जे बाबा पशुपतिनाथ अपन दर्शनसं लाभान्वित करबाक लेल हमरा कोनो लाथे बजा लेलनि आ मोन स्थिर करबाक लेल उचित सलाह दैत घुरा देलनि।
ओहि समयमे हम सभ एहि तथ्यसं एकदम अनभिज्ञ रही जे चौदह टा बैंकक राष्ट्रीयकरण भ' गेल छै आ निकट भविष्यमे कृषि स्नातक सबहक लेल एहि बैंक सभमे भर्ती-अभियान शुरू होमए बला छै।
(७)
गुरुदक्षिणा:
परीक्षा शुरू भेलै। हॉलमे भ' रहल छलै। बडकी टा हॉल, उनचास टा परीक्षार्थी, सभकें एक-एक टा कुर्सी-टेबुल, सबहक बीच पर्याप्त दूरी। मंचपर सिंह साहेब, हुनका सोझां एक-एक छात्रक गतिविधि एकदम साफ़,कतहु कोनो गड़बड़ीक आशंका नहि, परीक्षा-हॉलमे एकदम शान्ति।
सिंह साहेब सुनिश्चित केलनि जे सभटा ठीक चलि रहल अछि,अखबार पढ़' लगलाह।
किछु काल बीतल हेतै कि शान्ति भंग भेलै।
'क्या बात है?'
'हम बाहर जाना चाहते हैं।'
'कहाँ?'
'हॉस्टेल'
''क्यों?'
'किताब लाने के लिए'
'क्यों?'

'देखकव निखने के निए'
'क्या बँकते हो ? '
'सही कह बहा हूँ । '
'गेट आउट ....'
'हम बृक्ष के सूखे पत्ते नहीं हैं कि हवा के एक झोंके में गिव जाएंगे...'
हॉल गनगना गेलै ।
प्राचार्य महोदय दौगन एनाह, हुनका संग किछु ओव प्रोफेसव हन्ना स्वनिक' दौगन एनाह ।
मंच पव ठाढ़ छनाह सिंह साहेबँ, नीचांमे ठाढ़ छनाह मिश्र जी, हमब कम-मेट मिश्र जी ।
'क्या नाम है तुम्हावा ? '
'मुझे नावायण कहते हैं,सब । '
'क्या बाँत हुआ है नावायण ? '
'सब,मैं तो यही चाहता हूँ कि सभी को समान सुविधा मिलनी चाहिए । '
'थोडा ओव स्पष्ठ कबो । '
'सब,इससे ज्यादा मैं कह भी नहीं सकता हूँ । '
प्राचार्य महोदय श्रीवास्तवजी दिस ताकि किछु कहनखिन, खोज शुरू भेन । एक-एक क' सभ छात्रक शर्ट, पैंट, मौजा, जूता सबँहक तनाशी भेन, एक ठाम जा क' सभ रुकि गेनाह । ओ छात्र नजा गेन छन । एकटा पन्ना ओकब मौजामे भेटनै । जाहि प्रश्नक उत्तब ओहिमे छनै, तकब मिनान भेनै, ओकबा समस्या-बुझाक' ओ उत्तब कटँवा देन गेनै,दोसब कॉपी देन गेनै आ फेब एहेन गनती नै कबबाक चेतौनी देन गेनै ।
मिश्रजीसं पूछन गेननि जे हुनका हिसाबँसं ओव की दंड देन जाए ।

মিশ্রেজী কহলখিন 'হ্মমে কিসী কো দংড দেনে যা দিলানে মেং কোঙ দিলচস্পী নহী হৈ,মৈং অপনে সাথী কো দংড ক্যা দিলানা চাহুঁগা,মৈং তো সির্ফ যহ চাহতা থা কি সবকো সমান সুবিধা মিলে।
সভ ছাত্র চুপচাপ ও দৃশ্য দেখি রহল ছল। সবহক কনম ককি গেল ছলৈ। সভ প্রাধ্যাপক চুপ ছলাহ। একটা অজ্ঞাত ভয ব্যাপ্ত ছলৈ। বাতাবরণমে।
'সভী কো পন্দ্রহ মিনট অতিরিক্ত সময দিযা জাএগা।'
প্রাচার্য মহোদয বজলাহ। ও মিশ্রেজী লগ এলাহ।
'ঠীক হৈ নাবাযণ অব নিখনা শুরু করো।'
'হম অব ক্যা পবীক্ষা দেংগে সব, হম নহী নিখ পাএংগে।'
'তুমকো অতিরিক্ত আধা ঘংটা সময মিলেগা।'
'নহী সব, মৈং বিল্কুল অসংতুলিত হো গযা হুঁ, মৈং ক্যা পবীক্ষা দূংগা।'
'ঐসা নহী কহতে, সান বৰ্বাদ নহী কবনা হৈ, চলো তুম জিতনী দেব চাহো নিখো, মগব পবীক্ষা মত ছোড়ো।'
মিশ্রেজীক পীঠ থপথপবৈত প্রাচার্য মহোদয নিকলি গেলাহ। ফেব মিশ্রেজী সেহো বৈসলাহ, সভ শুরু কেলক নিখনাগ।
পবীক্ষা হ◌ॉল সং নিকলৈত কাল সভ ছত্রক ঠোবপব মিশ্রেজীক নাম ছল।
'মিশ্রেজী কো ঐসে নহী বোললা চাহিএ।'
'অব উলকা নিকলনা তো মুশ্কিল হৈ।'
'প্রাফেসব সে ঐসে বাত কবনা বহুত মংহগা পড়েগা।'
'হাঁ ভাঈ, প্রৈক্টিকল তো উন্হী লোগোং কে হাথ মেং বহতা হৈ, যে লোগ পাস হোনে দেংগে ?'
হম বস্তুস্থিতিকেং বুঝবাক প্রযাস কবৈত বহলহুঁ। মিশ্রেজী জখন এলাহ তখন বুঝনিযৈ জে একটা স্টাফ–

सदस्य अरिंक' चुपचाप ओकरा एकटा कागज़ द'क' चलि गेलै.सिंह साहेबें नै देखनखिन, मिश्र जी देखि लेलखिन आ अपना ढंगसं एकर विरोध केलखिन। एकटा अनुभवी प्राध्यापकक समक्ष हस्तक्षेप करबाक एकटा छात्रक एना विरोध प्रगट करबाँ ककरो पचि नै रहल छलै। ककरोमे एतेक साहस नै छलै, जतेक मिश्र जी देखौने छलाह। हमहूँ देखने रहितौं त एना विरोध प्रगट नै क' सकैत छलहुँ। किओ नै क' सकैत छल। हम सोचि नै पबैत छलहुँ जे मिश्रजीकें की कहियनि। मिश्र जी सेहो कॉलेज सं एनाक बाद मौन भ' गेल छलाह।

साँझमे हॉस्टलमे ओझाजी एलाह। कमरू सोझाँ आबि ठाढ़ भेलाह।

'कौन है नारायण ? '

'प्रणाम सर।' मिश्र जी सोझाँ एलाह। ओझाजी तेना देखनखिन जेना पहिल बेर देखि रहल होथिन।

'जो कुछ सुना है, क्या यह सच है ? '

हम चुप्प छलहुँ। मिश्र जी सेहो चुप्प छलाह।

'मैं नहीं था, अगर मैं रहता, तो आज या तो तुम रहते इस संस्था में या मैं रहता, मैं तो बर्दाश्त नहीं कर पाता।'

किओ किछु नै बाजल।

ओझाजी विदा भेलाह, पाछाँ बहुत छात्र सेहो चलल। हम सेहो ओहि मध्य रही। मिश्र जी कमेमे रहि गेलाह।

छात्र सभ उत्सुक छल जान' लेल जे कोन दण्ड मिश्र जीकें देल जेतनि। किछु गोटे सिंह साहेबक प्रति अपन आदर प्रदर्शित क' रहल छल : सब बहुत बूझा

ह्थी, सिंह साहेबँ के साथ मिश्र जी को ऐसा व्यवहार नहीं करना चाहिए।
किछु गोटे चुप्प छल। हमहुँ चुप छलहुँ। हम किछु दूर संगे जाक' घुरि एलहुँ। मिश्र जी गुम्म छलाह। किछु कालक बाद होस्टेल मे हल्ला भ' गेलै जे महाविद्यालयक समस्त स्टाफक मीटिंग भेलैए जाहिमे मिश्रजी पर अनुशासनिक कारबाइ करबाक निर्णय लेल गेलैए। एहो हल्ला भेलै जे ओझाजी स्वयं ई बात कहलखिनहेँ।
किछु गोटे हमरा रूम मे आबिक' ई बात कहि गेल।
किछु गोटे मिश्रजीकें सेहो सलाह देब' एलनि : अबँ आपके लिए यहाँ रहना अच्छा नहीं होगा।
एक गोटे एलनि : मिश्र जी, आप तो जा रहे हैं, अपना रूमकी कितावें हमें दे दीजिए, उसकी क्या जरूरत होगी आपको।
'चलू, भोजन क'क' अबैं छी।' हमरा रूम सं निकलल। जेना-तेना हम सभ भोजनमे सम्मिलित भेलहुँ। ओतहु किछु गोटे यैह स्वभार देलकनि।
मिश्र जी मौन छलाह। हमहुँ मौन छलहुँ। किछु फुरा नै रहल छल जे हम की सलाह दीयनि आ हमर सलाह हुनका लेल कतेक उपयोगी हेतनि सेहो स्पष्ट नहि छल।
थोड़बे काल पड़ल रहलाक बाद एकाएक मिश्र जी उठलाह, अपन कितावें आ कपड़ा आदि सभ सामान समेटैलनि आ हमरा कहलनि ' कहल-सुनल माफ़ करबँ ठाकुरजी, हम जा रहल छी।'
'कत ?' हमरा लागल आबँ हमरा किछु बाज' पड़त, किछु करबँ अनिवार्य लागल।

'कोनो दोसब ब़ाँटे पकड' पडत।'
'से किए ?'
'स्वनै नै छिऐ ? थार्ब हमबा या त' निकानि देत या पास नै कब' देत, तैसं नीक हमही छोडि दी।'
'त एखन बातिमे किए ? सोचि-ब़िचाबिक' कान्हि निर्णय नेब़, दोसब ब़िषयक पबीक्षा त एक सप्ताहक ब़ाद छै ने ?'
'नै,हम सोचि नेनहुँ, हमबा जाए दिय'।'
'की थहाँ सोचैत छी जे थहाँसं कोनो थपबाध भेन थछि ? हमबा त नै
नगैए जे थहाँ थपबाधी छी। था थहाँ थपबाधी नै छी त दन्ड थहाँ किए भोगब़ ?'
'म्हदा, स्वननिऐ नै ओझाजी की कहैत छनाह, सभ प्रतिश्र्ाक प्रश्न ब़ना नेनकैए, हमबा पास नै कब' देत।'
'त हमब एकटा ब़ात मानि निय', एखन जाएब़ त'सभ कहत डबसं भागि गेनाह, जेब़ें कबब़ त कान्हि ओझाजी सं भेंटे क'क' जाउँ ?'
'की हमबा माफ़ ी मांग' कहै छी ? से हम नै कए सकै छी'
'नै, माफ़ ी कथीक ? थहांक गनती एतब़ें ने जे तेज थाबाजमे सिंह साहेब़सं गप केनहुँ, म्हदा एहि नेन जं ओझाजी एतेक नाबाज छथि त हुनका कहब़नि जे बाथू थपन कॉनेज, थहीं सभ बह्न, हमही जा बहन छी।'
हमब ओ प्रस्ताब मिश्रजी मानि नेननि।
ब़ाम्हन ब़ेंडिंग खोनि थाबामसं पढ़नाह मिश्र जी, हमबा नागन जेना हमबा ब़ूते थनायास एकटा नीक काज भ'

गेल छलहुँ।

सबेरे स्नान-जलखै क' क' दुनू गोटे बिदा भेलहुँ ओझाजी ओत'। बहुत गोटे केँ भेलै जे मिश्र जी थाक कॉलेज छोड़ि देताह।

हम सभ ओझाजीक डेरा पहुँचलहुँ त पता लागल जे ओ कतहु कोनो काजे निकलल छथि।

पता लागल जे कनिएँ दूर पर छनि सिंह साहेबक डेरा।

'चलू, सिंह साहेबे ओत' चलै छी।' हमरा मुँहसँ निकलल।

'नै, हम ओत' नै जाएब, हम माफ़ी सेहो नै माँगि सकै छी।'

'अहाँ किछु नै कहबनि, हमही कहबनि जे ओझाजी आ बजलखिनहेँ, तेँ अहाँ कॉलेजसँ जा रहल छी।'

हम सभ पहुँचलहुँ त सिंह साहेबे स्नान कर' जाए छलाह। हमरा सभकेँ बैस' कहलनि आ पाँच मिनटे बाद स्नान क'क' लग मे एलाह। मैडम तीन ठाम प्लेटमे कचौड़ी,रसकादी आ जिलेबी राखि गेलीह।

सिंह साहेबे हमरा दिस तकलनि।

'सर, मिश्रजी बात ही कॉलेज छोड़कर जा रहे थे, मैंने कहा कि कल सर से भेंट करके प्रस्थान करना ठीक होगा, हमलोग एक ही रूम में रहते हैं।' हमरा मुँह सँ निकलल।

'इसमें कॉलेज से जाने की बात कहाँ से आ गयी ?'

'सर, कल शाम में ओझा जी हॉस्टेल पहुँचे थे, कुछ लड़के बता रहे थे कि ओझा जी कह रहे थे, पास नहीं करने देंगे।'

'ঔব মৈं ত্তুম্হেं কহতা হূँ কি কোঔ ত্তুম্হেं ফেন নহী কবা সকতা হৈ, নাবাযণ, মেবী ওব দেখো,মৈं দেখনে মেं কানা হূँ, দিন কা কানা নহী হূँ।'
মিশ্র জী মোম ভ' গেনাহ : সব মৈंনে খ্রাপকে সাথ খ্রচ্ছা ব্যবহাব নহী কিযা, খ্রাপকা তো কসূব থা নহী।
'ত্তুম্হাবা ভী কসূব নহী থা, মৈं ত্তুম্হাবী পীড়া সমঝ সকতা হূँ। ত্তুম খ্রগব ক◌ॉনেজ সে চনে গএ তো জিন্দগী ভব মেবী খ্রামো হ্মমে কোসতী বহেগী কি মেবে চনতে এক নড়কে কী জিন্দগী খবাব হুঔ। মৈं ঐসা হোনে নহী দূंগা।'
মিশ্র জীক খ্রাঁখিমে নোব, সিंহ সাহেবঁক খ্রাঁখিমে নোব। ঔ দৃশ্য দেখি হমবো কনা গেন।
'নো খ্রাও ঔব হ্মমে রচন দো কি জানে কী বাঁত কভী নহী কবোগে।'
সিंহ সাহেবঁ খ্রপনে হাথসं প্লষ্ঠ মিশ্রজীক খ্রাগাঁ বঁঢ়া দেনখিন।
খ্রাগ ও দৃশ্য মোন পড়ন ত বঁশীব বঁদ্র সাহেবঁক একটা শেব মোন পড়া খ্রাএন :
'পথেব হ্মমে কহতে হैं মেবে চাহনে বানে
মৈं মোম হূँ উंসনে হ্মমে ছূকব নহী দেখা'
খাগত-খাগত সিंহ সাহেবঁ গীতাক একটা শ্লোক মিশ্রজীকें নক্ষ্য ক'ক' কহনখিন। গীতাক বঁহুত শ্লোক মিশ্র জী কें যাদ ছননি। সিंহ সাহেবঁ কें ঔ জানি ক' খ্রতিবিঞ খ্রুশী ভেননি। ফেব কিছু কান ধবি গীতাক বসধাব বঁহন।
হম মিশ্র জী কें হুনকা নগ নেনে গেনিযনি, এহি নেন সিंহ সাহেবঁ হমবা খ্রাশীর্বাদ দেননি খ্রা কহননি দূ-তীন দিন মিশ্রজীক সंগ হুনকা ওত'

আৱঁক নেন।
হম সভ সিংহ সাহেবঁক চৰণ স্পৰ্শ ক'ক' হুনকা ওত'সঁ বিদা ভেলহুঁ।
হॉস্টল পহুঁচিতে একটা ছাত্ৰ পুছলকনি 'কহঁ জা ৰহে হৈঁ মিশ্ৰ জী ? '
মিশ্ৰ জী প্ৰত্যুত্তৰ পুছলখিন 'ঔৰ তুম কহঁ জা ৰহে হো ? '
আৱাসঁ পৰিসৰ দিসঁসঁ মিশ্ৰ জী ৰজলাহ, 'হমে তো অভী আৱাস কৰনা হৈ, জিসকো জহাঁ জানা হো, জাএ। '
বঁহুত গোটে কেঁ মিশ্ৰ জী কেঁ প্ৰফুল্লিত দেখি আশ্চৰ্য ভ' ৰহল ছলৈ।
হম ঠাকুৰ জী আ ঝা জী কেঁ ওা বাঁত কহলিযনি ত হিনকো সভকেঁ নীক লগলনি।
এহি ঘটনামে হমৰ ভূমিকা বঁহুত থোড় ছল, মুদা হমৰা জে অনুভৱ ভেল সে হমৰা লেল মহত্বপূৰ্ণ সিদ্ধ ভেল। হমৰা সমস্যাক সমাধানক একটা নীক আ সৰল সূত্ৰ হাথ লাগি গেল ছল জকৰ উপযোগ হম জীৱনমে কয বেঁৰ কেলহুঁ আ সভ বেঁৰ পৰিণাম শুভ ৰহল।

(৮)

স্বয়ংসং সাক্ষাকোৰ

সিংহ সাহেবঁক বাঁত সত সিদ্ধ ভেল। মিশ্ৰ জী কেঁ কোনো ক্ষতি নৈ ভেলনি। এক মাসক বাঁদ ৰিজল্ট নিকললৈ। সভকেঁ অপন-অপন তপক অনুসাৰ পৰীক্ষা-ফল প্ৰাপ্ত ভেলনি। ঠাকুৰ জী (অশোক কুমাৰ ঠাকুৰ) প্ৰথম শ্ৰেণী মে প্ৰথম স্থান পৌললনি। ঝাজী আ মিশ্ৰ জীক সংগ হমহুঁ দ্বিতীয শ্ৰেণীমে উত্তীৰ্ণ ভেলহুঁ। হমৰা লগভগ ছপ্পন প্ৰতিশত অংক প্ৰাপ্ত ভেল। অংতিম ৰৰ্ষক

परिणाम एहिसं अधलाह नहि होे, से ध्यानमे राखि दोसर वर्षमे पढ़ाइ-लिखाइ प्रारंभ भेल।
आब मात्र एकटा लक्ष्यपर ध्यान केन्द्रित केलन्हि। आब गामो जाएब कम क' देलन्हि। गामसं मासे-मासे आवश्यकतानुसार पाइ मनीआर्डर द्वारा प्राप्त भ' जाइत छल। किछु मास पछिला सालक छात्रवृतिक पाइ सेहो संग देलक। मुदा ओ पर्याप्त नहि छल, तें गामसं सेहो मनीआर्डरक प्रतीक्षा करैत छल। गाममे पाइक व्यवस्था कोना होइत छल,से हम नहि बुझि पबैत छलन्हि। पिता नै चाहैत छलाह जे घरक समस्यासं हम अवगत होइ। गाममे छलन्हि त देखने छलन्हि जे समय-समयपर भाव-चंगेरा, ब्राह्मण-भोजन चलैत रहैत छलै। मुदा, ओकर व्यवस्था कोना होइत छलै, ताहि तथ्यसं अनभिज्ञ छलन्हि।
एक बेर गामसं मनीआर्डर एबामे बहुत देरी भ' गेल। मिश्रजीसं तकोन किछु पैंच ल' क' काज चला लेलन्हि आ फेर गाम चिट्ठी लिखलन्हि। तकर बादो बहुत देरी भेलै, तखन चिन्ता भेल, पैंच सधाबक छल आ दोसर मासक खर्च लेल सेहो आवश्यकता छल। गाम पहुँचलन्हि। पता चलल जे दू कट्ठा खेत भरना ध' क' पाइक व्यवस्थामे लागल छलाह, मुदा नै भ' रहल छलनि। एहि बेर बाबूकें बहुत असहाय देखलनियनि। एक ठाम पाँच कट्ठामे गहुम लागल छलनि। गहूम दू मासमे कटितै, अगीपर साल भरिक खर्च निर्भर करतैक। ओ कोना भरना लगा देल जाए। एकरा भरना राख' चाहथि, त तुरत पाइक व्यवस्था भ' सकै छनि, मुदा दू मासक बाद फेर सात आदमीक लेल भोजनक व्यवस्थाक प्रश्न छै। पता लागल जे लगभग

অধিক খেত ভরনা লাগল ছলি, কিছু টাকা পাঁচ প্রতিশত মাসিক সূদিপর লেনে ছথিন মানে সাঠি প্রতিশত সালানা ব্যাজপর। হিত-অপেক্ষিতক দূ টা গহনা সেহো বংধক রাখি ক' কাজ কএল গেল ছৈ।
বাবূ সাঁঝমে লগমে বৈসাক' কহলনি : হম আব হিম্মত হারি চুকল ছী, হমর বিচার জে আব বিযাহ ক' লৈহ, দোসর কোনো রস্তা নৈ দেখাগএ।
হম চিন্তিত ভ' গেলহুঁ। হমরা কী করবাক চাহী ?
বাবূ ত পহিলে বজৈত ছলাহ জে পঢ়ি -লিখিক' অপনা মোনে বিযাহ করতা, মুদা হুনকা সোঝাঁ সাত আদমীক পরিবার ছলনি, হমর পঢ়াইক খর্চ ছলনি।
মূডন,উঁপনযন,শ্রাদ্ধ আ বরখীক ভোজ দেখিক' ওা নহি পতা চলৈত ছলৈ জে ঘরমে কোনো আর্থিক সমস্যা ছৈ, আর্থিক স্থিতিক পতা পঢ়াইক খর্চ জুটৈযবাকাল চলৈত ছলৈ। ভোজক সময সব-কুটুম্ব সভক সেহো সহযোগ প্রাপ্ত হেবাক পরম্পরা ছলৈ, মুদা সমুচিত শিক্ষাক লেল ওা পরম্পরা নৈ ছলৈ। সমুচিত শিক্ষা অনিবার্য নহি মানল জাইত ছল।
টৈলমে দূ-চারি পরিবার ছোড়িক' সভ পরিবারক মোটা-মোটী যৈহ স্থিতি ছলৈ,তেঁ হমরা বযসক কয গোটে পঢ়াই ছোড়ি চুকল ছলাহ আ গৃহস্থ বনি চুকল ছলাহ, রোজী-রোটীক জোগাড়মে লাগি গেল ছলাহ।
ভবিসক এহলে স্থিতিমে হমর পিতা সেহো হাও স্কূলমে পঢ়াই ছোড়িক' লোকরীক লেল কলকত্তাক বাট পকড়লে ছল হেতাহ। মুদা ও অপনাসঁ নীক জীবনক সপনা দেখি রহল ছলাহ আ তাহি লেল হমর পঢ়াও নহি ছোড়ব' চাহৈত ছলাহ। তখন যৈহ একমাত্র সমাধান দেখাইত ছলনি জে হমর বিবাহ করা দেখি।

𑒍𑒯𑒱 𑒮𑒧𑒨 𑒥𑒻𑒿𑒏 𑒠𑓂𑒫𑒰𑒩𑒰 𑒬𑒱𑒏𑓂𑒭𑒰 𑒇𑒝 𑒢𑒯𑒱 𑒠𑒹𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒻, 𑒞𑒹𑒿 𑒑𑒩𑒲𑒥𑒏 𑒣𑒩𑒱𑒫𑒰𑒩𑒏 𑒫𑒱𑒠𑓂𑒨𑒰𑒩𑓂𑒟𑒲𑒏 𑒣𑒜𑒰𑒃𑒏 𑒐𑒩𑓂𑒔𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒫𑒱𑒫𑒰𑒯 𑒏𑒩𑒰𑒋𑒥 𑒋𑒏𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩 𑒪𑒼𑒏𑒣𑓂𑒩𑒱𑒨 𑒮𑒧𑒰𑒡𑒰𑒢 𑒕𑒪𑒻। 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒑𑒞 𑒄 𑒮𑒼𑒔𑒱𑒏’ 𑒋𑒯𑒹𑒢 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒠𑒰𑒢 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯 𑒖𑒹 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒰 𑒣𑒜𑓃𑒱 -𑒪𑒱𑒐𑒱𑒏’ 𑒢𑒲𑒏 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲 𑒏𑒩’ 𑒪𑒑𑒞𑒻 𑒞’ 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒏 𑒖𑒲𑒫𑒢 𑒮𑒳𑒐𑒧𑒨 𑒦’ 𑒖𑒹𑒞𑒢𑒱। 𑒁𑒡𑒱𑒏 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒑𑒞𑒏 𑒧𑒢𑒼𑒏𑒰𑒧𑒢𑒰 𑒣𑒴𑒩𑓂𑒝 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒢𑒱। 𑒖𑒱𑒢𑒏𑒩 𑒧𑒢𑒼𑒏𑒰𑒧𑒢𑒰 𑒣𑒴𑒩𑓂𑒝 𑒢𑒯𑒱 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒢𑒱, 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒰 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒏’ 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒑𑒞 𑒮𑒦 𑒋𑒯𑒹𑒢 𑒢𑒱𑒩𑓂𑒝𑒨 𑒪𑒹𑒥𑒰𑒿𑒮𑒿 𑒛𑒹𑒩𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯।

𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒣𑒱𑒞𑒰𑒏 𑒮𑒪𑒰𑒯 𑒧𑒰𑒢𑒥𑒰𑒿𑒏 𑒁𑒞𑒱𑒩𑒱𑒏𑓂𑒞 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒅𑒣𑒰𑒨 𑒢𑒯𑒱 𑒮𑒴𑒗𑒪।

𑒞𑒨 𑒦’ 𑒑𑒹𑒪𑒻 𑒖𑒹 𑒯𑒧𑒩 𑒫𑒱𑒫𑒰𑒯 𑒯𑒻𑒞।

𑒞𑒏𑒼𑒢 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒁𑒡𑒱𑒏 𑒥𑓂𑒨𑒰𑒖𑒣𑒩 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒣𑒰𑒃 𑒪’𑒏’ 𑒯𑒧 𑒜𑒼𑒪𑒲 𑒫𑒱𑒠𑒰 𑒦’ 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒩𑒮𑓂𑒞𑒰𑒧𑒹 𑒔𑒱𑒢𑓂𑒞𑒢 𑒔𑒪𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪। 𑒍𑒯𑒱 𑒮𑒧𑒨 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒰 𑒁𑒣𑒢 𑒫𑒱𑒫𑒰𑒯𑒏 𑒮𑒧𑓂𑒥𑒢𑓂𑒡𑒧𑒹 𑒁𑒣𑒢𑒹 𑒢𑒯𑒱 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒥𑒖𑒻𑒞 𑒕𑒪। 𑒥𑒰𑒥𑒴-𑒥𑒰𑒥𑒰,𑒏𑒏𑓂𑒏𑒰-𑒧𑒰𑒧𑒰 𑒨𑒻𑒯 𑒮𑒦 𑒥𑒖𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒰 𑒍𑒏𑒩 𑒣𑒰𑒪𑒢 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒪। 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒄 𑒮𑒳𑒫𑒱𑒡𑒰 𑒕𑒪 𑒖𑒹 𑒯𑒧 𑒁𑒣𑒢 𑒫𑒱𑒔𑒰𑒩 𑒣𑓂𑒩𑒑𑒙 𑒏’ 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒕𑒲। 𑒯𑒧 𑒮𑒼𑒔𑒪𑒯𑒳𑒿, 𑒖𑒐𑒢 𑒫𑒱𑒫𑒰𑒯 𑒏𑒩𑒥 𑒂𑒥 𑒢𑒱𑒬𑓂𑒔𑒱𑒞 𑒦’ 𑒑𑒹𑒪 𑒁𑒕𑒱 𑒞 𑒏𑒱𑒋𑒏 𑒢𑒹 𑒋𑒏𑒩 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒰𑒮 𑒏𑒩𑒲 𑒖𑒹 𑒋𑒯𑒹𑒢 𑒚𑒰𑒧 𑒯𑒼 𑒖𑒞𑒨 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒲𑒏 𑒫𑒱𑒭𑒨𑒧𑒹 𑒯𑒧𑒩𑒼 𑒥𑒴𑒗𑒪 𑒯𑒼।

𑒯𑒧 𑒧𑒼𑒢 𑒣𑒰𑒛𑓃’ 𑒪𑒑𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒋𑒯𑒹𑒢 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒲 𑒖𑒏𑒩𑒰 𑒠𑒹𑒐𑒢𑒹 𑒯𑒼𑒃𑒌𑒏। 𑒮𑒧𑒨-𑒮𑒧𑒨 𑒣𑒩 𑒏𑒞𑒯𑒳 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒑𑒰𑒧 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒋𑒏 𑒚𑒰𑒧 𑒠𑒹𑒐𑒢𑒹 𑒩𑒯𑒲 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒪𑒛𑓃𑒏𑒲, 𑒢𑒾𑒧𑒰𑒧𑒹 𑒣𑒜𑓃𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪𑒲𑒯, 𑒠𑒹𑒐𑒥𑒰𑒿𑒧𑒹 𑒢𑒲𑒏 𑒕𑒪𑒲𑒯। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒢𑒹 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒰𑒮𑒿 𑒑𑒣 𑒦𑒹𑒪 𑒕𑒪 𑒢𑒹 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒰 𑒒𑒩𑒏 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒂𑒢 𑒪𑒼𑒏𑒮𑒿 𑒮𑒧𑓂𑒣𑒩𑓂𑒏 𑒕𑒪। 𑒞𑒏𑒩 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒂𑒫𑒬𑓂𑒨𑒏𑒞𑒰 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒢𑒯𑒱

बुझाएल छल म्हदा, हमरा विषयमे हुनका बूझल हेतनि,से सोचैत रही।

ओहि समय यैह अवस्था लड़कीक विवाहक लेल उपयुक्त मानल जाइत छलै। तें हम सोचलहुँ, यदि हुनका सभकें पता चलनि जे हमर विवाह होम' जा रहल अछि, त अवश्य ओ सभ हमरा ओत' प्रस्ताव ल' क' जा सकैत छथि।

रवीन्द्रनाक दिससं पहल करबाक चलन नै छलै। रवीन्द्रना गम्भीर बहैत छलाह, एहिसं बेसी लाभ हेबाक आशा बहैत छलनि। हमरा होइत छल जे लड़का दिससं सेहो पहल करबाकें कोनो अनुचित नै मानल जेबाक चाही।

रवीन्द्रनाकें लड़का आ ओकर परिवारक विषयमे जे किछु पता लगाबक बहै छै से सभटा स्पष्ट सूचित करबैत लड़कीक पिताक नामसं एकटा पत्र लिखि हम पठा देलियनि।

हुनका लिखलियनि जे जौं अपने हमरा परिवारमे अपन कन्याक विवाह करबाक हेतु उत्सुक होइ, त एक मासक भीतर हमरा अथवा हमर पिताजीसं सम्पर्क करी। इहो लिखि देलियनि जे एक मास धरि जौं अपनेक कोनो सूचना नहि प्राप्त होइत त हम मानि लेब जे अपनेकें इ कथा पसन्द नहि अछि।

एक मासक बाद एहि कथाक विषयमे हमर सोचब बन्द भेल।

बादमे हम गाम गेलहुँ त पता लागल जे ओतहु दू टा कन्यागत आएल छलाह। एकटा प्रस्ताव आकर्षित केलक। लडकी दसमामे पढैत छलीह। ओहि प्रस्तावक जे अगुआ छलाह, से हमर गामक हमर एकटा संगीक

মিত্র ছলথিন। ও হমবা মধ্ৰ্নীমে ভেটৈনাহ। ও হমব পিতাক নির্ণযমে কিছু সংশোধন আ হমবাসং অপন প্রস্তার আ সনাহপব স্বীকৃতি মংগননি। হম স্বীকাব ক' নেনিযনি। গামপব এনহুঁ ত ৰাবুঁক সোঝাঁ হম কন্যাগতক আজুক প্রস্তারপব অপন সহমতিক সূচনা দেনিযনি। সংযোগ সং মামা সেহো ওহি দিন আএন ছনাহ। ৰাবূ হমব স্বীকৃতিক সমর্থন ক' দেননি। হমবা নীক নাগন। মামা সেহো প্রসন্ন ভেনাহ।
দোসব দিন হমবা ঢোনী ঘ্ববাঁক বহয। প্রস্তারক অনুসাব হমব গামক সংগী আ হ্নক মিত্র সেহো হমবা সংগে নহেবিযাসবায তক এনাহ। নডকীরনাক ডেবাপব হমবা নেনে গেনাহ। ওত' নডকীক মা-ৰাবূজী নৈ ছনথিন। হমবা কহন গেন জে সাঁঝ ধবি আরি জেথিন। নড়কী হমবা সোঝাঁ এনীহ। পঢ়াঙ-নিখাঙ দ' কিছু পুছনিযনি। নীক নাগন। হম কহি দেনিযনি জে হম প্রসন্ন ছী।
সাঁঝ ধবি ঘবক অভিভাবক নহি এনথিন। হমবা চিন্তা ভেন। হমবা বাতিমে বহবাঁক অনুবোধ কেননি হমব সংগীক মিত্র। বাতিমে ওত' বহব হমবা অনুচিত নাগন।
ওহি সমযমে নড়কীকেঁ নড়কা দ্বাবা দেখন জাএব সেহো চননমে নহি ছনৈ, রিরাহসং পহিনে নড়কী ওত' বহবাঁক নেন ত কিযো সোচিযো নহি সকৈত ছন,হমবহ্ রিরেক হমবা অনুমতি নহি দ' বহন ছন। ঝদা, ও রুকবাঁক নেন জিদ্দ কব' নগনাহ। হম কোনো নাথে ঘবক ৰাহব সড়কপব আরি বিকশাপব বৈসি গেনহুঁ, হমব একটা সম্বন্ধীক আরাস ছননি বহ্ত দূব, ওতহি চন গেনহুঁ। বাতি ভবি ওতহি বহি ভোবে হ্নকা ডেবা পব গেনহুঁ।

अपन रोग लेलहुँ जे बाति ओतहि बढि गेल छलय। हमरा लागल गेल जे घरक अभिभावक लोकनि ढेरेरी बातिक' एलाह। हम कहलनियनि जे हमर स्वीकृति अछि, हम एखन चलैत छी, चिन्तीसँ अथवा व्यक्तिगत रूपेँ हमरासँ अथवा हमर पिताजी सँ सम्पर्क कएल जा सकैत अछि। बस्ता भवि हम काल्हिक अपन आ हुनका सबहक कर्मक समीक्षा करैत गेलहुँ। स्वयंसँ सेहो लडैत गेलहुँ।
हम एना किए केलिऐ ?
ओ हमरा बहराँक लेल जिद्द किए करैत छलाह ?
हम बाति बढिए जैतिऐ त की भ' जैतै ?
हमरा कथीक डर छेल ?
हम लघुशंकाक नाथे सड़क पर आरि बिक्रासँ निकलि गेलहुँ, हम स्पष्ट हुनका किए नहि कहलनियनि जे हम बातिमे नै बहरब ?
हमरा विषयमे ओ सभ की सोचने हेताह ?
हम हुनका सभकेँ नीक लगलनियनि की नहि, से किए ने पुछलनियनि ?
हम एहि निष्कर्षपर पहुँचलहुँ जे आगो हमरा लेल एकटा परीक्षा छल जाहिमे हमर असफलता सुनिश्चित भ' गेल अछि।
किछुए दिनक बाद पता चलल, हमरा जे लड़की देखब' अयले छलाह, हुनके सौभाग्य भेलनि ओहिठाम ललका धोती आ पाग पहिरबाँक।

(९)

अभे हो अभे

हमर शुभचिन्तकगणमे प्रमुख हमर मामा सभ छलाह। मझिला मामा बहिका हाओ स्कूलमे अध्यापक छलाह। हुनक

পবিচযক ক্ষেত্র র্যাপক ছননি। ও হমব ঘবক স্থিতিসঁ খরগত ছনাহ। শিনি দিন গাম জাগত কান হমবা গামক কৈঠৈনা চৌক পব হমব সরঁহকে সমাচাব প্রাপ্ত কবৈত খা খারশ্থক নগৈ ছননি ত হমবা ওত' সরঁহকে ভেঁটৈ–ঘাঁটৈ কবৈত খপন গাম রুচৌন জাগত ছনাহ।
মামা হমবা ঘবক সমস্যাকেঁ দূব কবরাঁক প্রযাসমে নোকপ্রিয সমাধান তাক'মে নাগন ছনাহ। সভ সান কোনো–নে–কোনো পবিচিত নোকক কন্যাদান খথরা রবদানমে মদতি কবৈত ছনাহ। তেঁ একব নীক খন্বভর ছননি।
বহিকাসঁ সৌবাঠক দূবী কম ছৈ।
সভ সান সৌবাঠ–সভাক খাযোজন ওহি সময হোগত ছনৈ জখন গাছমে খাম পাক' নগৈত ছনৈ। দস দিনক ঞা খাযোজন দর্শনীয বহৈত ছন। মিথিনাক কোনো কোনমে রঁসৈত মৈথিন ব্রাহ্মণ, সভ সান একো দিনক নেন এত' খরশ্য এরাঁক কোশিশি কবৈত ছনাহ। ঞা স্বনৈত খাএন ছনহুঁ জে জাহি দিন সরাঁ নাখ মৈথিন জমা ভ' জাগ ছথি, ওহি দিন ওত' উঁপস্থিত রঁবক গাছ মৌনা জাগ ছৈ। গহো একটা খাকর্ষণক রিষয হোগত ছন। হমহুঁ কয সানসঁ ককবো–নে–ককবো সংগে এক দিন জাগত ছনহুঁ।
কন্যাদান একটা পৈঘ সমস্যা ছনৈ। নোক কন্যাক শিক্ষাক নেন চিন্তা নহি কবৈত ছন, এতবেঁ শিক্ষা জরূবী বুঁনৈত ছন জে চিঠ্ঠী নীখ' খারি জাগ জে নোকবী কবরাঁ নেন কনকত্তা গেন খপন ঘবরঁনাকেঁ চিঠ্ঠী নিখি সকয। নোক কন্যাক রিযাহক নেন পবিশ্রম কবৈত ছন। গামে–গামে খপনাসঁ ভিন্ন গোত্রক উঁপযুক্ত নড়্কাক তনাশ কবৈত ছন। এহিমে সানো নাগি জাগ ছনৈ।

सौंराठ सभाक महत्वपूर्ण भूमिका छलै लोकक समस्याक निदानमे।
एहि ठाम विभिन्न गामक लोकसभसँ एकेठाम भेँट भ' जाए छलै। विकल्प वरक भेंटि जाए छलै।
मोन कें एकठाम स्थिर करबाक लेल अन्यतरी लोकक आवश्यकता होए छलै, सेहो एतय भेंटि जाए छलखिन। एहेन लोकक भूमिका सेहो महत्वपूर्ण होएत छलनि जे दुनू पक्षकें जनैत होथि अथवा दुनू पक्षकें अपन तर्कसँ संतुष्ठ क' सकथि। सेहो एत'
भेंटि जाए छलखिन।
एहि सूत्रक उपयोग खूब कएल जाएत छलै जे कन्यादानमे कतहु झूठो बजलासँ पाप नहि होएत छैक। कन्यादानमे कोनो तरहेँ मदति करब धर्म मानल जाएत छलै। तेँ कन्यागतक कोनो त्रुटिकेँ लोक झाँपि दैत छल। परिणामस्वरूप कयठाम अनमेल विवाह सेहो भ' जाएत छलै। दिव्यांग नड़कीक सेहो विवाह भ' जाए छलै, ध्यान विवाह भेलाक बाद कोनो नड़का कोनो नड़कीक त्याग नहि करैत छल आ ने स्वयं आमेहत्या करैत छल, ई छलै मिथिलाक संस्कृति। एहेन उदाहरण अछि जे एहेन परिवारमे सेहो एक-सँ-एक विद्वान आ पुरुषार्थी लोक सभ भेलाह अछि।
कय बेर दिव्यांग नड़का सबहक सेहो विवाह भ' जाएत छलै नीक नडकीक संग आ नड़की परम्पराक अनुरूप सभ पालनि करैत वरक दीर्घायु हेबाक कामना आ नीक संततिक प्रतीक्षा करैत छलीह। किये ह्नक पतिक शिकायत करनि त ओकरासँ गप केनाए बन्द क' नैत छलीह।
विवाह भ' गेलाक बाद सभ ई सोचि संतोष क'

नैत छल जे ओकरा भाग्यमे येह लिखल छलै। लोक एकरा भगवानक निर्णय मानि नैत छल, तेँ मोन स्थिर भ' जाइत छलै, पाछू नहि तकैत छल, आगाँ जे काज रहैत छलै, ताहिमे लागि जाइत छल। मधुश्रावणी कोना हेतै, कोजगरा कोना हेतै, जराउँर कोना हेतै ई सभ सोच' लगैत छल।
ई पैघ बात छलै।
घरसँ बाहर जे शहरक पढ़' जाइत छलाह अथवा जिनका शहरक हवा लागि जाइत छलनि हुनका अष्ठान्वकून विवाह नै भेलापर मोन स्थिर करबामे समय लगैत छलनि।
शहरमे सिनेमा छलै। उँपन्यास छलै।
सिनेमा सिखबैत छलै, विवाहसँ पहिने लड़की-लड़काक बीच प्रेम हेबाक चाही।
संस्कृति सिखबैत छलै, जकरासँ विवाह होअ, ओकरासँ प्रेम करक चाही।
परम्परा कहैत छलै, प्रेम-त्रेम नै करक चाही, स्त्रीकेँ जरूरतिसँ बेशी महत्व नै देबाक चाही, ओकरा अपना कावूमे जातन द' क' राखक चाही।
हमरा सोझाँ कखनो क' 'कन्यादान'क बैचारा सी सी मिश्र आबि जाइत छलाह आ कखनो कान दूर, बहुत दूरसँ दोसर बूची दाइक स्वर स्वनाइ दैत' लगैत छल :
'तोरा अँगनामे रसन्त नेने आएबँ ....
एकदिन मामाक समाद पहुँचल, काल्हि अहाँ सभ तैयारे भ' क' अबैं जाउ।
रविवातीकेँ ध्यानमे राखि किछु गोटेकेँ तैयार भ'क' चल' नेन अनुबोध कएल गेलनि। सभाक समय सभ घरमे नीन-टिनोपान द' क' लोक धोती-कुरता तैयार रखैत छलाह , की पता काल्हि ककर विवाह ठीक भ'

জাগ আ রবিযাতী জাএ পড়নি।
হমব শর্ট নোককেঁ নীক নৈ নগনৈ। বঁচূ ভাগ ঝট দ' অপনা ঘবসঁ প্রেস কএন একটা শর্ট নেনে এনাহ। রিরাহ ভেনাক বাঁদে নোক নীক কপড় া পহিবৈত ছন। রযসমে বঁচূ ভাগ হমবাসঁ ছোট ছনাহ, মুদা রিরাহ ভ' চুকন ছননি।
টৈনক কিছু গোটেক সংগ হম সভ পহুঁচনহুঁ সৌবাঠ সভা।
ভুস্কীনক একটা পবিচিত ভেটনাহ। হমবে ভুবিযা ছনাহ। গপ ভেন। হিনকাসঁ মামা গামমে কএ রেঁব ভেঁট ভেন ছন। ও হমবা নীক জকাঁ জনৈত ছনাহ। হুনকা হমব পঢাগক রিষযমে সভ কিছু বুঁঝন ছননি। ও এক গোটেসঁ পবিচয কবৌননি। হুনকব মুঁহ চিন্হাব নগৈত ছন। আব. কে. কাঁনেজ, মধুবঁনীমে প্রী-সাগঁসমে দোসব সেকশনমে ছনাহ। দেখনে বহিযনি মুদা গপ-শপ নৈ ভেন ছন। আগ গপ ভেন। নদাবী ঘব ছনি। বঁহিনক রিরাহক প্রযাসমে ছথি। হুনকব বঁড়কা ভাএ আ বাঁবূ সেহো গামক কিছু গোটেক সংগ আএন ছনখিন।
দোসব দিসসঁ মামা এনাহ, বাঁবূ সংগ ছনখিন। মামা অপন স্কূনক সচিব ভিনাগ বাঁবূ দ্বাবা অনুমোদিত একটা প্রস্তাবক সূচনা দেননি। পতা চনন এখনে জাহি ব্যক্তিক সংগ পবিচয ভেন ছন,হুনকে বঁহিন ছথিন কন্যা।
মামা কন্যা পক্ষক বঁহুত গুণগান কবৈত হমবা আ হমব বাঁবূজীকেঁ স্বীকাব কববাঁক হেতু তৈযাব কব' নগনাহ। বাঁবূ হমবা দিস তকৈত ছনাহ, হমবা পব দবাঁব দেব' নৈ চাহৈত ছনাহ। হম কন্যাক পিতাকেঁ দেখনাক বাঁদ মামাকেঁ কহি দেনিযনি জে ওা কথা হমবা পসন্দ নৈ

अछि। हमरा बुझा गेल जे लड़की पढ़ल-लिखल नै छै। मामा लड़कीक पढाइ-लिखाइक सम्बन्धमे किछु नै कहैत छलाह।
मामाक किछु ओर परिचित लोक सभ आबि गेलाह। सभ हमरा बुझबए लगलाह जे कमरजी जे कहैत छथि ताहिपर आँखि मूनिक' विश्वास कएल जा सकैत अछि, कथा काटै' योग्य नै छै। जे सभ कहियो लदाबी नै गेल हेताह, सेहो सभ लडकीक शिक्षित हेबाक गारन्टी देबए लगलाह। हमरा बुझल छल जे कन्याक विवाह लेल झूठो बाजब लोक धर्मक काज बुझैत छल। तेँ हम लोकक बातसँ प्रभावित नै भ' रहल छलहुँ। बाबूजी गुम्म भ' गेल छलाह। मामा दुखी भ' गेल छलाह। बरियाती जाइ लेल जे गामपरसँ तैयार भेल आएल छलाह ओहो सभ अगुता रहल छलाह, जल्दी लौ-छौ होइ। कन्यागतकेँ होइ छलनि जे किओ लड़की द' गलत बात कहिक' लड़काकेँ भड़का देलकैए। ओ सभ हमरा संतुष्ट करबाक लेल जोर लगा रहल छलाह। सहसा मामा कहलनि तोँ तीन बेर हमरा कहि दैह जे हम एहि ठाम विवाह नै करब त आइ दिनसँ हम एहि विवाहक चर्चे नै करब।
'की ? '
'नै'
'नै ? '
'नै'
बाबू कहलखिन, छोडि दियौ देविन्दर, अहाँ परेशान नै होउ, हम किछु खेत बेचि देबै पढ़ाइक लेल, जबरदस्ती विवाह नै हेतै।
तखने देखलियनि एकटा मास्टर साहेबकेँ। हाइ स्कूलमे

हमरा पठौने छलाह। चाबि ऑफिसक आगाँ आँगन सभामे देखलनिहनि। प्रणाम केलियनि। मास्टर साहेब कहलनि, हमर बेटी पढ़ाइ तोँ अछि आ घरक काज करबामे सेहो दक्ष अछि। हम आकर्षित भेलहुँ। मधुबनीक एकटा डाॅक्टर साहेब जे हमरा आ मास्टर साहेब दुनू गोटेकेँ जनैत छलाह, मास्टर साहेबसँ किछु विवरण प्राप्त कर' लगलाह।
अही बीच एकाएक दुर्गा बाबू प्रगट भेलाह। मिडिल स्कूलमे पढ़ौने छलाह। हमरा कने कात ल' जाक' कहलनि, रूमवतीक बात काटिक' ठीक नै क' रहल छह। हुनका कतेक दुःख भ' रहल छनि, से नै सोचै छहक, आखिर तोरा किए ई कथा पसन्द नै छह?
हम कहलियनि जे हमरा लगैत अछि जे लड़कीक शिक्षा शून्य छै, तेँ हमरा पसन्द नै अछि।
मास्टर साहेब कह' लगलाह : ई तोहर भ्रम छह, जकरा पास एतेक सम्पति रहतै तकर बेटी कतहु अशिक्षित होइ, हमरा पता अछि ओइ ठाम मिडिल स्कूल छै, हाइ स्कूल छै, ओहि गामक लड़की अशिक्षित भइए नै सकैत छै। तोँ व्यर्थ रूमवती केँ दुखी क' रहल छहुन, आखिर जेठ-श्रेष्ठक आशीर्वाद प्राप्त करबाक चाही।
तेसर बेर मामा हमरासँ पुछलनि : बाजह, की?
हमर बकार बन्द भ' गेल।
दुर्गा बाबू बजलाह : जाइ जाउ, सिद्धान्त निश्चाउ।
चहल-पहल शुरू भ' गेल। सभ गोटे विभिन्न दिशामे अलग-अलग काज लेल सक्रिय भ' गेलाह।
एक गोटे, जिनका बरियाती नहि जेबाक छलनि, से

अपन साउकिनसँ समाद न'क' गाम पठाओल गेलाह। पन्द्रह गोटे रविपाली जाए लेल तैयार कएल गेलाह।

जे गामसँ साउकिनसँ आएल छलाह, से अपने साउकिनसँ विदा भेलाह। शेष गोटेक लेल विकशाक व्यवस्था भेल। नदावीसँ जे सभ साउकिनसँ आएल छलाह, से निकलि गेलाह गाम समाद ल'क' विधि-व्यवहार आ ओर वस्तुक ओरिआओन करबाक लेल।

एकटा विकशापर हमरा संगे लड़कीक पिता विदा भेलाह जे पचास वर्षक मानिक, सात वहिनक एकमात्र भाए आ दूटा शिक्षित पुत्र, तीन टा अशिक्षित कन्याक पिता छलाह।

सौराठसँ बहिका, कपिलेश्वर स्थान, वसौली, ओसी, केरटी, दड़ि मा होइत नदावी पहुँचबामे दू घंटासँ बेशी लागल हेतै। बाटेमे बड़ी त अन्हार भ' गेल बड़ै।

हाजीपुर चौकसँ थोड़े दूर पूब आरि आमक गाछी सबहक बीच होइत एकटा पोखरिक कात द' क' दरबज्जापर पहुँचलापर आँगनसँ किछु हुलि-मालि स्वनाउ पड़ल। एकर अतिरिक्त कोनो ओर आयोजन देखबामे नहि अबैत छल जाहिसँ बुझाउ जे एत' कोनो लड़कीक विवाह होम' वला छै।

हमरा मोनक भीतर एकटा सी सी मिश्रे परेशान भ' बहल छलाह।

हम एकटा स्वचालित मशीन भ' गेल छलहुँ।

हमरा किछु मधुर खुआक' परिक्षण क' क' आँगन ल' जाए गेलीह, त हमरा भीतरक सी सी मिश्रे ओर व्यथित भ' गेलाह। वनि-वेदीपर चढ़बासँ पहिने हम मामासँ एक बेर सम्पर्क कर' चाहलहुँ।

কোঠনীক গেটক এক কাত হম ছনহুঁ, দোসব কাত মামা ছনাহ।
হম মামাকেঁ কহনিযনি জে নড়কীক রিষযমে হমব খনুমান সহী ছন।
মামা ন্যাযাধীশক খাসন ধেননি,'খাঁব নড়কী কনাহি হোগ, ঘেঘাহি হোগ, চিন্তা কববাঁক কাজ নৈ ছৈ। সভটা ভগরানপব ছোড়ি দহুন।'
খাঁগনমে নোক সভ চিন্তিত ছনাহ জে কিযো হমবা কহি দেনক খছি জে নড়কী কনাহি ছৈ।
হম জে মামাসং গপ কবৈত ছনহুঁ ত কিযো ন্বকাক' স্বনবাঁক কোশিশ কেননি খা হমবা মূঁহসং একটা শব্দ 'নড়কী' খা মামাক একটা শব্দ 'কনাহি', যৈহ দূটা শব্দকেঁ মিনাক' উঁপস্থিত নয্ কথাকাব সভ ত্তবংত একটা নয্ কথা তৈযাব ক' নেননি জে কিযো নড়কাকেঁ ভড়কা দেনকৈএ জে নডকী কনাহি ছৈ। সী বী খাগ ত্তবংত বিপোর্ট দ' দেনকৈ জে গ্রা কাজ হন্নাঁ গামক নোকক খছি, ও সভ এত' রিরাহ কব' চাহি ছনৈ, নৈ ভেনৈ তেঁ গ্রা উঁডা দেনকৈ জে নড়কী কনাহি ছৈ, জাহিসং নড়কা কহৈ জে হম রিযাহ নৈ কববঁ।
দববঁজ্জাপব হমব পিতা চিন্তিত ছনাহ। চিন্তিত ছনাহ ববিযাতীমে খাএন কিছু নোক, হুনকা হোগ ছননি জে নড়কা কহীঁ ভাগি নে জাগ খথরা কহীঁ গ্রা নে কহি দৈ জে হম নৈ কববঁ রিরাহ। এহেন স্থিতিমে হুনকব সবঁহক কী হান হেতনি, এহি খাস-পাসমে কোনো হট্ট্রিঁ নৈ ছথিন জত' জাক' বহতাহ খা এতে বাতিমে পন্দ্রহ-বীস কিনোমীটব গাম কোনা ঘ্বতাহ। হুনকা সোঝাঁ কযটা সূনন কথা ছননি জে নড়কা ব্রেঁদীতবসং ভাগি গেনৈ খথরা ভগা দেন গেনৈ খা ববিযাতী সভ জেনা-

তেনা অপন জান বঁচাক' পড়েলাহ।

হমরা সোঝাঁ প্রগট ভেলাহ একটা বঁড়কা কন্নারনা লোক মার্কণ্ডেয ঠাকুর,' ঠাকুরজী অহাঁ পহিনে হমরা কন্যাকেঁ দেখি লিয', কোনো ত্রুটি বুঝায ত নৈ কহু বিবাহ।'

হম কহলিযনি জে কাজ আগূ বঁঢ় াউ, হমরা আরঁ কোনো আপত্তি নৈ অছি।

তুরংত দৃশ্য বঁদলি গেলৈ। গীত-নাদ শুরু ভেল। পংডিত জ্গেশ্বর ঝা অপন পোথী-পতরা ন'ক' আসন ধেললি, হজাম অপন কাজমে লাগি গেলাহ।

বুঁচী দাগ, ক্ষমা করবঁ,বঁচী দাগ অপনে এতেটা ঘোঘ তননে হমরা বঁগলমে ছলীহ।

হমরা ভীতর একটা বঁচা ছল জকর বঁনূল ফূটি গেল ছলৈ আ ও কানি রহল ছল।

হমরা ভীতর একটা সী সী মিশ্র ছলাহ জে এহি বিবাহক আলোচনা ক' রহল ছলাহ : জকর-জকর বিবাহ ভ' রহল ছৈ ও এক-দোসরকেঁ দেখরোঁ নে কেলে অছি তখন এহি গীত-নাদ আ মংত্রাচারক কী প্রযোজন ?

হমরা ভীতর অনিলজী ছলাহ জে গীত সুনরাঁমে আ ওকর অর্থ বুঝরাঁমে লাগল ছলাহ, ওহি গীত সভমে সুধার কর' চাহৈত ছলাহ, ওকরা স্থানপর নর রচনামে লাগল ছলাহ।

হমরা ভীতর রহিকা হাগ স্কূলক উপ-প্রধানাধ্যাপক শ্রী দেরেন্দ্র ঝমরক একটা আজ্ঞাকারী ভাগিন ছলাহ জে পংডিতজী জেনা-জেনা কহৈত ছলখিন, তেনা-তেনা কেলে জা রহল ছলাহ, জে-জে পঢ়রৈত ছলখিন, সে-সে পঢ়লে জা রহল ছলাহ।

হমরা ভীতর তিরহুত ঋষি মহারিদ্যালয, ঢোলীক দ্বিতীয বর্ষক একটা ছাত্র ছল জে পঢ় াগক খর্চক চিন্তাসং ঝুঝ

भ' गेल छल किन्तु अपना चारूकात एकटा देबाल देखि रहल छल।
हमरा भीतर क्या छल जे हमरा बुझा रहल छल, यैह कहबैत छै 'भारी', देखि नेलहुं ने, अहाँकें हृदना आ हननासं की भेल, बैह भ' रहल छै जे अस्तित्व चाहि छै।
आब हमरा आ हुनका स्थितिमे एतबे अंतर बहि गेल छल जे हम घोघ नहि तनने छलहुँ, ओ घोघ तनने छलीह।
(১০)
कल्पना–गगनमे
रविपातीक प्रस्थान करबाक समय बाबू हमरा लग आबि कहलनि कनियाँक पठाओक व्यवस्था कएल जेतै।
हुनका चलि गेलाक बाद लागल जे आब एसगरे हमरा अपन समस्याक समाधान ताक' पडत। हमरा ओहो लागल जे मोनसं अथवा बेमोनसं जखन हम पूर्ण सचेत अवस्थामे विवाह स्वीकार क' नेलहुं त आब अनका ककरो दोख देब उचित नहि, एकर जिम्मेदार हम स्वयं छी।
'कन्यादान'क सी सी मिश्र जकाँ सास्त्रसं भागि जाएब उचित नै बुझाएल। हम समाधानक लेल 'द्विरागमन'क कथाक चिन्तन कर' लगलहुँ। बूची दाएकें ठीकसं बुझबाक प्रयास कर' लगलहुँ। मोनक बातकें शब्दमे बान्हबाक प्रयास केलहुं।

गीत

कल्पना–गगनमे मधुरस सजा रहल छी
दुनियाँमे जीबाक अछि, तें मन लगा रहल छी।

अछि आग ने कोनो सपना

अछि आब ने कोनो धाबा
मोनो ह्रदयक प्रश्नक
नहि दैत अछि उतारा
उमड़ैत जे बात मनमे, कहितो नजा रहल छी
दुनियाँमे जीबाक अछि, तेँ मन लगा रहल छी।
किछु पाँती बाँदमे जोड़ायल :

चोटे'छि ह्रदयमे लागल
नहि नोर टा बहैए
मरियोक' हम जिबैं छी
हँसि ठोर टा कहैए

कहल जे भार मनमे, तकरे मना रहल छी
दुनियाँमे जीबाक अछि,तेँ मन लगा रहल छी।
जिनगीसँ सीख भेटैन
हँसिक' समय बितायब
सुखमे ने झुमि खसायब
दर्दमे ने छटपटायब

बाँचल जे ताव तनमे, तकरे बजा रहल छी
दुनियाँमे जीबाक अछि तेँ मन लगा रहल छी।

शास्त्र कहैत अछि जे विवाह, जन्म आ मृत्यु जहिया,
जत' जेना हेबाक रहैत छैक तहिना होइत छैक।
शास्त्रमे हजारो वर्खक अनुभवपर आधारित ज्ञान अछि।
ओ ज्ञान लोककें निराशासँ बँचबैत अछि।
अपन स्थितिक समीक्षा केलहुँ त लागल जे हमरा जते

नहि भेटैत अछि तावत ओहि नवका तमक संग कोनो काज बेशी लिखल जाइत अछि। हमरा जे भेटैत अछि ओहिपर ध्यान केन्द्रित क' क' प्रसन्न रहबाक चाही आ जे प्रयास केलासँ ओहि नीक भ' सकैछ, ताहि लेल प्रसन्नतापूर्वक प्रयास करबाक चाही। हमरा सोनाँ एखन द्वितीय वर्षक परीक्षा अछि, जल्दीए दोनो जाए पड़त।

सासुरमे सासु छलीह जजुआवक। ससुर छलाह, दू टा जेठ सार छलाह, दनू सरहोजि छलीह, चारिटा छोट-छोट सरबेटा छलाह। दूटा जेठ सारि छलीह जे नहि आएल छलीह। एकटाक सासुर डुमरा (बेनीपट्टी) छलनि, दोसरक सासुर कोबियाही (सीतामढ़ी) छलनि। एकटा सादू आएल छलाह जे दरभंगामे बी.ए.मे पढ़ैत छलाह।

दिनमे कते गोटे भेंट कर' अबैत छलाह। अधिक लोक पीसा कहैत छलाह। चारि दिन भरि घर-दरबज्जा भरि रहैत स्त्रीगण सभक मुँहें गीत सुनैत छलहुँ अथवा नव-नव लोक सभसँ परिचय होइत छल। गीत सभक भास मनमोहक लगैत छल किन्तु शब्द सभमे सुधारक/परिवर्तनक आवश्यकता लगैत छल। एहेन एकटा गीत तैयार भेल :

घुमा दियनु हे ससुर अंगनामे।

नहुँ-नहुँ चलियौ दुलहा
जोरसँ ने चलियौ
एखनेसँ कनियाँकेर
हाथ ने छोड़ियौ

धरा दियनु हे ससुर अंगनामे।

देखब दुलहा कहियो
हुए ने गलती

অপনে চনরৈঁ আগাঁ
কনিযাঁ পাছাঁ–পাছাঁ চনতী
সিখা দিযন্ব হে সস্বব অঁগনামে।
পোথী মে নে ভেঁটত দ্নহা
এহেন গিযান
জিনগী ভবিমে সংগী এহেন
ভেঁটত ক্যা নে আন
নিখা দিযন্ব হে সস্বব অঁগনামে।
দেখরঁ দ্নহা কহিযো
ও সংগী নহি ছুটৈয
সাস্বরক বাঁন্হন প্রেমক
ডোবী নে ও টুটৈয
বাঁন্হা দিযন্ব হে সস্বব অঁগনামে।
দেনহ্ অমোন ধন
বাখরঁ জোগাকয
বঁড পছ্তাযরঁ
একবা গমাকয
র্ঁখা দিযন্ব হে সস্বব অঁগনামে।
রব–কনিযাঁ হোগএ
একে গাড়ী কে দূ পহিযা
হৈত বঁড কচোট
রিসবরৈঁ ও জহিযা
বচৌ দিযন্ব হে সস্বব অঁগনামে।

চাবি দিনক বাঁদ সাঁঝমে হাজীপুর অথরা খিবমা জাগত ছুনহুঁ। সংগমে সাব আ টৈনেক কিছু গোটে বহৈত ছুনাহ। সরেঁবেসং সাঁঝ ধবি পান খেরাঁক অভ্যাস জোব পকডনক।

ৰঁহ্ত গোষ্টেসং ভেংষ্ট–ঘাঁষ্ট নিযমিত হোগত বষৈত ছন, ক্ষদা এক গোষ্টেসং ভেংষ্ট কবক নেন খঠাবহ ঘংষ্টা প্রতীক্ষা কব' পডৈত ছন। পূবা ৰাক্য স্বনৰাঁক নেন দস দিন প্রতীক্ষা কব' পডন।

ও ৰাক্য ছন ' খাৰঁ কহিযা এৰেঁ ? '

ভবিসক খহী ছোষ্ট–ছীন ৰাক্যমে ছিপন ছন জকবাসং ৰিৰাহ হো, তকবাসং প্রেম কবৰাঁক দর্শন।

ঢোনী পহ্ংচনাক ৰাঁদ পবীক্ষাক তৈযাবীমে নাগি গেনহুঁ। কিছুএ দিনক ৰাঁদ সাস্ববসং চিষ্ঠী খাএন। ঠাক্ষবজী সোন্মাঁমে ছনাহ। হম পঢ়নিঐ ত' হংসী নাগন। ঠাক্ষবজীকেং কহনিযনি পঢ়া ক' খর্থ হমবা ৰুঁন্মা দিয'। ঠাক্ষবজী পঢ়' নগনাহ একে দমমে হংসৈত পঢ়নে জা বহন ছনাহ, কহননি পূর্ণ ৰিবাম ত ছৈহে নৈ,ৰুকূ কত'। কনেক খ্র্শী ভেন জে খক্ষবক জ্ঞান ত ছন্হি। একব মতনৰঁ কিছু স্বধাবক খাশা কযন জা সকৈত খছি। চিষ্ঠীসং ঙা ৰুঁন্মৰাঁমে খাযন জে মধ্শ্রাৰণীমে হমব খাএৰঁ স্বনিশ্চিত কবৰাঁক খন্ববোধ কএন গেন খছি। খন্বমান কএন গেন জে ওগ সময তক পবীক্ষা পূর্ণ নৈ ভেন বহতৈ তেং জাএৰঁ সংভব নহি খছি। পবীক্ষা শ্বরু ভ' গেন ত একষ্টা চিষ্ঠী পঠা দেনিযঁনি।

ঙা জ্নি ৰুঁন্মূ ন্মূঠ কষৈ ছী।
কহিযা দর্শন ষৈত খহাঁসং
খাংগ্ববপব হম দিন গনৈ ছী।
সাস্বব খএৰাঁক হোগতছি গছা
ক্ষদা চনৈতছি এখন পবীক্ষা
ৰিতত কোনা ঙা মিনন–প্রতীক্ষা
কখনো–কখনো খূৰঁ সোচৈ ছী,

ঞ জ্নি ব্ঁঝূ ঝূঠ কহৈ ছী।
হৈত পবীক্ষা–ফন জং নে ৰঁঢ়ি যাঁ
নোক কহত জে খভাগনি কনিযাঁ
চ্ষ্টকী নেত হমবা ভবি দ্নিযাঁ
মোন মাবি তেঁ এখন পঢৈ ছী,
ঞ জ্নি ব্ঁঝূ ঝূঠ কহৈ ছী।
জ্নি ব্ঁঝব জে খহাঁকেঁ
রিসবনৌঁ
ককবহ্ মাযা–জানমে
ফংসনৌঁ
হম ত খহাঁকেব হাথ পকড়নৌঁ
খহীকেব প্রেম–গগনমে উঁড়ৈ ছী,
ঞ জ্নি ব্ঁঝূ ঝূঠ কহৈ ছী।
ৰীতত পবীক্ষা শীঘ্রে
খাযৰ
তখন খপন হম ফশেন
স্বনাযৰ
খহাঁ কথূ নে' নে গান ফ্নাযৰ
চিঠ্ঠী এখন ৰঁস এতৰেঁ নিখৈ ছী,
ঞ জ্নি ব্ঁঝূ ঝূঠ কহৈ ছী।
এখন রিদেহমে ভাগ বাম নোচন ঠাকুব জী পব জে রিশেষাংক খাএন খছি, তাহিমে রংদনা কিশোবজী দ্বাবা জে সাক্ষাকোব প্রস্তুত কএন গেন খছি তাহিমে এক প্রশ্নক জৰাৰ দৈত ভাগ কহৈত ছথি জে হমবা পনৌকেঁ খক্ষবক জ্ঞান ছননি, মাত্রাক নহি।
হমবা নগৈত খছি জে গহো প্রশ্ন পূছন জেৰাক চাহী জে ওহি স্থিতিমে পবিবর্তনক হেতু খহাঁ দ্বাবা কী প্রযাস কএন গেনৈ। হ্মদা, ৰঁড় দেবী ভ' গেন খছি, খাৰ ঞ

প্রশ্ন ককবাসঁ পূছবঁ ?

ওহি সময়মে ওা স্থিতি সামান্য বহৈক। 'কন্যাদান'ক বাঁদ 'দ্বিবাগমন' উঁপন্যাসমে হবিমোহন বাঁবূ জে সমাধানক একটা 'ম॑ডন' দেনে বহথি তকব কতেক উঁপযোগ ভেন অথবা ওকব কী প্রভাব ওহি সময়ক নোকপব পডন, সে একটা শোধক বিষয ভ' সকৈত অছি।

শাস্ত্র ওানো কহৈত অছি জে হমব একটা নির্ণয হমবা কত'সঁ কত' পহুঁচা সকৈত অছি তকব ঠেকান নহি, তেঁ সভ কাজ সোচিক' কবক চাহী। বহুত কাজ অজ্ঞানতাবশে নোক কবৈত অছি, জাধবি জ্ঞান হোএ তাবঁত বহুত দেবী ভ' গেন বহৈ ছৈ।

গনতীসঁ জে অনুভব হোএত ছৈক সে সীঢ়ী কে কাজ ক' সকৈত অছি।

হ্মদা কিছু গনতী এহেন হোএছ জকব পবিণাম ওা অবসব নহি দৈছ জে ও সীঢ়ী কে কাজ ক' সকয।

হমব একটা কবি-মিত্র ছনাহ আব. কে. ববি। হমবা ছত্তীসগঢ়মে ২৮ সান পহিনে পবিচয ভেন ছন। হজাবীবাঁগ জিনাসঁ গেন ছনাহ। ৬ সান ধবি প্রায়ঃ প্রতিদিন ভেঁটে হোএত ছনাহ। ওকব বাঁদ মোবাঁওনসঁ সম্পর্ক বঁনন ছন। সানমে দূ-চাবি বেঁব মোবাঁওন পব গপ নীক জকাঁ ভ' জাওত ছন। হিন্দীমে গীত-গজন নিখৈত ছনাহ। গজনক দূ টা পোথী প্রকাশিত ছনি : 'স্ববঁহ কী ধূপ' আ 'ধূপ ঔব ছাঁব'। ও কোনিযবীমে কাজ কবৈত ছনাহ।

কিছু সান পহিনে সেবা নিবৃত ভেন ছনাহ। বিনাসপুবমে ঘব বঁনৌননি। বেঁটী-বেঁটা

গঁজিনিযব ছথিন, বঁগনোবমে কাজ কবৈ জাএত ছথি, হ্মদা কিছু মাসসঁ ঘবেসঁ কাজ কবৈত ছথিন। পনী

शिक्षिका छथिन विनासपुरसँ दूर एकटा ग्रामीण विद्यालयमे। संगे रहैत छलाह।
दू साल पहिने गप भेल छल त कहलनि जे उंच-रक्त चापक नियंत्रणक हेतु अंग्रेजी दवाइ जे खाइ छलाह से छोड़ि देलनि, छओ मास दुनू साँझ दू-दू टा केआरटी खाक' आर ओहो छोड़ देलनि आ रक्त-चाप सामान्य रहैत छनि।
ओ उंच रक्त-चापक समस्यासँ अपनाकें मुक्त मानैत छलाह। बीस जनवरी २०२० क' गप भेल त कहलनि जे पत्नीक ट्रान्सफर विनासपुर करेबाक प्रयासमे लागल छी, नै भ' रहल अछि।
गत २६ मार्चक' राति कक्षमे खसि पड़लाह, ब्रेन हेमरेज भ' गेलनि। अपोलो अस्पतालमे भर्ती कएल गेलनि। चारि दिन वेंटीलेटरपर रहलाह। फगुआक प्रात ३० मार्चक' एहि जगतकें नमस्कार कहि गेलाह। हुनक पुत्र हिमांशुसँ सम्पर्क भेल छल। चिरमिरी कोलियरीक अवकाश प्राप्त अभियंता आ गायक-मित्र दादा पल्टू मुखर्जी सर्वप्रथम ई सूचना देलनि आ समय-समयपर स्थितिसँ अवगत करबैत रहलाह अछि । दादा सेहो विनासपुरमे रहैत छथि। दादा बरिजीक आ हमर दस-दस टा गीत-गजलकें शास्त्रीय धुनमे संगीतबद्ध क'क' कैसेटे उपलब्ध करौने छलाह जकरा हमसभ एखन धरि सुरक्षित नहि राखि सकलहुँ। दादाकें आर डॉक्टर जोरसँ गीत गेबासँ मना क' देने छनि। तें अपने अपन गायनसँ संतुष्ट नै होइत छथि।
दादा बरिजीक रहैत नेहाकें गायनक किछु अभ्यास करौने छलथिन। नेहा लोकवीमे रंगलोर चलि गेलीह त दादाक प्रशिक्षण छुटि गेलनि। नेहा अभियंता छथि

ঝদা গীত–সংগীতসং নগার আ শৌক ছনি, স্নব নীক ছনি। আরঁ নেহো অপন পিতাক গীত–গজনকেঁ স্নব দ' ক' হ্নক শৈঙ্ক সভকেঁ জীরন্ত বাখি সকৈত ছথি। ওা বরিজীক প্রতি উঁচিত শ্রেন্ধাঁজনি হেতনি।
নগৈত অছি জে উঁচ–বঞ চাপক নিযংত্রণ হেত্ত দরাঁগ ছোড়রাঁক নির্ণয ওত' পহ্ঁচা দেনকনি জত' হ্নকা নেন আরঁ কিছ নহি কএন জা সকৈত ছৈ। হ্নকহি দূ টৌ শৈবসং হ্নকা শ্রেন্ধাঁজনি অর্পিত কবরাঁক প্রযাস ক' বহন ছী :
'রেঁখ্দী মে জো কভী গীত গ্বনগ্বনাতে হৈঁ
আঁসূ ছনকাতে হ্এ গম ভী চনে আতে হৈঁ'
'রঞ রিঁগড়ে, তো রঁদন জাতা হৈ সাবা আনম
খ্দ কে সাযে ভী খ্দ সে দূব নজব আতে হৈঁ'

'রিদেহ'মে প্রকাশিত রিশেষাঁকমে অগ্রজ বাম নোচন ঠাক্বব জীক মৈথিনী সাহিত্য মে যোগদানক রিষযমে রঁহ্ত কিছ জননাক রাঁদ আশ্চর্য হোগত অছি জে এতেক কর্মঠ নোক এতেক জন্দী কোনা অদৃশ্য ভ' গেনাহ ?
কোন এহেন গনতী কোন স্তবসং ভেনৈ জে স্থিতি ককরো নিযংত্রণমে নহি বহি সকনৈ ? ১২ মার্চক' ঘবসং নিকননা আ একে রেঁব ৬ অপ্রৈনক' মৃত অরস্থামে পাওন গেনাহ। রীচক স্থিতিক কল্পনাসং মোন রেঁকন ভ' জাগত অছি। ভাগ কত' খসন–পডন হেতাহ—কোনা দীন–হীন অরস্থামে কী ভেন হেতনি, এহি জিজ্ঞাসাক সমাধান কঠিন অছি। আদবণীয বাম নোচন জী এহেন সাহিত্যকাবকেঁ এহি তবহেঁ জাএরঁ সভকেঁ ব্যথিত কেনকনি। কতে গোষ্ঠে হ্নকা খোজমে ডেঢ় মাসসং

নাগন ছনাহ।

ক্ষদা খদ্ধ প্রশ্নক উত্তব নেন শাস্ত্রক স্বনয পডত : রিরাহ খা জন্ম–মবণ ....।

ওনা ভাগ রঁহ্ত কিছু মৈথিনী সাহিত্য জগতকেঁ দ' গেন ছথি জাহিসং ও যুগ–যুগ ধবি চর্চামে সভ ঠাম উপস্থিত বহতাহ।

খপন খন্বভর যৈহ কইত খছি জে রঁহ্ত স্থিতিক স্পষ্ঠীকবণ নোক খপনহ্ নৈ দ' সকৈত খছি। গত পন্দ্রহ মার্চ ক' হম খপনে রাঁথরুমমে কোনা খসি পডনহুঁ সে নৈ বুঁঝি সকনিঐ। নে পিছুব ছনৈ, নে চপ্পন স্লিপ কবরাঁক কোনো খান কাবণ বূঁঝ' মে খাএন খা নে রী পীক দরাঁগ ছোড়নে বহী। দেরাঁনসং ঠৈকবযরাঁক কাবণ মাথক খগিনা ভাগমে চোট রেঁশী বুঁঝাএন।

রেঁহোশি নৈ ভেনহুঁ খা নে বুঁনীডিংগ ভেনৈ। তকোন রঁর্ফ সং ওহি ঠাম থোড়ে কান সেকাঙা ক' ক' রাঁদমে ড◌াঁক্টৈবসং সম্পর্ক কেনহুঁ। দস দিনক হেত্তু চাবি টা দরাঁগ নিখননি। দর্দ ত নৈ হোগ ছন তৈযো দর্দক দরাঁগ সেহো কম–সং–কম তীন দিন ন' নের' কহননি। পাঁচ দিনক রাঁদ দুপহবমে ভোজনক রাঁদ দীরানপব রৈঁসন–রৈঁসন ঔঁঘী নাগি গেন খা নীচাঁ খসি পডনহুঁ। ঐ রেঁব কেহ্নীমে রেঁশী চোট নাগন। এম্স গেনহুঁ। হড্ডী রিভাগমে সম্পর্ক কেনহুঁ। ড◌াঁক্টৈব দূ সপ্তাহক নেন দরাঁগ নীখি দেননি।

জেনবন মেডিসিন রিভাগমে সেহো সম্পর্ক কেনহুঁ। ওহি ঠাম রী.পী.ক দরাঁগ রঁদনি নেরাঁক সনাহ ভেটৈন। পহিনে টৈনমা ৪০ নৈ ছনহুঁ, খার্ব টৈনমা এ এম নের' কহননি।

সূগবসং এখন ধবি দুনূ গোটৈ রঁচন ছী। খাঁখিক

औपनिवेशिक स्थिति एखनधरि नै आएल अछि, समय-समयपर आग-ड्राप्स काज चलि जाइत अछि।
हम डॉक्टरक सलाहक अनुसार चारि सालसँ माड़ खी पी आ चारि माससँ प्रोस्टेटक दवाइ यूरिमैक्स-डी ल' रहल छी। पछिला पचीस सालसँ खी पीक दवाइ ल' रहल छथि। दुनू गोटे कोरोनाक टीकाक दुनू डोज ल' लेने छी। यात्रासँ बचैत छी। घरसँ बाहर मास्कक उपयोग करैत छी। भोजनमे संयम बरतैत छी। तथापि मृत्यु देवताकेँ जखन एबाक हेतनि, हुनका के मनाक' सकैत छनि ? सदा वैज्ञानिक अथवा सरकारी आदेशे अथवा स्वघारक अवहेलना करैत स्वयं मृत्युकेँ आमंत्रित करी, ई त कोनो दृष्टिसँ उचित नहि कहल जा सकैत अछि।
गाममे लोक कोरोनासँ नहि डेराइत अछि। एखनहु बहुत लोक एकरा फूसि बुझैत छथि। शहरोमे किछु लोक सरकारी स्वघारक पालन करब आवश्यक नहि बुझैत छथि। परिणाम चिन्तित करबा योग्य अछि।
सौभाग्यसँ हमरा सबहक बीच ८०-९० बरखसँ उपरक लोक सभ सेहो छथि जे सक्रिय छथि। हमरा लगैत अछि जे बैबा-बैबी हुनका सबहक स्वास्थ्य-प्रबंधनक जानकारी सार्वजनिक होइत त नीक बात होइत। हुनका सभक अनुभवसँ बहुत किछु सीखल जा सकैत अछि।
दू बरखक दुनू नातिन धीया, जानवी आ तीन बरखक पोता आर्षभ एखन नै जागल अछि, तेँ लिखबाक काजक लेल भोरक समय हमरा लेल उपयुक्त रहैत अछि।
आबे जे घड़ी ले तीनू जागत । पहिने धीया कि जानवी जगतीह आ सोझे हमरा लग आबिक'

নৈপর্টোঁপক কী–রোঁড পব খাএ্রমণ কবতীহ।

প্রাতসং বাতি দস রঁজে ধবি তীনূ গোর্টে হমবা সরঁহক মনোবংজন খা উঁপযোগ করৈত বহৈত ছথি জে এহি খরস্থামে রঁহ্ত ঠাম দুর্নভ বহৈত খছি।
পর্টনা / ১৪.০৪.২০২১

(১১)
চরৈরেতি–চরৈরেতি–এক
চাবি রীঘা রনা পবিরাবক দ্ঃখ–স্বখসং পবিচিত ছনহুঁ। রিরাহ ভেনাক রাঁদ পচাস রীঘারনা পবিরাবক দ্ঃখ–স্বখসং পবিচয হোম’ নাগন।
মধ্শ্রারণীমে হম এক দিন নেন সাস্বব জা সকনহুঁ। রাপস ঢোনী গেনহুঁ ত কিছুএ দিনক রাঁদ সূচনা ভের্টন জে হমব জেঠসাবি কনকত্তাক একর্টা খস্পতানমে খঁতিম সাঁস নেননি। তীনর্টা প্বত্র রাঁবহ রঁবখসং উঁপবক ছনখিন। একর্টা প্বত্রী তীন সানক খা একর্টা ছও মাসক ছনখিন। কিছুএ মাস পহিনে গেন ছনীহ কনকত্তা। দাঁতক পীড় া ভেননি। আঁপবেশনক রাঁদ খাঁসী ভেননি। রঁ্নীডিংগ ভেননি। নহি রঁচি সকনীহ। খপনে গামমে সাস্বক সেরামে নাগন বহনীহ খা চাবির্টা দিযব খা দূর্টা প্বত্রক পঢাঙা–নিখাঙা কনকত্তামে চনৈত বহননি তকব প্ররঁন্ধমে হিনক প্রশংসনীয ভূমিকাক চর্চা হ্নকাসং ভেংর্টক উঁকেংঠা জগরৈত ছন, ম্দা খারঁ তকব কোনো সংভারনা নহি বহি গেন ছন। খারঁ যৈহ গন্ধা বহি গেন জে সাঢ়্ কোনা প্ররঁন্ধ ক’ বহন ছথি, সে দেখী।
হম সভ খঁতিম রর্ষমে গেনহুঁ ত খান গন্ডিযা ঢূব

प्राग्राम कॉलेज दिससं तैयार कएल गेलै। डेढ़ मासक प्राग्राम छलै। एकटा रोगी स्वरक्षित रहतै, ट्रेन आ बसक माध्यमसं यात्रा पूर्ण हेबाक छलै। हम एहि यात्राकें नहि छोड़' चाहैत छलहुँ। समस्या छलै जे छात्रकें अपना दिससं चारि सै टाका अग्रिम जमा कर' पड़ैत छलै।

हम एकटा अनुशासन अपनाने' रहलौंहें रही जे सरबसं कोनो माँग नहि करबनि आ ने कोनो अपेक्षा करब। एकदिन ओ अपने कहलनि, ठाकुर हिनकाने' एकटा साइकिल लेबाक अछि, तें दरभंगा चलब। हम पुछलियनि कोन साइकिल लेबाक विचार छनि, त कहलनि सेन रेले। ओहि समयमे यैह सभसं नीक साइकिल होइत छलै। पुछलियनि कते दामक छै, कहलनि चारि सै। हम चुप्प भ' गेलहुँ, पुछलनि त कहलियनि जे साइकिलक बदला हमरा दोसर चीज बेशी उपयुक्त लगैए। कहलियनि जे आन गल्हिया टूर प्राग्राम लेल एतबे राशि जमा करबाक छै। कहलनि हमरा कोनो आपत्ति नै अछि। हमर समस्याक निदान भ' गेल।

समस्तीपुर जंक्शनसं यात्रा आरम्भ भेल १२.०४.१९७२ क' बुध दिन। हम सारूकें पत्र द्वारा सूचित क' देने छलियनि। सबेरे हावड़ा जंक्शन गाड़ी पहुँचलै। सारू उपस्थित छलाह। पहिल भेंट छल तथापि असौकर्य नहि भेल। दुनू गोटे जलखै केलहुँ। संक्षिप्त गप-शप भेल। हम कहलियनि कोन नम्बरक बस अथवा ट्रामसं पहुँचब, से बता दिय', हम साँझमे डेरापर आबि जाएब।

पूर्व निर्धारित कार्यक्रमक अनुसार दिनभरि सबहक संग घुमैत रहलहुँ। बोटैनिकल गार्डन, चिड़ियाखाना,

अजाएबँ-घब,रिकटॊबिया मेमोबियल, धर्मतल्ला लोगत साँझमे साढ़ूक डेवा पहुँचि गेलहुँ।
एकटा कोठलीमे साढ़ूक गृहस्थीक सभ सामान छलनि। यैह हिनक तपस्या-स्थल छलनि।
एतहि बहि चाबिटा अनुज आ बाँदमे तीनटा पुत्रक शिक्षाक संग अपन लोकबीक प्रबन्धन कबैत आबि बहल छलाह। भोजन अपने बनबैत छलाह। भोजन बनबैत काल बँचाकेँ पढ़ाएमे मदति सेहो कबैत छलाह। ओहि समयमे एकटा बाँलक संगे छलखिन। कममे दूटा चौकी छलै। भोजनक बाँद एकटा चौकीक ऊँपब दोसब चौकी बाखिक' नीचाँमे ओछाओन भेल। ओहिपब फ़ॆनसँ हम दुनू साढ़ू बड़ी बाति धबि गप-शप कबैत बहलहुँ। साढ़ू अपन पाबिबाबिक जीवनक कथा कहैत-कहैत पलीक योगदानक चर्च कबैत भावुक भ' जाएत छलाह। ककबो संग अपन दुःख-सुख बँटैलासँ मोन किछु हल्लुक होएत छैक।
हमबा बहैत किछु बूँझल छल तथापि हुनका मुँहेँ सुनि नीक लागल। बँडकी दाएक तपस्याक पबिणाम कते दिन बाँद आएत, से सोचैत बहलहुँ।
दोसब दिन साढ़ूक अनुज बिन्दु जीक संग किछु महत्वपूर्ण स्थान जेना कलकत्ता यूनिवर्सिटी गंडस्ट्रियल एंड टेक्नोलॉजिकल म्यूजियम, कालीघाट, प्लानाटेबियम आदि देखि एलहुँ। साँझमे साढ़ू हबँब-हबँब भोजन बनाक' हमबा भोजन कबा देललि। बिन्दुजी हमबा हाबड़ा जंक्शन पहुँचा देललि। बाति सबा आठ बजे पुबीक लेल प्रस्थान कबै गेलहुँ।
बाति बँथपब पडल-पडल बँड़ी काल धबि सोचैत बहलहुँ साढ़ू, बँडकी दाए, दू टा अबोध पुत्री आ तीन

টা পুত্রক ভবিষ্যক বিষযমে।
এক পীঢ়ীক তপস্যাক ফল দোসব পীঢ়ীকেঁ প্রাপ্ত হোগত ছৈক। লগভগ পচাস সাল ভ' গেলৈ। আগ বঁডকী দাগ আ সাঢ়ূক তপস্যা আ আশীর্বাদিক প্রমাণ বঁনল ছথি সম্মানিত সেবাসং ভাবক্ষঙ ভেল হ্নক দূ টা পুত্র আ জর্মনী, অমেবিকা, বঁগনোব, জমশেদপুবমে হিনকা সবঁহক গংজীনিযব, ডাঁক্টৈব পুত্র, পুত্রী, পুত্রবধূ আ জমাএ লোকনি।
অপন পূর্বজক প্রতি সম্মান ব্যক্ত কববাঁক সংস্কৃতি অনমোল অছি। হম সভ আগ জাহি ঠাম ছী ওহিঠাম পহুঁচবাঁমে হমব পূর্বজ লোকনিক কী যোগদান বহল ছনি, সে জানবাঁক চাহী।
সবেঁবে হম সভ পুবী পহুঁচলহুঁ।
সভ গোটে বঁগালক খাড়ীমে জ্বাব-ভাটাক আনন্দ লৈত ফেব চাপা কলপব স্নান ক' ক' ভগবান্ জগন্নাথক দর্শন কববাঁক লেল মন্দিব জাগ গেলহুঁ।
জ্বাব-ভাটাক আনন্দ লোককেঁ পানিমে উঁতববাঁক লেল আকর্ষিত কবৈত ছৈক। পানিক প্রবল প্রবাহ কখনো লোককেঁ উঁপব ল' জাক'ছোডি অবেঁত অছি ত কখনো লেলে-লেলে বীচমে পহুঁচা দৈত অছি জত'সং লোক ঘুবিযো সকৈএ, নহিযোঁ ঘুবি সকৈএ। দূ সাল পহিলে হমব পবিচিত একটা পতি-পত্নী বিবাহক বাঁদ যাত্রাপব গেল ছলাহ। জ্বাব-ভাটা আকর্ষিত কেলকনি। পানিমে উঁতবৈ গেলাহ। থোড়ে কাল আনন্দমে বহলাহ। কিছুএ কালমে আনন্দ শোকমে পবিবর্তিত ভ' গেললি। দুনূ গোটেকেঁ পানিক প্রবল প্রবাহ মিকলে চল গেললি ক্ষদা বাপস একে গোটেকেঁ কেলকনি। কনিযাঁ কলৈত বহি গেলীহ, পতি বাপস লৈ এলখিন।

এহেন দুর্ঘটনা কম হোগছৈ, কদা হোগছৈ।
তেঁ হমরা দূরেসঁ জহাজ-ভাঁটাক আনন্দ লেব ঠীক নহোএ।
বঁত্তীস রঁবখক বাঁদ ফের প্বরী জেবাঁক অবসব আএল ত হোটলমে স্নান ক'ক' আবতী দেখ' মন্দিব গেলহুঁ।
বাঁদমে দূরেসঁ জহাজ-ভাঁটাক আনন্দ নৈ গেলহুঁ।
শাস্ত্রমে দ্রষ্টা রঁনিক' সংসারক সৌন্দর্য দেখবাঁক সন্দেশ অছি। কদা, লোক ডূরিক' আনন্দ লেবাঁক চক্করমে রঁহ্ত কিছু গমা রঁসৈত অছি।
ভোজনক বাঁদ গাড়ী রাজমুন্দ্রী লেল প্রস্থান কেলক।
দোসব দিন ভোবে রাজমুন্দ্রী (আন্ধ্র প্রদেশ) পহুঁচি গেলহুঁ।
স্নান-জলখৈক বাঁদ সিটী ভ্রমণ কয রিশাখাপত্তনমক বঁদবগাহ দেখি অবৈ
গেলহুঁ। একটা মন্দিব সেহো দেখি এলহুঁ।
সাঢ়ে চাবি রঁজে সাঁঝমে গাড়ী মদ্রাস লেল প্রস্থান কেলক।
সভ স্টেশনপব লোকক ভীড় অপন লোকপ্রিয অভিনেত্রী জয ললিতাক স্বাগত প্বষ্প-বৃষ্টিসঁ ক' বহল ছল। সামান্য কদ-কাঠীক অভিনেত্রী হাথ জোড়ি অপন প্রশংসক সবঁহক অভিবাদন স্বীকাব ক' বহল ছলীহ। যৈহ লোকপ্রিয অভিনেত্রী বাঁদমে তামিল নাডুক লোকপ্রিয মুখ্য মন্ত্রী সেহো ভেলীহ।
মদ্রাস সেঁট্রল ২.৩০ রঁজে দূপহবমে পহুঁচল বহী। মূব মার্কেট, পেবিস কার্নব, চাগনা মার্কেট আ জেমিনী স্টূডিযো ঘূমি অবৈত গেলহুঁ। এক ঠাম একটা ধূপ চশ্মাক দাম প্বছলিযৈ, কহলক পচাস রুপযা। রঁঢ়' নগলৌं ত রিনা লেনে জাএ নৈ দেব' চাহৈত ছল। কহলিযৈ পাঁচ রুপযা সে জ্যাদা নহী দেংগে। ত্তবত দ'

দেনক। তৈযো ভেল জে ঠকা গেলহুঁ। এহনে সন অন্নভর রঁহ্ত গোষ্ঠেকেঁ ভেলনি। ফেব কতহ্ কোনো বস্তুক দাম নৈ পুছলিযৈ।

বাতি ৮ বঁজে গাড়ী মদ্রাস সেঁট্রলসঁ প্রস্থান কবৈত দোসব দিন সবেবে পাঁচ বঁজে ওবোড জংশন পহুঁচল। ওবোডসঁ ৬.৩০ বঁজে প্রস্থান ক' ক' সাঢ়ে বাঁবহ বঁজে দুপহবমে তিরুচিবাপল্লী পহুঁচৈ গেলহুঁ। ওহি ঠাম একটা মন্দিব দেখ' জাও গেলহুঁ। বাতিমে সাঢ়ে বাঁবহ বঁজে প্রস্থান ক' ক' দোসব দিন সাঢ়ে বাঁবহ বঁজে দুপহবমে বামেশ্বৰম পহুঁচৈ গেলহুঁ।

হিন্দ মহাসাগবমে স্নান কয পাঁচ বঁজে বাঁওস টা কুণ্ডমে সেহো স্নান কবৈ গেলহুঁ।

মহাসাগব দেখি মোন পড়ল কতেক কথা জে নাল্হিটাসঁ স্বনৈত আবি বহল ছলহুঁ। দস হজাব সাল পহিলে ভেল সীতা-হবণক কথা, হনুমানজী দ্বাবা সমুদ্র ফানিক' বিভীষণক সহযোগসঁ সীতা মাতাক পতা লগযবাঁক কথা, লংকা দহনক কথা, বাঁনব সেনাক সহযোগসঁ এহি মহাসাগবপব বঁনল সেতুক কথা, ওগপাব কতেক দিন তক চলল যদ্ধুক কথা, বাম দ্বাবা বাবণক সংহাবক কথা।

আবঁ বিচাব কবৈত ছী ত লগৈত অছি জে বাবণ আও কোবোনাক রূপমে আবি চুকল অছি জে সম্পূর্ণ বিশ্বকেঁ আতংকিত কেলে অছি। ওহি সময দস টা মুঁহ ন'ক' আএল ছল, এখন হজাবো-লাখো মুঁহ ন'ক' উঁপস্থিত অছি। ও বাবণ দেখাও দৈত ছল, তেঁ ওকবা হনুমানজী আ অংগদ সেহো ন্নন্নআ লেলখিল, এখন ত ও দেখাওএ নৈ দৈত অছি। এহেন স্থিতিমে ওকব নাভি কত' ছৈ,সে কে কহত ? ওগ বৈব ত বৈব-বৈব গবদনি কাওটক'

𑒦𑒑𑒫𑒰𑒢 𑒁𑒣𑒢𑒹 𑒣𑒩𑒹𑒬𑒰𑒢 𑒦' 𑒑𑒹𑒪 𑒕𑒪𑒰𑒯।
𑒮𑓀𑒨𑒼𑒑 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒨𑒾 𑒍𑒧𑓂𑒯𑒩 𑒁𑒨𑒼𑒡𑓂𑒨𑒰𑒧𑒹 𑒩𑒰𑒧𑒏 𑒂𑒑𑒧𑒢𑒏 𑒯𑒪𑓂𑒪𑒰 𑒦𑒹𑒪𑒻, 𑒋𑒧𑓂𑒯𑒩 𑒁𑒠𑒵𑒬𑓂𑒨 𑒦𑒹𑒭𑒧𑒹 𑒩𑒰𑒫𑒝 𑒮𑒾𑓀𑒮𑒹 𑒠𑒳𑒢𑒱𑒨𑒰𑒧𑒹 𑒞𑓂𑒩𑒰𑒯𑒱-𑒞𑓂𑒩𑒰𑒯𑒱 𑒧𑒔𑒰 𑒠𑒹𑒪𑒏।
𑒨𑒳𑒠𑓂𑒡 𑒔𑒪𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱।
𑒩𑒰𑒧𑒏 𑒮𑒹𑒢𑒰𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒐𑒼 𑒣𑓂𑒩𑒞𑒱𑒦𑒰𑒬𑒰𑒪𑒲 𑒫𑒱𑒬𑒹𑒭𑒖𑓂𑒘- 𑒔𑒱𑒏𑒱𑒞𑓂𑒮𑒏𑒏 𑒙𑒲𑒧 𑒠𑒱𑒢-𑒩𑒰𑒞𑒱 𑒣𑒳𑒢 𑒞𑒻𑒨𑒰𑒩 𑒏𑒩𑒥𑒰𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒑𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒪𑒼𑒏 𑒩𑒰𑒫𑒝𑒏 𑒐𑓃𑒳𑒤𑓃𑒱𑒨𑒰𑒏 𑒩𑒴𑒣𑒧𑒹 𑒏𑒰𑒖 𑒏' 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱। 𑒣𑒳𑒢 𑒥𑒢𑒥𑒰𑒧𑒹 𑒠𑒹𑒩𑒲 𑒏𑒩𑒥𑒰 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱। 𑒤𑒮𑒲 𑒣𑒨𑒥𑒰𑒏, 𑒤𑒮𑒲 𑒥𑒔𑒨𑒥𑒰𑒏 𑒁𑒟𑒫𑒰 𑒤𑒮𑒲 𑒯𑒟𑒱𑒨𑒹𑒥𑒰𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒼𑒖𑒹𑒏𑓂𑒙𑒣𑒩 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒏𑒰𑒖 𑒮𑓀𑒑𑒯𑒱 𑒔𑒪𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒑𑒼𑒙𑒹 𑒩𑓀𑒑-𑒥𑒱𑒩𑓀𑒑𑒏 𑒛𑒯𑒏𑒢 𑒞𑒻𑒨𑒰𑒩 𑒏' 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱।
𑒏𑒰𑒖 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒦𑒹𑒪𑒻𑒋। 𑒏𑒩𑒼𑒛𑒼 𑒪𑒼𑒏𑒏𑒹𑓀 𑒠𑒳𑒢𑒴 𑒐𑒼𑒩𑒰𑒏 𑒙𑒲𑒏𑒰 𑒣𑒛𑓃𑒪𑒢𑒱। 𑒖𑒰𑒢 𑒥𑒔𑒨𑒥𑒰𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒮𑒳𑒗𑒰𑒫 𑒠𑒹𑒪 𑒑𑒹𑒪 𑒕𑒪𑒢𑒱 𑒖𑒹 𑒒𑒩𑒹𑒧𑒹 𑒩𑒯𑒴। 𑒋𑒏𑒙𑒰𑒮𑓀 𑒏𑒰𑒖 𑒢𑒻 𑒔𑒪𑒞, 𑒠𑒴 𑒙𑒰 𑒧𑒰𑒮𑓂𑒏 𑒪𑒑𑒰𑒏' 𑒩𑒯𑒴। 𑒥𑒹𑒩-𑒥𑒹𑒩 𑒯𑒰𑒟 𑒡𑒼𑒃𑒞 𑒩𑒯𑒴। 𑒠𑒳𑒢𑒴 𑒛𑒼𑒖 𑒪𑒹𑒪𑒰𑒏 𑒥𑒰𑒠𑒼 𑒮𑓀𑒏𑓂𑒩𑒧𑒝 𑒯𑒼 𑒞 𑒔𑒱𑒢𑓂𑒞𑒰 𑒢𑒯𑒱 𑒏𑒩𑒥। 𑒛◌ॉ𑒏𑓂𑒙𑒩𑒮𑓀 𑒮𑓀𑒣𑒩𑓂𑒏 𑒏' 𑒏' 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒠𑒥𑒰𑒃 𑒪' 𑒪𑒱𑒨' 𑒂 𑒖𑒰𑒿𑒔 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒏𑒩𑒥𑒰 𑒪𑒹𑒥। 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒣𑓂𑒩𑒼𑒙𑒼𑒏𑒼𑒪 𑒮𑒳𑒢𑒱𑒬𑓂𑒔𑒱𑒞 𑒩𑒰𑒐𑒥 𑒞 𑒧𑒩𑒥 𑒢𑒻। 𑒬𑒹𑒭 𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦 𑒪𑒹' 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒁𑒦𑒱𑒨𑒰𑒢 𑒬𑒳𑒩𑒴 𑒦' 𑒔𑒳𑒏𑒪 𑒁𑒕𑒱।
𑒯𑒧𑒯𑒴𑒿 𑒠𑒳𑒢𑒴 𑒑𑒼𑒙𑒹 𑓑𑓒 𑒁𑒣𑓂𑒩𑒻𑒪𑒏' 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒛𑒼𑒖 𑒪𑒹𑒪𑒯𑒳𑓀। 𑒔𑒰𑒩𑒱𑒧 𑒠𑒱𑒢 𑒧𑒰𑒢𑒹 𑓑𑓖 𑒏' 𑒯𑒧 𑒦𑒩𑒱 𑒩𑒰𑒞𑒱 𑒥𑒼𑒐𑒰𑒩𑒧𑒹 𑒩𑒯𑒪𑒯𑒳𑓀। 𑒥𑒼𑒐𑒰𑒩 𑓑𑓐𑓒 𑒞𑒏 𑒩𑒯𑒪। 𑒣𑒰𑒢𑒱𑒏 𑒣𑒙𑓂𑒙𑒲 𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒮𑓀 𑒚𑒲𑒏 𑒦' 𑒑𑒹𑒪, 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒤𑒹𑒩 𑒠𑒮 𑒠𑒱𑒢𑒏 𑒥𑒰𑒠 𑒥𑒼𑒐𑒰𑒩 𑒂𑒋𑒪। 𑒛◌ॉ𑒏𑓂𑒙𑒩𑒮𑓀 𑒮𑒧𑓂𑒣𑒩𑓂𑒏 𑒏𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒛◌ॉ𑒏𑓂𑒙𑒩 𑒮𑒰𑒯𑒹𑒥 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒠𑒥𑒰𑒃 𑒪𑒲𑒐𑒱 𑒠𑒹𑒪𑒢𑒱 𑒖𑒹 𑒁𑒐𑒥𑒰𑒩𑒧𑒹 𑒣𑓂𑒩𑒏𑒰𑒬𑒱𑒞 𑒏𑒋𑒪 𑒑𑒹𑒪 𑒕𑒪𑒻। 𑒏𑒼𑒩𑒼𑒢𑒰 𑒫𑒪𑒰 𑒞𑒲𑒢𑒴 𑒢𑒻 𑒦𑒹𑒙𑒻𑒪। 𑒨𑒻𑒯

दवाँग भेटैन :
१.पेवासिटामोल ६३०
२.खड़ा थ्रामायसिन ३००
३.रिटामिन सी
दू दिनक बाँद खाबँ बोँखाव नहि खछि। खड़ा थ्रामायसिन तीन दिन न' चकन छी। पाँच दिनक स्वम्मार छल, तेँ दू दिन ओव नगए लेबँ, से सोचैत छी। हिनका पेवासिटामोलसँ काज चलि गेलनि।
पवसू बातिमे नाक जाम भ' गेल। बाति भवि निन्न नहि भेल। चिन्ता भेल, ह्मदा सबिसोक तेलक प्रयोगसँ नाभ भेल। ऐसँ नै होगत तखन फेव डॉक्टैव- खस्पतान-सिनिंडव की-की कव' पडैत खा की-की होगत से के जानय !
एम्हव तवह-तवहक प्रयोग ब्यक्तिगत स्तवपव सेहो लोक क' बहल खछि।
हमव मित्र स्वधाकान्तजी स्वचित केलनि खछि जे शहवक खस्पतान सभमे ओक्सिजनक कमी सूनि एक गोटै, जिनकव ओक्सिजन स्तव कम भ' बहल छलनि, गाम खाबि गेलाह खा एकटा पीपड़क गाछक जड़ा नग साफ़ क'क' ओतहि सात दिनसँ बैह छथि खा एकदम स्वस्थ छथि।
एमहव नावद जी द्वावा कतह् ग्रहो प्रसावित कएल गेल खछि जे जहिया खा जखने ग्र बावण कोनो चुनावक बैनीमे चलि गेल खथवा गाम दिस गेल, ओही क्षण ग्र जविक' भस्म भ' जाएत,कावण एहि बेंव ब्रम्हाजीसँ ववदान मंगैत कान खही दुनू ठाम खपन स्ववक्षाक खाश्वासन माँगबँ बिसबि गेल। तेँ देखै नै छिऐ जे गाममे मूडन, उँपनयन, एकादशीक यग्य,

রিরাহক ভোজ–ভাত খাদি খরাঁধিত চনি বহন খছি খা পটনা,দিল্লী, ঝঁরঁগ ওব জর্মা–তহাঁসং খারিঁ নোক এহিমে সম্মিনিত ভ' ক' খপন যোগদান দৈত খযশেসং রঁচি বহন ছথি।

শিহবমে প্রতি দিন খামো সভ দেহ ছোড়ৈত জা বহন ছথি।

ক্ষমাব গগনকেঁ নহি রঁচা সকনিযনি।

মনোজ মন্বজ নহি রঁচি সকনাহ।

খদন্তুত নেখক নবেন্দ্র কোহনী নৈ বহনাহ।

খদন্তুত গীতকাব–গজনকাব ক্ষঁরব রেঁচৈন চন গেনাহ।

কতেক ঘবক খাম্হ খসি পড়ন। কতেক ঘবক দীপ মিঝা গেন।

নোক খাতংকিত খছি। কিনকব কহিযা খা কখন নরঁব খারিঁ জেতনি, সে নিশ্চিত নহি খছি।

এখন ক্যা খোঁখী কবৈত খছি, ত ডেবা জাগ ছী। ক্যা ছীকৈ ছৈ, ত ডব ভ' জাগএ।

খাপাতকানমে নিখন গেন দৃষ্যঁত ক্ষমাব জীক ঙা শেব মোন পড়া বহন খছি :

'সৈব কবনে কে নিএ সড়কোঁ পে নিকন জাতে থে

খরঁ তো খাকাশী সে পথবার কা ডব নোতা হৈ'

নীবজ জী সেহো কহনে ছথি :

' মিত্রা হব পন কো জিও খঁতিম পন হী মান

খঁতিম পন হৈ কৌন–সা কৌন সকা হৈ জান'

একটা স্বামী জী কহৈত ছনাহ, জতেক পরিত্র খামো সভ এখন জা বহন ছথি, সে কিছুএ সানক রাঁদ রাপস খারিঁ জেতাহ খা হিনকে সভসং হৈত সতযুগক স্থাপনা।

স্বামী জীক রাঁতসং মবরাঁক ডব কম ভেন খছি।

पटना /३०.०४.२०२१

(१२)

चरैवेति-चरैवेति-दू
रामेश्वरमसं गाड़ी २० अप्रील क' राति‍मे साढ़े दस बजे प्रस्थान केलक।
२१ क' ६ बजे सबेरे मदुरै पहुँचल। मीनाक्षी मन्दिर जा क' दर्शन क'क' ९ बजे प्रस्थान -४ बजे तीरु जंक्शन पहुँचि गेलहुँ। ओत'सं ११.३० बजे राति‍मे प्रस्थान - ६ बजे ओरोड आ ओत' सं ७ बजे प्रस्थान क' २ बजे जलारपेट पहुँचि गेलहुँ। ओत' सं ९ बजे राति‍मे प्रस्थान -२३ क' भोरे आर्कोनम पहुँचलहुँ। २४ क' ३.२० बजे दुपहरमे जनता एक्सप्रेससं पुणे लेल प्रस्थान क' २६ क' साँझमे ७ बजे पुणे पहुँचि गेलहुँ। २७ क' ४.३० बजे भोरे रॉ़क्सी ही पहुँचलहुँ। ५.३० बजे खेलानन्दक डेरा गेलहुँ। हमरासं एक कक्षा आगाँ पढैत छलाह। गामसं एक सान पहिने आएल छलाह खेलानन्द। मामा गामक किछु गोटे काज करै छलखिन, हुनके सभ लग रहै छलाह। कहलनि जे आर्र दु:ख भोगए जे कम-सं-कम मैट्रिक पास क' क' आएल रहितहुँ त ठंगक नोकरी भेटैत रहैत। नीक लागल ई देखि जे अपन पूर्व परिचित लोक सबहक संग नीक ठाम रहैत छथि। बिना भोजन केने नहि आर्र' देलनि।
ओत'सं घूरिक' १०.३० बजे स्टेशन एलहुँ। फेर अजायब घर, शिंताङ्गढ़ हरॉओ अड्डा घूमि अबैत गेलहुँ। २५ क' हरॉओ अड्डा, ओत'सं हैंगिंग गार्डन घुमैत साँझमे ५.३०

রঁজে সম্দ্রক কিছেবমে চৌপাটী জাগ গেলহুঁ। ৩ মঙাক’ আগবা কিলা,তাজমহল,ফতেহপুব সিকবী ঘূমি স্টেশন আবি গেলহুঁ। ৪ ক’ আগবাসঁ মথুবা, বৃন্দাবন ঘূমি মথুবা জংকশনসঁ বাতি ১১.৪০ বজে দিল্লীক লেল প্রস্থান। ৫ ক’ সবেবে নঙা দিল্লী জংকশন পহুঁচি গেলহুঁ। আগ. এ. আব. আগ., জংতব-মংতব, জবাহবলাল নেহরু মেমোবিযল, কুতুব মীনাব,বাষ্ট্রপতি ভবন, সংসদ ভবন,লাল কিলা,বাজঘাট সমাধি, শান্তি ঘাট, বিজয ঘাট ঘুমৈ গেলহুঁ। গুঞ্জ কান্ত জীসঁ ভেঁট কববাক প্রযাস কেলহুঁ। পতা চলল জে তীন দিন পহিলে গাম চলি গেলাহ। হমব প্রিয লোক ছলাহ। পঢ়েমে খূব মেধাবী। হুদা গামমে লীক বাতাববণ নহি ভেটবাক কাবণ পঢ়াগ ছোড়ি দিল্লী চলি গেল ছলাহ। হম হুনকাসঁ ভেঁট কব’ চাহৈত ছলহুঁ। হুনক স্থিতি দেখ’ চাহৈত ছলহুঁ। নহি ভেটলাহ ত সোচলহুঁ আবঁ গামে জাএবঁ ত ভেঁট কববনি। ৬ ক’ গংডিযা গেট, ললিত বাবূ ওত’, বাষ্ট্রপতি ভবন ঘূমি সহবসাক সাংসদ চিবংজীব ঝা জী ওত’ ভোজন হম আ মিশ্রজী কেলহুঁ। সী পী আগ নেতা-সাংসদ ভোগেন্দ্র বাবূ ওত’ গেলহুঁ। হুনকা সংগে সংসদ ভবন গেলহুঁ। হুনকাসঁ পহিল বেব ভেঁট ভেল ছল হুদা ও সে ভান নৈ হুঅ’ দেললি। সংগে লেলে গেলাহ সংসদ ভবন, কত’ কী হোগ ছৈ সে জানকাবী ভেটৈল, হুনকা সংগে সী পী আগ কার্যালয গেলহুঁ। হুনকা সংগে ফোটো খিচবৈ গেলহুঁ। তীন-চাবি ঘংটা হুনকা সংগ বহলহুঁ হম দুনূ গোটে, নীক লাগল। বাদমে স্টেশন আবি পুবানী দিল্লী স্টেশন গেলহুঁ। বাতি ৯.৪৫ বজে লুধিযানাক লেল গাড়ী প্রস্থান কেলক। ৭

ক' বরি বহৈ। হম আ মিশ্রজী ওহিনা ঘূময নিকললহুঁ। এক ঠাম হুঁনক ফৈকট্রীক শাগন রোর্ড দেখলিঐ। গেটৈ কীপবকেঁ কহলিঐ জে হম সভ ফৈকট্রী ঘূম' চাহৈ ছী। কহলক, সাহবঁ সে জাকব পূছো। গেলহুঁ। কহলিযনি, হম লোগ রিহাব কে এগ্রীকলচব কॉলেজ সে ঠূব পব আএ হৈঁ, ফৈকট্রী ঘূমনা চাহতে হৈঁ। কহললি, পহলে সে কোঙ্ক অনুমতি নিযে হৈঁ, কোঙ্ক পত্রাচাব কিযা গযা থা ? কহলিযনি, নহী। ত কহললি, ফিব ম্শিকল হৈ। হম মিশ্র জী কেঁ কহলিযনি, চলূ-চলূ, হম সভ যূনিবর্সিটী চলৈ ছী। হম সভ মৈথিলীমে গপ কবৈত রাপস হুঅ' লগলহুঁ, ত ও সোব পাডললি। হম সভ ঘুমলহুঁ। এহি রেঁব ও রহুত আদবসঁ কুর্সীপব রৈসৌললি। দূ-দূ টা সিংঘাবা আ দূ-দূ টা বসগুল্লা মংগরৌললি। নাম-গাম সভ মৈথিলীমে পুছললি। ফেব কহললি জে হমহুঁ সভ দবভংগে জিলাক রিভিন্ন গামক ছী, হমব গাম ঝংঝাবপুব লগ অছি। রহুত আনন্দিত ভেলহুঁ। এক গোটে এলাহ, হুনকা হমবা সরঁহক পবিচয দেলখিন। ও হমবা সভকেঁ সংগ ল' গেলাহ আ সভ কিছু দেখা দেললি। এক ঘংটা ঘূমি-ফীবি এলাক রাঁদ এলহুঁ ত হুনকা ধন্যরাদ দৈত রিদা হুঅ' লগলহুঁ ত বোকি লেললি, কহললি, অহাঁ সভলে' ভোজন তৈযাব অছি, রিনা ভোজন কেলে লৈ জা সকৈ ছী। হমবা সভকেঁ আশ্চর্য ভেল জে পহিল পবিচযমে এতেক অপনাপন হমবা সভকেঁ কোনা উঁপলব্ধ ভ' গেল। হম সভ কহলিযনি জে সাঁঝমে হমবা সরঁহক গাড়ী খূজত। ও কহললি জে ভোজন ক' ক' থোড়ে কাল আবাম কবরঁ, সমযসং এক ঘংটা পহিলে স্টেশন পহুচাযরঁ হমব কাজ থিক। ও রহুত আগ্রহ কেললি জে আরি গেল ছী ত সভ গোটেসং ভেংট-ঘাঁট

क' लिय', हुनको सभकेँ नीक लगतनि। नहि मानलनि, त' गेलाह ठेका।
ओत' जाएत लागल जेना पहिल बेर समधियान पहुँचल होए। पयर धोबै' सँ ल' क' भोजन -आराम धरिमे बेहद पैघ पाहुनक सरोकार जकाँ व्यवस्था देखि चकित भ' गेलहुँ।
बड़की टा हॉल छलै। सत्तरिस गोटे बैसल छलाह। विभिन्न शिल्पमे ड्रेस बैसल छलनि। शिल्पक अनुसार जे उपलब्ध बैसल छलाह हुनके देख-रेखमे भोजन बनैत छल। एक आदमी सहायताक लेल बइसल छलाह। भोजनक सँचार देखि दंग भ' गेलहुँ। हमरा सबहक आग्रहपर एकटा थारी उपलब्ध भेल। हम सभ जते भोजन क' सकैत छलहुँ ततेक राखि शेष भात,तड़ुआ, तरकारी वापस केलहुँ। एहि लेल बेहद संघर्ष कर' पड़ल।
बंग-विबंगक स्त्री काटल आम एकटा बाल्टीमे रखने छलाह, से चलबै' लगलाह।
दही आ रसगुल्ला बेरमे फेर बड़का लीला भेल। हम दूनू गोटे मध्यम कोटिक खौकार छलहुँ। ओ सभ बरियाती जकाँ जोर करैत छलाह। कहुना-कहुनाक' हम दूनू गोटे भोजन समाप्त केलहुँ। पान-सुपारी आएल। ओहो सभ जे ओत दिन छलाह से भोजन केलनि आ तकर बाद आराम करैत-करैत मिथिलाक संस्कृति, भोज, बरियाती आदि विषयपर गप्प आ ठहक्काक कार्यक्रम प्रारम्भ भेल से बड़ी काल धरि चलल। न्यू एरा वूलेन फैक्ट्री, ओसवाल फैक्ट्री आ एग्रीकल्चर यूनिवर्सिटी कैंपस घूमि साँझमे हम सभ स्टेशन पहुँचि गेलहुँ।

बातिमे रॅर्थपव पडन–पडन रॅड़ ी कान धवि सोचैत बहनहुँ जे श्रपन भाषामे गप कवरॉक कावणे हमवा सभकें एकदम नर स्थानमे श्रपबिचित नोक सभसं श्रप्रत्यासित सम्मान प्राप्त भेन ऋदा की रॅहृत श्रारेशेसं भोजने कवाएरॅ मात्र मिथिनाक संस्कृति छै। कतहु किछु कमीक श्राभास भेन। किनको मैथिनी साहित्यसं रुचि किएक नहि देखनियनि। चावि श्रानामे मिथिना मिहिव भेटैत छनै,ऋदा एतेक मैथिनक रीच एकटा 'मिथिना मिहिव' किए नहि उंपनब्ध छन। भाषाक प्रति जागरुकताक श्रभाव किएक छन, ई प्रश्न रॅब–रॅब मोनमे उंठैत बहन। ऋदा हिनका सभकें की कहॅनि जखन गाम–घवमे सेहो स्थिति एहने श्रछि, नोक भोज कवरॉमे ओतेक खर्च क' नैत श्रछि,किन्तु चावि श्रानाक एकटा पत्रिका किनो कीनैत होथि से ताकरॅ कठिन श्रछि। पत्रिका कीनरॅ श्रावश्यक नहि मानन जाड़त श्रछि। जखन मधुरॅनी–दवभंगाक एहन स्थिति श्रछि त एतेक दूव चाकवी कव' श्राएन नवधियानाक मैथिनकें की कहॅनि।

+ क' ३ रॅजे दिनमे पठानकोट जंक्शन पहुँचनहुँ। बात्रि रिश्राम एतहि कवै गेनहुँ।

९ क' ७.३० रॅजे श्रीनगव नेन प्रस्थान कवै गेनहुँ। २.४३ रॅजे ३४००० फीट उंचाइपव पनी टॉप पहुंचनहुँ।

कूदमे भोजन कवै गेनहुँ।

९.३० रॅजे बातिमे श्रीनगव पहुंचनहुँ।

एकटा श्रप्रिय घटना एत' घटि गेनै।

किछु गोटै होटनमे श्रपन सामान बाखि रॉहव निकनि गेनाह। हम ठाकुवजी (श्रशोक कुमाव ठाकुव) श्रा

मिश्र जी व्रेश भ' क' चाह पीबि बाहब निकललहुँ। घूमि-फीबिक' भोजन क' क' बाति ११.४० बजे एम्बेसी होटैल पहुँचलहुँ।
हमबा सभकें देखिते हमब सबहक एकटा संगी जोब-जोबसं अप्रिय शब्द सभ मुँहसं उगिल' लगलाह, जकबा लोक गाबि कहैत छैक। हम सभ सोच' लगलहुँ जे की भ' गेलै। गपसं लगैत छल जे ओ विशेष स्थितिमे छथि। किछु कालक बाद पता चलल जे हम सभ चाह पीबि क' निकलि गेलिऐ घूम' ले' बाहब, ओ सभ तखन बाहबसं आबि गेलाह। होटलक वैबा लहि बुझलकै जे ओ सभ लहि पीने छलाह, हिनका सभकें देखि हिनके हाथमे बिल द' देलकनि। ओ किछु विशेष स्थितिमे छलाहे, पाइ द' क' झगडा कबबाक तैयाबी केललि आ हमबा सभकें देखिते शुरू भ' गेलाह।
हमबा मोन पडल बस्तामे एकठाम कहने छलाह, हमाबी हंगामा पार्टी किसी से कहीं भी और कभी भी उलझ सकती है। पुछने बहियनि, बिना काबण के भी आप किसी से उलझ जाएंगे त कहलनि, काबण हम ढूंढ लेंगे न। हमबा लागल जे एखन धबि हम सभ बाँचल छलहुँ तदा आबे हिनका काबण भेटि गेललि। हमबा एखन पाइ चुकता क' चुप बहि जाएब उचित बुझाएल। हम एहेन स्थितिमे कमजोब भ' जाइ छलहुँ।
अशोक कुमाब ठाकुबजीकें अनसुन बात बर्दाश्त नै होइत छललि। ओ डाँटिक' गाबि नै पढबाक लेल चेतौनी देलथिन। ओ ढूसि लडबाक लेल तैयाब छल। आगू बढल। हम सभ ठाकुबजीकें बोकि लेलियलि। मिश्र जी ओकबा सामने ठाढ़ भ' गेलथिन। ओ चिकबल, आप हमाबे सामने आनेवाले कौन हैं। मिश्र जी

कहलखिन, मैं तुम्हाबा पैगम्बॅब छी। दू गोटे ओकबो पकड़ि क' ओकबा शाँत कबबॅाक कोशिश केलक। ओ शाँत होगतते नहि छल। ठाकुब जी कहलखिन, तुमने हमें गाली दी है, मैं तुम्हें शाप देता हूं कि तुम फेल कब जाओगे।

बॅड़ ि कान पब लोक सूतल।

सबॅबे ओ एलाह, बात की गलती के लिए हमें माफ़ कब दीजिए। कहलनियनि, ठाकुबजी से कहिये।

ठाकुबजी सं सेहो माफ़ ि मंगललनि।

सभ यक्तमे व्यवधान होगत अछि, से भेलै। यात्रा आगाँ बॅढ़ल।

१० क' ९.४५ बॅजे होटैलसं प्रस्थान क' १२.३० बॅजे द्पहबमे सोनमर्ग पहुँचि गेलहुँ।

२.३० बॅजे ओत'सं प्रस्थान क' ५ बॅजे होटैल वापस आवि जाग गेलहुँ।

६ बॅजे चाह पीवि बॅजाब घूमय गेलहुँ। ९.३० बॅजे होटैल घूवि अबैं गेलहुँ।

११ क' ७.३० बॅजे बॅसंसं प्रस्थान क' चश्मेशाही, निसार्बांग, आदि बमणीय स्थान सभ देखैत १२.३० बॅजे ९७ किलोमीटबपब स्थित पहलगाम पहुँचि गेलहुँ।

भोजन क' घोडासं पहलगामसं २ मीलपब स्थित बॅंजोशिवण गेलहुँ। आधा घंटा ओत' ठहबि ओगठामक मनोहब दृश्य देखैत घोडासं घूवि अबैं गेलहुँ।

६ बॅजे घूवि क' आविक', जलखै क' क' सिंकाबासँ डल झीलमे ७ बॅजेसँ १० बॅजे धबि विचबण कबैत झीलक मध्यसं चारू कात पहाडक मनमोहक दृश्यक अवलोकन कबैत नेहरू पार्क, कबूँतबखाना, चाव चिनाव आदि महत्वपूर्ण स्थानक आनन्ददायक दृश्यसं लाभान्वित

মোগত গেলহুঁ। শ্রীনগবক ও সাঁঝ, গার্ডেন ব্লুনর্ব্লন (সিংকাবাক)ক মাঁঝী নূব খদমদক মস্তী ভবন প্রেম গীত ' ওনাগশিচগো গাগশ্চ দিনদাব মে ....' খরিস্মবনীয বহল।

১২ ক' সাঢ়ে নৌ বঁজে মোটেনসঁ প্রস্থান ক' সাঢ়ে রাবহ বঁজে গ্বনমস্খা, ডেঢ় বঁজে খিননমস্খা পহুঁচি ক', ওতহি ভোজন ক' প্বনঃ গ্বনমস্খা মোগত ঘূবি খারি ডল ঝীন, রাঁজাব ঘ্মৈত, ভোজন কবৈত সাঢ়ে দস বঁজে মোটেন খারি গেলহুঁ।

১৩ ক' ট্রৈবিস্ট সেঁটবসঁ প্রস্থান ক', পৌনে দূ বঁজে রাঁটমে ভোজন ক' সাঢ়ে নৌ বঁজে পঠানকোট জংক্শন পহুঁচৈত গেলহুঁ।

১৪ ক' ১.৪০ বঁজে পঠানকোট জংক্শনসঁ প্রস্থান ক' ৬ বঁজে জম্মাবপেট জংক্শন, ১০ বঁজে ন্বধিযানা জংক্শন খা ওত'সঁ হবিদ্বাব নেল প্রস্থান কবৈ গেলহুঁ।

১৫ ক' ১১ বঁজে হবিদ্বাব পহুঁচি স্নান ক',মন্দিবমে দর্শন–পূজাক বাঁদ ভোজন ক' ক' রৌগীমে চলি এলহুঁ।

১৬ ক' সবেবে ঋষিকেশ নেল প্রস্থান কবৈ গেলহুঁ। ৯.৩০ বঁজে ঋষিকেশ পহুঁচি সাঢ়ে দস বনা ট্রেনসং প্বনঃ হবিদ্বাব খারি সংধ্যা ৩.৪৫ বঁজে হবিদ্বাবসং দেহবাদূন নেল প্রস্থান ক' সাঢ়ে পাঁচ বঁজে দেহবাদূন পহুঁচৈ গেলহুঁ।

১৭ ক' সবেবে খাঠ বঁজে মসূবীক নেল প্রস্থান ক' পৌনে দস বঁজে মসূবী পহুঁচৈ গেলহুঁ। বোপ–বে পব যাত্রা কেলহুঁ। নান টিব্বা গেলহুঁ, জতয টেনিস্কাপসং হিমানয, তিনাযনামাক গৌতম মন্দিব, দূর্গা মন্দিব, বদ্রীনাথ, কেদাবনাথ, সেঁট জেরিযর্স কॉনেজ দেখিক' ডেঢ় বঁজে বসসং বিদা ভ' ক' সাঢ়ে তীন বঁজে স্টেশন পহুঁচৈ

गेलहुँ ।

१८ क' भोरे साढ़े तीन बजे बरेलीसं प्रस्थान क' काठगोदाम आ ओत' सं साढ़े नौ बजे बससं नैनीताल लेल प्रस्थान करै गेलहुँ । साढ़े एगारह बजे नैनीताल पहुँचि गेलहुँ । साँझमे नावसं झीलमे विचरण करै गेलहुँ । बजाव घूमि, भोजन क' क' दस बजे रातिमे वापस आबि गेलहुँ ।

१९ क' साढ़े दस बजे नैनीतालसँ प्रस्थान क' काठगोदाम होइत सवा बारह बजे पन्तनगर पहुँचि गेलहुँ । साढ़े तीन बजे पन्तनगर कृषि कॉलेज पहुँचि गेलहुँ । साँझमे सवा छौ बजे पन्तनगरसँ ट्रेनसँ बरेली लेल प्रस्थान करै गेलहुँ ।

२० क' २.३० बजे भोरमे बरेलीसं लखनऊ लेल प्रस्थान क' सवा नौ बजे लखनऊ पहुँचि गेलहुँ ।

छोटा इमामबाड़ा, बड़ा इमामबाड़ा, भूल भुलैया, चिड़ि याखाना, म्यूजियम, बोटैनिकल गार्डन घूमै गेलहुँ ।

२१ क' भोरे ४ बजे लखनऊसँ कानपुर लेल प्रस्थान कएल गेल ।

७ बजे कानपुर पहुँचि गेलहुँ । बड़ गरमी छलै । दिन भरि ओतहि विश्राम करै गेलहुँ ।

२२ क' भोरे २.३० बजे कानपुरसँ बनारसक लेल प्रस्थान कएल गेल ।

सबेरे आठ बजे इलाहाबाद पहुँचि गेलहुँ । ९.३० बजे ओत'सँ प्रस्थान क' तीन बजे बनारस पहुँचि गेलहुँ ।

हिन्दू युनिवर्सिटी, विड़ला मन्दिर,संकट मोचन,श्री सत्य नारायण तुलसी मानस मन्दिर, दुर्गा मन्दिर, बाबा विश्वनाथ मन्दिर घूमै गेलहुँ ।

গংগামে স্নান ক’, ৰাৰা রিশ্বনাথক পূজা ক’ ক’ বাতি পৌনে নৌ ৰঁজে স্টেশন ঘূবি খবৈঁ গেনহুঁ।

২৪ ক’ ১২.১৩ ৰঁজে রনাবসসঁ প্রস্থান কয ফ্যানসবায হোগত তীন ৰঁজে খপবান্নমে পটনা জংক্শন পহুঁচৈ গেনহুঁ। খাকাশিরাণী,পটনা গেনহুঁ। সাঢ়ে নৌ ৰঁজে বাতিমে পটনা জংক্শনসঁ প্রস্থান কয বাতি ৰাবহ ৰঁজে ৰবৌনী জংক্শন পহুঁচনহুঁ।

২৪ ক’ ভোবে পাঁচ ৰঁজে ৰবৌনীসঁ প্রস্থান ক’ সাত ৰঁজে সমস্তীপ্বব জংক্শন পহুঁচৈ গেনহুঁ।

সমস্তীপ্বব জংক্শনসং খাঠ ৰঁজে প্রস্থান ক’ সৰা নৌ ৰঁজে দবভংগা পহুঁচনহুঁ।

দবভংগাসঁ ৰঁসসঁ এগাবহ ৰঁজে গাম সনমপ্বব –শিম্ভুখাড (মধ্ৰনী)পহুঁচি গেনহুঁ।

টূব প্রাগ্রামক সমাপ্তিপব এক সপ্তাহক রিশেষ খরকাশ স্বীকৃত ভেন ছনৈ,

সে তীন দিন গামমে ৰীতন খা তীন দিন সাস্ববমে।

ঢোনী পহুঁচি ফেব সভ গোষ্ঠে পঢাগমে নাগি গেনহুঁ।

দূ মাসক ৰাদ পবীক্ষা ভেনৈ।

ঠাক্ববজীক শ্রাপ ফনিত ভেননি।

খশোক ক্মাব ঠাক্বব প্রথম শ্রেণীমে প্রথম এনাহ।

হম, মিশ্র জী, নন্দ ক্মাব ঝাজী দ্বিতীয শ্রেণীমে উঁতীর্ণ ভেনহুঁ।

হমবা সংতোষ ভেন জে প্রাপ্তাংক ৬৬.২ % খাএন, এহি খাধাবপব ৰৈংকমে ৰহানীক নেন হোগৰনা প্রতিযোগিতা পবীক্ষামে সম্মিনিত ভ’ সকৈ ছী।

ঠাক্ববজী ওহী কॉনেজমে এম্.এস.সী.(এ জী) কব’ নগনাহ।

হম সভ ৰৈংকমে নোকবীক নেন প্রতিযোগিতা পবীক্ষাক

प्रतीक्षा करब' लगलहुँ।
(१३)

कल्पना आ यथार्थ
ओतीसँ गाम जाइत काल दरभंगामे मैथिली स्टैंड पर भेटलाह रामभरोस कापड़ि 'भ्रमर' जी। हुनकासँ किछु गीत सुनने रही आ कॉलेजमे भेल विद्यापति पर्वमे। बड़ नीक लागल रहए। हुनकासँ गप भेल। हुनको दरभंगासँ मधुबनीवला मैथिली पकड़बाक रहनि। रस्तामे हुनका जखन कहलियनि जे हमहुँ लिखै छी। ओ पुछलनि जे कोनो रचना संगमे अछि। हम हुनका एकटा रचना देखा' देलियनि। कविता रहै 'रूपांतरण' ओ कहलनि, हम ई राखि लै छी, वैदेहीक अगिला अंकमे छपि जाएत (आदरणीय सोमदेवजी छलाह 'वैदेही'क सम्पादक)। पुछलनि, औरो की लिखै छी, त कहलियनि जे एखन किछु गीत सेहो लीखि रहल छी। ओ कहलनि हमरा ताबीक क' कोइलखमे विद्यापति पर्व मनाओल जेतै, अहुँ आउ, किछु औरो साहित्यकार सभसँ परिचय हैत।
कोइलख गेलहुँ। नीक लागल। मधुपजी, किरणजी, सोमदेवजीकें सेहो देखलियनि। पहिल बेर हुनका सभसँ कविता सुनबाक अवसर भेटल छल, से बड्ड नीक लागल। हमरो काव्य पाठ लेल प्रस्तुत कएल गेल। दूटा रचना सुनौलियनि।
श्रोता सभहक प्रतिक्रिया आ साहित्यकार लोकनिक आशीषसँ हमर उत्साहवर्धन भेल।
तकर बाद रामभरोसजी, कथराव आ बहिका सेहो विद्यापति पर्वमे भाग लेलहुँ। कमलाकान्तजी, 'अकेला' जी,

शंकरपिपाजी, प्रदीपजी आ प्रवासी साहित्यानंकावजीसँ सेहो परिचय भेल। बहिकामे आदवर्णीय वरीन्द्रजी आ उँदय चन्द्र झा 'रिनोद'जीसँ परिचय भेल।
एकठाम एकटा गीत प्रस्तुत केलें बही जकव अंतिम पाँती ओ वहै :
'दुख केव ओ बाति रौआ रीतत अरँस्म, असवा गवीबँक भगरान् बे, जुनि कान बे रौआ जुनि कान बे।'
आव के वमणजी कहललनि जे 'असवा गवीबँक भगरान बे' के वँदना 'जहिया तों हेबँही जुआन बे' हमवा रँशी नीक नगैत। पूवा गीत ओ अछि :

जुनि कान जुनि कान जुनि कान बे

रौआ

जुनि कान बे।

नै तँ कौआ न' जेतौ तोहव कान बे।। रौआ
....
आ ने जन्दी, सूति वह चुप-चाप
नहि तँ भकौआँ धवतौ,
स्वनहिन हे जंगनमे गीदड़ बँजै छै
टाँड पकड़ि न' जेतौ
एतौ नकड़स्वंघा धोकड़ ामे कसिक'
नेने चन जेतौ अपन गाम बे।। ......
कान्हि अवैं छै रौआके बाँबू
नेने कते बँस्तुनमा
हमवा रौआ ने' अंगा - टैपी
वंग-रिवंगक खेनौना
सायकिन के घंटी रौआ टुनटुन बँजेतै

দেখি জড় াযত হমব প্রাণ বে। .....
ব়্ুচিযা বধিযা ব়ড় ব়দমাস'ছি
ব়ৌখা হমব ব়্ুধিযাব
ভোবে ব়ৌখাক ব়াব়াকেঁ কহিক'
মঙব়া দেব়ৈ ফসিযাব
কাল্হি খন নানীক গামসঁ খব়ৈ ছৈ,
চংঙেবা ভবন পূবী –পকরান
বে। .....
ভোবে ব়ৌখানে'
ভানস কবব়ৈ
ভাত–
দানি– তবকাবী
ব়্ুচিযাকেঁ কনিঞো নৈ দেব়ৈ
ব়ৌখাকেঁ ভবি থাবী
দ্‌খকেব ও বাতি ব়ৌখা রীতত খব়স্ম
খসবা গবীব়ক ভগরান বে। ....
১৯৭+ মে প্রকাশিত গীত–সংগ্রহ 'তোবা খংগনামে'ক পৃষ্ঠ চাবি খা পাঁচপব ও গীত ছপন খছি। গন্টবনেট পত্রিকা 'রিদেহ'ক সাগষ্টপব পোথী সেহো ও পোথী উঁপনর্ছ খছি।
১০.০৩.২০২১ ক' যূ–ট্যুব় পব 'নীনম মৈথিনী' দ্বাবা খশোক চংচন জীক স্ববমে ও গীত প্রস্তুত কযন গেন খছি জাহি মে 'রস্তুনমা'ক স্থানপব 'রস্তুনামা' কহন গেন খছি, জে ঠীক নৈ নাগি বহন ছৈ। রিডিযো তৈযাব কবব়া কান প্রস্তুতকর্তা খা গাযক দ্‌নূ গোষ্টেকেঁ মূন গীতক শব্দক শুদ্ধ উঁচাবণ স্বনিশ্চিত কবব়াক চাহিযনি। এহি প্রস্তুতিমে একটা ওব ত্রুটি ভেন খছি জে গীতকাবক নাম বরীন্দ্র নাথ ঠাকুব খংকিত খছি। হমবা দ্বাবা

স্বচিত কেনাপব একঠাম ত স্বধাব কযন গেনৈ, ন্ধদা ত্রুং১ পব এখনো স্বধাব রাঁকী খছি। খার্ র দ্নূ নাম খারি বহন খছি। খাদবণীয বরীন্দ্র নাথ ঠাক্ব জী মৈথিনীক সর্বশ্রেষ্ঠ গীতকাব ছথি। নোকপ্রিযতাক নেন হ্নক নামক উঁপযোগ হ্নক সহমতিক রিনা নহি কযন জেরাঁক চাহী।

খাব কে বমণজীক একটা গীত 'খহাঁকেব গজোবিযা কহাঁ হম মঁগৈ ছী, খহ্মাবোমে হমবো জীর্' ত দীয'..... রঁহ্ত নীক নাগন বহয। প্ররাসী সাহিত্যনংকাবজীক 'খন্নপূর্ণা' সেহো সভকেঁ রঁহ্ত নীক নাগন বহনি। প্রদীপজীক কযটা গীত রঁহ্ত নোকপ্রিয ভেন ছননি। বহিকামে করি সম্মনেন খূর্ নীক হোগত ছনৈক। বরীন্দ্রজী পহিনে করি সম্মনেনমে স্বন্দব করিতা খথরা গীত প্রস্তুত কবৈত ছনাহ, সাংস্কৃতিক কার্যক্রমমে এসগব খথরা মহেন্দ্র ঝা জীক সংগ বংগ-রিবংগক মনোবংজক গীত প্রস্তুত কবৈত ছনাহ জে নোককেং চাবি-চাবি ঘংটা ধবি মংত্র ন্ধগ্ধ কেনে বহৈত ছন।

বহিকাক কার্যক্রমক রিশেষতা ই ছনৈ জে সাংস্কৃতিক কার্যক্রমসঁ করি-সম্মনেন প্রভারিত নহি হোগত ছনৈক। রঁড়ী-রঁড়ী বাতি ধবি নোক করি সম্মনেনক খানন্দ নৈত বহৈত ছন। খাদবণীয উঁদয চন্দ্র ঝা 'রিনোদ' জীক দেখ-বেখমে করি-সম্মনেনক খাযোজন হোগত ছন, জে খপনে ত খূর্ স্বন্দব করিতা প্রস্তুত কবিতে ছনাহ, খন্ত ধবি করি-সম্মনেনকেং খাকর্ষক রঁনরৌনে বহৈত ছনাহ। খাদবণীয স্বমনজী, কিবণজী,মনিপদ্মজী, খমবজী, সোমদেরজী, প্রা. মাযানন্দ রাঁর্, রিনোদজী, বরীন্দ্র জী ,খর্জ্বন করিবাজ খাদি করিক করিতা নোককেং ভার-রিভোব ক' দৈত ছনৈক।

হমবা এহি মংচসঁ বঁহ্ত কিছু সিখবাঁক ঋবসব ভেটৈন। ঋাদবণীয় ববীন্দ্র জীসঁ নীক জকাঁ গপ ভেন। কহনে ছনাহ জে বচনাকাবকেঁ প্রতিদিন কম–সঁ –কম একটা বচনা কববাঁক চাহী। যদি কোনো গীতকাব প্রতিদিন একটা গীত নিখৈএ ত সানমে তীন সয পৈসঠিটা গীত ভেনৈ। এহিমে যদি তীন সয বচনাকেঁ ঠীক নৈ মানৈত ছী ঋা ওকবা ফাড়ি ক’ ফেকিযো দৈত ছী তৈযো পৈসঠিটা ত নীক বচনা ঋবশ্য হৈত। জঁ দস সান ধ্রা ক্রম চনন ত ছ সয পচাসটা বচনা ত নীক হৈত, এতবোঁ পর্যাপ্ত ছৈ। স্বন্মার ত নীক নাগন, ঝ্দা একব ক্রিযান্বযন নহি কযন ভেন।

ঋাদবণীয় সোমদেরজী, রিনোদ জীসঁ সেহো মাক্স–দর্শন প্রাপ্ত ভেন।

হমব নেখন কার্য বঁঠন।

কিছু দিনক বাঁদ সাস্বব (নদাবী)মে কনিগামক মনোজানংদ ঝা জীসঁ ভেঁট ভেন।

হ্নকো সাস্বব ওতহি ছননি, ওহী টৈনমে। হমবাসঁ পহিনে হ্নকব রিবাহ ভেন ছননি। ওহি সমযমে হ্নকব গিনতী সভসঁ নীক জমাএক রূপমে হোগ ছননি। হমহুঁ হ্নক বঁহ্ত প্রশংসা স্বননে বহী। ভেঁট ভেন ত নীক নাগন।

সম্বন্ধক ঋনুসাব হম সভ সাঢ়ূ নৈ ছনহুঁ, কিন্তু একহি ঠাম সাস্বব ছন,তেঁ হম সভ সাঢ়ূ এক সংবোধন চ্ননহুঁ। হ্নকা হমব গীত নেখন দ’ বুঝন ছননি, হমবা হ্নক ফিল্ম–জগতমে ঋপন জীরন তনাশী কববাঁক প্রযাসক রিষযমে সূনন ছন।

বঁড়ি কান গপ ভেন। কয বেঁব গপ ভেন। হ্নকা সাহিত্যিক রিষয পব চর্চা নীক নগৈত ছননি, সে হমবো

नीक लगैत छल।
एक दिन दूनू गोटे साउकिनसँ दरभंगा गेलहुँ।
बस स्टैंड लग आब के रमण जी भेटि गेलाह, बिकाशसँ कतहु जा रहल छलाह। ओजीसँ परिचय करौलनियनि।
रमणजी कहलनि, सासुर घुरबासँ पहिने एकटा करिता हमर पत्रिका (मिथिला टाइम्स) लेल हमर कार्यालय (अजय छात्रारास)मे छोड़ने जाएब।
रमनजी त आगू निकलि गेलाह, हम झाँकिलमे पड़ि गेलहुँ। एकटा करिता तुरन्त लीखू, साफ़ कागजपर उतारू आ अजय छात्रारास जाक' जमा क' आउ, ई काज हमरा लेल बहुत कठिन लागल। पहिनेसँ कोनो करिता लीखल नहि छल जे बैह द' दितियनि आ गीत त हुनका पत्रिका जोगर हमरा लग नहि छल ।
ओजी कहलनि, हुनका भरोस छलनि, तें अहाँकें कहलनि, आब एकरा पूरा हेबाक छै, चलू कोनो होटलमे चाह पिबैत छी आ तकर बाद भ' सकै छै अहाँकें लिखबाक प्रेरणा भेटि जाय।
लहेरियासराय टावर चौक लग कोनो होटलमे बैसलहुँ। दू तार कागज बगलक स्टेशनरी दोकानसँ अनलहुँ । एक कोनमे खाली टेबुल छलै। हमरा ओहि कोनमे बैसाक' ओजी दूरक टेबुल लग चल गेलाह आ दू टा चाहक आदेश द' देलखिन।
हम कलम लेने कागज दिस थोड़े काल तकैत रहलहुँ। हमर परीक्षा छल। हमरा बूझल छल जे कम्युनिस्ट पार्टीक पत्रिका छै। विषयक लेल मंथन केलहुँ। किछु-किछु लिखाय लागल। आगू बढैत गेलहुँ। थोड़े काल लेल लागल जे हम एसगर ओत' छी, ओर किओ नै छै।

এক বেঁর ফের চাহ খাএল।
লিখনাগ চালূ ছল। একঠাম খারি রুকল।
এক ঘংটা রীতি চ্কল ছলৈ। হমরা খার্ব একরা সংক্ষিপ্ত ক' ক' দোসর কাগজপর উঁতরর্াক ছল।
ঝাজী ফের কিছু মংগযর্াক লেল পুছললি। মলা ক' দেলিযলি।
হম জর্হা ঠাঢ় ভেলহুঁ ত ঝাজী কহললি, খাঊ হিনকাসঁ পরিচয করারী।
ঝাজী এতে কানসঁ এক গোট্টেসঁ গপ করৈত ছলাহ জে একটা হিন্দীক পত্রিকা 'পূর্বাচল' নিকালৈত ছলাহ। ও খপন পরিচয দৈত হমরাসঁ একটা হিন্দী করিতাক মাঁগ কেললি 'পূর্বাচল' লেল। হম কহলিযলি জে হম মৈথিলীমে লিখৈত ছী ত ও কহললি, একহ্টা ত খরশ্য লিখলে হেরৈঁ, হমরা কেহ্না করিতা দের্ব, চলতৈ।
হমরা লাগল জে ঝাজী হমর প্রশংসা ক' দেলে হেথিন তেঁ হুনকা ভরোস ভ' গেল ছলি জে হম জে দের্বলি সে ঠীকে হেতৈ।
হম র্বহ্ত পহিলে একেটা ত্তকর্বন্দী র্বলা করিতা হিন্দীমে লিখলে বলী, সেহো এখল পূরা মোল লৈ ছল।
ফের কনী কাল রৈঁসলহুঁ। লীখ' লগলহুঁ ত মোল পড়ৈত গেল। হুনকা দ' দেলিযলি। হমর ঢোলী ছাত্রারাস র্বলা পতা ল' ক' ও প্রস্থাল কেললি। হমহুঁ সভ রিদা ভেলহুঁ। খজয ছাত্রারাসমে মিথিলা টাগস্সক কোঠলী র্বন্দ ছলৈ।
কের্বারক লীচাঁ দ' ক' কোঠলীমে রাখিক' হম সভ রিদা ভ' গেলহুঁ।
দোসর দিল ঝাজীক সংগ ফের রৈঁসার ভেল খা খাজ্ক প্রসংগপর র্বড় া কাল গপ ভেল।

ঝাজী ফিল্মমে খরসবক তনাশিমে ছনাহ, কহননি জে ফিল্মমে রিরিধ তবহক গীতক উঁপযোগ হোগত ছৈ, মৈথিনীযোমে এহেন বচনা সভ হেরোঁক চাহী জে কাল্হি মৈথিনী ফিল্ম রঁন' নগৈ ত ওহি নেন বচনা সভ উঁপনৰ্ব্ধ হোগ, এহি নেন ঔব বরীন্দ্র নাথ ঠাকুবক খারশ্যকতা হেতৈক।

ঝাজী হমবা কযঠা রিষয দ' দেননি গীত বচনাক নেন : গীত জেহেন ঋকেশ গরেঁ ছথি, জেহেন নতা খা বফ় া গরেঁত ছথি, প্রেমক গীত, মিনন খা রিছড়নক গীত।

দ্নূ গোঠৈ খপন-খপন গামক রাঁঠ ধেনহুঁ।

গাম ত খারি গেনহুঁ, ঋদা মনোজ রাঁবূক দেন রিষয সরঁ বহি-বহিক' স্মৃতিমে খারি জাগত ছন। কানান্তবমে কিছ গীত হ্নক দেন রিষয খা পবিস্থিতিকেঁ ধ্যানমে বখৈত নিখা গেন, ঋদা হ্নকাসঁ ব্যক্তিগত রূপমে কোনো নিযমিত সম্পর্ক নহি বহন।

হ্নকাসঁ পহিন ভেঁঠ খঁতিম ভেঁঠ সিদ্ধ ভেন। তীন রঁবখক রাঁদ একদিন ঔ খরঁবি সূনি রঁহ্ত খাহত ভ' গেনহুঁ জে হমব প্রিয মনোজানংদ ঝাজীক দ্রদয-গতি রুকি গেননি। নদাবীসঁ কনিগাম ধবি শোকক নহবি ব্যাপ্ত ভ' গেন ছনৈ। দূ রঁবখক একঠা রেঁঠী খা কিছএ দিনক একঠা প্বত্র শাঁতীকেঁ দ' ক' এহি জগতসঁ প্রস্থান ক' গেনাহ।

কোনো বোজগাবক খগতা ছন হমবা, সে খাঁশিক রূপসঁ প্রাপ্ত ভেন। প্রশিক্ষ্-পর্যরেক্ষকক রূপমে ছও মাসক খরধি নেন ডেঢ় সয রূপযা স্টাগপেঁডপব পৌধা সংবক্ষণ কেন্দ্র, মধ্রঁনীমে কাজ কবরাঁক খরসব ভেঠন।

बाज्य सबकाब द्वाबा रॅह्त गोष्ठेकें ओ খरसब रिভिন्न जिनामে দেন গেননি । जाধবি রৈঁকমে ভতীক রিক্তাপন নহি খরৈত ছৈ, তাধবি ওা হমছুঁ স্বীকাব ক' নেনহুঁ। রাঁদমে স্টাগপেঁড বাশি দূ সয ক' দেন গেনৈ।

মাসমে জিনা ভবিক প্রশিক্ষ্ সরঁহক মীটিংগ হোগ ছনৈ দবভঁগামে জিনা পৌধা সংবক্ষণ পদাধিকাবীক কার্যানিযমে। কিছুএ মাসক রাঁদ এক দিন মীটিংগমে নন্দ হুমাব ঝাজী (মোহনা, ঝঁঝাবপ্পব) কহননি জে টৌগম্স অঁফ় গঁডিযামে রৈঁকমে রঁহানীক রিক্তাপন খারি গেনৈএ, জন্দিএ পঠা দিযৌ। দোসব দিন মধ্রঁনী প্বস্তুকানয জাক' টৌগম্স অঁফ় গঁডিযামে ছপন রিক্তাপন দেখি তদন্বসাব খারেদন পঠা দেনিঐ। দূ মাসক রাঁদ নিখিত পবীক্ষা ভেনৈ পটনামে। তীন মাসক রাঁদ পবীক্ষামে উতীর্ণ হেরাঁক সূচনাক সংগ সাক্ষাকোবমে ভাগ নেরাঁক খাদেশ ভেষ্টন।

রৈঁকমে খারেদন পঠা দেনাক রাঁদ সাক্ষাকোবক খরধি ধবি নেখন কার্য একদম ছোডি দেনহুঁ, কতহ্ জাএরঁ সেহো রঁন্দ ক' দেনে ছনহুঁ। ম্খ্য কাজ ছন পবীক্ষাক তৈযাবী খা তৈযাবী মাত্র।

সাক্ষাকোবক রাঁদ ফেব পৌধা সংবক্ষণ কেন্দ্র জাএরঁ, ঘবক কোনো ছোট–মোট কাজ বহৈত ছন সে কবৈত, প্বস্তুকানয হোগত ঘব খারি জাগত ছনহুঁ খা মিথিনা মিহিব খথরা মৈথিনীক কোনো কিতারঁ পঢ়রঁ,

কতহ্ গোষ্ঠীমে জাএরঁ, সাহিত্কাব নোকনিক সম্পর্কমে বহরঁ নীক নগৈত ছন। হমবা হোগত ছন জে জীরন জীরাঁক নেন জহিনা নোকবীক খারশ্যকতা খছি, তহিনা সাহিত্সঁ নগার সেহো খারশ্যক খছি।

হম দেখৈত ছনিঐক জে নোক স্বস্থ জিনগী নহি জীবি বহন খছি, নোককেঁ সামান্য জিনগী জীবাঁক নেন জে বস্তু্ সভ হেবাঁক চাহী, তকব খভাব ছৈ। দোসব দিস খস্বস্থ পবম্পবা সবঁহক ত্যাগ কববাঁক সাহসক খভাব সেহো ছৈ। হমবা নগৈত ছন জে জাধবি সাহিত্যসঁ নগাব নহি বহতৈ, তাধবি জীবনমে সংতুনন নহি খাবি সকৈত খছি। হমবা হোগ ছন জে এহি নেন স্ত্রী, প্বুরুষ সভকেঁ সমান ৰূপসঁ শিক্ষিত হেবাঁক চাহী। ম্দা হম তঁ খপনে ঘবমে হাবন ছী। হমব পত্নী জঁ শিক্ষিত নহি ভেনীহ ত হমহুঁ স্বস্থ জীবন নহি জীবি সকৈত ছী। তেঁ হমবা নগৈত ছন জে এতেক যোগ্যতা ত খবশ্য ভ' জেবাঁক চাহিযনি জে ও কোনো পোথী খথবা পত্রিকা পঢ়ি নেথি। হমবা ঙা বুঝন ভ' গেন ছন জে খক্ষবক জ্ঞান ছন্হি, তেঁ হম জে চাহৈত ছী, সে সংভব ভ' সকৈত খছি।

এহনে বিশ্বাস নেনে হম এক বেঁব সাস্বব গেনহুঁ খা বাতিমে ভেঁটৈ ভেন ত মিথিনা মিহিবক একটা পেজ সামনে বাখি পঢবাঁক নেন কহনিযনি। বঁড় া কান খনুবোধ কবৈত বহি গেনহুঁ, ও টস-সঁ -মস নহি ভেনীহ। হমবা একদম 'কন্যাদান'ক বুঁচী দাগ জকাঁ নাগ' নগনীহ। হম কহনিযনি, তখন খহাঁ বাঁহব জাউ। ও বাঁহব জাক' মাএ নগ জাক' সূতি বহনীহ। হমবা ভেন জে কান্হি খবশ্য হমব বাঁত মানি নেতীহ, ম্দা সে নহি ভেন। হমব সাস্ব সেহো প্রযাস কেননি হমবা তবহকসঁ ম্দা সফন নহি ভেনীহ। খা নগাতাব তীন দিন ধবি যৈহ চনৈত বহন। ও খবৈত ছনীহ, হম পঢ়' কহৈত ছনিযনি, ও ওহিনা তকৈত বহি জাগত ছনীহ, ফেব হম কহৈত ছনিযনি বাঁহব জাএ নেন, ও নিকনিক' মাএ

नग जाक' स्वति बहैत छलीह।

चारिम दिन सबेरे जनखे क' क' अपन बैग न' क' बाहर निकलि गेलहुँ। दबरज्जापर जेठ सार छलाह। ओहो संगे बिदा भेलाह। हुनका अपन स्थिति नै कहलियनि, एतबे कहलियनि जे जा रहल छी, जाएब जरूरी अछि। सासु रोकने छलीह, हुनकर बात नै मानने छलहुँ। हम सभ किछु-किछु गप करैत जा रहल छलहुँ। हम तय क' नेने छलहुँ जे आब किन्नहु नहि घूरब। ऐनेसँ निकलि गाछीक बीच पहुँचल छलहुँ।
चौदह-पन्द्रह सालक एकटा लड़की हकैमैत आबि आगूमे ठाढ़ भ' गेलि, हुनका पाछू एकटा अधरयसू महिला सेहो छलीह। हम अकबका गेलहुँ। ओ हमरा दूनू गोटेकें झुकिक' प्रणाम केलनि। पाछाँ हुनकर माए छलथिन। ओ कहलनि जे हम सभ अहाँसँ भेंट कब' जाए छलहुँ त पता चलल जे अहाँ जा रहल छी, तेँ दौड़ल एलहुँ, अहाँकें आब नै जाए देब हम सभ।
ओ हमरा हाथसँ हमर बैग न' लेलनि आ दूनू माए-धी हमरा सभकें घुरबाक लेल जिद्द क' देलनि। हमरा लेल दूनू अपरिचित छलीह। हमर सार जनैत छलथिन। हुनका सबहक बीच जे गप भेलनि तहिसँ पता चलल जे ई बच्ची अपन माए संगे मामा गाम आएल छथि आ हिनकर मामाक घर सटले छैन्हि, ई सभ काल्हि साँझमे एलीह, आब हमरासँ भेंट कब' गेल छलीह, हमर सासुसँ किछु गप भेलनि आ दौड़लीह हमरा घुरबाक लेल।
हम किछु बहन्ना बनेलहुँ गाम जेबाक लेल, मुदा ओ सभ किछु सुनबाक लेल तैयार नहि भेलीह। कहलनि जे आब हम सभ नहि मानब, हम सभ अहाँसँ बिना

গীত স্বননে শ্বহাঁকেঁ নহি ছোড়ি সকৈত ছী। হ্নকব মাএ কহননি জে শ্বহুঁকেঁ সূনর্ঁ শ্বা গহো স্বনাএত, চনূ শ্বাগ নৈ জাউ। হ্নকা সভকেঁ দেখি–সূনি হমবো পযব শ্বাগূ নৈ বঁঢ়' চাহিত ছন। নাগন জেনা হমবে সমস্যাক সমাধানক নেন ভগবান হিনকা সভকেঁ পঠা দেনখিনহেঁ। ও হমব বৈঁগ নৈ দ' বহন ছনীহ। হমব সাব নির্ণয স্বনৌননি। হমবা কহননি, শ্বাগ যাত্রা স্থগিত কৰু, কান্হি দেখন জেতৈ, প্রাচীকেঁ কহনখিন দাগ তোঁ বৈঁগ নেনে জা, হম হিনকা চৌকপব ঘ্মাক' নেনে শ্বারি বহন ছী। শ্বহী বাঁতপব সহমতি ভেন। প্রাচী হমব বৈঁগ ন'ক' মাএ সংগে ঘ্বি গেনীহ। হম সভ হাজীপ্বব চৌকপব পান খ্র াক' ঘ্বনহুঁ।

প্রাচী শ্বা হ্নক মাএক উঁপস্থিতি বাতাববণকেঁ বসময বঁনা দেনে ছন। বস্তুতঃ সাহিত্য শ্বা সংগীতক প্রেম জীবনকেঁ শ্বানন্দদাযক বঁনা দৈত ছৈক শ্বন্যতা নোক ককবো খিধাঁস কববাঁমে শ্বপন শ্বধিক সময বিতবৈত বহৈত শ্বছি শ্বথবা শ্বপন বঁড় াগ কববাঁমে। হিনকা দ্নূ গোষ্ঠৈমে জে ওা চেতনা ছন সে হমবা শ্বদ্বিতীয নাগন। প্রাচী শ্বপন পাঠ্য–প্বস্তকসঁ সেহো কোনো–কোনো কবিতা স্বনবৈত ছনীহ শ্বা হমবো সূনি খূর্ঁ শ্বানন্দিত হোগত ছনীহ। বঁচন জীক কবিতা ' জো বীত গযী সো বাঁত গযী...' বঁহ্ত নীক জকাঁ স্বনবৈত ছনীহ।

দিনমে ভোজনক বাঁদ বঁড় ী কান শ্বা বাতিমে ভোজনক বাঁদ থোড়ে কান বৈসকী চনৈত ছন : গীত–নাদ, কবিতা–সংস্মবণ, হঁসী–ঠহক্কা চনৈত বহৈত ছন। একটা নিযমক পানন প্রাচী কবৈত ছনীহ জে ও কখনো এসগব নৈ শ্ববৈত ছনীহ, হ্নকব মাএ সংগে শ্ববৈত ছনখিন। কখনো–কখনো হ্নকব মামী সভ সেহো শ্ববৈত ছনখিন,

हमर दूनू सबहोजि त बहितै छलीह। किछु पुरुष लोकनि सेहो आरि जागल छलाह।
प्राची रुचीकें मौसी कहैत छलखिन आ हिनको गोष्ठीमे सम्मिलित करबाक प्रयास करैत छलीह, मुदा रुचीकें ओहो सभ परिवर्तित नहि क' सकलीह। एकदिन कहलनि जे द्विरागमनक बाद अहाँक संग रह' लगतीह त देखबै सभ बदलि जेतनि, नैहरमे लाज होइत छनि।
हुनकर माए पुछलनि, 'अहाँक रुचि सभ तँ पढ़ल–लिखल हेतीह ने ? '
हम निरुत्तर भ' गेल रही।
हमरो तीनटा छोटि रुचि अछि। ओकरो सबहक पढ़ाइक स्थिति त बैह छै।
हमर चित्त शांत भ' गेल रहए। हमर सभ प्रश्नक जबाब हमरा भेटि गेल छल।
चमत्कार भेलै जे रुचीकें बदलबाक हमर प्रयास बन्द भ' गेल। हम फेर हुनका पढ़बाक जिद्द नै केलियनि, फेर घरसँ बाहर जेबाक लेल नै कहलियनि।
हम सोचि लेने रही जे हमरा संग जखन रह' लगतीह तखन हम प्रयास करब, आ जँ तैयो संभव नै भेल त अपना बेटीकें खूब पढ़एबाक लेल बचसँ प्रयास करब।
हमरा लागल जेना अस्तित्व हमरा बैह देलक अछि जे हमरा आ हमरा परिवारक लेल जरूरी अछि, अस्तित्वकें हमरा संग हमर परिवारोक लेल व्यवस्था करबाक छैक।
एकदिन जखन एसगर रही त अपनेसँ गप होइत रहए।
'जँ रिवाजसं पहिने प्राचीकें देखने रहितियनि त .... ? '
'त की ? बैह होइतै जे भेलैए। बचा जे–जे

মংগেত ছৈক সে সভটা ওকব মাএ–বাঁপ নৈ দৈ ছৈ, বঁচাকেঁ বৈহ দেন জাগ ছৈ জে মাএ–বাঁপ ওকবা নেন ঠীক বুঝৈত ছৈ। খহাঁ জান' চাহৈত ছী ত কখনো পুছিযৌ প্রাচীকেঁ জে হুনকা সভকেঁ কেহেন নড়কা পসন্দ হেতনি।'

এক দিন হুনকা পুছনিযনি জে খহাঁ নেন কেহেন ববক খোজ ভ' বহন খছি, ত প্রাচী চুপ বহি গেনীহ, হুনক মাএ কহননি, কাল্হি খবিতে ছথিন, কহবেঁ কবতাহ।

প্রাচীক পিতা কনাকাব ছথিন, কহননি জে নড়্কাক নেন হমবা মোনমে শ্রঞ্জক ছবি খাবি বহন খছি, খাঁখি, নাক,মুঁহ,কেশ সভ এহেন জেনা হম সভ শ্রঞ্জক ফোটৈমে দেখৈত ছিযনি, গাঁজিনিযব খথবা ডাঁক্টব হোথি, হঁসমুখ হোথি, ঘব–দুখাবি– পক্কা মকান হোনি, খেত–পথাব হোগন।

হমব সাব পুছনখিন জে গনবেঁ কত্ত ত কহনখিন, সে হমব স্থিতি ত জনিতে ছী খহাঁ সভ জে কিছু গনবাঁক ওকাদি নৈ খছি হমবা, তখন ভগবানে কোনো উঁপায নগেথিন ত হেতৈ।

কিছু গোটৈকেঁ হঁসী নাগি গেন বহৈ। হমবা হুনক কল্পনা,খাস্থা খা বিশ্বাসপব খাশ্চর্য ভেন বহ্য, হ্মদা পৈংতীস ববখক বাঁদ জখন প্রাচীসঁ ভেঁট ভেন ত বঁড়ৗ বাতি ধবি হম সভ গোটৈ হুনকে মুঁহেঁ হুনক পিতাক সপনা সাকাব হেবাঁক কথা স্বনৈত বহি গেনহুঁ খা বিশ্বাস ভেন বহ্য জে খস্তিত্বক নেন সভ সংভব ছৈ।

পটনা / ১৪.০৬.২০২১

(১৪)

দর্শন : খগ্নিদেবক

একটা খুশীক সমাচাব প্রাপ্ত ভেন জে বৈংকক প্রতিযোগিতা

পবীক্ষামে সফন ভেনহুঁ। হ্মজহহহবপ্পব ক্ষেত্রমে পন্দ্রহ গোটেক চযন ভেন বহি, পন্দ্রহমমে হমব নাম বহ্য। রঁহ্ত হর্ষক রাঁত ছনৈ।

থোড্রেঁ দিনমে একটা দ্খদ সমাচাব ভেটন জে একটা রেঁটী জন্ম নেননি খা ছঠিহাবক প্রাত দেহ ছোড়ি দেননি।

দ্বিবাগমন নহি ভেন ছন, রিরাহক তেসব সান হেরাঁক পবম্পবা ছনৈ। ওহি সময ধবি হমবা নোকবী ভেটি জেরাঁক খাশা ছন।

দ্বিবাগমনক দিন তয ভ' গেনৈক, হ্মদা রঁহানীক চিট্ঠী নহি খাযন।

হমবাসং ছোট তীনটা রঁহিন ছথি। দূ গোটেক রিঁদাগবী ভ' গেন ছননি,খারি গেন ছনীহ। সভসং ছোট রঁহিনক দ্বিবাগমন নহি ভেন ছননি। কিছু ওঁব রিঁদাগবী হোযরঁ শেষ ছনৈক।

দ্বিবাগমন দিন কিছু হফাটে নেরঁক হেত্তু মধ্রঁনীসঁ রীস রুপৈযা ভাড় াপব একটা কৈমবা খননহুঁ। হমবা সংগ হমব খন্বজ জাএরঁনা ছনাহ। সাম্বব জেরাঁসঁ পহিনে একটা দসটকহী ভজেরাঁক নেন গামক চৌক পব গেন ছনহুঁ। হাগ স্কূন নগ চাহক দোকানপব চাহ পীরিঁ বহন ছনহুঁ। সংগমে একটা ভাগ সাহেরঁ ছনাহ জে হাগ স্কূনমে শিক্ষক ছনাহ। হম সভ দ্বিবাগমনক রিষযমে গপ ক' বহন ছনহুঁ।

সডকসং পছিম পোখবিক ভীড়পব কিছু গোটেকেঁ দৌড়ৈত দেখনিঐ। কিছু হল্লা সেহো শ্বরু ভেনৈ। 'খাগি নাগি গেনৈ' হল্লা করৈত নোক ভাগন জা বহন ছন। হম সভ সডকপব খারিঁ দেখনিঐ পূরঁ দিস ত খাগিক প্রচন্ড রুপক খাভাস ভেন। ভাগ সাহেরঁ কহননি,

মৌ,নগৌএ ওা আগি ভবিসক ককনামে ছৈ। কহনিযনি,
হমবা ত নগৌএ জেনা নগেমে লোগ। ভাগ সাহেবঁ
কহননি, অপন সবঁহক ভগবঁতী এতে কমজোব নৈ ছথি,
চনহ,চাহ পীবঁহ।
চাহ পীবি জখন সডকপব আবি হেব তকনিঐ পূবঁ
দিস ত ঐ বেঁব ধধবা বঁহ্ত নগ স্পষ্ঠ ভেন। কহনিযনি,
ভাগ সাহেবঁ, ওা ত বঁহ্ত নগ বুঁঝাগএ। ওম্হবসঁ এক
আদমী দৌড়ৈত আবি বহন ছন, ও কহনক, আগি অহী
সবঁহক ঘৈনমে অছি।
ভাগ সাহেবঁ হমবা সাগকিনক পাছাঁ কৈবিযবপব
বৈঁসনাহ। হম সভ ভগনহুঁ ঘৈন দিস। পছবাঁগ
ঘৈনমে বহী ত এক গোষ্ঠৈ কহননি, অহী সবঁহক ঘবমে
ধেনে অছি।
সাগকিন পবসঁ উঁতবি গেনহুঁ। কহনিযনি ভাগ সাহেবঁ,
আবঁ স্থিব ভ' জাহ, আবঁ জখন ঘবমে আগি পকড়ি
নেনকৈ, ত হম সভ কী ক' সকৈত ছী।
সাগকিন গ্বড়কবৈঁত হম সভ ঝষ্টকাবনে ঘৈনমে
পহুঁচনহুঁ। এক গোষ্ঠৈক দববঁজ্জাপব সাগকিন বাখি
অপন ঘব দিস তকনহুঁ।
এহেন দৃশ্য এতেক নগসঁ ঐসঁ পহিনে কহিযো নহি দেখনে
বহী।
এক পতিযানীসঁ ঘব সভ জবি বহন ছন। নোক অসহায
ভেন দূব হটিক' অপন-অপন ঘব জবৈত দেখি বহন
ছন। জকব ঘব বাঁচন ছনৌ, ও সভ অপন-অপন
চাবপব পানি ছিটৈবাঁক জোগাবমে নাগন ছন।
ভাগ সাহেবঁক পত্নী নৈহব গেন ছনথিন। ঘবমে জংজীব
আ তানা নাগন ছনৌ, কিছু নহি বাঁচি সকননি। হ্নকা
দ্আবিপব কিছু কপড়া ছনৌ, হ্নকব ভগিনী কপড়া

समेटैक' रँगनक खेतमे फेकि देलकै। कपड़ ामे एकटा रँचा छलै, से चिचिया उठल तखन देखलकै त चिन्हलकै जे रँची(हमर छोट रँहिन)क एक रँरखक रँचा अशोक छलै। रँची ओहि आँगन रँचाकें खेलरैत गेल छल, सूति रहलै, त हुनके द्‌आरिपर कपड़ ासं टँकिक' अपना आँगन आरि गेल छल। एत' आगि नगरासँ पहिने घरक सामान सभ निकालिक' राँहर फेक' लागल छल, रँचा मोन पड़लै त भागल ओहि आँगन, हुनका द्‌आरिपर रँचाकें नहि देखि रँचैन भेल, तदा किछुए पलमे खेतमे रँचाकें पारि ओकरा लेने भागल अपना आँगन दिस। अपना आँगन जेराँक रस्ता अग्नि देरता रँन्द क' देने छलथिन त घरक सभ गोटेके संग घरक पूरँ परती खेतमे स्थिर भ' गेलीह।

भाग साहेरँ रँह्त उद्विग्न छलाह। घरमे की कत' राखल छलनि,से हुनको नहि रूँझल रहनि। आरँ कोनो उपाय नहि छलनि किछु रँचा सकराँक।

घरसँ किछु दूर हटैक' खेते-खेते अपना घरक पूरँ पहुँचलहुँ त सभ गोटेकें स्वरक्षित देखि संतोष भेल। घरपर हमर छोट दू टा अनुज छलाह, एकटा राँरह रँरखक, दोसर पाँच रँरखक। हमरासँ छोट तीनू रँहिन छलीह, माए छलीह, राँरू छलाह।

ओ सभ गोटे रँह्त सामानकें घर आ दररँज्जासँ निकालिक' खेतमे फेकि देने छलाह। टेरँुल, कुरसी,पेटी,राँकस, कपड़ ा, रर्तन आ किछु अनाज रँचा लैत गेल छलाह। सभसँ नीक राँत हमरा लागल जे लोक सभ स्वरक्षित छल, भागिन सेहो रँचि गेल छल। मधुरँनीसँ पानिरँला टैंकर अयराँसँ पहिने घर सभ

জবি গেন ছন। ঢৈঁকব খাএন ত জবন খাক্ষ সর্ৱহক খাগি মিন্নৌনক। সে হোগত–হোগত সাঁঝ ভ’ গেনৈ। কয ঢৌ সমস্যা ঠাঢ় ভ’ গেনৈ।

ওকব প্রাতে দ্বিবাগমন খার্ৱ সংভর নৈ ছনৈ। র্ৱাবহ দিন র্ৱাদ একঢৌ দিন ছনৈ। ওকব র্ৱাদ দিন নৈ ছনৈ।

ফ্ধদা, কান্হি দ্বিবাগমন নৈ হেতৈ, ঞ সমাদ ন’ ক’ ককবা পঠাওন জাএ নদাবী।

এক গোঢৈ গেনাহ বহিকা। মামা বহিকা হাগ স্কূনমে সহাযক প্রধানাধ্যাপক ছনাহ।

হ্নকা স্বচিত কএন গেননি।

মামা সাগকিনসঁ গেনাহ নদাবী। ওত’ গীত–নাদ চনি বহন ছনৈ।

নোক হমব সর্ৱহক প্রতীক্ষা ক’ বহন ছন। মামাকেঁ দেখিক’ নোক চিন্তামে পড়ি গেন। মামা সভ সমাচাব কহনখিন। মামা দোসব দিনক সূচনা দৈত বহিকা ঘূমি গেনাহ।

সর্ৱেবে কিছু র্ৱাঁস, খঢ়, সার্ৱেক জৌব খা কিছু খাদ্য সামগ্রী ন’ক’ একঢৌ ঢৌযব গাড়ী খাএন নদাবীসঁ। মামা গামসঁ সেহো কিছু খাএন।

হমব ছোঢৈ র্ৱহিনক সাস্বব নখনপঞ্জীসঁ শ্রেম দান কবয কিছু গোঢৈ এনাহ।

খপন র্ৱঁসরিঞ্জীসঁ সেহো কিছু র্ৱাঁস কঢৌওন গেন।

জন্দী–সঁ–জন্দী দূঢৌ ঘব তৈযাব কবর্ৱাক প্রযাস ভেন। মধ্র্ৱনীসঁ শফীক্ফন্নাহ খংসাবী,কাংগ্রেস পার্ঢীক রিধাযক ঘবক সভ সদস্য নেন হৈডনূমক কপড়া ন’ক’ এনাহ। কিছু খার্থিক মদতি সেহো কেনখিন।

প্বর্ৱাগ ঢৈনসঁ র্ৱনদের র্ৱার্ৱূ ওকীন সাহের্ৱ, পছ্র্ৱাগ ঢৈনসঁ হবী র্ৱার্ৱূ, মাস্ঢব সাহের্ৱ খা ঔব নোক সভ ওহি

द्विदिनमे मदति कयलाक लेल सोझाँ आबि गेलाह। लोकत गोष्ठीक सहयोगसँ द्विदिन काठेक आसान भ' गेल।
जत' पन्द्रह हाथक दबड़्डा छल ओहि ठाम एकटा एकचाबी ठाढ़ भेल।
जेना-तेना एकटा भनसा घर तैयार भेल।
जत' गढ़्ढा छल ओत' ओतहि टा कोठरीक घर तैयार भेल।
टाबह दिनक टाद कोठाटेना घरसँ आबि टचीकें आमी कोठरीमे मास दिन रितार' पड़लनि। मास दिनक टाद दक्षिण दिस एकटा नमहर घर बहटानेल तैयार भेल आ ओहिमे द्विरागमनमे भेटैल पलंग राखल गेल त' ओहि घरमे जेटाक आ ओहि पलंगपर विश्राम करयाक अवसर भेटैलनि।
आगिनगीसँ हानि ई भेलै जे छओ मास धरि लोक घरहटैमे लागल रहल, लाभ ई भेलै जे पहिल टेर लोक गम्भीरतासँ ईंटाटेना घरक कल्पना केलक। आ एकर श्रेयक हकदार रैह अबोध धिया-पूता सभ छल जे चारि घरवासीटेना हमर प्रबना आँगनक पतोगसँ छाड़ल गढ़्ढामे भगवानक पूजा करैत काल सलाग खरडिक' आगवर्त्ती लेसि रहल छल, जे समयपर कियो देखि नहि सकलै।
ओ अबोध सभ नै जनैत छल जे भगवानक पूजा केनासँ आगि पकडि लेतै आ एतेक घर जरि जेतै।
सत कही त लोकत चेतन लोक सभ, लोकत पठन-लिखन लोक सभ त सभटा जानियो क' एकर चिन्ता नहि करैत छथि जे पूजाक नामपर जे प्रदर्शन कएल जा रहल अछि ओगसँ ककरो किछ क्षति त ने भ'

बहैत छैक।
धिया-पूता त जेहने देखैत अछि, सैह सिखैत अछि, सैह करैत अछि।

(१३)
आगिक बाद आगि
बँची किछुए दिनमे हमरा परिवारक आवश्यकताक अनुरूप अपनाकेँ बना लेलनि।
माएकेँ काजुक प्रतोह भेटि गेलनि। गृहस्थ परिवारक काजसँ पूर्ण परिचित छली ओ बँची। ओहिघरमे माए,बाबू,दू टा भाए,दू टा भाउज,चारिटा भातिज आ एकटा भतीजीक संग छली, एत' सासु,ससुर,पति, छओ आ चौदह बरखक दू टा दीय'र आ एकटा बियाहल ननदिक बीच प्रसन्न रहए जल्दी सीख गेली।
अगिलगीक दुख क्रमशः कम होइत गेलै। जीवन सामान्य हुअ' लगलै। हिनक पढ़ाइ-लिखाइक लेल जे किछु सोचने रही, से स्थगित भ' गेल । हम यथास्थितिकेँ स्वीकार क' लेलहुँ आ अपन नोकरीक प्रतीक्षा करय लगलहुँ।
एक दिन अपन दरबज्जापर हम एसगर बैसल रही। पछुआड़ बैलक बँटैहा कका कतहुसँ जा रहल छलाह। हमरा सोर पाड़लनि। कहलनि, अहाँक घराड़ीक सटले पूब खेत बिका रहल छै, अहाँकेँ कोनो व्यवस्था हुए त' सामनेबला सबा दू कट्ठा भेटि सकैए, विचारिक' जल्दी करू, ने त बिका जेतै।
एकटा नव समस्या सोझाँमे उपस्थित छल, बिन्नु समस्याक समस्या। हम सोचय लगलहुँ, हमरा बैंकमे नोकरी त भेटबे करत, कते देरी हेतै, दू मास...चारि मास

যৌহ নে। হম এখন কোনো তরহেঁ জঁ পাগক ব্যরস্থা ক' নৌ ছী ত খেত কীনি সকৈত ছী। সমাধান ছনি রঁচী নগ। জঁ হ্নক গহনা রঁন্ধক ধ' ক' পাগক ব্যস্থা ক' নৌ ছী ত সংভর খছি, খন্যথা নহি। ঘবাড় ারঁনা জমীন ছৈ, তেঁ ন' নেরঁ জরুবী নাগন।

হমবা মোন পড়ন, দূ সান পহিনে ওা গহনা রঁন্হকী ধ' ক' ছোৰ্ট রঁহিনক রিরাহমে ঁউপযোগ কেনে বহী, রঁাদমে পৌধা সংবক্ষণমে নিযোজিত ভেনাপব এক রেঁব ছও মাসক পাগ ভেৰ্টন ত গহনা ছোড় া নেনহুঁ ।

হম রঁচীসঁ প্বছনিযনি ও তৈযাব ভ' গেনীহ। হম রঁাবূঁকেঁ কহনিযনি সভ রঁাত। ও প্বছ্ননি জে ককবা নামে নিখরিঁঐ। হম হ্নকা খপনে নামপব নিখা নেরঁ' কহনিযনি। সৈহ ভেনৈ। গহনা মধ্রঁনীমে রঁন্হক বাখন গেন। দূ কষ্ঠা সরঁা পাঁচ ধ্ব খেত প্বরঁাগ ৎনৈক রঁ্ধন ঠাকুবসঁ রঁাবূঁক নামপব ০+.০৩.১৯৭৪ ক' মধ্রঁনীমে বজিস্ট্রী ভেন। হমব পড় াসীক সামনেরঁনা খেত ও নিখৌননি।

রঁচীকেঁ রিশ্বাস বহনি জে পহিনে জকাঁ হেব সাতো খঠন্নী হমবা নগ রাপস খারি জাএত, জঁ হ্নকা বূঁঝন বহিতনি জে খারঁ ওা গহনা হমবা রাপস নহি ভেৰ্টত, ত ও এক্ত খাসানীসঁ খপন পেৰ্টৌসঁ নিকানিক' সহর্ষ নহি দীতথি। ও নহি জনৈত বহথি জে ও গহনা খারঁ মাৰ্টিমে পবিরর্তিত ভ' গেন খছি।

হমহী কহাঁ জনৈত বহিঐক জে হমবা নোকবী ভেৰ্টরঁামে এক্ত দেবী ভ' জাএত খা পবিরাবক স্থিতিক কাবণ হমব প্রাথমিকতামে গহনা নহি বহি জাএত ।

ক্যা নহি জনৈত বহৈ জে দেশীক স্থিতি এহেন ভ' জেতৈ, ঁউত্তব প্রদেশীক চ্নারমে গন্দিবা গাঁধী এহেন নেতাক

जीतकें बाजनाबायण द्वाबा चुनौती देन जेतै, गनाहाबाँद हाओ कोर्ट हुनक जीतकें खबैध घोषित क' देतै, प्रधान मन्त्री गन्दिबा गांधीसँ गस्तीफ़ । मांगन जेतै, सौंसे देशमे हंगामा शुरू भ' जेतै आ प्रधान मन्त्री द्वाबा गस्तीफ़ । देबाँक स्थानपब देशमे खापातकान नागू भ' जेतै आ बैंकमे बँहानी सेहो स्थगित भ' जेतै ।
क्या नै जनैत बहै, ख़दा सभ भेनै ।
नोकबीक प्रतीक्षामे मास पब मास बीतन चन गेन ।
हम एक बेंब सेंट्रेन बैंकक क्षेत्रीय कायनिय ख़जथफ़बप्पब गेनहुँ पता नगबै' । एकटा ब्याजी छनाह ए.एफ.ओ. । कहनियनि, हमबा सेनेक्शन भेना दस मास भ' गेन, एखन धबि बँहानीक चिट्ठी नै भेटैन खछि । ब्याजी ख़स्किखाओत कहननि,ठीक कहै छी, दस मासमे त बँचा भ' जाओ छै । ब्याजी एते कहिक' खपन काजमे ब्यस्त भ' गेनाह ।
हम यूनियनक सेक्रेटबीसँ सम्पर्क केनहुँ, ओ ककबोसँ गप केननि, हमबा कहननि, टोओम नगेगा मगब होगा निश्चित ये भबोसा बखिए ।
हमबा सचिब महोदयक बचनपब भबोस भेन, घब एनहुँ खा जहिना प्रतीक्षा कबैत छनहुँ, तहिना फेब प्रतीक्षा कब' नगनहुँ ।
घब, कैटैना चौक,मधुबँनी बाचनानय यैह हमब ठेकाना छन ।
हमब गामक ख़खियाजी एकदिन पबम शुभचिन्तक जकाँ बुझौननि, बिद्यार्थी, एना गाममे निश्चिन्त भ'क' बैसनासँ खाओ के समयमे नोकबी नै हैत, नोकबी बिना दौड़-धूपके नै होओछै, एक बेंब पटना जाउ, एम एन ए सँ

𑒦𑒹𑓀𑒙 𑒏𑒩𑒴, 𑒧𑒳𑒐𑓂𑒨 𑒧𑒢𑓂𑒞𑓂𑒩𑒲𑒮𑒿 𑒦𑒹𑓀𑒙 𑒏𑒩𑒴, 𑒖𑒩𑒴𑒩𑒞 𑒯𑒹𑒞𑒻 𑒞 𑒯𑒧𑒯𑒴𑒿 𑒖𑒹𑒥𑒻, 𑒏𑒼𑒢𑒰 𑒢𑒹 𑒯𑒹𑒞𑒻 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒋𑒢𑒰 𑒥𑒻𑒮𑒢𑒰𑒮𑒿 𑒞 𑒥𑒻𑒮𑒢𑒹 𑒩𑒯𑒱 𑒖𑒰𑒋𑒥 ।

𑒯𑒧 𑒢𑒱𑒬𑓂𑒔𑒱𑒢𑓂𑒞 𑒩𑒯𑒲 𑒖𑒹 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲 𑒦𑒹𑒙𑒥𑒹 𑒏𑒩𑒞, 𑒮𑒦𑒏𑒹𑓀 𑒕𑒼𑒛𑓃𑒱 𑒏’ 𑒐𑒰𑒪𑒲 𑒯𑒧𑒩 𑒥𑒯𑒰𑒪𑒲 𑒏’ 𑒠𑒹𑒞𑒻 𑒮𑒹 𑒞 𑒮𑓀𑒦𑒫 𑒢𑒻 𑒕𑒻 । 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒧𑒳𑒐𑒱𑒨𑒰𑒖𑒲 𑒋𑒯𑒱 𑒮𑒦𑒏𑒹𑓀 𑒤𑒰𑒪𑒞𑒴 𑒥𑒰𑒞 𑒥𑒳𑒗𑒻 𑒕𑒪𑒰𑒯 । 𑒯𑒧𑒩 𑒣𑒱𑒞𑒰𑒖𑒲𑒏𑒹𑓀 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒏𑒯𑒪𑒐𑒱𑒢 । 𑒯𑒧𑒩 𑒣𑒱𑒞𑒰𑒖𑒲 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒧𑒳𑒐𑒱𑒨𑒰𑒖𑒲𑒏 𑒂𑒬𑓂𑒫𑒰𑒮𑒢𑒣𑒩 𑒧𑒼𑒯𑒱𑒞 𑒦𑒹𑒪𑒰𑒯 । 𑒁𑓀𑒞𑒞𑓁 𑒣𑒙𑒢𑒰𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒼𑒑𑓂𑒩𑒰𑒧 𑒥𑒢𑒪 । 𑒯𑒧𑒩 𑒣𑒩𑒼𑒮𑒲 𑒁𑒧𑒱𑒩𑒲𑒪𑒰𑒪 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 (𑒯𑒳𑒢𑒏𑒼 𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦 𑒧𑒳𑒐𑒱𑒨𑒰𑒖𑒲 𑒏𑒯𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒢𑒱) 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒁𑒣𑒢 𑒖𑒹𑒚 𑒥𑒹𑒙𑒰𑒏 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲 𑒪𑒹𑒪 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒰𑒮𑒧𑒹 𑒧𑒳𑒐𑒱𑒨𑒰𑒖𑒲𑒏 𑒮𑓀𑒑 𑒦𑒹𑒪𑒰𑒯 ।

𑒣𑒙𑒢𑒰 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 । 𑒬𑒤𑒲𑒏𑒳𑒪𑓂𑒪𑒰𑒯 𑒁𑓀𑒮𑒰𑒩𑒲, 𑒏𑒰𑓀𑒑𑓂𑒩𑒹𑒮𑒏 𑒋𑒧 𑒋𑒪 𑒋 𑒮𑒰𑒯𑒹𑒥 𑒮𑒿 𑒦𑒹𑓀𑒙 𑒏𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 । 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒏𑒰𑒑𑒖𑒣𑒩 𑒮𑓀𑒏𑓂𑒭𑒹𑒣𑒧𑒹 𑒪𑒱𑒐𑒱 𑒏’ 𑒠𑒹𑒥’ 𑒏𑒯𑒪𑒢𑒱 । 𑒠𑒹𑒪𑒱𑒨𑒢𑒱 । 𑒏𑒯𑒪𑒢𑒱, 𑒧𑒳𑒐𑓂𑒨 𑒧𑒢𑓂𑒞𑓂𑒩𑒲 𑒧𑒯𑒼𑒠𑒨 𑒮𑒹 𑒥𑒰𑒞 𑒏𑒩𑒞𑒰 𑒯𑒴𑒿, 𑒫𑒼 𑒁𑒑𑒩 𑒥𑒢𑒰𑒋𑓀𑒑𑒹 𑒞𑒼 𑒥𑒞𑒰𑒅𑓀𑒑𑒰 𑒞𑒥 𑒖𑒰𑒃𑒋𑒑𑒰 𑒧𑒱𑒪𑒢𑒹 ।

𑒮𑒰𑒿𑒗𑒧𑒹 𑒋𑒪𑒰𑒯 𑒞 𑒏𑒯𑒪𑒢𑒱, 𑒅𑒿𑒢𑒏𑒰 𑒏𑒯𑒢𑒰 𑒯𑒻 𑒏𑒱 𑒥𑒻𑓀𑒏 𑒏𑒹 𑒧𑒰𑒧𑒪𑒹𑒧𑒹 𑒯𑒧𑒪𑒼𑒑 𑒏𑒳𑒕 𑒢𑒯𑒲𑓀 𑒏𑒩 𑒮𑒏𑒞𑒹 𑒯𑒻𑓀, 𑒮𑒱𑒪𑒹𑒏𑓂𑒬𑒢 𑒯𑒼 𑒑𑒨𑒰 𑒯𑒻 𑒞𑒼 𑒠𑒹𑒩-𑒮𑒥𑒹𑒩 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲 𑒞𑒼 𑒧𑒱𑒪𑒹𑒑𑒲 𑒯𑒲 । 𑒧𑒳𑒐𑒱𑒨𑒰𑒖𑒲 𑒏𑒯𑒪𑒢𑒱, 𑒔𑒪𑒴 𑒂𑒥 𑒧𑒼𑒢𑒧𑒹 𑒄 𑒢𑒯𑒱 𑒢𑒹 𑒯𑒻𑒞 𑒖𑒹 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒰𑒮 𑒢𑒻 𑒏𑒹𑒪𑒱𑒨𑒻 𑒂 𑒧𑒳𑒐𑓂𑒨 𑒧𑒢𑓂𑒞𑓂𑒩𑒲 𑒧𑒯𑒼𑒠𑒨 𑒏𑒯𑒱 𑒠𑒹𑒪𑒢𑒱 𑒞𑒐𑒢 𑒔𑒱𑒢𑓂𑒞𑒰 𑒏𑒩𑒥𑒰𑒏 𑒏𑒰𑒖 𑒢𑒻 𑒕𑒻 ।

𑒒𑒩 𑒂𑒥𑒱 𑒤𑒹𑒩 𑒯𑒧 𑒍𑒯𑒱𑒢𑒰 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒣𑓂𑒩𑒞𑒲𑒏𑓂𑒭𑒰 𑒏𑒩’ 𑒪𑒑𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒖𑒹𑒢𑒰 𑒣𑒯𑒱𑒢𑒹 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒩𑒯𑒲 ।

𑒐𑒹𑒞 𑒏𑒲𑒢𑒥 𑒋𑒐𑒢 𑒯𑒧𑒩 𑒣𑒩𑒱𑒫𑒰𑒩𑒏 𑒂𑒫𑒬𑓂𑒨𑒏𑒞𑒰 𑒢𑒯𑒱 𑒕𑒪𑒻𑒏 । 𑒣𑒩𑒱𑒫𑒰𑒩𑒏 𑒂𑒫𑒬𑓂𑒨𑒏𑒞𑒰 𑒕𑒪𑒻𑒏 𑒣𑒰𑒿𑒔-𑒕𑒍 𑒂𑒠𑒧𑒲𑒏 𑒖𑒪𑒐𑒻, 𑒦𑒼𑒖𑒢,𑒏𑒣𑒛𑓃𑒰 𑒏 𑒐𑒩𑓂𑒔,𑒮𑒧𑒨-𑒮𑒧𑒨𑒣𑒩 𑒣𑒰𑒯𑒳𑒢𑒏

উঁচিত সকোব,সব-ক্থ্ৰ্ম্ব্রমে আরশ্যকতানুসাব সময-সমযপব ভাব-চংগেবাক ব্যরস্থা, সময-সমযপব ব্রাহ্মণ-ভোজনক ব্যরস্থা আদিমে আরশ্যক খর্চক নেন টাকাক জোগাব।
ও জোগাব হথপৈঁচসঁ শ্বদ্ধ হোগত-হোগত খেত ভবনা তক জাগত ছন। খেতক উঁপজাসঁ তীন-চাবি মাসক কাজ চনৈত ছন। ফেব খেতীক নেন রৈহ জোগাব হোগত ছন। তৈনেমে দূ-তীন ঘব ছোড়ি ক' সভ ঘবক স্থিতি মোটা-মোটী এহনে ছনৈ।
এহনো স্থিতিমে মুড়ন, উঁপনযন,রিরাহ,শ্রাদ্ধ,রঁবখী আদি কাজমে নোক নীক ভোজনক ব্যরস্থা কবিতে ছন চাহে এহি নেন খেত ভবনা দের' পড় অথরা রেঁচ' পড়।
ভোজেমে অথরা রবিযাতীমে নোককেঁ জী-ভবি নীক-নিক্ত খেরাক মৌকা ভেটৈত ছনৈক। তেঁ নোক ভোজক নামপব সরঁ তবহক সহযোগ দেরা নেন তৈযাব বহৈত ছন। শ্রাদ্ধক ভোজ দূ দিন হোগ ছনৈ, তেঁ একব আকর্ষণ রেশী ছনৈ। ভোজ নোককেঁ এতেক আকর্ষিত করৈত ছনৈ জে কোনো রৃদ্ধ নোককেঁ দেখিতে নোকক সোম্মাঁ দূ দিনক ভোজক দৃশ্য উঁপস্থিত ভ' জাগ ছনৈ-পূড় ী-জিনেরী,খাজা-ফঁগরা, বংগ-রিবংগক তড় ্আ-তবকাবী আ চটনী, র'ড়-র'ড় ী, দহী-চিন্নী-সকরৌড় ী আদিক সংগ হাথ জোড়নে পাঁতে-পাঁতে ঘ্মৈত কর্তাক রিনীত ভার- 'অপনে নোকনি সন্তুষ্ঠ হেরেঁ, তখনে হমবো উঁদ্ধাব হৈত।' সরজানা ভোজ কম হোগ ছনৈ।
খানী প্বকখে সভ জখন ভোজ খাএ জাগ ছনাহ ত স্ত্রীগণ সভ অপনানে' ভোজন নৈ রনরৈত ছনীহ, দিনকা কিছু রাঁচন বহৈ ছননি সে অথরা ঘবমে চূড় া অথরা ওব কিছু বহৈ ছননি ত নূন,গুড় অথরা মূব সংগে ख্র াক'

সূতি রহৈ ছলীহ। পুরুখ সভ একর চিন্তা নহি করৈত ছলাহ জে স্ত্রীগণ সভ কী খেলনি। স্ত্রীগণ সভকেঁ ভোজন নৈ রনর' পড়ৈত ছলনি, এতরেঁসঁ প্রসন্ন রহৈত ছলীহ। সরঁজানা ভোজ দিন ত হুনকো সভনে' পারনি ভ' জাগত ছলনি। ঘরক স্ত্রীগণকেঁ ভোজে দিন ভানস-ভাতসঁ ঋরকাশ ভেটৈত ছলনি।

সামান্য দিনমে সেহো কোনো ঘরমে স্ত্রী-পুরুখক ভোজন এক রেঁর নহি হোগত ছলৈ।

সভ পুরুখ ঋা ধিযা-পুতাকেঁ পরসন দ' দ' ক' খুঋাক' জে কিছ রঁচি জাগ ছলৈ, সে নূন,মূর ঋাকি গুড় সংগে ঋাক' রহি জাগত ছলীহ স্ত্রীগণ সভ।

রেঁশী ঘরমে ভাত তখনে রনৈ ছলৈ জখন কোনো পাহুন ঋরৈঁ ছলখিন। পাহুনক নেন ভাত,দানি,তরকারী,তড়্ঋা,কনে ঘী ঋা দহীক র্যরস্থা কোনো তরহেঁ ঋরশ্য কএন জাগত ছলনি। পাহুনকেঁ খুঋাক' ঘররাঁরী ভোজন করৈত ছলাহ।

ঘররাঁরীক ভোজনমে রেঁশী কান রোটী,দানি,ঋল্হুঋাক প্রধানতা রহৈত ছলৈ। রোটী গহুম,মড়ুঋা,খেসারীক রনৈত ছলৈ। জকরা খুঁট্টাপর মহীস রহৈত ছলৈ, ওকরে দূধ-দহী ভেটৈ ছলৈ। জকরা খুঁট্টাপর মহীস নৈ ছলৈ, ওকরা ঘরমে ক্যা দুখিত পড়ী জাগ ছলৈ তখনে ঋথরা কোনো পাহুন ঋরৈঁ ছলখিন তখন দূধ কীনন জাগ ছলৈ। ধিযা-পুতাকেঁ সেহো ওহীমে সঁ রঁচাক' দ' দেন জাগ ছলৈ।

হমর রাঁরাঁ মহীস পোসৈত ছলাহ। হমর মম্মিনী রঁহিনক দ্বিবাগমনক সময মহীস খুঁট্টাপর সঁ গেন, ফের কহিযো খুঁট্টাপর মহীস নৈ ঋাএন।

রঁহুত দুখিত পড়নেপর ককরো সমতোনা খেরাঁক ঋরসর

ভেল্টৈত ছলৈক, নে ত কীনিক’ হ্নন খৈৰ্ঁ সংভর নৈ ছলৈ। রাঁড় ীমে কেবা ককরো–ককরো বহৈত ছলৈ, ত মাটিতব গাড়ি ক’ ডারাঁ ন’ ক’ ধূকিক’ পকাক’ খাগত ছন। হমবো সরঁহক রাঁড় ীমে কেবা, নেরোঁ আ অবড়নেরাঁ ছন। কেবাক উঁপযোগ কতহ্ ভাব পঠেরাঁমে কএন জাগত ছন, একটা চংগেবামে এক কাত পাকন কেবা, দোসব কাত দহীক ভাব নোকপ্রিয ছন।

পাকন কেবাক উঁপযোগ চৌঠচন্দ্র পারনিমে আ কেবা ঘৌড় অথরা হথোক উঁপযোগ ছঠি পারনিমে সেহো হোগত ছন। আমক মাসমে অপনা গাছক আম খেরাঁক আনন্দ ভেল্টৈত ছলৈক। হমবো সরঁহক আমক গাছ দ্‌গস্থিানমে ছন,প্ববনা ঘবাড় ী নগ সেহো কিছু গাছ ছলৈ। নরঁকা ঘবাড় ীপব সেহো রাঁরাঁ কনকতিযা আ গুঞ্জভোগ আমক কিছু গাছ নগৌনে ছনাহ জে হড়ৈ ছলৈ। দ্‌গস্থিানমে একটা রেঁনক গাছ সেহো ছলৈ।

গবীরী এহি নেন ছলৈ জে ঘবমে ছও–সাত আদমীক সামান্য জনখৈ–ভোজনক অতিবিক্ত সময–সময পব ঘবক মবম্মতি,খেতীমে নাগত আ ভোজ–ভাতক পবম্পবাক নির্বাহি করৈত সভ সান কিছু খেত ভবনা পড়রাঁক কাবণে জোত যোগ্য খেত কম ভেন জা বহন ছলৈ আ জে খেত ছলৈ তাহিসঁ আরশ্যকতানুসাব উঁপজ নৈ প্রাপ্ত হোগত ছলৈ। রাঁহবী আমদনী নৈ বহরাঁক কাবণে নোক সভ কিছু নেন খেতপব আশ্রিত বহৈত ছন আ খেতী ভগরান ভবোসে চনৈত ছলৈ।

নোকবীক প্রতীক্ষা ধীবে–ধীবে কঠিন ভেন জা বহন ছন।

একদিন এক পাঁতী নিখা গেন :

‘কহিযা তোহেব মূঁহ দেখরৌ গে, রঁহানীক চিঠ্ঠী।’

আ একটা গীত ওঁব জকব কিছু পাঁতী দ’ বহন ছী :

मोटका-मोटका पोथी पढ़लौं
पोथी केर सभ पन्ना बटलौं
से सभ बटिक' किछु नै भेल।
पहिने जोड़ ी जोड़ दशमलव
आब जोड़ ि छी मूल आ तेल। ।
मोटका-मोटका पोथी ....
अहो टुकड़ ी देखू :
पहिने छल डिगरीक सिहन्ता
आब अछि नोकरी केर चिन्ता
खेतो सभ अछि पड़ ि गेल भरना
बिका गेलनि कनियाँ केर गहना
हम छुरन्तामे पडल छी
हे परमेश्वर ई की भेल ? ?
मोटका-मोटका पोथी......
अंतिम टुकड़ ी :
पहिने बिपति पड़ ि त लोकक
मदति करैत छला भगवान
आब कतबो हब-हब बम-बम कहू
देखि ने शिवशंकरजी ध्यान
आग दुरु गोवर्धनधारीक
चक्र-सुदर्शन कत' गेल ? ? मोटका-
मोटका पोथी ....
समस्या मात्र हमरे लेल नहि छल। हमरो सभसँ बदतर स्थितिमे बहुत लोक कहुना जीबि रहल छल। समाजमे अधिक लोकक आर्थिक स्थिति दयनीय छलै। बहुत लरहरक बेरोजगारीक कष्ट भोगि रहल छलाह। कतेक लोक एहेन छल जकरा बहराक लेल घर नहि छलै, पहिरबाक लेल आवश्यक कपड़ ा नै रहै छलै,

ভোজন নেন চাঙব-দানি-আঁটা নৈ ছনৈ।
এহেন নোক সবহক নেন ফগুআক কোনো আকর্ষণ নৈ বহৈত ছনৈ।
এহেন স্থিতিক নেন জে গীত নিখাএন তকব চাবি পাঁতী দেখূ :
ছৈ জেবী জকব খানী-খানী
আ খবচী ঘবক নটপটায়ন
সে ফগুআ খেনাযত কোনাক'
জকবা আঁগন রসন্ত নহি আযন ....
ওহো চাবি পাঁতী :
জকবা সোঝাঁমে নেনা কনৈছৈ
মাঁ, কী খৈব ভূখ অছি নাগন ?
সে পূআ পকাওত কোনাক'
জকবা আঁগন রসন্ত নহি আযন ....
পটনা / ৩০.০৭.২০২১

(১৬)

দৃশ্য পবিবর্তন
বেবোজগাবীক অবধি বঢ়ন জা বহন ছন।
গামক রাতারবণমে হম সহজ অনুভব নহি কবৈত ছনহুঁ।
এক বেব পটনামে অপন হাগ স্কূনক সংগী নাগেন্দ্র কমাব ঝাসঁ ভেঁট কেনহুঁ। হুনকা সংগে দূ দিন বহনহুঁ। ও বী.এস.সী. কেনাক বাদ ওঁডিযন নেশেন প্রেসমে কাজ ক'বহন ছনাহ,এসগব বহৈত ছনাহ। হুনকাসঁ বহুত গপ-শপ ভেন। হুনকা ওহি ঠামসঁ একটা নব উঁজকি সংগ গাম ঘুবনহুঁ।

হমব সাঢ়ূক জেঠ ভাগ সাহেঁব খাবামে বহৈত ছনখিন, সিরিন গাঁজিনিযব (এস. ডী.ও.)ছনখিন। ছোট ভাএ (হমব সাঢ়ূ), দনূ ছোট বঁহিন,খপন দূটা ছোট বঁচা-বঁচীক সংগ খপনে দনূ গোটে বহৈত ছনাহ। দোসব ছোট ভাএ চীনূ বাঁবূ সেহো পটনাসঁ কহিযো-কহিযো খবৈঁত ছনাহ। গাঁজিনিযব সাহেঁব হমবো ছোট ভাএ জকাঁ মানৈত ছনাহ। হ্নকা সভ নগ হম সহজ বহৈত ছনহ্ঁ। সাঁঝ ক' খথরা বাতিমে ভোজনক বাঁদ গীত-নাদ হোগত ছনৈক। কহিযো ক' খপনা সংগে জীপপব হমবো ঘ্মা দৈত ছনাহ সাগটপব। হমবা নোকবী নেন সেহো সোচৈত ছনাহ,হ্মদা বৈঁকমে হমব নোকবী পক্কা খছি, সে জনৈত ছনাহ।
মধ্ুব স্মৃতিক সংগ হ্নকা ওত'সঁ গাম ঘ্বনহ্ঁ।
হমব ছোটকা মামা ডাক-তাব রিভাগমে জমশেদপ্বমে কাজ কবৈত ছনাহ। খপন ভতীজী খা একটা সাবক সংগ খপনে দনূ গোটে সাকচীমে বহৈত ছনাহ। হ্নকো ওত' গেনহ্ঁ। বরি দিন ক' জ্বঁনী পার্ক ঘূম' সভ গোটে জাগত ছনহ্ঁ। জমশেদপ্বব শহব নীক নগৈত ছন।
জমশেদপ্ববসঁ গামক জে দৃশ্য হমবা সোঝাঁ খবৈঁত ছন তকবা হম খত্তকাঁত করিতামে ব্যঞ্জ কবরাঁক কোশিশ কব' নগনহ্ঁ। মামাকেঁ খত্তকাঁত করিতা নীক নহি নগৈত ছননি, ককবো নীক নহি নগৈত ছনৈক। হমবা নীক নগৈত ছন। নিখৈত গেনহ্ঁ। বৈহ করিতা সভ পচীস বঁবখক বাঁদ খা দূ সংশোধনক বাঁদ 'ধাবক ওগ পাব' নামক দীর্ঘ করিতাক খাকাব গ্রহণ কেনক। জমশেদপ্বব খথরা এহনে কোনো জগহ নোকবী পযবাঁক কামনা কবৈত

গাম ঘ্বন বহী।
ৰেৰোজগাৰীক অৰধি এখনো সমাপ্ত নহি ভেল ছল। আৰ হোগত ছল জে কিছু কবক চাহী। আৰ ৰহানীক চিঠ্ঠীক প্ৰতীক্ষামে ৰৈসল বহৰ উচিত নহি।
ম্নজথফবপ্পবমে সেনাক ভৰ্তী ভ' বহল ছলৈ, একটা সংগী আশা ভাগক সংগ চলি গেলহুঁ। মৈট্ৰিকক প্ৰাপ্তাংকক আধাবপব কহলক, জানা চাহতে হো তো ওবিজিনল সৰ্টিফিকেট জমা কৰো। হম সোচলহুঁ জে হমবা ত ৰৈকমে ফেৰে কবত, তখন ঐ ঠাম মূল প্ৰমাণ–পত্ৰ জমা কবৰ উচিত নহি, নৈ জমা কেলিঐ, দ্নূ গোটে ঘূবিক' গাম চলি গেলহুঁ।
ভূমি ৰিকাস ৰৈংকক ৰিজ্ঞাপন নিকললৈ, ওগমে আৰেদন পঠা দেলিঐ, লিখিত পৰীক্ষা দেৱ' পটনা গেলহুঁ। আকাশৰাণী লগ কোনো হোটেলমে ঠহবলহুঁ। এক দিনক ভাড় া জমা কবৰা লেলক, বাতিমে ভোজনক ৰাদ হমবা লগ ৰীস কপৈযা ৰাঁচল বহ্য, সে কতহু বখলিঐ। সৱেৰে স্নান ক' ক' জলখৈ কব' ৰিদা ভেলহুঁ, ত কপৈযা হমবা নৈ ভেটৈল। পৰীক্ষা–কেন্দ্ৰ কংকডৰাগমে বহৈ, পযৰে ৰিদা ভেলহুঁ ৰিনা কিছু খেনে। জাগত বহী ঞ সোচৈত জে গাম ৰাপস কোনা হএৰ। চিড়ি যাটাঁড় প্বল লগ গেলহুঁ ত স্বনাগ পডল 'যৌ খলিল জী'। বামপঞ্জীক বমণজী ছলাহ, আব. কে. বমণ, বিকশাসঁ এক গোটেক সংগ কতহু জা বহল ছলাহ। বিকশা বোকৰাক' কহললি কলকত্তা চলৰাক খছি ৰিদ্যাপতি পৰ্রমে, সময হো ত তীন ৰজে আউ আব ৰ্নাক লগ এম এল এ ফ্লৈটমে হম এখন বহৈ ছী, ওত' আএৰ ত ৰিস্তৃত গপ হযত। পতা ৰতাক' ওহো বিকশাসঁ ৰঠি গেলাহ, হমহুঁ কিছু খ্ৰ ্শীক সংগ পৰীক্ষা কেন্দ্ৰ দিস ৰঠলহুঁ।

পবীক্ষা ৰাঁবহ ৰজে সমাপ্ত ভেনাপব ভূখ ৰড্ড জোব নাগন,ঋদা সংগমে পাগ ত নৈ ছন। এখন ভোজন নেন তকোন দূ টৌকা চাহী খা গাম ঘ্বৰা নেন স্টীমব খা ট্রেন–ৰসক কিবাযা কবীৰ খাঠ টৌকা মানে দস টৌকাক খাৰশ্যকতা খছি। হমবা গামক ৰর্মজীক ডেবাক পতা ৰূঝন বহয, পযবে হ্নকা ওত' গেনহুঁ ত পতা চনন জে ও কান্হি গাম চন গেনাহ। ভূখ খাব জোব কেনক। হম খাব ৰ্নাক নগ জাযসৰান হোটৈন নগ গেনহুঁ। হোটৈন ৰনাকেঁ খপন হাথক ঘডী খোনিক' দৈত কহনিঐ, খভী মেবে পাস পৈসে নহীঁ হৈ, যে ঘডী খাপ খপনে পাস বখিএ, খানে কা জো ভী বিন হোগা, দে দেনেপব খাপ ঋমে ঘডী নৌটা দেংগে। কাউঁটবপব জে ৰৈসন ছনাহ, সে কহননি, ঋমে খাপপব রিশ্বাস হৈ, খাপ খানা খাগএ, খপনী ঘডী খপনে সাথ বখিএ, গসকী কোঙা জৰুবত নহীঁ হৈ। কহনিযনি,মগব মেবা মন তৈযাব নহীঁ হো বহা হৈ, মৈঁ কন ঘডী নে জাউঁগা। হমব জিদ্দপব ও ঘডী সম্হাবিক' বাখি নেননি, হমবা নীক জকাঁ ভোজন কবৌননি। হম ভোজন কবৈত বহী তখনে বমণজী সেহো ওহী ব্যক্তিক সংগ হোটৈনমে প্ররেশ কেননি খা দোসব দিস জেম্হব ফবসী খানী ছনৈ, ওম্হব চনি গেনাহ। ও হমবা নৈ দেখননি। ও সভ ভোজন কবিতে বহথি, হম উঠিক' প্বছনিঐ, কতে ভেন, ত কহননি,এক রুপৈযা নব্ব পাগ। হম পান খাগ নেন দস পাগ ওব হ্নকাসঁ ন' ক' পান খাক' খাগাঁ ৰঢ়ি গেনহুঁ।

হ্নকাসঁ পহিনে হম হ্নকা ডেবাপব পহুঁচি গেনহুঁ। কম্যুনিস্ট পার্টীক এম এন এ সাহেৰক ডেবা ছননি। একটা কোঠনীমে বমণ জী বইত ছনাহ। ঐ ৰেব রিদ্যাপতি

পর্রমে কনকত্তা জের্রাক কার্যক্রমপর চর্চ ভেল। কিন্তু গীত নাদ সেহো ভেলৈ। গীত লিখর্রাক রিষযক চযনপর চর্চ ভেল। হম কহলিযনি, হমরা সাঁঝ র্রনা স্টীমর পকডর্রাক অছি, রিদা ভেলহুঁ ত পুছলনি, সংগমে পাগ-তাগ অছি নে ? হম কহলিযনি, দস টাকা অছি অপন জরুরতিসঁ অধিক ত দ' দিয'। লোকরকেঁ র্রজাক' কহলখিন, জো ত মনিকিনীকেঁ কহিলন্হি, করিজীকেঁ দস টাকা দিযন্হ ত। লোকর ভীতর গেল আ ত্তরত একটা দসটকহী আনিক' হুনকা দেলকনি, ও হমরা দৈত কহলনি, ওঁর কে আরশ্যকতা হো ত কহু। হম কহলিযনি,নৈ,পুছলিযনি গাম কহিযা এর্রৈ,ত কহলনি, এক মাসক র্রাদ আএর্র, হ্মদা অহাঁ ওা রাপস করর্রা লেল আএর্র ত হম ভেঁট নৈ দের্র। হমরা র্রুঝল ছল ওহো লোকরীমে নৈ ছথি।

হুনকা ওত'সঁ জাযসরান হোটল গেলহুঁ, হুনকা দূ টাকা দ' ক' ধন্যরাদ দৈত অপন ঘড়ী ল'ক' রিকশাসঁ র্রাঁসঘাট জাক' প্রাগরেট স্টীমর পকড়ি পহলেজাঘাট, ওত'সঁ ট্রেন পকড়ি ক' দরভংগা আ ওত'সঁ র্রসসঁ গাম পহুঁচি গেলহুঁ। এক মাসক র্রাদ সাগকিলসঁ রামপঞ্চী জাক' রমণজীকেঁ দস টাকা র্রহুত-র্রহুত ধন্যরাদক সংগ দ' দেলিযনি। রিনা জলখৈ কর্রৌলে রাপস নৈ আর্র' দেলনি।

কেন্দ্র সরকার দ্বারা র্রৈরোজগার হরক সর্রহক লেল রাষ্ট্রীযক্কৃত র্রৈংক সর্রহক মাধ্যমসঁ রিটৈল কল্ট্রোল কর্রাঁথক র্যরসায লেল পাঁচ হজার রুপৈযাক ঋণক যোজনা চালূ ভেলৈ। হমর স্বভার এহি র্যরসায লেল উঁপযুক্ত নহি ছল, তথাপি হম অপনাকেঁ তৈযার কেলহুঁ। হমরা টৈলক হ্মখিযাজী (অমীরী লাল ঠাকুর) কহলনি

জে হম এহিমে মদতি কবৱঁহ, শ্বব্দ কবহ। খারেদন দেনিঐ ভাবতীয স্টেট বৈঁক, মধ্ৱঁনীমে। দৌড়-ধূপ কেনহুঁ। ঋণ স্বীগ্নত ভেন। জিনা উঁদ্যাগ কেন্দ্র,মধ্ৱঁনীসঁ মার্জিন মনী সেহো স্বীগ্নত ভেন। খার বৈঁক ঋণ বিতবণক প্রক্রিযা কবিতৈ। বৈঁক কপৈযা নহি দৈত ছনৈ, কপডাক নেন কোনো সংস্থাকেঁ খাদেশ দিতৈ, কপডা হম কিননিঐ কি নৈ, তকব নিবীক্ষণ হোগতৈ, তখন বৈঁক ওগ সংস্থাকেঁ বিনক ভুগতান কবিতৈ। ওা প্রক্রিযা হোগতৈ, হ্মদা দৃশ্য বঁদনি গেনৈ।
হ্মজথফবপ্বব জিনামে হ্মশেহবী প্রখণ্ডমে কিছু ক্ষেত্র নক্সন খান্দাননসঁ এক সময বহুত প্রভাবিত ভেন বহি। চর্চিত নেতা জয প্রকাশ নাবাযণ ওগ ক্ষেত্রমে ভ্রমণ কয ওহি ঠামক সমস্যাকেঁ দূব কববাক প্রযাস কেনে ছনাহ। হুনকা খাহ্বান পব হজাবো ঘবক খামেসমর্পণ কেননি। হ্মখ্য ধাবামে এনাহ। ওহি গনাকাক ভূমিকেঁ শত প্রতিশত সিংচিত কববাক যোজনা বঁনন, তকব ক্রিযান্বযন ভেন। নোক সভকেঁ বোজগাব দিযবাক কিছু ব্যবস্থা কযন গেন ছন। এহি যোজনা সবঁহক প্রভাবসঁ কী পবিবর্তন ভেনৈ, তকব খধ্যযন কববাক নেন নেশনন গন্স্টিট্যূট অঁফ় কম্যুনিটী ডেরনপমেন্ট, হৈদবাবাদ দ্বাবা পচীসটা ফীন্ড গন্বেস্টিগেটবক বঁহানী কবাওন জা বহন ছন। জাহি গ্নষি স্নাতককেঁ এগ্রীকনচব এক্সটেঁশন বিষযমে সাঠি প্রতিশতসঁ খধিক খংক প্রাপ্ত ভেন ছননি, হুনকব সিনেক্শন ভ' বহন ছননি। ওা কাজ হমব পসন্দক ছন, তেঁ হম ওা নোকবী স্বীকাব ক' নেনহুঁ। এহিমে পন্দ্রহ টাকা প্রতিদিন ভেটবঁ নিশ্চিত ছন যদ্যপি নোকবী একদম খস্থাযী ছন।
হম ঢোনী চন গেনহুঁ।

বিদ্বৈন ক'ন্ট্রৌন কনৗথক ব্যবসায়র্না যোজনাকেঁ রিসবি গেলহুঁ।
ঢোনীমে দূ দিনক প্রশিক্ষণ প্রাপ্ত কেলহুঁ।
কবীর্ রীস পেজক প্রশ্নাবানীক পুস্তিকা ছলৈ। এহিমে র্হুত তবহক সূচনা সীধে পবিবাবক মুখিযাসঁ সম্পর্ক ক' ক' ভববাঁক ছলৈ। প্রতিদিন কম-সঁ-কম পাঁচটা পবিবাবসঁ সূচনা প্রাপ্ত কববাঁক লক্ষ্য দেল গেল ছলৈ।
দোসব দিনক প্রশিক্ষণ সমাপ্ত ভ' বহল ছল, তখনে একটা অধিকাবী খর্বি ল' ক' এলাহ জে পূবা মুশহবী র্নাক বাঁঢ়ি মে ডূবি গেল অছি, তেঁ এখন ঈ কার্যক্রম স্থগিত কযল জা বহল অছি। আগাঁ কহিযা শুরু হোযত তকব সূচনা সভকেঁ প্রেষিত কযল জাএত।
বাঁঢ়ি ততেক ভযংকব এলৈ জে ঢোনীসঁ গাম ঘূবিক' আএব র্হুত কঠিন ভ' গেল।
ট্রেন, বঁস সভ টা বন্দ ভ' গেলৈ।
সাত দিন ঢোনীএমে ছাত্রাবাসমে বহি জাএ পড়ল।
সংগী অশোক কুমাব ঠাকুব জী ওতহি এম. এস. সী. (এ জী) ক' বহল ছলাহ, তেঁ ওত' বহবাঁমে অসৌকর্য নহি ভেল।
বঁস-ট্রেন চালূ ভেলৈ, তখন গাম ঘূবি এলহুঁ আ ফেব নব সূচনাক প্রতীক্ষা কব' লগলহুঁ।
দূর্গা পূজা শুরু ভেলৈ। গামমে হলচল শুরু ভেল। দুর্গাস্থানমে হুনি-মানি বঠল। চৌকপব আ দুর্গাস্থান দুনূ ঠাম দুর্গা পূজাক আযোজন হোগত ছল। দুনূ ঠাম সাংস্কৃতিক আযোজন হোগত ছলৈ। চৌকপব জে আযোজন হোগত ছল তকব প্রমুখ ছলাহ মুখিযা জী শ্রী বাম লখন সিংহ। দুর্গাস্থানমে আযোজনক প্রমুখ ছলাহ দেবূ বাবূ অর্থাত শ্রী দেবেন্দ্র প্রতাপ সিংহ।

दुर्गास्थानमे एहिठामक देवू बाबूक आग्रहपर एक दिन सांस्कृतिक कार्यक्रममे हमहुँ रूचि लेलहुँ। वैद्यनाथ बाबू मास्टर साहेब संग देलनि। यमसम गेलहुँ। प्रसिद्ध गायक महेन्द्र झा जीसँ भेंट केलहुँ। एक दिन दू-तीन घंटा समय देबाक अनुरोध केलियनि। भविसक नवमी दिन रहै। महेन्द्रजी, जेना कहने रहथि, साँझमे साम्हरसँ घुरैत काल एलाह दुर्गास्थान। महेंद्रजीक कार्यक्रमक लेल हम सभ बहुत गोटेसँ व्यक्तिगत रूपें सेहो सम्पर्क केने रही। हम सभ जेना चाहैत रही, नीक संख्यामे लोक सभ महेन्द्रजीकें सुन' आएल छलाह। वामपंथीक कवि-गीतकार आर. के. रमण जी सेहो आएल छलाह। रमणजीक स्वर सेहो बहुत मधुर छलनि, ओ चारि-पाँचटा अपन रचना सुनौलखिन, लोककें बहुत नीक लगलनि। अन्तमे महेन्द्रजी माइक पकड़लनि त दू घंटा धरि लोक मंत्रमुग्ध भेल हुनका सुनैत रहल।

जेहने आदरणीय रवीन्द्रजी (श्री रवीन्द्र नाथ ठाकुर, धमदाहा, पूर्णिया)क सरल,आकर्षक आ अनमोल शब्द सभ, तहिना महेन्द्र जीक अद्भुत आ अनमोल स्वर परमानन्दक अनुभव करबैत छल।

देवू बाबूक पिता स्व. प्रताप भानु वर्मा, जे हमरा गनाकामे चर्चित लोक छलाह, ओहो पहिल बेर महेन्द्रजीकें एना सुनने छलाह, सुनैत-सुनैत भावुक भ' गेलाह, मंचपर आबि जे उद्‌गार व्यक्त केलनि, से सभ गोटेकें भावुक क' देलकनि।

कार्यक्रम बहुत दिन धरि चर्चाक विषय बनल रहल। कार्यक्रमक आयोजन लेल हमरो मंगनीमे प्रशंसा भेटैत रहल छल।

হমরো নীক নাগন আ নোকবীক চিন্তাক বাদ তাকর আসান ভ' গেন।
কবীব এক মাসক বাদ ঢোনীসঁ এবাক সূচনা প্রাপ্ত ভেন। ঢোনী পহুঁচনহুঁ।
পাঁচ-পাঁচ গোটেক সমূহ বনাক' অনগ-অনগ গাম নির্ধাবিত ক' হমবা সভকেঁ ঋশিহবী বনাক নেন বিদা ক' দেন গেন। হমব সবহক নিদেশক হমবা সভকেঁ সহাযতা আ স্বন্মাব দেবাক নেন আবশ্যকতানুসাব উপনব্ধ বহৈত ছনাহ।
হমব সবহক সমূহ পহিনে স্বস্তা গাম গেন।
ওহি গামক কাজ পূর্ণ ভেনাক বাদ গেন মাধোপুব। মাধোপুবমে ঋখিযাজীসঁ সম্পর্ক ভেনাপব একটা খূব নমহব দনানপব হমবা পাঁচো গোটেক বহবাক ব্যবস্থা ভেন।
নক্ষ্মী সিংহ নামক এক অবিবাহিত সজ্জন ছনাহ, বৈহ হমবা সভ নেন ভোজন, জনখৈ বনেবাক ভাব উঠেননি। পতা চনন জে হিনকা বাহবসঁ অবৈবনা হাকিম-কর্মচাবী সবহক সেবা কবব নীক নগৈত ছনি, সেহো বিনা কোনো নোভ-নানচকে।
হমবা সবহক সমূহমে একটা ঋস্লিম ভাগ সেহো ছনাহ। সিংহ জী মাএ জকাঁ সভ গোটেক দেখ-ভান কবৈত ছনাহ। সভকেঁ বহুত জিদ্দ ক'ক' পবসন দ' ক' প্রেমসঁ কেবাক পাতপব ভোজন কববৈত ছনাহ। সাঁঝমে দনানপব বহুত গোটে জমা হোগত ছনাহ জিনকা সভসঁ হম সভ গামক ওতিহাস স্বনৈত ছনহুঁ। অপনে গামক নোক জকাঁ নগৈত ছনাহ সভ গোটে।
এক দিন হম সভ কোনো গামমে সাঢ়ে পাঁচ বজেক বাদ তক বহি গেন বহী। সিংহজী গমছামে চূড় া

ভূজন আ ফ্লবমী ন'ক' পহুঁচি গেলাহ। হুনকা ভেলনি জে সভকেঁ ভূখ লাগি গেল হেতৈ আ চিন্তা সেহো ভেলনি জে কোনো অনহোনী ত' নে হমবা সবহক সংগ ভেল। সে বাঁদমে কহলনি আ অভিভাবক জকাঁ হিদাযত দেলনি জে হম সভ পাঁচ বজে অবশ্য বিদা ভ' জাএ। সিংহজী পহিলে গামক জে স্থিতি বহ তকবে অনুভবসঁ হমবা সভকেঁ সলাহ দৈত ছলাহ।
হম সভ কবীব বীস দিন ওএ গামমে বহলহুঁ। জহিযা ওত'সঁ বিদা ভেলহুঁ,সিংহজী এনা উঁদাস ভেলাহ জেনা অপন কোনো নিকটতম সম্বন্ধী সভসঁ বিছডন ভ' বহল হোনি।
হম সভ সিংহজীসঁ এ কহিযো নৈ পুছনিযনি জে ও বিবাহ কিএ নহি কেলনি।
ডব হোএত ছল জে পতা নহি পুছনাসঁ ও ভাবুক ভ' জাথি। এহি সংসাবমে কতেক লোক কেহেন-কেহেন কষ্টকেঁ ভোগৈত-ভোগৈত চুপ-চাপ প্রস্থান ক' জাএত অছি, তকব হিসাব কে কবত ? কোনা কবত ?
তকব বাঁদ জাহি গামমে কাজ কববাঁক ছল সে ফ্লজথফবপ্পবসঁ লগ ছলৈ।
ওত' সঁ শনি দিন ফ্লজথফবপ্পব গেলহুঁ, সেংট্রল বৈংকক ক্ষেত্রীয কার্যালয। কার্মিক বিভাগমে জাক' সম্পর্ক কেলহুঁ ত কহলনি, জল্দ হী আদেশ আলেবাঁলা হৈ,অগলে সপ্তাহ আএত।
দোসব শনি দিন গেলহুঁ ত কহলনি, সিবিল সর্জন সে ফিটনেস সর্টিফিকেট লেকব
তীন দিন কে ভীতব আ জাএত।
মেডিকল সর্টিফিকেট ল' ক' পহুঁচলহুঁ। দস দিসম্ববক' সিবান জিলামে বসংতপুব শাখামে যোগদান কববাঁক লেল

আদেশ প্রাপ্ত ভেল। হমরা কহল গেল জে হ্মজথহ্ফবপ্পবসঁ ৰঁস পকডিক' মোহম্মদপ্পব তক জাএৰঁ, মোহম্মদপ্পবসঁ মনমনিযাক নেন ৰঁস পকড়ৰঁ আ ওত'সঁ সিরানৰঁনা ৰঁস খথরা বিক্শীসঁ ৰঁসংতপ্পব জাএৰঁ, হ্মন পাঁচ-ছও ঘংটাক বস্তা অছি। ওাহো সূচনা ভেঠৈন জে হ্মজথহ্ফবপ্পবক কোনো শাখাসঁ বামেশ্বৰ ঠাহ্মব ডেপ্পটৈশেনপব গেল ছথি জে ৰঁসংতপ্পবমে হেড কেশিযবক ৰুপমে কার্য ক' বহল ছথি।

খপন নিদেশিককেঁ কহনিযনি জে হম খাঠ তক কাজ ক' ক' চন জাএৰঁ। হমরা জতেক ভেঠৰাঁক চাহী সে খাঠ সমযপব ভেটি গেল।

হম নও তাবীখক' হ্মজথহ্ফবপ্পব ৰঁস স্টঁডপব গোপানগংজ হোগত সিরান জাগৰঁনা ৰঁসমে ৰৈঁসনহুঁ। কবীৰঁ চাবি ঘংটামে মোহম্মদপ্পব, ওত'সঁ এক ঘংটামে মনমনিযা আ ওত'সঁ বিক্শীসঁ দস-ৰাঁবহ মিনঠমে ৰঁসংতপ্পব পহুঁচি গেলহুঁ।

সাঁঝ ভ' গেল ছলৈ।

ৰৈঁকক গেঠক সামনে থোড়ে কাল ঠাঢ় ভেলহুঁ ত ঠাহ্মবজী (বামেশ্বৰ ঠাহ্মব) এনাহ, খপন পবিচয দেনিযনি। গেঠ খোললনি। ভীতব গেলহুঁ।

ঠাহ্মব জী বাতিমে শাখা প্ররঁধকৰঁনা ঠৈৰঁনপব খপন ৰেঁডিগ পসাবৈত ছনাহ। হমরা এগ্রীকলচব রিভাগ ৰঁনা ঠৈৰঁনপব খপন ৰেঁডিগ বখৰাঁক স্বমাব দেললি। থোড়ে কাল গপ ভেল। ফেব ফ্রেশ ভ' ক' হম সভ ৰঁত্তক সাহক হোঠৈলমে ভোজন কব' গেলহুঁ।

ভোজন ক' ক' এলহুঁ ত থোড়ে কাল ফেব গপ-শপ ভেল, ওকব ৰাঁদ ও শাখা প্ররঁধক ৰঁনা ঠৈৰঁনপব খপন ৰেঁডপব পড়ি বহনাহ। হম এগ্রীকলচব রিভাগ ৰঁনা

ঘৈরঁনপব খপন ওছাগন ওছাক' পড়া বহনহুঁ।
রঁড় া কান ধবি নিন্ন নহি ভেন। খতীতক দৃশ্য সভ
সোম্মাঁমে খারি গেন :
পটনামে নাগেন্দ্রজীসঁ ভেঁট, খাবামে সাঢ় ুক ভৈযাক
ডেবা, জমশেদপ্ববমে মামাক ডেবা, বিটেন কম্প্রোন
কনাঁথক র‍্যরসাযক নেন দৌড়–ধূপ, ফীল্ড
গন্নিস্টিগেটবক প্রশিক্ষণ, ঝশেহবী রঁনাকমে রাঁঢ়া , গামক
দ্গা–পূজা, দ্গস্থানমে মহেন্দ্র ঝাজীক কার্যক্রম,ফেব
ঝশেহবী রঁনাক খাগমন,স্বস্তা গাম, মাধোপ্ববি গামক নক্ষ্মী
সিংহ, সেঁট্রন রৈঁকক ক্ষেত্রীয কার্যালয, রঁহানীক চিঠ্ঠী,
ঝজথফবপ্ববসঁ রঁসংতপ্ববক যাত্রা। নগৈত ছন জেনা
ধীবে–ধীবে এহি পহাড়পব রঁহ্ত দূবসঁ খারি বহন ছী,
রঁহ্ত দূবসঁ।
মোন পড়ন খপন গাম।
মোন পড়ন খপন ঘব।
মোন পড়নাহ পিতা, মোন পড়নীহ মাএ, মোন পড়নাহ
দ্নূ খন্বজ, মোন পড়নীহ পনৌ
মোনে মোন সভকেঁ কহনিযনি, খারঁ খহাঁ সভ চিন্তা নহি
কব্ধ,
জকব প্রতীক্ষা কতেক মাসসঁ কবৈত খারি বহন ছনহুঁ,
সে নোকবী হমবা ভেটি গেন খছি।
পটনা / ১৪.০৮.২০২১
(১৭)
নোকবীক সাঢ়ে চাবি সান
রৈঁকমে পহিন দিন
মনমনিযাসং সিরান জাগরঁনা সড়কক দহিনা কাতমে প্রথম
তনপব পূরঁ দিসসং সেঁট্রন রৈঁকক শাখা ছনৌ জে ছও
মাস পহিনে খূজন ছনৌ, পছিম দিস ভূমি রিকাস রৈঁকক

कार्यालय छलै। सड़कक दोसरा कात प्रखंड-अंचल कार्यालय छलै। एहि ठामसँ सिरान दक्षिण किलोमीटरपर छै।
बैंकक मान खूब नमहर छलै। स्त्रीपर छल महेन्द्र दाँसगेर। ओ सबेरे आबि क' हमरा सभकेँ पानि आ चाह पियाक', हमर सबहक आवश्यक कागत पत्रादि ठीक कऽ राखि, बैंकक सफाइ क' क' चल गेल। हम सभ फ्रेश भ' क' नीचाँ चापा-कलपर स्नानकय तैयार भ'क' दफ्तरसँ किछु जलखै क' क' एलहुँ। राष्ट्रिय राजमार्ग सँ बाम कात, बाँसघाटमे पीलौरा पानि भरिक' राखलक। दफ्तरी छलाह राम अयोध्या पंडित, मधुबनी घर छलनि,सोम दिन गामसँ अबैत छलाह, बैंकक हाॅलमे दू टा टेबुल जोड़िक' सुतैत छलाह, होटलमे खाइत छलाह, शनि दिन गाम चल जाइत छलाह।
दस बजे बैंकमे आबि हम सभ बैसलहुँ। साढ़े दस बजे बैंकमे बहुत लोक आबि गेलाह। सिरानसँ शाखा प्रबंधक एलाह, दास बाबू (श्री निरंजन दास) आ श्री गौरी शंकर सिंह, कृषि वित्त अधिकारी। दुनू गोटे सिरानसँ सभ दिन बससँ अबैत छलाह। शाखामे कृषि विभागक काज एखन धरि सिंहजी देखैत छलाह, सिरानसँ अबैत छलाह आ साँझमे सिरान घूरि जाइत छलाह। एगारह बजैत-बजैत हालमे लोकक भीड़ लागि गेलै।
हम त घबरा गेलहुँ।
सिंहजी कहलनि, ई सभ गोटे गहूमक खेतीक लेल लोन लेबए आएल छथि, ब्लाक आॅफिस सँ आवेदन फाॅरवर्ड भ' क' आएल छै, अंचल अधिकारी द्वारा जमीनक प्रमाण पत्र देल गेल छै , प्रति एकड़ छः

সৌ রুপৈযাক নোন স্বীকৃত কবরাঁক ছৈ, দূ সৈ রীযাক নেন আ চাবি সৈ খাদক নেন। স্বীকৃতিক নেন হমসভ অনুশংসা ক' ক' শাখা প্ররঁধক নগ পঠরৈঁত ছিযনি, শাখা প্ররঁধকক হস্তাক্ষবক রাঁদ হমসভ রৈঁকক দস্তারেঁজ সভপব আরেদক আ দূটা গারংটবক হস্তাক্ষব ন'ক' রীজ নিগম কেঁ রীজক নেন আ খাদ ডিপো কেঁ খাদক নেন ডিনীরবী আর্ডব দেন জাগ ছৈ ।
যৌহ ভেন হমব প্রশিক্ষণ।
দথতবী দস্তারেঁজক সেট রঁনাক' দৈ ছনাহ।
সিংহ সাহেরঁ এক-দূটা আরেদনক নিষ্পাদনক প্রক্রিযা দেখা দেননি আ তকব রাঁদ দস্তারেঁজ সভ পব আরেদক আ দূ-দূটা জমানতদাবক হস্তাক্ষব নেরঁ' কহননি।
ঠাকুব জী কৈশ রিভাগক কাজ দেখি বহন ছনাহ।
রীচমে ঠাকুব জী সংগে ভোজন কব' রঁজাব গেনহুঁ, সিংহজী এসগবে থোড়ে কান কাজ করৈত বহনাহ।
ঠাকুবজী কহননি, আজ ত নগৈএ বাত ভ' জেতৈ, জত্তে নোক দূ তীস তক রৈঁকমে আরি গেন ছথি, হুনকব কাজ ত হেরেঁ কবতৈ। হম ঘরঁবা গেনহুঁ। নগাতাব এতে কান রৈঁসরাঁক অভ্যাস নহি ছন।
সাঢ়ে চাবি রঁজে পেট্রোমক্স জড়্রৈঁত দেখনিঐ তখন ঠাকুবজী জে কহনে ছনাহ তকব প্রতীতি ভ' গেন।
জাড়ক মাস ছনৈ, রৈঁক রঁন্দ হোগত-হোগত নৌ রাঁজি গেনৈ। রঁন্ত থাকি গেন বহী।
হোটনমে খেরাঁক নেন জে কিছু ভেটৈন, সে খা ক' জখন সূত' গেনহুঁ ত মোনমে ভেন জে নোকবী ঠীক নৈ ভেন, মুদা আরঁ কোনো রিকল্প শেষ নহি বহি গেন অছি, সে সোচি মোনকেঁ স্থিব কবরাঁক প্রযাসমে নাগি গেনহুঁ।

दू दिनक बाद सिंह साहेबें सिरानसँ एनाओ बन्द क' देननि। हुनका जेना-जेना देखने छलनियनि, तहिना आवेदन पत्र देखिक' कते खेत हिस्सामे छै जाहिमे गहूमक खेती करबाक छै, से देखिक' कते आ कोन-कोन खादक आवश्यकता छै,से गणना क'क' ऋण स्वीकृतिक लेल अनुशंसा करैत अपन नाम् हस्ताक्षर कय शाखा प्रबंधककें दै छलनियनि। ओ हस्ताक्षर करैत छलाह। एकर बाद दस्तावेज सभपर आवेदक आ जमानतदार सबहक हस्ताक्षर लैत छलहुँ। तकर बाद बीज निगमकें बीज लेल आ खाद डिपोकें खाद लेल डिमान्ड ड्राफ्ट भरिक' ओहपर अपन नाम् हस्ताक्षर कय शाखा प्रबंधकक हस्ताक्षर लैत आवेदककें द' दैत छलनियनि।
आवेदक कृषक निगम आ डिपोसँ बीज आ खाद ल' क' चलि जाइत छलाह, निगम अथवा डिपो किसानकें बीज अथवा खाद द' क' बैंक शाखामे बिल पठा दैत छलैक। बिलमे सूचना रहैत छलै जे बैंक शाखाक आदेशपर कोन कृषककें कतेक राशिकेर बीज अथवा खादक आपूर्ति कयल गेलैए। डिमान्ड ड्राफ्ट चलानपर कृषकक हस्ताक्षर रहैत छलैक।
बैंकक बही(लेजर)मे कृषकक खाता खोलल जाइ छलै, बिलक राशिसँ सम्बन्धित कृषकक खाता नामे (डेबिट) होइ छलै। एतबें राशिक धनादेश (पे आर्डर) अथवा ड्राफ्ट आपूर्तिकर्ताकि नामे बनाक' बिलक भुगतान क' देल जाइत छलै। एकर विवरण जाहि छपल कागतपर लिखल जाइत छल तकरा डेबिट आ क्रेडिट भाउचर कहल जाइत छलै। भाउचरपर हमर नाम् आ शाखा प्रबंधकक पूर्ण हस्ताक्षर होइत छलनि, भाउचर दिन भरिक अन्य भाउचरक संग अभिलेख(रिकॉर्ड) लेल

স্ববক্ষিত বাখন জাগত ছনৈক।

ভাওঁচবপব রিরবণ কোনা নিখী, সে পছিনা কোনো তিথিক সিংহজীক ৰঁনাওন ভাওঁচব দেখিক' সিখৈত ছনহ্ঁ – মহাজনো যেন গতঃ স পন্থাঃ ।

তকবা ৰাঁদ :

ভীড় ক্রমশঃ কমৈত গেন।

বামেশ্বব ঠাকুব জীক ট্রান্সফব ফ্জথফবপ্পব ভ' গেননি, হ্নকা স্থানপব মধ্ৰঁনী শাখাসং গণেশ ঠাকুবজী এনাহ স্থাযী হেড কেশিযব ৰঁনিক'।

গণেশ ঠাকুবজী ডেবা তাকি নেননি আ পবিরাব সংগে বহ' নগনাহ।

হমবো নগেমে ডেবা ভেটি গেন। এসগব বহ' নগনহ্ঁ। দথতবী বাম খযোধ্যা পংডিত আঁফিসমে বাতিমে স্বতৈত ছনাহ, সৱেবে আ সাঁঝক' হমবে সংগে ভোজন ৰঁনৱৈত ছনাহ আ কবৈত ছনাহ। শনি দিন আঁফিসক কাজক ৰাঁদ খপন গাম চনি জাগত ছনাহ আ সোম দিন খৱৈত ছনাহ।

শাখা প্রৱঁধক দাস ৰাঁৱূ (শ্রী নিবংজন দাস) সভ দিন সিরানসং ৰঁসসং খৱৈত ছনাহ।

ডেবা ভাড় া প্রসংগ

হমবা খারাসক কিবাযা পচাস রুপৈযা ছন। সভ মাস এক তাবীকক' পছিনা মাসক কিবাযা মকান মানিককেঁ খাতামে জমাক' দৈত ছনিযনি।

এক দিন মকান মানিকক ভাতিজ এনাহ আ কহননি জে ঐ মাসসং কিবাযা হমবা দেৱ' পড়ত। হম কাবণ জান' চাহ্নহ্ ত কহননি, হমব পাবিরাবিক সমস্যা খছি, একব কিবাযা হমবা ভেটক চাহী, তেঁ হমবা দেৱ' পড়ত। হমব কোনো খনুবোধ ও স্বনৱাঁ নেন তৈযাব নৈ ভেনাহ।

हम सोचलहुँ जे हिनकासँ झगड़ा कयलासँ नीक अछि दोसर डेरा ताकि लेल। हम कहलियनि, ठीक छै, जाउँ ऐ महिनामे अहाँकेँ किराया भेटि जाएत। ओ कहलनि जे ओ आरो थि त कहलैनि जे हुनका द' देलियनि, अहाँ हुनकासँ गप करू। हम कहलियनि, अहाँकेँ किराया भेटि जाएत, आर हमर चिन्ता अहाँ छोड़ि दिय'। ओ प्रसन्न भ' क' चल गेलाह।

ओही दिन साँझमे ओ एलाह जिनका पहिलेसँ किराया दैत आबि रहल छलहुँ। ओहो अपन परिवारक समस्याक चर्च करैत कहलनि, अहाँ हमर पारिवारिक झगडामे नै पड़ू, अहाँ जहिना हमरा किराया दैत आएल छी, तहिना दैत रहू, ककरोसँ डरबाक काज नै छै। ओहो अपने बातपर अड़ल रहलाह, हमर कोनो बात नै सून' चाहैत छलाह। हम सोचलहुँ जे दोसर डेरा ताकि लेब ठीक रहत, तावत ऐ मासक किराया हिनको द' देबनि। कहलियनि. ठीक छै, अहाँकेँ जेना दैत छलहुँ से अवश्य भेटैत। ओहो प्रसन्न भ' क' गेलाह।

हमरा पंडित दयतरी कहलक, अहाँ ओ ठीक नै केलहुँ, दुनू गोटेकेँ किराया देबनि ?

हम कहलियनि, एक मास द' देबनि, दोसर मासमे हम ओ डेरे छोड़ि देब। झगड़ा केलासँ अपनो अशांति भ' जाएब, ऐसँ नीक पचास रुपैयाक नोकसान, बूझब जे पचास रुपैया जेबीसँ कतहु खसि पड़ल।

तीस तारीखक' एक गोटे सबेरे आबिक' किराया ल' गेलाह।

दोसर साँझमे एलाह। ओहो अपन किछु अनिवार्य आवश्यकताक चर्च करैत किराया ल' गेलाह।

हम दोसर डेराक खोज तेज क' देलहुँ।

एक सप्ताहक बाद एकदिन रुखियाजीकें हिनका दुनू गोटेकें संग अबैत देखलनियनि त चिन्ता भेल।
रुखियाजी कहलनि, हम अहाँसँ एकटा जानकारी प्राप्त करब' आएल छी ठाकुरजी। हम कहलनियनि, अवश्य, पूछल जाए।
रुखिया जी पूछलनि, ई कहैत छथि जे ठाकुरजी हमरा किराया देलनि आ ई कहैत छथि जे किराया हमरा भेटल, एहिमे सही के अछि ?
हम कहलनियनि, रुखियाजी, दुनू गोटे सही छथि, गलत कियो नहि छथि।
रुखिया जी आ ओहो दुनू गोटे हमरा दिस ताक' लगलाह।
रुखिया जी बजलाह, अजीब बात अछि , एक आदमी दुनू गोटेकें किराया देलाक बादो शांत छथि, कोनो शिकायत नै आ ई दुनू आदमी किराया लेलाक बादो अशांत अछि , लड़ाइ-झगड़ा करबा पर उताहु अछि !
रुखिया जी अपनापन जनबैत दुनू गोटेकें बुझौलखिन जे ई लाजक बात थिक।
दुनू गोटे रुखियाजीक कहलापर पचास-पचास रुपैया हमरा वापस क' देलनि। रुखिया जी हमरा कहलनि, अहाँ एखन राखू पास,दू-तीन दिनमे फैसला भ' जेतै, तखन जकरा कहब तकरा द' देबै।
दुनू गोटेकें गेलाक बाद रुखिया जी कहलनि तखन बुझलिऐ जे दुनू गोटे एके आँगनमे रहैत छथि, एक आदमी हमरासँ किराया ल'क' गेलाह आ अपना घरमे बजलाह, हुनकर पत्नी दोसरकें सुनाक' कहलखिन जे लोककें बजलासँ की हेतै, किरायादार हमरा मानिक

র্‍্মনক তখন নে কিবাযা দেনক। দোসব পক্ষকেঁ ঙা র্‍্মেননি জে ঙা হমবা খৌঁমরৈঁএ, কিএক ত হমবা ত কিবাযা খারি গেন খছি। প্রতিক্রিযামে দোসব পক্ষ সেহো কিছু রঁজনীহ, দ্নূ পক্ষমে কহা-স্বনী ভ' গেননি, রাঁত প্বকষ সভমে সেহো ভ' গেননি। ঝগডা ততেক রঁঢ়ি গেনৈ, জে ম্খিযাজীকেঁ হস্তক্ষেপ কব' পড়ননি। হমবা দ্খ ভেন জে হমব জে ক্রিযা ভেন তকব পবিণাম খশ্বভ ভ' গেনৈ, তেঁ হমবা

কিছু দোসব তবহেঁ সমাধান তাকরঁ উঁচিত ছন।

তীন দিনক রাঁদ ম্খিযাজী কহননি, ফৈসনা ভ' গেনৈ, খহাঁ জিনকা দৈত ছনিযনি, হ্নকে দেরঁনি, দোসব কিযো খারঁ কহিযো কিবাযা মাঁগয নৈ এতাহ।

সৈহ ভেনৈ। তকব রাঁদ ফেব কহিযো ডেবা ন' ক' সমস্যা নহি ভেন।

নঁরিত খারেদন প্রসংগ

খাপাত কান চনিএ বহন ছনৈ। সভ ঠাম শান্তি। সভ ঠাম পোস্টব ছনৈ, 'খন্বশাসন হী দেশ কো মহান রঁনাতা হৈ।'

রৈঁকমে কিসান সরঁহক ঋণ খারেদন খরৈঁত ছনৈ প্রখন্ড কার্যানিযসং খগ্রসাবিত ভ'ক'। খারেদন পত্র কোনো স্থিতিমে পন্দ্রহ দিনসং খধিক খরধি নেন নঁরিত নহি বহরাঁক চাহী, সে স্পষ্ঠ খাদেশ ছনৈক। খারেদন-পত্র সরঁহক নিষ্পাদনক সমীক্ষা হেত্ত টাস্ক ফ়ার্সক সাপ্তাহিক মীটিংগ হোগত ছনৈক জিনা স্থিত কনেক্টবক সভা কক্ষমে। মীটিংগমে প্রখন্ড রিকাস পদাধিকাবী সভ বৈহত ছনাহ খা রৈঁক দিসসং জিনা স্থিত ম্খ্য শাখাক গ্রষি রিত্ত খধিকাবী বৈহত ছনাহ।

রঁসংতপ্বক প্রখন্ড রিকাস পদাধিকাবী বিপোর্ট কেনখিন

জে সেঁট্রন রৈঁক রঁসংতপুবমে রৌবিংগক সত্তবিষ্টা ঋারেদন তীন মাসসঁ নরিত ঋছি। কনেক্টব রহ্ত নাবাজ ভেলাহ ঋা গৌবী শংকব সিংহ, সিরান শাখাক হৃষি রিত্ত ঋধিকাবীকেঁ কহলখিন জে ওহি ঠাম জে স্টাফ কাজ কবৈত ঋছি, তকবা সসপেংড ক' ক' হমবা খরবি কব্ধ।
দোসব দিন সিরানসঁ গৌবী রাবূ এলাহ ঋা ঙা সমাচাব কহলনি। হমবা ত ওত' তীন মাস ভেলো নৈ ছল, হমবাসঁ পহিনে রৈহ সিরানসঁ ঋারিক' এহি শাখাক কাজক নিষ্পাদন কবৈত ছলাহ। হম এহি রীচমে হসন-ঋণক ঋারেদনক নিষ্পাদন কবৈত জা বহল ছলহুঁ। কিন্তু সর্হুনব সভ জে ঋাএল ছলৈ, সে পঠনে ছলহুঁ। হম ওহি সর্হুনবকেঁ নিকাললহুঁ। গৌবী রাবূকেঁ রূঝল ছলনি। সর্হুনবক ঋন্নসাব জাহি কিসানকেঁ ঋপনা পপ-সেট নৈ ছৈ ঋথরা ওকবা ঋাসানীসঁ উঁপলব্ধ নৈ ছৈ তকবা খালী রৌবিংগ নেল ঋণ নৈ দেরাক ছৈ।
রিচাব-রিমর্শ ভেল। হমবা ঋগিলা সপ্তাহক টৌস্ক ফ়ার্সিক মীটিংগমে উঁপস্থিত হেরাক নেল কহিক' গৌবী রাবূ চল গেলাহ।
ঋগিলা মীটিংগমে হমহুঁ গেলহুঁ। রঁসংতপুব প্রখল্ডক চর্চা শুব্ধ ভেল ত কনেক্টব সাহেরঁ পুছলখিন সেঁট্রেন রৈঁক রঁসংতপুবসঁ কে এলাহে। হম ঠাঢ় ভেলহুঁ। কনেক্টব পুছলনি নম্বিত ঋারেদন পত্রক রিষযমে। হম রৈঁকক ওহি সর্হুনবক চর্চ কবৈত কহলনিযনি, ঋঢ়াগ মাস পহিনে ঋারেদন পত্র সভ প্রখল্ড কার্যালযকেঁ রাপস কএল জা চুকল ছৈ। হম শাখা প্ররঁধকক হস্তাক্ষবসঁ গেল নগভগ ঋঢ়াগ মাস পহিলুক পত্রক প্রতি দেখ' দেলিযনি, গৌবী রাবূ সেহো একব সমর্থন কেলখিন। কনেক্টব সাহেরঁ প্রখল্ড রিকাস পদাধিকাবীপব রিগড়া

গেনখিন। কহনখিন, হমবা নগৌত ছন জে বৈঁক এহেন গনতী নহি ক' সকৈত অছি, মিস্টব পী রী পী, গনত সূচনা ন'ক' নৈ আউ।

অহাঁক ঠীক সামনে অছি বৈঁক শাখা, অহাঁ বৈঁকসঁ তান-মেন কিএ নৈ বখৈত ছী ? আব বৈঁক স্টাফক সংগে মীটিংগমে আউ।

দোসব দিন পী রী পী হমবা শাখামে এনাহ আ কহিযা বাপস ভেনৈ আ কে প্রাপ্ত কেনে বহ, সে জান' চাহননি। দফতবী পিঙন বুক দেখ' দেনকনি। প্রাপ্তকতাকি হস্তাক্ষব নহি চীহ্নি সকনাহ, পী রী পী গ্বম্ম ভ' গেনাহ, কহনখিন, আব যদি কোনো আবেদন বাপস বহী ত কোনো আন অধিকাবীকেঁ দেব।

তকবা বাঁদ ফেব কহিযো কোনো বিপোর্ট মে কোনো ত্রুটি হেবাঁক অবসব নৈ এনৈ। পী রী পী কোনো মীটিংগমে জেবাঁসঁ এক দিন পহিনে বৈঁক শাখামে অপনে আবিক' অথবা কোনো অধিকাবীকেঁ পঠাক' বৈঁকক বিপোর্টসঁ অপনা বিপোর্টকি মিনান কবা নৈত ছনাহ আ জহিযা ঠাস্ক ফ়ার্সিক মীটিংগ বহ ছনৈ ত হমবো সংগ ক' নৈত ছনাহ।

পিতাক অস্বস্থতা প্রসংগ

১৯০ ক. মূন বেতনপব হমব বাঁহানী ভেন ছন, ডী. এ. মিনাক' ৩০২ ক. হোগ ছনৈ।

শুরুমে কিছু মাস ধবি কিছু ওরবটাগম সেহো ভ' জাগ ছনৈ। একব অতিবিক্ত মীটিংগমে সিবান জাগ ছনহুঁ ত ওকবা নেন ডাগম অনাউঁস সেহো এক দিনক বাঁবহ ক. ভেটি জাগত ছন। হম সংতুষ্ঠ ছনহুঁ। অপনা নেন কম-সঁ-কম খর্চ কবৈত পাগ গাম পঠা দৈত ছনহুঁ অথবা নেনে জাগ ছনহুঁ।

আমদনী ভেল ত খর্চক নর বস্তা সভ সেহো বন’ নাগন। কিছুএ মাসক বাঁদ বাঁবূক স্বাস্থ্য বহ্ত খ়বাব ভ’ ভেলনি, জাঁচক বাঁদ টী.বী. প্রগট ভেলনি। বহ্ত খতবনাক বিমাবী ছনৈ ওহি সমযক নেন। দবাঁগ, পথ্য আদিমে বহ্ত খর্চক আরশ্যকতা হোগত ছনৈক।
হমব প্রাথমিকতামে সভসং ঊপব ভ’ গেন বাঁবূজীক গনাজ আ পথ্য।
দবভংগামে নীক ড◌ঁক্টবসং গনাজ চন’ নগননি।
নগাতাব ছৌ মাস গনাজ আ পথ্যপব বাঁবূক স্বাস্থ্য সামান্য ভেলনি।
তকব বাঁদো বহ্ত দিন ধবি ড◌ঁক্টবক সনাহক অনুসাব দিনচর্যা চনৈত বহ্লনি।
এক মাস প্ববনাপব এক দিনক আকস্মিক অবকাশ ভেটৈত ছন। শনি দিন দূ বজেক বাঁদ বিদা হোগত ছনহুঁ, বাতিমে গাম পহুঁচৈত ছনহুঁ, ববি দিন বহিক’ সোম দিন বিদা ভ’ জাগত ছনহুঁ।
বাঁদমে কিছু মাস নেন পবিরাব ন’ক’ সেহো বহনহুঁ। কিছু মাস বাঁবূকেঁ সেহো অপনা সংগ বখনিযনি।
ছোট ভাএ সভ গামক মিডিন আ হাগ স্কূনমে পঢ়ৈ ছনাহ।
ঘবমে আরশ্যকতানুসাব মাএকেঁ নোকসং কর্জ ন’ নের’ পডৈত ছনৈক, ও ওকব সূদিক গণনা কবৈত ছনীহ। বাঁবূক হাথক কর্জ সভকেঁ বুঝন বহৈত ছনৈ।
হম দুনূ তবহক কর্জসং ধীবে-ধীবে মুক্তিক প্রযাস ক’ বহন ছনহুঁ।
বচীক গহনা ছোড়যবাঁক বাঁত ধ্যানসং হটি গেন। এক সানক বাঁদ কো -আঁপবেটিবসং নোন ন’ক’ গহনা ছোড়যবাঁক বাঁত সোচনহুঁ ত কহনক জে গনা দেন

গেলৈ। হম তখন ওগ দিস সোচনাগএ ছোড়ি দেলহুঁ।
শাখামে নর-নর সদস্য সবহক আগমন
শাখাক ব্যবসাযমে বৃদ্ধি ভেলৈক ত সদস্যক সংখ্যামে সেহো বৃদ্ধি ভেলৈ।
ক্ষেত্র বিত্ত অধিকাবীক পদপব এলাহ শ্রী শিব শংকব সিংহ জী। সিংহ জী সভসং নম্ৰা-তগড় া ছলাহ, খাঁটী গমানদাব আ স্পষ্টবক্তা ছলাহ। পবিবাবক সংগ বহৈত ছলাহ, পিতা সেহো সংগ বহৈত ছলখিন।
দফতবী বাম অযোধ্যা পংডিত লিপিক সহ খজাংচী ভ' ক' গেলাহ ডুমবা (সীতামঢ় ী), হুনকা স্থান পব মদন প্রসাদ এলাহ।

কিছু অংতবালক বাদ একটা ঔব ক্ষেত্র সহাযক এলাহ চিতবংজন শর্মা জী।
দিঘরাবাসং শ্রীরাস্তবজী এলাহ চীফ কেশিযব ভ' ক'।
কিছু মাসক বাদ শাখা প্রবংধক দাস বাবূক স্থানান্তবণ মুজফ্ফবপুব ভ' গেললি, হুনকা স্থানপব চৌবে জী এলাহ আবাসং। চৌবেজী বহুত হংসমুখ স্বভাবক ছলাহ।
লোক জে হুনকা চৈম্ববমে কোনো কাজে জাগত ছল, সে প্রসন্ন মুদ্রামে নিকলৈত ছল।
সামান্যতযা ক্ষেত্র বিভাগসং সম্বন্ধিত আবেদন পত্র পব ক্ষেত্র সহাযক, ক্ষেত্র বিত্ত অধিকাবীক অনুশংসাপব শাখা প্রবংধক স্বীকৃতিপব হস্তাক্ষব কবৈত ছলাহ। কোনো-কোনো আবেদন জে বৈংকক সর্কুলবক অনুসাব উপযুক্ত নৈ বহৈ ছলৈ, ওহিমে হমবা সবহক অনুশংসা নহিযো বহলাপব, যদি হুনকা ঠীক লগৈ ছললি, ত স্বীকৃত ক' দৈত ছলখিন। হমবা সভ জকাঁ ও নৈ ডেবাগত

छलाह ।

कन्हैया लाल श्रीवास्तव लिपिक सह खजांचीक पद पर आ उपरासं वी.पी. शर्मा एलाह लेखापालक पदपर। शर्मा जी एसगरे रहैत छलाह। ओहो नियमक अनुसारे सभटा काज करैत छलाह, नियमसं कनियों विचलन पसन्द नै करैत छलाह। ओ कतेक सदस्यकें वैंक सेवामे भेल दुर्घटना देखने छलाह आ सुनने छलाह, तकर चर्च समय-समयपर करैत छलाह आ सर्कुलरक अनुसार सभ काज करबापर जोर दैत छलाह। ओ रस्तापर चलैत काल यदि सड़कपर कोनो धिया-पुताकें देखि लैत छलाह त ओकर घरक अभिभावककें बजाक' धिया-पुताकें सम्हारिक' रखबाक उपदेश द' दैत छलखिन। हम सभ एक बेर पुछलियनि जे अहाँकें कोन मतलब अछि आनक एते चिन्ता करबाक त कहलनि जे एक त सभ जिम्मेदार नागरिकक काज छै जे ककरोसं किछु चूक भ' रहल छै, त ओकरा सतर्क क' दियौ, दोसर जे कोनो दुर्घटना भ' जाए त पुलिस हमरो सभसं पुछ-ताछ क' सकैए। एतेक सावधान रहैतो आ दोसरोकें सावधान करैतो शर्माजी ककरोसं अपन परिवारक विषयमे कखनो किछु नै कहैत छलखिन। एक दिन ऑफिसमे कोनो वात पर शर्माजी शाखा प्रबंधक महोदयकें कहलखिन जे कहियो अहाँ अपनो फसब आ हमरो सभकें फसाएब। जवाबमे शाखा प्रबंधक कहलखिन जे कपारमे लिखल हैत फसब त कियो बचा नै सकत आ लिखल हैत बचब त कियो किछु बिगाड़ि नै सकैए। शर्माजीकें ई बात नीक नै लगलनि, पान खाए विदा भ' गेलाह। हुनका ककरो बात पसन्द नै

পড়ैत छलनि त पान खाए निकनि जागत छलाह आ पाँच मिनटकें बाद शांत भ' क' घुरैत छलाह।
एक दिन एक गोटकें गपसं हुनका एतेक दुख भेलनि जे उठिक' बोडपब एनाह, एकटा बस स्टेशनपर जागत बह, ओहीमे चढ़ि गेनाह आ एक सप्ताहक बादे स्टेशनपरसं घुरनाह।
दुखक बात ई भेलै जे दस बरखक बादे शर्माजी शाखा प्रबंधक भेनाक किछुए दिनक बाद बैंक छोडि देलनि आ चौबेजी तीनटा शाखामे शाखा प्रबंधक रहनाक किछुए बरख बाद संसारे छोडि देलनि। शर्माजी किए बैंक छोडि देलनि, से पता नै चलि सकल। चौबेजी द' पता चलल जे बिमारीक कारणे नै ठहरि सकनाह। डायबिटीज छलनि, मुदा अपेक्षित परहेज नहि करैत छलाह।
बहुत पहिने एक दिन ऑफिसमे शर्माजी आ चौबेजीक मुंहसं जे निकलल रहनि से कोना एक-दोसरक नेल सच भ' गेलै अथवा एक दोसरक नेल श्राप सिद्ध भेलनि, से चिन्तनमे आबि जागत अछि। शर्माजीक कहब छलनि जे असावधान रहनासं अनिष्ठ भ' सकैत अछि, से चौबेजी लेल सच सिद्ध भेलनि।
चौबेजीक कहब छलनि जे कतबो सावधान रहब, यदि भाग्यमे अनिष्ठ लिखल अछि त किओ बचा नै सकैए— ई शर्माजीक लेल सच सिद्ध भेलनि। शर्माजी एतेक सावधान रहैत छलाह, कोनो अपराध नै केने छलाह तखनो स्वयं शाखा प्रबंधकक पद छोड़ि क' भागि पड़यनाह। चिन्तक लोकनि कहैत छथि – आबब बड्स फ्रिएटै आबब रन्डि, सोचिक' कोनो बात बजबाक चाही, मुदा से कहाँ होगत छैक, पता नहि दिन भविमे

হম সভ খপন চিন্তন খথরা খপন শৈঙ্কসং কিনকা–কিনকা শ্রাপ দৈত বহৈত ছিযনি খথরা কিনকব–কিনকব চিন্তন খথরা শৈঙ্ক সভসং শাপগ্রস্ত হোগত বহৈত ছী।
কিছু মাসক ব়াঁদ খংচন নিবীক্ষকক পব পব এনাহ বামজী নান দাস জী জে হমবে জিনাক ছনাহ।
হ্নকাসং মৈথিনীমে গপ হোগত ছন,সে হমবা নেন খতিবিঞ খ্র্ শীক ব়াত ছন। দাস জী হিন্দীমে নিখৈত ছনাহ, ত্রিকানদর্শী উঁপনামক সংগ কার্টূন সেহো নীক ব়ঁনৱৈঁত ছনাহ, এখনো হেস ব়্ক পব হ্নকব কার্টূন খধিক কান দেখৈত বহৈত ছী। রিজ্ঞানপব খাধাবিত হ্নক রিনক্ষণ কথা সংগ্রহ প্রকাশিত ভেন ছনি, হমহুঁ পঠনে ছী। একটা ওব পোথী প্রকাশিত ভেননি খছি।
দাস জী ছনাহ ত খংচন কার্যনিযক স্টাহ্ব হ্মদা ৱৈঁকক স্টাহ্ব সভসং ততেক ঘ্নন–মিনন ছনাহ জে ব়হ্ত গোটে হ্নকো ৱৈঁকেক স্টাহ্ব ব়্মৈত ছননি।
হম সভ সংগে সাঁঝমে কহিযো মনমনিযা দিস ত কহিযো কন্হৌনী দিস পযবে ঘূময জাগ ছনহুঁ।
হম মিথিনা মিহিব মংগৱৈঁত ছনহুঁ, মৌথিনী খা হিন্দীক কিতাব় পঠৈত ছনহুঁ খা মৈথিনীমে গীত নিখৈত ছনহুঁ। হিন্দীমে কাকা হাথবসীক একটা কিতাব় পঢ়নহুঁ, হিন্দী মে সেহো কিছু ছোটে–ছোটে করিতা নিখয নাগন ছনহুঁ।
কন্হৈযা নান শ্রীরাস্তর জী সেহো ভোজপ্ববীমে গীত গৱৈঁত ছনাহ খা নিখৱৌ কবৈত ছনাহ। হমবা সংগে কিছু মৌথিনী গীত সেহো গারি নৈত ছনাহ।
মোটব সাগকিন প্রসংগ
এক দিন খাঁচনিক প্রবঁধক এনাহ। গ্রষি রিভাগমে দূ গোটে বহী– হম গ্রষি সহাযক খা সিংহ জী, গ্রষি রিত্ত

अधिकारी। हमरा सभकेँ पुछलनि जे हम सभ एखन धरि मोटर साइकिल किए ने किनने छी, बिना मोटर साइकिलक फील्डमे कोना जाएब? ऑपरेशन अथवा रसूली लेन। हम सभ कहलियनि जे चलब' नै अबैए त कहलनि जे सीखि लिय', बिना सिखने काज नै चलत। हम इहो कहलियनि जे पन्द्रह प्रतिशत मार्जिन मनी जमा करब सेहो एकटा समस्या अछि। ओ तुरत नैरोब पैडपर शाखा प्रबंधककेँ आदेश द' देलखिन जे मोटर साइकिल के जतेक दाम छै, ततेक ऋण स्वीकृत क' देल जाए, मार्जिन मनी नै जमा कराओल जाए। पुछलनि, आर कोनो समस्या? हम सभ आश्वस्त क' देलियनि जे एक मासक भीतर मोटर साइकिल ल' लेब। जाइत- जाइत आंचलिक प्रबंधक महोदय कहलनि, हम एक मासक बाद फेर आएब अहाँ सबहक मोटर साइकिल देखबाक लेल, से ध्यान राखब।

हम सभ अपनामे विचार केलहुँ जे आंचलिक प्रबंधक केँ एते पलखति कत' छैतनि जे एक मासक बाद फेर एहि शाखामे एताह। हम सभ निश्चिंत भ' गेलहुँ। असलमे मोटर साइकिल चढ़बासँ हम सभ डेराइत रही। सिंह जी हमरासँ बेसी मोटर साइकिल चढ़बासँ डेराइत छलाह, हुनकर देहो बेसी भारी छलनि,असलबाक डर बेसी होइत छलनि। हम सिखबाक लेल तैयार भेलहुँ, एक आदमी तैयार भेला अपन पुरान मोटर साइकिल देबाक लेल कहियो-कहियो थोड़े कालक' सीख'क लेल। तीन-चारि दिनमे लागल जे हम आब चला लेब। एक दिन हुनकर मोटर साइकिलसँ सात-आठ किलोमीटर दूर कोनो गाम गेलहुँ एसगरे। घुरती काल की भेलै से नै बुझलिऐ, गाड़ी

रोक' चलिऐ त रुकरेँ नै करै, ब्रेक फेल भ' गेलै, हम नर्भस भ' गेलहुँ, आरेँ कोना-की करू। भेल जे आरेँ कतहु ठोकब नागि जेतै, तखने एकटा रिचाव आएल आ मट्ठ द' चाभी निकालि लेलिऐ, एकटा हाथ हैंडलसँ हटेनाक कारणे गाड़ी असंतुलित भेलै आ थोड़बेँ दूर पर रुकलै आ एक कात खसिये पड़लै। गति कम भ'क' खसलै, तेँ बेशी चोट नै लागल।
अपने उठिक' गाड़ीकेँ ग्रड़कौले किछु दूर गेलहुँ त एकटा साइकिल मरम्मति बला दोकान भेटैल ओकरा कहलियै त कहलक जे हम एते क' दै छी जे धीरे-धीरे चलाक'
अहाँ रेसंतपूर चल जाएब, ओत' ठीक करा लेब।
ओ मिस्त्री जहिना कहलक बहा तहिना धीरे-धीरे चलाक' रेसंतपूर सकुशल पहुँचि गेलहुँ। जिनकर गाड़ी छलनि हुनका कहलियनि त कहलनि जे आधा अहाँ सीखि गेलहुँ, एक दिन एक बेर ओर खसब तखन पूरा सीखि जाएब। हमरा एक सप्ताह तक गाड़ी चलएबाक हिम्मति नै भेल, मोने मोन सोचलहुँ जे प्रबान गाड़ी पर आरेँ नै चढब। खसबाक कल्पनासँ डर भ' जाग छल।
सिंहजी सेहो नै सीखि सकलाह।
कखनो-कखनो ओहो बात ध्यानमे आबि जाइत छल जे आँचलिक प्रबंधक महोदय यदि आबिए जाथि त हम सभ की कहबनि। एक दिन सिवानक बाजकमल एजेंसीमे पता लगेलहुँ त कहलक जे एखन स्टॉकमे बाजदूत मोटर साइकिल नै अछि, बस, हमरा सभकेँ एकटा बहाना भेटि गेल, आरेँ यदि आँचलिक प्रबंधक महोदय आबियो जेताह त कहबनि जे हम सभ बाजदूत मोटर साइकिल लेब' चाहैत छी जे एखन स्टॉकमे नै

छै।
ठीके जहिना कहिक' गेल रहथि, आंचलिक प्रबंधक महोदय मास दिनक बाद
शाखामे आबि गेलाह आ हमरा सभकें देखिते पुछि बैसलाह, मोटैर साइकिल न' नै गेलहुँ ने। जबाब हमरा सभ लग तैयार छल, कहलियनि जे राजदूत स्टॉकमे एखन नै छै। ओहि समयमे मोबाइल आ शाखामे फोनक सुविधा त रहबे नै करै जे ओकरा फोनसं पुछितथिन। कहलनि, हमरा संगे पटना चलू ओत'सं ल' क' चल आएब। हम सभ कहलियनि जे हम सभ आब गाड़ी लेलाक बादे चलेनाइ सीखब, तें पटनासं अनबाक बिचार छोड़ि देल जाए, सिवानमे उपलब्ध भ' जेतै त हम सभ ककरो मदति ल'क' आनि लेब। साहेब कहलनि जे गाड़ी चलेनाइ सीखि लेब त फील्डमे जाएब त ठीक सेहो रहतैक, तें आर्थिक दृष्टिसं सेहो अहाँ सबहक लेल मोटैर साइकिल लाभदायक अछि आ एहिसं बैंककें सेहो काज बेसी हेतै।
जेड.एम.साहेब सिवान पहुँचिक' राजकमल एजेंसीमे पता लगबौलनि त कहलकनि जे एखन गाड़ी छै स्टॉकमे। ओकरा कहल गेलै जे दू टा राजदूत मोटैर साइकिल बसंतपुर शाखाक दू टा फील्ड स्टाफ लेल राखि दियौ आ हमरा शाखाकें टेलीग्रामसं सूचित कएल गेल जे अहाँ सभ लेल गाड़ी राखल अछि, अविलम्ब आबिक' ल' जाउ।
आब हमरा सभ लग कोनो बहाना नै रहि गेल छल। बैंकमे डॉक्यूमेंटेशन क' क' पूरा दामक बाशिक ड्राफ्ट बनाक' ल' गेलहुँ आ तीन अप्रील १९७९ क' हम दूनू

গোষ্ঠে সিরানক বাজকমন এজেঁসীসং বাজদূত মোষ্টব সাগকিন কীনিক' খারি গেনহ্ঁ। দ্নূ গোষ্ঠে এক–এক চানককেঁ সংগ ন'ক' গেন ছনহ্ঁ জে হমবা সভকেঁ সক্ষশৈন সিরানসং বঁসংতপ্পব পহ্ঁচা দেননি।
নবকা গাড় ীপব এক–দূ বেঁব কনী–মনী চোষ্টে নাগন হ্মদা হম এক সপ্তাহমে নীক জকাঁ খপন কাজ জোগব গাড় ী চনেনাগ সীখি গেনহ্ঁ।
তকব বাঁদ কবীবঁ তেবহ সান বিহাবমে বহনহ্ঁ, মোষ্টব সাগকিনসং কোনো দ্র্ঘষ্টনাক শিকাব নহি ভেনহ্ঁ।

ধবনা প্রসংগ :
খাপাত কান সমাপ্ত ভেনৈ,চ্নাব ভেনৈ, কেন্দ্র মে জনতা পাৰ্ষ্টীক সবকাব খারি গেনৈ, সভ গামমে নব–নব নেতা সভ ভেনাহ। সভ ক্যা জনতা সবঁহক বাঁচ খপন নীক ছবি বঁনযবাঁ নেন পবিশ্রম কবৈত ছনাহ। ও সভ বৈঁক শাখামে সেহো নোকক কাজক পৈববীমে খবৈঁত ছনাহ।
বৈঁকক নিযমান্নসাব শাখা খারেদন পত্র সবঁহক ওমানদাবীপূর্বক নিষ্পাদন কবৈত ছন, নেতা নোকনিক বঁহ্ত খাদব কববাঁক ধ্যান নৈ বখৈত ছন। সে বাঁত নব নেতা নোকনিকেঁ পসন্দ নৈ ছননি।
বৈঁক দ্বাবা জে ঋণ স্বীকৃত কএন জা বহন ছনৈক, সে হ্মখ্যতঃ কৃষি বিভাগসং সম্বঁন্ধিত বহৈ ছনৈ। কৃষি বিত্ত খধিকাবী ছনাহ শিব শংকব সিংহ জী জে পক্কা ওমানদাব খা স্পষ্ঠবক্তা ছনাহ। স্থানীয নেতা সভ হ্নকাসং জে খপেক্ষা কবৈত ছনাহ সে নৈ হোওত ছননি। পবিণাম ও ভেনৈ জে সভ নেতা মিনিক' হ্নকা নক্ষ্য ক'ক' একষ্টা খভিযান চনৌননি। শাখা প্রবঁধককেঁ নিখিক' দেনখিন জে খাপকে এ.এফ.ও. কে খমানবীয ব্যবহাব কে

कारण ओहूक तिथि को बैंक शाखा के समक्ष धरना देंगे।
पहिने त सभकें भेलै जे ओहिना धमकी द' क' डेरा रहल छथि, मुदा तारीख लग एलै त भेलै जे यदि सच्चे ओ सभ एहेन किछु करथि त की करबाक चाही। ऐ तरहक परिस्थितिक अनुभव किनको नै छलनि। स्टाफ मीटिंगमे शाखा प्रबंधकक स्वभाव भेलनि जे ओहि दिन सिंहजी ऑफिस नहि आबथि, कतहु फील्डमे कोनो काजसं निकलि जाथि, सिंह जीकें
डेराक' ऑफिस नै आएब पसन्द नै भेलनि। तखन हुनका ओ स्वभाव देल गेलनि जे ऑफिसमे रहथि, बाहर नै निकलथि। निर्णय भेलै जे शाखा प्रबंधक आ गणेश ठाकुर, प्रधान खजांची (जे हमरा सबहक यूनियनक सेक्रेटरी सेहो छलाह) जाक' गप करताह, शेष सभ गोटे बैंकक भीतरे रहताह।
निर्धारित तिथिक' करीब सौ आदमीकें जुटाक' धरना शुरू भ' गेल, मुदा कोनो हल्ला नै रहै शुरूमे। २.३० के बाद शाखा प्रबंधक आ गणेश ठाकुर गेलाह गप करै लेल। ओ सभ कहलकै जे सभ गोटेकें लोन देबै' पड़त। शाखा प्रबंधक से स्वीकार करबामे डेराएल छलाह। हम चाहैत रही जे आजुक भीड़ कहुना खतम भ' जाए,तें एकटा स्लिपपर लिखिक' शाखा प्रबंधककें अनुरोध केलियनि जे एखन स्वीकार क' लियौ, स्लिप रामेश्वर रॉय द्वारा पठा देलियनि, शाखा प्रबंधक कहलखिन, ठीक छै, हमर स्टाफ अहाँ सबहक बात मानक हेतु तैयार छथि। तखन ओ सभ कहै' लगलै जे सात दिनक भीतर ऋण देबै' पड़त। हम फेर दोसर स्लिप पर लिखिक' देलियनि जे कहि दियौ जे प्रखंड

কার্যালয়সং আবেদন পঠা দিয়', হম সভ সাত দিনমে স্বীকৃত ক' দেব। শাখা প্রবংধক গছি লেলখিন জে প্রখংড কার্যালয়সং আবেদন পঠা দিযৌ, সাত দিনমে স্বীকৃত ভ' জেতৈ। ও সভ ঝগড় া কবরা লেল দোসব কোলো উপাএ তাক' লগলাহ। একটা লেতা বজলাহ জে অহাঁক স্টাফ এন্ত উদাব ছথি ত সামলে আবিক' কিএ লে বজৈত ছথি।
সিংহজী এতে কাল তক চুপ ছলাহ, ঝদা ওা বাত সুলিক' লৈ বহল গেললি, হমবো সবকক কহলে লৈ রুকলাহ আ বৈংক হ◌ালসং লিকলি কহলখিল, অহাঁ সবকক দুশ্মল হমহী ছী লে, ত হম সোঝাঁ মে ছী হমবা মাবি দিয'।
ভীড়মে হিংসাক প্রবৃতি হোএ ছৈ। কিছু লোক হো-হো কবৈত উপব সীঢ় ীপব চঢ়' লগলৈ, ঝদা তকোল মকাল মালিক আ হাএ স্কূলক এক শিক্ষকক হস্তক্ষেপসং ও সভ উপব লৈ জা সকলাহ আ কোলো অপ্রিয ঘটলা লৈ ঘটলৈ। ঝদা জতেক ভেলৈ, সেহো হমবা সভ গোটেক লেল বহুত অপ্রিয আ অপমালজলক ছল।
তকবা বাদ আগূ কী কবী, সে বিচাব কববাক লেল ওহি ঠামক ববিষ্ঠ পদাধিকাবী সী. ও. সাহেব ওত' গেলহুঁ। ও কহললি জে অহাঁ সবকক লেল ওা লব ঘটলা অছি, হমবা সবকক বিরুদ্ধ ত জখল-তখল গলকিলাব-জিংদাবাদ হোএতে বহৈত অছি। ও বিচাব দেললি জে অপল উঁচ অধিকাবীকেং জালকাবী দ' দিযন্ব আ ও জে কহথি,সৈহ করু।
হম সভ গোটে একটা জীপসং সিবাল ক্ষেত্রীয কার্যালয গেলহুঁ। ক্ষেত্রীয প্রবংধক কতহু গেল ছলাহ। হম সভ কাল্হি এবাক অনুবোধ কবৈত লিখিত শিকাযত জমা ক'ক' বসংতপুব ঘুবি এলহুঁ।

প্রাত ভেনে ক্ষেত্রীয প্রবঁধক পেঁডসে সাহেবঁ এনাহ।
ও সভটা ঘটনাক রিরবণ সুনি ক' কহনখিন জে যেঁহ নেতা সভ কিছু দিনমে এম এন এ ভ' সকৈত ছথি, মন্ত্রী ভ' সকৈত ছথি, চীফ মিনিস্টব ভ' সকৈত খছি, হিনকা সভসং ঝগডা কবরঁ উচিত নৈ খছি, বৈঁকক বাষ্ট্রীযকবণ ভেনৈ, খাম খাদমীক স্ববিধাক নেন বৈঁক ছৈ, ওহী বীচসং নেতা সভ খবৈঁত ছথি, হ্নকা সভকেঁ বৈঁক এবাঁসং কোনা মনা কববঁনি, ও সভ খাবঁথি ত প্রেমসং বৈঁসাক' চাহ পিযরিযন্ব, খাদব কবিযন্ব ক্ষদা কব্ধ খপনে মোনক মানে বৈঁকক নিযমান্বসাব।
সী ও সাহেবঁ সেহো এনাহ। হমব ক্ষেত্রীয প্রবঁধক হ্নকোসং গপ কেননি। ফেব সী ও সাহেবঁক মাধ্যমসং একটা ক্ষখব নেতাকেঁ বঁজাওন গেননি।
নেতাজী হমবা ক্ষেত্রীয প্রবঁধককেঁ কহনখিন জে বৈঁকক সভ সদস্য গুমানদাব ছথি, হমবা সবঁহক একেটা শিকাযত খছি জে খহাঁক খধিকাবীক ব্যরহাব পরি্নক খা নেতা সভসং নীক নৈ হোগ ছনি। খাব এম সাহেবঁ কহনখিন জে হমব স্টাফ যদি গমানদাব খছি ত গমানদাব স্টাফ সভসং খহাঁ সভ এহেন ব্যরহাব কিএ কবৈ ছী, যদি এহেন ঘটনাক প্বনবাবৃতি হৈত ত হম সভ এহি ঠামসং বৈঁক শাখা হটা নেবাঁক নেন মজবূঁব ভ' জাএবঁ, খহাঁ সভকেঁ কোনো শিকাযত হো ত সিরান খারিক' হমবা কহু, ক্ষদা হমবা স্টাফ সভসং নীক ব্যরহাব কব্ধ।
পেঁডসে সাহেবঁ গাঁধীরাদী তবীকাসং সভকেঁ মেন কবৌননি, সভকেঁ এক দোসবসং হাথ মিনবৌননি, খাপসমে এক–দোসবক বীচ বসগ্বন্নাক খাদান–প্রদান কববৌননি খা সভকেঁ পীঠ থপথপাক' সীরান ঘ্বি গেনাহ।

तकरा बाद फेर कहियो मंचपर अथवा मंचसँ बाहर
कोनो अप्रिय दृश्य नहि उपस्थित भेल।
ई घटना हमरा जीवनमे कय बेर पथ प्रदर्शकक काज
केलक।
पिता बनलहुँ :
बसंतपुरमे बही, ओही अवधिमे लगभग दू वर्षक
अन्तरालपर दूटा कन्याक जन्म भेलनि।
पहिल बसंत ऋतुमे आएल छलीह, मधुबनी अस्पतालमे
जन्म भेल छलनि, हिनकर नाम वसन्त कुमारी भेलनि,
बादमे वंदनाकेँ वन्दना भ' गेलनि।
दोसरक जन्म दुर्गापूजाक मध्य अस्पताल पहुँचबासँ पहिने
भ' गेलनि, हिनकर नाम मैथिली भेलनि आ मैथिलीए
रहलनि।
शशिकान्तजी-सुधाकान्तजीसँ सम्पर्क :
एक बेर गाम गेलहुँ त सकरीमे विद्यापति पर्वक
कार्यक्रममे भाग लेबाक अवसर भेटल। कवि गोष्ठीमे
हम अपन रचना पढलहुँ ' तीन कोटि मैथिल तान
ठोकिकऽ कहैए / ई प्रवाह मैथिलीक कियो रोकि ने
सकैए।'
हम जखन मंचसँ नीचाँ एलहुँ त शशिकान्तजी,सुधाकान्तजी
हमरा लग एलाह आ अपन परिचय दैत हमरा ई गीत
लीखिक' देबाक अनुरोध केलनि।
हमरा पहिने हिनका सभहक नाम सुनल छल, भेँट नहि
भेल छल। दुनू भाइक स्वर बड्ड मधुर छलनि आ दुनू
गोटे मिलिक' रवीन्द्र नाथ ठाकुरजीक गीत सभ गबैत
छलाह। ओहू दिन कार्यक्रममे देखलियनि, बड्ड आकर्षक
प्रस्तुति भेल रहनि।
हुनका सभहक अनुरोधपर हम ओ रचना लीखिक' द'

দেনিযনি।

ও বচনা পটৈনা আ আনো ঠাম ও সভ প্রস্তুত কেননি আ শ্রোতা–আযোজকক নীক প্রতিক্রিযা দেখি হমবাসঁ পত্র দ্বাবা সম্পর্ক কেননি আ অনুবোধ কেননি জে গাম আরী ত হুনকো সভকেঁ স্বচিত ক’ দিযনি জাহিসঁ ও সভ হমবাসঁ ওঁব গীত সভ ন’ সকথি। তহিনা ভেনৈ আ পূর্ব নির্ধাবিত কার্যক্রমক অনুসাব দুনূ গোটে হমবা গামপব এনাহ আ হমবা ওঁব গীত সভ নীখিক’ দেবাঁক অনুবোধ কেননি। হম ফেব দূটৌ বচনা দেনিযনি। ওা ক্বম কয মাস ধবি চনন। হিনকে সবঁহক মাধ্যমসঁ হমব মৌথিনী–সেবা চনি বহন ছন। হিনকে সবঁহক স্ববমে হমব ওঁব কতে গীত সভ নোকপ্রিয ভেন জেনা :

১. ‘তোবা অঁগনামে রসন্ত নেনে আএবঁ সজনা’

২. ‘ফগুআ আএন ফগুআ গেন ফগুআ চনিএ গেন’

৩. ‘পটৈনাক মজা নীয’ দিল্লীক মজা নীয’
বেঁকাব ছী অহাঁ ত বঁম্বঁগক মজা নীয’

৪. ‘আএন কেহেন সমৈযা যৌ বাঁবূ যৌ ভৈযা
দুনিযাঁসঁ উঠি গেন ধবম–কবম
বূঁনৌএ কে ধবতীক মবম
মিথিনা কেব কী বাঁত প্বছৈ ছী
সৌঁসে ভাবত ভেন বঁদনাম, অবে বাম–বাম–বাম।’

৫. ‘কক্কা মাবন গেনা সৌবাঠক মৈদানমে
পহিনে কন্যাদানমে না।’

৬. ‘তিনক প্রথাকেঁ বঁন্দ কৰু’

৭. ‘আগ ধবতিযো নগৈছ নব কনিযাঁ জেনা’

৮. ‘আগ নে ছোড়বঁ ভৌজী, নেপবঁ গানমে নান অবীব’

९. 'आँखिमे चित्र हो मैथिलीकेर
हृदयमे हो माटिक ममता,
माएक सेवामे जीवन बितादी
अछि बस यैह एकटा सिहन्ता।'
१०. 'मोन होइए अहाँकें देखिते रही'
११. 'जुनि कान, जुनि कान,जुनि कान रे बौआ जुनि कान रे।'
१२ . 'हम देशकेर सिपाही, हम एक बात जानी
ऐ देशकेर पूत हम, थिक नाम हिन्दुस्तानी।'
१३. 'आग धधकतियो नगैछ नव कनियाँ जकाँ'
१४. 'छोटे-मोटे टूटैन मड़ैयामे गौरी कोनाक' रहती हे।'
शशिकान्तजी, सुधाकान्तजी देशमे जहाँ-जहाँ विद्यापति पर्व होइत छलै, ताहिमे अधिक ठाम बजाओल जाइत छलाह। गीत शब्द कवरबासं पूर्व ओ गीतकारक नाम लेब नहि बिसरैत छलाह। ई हुनक अपन विवेक-जन्य स्वभाव छलनि। हम अपने नहि जाइत छलहुँ,मुदा कोनो-ने-कोनो श्रोतसं ज्ञात होइत छल त नीक लगैत छल आ ओव निखबाक लेल उँसोहित होइत छलहुँ। अखबाव-पत्रिका सभमे सेहो विवरण पढ़ि आनन्दित होइत छलहुँ।
हम मानैत छी जे हमबा गीत सभकें जे लोकप्रियता भेटै छलै, ताहिमे हिनका दुनू भाइक मधुव-मनोहव स्ववक योगदान बेशी छलनि।
तोवा अङना मे
हमव साहित्य साधनामे कन्हैया लाल श्रीवास्तव, बी पी शर्मा, वामजी लाल दास जीक सहयोग बहैत छलनि। जखन-तखन विचाव-विमर्श होइ छलै आ गीतक पोथी

छपयबाँक बिचाब सेहो अबैत छल। श्रीरास्तुरजी हमबा संगे कतेक बेब तोबा अंगनामे रसन्त नेने आएबँ सजना गेने छलाह आ गीत संग्रहक नाम 'तोबा अंगनामे' बखबाँक बिचाब भेल छल।
शर्माजी एक बेब भविसक ट्रेनिंगमे पटना गेल छलाह। कतह् एकटा चित्र देखननि जाहिमे एकटा स्त्री अपना आंगनमे अबिपन द' क' दीप सजा बहल अछि। शर्माजी हमबा गीतक पोथीक करब पृष्ठक लेल ओ फोटो नेने एलाह आ हमबा देलनि।
हम हुनक पसन्दकें स्वीकाब क' लेलहुँ, मुदा पोथी छपयबाँक निर्णय नहि भेल बहय। खैब, जहिया छपतैक, तहिया एकब उपयोग कबबाँक लेल बाखि लेलहुँ।
हमब ढोलीक संगी अशोक कुमाब ठाकुब जी एम. एस. सी. (ए जी) केलाक बाँद बिहाब एग्रीकल्चबल मार्केटिंग बोर्ड केब ट्रेनिंग सेन्टब, पटनामे नोकबी कबैत छलाह।
पुनाग चकमे आबास छलनि। हुनकासं पत्राचाब होइत छल, कय बेब बिचाब होइत छल पटना जाएबँ त एक दिन बहबँ संगे। ओहो कहैत छलाह। एहि बेब बिद्यापति पर्वमे पटना जाएबँ आ हुनकोसं भेंट कबबाँक बिचाब भेल।
निर्धाबित तिथिक' पटना पहुँचलहुँ। ठाकुब जीक डेबापब ठहबलहुँ। हुनका संगे गेलहुँ बिद्यापति पर्व देख'। सांस्कृतिक कार्यक्रम शुरू भेलै। हम सभ पाछाँमे ठाढ़ भ' क' देखि-सूनि बहल छलहुँ। शशिकान्तजी, सुधाकान्तजी मंचपब एलाह त गीतकाबक नाम लैत हमब तीन-चाबिटा गीत प्रस्तुत केलनि। श्रोता-दर्शकक

প্রতিক্রিযা ৰহ্ত আনন্দিত কৰৈৰনা ভেননি। ৰাদমে ধ্যান গেল হমৰা সৰহক নগেমে হমৰ সাঢ়ূক অনুজ চীনূ ৰাবূ (শ্রঞ্জ চন্দ্র ঝা, ড্মৰা,ৰৈনীপঞ্জী, মধুৰনী) ছলাহ। ও দেখলনি ত অপন মিত্রকেঁ কহলথিন জে শশিকান্ত–স্বধাকান্তজী এখন জাহি গীতকাবক নাম নেনে ছলাহ সে অনিলজী যৈহ ছথি। হমৰো পৰিচয ভেল। ওা ছলাহ চতৰা, ৰৈনীপঞ্জী নিৰাসী ডা. হেম চন্দ্র নাল কৰ্ণ জে এম. ৰী. ৰী. এস. ক' ক' ণংৰ্নৰ্শিপমে ছলাহ, ডॉক্টৰ্স হॉস্টনমে বহৈত ছলাহ, হমৰ সাঢ়ূক অনুজ হ্নকে অনুৰোধপৰ হ্নকে ডেবামে বহিক' যূ.পী.এস.সী./ৰী. পী. এস. সী.ক তৈযাবী ক' বহল ছলাহ। ও অপনা ডেবাপৰ ন' জেৰানে' ৰহ্ত অনুৰোধ কব' নগনাহ। হম অপন মিত্র ঠাকুৰ জীসং পৰিচয কৰৰৈত কহনিযনি জে হম হিনকা সংগে আগ কাল্হি ছী, কাল্হি সাঁঝ ধৰি অহাঁক ডেবা আএৰ।

দোসৰ দিন হ্নকা ওত' পহ্ংচনহুঁ ত ও জিদ্দ ক' দেননি জে আৰ অহাঁ পৰ্হনাসং অপন গীতক কিতাৰ ৰিনা ছপৌনে নহি জাএৰ। স্টেট ৰৈংকক নোকন হেড আঁফিসমে ডবহাব(দৰভংগা)ক স্টাফ আঁফিসৰ ছলাহ ৰী.কে.চৌধৰী, ওহো এলাহ হ্নকা ডেবাপৰ। কিছু মৈথিল আ কিছু অমৈথিল ডॉক্টৰ সভ সেহো এলাহ। ও সভ হমৰাসং কিছু গীত সূনয চাহৈত ছলাহ, সেহো ভেনৈ। ওহী হানমে একটা সীট খালী ছলৈ। ডॉক্টৰ সাহেৰ হমৰা ওহি সীটপৰ স্থান দৈত কহলনি জে অহাঁ অপন পাণ্ডুলিপি তৈযাৰ ক' নিয'। হম ছুট্টী দুগএ দিনক ন'ক' আএল বহী, ডॉক্টৰ সাহেৰ কহলনি, হম মেডিকল সৰ্টিফিকেট দ' দেৰ। হম পাগক ব্যৰস্থা ক' ক' নৈ আএল বহী, ডॉক্টৰ সাহেৰ কহলনি জে ওকৰ ব্যৰস্থা

ভ' জেতৈ, ঋহাঁ দূ–তীন দিনমে পাঁড়ুলিপি তৈযাব ক'
ক' চলূ হ্মসন্নহপ্পব, দ' দেৱৈ ছপ' লেন।
ড◌াঁক্টৱ সাহেবঁ লোকবীমে নৈ ছলাহ তেঁ হুনকব ঋার্থিক
সহযোগ লেবঁ হমবা উঁচিত নৈ নগৈত ছল। পতা
চলল জে ধনরাঁদসঁ কোনো গঁজিনিযব ঋাএল ছলাহ
ঋপনা পনীক গনাজ কবেবাঁক লেল, হুনকা ঞ বঁহুত
মদতি কেলে ছলখিন, হুনকা পতা চললনি জে ঞ পটনামে
ঋপন ক্লিনিক খোলবাঁক লেল স্টুট বৈঁকমে ঋাবেদন
দেনে ছথি, জাহিমে মার্জিন মনী কিছু জমা কব' পড়ৈত
ছৈক, ও ঐ ঠাম ত নৈ কিছু বঁজনখিন, ধনরাঁদ জাক'
ওত' সঁ তীন হজাবকে ড্রাফ্ট পঠা দেনখিন, বৈহ পাগ
হিনকা পাস ছনি। লোনমে এখন সময নগতৈ, তেঁ
তকোন একব উঁপযোগ ক' ক' রাঁদমে পঠা দেবৈঁ, সে
ভ' সকৈএ। ড◌াঁক্টৱ সাহেবঁক মৌথিনী প্রেম দেখি
ঋানন্দিত ভেনহুঁ।
হম ३१ টা গীতক পাঁড়ুলিপি তৈযাব কেনহুঁ। ড◌াঁক্টৱ
সাহেবঁক সংগ হ্মসন্নহপ্পব গেনহুঁ, ভরানী প্রকাশন।
দেরেন্দ্র ঝা জীক প্রেস ছলনি। পাঁড়ুলিপি দেখিক' এক
হজাব এক সয প্রতিক লেল নগভগ তেবহ সয খর্চ ঋা
নগভগ দস দিনক সময কহনখিন। ড◌াঁক্টৱ সাহেবঁ
ঋাধা পাগ দ' দেনখিন। হম হ্মখ পৃষ্ঠক লেল শৈমাজীক
পসন্দ বঁনা চিত্র দ' দেলিযনি বঁনাক বঁনবঁযবাঁ লেল।
হম বঁসংতপ্পব শাখামে শৈমাজীকেঁ পত্র নিখনিযনি জে
হমবা ঋাবশ্যকতানুসাব ড্রাফ্ট পঠা দেখি, কিতাবঁ ছপি
জেবাঁক সংভারিত তিথি স্বচিত ক' দেলিযনি।
বঁহুক ভাগসঁ ভেঁট ক' ক' ভূমিকা নিখবাঁক ঋনুবোধ
কেলিযনি।
এক দিন তীনূ গোটে হবিমোহন বাঁবূ ওত' গেনহুঁ।

হুনকা অনুবোধ কেলিযনি অপন আশীর্বচনক রূপমে কিছু লিখিক' দেবাক হেতু। ও একটা গীত স্বনব' কহননি। স্বনৌলিযনি। ও সংকল্প-নোক নহেবিযাসবাযক কার্যক্রমমে গীত শশিকান্ত-স্বধাকান্তক মূহেঁ স্বননে ছনাহ সে কহননি।
হুনকব আশীর্বচন ন'ক' রিদা ভেনহুঁ ত কহননি জে মার্চ ধবি অখবাবমে নিকনতৈ প্বস্তকানয সভ নেন পোথীক এ্রযক সম্বন্ধমে রিজ্ঞাপন ত দূটা প্রতি পঠা দেবেঁ, অহাঁক পোথী স্বীক্বত ভ' জাএত তখন জতেক পোথী মাঁগত, সে পঠা দেবেঁ ত পাগ ত ভেঁটবেঁ কবত, পোথী সভ সেহো স্বঠামমে চলি জাএত।
ডেবামে সভ সাঁঝক' উঁসের জকাঁ রাতারবণ ভ' জাগত ছনৈক।
ড◌াঁকটৈব সাহেবেঁ বঁহ্ত গোষ্টৈসং পবিচয কবৌননি।
সভ ঠাম কিছু গীত-নাদ হোগত বহৈ ছনৈ।
ঋবনীধব প্রেসসং মিথিনা মিহিব কার্যানয অবৈত ছনহুঁ। আদবণীয ভীমনাথ ঝাঁবূ প্রূফ বীডিংগ কয স্বধাব ক' ক' দৈত ছনাহ, হম ফেব ঋবনীধব প্রেস, ঋসন্নহপ্বব জাগত ছনহুঁ। এনা ক' ক' পোথী ছপন। বঁহুক ভাগক নিখন ভূমিকা এনৈ।
অংতিমমে করব পৃষ্ঠাপব হবিমোহন ঝাঁবূক নিখন আশীর্বচন ছননি।
এহি বীচ বঁহ্ত সাহিত্যকাব নোকনিসং পবিচয ভেন। সভকেঁ পোথীক প্রতি ভেঁটি কেলিযনি। সমীক্ষাক নেন দূ-দূ প্রতি আকাশবাণী, মিথিনা মিহিব, আর্যাবর্ত আ গঁডিযন নেশন কার্যানযমে সেহো প্রস্তুত কেনহুঁ।
এক দিন মৈথিনী অকাদমী কার্যানয গেনহুঁ। আদবণীয বরীন্দ্র নাথ ঠাকুব জী ওহি সময অকাদমীমে ছনাহ।

ও দিল্লীসঁ আএল 'বাধাগ্ণঞ্জ প্রকাশন'ক প্রতিনিধিসঁ পবিচয কবৌননি। হুনকো দূ প্রতি দেনিযনি। বাঁদ মে বাধাগ্ণঞ্জ প্রকাশন,দিল্লীসঁ পচীসটা পোথীক মাঁগপত্র আএল, পঠা দেনিযৈ, সমযপব ওকব ভুগতান সেহো প্রাপ্ত ভ' গেন। জহিনা আদবণীয হবিমোহন বাঁবূ কহনে বহথি, অখবাঁবমে রিজ্ঞাপন এনৈ, দূ টা প্রতি পঠা দেনিযৈ। বাজা বাম মোহন বায নাগব্রেবী সংস্থান (কনকত্তা) সিন্হা নাগব্রেবী,পটনাক মাধ্যমসঁ ३४० পোথীক মাঁগ কেনক আ শীঘ্রহি ওকব ভুগতান সেহো ক' দেনক।
কিছু পোথী শশিকান্তজী–স্বধাকান্তজীক মাধ্যমসঁ সেহো রিঁকা গেন। এহি প্রকাবেঁ পোথীক নাগত মূল্য নগভগ প্রাপ্ত ভ' গেন।
বাঁদমে এহি পোথীক দোসব সংস্কবণ উঁর্বশী প্রকাশন, পটনাসঁ প্রকাশিত ভেন, গোপীকান্ত বাঁবূ হমবা পচীসটা প্রতি উঁপনব্ধ কবা দেননি।
জ্ঞাত ভেন জে ভরানী প্রকাশন,পটনা দ্বাবা গীতক ফুনরাড় ী প্রকাশিত ভেন জাহিমে হমবা সহিত ছওটা গীতকাবক বচনা সভ ছননি। ওকব একোটা প্রতি নৈ প্রাপ্ত ভেন, দেরেন্দ্র বাঁবূ কহননি জে একোটা নহি বাঁচন অছি, ওকব বঁদনা ও একটা দোসব পোথী দ' দেননি। কতহু দেখবাঁ নে কেনিঐ। বঁহুত দিনক বাঁদ এক গোষ্ঠে স্বচিত কেননি জে কাঠমাঁড়ূমে গীতক ফুনরাবীমে অহাঁক গীত পঢ়নৌঁ। সংতোষ কেনহুঁ।
এহি গীত সংগ্রহ "তোবা অঙনা মে' কেব কিছু গীত সভক অঁাডিযো কৈসেট আএল।
কোনো কৈসেটমে ভাগ চন্দ্রমণি জীক বঁহুত স্বন্দব স্ববমে আ একদম শুদ্ধ–শুদ্ধ স্বননে বহী 'কক্কা মাবন গেনা সৌবাঠক মৈদানমে, পাহিনে কন্যাদানমে।' আবঁ

अनोपित भ' गेल अछि।
'आग ले छोड़ऽ भौजी,लेपऽ गालमे लाल अबीर' टी-सीरीजक कोनो कैसेटमे छल, ओहो नै देखि रहल छी। महादेव ठाकुरक कैसेटऽना गीत सभ सेहो अदृश्य अछि।
एखन जतेक गीत सभ यू-ट्यूबऽ पर अछि ओहि सभमे अधिकमे किछु-ने-किछु अनियमितता अछि। अनियमितता अछि कतहु-कतहु उँचारणमे, कतहु-कतहु शब्दक हेर-फेरमे, अपूर्ण गायनमे, पोस्टरपर गीतकारक नाम त किछुए ठाम देखऽमे अबैत अछि।
पदोन्नति :
१० दिसम्बर १९७३ क' हम बैंकमे योगदान केने रही। १९८० मे पदोन्नतिक लेल लिखित परीक्षामे सफल भेलाक बाद मौखिक परीक्षा द' क' एलाक बाद क्षेत्रीय प्रबंधक महोदय शाखामे एलाह त पुछलनि जे कत' पोस्टिंग चाहैत छी त हम जयनगर शाखाक नाम कहलनि, मधुबनीमे ए. एफ. ओ. छलाहे, जयनगरमे नै छलाह तें पता लगाक' कहबे कहलनि, मुदा जखन पदस्थापनक पत्र आएल त ओहिमे हमरा सिराल शाखामे योगदान करबाक आदेश छल। निदेशानुसार १८ अगस्त १९८० क' सिराल शाखामे कृषि वित्त अधिकारीक रूपमे कार्य भार ग्रहण केलहुँ।
पटना / ३१.८.२०२१

(१८)
पाँच बरख सिरालमे
१८ अगस्त १९८० क' हम सिराल शाखामे पद भार

ग्रहण केलन्हि।
सिरान पैघ शाखा छलैक, नगभग बीसटा सदस्य काज करैत छलाह। श्री बामेश्वब प्रसाद सिंह रविशाखा शाखा प्रबंधक छलाह। ओ अधिक काल भोजपुबीमे सभसं गप करैत छलाह। ओना भोजपुबी साहित्यसं कोनो लगाव हम नहि देखलियनि। हुनका बाद मध्य प्रदेशेसं सी.एल.व्यास एलाह आ हुनका बाद बैद्यजी एलाह।
स्वबक्षा प्रहबी छलाह जनार्दन सिंह।
अन्य अधिकाबी–कर्मचाबी सभ छलाह बामेश्वब सिंह, लक्ष्मण तिवाबी,ओ.पी. जग्गी, एम पी दुबे, एच.पी. शाही,लेफबे साहेब,श्री नाबायण झा, जय बाम शाही, अन्साबी जी, बाम चबण सिंह आदि।
अपना जिलाक अपन भाषा–भाषी एक गोटे भेटलाह श्री नाबायण झा। झाजी घोघौब गामक छलाह, ओत' हमब मौसी छलीह। झाजीसं पबिचय भेल त नीक लागल। बादमे मधुबनी शाखासं अधिकाबीक रूपमे एलाह एम एन झा (मोद नाबायण झा) जे कलिगामक छलाह। झाजी बचत खाता विभागमे अधिकाबी छलाह। कृषि विभाग ओही बिल्डिंगमे एकटा अलग हॉलमे छलैक। ओहिमे एकटा ए. एफ. ओ.(कृषि वित्त अधिकाबी) छलाह श्री शंभू शबण द्विवेदी जी आ दूटा कृषि सहायक छलाह स्वधीब कुमाब जी आ अरूण कुमाब वर्मा जी। द्विवेदीजीक स्थानान्तबण मुजफ्फबपुब, क्षेत्रीय कार्यालयमे भेलोक छलनि। बादमे एलाह अंजनी कुमाब सिन्हा(ए एफ ओ), कमलेश कुमाब (ए एफ ओ), एन. पी. सिंह, डी सी ओ (आब डी) ओरबटोगम बन्द भेलाक बाद शाखामे बैलेंसिंग (शेष मिलान)क काज बाधित भ' गेल छलैक। बचत खाताक संख्या आ बही बहुत छलै, ओकब

बैलेंसिंग बहुत कठिन भ' गेल छलैक, कृषि विभागमे सेहो गत तीन सालसं लंबित छलै आ आबो असंभव जकाँ लगैत छलै। शाखामे कृषि विभागमे बी आव सी, आग आव डी पी, आग डी ए, डी आव आग, अन्त्यादय आदि योजनान्तर्गत ऋण स्वीकृति-वितरण, पूर्वमे देल गेल ऋणक वसूली लेल नोटिस जारी करब आ व्यक्तिगत सम्पर्क करब, दस्तावेज सबहक समयानुसार नवीनीकरण कराएब , नियमानुसार वसूली हेतु कानूनी कार्यवाही करब, मीटिंग सभमे भाग लेब आ नियंत्रक कार्यालय सभकें समयपर मासिक,तिमाही,अर्ध वार्षिक आ वार्षिक विवरणी बनाक' प्रस्तुत करब, ऑडिट रिपोर्टकें जवाब तैयार करब आ अपेक्षित स्वाधारक लेल आवश्यक काज करब, आदि कार्य सभसं समय नहि बचैत छलै जे शेष मिलानलेल समय निकालि सकय।
हमरा एहिसं पूर्वक शाखामे ई समस्या नै रहै कारण शाखा नव रहै। एहि ठामक ई स्थिति हमरा ठीक नहि लागल। हम चाहलहुँ जे ई अनियमितता दूर भ' जाए, द्विवेदीजी सेहो एहिमे सहयोग करय चाहैत छलाह किन्तु ओ कोनो-ने-कोनो व्यवधानमे बहि जाइत छलाह।
द्विवेदीजीक गेलाक बाद हम तय केलहुँ जे हम दुनू कृषि सहायकक संगे एहि कार्यकें अवश्य पूर्ण करब। हम अपना विभागकें स्वच्छ राखब,ई ठानि लेलहुं आ काज शुरू क' देलहुं। बीचमे लोक दोसर काज लेल आबि जाइत छल त बाधित भ' जाइ छल। ऑफिस-समयक बाद ई काज करब शुरू केलहुं।
एकदिन एम एल झा कहलनि, हम अहाँकें एहि कार्यमे मदति क' सकैत छी, मुदा एहि लेल शाखा प्रबंधककें

কহিক' দস দিন নেন রঁচত খাতা রিভাগক কার্যসঁ হমবা মুক্ত কববাঁব' পড়ত।
শাখা প্রবঁধককেঁ অনুবোধ কেনিযনি ত ও প্রসন্নতাপূর্রক স্বাজীকেঁ কৃষি রিভাগক রৈঁনেঁসিংগ হেতু অনুমতি দ' দেনখিন। স্বাজী এনাহ কৃষি রিভাগমে। মুদা একে ঘণ্টামে ফ ানমে রঁচত খাতা রিভাগমে ততেক সমস্যা ভ' গেনৈ জে স্বাজীকেঁ শাখা প্রবঁধক রঁজা নেনখিন রঁচত খাতা রিভাগক কাজক নেন।
হমবা সভকেঁ স্বাজী কহননি জে একটা নির্ণয নী ত আঁফিসক নির্ধারিত সমযক রাঁদ হম মদতি ক' সকৈত ছী। নির্ণয নেন গেন জে দিন ভবি আন কাজক সংগ জতেক সংভব হো হম সভ রৈঁনেঁসিংগ নেন জে কিছু ক' সকী সে কবী, তকব রাঁদ স্বাজী সেহো সংগ দেতাহ আ এক তিমাহীক রৈঁনেঁস মিনাক' ডেবা নেন প্রস্থান কবৈ জাএবঁ। ওহি সময চাক গোষ্ঠৈক ডেবা একহি দিস বহয।
স্বধীব রাঁবূ আ রমাজী দিনমে আন কাজ কবৈত এক তিমাহীক অঁতিম দিনক শেষ উঁতাবি নেথি, হম আ স্বাজী সাঁঝমে রৈঁসী রৈঁনেঁস মিনারঁক হেতু। রিজনীক নাগন চনি জাগ ত পেট্রোমৈক্স জবাওন জাগ। রীচ মে স্বধীব রাঁবূ, রমাজী আ স্বাজী রঁগনমে মাববাড় ী ভোজনানযসঁ ভোজন ক' অবৈঁত ছনাহ। হম পবিরাবক সংগ বহৈত বহী, তেঁ জখন ঘব জাগ, ঘবেমে ভোজন কবী। নির্ণযক অনুসাব স্বধীব রাঁবূ আ রমাজীকেঁ ওঁঘী নাগি জাগন ত টেবুঁনপব মাথ ম্কাক' পড়ি বহথি মুদা ডেবা জাথি সংগে। হম আ স্বাজী এক তিমাহীক রৈঁনেঁস মিনাগএক' সীট ছোড় ী। নগভগ রাঁবহ রাঁজি জাগ এক তিমাহীক রৈঁনেঁস মিনারঁ'মে। যদি রাঁবহো

बजे नै होइ त छोड़ि दिऐ।
क्षेत्रीय कार्यालय लगेमे छलै। क्षेत्रीय प्रबंधक एलाह एन.एन.भाटिया। बनजी साहेबे ए आब एम छलाह। डी सी ओ (आब डी) सिंह जी छलाह। ग्रामीण विकास विभागमे अन्य अधिकारी छलाह एस एस पी सिंह,मंजुल मोहन, कमलेश प्रसाद आदि। अन्य अधिकारी छलाह बी एम त्रिपाठी, एच सी पी दत्ता, स्वनील कुमाब श्रीवास्तव आदि। स्वभाष नामक स्टाफ सेहो छलाह।
क्षेत्रीय प्रबंधक भाटिया साहेबे एक साँझ एलाह आ हमबा सबहक प्रयासक प्रशंसा कबैत पुछलनि जे क्षेत्रीय कार्यालयसं एहि कार्यमे अहाँ सभ कोन तबहक सहयोगक अपेक्षा कबै छी। हम सभ कहलनियनि जे संभव होइ त एकटा टपबासीकें हमबे सबहक लेल उपलब्ध कबा देथि जे आवश्यकतानुसाब बाउंटब हमबा सभकें उपलब्ध कबबैत बहथि। भाटिया साहेबे क्षेत्रीय कार्यालयसं एकटा टपबासीक ड्यूटी हमबा सबहक विभागमे लगा देलनि।
हमबा सभहक कठीन भ' गेल जे सभ दिन साढ़े दस बजे ऑफिस आबी आ बाति बाबह बजेक बादे ऑफिससं प्रस्थान कबी।
लगाताब सत्रह दिन लागल बहलापब शेष मिलानक काज अद्यतन भ' गेल।
शाखा प्रबंधक बामेश्वब बाबू सेहो प्रसन्न भेलाह, आबे बाहबसं कोनो उंच अधिकाबी अबैथिन त कहथिन जे हमब एग्रीकल्चब विभागक शेष मिलान अद्यतन अछि।
क्षेत्रीय कार्यालयसं शाखाकें आ कृषि विभागक सभ सदस्य आ मजीक लेल सेहो प्रशंसा पत्र निर्गत भेल।
क्षेत्रीय प्रबंधकक नजबिमे हमब सबहक नीक छवि

রঁনন।
এক রেঁব ডী সী ও (খাব ডী)ক স্থানপব খস্থাযী রুপে হমবা ক্ষেত্রীয কার্যনিযমে রঁজা নেননি জখন হমবাসঁ সীনিযরো এ এফ ও উঁপনর্চ্ছ ছনখিন। হম কিছু দিন ওহি পদপব কাজ কেনহুঁ, ফেব রাপস খপন স্থানপব সিরান শাখামে খারি গেনহুঁ।
এক রেঁব শেষ মিনান খদ্যতন ভেনাপব নিযমিত রূপসঁ রঁহী সভ সংতুনিত হোগত বহন।
এম এন ঝা জী অঁাফিস এরাঁ কান ঘডী দেখৈত ছনাহ, জেরাঁ কান নৈ, ঝদা হনকা জকাঁ রঁহৃত কম স্টাফ ছনাহ। তেঁ রঁচত খাতা রিভাগক রঁহী-সংতুনন খসংভর ভ’ গেন ছনৈক।
সভ পৈঘ শাখা এহি সমস্যাসঁ গ্রস্ত বহৈত ছন।
রঁহী সরঁহক খসংতুননসঁ কপট খথরা ধোখাঘড়ীক খাশংকা রঁনন বহৈত ছনৈক।
কিছু শাখামে রঁহীক সংতুনন ভেনাক রাঁদ কপট প্রকাশিমে খরৈত ছনৈক।
সভ সান অঁাডিট বিপোর্টমে এহি খনিযমিততাক চর্চ বহৈত ছনৈ, সভ শাখা এহি খনিযমিততাকেঁ দূব কবয চাহৈত ছন, কিছু শাখামে এহি কাজ নেন দোসব শাখাসঁ খথরা নির্যত্রক কার্যনিযসঁ স্টাফ সভ পঠাওন জাগত ছনাহ। তথাপি পৈঘ শাখা সভমে এহি সমস্যাক সমাধান নৈ ভ’ পরৈত ছনৈ।
কংপ্যূটবীকবণ ভেনাক রাঁদ রঁহী সংতুননক সমস্যা গতিহাসক রাঁত ভ’ গেনৈ।
ঋণ রিতবণ সমাবোহ :
জনতা পার্টীক সবকাব সমাপ্ত ভ’ গেন ছনৈ, শ্রীমতী গন্দিবা গাঁধী ভাবী রঁহ্মতসঁ প্বনঃ সত্তামে এনীহ নর

রীস সূত্রী কার্যক্রম তীব্র গতিসং চলয লাগল। আগ আব ডী পী কার্যক্রম রাষ্ট্রীযকৃত বৈঁক সরঁহক লেল আ সবকাবী রিভাগ লেল সেহো মুখ্য কার্যক্রম ভ' গেল ছল। জিলামে জতেক রাষ্ট্রীযকৃত বৈঁকক শাখা ছলৈ, সভকেঁ গাম নির্ধারিত ক' দেল গেল ছলৈ, সভ শাখাকেঁ লক্ষ্য সেহো নির্ধারিত ক' দেল গেল ছলৈ। সভ গামসং পর্যাপ্ত সংখ্যামে আরেদন সম্বন্ধিত বৈঁক শাখাকেঁ প্রেষিত কএল জাগত ছলৈ, শাখা সভ হুক্ক স্তব পব আরেদন নিষ্পাদন লেল স্থল নিবীক্ষণ আ স্বীকৃতিক তৈযাবী কবৈত ছল। শিরিব লগাওল জাগত ছলৈ জাহিমে সভ সম্বন্ধিত বৈঁক শাখাক অধিকাবী / শাখা প্রবঁধক, স্থানীয লেতা লোকনি আ প্রখংড আ জিলা স্তবক শাসকীয অধিকাবী লোকনি উঁপস্থিত হোগত ছলাহ। কলেক্টব মহোদয সেহো অধিক শিরিবমে উঁপস্থিত হোগত ছলাহ। শিরিবমে রিভিন্ন বৈঁক শাখা দ্বাবা রিভিন্ন উঁপোদক ক্রিযাকলাপক লেল লাভার্থীকেঁ স্বীকৃতি পত্র প্রদান কএল জাগত ছল।

রাঁদমে লাভার্থী সম্বন্ধিত বৈঁক শাখামে উঁপস্থিত ভ' ক' বৈঁকক নির্ধারিত দস্তারেঁজ সভপব হস্তাক্ষব কবৈত ছলাহ, জে সামান জাহি দোকানসং লেরাঁক মোন হোগ ছললি ওকব কোটেশল প্রস্তুত কবৈত ছলাহ, বৈঁক দ্বাবা আপূর্তিকর্তাকেঁ আদেশ দেল জাগ ছলৈ জে হিনকা অমুক সামান দ' দিযল্ব। আপূর্তিকর্তা লাভার্থীকেঁ সামান দ' ক' বৈঁক শাখামে রিল প্রস্তুত কবৈত ছলাহ। বৈঁক অধিকাবী / কর্মচাবী দ্বাবা স্থল নিবীক্ষণ ক' ক' লাভার্থীকেঁ সংতুষ্ঠ ভেলা পব বৈঁক রহীমে লাভার্থীক খাতা খোলি হুনকব খাতাকেঁ নামে কবৈত আপূর্তিকর্তাকেঁ পে-আর্ডিব অথরা ড্রাফ্ট দ্বাবা রিলক ভুগতাল ক' দেল জাগত

ছনৈ ।
শিবিবমে কতেক গোষ্ঠেকেঁ ঋণ স্বীকৃত কএন গেনৈ আ ওহিমে সঁ কতেক গোষ্ঠেকেঁ বৈঁক দ্বাবা ঋণ বিতবিত কএন গেনৈ, একব সমীক্ষাক নেন বিভিন্ন স্তবপব মীটিংগ হোগ ছনৈ ।
সভ জিনামে অগ্রণী বৈঁকক জিম্মা কোনো খাস বৈঁককেঁ নির্ধাবিত ছনৈ । অগ্রণী বৈঁকক কাজ হোগ ছনৈ সম্পূর্ণ জিনাক নেন বার্ষিক কার্য যোজনা তৈযাব কবব, সভ বৈঁক শাখা আ শাসকীয বিভাগক সহযোগ প্রাপ্ত কবব আ কনেক্টবক অধ্যক্ষতামে জিনা স্তব পব বিভিন্ন মীটিংগক আযোজন ক' ক' উঁপস্থিত সমস্যা সবহক নিবাকবণ সুনিশ্চিত কবব ।
সিবানমে সেঁট্রন বৈঁক আঁফ ইঁডিযা নীড বৈঁক ছন । পহিনে ক্ষেত্রীয কার্যানযমে একটা ডী সী ও (আব ডী) আ একটা কৃষি সহাযক অথবা এ এফ ও (কৃষি বিত্ত অধিকাবী) দ্বাবা এহি বিভাগক কাজ চনৈত ছন, বাঁদমে নীড বৈঁকক অনগ কার্যানয বঁনন, নীড বৈঁক অধিকাবীক পদস্থাপন ভেন । শ্রী আব পী শর্মা নীড বৈঁক অধিকাবী ভ' ক' এনাহ ।
জিনাস্তব পব মীটিংগমে সভ বৈঁকক প্রতিনিধি আ ভাবতীয বিজর্ব বৈঁকক অধিকাবী সেহো ভাগ নৈত ছনাহ আ কখনো-কখনো বৈঁক আ শাসকীয কার্যানযক বীচ মধ্যস্থক ভূমিকাক নির্বাহ সেহো কবৈত ছনাহ ।
বৈঁক আ সবকাবী মশীনবীক সম্মিনিত প্রযাসসঁ জিনাক অন্তর্গত সমেকিত গ্রামীণ বিকাস কার্যক্রমক সংগ বার্ষিক কার্য যোজনাক অনুসাব জিনাক বিকাসক যগ্য চনৈত ছনৈক । কখনো-কখনো এহিমে বাঁধা উঁপস্থিত হোগতো ছনৈক ত আপসমে বৈসক ক' ক' নিবাকবণ ক' নেন

जाएत छलै।

एक बैंक एकटा ऋण शिविरमे कोनो स्थानीय नेता द्वारा शिकायत कएल गेलै जे स्टेट बैंकमे ऋण सम्बन्धी काजक लेल बड्ड दौड़' पड़ैत छैक। कलेक्टर साहेब अपन भाषणमे कहलखिन जे हमर ध्यान आर बैंक दिस गेल अछि आ बैंकके सेहो ठीक करब कोनो बड़ कठिन बात नै अछि। एहिपर स्टेट बैंकक जिला शाखाक प्रबन्धक उठिक' कहलखिन जे हम एहि सन्दर्भमे किछु स्पष्टीकरण देब' चाहैत छी। कलेक्टर साहेब हुनका ' बैसू, ऐ ठाम कोनो डिबेट थोड़बे भ' रहल छै।' -ई कहैत चुप रहबाक लेल बाध्य क' देलखिन।

स्टेट बैंकक प्रबन्धक की करितथि, चुप भ'क' बैसि गेलाह, मुदा ई बात शिविरमे उपस्थित सभ बैंकक प्रतिनिधिकें अपमानजनक लगलनि।

लीड बैंक कार्यालयमे सभ बैंकक आपात बैसक भेल आ कलेक्टर द्वारा शिविरक मध्य स्टेट बैंकक सम्मानित प्रतिनिधिकें अपमानित करबाक बातकें गंभीरतासं लैत आगामी निर्धारित सभ शिविरक बहिष्कार करबाक निर्णय लेल गेल आ एहि निर्णयक सूचना कलेक्टर कार्यालय, भारतीय रिजर्व बैंक आ सभ बैंकक नियंत्रक कार्यालयकें देल गेल।

ओकर बाद निर्धारित तिथिक' शिविरमे कोनो बैंकक प्रतिनिधि उपस्थित नै भेलाह, तखन कलेक्टर साहेब लीड बैंकसं सम्पर्क क'क' सभ स्थानीय बैंक प्रतिनिधिक बैसक अपना सभा कक्षमे बजौलनि। आपसी गप-शपसं स्थिति सामान्य भेल आ तकर बाद जे शिविर सभ निर्धारित छलै ताहिमे कोनो व्यवधान नै भेलै

আ জে শিরিব নৈ ভেন ছনৈ সেহো সফল ভেনৈ। তকবা ৰাঁদ ৰৈঁক প্রতিনিধিকেঁ কোনো শিকাযতক খরসব নৈ দেল গেননি।

যৈহ কনেক্টব সাহেৰঁ সিরান শহৰক সভ সরিসি নৈগ্রিনকেঁ সেপ্টিক টৈঁক নৈগ্রিনমে ৰঁদনৰাঁক একটা স্কীম ৰনৌননি আ সভ ৰৈঁককেঁ নক্ষ্য নির্ধাবিত কবৰাঁক' নিযত সময়মে এহি নক্ষ্যকেঁ পূবা কবৰাঁক ভাব দেনখিন। নগবপানিকা দ্বাবা সভ ৰৈঁক শাখাকেঁ রাডি আৰঁটিত ক' ক' পর্যাপ্ত সংখ্যামে আরেদনপত্র উঁপনব্ধ কবা দেল গেনৈ।

তীন মাসক ৰাঁদ জখন কনেক্টব সাহেৰঁ এহি যোজনামে উঁপনব্ধিক জানকাবী মংগনখিন ত উঁপনব্ধি শূন্য সূনিক' ৰঁহুত দুখী ভেনাহ। কাবণ পুছনখিন ত ৰেঁবা-ৰেঁবী সভ ৰৈঁক প্রতিনিধি দ্বাবা সূচিত কএন গেননি জে হুনক নির্যংত্রক কার্যানয দ্বাবা এহি যোজনাক স্বীকৃতি নৈ দেন গেননি, কনেক্টব সাহেৰঁ ৰঁহুত নাবাজ ভেনাহ।

কনেক্টব সাহেৰঁ কহনখিন ' হম ৰেঁসীকনী গাঁজিনিযব ছী, হম সোচি সমন্ধিক' ওা স্কীম ৰঁনেনে ছী, একবা কোনা কোনো ৰৈঁক বিজেক্ট ক' সকৈএ।' খপন পী এ কেঁ ৰঁজাক' ত্তবত একব শিকাযত রিভিন্ন স্তব পব পঠেৰাঁক আদেশ দেননি আ এজেঁডাক খগিনা রিন্দু 'রসূনী' স্বনিতে সভা কক্ষসঁ ৰাঁহব চনি গেনাহ।

তীন মাসক ৰাঁদ দোসব-তেসব রিষয সভ প্রাথমিকতামে উঁপব খৰৈঁত গেনৈ আ ওা রিষয নীচাঁ ভ' গেন। ফেব স্থিতি সামান্য ভ' গেনৈ।

এক ৰেঁব দোসব কনেক্টব সাহেৰঁ একটা ৰৈঁক শাখামে গেনাহ। শাখা প্রৰঁধক ঠাঢ় ভ' ক' হুনকা নমস্কাব কেনখিন। কনেক্টব সাহেৰঁ কহনখিন জে এম্হব জে ঋণ রিতবণ কেনে ছী তাহিমে সঁ কিছু প্রকবণ হমবা

দেখাউ, শাখা প্রবঁধক আনমাবীমে সং কিছু দস্তাবেঁজ আন' গেনাহ ত কনেক্টব মহোদয হুনকা হুবসীপব বৈঁসি গেনাহ। শাখা প্রবঁধক জখন কিছু হাগন হুনকা সোন্মা বখননি ত কিছু উঁনটা–প্বনটা ক' কনেক্টব সাহেবঁ কহনখিন জে এহি সভমে বঁহ্ত অনিযমিততা অছি আ অপনা সংগে গেন অধিকাবীকেঁ দস্তাবেঁজ জপ্ত কববাঁক নেন কহনখিন। শাখা প্রবঁধক ডবি গেনাহ, কিছু নহি বঁজনাহ, কনেক্টব সাহেবঁ কিছু দস্তাবেঁজ শাখা প্রবঁধককেঁ বিনা কোনো সীজব নিস্ষ্ট দেনে জপ্ত ক' ক' ন' গেনাহ।

সাঁঝমে ও শাখা প্রবঁধক অপন কোনো দোসব অধিকাবী সংগে নীড বৈঁক কার্যনিয এনাহ আ ঘটনাক নিখিত সূচনা দৈত ও অপন নির্যংত্রক কার্যনিযকেঁ সেহো স্বচিত ক' দেনখিন।

কিছুএ দিনমে জিনা স্তবীয মীটিংগ হোম' বঁনা বহৈ, ওকব এজেংডাক অন্য বিষযমে ঞা বিষয সম্মিনিত ক' নেন গেনৈ।

জহিযা মীটিংগ বহৈ, বিজ়র্ব বৈঁকক প্রতিনিধিকেঁ এহি ঘটনাক পূর্ণ জানকাবী দ' দেন গেননি। মীটিংগমে জখন অন্য বিষযপব চর্চা শুরু ভেনৈ, মীটিংগক সংযোজক নীড বৈঁকক তবহসং কনেক্টব মহোদযসং পূছন গেননি, 'সব, ঞা হাউস জান' চাহিত অছি জে কী সবকেঁ কোনো বৈঁক শাখামে জাক' শাখাক দস্তাবেঁজ জপ্ত কববাঁক অধিকাব ছনি।'

কনেক্টব মহোদয ওহি শাখা প্রবঁধকপব অপন খীঝ প্রগট্ট কবৈত কহনখিন ' হমবা অপন অধিকাবক জ্ঞান অছি, হম জিনামে কতহু কোনো ঠাম জাক', কোনো আঁফিস মে কোনো চীজক জাঁচ ক' সকৈত ছী।'

বিড়র্ব রৈংকক প্রতিনিধি কহলখিন জে কনেক্টব মহোদযকেঁ অপন অধিকাবক উপযোগ জিনাক রিকাসক কার্যক্রমমে রৈংককেঁ সহযোগ কবরামে নগেরাক চাহিযনি রৈংকক কার্যমে রাধা উপস্থিত কবরামে নহি। ও গহো কহলখিন জে কনেক্টব মহোদযকেঁ কোনো রৈংকক শাখা প্ররংধকসং কোনো শিকাযত ছনি ত সম্বন্ধিত রৈংকক নিযংত্রক কার্যানিযকেঁ সূচিত কবথি, ও হুনকা রিকল্প জে কবরাক হেতনি সে অরশ্য কবতাহ নেকিন রৈংকক দস্তারেঁজকেঁ জপ্ত কবরাক আ সীজব নিস্ঠ নৈ দেরাক ক্রিযাকেঁ কোনো দৃষ্ঠিসং উচিত নহি কহন জা সকৈত অছি।

কনেক্টব মহোদয আরেশমে কহলখিন, দেখূ হমবা অপন অধিকাব রূঝন অছি, হম চাহী ত জিনামে ক্রেন চননাগ রন্দ কবা সকৈত ছী, প্লেনকেঁ উড়নাগ রন্দ কবা সকৈ ছী, হম চাহী ত অহাঁ সভ গোষ্ঠেকেঁ ঐ হ◌ॅনমে চৌরীস ঘংটাক নেন রন্দ ক' দ' সকৈত ছী।

হ◌ॅনমে সরহক মূঁহসং হংসী ছুটনৈ।

কনেক্টব সাহেব সভা কক্ষসং নিকনি গেনাহ।

কিছুএ দিনমে সম্বন্ধিত শাখাকেঁ সভ দস্তারেঁজ ভেটি গেনৈ।

ফেব অগিনা মীটিংগসং পহিনে সভ কিছু সামান্য ভ' গেনৈ।

এক রেব রী এম এচ ওা স্কূনমে রিশান ঋণ রিতবণ শিরিব আযোজিত ভেনৈ, কনেক্টব মহোদয সিরানক রিশ্বি স্তবীয গতিহাসকাব স্ব. রাঁকে রিহাবী মিশ্র জীকেঁ মুখ্য অতিথিক রূপমে রজৌনে বহথিন।

মিশ্রজী ওা দেখি রহুত হর্ষিত ভেন বহথি জে সমাজক

जकरवतमंद लोक सभकें एतो सम्मानपूर्वक ऋण देबाक लेल एहि तरहक उंसेर मनाओल जा रहल अछि। ओ ओ दृश्य देखिक' भावुक भेलथ उंदगार व्यक्त केलें रहथि जे जाहि उद्देश्यसं बैंकक राष्ट्रीयकरण भेल, से प्रशासन आ बैंकक संयुक्त प्रयाससं फलीभूत भ' रहल अछि।

महान साहित्यकार प्रेमचन्दक कथा सभमे जाहि समाजक उल्लेख छल, नागार्जुन जे लिखने छलाह –जहां न भरता पेट / देशी रह कैसा भी हो / महा नरक है – से समाज आब बदलि रहल छल, रिक्शाबला, ठेलाबला, पान दोकानबला, हजाम, दर्जी, मोची,चाहक दोकानबला, साग़कित मवम्मति दोकानबला, दोसर कोनो छोटै–छिन रोजगार करैबला सबहक लेल बैंकक सम्पर्क आसान भ' गेलै, महाजनक शोषणमे जेबाक आ अनियंत्रित ब्याजक पीड़ासं मुक्तिक समय आबि गेल छलैक।

हमरा सबहक लेल ओ हर्षक विषय छल जे एहि परिवर्तनमे हमहुँ सभ किछु योगदान देबाक स्थितिमे भेलहुँ। तें निष्ठापूर्वक एहि यज्ञमे भाग लेब अपन सौभाग्य मानैत छलहुँ आ बैंकमे अबैबला लोक सबहक संग स्नेहपूर्वक व्यवहार करब अपन धर्म बुझैत छलहुँ।

वसूली :

बैंकमे नव ऋण देबाक संगहि पूर्वमे देल गेल ऋणक वसूली सेहो बड़ महत्वपूर्ण काज होइत छै। नव ऋण त एके–दू ब्रांचमे देबाक लेल गाँव आबंटित छलै, किन्तु पुरान ऋण सभ कतेको ब्रांचमे स्थित छलै जेना सिरानक अतिरिक्त आंदव, पचकथी, सिसरन, रघुनाथपुर, दरौली आदि जकर वसूलीक लेल व्यक्तिगत सम्पर्क कठिन होइत छलैक।

রসূনীক সম্বন্ধমে হমব সর্বহেক খন্বভব যৈহ ছন জে কিছু নোক সমযপব ঋণক কিশ্ত বৈঁকমে জমা কবৈত ছনাহ, কিছু নোক জমা কবৈত ছনাহ ক্ষদা নিশ্চিত সমযপব নহি, কিছু নোক ওা মানৈত ছনাহ জে ঋণ ন'ক' নহি জমা কেনাসং ক্ষতি নহি ভেঁটৈতনি, কিছু নোক বৈঁক ঋণ সবকাবী মদতি বুঁঝিক' চুকাএব খাবশ্যক নহি বুঝৈত ছনাহ। ক্ষখ্য রূপ সং নৈ চুকবৈবনাক দূটা শ্রেণী ছন– বহুত মজবুবীক কাবণ নৈ চুকব' বনা খা জানি–বুঁঝিক' নৈ চুকব' বনা।

হম সভ নিযমানুসাব ঋণক কিশ্ত জমা কববাক নেন নোটিস পঠবৈ ছনিঐ, স্মবণ পত্র সেহো জাবী কএন জাগত ছনৈ, ব্যক্তিগত রূপসং সম্পর্ক কএন জাগত ছনৈ, পর্যাপ্ত সময দেন জাগ ছনৈ, তৈযো জে নৈ জমা কবৈ ছনাহ হুনকা বিরুদ্ধ নোক মাঁগ রসূনী একটক খন্তস্মাত কার্যবাহী কএন জাগত ছনৈ।

চপবাসীক নৈ বহনাপব হম সভ খপনে পোস্ট আঁফিস জাক' পাবতী পত্রক সংগ পংজীকৃত ডাকসং নোটিস পঠযবাক কাজ কবৈত ছনহুঁ। সানমে জখন আঁডিট হোগ ছনৈ ত ওা দেখন জাগ ছনৈ জে রসূনীক নেন শাখা দ্বাবা কী কী প্রযাস কএন গেন ছৈ খর্থাত বৈঁক দ্বাবা নির্ধাবিত সভ কার্যবাহী কএন গেন ছৈ কি নৈ।

রসূনীক সম্বন্ধমে হমবা দূটা ঘটনা মোন পডৈত খছি। এক দিন একটা ক্ষস্লিম মহিনা এনীহ খা কহননি জে হুনকব পতি বৈঁকসং বিকশা কীন' নেন নোন নেনে ছথিন, হুনকব দেহান্ত ভ' গেন ছনি, ও হুনকব বকাযা জমা কব' চাহৈত ছথি, হিসাব জোড়ি ক' কহি দীয' জে কতে জমা কববাক ছৈ।

হম সভ খাতা দেখনিঐ, খাতামে সমযপব কিশ্ত জমা

লোগত আএল ছলৈ।
হম সভ হুনকা পুছলিযনি জে হুনকর রেঁটা জরান ছনি কী নৈ। রেঁটা জরান নৈ ছলনি। হম সভ কহলিযনি জে ও এখন চিন্তা নহি করথি, ক্ষদা ও মানক লেল তৈযার নৈ ভেলীহ। হুনকর কহব ছলনি জে জাধরি পূরা কর্জ খ্রতম নৈ ভ' জেতনি, হুনকা জন্নত নৈ ভেটি সকৈত ছনি। হম সভ ভারুক ভ' গেল রহী, ও পূরা পাগ চুকাক' প্রসন্ন ভ' গেল ছলীহ। নগভগ চালীস রবখ ভ' গেলৈ, ওহি মহিলাক অরিস্মরনীয ছাপ হমরা সরহক স্মৃতিমে অছি।
একর রিপরীত একটা উঁদাহরণ সেহো মোন অছি। এক দিন হম সভ একটা জীপসং এক আদমী ওত' গেল রহী জে কিছু সান পহিলে ট্রেক্টর কিনরাক লেল ঋণ লেনে ছলাহ আ নিযমানুসার কিশত নৈ জমা করৈত ছলাহ। দূরেসং দেখি ও হমরা সভ নগ দৌগল এলাহ আ কহলনি জে আগ হমরা দররজ্জাপর নৈ জাউ, পৌত্রক রিরাহ লেল ঘটক সভ আএল ছথি। হম সভ হুনকা দররজ্জাপর নৈ জাক' আন-আন ঠাম গেলহুঁ।
মাস দিনক রাদ জখন ফের হম সভ গেলহুঁ ত ও অপনে অসহায জকাঁ কহলনি জে হমরাপর কেসক' ক' হমরা জহলমে ধ' দের তখনে হমরা ঘরক লোক ঋণ চুকযরাক লেল তৈযার হৈত। ও কহলনি সরেরে সভ খা-পী ক' অপন-অপন মোটর সাগকিল ন'ক' ঘরসং নিকলি জাগএ, ককরো চিন্তা নৈ ছৈ রৈংকক ঋণ চুকযরাক। কোঠারনা রড়কা ঘর আ ঘরক মানিকক রিরশতা সেহো নহি কহিযো রিসরাএল। হুনকা অংতিম লোটিস দ'ক' পী ডী আর একটৈক শরণমে জাএ পডল। এখনো দুনূ তরহক লোক সমাজমে রিদ্যমান ছথি। কিছু

লোক ত নৈ চুকযবাঁক লেল দেশোসং ভাগি জাগ ছথি, হুনকা নবক জেবাঁক ভয নৈ লোগ ছনি।
কিন্তু গোটেক কহবঁ ছনি জে চাবাকি দর্শনমে কহল গেল ছৈ জে ঋণ নিয' আ ঘী পীবূ মানে স্বখসং বদ্ধ। হুনকব কহবঁ ছনি জে চাবাকি দর্শনমে ঋণ চুকযবাঁক বাঁত নহি লীখল ছৈ।
বৈংক আ সাহিত্য :
নযা বীস সূত্রী কার্যক্রম পূবা দেশমে পাবনি জকাঁ মনাওল জা বহল ছল। হম হিন্দীমে ওহিসং সম্বন্ধিত একটা কবিতা লিখলহুঁ :

আযা হৈ নব সপনে লেকব ঔব নএ আযাম
শ্রীমতী গাঁধী কা নূতন বীস সূত্রী প্রাগ্রাম।

আকাশবাণী,পটনামে চৌপাল অথবা মৈথিলী কার্যক্রম 'ভাবতী' মে ভাগ লেবঁয সানমে এক–দূ বেঁব জাগ ছলহুঁ। ক্ষেত্রীয প্রবঁধককেঁ সে বূঝল ছলনি। এক দিন হমবা বঁজাক' কহলনি জে ডী এ বী কॉলেজমে সেংট্রল বৈংকক এক্সটেংশল কাউংটব খুজ' বঁনা ছৈ। ওকব উদ্ঘাটন দিনলে' একটা কবিতা তৈযাব কববাঁক ভাব হমবা দেলনি।
দূ–তীন দিন লাগল।
সম্ভব পাঠ কব'বঁনা একটা কবিতা তৈযাব ভেল :

ক্যা হৈ সেংট্রল বৈংক হমাবা ক্যা ওসকে গুণ গাতে হৈং
অপনো সাথিযো হম ওসকা ওতিহাস তুম্হেং বঁতলাতে হৈং।

ভাটিযা সাহেবঁ প্রসন্ন ভেলাহ।

হমবাসং ওহি দিন একব সম্বব পাঠ কবরাঁওন গেন।

ওহি দিনক বাঁদ হমবা নাগন জে বৈঁকক ক্রিযা–কনাপক খন্তস্মত খবৈঁবঁনা বঁহ্ত রিষয ছৈ জৈপব বচনা কএন জা সকৈত খছি।

ওহি সমযমে বৈঁকমে বৈঁনেঁসিংগ, দস্তাবেঁজক নরীনীকবণ, রসূনী, ঋণ রিতবণ খাদি কাজ সরঁহক জে তনার ভোগন জা বহন ছন তাহি নেন একটা বচনা ভেন :

‘যহ বৈঁক কা চক্কব হৈ, চক্কব মেং বহনা হৈ
জিন্দগী ঔব কুছ ভী নহীঁ তবাঁহী সে গুজবনা হৈ’...............

খাগ খাব ডী পী পব দূ টা বচনা ভেন :

(১)

বিকশা বাঁনা তাংগা বাঁনা
পান বীড়ী ঔব ঠেনে বাঁনা
হোটেন সৈনূন চায বাঁনা
বৈঁন ভৈঁস ঔব গায বাঁনা
খাজ বঁ্নাকমে নগা হৈ মেনা
মেনা খাগ খাব ডী পী বাঁনা।........

(২)

খাগ খাব ডী পী কী ন টূটৈ নড় ী
নোন দেতে চনো হব ঘড়ী।

বৈঁকমে ওঁডিট হোগত বহৈ ছনৈ, ওহিপব একটা ব্যংগ্য বচনা :

এ আঁডিটৈব সাহেবঁ কবঁ জাএগা তূ
যহাঁ কবঁ তক মাথা খপাএগা তূ
ওঁব কবঁ তক ডাগম বঁনাএগা তূ
চনা জা..তূ চনা জা ....

কতহ্‌-কতহ্‌ কোনো অধিকাবীক অথরা কর্মচাবীক
কদাচাব প্রকাশমে অবৈঁত ছনৈক ।
এহি সম্বন্ধমে একটা পৈবোডী :

এহসান মেবে দিন পে তুম্হাবা হৈ দোস্তা
যে কোঈ তেবে নোট সে ভবা হৈ দোস্তা ....

নর শাখাক শাখা প্রবঁধক সবঁহক সমস্যা পব একটা
করিতা :
খুদ হী বিসীঈ ভী নেনা হৈ, খুদ হী কবনা পেমেঁট
খুদ কো হী নির্মিত কবনে হৈঁ সাবে এস্টেটমেঁট
সাবে এস্টেটমেঁট কভী ক্ষছ তাব যূঁ আতে
অনুশাসনিক কাব্রঁবাঈ কী ধমকী দে জাতে
ধমকী দে জাতে নেতাগণ পেঁডিং আবেদন কো নেকব
স্বচিত কবেঁগে শ্রীমতী ইন্দিবা গাঁধী কো নেটৈব দেকব
বঁড়ী ঝসীবঁত দে জাতা পেঁশন পেমেন্ট কা কাম
বাত গযী সর্কনব উঁনটতে কভী নহীঁ আবাম
দেখ ব্যস্ততা শ্রীমতীজী যূঁ ঝন্নাতী
ইসসে তো অচ্ছা হোতা জো মৈঁ মব জাতী
এক দিন নগী বঁখাব ভাগ্য সে তো মৈঁনে মৌকা পাযা
বঁড়ে প্রেম সে পাস বিঠাকব মৈঁনে উঁন কো সমঝাযা
প্যাবী দীদী ইন্দিবা গাঁধী কা হৈ যে অভিযান

कन हम कर्मां बढ़ेगे प्रियतम मत करना अनुमान
मत करना अनुमान जेन का द्वार खुला है
अभी-अभी मोतिहारी का समाचार मिला है
हो जाएगे विष-सूत्री पर हम बैंकर क्रांति
कृपा करो जल्दी आकर हे वेंकटेश्वरम भगवान।

(ओहि समय वेंकटेश्वरम साहेब हमर सबहक आंचलिक प्रबंधक छलाह, मोतिहारी शाखाक एकटा फील्ड स्टाफकें मेनामे पशु-खरीदक विधिमे कोनो आपत्ति नगाक' जेलमे ध' देल गेल छलै)

अही अवधिमे हम दुष्यंत कुमारक गजल संग्रह 'साये मे धूप' आ हरिवंश राय बच्चनजीक आमे कथाक दू भाग 'क्या भूलूं क्या याद करूं' और 'नीड़ का निर्माण फिर' पढ़ने छलहुँ।

किछु दिनक बाद प्रशिक्षणमे आंचलिक प्रशिक्षण केन्द्र, राजेंद्रनगर पटना गेलहुँ।
ओहि कार्यक्रममे पटना जोनल ऑफिससं एन के झा आ दरभंगासं नरेन्द्र झा सेहो आएल छलाह।
एक दिन जोनल ऑफिससं मुख्य प्रबंधक एन सी मित्रा साहेब क्लास लेब' एलाह। मित्रा साहेब देशक आजादीक लेल महापुरुष सबहक बलिदानक चर्च करैत सभकें भावुक क' देलनि, फेर बैंकक राष्ट्रीयकरणक उद्देश्य आ तकर बाद आग आर डी पीक आवश्यकता आ समाजक गरीबी दूर करबामे बैंकक योगदान आ ताहि लेल सम्बन्धित स्टाफ सबहक निष्ठापूर्ण कर्तव्यक बोध करौलनि।

तकवा ग्रोद रातारवणकें आनंदपूर्ण ग्रनयग्राक लेल प्रशिक्षु लोकनिसं योगदान देग्राक लेल कहलनि। एक गोटे कोनो फ़िल्मी गीक गजल सम्बव सुनौलथिन। एन के झा हमर लेखनक चर्च केलथिन। मित्रा साहेग्र हमरा किछु सुनाग्रय कहलनि।
हम कहलियनि जे हम मैथिलीमे लिखैत छी।
मित्रा साहेग्र हमरा मैथिलीए रचना सुनग्रय कहलनि।
हम कोनो रचना सुनौलियनि। कहलनि जे हम ग्रुझै छी मैथिली ज्यादा ग्राजि नहि सकग्र।
ओ पुछलनि, हिन्दीयोमे किछु सुना सकै छी।
हम सुनौलियनि –
' क्या है सेंट्रल ग्रैंक हमारा क्या उसके गुण गाते हैं सुनो साथियो हम उसका इतिहास तुम्हें ग्रतलाते हैं '

मित्रा साहेग्र पूरा रचना सूनिक' भाग्रुक भ' गेलाह।
ओ ग्रजलाह, हम चाहैत छी जे ग्रैंकक सभ सदस्य ई गीत सुनथि, तें ट्रेनिंग समाप्त हेग्रासं दू दिन पहिने एकटा भव्य सांस्कृतिक कार्यक्रमक घोषणा केलनि जाहिमे पटनामे स्थित सभ कर्यालयक अधिक सं अधिक स्टाफ रहथि।
हमरा कहलनि जे अहाँ ओग्र किनको एहि कार्यक्रममे ग्रजाग्रय चाही त ग्रजा सकै छी
एन के झा आ नरेन्द्र झा जी एहि कार्यक्रमक व्यवस्थाक भार लेलनि।
हिनके सग्रहक संग हम आकाशग्राणी,पटना गेलहुँ, ग्रड्डैक भागकें अनुरोध केलियनि जे ग्रैह ऐ कार्यक्रमक उदघाटन करथि आ कोनो कलाकारकें सेहो संगे लेने

आरंभि।
निर्धारित तिथिक' साँझमे नगरभरि छैओ रंजेक बाद पटना स्थित क्षेत्रीय कार्यालय, आंचलिक कार्यालय आ शाखा कार्यालयसँ पर्याप्त संख्यामे अधिकारी–कर्मचारी लोकनि अबैत गेलाह।
मित्रा दादा कार्यक्रमक विषयमे संक्षेपमे अपन विचार रखलनि।
रंट्के भाग आग आव डी पी मे रंैकक योगदानक चर्च केलनि।
रंट्के भाग मैथिली गायक गुञ्जानन्द जीकें हारमोनियम आ एकटा तरंलारंादक संगे लेने आएल छलाह।

गुञ्जानन्द जी हमर नाम लैत हमरह् किछु मैथिली गीत रचना प्रस्तुत केलनि जे गीत सभ 'तोरा अंगना मे' गीत संग्रहमे छल।

अन्तमे हम अपन एकटा मैथिली गीत आ तकर बाद सेंट्रल रंैकक परिचय गीत सुनौलियनि :

क्या है सेंट्रल रंैंक हमारा क्या उसके गुण गाते हैं
सुनो साथियो हम उसका इतिहास तुम्हें रंतलाते हैं।

आते हैं जरं याद रो दिन भर आता आँखों में पानी
अपने ही घर में थे खोए हम सारे हिन्दुस्तानी
शान्तिप्रिय यह देश हमारा रंरंस था परतंत्र था
यहाँ की अर्थ व्यवस्था में अंग्रेजों का षड्यंत्र था
उनके दमन–नीति से घायल तेजस्वी लोग अनेक थे

সব সোবারজী পোচখানারানা উঁনমেঁ সে এক থে
উঁন মহান দেশী–প্রেমী নে দেখা এক স্বন্দব সপনা
ভাবত মেঁ এক বৈঁক বনে জো ভাবতিযোঁ কা হো খপনা
যে দেতে হৈঁ তানে হমকো, হম গনকো দিখনাএঁগে
খানোকিত হোগা ভাবত হম ঐসা দীপ জনাএঁগে
চনা বঁহাদ্ব খপনে পথপব নিশ্চন কদম বঁঢ় া কবকে
খপনী প্রতিভা সে পাএ ওহদে কো ভী ঠ্কবা কবকে
উঁনকে দেশী–প্রেম কে খাগে হিব–হিব শীশে ঝ্কাতে
হৈঁ
স্বনো সাথিযো হম গসসে খাগে কী কথা স্বনাতে হৈঁ।

সচ হৈ শূবোঁ কে বাহোঁ মেঁ বোড়ে কিতনে খাতে
হৈঁ
পব বিশ্বাস খটৈন হো জিনকা কভী নহীঁ ঘরবাতে হৈঁ
বিপদাওঁ কো গনে নগাতে খাগে বঁঢ়তে জাতে
হৈঁ
ঔব কিসী দিন নিশ্চিত হী মঁজিন খপনী পা জাতে হৈঁ
গসী তবহ ভাবতমে ভৈযা এক দিন জয–জযকাব
হ্খা
সন উঁনীস সৌ গ্যাবহ মেঁ জব যহ সপনা সাকাব হ্খা
পোচখানারানা নে ভাবত কো খন্বপম উঁপহাব দিযা
ভাবত রাসী কে দিন মেঁ খাজাদী কা সংচাব কিযা
এক খনোখা এক নিবানা এক নযা খাযাম দিযা
সচম্চ হী কিতনা স্বন্দব ঔব কিতনা প্যাবা নাম দিযা
পনতে নাখোঁ নোগ নিবংতব গস বঁবগদ কী ছাঁব মে
তীন হজাব শাখাএঁ জিসকী হৈঁ শহবোঁ ঔব গাঁব মে
প্রস্ত্ত কবতী কার্য প্রণানী ঝাঁকী হিন্দ্স্তান কী
গাঁবোঁ কে খাধ্নিকীকবণ কী বাঁতেঁ জন কন্যাণ কী

বাষ্ট্রীযকবণ হ্খা ষ্কিব ওসনে এক খনোখা মোড় নিযা
কন তক থে জো নোগ দূব খরঁ সরঁসে নাতা জোড়
নিযা

প্রথম স্বদেশী রৈঁক হমাবা হম জিসকে গ্বণ গাতে হৈঁ
ওসীনিএ সরঁ রৈঁকো সে হম ওসে মহান রঁতাতে
হৈঁ।

এহি প্রস্তুতিক প্রশংসামে কিছু রবিগ্ঠ্য খধিকাবী সভ
খপন-খপন উঁদগাব ব্যক্ত কেননি।
হমব দোসব প্রস্তুতি ছন নর রীস সূত্রী কার্যক্রম পব
নিখন করিতা :

'খাযা হৈ নর সপনে নেকব ঔব নএ খাযাম
শ্রীমতী গাঁধী কা নূতন রীস-সূত্রী প্রাগ্রাম।'

ফেব কিছু রবিগ্ঠ্য খধিকাবী সভ প্রশংসাক ৰূপমে খপন-
খপন উঁদগাব ব্যক্ত কেননি।
কবীরঁ দূ ঘংটা ধবি কার্যক্রম চননৈ।
রৈঁকক ক্রিযা-কনাপসং সম্বঁক্ষিত হমব রঁহ্ত বচনা স্বনৈ
গেনাহ।

টিপ্পণী এতেক ধবি ভেনৈ জে রৈঁকক পী. খাব. ও. পদ
নেন হম একদম উঁপযুক্ত ছী।
রঁহ্ত গোষ্ঠে ওা বূঁম্নয নগনাহ জে হম রঁহ্ত জন্দী পী.
খাব. ও. হোমায জা বহন ছী।
কখনো-কখনো হমবো ভ্রম হ্খ' নাগয জে হম
পী.খাব.ও. রঁন' জা বহন ছী।

ओहि समय तक सेंट्रल बैंक मे पी. आर. ओ. पद नहि छलैक, तें आ उत्सुकता भेल जे ओहि पद पर कोन-कोन काज करय पड़ैत छै, से बूझि ली। बड़्कि भाग एक आदमीक पता देलनि जे दोसर कोनो बैंक मे पी. आर. ओ. छलाह। हम हुनकासं भेंट कर' गेलहुं कदा हुनकासं भेंट नै भेल, ओ पटनामे ओहि समय नहि छलाह।

एक दिन हम नरेन्द्र झा जीक संग एन.के.झा जीक कंकड़बाग़ स्थित डेरापर सेहो गेलहुँ। नरेन्द्र जी कहैत छथि जे ओतह् किछु गीत-नाद भेल रहै।

प्रशिक्षण कार्यक्रमसं घुरिक' सिवान एलहुं आ फेर अपन वर्तमान काजमे एतेक तल्लीन भ' गेलहुं जे हमरा सभी समय पर पतो नहि चलि सकल जे बैंक मे पी.आर.ओ.पद लेल विज्ञापन एलै,जिनका जेबाक छलनि,से आवेदन पठा देलनि आ साक्षात्कारक तिथि सेहो आबि गेलै।
हम जेना एहि उमेदमे रही जे हमरा लेल विशेष आमंत्रण पत्र आएत।

सभ किछु विहित नियमक अनुसार भेलै। सिवाने शाखाक श्री नारायण झा जी पटना आंचलिक कार्यालयमे पी.आर.ओ. पदपर गेलाह। झा जी बैंकक सी.ए.आइ.आइ.बी. क परीक्षा उत्तीर्ण छलाह, बैंकक एकटा यूनियनक नेता छलाह आ नीक वक्ता छलाह, मैथिलीमे एकटा पोथी सेहो प्रकाशित भेलनि।

জে অপন প্রশংসক রবীন্দ্র অধিকারী সভসঁ সেহো সম্পর্ক বঢ়ৱাক কলা নহি জনৈত হো, ওকরা জন সম্পর্ক অধিকারী পদ লেল উপযুক্ত হমহুঁ কোনা মানি সকৈ ছী ?

ওকরা লেল অস্তিত্ব কিছু ওর তয় কেনে ছলৈক।

হম সোচৈত ছী যদি হম আৱেদন দেলহুঁ বহিতিঐ আ গেলো বহিতহুঁ সাক্ষাৎকারমে ত সফল নহি হোইতহুঁ কিএক ত হম সী এ আই আই বীক পরীক্ষা পাস নহি কেনে ছলহুঁ আ একর মহত্ত্ব বেশী ছলৈ।

হম অপন মোনক শান্তিক লেল এহি দর্শনকেঁ আত্মসাৎ ক' লেলহুঁ :

''জে ভেটৈল সৈহ অহাঁক লেল সর্বোত্তম অছি আ জে আগাঁ ভেটৈত সে ওর সুন্দর হোয়ত আ জে নহি ভেটৈল সে বুঝূ জে অহাঁক লেল উপযুক্ত নহি ছল''

মৈথিলী সাহিত্য পরিষদ আ হমর মৈথিলীমে লেখন :

মৈথিলী সাহিত্য পরিষদক সম্পর্কমে এলাপর বহুত গোটেসঁ পরিচয় ভেল জে কলেক্টরিএট, বৈংক, কোর্ট, জেল, ডী. এ. বী. কॉলেজ আদি ঠাম বিভিন্ন পদপর কাজ করৈত ছলাহ।
নরেশ কুমার দত্ত, অচ্যুতানংদ কংঠ কলেক্টরিএটমে ছলাহ। দত্ত জী লিখৈত সেহো ছলাহ।
সেংট্রল বৈংক শাখামে হম রহী, মোদ নারায়ণ ঝা, শ্রী নারায়ণ ঝা ছলাহ। সেংট্রল বৈংকক ক্ষেত্রীয় কার্যালয়মে

অরুণ ঝা আ অরুণ কুমার ঝা ছলাহ, রাঁদমে রিন্দ্জী (রিন্দ্ প্রসাদ কর্ণ) এলাহ বাজভাষা অধিকাবীক পদ পব।
স্টেট রৈঁকমে চৌধবী জী ছলাহ। কোর্টমে লাল সাহেবঁ মজিস্ট্রেট ছলাহ।
জেল অধিকাবী পী. কে. ঝা ছলাহ। জেলমে ডॉক্টব ছলাহ চৌধবী জী।

ডী.এ.রী. কॉলেজমে প্রাধ্যাপক ছলাহ সংস্কৃত রিভাগমে কমলোদ্ভর শর্মা আ ডা. অমব নাথ ঠাকুব, রঁনস্পতি রিজ্ঞান রিভাগমে গংগানংদ ঝা, হিন্দী রিভাগমে সোমেশ্বব ঝা, বাজনীতি রিজ্ঞান রিভাগমে উঁপেন্দ্র মিশ্র আ গতিহাসমে ছলাহ আব.এন. চৌধবী।

গঁজিনিযব বমেশ ঝা ছলাহ, হুনকা সংগ উঁমেশজী ছলাহ, টৈনটৈন জী ছলাহ। উঁপেন্দ্র চৌধবী কুসিযাব রিভাগমে ছলাহ।
রী. ডী. ও. ছলাহ শির দের সিংহ আ সী.ও. ছলাহ ধীবেন্দ্র মোহন ঝা।

প্রা. গংগানংদ ঝা মৈথিলী, হিন্দী আ রঁগলা সাহিত্যক লীক অধ্যেতা ছলাহ। হুনক সাহিত্যিক সমঝসং হমবা রঁহুত লাভ ভেল। হুনকহি অনুশংসা পব হম রঁগলা লেখক শংকব আ আশাপূর্ণা দেরীক কিছু মহত্বপূর্ণ পোথীক হিন্দী অনুরাদ পঢলহুঁ। বরীন্দ্র নাথ ঠাকুবক গীতাংজলি পঢ়ি ক' রূ্ঝরাঁমে হুনকাসং রঁহুত সহযোগ ভেটৈল।
হুনকাসং সূনল বরীন্দ্র নাথ ঠাকুবক করিতা 'প্ৰবস্কাব' আ গীত ' জগতে আনন্দ যজ্ঞে আমাব নিমংত্রণ / ধন্য হোলো

धन्य होनो मानर जीरन' मोन–प्राणमे रॅसि गेन काजी नजरुन ग़स्लामक बचना सरॅहक बसास्वादन कबरॅाक सेहो ग्वरसब भेहैन। सर्रप्रथम ह्नकहिसं नजरुन ग़स्लामक प्रसिद्ध करिता 'रिद्राही' स्वनने छनहँ। ह्नक संघर्षमय, संयमित ग्वा संतुनित जीरनसं हमहूँ प्रेरित भेनहँ।

एक दिन दैनिक जनशैक्तिक सम्पादक सिरान एनाह त ह्नकासं पबिचय करौननि, ओ किछु मैथिनी गीत स्वनननि ग्वा १४.१०.+४ क' जनशैक्तिक बरिराबीय ग्वंकमे 'तीन मैथिनी गीत शीर्षकसं हमब तीनटा गीत छपननि।

१९+३ मे मिथिना मिहिबक ३–९ ग्वप्रैनक ग्वंकमे दूटा गजन ग्वा माटि–पानिक दिसम्बॅब ग्वंकमे तीनटा गीत प्रकाशित भेन।

१९+४ मे मिथिना मिहिबक १ॐ सं २१ जनरबी रॅना ग्वंकमे एकटा करिता 'द्ुख', २६ फबरॅबीरॅना ग्वंकमे गीत ' तीन कोटि मैथिन तान ठोकिक' कहैए / ग्रा प्रराह मैथिनीक कियो बोकि ने सकैए' ग्वा २० सितम्बॅबरॅना ग्वंकमे गीत ' मैथिनीने' ग्वहाँ की करै छी' प्रकाशित भेन।
माटि–पानिक फबरॅबी ग्वंक मे दूटा गजन प्रकाशित भेन :
(१) 'बौदीक माबिसं फहरैत हमब गाम
हमबा करैछ सोब रिनटैत हमब गाम'

(२) 'चाननिमे पानिसभ दिन भरैत बहन नोक

কবরাঁক নামপব কিছু কবৈত বহন নোক'

রিদ্যাপতি পর্র দিন একটা বচনা নিখাএন :

খাজ্ক বাতি কথীনে' ভৈযা, খাজ্ক বাতি কথীনে'
মাটিক মমতা সোব কবৈএ, সৈহ সমাদ স্বনৈনে' ।
(গীত সংগ্রহ গীত– গংগামে বচনা সম্মিনিত খছি)

দূটা বচনা এহি তবহক নিখাএন :
পহিন :
'রিকাস হো কি নৈ হো পবচাব হোনা চাহী
রাহ বে রাহ এহনে সবকাব হোনা চাহী'

দোসব :
'ঔ কী ভেন ঔ কী ভেন
হে গৌ বুঁঢ়ি যা ঔ কী ভেন

জানি নে কত' চোবাক' বখনেঁ
চিন্নী ঔব কিবাসন তেন । '......

সাঢ়ূ–মিত্র মনোজানন্দ ঝাক খসামযিক নিধনক দুখদ সমাচাবসং মর্মাহত ভেন বহী । ওনা ও দূটা শিশ্বকেঁ ছোডিক' গেন ছনাহ জে শান্তীক জীরনক নেন পৈঘ সংরঁন ছন । শান্তী নীক পবিরাবক প্বতোহ্ ছনীহ, জতয হ্নকা সম্মানিত জীরন জীরাঁক নেন সরঁহক সিনেহ খা খাশীর্রাদ প্রাপ্ত ছননি ।
ঝদা সমাজমে রঁহ্ত এহনো শান্তী বহৈত ছথি জিনকা নেন সম্মানিত জীরন স্বনভ নৈ হোগত ছনি । এহি

সমস্যাপব গম্ভীব চিন্তন–মনন চনন আ ওহীসং নিকনন একটা একাকী 'কোবাটা' আ একটা গীত 'এনা গে স্বগিযা কতেক দিন বহবেঁ (জে গীত সংগ্রহ 'গীত–গংগা' মে সম্মিনিত অছি।

মৈথিনী সাহিত্য পবিষদ নিষ্ক্রিয জকাঁ ছন, ক্ষদা সিরানক স্থাযী নিরাসী রঁনন রঁড়কা আরাস–পবিসবক স্নামী আ প্রতিষ্ঠিত চিকিসেক ডা. রী. এন. দাস আ শ্রীমতী আশা দাস জীক সিনেহসং প্বনঃ সক্রিয ভেন, নির্ধাবিত সমযপব ডা. দাস ওত' রৈসক হোময নাগন। ডা. সাহেবঁ সংবক্ষক ছনাহ। রৈসকমে সভ গোষ্ঠৈকেঁ পর্যাপ্ত সিনেহ আ সকোবক সংগ ডা. দম্পতিক উপস্থিতি আ সনাহ স্বনভ হোগত ছননি।

রৈসকমে রিভিন্ন রিষযপব চর্চাকি সংগ কাব্য–পাঠ সেহো হোগত ছনৈ।
হম মিথিনা মিহিব পঢৈত ছনহুঁ।
পটনাসং 'মাটি – পানি' প্রকাশিত হোময নগনৈ ত ওহো দস প্রতি মংগরঁ' নগনহুঁ, পবিষদক কিছু সদস্য সভ নৈত ছনাহ, পঢৈত ছনাহ, গোষ্ঠীমে ওহিপব সেহো চর্চা হোগত ছন।

হমব অনুবোধপব প্রা. গংগা নন্দ ঝা মৈথিনীমে কিছু নেখ নিখননি– একটা নেখ 'মিথিনামে দীযাবাঁতীক পবম্পবা' হুনকহি দ্বাবা আকাশিরাণী,পটনাক মৈথিনী কার্যক্রম 'ভাবতী' মে দিনাংক ২৩.১০.১৯+৪ ক' প্রসাবিত ভেননি, দোসব নেখ 'প্ররাসী মৈথিন : রৈদ্যনাথ ধামক পংডা' মাসিক পত্রিকা 'মাটি–পানি'মে প্রকাশিত–প্রশংসিত

ভেলনি। ‘বঁগলা ভাষা আন্দোলন আ মৈথিলীপব ওকব প্রভাব’ আ ‘মৈথিলী আঁদোলনক দিশা’পব সেহো হুনক বিচাব বঁহ্‌ত স্বস্থ আ স্বন্দব ছলনি।

প্রা. অমব নাথ ঠাকুবক দূ টা লেখ ‘সূতল নহি অছি সিরান’ আ ‘জাগল অছি বাঁসোপঞ্জী’ মাটি–পানিমে প্রকাশিত ভেলনি। হ্নকহ্ লেখনীক গতি তেজ ভেলনি।

কিছু সাল নবেশ ক্ষমাব দত্ত আ কিছু সাল বমেশ ঝা পবিষদক সচিব ছলাহ।
হম বৰ্ষ ত দূ বেঁব বিদ্যাপতি স্মৃতি পর্ব মনাওল গেল ছল। ওকব বাঁদো পবিষদ সক্রিয ছল।
কবি গোষ্ঠীমে মার্কণ্ডেয প্রবাসী, উঁদয চন্দ্র ঝা ‘বিনোদ’, বিভূতি আনন্দ,ছত্রানংদ সিংহ ঝা, বরীন্দ্র নাথ ঠাকুব সেহো ভাগ লেলে ছলাহ।
বিভিন্ন সাংস্কৃতিক কার্যক্রমমে বরীন্দ্র নাথ ঠাকুব, মহেন্দ্র ঝা, অবনীন্দ্র নাথ ঠাকুব, শাবদা ঝা,অশেষ্ফী অজলবী, অমিয হলাহল,মহাদেব ঠাকুব আদি ভাগ লেলে ছলাহ। বরীন্দ্র–মহেন্দ্রক কার্যক্রম অমৈথিল লোক সভকেঁ সেহো বঁহ্‌ত আকর্ষিত কবৈত ছলনি।
দুনূ গোটে মঁচপব অবেঁ ছলাহ ত এক বেঁবমে লগাতাব ছওটা গীত গাবি লৈত ছলাহ। ছক্কা কয বেঁব চলৈত বহৈত ছল।
এক বেঁব গবমীমে কার্যক্রম ভেল বহৈ। বরীন্দ্র আ মহেন্দ্র জখন মঁচ পব এলাহ আ গাবঁয লগলাহ ‘ হবা বে চল মিথিলামে চল’ ত লোক আনন্দসঁ ততেক ভবি গেল জে লগৈ ছলৈ জেনা ঠাকে শীতল বঁসাত বঁহয

लागल छो ।
बँहुत दिन धरि कार्यक्रमक चर्चा चलैत रहैत छल । जिला कार्यालयक किछु अधिकारी सभ सेहो ओहि कार्यक्रमक प्रतीक्षा करैत छलाह । डा.बी.एन.दास ओत' अतिथि सबँहक ठहरबाँक व्यवस्था रहैत छलनि ।
एक बेंर कार्यक्रमक प्रात सेहो सबेंरे-सबेंरे डा. साहेबँ ओत' बँहुत गोटे जमा भ' गेलाह । रवीन्द्रजी आ महेन्द्र जी लोकक आग्रहपर 'पञ्च कन्या'क पाठ गीते जकाँ दुनू गोटे मिलिक' बँड़ ा काल धरि प्रस्तुत करैत रहलाह आ सभ श्रोता आनंदक सागरमे डूबँल रहलाह, बँड्ड आकर्षक रहल ओहो कार्यक्रम ।

लगभग एहि समय तक गीतकार चन्द्रमणि जी सेहो अपन शैक्ष आ स्वर ल'क' मैथिली गीत-मंचपर अपन स्थान जमा चुकल छलाह, से हरिमोहन बाँबूँक अभिनन्दन समारोहक मंचपर पटनामे देखने छलहुँ ।

१९+४ मे १९ फबरँवी क' आर्यावर्तमे प्रकाशित लेख " मिथिला राज्य क्याँ" पढ़लहुँ ।
२० फबरँवीक' मिथिला-मिहिर दैनिक शुरू भेल ।

२३ फबरँवीक' तीन बँजे भोरमे दरभंगा मेडिकल क◌ॉलेज-अस्पतालमे ७६ बँरखक अवस्थामे हास्य सम्राट हरिमोहन बाँबूँक देहान्त भ' गेलनि, दाह संस्कार सिमरियाघाटमे भेलनि ।
२४ क' आर्यावर्त्तमे खबँरि प्रकाशित भेलै, श्री मार्कंडेय प्रवासीक वक्तव्य प्रकाशित भेलनि : मैथिली साहित्याकाशक सूर्यास्त भ' गेल ।

हरिमोहन झाक श्रद्धांजलि अर्पित करबाक हेतु २६ क' एकटा शोक सभा जेल अधिकारी पी. के. झाक आवासीय परिसरमे आयोजित भेल।

१९७३ मे २३ फरबरी क' हरिमोहन झाक स्मृति – संध्या स्थानीय आ आदवणीय अधिरञा श्री सुभाष्कर पाण्डेय जीक आवासीय परिसरमे हर्षॅनमे मनाओल गेल जाहिमे मैथिल आ अमैथिल विद्वान् लोकनि द्वारा हरिमोहन झाक स्मृतिमे हुनक साहित्यिक कृतिक पाठ कएल गेल आ हुनक साहित्य संसारक चर्चा भेल।

गोष्ठी श्री आर. एन. मिश्र, एस.डी. जी. एम. क अध्यक्षतामे भेल।
स्वागत भाषण केलनि श्री राम चन्द्र त्रिपाठी।
श्रद्धांजलि अर्पित करयवालामे देवेन्द्र झा,प्रो. आर.एन. चौधरी, डा. अमरनाथ ठाकुर, शिवदेव सिंह आ प्रो. गंगानंद झा सेहो छलाह।
डा. ठाकुर एकटा लेख प्रस्तुत केलनि आ हरिमोहन झाक कथा 'टैटैमो'क पाठ केलनि।
श्रीमती कान्ति पाण्डेय हरिमोहन झाक कथा–संग्रह 'बंगशोना'क एक कथा 'बसमतीक ग्राहक'क पाठ केलनि।
नीलांजना आ स्वदीप्ता द्वारा प्रस्तुत कएल गेल गीत ' तोरा अंगनामे ...' आ 'जोगिया मोर जगत सुखदायक .....'
काव्य पाठ केलनि नरेश कुमार दत्त, डा. ए. के. घोष आ मानस मुखर्जी।
श्री सुभाष्कर पाण्डेय जी द्वारा धन्यवाद ज्ञापन कएल

গেল।

এহি কার্যক্রমক অধ্যক্ষ শ্রী আর এন মিশ্র, এস ডী জী এম সং ১৩ মার্চ ক' সাঁঝমে সড়কেপর ভেঁট আ সংক্ষিপ্ত গপ ভেল।
দুখক রাতি ও ভেল জে ১৬ মার্চক' বস্তাগীজী (অধিরঞা) সং পতা চলল জে ৪.৩০ রজে ভোরমে আর এন মিশ্র জীক হ্রদয গতি রুকি গেলনি। পত্নী, সার আ চারিটা রচা ছলখিন ডেরামে।
অাঁফিসসং ছুট্টী ন' লেলহুঁ। রহ্ত গোটেকেঁ স্বচিত কেলিযনি, অরেঁ গেলাহ।
মিশ্র জীক শের দেখি লগৈত ছল জে সূতল হোথি। কাতমে ঠাঢ় পাঁচ রবখক অরোঁধ লেলাক চেহবাপর শূন্য হ্রদয রিদারক ছল।

সিরানমে অলী অরধিমে হবিমোহন রারূক কিছু পোথী আ র্যাসজীক পোথী 'দূ পত্র' সেহো পঠরাক অরসব ভেটল।

রচী সেহো 'বংগশালা' পঢ়ি ক' আনন্দিত ভেলীহ। জীরকাঁত জীক কথা সংগ্রহ 'রস্তু' পঢ়লহুঁ। 'নালী' কথা এখলো স্মৃতিমে অছি।
অরুণজীসং নালী কথাক ভূমিকা সূনি লীক লাগল।

রেবোজগারীক অরধিমে জমশেদপুরমে লীখল অপন দীর্ঘ কথাকেঁ ফেরসং লীখিক' অরুণজী (জীরকান্ত জীক স্বপুত্র)ক মাধ্যমসং আদরণীয জীরকান্ত জীকেঁ পঠৌলিযনি আ হ্নক স্বম্মার প্রাপ্ত ভেল। রহ্ত রাদমে ও দীর্ঘ করিতা

‘ধাবক ওগ পাব’ নামসঁ প্রকাশিত ভেন।

জীরকান্ত জীসঁ পত্রাচাব হোগত বহন।
হ্নকাসঁ স্বন্মার প্রাপ্ত ভেন জে কিছু গদ্যা নিখী, নীক বচনাকাব সরঁহক বচনা পঢ় ি আ পোথী ছপযরাঁক নক্ষ্য রঁনারী।

প্রা. গংগানংদ ঝাজীক স্বপ্বত্র ৠপূরনিন্দ জীসঁ নাগার্জ্নক রঁহ্ত বাস বচনা এহি ৠরধিমে স্বনরাঁক ৠরসব ভেটৈন।
‘উঁত্তবশেতী’ মে ছপন ৠপূরনিংদজীক করিতা সভ সেহো স্বনরাঁক ৠরসব ভেটৈন।
গংগা রাঁবূঁক ওত’সঁ ‘নিশা নিমংত্রণ’(রঁচন জীক), ভরপ্রীলানংদ পদারনী আ ‘ৠংধা যুগ’ আনি পঢ়নহুঁ।
১৯+৩ মে ২২ ৠগস্তক’ আকাশিরাণী,পটনাক মৈথিনী কার্যএ্রম ‘ভাবতী’ মে সংধ্যা ৩.৩০ রঁজে করি গোষ্ঠীমে ভাগ নেনহুঁ জাহিমে শ্রী আবসী প্রসাদ সিংহ, প্রা. শ্যাম নাবাযণ চৌধবী আ শ্রী পূর্ণেদ্ চৌধবী সেহো ছনাহ।

হমব পাবিরাবিক স্থিতি :
সিন্ধ্ুজীক জন্ম ভেননি। রাঁদমে হিনক নাম শৈনেন্দ্র আ ফেব রাঁদমে রিরেক আনন্দ ভেননি ।
আবস্তমে রসন্ত, মৈথিনী আ শৈনেন্দ্রক সংগ রঁচী কিছু মাস গাম আ কিছু মাস সিরান বহৈত ছনীহ।
আবস্তমে স্টশেন রোডমে একটা হ্নীমজীক মকানমে বহী।
রাঁবূঁক স্বাস্থ্যমে পবিরর্তন হোগত বহৈ ছননি আ সময-সমযপব ডাঁক্টৈবক সম্পর্ক আরশ্যক বহৈ ছননি। ওহো

एक–दू रॅब सिरान एनाह आ किछु दिन बहिक' गाम चलि गेनाह ।

नहेविदासबाद शाखामे जे ए एक ओ छनाह हुनकासं म्युच्युअल ट्रांसफरक नेन आवेदन देलिऐ । शुरूमे ओ तैयाब छनाह, मुदा बादमे ओ तैयाब नै भेनाह तें स्थानान्तरणक प्रयास विफल भ' गेन ।

एक रॅब दुर्गा पूजामे गाम गेनहुँ आ २२.१०.+२ क' बाबूकें दरभंगामे कोनो डॉक्टरसं सम्पर्क हेतु रॅदिक ककाक संगे गेनहुँ ।

घुरती कान बाबू गामक कैरैबा चौकपर बससं उतवि सोझे घर चलि गेनाह, ओ दोकानपर चाह ओहि समय नहि पिबैत छनाह, हम दुनू गोटे चौकपर चाह पीबाक हेतु रुकि गेनहुँ ।

पानि भेन बहै, बाटे सभ पिछवाह भ' गेन छनै । हाथमे बॅग आ जूता नेने रॅठन जाएत बही । घरना आँगन नग द'क' कनी नग हेएत, से सोचि घरने आंगन बॅना बस्तासं विदा भेनहुँ । चापा कन नग पिछड़ि गेनहुँ, एकटा पैव सोझे नव्वे डिग्री घूमि गेन ।

खसबाक आवाज सुनि मौसी (हमर काकी मौसी सेहो छनीह, तें हम सभ मौसिए कहै छनियनि) नानटेमे न'क' दौड़नीह । कक्का हाथसं एक गरकामे पैव सोझ क' देननि । कहुनाक' आंगन गेनहुँ । कक्का

ओहि पैबकेँ पातब बस्सीसँ रॉन्हि देननि। बातिमे दर्दसँ नीन ठीकसँ नै भेल।

सवेरे थारि कक्का जखने बस्सी खोलननि त पैब फूलि गेल। छूनासँ दर्द होंग छल।
मधुरॅनी गेलहुँ। एक्स-रे भेल। फ्रेक्चब भ' गेल छलै। २३.१०.+२ सँ ६.१२.+२ धबि डेढ़ मास प्लास्टब भेल पैब नेने गामपब ओलाजमे बहलहुँ।

ओही खबधिमे थाँगनमे एकटा चापा-कल गड़ाएल।

ओही बीच शैलेन्द्रक मूड़न सेहो भेलनि।

बॅह्त दिनक छुट्टीक बाँद सिरान घुबलहुँ थाे यात्रासँ पबहेज कबैत बॅह्त दिन धबि ओग पैबमे एंकलेट लगाक' बहलहुँ।

खसराँक सिनसिना ओही समयसँ चलैत थारि बहल थछि। एहि बेब गत मार्चमे १३ थो २२ क' खसलहुँ थो दहिना केहुनीमे सूजन भेल, २९ जूनक' एम्समे एस्पिरेशन द्वाबा थतिविक्त द्रव्य पदार्थकेँ सूइसँ निकालि देल गेल।
डेढ़ मासक बाँद फेब ओहिना ओही ठाम सूजन भेल थो गत + सितम्बबक' पुनः बैह एस्पिरेशन द्वाबा सूइसँ थतिविक्त द्रव्य पदार्थकेँ निकालि देल गेल। निदेशानुसाब क्रेप बैंडेज लगबैत छी, दुनू समय बॅर्फसँ सेकाइ कबैत छी थो दुनू समय एकटा टैबॅलेट थ्राइज न' बहल छी, कहल गेल थछि जे पुनः यदि सूजन

मोहक अछि त स्प्रे ब्रॉडक उपयोग कएल जाएत।

पता नहि अछि रौक की मोहक अछि। की पता दहिना हाथ कखन काज केनाइ बन्द क' दिए, तँ जल्दी-जल्दी कथाक संग जा रहल छी।

हँ, १९+४ मे छलहुँ।

सभसँ छोट भाइ रतनजी दसमी उत्तीर्ण भेलाह, ६३० अंक एलनि। ओ एक-दू रौक एलाह सिराम मधा, आर. के. कॉलेज,मधुबनीमे आगाँक पढ़ाइ केलनि।

२२.०६.१९+४ क' बसंती आ मैथिलीक नाम गिरिधर लाल स्मारक मोंटेसरी स्कूलमे
लिखाएल गेलनि। ओहि दिन सिन्धुजी सेहो स्कूल गेलाह।
एक सालक बाद मकान मालिक एहि मकानमे आबि गेलाह आ हम सभ हुनक दक्षिण टोला स्थित मकानमे रहय लगलहुँ।

रतनजीक जाँघमे एकटा गिल्टी भ' गेल रहनि।
सिरानमे डा. बी.एल.दास ऑपरेशनक सलाह देलखिन।
डा. श्याम बाबूक सिंह सेहो दरभंगामे डा. द्विवेदीसँ ऑपरेशनक सलाह देलखिन।
१७.०७.१९+४ क' दरभंगामे जाँघक ऑपरेशन भेलनि।
हम सिरानसँ ३ अगस्तक' देखय गेलहुँ दरभंगा।
द्विवेदी जीक क्लिनिकमे पता चलल जे रतनजी ठीक भ' क' बाबूक संगे काल्हिए गाम चलि गेलाह।

मिश्रे जी,उमाकांतजी, शशिकान्तजीसं गप-शप भेल। किछुकालमे एक घंटा गीत-नाद भेलै। बादमे मिश्रेजीक आग्रहपर हम आ शशिकान्तजी हुनके डेरापर गेलहुँ। दुनू गोटे बादि धरि खिस्सा आ गीत-नाद होइत रहलै। शशिकान्तजीकें तीनटा गीत लीखिक' देलनि :

१. 'भरि गाम घोरे त घोर कथू करबा'

२. 'जखन घरेलुना छथि कमाउ, तखन सुख की बुझबै'

३. 'जे सोचैत छी से लोकसभक समय आएत अछि'

४ क' गाम गेलहुँ, रतनजी ठीक छलाह। ६ क' गामसं सिरान रापस आबि गेलहुँ।

०४.९.१९+४ क' गामसं बाबू एलाह।

१२.०९ क' १७०० क. मे गैस लेना चुल्हा किनलहुँ।
१७.०९ सं गैसलेना चुल्हापर
भोजन लगबा प्रारंभ भेल।

एक अन्तवानक बाद बाबूकें एकटा डॉक्टरक असगाव उंच बक्र-चापक समस्या भेलनि।
पटनामे प्रसिद्ध चिकित्सक डा. शिव नारायण सिंह जी जांचक उपरान्त कहलनि उंच बक्र चाप नहि छनि, एकटा दबाइ लिखलखिन डिस्प्रिन, कहलनि लेहुत माथ दर्दकें शिकायत कहथि त दू टा टेबलेट एक गिलास पानिमे द'क' पी लेबाय कहलेनि। एकटा ओर सुझाव देलनि जे भ' सकय त नीक परिसरमे डेरा स्थानांतरित क' लेब।

सिरान घुबनाक किछुए दिन बाँद ३०.०९.१९+४ क' कचहवी बोडमे प्रतिष्ठित अधिरआा श्री स्वभाष्कव पाण्डय जी क पविसवमे हुनक सभसं छोट अन्वजक हिस्सा बँना मकानमे आवि गेनहुँ। मकान मानिक पटना हाआ कोर्टमे प्रैक्टिस कवैत छनाह। सम्पूर्ण आरासीय पविसव बँहुत आकर्षक छन आ ओहि पविसवमे श्रीमती कान्ति पाण्डयक देख-रेख मे सदिखन उँसेर जकाँ माहौनमे बहैत छन। श्रीमती पाण्डय स्थानीय हाआ स्कूनमे प्रधानाध्यापिका छनीह।

एतय मजिस्ट्रेट नान साहेबँ,जेन अधिकावी पी के म्मा, अधिरआा बस्तागी साहेबँ सभ गोटेके पविरावक आरागमन होगत बहैत छननि। पी के म्मा जीक पत्नी सेहो गीत गबैँत छनखिन। कान्तिजीक छोट दियादिनी किवणजीकेँ सेहो बँहुत स्वन्दव स्वव छननि, समय-समयपव नोक अन्ववोध कवैत छननि त स्वनबैँत छनखिन।

हुनका हाॅनमे टी बी सेहो नागन छनै। हुनका सबँहके संग बँची सेहो आनन्दित बहय नगनीह आ पटनासं जे डिस्प्रिन न'क' आएन बमी तकव उँपयोग कहियो नहि कव' पड़न।
एहि पविसवमे सप्ताहमे दू दिन संगीतक कक्षा सेहो चनैत छनै।
एक बेँव कान्ति जी अपना स्कून नेन पन्द्रह अगस्तक अवसव नेन एकटा गीत हमवासं निखबौननि आ एतहि ओकव समूह गानक अभ्यास बाँनिका नोकनिसं कवबौननि :

‘ पन्द्रह अगस्त का शुभ दिन हमको कहता है आह्वान
 हमें बनाना है बनशाली हिन्दुस्तान। ’

ओकीन साहेबक परिचयक क्षेत्र बहुत व्यापक छलनि। कैंपसमे साँझक’ बहुत गोटे सभक जुटान होइत रहैत छल। हमरा एनाक बाद कॉलेजक मैथिल प्राध्यापक आ बैंक स्टाफ सभ सेहो कहियो-कहियो अबैत रहैत छलाह, सभ गोटेके स्वागत होइत छलनि ओकीन साहेबक परिसरमे।

हमरासं छोटे भाए ननमजी सिरानमे संगे रहिक’ डी ए बी कॉलेजसं जूलॉजीमे प्रतिष्ठाक संग बी.एस.सी. उत्तीर्ण भए आग आग बी एम पटनामे एम बी ए कोर्समे दिनांक २०.०+.१९+४ क’ नाम लिखौलनि।

सिरानमे हमरा सबहक सभसं प्रिय छलाह झा जी। स्पष्टवक्ता छलाह।

हुनक तामसोमे बाजन बातमे मनोरंजनक सामग्री खूब रहैत छल।

सिरानमे भाँग आ रसगुल्लाक भोज सेहो एक-दू बेर केने छलाह।
हम सभ एक दोसरक डेरापर जाइत-अबैत रहै छलहुँ।

हमरा ककरो नोत द’क’ खुएबाक अभ्यास नै छल, आइयो नै अछि। मुदा, झाजी समय-समयपर नोत

দ’ দৈত ছলাহ। এক–দূ বের হমহুঁ সভ গোটে গেল ছী। মুদা, অধিক কাল হমর অনুজ নননজী জাগত ছলাহ। বাজী সভ গোটেকে স্বভাব রহৈত নীক ছলনি, বড্ড আগ্রহ ক’ক’ খুআবৈত ছলখিন জেনা গামমে লোক খুআবৈত ছৈ।

নননজী সিরানেমে ছলাহ ত এক দিন বাজী ডেরা পর এলাহ আ নননজীক বিবাহক সম্বন্ধমে চর্চা করৈত কহলনি, হম অপনা সাবিসং নননজীক বিবাহ করবা’ চাহৈত ছিঐ, অহাঁ অপন স্বীকৃতি দ’ দিয়ৌ ত ভ’ জেতৈ।

হম কহলনিযনি জে নননজীক বিচার লেতনি ত হমরা স্বীকার করবামে কোনো দিক্কত নৈ হৈত। বাজী কহলনি জে নননজী অস্বীকার নৈ করত, অহাঁ ‘হঁ’ ত কহিয়ৌ। হম কহলনিযনি জে নননজীকেঁ স্বীকার ছৈ ত হমরো স্বীকার অছি।

বাজী তুরত নননজীকেঁ বজেলখিন আ পুছলখিন জে ঠাকুরজী তৈয়ার ছথি, অহাঁ তৈয়ার ছী নে নননজী ? নননজী কহলখিন জে হম এখন বিবাহ নৈ করব, হমরা ঐ বিষযমে ত কহিযো কোনো গপ নৈ ভেল অছি। বাজী কহলখিন ‘ আ, হমর কনিযাঁ জে ওতে তবি–তবিক’ তড়্আ খুআবৈত ছলীহ সে অহাঁ নৈ বুঝৈ ছলিঐ ? ’

সভকেঁ হঁসী লগলৈ।
হমরো বাজীক বাতসং ওহু দিন হঁসী লাগল বহু।
লগলো ভেল জে বাজীক সোচব গলত নৈ কহল জা

সকৈছ ।
কিযো খহাঁকেঁ ওতেক প্রেমসং ভোজন কবাৱঁয ত খহ্নঁক কর্তব্য কিছ ভ' জাগত খছি ।

হবিমোহন ৱাঁবূক 'খঙ্কব ককাক তবংগ'মে এক গোটেকেঁ খৱৈঁত দেখি কক্কা তমসাক' কহৈত ছথিন ' হে..হে..কনী ঘূমিক' খাৱঁহ, ওস্হব ভাঁটাক গাছ বোপন খছি,' হ্মদা জখন ও কহৈত ছনি, 'ককা নোত দৈনে' খাএন ছী' ত কহৈ ছথিন ' তখন সোনে চনি খাৱঁহ, দূ-চাবিটা ধংগেৱেঁ কবতৈ ত কী হেতৈ । '
মতনৱঁ জে নোত দৈৱঁনাক প্রতি সম্বেদনশীন হেৱাঁক চাহী ।

হবিমোহন ৱাঁবূ দোসব গোটেকে চর্চ কেনে ছথি জিনকব কহৱঁ ছননি, জকব খেৱেঁ, তকব গেৱেঁ; জেহেন খেৱেঁ, তেহেন গেৱেঁ খা জাধবি খেৱেঁ তাধবি গেৱেঁ ।
খহুমে ভোজন কবৈৱঁনাক প্রতিৱঁহ্মতাক ৱাঁত খছি ।
খর্থাত নোত খাগৱঁনামে হ্নতজ্ঞতাক ভাব বহৱাঁক চাহী ।

হ্মদা খধিক ঠাম যৈহ হোগছে জে ভোজনক ৱাঁদ নোক ঐ ভোজনকেঁ রিসবি জাগএ । খেৱাঁ কান জে খানন্দ খৱৈঁছে সে এক দিনক ৱাঁদ কহাঁ ?
স্বননিঐ জে এক গোটে কোনো খরসবপব খপনা গামক নোককেঁ নগাতাব দস দিন ধবি দুনূ সময ভোজন কবৱৈঁত বহনখিন, সভকেঁ খপনা ঘবমে ভানস ৱঁন্দ ক' দেৱাঁক খনুবোধ কেনে ছনখিন । ভোজ খাএৱঁনা সভ গোটেকেঁ এক জোড় ধোতী, এক সেট থাবী,নোটা,ৱাঁটী,

गिनास आ दक्षिणा एक सै एक टाका सेहो देलखिन, पंडित जीकें नीबो मौंडा मोटैब साजकिन देलखिन। लोक ओहि समय त गुणगान करै छलनि, मुदा एको रबख धवि मोन नहि बखनकनि। मुखियाक चुनारमे ठाढ़ भेलाह आ हारि गेलाह। दुख भेलनि, स्वाभाविक छै। एना नै हेबाक चाही।

जे किछो लोक अथवा भोज खुएबाकें निरेश मानि नै छथि, से दुखी भ' सकैत छथि कखनो नहियो भ' सकैत छथि। मुदा, बिश्क त छै।

हमरा नगेएअ अही दुआरे बहुत अरसबपब लोक जे कतहु भोजन करै छथि, से चनबा कान एकारन रा एक सै एक अथवा अपना बिरेकसं किछु बाशि आशीरबादि कहिक' कोनो धिया-पुताकें अथवा कोनो नर कनियाँकें द' दैत छथि आ शुतगयताक भारसं अपनाकें मुक्त क' लैत छथि। भ' गेल सफ्रम-बफ्रम।

मुदा की ई सभ लोतमे संभव छै?

किछु गोटे एहि सिद्धान्तकें मानैबना छथि :

'खेबै त खुएबै' बात ख़तम।

किछु गोटेक कहब छनि :

'जे खुएतै सबहक खेबै
कबबै अपनहि मोनकेब'
एहि सिद्धांतक उपयोग बहुत गोटे चुनारक समय करैत छथि।

किछु गोटे एहि सिद्धान्तक समर्थक छथि :
'ने खेबेँ ने गेबेँ'

किछु गोटे आगो मानैत छथि :

'ने खेबेँ ने ककरो खाए देबेँ'

की उचित, की अनुचित हम बड़ ी काल धरि सोचैत
बहि गेलहुँ । आगयो सोचैत छी ।
अखनो एखन धरि नहि फ़रिआएल अछि ।
ओग दिन माजी हमरा बड़का टॉस्क द' क' चलि गेलाह ।

हमरा आगयो किदो लोत दैए त माजी आ हुनक
ओ गप मोन पड़ा जाएए आ स्वीकार अथवा अस्वीकार
करबाक सुविधा होएए । लोत आ भोजसँ बचबाक
कोशिश करैत छी आ तड़ आसँ त एकदम परहेज
करिते छी ।

भगवानक कृपासँ हुनक सारिक विवाह अद्भुसँ नीक दोसर
ठाम भ' गेलनि ।
आ किछुए दिनक बाद हमरा सबहक बीच स्थिति सामान्य
भ' गेल ।

ननलजी पटना बदय लगलाह ।
ओत' मामाक डेरामे रहबाक व्यवस्था भ' गेलनि ।
ओतहिसँ क्लास कर' जाएत छलाह । ओत' हमर ममिऔत
मिथिलेश पहिलेसँ रहिक' नोकरी करय जाएत छलाह ।

हुनकहि कोठलीमे जाएत रहत’ नगनाह ।
मामाक रँचा सभ छोट छलनि ।

रँचा सभक कारणे अस्वरिधाक अनुभव करैत ललनजी एकरैँव दोसव ठाम डेवा ठीक केलनि मुदा ओत’ जे अस्वरिधा भेलनि त ओहि ठामसं पड़ेलाह आ फेव मामाक डेवा आवि गेलाह, फेव जाधवि कोर्स पूर्ण भेलनि, ओही ठाम वहलाह ।

रँसन्ती, मैथिली आ शैलेन्द्र तीनूक नाम १+.१०.१९+४ (बृहस्पति दिन)क’ सूर्या अकादमी (स्कूल)मे लिखाएल गेलनि ।

अही साल ३१ अक्टूबरक’ दुर्भाग्यसं प्रधान मन्त्री श्रीमती इन्दिरा गांधीक हत्याक खबरि एलै, १ नवम्बरक’ शहवमे लूट–पाट भेलै आ तकवा बाद तीन–चावि दिन धवि कर्फ्यूमे लोक घेवाएल वहल ।

हमव माए कोलो अवसवपव हमव पितिऔत दिलीप संगे मिनी रँससं नैहव (कचौल) जा वहल छलीह । कैटेलो आ तावसवायक बीचमे रँस पलटि गेलै, सामान्य चोट लगलनि, मुदा ठीक भ’ गेलीह ।

सिरानमे दवबाव टाकीज कंपाउंडमे एकटा भांगक पेड़ारँला दोकान छलै ।
साँझक’ ओत’ भीड़ वहैत छलै ।
हमहुँ ललाजी संगे ओत’ साँझक’ जाइत छलहुँ, एकटा

পেড়া খাগত ছলহুँ।
এক দিন ওত' এক আদমীকেঁ দেখলিযনি, এক দর্জন পেড়া ন'ক' টুপ-টুপ খাএ লগলাহ। হম হুনকা দিস আশ্চর্যসঁ তকৈত রহলহুँ। হম একটা পেড়া নেৰামে ডেবাগত ছী, ও মহাশয এক দর্জন সামান্য ঢংগে ন' রহল ছথি।
হমরা আশ্চর্যমে ডূবল দেখি ও কহলনি, ক্যা দেখ রহে হৈঁ ?
হম চুপ ছলহুँ।
'যহী ন কি মৈঁ এক দর্জন কৈসে পচা লেতা হুँ ? '
ফের কহলনি, 'বহুত দিন হো গযা'
'সাহব, জিসকে ঘর ছঃ-ছঃ জবান অবিবাহিত লড়কিযাঁ হোঁ, উঁসে নীঁদ কে লিএ এক দর্জন ভী কম পড় জাতে হৈঁ।'
ৰাদমে পতা চলল ও শাসকীয অধিকারী ছলাহ। এদা দোসর এহেন লোক হমরা ফের নহি ভেটলাহ।
ভাঁগক পেড়া বৈঁকক কিছু সদস্য নিযমিত রূপসঁ লৈত ছলাহ, কিন্তু এক অথরা দূটাসঁ বেশী নহি লৈত ছলাহ।
হমহুँ বহুত দিন ধরি সাঁঝমে একটা পেড়া লৈত ছলহুँ। ভাঁগক ব্যবস্থা লাল সাহেব আ পী কে ঝাক ওত' সেহো রহৈত ছলনি।
গাম জাগ ছলহুँ ত ওতহু ভাঁগক ব্যবস্থা ভ' জাগত ছল।

হম সী এ আগ আগ বীক পহিল পার্টমে পাঁচমেসঁ একটা বিষয 'বুক কীপিংগ' মে উত্তীর্ণ নহি ভ' সকলহুँ। দোসর পার্টক কথে কী ?

ৰঁহ্ত কঠিন কাজ সভ ক’ চ্কন ছনহ্ঁ, হ্মদা ওা কাজ হমবা নেন খসংভব ভ’ গেন,
এহি কাবণ একটৗ ঔব হানি ভেন।
হম খাঁচনিক প্রশিক্ষণ কেন্দ্রমে হৈকল্টী মেম্ব্বক নেন সাক্ষাকোবমে সম্মিনিত ভেনহ্ঁ, হ্মদা খসহফন ভ’ গেনহ্ঁ।

১৯+৩ক খন্তমে হ্মখ্য ধাবামে এবাঁক নেন সাক্ষাকোবমে সম্মিনিত ভেনহ্ঁ।

পূর্বী চম্পাবণ জিনাক খাদাপ্বব শাখামে শাখা প্রবঁধকক কার্য ভাব গ্রহণ কববাঁক খাদেশ প্রাপ্ত ভেন খা তদন্বসাব ২৪ নবম্ব্বব ক’ সিৱান শাখাসং ভাবহ্মক্ত ভেনহ্ঁ।

পটৗনা / ১২.০৯.২০২১

(১৯)

তীন ৰঁবখ খাদাপ্ববমে
২৩ নবম্ব্বব ১৯+৩ক’ হম খাদাপ্বব শাখামে প্রৱেশ কেনে বহী। খাদাপ্বব বেনৱে স্টৈশনক দোসব কাত ছন শাখা। ওা স্টৈশন নবকটিযাগংজ–সীতামঢ় ী–দবভংগা নাওনপব খছি ।
শাখামে নিম্ননিখিত সদস্য সভ ছনাহ খথবা ৰাঁদমে এনাহ :
বামজী চৌৱে জী – শাখা প্রবঁধক
খৰুণ হ্মমাব –ঋষি রিত্ত খধিকাবী
স্ববেন্দ্র হ্মমাব দ্বিৱেদী –ঋষি রিত্ত খধিকাবী

बाम एकबाँन प्रसाद –ऋख्य खजांची
श्याम बिहाबी प्रसाद'प्रमोद' –ख्धिकाबी
त्रिलोकी नाथ प्रसाद–बिशेष सहायक
ललिन बिलोचन–लिपिक सह खजांची
बीबेंद्र ऋमाब –लिपिक सह खजांची
डी. बी. ख्धिकाबी–स्वबक्षा प्रहबी
हबिमोहन ठाकुब –चपबासी
शमीम ख्हमद–चपबासी
बीब बँहादुब साह –खंशी कालील कर्मचाबी
शाखामे ऋषि ऋण बँशी छलैक। ऋषि बित्त ख्धिकाबी ओहि बिभागक काज सभ देखि बहल छलाह।
पेंशिल–भुगताल काज सेहो बँह्त छलै, त्रिलोकी बाँबू ओकब भाब उठौले छलाह।
खजाना बिभागक काजक जिम्मेदाबी बाम एकबाँन प्रसाद जीकें छललि।
शाखामे जतेक सदस्य छलाह से दैलिके काजमे एतेक बाँझल बहैत छलाह जे शेष–मिलालक काज लहि क' पबैत छलाह।
मियादी ऋणक शेष–मिलाल सेहो तील सालसं लंबित छल। एहिसं माँग ऋण आ डी आब आग ऋणक शेष सेहो सामान्य बँहीसं मिलल लै छल।
शाखा कार्यालय ताबा बाँबू (ताबा चन्द प्रसाद)क मकालमे छल।
ताबा बाँबू ख्पले बिजली बिभागमे काज कबैत छलाह। ह्लक भ्राता ख्लूठा बाँबू (ख्लूठा लाल प्रसाद) स्थालीय उँच बिद्यालयमे प्रधालाध्यापक छलाह आ ह्लके मकालमे शाखा प्रबँधकक आबास छल।
शाखा प्रबँधक चौबेंजी पूर्बमे हमब शाखा प्रबँधक बहि

চ্কন ছনাহ ৰঁসংতপ্বব শাখামে।
হ্নক স্থানান্তবণ সিরান জিনামে গোবিযাকোঠী শাখামে ভেননি।
হ্নকা গেনাক ৰাঁদ ওহী খারাসমে হমছুঁ বহ' নগনহ্ঁ।
হমবা খন্ববোধপব মাস্টব সাহেবঁ ওহি খারাসমে একটা কোঠনী ঔব ৰঁঢ়া দেননি, ওহী খন্বপাতমে কিবাযা বাশিমে সেহো বৃদ্ধি কএন গেননি।
মাস্টব সাহেবঁ নগ কহিযোক' সাঁঝমে বৈঁসৈত ছনহুঁ ত ৰঁহ্ত তবহক জানকাবী সেহো ভেটৈত ছন জাহিসং বৈঁকক কাজ কবৰাঁমে সেহো সহযোগ ভেটৈত ছন।
মাস্টব সাহেবঁ পান খেৰাঁক শৌকীন ছনাহ। হমবো সভকেঁ নীক পান খ্খবৈঁত ছনাহ।
মাস্টব সাহেবঁ খপন এক প্বত্রীক রিরাহ মধ্ৰঁনী ঠীক কেননি। নড়কা ৰঁনা সভ নডকী দেখয খাএন বহথিন ত হমবো সভকেঁ ৰঁজৌননি।
ৰঁহ্ত শানীনতাক সংগ সভ প্রক্রিযা ভেনৈ, সে খন্বকবণীয নাগন।
মাস্টব সাহেবঁক সনাহপব হমব বেঁটীক নাম ৰঁসংত ক্ষমাবীসং ৰংদনা ক্ষমাবী ভেননি।
মাস্টব সাহেবঁ ৰঁহ্ত খন্বশাসনপ্রিয ছনাহ খা ব্যরহাবমে খদভুত শানীনতা বখৈত ছনাহ।
ওহি ঠামসং স্থানান্তবণক ৰাঁদো ৰঁহ্ত ৰঁবখ ধবি পত্রাচাব হোঁগত বহন।
শাখামে কিছু ৰঁবখ পহিনে শাখা প্রৰঁধক, হ্নষি সহাযক খা চপবাসী– তীনটা সদস্য বৈঁকসং ৰাঁহব ভ' গেন ছনাহ। ওহিমে সং এক গোষ্ঠে (জে শাখা প্রৰঁধক ছনাহ) দোসব কোনো নোকবী কব' নগনাহ, শেষ দূ গোষ্ঠে উঁচ ন্যাযানযমে খপীন কেনে ছনাহ। কেস চনি বহন

छलै। ओहि सिलसिलामे एक दिन ओहि समयक बाँढक शाखा प्रबंधक आ ओहि समयमे नियंत्रक कार्यालय मुजफ्फरपुरमे स्थित ग्रामीण विकास विभागक अधिकारीक संग हमरो (वर्तमान शाखा प्रबंधक) पटना बजाओल गेल छल। दू सप्ताह धरि सी बी आइ एस.पी.ऑफिस, सी बी आइक वकील साहेबक ऑफिस आ उच्च न्यायालय दौड़य पड़ल रहए। बहुत रास कागज सभ सेहो जमा करय पड़ल रहय। पता नहि ओकर परिणाम की भेलै। सी बी आइ ऑफिसमे सेहो अधिकारी लोकनिकें बड़ी-बड़ी राति धरि काज करैत देखने छलियनि।

हमरो सभकें बहुत-बहुत राति धरि आ छुट्टीक दिन सेहो काज करबाक अभ्यास भ' गेल छल। मुदा, शेष मिलानक काज तैयो संभव नहि भ' पबैत छलैक। एक बेरिक' (२४ अगस्त १९८६) किछु काज करय बैसल रही। किछु और सदस्य छलाह।

किछु कालक बाद पता चलल जे कोसी बाँध टूटि गेलै आ नेपालसं पानि आबि रहल छै। दूरसं पानिक आभास भ' रहल छलै।

जे सभ बैंक आएल छलाह, चलि गेलाह।

हमरा मोनमे संकल्प भेल जे आइ टर्म लोनक बैलेंस मिलाएल क' शाखासं जाएब।

रीब बहादुरकें तीन सालक बाउचरक बंडल हमरा लग राखि देबय कहलनिऐ आ भीतरसं गेट बन्द कए हम एसगरे लागि गेलहुँ शेष मिलान कर'।

बैलेंस बुकमे एक तिमाहीक अंतिम तिथिक शेष उतारैत छलहुँ, टैली करैत छलहुँ। लेजरसं मिलान करैत छलहुँ, अंतर नोट करैत छलहुँ। बहीक

থন্নসাব জাহি–জাহি তিথিক' ডেরিঙ্গ–ফ্রেডিঙ্গ ভেল বহৈ ছলৈ, ওহি তিথিক রাঙচব দেখৈত ছলহুঁ, জাহি দিন জে গনতী দেখাগত ছল সে নোঙ্গ ক' নৈত ছলহুঁ। এক তিমাহীমে ভেল গনতীক সমাযোজন হেত্ত উপযুক্ত রাঙচব রঁনা' ক' দেখৈত ছলহুঁ। এহি গনতী সরঁহক সমাযোজনসং রৈঁনেংস মিনি জাগত ছলৈ, তখন দোসব তিমাহীক নেন যৈহ প্রক্রিযা থপনরৈঁত ছলহুঁ।
আঁফিসক পাছাঁ সড়ক ছলৈ।
সড়কপব চলৈত নোক রাঁঢ়ি ক স্থিতিপব টিপ্পণী করৈত ছল, জাহিসং স্থিতিক পতা চলৈত ছল।
কবীরঁ তীন রঁজে হম হাথ ধোরঁয গেনহুঁ ত বস্তাপব পানি থরৈঁত দেখনিঐ। টিফ়ি নমে জে থননে বহী, সে জনথৈক' ক' প্বনঃ নাগি গেনহুঁ শেষ মিনানমে।
শেষ মিনানমে থানন্দ সেহো থরৈঁত ছৈ জখন গনতী সভ পকডা জাগত ছৈ থা শেষ মিনান হোমথ নগৈত ছৈ ।
কবীরঁ সাঢ়ে থাঠ রঁজে বাতিমে তীন সানক রৈঁনেংস মিনি গেন। রঁহত খ্র্শী ভেল। সারধি ঋণক রৈঁনেংস মিননাসং মাঁগ ঋণ থা ডী থাব থাগ ঋণক রৈঁনেংস সেহো মিনি গেনৈ।
ভীতবসং দেখনিঐ পানি রৈঁকক হ◌ঁনমে প্ররেশ কবয রঁনা ছল।
হম সভটা রাঙচবকেঁ ঙঁচ স্থানপব বাথিক' স্বনিশ্চিত কেনহুঁ জে কোনো রঁহ্মূন্য চীজ পানিমে নৈ ভীজৈ।
সডকপব ভবি ডাঁড পানি বহৈ।
পৈঙ্গ নিকাননহুঁ, ব্রীফ়কেসমে বখনহুঁ।
গেঙ্গ খোনি রাঁহবসং তানা নগায ব্রীফ়কেস হাথসং ঙুপব ঙঁঠায জংঘিযা পহিবনে সডকপব ঙঁতবি গেনহুঁ। ডাঁড

ধবি পানি ছনৈ।
ডেবা পহুঁচনহ্ত দেখনহ্ ডেবামে সেহো পানিক প্ররেশ ভ' চুকন ছন।
ভোজন পহিনে রঁনি চুকন ছন। হ্রেশ ভ'ক' ভোজন ক'ক' রঁড় ী বাতি ধবি জগনে বহৈ গেনহুঁ।
পানিক প্রকোপ দূ দিন ধবি বহন হ্মদা রৈনৈংস মিনরাঁক খ্র শী রঁহ্ত দিন ধবি বহন, এখনো সোচিক' খানন্দ খরৈঁত খছি।
রাঁঢ়ী নগভগ সভ সান খরৈঁত ছনৈ।
এক রেঁব সিরানসং খরৈঁত বহী। মোতিহাবী পহুঁচনহ্ত পতা চনন রাঁঢিক কাবণে খাগূক বস্তা রঁন্দ ছৈ খা খনুমান ছৈ জে চাবি–পাঁচ দিন খহিনা বহতৈ।
মোতিহাবীমে রৈঁক শাখাক নগ একটা হোটনমে টিকনহ্। চাবি–পাঁচ দিন হোটনমে পডন বহব ঠীক নৈ নাগন।
ব্রাঁচ গেনহুঁ।
শাখা প্ররঁধককেঁ কহনিযনি জে হম হোটনমে টিকন ছী, খহাঁকেঁ কোনো কাজ নঁরিত হো ত কহু হম ক' দৈত ছী।
হ্নকা পেঁশিনবাশিক প্বনর্ত্তগতান প্রাপ্ত কবরাঁক নেন দারাঁ প্রস্তুত কবরাঁক কাজ রঁহ্ত দিনসং নঁরিত বহনি। হ্মদা মংগনীমে হমবাসং কাজ কবাএরঁ ঠীক নৈ নগননি।
ক্ষেত্রীয প্ররঁধককেঁ হোনসং প্বছ্নখিন। ও খাদেশ দ' দেনখিন। ও স্টাহ হাজিবী–রঁহীমে হমব নাম নিখি দেনখিন, হমব উঁপস্থিতি রঁনন। মানে হমবা ছুঙ্গী নৈ নের' পডন। হম খপনা শাখাক রঁদনা মোতিহাবী শাখামে কাজ কেনহ্ চাবি দিন।
শাখাক একটা নঁরিত কাজ পূর্ণ ভ' গেনৈ।

হম চাবি দিন ৰাঁদ ৰঁস চন’ নগনৈ ত মোতিহাবীসং আ্দাপ্বব চনি গেনহুঁ।
স্টেশন মাস্টব ছনাহ ডী কে ঝা (দের কান্ত ঝা) জে সীতামঢ় ীক ছনাহ, মৈথিনীযো ৰজৈ ছনাহ ক্দা হিন্দীসং প্রেম ছননি। হিন্দীমে পহিনে কিছ–কিছ নিখৈত ছনাহ। দিনকব জীক কৃতি ‘বশ্মিবথী’, ‘কুরুক্ষেত্র’, ‘উর্বশী’ আ ‘সংস্কৃতি কে চাব অধ্যায’ক প্রশংসক ছনাহ। ঝাজীক ওত’ প্রা. হবীন্দ্র হিমকব জীসং পবিচয ভেন জে বক্সৗন ক◌ানেজমে হিন্দীক প্রাধ্যাপক ছনাহ। হিমকব জীক একটা ৰান গীতক পোথী সেহো প্রকাশিত ভেন ছননি।
হিনকা নোকনিক সংগতিমে হমবো সাহিত্যিক ভোজন সেহো ভেটি জাগত ছন।
হিন্দী দিবস অথবা আনো অবসবপব হিন্দীমে কবি গোষ্ঠী হ্অ’ নাগন।
দিনকব স্মৃতি পর্ব সেহো মনাওন গেন।
হমবা শাখাক সদস্য সভ সেহো কাব্য–পাঠমে রুচি নৈত ছনাহ।
প্রমোদজী, বীবেংদ্র জী, দ্বিবেদী জী সভ গোষ্ঠে বিভিন্ন অবসবপব কোনো সাহিত্যিক বচনা অবশ্য স্বনবৈত ছনাহ।
দ্বিবেদী জী গীত সেহো নীক গবৈত ছনাহ।
দুষ্যন্ত কুমাবক কিছ গজন সেহো ও সভ প্রস্তুত কবৈত ছনাহ।
ডী কে ঝা জী আ হিমকব জীক সংগতিমে হমহুঁ দিনকব জীক কৃতি ‘বশ্মিবথী’, ‘কুরুক্ষেত্র’ আ ‘উর্বশী’ক বিষযমে ৰহুত কিছ জানি সকনহুঁ।
হিমকবজী ৰঁচা সভকেঁ সেহো কবিতা পঢনাগ আ মংচ সংচানন কেনাগ সিখবৈত ছনাহ। দিনকব স্মৃতি

পরিমে হমরা ওত' শৈলেন্দ্রকেঁ কহলথিন জে অহাঁক নাম হম কার্যক্রমমে দ' দেনে ছী, অহুঁকেঁ একটা কবিতা মংচপর পঢ়' পড়ত। শৈলেন্দ্র বশিষ্ঠথীক চাবিম কি পাঁচম সপ্তাহক কিছু ভাগ তৈযার কেললি আ কার্যক্রম দিন জখন হিমকর জী শৈলেন্দ্রক নাম লেলখিন ত মংচপর জাক' খূব সুন্দর কাব্য-পাঠ কেললি।
ডী কে ঝা জী সং বর্তমানমে সম্পর্ক নৈ অছি।
প্রা. হিমকর জীক রচনা ত ফেস-বুকপর দেখি লৈত ছী। বহুত নীক লগৈএ। আশা করৈত ছী ঝাজী সেহো অহিনা কতহু ভেঁ টৈ ভ' জেতাহ।
আদাপুরসং কিছু দূর রৈনদরবা গামমে ছলাহ শিরজী বাবূ। হারমোনিযমপর সুন্দর ভজন গবৈত ছলাহ। হুনকর গাএল গীত ' ভরত ভাঙা, কপিসৌং উঁরিন হম নাহীঁ' এখনো মোন পড়ৈত অছি। হুনকোসং সম্পর্ক নহি রাখি সকলহুঁ।
সীতামঢ়ীমে কতহু মোরারী বাপূক কার্যক্রম ভেল বহৈ। 'রাম বন গমন' কের কৈসেট উঁপলব্ধ করৌনে ছলাহ গ্রামীণ বৈংকক শাখা প্ররংধক মিশ্রজী। আহ ! আনন্দক বরখা ক' দৈ ছল ও কৈসেট।
ওহি অরধিমে দূরদর্শনপর শুরু ভেলৈ অত্যন্ত লোকপ্রিয ধারাবাহিক 'রামাযণ'। বহুত গোটে 'রামাযণ' দেখবাক লেল টী. বী. কিনললি। হমহুঁ একটা শ্বেত-শ্যাম টী.বী. লেল্কা কিনলহুঁ।
লগভগ ওহী সময 'রামাযণ'পর আধারিত 'দীক্ষা' আ অন্য অদভুত উঁপন্যাস সভ এললি নরেন্দ্র কোহলীক। বহুত প্রেরণা ভেটৈল এহি তরহক উঁপন্যাস সভ পঢ়লাসং।
এহি অরধিমে হম মৈথিলীমে কোনো নর রচনা নহি ক'

सकलहुँ, पहिलुक लिखल एकटा रचना ‘एना गे स्वर्गिया कतेक दिन रहतैं’ मिथिला मिहिरमे जून १९७१ केर पहिल पक्षमे प्रकाशित भेल (‘मिथिला मिहिर’ पाक्षिक भ’ गेल रहै) । किछु लोक पोथी सभ पढ़लाक अरसब अरथ्य भेटैत ।
हमर अनुभव अछि जे तन–मनकें स्वस्थ राखब लेल लोक साहित्य अध्ययन करैत रहलाक चाही । तन–मन स्वस्थ रहय तखने लोकनी सेहो लोक जकाँ क’ सकैत छी आ पारिवारिक जिम्मेदारीक सेहो लोक जकाँ निर्वाह कएल जा सकैत अछि ।
लोक चिट्ठी सेहो लोक साहित्य काज क’ सकैत अछि ।
सिरानसँ प्रा. गंगानंद झाक एकटा पत्र भेटैत :
सीरान

३०.०४.७१
प्रिय ठाकुरजी,
नमस्कार ।
पत्र भेटैत, पत्र नहियो भेटैतापर अहाँ स्मृतिसँ विछिन्न नहि होगत छी । हमरा लोकनिक गप्पा रहैत अछि जे डिबीज़नल ऑफिस अयलाक प्रत्येक अरसबक उपयोग अहाँ अरथ्य करी ।
उपर्युक्त पाँती स्पष्ट क’ दैने हएत जे अहाँ किएक महत्व रखैत छी ।
गंगानंद झा बिना ककरो आग्रहें, निस्संकोच मैथिलीमे लिखलाक प्रयास क’ रहल छथि, ओ संभव भ’ गेल, जकर प्रमाण ओ पत्र स्वयम अछि. अपन एहि लगनशील व्यक्तित्वक रक्षा अहाँ निश्चय करैत रहब जाहिसँ परिवेशी सकारात्मक तरीकासँ प्रभावित हुए ।

ও রাঁত প্রায়ঃ অহাঁকেঁ আকর্ষিত নহি করত জে এহি পত্রক পূর্বহু হম এক কথাক প্রসংগমে মৈথিলীমে পত্রাচার কয়লহুঁ ঔর হমর স্থিতি হাস্যাস্পদ নহি ভেল.
হমরা মোন পড়ৈত অছি জে পৃথ্বী রাজ কপূর অপনা সম্বন্ধমে কহৈত ছলাহ জে হম হিন্দী নহি পঢ়ল বহী, কিন্তু তুলসী–জয়ন্তীক অবসরপর হমরা অধ্যক্ষ বনা দেল গেল. ওহি অবসরপর হমরা লাগল জেনা তুলসীদাসক তস্বীর হমরা কহৈত অছি জে অহাঁ হিন্দী সীখূ.
তস্বীরসং,কিতাবসং সিখলাগ অপেক্ষাকৃত সোঝ ছৈ, ও নহি বুঝি পড়ৈত ছৈ জে কিয়ো হমরাপর অপনাকেঁ স্থাপিত করবাঁক প্রয়াস ক' রহল অছি.
জীবিত মনুষ্য সেহো অপনাসং উঁমেরমে ছোট, এহন লোকসং সিখলাপর অহম (ego) কেঁ চোট লগৈ ছৈ, তেঁ লোক লোকসং নহি সীখি পবৈত অছি. অহাঁ একরো সংভব ক' দেলিঐ, হমর অহমকেঁ বিনা আহত কেনে. অহাঁ হমরা এক উঁপলব্ধিসং যুক্ত করবাঁমে সফল ভেলহুঁ. আব হমরা মৈথিলীমে লিখৈত কাল ও সংকোচ বাঁধা নহি দৈত অছি জে ভাষা–ব্যাকরণক ত্রুটিসং ভবল অভিব্যক্তি হএত. হমর সাধুবাদ ঔর ধন্যবাদ দুনূ গ্রহণ করবু।
অহাঁ জীবন সংগ্রামক আহ্বানক স্বীকার ঔর অংগীকার করৈত রহবু পরন্তু অপন ব্যক্তিগত বিশিষ্ঠতাসং সাহিত্যক মাধ্যমসং জীবন দেবতাকেঁ আহুতি দৈত বহী,একরো প্রতি সজগ বহী, সে হমর অনুরোধ ঔর আকাংক্ষা.
সংসারমে ক্ষুদ্রতা বহুত ছৈক ঔর ক্ষুদ্রতাক বৃদ্ধিক অনুকূল পরিবেশো বরাবর ভেটৈত বহৈত ছৈক, তেঁ অপনামে যদি কিছু উঁচতা, বিশিষ্ঠতা পবৈত ছী ত ওকরা জিএবাঁক ভবিসক কোশিশ অবশ্য করী.
হমরা লোকনি ঠীক–ঠাক ছী . কন্যাদানক প্রয়াস সফলতা

मण्डित नहि भेल अछि. हम जुड़ल छी. अप्पू पढ़लेमे छथि.एहि सालक पढ़ला प्रगतिशील लेखक संघक सम्मेलन कयने छलाह. पूर्ण रिपोर्ट एखन हमरो उपलब्ध नहि भेल अछि. रब्बू-रेरी स्वस्थानमे छथि.
रसन्ती, मैथिली ओर रौआजी लीके छथि ने ?
हुनका सभकें तथा हुनका सरहक मायकें हमरा दुनूक आशीर्वाद कहरनि.
आर अहाँ खुशि छी ने ?
हमर ओ मैथिलीक पत्र अहाँक आन्दर की प्रतिक्रिया उपेन्न कयलक, जान' चाहर.
पत्र देर.
शुभेच्छु
गंगानंद झा.
हम सौभाग्यशाली छी जे हमरा जगौले रखराक लेल एहि तरहक संवादक प्रसाद एखलो धरि भेटैत आरि रहल अछि। मोन पड़ैत अछि ररीन्द्र नाथ टैगोरक गीतक ओ पांती : ' अहाँ हमरा जगौले रहू, हम नीक-नीक गीत स्वनरैत रहर। '
साहित्यक काज लोगत ठेक जागल लोककें जगाक' राखर।
जागल लोककें सूति रहराक रहुत सम्भारना रलल रहैत ठेक। शहडोल (मध्य प्रदेश)क पारस मिश्र जीक एकटा करिताक दू पांती मोन पड़ैत अछि :
'अब्ब भले चले थे घर से लेकर नेक इरादा लोग जाने क्या हो गए अचानक रिकले पर आमादा लोग'
आदाप्वरमे एकटा ओर रेंक छलै। एकदिन ओहि रेंकक लिपिक एलाह आ हमरा कहलनि जे हमर शाखा प्ररंधक अंधा-धुंध लोन देले जा रहल छथि, हम रुझलै छिऐ जे

রহ্ত গনতী ক' বহল ছথি আ হমবাসং রাঙচব রনরা বহল ছথি, হম নৈ চাহৈত ছী জে এহিমে হমহুঁ শামিল হোগ ঋদা হমবা রাঙচব রনযরা লেল ও দরার দৈত ছথি।

হম কহনিযনি জে কিছু দিন পহিনে হমবা ভেটল ছলাহ আ কয রেব ভেটল ছলাহ, হমবা হ্নকামে কোনো আপত্তিজনক রাত নহি বুঝাএল ছল। ও কহননি জে ওা কলকত্তাক বহ'রনা ছথি, এতে দিন এসগব বহৈত ছলাহ ত ঠীক ছলাহ, দূ সপ্তাহ পহিনে হিনক পবিরাব এননি অছি, তকব রাদে হিনক ওা নর রূপ প্রগট ভেল ছনি।

হম কহনিযনি জে অহাঁক স্থানপব হম বহিতহুঁ ত অপন যূনিযনক নেতাসং এহি রিষযমে উচিত সলাহ দের' কহিতিযনি।

ও চলি গেলাহ আ ফেব কী ভেলৈ সে হম নৈ বুঝনিঐ। কবীর দস দিনক রাদ এক দিন স্টেশন মাস্টব ঝা জী কহননি জে হম ত ফেবীমে পড়ি গেল ছী।

ঝাজী কহননি জে গাড়ী চল' নগনৈ তখন ও মৈনেজব সাহের হমবা আগাঁ একটা তৌনিযামে রৈংকক রহ্ত বাস হস্তাক্ষব কএল ডাক্যুমেংট বাখিক' ওা কহৈত গাড়ীপব চঢি গেলাহ : ' হমাবা দিমাগ খবার হো গযা হৈ,হম ওনাজ কবানে কলকত্তা জা বহে হৈং, হমাবে রৈংক সে কোওা আএগা তো দে দীজিএগা। '

রাদমে পতা চলল জে নর শাখা প্রবংধক ওত' আরি গেল ছথি আ জাঁচ চলি বহল ছৈ। ওকব রাদ কী ভেল হেতৈ সে অনুমান কএল জা সকৈত অছি।

সংতোষক রাত যৈহ অছি জে রৈংকমে এহি তবহক ঘটনা-দুর্ঘটনাক প্রতিশত রহ্ত থোড় হোগত অছি।

हमर पारिवारिक स्थिति :
हमर स्वास्थ्य मोटा-मोटी सामान्य रहल।
पत्नीकें यदा-कदा किछु चिकित्सीय आवश्यकता पड़ैत छलनि। अधिक बेर ओतहि ग्रामीण डॉक्टर सभसँ लैत छलहुँ, एक बेर दरभंगा डा.सत्यवती आ डा.ए.एम. झाक देख-रेखमे किछु दिन रहलीह।
छोट भाय ललनजी आगू आगू बी एम पटनासँ एम बी ए क' क' दिल्लीमे अपन जीविकाक तलाशमे लागि गेलाह, जत' हमर छोट बहिन,बहिनो, दू टा भागिन आ एकटा भगिनी रहैत छलीह।
रतनजी आर के कॉलेज मधुबनीसँ आगू एस सी क' क' बी एस सी मे गेलाह। कहियोक' आवासपर अबैत छलाह आ दू-चारि दिन रहिक' चलि जाइत छलाह।
बाबू दरभंगाक डॉक्टरक सभसँ चलि रहल छलाह।
बच्चा सबहक नाम चिल्ड्रेन स्कूलमे लिखाएल गेलनि।
माएक स्वास्थ्य सेहो लगभग सामान्य रहलनि। हमर छोट भाए ललनजीक विवाह, लखनपट्टीमे हमर भगिनी करिताक विवाह आ हमर मामा गाममे हमर ममियौत बहिन मंजूक विवाह आदि शुभ अवसरक लेल विभिन्न काज सभ हुनका व्यस्त रखबाक लेल पर्याप्त छल।
हम बैंकसँ आवास-ऋण लेबाक हेतु मधुबनी-दरभंगामे कतहु उपयुक्त भूमि अथवा बनल आवासक खोज केलहुँ। बाबूजी मधुबनीमे कय ठाम पता लगौलनि, मुदा जमीनक कागज ठीक-ठाक नै भेटलनि। दरभंगामे बेता चौक लग कोनो मकान बिकयबाक सूचना भेटल, मुदा ओ नीक नै लागल। गामपर धीरे-धीरे एकटा कोठली आ बाथ रूम बनेबाक मोन बनेलहुँ।

গামপব কোঠনীযোসং ৱঁশী জৰুবী ছন ৱাঁথ-ৰুম ৱঁনেৰাঁক। কিছ-কিছক' এহি দিশামে প্রযাস শ্বৰু কেনহুঁ।
ৱঁচী কিছ দিন আদাপ্বব আ কিছ দিন হমবা গামমে বহৈত ছনীহ।
শৈনেন্দ্র এক ৱঁেব গামমে বহথি ত সংগী সৰঁহক সংগ খেনৈত-দৌড়ৈত পডোসীক আঁগনমে এঁঠাবপব খসি পড়নাহ। মাথসং খূন ৱঁহ্য নগননি। ৱাঁবূঁ ডিটৈন আ টিঁচবক উঁপযোগ কেননি ত খূন ৱঁহনাগ ৱঁন্দ ভেননি। ভোনা ডাঁক্টৈব নগ ন' জাগ গেনখিন। উঁপচাব কিছ দিন চননি।
হমবা শৈনি দিন ওা সমাচাব ৱাঁবূঁক চিঠ্ঠীসং প্রাপ্ত ভেন। ৱৈঁক ৱঁন্দ ভেনাক ৱাঁদ চিঠ্ঠী পঠনে বহী। সভ গোটৈ চনি গেন ছনাহ। তুবংত গাম জেৱাঁক মোন ভ' গেন। হ্মদা চাবী নেৱাঁক নেন কোনো অধিকাবী উঁপনর্ব্ধ নৈ ছনাহ। নির্ণয নেনহুঁ জে আগএ জাএৱঁ আ কাল্হি গামসং চনি দেৱঁ। স্টৈশনপব গাড়ী সীতামঢ়ী জাএ ৱঁনা নাগন ছনৈ।
ৱ্রীফ়কেস নেনহুঁ, জন্দী-জন্দী ৱৈঁকক গেট ৱঁন্দ কেনহুঁ, স্টৈশন পহুঁচি টিকট ন'ক' গাড়ীমে চঢনহুঁ কি গাড়ী চন' নগনৈ জেনা হমবে নেন ৰুকন ছন হোগ।
সীতামঢ়ীমে একটা টৈক্সী নেনহুঁ। সাঢ়ে আঠ ৱঁজে বাতিমে ঘব পহুঁচি গেনহুঁ।
শৈনেন্দ্রকেঁ হঁসৈত-ৱঁজৈত দেখিক' নীক নাগন।
দোসব দিন স্নান-ভোজন ক' ক' মধুৱঁনী গেনহুঁ, সীতামঢ়ী ৱঁনা ৱঁসসং সীতামঢ়ী আ ওত' সং ট্রেনসং আদাপ্বব বাতিমে পহুঁচি গেনহুঁ।
নননজীক রিরাহ :

ननजीक विवाहक लेल कन्यागत सभ बाँरू लग गाममे पहुँचैत छलाह।
किछु कथाकें ओ अपनहि लग निष्पादन क' दैत छलाह, किछु कथाकें हमरा लग पठा दैत छलाह।
हम चाहैत छलहुँ जे ननजी स्वयं अपन विवाहमे निर्णय लेथि, मुदा एहि लेल ओ तैयार नै छलाह।
कयटा प्रस्ताव कहि चुकल छल। एकटा लोक कहैत छैक जे जत' नै लिखल छलै तत' नै भेलै, भावी एखन नै एलैए।
हम चाहैत रही जे हमर विवाह जेना भेल ताहिसं नीक जकाँ हिनक विवाह होनि।
२९ अप्रैलक' ११.३० राजे रातिमे दू गोटै आदापुर पहुँचलाह। कन्यागत छलाह कहैया (रुनीपट्टी)क डा.तारकांत मिश्र जे दानापुर कॉलेजमे हिन्दीक प्राध्यापक छलाह। हुनका संग एक गोटै हुनके टैलक छलखिन जिनका लोक गांधीजी कहै छलनि, ओ हमर ससुरक भागिन छलखिन। दुनू गोटै कहलनि जे भोजन नै करब, भोजन क' क' आएल छी। कतबो कहलियनि, नै मानलनि।
दोसर दिन प्रोफेसर साहेबसं राहुत गप-शप भेल। हमरासं कथा स्वीकार करबाक अनुरोध करैत रहलाह। हुनकासं हम पुछलियनि जे अपनेकें ई कथा किए पसन्द अछि। ओ कहलनि, 'हमरा मामाजीसं (हमरा ससुर कें ओ मामा कहैत छलखिन)अहाँ सबहक विषयमे सभ बूझल अछि, हम हुनका संगे अहाँक गामपर एक बेर गेलहुँ त सभसं पहिने अहाँक अनुजकें देखलियनि, दरबज्जापर छलाह, हमरा ओहो नीक लगलाह, हमर जेठ जमाए सेहो एम रा ए क' क' नीक लोकरीमे छथि, अद्भु

दृष्टिसँ हमरा ई कथा पसन्द अछि। '
मिथिलामे ओहि समय लड़की देखबाक परम्परा नै छलै। ई कतेक उचित आ कतेक अनुचित, एहि विषयपर बड्ड गप्प भेल।
विवाहमे भारी खरच होइ छै, लोक कोनो आन माध्यमसँ लड़कीक विषयमे पता लगबैत अछि, कतेक ठाम लड़की देखयबाक क्रममे बड्ड अनियमितता सेहो देखल जा रहल छै, एहि सभ विषयपर हमरा सबहक बीच गप्प भेल। हमर जिग्यासाक समाधान करबाक प्रयास केलनि प्रोफेसर साहेब।
प्रोफेसर साहेब ईहो कहलनि जे शास्त्रमे लिखल छै जे तीन ठाम झूठ बजलासँ पाप नै होइ छै : जखन जानपर संकट हो तखन, किनो गायकेँ मार' जाइत हो तखन आ कन्यादानक प्रसंगमे।
ओ अपन विचार कहलनि जे लोककेँ परिवारकेँ प्रधानता देबाक चाही, परिवारसँ संस्कारक पता चलै छै, संस्कारसँ आगाँक जेनरेशन प्रभावित होइ छै।
प्रोफेसर साहेब हमरासँ बड्ड बेशी अनुभवी छलाह, विचारवान छलाह, हमर सभ संदेहके निराकरण करैत छलाह।
हमरा ललनजी आ बाबूसँ विचार करब आवश्यक लगैत छल तेँ हम किछु समय चाहैत छलहुँ। हमरासँ ओ स्वीकारोक्ति चाहैत छलाह। हम कहलियनि जे एहि लेल हमरा किछु समय चाही।
हम 'हँ' नहि कहलियनि तेँ ओ हमरा डेरापर पानि आ चाहक अतिरिक्त किछुओ ग्रहण नै केलनि आ ३० क' १.३० बजे बेला ट्रेन पकड़ि लेलनि। हुनक संगे आएल गांधीजी रहि गेलाह।

हमरा डेरापरसँ हुनक ओखनो जाएब हमरा बहुत कचोट दैत अछि, मुदा हम बिना सभसँ बिचार केने कोनो गप्प निकलबऽ नहि चाहैत छलहुँ।

गाँधीजी चारि-पाँच दिन रहलाह।

गाँधीजी प्रोफेसर साहेबक कन्याक प्रशंसा करैत एक दिन बौँसीकेँ कहलखिन जे तोरासँ से गुणा नीक छै। गाँधी जी प्रोफेसर साहेबक परिवारक सभ गोटेसँ खूब नीक जकाँ परिचित भेलाह, सबहक प्रशंसा जाधरि रहलाह, करैत रहलाह।

गाँधीजी हमरा सम्बन्धक अपन भागिन भेलखिन आ प्रोफेसर साहेबक निकटतम पड़ोसी भेलखिन। ओहि समय धरि तहरक लोकक माध्यमसँ लोक कन्या आ कन्यागतक परिवारक विषयमे पता लगबैत छल। प्रत्यक्ष रूपसँ पता लगेबाक परम्परा मैथिल ब्राह्मणमे नै छलै।

कन्याक बिआहक लेल किछु झूठो बाजक आवश्यकता होइत से करबा लोक धर्म बुझैत छल। आ बिआह भऽ गेलाक बाद लोक एकरा भारीक बात मानि संतोष कऽ लैत छल। हमर एकटा मित्र कहैत छलाह जे बिआहमे जौं किछु झूठ नै बाजल जाए त एकोटा बिआह ठीक होएब असंभव भऽ जेतै।

गाँधीजी ४ मास कऽ चलि गेलाह।

हम सभ किछु दिन धरि प्रोफेसर साहेब आ गाँधीजीक बातक समीक्षा अपना स्तरसँ करैत रहलहुँ, फेर गाममे बाबूजी आ दिल्लीमे ललनजी आ ओझाजीसँ सम्पर्क कए हुनका सबहक बिचारसँ तान-मेन बैसयबाक प्रयास करए लगलहुँ।

एक दिन भोरे-भोर हमर सम्बन्ध एकटा सज्जनक संग पहुँचलाह। भ्रेन एबाक समय नहि छलै, तखन एते

ভোরে কোনা এনাহ, সে পুছনিযনি ত কহলনি জে দ্গএ রঁজে বাতিমে এনহ্, ওতে বাতিক' জগাএরঁ উঁচিত নৈ নাগন তেঁ স্টেশনপব খখরাঁব ওছাক' সূতি বহৈ গেনহঁ্।
ঔ জে কহননি, সে প্রাফেসব সাহেরঁক স্বপ্নত্র ছনাহ খশোক ক্ষমাব ঝা জে নাগপ্পবমে কোনিযবীমে গঁজিনিযব ছনাহ।
হমবা সভকেঁ পরেশানী নৈ হো, সে সোচিক' বাতিমে খখরাঁব ওছাক' স্টেশনপব বহি জাএরঁ, ঔ সোচিক' খা দূ দিন ধবি সংগমে বহনাপব হ্নক খাচাব-রিচাব দেখিক' হম সভ হ্নক বুঝি খা রিরেকসঁ ততেক প্রভারিত ভেনহঁ্ জে মোনে মোন হম হ্নক প্রস্তারক স্বীঙ্গতি দ' দেনিযনি। হমবা নাগন জে এহি পবিরাবক ধিযা-পূতা সভ খরশ্য নীক সংস্কাবসঁ যুক্ত হেথিন খা রিরাহমে এহি পক্ষকেঁ প্রধানতা দেরাঁক চাহী।
খশোক জীক রিচাব ভেননি জে দানাপ্পব হ্নকা ঘবপব চনিক' কন্যাক নিবীক্ষণ ক' নেন জাএ। ও কহননি, 'হমবা রিশ্বাস খছি জে খহাঁকেঁ খরশ্য পসন্দ ভ' জাএত, খা যদি নৈ পসন্দ ভেন ত খহাঁ একবা বিজেক্ট ক' সকৈ ছী, হম সভ মানি নেরঁ জে এত' নিখন নৈ ছনৈ, হম সভ দোসব ঠাম প্রযাস কবরঁ।'
খশোক রাঁবূক প্রস্তার সূনি হমবা মোনমে দূ টা ওকীন খপন-খপন তর্ক দেরঁ' নাগন :
'মৈথিন ব্রাহ্মণ সমাজমে এনা কতহ্ স্বননিঐএ? নড়কীকেঁ কোনো সারজনিক স্থানপব দেখরাঁক কার্যক্রম রঁনাউঁ।'
'ঘবপব গেনাসঁ কিছু ঔব জানকাবী প্রাপ্ত ভ' সকৈএ, সারজনিক স্থানপব দেখনাসঁ ঔব কী বুঝরৈ?'
'খহাঁ নড়কা রঁনা ছী, খহাঁ কিএ জেরঁনি হ্নকা ওত'?

ह्नका जत' जे रहैब रहजेरहनि, ह्नका खार' पडतनि। '
'हमरो जानि घरसँ लडकी अनराक अछि, से देखराक चाही ने ? ओ तीन रहैब हरान भेलाहए, एको रहैब हमरो सभकेँ कष्ठ करक चाही ने ? '
अशोक राबूक जीत भेलनि।
हम तीनू गोटे दानापुरस्थित मिथिला कॉलोनीमे प्राफेसर साहेबक अपन आरासपर छलहुँ।
शैलकेँ देखलनियनि। ऊँचागक दृष्टिसँ जोड़ ी रहैमेल हएत, से साफ़ र्बुझाएल। चर्चा भेल। प्राफेसर साहेब, इंजिनियर साहेब सभ गोटे कतेक उदाहरण द्वारा एहि अन्तरकेँ सामान्य अंतर मानैत एहि रातकेँ ओतेक महत्व नहि देराक अनुरोध केलनि। अशोक राबू हमरा संतुलित करराक लेल एक रहैब फेर देखौलनि जखन कि हमर बाय रहैह रहल।
हमरा मोनक भीतर दृष्टा ओकील फेर जिरह कर' लागल।
'लोक देखतै त अहीँकेँ दोख देत। '
'र्बुझि-रिरेक लमहर बहक चाही। '
'आ जौं ओहो छोटे होगल तखन ? '
'एना भगए ने सकै छै, ककरोमे ने सभटा गुणे बहैत छै, ने सभटा अरगुणे बहैत छै। '
'एहेन जोड़ ी ककरो देखनिऐए ? '
'अरश्य, गामोमे कय गोटे छथि। '
'धोखामे भ' जाग छै तकर छोड़ू, देखि-सूनिक' कियो एना करै छै ? '
'अरश्य। '
'उदाहरण ? '
'महानायक अमिताभ रहचन आ जया भादुड़ ी। '

रिरोधी पक्ष हावि गेल ।
'श्रपने कोना कव' चाहैत छी ? ' हम स्वीकावक स्ववमे प्वछलियनि । तकव वाँद पाँच मिनटमे सभ वाँत तय भ' गेल ।
पंडित जी वँजाओल गेलाह ।
दिन तकाओल गेल ।
तय भेल २४ मग । पैंतीसटा रबियाती । खान –पीन ख़्रतम । जे वँव–रबियाती श्रान' जेताह, हुनकहिसं खान–पीन मानल जाएत ।
२४ मगक' सनमप्ववसं रबियाती दानाप्वव श्राएल । शुभ–शुभक' रिराह भेलै ।
श्राग प्राफेसव साहेँब नै छथि, गंजिनियव साहेँब छथि, हुनक स्वप्वत्र सेहो नीक गंजिनियव छथिन । शैन श्रा ननजीकें एकटा प्वत्र श्रा एकटा प्वत्री छथिन ।
बश्मि श्रा शुभमकें देखिक' नगैत श्रछि जे निर्णय सही छल ।

श्रादाप्ववमे तीन सान पूर्ण होमय जा वहल छल त ओ सोचलहुं जे नगातार तीन सानसं वेँशी नोककें शाखा प्रबँधकक कुवसीपव नै वैँसवाँक चाही ।
तीन सान पूर्ण भेलापव फेव कोनो शाखाक प्रबँधक वँना देल जाएत । डिरीज़नल ऑफिस गेल वही कोनो मीटिंगमे त पता चलल जे मध्यम शाखा पचकुश्रीमे लेखापान (एम)क पोस्ट खानी छै, हम तुवंत ओत' श्रन्ववोधपव स्थानान्तवण लेल श्रारेदन पठा देलिऐ ।
स्थानान्तवण श्रादेश प्राप्त भेल ।
छपवा शाखासं श्राएल श्रशोक कुमाव जीकें शाखाक कार्य–भाव सौंपिक'

१७ जनवरी (१९८९) क' शाखासँ भाव मुक्त भए पचरुखी शाखामे नेखापाल (मध्यम शाखा) बनबाक लेल आदापबसँ १८ क' रिदा भ' गेलहुँ।
पटना / ३०.०९.२०२१

(२०)

गोनी–बाढ़दक मौसममे
हम १८ .०१.१९८९ क' साँझमे सीवान आबि गेलहुँ आ बैंकसँ सटले बाज होटलमे टिकलहुँ। १९ क' जीपसँ पचरुखी गेलहुँ आ शाखामे योगदान केलहुँ। शाखा प्रबंधक छलाह आव. एन. मिश्र जी।
ओव सदस्य सभ जे ताहि समयमे छलाह अथवा बाद मे एलाह से छलाह :
पी.दुबे ,ए. के. सहाय, मो.आलम,जे.बी. उपाध्याय, ओम प्रकाश स्वर्णकाव,एस.के.तिवावी, आव. एम. प्रसाद आ मोहन वाम। ७ अगस्त ९१ क' तीनटा नव लिपिक एलाह : चन्द्रमा माँझी, जमादाव माँझी आ वाजेन्द्र दास। बाद मे एकटा अधिकावी एलाह एस.डी.वाम।
आव.एन.मिश्र जीक ट्रान्सफवक बाद किछए दिन लेल एलाह एस.बी.तिवावीजी आ हुनका बाद १९.०२.९१ क'एलाह जनार्दन मिश्र जी।
शाखामे ऋण आवेदन सबहक निष्पादन हेतु क्षेत्रीय कार्यालयक आदेशे पव ए.एफ.ओ. वामजीत सिंह जी किछु दिन लेल एलाह।
ई शाखा बहुत दृष्टिसँ नीक छल मुदा अहू ठाम बैंलेंसिंगबला समस्या छलै, आज.आव.डी.पी. मे तीनटा

নেজব ছলৈ আ জূন ১৯+৪ তক রৈনেঁসক মিনান ভেল ছলৈ, ফসন ঋণক দূটৌ নেজব ছলৈ আ জূন ১৯+২ তক রৈনেঁসক মিনান ভেল ছলৈ।
ও দুনূ পহিনে মিনযরাঁক প্রযাস কেলন্হি। ১০ মার্চ তক ফসন ঋণক শেষ মিনান দিসম্বব ১৯++ তক ভ' গেল। আগ.আব.ডী.পী. রঁণীক মিনান দিসম্বব ১৯+৪ তক ভেল।
সভ গোষ্টৈক সহযোগসং রঁণী মিনান স্থিতিকেঁ ক্রমশঃ নীক সং নীক রঁনযরাঁক প্রযাস কবৈত বহলন্হি। রঁচত খাতামে ৩৩ আ সারধি জমামে ১০ টৌ নেজব ছলৈ। পেঁশিনক কাজ সেহো রঁহ্ত ছলৈ।
সীরানসং নগভগ ১০ কিলোমীটৈবপব পচকুখী শাখা ছলৈ, হম সীরানমে আরাস বাখক নেল ক্ষেত্রীয প্রবঁধকক অনুমতি হেতু আরেদন পঠা দেলিএ। প্রতিদিন সীরানসং পচকুখী জাএ নগলন্হি। সাঁঝমে ঘুবিক' সীরানমে বাজ হোটৈল পহুঁচি জাগ ছলন্হি।
সীরানমে পাঁচ সান বহি চুকল ছলন্হি, রঁহ্ত গোষ্টৈ পূর্ব পবিচিত ছলাহ। ডী এ রী ক◌ॉনেজ সীরানক প্রাধ্যাপক ডা. অমব নাথ টৌক্ষব, প্রা. গংগানংদ ঝা, আব এন চৌধবী আ ওকীল সাহেবঁ স্বভাক্ষব পাল্ডযজী সভ গোষ্টৈকেঁ ডেবা তকরাঁমে সহযোগ হেতু কহি দেলিযনি আ নিশ্চিন্ত ছলন্হি জে ডেবা জল্দিএ কতহু অরশ্য ভেটৈত। যৈহ সোচিক' পবিরাব সংগে আবি গেল ছলন্হি।
চাবি–পাঁচ দিন ভ' গেল ছল। কতহুসং কোনো ডেবাক পতা নহি ভেটৈল ছল।
এক দিন সবেঁবে হোটৈলক রাঁনকোনীসং নীচাঁ তকলন্হি ত রাঁবূকেঁ দেখলিযনি চল অবৈত, আশ্চর্য ভেল, কত' সং আবি বহল ছথি এতে সবেঁবে, নীচাঁ জাক' হাথসং সামান

सभ्त न' नेनियनि आ हुनका संगे ऊपव गेनहुँ।
गप-शप भेन त पता चनन, तिना संक्रान्तिक किछ सनेशो न'क' ट्रेनसं आदाप्वब एनाह, ओत' पता चननिन जे हम सीरान चन गेनहुँ। आदाप्वब शाखाक ए एक ओ द्विरेदीजी हुनका अपना घवपव बक्नौन न' गेनखिन, ओत' एकदिन बाखिक' रॅस पव चढ़ा देनखिन आ कहनखिन जे रैंक नग जाक' मोटॅनमे अथरा रैंक शाखामे पता कवबैं त भेंट भ' जेताह। रॅस स्टैंडसं पता नगाक' रैंक नग आवि गेन छनाह त हम देखि नेनियनि।
रॉबू एनाह त' बस्तुसं हमव डेबा ठीक केने एनाह।
जेबीमे सं एकटा कागजक टुकड़ा निकाननिन, कहननि जे ओ सज्जन बक्नौनसं हमवा संगे रॅसमे एनाहे आ कहननिहें जे हमव डेबा रैंकक नगेमे अछि आ हमहुँ कोनो रैंके स्टाफकें मकान भाड़ापव देब' चाहैत छी।
किछ कान बॉद ठाकुवजी एनाह त कहननि जे हम जनैत छियनि बामचंद्र सिंहकें, चनू ने एखने चनैत छी।
सभ्त गोटे गेनहुँ। घव देखनिऐ, शास्त्री नगवमे कानी मन्दिवसं कनिएँ दूवपव सड़कक कातेमे।
बाम चन्द्र सिंह जी सं भेंट भेन, गप भेन, डेबा ठीक भ' गेन।
हम सभ्त गोटे मोटॅन छोड़ि डेबामे आवि गेनहुँ।
स्टाव संगमे अननो बही, एकटा डेकची आ किछ थावी-बाटी-गिनास सेहो बह्य, डेबामे भोजन बॅनाएब शुरू भ' गेन।
डेबामे एकटा कमी छनै। कम रोशनीजे बहबॉक

কাবণে পানি সদিখন ডুঁপব নৈ চঢ়ি পবৈত ছনৈ, সবেঁবে এক বেঁব ডুঁপব খাবি জাগত ছনৈ। তেঁ নহাএ বঁনা পানি স্টাব ক'ক' বখবাঁক নেন বাঁবূক সংগে জাক' একটা বঁড়কা ড্রম কিননহুঁ খা একটা পাগপ সেনো। ড্রম নেন ঢক্কন বঁনবৌনহুঁ।
বাঁবূ কিছু দিন বহিক' গাম বাপস চন গেনাহ।
হম সভ ১৪ ফববঁবীক' খাদাপ্ববসং ট্রেকমে সামান সভ ন'ক' সীবানক ডেবামে চনি এনহুঁ।
খাদাপ্ববসং চনবাঁসং পহিনে দ্বিবেদীজীক বঁহ্ত খাগ্রহক কাবণ বক্সীনমে হ্নকা ঘবমে চাবি দিন পহ্নাগ কব' পডন,সে বঁহ্ত নীক নাগন।
জহিযা সীবান সভ গোটে সভ সামান ন'ক' এনহুঁ, ওহী দিন বাতিমে ওকীন সাহেবঁ স্ববভাষ্কব পাণ্ডেয জীক প্রথম প্বত্রীক বিবাহক উঁসেবমে সভ গোটে শামিন ভেনহুঁ। বসন্ত খা মৈথিনীক নাম বাজবংশী বাঁনিকা উঁচ বিদ্যানযমে খা শৈনেন্দ্রক নাম সবস্বতী শিশ্ব মন্দিবমে নিখাএন গেননি। খাবঁ শৈনেন্দ্র ভ' গেনাহ বিবেক খানন্দ।
সীবানমে ক্ষেত্রীয কার্যানয হমবা ডেবাক বঁহ্ত নগ ছন।
ওত' বাজভাষা খধিকাবী কর্ণজী খা স্ববক্ষা খধিকাবী মিশ্র জী সং নিকটতা ভেন।
কর্ণ জী ওব মিশ্র জী দূনূ গোটে দূ যূনিযনক সদস্য ছনাহ ফ্দা দূনূ গোটেমে খদভুত সামংজস্য ছননি । হম দোসব যূনিযনক সদস্য ছনহুঁ, হমবাপব কর্ণজীক সহযোগসং যূনিযন বঁদনবাঁক নেন বঁহ্ত দবাঁবঁ পডন খা কর্ণজী ও কহিক' একব সমাপন কেননি জে ও দবাঁবঁপব এক মকানক কিবাযা দূ খাদমীকেঁ দৈবঁনা নোক ছথি, তেঁ হিনকা দিক নৈ কবৈ জৈযন্ব।

मिश्र जी सभकें भोरे जगएबाक आ टहलएबाक अभ्यास लगौलनि।
अपना डेरासं अएबैत छलाह , रस्तामे जकर-जकर डेरा छलै, सभकें जगबैत संग क' क' डी. एम. एच . ई. स्कूलक मैदानमे ल' जाइत छलाह। ओत' सभकें व्यायाम करबैत छलाह।
हमरो भोरे जगबाक आ व्यायाम करबाक अभ्यास लागल।
मिश्र जी साहित्यिक अभिरूचि सेहो रखैत छलाह।
अपन आवासमे दिनकर स्मृति संध्या २३ सितम्बरक' मनबैत छलाह। साहित्यिक गोष्ठी सभमे उपस्थित होइत छलाह आ भाग लैत छलाह।
हमर साहित्यिक क्रिया कलाप :
एहि बेर सीवानमे हमर साहित्यिक गतिविधि सीमित रहल।
कॉलेजक पूर्व परिचित प्राध्यापक लोकनिसं सम्पर्क बनल रहल। आदरणीय प्रो. गंगा नन्द झाक सलाहसं बंगला लेखक आशापूर्णा देवीक प्रथम प्रतिश्रुति,स्वर्ण लता आ बकुल कथा, शंकरक ए पार बांगला ओ पार बांगला, सीमाबद्ध आ विमल मित्रक एकाइ दशकइ सैकड़ा आ खरीदी कौड़ी यों के मोल पढलहुं। एकर अतिरिक्त हरिवंश राय बच्चन, दिनकर आ नागार्जुनक किछु पोथी सेहो पढलहुं। ओशोक किछु पोथी सेहो पढलहुं।
ओशो टाइम्स पत्रिका सेहो पढैत छलहुँ।
१९९२मे २६ जनवरी क' सीवान क्लब द्वारा आयोजित कवि सम्मेलनमे, २३फरवरीक' डी ए वी कॉलेजमे आयोजित कवि सम्मेलनमे आ शास्त्री जयन्तीक अवसरपर २ अक्टूबरक' सीवानक मिडिल स्कूलक प्रांगणमे

आयोजित करि सम्मेलनमे किछु मैथिली आ हिन्दीक रचना प्रस्तुत केलन्हि। एकरेक कार्यक्रममे क्षेत्रीय कार्यालयक रक्षा अधिकारी, कवि शंकर मिश्र जी सेहो नजरूल इस्लामक रचना 'विद्रोही'क पाठ रूपत सुन्दर केने छलाह।
कतेक् साहित्यिक कार्यक्रम होइत छलै, त अवश्य जाइत छलन्हि।
१९९२ मे २६ जनवरी क' पचकुरी मे इप्टाक नाटक 'जनता पागल हो गई है' देखलन्हि।
२४ जनवरीक' सीवानमे इप्टा द्वारा प्रस्तुत नाटक 'एक और द्रोणाचार्य' रूपत नीक लागल।
एहि साल ९-१० नवम्बर क' पटनामे विद्यापति पर्वक अवसरपर सियाराम झा 'सरस' सं हुनक किछु रचना सुनलन्हि, 'डिगरी भ' गेलै झुनझुना साढ़े छवे आनामे' नीक लागल बड्ड। ई रचना ओहि समयमे बिहारमे शिक्षा आ परीक्षाक स्थितिक पोल खोलैत छल।
सीवान मे कवि सम्मेलन आ मुशायरा देखवे नीक लगैत छल। एक बेर तंग इनायतपुरी(जे अफसनमे श्रीवास्तव छलाह)क संग डेरापर बैसार भेल। ओ एकटा पाँती देलनि :
'लोग पहचाने गए हैं काम से किरदार से' एहि पाँतीकें ल'क' एकटा गजल तैयार करवाक लेल कहलनि। हम तैयार त केलन्हि,मुदा ओहिसं अपनो संतुष्टि नै भेल। हम गजल लिखवाक कोशिश त करैत छलन्हि, मुदा गजलक व्याकरणक ज्ञान नै भ' सकल छल।
रूचल जीक 'मधुशाला' रूपत पहिले पढ़ले रही आ 'की भेलैन आ की हेवा गेल' -आमे गीत लिखवाक विचार

মোনমে আএল ছল, তাহি লেল কিছু পহিলহুঁ লিখলে বহী আ কিছু অদ্ধ সময়মে লিখলহুঁ।
ওহি সময় রিহাবক জে স্থিতি বহৈ, তাহিপর হমরাসঁ একটা রচনা লিখাএল জে বাঁদমে মৈথিলী পত্রিকা 'ভারতী মংডন' মে প্রকাশিত ভেল :

গীত

গোলী বাঁরুদক মৌসমমে হম করিতা কেহেন স্বনারী
হাল দেখি রেহাল ভেল ছী, গীত কোনাক' গারী ?

গাম-গাম আ শহর-শহরমে আতংকক অছি ছায়া
ঠোহি পাবিক' কানি রহল অছি গৌতম বুদ্ধক কায়া
শহ্ব-শহ্বমে চিনগী-চিনগী, শহ্ব-শহ্বমে ধধরা
অপনহি ঘর হম জরা রহল ছী অপ্পন-অপ্পন রখরা

গামক গাম জরৈএ ধহ-ধহ ককরা কোনা রচারী
এহেন হালমে কানি সকৈ ছী, গীত কোনাক' গারী ?

টূটৈল সরস্বতী কের বীণা কের সংগীতক ধারা
মনুখক ছুদ্র স্বার্থ পর কনগত অছি রিজ্ঞান রেচারা
পত্রহীন সভ গাছ নগ্ন অছি জেম্হরে দেখূ তেম্হর
কত' অলোপিত ভেল গামসঁ রবক গাছ ঝমটগর

থাকল-হারল লোক সোচৈএ কত' কলে স্বস্তারী
এহেন হালমে অহীঁ কহু ত গীত কোনাক' গারী ?

রেব-রেব উঠরৈএ হারা এখনহুঁ রৈহ সরান
বুদ্ধ –মহারীবক ও ধরতী এহেন কিএ কংগান
দ্রোণ –ভীষ্মকের চুপ্পী আ ধৃতরাষ্ট্রক হুসিত সপনা

রেব-রেব দোহবাএন জাগত খছি নাক্ষাগৃহ কেব ঘটনা

উচিত যৌহ জে খামক খাতিব খামক গাছ নগারী
চনৈ-চনূ হম সভ হিনি-মিনিক' খপন রিহাব রচারী।

শিশিরা গামক মহাদের ঠাকুব হাবমোনিযমপব নীক গীত গরৈত ছনাহ, হমবাসং কিছু গীত নিখরৌনে ছনাহ, কবীর দসটা গীতক কৈসেট রনরৌননি, একটা প্রতি হমবো দেননি।
ওহিমে নিম্ননিখিত গীত সভ ছন :
'খাউ খাগ হম সভ হিনি মিনিক' মাঁক উতাবী খাবতী'
'এনা গে স্বগিযা কতেক দিন বহরেঁ'
'রৌখা রনি গেন নেতা দাঢ় ী রঢ় াক'
'খাগ ধবতিযো নগৈছ নর কনিযাঁ জেনা'
'সজাউ হে যৌ রহিনা, মৈথিনীক প্রতিমা সজাউ'
'খাজুক বাতি কথীনে' বে ভৈযা, খাজুক বাতি কথীনে'
'ছোটে-মোটে টূটন মড়ৈযামে গৌবী কোনাক' বহতী হে'
খা কিছু ওব গীত।
রাদমে স্থানান্তবণপব রিহাবসং রাহব জেরাক কাবণে নে শশিকান্তজী-স্বধাকান্তজীসং সম্পর্ক বাখি সকনহুঁ নে মহাদেরজীসং।

বামচংদ্র রারূক মকানমে :
মকান ফ়ৈন ছনৈ, একেটা কমী ছনৈ, পানিক র্যবস্থা নিযমিত নহি ছনৈ, জাহি কাবণ খস্বরিধা হোগত ছন তথাপি এহি রেব সীরানমে জাধবি বহনহুঁ, খনী মকানমে বহনহুঁ।

দ্বিবাগমনক বাঁদ এক বেঁব কিছু দিন এহি ঠাম হমব থন্বজ নননজী সপনৌ বহনাহ। এক বেঁব দূ সপ্তাহ নেন হমব সস্বব থা ড্মবা বঁনা সাঠূ পনৌ থা ছোট্ঠ বাঁনক নীবজক সংগ বহনাহ। ওহি সময হম সভ স্নান কববাঁক নেন রিশেষ ঙঁপায কবৈত ছনহুঁ।

সড়কক পশ্চিম প্রথম তনপব হমব থাৰাস ছন থা সডকক পূর্ব থরকাশপ্রাপ্ত প্রাচার্য মহেন্দ্র বাঁবূক পৌঘ হাতামে একটা গনাব ছনৌ, থাদমী বঁঠনাপব প্বকষ নোকনি স্নান কববাঁক নেন ওহি গনাবপব জাগত ছনাহ।

ওহি হাতামে একটা চাপা কন সেহো ছনৌ, হম থধিক কান চাপা কনক ঙঁপযোগ কবৈত ছনহুঁ।

এক বেঁব পটনাসঁ মামা সেহো সপবিবাব দস দিন নেন এনাহ থা জেনা-তেনা কাজ চনি গেন।

পান থা তমাকুন :

সীৱানমে পান বঁহ্ত খাএ নগনহুঁ। কানী মন্দিব নগ পানক দোকান তেহেন স্বন্দব পান খ্থবৈঁত ছনৌ জে বেঁব-বেঁব খেবাঁক নেন প্রেবিত কবৈ ছনৌ। দিন-দিন থাদতি প্বঠ্ঠ ভেন জা বহন ছন।

ক্ষেত্রীয কার্যনিযক স্ববক্ষা থধিকাবী নোকক স্বাস্থ্যক সেহো চিন্তা কবৈত ছনাহ। ও কয বেঁব কহৈত ছনাহ পান ছোডি দেবাঁক নেন। এক বেঁব বঁহ্ত দৃঢ় সংকল্প ন'ক' ছোডি দেবাঁক নির্ণয নেনহুঁ থা পান খাএব ছোডি দেনহুঁ, হ্মদা মোন রিচনিত হোময নাগন। মোনকেঁ ঠকবাঁক নেন তমাকুন কখনোক' খাএ নগনহুঁ। হ্মদা মোন কনীসঁ মানৈত নৈ ছন , তকব পবিণাম ভেন জে জেনা পহিনে পান খাগ ছনহুঁ, তহিনা তমাকুন খাএ নগনহুঁ। ঙা ঔব খতবনাক ছন।

এক দিন প্রা. গংগা নন্দ ঝাজী কহলনি, ‘অহাঁসং শিকাযত অছি, অহাঁ পান খাএব ছোড়ি দেলহুঁ ত তমাকুল কিএ খাএ লগলহুঁ। ’
হম বহুত গম্ভীরতাসং বিচার কবৈত এক দিন তমাকুল সেহো ছোড়ি দেলহুঁ।
তমাকুলক সেবন হমর পূর্বজ সভ সেহো কেলে ছলাহ। হমরা গৈামে এক-দূ ঘর ছোড়িক’ সভ ঘরমে জবান আ বূঢ় লোক সভ দ্বারা তমাকুলক সেবন চলৈত ছল। হমর বাবা (দাদা) সেহো অপনে বাড়ীমে তমাকুল উপজবৈত ছলাহ, ওকরা সবিযাক’ রখৈত ছলাহ আ সান ভবি ওকর সেবন কবৈত ছলাহ।
বাবূ কলকত্তাসং এলাহ ত ওহো একর সেবন করয লগলাহ।
হম বী.এস.সী. পার্ট এক তক পান-সুপারী-তমাকুলসং দূর রহৈত ছলহুঁ।
ঢোলী এগ্রীকলচর কॉলেজমে এক বের এক সংগীক জোরপর সিগরেট মুহমে লেলহুঁ, মুদা চক্কর জকাঁ আবি গেল। ওহী দিন সিগরেটসং মুক্তি ভেটি গেল।
বহুত পহিলে এক বের রাতিমে হমরা দাঁতমে দর্দ উঠল। বেচৈন ভেলহুঁ। রাতিমে ওর কোনো উপায নহি দেখি হমর পিতা কনী তমাকুল চূনাক’ দেলনি আ কহলনি জত’ দর্দ কবৈছহ ওত’ রাখি দহক। হমরা তেহেন নিশা লাগল জে সবেরে তক সূতল রহি গেলহুঁ। তকরা বাদ বহুত দিন ধরি নে দাঁতমে দর্দ ভেল আ নে তমাকুল দিস তকবাক হিম্মতি ভেল।
বাদমে জখন কখনো দাঁতমে দর্দ হুএ ত হম তমাকুলক উপযোগ করয লগলহুঁ। ধীরে-ধীরে পানক বিকল্প তমাকুল আ তমাকুলক বিকল্প পান ভ’ গেল। ক্যা

एकव अधनाह पक्ष दिस सचेत नहि क' सकनाह।
रहुत दिन राद मिश्र जी आ प्रा. गंगानंद झा एहेन लोक भेटैनाह जे पान आ तमाकुनसं छुटिक लेल प्रेरित केननि आ हम अपनापव नियंत्रण क' सकनहुं। किछु दिन त निमाहि लेनहुं, मुदा एकटा सम्बन्धी एनाह आ कहननि जे एक-दू रेव खेरामे हर्ज नै छै, ओ खागत छनाह, हमवासं ओ प्रभारित नहि भेनाह, हमही हुनक प्रभारमे आरि गेनहुं आ कखनो-कखनोक' लेर' लगनहुं। धीरे-धीरे फेव पूर्ववत तमाकुनक अधीन भ' गेनहुं। एहिसं छुटिक लेल आरश्यक मंत्र तकरामे चौदह रवख लागि गेल। जरनपुव पहुंचनापव कावगव मंत्र भेटैन जे एक संग पान, तमाकुन, माछ-मांस, पियाज्-लहसुन सभसं छुटि दिया देलक। ओहि मंत्रक चर्चा आगाँ समय एनापव कवर।
देश आ प्रान्तक बाजनीति :
१९+९ मे २ दिसम्बवक' केन्द्रमे बाष्ट्रीय मोर्चाक सवकावमे विश्वनाथ प्रताप सिंह प्रधान मन्त्री भेनाह।
१९९० मे ७ अगस्तक' प्रधानमन्त्री द्वावा मंडल आयोगक अनुशंसाकें क्रियान्वित कववाक घोषणा भेल।
एहि घोषणाक रिवोधमे पूवा देशमे छात्र-आन्दोलन शुरू भ' गेल , कतेक युरक द्वावा आमेदाहक घोषणा हुअ' लागल।
२३ सितम्बवक' अयोध्यामे रिवादास्पद बाबवी मस्जिद –वाम जन्मभूमिपव मन्दिव निर्माण हेतु भाजपाध्यक्ष लाल कृष्ण आडवाणी द्वावा गुजवातमे सोमनाथ मन्दिवसं वथ-यात्रा आवम्भ भेल।
२३ अक्टूबवक' लाल कृष्ण आडवानीकें समस्तीपुवमे गिवफ्तार क' लेल गेलनि, भाजपा बाष्ट्रीय मोर्चा

सबकारसं समर्थन वापस ल' लेलक आ ७ नवम्बरक' राष्ट्रीय मोर्चा सबकार खसि पड़लै।
१९९१मे २१ मइक' राजीव गाँधी बमसं मारल गेलाह, २१ जूनक' पी. वी. नरसिंहा राव प्रधान मन्त्री भेलाह। दिल्लीक स्थिति दयनीय भ' गेल छल।
जे सबकार छलै से सबकार नेन छलै। अशान्ति आ असुरक्षाक वातावरण उपस्थित छलै। सीवानमे ओ स्थिति बेशी कष्ठकर भ' गेल छलै। शिक्षाक मन्दिर सभ अनाथ जकाँ भ' गेल छल। स्थिति एतेक जर्जर भ' गेल छलै जे पीड़ित लोक अस्पताल जेबासं, लोक लोकक जिज्ञासामे जेबासं आ अखबार सभ सही बात लोकक सोझाँ अनबासं डेराइत छल।
आयावर्त, इंडियन नेशन बन्द भ' गेल छल। माटि-पानि सेहो बन्द भ' गेल छल। सबकार द्वारा लोक सेवा आयोगसं मैथिली विषयकें हटा देल गेल। वाज्यमे विरोधक स्वर दबल बहल।
असामान्य स्थितिक प्रभाव बैंक सभपर नहि छलै, तथापि सीवानक हवा विषाक्त लगैत छल। तैपर बिजलीक संकट आ ओहि सं उत्पन्न अनेक असुविधा बेर-बेर ओ सोचबापर विवश क' बहल छल जे कतहु एहेन ठाम स्थानान्तरण होइत जत' बिजली सदिखन बहैत होइ आ वातावरणमे शान्ति होइ।
पारिवारिक स्थिति :
परिवार तीन ठाम भ' गेल छल, गाममे माए-बाबू छलाह, सीवानमे हम पाँच गोटे छलहुँ आ दिल्लीमे अनुज ललनजी आ रतनजी छलाह। बादमे ललनजीक पत्नी सेहो पहुँचलथिन।
हम गामपर एकटा बाथ रूमक आवश्यकताक अनुभव

कबैत छलहुँ, से ननजीक द्विरागमनसं पूर्व भ' गेल, दूटा कोठली सेहो हुनक द्विरागमनसं पहिने बनवाओल गेल। एहि लेल बैंकसं ऋण सेहो लेब' पड़ल।
ननजी दिल्लीमे आजादपुर मंडीमे काज पकड़लनि। बहुत दिन धरि ओत' असगरे रहलाह।
बतनजी बी एस सी फिजिक्स प्रतिष्ठामे प्रथम श्रेणीमे उत्तीर्ण भेलाह। बाबूक विचार छलनि जे एम एस सी सेहो क' लेथि, मुदा हुनका दिल्लीमे जीविकोपार्जन दिस ध्यान छलनि।
माए आ बाबू बेरा -बेरी अस्वस्थ रहैत गेलाह।
बाबू मधुबनीमे डा.के. के. मिश्रसं देखौलनि, २३ दिनमे किछु लाभ नै भेलनि त दरभंगा जाक' डा. आर.बी.ठाकुरसं देखौलनि।
माएकें सूतलमे कोनो जंतु पैरमे नछोरि लेलकनि, गलाज भेलनि।
माए ठीक भेलीह त बाबू दुखित पड़लाह।
१९९२ के सितम्बरमे बतनजी एक बेर पटना मे कोनो परीक्षा दैत गाम गेलाह त बाबूक स्वास्थ्य ठीक नै लगलनि, १६ सितम्बर क' हुनका लेने दिल्ली चल गेलाह। दिल्लीमे बाबू हमर सभसं छोट बहिन-बहिनोक घरमे रहलाह। ननजी आ बतनजी सेहो लगेमे रहैत छलखिन।
ननजी किछु मास असगरे रहलाह,किछु दिन दुनू गोटे बहिन-बहिनो ओत' रहलाह आ फेर बादमे शैल संगे आदर्श नगर बला मिचानीमे रह' लगलाह।
पटेल अस्पतालक डा. पालसं बाबूक गलाज शुरू भेलनि, एकटा आयुर्वेदक आ एकटा यूनानी डा.सं सेहो सम्पर्क कएल गेल।

ৰাৰ্ব্ কিছু মাস দিল্লীমে বহিক' স্বস্থ ভ'ক' গাম ঘুবলাহ।
দিল্লীমে বতনজী সেহো পীনিযাক শিকাব ভেল ছলাহ।

সীরানমে এক বাতি ৰচীকেঁ রিষ্ছু ডঁক মাবি দেলকনি।
ড◌ঁাকিটবসঁ দেখৰ' পডলনি, দৰাঁগ খাএ পডলনি।
মৈথিলীকেঁ এক রেঁব ভবন গমনা পৈবপব খসি পডলনি।
এক রেঁব মাতা নিকনি গেলখিন।
রিরেক সেহো অস্বস্থ ভেলাহ। দবভংগাক ডা. রীবেঁদ্র প্রসাদক গনাজমে আ ৰাঁদমে সীরানমে ডা. ডী. এন. শ্রীরাস্তরক গনাজমে বহলাহ।
হমবা সেহো ৰোঁখাব ভেল, মিশ্রজীক সলাহপব ডা.নিজাহ্মন হসনসঁ সম্পর্ক কেলহুঁ। কহলনি হৈনেবিঅন হীরব অছি,পন্দ্রহ দিন দৰাঁগ খাএ পডল।
হমবা ডেবাক ৰঁগনমে একটা আঁখিক রিশেষজ্ঞ এলাহ ডা. লাল ৰঁহাদুব সিংহ, হুনকাসঁ আঁখিক জাঁচ কবায চশ্মাক উঁপযোগ কবয লগলহুঁ।
পবম্পবা আ আধুনিকতাক সমন্বয :
অহী অরধিমে ১৯৯০ মে প্রা.গংগা নন্দ মাজীক দুনূ ৰাঁনকক রিরাহ ভেলনি। হমবা সভসঁ সভ ৰাঁতক চর্চ কবৈত ছলাহ। হুনক জেঠ ৰাঁনকক রিরাহ ১ হবৰৱীক' জমানপ্ববমে ভেলনি জাহি ঠাম ববিযাতীমে সীরানসঁ ডা.অমব নাথ ঠাকুব জীক সংগ হমহুঁ গেল বহী। ওহি ববিযাতীমে কিছু রিশেষতাক সংগ পবম্পবাগত রিরাহ জেনা মধুৰঁনী-দবভংগাক গাম সভমে হোগছৈ,তহিনা অন্নভব ভেল, নীক লাগল।
হুনক দোসব ৰাঁনকক রিরাহ আধুনিক ঢংগসঁ ভেলনি জাহিমে ববিযাতীক স্থানপব দুনূ দিসসঁ কিছু মিত্র লোকনি উঁপস্থিত ভেলখিন আ দুনূ দিসসঁ মাতা-পিতাক

उपस्थितिमे आ हुनका लोकनिक आशीषक संग दू-तीन घंटामे विवाहसं द्विरागमनधरिक सभ कार्यक्रम आ सभ पारम्परिक विध पटनामे संपन्न भेल।
हमरा एहि दुनू विवाहसं सिखबाक लेल बहुत किछु भेटल।
माता-पिताकें अपन बालकक अनुरूप पुतोहु तकबामे कोन-कोन बातकें प्राथमिकता देबाक चाही आ कोन-कोन बातपर अपन सहमति आ आशीर्वाद देबाक लेल अपनाकें तैयार रखबाक चाही, से हमरा सिखबाक अवसर भेटल। अपनो मोने विवाह करब त माता-पिता आ मित्र-बन्धुक आशीर्वाद आ शुभकामनाक संग करब, एहो उदाहरण नव लोक सभ लेल बहुत अनुकरणीय आ प्रशंसनीय लागल।
एकमात्र योग्य पुत्रक पिता विश्व प्रसिद्ध किडनी विशेषज्ञ डा.विवेकानंद झा आ एकमात्र योग्य पुत्रीक पिता साहित्यकार-चिन्तक आ दिल्ली विश्वविद्यालयक चर्चित प्राध्यापक अपूर्वानन्द आधुनिक भारतीय समाज लेल सफल आ सबल दाम्पत्य जीवनक संग संतुलित पारिवारिक आ सामाजिक जीवनक अद्भुत उदाहरण प्रस्तुत करैत छथि। हमरा हर्ष अछि जे हिनका लोकनिकें लगसं देखबाक आ जनबाक अवसर प्राप्त भेल अछि।
माएक संग तीर्थाटन :
१९९१ के अक्टूबरमे रतनजी शान्ती बहिनकें गामपर राखि माएकें सीवान लेने एलाह। एल.टी.सी.क सुविधाक उपयोग करबाक विचार भेल। सिवानसं सभ गोटे दिल्ली गेलहुं, बहिन-बहिनोइक घर पर रहलहुं।
एक दिन दू टा ऑटो रिक्शा ल'क' सभ गोटे दिल्लीमे लाल किला,इंडिया गेट,राजघाट,विजय घाट,शांति

স্থন,শান্তি রন,চিড়া যা খানা,নোৎস মন্দিব আদি রঁহ্ত ঠাম ঘূমৈ গেনহুঁ।
কিছু দিনক রাঁদ এক দিন একটা গাড় ী ন'ক' সভ গোটে হবিদ্বাব আ ঋষিকেশমে কয ঠাম ঘূমৈ গেনহুঁ। ঋষিকেশমে নক্ষ্মণ ঝূনাপব দ' ক' দোসব কাত মন্দিব সভ ঘূমৈত বাতিমে পুনঃ হবিদ্বাব পহুঁচি শ্রী বাম ধর্মশানামে রিশ্রাম কবৈ গেনহুঁ।
দোসব দিন হবকী পৌবী গেনহুঁ,ত্রানীসং মনসা দেরী মন্দিব গেনহুঁ। ওত'সং ভাবত মাতা মন্দিব,বাম হনুমান মন্দিব দেখৈত পাঁচ রঁজে গাড় ীসং রিদা ভ' গেনহুঁ।
ফেব কিছু দিন রাঁদ একটা গাড় ী ন'ক' সভ গোটে আগবা, মথুবা, বৃন্দারনমে কএ ঠাম ঘূমি অরৈঁ গেনহুঁ। ওা যাত্রা সভ গোটেকে নেন রঁহ্ত আনন্দ প্রদান কবৈরঁনা বহন।
বতনজী নোকবীক নেন ওতহি বহি গেনাহ আ হম সভ মাএ সংগ সীরান ঘূবি মাএকেঁ গাম পহুঁচা দেনিযনি।
১৯৯২ মে রসন্ত (রংদনা)ক দসমী রোঁডিক পবীক্ষা ভেননি। দ্বিতীয শ্রেণীমে উঁতীর্ণ ভেনীহ,৯০০ মে ৩.৩৩ অংক এননি, ৩.৯.২ প্রতিশত।
পদোন্নতি :
১৯৯২ মে স্কেন I I মে পদোন্নতিক প্রক্রিযামে ১৭ জ্নাগ ক' সাক্ষাকোব ভেনৈ, ২১ অকটুরঁব ক' পবিণাম ঘোষিত ভেনৈ, হমহুঁ সফন ভেনহুঁ।
ওহি রেঁব কিছু গোটেকেঁ মধ্য প্রদেশ জাএ পড়ননি, পৈংতানীস রঁবখসং রেঁশী রযসরঁনাকেঁ রাঁহব নৈ জাএ পডননি। হম পৈংতানীসক ভীতবে বহী, তেঁ আঁচনিক কার্যানয,বাযপুবমে যোগদান দেরঁক নেন জিনকা সভকেঁ আদেশ ভেৎন বহনি, ওহিমে হমহুঁ বহী। ৩০ নরম্বঁবক'

हमरा सभकें बारातक आगमनक कार्यक्रम पठौने छल। ओही बीचमे जमशेदपुरसँ बीणाक विवाहक सूचना भेटल। बीणा आ ममता दुनू बहिन नान्हिए टा रहथि त माए दुनियाँ छोड़ि देलखिन, किछु दिन गाममे रहलाक बाद दुनू गोटे जमशेदपुरमे जेठ भाए,भौजी,भातिज आ भतीजी सभहक संग रहए लगलीह। साढ़ू समय-समयपर कलकत्तासँ आबिकऽ भेंट क' जाइत छलखिन। बैह बीणा, हमर साढ़ूक जेठ पुत्री बीणाक विवाह भ' रहल छनि जमशेदपुरमे आ हमरा जमशेदपुर पहुँचब जरूरी अछि बारातमे। कार्यक्रममे कनी सामंजस्य केलासँ हम विवाह दिन त नहि, विवाहक तेसर दिन भेंट क' सकैत छी हुनका सभहक। बहुत अपन पिता लेल सूटकेस आ मफलर कीनने छथि सेहो द' देबनि आ सभ गोटे सँ भेंट-घाँट सेहो भ' जाएत।
तदनुसार कार्यक्रम बनल जे पटनासँ जमशेदपुर भोरे पहुँचब, सबेरे स्टेशनसँ हमरा डेरापर ल' जेताह, ओत' दिन भरि सभसँ भेंट-गप करैत वर-कनियाँ कें आशीर्वाद दैत साँझमे जमशेदपुरसँ बारात बला ट्रेन पकड़ि लेब। ओही अनुसार ट्रेनमे आरक्षण कराओल। २७ नवम्बरक' पटनासँ शाखासँ भावभीनी भए बारात जेबाक लेल सीवानसँ २४ क' एसगरे प्रस्थान केलहुँ। सीवान स्टेशनपर तंग गलायतपुरी भेटलाह, हमरा विदा करैत ओ अपन कोनो मित्र-शायरक एकटा शेर सुनौलनि :
'झुके थकने नहीं देता है जरूरतों का पहाड़
मेरे बच्चे झुके बूढ़ा होने नहीं देते'
ओ शेर भरि रस्ता हमरा बनेने रहल।
पटना / १४.१०.२०२१

(२१)

हम पहाड़पर

सीरान –जमशेदपुर–बायपुर :

पटनासँ बातिमे ट्रेनसँ चललहुँ, सबेरे टाटानगर पहुँचलहुँ। हमर साढ़ूक पुत्र सरोज स्कूटर ल'क' आएल छलाह। हुनका संग थोड़बेँ कालमे आदित्यपुर हुनक डेरा पहुँचि गेलहुँ।

हमर सासुरक लोक सभ भेटलाह–ससुर,सार, सरहोजि। साढ़ू भेटलाह, सरोजक अनुज अशोक भेटलाह,साढ़ूक पुत्री रीणा आ जमाए मिश्रजीकेँ देखलियनि, दोसर पुत्री ममताकेँ देखलियनि। ससुरकेँ राँचीक देल स्वेटर आ टोपी द' देलियनि।

सभसँ परिचय आ गप–शप करैत, खाइत–पिबैत राति राँजि गेल, हमर ट्रेनक समय निकट आएल त मिश्रजी भिलाइक अपन पता लिखा देलनि आ २ दिसम्बर क' ओत' विसेश्पेशलक डेरा दिन हमरा एराँक लेल आग्रह केलनि, अशोक राँबू हमरा स्कूटरसँ स्टेशन पहुँचा देलनि।

ट्रेनमे हमरे राँर्थ लग भेटि गेलाह हरे कृष्ण वर्मा जे मोतिहारीसँ जा रहल छलाह आ हमरे जकाँ बायपुर आँचलिक कार्यालय जेराँक छलनि। नीक लागल जे एकटा संगी भेटलाह।

दोसर दिन बायपुर पहुँचि हम सभ आँचलिक कार्यालयक लगेमे मयूरा होटलमे कम ल' लेलहुँ।

पता बद्य जे हमर यूनियनक महासचिव एम. के. अग्रवाल

सदव रॉड़ाव शाखामे छथि, हुनकासं सम्पर्क केलहुं। आँचलिक कार्यालय गेलहुँ।
आँचलिक प्रबंधक महोदय सभकें रॅजाक' कहलखिन जे अहाँ सभ विहारसं छी, अहाँ सबहक सुविधाक ध्यान रखैत विहारसं सटल शहडोल क्षेत्रक शाखा सभमे पोस्टिंग कएल गेल अछि अनूपपुर, मनेन्द्रगढ़,चिरमिरी आ डोमनहिल। हमरा सबहक लेल त सभ स्थान अपरिचिते छल, नीक-अधलाह सोचबाक समय नहि रहि गेल छल, सभटा तय भ' गेल छलै, तें सभ गोटे अपन-अपन आदेश-पत्र लेलहुं जाहिमे तीन दिसम्बरक' शाखामे योगदान करबाक आदेश छल।
दू तारीखक' रमजीक संग भिलाइक स्मृति नगरमे मिश्रजीक ओत' गेलहुँ, द्विरागमन भ' गेल छलै, रीणा जमशेदपुरसं भिलाइ आबि गेल छलीह। जमशेदपुरसं अशोक आ हुनकर एकटा पितिऔत भाए संजय सेहो आएल छलखिन। हुनका सभसं गप भेल त सूचना देलनि जे हुनक एकटा सम्बन्धी चिरमिरी नगरमे सेंट्रल बैंकक कोनो शाखामे काज करैत छथिन, ओ पिंडारुचक छथि आ नाम सभापति चौधरी छनि। ई सुनिक' नीक लागल जे अपरिचित स्थानमे एक गोटे त मैथिली भाषी भेटैलाह अपना दिसक।
मिश्रजीक पिता आ अनुजसं सेहो गप भेल, ई जानि नीक लागल जे भिलाइ स्टील प्लांटमे मिश्रजीक पिता सेहो काज करैत छथिन आ मिश्रजी दुनू भाइ सेहो,दोसर भाए हिनकासं छोट छथिन, हिनका सबहक गाम रुशेश्वरस्थान लग छनि।
बिलासपुर उंसेर त रातिमे होइतइ,रुदा रातिए हमरा सभकें सारनाथ एक्सप्रेससं प्रस्थान करबाक छल, तें

দিনেমে ভোজনক বাঁদ হ্নকা সভসং খাক্তা নএ রিদা ভ' গেনহুঁ বাযপ্পব।

বাযপ্পব–খন্বপপ্পব–চিবমিবী–ডোমনহিন :
বাতিমে বাযপ্পব স্টেশনসং সাবনাথ এক্সপ্রেসসং হম সভ পাঁচ গোটে রিদা ভেনহুঁ। খনূপপ্পব জংকশনপব দূ গোটে উঁতবি গেনাহ,সিংহ জী খা রমাজী। সিংহ জী কেঁ খনূপপ্পব শাখামে বহরাঁক ছননি, দোসব ছনাহ রমাজী জিনকা ওতসং রঁস খথরা জীপসং দস–পন্দ্রহ কিনোমীটব দূব শাখামে জ্বাগন কবরাঁক ছননি।
ওত' চিবমিবী রঁনা ট্রেন নাগন বহি,হম সভ তীন গোটে ওহিমে জাক' রৈঁসি গেনহুঁ। ট্রেন ভোবমে খ্জনৈ খা কিছু স্টেশনক বাঁদ মনেন্দ্রগঢ় পহুঁচনৈ ত এ.কে. সবকাব ওত' উঁতবি গেনাহ,হ্নকা মনেন্দ্রগঢ়সং কিছু দূব বামনগব কর্ানবী শাখামে জ্বাগন কবরাঁক ছননি। হম খা খাব.পী.শৰ্মাজী খঁতিম স্টেশন চিবমিবী তক গেনহুঁ।
চিবমিবী স্টেশনসং পহাড় জকাঁ চঢ়াগ দেখরাঁমে খাএন। ব্রীফকেস ন'ক' চঢ়রঁ কঠিন নাগন। ভবিযা সভকেঁ দেখনিঐ। দূব জেরাঁক নেন জীপ জাগ ছৈ, হ্মদা এখন ত হমবা দ্নূ গোটেকেঁ কোনো হোটনমে এতহি বহরাঁক ছন, তেঁ ভাব রঁনাকেঁ ব্রীফকেস দ'ক' পযবে ধীবে–ধীবে উঁপব চঢ়নহুঁ। দীপক নর্াজমে ডেবা নেনহুঁ। শৰ্মাজীকেঁ ত ওহী ঠাম বহরাঁক ছননি,হমবা ওত'সং জীপসং ঔব চাবি–পাঁচ কিনোমীটব দূব জেরাঁক ছন। পতা ছন জে ডোমনহিনমে হোটন নৈ ছৈ, তেঁ জাধবি খারাসক ব্যবস্থা নৈ হএত তাধবি খহী ঠাম বহিক' এতহিসং গেনাগ খা সাঁঝমে রাপস এনাগ কব' পডত।
গৰ্ম জনসং স্নান কএ একটা হোটনমে দূ টা সোন

পাপড় ী,একটা সমোসা আ এক কপ চাহ ন'ক' একটা জীপপব বৈসনহুঁ, শৰ্মাজী ওতহি অপন শাখা গেলাহ। জীপ পন্দ্রহ-বীস মিনটমে পহাড়পব ঘূম-ঘুমৌআ বস্তাপব চলৈত ডোমনহিন স্টঁড পহুঁচা দেনক, ওত'সং পযরে ঘুমৈত আ প্বছৈত পাঁচ মিনটমে বৈংক শাখা পহুঁচি গেলহুঁ। হমবা হাথমে বৈংকবঁনা ডাযবী দেখিক' স্ববক্ষা প্রহবী খডগ সিংহ অনুমান কেননি আ নর শাখা প্রবঁধক বুঝিক' নমস্কাব কেননি, শাখামে খবঁবি ত ফোনসং পহিনে আরিএ গেল ছলৈ।

খডগ সিংহ সভ সদস্যসং পবিচয কবৌননি। জাএবঁনা শাখা প্রবঁধক পাল্ডেয জী ছলাহ,অধিকাবী ছলাহ প্রদীপ সিংহ পান,নিপিক ছলাহ সোনা নান যাদর আ যোগেন্দ্র সিংহ সোবী,অংশিকালীন কর্মচাবী ছলাহ বাম গুপান।

যাদরজী কেঁ ছোড়িক' সভ গোটে মধ্য প্রদেশক ছলাহ। যাদরজী রিহাবক ছলাহ।

শাখামে কিছু দিন বাঁদ দূটা ওব নিপিক এলাহ তেজ বাম সাহু আ টী. হেমব্রাম। একটা অধিকাবী আনোক কুমাব বঁনজী সেহো এলাহ।

শাখামে কবীবঁ এক হজাব এক সয কানবী কর্মচাবী-অধিকাবী সবঁহক বঁচত খাতা, সারধি জমা খাতা আ মাঁগ ঋণক খাতা ছলনি । মুখ্যত: এস.ই.সী.এল.কেব কর্মচাবী-অধিকাবী সবঁহক নেন ই শাখা খুজল ছলৈ। ওহি ঠামক অস্পতান,স্কূল আ অন্য সবকাবী অথরা গৈব সবকাবী সংস্থা সবঁহক স্টাফক রিভিন্ন খাতা সেহো ছলৈ।

শাখা ভরন কॉনবী দ্বাবা মংগলীমে দেন গেন ছলৈ। মংগলীমে সভ বৈংক স্টাফকেঁ আরাসক স্ববিধা সেহো দেল গেল ছলৈ।

শাখা প্ৰবঁধক আ একটা অন্য অধিকাবীক নেন আবাস কনিএ দূবপব সেঁগ্ৰেন স্কূন কেঁপসমে দেন গেন ছনৈ, শেষ সদস্য নেন আবাস দোসব ঠাম দেন গেন ছননি। সভ সদস্য নেন পানি আ রিজনীক স্বরিধা মংগনীমে উঁপনব্ধ ছননি। খুশীমে বহবাঁক নেন এতে স্বরিধা পর্যাপ্ত ছনৈ।

দুখী বহবাঁক সেহো পর্যাপ্ত কাবণ উঁপস্থিত ছনৈ।

পীরেঁ রঁনা পানি কীন' পড়ৈত ছনৈক, ভাবপব দূ টৈন গনাবক পানি প্রতিদিন নোক মংগবেঁত ছন জকব দাম তীন রু. হোগত ছনৈক। ওগ পানিকেঁ পীরাঁক যোগ্য রঁনযরাঁক নেন ওকবা উঁরাঁনিক' তখন ফ়ির্ ল্টবমে ছানরঁ আরশ্যক হোগত ছনৈক। একব মতনরঁ ও জে স্বাস্থ্যপব খর্চ রেঁশী ছনৈক।

দোসব রাঁত ও জে রাঁহব কতহ্ জেরাঁক নেন পহিনে চিবিমিবী স্টেশন জাএরঁ, ওত'সং ট্রেনসং অনূপপ্বব জংক্শন জাএরঁ আরশ্যক হোগত ছনৈক আ চিবিমিবীসং উঁপনব্ধ ট্রেনক সংখ্যা রঁহ্ত কম ছনৈক। স্থানীয ভ্রমণ হেতু অপন সরাবী আরশ্যক হোগত ছনৈক।

একব অতিবিক্ত নীক শিক্ষণ সংস্থা সরঁহক অভার ছনৈক। রাঁবহ্রী তক কে নেন সেঁগ্রেন স্কূন নীক ছনৈ, হ্মদা ওব নীক সংস্থা সরঁহক কমী ছনৈক।

চিকিৎসা –র্যরস্থা সেহো রঁহ্ত নীক নৈ ছনৈ।

হ্মদা অহী সভ স্বরিধা আ অস্বরিধাক রীচ দেশীক রিভিন্ন প্রাঁতসং এত' আরিক' হজাবো নোক কতে–কতে রঁবখসং অপন পবিরাব সংগে জীরন–যাপন কবিতে আরি বহন ছনাহ আ জিনকা এত' সমাধান নহি ভেটৈত ছননি ও জরঁনপ্বব, রিনাসপ্বব,বাযপ্বব,ভিনাও অথরা ভোপান দৌড় ৈত ছনাহ।

भिनाजगमे जाहि चौधरीजीक विषयमे पता चलल छल, हुनकर चर्चा केलहुँ त पता चलल जे ओ नार्थ चिकित्सा कॉलेजी शाखामे काज करैत छथि। पता चलल जे एहि एरियामे सेंट्रल बैंक ऑफ़ इंडियाक सातटा शाखा छै : चिकित्सा, नार्थ चिकित्सा, रेस्ट चिकित्सा,फ्रासिया कॉलेजी,डोमनहिल कॉलेजी,कोरिया कॉलेजी आ खड़गपुर।

ओहो पता चलल जे सेंट्रल स्कूल कैंपसमे नार्थ चिकित्सा शाखाक शाखा प्रबंधक आ एकटा अन्य अधिकारी लेल सेहो आरासीय सुविधा प्रदान कएल गेल छै जाहिमे शाखा प्रबंधक खुन्तरान साहेब आ अधिकारी मिश्रजी रहैत छथि, एतहिसं जाइत-अबैत छथि, ओहि शाखाक दूटा लिपिक चौधरीजी आ मिश्रजी सेहो डोमनहिलमे रहैत छथि आ सभ दिन सबेरे स्कूटरसं जाइत छथि आ साँझमे आबि जाइत छथि। ओ मिश्रजी सेहो मधुबनी जिलाक छथि, से पता चलल।

साँझमे हमरा शाखाक अधिकारी पी.एस.पाल अपन स्कूटरसं चिकित्सा पहुँचा देलनि। ओतऽ दीपक नागजमे शर्माजीसं गप-शप भेल, ओ सीतामढ़ी जिलाक छलाह।

आब हमर परिवार चारि ठाम भऽ गेल छल, गाममे कोनो नातिन संगे माए छलीह,बाबू छलाह। दिल्लीमे ललनजी दुनू गोटे आ रतनजी छलाह, सीवानमे पत्नी, दुनू पुत्री आ पुत्र छलाह आ चिकित्सामे हम छलहुँ।

दिनमे कोनो होटलमे जलखै कऽ कऽ चिकित्सासं डोमनहिल जाएब, दिनका भोजन ओतहि करब आ साँझमे घूमिकऽ चिकित्सा आएब, रातिक भोजन चिकित्साक होटलमे करब, करीब दू सप्ताह धरि अहिना

চনন। ওহি ঠাম পহাডপব দীপক ন্াঁজিমে ৰৈসি ঙা
গীত নিখাএন :

কোনা কছু জে কোন হানমে জীরিঁ বহন ছী
হম পহাড়পব ৰৈঁসন চিষ্টী নীখি বহন ছী।
পর্রত কেব কাযাসঁ নিকনয
কোযনা কাবী-কাবী
ঘূম-ঘ্মৌথা বস্তাপব খছি
চনগত মোটব গাড় ী
কাবী-কাবী গাছ-পাত সভ দেখি বহন ছী
হম পহাড়পব ৰৈঁসন চিষ্টী নীখি বহন ছী।
ঠাম-ঠাম পর্রতক খাঁখিসঁ
নোবক ৰঁহয টঘাব
জহাঁ-তহাঁ মজদূব চনৈএ
নেনে পানিক ভাব
এত' খারিঁক' পানি কীনিক' পীরিঁ বহন ছী
হম পহাড়পব ৰৈঁসন চিষ্টী নীখি বহন ছী।
খছি পহাড়পব জহাঁ-তহাঁ
মাষ্টিক স্বন্দব ঘব
ক্ষদা জখন নীচাঁ তকৈত ছী
হোগএ সবিপহ্ঁ ড'ব
খাগাঁ নিহ্বি-নিহ্বিক' সসবৰঁ সীখি বহন ছী
হম পহাড়পব ৰৈঁসন চিষ্টী নীখি বহন ছী।
এত' খারিঁক' মোন পড় ৈএ
সীরানক সংসাব
মোন পড় ৈএ গাম-ঘ'ব খা
হবিযব খেত-খম্হাব
হম কল্পনা কেব ডাবিপব ঝূনি বহন ছী

हम पहाड़पर रहैसन चिट्ठी लीखि रहल छी।
मोन पड़ैए चूड़ा-दही
चीनी खाओब अँचाब
कविता-गीत-गजल केव खातिव
जहाँ-तहाँ रहैसाब
एत' तपस्वी केव भोग हम भोगि रहल छी
हम पहाड़पर रहैसन चिट्ठी लीखि रहल छी।
बिजली बानी सतत बहै छथि
तें त अछि किछु मौज
साधू केव झटी-सन नागय
अनमन दीपक नाँज
एतहि ठाढ़ भएअ एस्टेसन दिस देखि रहल छी
हम पहाड़पर रहैसन चिट्ठी लीखि रहल छी।
पूर्व शाखा प्रबंधक पाण्डेय जी अंबिकापुरव चलि गेलाह आ २७ दिसम्बरक' हम नाँज छोडिक' डोमनहिलमे सेंट्रल स्कूल कैंपसमे शाखा प्रबंधक लेल निर्धारित आवासमे चलि गेलहुँ। पानि लेल बड़का तौला आ भोजन लेल किछु बर्तन आदि किननहुँ।
धूपान पहिने पूर्व शाखा प्रबंधक पाण्डेयजीक भोजन बनबैत छल, आब हमव भोजन बनब' लागल।
१४ जनवरीक हम सीवान पहुँचलहुँ।
बाजरंशी देरी रानिका उंच रिद्यालयसं मैथिलीक आ महाबीबी सवस्वती रिद्या मन्दिवसं रिरेकक स्थानान्तवण प्रमाण पत्र, रसन्त लेल पटना रोड ऑफिससं प्रवजन प्रमाण-पत्र आ प्रारिजिलन प्रमाण-पत्र लेल दौड़-धूप केलहुं,डी.एस.ओ. कार्यालयमे बाशन कार्ड जमा क'क' बाशन कार्डक समर्पण प्रमाण-पत्र प्राप्त केलहुं,गैस कनेक्शन ट्रान्सफव कवरौलहुँ। टी. सी.आग.बना ट्रेक

ठीक भेल ।
एकटा कमी बहि गेल जे महारीबी सबस्वती रिद्या मन्दिवरना रिरेकक स्थानान्तबण प्रमाण–पत्रपब डी. ঞ.ও. साहेबँ हस्ताक्षब नहि केललि । चिबमिबीमे स्थानान्तबण प्रमाण–पत्रपब डी. ঞ. ও.क हस्ताक्षब खनिरार्य कहल गेल छल ।
रलगमल :
हमब खन्वज बतलजी दिल्लीसं सीरान खारि गेल छलाह । ह्नका सामान संगे ट्रेकसं पठाय हम सभ रॅनाबससं ट्रेनसं जेरॉक कार्यक्रम रॅनौलहुँ ।
तदन्वसाब रलाबस जाक' ट्रेनमे खाबक्षण कबा खाएल छलहुँ ।
१० फवरबीक' हम सभ रॅनाबसमे ट्रेन पकड़रॉक लेल सीरानसं रॅससं भोबे रिदा भेलहुँ । जीबादेञ लग रॅसक एक्सिल टूटि गेलै त घूबि खरेँ गेलहुँ । ओही दिन साँझमे ट्रेकपब सामान लोड भेल । ११ क' भोबे ट्रेकपब सामानक संग खपलो सभ गोटे रैँसि गेलहुँ । १० रॅजे मलेबमे जलखै क' क' रिदा भेलहुँ ।
दूपहबक रॉाद घलघोब जंगलसं निकलैत खन्वभर भेल जे हम सभ रलरॉसमे जा बहल छी । ऋलहाबि साँझक रॉाद घलघोब जंगल होञत जखल एकटा प्वलपब गाड़ ी रूकल त चेकिंग ह्ख' लागल । बतलजी मैथिलीमे किछ हमबा कहललि कि चेकिंग खधिकाबीक स्वब मध्व भ' गेललि ।
गप–शप भेल त कहललि, खहाँ सभ रॅह्त बिस्क ल'क' एहि समयमे खारि बहल छी, एहि बस्तामे एते खरॅबक' एरॉमे रॅह्त खतबाक खाशंका बहै छै, खहाँ सभ भागरंत छी जे सकुशल खारि गेलहुँ ।

মাতৃভাষাক চমকোবসঁ প্রভাবিত ভেলহুঁ।
নাহব ঘব ছলনি চেকিঁগ অধিকাবী সিংহ জীক।
হুনকা মুঁহসঁ খতবোক রাঁত মৈথিলীমে সুনিক' আনন্দিত ভেলহুঁ।
সিংহ জী কহলনি, অহাঁ সভ খতবা রঁনা ক্ষেত্র পাব ক' গেল ছী, আগাঁ আরঁ কতহু চল জাএরঁ ত কোনো খতবাক আশঁকা নহি অছি।
হম সভ বামান্বজগঁজ পহুঁচি গেল বহী, সিংহ জীক রাঁতসঁ আশ্বস্ত ত ভেল বহী, মুদা বাতি ওতহি শিরম্ নাঁজিমে রিশ্রাম কবৈ গেলহুঁ, আগাঁ রঁঠরাঁক সাহস নহি ভেল।
১২ ক' ভোবে বামান্বজগঁজসঁ প্রস্থান কএ অম্বিকাপ্বব হোগত এক রঁজে নাগপ্ববমে ভোজন কএ ২.১৩ রঁজে দিনমে ডোমনহিন পহুঁচি জাগ গেলহুঁ।
সীরানমে বহথি ত রঁচী সোচথি জে নীচাঁ রঁনা ডেবা বহিতৈ ত কিছু ফূল, গাছ অপনা পসন্দসঁ নগরিতহুঁ, এত' নীচাঁ রঁনা ডেবা, পাছাঁমে ফূল আ অববনেরাঁক গাছ, আগাঁমে আঁগন দেখি চকিত ভেলীহ, মুদা পানি পীরাঁক নেল এতেক তান-ভজাব কববাঁক রাঁতসঁ ব্যথিত ভ' গেলীহ। মুদা ওঁ দুনিযাঁ অহিনা রঁনল ছৈ জে কতহু জাউঁ, কিছু রস্তু অহাঁক মনোন্বকূল ভেটৈত আ কিছু প্রতিকূল সেহো ভেটৈত। অন্বকূল আ প্রতিকূল স্থিতিক রীচ তান-মেল রৈঁসযরাঁক আরশ্যকতা হোগত ছৈক জীরনমে।
জঁগলমে মঁগল :
জহিযা পবিরাব সঁগে ডোমনহিন পহুঁচলহুঁ,ওকবা প্রাতে পিঁডারুচক সভাপতি চৌধবীজী পবিরাব সঁগে ডেবাপব এলাহ, সভকেঁ সভসঁ পবিচয ভেলনি।
চৌধবীজী জাহি শাখামে কাজ কবৈত ছলাহ,ওহী শাখামে

रैनीपट्टी नगक नवीन मिश्र जी छलाह, ओहो लिपिक छलाह, हुनकोसं भेंट भेल।
बैंकमे एक दिन खाता खोलबा' लेल आएल एकटा आवेदन पत्रमे नामपर ध्यान गेल–चन्द्रधर झा, सेंट्रल स्कूलमे शिक्षक छलाह, घर दुलहा छलनि, डेरा सेंट्रल स्कूल कैंपसमे हमर डेराक लगे मे छलनि, हुनका परिवारमे हमर सबहँटाक रिया ह भेल छलनि। परिचय भेल, नीक लागल।
झंझारपुर नगक ए.एन. झा सं परिचय भेल, जे कॉलरी ऑफिसमे काज करैत छलाह।
झंझारपुर नगक एकटा मंडलजी सेहो भेटलाह, जे कॉलरी ऑफिसमे चपरासी छलाह।
तरौनी गामक के.एन.झा भेटलाह, जे ठीकेदार छलाह।
विजय सलमपुर गामक एकटा झाजी भेटलाह जे कपड़ ाक दोकान करैत छलाह।
हजारीबाँगक आर.के.वर्मा भेटलाह जे कॉलरी ऑफिसमे काज करैत छलाह संगहि कवि सेहो छलाह।
ललामूक दुबेजी भेटलाह जे स्कूलमे शिक्षक छलाह आ काव्य–प्रेमी सेहो छलाह।
सहारनपुरक रामेश्वर काम्बोज हिमांशु भेटलाह, जे सेंट्रल स्कूलक प्राचार्य छलाह आ नीक साहित्यकार सेहो छलाह , हिनक हिन्दी मे प्रकाशित काव्य संकलन छलनि 'अंजुरी भर आशीष', लघु कथापर सेहो बहुत काज क' चुकल छलाह। हिनका स्कूलक एकटा शिक्षक चन्द्र भूषण पासवानजी, जे बिहारक छलाह, हिनके प्रभावमे काव्य सृजन सेहो करैत छलाह। एकटा शिक्षिका 'भारती' सेहो नीक कविता लिखैत छलीह,ओ बिलासपुरक छलीह।
सेंट्रल बैंकक छोटा बाँड़ ार शाखामे शाखा प्रबंधक

छलाह महेशी प्रसाद श्रवक्त, जे जर्वनप्वबक छलाह आ हिन्दीमे नीक व्यंग्य बचना करैत छलाह।
मध्य प्रदेशक विभिन्न ठामक बहनिहाव आ कॉनबी स्थित विभिन्न विभागमे काज करैवना किछु गोटे छलाह जे साहित्यकाव सेहो छलाह, जाहिमे प्रमुख छलाह नवेन्द्र मिश्र 'धड़कन', बाजेन्द्र 'ध्वंधव', बाजेंद्र तिवावी 'बाही',सी.एन.मिश्र 'साहिन', गवशाद अहमद सिद्दीकी,अर्जुन सत्ताव भावती आदि।
उत्तव प्रदेशक शफीक 'गनाहावादी' छलाह जे कॉनबी कर्मी छलाह आ बहुत नीक गजल लिखैत छलाह।
डोमनहिन कॉनबीक अधिकावी अशोक दादा छलाह जे संगीत प्रेमी छलाह, हिनक पत्नी हावमोनियमपव बहुत सुन्दव बवीन्द्र संगीत, नजरूल गीत,लोक गीत आदि गबैत छलीह आ तवैनापव अपने छोटे बेटी संग दैत छलखिन।
चिविमिवी कॉनबीमे गजिनियब छलाह पलटू मुखर्जी जे शास्त्रीय संगीतक प्रसिद्ध गायक छलाह, हिनकोसं पविचय भेल।
छपवाक बामजी सिंह भेटैलाह जे कॉनबीमे काज करैत छलाह।
कोनो ठाम गेलापव यदि मैथिली भाषी क्यो भेटैथि जाथि,त मोन आनन्दित भ' जाइत अछि। यदि मैथिल नहि भेटैथि, कोनो बिहावी भेटैथि जाथि, तैयो मोन प्रसन्न होइत अछि। यदि ओहो नहि भेटैथि, कोनो प्रान्तक बहयवला कोनो साहित्यकाव अथवा गुणी कलाकाव भेटैथि, तैयो आनन्दित होइत छी। आ सेहो यदि नहि भेटैथि, कोनो बैंक स्टाफ भेटैथि जाथि, तखनो आनन्दमे बहैत छी।

সংযোগসং এহি ঠাম মৈথিনী ভাষী নোক সভ সেহো ভেটৈনাহ, খমৈথিন রিহাবী সেহো ভেটৈনাহ, রিভিন্ন প্রান্তক সাহিত্যকাব-কনাকাব সেহো ভেটৈনাহ, পূর্ব পবিচিত এগ্রীকনচব পৃষ্ঠভূমিক প্রিয রবিষ্ঠ খধিকাবী সেহো ভেটৈনাহ খা সজ্জন বৈঁক স্টাফ সভ সেহো ভেটৈনাহ। সীরানমে হম এ. এফ. ও.(হ্রষি রিত্ত খধিকাবী) বহী, ত খাব.পী. শৰ্মাজী এন.রী.ও.(নীড বৈঁক খধিকাবী) ছনাহ , রৈহ শৰ্মাজী হমব সৱঁহক শহডোন ক্ষেত্রক ক্ষেত্রীয প্ররঁধক ছথি, সে হমবা রূঁঝন ছন। একদিন আঁফিসমে ও খনাযাস খারি গেনাহ, রঁড়ী কান রৈঁসনাহ, সীরানক সভ পবিচিত নোকক হান প্বছৈত গপ-শপ কেননি, মংগন দিন বহি,উঁপাস কেনে ছনাহ, হমবা খন্বরোধপব একটা সের খা একটা কেবা নেননি, আঁফিসক নেন কিছ জরুবী চীজ খবীদক হেত্ত ভবত স্বীহ্রতি-পত্র সেহো দ' দেননি। ও ক্ষেত্রীয কাৰ্যনিযক বাজভাষা খধিকাবীকেঁ হমব সাহিত্য সৃজনসং সেহো খরগত কবৌনখিন খা হমবা 'সেঁগ্রেন বশ্মি' পত্রিকা নেন বচনা পঠযৱাঁক নেন সেহো কহৈত গেনাহ।

হ্নকা গেনাক রাঁদ শাখাক সভ গোটে খাশ্চর্য প্রগট কেননি জে ক্ষেত্রীয প্ররঁধক এতে মিননসাব কোনা ভ' গেনাহ।

হমবা খপনা নেন কিছ মাঁগ কবৱাঁক হিম্মতি নহি ভেন। হমবা সংগে জে হবে হ্রষ্ণ রৰ্মাজী রিহাবসং খাএন ছনাহ সে শৰ্মাজীসং পৈবরী ক' ক' খপন স্থানান্তবণ শহডোন হ্মখ্য শাখামে কবা নেননি খা হমবো স্বচিত কেননি জে কোনো খারশ্যকতা হো ত কহব।

হম এক দিন ছুট্টী ন'ক' শহডোন গেনহুঁ জে হমহুঁ খপনা নেন কোনো নীক শাখামে স্থানান্তবণক জোগাব

ধবাএরঁ ।

ওত' গেলহুঁ ত পহিলে শহডোল শাখামে রমাজীসঁ ভেঁট ভেল। পরিচয়ক বাদ रমাজীসঁ সনাহ নেরঁ' গেলহুঁ। রমাজীকেঁ চিন্তিত আ পরেশান দেখলিযনি। পতা চলল জে শর্মাজী জে ট্রান্সফর আদেশ দেলে ছলখিন সে যূনিযনক দবাবঁপর রাপস নেরঁ' পড়লনি আ রমাজী পুনঃ ওহী শাখামে রাপস জা বহল ছথি।

হমর রাঁত মূঁহেঁমে বহি গেল। কথী লেল ঝকিতহুঁ। ক্ষেত্রীয প্ররঁধকসঁ রিনা ভেঁট কেনহি ডোমনহিল ঘূরি গেলহুঁ।

কিছু দিনক রাঁদ, থম্বিকাপ্বরক ক্ষেত্রীয প্ররঁধক সংগে শহডোলক ক্ষেত্রীয প্ররঁধক শর্মাজী এলাহ ত কহলনি, 'মৈঁ রহ্ত নারাজ হুঁ ঠাকুর, ত্তম শহডোল গএ ওঁর রিনা হমসে মিলে চলে আএ ? '

হম কহলিযনি,'রমাজী কী হালত দেখকর মৈঁনে আপসে কুছ যাচনা করনা উঁচিত নহী সমঝা সর। '

কহলনি, 'ক্যা, রৈসে নহী মিল সকতে থে ? '

কহলিযনি, 'রৈসে মিলতে ওঁর আপ কহী পূছ দেতে কি রিনা আদেশ প্রাপ্ত কিএ ক্যাঁ মিললে আ গএ, তোঁ মৈঁ ক্যা জরাঁরঁ দেতা ? '

কহলনি,'সীরান মেঁ জিন লোগোঁ কে সাথ কাম কর চুকা হুঁ,উঁনসে ঐসা ক্যাঁ পূছুঁগা, রো তো যহাঁ কে লিএ নিযম হৈ, যহাঁ থগর ছুট্টি দে দূঁ তো লোগ শাখামে কাম করলে কে রঁদলে ক্ষেত্রীয কার্যালযমে হী জমা হোলে লগেংগে। '

রাঁদমে হমর সরঁহক শাখা থঁরিকাপ্বর ক্ষেত্রমে থারি গেল। হমরা মোন মারিক' ওতহি রহি জেরাঁক থতিরিক্ত কোনো আন নীক রিকল্প নহি রহি গেল। এক সালক রাঁদ থন্বরোধপর স্থানান্তরণ লেল আরেদন পঠা

देनिऐ, आदेशी एरॉमे ततेक देवी भ' गेलै जे समवा लेल काजक नहि बहल।
क ॉलनीक किछु शाखा प्रबंधक सभ कृषि पृष्ठभूमिक छलाह। कहियो चिरिमिरी शाखामे, कहियो मनेन्द्रगढ़, शहडोल अथवा अम्बिकापुरमे मीटिंग होइत छलैक। अधिक काल सभ शाखा प्रबंधक एकहि जीपसं जाइत छलाह आ घुरैत छलाह।
सभ शाखामे फोन छलै, सभ शाखा प्रबंधक फ़ ानपर एक-दोसरसं सम्पर्कमे रहैत छलाह।
एहि ठाम विभिन्न प्रान्तक लोक छलाह, तें विभिन्न तरहक आयोजन होइत रहैत छलै। बंगाली लोकनि द्वारा दुर्गा पूजाक रहेत उंकृष्ठ आयोजन होइत छल। बारह-दसनक उंसरमे अपार भीड़ रहैत छलैक।
बिहारी तथा किछु अन्य प्रान्तक लोक सभ सेहो छठि पाबनिक रहेत नीक आयोजन करैत छलाह। क ॉलनी द्वारा कृत्रिम जलाशयक व्यवस्था कएल गेल छलै। छपराक रामजी सिंह आ तरौनीक के.एन.झा ओत' छठि पाबनिमे खरना दिन प्रसाद पबैत छलहुँ।
१३ अगस्त आ २६ जनवरीक' करि सम्मानल होइत छलै।
सन्त सम्मेलनक आयोजन सेहो भेल छलै।
प्रपन्नाचार्यजी महाराजक मुखसं भागवत कथाक प्रवचन सेहो सुनबाक अवसर भेटैल।
हल्दीबाड़ ी स्थित काली मन्दिर सेहो कहियोक' जाइत छलहुँ।
कोरिया क ॉलनीमे एकटा अवकाशप्राप्त क ॉलनीकर्मी द्वारा योगासन सिखाएल जाइत छलै, सेहो सीख' वरि दिनक' कहियो-कहियो जाइत छलहुँ।

हन्दीवाँड़ ामे ओशोक शिष्य स्वामी आनन्द सिद्धार्थक आगमन भेलनि, तीन दिनक लेल आयोजित ध्यान-शिविरमे सेहो भाग लेबाक अवसर भेटैत।
कहियोक' अशोक चक्रवर्ती दादा ओत' हुनक श्रीमतीजीक गायन-रवीन्द्र संगीत,नजरुल संगीत, लोकगीत सुनबाक अवसर भेटैत छल।
कहियोक' बरिजी आ दुबेजीक संग चिरिमिरीमे पन्टू मुखर्जी दादा ओत' हुनक गायन सुनबाक लेल जाइत छलहुँ।
पन्टू दादा बरिजी आ हमर किछु रचनाकेँ उपस्थाक रागमे अपन स्वर दय कैसेट तैयार केलनि। हुनक प्रस्तुति बड्ड मनमोहक लागल। ओहि कैसेटकेँ कबीर रावत सान सुरक्षित रखलहुँ। दुर्भाग्यवश आब ओ कैसेट किनको लग सुरक्षित अछि।
एक बेरि एकटा सूफी सन्तक आगमन पर आयोजित उत्सवमे पन्टू दादाक आकर्षक गायन सुनबाक सौभाग्य भेटैत।

साहित्यिक गतिविधि :
कादंबरी साहित्य परिषद्क सदस्य बनलहुँ।
कहियो सेंट्रल स्कूल, कहियो ग्रदवीपाबा, चिरिमिरी ,छोटा बाज़ ार अथवा अन्यत्र कतहु करि गोष्ठीमे सम्मिलित हुअ' लगलहुँ।
पहिले किछु गोष्ठीमे हम अपन मैथिली रचना प्रस्तुत केलहुँ। बादमे हुनका सबहक संग देखैत-सुनैत हमरोसँ किछु रचना हिन्दीमे लिखाए लागल।
हम ३ दिसम्बरक' डोमनहिल शाखामे ज्वाइन केने रही, ६ दिसम्बरक' अयोध्यामे बाबरी मस्जिद ध्वस्त हेबाक

समाचार अखबारक सबहक मध्य जगह लेने छलैक।
लमबापर जे प्रतिक्रिया भेल तामहिं धीरे-धीरे एकटा
गीतक जन्म भेल :

मैं कभी मन्दिर न जाता
और न चन्दन लगाता
मंदिरों-से लोग मिल जाते जहां पर
रँस रही पर
सब सुकाता
देर थोड़ी बैठ जाता
मुस्कुराता
गुनगुनाता, गीत गाता, मैं कभी मन्दिर न जाता।
ई रचना 'नवनीत'क दीपावली विशेषांकमे प्रकाशित
भेल, एहि लेल किछु पाठकक मधुर प्रतिक्रिया सेहो
प्राप्त भेल।
एकटा बैंक प्रबंधकक रूपमे हम की अनुभव करैत
छलहुँ से किछु अंशमे एहि गीतमे प्रगट भेल :
काजल की कोठरी में मैं
और मेरे साथ मेरा मन।
किछु और गीत सबहक पहिल दू पांती एना अछि :
'मैं जगा तो
आज सूर्योदय हुआ
डालियों पे फूल भी खिलने लगे।'
'बाजार दुकान हो गए
लोग परेशान हो गए।'
'तुम पहलो तो
शीशा के कछु
हार गूँथ कर लाऊँ मैं।'

'जिन्दगी जरॅ ह्ओ जिन्दगी के लिए
हर घड़ ी शुभ घड़ ी आदमी के लिए।'
'मैं कहता हूँ चीज अपनी घर के अन्दर मत रखो
लो कहती है कौन जानता बॉदन करॅ घिर आ जाए।'
'जंगलों के पार लो गओ
मानती रिचार लो गओ।'
' सो गए तुम
    मैं जगा था बात भर।'
दैनिक भास्कर(बिलासपुर)मे बरि दिनक' एक पृष्ठमे एक कात साहित्यिक रचना बहैत छलैक। ओहिमे रचना पठबैत छलिऐक। कहियो-कहियो ओहिमे रचना प्रकाशित होमय लागल।
कहानी लेखन महाविद्यालय, अम्बाला छावनी द्वारा मासिक पत्रिका 'शुभतारिका' निकलैत छलैक। ओहिमे दू-तीन प्रयासक बाद दूटा लघु कथा 'बात ओर दिन','चन्द्रमा' ओर किछु गीत प्रकाशित भेल।
'हंस' पत्रिकामे सेहो एकटा लघुकथा 'संसार' प्रकाशित भेल।
गंदौरसं प्रकाशित 'वीणा', झंरॅओसं प्रकाशित 'नवनीत' आ लखनउसं प्रकाशित पत्रिका 'सान्वरॅध'मे सेहो किछु रचना प्रकाशित भेल।
मैथिलीमे रचनाक सृजन बाधित भेल। मैथिलीक प्रसिद्ध साहित्कार जीवकान्त जी सं पत्राचार चलैत रहल। ओ मैथिलीक स्मरण दिअबैत बहैत छलाह।
स्वपौलसं प्रकाशित मैथिली पत्रिका 'भारती मंडल' मे किछु रचना प्रकाशित भेल।
पहिलेक लिखल एकटा दीर्घ कविता छल, तकरामे किछु संशोधन केलहुं, ओ 'धारक ओहि पार' नामसं स्वपौलसं

প্রকাশিত ভেল। খাদবণীয জীরকান্তজী ওকব ভূমিকা নিখনে ছনাহ।

ওহী খরধিমে কিছু গজন হিন্দীমে নিখাএন খা ‘তিবংগে কে নিএ’ নামসং গজন সংগ্রহ সংরেদনা প্রকাশিন, খনীগঢসং প্রকাশিত ভেল। সীরানক প্রাফেসব গংগানংদ ঝা জী সেহো খরকাশিপ্রাপ্তিক রাঁদ চংডীগঢ়সং পত্রাচাবক মাধ্যমসং খপন পঢ়ন কোনো প্রিয বচনা খা ওহিপব খপন প্রতিক্রিযা শৈযব কবৈত ছনাহ, তাহ্রসং সাহিত্সং জ্ডন বহরাঁমে খানন্দ প্রাপ্ত হোগত বহন।

রৈংকক কাজ :

রৈংক শাখাক হ্মখ্য কাজ ছনৈ ক◌ানবীক কর্মচাবী–খধিকাবী সরহক রেতন ভুগতান। সভ মাস একসং পন্দ্রহ তাবীখ ধবি রঁছু ভীড় বহত ছনৈ। রৈংক রন্দ হোগত–হোগত হ্মনহাবি সাঁঝ ভ’ জাগত ছনৈ। শৈষ পন্দ্রহ দিন সাঁঝমে ৬ রঁজে ধবি জরুবী কাজ ভ’ জাগত ছনৈ।

সপ্তাহমে এক দিন গৈব–রৈংকিংগ কার্য দিরস হোগত ছনৈ, জাহিমে সভ নংরিত কার্যক নিপটান ক’ নেন জাগত ছনৈ।

রহী সভ সংভুনিত বহত ছনৈ। কিছু রিরবণ খাদি রনযরাঁক নেন কহিযো–কহিযো খরকাশিক দিন সেহো রৈস’ পডৈত ছনৈ।

শাসকীয যোজনান্তঃগত ঋণ রিতবণক কিছু নক্ষ্য সেহো বহত ছনৈ, ওহো পূর্ণ কবরাঁক বহত ছনৈ।

ক◌ানবীক কবীরঁ এক হজাব এক সৈ কর্মচাবী–খধিকাবী নোকনিক রেতন ভুগতান রৈংক দ্বাবা হোগত ছনৈ। কবীরঁ ৯০০ কর্মচাবী ওঁব রাঁচন ছনাহ জিনকব রেতন ভুগতান রৈংকক মাধ্যমসং কবেরাঁক নেন ক◌ানবী প্রবন্ধন

দ্বাবা খন্ববোধ কএন জা বহন ছনৈ।
 শাখা দ্বাবা ওা কহন জাগত ছনৈ জে হমবা ওব স্টাফ ভেটি জাএত তখনে ভ' সকৈত খছি।
কম্পনবী প্রবন্ধন দ্খী ছন জে বৈংক ভবন, সভ স্টাফক নেন খাবাস,বিজনী,পানি সভ নিঃশুল্ক উপনব্ধ কবেবাক বাদো বৈংক শত প্রতিশত কর্মচাবীক বেতন ভুগতান কববামে সহযোগ নহি ক' বহন খছি।
হম স্টাফক বীচ ওা স্বন্মার দেনিঐ জে হম সভ পাঁচ–পাঁচটা কর্মচাবীক খাতা প্রতিদিন খোনি কম্পনবী প্রবন্ধনকেঁ মদতি কববাক খাশ্বাসন দ' সকৈত ছিযনি, ঋদা হমব খধিকাবী একবা উচিত নহি বুঝৈত ছনাহ।
কম্পনবী প্রবন্ধন দ্বাবা খিসিযাক' একদিন হমব খা হমব খধিকাবীক খাবাসক বিজনী খা পানিক কনেক্শন কটবা দেন গেন।
খস্থাযী কিছু জোগাব নগাক' হম সভ দূ দিন কাজ চনেনহুঁ,ঋদা কম্পনবী প্রবন্ধনসং টকবার সেহো উচিত নহি নাগন, হমব খধিকাবী সেহো কম্পনবীক জী.এম.সং সম্পর্ক কববাক সনাহ দেননি। হুনকা সংগে জী.এম. সাহেবক খাবাসপব গেনহুঁ।
জী. এম. সাহেবঁ এহেন ডেগ উঠেবাক নেন দুখ প্রগট কবৈত খপনো সমস্যাক নিবাকবণক খন্বৰোধ কেননি জাহিসং বৈংক দ্বাবা শত প্রতিশত কর্মচাবীক বেতন ভুগতানক নক্ষ্য পূর্ণ ভ' সকনি।
খন্তমে যৈহ নিষ্কর্ষ নিকনন জে হম সভ প্রতিদিন কম–সং–কম পাঁচটা নব খাতা খোনি দিযনি,জাহিসং ওহো খপন উচাধিকাবীকেঁ সূচিত ক' সকথি জে শত প্রতিশত ভুগতান বৈংক দ্বাবা কববাক দিশামে সহযোগ প্রাপ্ত ভ' বহন খছি।

মৈত্রীপূর্ণ গপ ভেল আ হমরा সভকেঁ ডেবা ঘ্বরাঁসং পহিনে ডেবামে রিজনী আ পানিক স্বরিধা আরি চ্কল ছল। ওকব বাঁদ ফেব কহিযো কোনো তবহক ব্যবধান নৈ উঁপস্থিত ভেল।

রৈঁকমে চোবী :
শাখাক স্ট্রোঁগ রুমক দববাঁজা রৈঁকক নিযমান্বকূল নহি ছলৈক। ওা অনিযমিততা আবস্থসং আরি বহল ছলৈক মুদা সক্ষম অধিকাবীক সঙ্কুচিত আদেশিক অভাবমে ও কমী দূব নহি ভেল ছলৈক।
এক বাতি চোব তালা তোড়ি স্ট্রোঁগ রুমমে প্ররেশি ক' গেল আ তিজোড়ীকেঁ খোলবাঁক প্রযাসমে তিজোড়ীক হঁডিল তোড়ি দেলক,মুদা তিজোড়ী নহি খ্জলৈ। নগদ বাশিক চোবী নহি ভেলৈ, মুদা চোব স্বরক্ষা প্রহবী দ্বাবা বাখল রঁন্দূক ন'ক' ভাগি গেল।
সরেঁবে হমবা পতা চলল ত ক্ষেত্রীয প্ররঁধককেঁ সূচিত কেনিযনি, থানামে এফ. আগ. আব. আ ওঁব জে কিছু কববাঁক চাহী, সে শাখা দ্বাবা কএল গেলৈ।
জাঁচ অধিকাবী সভ এলাহ, খোজী কুকুব আএল, নিযমান্বসাব সভ কিছু ভেলৈ।
রঁন্দূক ত নহি ভেটলৈ, মুদা ওকব রীমাক নরীনীকবণ ভেল ছলৈ, তেঁ রীমিত বাশি শাখাকেঁ ভেটি গেলৈ।
তকবা বাঁদ নিযংত্রক কার্যালযক মার্গদর্শনমে রঁজটমে উঁচিত সংশোধন ক'ক' স্ট্রোঁগ রুমমে রৈঁকক নিযমান্বসাব গেট লাগি গেলৈ।
ফেব কোনো অপ্রিয ঘটনা রৈঁক শাখামে নহি ভেলৈ।

হমব দ্পহিযা রাহনক চোবী :

हमरा लग १९७१ क बाजदूत मोटरब साइकिल छल। ठीक चलैत छल त नीक जकाँ चलैत छल। तें एकरा हटबैत नै छलहुँ। तें नव गाड़ी नै कीनैत छलहुँ। भ' सकैत अछि जे लोककें हमर गाड़ी नीक नै लगैत होइ, भ' सकैए जे ककरो दर्शित नै भेल होइ आ ओ हमर दुविधा समाप्त करबाक उद्देश्यसं एहेन डेग उठेने हो।

एक दिन हम स्नान करैत रही त पान साहेबक पत्नीक आवाज सुनाइ पड़ल,'मैथिली,तुम्हारे पापा कल गाड़ी कहीं दूसरे जगह रख दिए थे क्या ?

हमरा बुझैमे आबि गेल जे गाड़ी क्या ल' गेल। हम आवामसं स्नान–भोजन क' क' ऑफिस गेलहुँ। ओहिठाम किछु जरूरी काज सभ क'क' गेलहुँ थाना। एफ. आइ. आर. केर औपचारिकता पूर्ण क'क' आबि गेलहुँ। हमरा विश्वास छल जे हमर गाड़ी भेटि जाएत कारण दोसर क्या ओकरा बेसी दूर धरि नै ल' जा सकैए।

एक बेर हम खड़गपुर गेल रही सरप्राइज चेकिंगमे। साँझमे वापस एबा काल ओहि शाखाक शाखा प्रबंधक सेहो संग भ' गेलाह, हुनका चिरिमिरी जेबाक छलनि। रस्तामे सात किलोमीटरब लगभग जंगल आ पहाड़ी क्षेत्र छै, ओही ठाम आबिक' चढ़ाइपर गाड़ी बन्द भ' गेल, ओहो बेचारे पाछूसं बेसी दूर धरि ठेललनि मुदा गाड़ी नै चलल।

अन्तमे ओ थाकिक' घूरि गेलाह, एकटा बस जाइत रहै, ओहीसं चलि गेलाह। हम कहुना क' ओकरा गुडकेने–गुड़केने बेसी देरीसं घर पहुँचलहुँ। सभकें चिन्ता हुअ' लागल छलै, किछु गोटे हमरा तकैत आबि रहल

छनाह,बस्तामे भेटैनाह। दोसब दिन मिस्त्री ठीक क' देलक त फेर चल' लागल।
एक सप्ताह बाद रिंजनी मिस्त्री कहलक जे बस्तामे एकटा ग्वनियाक नीचाँ कोनो गाड़ ी खसल छै,लोक सभक भीड़ लागल छै। हम दैौड़ गेलहुँ त थानासं सूचना भेटैल जे गाड़ ी भेटि गेल अछि, मुदा गाड़ ी लेबाक लेल कोर्टमे किछु औपचारिकता करब' पड़त।
वकील साहेबक माध्यमसं किछु औपचारिकता पूर्ण केलाक बाद गाड़ ी हमरा भेटि गेल, किछु पार्ट्स ख़राब भ' गेल बहै से ठीक कराक' गाड़ ी ल' अनलहुं।
ओ गाड़ ी भेटि गेल तहिसं लाभ ई भेल जे हमरा तकोल दोसर गाड़ ी लेबाक आवश्यकता नहि बहल आ हानि ई भेल जे नब गाड़ ी नहि किनाएल आ बादमे ई गाड़ ी एकरेँब हमर बाबा हाथक ट्रेक्चरक गराँह रँनल।
ओ गाड़ ी एखनो हमरा लग अछिए। यद्यपि कए बरखसं एकर उपयोग नै करैत छी आ गाड़ ीपर चढ़ै तो नै छी, मुदा कराड़ ी रँना हाथें रेचियो नै परैत छी, डर होइए जे कतहु कियो एकर दुरुपयोग क' क' हमरा जरौबदेहीमे ने फंसा दिए'।
२०.१०.२१
माएक संसार :
माएक संसारमे तीनटा बेटा,दूटा प्वतोह,एकटा पोता,दूटा पोती,तीनटा बेटी,पाँचटा नाति आ सातटा नातिन, तीनटा भाए,तीनटा भाउज,आठटा भतीजी, आठटा भतीजा, एकटा बहिन,पाँचटा बहिनपूत आ दूटा बहिनधी, ननदि,दूटा भागिन आ भगिनी सभ आ फेर हिनका सबहक आगू पीढ़ ीक लोक सभ आ किछु पड़ ासिन सभ छलखिन।

माएक संसाव सनमप्पव,कचौन,नखनपङ्गी, शिशिरा,घोंघौव,सोहवाय ,नावायणपङ्गीक श्वतिविञ दिल्ली श्वा मध्य प्रदेशे धवि पसवन छननि।
जेठकी प्पतोह् रॅह्त दिन धवि संगे छनखिन, फेव सानमे तीन-चावि रॅब किछु-किछु दिन नेन श्वारिं जाणत छनखिन। छोटकी प्पतोह् सेहो थोड़े दिन संग बहनखिन। रॉदमे एसगव भेलीह त कोनो नातिनकें नखनपङ्गी श्वथरा शिशिरासं रॅजा नैत छनीह।
श्वारॅ रॅटौ-प्पतोह्क संगे बहती त गाममे ब्रूढ़ ा एसगव कोना बहथिन श्वा दुनू गोटे रॅटौ-प्पतोह् संगे बहै जेताह त गामपव के बहत, घव-दुश्वावि के की हेतनि,ककबापव छोडिक' जाण जेतीह। घवमे सांनो दै रॅना के बहतनि ?
श्वारॅ एसगव दिन रिंतयरॉक समय श्वारिं गेन छननि। वातिमे रॅड़ ा वाति धवि मोन रौश्वाणत बहैत छननि दिल्ली, मध्य प्रदेश,गाम-गाम, भगरान-भगरतीसं प्रार्थना कबैत बहैत छनीह, सभ धिया-पूता नीके ना बहै जाण।
कखनो कान पेटे श्वा कि माथ दुखाणत छननि त चौकपव दरॉण दोकानसं दरॉण मंगाक' खा नैत छनीह। दू-चावि दिन ठीक बहै छननि, फेव प्पनवावृत्ति होणत छन।
एक दिन दोकान रॅना कहनकनि रॉवूंकें जे श्वारॅ दरॉण ओना नै दियन्व, जांच कबरॉ दियन्व रॅब-रॅब पेटमे दर्द किए भ' जाणत छनि।
जखन जांच भेन त भ' गेन श्वरू दैया-मैया, दौड़-धूप, चिङ्गी-पतवी,फ़ ान-फ़ान।
हमवा ९ नरम्बॅव क' दिल्लीसं श्वनुज ननदजी द्वावा प्रेषित

ভাগিন অশোকক লিখল চিঠ্ঠীসঁ আ তকরা বাদ বাবূক চিঠ্ঠীসঁ পতা চলল জে মাএক দেহ নীরস কৈংসরক চপেটমে আবি গেল ছনি আ গোরখপুরমে হনুমান প্রসাদ পোদ্দার কৈংসর অস্পতাল এবং শোধ সংস্থানমে ইলাজ সেহো শুরূ ভ' চুকল ছনি।

মধুবনী শিক্ষক সংঘক প্রেসমে প্রবন্ধক ছলাহ আশা ভাগ, ও গামসঁ সমাচার পটনা হমরা মামাকেঁ দৈত ছলাহ আ মামা হমরা আঁফিসমে ফ়োনপর সূচিত ক' দৈত ছলাহ।

গোরখপুরমে মাএ লগ হমর দূটা বহিন সচী আ রচী, দুনূ ছোট ভাএ ললনজী আ রতনজী ঔর ললনজীক পত্নী ছলখিন। বাবূ গাম চল গেল ছলাহ, গামমে হুনক দেখ-রেখ লেল নাতিন বিভা ছলনি।

কিছুএ মাস পহিনে হমরা টৈনক এক গোটে অহী বিমারীসঁ দেহ ছোড়ি চুকল ছলাহ, মাএ হুনকর কষ্ট দেখিক' বহুত দুখী ভেল ছলীহ, আর অপনে এহি ডকূবা বিমারীক চপেটমে আবি গেল ছলীহ।

হমহুঁ এসগরে গোরখপুর পহুঁচলহুঁ।

ডা.এ.কে. চতুর্বেদী সঁ সম্পর্ক কেলহুঁ, কহলনি জে এহি ঠামসঁ নীক ইলাজ আনো ঠাম কতহু নহি ভ' সকৈত অছি, তেঁ টাটা মেমোরিয়ল (বম্বই) গেলাসঁ কোনো বিশেষ লাভ নৈ ভেটৈত।

সেকাই চলৈত ছলৈক। একর প্রভাব সেহো দেখাইত ছল।

পটনাসঁ মামী সংগ মামা সেহো আবি গেল ছলাহ।

মাএক সংগ গোরখনাথ মন্দির গেলহুঁ।

ললনজী দুনূ গোটেকে সংগ হম গামো গেলহুঁ। বরংডাপর মাএক লেল একটা কোঠলীক ব্যবস্থা কেলহুঁ।

घ्घुरिक' हम फेर गोरखपुर एलहुँ। माएकें खून चढ़लनि।
डॉक्टर साहेबें ११ जनवरीक' छुट्टी कहलकनि।
माएक संग सभ गोटे गाम गेलहुँ।
हम डोमनहिल वापस गेलहुँ।
एहि बीच माएकें न'क' निर्धारित तिथिक' बतलजी गोरखपुर जाक' फेर गाम घुरि गेलाह।
१+ फरवरी क' पटनासं मामाक सन्देश भेटल जे माएक हालत खराब भ' गेल छनि।
२० क' जीपसं परिवार संग विदा भेलहुँ। २१ क' साँझमे ७ बजे गाम पहुँचलहुँ। दिल्लीसं ललनजी एलाह, सची एलीह।
दिन-दिन माएक हालत खराब होइत गेलनि आ ३ मार्चक' रातिमे लगभग ९ बजे देह छोड़ि देलनि।
वसन्तक १२ वीक परीक्षाक तिथि १२.०३ सं ४.४ धरि छलनि, ओ परीक्षा नहि द' सकलीह। ओ अपन माएक संग गाममे रहि गेलीह।
मैथिली आ विवेकक परीक्षाक तिथि निकट छलनि। हिनका दूनू गोटेक संग हम २९ मार्चक' डोमनहिल पहुँचलहुँ।
मैथिलीक बोर्ड परीक्षा भेलनि। परीक्षा केन्द्रपर जे अनुशासन देखलहुँ, से ओहि समय बिहारमे दुर्लभ छल। नीक लागल।
बहुत दिन धरि पढ़ाइ-लिखाइमे बाधा उपस्थित हेबाक अछनाह प्रभाव धिया-पुताक परीक्षा आ ओकर परिणामपर पड़लै। धिया-पुतापर कोनो प्रभाव नहि पड़ै ताहि लेल कोनो दोसर व्यवस्था करब हमरा बूते नहि पार लागल।

२०/१०/२१

माएक राँद :

राँची नैहरमे भातिजक उपनयनमे सम्मिलित भेलाक बाद अपन बहिनपूत बाजू केँ संग क'क' बसन्तु संगे १३ जूनक' डोमनहिन पहुँचि गेलीह।

गाममे बाबू आ बतनजीक संग रहैत दिन धरि हमर भाइक नहि बहि सकलीह, २४ जूनक' भाएक संग कहनाक' सनमपुरसं दानापुर पहुँचि गेलीह।

गाममे बाबू आ हमर अनुज बतन जी बहि गेलाह।

हमर तीनू बहिन अपन-अपन संसारमे बाझल छल, ककरो पलखति नै छलै जे हिनका सबहक देख-रेख गाम आबिक' क' सकितनि। हमहूँ ओहि स्थितिमे नहि छलहुँ जे पत्नीकेँ गाममे छोड़ि दितियनि।

हमरा गामसं किछु लोक पत्र द्वारा सूचित केलनि जे हिनका सभ लेल कोनो व्यवस्था सुनिश्चित करू। हम कोनो आदमी राखि लेबाक स्वीकार देलियनि, मुदा गाममे से व्यवस्था नहि भ' सकलनि।

हमरा लग बसन्तु अस्वस्थ भ' गेल छलीह, टौगफाउड भ' गेलनि,ओत' नहि ठीक भेलनि त हम पटना ल' गेलियनि।

ओही समयमे हम गाम जाक' बाबू आ बतनजीक हाल देखि एलहुँ। दुनू गोटे दुखित पड़ि गेल छलाह, मुदा ठीक भ' भेल छलाह। हम पुनः गाममे कोनो आदमी तकबाक स्वीकार दैत घूरि गेल छलहुँ।

माएक पहिल बरखीमे एक बेर फेर जुटान भेलै,मौसी एलीह, मामी एलीह,ननदजी एलाह, घर भरलै किछु दिन लेल, भोज-भात भेलै आ फेर चारि-पाँच दिन बाद स्थिति पूर्ववत भ' गेलै।

सभ क्या अपन-अपन दुनियाँक दुख-सुखमे ओझरा गेल आ राँटू गाममे कोनो आदमीक सम्बन्ध सेहो नहि प्राप्त क' सकलाह। एकटा एहेन समय एलै जे अपना संसारमे राँटू एसगर रहि गेलाह।

रँचीक स्वास्थ्य :

एक दिन रँचीकें रहैत घरबाहर देखलनि, कहलनि,'हमरा धिया-पूताकें देखर।'

डॉक्टरसं सम्पर्क केलहुं। रौ. पी. रहल छलनि। हिनका लेल दौड़-धूप शुरू भेल, किछु दिन होमियोपैथीसं आ तकर बाद अंगरेजी दवाइसं उपचार हुअ' लगलनि।

कहियो डोमनहिनक अस्पताल त कहियो बीजनल अस्पताल दौड़' लगलहुं। बादमे पटना आबि डा. अरुण तिवारीसं सलाह लेलहुं। ओ रौ.पी.क दवाइ एमटास- ३ लीखि देलखिन। हुनकहि सलाहसं दवाइ लेलासं लाभ भेलनि। कय साल धरि अही दवाइसं ठीक रहलीह।

राँटूक संग डोमनहिनमे :

राँटू अपन अस्वस्थ शरीरक संग घरक ओगरबाही करबासं ऊबि गेलाह। हुनका लग दू टा विकल्प छलनि डोमनहिन चल जाथि जत' हम सभ छलहुँ अथवा दिल्ली जाथि जत'दुनू छोट पुत्र ललनजी, रतनजी छलखिन आ एकटा रेंटीक परिवार छलनि।

दिल्लीमे एक रेंर पहिनहुं रहि चुकल छलाह, ओहि ठामक व्यवस्था सेहो जानल छलनि, तें ओतहि जेबाक निर्णय लेलनि।

कैला खेतक काज क' दैत छलनि, ओकरा दवरज्जापर अतराक लेल कहलखिन। हमर पितिऔत भाए दिलीपकें

কহলখিন, হমবা কহ্নাক' দিল্লী পহুঁচা দৈহ।
বাবূ দিলীপ সংগে দিল্লী পহুঁচি গেলাহ।
ফেব আশ্রয-স্থল ভেললি ছোট রেটীক ঘব জত' রেটী,জমাএ,নাতি,নাতিন আ দূটা পুত্র সেহো ছলখিন।
মোন ঠীক বহ ছলনি ত ওশোক প্ররচন সুনৈত ছলাহ, অস্বস্থ বহ ছলাহ ত ডা.পান অথরা চন্দ্রা নর্সিংগ হোম জাক' কিছু দিনমে ঠীক ভ'ক' আরি জাগত ছলাহ।
হমবা সভটা পতা বহত ছল। হম হুনক গলাজ হেতু আর্থিক আরশ্যকতাক প্রতিপূর্তি কবরাক প্রযাস কবৈত ছলহুঁ।
রহুত দিন ধবি এহি তবহেঁ চলল।
ক্দা, একটা সময এলৈ জে চন্দ্রা নর্সিংগ হোম সেহো গলাজ কবরাস অসমর্থ ভ' গেল।
হমবা সূচনা ভেটল জে আর স্থিতি ঠীক নহি ছনি আ কখন কী ভ' জেতনি তকব কোনো ঠীক নহি।
ফেব হমবা সমক্ষ প্রশ্ন ঠাঢ় ভ' গেল জে দিল্লী এসগব জাউঁ কি সভ গোটেক সংগ জাউঁ।
এসগব জাএর ত হিনকা সরহক স্ববক্ষাক কী হেতনি আ সভকেঁ সংগ ন' জাউঁ ত হিনকা সরহক পঢ়াাগক কী হেতনি।
জীরনমে কয রেব এহেন সময অরৈত ছৈক জে লগৈত ছৈক জেনা পবিরাব সমেত কোনো নারপব কোনো নদী পাব ক' বহল ছী আ নার ড়ূরঁ' লাগল অছি আ তকোন নির্ণয নেরাক অছি জে ককবা-ককবা আ কোন-কোন চীজকেঁ রচাএর স্বনিশ্চিত কক।
হম ওহি সময সভসঁ রেশী অপনাকেঁ রচযরাক কোশিশ কবৈত ছী, পবিণাম কিছু নীক আ কিছু অধলাহ হোগত অছি, কিছু চীজ রচি জাগত অছি, কিছু চীজ নহি রচি

পরৈত অছি, পরিণাম জে অরৈত অছি,তকরা অস্তিত্বক নির্ণয মানি সংতোষ ক’ লৈত ছী।
হম রৈংকক নোকরীমে ছলহুঁ, খাজানাক এক সেট কুংজী হমরো লগ রহৈত ছলৈক। রিনা ক্ষেত্রীয প্ররংধকক আদেশক নে হম ককরো ও কুংজী দ’ সকৈত ছলহুঁ নে ও স্থান ছোড়ি সকৈত ছলহুঁ।
হম পিতাক সহ্নচিত ওনাজক হেতু দিল্লী জেরাক লেল ক্ষেত্রীয প্ররংধকসং অনুমতি হেতু প্রার্থনা কেলহুঁ কিন্তু অনুমতি ভেটি নহি রহল ছল। ক্ষেত্রীয প্ররংধক মহোদযকেং কোনো অধিকারী উপলব্ধ নহি ভ’ রহল ছলখিন জিনকা হমরাসং চার্জ লেরাক লেল পঠা দেখিন। এনা কয দিন চলল।
এক দিন হমর রহিনো ফোনপর সূচিত কেলনি জে ডাক্টরক অনুসার আর কিছু ঘংটাক মেহমান ছথি। হম দুখী ভ’ক’ ক্ষেত্রীয প্ররংধক মহোদযকেং কহলিযনি জে এহি স্থিতিমে হমরা কী আদেশ দৈ ছী,তখন ওহো কহললি জে কোনো সীনিযর কলর্ক কেং চারী দ’ক’ অহাঁ নিকলি জাউ, হম কোনো –নে–কোনো অধিকারীকেং আগ পঠা দেরৈ।
হম সপরিরার নিকলি গেলহুঁ রিনা আরক্ষণ কে ট্রেনসং দিল্লী জেরাক লেল।
সংযোগ ভেলৈ জে অনুপপ্রর জং. পর হমরা পাঁচো গোটেক লেল আরক্ষণ ভেটি গেল। হম সভ ৪ মগ (১৯৯৬)ক’ সাঁঝমে দিল্লী পহুঁচি গেলহুঁ, রাবূ অচেত নহি ভেল রহথি। হমরা সভকেং দেখি কিছু সকারামেক পরিরর্তন ভেললি,সে সভকেং অনুভর ভেললি।
কহ্না বাতি রীতল। সরেরে আঁঠে বিকশাসং চন্তা নর্সিংগ হোম ল’ গেলিযনি। ডা. ওা. সী. জী. রিপোর্ট দেখি

কহলনি হম সভ কিছু নহি ক' সকৈত ছী।
প্বছনিযনি, ওা রিচাব কহু জে কত' ন' জওযন্ব জত' স্বধাবক কিছুও খাশা ক' সকী, ত কহলনি, সেংটৈ স্টীথেংসমে দেখি সকৈত ছী, ওনা হিনকা নগ সময রঁহত কম ছনি।
তকোন হম সভ ওহী আঁটৈ বিকশাসং সেংটৈ স্টীথেংস খস্পতান রিঁদা ভ' গেনহুঁ।
হমব রঁহিনো স্কূটৈবসং চননাহ,রঁহিন সেনো পাছাঁ রৈঁসনি।
সভ গোটৈ জন্দী-সং-জন্দী খস্পতান পহুঁচ' চাহিত বহী।
দুর্ঘটনা ভ' গেনৈ, কোনো স্পীড ব্রেকব নগ হমব রঁহিন স্কূটৈবসং নীচাং খসি পডনীহ, সড়ক পব ঘিসিযা গেনীহ,মাথ রঁহত ছিনা গেন ছননি।
রাঁবূঁ খা সচী দুনূ গোটৈকেং গমবজেংসী রাডিমে ভবতী কবাওন গেননি। চিন্তা দুগ্বনা ভ' গেন।
সচী কেং ফ্রেকচব নৈ ভেন ছননি, তেং প্লাস্টৈবক'ক' কিছু দরাঁগ সভ দ'ক' ছোড়ি দেনকনি।
রাঁবূঁ দ' কহন গেন জে হিনকা নেন ২৪ ঘংটৌ ভাবী ছনি, ২৪ ঘংটৌ বহি গেনাহ ত বূঁম্বূ এখন রঁচি জেতাহ।
রাঁবূঁ রঁচি গেনাহ। ১৩ তাবীখক' রাঁবূঁ খস্পতানসং মুক্ত ভেনাহ।
মুদা চনবাঁ-ফিববাঁ যোগ্য হেরাঁমে সময নাগি গেননি।
দূ রেঁব প্বনঃ জাঁচ নেন জাএ পডননি। ড◌াঁক্টৈব দরাঁগ নীখি দেনখিন খা কতহু ন' জেরাঁক সম্মতি সেনো দেননি।
১৭ জূনক' রাঁবূঁক সংগ হম সভ গোটৈ দিল্লীসং ডোমনহিন রাপস পহুঁচি গেনহুঁ।
ওত' রাঁবূঁকেং খাঁখিক কষ্ঠ ভ' গেননি। খাঁখিক

ডোক্টৰসঁ সম্পর্ক কয ড্রেসিংগ নেন কিছু দিন ন'
গেনিযনি।
তকৰ বাঁদ কিছু দিন ডেৰাপৰ বহথি ঔা কিছু দিন
ঔস্পতানমে।
ডেৰাপৰ বহথি ত সাঁঝক' বঁহ্ত গোষ্ঠে ভেঁষ্ঠে কৰয
ঔবৈঁত ছনখিন, বরিজী ঔা দ্বেঁজী নিযমিত রূপসঁ ঔবৈঁত
ছনাহ ঔা বাঁবূ গীত–গজনক ঔানন্দমে নীন ভ' জাগত
ছনাহ। হমৰো নিখৰাঁ নেন প্রতিদিন তগাদা কবৈত
ছনাহ, বরিজীকেঁ সেহো তগাদা কবৈত ছনখিন, বচনাপৰ
ঔপন প্রতিক্রিযা সেহো দৈত ছনখিন।
বাঁবূ কৈসেষ্টমে পনষ্টূ দাদা দ্বাবা গাওন হমৰ নিখন গীত
সভ সেহো স্বনৈত ছনাহ। চন্দ্রধৰ ঝা,সভাপতি
চৌধৰী,নৱীন মিশ্র,বামজী সিংহ সেহো সভ ঔবৈঁত বহৈত
ছনখিন জিজ্ঞাসামে।
এস ঔ সী এন কেৰ ক্ষেত্রীয ঔস্পতানক ডা.উঁমেশ মিশ্র
জীক দৰাঁগসঁ ঠীক বহৈত ছনাহ, হ্নক প্রশংসক ভ' গেন
ছনাহ। কখনো ডা. সাহেবেঁ বঁজবৈঁত ছনখিন, কখনো
হম জাক' স্থিতি কহৈত ছনিযনি ত দৰাঁগ নীখি দৈত
ছনাহ, সে কীনিক' দেবঁ' নগৈত ছনিযনি।
ঔাৱশ্যকতান্বসাব ডা.সাহেবেঁক স্বঝাৱপৰ কিছু দিন নেন
ঔস্পতানমে ভর্তী সেহো কৰ' পড়ৈত ছন।

ঔপন নোক : ঔপন দ্খ :
এক দিন বাঁবূ প্রসন্ন স্থিতিমে পোতা–পোতী সবঁহক সংগ
গপ কবৈত বহথি। ছুষ্টীক দিন ছনৈ। হমহুঁ ডেবেমে
দোসৰ কোঠনীমে বহী, কিছু নিখৈত–পঢ়ৈত বহী।
বাঁবূ ঔপন কিছু সংস্মবণ স্বনবৈঁত ধিযা–পূতা নগ
বঁজনখিন জে একটা সময ছনৈ জে এম এন এ ঔা এম

পী হমবা জেৰীমে বহি ছল।
ৰ্চী সান ভবিসং ৰাঁবূঁক নেন , ধিযা–পূতাক নেন খা হমবা নেন এসগবে ৰহ্ত বাস কাজ কবৈত ছনীহ, কোনো কাজ নেন ডেবামে নোকব –চাকব বাখৰ্ নীক নহি নগৈত ছননি। এসগবে ভোজন,জনখৈ, পথ্য, ঝাড়ূ– পোছা, কপড় া সাফ় কবৰ্ খাদি কাজমে পবেশান বহিত ছনীহ, ৰাবহ ৰজেসং পহিনে চাহ ছোডি কিছু ঝংহমে নৈ দৈত ছনীহ , ৰী.পী.ক দৰাঁগ সেহো সমযপব নহি খাগত ছনীহ।
ক্যা পূছি দেনকনি, 'হং গে মাএ, এম.এন.এ.–এম.পী. ৰাঁৰাক জেৰী মে বহি ছননি ? '
ৰ্চী জোবেসং কহনখিন,'ওঁহ....হমবা সভটা দেখন খছি।'
হম দূনূ ৰাঁত স্বননে ছনহূঁ :
'এমেনে এম পী হমবা জেৰীমে বহি ছন।'
'ওঁহ....হমবা সভটা দেখন খছি।'
হমবা হবিমোহন ৰাঁবূঁক কথা 'খনংকাব–শিক্ষা' মোন পড়ি গেন ছন।
ৰ্চীক ৰাঁত খপ্রিয হমবো নাগন, ঝদা হম ওহি এক পাঁতী ' ওঁহ...হমবা সভটা দেখন খছি' মে ৰ্চীক মোনক ৰেদনাকেঁ দেখনহুঁ...একটা খভাবক গতিহাস...গোঠ্‌ন্না এতেক টা ঘবমে দ্বিবাগমন, ভবি টৈনক নোকক কবজা, ঘব নেন গহনা ৰিকাএৰ্,খারশ্যকতাক পহাড় খা একটা নোকবীপব সভটা ব্যবস্থাক ভাব .....।
ঝদা ৰাঁবূঁক নেন ওা বাক্য এখন ৰভ্ভ খসহ্য পীড় াক কাবণ ৰনি গেন ছননি,একটা হনচন মোনমে ওঁঠি গেন ছননি, কী কবথি,একো পন খাৰ্ এত' বহৰ্ কঠিন নাগ' নগননি, খপন সভ কপড় া,দৰাঁগ খাদি মোডামে

বখননি ত্থা রিদা ভ' গেনাহ। পোতা–পোতী বোকনকনি, নহি ৰুকনাহ, ডেবাসঁ ৰাহব নিকনি গেনাহ।
হম উঁঠনহ্ঁ, ৰাহব গেনহ্ঁ, ঝ৮কাবিক' হ্নকা নগ পহ্ঁচনহ্ঁ।
প্বছনিযনি, 'কত' জেৰেঁ ? '
কহননি,' হম দিল্লী জা বহন ছী, হমবা নহি বোকূ। '
প্বছনিযনি, 'ককবা সংগে জেৰেঁ দিল্লী ? '
কহননি, 'রিজয ৰনা ঝাজী কহনে ছথি, হম দিল্লী জাগত –খৰৈত বহ ছী...হ্নকে সংগ জেৰেঁ, হমবা ত্থাৰ নৈ বোকূ। '
হম কহনিযনি,'দিল্লী জেৰাক হএত ত হমহী পহ্ঁচা দেৰ, ঝদা এখন কিএ ? ত্থপনে সংসাবসঁ ৰুসিক' জাএৰ ? '
হম জনৈত ছী ত্থহাঁ ত্থাহত ছী, ঝদা ঙাহো ত দেখূ জে সান ভবিসঁ ত্থহাঁক সেরা জে ক' বহন ত্থছি তকবা এক৮া রাক্য নেন ক্ষমা নহি ক' সকৈত ছিএক ?
ৰাৰূ ঠাঢ় ভ' গেনাহ।
হম কহনিযনি, ওকব কী ত্যাগ ত্থা যোগদান ছৈ ঘবমে , সে ত্থহাঁ ত জনৈত ছী।
ৰাৰূক ত্থাঁখি ডৰডৰা গেননি।
'ত্থহাঁ দেখৈ ছিঐ জে ত্থাগ ধবি নোকব –চাকব নহি বাখি, মোনো খবাৰ বহ ছৈ তৈযো ত্থপনে সভ কাজ কবিতে বহ ছৈ,ৰী.পী.ক দৰাগ সেহো সমযপব নহি খাগত ছৈ, এহেন স্থিতিমে ওকব এক৮া ত্থপ্রিয রাক্যক কাবণ ওকবা এতেক পৈঘ ত্থপযশ,এতেক পৈঘ দংড দেৰেঁ, সে উঁচিত নগৈএ ? '
ৰাৰূ কান' নগনাহ।
কহননি, 'হমবা ত্থহাঁ ৰড়কা ত্থপবাধসঁ ৰচা নেনহ্ঁ। '
ৰাৰূ ঘূবি এনাহ।

घरमे रहबो सेहो दुखी भेल पड़लि छलीह, हमरा सबहक आहटि पाबि उठलीह, चाह बनौलनि।
सभ गोटे प्रसन्न मोनसँ चाह पिबैत गेलहुँ।
तकर बाद फेर कहियो एहेन स्थिति नहि आएल।
दुर्घटना :
बाबूक लेल निरन्तर डा.साहेबक सम्पर्कमे रहय पड़ैत छल।
एक बेर साँझक' डा.साहेबसँ सम्पर्क क' क' घुरैत रही, रस्तामे मोटर साइकिलक आगाँ एकटा स्वगर आबि गेलै, हमर गाड़ी खसि पड़ल आ हम सड़कपर गाड़ीक संग किछु दूर घिसिआगत गेलहुँ जाहिसँ हमर बाँया हाथमे फ्रैक्चर भ' गेल। एक आदमी हमरा डोमनहिल अस्पताल पहुँचा देलक।
विनासप्रव जाक' प्लास्टर करबाक' पड़ल आ डेढ़ मास छुट्टीमे रहय पड़ल। बाबूक इलाजमे दौड़-धूप लेल अनुज रतनजीकेँ बजबए पड़ल। जाधरि हमरा हाथमे प्लास्टर रहल रतनजी डेरा आ अस्पतालक चक्कर लगबैत रहलाह।

बिबेकक उपनयन :
बिबेकक उपनयन हेबाक छलनि।
गाममे जेना उपनयनक विधि-विधान छै, तेना करबामे बहुत खर्च आ बहुत समयक आवश्यकता छलै। गाम जाक' कम त कम-सँ-कम पन्द्रह दिनक छुट्टी ल'क' जाउ, ओतेक दिन सभ धिया-पुताक स्कूल-कॉलेजक पढ़ाइ सेहो छुटैतै, से जानि हम विकल्पक खोज कर' लगलहुँ।
हरिवंश राय 'बच्चन'क आत्म-कथा पढ़ने रही, ओहिमे ओ

নিখনে ছনাহ জে তেজীক নৈহবমে কেশ কটৈযবাঁক চনন নহি ছননি, হ্মদা বঁচন জীক পবিবাবমে বঁহ্ত বিধি-বিধানসঁ পহিন বেঁব নড়কাক কেশ কটাএন জাগত ছনৈক, বঁচন জী হজামকেঁ আবাসপব বঁজাক' অমিতাভ আ অজিতাভক কেশ উঁতববাঁ দেনখিন।

বঁচন জীক আমেকথা পঢ়ি ক' নাগন বহ্য জে সময আ পবিস্থিতিক অনুসাব পবম্পবামে কিছু পবিবর্তন কএন জা সকৈত অছি।

হম বিচাব কেনহুঁ ত নাগন জে এখন জাহি তবহেঁ গামমে উঁপনযন ভ' বহন ছৈ, আবম্ভমে অথবা বঁহ্ত দিন পহিনে এহেন নহি ছন হেতৈ, ওহি সময স্ত্রীক শিক্ষা আবশ্যক নহি মানন গেন হেতৈ অথবা গুৰুক আশ্রমমে জাক' পঠবাঁক চনন নড়কেক নেন আবশ্যক মানন গেন হেতৈ, তেঁ নড়কীক উঁপনযন নহি কববাঁক আ নডকেক নেন গুৰুক আশ্রমমে বিদ্যাধ্যযন কববাঁক নেন পূর্ব তৈযাবীক ধ্যেযসঁ কিছু বিধি কএন গেন হেতৈ জাহিমে কিছু-কিছু সময-সময পব জুটৈত চন গেনৈ আ বর্তমানমে জে স্বৰূপ, জে বিধি-বিধান চনি বহন অছি তাহিমে আবশ্যক কম আ অনাবশ্যক বেঁশী ভ' গেন ছৈ।

কোনো এহেন সংস্থা নহি ছৈক জে অধ্যযন কবৈ জে কোন-কোন অবসবপব চানূ বিধি-বিধানমে কতেক আ কোন প্রকাবক সংশোধনক আবশ্যকতা ছৈ আ তদনুসাব অপন স্বন্মাব দৈ আ নোক ওকব পানন কবয। এহেন স্থিতিমে ব্যক্তিগত ৰূপসঁ কিযো আবশ্যকতানুসাব কোনো পবিবর্তন কবৈত জাএ, সৈহ ব্যবহাবিক নগৈত ছৈক।

এক দিন দ্বেঁজী আচার্য শ্রী বাম শর্মাকি বিষযমে কিছু সূচনা দেননি, সে নীক নাগন। শ্রী বাম শর্মাকি কহবঁ

ছননি জে রিরাহ আ অন্য সংস্কাবক রিধি-রিধানমে অনারশ্যক রঁহ্‌ত খর্চ করবাঁ ভ্রষ্ঠাচাবকেঁ জন্ম দৈত অছি। ও কহৈত ছনাহ জে কম-সঁ-কম খর্চমে সভ সংস্কাবক পানন করু। ও একবা ব্যারহাবিক রূপমে কোনা কএন জাএ সেহো দেখবৈত ছনাহ। হুনক অনুযাযীক সংখ্যা সেহো সংতোষপ্রদ ছননি। জহাঁ-তহাঁ শিরিব নগবৈত ছনাহ,নোককেঁ জগবৈত ছনাহ,কিছু নোক ওঁব জুটি জাগত ছন। সীরানমে সেহো এক রেঁব হুনক কার্যক্রমক ঝনক দেখনে বহী, মুদা ওহি সময ওতেক গংভীবতাপূর্বক এহি রিষযপব রিচাব নহি কেনে বহী।

এক দিন দ্রেঁজী স্বচিত কেননি জে আচার্য শ্রীবাম শর্মা জীক শিরিব চিবিমিবীমে নাগি বহন ছনি। শিরিবমে জাক' দেখনহুঁ। নীক নাগন। রঁচীকেঁ সেহো ন' জাক' দেখেনিযনি। হুনকো নীক নগননি। রাঁবূ ত পহিনে রিবোধ কেননি, মুদা জখন অপনো জাক' দেখনখিন ত নীক নগননি। ওহিঠামক ব্যরস্থাপকসঁ গপ কেনহুঁ।উঁপনযনক তিথি সেহো নির্ধাবিত বহৈ। ঘবমে সভ গোটেকে বাঁচ সহমতি ভ' গেন। সভ গোটে জীপসঁ গেনহুঁ। ওহী শিরিবমে ৪ জনরবী ১৯৯+ ক' রিরেকক উঁপনযন ভ' গেননি।ত্তানক সভ বাঁতক সমারেশ ভেনৈ। অনারশ্যক কোনো বাঁত নহি ভেনৈ। দান-পাত্রমে স্বেচ্ছাসঁ জে দেনিঐ সৈহ, কোনো রঁন্ধন নহি বহৈ, ঘব আরি সাঁঝমে নগক পাঁচ-সাত আদমীক সংগ ভোজন করৈ গেনহুঁ।

রঁহ্‌ত দিনক রাঁদ গাম গেনহুঁ ত এক গোটে আরি স্বচিত কেননি জে অহাঁ দ' স্বননহুঁ ত হমবো সাহস ভেন আ হমহুঁ মধুরঁনীমে গাযত্রী শিরিবমে উঁপনযনক সংস্কাব পূর্ণ কেনহুঁ। হমবা নীক নাগন।

सीखसँ हटिक' चलबामे अपन मोने नै मानैत बहै छै, मोनकेँ मजबूत बनयबाक लेल सत्संग अथवा महापुरुषक जीवनी अथवा आमेकथा पढ़बाक चाही।
जे समस्या हमरा सोझाँ अछि से पूर्वमे सेहो किनको सोझाँ अवश्य आएल हेतै, ओहि स्थितिमे ओ कोन बस्तो पकड़लनि, से जननासँ मोन मजबूत होइत छैक।
गाममे अधिक ठाम भोजकेँ प्रधानता देल जाइत छैक, ब्राह्मण भोजनक प्रधानता। एहिमे मुख्य उद्देश्य गौण भ' जाइत अछि। किछु गोटे कबजा ल'क' अथवा खेत भरना ध' क' अथवा बेचियोक' भोजक परम्पराक पालन करब धर्म बुझैत छथि।
शास्त्र ओर परम्पराकेँ ठीकसँ बुझबाक आवश्यकता छै। जाहि समयमे ब्राह्मण लोकनि विद्याध्ययन आ विद्यादान मात्र करैत छलाह, भविष्य लेल संचय नहि करैत छलाह, पाँच घर भीख माँगिक' जीवन-यापन करैत छलाह, ओहि समय ब्राह्मण भोजनक औचित्य आ महत्व बुझल जा सकैत अछि। वर्तमान समयमे ओ स्थिति नहि अछि, तेँ अपन-अपन विवेकसँ आ परिस्थितिक अनुकूल नीक परम्पराक समावेश कएल जा सकैत अछि। जीवनकेँ सरल, सहज आ स्वस्थ बनयबाक प्रयास होइत रहबाक चाही। कोनहु आयोजनमे अनावश्यक भीड़सँ आ अनावश्यक खर्चसँ बचबाक चाही।
चिन्तक लोकनि कहैत छथि जे बच्चाकेँ तन-मनकेँ स्वस्थ रखबाक विधि सिखयबाक चाही, खूब श्रम करब आ सदिखन इमानदारी आ सत्क मार्गपर चलबाक आ केहनो स्थितिमे गलत मार्गपर नहि चलबाक बात सिखेबाक आयोजनक उद्देश्य हेबाक चाही उपनयन।

রাঁবূক ঋংতিম ঋধ্যায :
রাঁবূ দিল্লীসং এনাক রাঁদ ডেঢ় সানসং রেশী ধবি কহ্না বহনাহ ।
ফেব এক রেব বীজনন হ◌াঁস্পিঁটনমে ভর্তী ভেনাহ । পনঞ্ি ষ্মখর্জী দাদা ঋাএন বহথিন ভেঁটি কব' ত ঋস্পতানেমে হ্নকা রাঁবূ গীত স্বনযরাঁক নেন জিদ্দ কব' নগনথিন । দাদা হ্নকা ভবোস দেনথিন জে ঋহাঁ ঋস্পতানসং ডেবাপব জাএরঁ ত হম ঋহাঁকেঁ এক দিন ঋরশ্ঠ ঋারিক' গীত সভ সাজ–রাঁজক সংগ স্বনাএরঁ ।
রাঁবূ ঋস্পতান সং ডেবাপব ঋারিযো গেনাহ । ঋস্পতানমে গ্লূকোজ রহ্ত চঢন বহনি, রাঁবূকেঁ ভেননি জে ঋারঁ একদম ঠীক ভ' গেন ছী ।
ড◌াঁক্টব কহনে ছনাহ জে যদি এহি ঋরস্থামে ফ্রেক্চবসং রাঁচন বহথি ত কিছ মাস ঋথরা সানো জেনা–তেনা জীরেঁত বহি সকৈত ছথি ।
হম সভ সতর্ক বহৈত ছনহুঁ জে ওহেন স্থিতি নহি ঋারঁনি, ষ্মদা মৃত্ ত কোনো–নে–কোনো বস্তা তাকিএ নৈত ঋছি, ওকবা কে সভ দিন রোকি সকৈত ঋছি !
এক দিন ঋপনেসং ষ্মবসী ন'ক' রাঁবূ কোঠনীসং রাঁহব নিকনি গেনাহ ঋা ষ্মবসী নেনে খসি পড়নাহ । কমজোব দেহ, রিমাবীসং টূটৈন দেহ ছননি, ডাঁডমে ফ্রেক্চব ভ' গেননি ।

ওহি দিন জে রাঁবূ খসনাহ সে ফেব ঙঁঠিক' ঠাঢ় নহি ভ' সকনাহ, রিনাসপ্ববমে ড◌াঁক্টবসং সম্পর্ক কেনহুঁ । ড◌াঁক্টব সড়নসং বক্ষাক নেন কিছ দরাঁগ নীথি দেননি ঋা কহননি, ঋারঁ পৈঘ সপনা দেখরঁ ছোড়ূ ।
রাঁবূ সেহো হিম্মতি হাবি গেনাহ ।

৩০ অগ্রৈনক' বাতিমে স্থিতি খ়রাবঁ দেখি বীজনন অস্পতাল ন' গেলিযনি। হমরা সংগে সেঁট্রল স্কূলক কিছু শিক্ষক সেহো ছলাহ।
ড◌ॉক্টর আলা ন'ক' জাঁচিক' কহলনি, 'অবঁ নহীঁ হৈ।'
ঘর ঘ্রবাঁক লেল সাধনক ব্যরস্থা নহি ভ' রহল ছল।
অস্পতালক নিদেশক মোহন্তী সাহেবঁ উঁডীসাক ছলাহ।
হমরা সংগ সেঁট্রল স্কূলক শিক্ষক ছলাহ শীত সব, ওহো উঁডীসাক ছলাহ। ও কহলনি, ককিএ মৈঁ মোহন্তী সাহবঁ কো কহতা হূঁ, মেরা উঁনসে অচ্ছা সম্বন্ধ হৈ।
শীত সব মোহন্তী সাহেবঁকেঁ ফোন ক'ক' কহলখিন সভ বাঁত আ এম্বুলেঁসক ব্যরস্থাক অনুরোধ কেলখিন।
মোহন্তী সাহেবঁ কহলখিন,আপনে হ্মমে সূচিত কব দিযা, অবঁ তো নিযমানুসাব কল পোস্টমার্টম কে বাঁদ হী ডেড ব◌ॉডী দী জা সকতী হৈ, কল শাম হো জাএগা।
সভ বিভাগক অপন-অপন নিযম হোগ ছৈ। মোহন্তী সাহেবঁ মজবূঁব ছলাহ, শীত সবকেঁ কহলখিন, হ্মমে বিনা কহে লে গযে বহতে তো অলগ বাঁত থী, হ্মমে কহ দিযা তবঁ তো নিযমানুসাব চললা হোগা।
শীত সব অপনাকেঁ দোখী মানৈত হমবাসঁ ক্ষমা যাচনা কব' লগলাহ।
হম কহলিযনি, অহাঁ ত হমরা মদতি কব' চাহৈত ছলহুঁ,অহাঁ অপনাকেঁ দোখী কিএ মানৈত ছী, ভ' সকৈত অছি হমব পিতা মবিযোক' হমরা কিছু সিখযবাঁক কোশিশি ক' বহল হোথি।
ডেড ব◌ॉডীকেঁ আগস ক্রমমে স্ববক্ষিত বখবাঁক লেল শ্বক্ক জমাক' ক' বৈঁসিক' ভোবক প্রতীক্ষা কব' লগলহুঁ।
শীত সব সেহো ভবি বাতি হমবে সংগ বহলাহ।
ভোবে হম ডেবামে খবঁবি ক' ক' ববিজী ওত' গেলহুঁ।

বরিজী দ্রেঁজী ওত’ ন’ গেনাহ।
দ্রেঁজী গিবিজী ওত’ ন’ গেনাহ।
গিবিজী কহননি, চনৈ চনূ খস্পতান।
তীনূ গোষ্টে রিদা ভেনহুঁ।
বীজনন খস্পতান নগ গিবিজী কহননি, খাপ নোগ চনিএ,হম ত্তবংত খা বহে হৈ।
হম সভ খস্পতান গেনহুঁ।
কিছুএ কানমে কতহুসং ফোন এনৈ।
ড◌াঁক্টব সাহেবঁ কহননি, খাপ নে জা সকতে হৈং, এম্বুনেংস ভী খা বহা হৈ।
হম পুছনিযনি,’ওব পোস্টম◌াঁর্টেম ? ’
কহননি, খাদেশ মিন গযা হৈ, খাপ হী চাব নাগন নিখ দীজিএ কব সে বীমাব থে,খব পোস্টম◌াঁর্টেম কী জরুবত নহী হৈ। হম সংক্ষেপ মে নিখিক’ দেনিযনি, বরি জী,দ্রেঁজী,গিবি জী তীনূ গোষ্টে গবাঁহক রূপমে হস্তাক্ষব কেনখিন।
গিবিজী সভ বাঁত কহননি।
ও কোনো নেতাজী নগ গেন ছনাহ, হুনকা সভ বাঁত কহনখিন,ও খস্পতানক সম্বন্ধিত খধিকাবী সভকেঁ কহনখিন, ঠাকুব সাহবঁ সে রিরবণ নিখাকব, উঁস পব গবাহোঁ কা হস্তাক্ষব নেকব ডেড ব◌াঁডী স্বপুর্দ কব দীজিএ, প্ররঁন্ধন খা থানা মানি গেনৈ।
এম্বুনেংস সেহো উঁপনব্ধ ভ’গেন।
কিছু গোষ্টে নকড় ি ক প্ররঁন্ধ কেননি।
বরিজী,দ্রেঁজী,গিবিজী – ওা তীনূ গোষ্টে ত গত নগভগ দূ রঁবখসং বাঁবূঁক জিজ্ঞাসামে খধিক কান খরিতে বহৈত ছনাহ, খস্পতানোমে জাক’ দেখৈত বহৈত ছনখিন, ওা সভ ত বহরেঁ কবথি, রিরেক ছনাহে, নরীন মিশ্রজী,চন্দ্রধব

ঝা জী,মাযাকাংত ঝা জী,দ্রেঁ জীক ছোট ভাএ,দীক্ষিত জী,ঋখিযা জী, বাজেংদ্র অগ্রবাল,অশর্ফী মংডল,স্বরেশ প্রসাদ সাহ্,রিজয কুমাব শ্রীরাস্তর, দন প্রতাপ,শ্যাম কিশোব, মথুবা নাগু, রৈংকক স্টাফমে রাঁনাহ্রঞ্জনজী,তিগ্গাজী,খডগ সিংহ,বাম কৃপাল ওব রহ্ত গোটে সংগ আরি গেনাহ। ঋখিযা জীক নেতৃত্বমে ওপচাবিকতা হ্অ' নাগন।

সভ ওপচাবিকতাক সংগ আরাসসং কিছুএ দূবপব অন্ত্যেষ্ঠিক প্ররন্থ কএন গেন।

সাঁঝমে নরীন মিশ্রজী হল্দীরাঁড়ী গেনাহ। পী.সী.ও.সং দিল্লীমে দূনূ ভাএ, রহিন-রহিনোকেং আ পটনামে মামাকেং ফোনসং সূচনা দ' দেন গেননি।

গযামে শ্রাদ্ধক ব্যরস্থা :

দিল্লীসং দূনূ অন্বজ ননলজী আ বতনজী এনাহ, রহিন সচী র্চীক সংগ এনীহ।

রসংতক বী.এ.অংতিম রর্ষক পবীক্ষা নগ আরি গেন ছননি। চাবি সান পহিনে মাযক শ্রাদ্ধক সমত গাম মে বহরাঁক কাবণ হিনকব পবীক্ষা ছূটি গেন বহনি আ দোসব সান রাঁবহরীক পবীক্ষা দেরাঁমে রহ্ত কষ্ঠ ভেন বহনি। আর এহি রেব যদি গাম জাক' শ্রাদ্ধক সভ কাজ কবৈ ছী ত ফেব রহ্ত ঝংঝট উপস্থিত হএত, তেং রিকল্পপব রিচাব কবৈ গেনহুঁ।

কয গোটেসং রিচাব-রিমর্শ ভেন।

অন্তমে গযামে শ্রাদ্ধ ক্রিযা সংপন্ন কয ডোমনহিন আরি জতে গোটে কঠিযাবী গেন ছনাহ হ্নকা সভকেং আমংত্রিত কয ভোজক ওপচাবিকতা পূর্ণ কববাঁপব সহমতি ভেন। অস্থি সেহো ওতহি রিসর্জিত কববাঁক নির্ণয নেন গেন।

पटनामे छोटका मामा छलाह, हुनका सभ बात कहि देल गेलनि ।
हम सभ गोटे डोमनहिनसँ एकटा जीप आरक्षित क' क' अररिकाप्रव होगत गबरा बोड जंक्शन पहुँचलहुँ ।
हम अपने संगमे अस्थि सेहो ल' लेने बही ।
पटनासँ मामा सेहो एलाह ।
गयामे फल्गु नदी छथिन, हुनका ग्रप्त गंगा कहल जाग छनि ।
किछुए मार्टि हटेलासँ जल निकलि जागत छैक । ओना ओ नदी सूखल बहैत छैक ।
रिद्यापतिक ओ कथा पठने बही, सिमरियासँ बहुत पहिनहि कहाब सभकेँ बोकि देलथिन, सभ थाकि गेल छल, कहलथिन जे हम एतेक दूर धरि आरि गेल छी त माए अपन प्रत्र लेल किछु दूर नहि आरि सकैत छथि ? चमकोब भेलै, भोबे सभ क्या जागल त देखलक गंगा ओत' धरि पहुँचि गेल छलथिन ।
हमहुँ ओहि घटनाक स्मरण करैत मोने मोन कहलियनि, हे माँ गंगे, हमरा बूते से संभर भ' सकल से क' बहल छी, जे त्रुटि भेल होग तकरा अहाँ पूर्ण क' देबै ।
हम सभ ओतहि बही त एक आदमी एलाह कहैत, अहाँ सभ जल्दी हटू ओत' सँ, गंगा हहाएल आरि बहल छथि ।
हम सभ ऊँपर चलि गेलहुँ आ थोड़बे कालमे ओ सूखल नदी नबानब भवि गेलै । ओहि ठामक पंडा सभ कहलनि जे कहियो-कहियो एना होग छै, फेब धीबे-धीबे पानि कम होमय लगैत छैक ।
गया धाममे सभ गोटेक बहबाक व्यरस्था भ' गेल छल ।

नीक जकाँ सभ काज संपन्न क'क' ट्रेनसं गबराँ बोड जंक्शन आ ओत' सं बसमं अम्बिकापुर आ ओत'सं बसमं डोमनहिल पहुंचि जाए गेलहुँ।
डोमनहिलमे जे सभ दाह क्रियामे सम्मिलित भेल छलाह, हुनका सभ गोटेकें निमंत्रण दए भोजनक व्यवस्था कएल गेल।

बसंत बी.ए. अंतिम वर्षक परीक्षामे सम्मिलित भेलाह, तैयारीमे बाधा त भेबे केलनि, मुदा सात बरबाद नै भेलनि, बी.ए.उतीर्ण भेलाह।
गत कए बरखसं हमर प्राथमिकतामे अपने छलहुँ, हमर नोकरी छल,हमर पिता छलाह। धिया-पुताक शिक्षाक समुचित व्यवस्था करबामे हम असफल रहलहुं, एकर परिणाम हुनका सभकें भोग' पड़लनि।
बाबूक प्रस्थानक बाद हमर प्राथमिकतामे धिया-पुताक शिक्षाक समुचित व्यवस्था करब आएल, मुदा ताधरि बहुत देरी भ' चुकल छलै।
मैथिली आ विवेक भिलाइ गेलाह, कोचिंग संस्थानमे एक सत्र बर्बाद गेलाह। बसन्त एम.ए. (अर्थ शास्त्र)मे नाम लिखौलनि।
स्थानान्तरण :
हमरा डोमनहिलमे पाँच सालसं बेशी भ' गेल छल। अनुरोधपर स्थानान्तरणक आदेश एक बेर तेहेन समय आएल छल जखन बी.ए.अंतिम वर्षमे छलाह। पता चलल जे एखन यदि बिहार जाए छी त ओत' बी.ए.प्रथम वर्षसं शुरू कर' पड़तनि, अही कारण ओहि स्वीकृतिकें अस्वीकार कर' पड़ल।
तकर बाद एक बेर पदोन्नतिक अवसर आएल, मुदा

हम सफल नहि भेलहुँ ।
पाँच साल बाद हमरा मध्य प्रदेशक सिरगी जिलाक एकटा शाखामे स्थानान्तरणक आदेश प्राप्त भेल ।
हम चाहैत रही जे एहेन स्थानपर पोस्टिंग जाहि ठामसं बिहार जेबाक लेल ट्रेनक सुविधा रहितए ।
बापस्पर गेलहुँ । यूनियन क महासचिव एम.के.अग्रवाल साहेबसं सम्पर्क केलहुं । आंचलिक कार्यालय गेलहुँ । हमरा एकटा विकल्प देल गेल 'कोतमा' शाखा । कोतमामे रेलवे स्टेशन छै, ओतसं अनूपपुर आ अनूपपुर जंक्शनसं पटनाक लेल ट्रेन उपलब्ध होइत छै ।
हम स्वीकार क' लेलहुं ।
चिरिमिरी आ कोतमाक बीच मनेन्द्रगढ़मे नीक कॉलेज छै आ नीक आवास सेहो उपलब्ध भ' सकैए, तें निर्णय लेलहुं जे परिवार मनेन्द्रगढ़मे राखि अपने मनेन्द्रगढ़सं कोतमा जाएब । जेबा-एबाक लेल ट्रेन छै, से पता चलल । कोतमा शाखाक लेल स्थानान्तरण आदेश ल' क' बापस्परसं डोमनहिल घुरलहुं ।
१३.०६.१९९९ क' हम डोमनहिल कोलियरी शाखा सं भारमुक्त भेलहुँ ।
पटना / १२.१२.२०२१

(२२)
एत' आबिक'
१३ जून १९९९ क' हम चिरिमिरीसं ट्रेनसं कोतमा आबि सेन्ट्रल बैंकक कोतमा शाखामे योगदान केलहुं । पूर्व शाखा प्रबंधक छलाह मिथिलेश कुमार श्रीवास्तव, ओ किछु दिनक बाद शहडोल स्थानांतरित भ' क' गेलाह ।

शाखामे निम्नलिखित सहयोगी सभहक संग काज करबाक अवसर भेटैल :

बी.एल.मीना,अधिकारी, जे छओ मासक बाद स्थानांतरित भ'क' जयपुर चल गेलाह आ दोसर शाखासं दिनारव सिंह एलाह उप-प्रबंधक भ' क'।

के.एल.कुमरे जी सेहो अधिकारीक रूपमे संग देलनि। हिनका सभहक अतिरिक्त लेक्सन लकड़ा जी आ बंजीत बक्सला जी सेहो लिपिक-सह-खजांचीक रूपमे छलाह। विनोद कुमार सोंधिया वरिष्ठ लिपिक सह खजांची छलाह।

दफ्तरी छलाह अशोकजी। सुरक्षा प्रहरी सेहो छलाह।

शाखा बजार क बीचमे छल। रेलवे स्टेशन सेहो बहुत दूर नै छलै।

किछु दिन धरि डोमनहिलसं संपर्क बनल रहल। ओत'सं बस अथवा ट्रेनसं चिरिमिरी,मनेन्द्रगढ़ होइत कोतमा जाइत छलहुं। वापसीक लेल सेहो यैह बाटे छल। करीब एक मासक बाद डोमनहिलसं घरक सामान सभ मनेन्द्रगढ़मे खेड़ा या काम्प्लेक्समे एकटा डेरामे स्थानान्तरित केलहुं। मनेन्द्रगढ़मे कोतमाक तुलनामे नीक कॉलेज छलै, तें मनेन्द्रगढ़मे आवास राखब उपयुक्त छल। हम किछु अवधि

तक बससं मनेन्द्रगढ़सं कोतमा जाइत छलहुं आ सांझमे ट्रेनसं मनेन्द्रगढ़ घूरि जाइत छलहुं।

मनेन्द्रगढ़मे जगदीश पाठक जी भेटैलाह। ओ कोतमामे भारतीय स्टेट बैंकमे काज करैत छलाह, घर मनेन्द्रगढ़मे छलनि, मनेन्द्रगढ़सं बससं कोतमा आ कोतमासं ट्रेनसं मनेन्द्रगढ़ जाइत-अबैत छलाह। ओ

हिन्दीमे व्यंग्य लिखैत छलाह। बँस आ ट्रेनमे हम सभ बहुत दिन धरि संग भ' जाइत छलहुँ आ कोनो साहित्य-चर्चामे प्रसन्नतापूर्वक समय बिता लैत छलहुँ।
मनेन्द्रगढ़मे काशीम कुरेशी साहेब भेटलाह जे उर्दू आ हिन्दीमे गीत-गजल लिखैत छलाह। किछु आर साहित्यकार सभसँ परिचय भेल। ओतऽ श्रीराम मन्दिरक प्रांगणमे समय-समयपर कवि गोष्ठीमे भाग लेबाक अवसर भेटल।
किछु अंतरालक बाद हमरा प्रतिदिन यात्रा कठिन लाग' लागल।
कोतमामे एकटा छोट-छीन डेरा लेलहुँ।
भोजन जैन भोजनालयमे करैत छलहुँ।
शनि दिनक' मनेन्द्रगढ़ जाइ आ सोम दिन कोतमा घुरि जाइ छलहुँ।
ओहि ठाम हमरा बगलक डेरामे भारतीय स्टेट बैंकक प्रबंधक कुमार साहेब सेहो रहैत छलाह। हुनक परिवार जबलपुरमे छलनि, एत' असगर रहैत छलाह आ अपने भोजन बनबैत छलाह। हुनकासँ प्रेरित भ' क' हमहूँ अपन डेरामे भोजन बनेबाक व्यवस्था केलहुँ।
हमरा दूधरना दलिया बनाएब आ खाएब नीक लगैत छल।
से एक दिन हमरा भारी भ' गेल।
ऑफिससँ घुरैत रही। मोटर साइकिलसँ रही, हमरा पाछाँ उप-प्रबंधक दिनारव सिंह सेहो छलाह। किछु दूर गेलाक बाद हमरा चक्कर आबि गेल। हम तुरंत गाड़ी रोकि उतरि गेलहुँ, सिंहजी सेहो उतरि गेलाह।

एकटा किबानाक दोकान छनै ओत' । दोकानपब जाक' पड़ि बहनहुं आ एकटा टैबुन पंखा हमबा माथ नग चना देन' कहनियनि । हम बेस्वधि भेन बड़ ी कान धबि बहि गेनहुं ।

आँखि खुजन त उठबाक कोशिश केनहुं । उठबामे असौकर्य भ' बहन छन । हमबा एकटा ड◌ॉक्टब नग ओ सभ न' गेनाह । ड◌ॉक्टब बी.पी. चेक केननि । बी. पी. बहुत कम भ' गेन छन ।

हमबा मनेन्द्रगढ़ जाक' चिकित्सा कबेबाक आ आबाम कबबाक स्वनाह भेटैन ।

सिंह जी तुबत एकटा जीप भाड़ ापब न'क' हमबा मनेन्द्रगढ़ न' गेनाह, ड◌ॉक्टबसं संपर्क कबाक', दबाग न'क' हमबा डेबापब पहुंचा देननि ।

कबीब डेढ़ मास धबि हमबा ड◌ॉक्टबक पबामर्शक अनुसाब दबाग, पथ्य आ आबामक अधीन बह' पडन । बागस दिन अबकाश मे बहनहुं ।

एहि अबधिमे किछु पत्रिका सभ कहुना पढ़ि नैत छनहुं ।

पाठकजी आ किछु ओब साहित्यकाब नोकनि अबैत बहैत छनाह ।

अही बीच हम मैथिनी दीर्घ करिताक एक अंशकें हिन्दीमे अनुबाद क' क' समकानीन भाबतीय साहित्यकें पठा देनिऐ ।

सामाजिक पबिबेश :

कोतमामे सेहो साहित्यिक कार्यक्रम सभ होइत बहैत छनै ।

प्रगतिशीन नेखक संघक मासिक बैसकमे करि गोष्ठी होइत छनै । किछु नोक सभ एखनो खूब मोन छथि

আ কিছু গোষ্ঠিসঁ এখনো সংপর্ক অছি।
জগদীশ পাঠকজী ব্যংগ্য লিখৈত छलाह, एखनो लिखैत छथि, एखन धरि ओ हुनक व्यंग्य रचना आ कार्टून सेहो नीक लगैत अछि।
नीहार स्नातक स्तर निवृत्त अध्यापक छलाह। नीक रचना करैत छलाह, गोष्ठीक आयोजन करैत छलाह, किछु पत्रिका मंगबैत छलाह, ओ सभकें किछु दिन लेल उपलब्ध करबैत छलाह आ ओहिपर गोष्ठीमे कोनो आलेख अथवा मौखिक प्रतिक्रिया देबाक लेल आमंत्रित करैत छलाह।
हुनक स्मरण शक्ति एतेक तीक्ष्ण छलनि जे गप-शपमे सेहो परिलक्षित होइत छल। दस बरख पहिने कोनो साहित्यकारसं भेंट भेलनि तकर स्मरण करैत ओ गहो कहैत छलाह जे ओ साहित्यकार कोन रंगक वस्त्र पहिरने छलाह आ कोन मूडमे रहैत छलाह आ की करैत छलाह।
हुनकहि जोर पर ११ नवम्बर २००० क' बीराक महाविद्यालयमे आयोजित करि गोष्ठीमे भाग लेने छलहुं जाहिमे प्रख्यात गीतकार सोम ठाकुर जी सेहो आएल छलाह,शैलेश जी सेहो छलाह,नीहारजी गोष्ठीक संचालन केलनि।
१२ नवम्बर क' हम सभ सतनामे साहित्यकार शैलेशजीक ओत' सेहो आयोजित गोष्ठीमे भाग लेने छलहुं।
एक दिन साहित्यिक टीम अमरकंटक गेल। ओत' एक दिन रहि गेलहुं। जैन मुनि सभक संग एकटा नीक करि सम्मेलन भेल। हमहुँ ओहिमें सम्मिलित रही।
नीहार जीसं जबलपुर आ सिवनीमे सेहो भेंट भेल।
किछु मास पूर्व एकटा साहित्यकार मित्र कैलाश पाठकरक माध्यमसं नीहार जी सं संम्पर्क भेल। आब पचासी बरखसं

रहैतीक छथि, स्वाभाविक शारीरिक स्थितिक अधीन छथि।
धर्मेन्द्रजी नरगीत लिखैत छलाह। हुनकासं संपर्क नै अछि।
भविसक आर ओ नै छथि।
शिव कुमार सिंह जी हास्य-व्यंग्य लिखैत छलाह। हुनकोसं संपर्क नै अछि।
कैलाश पाठकव जी सेहो नीक लिखैत छलाह। किछु मास पूर्व हुनकासं फेस-बुकक माध्यमसं संपर्क भेल।
कोतमा आ यमुना कोलियवीमे काज केनिहार बारजी आ किछु ओर साहित्कार सभ सम्पर्कमे छलाह।
कोतमामे हमरा आरासपर एक जनवरी क' करि गोष्ठीमे स्थानीय साहित्कारक अतिरिक्त शहडोलसं प्रख्यात करि पारस मिश्रजी सेहो एलाह।
२२ नवम्बर २००० क' शहडोलमे पारस मिश्रजी ओत' करि गोष्ठीमे हमहुँ सभ भाग लेलहुं।
१९९९ मे १४ अगस्तक' क्षेत्रीय कार्यालय, शहडोलमे आयोजित काव्य गोष्ठीमे भाग लेलहुं। हम प्रस्तुत केने छलहुं गीत 'मैं कभी मन्दिर न जाता...'
७ सितम्बर २००० क' आकाशवाणी,शहडोलसं मंजुल रमाजी फोनपर संपर्क क' क' बहुत आनन्दित भेल छैप कएल हमर ओहि गीतक बहुत प्रशंसा केलनि आ कहलनि जे कोनो काजसं जहिया शहडोल आबी त आकाशवाणी एबाक कष्ठ करब, हम ओही दिन अहांक किछु रचना टैप करबाक' कार्यक्रम लेल राखि लेब।
आदरणीय रमाजीक उद्गार हमरा आनन्दित केलक। हम अपन कार्यक्रम तेना नै बना सकलहुं, मुदा हुनक अनायास फोन क' क'
रचनाक प्रति अपन सम्मान व्यक्त करबाक भार हमरा

স্বখ দৈত বহন খছি। চিন্তক নোকনি কহৈত ছথি জে কিনকহ্ কোনো কাজ খথরা কোনো ব্যরহাব খহাঁকেঁ জং নীক নাগন খছি তং এহি নেন হ্নকা প্রত্যক্ষ খথরা পরোক্ষ রূপসং ধন্যরাদ দের্ খথরা হ্নক প্রশংসা কবর্ সেহো মানরীয ধর্ম থিক।

২০০০ মে ২২ সিতম্বব ক' বাতিমে কোতমা কন্যা রিদ্যানযমে করযিত্রী সম্মেননক খাযোজন ভেনৈ। এহিমে ডা. বাজকুমাবী 'বশ্মি', জযা জাদরানী, ডা. মাধ্বী শুক্না খা ডা. প্রেমনতা নীনমক যোগদান উল্লেখনীয খা স্মবণীয বহন।

মৈথিনী পত্রিকা 'খংতিকা' খা 'খাবম্ভ' খবৈত ছন। খাবম্ভমে হমব নিম্ননিখিত ছোট-ছোট কিছ করিতা ছপন।

সমকানীন ভাবতীয সাহিত্যক মৈথিনী রিশেষাংকমে হমব এহি করিতাক খন্বরাদ প্রকাশিত ভেন :

এত' খারি ক'

এত' খারি ক' হম
দেখয নাগন ছী

মন্বক্খক হড্ডী
কোনা চির্বৈত খছি মন্বক্খ
খা মন্বক্খ কোনা
মন্বক্খক শোণিত পীরি জাগত খছি

হম সোচয নাগন ছী
কোনা চোবাওন জা সকৈত খছি
সূর্য খা চন্দ্রমা

কোনা কএন জা সকৈত অছি
গ্রহ আ নক্ষত্রক সংগ রঁনাকোব
আ কোনা ভ' সকৈত অছি
কোনহ্ স্বস্থক অপহবণ।

এত' আরি ক' হম
রূঁন' নাগন ছী
কিএ কোনো নোকসঁ
নোক ডেবা জাগত অছি
কিএ কোনো নোকমে
নোক হেবা জাগত অছি,

হম স্বীকাব কব' নাগন ছী
একটা চম্মচক মহত্ত্ব
একটা হথগোনাক কমান
অশ্রু-গৈসক মহিমা,
হমহুঁ সম্মিনিত ভ' জাগত ছী
একটা নর আরিষ্কাবমে –
'কোনা অনকা পযবপব
নোক ঠাঢ় ভ' সকৈত অছি (!)'
পটনা / ३১.১২.২০২১
(২३)

পবিরর্তন
হম এসগব কোতমামে ছনহুঁ, পনী তীনূ রঁচা সভ সংগে মনেন্দ্রগঢ়মে বহৈত ছনীহ,দ্নূ ছোট ভাএ দিল্লীমে নগেমে কিন্তু অনগ-অনগ বহৈ ছনাহ, গামমে ক্যা নহি ছন। হমবা দাঁতক কষ্ঠ ভেন।

মৈথিলীকে সেহো দাঁতক কষ্ট ভেলনি।
মনেন্দ্রগঢ়মে ডা. কেশবরানীসঁ আ বাদমে পটনামে ডা. জ্যোতি প্রসাদসঁ ওলাজ ভেল।
রাঁচীকেঁ মনেন্দ্রগঢ় আ বৈকুণ্ঠপুরমে প্রাপ্ত ওলাজ সঁ লাভ নহি ভেলনি। পটনা গেলহুঁ, ডা.অরুণ তিরাবীসঁ সংপর্ক কেলহুঁ। তিরাবীজী তেল-নূন-মসল্লাক ন্যূনতম উপযোগ করবাক আ বাতিক' নূন নহি খেবাক সলাহ দৈত প্রতিদিন একটা Amtas-৫ (Amlodipin ৫ mg) লেবাক সলাহ দেলখিন। যৈহ দবাঁগ কিছু বরখ ধরি রাঁচীক রক্ষা করৈত রহলনি।
এহি যাত্রামে হম রাঁচীক সংগ গাম সেহো গেলহুঁ।
রাঁহিনক সাসুর শিশিরা আ অপন সাসুর নদাবী সেহো গেলহুঁ।
রতনজীক বিবাহ :
হম সভ গাম-ঘরসঁ দূর ছলহুঁ।
পটনামে মামা ছলাহ জিনকাসঁ জ্ঞনমে পতা চলল জে মৌসা-মৌসী রতনজীক বিযাহ ঠীক ক' দেনে ছথিন, অগহনমে বিবাহ হেতৈ।
দিসম্বরমে রতনজী দিল্লীসঁ পত্র দ্বারা সূচিত কেলনি জে ও সভ সম্পর্ক নহি ক' রহল ছলখিন তেঁ গোবনগাও জে ভেটৈল ছলনি সে মৌসাকে রাপস ক' দেলখিন, আবঁ ওত' বিবাহ নৈ কব' চাহৈত ছথি।
কিছু দিনক বাঁদ কন্যাক নানা দিল্লী পহুঁচি বিবাহক গপপব জোব দেলখিন। হমব রাঁহিন-রাঁহিনো অভিভারকক রূপমেঁ সহযোগ কেলখিন।
২০০০ মে ১২ মার্চক' বিবাহক দিন নিশ্চিত ভেল,সে সূচনা ভেটৈল।
পাঁচো গোটৈ লেল আবক্ষণ করৌলহুঁ। পাঁচ দিন পহিলে

रिरेक ब्लॉगफाडसँ पीड़ित भ' गेनाह। १० क' चिकन पॉक्स निकनि गेननि।
हम अपन यात्रा स्थगित कब' चाहनहुँ, बतनजी स्वचित केननि जे हम सभ नै जेबैं त रिराह नै हेतै।
अंततः यात्रा-कार्यक्रममे किछु स्वधाव कब' पड़न।
तीनटा टिकट बन्द करौनहुँ।
रिरेकके डॉक्टबसँ देखौनिथनि।
डॉक्टब ७ दिन नेन दरॉग निखनखिन।
रॅचीकें आरश्यक स्वस्मार दैत हम ११ क' रसन्तके संग नेने रिदा भ' गेनहुँ।
गाममे घोंघौबसँ हमब मौसी आएन छनीह। हमब दनू छोट रॅहिन शान्ती आ रॅची आएन छनीह आ दिल्लीसँ ननननजी अपन पबिरावक संग आएन छनाह।
१२ क' १२.३० रॅजे बातिमे रबियाती गेनै। रिराह भेननि।
१६ क' चतुर्थीक भाव साँठन गेन।
१७ क' द्विबागमन भेननि।
२० क' भवफोवी भेननि। बातिमे भगरानक पूजा कएन गेन।
फग्वआ सेहो छनै।
हम २२ क' गामसँ रिदा भेनहुँ।
२४ क' बातिमे मनेन्द्रगढ़ पहुँचनहुँ।
रिरेकक स्थितिमे स्वधाव भेन छननि।

आरास पबिरर्तन :
मनेन्द्रगढ़क कॉनेजक पढ़ाइसँ मैथिनी आ रिरेक संतुष्ठ नहि छनाह। ओहिसँ नीक रिकल्पक खोज शुरू भेन।

হম কোতমামে পহিলেসঁ নমহব একটা খারাস তকনহুঁ। পবিরাব সেহো মনেন্দ্রগঢ়সঁ কোতমা খারি গেল।
ভিনাগসঁ রীণাক সংগ মিশ্র জী এনাহ, হুনকা সরঁহক সংগ খমবকংটক সেহো গেনহুঁ। ওহো সভ হমব সরঁহক খোজমে সহযোগ কেননি।
তয ভেন জে রিঁনাসপ্পবমে একটা খারাস নেন জাএ। ওত' বহিক' রসংত, মৈথিনী খা রিরেক প্রতিযোগিতা পবীক্ষাক তৈযাবী কবথি, হম শনি দিনক' মনেন্দ্রগঢ়ক রঁদনা রিঁনাসপ্পব জাগ।
রৈহ ভেন।
রিঁনাসপ্পবমে রিরেক পী.ঙা.টী.ক তৈযাবী নেন খক্ষয গ্বকুক্ষন জাএ নগনাহ।
মৈথিনী পী.এম.টী.ক তৈযাবীক নেন সচদেরা কোচিংগ সেন্টব জাএ নগনীহ।
রসন্ত রৈঁকিংগ পবীক্ষাক তৈযাবীক নেন শ্রী কোচিংগ সেন্টব জাএ নগনীহ।
একটা খারাসক প্ররঁন্ধ ভেন। একটা নৈঁডনাগন ফোন নেন গেন। কোতমামে হমবা খারাস নগ একটা কানিংগ রূঁথ ছন।
ওহি ঠাম জাক' হিনকা সভসঁ সম্পর্ক কবৈত ছনহুঁ। শনি দিন বাতিমে কোতমামে গাড়ী পকড়ৈত ছনহুঁ। ভোবে রিঁনাসপ্পব পহুঁচৈত ছনহুঁ। দিন ভবি রিঁনাসপ্পবমে বহি বাতিমে ট্রেন ধবৈত ছনহুঁ। সোম দিন ভোবে কোতমা পহুঁচি জাগত ছনহুঁ।
কতেক মাস ধবি খহিনা কোতমাসঁ রিঁনাসপ্পব খা রিঁনাসপ্পবসঁ কোতমা কবৈত বহনহুঁ।

পদোন্নতি :

পদোন্নতি হেতু ২০০১ মে ২৭ মগক' বাযপ্বমে নিখিত পবীক্ষামে সম্মিনিত ভেনহুঁ।
৭ জুনাগক' সেন্ট্রেন বৈংক খধিকাবী প্রশিক্ষণ কেন্দ্র, ভোপানমে সাক্ষাকোবমে সম্মিনিত ভেনহুঁ।
২৭ জুনাগক' পতা চনন জে হমহুঁ সফন ভেনহুঁ খা হমব পোস্টিংগ সদব বাঁজাব, বাযপ্বব শাখামে ভেন খছি।
হম শনি দিন ৪ খগস্তক' দিনাবব সিংহ, প্রবঁন্ধককেঁ শাখাক প্রভাব সৌপিক' শাখাসঁ ভাবমুক্ত ভেনহুঁ।
৩. ক' কোতমাসঁ বিদা ভেনহুঁ খা বাতিমে বাযপ্বব পহুঁচি গেনহুঁ।
হোটেন খাননিযবমে তকোন বহবাঁক ব্যবস্থা ভেন।
ওত' জবঁনপ্বসঁ খাব.কে. সাহু জী সেহো খাএন ছনাহ, ভেঁট ভেনাহ।
পটনা / ১২ জনববী ২০২২

(২৪)

স্বগক দুখ : দুখসঁ মুক্তি
২০০১ মে ৬ খগস্ত ক' হম বৃহত শাখা সদব বাঁজাব,বাযপ্ববমে ববিষ্ঠ প্রবঁধকক পদপব কার্য ভাব গ্রহণ কেনহুঁ।
জবঁনপ্বসঁ জে সাহু জী খাএন ছনাহ, সে খাঁচনিক কার্যানিযমে ববিষ্ঠ প্রবঁধকক পদপব কার্য ভাব গ্রহণ কেননি।
শাখাক ববিষ্ঠ প্রবঁধক জী. এন.বাঠী সাহেবঁ + ক' ভাবমুক্ত ভেনাহ।
কর্মচাবী–খধিকাবী সভক সংখ্যা ২০ সঁ বেঁশী ছনৈ, এহিমে

পাঁচটা মহিনা ছলীহ।
দূটা প্রবঁধক ছলাহ। পবিচাননমে এন. কে.ব্রাহা আ আগ্রিমমে আব. শংকব প্রবঁধক ছলাহ। আগ্রিমমে দূটা ওব আধিকাবী ছলাহ। শেষ আধিকাবী–কর্মচাবী সভ পবিচানন বিভাগমে ছলাহ। আধিকাবী যূনিযনক মহাসচিব এম.কে.আগ্রবান সাহেবঁ সেহো ওহী শাখামে ছলাহ।
বাযপ্ববমে হমব আভিভাবক ছলাহ ক্ষেত্রীয কার্যানিযমে ক্ষেত্রীয প্রবঁধক আ আঁচনিক কার্যানিযমে দূটা হ্মখ্য প্রবঁধক আ আঁচনিক প্রবঁধক মহোদয।
জহিযা শাখামে যোগদান দেনে বহী, ওহী দিন ওপচাবিকতাক নিবাহি কবৈত ক্ষেত্রীয প্রবঁধক আ আঁচনিক প্রবঁধক মহোদযসঁ ভেঁট কব' গেনহুঁ।
আঁচনিক প্রবঁধক মহোদয প্বছননি,
'এম.কে.আগ্রবানসঁ আহাঁকেঁ কোন সম্বঁন্ধ আছি ?
হম কহনিযনি, ও হমবা যূনিযনক মহাসচিব ছথি।
ফেব প্বছ্ননি, আগ্রবান জে কহতা সে আহাঁ কববঁ আকি জে বৈঁক কহত সে কববঁ।
হম কহনিযনি, হমবা ত হ্নকো সহযোগ নৈত বৈঁকক কাজ কববাঁক আছি।
বাঁদমে পতা চনন জে সদব বাঁজাব, বাযপ্বব শাখামে হমব পদস্থাপনমে হমবা যূনিযনক মহাসচিব আগ্রবান সাহেবঁক জোব ছননি।
হমবা মোনমে জিজ্ঞাসা ভেন ছন জে জখন আগ্রবান সহেবঁক জোবপব ও হমব পদস্থাপন কোনো শাখামে ক' সকৈত ছথি তখন ওা প্বছবাঁক কী আভিপ্রায ছননি জে আগ্রবান সাহেবঁ জে কহতা সে আহাঁ কববঁ আকি জে বৈঁক কহত সে কববঁ।
বঁহ্ত বাঁদমে হমবা একব সমাধান ভেটৈন।

আবাসক ব্যবস্থা :
সাহুজী জর্মনপ্পবসঁ অবৈত কান একটা ডেবাক চাভী ন'ক' আএন ছলাহ। দেবাংগন জী জে জর্মনপ্পব ক্ষেত্রীয কার্যালযমে অধিকাবী ছলাহ, হুনকব ঘব বাযপ্পবমে সমতা কॉলোনীমে ছলনি, ওহী আবাসক চাভী দেবাংগনজী হুনকা দ' দেনে ছলখিন।
এক সাঁঝ দুনূ গোটে গেলহুঁ দেখ'। সাহুজী কে ওা ডেবা আঁচলিক কার্যালযসঁ দূব লগললি, ও আঁচলিক কার্যালযসঁ কম দূবীপব অপনা লেল আবাস তকললি আ ওা আবাস দেবাংগনজীসঁ বাঁত ক' ক' হমবা দিযা দেললি।
এহি তবহেঁ সমতা কॉলোনীমে আসানীসঁ হমব আবাসক ব্যবস্থা ভ' গেল।
ওহি আবাসমে হম দিসম্বব ২০০৩ ধবি বহলহুঁ।
দেবাংগন জীক স্থানান্তবণ জর্মনপ্পবসঁ বাযপ্পব ভেললি ত ও হমবা স্বচিত কেললি, হুনকা অপনে অপন আবাসমে বহবাঁক ছলনি। দোসব আবাস তকবামে ও সহযোগ কেললি আ ওহী মোহল্লামে সেন্ট্রল বৈংকক অবকাশপ্রাপ্ত অধিকাবী সোনকব জীক নবনির্মিত মকানমে বাযপ্পবমে শেষ সময ধবি বহবাঁক লেল আবাসক ব্যবস্থা ভ' গেল।
চাকবীক দুখ-সুখ :
শাখাক দৈনিক কার্যক নিবাকবণ পবিচালন আ অগ্রিম বিভাগক প্রবঁধক লোকনিক দেখ-বেখমে চলৈত ছল।
অগ্রবাল সাহেবঁ সেহো অপন কাজ নিযমিত রূপসঁ কবৈত ছলাহ। ও শাখামে সভসঁ পহিলে আবি জাগত ছলাহ।
যূনিযনক কাজ ও ডেবেপব কবৈত ছলাহ।
হমব মুখ্য কাজ ছল ক্ষেত্রীয কার্যালয, আঁচলিক কার্যালযক নিদেশানুসাব মীটিংগ সভমে ভাগ লেবঁ,ক্ষেত্রীয

प्रबंधक,आंचलिक प्रबंधक महोदयसँ निरंतर सम्पर्क राखब,दुनू कार्यालयक कोनो पत्रक तुरन्त जबाब देब,ऑडिट रिपोर्टक अनुसार अनियमितताक निराकरण निर्धारित अवधिमे सुनिश्चित करब, कैश क्रेडिट खाता सबहक संचालनपर निगरानी राखब,कोनो अनियमितता देखलापर ओकर मालिक/पार्टनर/ निदेशक आदिसँ संपर्ककय खाताकें नियमित करबाक लेल फोन-फान, दौड़-धूप करब,अपन निर्धारित सीमाक अंतर्गत कोनो प्रकारक ऋण स्वीकृत करबाक लेल जांच-पड़ताल आदि सुनिश्चित करब, शाखाक विरूद्ध कोनो शिकायतक शीघ्र निराकरण सुनिश्चित करब, पैघ-पैघ खाताधारक सभसँ सम्पर्क राखब आदि ।

एहि काज सभमे मदति करबाक लेल प्रबंधक आ सहायक प्रबंधक सभ छलाह ।

अंततः शाखाक कोनो त्रुटिक लेल जबाबदेही हमरेपर छल ।

एहि शाखामे बहुत एहेन काज छलै जे हमरा लेल नव छल, एहि लेल अतिरिक्त समय देब' पड़ल । हम दोसरेक भरोसपर नहि रह' चाहैत छलहुँ, तें नागि-भीड़ि क' सिखबामे आनन्द अबैत छल ।

एत' कंप्यूटरक उपयोग करब सेहो सिखलहुँ ।

सभ शाखासँ सभ शुक्र दिनक' शाखाक स्थितिक जानकारीसँ नियंत्रक कार्यालय सभकें अवगत करयबाक विधान छैक ।

शाखामे एकटा खाता एहेन छलै जाहिमे कोनो सप्ताहमे दस-बारह करोड़ तक पाइ जमा भ' जाइत छलै त पूरा रायपुर क्षेत्र आ रायपुर अंचलक आँकड़ा बढ़ि जाइत छलै आ कोनो सप्ताहमे दस-बारह करोड़ निकलि

जाग छलै त पूरा क्षेत्र आ अंचलक आँकड़ । कम भ' जाग छलै ।
रहि जाग छलै त ठीक मुदा जखन घटि जाग छलै त आंचलिक प्रबंधक आ क्षेत्रीय प्रबन्धकक फोन आबए लगैत छल, स्पष्टीकरण माङल जाग छल, कोनो तर्कसँ सहमत नै होगत छलाह, तामस अन्तरित होगत रहैत छल। ।हुनको सभ लग एकर निदान नै छलनि। सम्बंधित खाताक संचालककें अनुरोध करैत छलियनि त कहैत छलाह, हमरा खातामे त अहिना लेन -देन चलत, अहाँ सभकें नै नीक लगैए त कहू हम सभ दोसर बैंक खाता ल'क' चलि जागत छी।
एहि महत्त्वपूर्ण खाताकें दोसर बैंक जाए देब सेहो ठीक नै छलै।
शाखामे एक-दूटा एहेन खाता छलै जाहिमे निर्धारित समयसँ किछु पहिने बहुत मात्रामे नकद राशि बड़का मोटामे आबि जागत छलैक जमा करबाक लेल। बैंकक नियमक अनुसार ओकरा मना नहि कयल जा सकैत छलै। नोट गनबाक एकटा मशीन रहितो पूरा नकद गनबामे बहुत समय लागि जागत छलै आ बैंक निर्धारित समयसँ दू-चारि घंटा बादो धरि खूजल रहैत छलै।
प्रबंधक,परिचालन अपन टीम संगे लागल रहैत छलाह, हमरा कहैत छलाह अहाँ चलि जाउ। ई एकटा परम्परा जकाँ बनि गेल छलै। हमरा चिंता होग छल जे एतेक काल धरि बैंक खुजल रहबाक कारण कहियो कोनो अप्रिय घटना ने घटि जाग, से हेतै त हमहूँ जबाबदेहीसँ बचि नहि सकब। हम एकर निदान तकबाक प्रयास केलहुँ मुदा निदान नहि भेटल।
शाखाक गेट भीतरसँ बन्द क' क' नोट गिनतीक काज

करैत जाइत छलाह, तेँ व्यवसायक दृष्टिसँ त खतरा नै छलै, मुदा एहिसँ किछु आन समस्या उत्पन्न होइत छलैक ।
एक त नोटक गिनती मशीनसँ होइत छल मुदा पैकेट रहित बण्डलक कारण किछु गोटे हाथसँ सेहो गिनती करैत छलाह जाहिमे त्रुटिक आशंका बनल छलैक ।
दोसर समस्या ई छलै जे शाखामे धारित नगदी (Cash in hand) निर्धारित सीमासँ बहुत बेशी भ' जाइत छलैक कारण बहुत देरी भेलाक कारण आ किछु आन कारणसँ अतिरिक्त राशि करेंसी चेस्टमे ओहि दिन जमा नहि भ' पबैत छलै ।
निर्धारित राशिसँ बेशी नकद राशि शाखामे रहि जेबाक खबरि क्षेत्रीय प्रबंधक आ आंचलिक प्रबंधककेँ सेहो पहुँचि जाइत छलनि आ ओकर परिणाम हमरा धरि पहुँचैत छल से अप्रिय बनल छल ।
एक दिन एहि अनियमितताक एकटा परिणाम आएल ।
एक आदमी (ग्राहक) नोटक एकटा पैकेट नेने आएल जे हमरे शाखा द्वारा देल गेल छलै, ओहिपर हमरे शाखाक दू गोटेक हस्ताक्षर छलनि । ओहि सौ के पैकेटमे किछु पचास आ किछु दसक नोट छलैक जे गिनती करबा काल सम्बंधित अधिकारी -कर्मचारीक ध्यानमे नहि आएल छलनि । एना लगैत छलै जे ओ पैकेट कोनो दोसर बैंकसँ जारी भेल छलै आ हमरा शाखामे जमा भेल छलै । एत' अपना शाखाक स्लिप लगाक' हस्ताक्षर करबा काल चूक भेल छलै, फेर दोसर व्यक्तिकेँ देबा काल सेहो चूक भेलै आ ग्राहक सेहो ओहि दिन ई नहि बूझि सकलाह ।
हम तुरन्त सम्बंधित प्रबंधककेँ कहलियनि जे खजाना

रिभाग द्वारा ओहि ग्राहककें
सही पैकेट दिया देखिन, ओ कहलनि जे प्रधान खजांची एकटा दोसर शाखामे गेल छथि, अरौं छथि त हिनका दोसर सही पैकेट दिया दैत छियनि। हम ओहि ग्राहककें हुनकहि लग रौंसाक' निश्चिन्त भ' क'अपना स्थानपर आबि दोसर काजमे लागि गेलहुँ।
दोसर दिन स्थानीय दैनिक पत्रमे ई समाचार प्रकाशित भेलै तखन सम्बंधित प्ररंधकसँ हमरा पता चलल जे खजांचीकें दोसर शाखासँ एरॉमे देरी भेलनि, ओ ग्राहक कखन चल गेलाह से हुनको नहि पता चललनि।
रॉत अखरॉरमे आबि गेलासँ भारी भ' गेलै। क्षेत्रीय कार्यालय हस्तक्षेप केलक।
जाँच भेलै। ग्राहककें तकोन रॅजाक' हुनका दोसर पैकेट दियाओल गेलनि।
पैकेटपर हमरा शाखाक जाहि अधिकारी–कर्मचारीक हस्ताक्षर छलनि हुनका सभसँ स्पष्टीकरण लेल गेल। स्ट्रांग रूम रंद कररॉमे निर्धारित समय–सीमाक पालन सुनिश्चित कररॉओल गेल। सम्बंधित खातेदार सभकें एहि निर्णयसँ अरगत कराओल गेलनि। हमर तनार किछु कम भेल।
एक दिन स्ट्रांग रूम रंद भेलाक किछु कालक रॉद एकटा चपरासी आबि कहलक जे स्ट्रांग रूमक भीतरसँ किछु आराज आबि रहल अछि। हमहूँ लग जाक' यैह अनुभर केलहुँ। प्ररंधक,परिचाललकें पुछलियनि जे अन्तमे नाकरक परिचालल लेल के आएल छलाह, त रजिस्टररमे देखल गेल जे एकटा अपने रैंकक सेरानिरृत अधिकारी आएल छलाह, हुनकर जेरॉकालक समयक रिररण सम्बंधित रजिस्टररमे अंकित नै छलै।

ত্তবন্ত স্ট্রোঁগ ঝম খোনন গেন ত ও সজ্জন ঘামে–পসীনে তব–রঁতব ভেন নিকননাহ। হ্নকা খপনা চৈম্ববমে রঁড় া কান রৈঁসৌনিযনি, সামান্য ভেনাহ তখন প্বছনিযনি জে জখন রঁদ হ্খ' নগনৈ তখন ও কিএ নে রঁজনখিন ত কহননি জে হমবা কিছ নে বূ্ঝাএন কোনা কী ভেনৈ। ওহি দিনক রাঁদ দূ দিন রৈঁক রঁদ বহরাঁক ছনৈ। ওহি দিন যদি হ্নকা নহি নিকানন গেন বহৈত ত কী হোগতৈ, সে সোচি রঁড় া কান ধবি হম কিছ–কিছ সোচৈত বহি গেনহুঁ।

প্ররঁধক,পবিচানন সতর্ক ভেনাহ। এহেন ঘটনা দোরাঁবা কহিযো নহি ঘটনৈ।

হমবা ঋণ স্বীগ্নত কবরাঁক নেন কোনো দরাঁরঁক খন্বভর নহি ভেন, কিন্তু জন্দী নির্ণয নেরাঁক নেন খপনাকেঁ খা খপনা টীমকে তৈযাব বখরাঁক খারশ্যকতা নগৈত ছন। খপন পরিত্রতাকেঁ রঁচাক' বখরাঁক খা যথাসংভর শীঘ্র নির্ণয নেরাঁক ক্ষমতাসঁ খপনাকেঁ তৈযাব বখরাঁক নেন সতর্ক বহৈত ছনহুঁ।

এক রেঁব ছপ্পন নাখক একটা প্রস্তার ক্ষেত্রীয কার্যানিযসঁ হমবা শাখামে খাএন।

প্ররঁধক, খগ্রিম কিছ দিনক খরকাশমে ছনাহ। হ্নকা এরাঁ তক প্রতীক্ষা কবিতহুঁ ত দেবী ভ' জৈতৈ। হম একটা জীপ ভাড় াপব নেনহুঁ। দিন ভবি সময দ' ক' প্রস্তারিত কার্যস্থনপব জাক' খারশ্যক জাঁচ–পড়তান কেনহুঁ।

ও স্থান কবীরঁ চানীস কিনোমীটবসঁ রেঁসী দূব ছনৈ, ওহি ঠাম নগেমে ভাবতীয স্টেট রৈঁকক একটা শাখা ছনৈ, খারেদককেঁ সম্বঁধিত কাজ কবরাঁক নেন কোনো যোগ্যতা খথরা খন্বভর নৈ ছননি। হমবা নাগন জে এতে দূবসঁ

গতিরিধিপব নিযংত্রণ বাখর্‌ সেহো সংভব নৈ ছৈ। কোনো তবহেঁ হমবা ওা প্রস্তার স্বীকৃতিযোগ্য নহি নাগন।
হম খপন নিবীক্ষণ বিপোর্ট প্রস্তুত কবৈত ওহি প্রস্তারক খস্বীকৃতিক সূচনা ক্ষেত্রীয কার্যানিযকেঁ সাত দিনক ভীতবে পঠা দেনিযনি।
ক্ষেত্রীয প্রবঁধক হমবা রঁজৌননি। হমবা নাগন জে ও হমব খস্বীকৃতিসঁ সংতুষ্ট নহি ছথি। ও টেবুঁনপব তরঁনা রঁজরৈত শোনে ফ়ি ঘ্মক একটা ডাযনাগ রঁজনাহ : 'ঠাকুব .... '
হম কহনিযনি, হমবা জে ঠীক নাগন সে হম বিপোর্ট কেনহুঁ, খহাঁ চাহী ত হমবা খপন গম্ভা খনুসাব সনাহ খথরা খাদেশ দ' সকৈত ছী, হম ওকব পানন কবর্‌। ঋদা, ফেব কহিযো ওহিপব কোনো গপ নৈ ভেন।
খগ্রিম রঁঢ়তে ত শাখাক নাভ রঁঢ়তে খা খগ্রিমক নক্ষ্য পূর্ণ হেতে তেঁ নিযংত্রক কার্যানিয সেহো খপনা স্তবসঁ নীক প্রস্তার কোনো শাখাকেঁ উপনব্ধ কবযরাঁমে সহযোগ কবৈত ছন, ঋদা শাখা দ্বাবা প্রস্তারক গুণরত্তা স্বনিশ্চিত কবর্‌ খনিরার্য বহৈত ছনৈক।
এক রৈব হমব ওহি ঠামক সভসঁ পৈঘ খভিভারক কহননি, হমব মকান মানিকক ভাগিনকেঁ ব্যরসাযক নেন দস নাখক ঋণক খারশ্যকতা ছনি, সে জাথি ত দেখি নের়নি। ওাহো কহননি জে দেখি-সূনিক' নির্ণয নের়, খাঁখি মূনিক' ঋণ স্বীকৃত কবরাঁক নেন হম নৈ কহৈত ছী। হম কহনিযনি, ঠীক ছৈ সব, জন্দীএ ভ' জেতৈ।
হম খপন শাখাক খগ্রিম রিভাগক প্রবঁধককেঁ কহনিযনি ওা রাঁত। দূ-তীন দিনক রাঁদ ও ব্যক্তি খপন খারশ্যক কাগজ় সভ ন' ক' এনাহ। হুনকাসঁ খারশ্যক পূছ-তাছ,জাঁচ-পড়তান ক' ক' হুনক পছিনা তীন সানক

লাভ–হানি আ ত্তনন পত্বক অধ্যযন ক' ক' হ্নকা ওকব প্রাতহি দূ নাখক স্বীকৃতি–পত্র উপনব্ধ কবরৈত কহি দেন গেননি, যদি অহাঁ স্বীকৃত ঋণক উপভোগ কব' চাহৈত ছী ত বৈংকক দস্তাবেজ সভপব হস্তাক্ষব কৰু।

ও সজ্জন চন গেনাহ, ফেব নৈ এনাহ।

কিছু দিনক বাদ হমবাসঁ ওহি রিষযমে পূছন গেন ত সভটা বাত কহি দেনিযনি। কহননি, হ্নকা দস নাখক আরশ্যকতা ছননি। কহনিযনি, বৈংকক নিযমান্নসাব হ্নকা দূ নাখসঁ বেসীক স্বীকৃতি নৈ প্রদান কএন জা সকৈত ছননি। ও আগূ নৈ কিছু পুছননি আ ওহি কাবণসঁ হমব কোনো অহিত ভেন হো সে হমবা নৈ অন্নভর ভেন।

এক দীযারাতী দিন সাহেবেঁ ফোন কেননি :' হৈপ্পী দীপারনী।' হম ফোনপব নমস্কাব কেনিযনি। ও নাবাজ ভ' গেনাহ। কহননি, ত্তম্হাবে মাঁ–বাপ নে যহ সংস্কাব নহীঁ দিযা কি অপনে বড়ে কো 'হৈপ্পী দীপারনী' বোনো ? হম 'সাবী সব !' কহৈত কহনিযনি, সব হমেং তো বুজুর্গোঁ কে চবণ–স্পর্শ কবনা, নমস্কাব যা প্রণাম কহনা সিখাযা গযা হৈ, ফিব ভী অগনী বাব সে হম রহী কহেংগে জো আপ চাহতে হৈঁ।

ওকব বাদ ও সামান্য স্থিতিমে আরি গেনাহ আ পাবিরাবিক হান–সমাচাব পূছ' নগনাহ। ওকবা বাদ নিযত তিথিক' সভসঁ পহিন কাজ হ্নকা ফোনপব 'হৈপ্পী হোনী' আ 'হৈপ্পী দীপারনী' আদি কহবে নৈ রিসবৈত ছনহুঁ।

ক্ষদা তাহিসঁ কী ! নাবাজ হেবাক নেন দোসব কাবণ ভেটৈ জাগত ছননি।

উঁচ থধিকাবী নোকনিক ডাঁট–ফটকাব স্বনরাঁক নেন রঁহ্ত তবহক স্থিতি উঁপেন্ন হোগত বহত ছনৈক। এন.পী.এ.মে বৃদ্ধি, নাভ–জমা–থগ্রিম থাদি মদমে নক্ষ্যক পূর্তিমে থসফনতা, কোনো রিরবণ প্রস্তুতিমে দেবী, কোনো খাতাসঁ রেঁশী মাত্রামে নিকাসী, নির্ধাবিত সীমাসঁ রেঁশী ধাবিত নগদী (Cash in Hand) থাদি কিছু এহেন রিষয ছনৈ জে উঁপবসঁ রবিষ্ঠ প্ররঁধক ধবি ঞাধক প্ররাহকেঁ রঁন প্রদান কবৈত বহত ছনৈ।

এক দিন হমবাসঁ পূছন গেন জে হমবা শাখাক কোনো গ্রাহক দ্বাবা হ্নকা রিরুদ্ধ শিকাযত কিএ কএন গেন ছনি। হমবা একব কিছু থর্থ নৈ নাগন। হমবা কহন গেন জে হমহী ও শিকাযত কবরৌনে হেরঁনি। হম কহনিযনি জে হমবা শাখাক কোনো গ্রাহককেঁ হমবাসঁ শিকাযত ভ' সকৈত ছৈ, হ্নকাসঁ কিএ হেতনি। ও প্বছ্ননি, তখন হ্নকা রিরুদ্ধ শিকাযত কিএ কএন গেন ছনি। হম কহনিযনি জে হমবা কিছু নৈ বুঁঝন থছি, হমবা কহী ত পতা নগাক' একব সূচনা দী। হ্নকাসঁ শিকাযতকতাকি
নাম পূছি হম তকোন ওহি গ্রাহকসঁ সংপর্ক কেনহুঁ।
হ্নকা প্বছনিযনি জে হমবা শাখাসঁ ভেন কোনো ত্রুটিক নেন হমবা রিরুদ্ধ শিকাযত ক' সকৈত ছী, হমবা উঁচ থধিকাবীক রিরুদ্ধ শিকাযত কিএ কেনিযনি।
ও কহননি, রিঁনা কাবণ হম ত একটা চ্ষ্টী তককেঁ দ্খ নৈ দ' সকৈত ছী, কোনো র্যক্তিকেঁ দ্খ দেরাঁক প্রশ্ন নৈ উঁঠৈত ছৈক, হমবা থহাঁক শাখাসঁ কোনো শিকাযত নৈ থছি, ত থহাঁক রিরুদ্ধ কিএ শিকাযত কবরঁ, জিনকাসঁ দ্খ ভেটৈন থছি, হ্নকা রিরুদ্ধ কএন গেন ছনি।
ও থাগাঁ কহননি, হমব প্রতিনিধি হ্নকাসঁ কয রেঁব ভেঁটৈ

কবয গেনাহ হ্মদা সভ রৈব ও মনা ক' দেনখিন,এহেন রাঁত নৈ ছৈ জে ও ককরোসঁ ভেঁট নৈ কবৈত ছথি, যৈহ হমব শিকাযত খছি।
ওত'সঁ খপনা শাখামে খারি হম খপন উঁচাধিকাবীকেঁ ফোনপব কহি দেনিযনি।
ও কহননি, হমবা এতে সময নৈ খছি জে হম সভসঁ ভেঁট কবৈত বহু। হম কহনিযনি, ও হমবা শাখাক সম্মানিত গ্রাহক ছথি, বহুত নীক নোক ছথি,হুনকা নোগ ছনি জে হমবে সংগ এনা কএন জা বহন খছি তেঁ দুখী ছথি, হমবা নগৈত খছি জে এক রৈব কিছু সময নিকানিক' হুনকাসঁ ভেঁট ক' নিযন্ব ত খহুঁকেঁ নীক নাগত খা হুনকব সভ শিকাযত খতম ভ' জেতনি।
সাহেবঁ গেনাহ। ভেঁট কেনখিন। শিকাযতকতসিঁ গপ ভেননি। শিকাযতকতকি দুখ দূব ভ' গেননি। সাহেবঁকেঁ সেহো নীক নগননি। হমবা ফোনপব স্বচিত কেননি খা কহননি জে হুনকাসঁ ভেঁট ক' ক' শিকাযত নিরাবণক একটা পত্র নিখবাঁক' হমবা ফৈক্স কববাঁউ।
হম তুবন্ত গেনহুঁ। গ্রাহকসঁ ভেঁট কেনহুঁ। ও প্রসন্ন ছনাহ। হুনকাসঁ উঁপযুক্ত পত্র নিখবাঁক' সাহেবঁকেঁ ফৈক্স দ্বাবা উঁপনর্ব্ধ কববা দেনিযনি।
হম নোক সভসঁ, শাখাক খধিকাবী-কর্মচাবী সভসঁ গপ-সপ খা ব্যরহাবমে শানীনতা বখৈত ছনহুঁ, ঋণ স্বীকৃত কববামে রৈশী দেবী নৈ কবৈত ছনহুঁ, জিনকা রৈংকক নিযমানুসাব ঋণ স্বীকৃত নৈ কএন জা সকৈত ছননি, হুনকা রিনম্রতাপূর্বক খপন খসমর্থতা কহি দৈত ছনিযনি, তেঁ নোকক খথরা কোনো স্টাফকেঁ হমবাসঁ শিকাযত নৈ বহৈ ছনৈ কিন্তু হমবা উঁচ খধিকাবীক রিচাবক দর্পণমে খপন ছরি নীক নহি নগৈত ছন।

मोर्रागनक ज़माना आबि गेल छलै, किन्तु पैघे लोक सभ लग ओहि समय उपलब्ध छलै।
मोर्रागन साहेब सभकेँ दिव्य दृष्टि प्रदान करैत छलनि। साहेब कतेक बेर कहैत छलाह त हुनका पता चलि जाएत छलनि जे कोन शाखामे की भ' रहल छै।
एक दिन एकटा खातासँ खातेदार अपन व्यवसाय हेतु पाँच करोड़ राशि अन्तरित करबौलनि। साहेबक ध्यानसँ आगि निकल' लगलनि। अधिकारी मोर्रागनक माध्यमसँ हुनका कान धरि आएल।
सभ दिन एहि आगिसँ अपना मोनकेँ रँचबाक प्रयास करय पड़ैत छल।
'इस तो रहम करो यार, जरा ठीक-ठाक ब्राँच चलाओ, मैं समझता हूँ तुम शरीफ आदमी हो, मगर पिउनसे, क्लर्क से डरने की क्या जरूरत है,मैं हूँ न !'
'मुझे दुख होता है जब लोग कहते आते हैं कि तुम पिउन से भी डरते हो-ऐसे मैनेजरी से अच्छा है री. आर. एस. ले लो। ज़माना बदल गया है, अब बिजनेस अच्छा नहीं देनेवालों को बैंक लात मार कर बाहर कर देगा- मैं थोड़ा सा सख्त जरूर होता हूँ पर मैं जो कहता हूँ उसे अकेले में बैठकर सोचो।'
एकटा नीक बात ई छल जे सार्वजनिक रूपसँ कहियो कोनो अप्रिय बात नै बजैत छलाह, जे कहैत छलाह से फोनपर। तेँ ई लगैत छल जे सभ वरिष्ठ प्रबंधक सभकेँ हड़काक' बाहर अथवा जगाक' बाहर ओ अपन धर्म बुझैत छलाह, बैंकक हितमे बुझैत छलाह। हुनक धर्मक समय निश्चित नै रहैत छलनि। कहियो १० बजे रातिमे, कहियो +

ৰঁজে সরেঁবে ওখরা দিনমে কখনো।
হম ওপনা কেঁ সংযমিত ওা সন্তুলিত বখরাঁক লেল কিছু কান সাহিত্যিক শিবণমে জাগত ছলহুঁ।
ওশোক কোনো পোথীক এক-দূ পৃষ্ঠ ওখরা হবিমোহন রাঁরূক কোনো বচনা পঢ়ি ওখরা কৈসেটমে দাদা পন্টূ মুখর্জী দ্বাবা গাওল ওপন কিছু গীত সূনি হমবা লেল সংজীরনীক কাজ করৈত ছল। হমব ওামেরঁন রঁঢ়ি জাগত ছল। এহি লেল হমবা কহিযো শিবাঁক শিবণমে জাএবঁ পসন্দ নহি পড়ল।
হম এসগবমে রৈঁসিক' সোচনহুঁ, হমবা হুনক টিপ্পণীক কোনো ওর্থ নৈ নাগল।
হম নির্ণয লেলহুঁ জে সাহেবঁসঁ হুনকা ডেবা পব জাক' কহিযনি জে হমবা কোনো ওর্থ নৈ নগৈএ, ওহীঁ হমবা কনী বুঁঝা দিয' জে হমবাসঁ কী গলতী ভ' বহল ওছি ওা হমবা কী কবরাঁক চাহী।
হম এক দিন দূ কিলো সের ন'ক' সাহেবঁসঁ ভেঁট কব' বিদা ভেলহুঁ। ও জত' বহৈত ছলাহ ওহি মোহল্লামে একটা পবিচিত ওধিকাবীক ওারাসসঁ হম ফোন ক'ক' কহলনিযনি জে হম ভেঁট কব' ওাবি বহল ছী।
সাহেবঁ কহলনি জে ওাগ কিছু সম্বন্ধী সভ ওাএল ছথি তেঁ ওাগ নৈ ওাউ।
হম ঘুবি গেলহুঁ। ফেব কহিযো ডেবা পব ভেঁট কবরাঁক নিযাবক স্বযোগ নৈ রঁলল।
এক দিন হমবা জ্ঞান ভেল।
হম সোচনহুঁ, সাহেবঁ জে সোচৈত ছথি তাহীমে রৈঁকক হিত হেতৈ।
মুদা ও কী চাহৈত ছথি? এক দিস কহৈত ছথি তুম ওাদমী ওচ্ছে হো, দোসব দিস কহৈত ছথি বিজন্টে ওছা

নহী দেনেরানো কো বৈংক নাত মাবকব বাঁহব কব দেগা। মতনবঁ ও হমবা নীক রবিগ্ঠা প্ররঁধক নৈ মানৈত ছথি, মতনবঁ হ্নকা নজবিমে খরশ্থ কোনো এহেন নোক ছনি জে হ্নকা মনোন্বকূন খা বৈংকক হিতক নেন উঁপহগুঞ বহতনি।

হম গ্তাহো খন্বভর কেনহুঁ জে জহিযা হমবা খরকাশিমে জেবাঁক হোগএ ত ও প্রসন্নতাপূর্বক স্বীগ্নতি দ' দৈত ছথি, হম এহিমে হ্নক উঁদাবতা খথরা গ্নপাক খন্বভর কবৈত ছনহুঁ। কখনো-কখনো গ্তাহো সোচৈত ছনহুঁ জে হমব ছঞ্জীমে বহবঁ বৈংকক হিতক কতেক খন্বকূন হোগত হেতৈক।

হম কণ্পনা কেনহুঁ জে যদি হম এহি শাখামে এহি পদপব নৈ বহী ত শাখাকেঁ কতেক নাভ হেতৈক।

হমবা শাখাক কন্যাণক সূত্র হাথ নাগি গেন।

২০০১ মে ৬ খগস্তক' হম শাখামে খাএন বহী।

২০০২ মে ২০ দিসম্বঁব ক' হম আঁফিসমে খগ্ররান সাহেবঁকেঁ কহনিযনি জে হমবা মদতি কবথি খা জহিনা জোব নগাক' হমব পোস্টিংগ এত' কববৌনে ছনাহ তহিনা এত'সঁ স্থানান্তবণ কবযবাঁমে হমব সহযোগ কবথি,হম খাভাবী বহবৈনি।

খগ্ররান সাহেবঁ হমবা বুঁঝৌননি, এনা কিএ পবেশানীক খন্বভর ক' বহন ছী, হম ছী এহি ঠাম, কিযো খহাঁক কিছু নৈ রিগাড়ি সকৈএ, খহাঁ নিশ্চিন্ত ভ' ক' বহু।

হম জখন কহনিযনি জে বৈংকক হিতমে খা খপনো হিতমে গ্তা হমবা খারশ্থক নগৈএ, তখন খগ্ররান সাহেবঁ প্ছুননি জে কত' জাএবঁ, বাজনন্দগাঁরমে রবিগ্ঠা প্ররঁন্ধকক পদ খানী ছৈ,ওত' জাএবঁ ?

হম কহনিযনি জে বাযপ্ববমে কোনো দোসব ব্রাঁচ খথরা

কোনো খান কার্যালয়মে মোগত ত হমবা ডেবা ৰঁদনৰাঁক কাজ নৈ পড়়ৈত।
খগ্ৰৱান সাহেৱঁ কহলনি জে তখন জোনল আঁফিসমে ভ' সকৈএ, মুদা ওত' ত ফেব হুনকাসঁ ভেঁট হৈত।
হম কহলিযনি জে হমবা হুনকাসঁ কোনো পরেশানী নৈ খছি, ওহো হমবা নীক লোক ত কহিতে ছথি, এহি শাখাক লেল নীক রবিগ্যা প্ৰৱঁধক নৈ মানৈত ছথি, হম খপনে জখন এহি ঠামসঁ হটৈ' চাহৈত ছী ত ও জে চাহৈত ছথি সে পূব ভ' জেতনি খা ঙা ৱঁৈকক হিতমে হেতৈ, হমবা জতেক রেতন এত' ভেটৈএ সে ত ভেটৱেঁ কবত, একটা মানসিক তনারসঁ হম মুক্ত ভ' জাএৱঁ–সে হমবো লাভ হৈত।
২৩ দিসম্ব্বক' খগ্ৰৱান সাহেৱঁ সূচিত কেলনি জে হমব স্থানান্তবণ খাঁচলিক কার্যালয়মে কবৱাঁপব সহমতি ভেটি গেল খছি। হম ৰঁহুত খানন্দিত ভেলহুঁ।
২৬ দিসম্ব্বব ক' হমবা স্থানান্তবণ খাদেশ প্ৰাপ্ত ভ' গেল।
২০০৩ মে ২ জনৱঁবী ক' খাঁচলিক কার্যালয়সঁ ৰঁনর্জী সাহেৱঁ এনাম হমবা স্থানপব কাজ কবৱাঁক লেল।
৪ জনৱঁবী ক' হম সদব ৰঁাজাব, বাযপ্ত্বব শাখাসঁ ভাবমুক্ত ভএ
৬ জনৱঁবীক' খাঁচলিক কার্যালয, বাযপ্ত্ববমে যোগদান কেলহুঁ।
পটনা / ২৭.০১.২০২২

(২৬)

সপতা-রিপতাক কথা জিনগী (?)

বাযপ্ববমে মৈথিনী :

সমতা ক॰ৗনোনীমে হমব খারাসক নগেমে শ্রীচন্দ্র ঝাজীক খারাস ছননি। ঝাজী রঁবদেপ্বব গামক ছনাহ, সাস্বব কষ্টৈযা ছননি। শাসকীয রিভাগমে গঁজিনিযব ছনাহ। হ্নকা সভসঁ খধিক কান ভেঁষ্ট-ঘাঁষ্ট ভ' জাগত ছন।

ঝাজীক রঁহিন-রঁহিনো হ্মশানপ্বব মোহন্নামে বহৈত ছনখিন। রঁহিনো ছনখিন শোভাকান্ত ঝা। শোভাকান্ত রাঁবূ সেরানিরৃত শিক্ষক ছনাহ খা সাহিত্যকাব সেহো ছনাহ। হ্নক মৈথিনী গীতক পোথী 'বাজা জনক জী কে রাঁগমে' প্রকাশিত ছননি। ও মৈথিনী পত্রিকা 'মিথিনাযতন'ক সম্পাদক সেহো ছনাহ। মৈথিনীক কার্যক্রম সরঁহক খাযোজন করৈত ছনাহ শোভাকান্ত রাঁবূ। হ্নক প্বত্র সংদীপজী জে ভিনাগমে গঁজিনিযব ছনখিন সেহো মৈথিনী কার্যক্রম সভমে রুচি নৈত ছনাহ। শোভাকান্ত রাঁবূক একটা রেঁটী-জমায সেহো ওহী মোহন্নামে বহৈত ছনখিন খা ওহো সভ মৈথিনী কার্যক্রমমে রুচি নৈত ছনাহ। হ্নকা সভসঁ পবিচয ভেন, নীক নাগন।

প্ববানী রঁস্তীমে রহ্ত মৈথিন ছনাহ। ওত' সবযূকান্ত ঝা জীসঁ পবিচয ভেন।

ও সভ মধ্রঁনী নগক ভবিসক হবিপ্বব গামসঁ রঁহ্ত পহিনে গেন ছনাহ, ও খরকাশপ্রাপ্ত প্রাচার্য ছনাহ। হ্নকব সরঁহক ভাষা মৈথিনী নহি বহি গেন ছননি।

ও সভ ছত্তীসগঢ় ী খা হিন্দীমে গপ করৈত ছনাহ।

রিধি-ব্যরহাবমে মিথিনাক সংস্কাব রঁচাক' বখনে ছনাহ খা খপনাকেঁ মৈথিন কহৈত-রূঝৈত ছনাহ।

গণেশ মন্দিবপব সপ্তাহমে এক দিন ভবিসক বরিদিনক' সাঁঝমে কীর্তন, বামচবিত মানসক পাঠ হোগত ছনৈক, রঁহ্ত গোষ্টে জ্টৈত ছনাহ, হবঝনিযাঁ, ঢোনক,ঝানি রঁজৈত ছনৈ। কহিযোক' খঠ্ঠিযাম সেহো হোগ ছনৈ। এক রেঁব হমহুঁ সম্মিনিত ভেন ছী।

বাযপ্ববমে রঁহ্ত মৈথিন ছনাহ জিনকব পূর্বজ রঁহ্ত পহিনে খাএন ছনখিন, হ্নকব মাহৃভাষা মৈথিনী নহি বহি গেন ছননি, ও সভ ছত্তীসগঢ়ী,হিন্দী, খংগ্রেজী রঁজৈত ছনাহ। ২০০২ মে ২৪ ফবরঁবীক' ছত্তীসগঢ় মৈথিন ব্রাঁহ্মণ সভাক সম্মেননমে হমহুঁ উঁপস্থিত ছনহ্। ওহি সভামে রিদ্যাপতিক নামপব একটা গংজীনিযবিংগ কঁানেজ খোনবাঁক প্রস্তার পাবিত ভেন বহ। খশোক চৌধবী খধ্যক্ষ চ্নন গেন ছনাহ। ও বাজনন্দগাঁরক ছনাহ।

ওহি সভামে ক্যা করিরব সীতাবাম ঝাক করিতাক উঁল্লেখ কেনে ছনাহ :

'পঢ়া –নিখিক' জে নহি রঁজৈ ছথি মাহৃভাষা মৈথিনী
মোন হোগছ ঝহ্টকাসঁ হ্নকব কান দূনূ এঁঠ নী।'

সবযূ কান্ত রাঁবূ কহনখিন ' গসে ঠীক সে সমঝনে কী জৰুবত হৈ,যহ উঁনকে নিএ কহা গযা হৈ জিনকী মাহৃভাষা মৈথিনী হৈ ঔব মৈথিনী নহী রোঁনতে হৈঁ।'

হ্নকা সভকেঁ মৈথিনী রাঁজর খার রঁহ্ত কঠিনাহ নগৈত ছনি, তথাপি ও সভ খপনাকেঁ মৈথিন কহনাগ নৈ ছোড়নে ছথি, রঁল্কি তাহিসঁ গৌববান্বিত খন্বভর করৈত ছথি। তেঁ 'মিথিনাযতন' পত্রিকামে মৈথিনী খা হিন্দী দ্নূ ভাষামে বচনা সভ ছপৈত ছনৈ। রিদ্যাপতি পর্রমে কার্যক্রম মৈথিনী খা হিন্দী দ্নূমে চনৈত ছনৈ। এক রেঁব খাকাশিরাণী দবভংগাক গীত খা নাটক প্রভাগ দ্বাবা

মৈথিলীমে ৰহ্ত আকর্ষক কার্যক্রম প্রস্তুত ভেল ছলৈ। ওা টীম ভিলাগমে সেহো অপন প্রস্তুতি দেলক।
পংজাব নেশনল বৈংকক প্ৰবন্ধক ছলাহ উমা শংকব ঝা জে দ্ন্হা গামক ছলাহ। হ্নকাসঁ পৰিচয ভেল। ও ৰিশ্বক্ষ মৈথিলীমে একটা পত্রিকা নিকালৱাক ৰিচাব কেললি, কিছু কাজ ভেলৈ ক্ষদা বাদমে মৈথিলী ভাষী আ অমৈথিলী ভাষী সবহক ৰীচ একতা প্রভাবিত হেৱাক আশংকাসঁ ওা কার্যক্রম স্থগিত ভ' গেল।
এত' মৈথিল লোকনি প্বত্ৰ-প্বত্ৰী সভকেঁ শিক্ষাক সমান অৱসব দৈত ভেটলাহ। প্বত্ৰীক ওচ্ছা-আকাংক্ষাক আদব কবৈত লোক ভেটলাহ। প্বত্ৰীক ওচ্ছানুসাব ৰিৱাহক স্বীকৃতি দেবামে উদাবতা দেখবৈত লোক সভ ভেটলাহ।
একটা প্রতিষ্ঠিত পৰিৱাবক ক্ষখিযা কহলনি জে হ্নকব ছোট প্বত্ৰী জে গুষি মহাৰিদ্যালযমে ব্যাখ্যাতা ছলখিল, একটা বঁগালী ব্রাহ্মণ পৰিৱাবক লড়কাক সংগ ৰিৱাহক অনুমতি মংগলখিল, লড়কা ৰিন্ডেব ছলাহ, কন্যাকেঁ ঠীকসঁ সোচি-ৰিচাবি লেৱাক সলাহ দেলখিল আ অন্ততঃ কন্যাক পৰিপক্ক নির্ণযকেঁ স্বীকৃতি দ' ক' সভকেঁ সহী সূচনা দৈত শ্বভ-শ্বভক' ৰিৱাহ কবা দেলখিল।
ও কহলনি জে দ্নূ পৰিৱাবক সলাহসঁ ৱৈটী জাধৰি লৈহবমে ছলীহ তাধৰি মৈথিল ব্রাহ্মণক বীতিসঁ আ জখল সাস্বব গেলীহ ত ওহি সমাজক বীতিসঁ সভ কার্যক্রম ভেলৈ।
হ্নক জেঠ কন্যা ওংজিনিযব ছলখিল। বাদমে হ্নকব ৰিৱাহ ভেললি। ও মৈথিলে ব্রাহ্মণ পৰিৱাবমে ৰিৱাহ কব' চাহৈত ছলীহ, তেঁ ৰিহাবেক একটা মৈথিল ব্রাহ্মণ ওংজিনিযব লড়কাসঁ হ্নকব ৰিৱাহ ভেললি। ওহি

রিরাহমে হমহুঁ উঁপস্থিত বহী। দূধাধাবী মঠক সসেঁগ ভরনমে ২০ জূন ২০০২ক’ ও সমাবোহ খাযোজিত ভেন ছনৈ। ৰহ্ত রিধি-ব্যরহাব পবিচিত নাগন ছন। নড়কা পক্ষক নোক সভ মৈথিনী ভাষী ছনাহ।

একটা ডেঁটিস্টসঁ সম্পর্ক কেনহুঁ, মৈথিন ব্রাহ্মণ ছনাহ, নামমে ঝা জোড়ন ছননি। পনী সেহো ডেঁটিস্ট ছনখিন, হ্নকব নামমে দোসব কিছ জোড়ন ছননি। ড◌ৰ্কটব সাহেৰ কহননি জে দূনূ গোটে একে ক◌ৰেজমে পঢৈত ছনাহ, ৰাঁদমে পতি-পনী ৰঁনি গেনাহ,পনী গ্বজবাতী ছথিন।

হমবা খপন জেঠ কন্যাক নেন ওতহ্ নড়কা তকৰাঁক মোন ভেন।

এক দিন শিবদ ৰাঁৰূঁক সংগ প্রসন্ন ক্মাব ঠাক্বজী ওত’ গেন বহী। হ্নকব প্বত্র এম খাব ছনখিন, খপনে কোনো নোকবীসঁ সেরাক্মঙ্ক ছনাহ। ও কহননি জে খগিনা সান ৰাঁনকক রিরাহ কবতাহ। হ্নক টিপ্পণী বহনি জে খধিকতব ৰিঁহাবক মৈথিন ব্রাহ্মণ সভ খপন ৰেঁটাক রিরাহ ৰিঁহাবেমে কব’ চাহৈত ছথি, ক্মদা ৰেঁটীক রিরাহ এমহব কব’ চাহৈত ছথি।

এক গোটে ভেটনাহ জে শিক্ষক ছনাহ,হ্নক পনী সেহো শিক্ষা-সেরামে ছনখিন। হ্নক প্বত্র কোনো খদানমে খধিকাবীক পদপব কাজ কবৈত ছনখিন। ও খপনে হিন্দী ভাষী মৈথিন ব্রাহ্মণ ছনাহ, পনী ওহী ঠামক খগ্ররান পবিরাবসঁ খাএন ছনখিন।

হ্নকা ওত’ গেন বহী। নীক নাগন বহ্য। হ্নকা হ্যোটে খা ৰাঁযোডাটা দেনে বহিযনি। ৰাঁদমে মৈথিনী-হিন্দীক কাবণ হমবা ঘবমে মতৈক্য নহি ভ’ সকন। হ্নকা কহি দেনিযনি। ওহো হ্যোটে খা ৰাঁযোডাটা ঘ্বা

দেননি।
হমরা খন্বভর ভেল জে মৈথিলী–হিন্দী ন'ক' খাপসমে ঠীকসঁ গপ নৈ ভ' পবৈত খছি।
খসনমে জত' প্রেম উঁপস্থিত ভ' জাগত ছৈক,ওত' ভাষা সেহো বাঁধা নৈ বনৈত ছৈ,ম্দা প্রেম হেবাঁক নেন ভাষাক যোগদানক সেহো খধিক ঠাম নীক ভূমিকা বহৈত ছৈক।
বাযপ্রবক নিকষ্টে ভিনাগ খা বাজনংদগাঁরমে সেহো মৈথিন সভ বহৈত ছথি।
এক রেব বাযপ্রবসঁ বঁবিযাতীমে বাজনংদগাঁর গেন বহী। ওহি বঁবিযাতীমে জে সভ গেন ছনাহ ওহিমে কিছু গোষ্টে ওহি ঠামক চননক খন্বসাব নচৈত ছনাহ,সে হমরা নীক নৈ নাগন বহ্য কিএক ত হম এনা খপনা সভ দিস নৈ দেখনে বহিঐ। ভোজনমে দ্বাগ্রহ এম্হরে জকাঁ দেখন।
রিদ্যাপতি ভরনমে খাযোজিত সভামে দূ রেব গেনহুঁ। রহ্ত গোষ্টেসঁ পবিচয ভেন।
ওতহ্ রৈহ। কিছু গোষ্টে মৈথিলী ভাষী, কিছু খমৈথিলী ভাষী। খমৈথিলী ভাষীমে মনীষ হ্মাব ঝা ঘরা খা চর্চিত নাম ছনাহ। মৈথিলী ভাষী সবঁহক গপ্পা হোগত ছননি জে শৈষ মৈথিন সভ সেহো মৈথিলী সীখথি, নীখথি খা বাঁজথি, ম্দা হ্নকা সবঁহক নেন ও কাজ ওতরেঁ কঠিন ভ' গেন ছননি জতেক কঠিন হমরা সভমেসঁ খধিক নোকক নেন খাবঁ মিথিলাক্ষবমে নীখবঁ ভ' গেন খছি।
বাধা গুঞ্জ ঝা,খকণ হ্মাব ঝা,জযেশ ঝা(খরেড়ক),খবরিন্দ হ্মাব মিশ্র (ভরানীপ্রবক),করীন্দ্র ঝা, রিভাকব ঠাক্বব (সমৌনক), শশিকাঁত ঝা, কার্তিকেশ

𑒗𑒰, 𑒣𑓂𑒩𑒤𑒳𑒪𑓂𑒪𑒖𑒲, 𑒮𑒯𑒹𑒢 𑒖𑒲 𑒂𑒠𑒱 𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒮𑒦𑒮𑒿 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒦𑒹𑓀𑒙-𑒒𑒰𑒿𑒙 𑒂 𑒣𑒩𑒱𑒔𑒨 𑒦𑒹𑒪। 𑒩𑒰𑒡𑒰 𑒏𑒵𑒭𑓂𑒝 𑒥𑒰𑒥𑒴 𑒮𑓀𑒑𑒲𑒞𑒏 𑒏𑓂𑒭𑒹𑒞𑓂𑒩𑒧𑒹 𑒣𑒻𑒒 𑒢𑒰𑒧 𑒕𑒪𑒰𑒯 𑒂 𑒬𑒰𑒮𑒏𑒲𑒨 𑒮𑒹𑒫𑒰𑒮𑒿 𑒁𑒫𑒏𑒰𑒬 𑒣𑓂𑒩𑒰𑒣𑓂𑒞 𑒏𑒹𑒢𑒹 𑒕𑒪𑒰𑒯, 𑒞𑒟𑒰𑒣𑒱 𑒠𑒴𑒩𑒠𑒩𑓂𑒬𑒢𑒧𑒹 𑒮𑒹𑒫𑒰 𑒠𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒁𑒩𑒳𑒝 𑒏𑒳𑒧𑒰𑒩 𑒗𑒰 𑒖𑒲 𑒩𑒰𑒨𑒣𑒳𑒩 𑒃𑓀𑒖𑒲𑒢𑒱𑒨𑒩𑒱𑓀𑒑 𑒏𑒼𑒪𑒹𑒖𑒧𑒹 𑒣𑓂𑒩𑒼𑒤𑒹𑒮𑒩 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒁𑒩𑒫𑒱𑒢𑓂𑒠 𑒏𑒳𑒧𑒰𑒩 𑒧𑒱𑒬𑓂𑒩𑒖𑒲 𑒃𑓀𑒖𑒱𑒢𑒱𑒨𑒩 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒏𑒫𑒲𑒢𑓂𑒠𑓂𑒩 𑒗𑒰𑒖𑒲 𑒃𑓀𑒑𑒪𑒱𑒬 𑒮𑓂𑒣𑒼𑒏𑒢 𑒏𑒼𑒩𑓂𑒮 𑒔𑒪𑒥𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒏𑒰𑒩𑓂𑒞𑒱𑒏𑒹𑒬 𑒗𑒰 𑒬𑒱𑒏𑓂𑒭𑒰 𑒮𑒹𑒫𑒰𑒧𑒹 𑒕𑒪𑒰𑒯, 𑒥𑒰𑒠𑒧𑒹 𑒧𑒳𑒐𑓂𑒨 𑒧𑓀𑒞𑓂𑒩𑒲𑒏 𑒏𑒰𑒩𑓂𑒨𑒰𑒪𑒨𑒧𑒹 𑒔𑒩𑓂𑒔𑒱𑒞 𑒢𑒰𑒧 𑒦𑒹𑒪𑒰𑒯। 𑒠𑒱𑒫𑒰𑒏𑒩 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩𑒖𑒲 𑒦𑒱𑒪𑒰𑒃𑒧𑒹 𑒮𑒹𑒢𑓂𑒙𑓂𑒩𑒪 𑒥𑒻𑓀𑒏𑒏 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒬𑒰𑒐𑒰𑒧𑒹 𑒏𑒰𑒖 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒖𑒨𑒹𑒬𑒖𑒲 𑒮𑒦 𑒮𑒰𑒧𑒰𑒖𑒱𑒏 𑒏𑒰𑒖𑒧𑒹 𑒮𑒏𑓂𑒩𑒱𑒨 𑒩𑒯𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒰𑒯, 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒢𑒼𑒏𑒩𑒲𑒧𑒹 𑒕𑒪𑒰𑒯 𑒂 𑒉𑒏𑒙𑒰 𑒣𑒳𑒞𑓂𑒩 𑒃𑓀𑒖𑒲𑒢𑒱𑒨𑒩𑒱𑓀𑒑𑒏 𑒣𑒜𑓃𑒰𑒃 𑒏' 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪𑒐𑒱𑒢। 𑒣𑓂𑒩𑒤𑒳𑒪𑓂𑒪𑒖𑒲 𑒮𑒰𑒯𑒱𑒞𑓂𑒨𑒏𑒰𑒩-𑒣𑒞𑓂𑒩𑒏𑒰𑒩 𑒕𑒪𑒰𑒯।

𑒩𑒰𑒨𑒣𑒳𑒩𑒧𑒹 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒦𑒼𑒖𑒧𑒹 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒮𑒧𑓂𑒧𑒱𑒪𑒱𑒞 𑒯𑒼𑒥𑒰𑒏 𑒁𑒫𑒮𑒩 𑒦𑒹𑒙𑒪।

𑓑𑓔,𑓑𑓖 𑒁𑒑𑒮𑓂𑒞 𑓒𑓐𑓐𑓖 𑒏' 𑒮𑒳𑒧𑒢𑒖𑒲𑒏 𑒣𑒱𑒞𑒰𑒏 𑒉𑒏𑒰𑒠𑒬𑒰-𑒠𑓂𑒫𑒰𑒠𑒬𑒰 𑒕𑒪𑒢𑒱, 𑒖𑒨𑒹𑒬 𑒖𑒲 𑒢𑒼𑒞 𑒠' 𑒑𑒹𑒪 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒅𑒿𑒧𑒰𑒬𑓀𑒏𑒩𑒖𑒲𑒏 𑒮𑓀𑒑 𑒦𑒼𑒖𑒧𑒹 𑒮𑒧𑓂𑒧𑒱𑒪𑒱𑒞 𑒦𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒋𑒞' 𑒧𑒹𑒒𑒾𑒢𑒏 𑒔𑒾𑒡𑒩𑒲𑒖𑒲 𑒂 𑒣𑒢𑒱𑒔𑒼𑒦𑒏 𑒔𑒾𑒡𑒩𑒲 𑒖𑒲𑒮𑒿 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒣𑒩𑒱𑒔𑒨 𑒦𑒹𑒪। 𑒧𑒹𑒒𑒾𑒢𑒏 𑒔𑒾𑒡𑒩𑒲𑒖𑒲 𑒣𑓀𑒖𑒰𑒥 𑒉𑓀𑒛 𑒮𑒱𑒢𑓂𑒡 𑒥𑒻𑓀𑒏𑒧𑒹 𑒮𑒯𑒰𑒨𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒥𑓀𑒡𑒏 𑒕𑒪𑒰𑒯।

𑒁𑒩𑒳𑒝 𑒏𑒳𑒧𑒰𑒩 𑒗𑒰𑒖𑒲𑒏 𑒂𑒫𑒰𑒮𑒣𑒩 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒦𑒼𑒖𑒧𑒹 𑒮𑒧𑓂𑒧𑒱𑒪𑒱𑒞 𑒦𑒹𑒪 𑒕𑒲।

𑒦𑒼𑒖 𑒮𑒥𑒯𑒏 𑒫𑒱𑒢𑓂𑒨𑒰𑒮 𑒣𑒩𑒱𑒔𑒱𑒞 𑒪𑒰𑒑𑒪,𑒂𑒏𑒩𑓂𑒭𑒏 𑒪𑒰𑒑𑒪। 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒑𑒰𑒧𑒏 𑒁𑒢𑒱𑒪 𑒏𑒳𑒧𑒰𑒩 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩𑒖𑒲 𑒋𑒩𑒱𑒉𑒢𑓂𑒙𑒪 𑒥𑒻𑓀𑒏 𑒁𑒼𑒤𑓃 𑒏𑒼𑒧𑒩𑓂𑒮𑒧𑒹 𑒯𑒹𑒛 𑒏𑒻𑒬𑒱𑒨𑒩 𑒕𑒪𑒰𑒯,𑒦𑒹𑓀𑒙 𑒦𑒹𑒪, 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒢𑒲𑒏 𑒪𑒰𑒑𑒪। 𑒋 𑒩𑒰𑒨𑒣𑒳𑒩𑒧𑒹 𑒒𑒩 𑒥𑒢𑒾𑒪𑒢𑒱, 𑒣𑒱𑒞𑒰𑒖𑒲 𑒉𑒞'

বহিক' রঁহ্ত সহযোগ কেনখিন। সময–সমযপব হমবা সরঁহক ভেঁ্ট–ঘাঁ্ট হোগত বহৈত ছল।
রীব সারবকব নগবমে বতন মিশ্রেজীসঁ ভেঁ্ট ভেল,পবিচয ভেল। ও এক সময সিরান মে নোকবীমে ছলাহ,রর্তমানমে রূনরর্থ কম্পনীমে কাজ কবৈত ছলাহ।
খাঁচনিক কার্যনিযমে হম :
খাঁচনিক কার্যনিযমে হমবা দূ টা রিভাগক দেখ–বেখক কাজ দেন গেন ছল :
গ্রামীণ রিকাস খা যোজনা–রিকাস।
দ্নূ রিভাগমে খাবম্ভমে দূ–দূ টা খধিকাবী ছলাহ।
দূনূ রিভাগক হ্মখ্য কাজ ছলৈ : কেন্দ্রীয কার্যনিযসঁ প্রাপ্ত সর্কনবক খন্বসাব রিভিন্ন যোজনাক ক্রিযান্বযন শাখা স্তবপব স্বনিশ্চিত কববাঁক নেল ক্ষেত্রীয কার্যনিয সভকেঁ খা খগ্রণী বৈঁক কার্যনিয সভকেঁ উচিত দিশা–নির্দেশ জাবী কববঁ, ক্ষেত্রীয কার্যনিয সরঁহক মাধ্যমসঁ শাখা সরঁহক প্রগতিক খাঁকড় া প্রাপ্ত কয ওহিসঁ সম্পূর্ণ খঁচনক খাঁকড় া তৈযাব ক' ক' কেন্দ্রীয কার্যনিযকেঁ প্রেষিত কববঁ, বাজ্য স্তবপব দ্নূ রিভাগসঁ সম্বঁধিত বৈঁসক সভমে (জাহিমে নাবাঁর্ড দ্বাবা খাযোজিত বৈঁসক সেহো ছল) ভাগ নেবঁ খা বৈঁসকমে নেল গেল নির্ণযসঁ সম্বঁধিত সভ কার্যনিয খা খধিকাবী নোকনিকেঁ সূচিত কববঁ খা ওকব ক্রিযান্বযন স্বনিশ্চিত কববাঁক নেল খারশ্যক পত্রাচাব খা সম্পর্ক কববঁ। দূ টা হ্মখ্য প্রবঁধক খা খাঁচনিক প্রবঁধক মহোদয হমব খভিভারক ছলাহ। হ্নকা নোকনিক মাগ্মদর্শনমে সভ কাজ কববাঁক ছল।
খাঁচনিক কার্যনিযমে হমব সমকক্ষ তীন গোটে ঔব ছলাহ জে কার্মিক,পবিচানন খা রিধি রিভাগমে ছলাহ।
বাযপ্পব খঁচনমে পাঁচটা ক্ষেত্রীয কার্যনিয ছলৈ : বাযপ্পব,

শহডোন, খম্বিকাপ্পব,জৰঁনপ্পব খা ছিংদৰাড় ।।
এত' এনাক ৰাঁদ ৰর্মা সাহেৰঁক মধ্ৱ পক্ষসঁ পবিচিত ভেনহুঁ। সভ খধিকাবী-কর্মচাবী নগ জাক' হাথ মিনৰঁেত ছনাহ, ক্ষশন-ক্ষেম প্বছৈত ছনাহ। সেরা নিবৃতিক সময নগ খাৰি গেন ছননি,ক্ষদা খনুশাসনপ্রিযতা এখনহুঁ ওতৰেঁ ছননি।
এক সাঁঝ হুনকা সম্মানমে খাঁচনিক কাযানিয স্টাফ মনোবংজন কনৰঁ দিসসঁ ছত্তীসগঢ় কনৰঁমে খাযোজিত ভোজমে খাঁচনিক কাযানিযক খধিকাবী নোকনিক সংগ হমহুঁ বনী। ঠাঢ় ভ' ক' সভ গোষ্টে প্লেটমে ন'ক' ভোজন কবৈত ছনাহ। সভ গোষ্টেক ভোজন সমাপ্ত ভ' গেন ছননি, হমবা খা সাহুজী (রবিষ্ঠ প্ররঁধক,কার্মিক রিভাগ)ক হাথমে প্লেট বহৰেঁ কবয। ৰর্মা সাহেৰঁ খানন্দিত ভএ চুটকিনা স্বনা বহন ছনাহ। সভ গোষ্টে চুটকিনাপব ঠহক্কা মাবিক' হঁসৈত ছনাহ।
ৰর্মা সাহেৰঁ হমবা খা সাহুজীকেঁ কহননি, নজদীক খাও যাব, চুটকিনা স্বনো ওব খম্ভা নহী নগে তৰঁ ভী জোব সে হঁসো।
হম সভ কনী নগ গেনহুঁ।
হুনকব ৰাঁতক সমর্থনমে খতি উঁসোহমে খাৰি গেনাহ রবিষ্ঠ প্ররঁধক,বাজভাষা খা হমবা হাথক প্লেট ছীনিক' নীচাঁ পটকৈত ৰঁজনাহ, 'হাঁ সব, প্লেট তোড়কব হঁসা জায।'
প্লেট নীচাঁ খসনৈ খা ফূটি গেনৈ, খাএ জোগ্য ত কনিএঁ রস্তু ৰাঁচন ছনৈ, জে ছনৈ সে নীচাঁ ছিড়া যা গেনৈ। তকবা ৰাঁদ ৰর্মা সাহেৰঁক তামস জাগি গেননি। ৰঁড্ড গন্জন কেনখিন হুনকা।
সভ কিযো খৰাঁক !

হম কহলনিযনি জে হম ভোজন ক' চুকল ছলহুঁ, হুনকব কহৱঁ বহলি 'যে লোগ ক্যা সমঝেংগে কি গতলে খসন্থ হোতে হঁ যে লোগ ! '
রবিষ্ঠ প্ররঁধক,বাজভাষা নীক লোক ছলাহ, মুদা চুষ্কলা স্বলৈত-স্বলৈত ভারারেশমে
খারি গেল ছলাহ খা এক ছণ লেল রিসবি গেলাহ জে চুষ্কলা স্বনৱেঁ ৱঁলা এখলো হমব খাঁচনিক প্ররঁধক মহোদয ছথি।
ও মাফী মঁগনখিন তথাপি ৱঁড় ী কান ধবি ডাঁষ্ট-ফষ্টকাব সূন' পড়ননি। জহিনা সভ ঠহক্কা মাবিক' হঁসৈত ছলাহ, তহিনা ওত' একদম মবঘষ্টক শান্তি উঁপস্থিত ভ' গেলৈ।
মুখ্য প্ররঁধক মহোদয হুনকা কাব নগ ন' গেলাহ খা চুপচাপ সভ কিযো খপন-খপন ঘব গেলাহ।
খাঁচনিক কার্যনিযমে কংপ্যূষ্টবপব রউ খা একুলনমে কাজ কেনাগ সীখি লেনহুঁ। খপনেসঁ চিষ্ঠী ষ্টাগপ কেনাগ খা ক্ষেত্রীয কার্যনিয সভসঁ প্রাপ্ত কোনো রিরবণক সমেকিত রিরবণ তৈযাব কেনাগ সিখনহুঁ। এহি লেল আঁফিস সমযক ৱঁাদো এক ঘঁষ্টা খথরা ৱেঁশী বহি জাগত ছলহুঁ।
এক দিন দূবদর্শনমে একষ্টা ৱৈঁসকমে ভাগ লেৱঁয গেলহুঁ। গুপ্তাজী, নিদেশীক মহোদযসঁ পবিচয ভেল। ও ভবিসক সহবসা জিলাক ছলাহ, বাযপ্ববমে খপন ঘব ৱঁলা লেলে ছলাহ, মৈথিলীমে হমবাসঁ গপ কেননি ত ৱঁহুত নীক নাগন। হুনকা খপন প্রকাশিত পোথী দেনিযনি। ও হিন্দী কার্যক্রমক লেল হমবা একষ্টা কৰ্ন্ট্রৈক্ট দেৱাঁক গচ্ছা ব্যক্ত কেননি। হমবা নীক নাগন, মুদা হম কহলনিযনি জে হম ত এখন তীন সান বহৱঁ, হমবা খরসব ৱঁাদমে দেৱঁ, হমব খাঁচনিক প্ররঁধক মহোদয খবী

মাসমে সেরানিবৃত হোম’ জা বহন ছথি, হ্নকাসঁ সাক্ষাকোবক একটা কার্যক্রমক ব্যবস্থা কবরাবী ত হমবা নীক নাগত।
ও কহননি জে খহাঁক খাঁচনিক প্রবঁধক দূবদর্শিন নেন সেহো মহত্ত্বপূর্ণ ভ’ সকৈত ছথি জঁ ও শাসকীয যোজনামে রৈঁক সভক যোগদানপব রাত কবরাক নেন তৈযাব হোথি। হম কহনযনি, তৈযাব ভ’ জেতাহ।
ও কহননি জে একটা মহিনা হ্নকাসঁ ছত্তীসগঢ় ীমে প্রশ্ন প্বছথিন, ও হিন্দীমে জবাবঁ দ’ সকৈ ছথিন।
নিদেশক মহোদয খা সহগন মৈডম ২৩ জনরবীক’ সাক্ষাকোবক কার্যক্রমক বিক◌ॉর্ডিগক তিথি নির্ধাবিত কেননি।
মৈডম হমবা একটা বসীদ পব হস্তাক্ষব কবরাক’ পহিনে জমা ক’ দেরাক সনাহ দেননি জাহিসঁ চেক রঁনিক’ তৈযাব বহনি খা সাক্ষাকোবক রাদ হ্নকা উঁপনব্ধ ভ’ জাগন।
হম জখন আঁফিসমে খপন সাহেবকেঁ এহি কার্যক্রমক সূচনা দেনিযনি ত হ্নকা নীক ত নগননি কাবণ ভবিসক পহিন রেঁব একব খন্বভর হোগরঁনা বহনি। হ্মদা হমবা চেতারনী দেননি জে এহি কার্যক্রমক তৈযাবীক নেন খহীঁ জবাবদেহ হএব।
জখন খানী বসীদপব হস্তাক্ষব নেন কহনযনি ত তমসা গেনাহ। কহননি, খহাঁ রৈঁকমে ববিগ্রা প্রবঁধক ছী খা হমবা ব্নৈঁক বসীদপব হস্তাক্ষব কব’ কহৈত ছী।
হ্নকব কহব ছননি জে বিনা প্রাপ্ত কেনে কিএ নীখিক’ দিযৌ জে পন্দ্রহ সৌ রুপৈযা প্রাপ্ত কেনহুঁ। হম সাহেবকেঁ নৈ সমঝা সকনিযনি জে কিএ খারশ্যক ছৈ।
সভ আঁফিসক বিধি-ব্যরহাব, পবম্পবা খা সংস্কৃতিমে

কিছু–কিছু খন্তব মোগত ছৈক।
হম কতৰো কহনিযনি, ও হস্তাক্ষব নৈ কেননি।
হম ও পেপব দূবদর্শনকেঁ ঘ্বা দেনিঐ।
সাহেবঁকেঁ সাক্ষাকোবক তৈযাবীক হেত্ত গ্রামীণ ক্ষেত্রক সভ যোজনাক সাব কাগজপব নীখিক' দ' দেনিযনি।
ৰহ্ত কিছু ত ব্ঁঝনে বহনি, ফেবসঁ দেখিক' কিছু চর্চা ক' ক' সংত্তষ্ঠ ভ' গেনাহ।
বিক◌ॉর্ডিগ দিন হমবো চন' কহননি।
সংগে গেনহুঁ।
স্টূডিযোমে বিক◌ॉর্ডিগসঁ পহিনে কিছু মেক–খপ সেহো কএন জাগত ছৈ, সে সভ ভেননি।
সাক্ষাকোব খাবম্ভ ভেনৈ। প্রসন্ন হ্মদ্রামে ছনাহ।
হম কাতমে বহী, স্বনৈত বহী জে কী পূছন জাগ ছনি খা কী জবাব দৈত ছথিন।
হ্মদা সভ কিছু ঠীক বন্নৈ। সাক্ষাকোব নীক বহননি।
হমবো নীক নাগন।
কার্যক্রমমে কোনো ব্যবধান নৈ হোগ, সে চিংতা ছন।
মগব একটা ব্যবধান ত ভগএ গেননি জে সাহেবঁকেঁ এক হজাব পাঁচ সয রুপৈযাক চেক ওহি দিন নৈ ভেটননি।
কার্যক্রম খধিকাবী কহনকনি জে পেপবপব হস্তাক্ষব ক'ক' পহিনে দ' দেনে বহিতিঐ ত খাগ চেক ভেটি জাগত।
জাধবি চেক ভেটননি, সাহেবঁ কতেক বেব পুছননি, 'দূবদর্শন কো হ্মমে পদ্বহ সৌ দেনে কে নিএ পৈসে নহী হৈ ? '
বর্মা সাহেবঁ হিমাচন প্রদেশক ছনাহ। খরকাশ প্রাপ্তিক বাঁদ ঘব জেবাঁক নেন তিথি নিশ্চিত ভ' গেন ছননি, তেঁ চিন্তা হোগ ছননি।

জহিযা চেক খারি গেননি, হ্নকাসঁ রেঁশী খ্র্‌শী হমবা ভেন।

রর্মা সাহেবঁ ৩১জনরবীক' সেরা নিরৃত ভেনাহ, ৩০ ক' হ্নক সাক্ষাকোবক কার্যঞ্রম দূবদর্শনপব প্রসাবিত ভেননি। খংচনমে সভ শাখাকেঁ এহি কার্যঞ্রমক সূচনা দ' দেন গেন ছনৈ।

রাঁদমে হমবা দূবদর্শনমে একটা করি গোঠ্ঠীমে ভাগ নেরাঁক খরসব সেহো ভেটৈন জাহিমে তীনটা ওঁব সাহিত্যকাব ছনাহ। গোঠ্ঠীক সংচাননক ভাব সেহো হমবে দেন গেন ছন। ওহিমে সভ কিযো হিন্দী বচনা প্রস্তুত কেনে ছনাহ।

রসন্তক রিরাহ :

রসন্ত খর্থশাস্ত্রমে এম. এ. ক'ক' নাগব্রেঁবী সাগংসমে স্নাতক ভ' গেন ছনীহ খা ওহীমে এম.এ.ক' তৈযাবী ক' বহন ছনীহ।

রাঁহব বহরাঁক কাবণ গাম–ঘবসঁ সম্পর্ক নীক নহি বহি গেন ছন। বাযপ্ববমে সেহো উঁপহাঞ্জ কথাক র্যরস্থা নহি ভ' সকন। ২০০২ মে দূ–তীন সপ্তাহক নেন গাম, সাস্বব খা কিছু খান ঠামক যাত্রাক রিচাব কেনহুঁ।

হমব নেতাজী খগ্ররান সাহেবঁ এন.টী.সী.ক উঁপযোগ কবরাঁক স্বমার দেননি,ক্ষেত্রীয প্ররঁধক কতহু খান ঠাম গেন ছনাহ,হ্নকাসঁ ফোনপব স্বীঙ্কতি প্রাপ্ত কবরাঁয বাযপ্ববসঁ দিল্লী খা দিল্লীসঁ পটনাক প্লেনক টিকট উঁপনব্ধ কবরাঁ দেনে ছনাহ। পবিরাবক সংগ পহিনে দিল্লী গেনহুঁ। ওত' হমব রঁহিন–রঁহিনো নক্ষ্মীনগব খা কিছু খান ঠাম সংপর্ক কবরাঁক স্বমার দেননি, ওত' ওস্মাজীক সংগ গেনহুঁ।

দিল্লীসঁ পটনা খা ওত'সঁ গাম গেনহুঁ। গামসঁ সাস্বব

নদাবী গেলহুঁ। ওত'সঁ বাজূ (হমব সাঢ়ূক প্বত্র) সংগে মোটব সাগকিনসঁ ড্মবা, দেপ্ববা,রেনৌঁজা,ঝবনিযা চক ঘূমি সাঁঝমে নদাবী গেলহুঁ।

নদাবীসঁ ছোট সাব, জে শিক্ষক ছলাহ,হুনকা সংগ দবভংগা গেলহুঁ। দবভংগামে ভাবতীয স্টেট বৈংকক সিটী ব্রাঁচমে স্বশীন হমাব ঝাসঁ সংপর্ক কেলহুঁ, হুনক রাঁনক ছত্তীসগঢ়ক ভাটাপাবা শাখামে পী.ও.ছলখিন। ও রাঁযোডাটা খা ফোটে বাখি লেললি, ঝদা সংতোষপ্রদ গপ নৈ ভেল।

মাস্টব সাহেব রিন্দ্রজীক সংগ মোটব সাগকিনসঁ নভহত খা মধ্বনী গেলহুঁ। গাম ঘ্বনহুঁ ত হমব কক্কা কহলনি জে একটা কথা জঁ খহাঁকে পসংদ হো ত ভ' সকৈএ। হমবা ওা খন্বভর ভেল খছি জে হম সভ জখন খনকহ্ পসন্দক সম্মান কব' লগৈত ছী ত কাজ কঠিন নহি বহি জাগত খছি।

হম জখন পী. ও. তকৈত ছলহুঁ ত কঠিন ছল, ক্লর্কি পব রিচাব কব' লগলহুঁ ত খাসান ভ' গেল। হম সোচলহুঁ হমহুঁ ত কহিযো বৈংকমে হৃষি সহাযকক কাজ কেলে ছী।

হম সভ গেলহুঁ বাঘোপ্বব। সংগমে ককাক খতিবিঞ পিতিঔত দিলীপ,ভাতিজ স্বশীন খা মাস্টব সাহেব রিন্দ্রজী সেহো ছলাহ। ককাক এক প্বত্রীক রিরাহ সেহো ওহি ঠৈলমে ভেল ছললি। স্বশীনক একটা ভৌজী সেহো ওহী ঠৈলক ছলখিন।

ঘব-দবরজ্জা খাদি দেখি সভ গোটেকেঁ কথা পসংদ ভেললি।

লড়কা দ' পতা চলল জে রী. এস.সী. ক' ক' এস.এস.সী.ক পবীক্ষা পাস ক' ক' কর্মচাবী ভরিষ্য নিধি সংগঠনমে ঝাঁরগমে লোকবী কবৈত ছথি।

पिता शासकीय सेवामे छलखिन ।
हुनकासँ गप भेल। कहलनि जे दुर्गा पूजामे हुनक एताह तखने किछु गप भ' सकैत अछि।
हमरो सभकें हुनका सबंधक विषयमे जानबाक आसान भेल आ हुनको सभकें हमरा सभक विषयमे आसानीसँ हुनका जानकारी प्राप्त भ' गेलनि।
दुर्गा पूजाक समय हमर अग्रज रतनजी बाघोप्वर जाक' लड़काकें देखि एलाह।
हम फ्रंसगमे एकटा परिचित लोकक माध्यमसँ लड़काक विषयमे जानकारी प्राप्त केलहुँ, फेर अपनो जाक' देखि एलहुँ।
डोमलहिलमे बहो त ग्रदरीपाड़ ाक मनीषसँ परिचय भेल छल, ओ अँधेरीमे रहैत छलाह, कोनो सीविधलक लेल नीखि रहल छलाह। हुनके संगे गेलहुँ लरी फ्रंसगमे वाशी स्टेशनसँ जूगनगर स्टेशन लग।
अपना रैंचक किछु गोटेंके संग मराजी एक ठाम रहैत छलाह। सभ गोटेंके पोस्टिंग सेहो लगे-लगेमे छलनि।
रवि दिन छलै। मनीष संगे पहुँचल रहो। जलखै आ भोजन एतेक करबोलै गेलाह जे अगिला दू दिन धरि किछु खेबाक गप्पा नहि भेल।
हमर छोट साव विन्दजी आ हुनक छोट प्वत्र आश्वतोष बाघोप्वर जाक' शेष गप क'क' हमरा जना देलनि, विवाह तय भ' गेलै।
विवाहक तिथिसँ किछु दिन पहिने २००३ मे २७ फरबरीक' दरभंगा काली मन्दिरस्थानमे भेंट-घाँटक कार्यक्रम निश्चित भेल।
बाघोप्वरसँ ओमाजीक माए आ हुनक आएल छलखिन।

एमहरवसँ रसन्तुक संग हम दुनू गोटे वरी,हमर छोटे साव, सवरोजि आ आश्वतोष छलाह।
ओकरा प्रात हमरा सूचना भेटल जे स्वाजीक माए वड्ड दुखी छथिन। रसन्तुक स्नेहपर वरेक चेन्ह छलै, ओग दिन वनीचिंग भेल वहे से कनी ऊव पसवल नगे छलै, से हुनक चिन्ताक कावण भ' गेल छलनि जे वेटो ग़ो ने करय जे तो सभ की देखलहिन।
हम हुनका फोन क' क' कहलनियनि जे चिन्ता नै करू, ग़ो ठीक भ' जाएवला छै।
हुनका ग़ाहो कहि देलनियनि जे मोन स्थिव क' लिय', एखन देवी नै भेल छै, एत' नै हेतै त दोसव ठाम हेतै विवाह, खाली सवहक मोन नै हएत त नै हेतै।
हमरा कहलनि जे एक वेव हमरा वेटीकें सेहो देखा देवाक व्यवस्था करू।
सेह भेलै।
मधुवनीमे हुनक प्वत्री एलखिन। रसन्तुक संग हम वरी आ आश्वतोष छलाह। रसन्तुकें ग़ुञ्जादागसँ भेंट-घाँटक संग खूव गप-सप भेलनि। ग़ुञ्जादागक स्वीकृतिसँ सभ गोटे संतुष्ट भ' गेलाह।
विवाहक तिथि ओहिना वहलै।
विवाहसँ पहिने ६ मार्चक' किछु सामान सभ ल'क' नौ गोटे गेलहुँ खान-पीनक ओपचाविकतामे।
वैंकसँ हम आवास ऋण नहि लेने छलहुँ। पी. एफ. आ एल.आग.सी. पानिसीक विरुद्ध ऋण प्राप्त केने वरी। एन.एस.सीक विरुद्ध ओ डी स्वीकृत छल।
हमर छोटे भाए वतनजी गाममे छलाह। ओ शामियाना,टेवल,कुर्सी, हन्वआग आ अन्य वड्ड वास सामानक व्यवस्था केने छलाह। वव आ ववियाती अनवाक

नेन हमर सस्मुर आ हमर अग्रज ललनजी गेल छलाह । २००३ मे ७ मार्चक' विवाह कार्य संपन्न भेलै । ११ क' चतुर्थी भेलै,१३ क' ओस्राजी विदा भेलाह ।
द्विरागमन दू सालक बाद हेबाक छलै ।
हम सभ वसन्तक संग २२ क' गामसँ बायप्पुर नेन प्रस्थान केलहुँ ।
बायप्पुरमे ४ अप्रील क' ओस्राजी झंझारपुरसँ एलाह आ २१ क' गेलाह ।
३० मइक' बरं-सावित्री पावनि भेलै । ओहि दिन हमरा गामक अनिल ठाकुरजी परिवारक संग डेरापर एलाह ।
पंचमीसँ कोजगरा धरि :
बँचीक (हमर पत्नीक) स्वास्थ्य ठीक नहि रहैत छलनि । सोनोग्राफी रिपोर्ट देखि चिकित्सक लोकनि ऑपरेशनक सलाह देलकनि ।
१ जुलाइक' पाण्डेय नर्सिंग होममे बँचीक ऑपरेशन भेलनि । पटनासँ हमर सारूक मामिन पुत्र बाजू आएल छलाह । बँचीक ब्लड ग्रुपसँ बाजूक ब्लड ग्रुप मिलैत छलनि । ओ एहि लेल २७ जूनक' माएक संग आबि गेल छलाह । हुनका संगे ब्लड बैंक गेलहुँ, बाजू ३५० cc ब्लड देलथिन । ऑपरेशन २.३० बजे शुरू भेलै ४.१५ तक चललै ।
१४ जुलाइक' पंचमी पावनि भेलै । २६ क' ओस्राजी झंझारपुरसँ एलाह । बाजू ९ जुलाइक' एसगरे पटना चलि गेलाह । सारू २९ जुलाइक' एलाह आ ४ अगस्तक' पत्नीक संग पटना गेलाह । १ अगस्तक' मधुश्रावणी पावनि भेलै ।
९ अक्टूबरक' कोजगरा छलै, ६ क' गाम पहुँचलहुँ । ७ आ ८ क' रतनजीक संग मधुबनी जाक' बजारक

সামান কীনৈ গেনহুঁ।
৯ ক' সাঁঝমে ৬ বজে বাঘোপুর পহুঁচনহুঁ।
১২ ক' বাঘোপুরসঁ গাম গেনহুঁ। ১৪ ক' গামসঁ চনিক'
১৬ ক' বাতিমে ৯ বজে বাযপুর পহুঁচনহুঁ।
ঋংরঙ আ চংডীগঢ় দেখন :
ওহাজীক সহমতিসঁ ২০০৪ মে ২৬ জনরবীক' বাযপুরসঁ প্রস্থান কয রসন্ত ২৭ ক' ঋংরঙ পহুঁচনীহ। ৩ মার্চক' দুখিত পড়ি গেনীহ। ৩ স ৬ ধরি অস্পতানমে বহনীহ।
রেব-রেব দুখিত পড়রাক সমাচার আব' নাগন।
সভ গোটে চিংতিত ভেনহুঁ। ওহাজীক নর নোকরী।
রেব-রেব ছুট্টী ন'ক' গনাজ করেবাক ব্যবস্থামে হুনকব পরেশানীক অনুমান করৈত হম অপন ছুট্টী স্বীকৃত করায ৯ অপ্রৈনক' ঋংরঙ নেন বাযপুরসঁ প্রস্থান কেনহুঁ। ১০ ক' নরী ঋংরঙামে জূগনগব আরাসপব পহুঁচনহুঁ।
এম জী এম হাঁস্পিটনমে ডা.স্বমিত মেহতাসঁ সংপর্ক করৈ গেনহুঁ। ডাঁক্টবক সনাহক অনুসাব রসন্ত ১৩ ক' অস্পতানমে ভর্তী ভেনীহ। ১৪ ক' কিছু জাঁচ ভেননি।
১৬ ক' ডাঁক্টব বীনোগ্রাম টেস্ট কবব' কহনথিন।
১৯ ক' হিন্দূজা অস্পতানমে বীনোগ্রাম টেস্ট ভেননি।
২৩ ক' এম.জী.এম. অস্পতানমে পুনঃ ভর্তী ভেনীহ।
ডা. কহননি জে গর্ভাশয নগ একটা ননী টেঢ় ভ' গেন ছৈ,ওহি কাবণ রেব-রেব ংগন্ফেক্শন ভ' জাত ছনি আ তেঁ রোখাব আবি জাগত ছনি, সাধাবণ আঁপরেশন দ্বাবা ওকবা ঠীক ক' দেন জেতৈ।
কী ভেনৈ, কোনা ভেনৈ আ কিএ ভেনৈ ও সোচবাক সময নহি বহি গেন ছন, সমস্যা সামনে ছন, সমাধান আবশ্যক ছন।

ডা, স্বমিত মেহতা কহলনি জে মামূলী খর্চমে সভ কিছু ভ' জাএত।
২৪ ক' রসন্তক আঁপরেশন ভেলনি।
২৯ ক' বাযপ্পবসঁ রিরেকক সংগ রঁচী (হমব পলী) সেহো ঝাঁরঁগ পহুঁচি গেলীহ।
৩. মগক' রসন্ত খস্পতানসঁ ডেবাপব এলীহ।
১+ ক' পুনঃ রোঁখাবক কাবণ খস্পতানমে ভর্তী ভেলীহ।
খস্পতানমে কয রেঁব মনেবিযাক জাঁচ ভেলনি, জাঁচমে মনেবিযাক পুষ্ঠি নৈ হোগত ছনৈক। ২৪ ক' রসন্ত খস্পতানসঁ ডেবা এলীহ।
ফেব রোঁখাব এলনি, ডাঁক্টবসঁ সংপর্ক কবৈত ছলহুঁ ত কহৈত ছলাহ, মনেবিযা কী দরা দে দীজিএ। ডাঁক্টব নিখিতমে ওা খাদেশী নৈ দৈত ছলাহ, ঝাঁহসঁ কহৈত ছলাহ, জাঁচমে নহী খা বহা হৈ,মগব ঝমে নগতা হৈ কি মনেবিযা হৈ,গসনিএ মনেবিযা কী দরা দে দীজিএ।
হমবা সভকেঁ খারঁ খস্পতানপব রিশ্বাস নহি বহি গেল ছল।
ডাঁক্টব খাবম্ভমে কহলে ছলাহ মামূলী আঁপরেশন হোগা, সে সহী নৈ ভেল।
কহলে ছলাহ জে মামূলী খর্চমে সভ ভ' জাএত সেহো গলত সিদ্ধ ভেল।
তেঁ খারঁ জে ও রিনা জাঁচক খাধাব নেনে মনেবিযাক দরাঁগ দ' দেরঁ' কহৈত ছলাহ, ওা সনাহ রিশ্বসনীয নৈ নাগল।
নোকবী খা খস্পতানক চক্কবমে জমাএ সেহো পরেশান ভ' গেল ছলাহ।
হম সভ ঝাঁরঁগ ছোড়ি দেরাঁক নির্ণয নেলহুঁ খা ২৯

मणक' रसन्तुक संग हम दुनू गोटे म्ंरॅगसँ प्रस्थान कय ३० क' बायप्वब पहुँचि गेनहुँ।
बाघोप्वब था म्ंरॅगसँ रसन्तुक समाचाव जनरॉक नेन संपर्क मोगत बहन।
रॊखाव कहियोक' थारिंए जागत छननि।
बायप्वबमे १३ जूनक' डा. गोयनसँ संपर्क कएन गेन।
ओहो मनेबियाक दरॉगक प्रयोगक सनाह नै देननि।
१७ जून क' यूविन कल्चव टैस्ट तिरावी पैथोनॉजीमे भेननि।
२१ क' यूरोनोजिस्ट डा.शाहसँ संपर्क कएन गेन।
चंडीगढ़मे छनाह प्रा.गंगानंद ऩा, हुनक जेठ रॉनक डा. रिरेकानंद ऩा पी.जी.थाग.मे
छनखिन। हुनका सभसँ सेहो संपर्क कवैत बहनहुँ।
गंगा रॉबू थधिक कान समाचाव पूछैत बहैत छनाह था प्रगतिक जिज्ञासा कवैत छनाह।
डा.साहेबॅक सनाहसँ नोफ्लॉक्स देन गेननि।
रॊखाव कम भ' क' फेव रॅठि जागत छनैक।
बायप्वबक डॉक्टैव दिनीप ऩा था डा. संदीप जैनसँ सेहो संपर्क कएन गेन।
डा.सांत्वना दास ओत' १ जुनाइक' मनेबियाक नेन जाँच भेननि। विपोर्ट निगेटिव एनै।
११ जुनाइक' रूपवेना एक्स-वे क्लिनिकमे थाग.री.यू.टैस्ट कवाओन गेननि।
एहि टैस्टसँ ज्ञा पता चनन जे म्ंरॅगमे भेन ऑपवेशन सफन नै भेननि था जे समस्या छनै से ओहिना बहि गेन छै।
थाॅ एना किए भेनै, से विचाव कवरॉक समय नहि बहि गेन छन। थस्पतानक दोख ताकिक' किछ समाधान

नहि भ' सकैत छल। शीघ्र विकल्पक खोज करबाक छल।

१४ क' गंगा बाबूसँ संपर्क केलहुँ आ अविलम्ब चंडीगढ़ जेबाक निर्णय लेलहुँ। हमरा लागल जे निदान लेल चंडीगढ़ पहुँचब आवश्यक अछि।

हम अपन मुख्य प्रबंधक आ नव आंचलिक प्रबंधक महोदयकें सभ बात कहलियनि, अवकाश स्वीकृत भ' गेल। मुख्य प्रबंधक आर.जी.अग्रवाल सर चंडीगढ़सँ किछु दिन पूर्व आएल आ कर्नी शाखामे पदस्थापित प्रबंधक सरदारजीसँ गप क' क' किछु अवधि हेतु चंडीगढ़मे हमरा सभक आवासक व्यवस्था करबा देलनि।

हम सभ १७ जूनक' वायुयानसँ प्रस्थान क' क' २० क' चंडीगढ़ पहुँचि गेलहुँ।

हम सर्व प्रथम आवासपर जाक' गंगा बाबूसँ भेंट केलहुँ। हुनकासँ भेंट भेलाक बाद हम चिन्तामुक्त भ' गेलहुँ।

ओ हमरा संगहि पी. जी. आइ. गेलाह। अपन पुत्र डा.विवेकानंद झासँ भेंट करौलनि। डॉक्टर साहेबें एकटा पत्र देलनि यूरोलोजिस्ट डॉक्टर सिंहजीसँ संपर्क करबाक हेतु।२२ क' डॉक्टर सिंहसँ संपर्क भेल। ओ सभ रिपोर्ट देखलनि आ सही निदानक दिशामे उपचार आरम्भ भ' गेल।

१३ अगस्तक' वसन्त अस्पतालमे भर्ती भेलीह।

२३ क' ऑपरेशन हेबाक छलनि किन्तु सवेरे १०३ डिग्री बोखार रहबाक कारण ओहि दिन ऑपरेशन स्थगित कएल गेलनि।

३ सितम्बरक' ऑपरेशन भेलनि।

४ क' दुपहरमे डॉक्टर मंडल एलाह त कहलनि,'समस्या

का निदान मो चुका है। '
चंडीगढ़ अस्पतालमे कम–सँ–कम लोकसँ काज चलाबऽ चाहैत छलहुँ। तेँ किनको एबाक लेल नहि कहैत छलियनि, तथापि दिल्लीसँ हमर भागिन परन आ अमन रेबा–रेबी चंडीगढ़ पहुँचि हमरा सबहक सहायता केलनि।
हम २६ सितम्बरकऽ एसगर चंडीगढ़सँ प्रस्थान कय २+ कऽ बापस्व पहुँचलहुँ।
७ अक्टूबरकऽ रसन्त आ हुनक माए ट्रेनसँ अमनक संग चंडीगढ़सँ दिल्ली गेलीह आ १३ कऽ परन संगे दिल्लीसँ बापस्व पहुँचैत गेलीह।
डॉक्टर साहेबक सलाहक अनुसार हम सभ फेर एक बेर चेक करबएबाक हेतु २४ नवम्बरकऽ पी जी आग चंडीगढ़ गेलहुँ, २७ कऽ डॉक्टर साहेबसँ संपर्क कएल गेल, आग री यू टैस्ट भेलनि। रिपोर्टक अनुसार दुनू किडनीक फंक्शन नार्मल छलनि।
२७ कऽ पी जी आगमे डॉक्टर मंडल ६ मास प्रिगनेंसी रोकबाक आ नीक डॉक्टरक देख–रेखमे बच्चाक जन्म सुनिश्चित करबाक सलाह दैत बापस्व घुरबाक अनुमति देलखिन।
हम २९ कऽ एसगर बापस्व पहुँचि गेलहुँ।
बसन्त माएक संग दिल्लीमे दू–तीन दिन सचीक (हमर बहिन) ओतऽ आ करीब एक मास हमर अनुज ललनजीक डेरापर रहलीह। २० दिसम्बर कऽ ललनजीक पुत्रक जन्म भेलनि।
रिरेक(पुत्र) २२ कऽ भोपालसँ दिल्ली गेलाह आ २००७ मे २ जनवरीकऽ माए आ बहिनक संग बापस्व पहुँचलाह।

রসন্ত জাহি সমস্যাসঁ গত আঠ মাসসঁ পীড়িত ছলীহ ওহিসঁ মুক্তি ভেটৈননি।
রোঁখাব এনাগ বঁদ ভ' গেননি আ বহ্ত জন্দী সামান্য স্বাস্থ্য প্রাপ্ত ক' নেননি।
অপন দুখ নোককেঁ বঁড় ভাবী নগৈত ছৈক, নোক সোচৈত অছি গা দুখ হমবে কিএক ভেন, মুদা জখন অনকব দুখ নোক দেখৈত অছি তখন অপন দুখ ছোট নাগ' নগৈত ছৈ।
হমব সবঁহক দুখ এহেন ছন জকব নিদান ভেন, মুদা কতেক পবিচিত নোকক সংগ এহেন দুর্ঘটনা ভেননি জে ককবো কিছু কবঁবাক অবসবে নহি ভেটনৈ।
বাযপ্ববক ক্ষেত্রীয প্রবঁঙ্কক অপন পনীক হড্ডী সম্বন্ধী বোগক গনাজ হেত্ত ভেনূব গেন ছনাহ, অস্পতানক ববঁডাপব পনীকেঁ ব্হীন চেযবসঁ নীচাঁ খসৈত দেখি হ্নক হৃদয গতি বঁদ ভ' গেননি, নহি বঁচি সকনাহ (৩০.৯.২০০৩)। প্বত্র মেডিকনমে পঢৈত ছনখিন, একটা বেটী হমাবি ছনখিন।
আঁচনিক কার্যানযমে চপবাসী ছনাহ মোহন যাদব। এক দিন আঁফিস নৈ এনাহ, পতা চনন বীমাব ভ' ক' অস্পতান গেন ছথি। দোসব দিন পতা চনন নৈ বঁচনাহ(১২.০৮.২০০৯)। ঘবমে পনী আ অবোঁধ বঁচা সভ ছননি।
আঁচনিক কার্যানযমে একটা অধিকাবী ছনাহ নান মোহন পটেন। নীক করি ছনাহ,চিত্রকাব ছনাহ,হমব প্রিয মিত্র ছনাহ। ভিনাগমে আবাস ছননি, ওতহিসঁ মোটব সাগকিনসঁ বাযপ্বব অবৈত ছনাহ আ সাঁঝমে ভিনাগ ঘ্বি জাগত ছনাহ। এক সাঁঝ একটা বঁসক চপেটমে আবিঁ গেনাহ, নহি বাঁচি সকনাহ।

হমৰ সাঢ়ূক ছোট ভাএ উঁদয চন্দ্র ঝা ৰাঁচীমে ডী.এস.পী. ছলখিন। একটা আক্রাশিত ভীড়কেঁ শান্ত কৰবাঁক প্রযাসমে গেল ছলাহ। ক্যা পাথৰ চলা দেলকলি, মাথমে লগললি, নহি ৰাঁচি সকলাহ।

২৬ দিসম্বৰ(২০০৪)ক' সবেঁবে ৬.৩০ বজে হিন্দ মহাসাগবমে বিনাশিকাবী ভূকংপ এলৈ। এহিসঁ উঁঠল তূফানী লহবিক কাবণ দক্ষিণ পূর্ব এশিযাক ভাবত সহিত আঠটা দেশমে তবাঁহী মচি গেলৈ। সোলহ হজাবসঁ বেঁসী লোক মবি গেলাহ আ হজাবো লাপতা ভ' গেলাহ। ৪০ ফীট তক উঁচ সমুদ্রী লহবি ৭৩০ কিলোমীটব প্রতি ঘংটাক বফ়্তাবসঁ তটীয শহবমে ঘ্সি গেলৈ।

জাহি সমযমে হম সভ কোলো কষ্টমে বহৈত ছী, ওহী সময কতেক লোক কেহেন-কেহেন কষ্টমে বহৈত অছি তকব পতা কহাঁ চলি পবৈত ছৈ। কিছু পতা চলিতো ছৈ ত ওহলে লোকক জিনকাসঁ কোলো সম্বন্ধ বহৈত ছৈক। কিছু লোকক স্থিতিক পতা অখবাঁব আদিসঁ চলৈত ছৈক। বহ্ত লোকক দ্র্দিনক বিষযমে কমে লোককেঁ পতা চলি পবৈত ছৈক।

সপতা-বিপতাক কথা আ বসন্তক জীবন :

মাএকেঁ সপতা-বিপতাক কথা কহৈত স্বললে ছিযলি।
কথা কহৈত-কহৈত কতেক বেঁব কলৈত ছলীহ।
স্বললিহাবি সবঁহক সেহো এহলে হাল বহৈ ছললি।
বাজা-বালীক জীবলমে হর্ষ-বিষাদ-হর্ষ, স্ব্খ-দ্খ-স্ব্খ, সম্মান-অপমান-সম্মানক কথা অছি।
কথা কহৈ বালী কথাক অন্তমে ওহো কহৈত ছথি জে বাজা-বালীক জীবলমে জে আবস্তমে আ অন্তমে ভেললি সে সভকেঁ হোও আ জেহেন বীচমে ভেললি তেহেন

ककरबो नहि होएत।
कथा ओ कहैत अछि जे दुर्दिनमे अपनो लोक सभ संग छोड़ि दैत छैक। ओदा हमरा लगैत अछि जे दुर्दिनसँ निकलबामे अपन आसेपासक संग बहुत लोकक स्नेह,शुभकामना,सहयोग आ आशीर्वादिक आवश्यकता होइत छैक।
ओहिमे एक बाति हमरा सभकेँ कहल गेल, रोआब कम होएतै ने छलै, भेल जे बेटी आब नै बाँचत। जमाए सेहो कान' लगलाह, ओदा फेर बेह हमरा सभकेँ भरोस देलनि, ओ सभ किए कहैत छथि, हम हिनका मर' नै देबनि चाहे जे खर्च होएत। जमाएक बातसँ बल त भेटैत, ओदा चिन्ताक बात छल जे जखन ऑपरेशन भेलाक बादो रोआब अहिते छै आ डॉक्टरकेँ सेहो नहि बुझना पड़ल छलनि तखन ठीक हेतै कोना,ओहि बाति दू बेर स्पांजिंगक बाद रोआब कम भेलापर खून चढ़' लगलै। ओहि बाति हम सभ अस्पतालेमे रहलहुँ, ओझाजीक दूटा संगी सेहो अस्पतालमे रहि हमरा सभकेँ सहयोग करैत रहलाह। ओझाजी दिनमे ऑफिस आ बातिमे अस्पतालमे रहैत छलाह। पाइ सेहो बहुत खर्च भेलनि। चंडीगढ़ जेबाक निर्णय लेलहुँ त बीस हजार रुपैया पठा देलनि। किछु अवधिक बाद फेर पन्द्रह हजार पठा देलनि। अधिक काल संपर्क करैत हाल-समाचार पुछैत रहैत छलाह।
बाघोपुरसँ समधि, समधिन,रसन्तक ननदि-ननदोसि सभ सेहो संपर्क करैत रहैत छलाह। समधि-समधिन बाबा धामक कबुला सेहो केलनि।
हमर मामिन भाए ललनजी दिल्लीमे आजादपुर मंडीमे

एकटा साधारण नोकरी करैत छलाह। छओ बरखक एकटा कन्या आ पत्नी संग रहैत छलाह। पत्नीकेँ सेहो मदतिक आवश्यकता छलनि, ताहि लेल माए आबि गेल छलखिन। ललनजी शारीरिक रूपसँ मदति कर' चाहैत छलाह, मुदा हम बुझैत छलिऐक जे ओ मदति करबाक स्थितिमे नहि छलाह। फोनपर समाचारसँ अवगत करबैत रहैत छलियनि।
सभसँ छोट भाए रतनजीक जीवन अस्त-व्यस्त भ' गेल छलनि। विवाह क'क' पत्नीक संग दिल्लीमे जीवन-यापन कर' चाहैत छलाह। फिजिक्ससँ एम.एस.सी. आ बी. एड. केने छलाह। माएक नामपर एकटा कोचिंग सेन्टर खोलने छलाह। एक बेर रस्तामे किछु बदमास सभ किछु टाका छीनि लेलकनि। एक दिन पियासलमे कोनो फोटोकॉपीवला दोकानपर धोखासँ कोनो तेहेन चीज पिया गेलनि जे अस्पतालमे किछु दिन भर्ती रह' पड़लनि। एहि सभसँ डेराबलाह त पत्नी ख़तम भ' गेलखिन। दिल्लीसँ मोह भंग भ' गेलनि। किछु मास हमरा सबहक संग रायपुरमे रहि बादमे गाम ध' लेलनि। अपनेसँ भानस-भात करैत जीवन-यापन लेल शिक्षकक नोकरीक प्रयासमे लागि गेल छलाह। बादमे दोसर ठाम विवाह भेलनि, ओहो पत्नी छतपरसँ खसि पड़लखिन। अपन दुखसँ डेराबलाह त वसन्तक दुखक जानकारी प्राप्त भेलापर शारीरिक रूपसँ मदति करबाक ईच्छा प्रगट केलनि। हम हुनका अपनहि लक्ष्य दिस सक्रिय रह' कहलियनि। ओहो सभ अधिक काल हमरा सभ लेल चिन्तित रहैत छलाह, वसन्त स्वस्थ भ' जाथि ताहि लेल दुर्गा महरानीसँ कबुला केने छलाह।
हमर मामा पटनामे नोकरी करैत छलाह, अपने तीनटा

পুত্র–পুত্রীক পঢ়াইক খর্চমে পরেশান রহৈত ছলাহ, তথাপি জেনা–তেনা পন্দ্রহ হজার রুপৈয়া পঠা দেলনি। ফোনসঁ লগাতার সংপর্ক রখৈত শুভকামনা, সহয়োগ আ আশীর্বাদ প্রেষিত করৈত রহলাহ।
পটনাসঁ সাঢ়ূ, জেঠ সারি, হুনক পুত্র,পুতোহু সভ গোটে সেহো সংপর্ক করৈত রহৈত ছলাহ।
লদারীসঁ হমর সম্বন্ধ, সার ,সরহোজি,হুনক পুত্র–পুত্রী সভক শুভকামনা প্রাপ্ত হোইত রহৈত ছল।
প্রো. গংগা রায় অপন বৈংকক এ. টী. এম. কার্ড দ’ দেলনি, পাসবর্ড কহি দেলনি।
ও অপন আ অপন পুত্র ডা.বিবেকানংদ ঝাক প্রত্যক্ষ আ অপ্রত্যক্ষ সহায়তাসঁ নিরংতর হমর আমেবল বঢ়বৈত রহলাহ। যূরোলোজিস্ট ডা. সিংহ আ ডা.মংডল দ্বারা বিশেষ ধ্যান রখবায়বামে সদৈব হুনক সহয়োগ প্রাপ্ত হোইত রহল। ও সভ দিন অস্পতাল আবি বসন্তকেঁ দেখি জাইত ছলাহ, স্থিতিক সমীক্ষা করৈত ছলাহ আ বসন্তক মনোবল বঢ়বৈত রহৈত ছলাহ। হুনক পুত্র ডা. বিবেকানংদ ঝা এখন বিশ্ব প্রসিদ্ধ কিডনী রোগ বিশেষজ্ঞ ছথিন। হমর সবহক সৌভাগ্য অছি জে হুনকা লোকনিক স্নেহ, সহায়তা আ শুভকামনা সদৈব হমরা সভকেঁ ভেটৈত রহল অছি আ এখনহুঁ ভেটৈত অছি।
হমর আঁচলিক প্রবংধক মহোদয় সেহো আবশ্যকতানুসার অবকাশ স্বীকৃত করবামে উদারতা দেখৌলনি। কহনে ছলাহ, বেটী ঠীক হো জায তভী আনা, যহাঁ হম দেখ লেংগে। ও উদারতা নহি দেখৌনে রহিতথি ত ঝংবগমে ৩২ দিন আ চংডীগঢ়মে ৭২ দিন অবকাশমে রহব সংভব নহি হোইত।
আঁচলিক কার্যালয়মে একটা লিপিক ছলীহ প্রতিভা, হুনকা

भेलनि जे हमर बैंकीक स्थिति असामान्य छनि, त हमरा फोन केलनि, 'सब बैंकी को बँचाने के लिए आपको पैसे की जरूरत हो तो मुझे कहिए।' हम प्रतिभाकें धन्यवाद देलियनि, मुदा हमरा हुनक आर्थिक सहयोगक आवश्यकता नहि पड़ल।
आँचलिक कार्यालयमे हमर मुख्य प्रबन्धक आर. जी. अग्रवाल सब कहैनी शाखाक प्रबंधककें कहिक' चंडीगढ़मे हमर आवासक व्यवस्था सुनिश्चित करा देने छलाह।
सेन्ट्रल बैंक ऑफ़ इंडिया,चंडीगढ़ शाखाक वरिष्ठ प्रबंधक किछु दिन लेल एक कोठलीक आवास उपलब्ध करबामे सहयोग केलनि।
मधुबनीसँ मोद नारायण झाजी सेहो सम्पर्क केने छलाह।
एहि तरहें प्रत्यक्ष अथवा अप्रत्यक्ष रूपसँ बहुत गोटेकें स्नेह,सहायता आ शुभकामना प्राप्त भेल। एहिसँ सफता– विफताक कथाक ओ सन्देश जे दुर्दिनमे अपनो लोक सभ दूरी बना लैत छैक, हमरा सही नहि लगैत अछि।
हमरा लगैत अछि जे ओहि कथाक अभिप्राय ई भ' सकैत अछि जे यदि एहनो स्थिति जीवनमे आबय त निराश नहि हेबाक चाही, अपन कर्ममे लागल रही आ नीक दिनक आशा आ प्रतीक्षा करी।
बँचन जीक एकटा गीत छनि, 'साथी, साथ न देगा दुख भी।'
चिन्तक लोकनिक एहि कथ्यक हम समर्थन करैत छी जे जखन एकटा कोनो रस्ता बन्द होगत छैक त अस्तित्व कोनो दोसर रस्ता खोलि दैत छैक।
वसन्तक गलाज हेतु एम.जी.एम. हॉस्पिटलक चुनावक निर्णय गलत सिद्ध भेल, मुदा पी. जी.आइ. चंडीगढ़

जेर्वाक निर्णय एकदम सही सिद्ध भेल।
रसन्तक दिन घुरलनि।
माए संगे ६.७.२००७ क' गाम पहुँचलीह।
सरा नाथ महादेवक पूजाक आयोजन २२.०३.२००७ क' पूर्ण भेल।
बतनजी जे कर्त्ता केने छलाह से पूर्ण कएल गेल।
स्मर्गसँ ओझाजी गाम गेलाह आ रसन्तकें संग लेने १४.०७.२००७ क' स्वर्ग पहुँचलाह।
ओही साल १७ अक्टूबरक' बापबमे दुनू गोटेकें प्रसन्न देखलनियनि त हर्ष भेल।
दीयाबातीक प्रात २ नवम्बरक' भिलागसँ बीणा आ मिश्रजीक संग अशोक बाबू (हमब जेठ साढ़ूक छोटे पुत्र) पत्नी नीलम आ पुत्र अमलक संग डेबापब एलाह।
७ नवम्बरक' ओझाजी स्मर्ग गेलाह। रिरेक भोपाल गेलाह।
हमब साहित्यिक गतिविधि :
हमब साहित्यिक गतिविधि बापबमे बहुत सीमित बहल।
बाधाकृष्ण बाबू ओत' ३ फबबबी २००२ क' 'मिथिलायतन' गोष्ठीमे भाग लेलहुँ।
मैथिलीमे एकटा गीत लिखलहुँ जे 'मिथिलायतन' पत्रिकामे छपल।
२०.०९.२००३ क' प्रगतिशील लेखक संघक सभाक उँदघाटन डा.नामरब सिंह द्वाबा भेल छलै। हम उँपस्थित भेल बही।
आदबणीय नामबबजीक दू पाँती मोन अछि :
'भाओचाबा का तो मतलब यै न होना चाहिए
हम उँन्हें भाओ कहें ओब रे चाबा स्मने।'
२१ क' सेहो कोनो सन्दर्भमे कहने छलाह :

‘ सरॅ हमारे चाहने रहने हैं, मेरा कोनो नहीं
मैं बह बहा हूँ देशो में उँर्दू की तरह। ’
३०.०१.२००६ क’ शोभाकान्त रॉयॅ ओत’मैथिली दिरस मनाओल गेलै।
सवयूकांत रॉयॅ मुख्य अतिथि आ जीरेन्द्र नाथ ठाकुर अध्यक्ष छलाह।
प्रा. अरुण कुमार झा,शोभाकान्त रॉयॅ आ हम कार्य- पाठमे भाग लेलहुँ।
हम प्रस्तुत केले रही गीत :
घरेकें मन्दिर रॅनाउँ

रॅनाउँ हे यौ कनियाँ
घरेकें मन्दिर रॅनाउँ।
कखनहु घर अन्हार रहय नहि
अखण्ड ज्योति प्रेमक जराउँ।
गमकय भरि घर-आङन गम-गम
रॉतेकें रॅनी रॅनाउँ।
हो सिनेह मनमे सभ जन लय
आसक अक्षिजन चढ़ाउँ।
धूप-दीप-नैरेद्य हो करुणा
सेराकें पूजा रॅनाउँ।
सास्र-ससुर छथि देरी-देरता
श्रद्धासँ माथा झुकाउँ।

अध्यक्ष जी उँद्गार व्यक्त केलनि जे एहि गीतक एक हजार प्रति छपाक’ रॅटौक द्विरागमन कान देरॉक हेतु बाथक व्यरस्था कएल जाएत।
१२ फबरॅरी २००६ क’ सरस्वती पूजाक अरसरपर

শোভাকান্ত ঝাঁঝূক ওত' হম দুনূ গোটে গেনহুঁ। হম আ শোভাকান্ত ঝাঁঝূ করিতা পঢ়নহুঁ, গংদ্রকান্ত জী গীত গৌননি।

১৬ ক'নেতাজী স্বভাষ স্টেডিযমমে আযোজিত পুস্তক মেনাক উঁদঘাটনমে নেখিকা তসনীমা নসবীনসঁ অংগ্রেজীমে হুনক ভাষণক ঝাঁদ হুনক রঁগনা করিতা আ ওকর হিন্দী অনুরাদ সুননহুঁ।

১+ জ্নাগক' প্রফুল্লজী সপরিরার এনাহ আ তীনটা পোথী দেননি জে দরভংগাসঁ অননে ছনাহ :

কেদার নাথ চৌধরী নিখিত 'চমেনী রানী' আ সোমদেরজী নিখিত 'সহসম্বাখী চৌকপর' ওর 'সোম পদারনী'। নীক নাগন। 'চমেনী রানী'পর সমীক্ষা নিখনহুঁ আ প্রফুল্লজীক মাধ্যমসঁ নেখককেঁ পঠৌনিযনি।

হুনকাসঁ ২.৯.২০০৯ক' ফোনপর গপ সেহো ভেন। ও হমর সমীক্ষা পঢ়ি ক' আ সূনিক' কহননি, 'হমরা পুরস্কার ভেটি গেন।'

জগন্নাথ ধামক দর্শন :

+ জ্নাগ ২০০৯ ক' করীব ২৪ ঝঁরখক ঝাঁদ প্রাচীক শৈক্ষ সুননহুঁ। কাঠমাঁড়ূমে একটা গীতক পোথী (গীতক ফুনরারী)মে হমর গীত সভ দেখননি। ঝঁড় াঁদামে বহ জাগ ছথি।

গঁজিনিযর পতি অধিক কান রিদেশমে বহত ছথিন। হুনক প্রথম রিরাহক একটা ঝাঁনক আগ আগ টী ক'ক' হিন্দুস্তান নীররমে শিকাগোমে ছথিন, অরিরাহিত ছথিন। গঁজিনিযর কন্যাণী রিরাহিত ছথিন।

কিছু দিনক ঝাঁদ হুনক পতি ঝাজীসঁ সেহো গপ ভেন। পূর্র নির্ধারিত কার্যক্রমক অনুসার প্রাচী ১৭.০৯.২০০৯ ক' ১২.১৯ ঝঁজে রাযপুর জংকশনপর উঁতরনীহ। সংগক যাত্রী

সভ সামান উতাবি দেনকনি।
কপাবপব ত্রিপ্বল্ড চানন, ৰাঁহিমে রুদ্রাক্ষ,কেসবিযা বংগক রস্ত্রমে নীক নগনীহ প্রাচী।
দূ প্বত্রী খা এক প্বত্রক মাএ প্রাচী, ভগরানক ভক্তিক বংগমে বংগন প্রাচী।
জেঠ প্বত্রী নন্দিনী রিশাখাপতনমমে কোনো ৰৈংকমে কাজ কৰৈত ছথিন। বাযপ্বসঁ প্বী হোগত রিশাখাপতনম জেৰাক ছনি।
খাঠটা জ্যাতির্লিংগ দর্শন ভ' গেল ছনি। কখনো খযোধ্যা, কহিযো নীনকংঠ ঘ্মৈত বহৈত ছথি।
মৈথিলী সেহো স্টেশন গেল ছলীহ।
ৰড় া বাতি ধবি সভ গোটে গপমে ৰাঝল বহলহুঁ।
৪ ৰজে ভোবে উঠি স্নান খাদি কএ পূজাপব ৰৈসি গেলীহ।
বরি দিন বহৈ। ১০ ৰজেসঁ হ্নক প্বত্রী বাগিনীক ভবত নাট্যমক কার্যক্রম সী ডী প্লেযবক সহাযতাসঁ দেখৈ গেলহুঁ।
প্রাচীক সংগমে ৰড়কা মোড় া ছলনি জাহিমে পূজা–পাঠক ৰহ্ত সামানক সংগ একটা হবস্কনিযাঁ সেহো ছলনি, ওহিপব গীত গারি ক' সেহো স্বনৌননি।
দোসব দিন মৌনমে বহলীহ ভবি দিন। আঁফিসসঁ এলহুঁ তকব ৰাঁদ সাঁঝমে ৰাঁজৰ শ্বরু কেলনি খা ২.৩০ ৰজে বাতি ধবি গপ হোগতে বহল।
২০ক' স্নান কএ পূজা পব ছলীহ ত হমবো সভকেঁ খপন প্বী যাত্রামে সংগ চলৰাক খাগ্রহ কেলনি।
দিব্যতাক তেহেন খাকর্ষণ প্রাচীমে রিদ্যমান ছলনি জে কিছএ ঘংটামে খাকর্ষণক কেন্দ্র ভ' গেল ছলীহ। একটা পত্রকাব সেহো খারিক' সাক্ষাকোব খা ফোটৈ নেলকনি।

हमरा डी.जी.एम. साहेबँ अमरावती शाखा कोनो काजसँ किछु दिन लेल जेबाक हेतु कहने छलाह, हम प्राचीकेँ कहलियनि जे हमरा दोसर ठाम ऑफिसक काजसँ जेबाक अछि ।
प्राची कहलनि,अहाँ फोन करियौ, छुट्टी भेटि जाएत ।
हम रविन्द्र प्रबंधक,कार्मिककेँ फोन केलियनि, ओ कहलनि अहाँ जा सकैत छी,हम कोशिश करब जे अहाँकेँ अमरावती नै जाए पड़ए। हमरा जे काज असंभव लगैत छल से एते आसान कोना भ' गेलै, पता नहि। एहिमे प्राचीक पूजा-पाठक अथवा विचार-तरंगक कतेक योगदान छल से नहि बूझि सकलहुँ ।
ट्रेनमे आरक्षण नै भेल ।
प्राची कहलनि,कोनो बात नै, हमर एकटा टिकट अछि, ट्रेनमे जगह भेटि जाएत । हम सभ हुनका आग्रहपर ट्रेनमे चढ़ि त गेलहुँ, मुदा डर बनल जे बर्थ नै भेटैत त कोना जाएब। मुदा प्राचीक भेष-भूषाक कमाल छल जे बिना कोनो पूर्व तैयारीके हम सभ आरामसँ पुरी पहुँचि गेलहुँ ।
पुरीसँ पहिने एकटा पंडाजीसँ गपक'क' प्राची ओत'रहबाक, आरती देखबाक, दर्शन, प्रसाद,बिना प्याज-लहसुनके भोजन आदिक व्यवस्था सुनिश्चित क' लेलनि ।
नरेन्द्र कोना लग स्वस्तिक लॉजमे रहबाक व्यवस्था भेल ।
दोसर दिन बसँससँ कए ठाम घूमै गेलहुँ ।
तेसर दिन भोरे उठि स्नान आदिक बाद मन्दिर जाक' आरती देखलहुँ,लगसँ जगन्नाथ भगवान,सुभद्रा माता आ बलरामजीक दर्शन भेल ।

৯.३० ৰঁজে নীনাঁচন এক্সপ্রেসসঁ খ্‌বদা স্টেশন গেনহুঁ।
মঠ মোেনমে রিনা প্যাজ-নহস্বনক ভোজন নীক নাগন। ৰঁচী ওহি দিন খীবা খাক' বহনীহ। + ৰঁজে বাতিমে প্রাচী রিশাখাপতনম নেন ট্রেন পকড়ননি। হম সভ রিনাসপ্বব ৰনা গাড় ী পকড়ি ২৪ ক' বাযপ্বব পহ্‌চি গেনহুঁ।
হম ত এক ৰেব প্বী গেন বহী, ৰঁচী নৈ গেন ছনীহ। ভবিসক হ্নকে নেন গ যাত্রাক খকস্মাত খাযোজন ভেন। খস্তিত্বক নেন কখনো কোনো খাযোজন খসংভর নহি ছৈক।
প্রাচী কহনে ছনীহ খাৰ খহাঁ খপন প্বত্র খা দোসব প্বত্রীক রিরাহক চিন্তা ছোড়ি দিয' কিন্তু সে কহাঁ ভেন।
ৰাঁদমে চাবি-পাঁচ ৰবখ পহিনে সেহো সংপর্ক কেনে বহথি,ক্ষদা তকব ৰাঁদ কএ ৰবখসঁ সংপর্ক নহি খছি। কী পতা কোন স্থিতিমে ছথি প্রাচী, কোনা ছথিন ঝাজী খা সভ ধিযা-পূতা।
নীকক খাশা কবৰাঁক চাহী।
খাশা কবৈত ছী সভ গোষ্ঠে জত' ছথি, নীকে ছথি,জহিযা ভেষ্টতীহ, প্রসন্ন দেখৰনি।

বাযপ্ববসঁ জৰনপ্বব :

বাযপ্ববমে চাবি ৰবখ খা খাঁচনিক কার্যানিযমে নগভগ তীন ৰবখ ভ' গেন ছন। হমব স্থানান্তবণক সময খাবি গেন ছন। হমবা জৰনপ্ববমে মিনৌনীগংজ শাখা খথরা খগ্রণী ৰৈংক কার্যানিয দ্‌নূমে একষ্টা চ্‌নৰাঁক ছন। শাখাক কাজক খন্বভর ত ভেন ছন, খগ্রণী ৰৈংক খধিকাবীক কাজক ব্যারহাবিক খন্বভর নহি ছন। একষ্টামে শাখাক জমা-খগ্রিম-নাভক নক্ষ্যক পূর্তি

स्वनिश्चित करबाक काज दोसबमे रार्षिक साथ योजना तैयार करब, जिनास्तरीय समीक्षा रैसक सरहक आयोजन करब, प्रखण्ड स्तरीय रैसक सभमे भाग नेब, सभ रैंक आ जिना कनेक्टरक रीच समन्वय स्वनिश्चित करैत रिभिन्न योजना अंतर्गत जिनाक नक्ष्य प्राप्तिमे राधा दूर करबाय नक्ष्य प्राप्ति स्वनिश्चित करब आदि कार्य।

संयोगसँ जरनपुर अग्रणी रैंक प्ररंधकक रिरुद्ध जरनपुरक रहत गोष्ठैक शिकायतक प्रति आंचनिक कार्यानयमे आएन छन से देखि हमरा ओ अनुमान भेन जे जरनपुरमे ओ पद भंभटिया अछि। आंचनिक कार्यानयमे एकटा पूर्र पनिचित अधिकारी छनाह मिश्र जी। ओ कहननि जे एक शाखाको अपने हिसारे से चनाना आसान होगा, जिनने के सभी रैंकों का संयोजन जरनपुरमे कठिन होगा। हमरा हुनक सनाह ठीक नागन। हम मिनौनीगंज शाखाक रिष्ठ प्ररंधकक पद चुनि नेनहुँ। ओ पद कतेक भंभटिया सिद्ध हएत से त रहत रादमे पता चनन।

जरनपुर स्थित मिनौनीगंज शाखामे २४.११.२००३ क' रिष्ठ प्ररंधकक पद भार ग्रहण करबाक नेन आंचनिक कार्यानयसँ भारमुक्त भेनहुँ।

एहि अरधिमे रसन्त एम.निर.क' नेने छनीह, मैथिनी री.एस.सी.क'क' पी.जी.डी.सी.ए. केननि, एम. री.ए. करबाक तैयारी क' रहन छनीह।

रिरेक भोपानक एन आर आग इंस्टिट्यूटसँ कंप्यूटर साइंसमे इंजीनियरिंग केननि।

धिया-पूताक शिक्षाक नेन त हमर सक्रियता रहन किन्तु आमेनिर्भरताक नेन सेहो आरम्भसँ ध्यान रखराक

दिशामे हम उचित व्यवस्था नहि स्वनिश्चित क' सकलहुँ, एकर परिणाम धिया-पूताकेँ भोग' पड़लै।
हमरा लगैत अछि, हम जे क' सकलहुँ से हमर सीमा छल।
सभकेँ आँखिसँ देखैत छिऐक हमरा ओतेक एकटा उपलब्धि लगैत अछि, ओहिसँ बेशी जे किछु देखैत छी तकरा अस्तित्वक प्रसाद बुझैत छी।
पटना / १४.०२.२०२२

(२६)

मिलौनीगंजसँ गोरखपुर धरि
२४.११.२००३ क' हम जरँनपुर स्थित मिलौनीगंज शाखामे कार्य- भार ग्रहण केलहुँ।
पूर्व रविशंकर प्रबंधक पी.जी.कांगे दू दिन पहिने भारमुक्त भ'क' चलि गेल छलाह।
शाखामे दूटा सहायक प्रबंधक(कर्ण जी आ गोपालजी) एकटा प्रधान खजांची(वीरेंद्र सिंह),तीनटा सी.टी.ओ.(वीना चक्रवर्ती,प्रतिभा पटेल आ अनीता जाधव)आ रूशील सिंह बाठौर सहित तीनटा अधीनस्थ कर्मचारी छलाह।
 गोपालजीक स्थानान्तरणक बाद बी.पी.पटेल, प्रबंधकक पदपर एलाह आ कर्णजीक स्थानपर आर.के.कपूर एलाह। कर्णजी बिहारक छलाह, पटेलजीक घर जरँनपुरसँ किछुए दूर छलनि। कपूरजीक घर जरँनपुरमे

ছলনি। সী টী ও সভ সেহো জরঁনপ্পবমে বহৈত ছলীহ।
শাখা রঁজাবক রঁীচ প্রথম তনপব ছনৈক।
ক্ষেত্রীয কার্যালয গেনহুঁ। গোবখপ্পবমে ছনৈ। চাহব সাহেরঁ (ক্ষেত্রীয প্ররঁধক), জৈন সাহেরঁ (সহাযক ক্ষেত্রীয প্ররঁধক) ওব খন্য খধিকাবী
ওঝাজী,নন্দশ্বিবজী,রর্মাজী,চমোনী জী,খনিন সিন্হা সভ গোটেসঁ ভেঁট ভেন।
ওঝাজী হমব পূর্ব পবিচিত খধিকাবী ছনাহ। সদব রাঁজাব বাযপ্পব শাখাসঁ স্থানান্তবিত ভ' ক' খাএন ছনাহ।
জরঁনপ্পবমে রঁৈকক খন্য শাখা সভ ছনৈ নেপিযব টাউন, গঢ়া,
সিটী,এম.খাগ.সী.খাগ.,এম.পী.এচ.রী.গোকনপ্পব,রিঁনহবী খাদি। সময-সমযপব সমীক্ষা রঁৈসকমে সভ শাখা প্ররঁধক এক ঠাম জমা হোগত ছনাহ।
পন্দ্রহ খগস্ত খা ছব্বীস জনরবীক' ক্ষেত্রীয কার্যালযমে সভ শাখাক প্ররঁধক খা খন্য খধিকাবী-কর্মচাবী সভ সেহো জমা হোগত ছনাহ খা ঝংডোত্তাননমে ভাগ নৈত ছনাহ।

খারাস র্যরস্থা :
হম এসগব পন্দ্রহ দিন বসন চৌক নগ হোটৈন সমদবিযামে বহনহুঁ। দিনমে ভোজন মিনৌনীগংজ নগ কোনো হোটৈনমে খা বাতিমে হোটৈন সমদবিযামে খথরা পঁচরটীমে করৈত ছনহুঁ।
রাঁদমে দমোহ নাকা নগ শান্তিনগবমে এক কোঠনীক একটা ডেবা নৈনহুঁ।
ওা ডেবা রঁৈকক গঢ়া শাখাক প্ররন্ধক খগ্ররান সাহেরঁক

रँहिन–रँहिनोक छलनि। पविराव बायप्ववमे छल,हमवा एसगव जाधवि वहरौंक छल, ताधवि खही खारासमे वहलहुँ।

रँादमे रिजयनगवमे पविरावक संग वह' नेन एकटा घव भेटैन।

ओ घव भावतीय स्टेट बैंकक सदस्य ओम बाज बुनबुनक छलनि। ओ ड्रिप्लेक्स छलैक। जरँनप्ववमे जाधवि वहलहुँ ओही घवमे वहलहुँ। ओहि ठाम कनिए दूवपव महादेरक एकटा रिशाल मूर्ति छलि। कहियोक' ओहि ठाम जागत छलहुँ, नीक नगैत छल।

ओहि घवसँ किछु दूवपव हमवा शाखाक प्रधान खजांची रीवेंद्र सिंह जीक खपन घव छलनि। एसगव छलहुँ त ओ खधिक कान खपने ओत' भोजन कवा दैत छलाह, मोटैन नै जाए दैत छलाह। भोजनक रँदना कोनहुँ रूपमे हम हुनका उँपस्थित कव' चाहलहुँ त ओ रिनम्रताक संग खस्वीकाव क' देलनि।

प्रथमेशक जन्म :

बायप्ववमे पाण्डेय नर्सिंग होममे २००६ मे २४ जनरवीक' रसन्त भर्ती भेलीह। २६ क' ३. रँाजिक' एक मिनटपव साँझमे प्रथमेशक जन्म भेलनि। हम जरँनप्ववमे वही। ओहि समय बायप्ववमे प्रफुल्लजी खा हुनक पत्नी खारश्यकतानुसाव उँपस्थितिसँ सहायता केलखिन।

३१ जनरवीक' रँचाक छठिहाव भेलै। हमहुँ जरँनप्ववसँ बायप्वव पहुँचलहुँ। जमाए ह्मरँगसँ एलाह। रिरेक भोपालसँ एलाह। ओहि खरसवपव ओझाजीक खर्चसँ खा प्रफुल्लजीक निर्देशनमे खारासक छतपव भोजक खायोजन भेल जाहिमे ३.२ गोटे सम्मिलित भेलाह।

রসন্তক দ্বিবাগমন :
হমবা প্বত্রীক দ্বিবাগমনক খরসবপব গাম জেৱাক নেন খরকাশি স্বীঙ্কত নহি ভেন। হম নহি জা সকনহুঁ। রিরেক শেষ সভ গোষ্টৈক সংগ গাম গেনাহ।
হমব খন্বজ বতনজী গামমে ছনাহ। হ্নকা কিছু পাগ পঠা দেনিযনি, ও হর্নীচব খাদিক ব্যবস্থা ক' নেনে ছনাহ। হম মাস্টব সাহেৱঁ (খপন ছোটৈ সাব) কেঁ কহনিযনি জে খারশ্যতান্বসাব কিছু পাগ উঁপনৰ্ক্ক কবা দেখিন, রাঁদমে প্রতিপূর্তি ভ' জেতনি। ও সহযোগ কেনখিন। হমবা মোৱাগনসঁ সংপর্ক হোগত ছন। জেনা-তেনা ৬ মার্চক' রসন্ত প্রথমেশিক সংগ সাস্ত্বব গেনীহ। সংগমে রিরেক গেনখিন।
মৈথিনীক স্থিতি :
মৈথিনী জরৱনপ্বক শাম্ভরী ক◌ঁনেজসঁ রী.এড. কেননি। এম. রী. এ. কবরাক নেন ভোপানমে মৈষ্ট(MAT) মে সম্মিনিত ভেনীহ।
রৈঁকসঁ ঋণ স্বীঙ্কত কবৌনহুঁ।
সংগ গেনহুঁ। প্বণেমে খাগ.রী.এস.এ.খাব মে ২০০৭-২০০৯ সত্রমে নামাংকন ভেননি।

রিরেকক স্থিতি :
রিরেক কংপ্যূটব সাগংসমে গংজীনিযবিংগ কেনাক রাঁদ সী-ডৈক কোর্স কেননি।
ফ্নরঁগামে রের এক্সস কম্পনীমে সেনেক্শন ভেননি। নোকবীসঁ পহিনে জরৱনপ্বব এনাহ। ওহী বাতি পেটমে রহ্ত দর্দ ভেননি, রেচৈন ভ' গেনাহ। একটা নর্সিংগ হোম ন' গেনিযনি, কিছু দৱাগসঁ তকোন দর্দ রঁদ ভেননি, ফ্নদা খাগ রী যূ জাঁচসঁ পতা চননৈ জে ঘরেষ্টব

ओ। र्त्नैडव के जऻगंठ पव ७ mm के स्टोन छनि। डऻक्टव आॅपवेशनक सनाह देननि।
दिल्लीसँ हमव रॅहिन ओ। भागिन दिल्लीक एकटा होमियोपैथ डा.डोगवासँ सम्पर्क कवरॅाक सनाह देननि, सम्पर्क नम्बॅव देननि ओ। फोनपव सनाह न'क' दरॅाग नेरॅ' कहननि। सेह केनहुँ। आॅपवेशन नहि भेननि। फोनपव डऻक्टव डोगवासँ संपर्क भेन।
डऻक्टव साहेरॅ प्वछ्ननि नड़का पतना है कि मोटा, स्टोन रॅाएं सागडमे है कि दाएं सागडमे, सभ रिरवण देनियनि। दरॅाग सरॅहक नाम निखा देननि :
(१)l i copodi um ३० (l i qui d)
(२) Oci mum Can –३०
द्नूक पांच–पांच बूँद ओ।धा कप पानिमे मिनाक' दिनमे चावि रॅव दस दिन तक देरॅा नेन कहननि।
दस दिनक रॅाद Epi gea mot her t i nct ure दस दिन देरॅा नेन कहननि।
भात रॅद कवरॅाक सनाह देननि ओ। प्रतिदिन पानि कम–सँ–कम २–३ नीटव देरॅ' कहननि।
एक सप्ताहमे प्रगतिक सूचना देरॅ' कहननि। जरॅनप्वक दोकानसँ दरॅाग कीनिक' देरॅ' नगनियनि। नाभ भेननि।
रॅादमे दू टा दरॅाग (१)l i copodi um ३० (l i qui d)
(२) Oci mum Can –३०
ओव पन्द्रह दिन देरॅ' कहननि, सेहो नेननि। स्वस्थ भेनाह।
रॅगॅा जाक' रेरॅ एकसमे नोकवी शृरू केननि।
नोकवी ओखनुवीमे छननि। ओत' नगमे कतह् डेबा नहि भेटैननि।

নরী ঋরঁগমে কোপবখৈবনা স্থিত রঁহিন-রঁহিনোক ডেবাসঁ ভোরে জাগ ছনাহ, জাএমে তীন ঘংটা নগৈত ছননি বাতিমে দস রঁজে ঘ্রৈত ছনাহ। ণ্ড জাএরঁ-খাএরঁ ততেক কণ্ঠপ্রদ ভেননি জে তীনো মাস নোকবী নহি ক' সকনাহ।

ও নোকবী ছোডিক' নগমে দোসব কোনো নোকবী তাক' নগনাহ। রাঁদমে কিছু খরধি ধবি একটা পাঁনিটেক্নিক কাঁনেজমে খা তকব রাঁদ ওতহি একটা গংজীনিযবিংগ কাঁনেজমে খধ্যাপনক কাজ কেননি।

নননজীক স্থিতি :

নননজী দিল্লীমে খাজাদপুব সব্জী মংডীমে নোকবী কবৈত ছনাহ।

পনৌ, পুত্রী বর্শ্মি খা পুত্র শুভমক সংগ বহৈত ছনাহ।

বতনজীক স্থিতি :

সরঁসঁ ছোটে ভাএ বতনজী ২৮.০২.২০০৭ ক' মিডিন স্কূন,রৈনাহী (জিনা মধ্রঁনী) মে শিক্ষকক নোকবী শুরু কেননি। দূ টা পুত্র ঋতুবাজ খা ধনঞ্জয খা পনৌক সংগ গামমে বহৈত ছনাহ।

কিছু মাস সাগকিনসঁ গামসঁ স্কূন জাগত ছনাহ। রঁহ্ত রাঁদমে একটা মোটৈব সাগকিন নেননি।

বোগ-শোক-সংতাপ :

দিনকব জীক 'উঁরশী'মে এক ঠাম খছি :

'বোগ-শোক-সংতাপ ধবা পব খাতে হী বহতে হৈঁ

পৃথ্বী কে প্রাণী রিষাদ নিত পাতে হী বহতে হৈঁ।'

ভবিসকে কোনো পবিবাব একব খপরাদ হ্এ। হমদ্রুঁ সভ একব খপরাদ নহি ছনহুঁ।

অপনে দাঁতক পীড় া জখন–তখন ভোগৈত ছলহ্ঁ। দহিনা গানপব মস্ববৃঁষ্কি জকাঁ ভেন। দাঢ় ী বঁনবৈত কান বেঁব–বেঁব কষ্টি জাগত ছন, খূন বঁহ' নগৈত ছন। দবাঁগসঁ ঠীক নৈ ভেন। বাঁদমে এক বেঁব গাম গেনহ্ঁ ত বতনজী কহননি জে গামমে ককবো ভেন ছনৈ আ ঠীক ভ' গেনৈ। ও জেনা কহননি তহিনা জবৈত অগবৰ্ত্তী ন'ক' দূ–তীন দিন ওগমে সটা দেনিঐ। ও মস্ববৃঁষ্কি অনোপিত ভ' গেন। ফেব কহিযো নৈ ভেন। পনৌ উঁচ্চ বঞ্চ চাপসঁ পীড় ি ত ছনীহ। অধিক কান ড াঁকটবক সংপর্কমে জাএ পড় ৈ ত ছন। জবঁনপ্ববমে ডা. বঁহবানীক গনাজসঁ নাভ ভেননি।
প্বত্র থোড়ে দিন পথবীক উঁপচাবমে বাঁস্মন ছনাহ। ২০০৭ মে হমব সস্বব সেহো কোনো রিমাবীক চপেটমে পড়নাহ আ ঞ অপ্রনক' হ্নক দেহান্ত ভ' গেননি। এহিসঁ ভাবী দ্খক বাঁত ঞা ভেনৈ জে হমব ছোট সাব মাস্টব সাহেবঁক ছোট বাঁনক আশ্বতোষকেঁ কষ্ঠ ভেননি। পহিনে সংদেহপব বঁবাঁসীবক দবাঁগ কবৌননি, বঁহ্ত বাঁদমে কৈঁসবক পহচান ভেননি।
স্ফবঁগ টাটা মেমোবিযন অস্পতান গেনাহ, স্ফদা নাভ নহি ভেননি, বাঁদমে পটনা আবি কিছ দিন গনাজমে বহনাহ, গাম গেনাহ আ ওহী সান অকটূবঁবক অন্তমে হ্নকহ্ দেহান্ত ভ' গেননি। হ্নক দেহোবসান হ্নক পবিবাব আ শ্বভচিংতক নোকনিক নেন বঁজ্রপাতসঁ কম নহি ছন। হ্নক পিতা এতেক প্রভাবিত ভেনাহ জে বঁহ্ত কষ্ঠকব স্থিতিমে মোনকেঁ চৌদহ বঁবখ ধবি কহ্নাক' ঘিসিযবৈত বহনাহ।
আশ্বতোষ অপন বৃঁষ্কি–ব্যবহাবসঁ ম্রবহ্ সভকেঁ অপন প্রশংসক বঁনা নেনে ছনাহ।

হ্নক দেহারসান ময়বহ্ সভকেঁ রহ্ত ব্যথিত কেনক।
হমব পনীক স্বাস্থ্যপব সেহো এহি দুনূ দেহান্তক খসবি পড়ননি।
দুখক রাঁত ও ছনৈ জে হম সভ ফোনেপব সংরেদনা ব্যক্ত ক’ সকৈত ছনহুঁ,ওত’ উঁপস্থিত হএব সংভর নহি ভ’ সকন কাবণ হমব প্ররঁধন হমবা কোনো স্থিতিমে তীন দিন সঁ খধিক খরকাশিমে বহরাঁক খন্বমতি দেরাঁক নেন তৈযাব নহি ছন খা হমব পনী এসগব যাত্রা কবরাঁক নেন তৈযাব নহি ছনীহ।
হমব জীরননেন নোকবী পবম খারশ্যক ছন খা তাহিনেন প্ররঁধনক খাদেশক পানন কবব খারশ্যক ছন, তেঁ হম খপনা নেন ও খন্বশাসন স্বনিশ্চিত কেনহ্ জে খাব ওতহি জাএব জাহি ঠাম হমব জাএব খনিরার্য হোও।
হম রেঁটীক দ্বিবাগমনমে গাম নহি জা সকনহুঁ।
জেঠ সাবক পৌত্রক উঁপনযনমে সাস্বব নৈ জা সকনহুঁ।
হমব সাঢ়ূক পৌত্রীক রিরাহ ভেননি জমশেদপ্তবমে, হম নহি গেনহুঁ।
গামমে ভাতিজক মূড়ন খা যমসম গামমে ভাগিনক রিরাহমে নৈ গেনহুঁ।
সস্ববক শ্রাদ্ধ-কর্মক সময সাস্বব নহি গেনহুঁ।
খাশ্বতোষকেঁ হ্নদঁগমে টাটা মেমোবিযন খস্পতানমে দেখনে বহিযনি, ওত’সঁ ঘুবৈত কান জরঁনপ্তব স্টেশনপব ভেঁট কেনে বহিযনি,ফোনসঁ সংপর্ক কবৈত ছনহুঁ, হ্নদা হ্নক দেহান্ত ভেনাপব সংরেদনা প্রগট কবরাঁক নেন সাস্বব নহি গেনহুঁ। রঁচীকেঁ এসগব জেরাঁক সাহস নহি ভেননি, তেঁ ওহো নহি গেনীহ।
রিহাড়ি ক রাঁদ :
সমধিযানমে নাতিক মূড়নমে খা মৈথিনীক রিরাহক

प्रसंगमे जमशेदपुर जाएब अनिवार्य भेल त गेलहुँ। २००४ मे १४ अप्रैलक' बाघोपुरमे नाति प्रथमेशक मूड़नक अवसरपर हम दुनू गोटे १७ क' गाम पहुँचलहुँ, १४ क' हम भातिज विकासक संग बाघोपुर गेलहुँ, १९ क' ओत'सँ गाम पहुँचि रहैत सरहक सासुर लखनपट्टी, शिशवा घूमिक' गाम पहुँचलहुँ।

२० क' गामसँ विदा भ क' हम दुनू गोटे मधुबनी स्टेशनपर 'गंगासागर एक्सप्रेस' पकड़ि आसनसोल होइत २१ क' टाटानगर पहुँचलहुँ। ओत' साढ़ू पुत्र सरोजक आवासपर रहलहुँ। मैथिलीक विवाहक प्रसंगमे एकठाम संपर्क करबाक उद्देश्यसँ पूर्व निर्धारित कार्यक्रमक अनुसार ओत' गेल रही।

सरोजक संग टाटा स्टील ऑफिसमे प्रशांतजीसँ भेंट केलहुँ, हुनक आवासपर हुनक पिताजीसँ सेहो संपर्क कएल। २२ क' जुबली पार्कमे पुनः कुमरजीसँ गप-सप भेल आ २३ क' हम सभ जमशेदपुरसँ प्रस्थान कय २४ क' जरैनपुर पहुँचि गेलहुँ।

नोकरीक दुख-सुख :

हम जरैनपुरमे रहैत झंझटसँ रहबाक लेल एकटा शाखाक रविन्द्र प्रबंधकक पद चुनने रही। मुदा जानी डरे भीन भेलौं सैह पड़ल रहबा रहना स्थिति भ' गेल।

शाखाक मुख्य काज छलै जमा, अग्रिममे वृद्धि आ एन पी ए मे कमी करबाक लक्ष्य पूर्ण करब। जाहि ऋण खातामे ऋणक किश्त जमा नहि होइत छैक तकरा एन. पी. ए. (नन परफोर्मिंग एसेट मानें गैर-निष्पादित आस्ति) कहल जाइत छै। जे खाता सभ एन पी ए भ' गेल छलै, ताहिमे वसूली आ जे खाता नव

ছৈ তকবা এন পী এ হেবৌসঁ বঁচযবাঁক কাজ খাসান নহি হোগত ছৈ। ওা কাজ বঁহ্ত সাৱধানী,সময খা সমর্পণ মংগৈত ছৈক।

শাখামে সেহো এহেন খাতা সভ ছনৈ খা বঁহ্ত ঠামসঁ জে কপৰ্ট খা ধোখাধড়ীক সমাচাব প্রকাশিমে খবৈত ছনৈক সে খাতংকিত কবৈত ছন।

সভ ঠাম সভ সমাজমে নীক খা খধনাহ দুনূ তবহক নোক বহৈত ছথি, ঋণ নেবাঁক সমযমে সভ কিযো বঁহ্ত শানীনতা দেখবৈত ছনাহ, কিন্তু এক সান বাঁদ হ্নক খসনী ৰূপ প্রগৰ্ট হোগত ছননি।

কিছু নোক এহনো হোগ ছথি জে খাকস্মিক রিকৰ্ট পবিস্থিতিক কাবণ সমযপব ঋণক রাপসী কববাঁমে খসমর্থ ভ' জাগত ছথি। কিছু নোক সমযপব বৈংকক ঋণ-ক্রি স্ত জমা কবৈত খপন উঁন্নতি কববাঁক প্রযাস কবৈত ছথি।

রিভিন্ন যোজনামে নক্ষ্য প্রাপ্ত কববঁ খারশ্যক ছনৈক, কিন্তু কপৰ্ট খা ধোখাধড়ীসঁ বঁচবঁ সেহো খারশ্যক ছনৈক তেঁ বৈংকক দিশা-নির্দেশক পানন স্বনিশ্চিত কববঁ খনিরার্য ছনৈ।

এতহ্ হম নিশ্চিত কেনহুঁ জে বৈংকক দিশা-নির্দেশক পানন কববঁ, কখনহুঁ ককবো দবাঁবমে কোনো নির্ণয নহি নেবঁ, খপন পরিত্রতা বঁচাক' বাখবঁ খা ককবো কহ্ রচন নহি কহবঁ।

কোনো প্রস্তারপব শীঘ্র নির্ণয নেবাঁক খাদতি ছন। খারশ্যকতানুসাব জাঁচ-পড়তানমে কোনো খধিকাবীক সংগ খপনহুঁ সংনগ্ন হোগত ছনহুঁ। খরকাশি দিন সেহো বৈংকক কাজমে নগবৈত ছনহুঁ।

এতেক সময খা সারধানীমে তনার সেহো খনুভর কবৈত

छलन्हि ।

तनारसँ रूस्जिक उँपाय साहित्यमे तकैत छलन्हि ।

ओहि समयमे बाबा बामदेवक जर्वनपुर आगमनसँ हमहुँ लाभान्वित भेलन्हि ।

भिलाइसँ हमर साढ़ूक पुत्री बीणा आ जमाए मिश्र जी आएल छलाह योग-शिविरमे भाग लेबाक हेतु । हमहुँ सभ शामिल भ' गेलन्हि । चारि बजे भोरसँ सात बजे धरि होइत छलै, तें बैंकसँ छुट्टी लेबाक काज नै पड़ल । २००६ के नवम्बरमे २३ सँ ३० धरि शिविर चललै ।

ओहि शिविरमे भाग लेबाक बाद भोरे उठबाक, आसन-प्राणायाम करबाक तेहेन अभ्यास लागल जे संकल्प-शक्ति दृढ़ भ' गेल आ आमेर्बल ओर मजबूत भेल । एहिसँ बड़का लाभ इ भेल जे कतेक बरखसँ कखनो-कखनो तमाकुल लेबाक अभ्यास छल, से सभ दिन लेल छुटि गेल । कहियो-कहियो अशाकाहारी भोजन क' लैत छलन्हि, सेहो दुनू गोटेकें छुटि गेल ।

सबेरे ३० मिनटमे ९०० बेर कपालभाति आ १०० बेर अनुलोम-विलोम करय लगलन्हि ।

सूर्य नमस्कार सेहो करैत छलन्हि । एकर नीक असरि स्वास्थ्यपर पड़ल ।

जे नीक अभ्यास सभ लागल से एखनो अछि आ सभ परिस्थितिमे अपनाकें संतुलित रखबामे सहयोग करैत आबि रहल अछि ।

बाबा बामदेव आसन-प्राणायाम सिखबैत-सिखबैत नैतिक, शारीरिक आ मानसिक अनुशासनक लेल यम आ नियमक जे पाठ पढबैत छलाह, से अद्भुत छल । यमक अंतर्गत अहिंसा,सत्य,अस्तेय,ब्रह्मचर्य,अपरिग्रह आ

নিযমক অন্তর্গত শৌচ,সন্তোষ,তপ,স্বাধ্যায,ঈশ্বর-প্রণিধানক হুনক ব্যাখ্যা প্রশংসনীয ছল।
উঁপনযনক সময ভোজক স্থানপর জঁ এহি ক্রান দিস ধ্যান দেল জাএ ত সমাজ আ দেশমে অদ্ভুত সকারাত্মক পরিবর্তন ভ' সকৈত অছি।
রাঁচী ওহী সাল অগস্তমে ২১ সঁ ২৭ ধরি 'আর্ট অফ় লিরিংগ'ক কার্যক্রমমে ভাগ লেনে ছলীহ,ক্ষুদা হিনকা ওহিসঁ কোনো লাভ নহি ভেল ছলনি।

ঋণ-রসূলী কথা :
জাহি ঋণ-খাতামে সমযপর কিশ্ত জমা হএব রঁদ ভ' জাগত ছৈক তকরা গৈর নিষ্পাদক আস্তি (Non-performing Asset) কহল জাগত ছৈক। এহি তরহক খাতারঁলা লোক সভ দূ তরহক হোগত ছথি : কিছু লোক এহি তরহক হোগত ছথি জে কিছু পরিস্থিতিক কারণ ঋণক কিশ্ত জমা করবাঁমে অসমর্থ ভ' জাগত ছথি আ কিছু এহন হোগত ছথি জে লাচার নহি রহৈত ছথি অথরা ঈ বুঁঝল জাএ জে ও জানি-বুঁঝিক' কিশ্ত নৈ জমা করৈত ছথি।
কিছু ঋণক খাতেদারক লগমে কোনো সংপত্তি নৈ রহৈত ছনি জাহিকেঁ জপ্ত ক'ক' আ বেঁচিক অসূলী ক' লেল জাএ, কিছু লোক লগ সংপত্তি রহৈ ছনি জাহিসঁ ঋণক অসূলী ক' লেল জাএ।
সভ তরহক স্থিতিক লেল অলগ-অলগ প্রক্রিযাক রিধান ছৈক।
শাখামে এহি তরহক খাতামে বৃদ্ধিসঁ বৈঁকক লাভমে কমী অবৈত ছৈক। তেঁ এহি তরহক খাতা বৈঁকক লেল চিংতাক রিষয হোগত ছৈক, ওহি খাতামে রসূলী করবাঁক

নেন বৈঁক দ্বাবা সময–সমযপব রিভিন্ন উঁপায কববাঁক নেন নির্দেশ দেন গেন ছৈক। একবা ৠতস্মাত সম্বঁধিত খাতেদাবকেঁ নোটিস পঠাএবঁ, ব্যক্তিগত ৰূপসঁ সম্পর্ক কববঁ ৠা এহি সভসঁ কাজ নৈ চনৈ ত কানূনী প্রক্রিযাক পানন স্বনিশ্চিত কববাঁক নিযম ছৈ।
কানূনী প্রক্রিযামে নোক মাঁগ রসূনী একৈক ৠন্তস্মাত তহসীনদাব কার্যানযমে সম্বঁধিত খাতেদাবক ৠারশ্যক রিরবণক সংগ প্রমাণ–পত্র প্রস্তুত কববঁ ৠা রিশেষ স্থিতিমে ৠধিরক্তাক সনাহসঁ ন্যাযানযমে মোকদিমা দাযব কববঁ ৠবৈত ছৈক।
নোক মাঁগ ৠসূনী ৠধিনিযমক ৠতস্মাত সম্বঁধিত তহসীনদাব বাজস্ব রসূনী ৠধিকাবী হোগত ছথি। শাসকীয নিযমানুসাব তহসীদাব কার্যানযমে রিভিন্ন বৈঁকসঁ প্রাপ্ত কেসমে রসূনীক নেন নোটিস জাবী কববঁ ৠা সাধাবণ প্রযাসসঁ কাজ নৈ চনৈ ত ৠসূনীক নেন কঠোব উঁপায কএন জাগত ৠছি। সময–সমযপব বৈঁক ৠধিকাবী সবঁহক সংগ তহসীনদাব সাহেবঁক বৈঁসক ৠাযোজিত হোগত ৠছি। তহসীনদাব নোকনিকেঁ সেহো বৈঁক ঋণ রসূনীক নক্ষ্য দেন জাগত ছনি, জিনা স্তবপব একব সমীক্ষা সেহো হোগত ছৈক।
তহসীনদাব সাহেবঁ সবঁ কোনো চূককর্তাকি সংগ রসূনীক নেন কঠোব কাববাঁগ কববাঁকান স্থানীয প্রভারশানী নোক সভসঁ বঁচবাঁক প্রযাস কবৈত ছথি।
এক বেঁব হমবা শাখাক একটা এহেন চূককর্তাকেঁ চ্ননন্নি জে কতে বঁবখসঁ ঋণ নৈ জমা কবৈত ছনাহ। শাখাসঁ হ্নকা কযটা নোটিস দেন গেন ছননি, ও কোনো সংতোষজনক জবাঁবঁ নৈ দৈত ছনাহ। হ্নক দবাঁগক দোকান খূবঁ চনৈ ছননি, বৈঁকক ৠধিকাবী তগাদামে

জাগত ছলাহ ত কিছু কহিক' ঘুৱা দৈত ছলখিন। হম স্বয়ং এক বের গেলহুঁ, মুদা কোনো লাভ নৈ ভেল। তহসীলদাব সাহেবকেঁ কহলিযনি। ও কহলনি, অহাঁ সভ দূটা তালা আ জীপক ব্যৱস্থা কেলে বহু, হম জখন ফোন কবী ত জল্দী আবি জাএব তালা ন' ক'। হম সভ সে ব্যৱস্থা কেলহুঁ।

কিছু দিনক বাদ এক দিন ও ফোন কেললি। হম একটা অধিকাবীক সংগ জীপসঁ গেলহুঁ তালা ল'ক'। তহসীলদাব কিছু সিপাহী সবহক সংগ দোসব জীপসঁ বিদা ভেলাহ। ওহি দোকান পব সভ সিপাহীক সংগ পহুঁচিক' দোকানপব জে স্টাফ ছলাহ সভকেঁ বাহব ক'ক' দোকানমে তালা লগাক' দোকানকে সীল ক' ক' ওত'সঁ বহুত তেজীসঁ নিকলি গেলাহ।

বাদমে একটা প্রভাবশালী ব্যক্তিক নাম কহলনি জে ও হবাগ জহাজসঁ কতহু নিকলি গেলাহ,তেঁ এহি কার্যবাহীক লেল ওা উপযুক্ত সময ছল।

সাঁঝমে বৈংক বন্দ ভেলাক বাদ হম সভ অপন-অপন ডেবা চল গেল বহী। হমবা ফোন আযল, হম পাগ এখন জমা কব' চাহৈত ছী, হমবা দবাগ দোকান বন্দ ভেলাসঁ বহুত লোকসান হএত, রূপযা পাগ জমা কববা লেল জাএ। হম কহলিযনি জে হমবা সংগমে খজানাক কুংজী নহি বহৈত অছি, জিনকা সংগ ছনি ও কাল্হি দস বজে ভেঁট হেতাহ, কাল্হি দস বজে আবি জাউ,সভসঁ পহিলে অহীঁক কাজ কএল জাএত।

দোসব দিন ও বৈংক আবি সভটা বকাযা জমা ক' ক' বৈংকসঁ অদাযগীক বসীদ ল'ক' তহসীলদাব সাহেব কেঁ দেখাক' অপন দোকানক সীল হটবৌললি। এহি তবহেঁ কএ ববখসঁ বাঁকী বাশিক অসূলী ভ' গেল।

एकटा दोसर तरहसँ नुकसान पहुँचाओल गेल जे दोसर तरहक प्रयोग केलनि। ओ सभ बैंकसँ किछु एहेन चूककर्ता सभहक सूची तैयार करबौलनि जिनका लग दोकान आ दोसर धन संपत्ति छलनि। ओ एहि सूचीकेँ अखबारमे प्रकाशित करबा देलनि।

प्रकाशित सूचीमे हमरा शाखाक एकटा एहेन चूककर्ताक नाम छलनि जिनकर नीक दोकान छलनि आ हुनकर दूर धरि पहुँच सेहो छलनि।

सभटासँ फोन आबए लागल। हमरा आएल, हमरा क्षेत्रीय प्रबंधक केँ एलनि। अखबारमे चूककर्तामे नाम प्रकाशित भेलासँ अपमानित अनुभव क' रहल छलाह। भविसक एकर असरि हुनका सभहक सम्बन्धी लोकनिक राजनीतिक भविष्यपर पड़ि रहल छलनि।

साँझमे कलेक्टर साहेब हमरा बजौलनि, हुनको लग किनको फोन प्राप्त भेल छलनि।

हम एकटा अधिकारी संगे सम्बंधित फाइल ल'क' गेलहुँ। कलेक्टर साहेब पूरा फाइल देखलनि। शाखा द्वारा कयटा नोटिस देल गेल छलनि, हम व्यक्तिगत रूपसँ सेहो संपर्क केने रहियनि। सभटा रिपोर्ट फाइलमे छलै। कलेक्टर साहेब कहलनि 'गो अहेड'।

दोसर दिन हुनका घरक एक टा सदस्य एक गोटेकेँ संग क'क' एलाह, अपन परिवारक रिश्तेदारसँ परिचय करौलनि, ओहो कहलनि जे हम सभ चाहितहुँ त अपन गाड़ीसँ अहाँकेँ ठोकर लगाक' निकलि जैतहुँ, ककरो पतो नै चलितै, मुदा अहाँक विषयमे जे लोक सभ कहलक ताहिसँ हम सभ ओग स्तब्ध रहि गेलहुँ। फेर ओ ऋण चुकयबाक लेल एकटा चेक देलनि आ ऋण अदायगीक प्रमाणपत्र जारी कर' कहलनि। हम

ওহি চেকক রিরবণ দৈত ঋদাযগীক প্রমাণ পত্র দ' দেনিযনি।
হ্নকা কহনিযনি জে রৈঁক ঋপন গ্রাহককেঁ ঋপমানিত কবরাঁক উঁদ্দেশ্যসঁ কোনো ডেগ নহি উঁঠরৈত ঋছি, রৈঁক ঋপন গ্রাহকক স্বখ ঋা সমৃদ্ধিক কামনা কবৈত ঋছি, সামর্থ্য বহৈত কর্জক ঋদাযগী নহি কবর্ পাপ থীক, রৈঁক ঋপন গ্রাহককেঁ পাপসঁ রঁচযরাঁক প্রযাস কবৈত ঋছি, হম সভ ত ঋপন কর্তব্যক পানন মাত্র কবৈত ছী।
হ্নকা দ্নূ গোটৈকেঁ চাহ পিযাক' রিদা কেনিযনি।
এহি তবহেঁ ওহি রঁকাযা ঋণক ঋসূনী রৈঁককেঁ প্রাপ্ত ভ' গেনৈ।
এহি তবহক কাবরাঁগক ঋসবি কিছু ওঁব চূককর্তা নোকনিপব সেহো পড়্ননি।
রাঁদমে পতা নাগন জে সম্বঁধিত তহসীনদাব সাহেবঁক রঁদনী ভ' গেননি।
পূর্র জন্মক কর্জক ঋদাযগী :
ধর্ম শাস্ত্র কহৈত ঋছি, জে কিছু নীক–ঋধনাহ হমবা ভোগ' পড়্ৈত ঋছি, সে হমবে এহি জন্মক ঋথরা পূর্র জন্মক কর্মক ফন থিক।
রঁহ্ত কিছু ত সাফ দেখাগত ঋছি জে ঋপনে কর্মক ফন থিক, কিছু সাফ–সাফ নহি দেখাগত ঋছি।
শাস্ত্রমে হজারো রঁবখক ঋন্বভরক জ্ঞান ঋছি।
শাস্ত্র কহৈত ঋছি জে ঋজ্ঞান থিক সভ দ্খক জড়ি।
ঋজ্ঞানতাক কাবণে সমযপব নোক উঁচিত নির্ণয নৈ ন' পরৈঁত ঋছি ঋা জে নির্ণয নৈত ঋছি সে ঋংততঃ দ্খমে পবিরর্তিত ভ' জাগত ছৈক।
ঋপন কর্মমে পূর্র জন্মক সংস্কাবক কতেক যোগদান বহৈত ছৈক ঋা এহি জন্মমে ঘটৈত ঘটনা সভকেঁ দেখি–

सूनिक' जे अन्वभर करैत अछि तािहसँ की निर्णय नैत अछि अथरा ओिह सरँहक जे असबि ओकव जीरनपव पड़ैत छैक से गम्भीव चिन्तनक रिषय अछि। अपना जीरनमे एिह सरँहक खोद-रँद कवबाँक चाही।
हमवा अपनहु जीरनमे अज्ञानताक दुष्पविणामक प्रमाण भेटैत अछि।
हम जखन तिवहुत श्रृषि महारिद्यानयमे पिहन रँव नामांकन नेनहुँ त हमवा निह बूझन छन जे हमवा आग.सी.ए.आव. द्वावा एक सय टाका मासिकरँना छात्ररृति भेटैत। हम जनैत बिहतहुँ त ओ छोड़ि क' नै जैतहुँ आ हमवा पढ़ाजक नेन रिराह कवरँ आरश्यक नै होगतय।
मधुरँनीमे रँायोन ाॅजी पठरँाक नेन गेनहुँ त ट्रेंशन पढ़ि नेने बिहतहुँ त प्रैक्टिकन मे कम-स-कम पाँच अंक अरश्य रँेशी आएन बहैत आ मेडिकनमे हमव नामांकन भ' गेन बिहतय।
एिह पोस्टिंगक समय हम अग्रणी रैंक प्ररँधकक पदपव काज कव' चािहतहुँ त हमवा भेटि जागत किएक त हम आंचनिक कायानियमे छनहुँ आ हमवासँ पूछन गेन छन । पूर्र अग्रणी जिना प्ररँधकक रिकद्ध किछु नोकक शिकायत देखि हम डेवा गेनहुँ। ममूख्य रँात ई छनैक जे हमवा अग्रणी जिना प्ररँधकक पदक कार्यक जानकावीक अभार छन।
आरँ जत' आएन छनहुँ ओतहु अज्ञानताक कावण एकटा गनती भ' गेन।
शाखाक एकटा नीक ग्राहक छनाह। अनाजक ब्यरसाय करैत छनाह। ओ एक दिन एन.एस.सी.क रिकद्ध ऋण नेरँाक नेन पुछननि। ओ कहननि कतेक ब्याज आदि

নাগত। হম কহনিযনি জে ব্যাজ মাত্র নাগত, কোনো সর্বিস চার্জ নৈ নাগত। হুনক ঋণ স্বীকৃত ভেননি। হুনকা ঋণ খাতামে পাঁচ হজাব সর্বিস চার্জ ডেবিট ভ' গেননি।

ও অপন খাতা দেখননি ত পবেশান ভ' গেলাহ।

দোসব দিন দৌগন এলাহ। হমবা কহননি, হমবা বাতিমে নীন নৈ ভেল, হম এক-একটা কপৈযাক হিসাব বখৈত ছী, হমবা বুঝল বহৈত জে পাঁচ হজাব সর্বিস চার্জ নাগি জাএত ত হম কিন্নহু নোন নৈ নীতহুঁ, অহাঁ কহনহুঁ জে নৈ নাগত তেঁ হম নোন নেনহুঁ।

হমব অধিকাবী হমবা সর্কুনব দেখৌননি,হম পহিনে নৈ দেখনে ছনিঐ। ও কহনখিন, নিযমানুসাব চার্জ নাগন অছি। গ্রাহকক কহবৈ বহনি জে মৈনেজব সাহেবেঁ পহিনে নৈ কহনে ছনাহ নে ত হম নোন নেবেঁ নৈ কবিতহুঁ।

হম পবীক্ষা ছন। হম দেখনহুঁ নিযমানুসাব সর্বিস চার্জ নাগন ছননি আ হম হুনকা নৈ কহনে ছনিযনি জে সর্বিস চার্জ নাগত দূনূ বাঁত ঠীক ছনৈ। এহিমে দোখী হমহী ছনহুঁ। হমব জানকাবী অদ্যতন নহি ছন।

হমবা নাগন জে দোখ হমব অছি,তেঁ দন্ড হমবে ভোগক চাহী।

হম সোচনহুঁ ভ' সকৈএ পছিলা কোনো জন্মমে হিনকাসঁ কিছু উঁধাব নেনে হেবৈনি আ বাপস নৈ কেনে হেবৈনি, আগ বাপস কববাক সময আবি গেন অছি, এহিমে বিনম্ব কবব উঁচিত নহি।

হম পাঁচ হজাব কে চেক দ'ক' হুনকা চিন্তাসঁ মুক্ত ক' দেনিযনি আ একবা পূর্ব জন্মমে নেন কর্জক অদাযগী মানিক' হমহুঁ দুখী নৈ ভেনহুঁ আ নে হুনকা প্রতি মোন মে কোনো শিকাযত বহন।

এহেন স্থিতিমে প্রসন্ন রহবাক লেল চিন্তক লোকনি দ্বারা দেল গেল সূত্র বড় কাজক অছি :
'ধ'ন গেল ত কিছু নৈ গেল
স্বাস্থ্য কবজা চুকতা ভেল'
সাবধানীপূর্বক কাজ করবাক চাহী, কোশিশ করবাক চাহী জে গলতী নৈ হুअए, মুদা জঁ গলতী ভ'গএ জাএ ত পরিণাম জে আবয় তাহিসঁ সন্তোষ করবাক চাহী, ওহিসঁ শিক্ষা গ্রহণ করৈত আগাঁ বঢ়ি জেবাক চাহী, যৈহ ত ধর্মশাস্ত্র সভক সন্দেশ অছি। জে এহি সন্দেশক পালন নহি করৈত ছথি সে ভারী গলতী করৈত ছথি কারণ ওহিসঁ
স্বাস্থ্য আ চরিত্রক ক্ষরণ হেবাক সংভাবনা বঢ়ি জাগত ছৈক।
স্বাস্থ্য আ চরিত্রক ক্ষরণ অশান্তি উৎপন্ন করৈত অছি। শাস্ত্র কহৈত অছি জে মোনক শান্তি সভসঁ বড়কা ধন থিক।

জর্মনপ্রবাসে মৈথিল আ মৈথিলী :
জর্মনপ্রবাসে সেহো মৈথিল সভ ছলাহ, মুদা হমরা কিছুএ গোটেসঁ পরিচয় ভেল।
আরম্ভমে জখন লোইনমে রহৈত রহী ত লোইনক হেস্থ– কলরমে অরবিন্দ ঝা নামক ব্যক্তিসঁ ভেঁট ভেল। ও নোকরী করৈত ছলাহ। হম মৈথিলীমে হুনকাসঁ গপ কর' চাহলহুঁ। পতা চলল ও মৈথিলী নৈ বুঝৈত ছথি।
হমরা শাখামে কর্ণজী মৈথিল ছলাহ, হুনকাসঁ মৈথিলীমে বাত করবামে আনন্দ অবৈত ছল। হুনকা ওত' কোনো বচাক জন্মদিনক ভোজমে গেল রহী, ওত' সেহো কিছু মৈথিল সভ ভেটলাহ,গপ ভেল, নীক লাগল।

रिजयनगवक श्वाराससँ कनिए दूवपव डी. के. ঝাক শ্বারাস ছননি। হ্নক প্বত্রী শ্বা জমাএ নন্দনমে বহৈত ছনখিন। প্বত্র সেহো নন্দন কি শ্বমেবিকামে বহৈ ছনখিন।
ঝাজী পনীক সংগ নন্দন গেন ছনাহ। ওহি ঠামক রিধি–ব্যরস্থাক বর্ণন করৈত ছনাহ। সময বঁদনি গেন ছৈক, হমবা সবঁহক ভূমিক নোক নন্দন জাক' গৌববক শ্বনুভব করৈত ছথি।
এক রেঁব কোনো শ্বরসবপব সভ গোষ্ঠে জুটৈন ছনখিন ত বঁহ্ত গোষ্ঠেকেঁ ভোজ খুএবাঁক শ্বাযোজন কেনে ছনাহ। ওহি শ্বরসবপব কিছু গোষ্ঠেসঁ পবিচয ভেন। হমব বৈঁক শাখামে একটা খাতেদাব ছনাহ জয কান্ত ঝা। হ্নকাসঁ জ্ঞাত ভেন জে জবঁনপ্ববক সভ মন্দিবপব এক সময মিথিনাক পংডিত নোকনি ছনাহ, এখন কম ছথি। ওহো পংডিত ছনাহ। এক দিন কোনো শ্বরসবপব হমবা শ্বা ডী.কে.ঝাজী কেঁ নোত দ' ক' বঁহ্ত রিন্যাসসঁ ভোজন করৌনে ছনাহ, প্বতহ্ সভ সেহো মিথিনেক ছথিন।
ছঠি পারনিমে গ্বাবীঘাটপব মৈথিন নোকনিক বঁহ্ত ভীড় দেখবাঁমে শ্ববৈত ছন।
ওহি ঠামক বাজন ঝা শ্বা মনীষ ঝাসঁ সেহো পবিচয ভেন।
এক রেঁব বাজন ঝা জী সেহো শ্বপনা ওত' নোত দ' ক' রিনক্ষণ ভোজন করৌননি।
মৈথিনীক কোনো শ্বাযোজন কতহ্ নহি দেখনিঐ। হমহুঁ শ্বপনা কাজমে এতেক বাঁঝন বহৈত ছনহুঁ জে স্বযং কোনো শ্বাযোজন নহি কববাঁ সকনহুঁ।
সাহিত্য পঢ়ি নৈত ছনহুঁ, কিছু নিখন নহি ভেন।
এক রেঁব জমাএ একটা সী ডীমে নেপানমে বঁনন মৈথিনী

छलिम अनमे छलाह, से देखलहुँ।
आदरणीय प्रा. गंगानंद झाजीसँ पत्राचारक क्रममे साहित्य-संसारक माधुर्य आकर्षित करैत छल।
पदोन्नति-स्थानान्तरण :
पदोन्नतिक लेल भेल साक्षात्कारमे सम्मिलित भेलहुँ। कार्य निष्पादन द्वारा पदोन्नतिक लेल अपन योग्यता प्रमाणित नहि क' सकल छलहुँ, तेँ सफल नहि भेलहुँ।
२००४ मे ३१ मार्चक' जरॅलपुरक अग्रणी जिला प्रबँधक धारबानी साहेबें सेरानिवृत भ' रहल छलाह। मार्चक अंतिम सप्ताहमे हमरासँ क्षेत्रीय प्रबँधक महोदय पुछलनि जे हम अग्रणी जिला प्रबँधकक पदपर काज करबाक लेल इच्छुक छी कि नहि, हम अपन सहमति प्रगट केलियनि। ७ अप्रैलसँ १० मइ धरि जरॅलपुर अग्रणी बैंक कार्यालयमे अग्रणी जिला प्रबँधकक पदपर रहलहुँ। ओही अवधिमे एक सप्ताहक अवकाश भेटल जाहिमे नातिक मूड़नमे गाम आ वापसीपुरक यात्रा करैत छोट पुत्रीक विवाहक प्रसंगमे एकठाम संपर्क करबाक लेल जमशेदपुर गेलहुँ। जरॅलपुरमे अग्रणी जिला प्रबँधकक पदपर काज करैत अनुभव भेल जे मनपसन्द वस्तुक आकर्षण सेहो किछुए दिनमे समाप्त भ' जाइत छैक।
बैंक शाखा सभमे स्टाफ-शक्ति कम रहबाक कारण बैंक सभ जिला कलेक्टर आ जिला पंचायतक सी. इ. ओ.क अपेक्षाक अनुसार चलबामे असमर्थ छल तेँ ओ सभ बैंक सभपर खखरबाएल रहैत छलाह आ बैंक सभकेँ अपना वशमे करबाक लेल अग्रणी जिला प्रबन्धकक सहयोग चाहैत छलाह।
बैंक प्रबँधन सभ अग्रणी जिला प्रबँधककेँ अपन ब्रान्डैत

छलाह तें हुनकासँ अपेक्षा करैत छलाह जे बैंकक सहयोग करथि आ कनेक्टर-सी.ओ.ओ.कें मारी नै होअ' देथि।
जिला बैंक प्रबंधकक काज छलनि जे जिला प्रशासन आ बैंकक बीच मजबूत कड़ीक काज करथि आ विभिन्न शासकीय योजनाक अन्तर्गत जिलाक निर्धारित लक्ष्य प्राप्तिक हेतु दुनूक सहयोग प्राप्त करथि।
कोनो योजनाक अंतर्गत प्रगतिक आंकड़ा प्राप्त करबाक लेल जिला भरिक सब बैंक सबहक नियंत्रक कार्यालय सभसँ निरन्तर सम्पर्कक आवश्यकता होइत छैक। फोनपर संपर्क करैत रहबाक अतिरिक्त व्यक्तिगत रूपसँ सेहो संपर्क करब आवश्यक होइत छैक।
ओहि समय अग्रणी जिला प्रबंधक कार्यालयकें जीप नहि उपलब्ध कराओल गेल छलैक, जिला स्तरपर समीक्षाक लेल किसान क्रेडिट कार्ड आ अन्य योजनाक अन्तर्गत बैंक सबहक प्रगतिक आंकड़ा प्राप्त करबामे मास दिनक मोटर साइकिलसँ दौड़-धूपक अन्तर्गत कष्ट रहल।
ओही पदपर १२ मासँ मध्य प्रदेशक सिवनी जिलामे काज करबाक लेल १० मासक' जबलपुर कार्यालयसँ भावभीनि भेलहुँ।
पटना / २+.०२.२०२२

(२१)

बँड़ सुख सार पाओल तुअ तीरे

२००४ मे १२ मार्चक' हम एसगरे जबलपुरसँ बँस पकड़ि कबीरँ तीन घंटामे सिवनी पहुँचलहुँ। होटेल आनन्दमे अपन संगक सामान सभ राखि बैंक गेलहुँ। एकटा पुरान मकानमे बैंक छलै। बैंक भवनक एक कातमे एकटा नमहर कोठलीमे नीड बैंक सेल छलै। नीड बैंक सेलमे एकटा कंप्यूटर, नमहर टेबुल, किछु कुर्सी,तीन टा आलमारी छलै। एकर अतिरिक्त एकटा राइल आ ड्राअरक सेहो छलै।

किछुए अवधिक बाद बैंक आ अग्रणी जिला प्रबंधक कार्यालय नवनिर्मित भवनक प्रथम तलपर स्थानांतरित भेल। ओहू भवन आवासमे एकटा कोठलीमे अग्रणी बैंक कार्यालय आबि गेल।

बैंकक फ◌ॉन फ़ ैन छलै।

बैंकमे शाखा प्रबंधक बी.एम.अग्रवाल हमर पूर्व परिचित छलाह, ओ जबलपुरक गढ़ा शाखासँ स्थानांतरित भ' क' गेल छलाह। शाखामे पी.ओ. अर्चना मैडम छलीह जे बिहारक छलीह, हुनकर पिता पटनामे प्राध्यापक छलखिन।

दोसर अधिकारी श्रीनिवासजी छलाह। और सदस्य सभ छलाह गौतमजी,शर्माजी,राम नारायण,गमवान आदि।

सिवनी मध्य प्रदेशक एकटा जिला छलै। सेन्ट्रल बैंकक रायपुर जोनक छिंदवाडा क्षेत्रमे सिवनी, बाँनाघाट आ छिन्दवाडा तीन टा जिला छलैक। छिंदवाडामे अग्रणी जिला प्रबंधक छलाह विजय कुमार जे बिहारक छलाह।

समय-समयपर छिंदवाड़ा क्षेत्रक सभ शाखा प्रबंधक आ तीनू अग्रणी जिला प्रबंधक छिंदवाड़ा क्षेत्रीय कार्यालयमे

সমীক্ষা বৈঁসকমে জমা হোগত ছনাহ।
সিরনী জিনামে সেন্ট্রেন বৈঁকক খাঠ টা শাখা ছনৈ : সিরনী, খর্বী, কান্হীরাডা, ছওা, কেরনাবী, ডুংগবিযা ছপাবা,গণেশগংজ খা নখনাদৌন।
সেন্ট্রেন বৈঁক ऑফ় গংডিযাক খাঠ শাখাক খতিবিঞ নিম্ননিখিত বৈঁক সরহক ৮২ টা শাখা ছনৈ :
ভাবতীয স্টেট বৈঁকক ৮, বৈঁক ऑফ় মহাবাষ্ট্রেক ৯,যূনিযন বৈঁক ऑফ় গংডিযাক ৩,কেনবা বৈঁকক ১, গনাহাবাঁদ বৈঁকক ১, বৈঁক ऑফ় গংডিযাক ১,পংজাব নেশনন বৈঁকক৪ ,সতপ্ববা নর্মদা ক্ষেত্রীয গ্রামীণ বৈঁকক ২৬, জিনা সহকাবী কেন্দ্রীয বৈঁকক ১৬, জিনা সহকাবী হৃষি ওব গ্রামীণ রিকাস বৈঁকক ৭,খাগ সী খাগ সী খাগ বৈঁকক একটা খা এচ ডী এফ সী বৈঁকক একটা শাখা ছনৈ।
জিনাক নেন রার্ষিক সাখ যোজনা তৈযাব কবব, ওকবা জিনা স্তবীয সমন্বয সমিতিমে স্বীহৃত কবাএব, ওকব ক্রিযান্বযনক হেতু জিনাক সভ বৈঁক শাখা খা জিনা প্রশাসনক সহযোগ প্রাপ্ত কবৈত রিভিন্ন যোজনান্তগ্ত জিনাক রার্ষিক নক্ষ্য প্রাপ্ত কববাঁক নেন জিনা স্তবপব তিমাহী বৈঁসকক সংযোজন কবব খগ্রণী জিনা প্ররন্ধকক মুখ্য কাজ ছননি। একব খতিবিঞ খারশ্যকতানুসাব ক্ষেত্রীয প্ররন্ধকক সনাহ খথরা খাদেশসঁ ঋণ শিরিব, রসূনী,জাঁচ খথরা ঋণ মাফ় ী যোজনাসঁ সম্বন্ধিত কার্য সেহো সময-সমযপব কববাঁক বহৈত ছনৈক। খাবম্ভমে ক্ষেত্রীয প্ররন্ধক ছনাহ শ্রী শিরেশ প্রসাদ, হুনকা বাঁদ এনাহ দিনেশ চন্দ্র খা হুনকা বাঁদ এনাহ খংডেনরান সাহেব।
জিনা স্তবীয বৈঁসকমে সভ বৈঁকক জিনা খথরা ক্ষেত্রীয

স্তবক নিযন্ত্রক খধিকাবী, খগ্রণী জিনা প্ররঁধক, ভাবতীয রিজ়র্র রৈঁকক প্রতিনিধি,নারাঁডিক প্রতিনিধি খা কনেক্টব সমেত রিভিন্ন রিভাগক জিনা স্তবক খধিকাবী বহৈত ছনাহ। রিভিন্ন যোজনাক খংতস্মাত রিভিন্ন রৈঁকক নক্ষ্য খা উঁপনৰ্দ্ধিপব চর্চা হোগত ছনৈ। জাহি ঠাম খারশ্যকতা হোগত ছনৈক, কনেক্টব খথরা ভাবতীয রিজ়র্র রৈঁকক প্রতিনিধি খারশ্যক সনাহ দৈত ছনাহ। খগ্রণী জিনা প্ররঁধক সংযোজক খা কনেক্টব খধ্যক্ষ হোগত ছনাহ।

রৈঁসকক কার্যরাহী নোট কযন জাগত ছন, ওকব কার্যরাহী–রিরবণ তৈযাব ক'ক' খগ্রণী রৈঁক কার্যনিয দ্বাবা রিভিন্ন রৈঁকক নিযংত্রক কার্যনিয খা রিভিন্ন শাসকীয কার্যনিযকেঁ প্রেষিত কযন জাগত ছনৈ। রৈঁসকমে নেন গেন নির্ণযক ক্রিযান্বযনক সমীক্ষা খগিনা তিমাহী রৈঁসকমে হোগত ছনৈ।

কনেক্টব কার্যনিয সভা কক্ষমে সপ্তাহমে এক দিন টী এন মীটিংগ হোগত ছনৈ জাহিমে রিভিন্ন রিভাগসঁ সম্বঁধিত শিকাযতক নিরাবণক সমীক্ষা হোগত ছনৈ। রৈঁকসঁ সম্বঁধিত শিকাযতক নিবাকবণ হেত্তু খগ্রণী জিনা প্ররঁধক দ্বাবা সম্বঁধিত রৈঁকক সক্ষম পদাধিকাবীসঁ সংপর্ক কযন জাগত ছন। একটা নিযত খরধিমে শিকাযতক নিবাকবণ স্বনিশ্চিত কযন জাগত ছন।

সময–সময পব জিনা স্তবপব উঁদ্যাগ কার্যনিযমে খা জিনা পংচাযত কার্যনিযমে সেহো স্বর্ণ জযংতী শহবী বোজগাব যোজনা, প্রধান মন্ত্রী বোজগাব যোজনা, স্বর্ণ জযন্তী গ্রাম স্ববোজগাব যোজনাক ক্রিযান্বযন খা প্রগতিক নেন রৈঁসকক খাযোজনমে সেহো খগ্রণী জিনা প্ররঁন্ধক উঁপস্থিত বহৈত ছনাহ।

সিরনী জিনামে সিরনী,রঁবঘাট, হ্নবগ, ছপাবা, গণেশগংজ, নখনাদৌন, ধনোবা,ঘন্সাব,কেরনাবী খাদি জনপদমে তিমাহী রৈঁসক খাযোজিত হোগত ছনৈ জাহিমে খগ্রণী জিনা প্ররঁধক খধ্যক্ষ হোগত ছনাহ। ওহি রৈঁসকমে জিনা স্তবক শাসকীয খধিকাবী পবিযোজনা পদাধিকাবী খথরা সহাযক পবিযোজনা পদাধিকাবী সেহো উপস্থিত হোগত ছনাহ।

হমবা সমযমে পবিযোজনা পদাধিকাবী ছনাহ টী. গণেশ হ্নমাব খা সহাযক পবিযোজনা পধাধিকাবী ছনাহ এম. কে. জৈন। হম সভ সিরনীসঁ খপন-খপন রিভাগক রাহনসঁ খথরা একহি রাহনসঁ সিরনীসঁ জাগত ছনহ্ঁ খা সংগহি ঘ্বৈত ছনহ্ঁ। ওহি রৈঁসক সভমে জে নির্ণয নেন জাগত ছনৈ, তকব সূচনা কার্যরাহী রিরবণ দ্বাবা সভ সম্বঁধিত খধিকাবী সভকেঁ ওহি রৈঁসকক সংযোজক দ্বাবা প্রেষিত কযন জাগত ছনৈ।ওহি রৈঁসক সভক সংযোজক নীড রৈঁকক স্থানীয শাখা প্ররঁধক হোগত ছনাহ।

জিনা স্তবীয সমীক্ষা সমিতি এরং জিনা পবামর্শদাত্রী সমিতিক রৈঁসকক সূচনা জিনাক রিধাযক খা সাংসদ নোকনিকেঁ সেহো দেন জাগত ছনিনি জাহিসঁ হ্নকো সভক মাধ্যমসঁ ক্ষেত্রক সমস্যা সভ প্রকাশমে খারঁয, ওহি পব চর্চা হোগ খা ওকব নিবাকবণক নেন সমুচিত সমাধান তাকন জাএ।

রিভিন্ন যোজনাক খংতস্মাত রার্ষিক নক্ষ্যক প্রাপ্তি খা শিকাযতক নিবাকবণ হেতু জনপদ খা জিনা স্তবপব রৈঁসক সভক খাযোজন হোগত ছন।

হমবা সমযমে খাবম্ভমে সিরনী জিনাক কনেক্টব ছনাহ পী. নবহবি জী। হ্নক স্থানান্তবণক রাঁদ এনাহ মনোহব

द्रष्ट जी। जिला पंचायतक मुख्य कार्यपालन पदाधिकारी छलाह राकेश सिंह जी।
सामान्य लोककें सरकारी अथवा बैंकक अधिकारी-कर्मचारी सभहक प्रति की धारणा रहैत छलैक से पता नहि, मुदा जनपद पंचायतसँ जिला पंचायत धरि आ कलेक्टर सभा कक्षमे विभिन्न बैसकमे भाग लैत हम अनुभव करैत छलहुँ जे गाम आ शहर सभ ठाम लोकक जीवन-स्तर ऊपर उठारक लेल, देशक समृद्धिक हेतु विकासक यज्ञमे सरकार आ बैंकक विभिन्न योजना चलि रहल छल : स्वर्ण जयन्ती ग्राम स्वरोजगार योजना, स्वर्ण जयन्ती शहरी रोजगार योजना, प्रधानमन्त्री रोजगार योजना, दीन दयाल रोजगार योजना,किसान क्रेडिट कार्ड योजना, आर्टीजन क्रेडिट कार्ड,लघु उद्यमी क्रेडिट कार्ड आदि। शासकीय अनुदानक प्रक्रिया सरल भेल जा रहल छलैक, गामे-गामे स्वयं सहायता समूह रलि रहल छल, महिला लोकनि सेहो एहि विकास यज्ञमे सक्रिय योगदान द' रहल छलीह। बैंकमे भीड़ बढ़ि रहल छलै। बैंकक अधिकारी-कर्मचारी बैंकसँ आराम घुरबाक लेल घड़ ी देखनाइ छोड़ि देने छलाह। सभ बैंक प्रबंधन अपन-अपन लक्ष्य पूर्ण करबाक लेल बढ़ित श्रम क' रहल छल। जाहि उद्देश्यसँ १९६९ आ १९८० मे बैंक सभहक राष्ट्रीयकरण भेल छलै से पूर्ण भ' रहल छलै।
हम जतेक दूर धरि देखैत छलहुँ, हमरा बैंक कदाचारमुक्त देखाइत छल।
असंयमी लोक सभ कतेक तरहक अशांति आ मानसिक अथवा आर्थिक प्रताड़नाक शिकार होइत छलाह।
देशक एहि विकास-यज्ञमे एकटा छोट-छीन किन्तु

মহত্ত্বপূর্ণ ভূমিকামে ঋপনাকেঁ সংনগ্ন পারি সর্থক ঋনুভব ক' বহন ছনহুঁ। আঁফিসমে বহৈত ছনহুঁ ত কাজমে নাগন বহৈত ছনহুঁ। কিছু কাজ ডেরোপব কবরাঁনেন ব্রীফ়কেসমে নেনে ঋরৈত ছনহুঁ।

স্বতরাঁসঁ পহিনে ঋথরা সবেঁবে ডেবাপব সেহো কিছু কাজ ক' নৈত ছনহুঁ। কাজকেঁ ঋপন ধর্ম বুঁঝিক' কবৈত ছনহুঁ, ওহিমে ডূবি জাগত ছনহুঁ, তেঁ থকানক ঋনুভব নহি হোগত ছন।

আঁফিসক কাজ কবৈত ঘব, বঁজাব,ঋস্পতান ঋাদিক কাজ সেহো কবৈত ছনহুঁ।

ঋারাস ঋা ঋধ্যামে :

সিরনীমে ঋাবম্ভমে কিছু দিন হোটৈন ঋানন্দমে, কিছু দিন সিরনীক শাখা প্রবঁধক রী.এম. ঋগ্রবানজীক ঋারাসমে ঋা তকব বাঁদ জখন পবিবাবক সংগ বহ' নগনহুঁ ত বাঁবাপথেবমে বাবুঁজীনগবমে নামদেবজীক মকানমে প্রথম তনপব ঋারাস ছন। নামদেবজী ভূতনপব একটা শিব মন্দিব বঁনৌনে ছনাহ। বঁচী সভ দিন পূজা কবৈত ছনীহ। আঁফিসসঁ ঋারাসক বাঁটমে ব্রম্হাকুমাবী সংস্থান ছনৈক। দূবদর্শনপব রী.কে.শিরানীক কার্যক্রম দেখি উঁস্কেতা ভেন। এক দিন দুনূ গোটে গেনহুঁ। সাত দিনক কোর্স কেনহুঁ।

এক দিস সমাজমে নোক কন্যাদানক নেন গামে–গাম কি এহি শহবসঁ ওগ শহবক যাত্রা কবৈত বহৈত ছথি, কন্যা সভ মন পসংদ ঘব–বঁব নেন মহাদেবক পূজা কবৈত ছথি, বুঁঢ় ী সভ কবুঁনা–পাতী কবৈত বহৈত ছথি, দোসব দিস এহি সংস্থানমে কুমাবি কন্যা সভ উঁজ্জব দপ–দপ বস্ত্রমে সাত্বিক জীবন জীবৈঁত নোককেঁ সাত্বিক জীবন জীবাক প্রেবণা দৈত জ্ঞান–দান মংগনীমে ক' বহন ছথি

आ जीवन भरि सात्विक जीवन जीबाक व्रत लेने छथि।
हिनका सभहक मूलें एहि संस्थानक संस्थापक दादा लेखराजक पवित्र जीवन आ एहि संस्थानक स्थापनाक कथा अद्भुत लागल। ओ सभ बुझबैत छथि जे हम सभ आत्मा छी आ दिन भरिमे जिनका-जिनकासँ भेंट होइत अछि सभ आत्मा छथि आ सभ हमरे जकाँ ओही परम पिता परमात्माक संतान छथि, हम सभ परम धामसँ आएल छी, फेर ओतहि घुरिक' जेबाक अछि, ककरोसँ राग आ द्वेष नहि राखू, संसारमे एना बन्धु जेना थानमे कमल रहैत अछि, सृष्टिक एक चक्र पाँच हजार वर्षमे पूर्ण होइत अछि, सतयुग-त्रेता-द्वापर-कलियुग सभयुग एक हजार दू सय पचास वर्षक, कलियुगक अन्त लग आबि गेल अछि,सतयुगक आगमनक तैयारी चलि रहल अछि, एहि ज्ञान यज्ञमे सभ क्या शामिल होथि से आह्वान क' रहल छथि ओ साध्वी लोकनि।
एहि संस्थानक प्रधान कार्यालय राजस्थानक माउंट आबूमे अछि आ दुनियाँक बहुत देशमे हजारो शाखाक माध्यमसँ दिव्य ज्ञानक वर्षा भ' रहल अछि, उल्लेखनीय बात ओ जे सभ शाखाक मुख्य बहिने लोकनि छथि। ओ बहिन लोकनि सभ ठाम निर्भय रहैत छथि, हिनका सभहक सोच ओ छनि जे सभसँ शक्तिशाली परमात्मा पिता सदिखन संगमे रहै छथिन तखन भय कथीक।
एहि संस्थानक विशेषता ईहो अछि जे ओ लोकनि ककरोसँ चन्दा नै मंगैत छथि, जे हिनका सभहक ज्ञान नहि प्राप्त करैत छनि ओ स्वेच्छासँ किछु देबय चाहैत छथि त स्वीकार नहि कएल जाइत छनि।

हम ओशोक किछु पोथी पढ़ने छलहुँ, हुनक तर्क सभ बेहद प्रभावित करैत छल। जर्मनीक स्थित देरतान गढ़ गाममे ओशो संन्यास आश्रममे तीन दिनक एकटा आयोजनमे सम्मिलित भेल छलहुँ, जिनिमिवीमे सेहो तीन दिनक शिविरमे भाग नेने छलहुँ, पुणेमे हुनक संस्थानमे गेल बही, देखने-सुनने बही। हमरा नीक लागल, मुदा हमरा शिष्य बनबाक मोन नहि भेल। एखनहु कोनहु रूपमे हुनका पढ़ब नीक लगैत अछि। छोट-छोट कथाक माध्यमसँ ज्ञानक पैघ-पैघ बात कहबाक अद्भुत कौशल हुनक रचनामे बहैत अछि। हुनका माध्यमसँ संसारक विभिन्न धर्मक अनेक दार्शनिक लोकनिक परिचय प्राप्त करबाक आनन्द उपलब्ध होइत अछि।

जर्मनीमे बाबा रामदेवक शिविरमे भाग नेने छलहुँ, देह आ मोनकेँ शुद्ध रखबाक लेल आसन-प्राणायाम आ यम-नियमक पालन करबाक लाभसँ परिचित भेल छलहुँ, टी.भी.पर हुनक कार्यक्रम सेहो देखबामे-सुनबामे नीक लगैत अछि। वैदिक चैनलक माध्यमसँ सनातन धर्मक अंतर्गत योग आ आयुर्वेदकेँ केन्द्रमे रखैत ऋषि लोकनिक ज्ञानसँ लोककेँ लाभान्वित करबाक हुनक प्रयास प्रशंसनीय अछि। हमहूँ वैदिक चैनलपर वेद आ उपनिषदक ज्ञानक गंगामे स्नान कय आनन्दित होइत छी।

ब्रह्माकुमारी संस्थान सेहो नीक लगैत अछि। विदेशमे जाधरि बही, समय-समयपर जाइत छलहुँ। मुरली सुनैत छलहुँ। संस्थानमे बहिन द्वारा प्रतिदिन मुरलीक माध्यमसँ लोककेँ भगवानक ज्ञानक प्रसादक वितरण नियमित रूपसँ होइत बहैत अछि। समय-समयपर

संस्थानक प्रधान कार्यालय माउँट आबूमे आयोजित कार्यक्रममे भाग लेबाक अवसर सेहो भेटैत छैक। हम कोनो कार्यक्रममे माउँट आबू त नहि गेलहुँ, मुदा टी.भी.पर ओहिठामक कार्यक्रम आ 'पीस ऑफ़ माइंड' चैनलपर रहैत बाला कार्यक्रम देखलहुँ, नीक लागल। पटनामे सेहो एहि संस्थानसँ परिचित भेलहुँ। कहियो-कहियो जाइत छी। नियमित रूपसँ जाएब नहि पार लगैत अछि।
टी.भी.पर सभ कार्यक्रम उपलब्ध भेलासँ केन्द्रपर जाएब आवश्यक सेहो नहि लगैत अछि।
ओना, बाबाक बाबा आ ब्रह्माकुमारी संस्थान सभ ठाम 'परमात्मा आ पुरुषार्थ'क महिमाक प्रचार-प्रसार अलग-अलग ढंगसँ भ' रहल अछि। सबहक शिक्षा अछि जे तन आ मोनकेँ पवित्र राखू, तखने जीवनक आनन्द प्राप्त भ' सकैत अछि। हमरा लगैत अछि जे तन आ मोनकेँ पवित्र रखबाक लेल कतहु जेबाक काज नहि छैक, जतहि जे छी, से यम आ नियमक पालन करैत रही, सैह पर्याप्त अछि आनन्दित जीवन जीबाक लेल।

मैथिलीक विवाह :
मैथिलीक विवाहक उद्देश्यसँ कय ठाम यात्रा करबाक अवसर भेटल।
जमशेदपुर,पटना, राँची, विलासपुर, नरसारी, अहमदाबाद गेलहुँ। गाम जाक' छोट भाए रतनजीक संगे सेहो चानपुरा,पंडौल डीह टोल, गनौली आदि गामक यात्रा कयलहुँ।
दिल्लीसँ हमर छोट बहिन आ बहिनो एकटा सूचना

देललनि। फोनपर अरविन्द जीसँ संपर्क भेल, डेरी टेक्नोलॉजीमे बी.टेक. छलाह, गुजरातमे पालनपुरमे 'अमूल'मे काज करैत छलाह। गाम गेलहुँ। गलौली गेलहुँ। ओतऽ हुनक पिता, कक्का आ किछु अन्य लोक सभसँ संपर्क केलहुँ।

दिल्लीमे हमर बहिन-बहिनोक पड़ोसी छलखिन हुनक जेठ भाए आनन्दजी, ओत' कोनो व्यवसाय करैत छलाह। ओहि ठाम अरविन्दजीक आवागमन होइत छलनि, सभ क्यो देखने छलखिन। हुनका सभकेँ पसंद छलनि। हमरा फोनपर गप भेल, हमहुँ संतुष्ट भेलहुँ।

२००७ मे मैथिलीक विवाहक संयोग बनललनि।

हमर छोट भाए ललनजी पत्नी आ दू पुत्र-पुत्रीक संग दिल्लीमे छलाह, पूर्व परिचित ज्योतिषी जीक ओत' कोनो पूजाक लेल स्वभार देने छलखिन। हुनके सबहक सलाहपर मैथिली पुणेसँ दिल्ली गेल छलीह।

ललनजीक डेरासँ मैथिली दीदीक घर गेलीह। ओत' आनन्दजीक बहिनो मैथिलीकेँ देखलखिन, गप केलखिन,ओ कोनो कम्पनीमे काज करैत छलाह। हुनका सभकेँ विवाहक प्रस्ताव स्वीकार भेललनि।

आनन्दजी निर्णायक छलखिन। दिल्लीमे बैसार भेलै। हमर छोट भाए ललनजी, हमर बहिन-बहिनो हुनकासँ गप केललनि। हम फोनपर छलहुँ। विवाह तय भ' गेलै। विवाहक दिन आदि तय भेलै।

गाम गेलहुँ।

निर्धारित कार्यक्रमक अनुसार विवाहसँ चारि दिन पहिने मधुबनी स्टेशनपर अरविन्द जी आ हुनक अग्रज आनन्द जीसँ पहिल बेर भेंट भेल।

रतनजी बहुत बास व्यवस्था क' क' रखने छलाह।

२६ क' ननदजी आ हमर छोट साव रिन्दजी गनौली गेलाह।
पटनासँ हमर साढ़ू, जेठ सावि आ प्रमोद बाबू एलाह। दिल्लीसँ हमर छोट बहिन सची आ भगिनी पूनम आएल छलीह। लखनपट्टी आ शिशेरासँ दुनू बहिन शान्ती आ बची एलीह।
कचौनसँ हमर मझिला मामा एलाह,छोटका मामा पटनासँ कोलकाता गेल छलाह, कोलकातासँ हमरा गाम एलाह। लदावीसँ गोपालजी सेहो एलाह।
नारायणपट्टीसँ हमर दीदी एलीह।
२७ क' गनौलीसँ भविसक ६० गोटे बरियातीमे एलाह। विवाह भेलै। चारि बजे भोरमे बरियाती प्रस्थान केलनि।
३० क' चतुर्थी भेलै।
२ क' द्विरागमन भेलै।
३ क' हम सभ गामसँ प्रस्थान केलहुँ, ६ क' १० बजे रातिमे सिरसी पहुँचलहुँ।
सिरसीमे मैथिल आ मैथिली :
सिरसीमे भारतीय स्टेट बैंकक मंगलीपेठ शाखाक प्रबंधक देशपाण्डे छलाह। हुनका सँ परिचय भेल। ओ एक गोटेसँ परिचय करौलनि। ओ जज्आवक छलाह। ओ सिरसी अस्पतालमे एकटा मैथिलसँ परिचय करौलनि। हुनका सभसँ कहियोक' भेंट होइत छल।
बैंक ऑफ़ महाराष्ट्रक शाखामे श्रीधर जिलाक सिंहजी छलाह। ओ जरनलप्रबमे सेहो हमर पड़ोसी छलाह, एतहु भेटलाह।
बैंक ऑफ़ बड़ियाक एक शाखाक प्रबन्धक मिश्र जी सहरसाक छलाह, ओ जरनलप्रबमे सेहो भेटल छलाह।

हुनका सभक संग सिरनी नग रैनगंगाक तटपर छठि पारनिमे जाइत छलहुँ। छठि पारनिमे सिरनी शाखाक पी.ओ. मैडम अर्चना सेहो परिवारक संग रैनगंगाक तटपर गेल छलीह। एकटा होटलक मालिक सेहो छठिमे संग रहैत छलाह, ओ गोरखपुरक छलाह।

सिरनीमे हमर साहित्यिक गतिविधि :

सिरनीमे हमर साहित्यिक गतिविधि नगण्य शून्य रहल। क्षेत्रीय कार्यालयमे राजभाषा विभाग द्वारा आयोजित कार्यक्रममे भाग लैत छलहुँ।

अधिक काल रातिएमे घर घुरैत छलहुँ।

टेप रिकॉर्डरपर चितिमितीक पण्डू दादाक स्वरमे अपन रचना सुनैत छलहुँ :

'जिन्दगी जब हुआ जिन्दगी के लिए

हर घड़ी अब घड़ी आदमी के लिए'

....

'सूर्य रौनकर जियो

उनकी खातिर जियो

जो तड़पते अभी रोशनी के लिए।'

थकान दूर होइत छल, आनंदित होइत छलहुँ। पण्डू दादा मोन पड़ैत छलाह।

सिरनीक साहित्यिक समाजसँ हम अनकाएल रहलहुँ। एक बेर एकटा कवि गोष्ठीमे श्रोताक रूपमे उपस्थित भेल छलहुँ।

प्रकाश प्राप्तिक बाद + जनरवीक' नटराज होटलमे शाखा प्रबंधक अग्रवाल साहेब एकटा कवि गोष्ठीक आयोजन करौलनि जाहिमे अरविन्द मानरक संग और किछु साहित्यकार उपस्थित भेलाह। काव्य पाठमे हमहूँ भाग लेलहुँ।

রোগ–শোক–সংতাপ :
মগ ২০০+ সঁ নরম্বর ২০১০ ধবি হম সিরনীমে পদস্থাপিত ছনহুঁ। এহি অরধিমে স্বাস্থ্য সম্বন্ধী কিছু সমস্যাক সমাধানক নেন ডা. রঁঘেনসঁ সংপর্ক করৈত ছনহুঁ, দাঁতক কণ্ঠক নিদান ডা. চৌধরীজীসঁ প্রাপ্ত হোগত ছন।
২০০৯ মে ১৯ জনররীক' রঁডকা মামাক দেহান্তক সূচনা ভেটৈন, ২৩ দিসম্বরক' হমর সারক প্বত্রী নীনমক দুর্ঘটনাক পতা চনন, আগ সী যূ মে ভর্তী ভেন ছনীহ, সামান্য স্থিতিমে এরাঁমে সময নগননি। ২৯ দিসম্বরক' রঁড়কা সাঢ়ূ কোবিযাহী গামমে দেহ ত্যাগি দেননি, সে পতা চনন। ১৩ দিসম্বরক' ফোনপর সংপর্ক ভেন ছন।
দেশ–দুনিযাঁক রিষযমে সেহো অখরাঁরক মাধ্যমসঁ কিছু সূচনা ভেটৈত ছন। অপন দুখ সভকেঁ ভারী নগৈত ছৈ কিন্তু কতেক হৃদয রিদারক ঘটনা দেখি–সূনি নগৈত ছৈ জে হমর দুখ ত রঁহুত কম অছি।
২০১০ মে ১২ জনররীক' 'হৈতী'মে ভূকংপসঁ করীরঁ দূ নাখ নোক খ্রতম ভ' গেনাহ। ১১ অপ্রৈনক' হরাঁগ দুর্ঘটনামে পোনৈঁডক রাষ্ট্রপতি আ হুনক পনী সমেত সভ ৯৬ গোটে সমাপ্ত ভ' গেনাহ।
সেরানিরৃতি :
২৯ নরম্বর(২০১০)ক' হমরা দ্বারা কনেক্টর সভা কক্ষমে অংতিম জিনা স্তরীয সমন্বয আ সমীক্ষা সমিতিক রৈঁসকক সংযোজন ভেন। রী.এম.অগ্ররান,শাখা প্ররঁধক আ নারাঁডিক প্রতিনিধি শ্রীরাম অপ্পুনিংগম দ্বারা ৩০ ক'হমর সেরানিরৃতিক সূচনা দেন গেননি, কনেক্টর মহোদযক হাথেঁ হমরা শান আ শ্রীফনক সংগ শুভকামনা প্রদান কযন গেন।
৩০ ক' রৈঁকমে নোকরীক হমর অংতিম দিন ছন।

बैंकमे ६ बजे साँझमे हमर बिदाइक औपचारिकताक कार्यक्रम भेल।

९ बजे होटेल 'राष्टिका'मे कार्यक्रम आयोजित छल। बैंकक शाखा प्रबंधक आ अन्य अधिकारी सभ छलाह। वीरेन्द्र सिंह जी लखनादौन शाखासँ आएल छलाह।

क्षेत्रीय कार्यालयसँ किछु अधिकारी लोकनि शेखरजी,मंडलजी,सत्येन्द्रजी, साहूजी आ सहायक क्षेत्रीय प्रबंधक डे साहेब आएल छलाह।

जिला पंचायतक मुख्य कार्य पालन पदाधिकारी राकेश सिंह साहेब सेहो छलाह।

शुभकामनाक संग हमरा दुनू गोटेकेँ शाल आ श्रीफलसँ सम्मानित कएल गेल।

बैंक द्वारा अवकाश नगदीकरण आ मोमेंटोक चेक ओतै दिन भेटि गेल।

हमर बिदाइ समारोहमे अग्रवाल जी चर्चा केलनि जे हम बैंकमे पैंतीस बरख नोकरीक अवधिमे अपन आवासक व्यवस्था नहि क' सकल छलहुँ।

बड़ दुख भाव पाओल तुअ तीरे :

ओहि साँझ हम स्मरण केलहुँ जे दस दिसम्बर १९७३ क' बैंक ज्वाइन केने रही, हमरा परिवारकेँ ओहि समय हमर नोकरीक बहुत अगता छलैक।

बैंकमे समयपर वेतन भेटबामे कहियो कोनो व्यवधान नहि भेल, हमरा निरीक्षण,वसूली,मीटिंग आदिमे भाग लेब' जेबाक अवसर भेटैत छल, एहि लेल नियंत्रक कार्यालयसँ यात्रा-बिलक स्वीकृतिमे कोनो व्यवधान नहि होइत छल। वेतन वृद्धि, स्थानान्तरण,पदोन्नति आदिमे सेहो पारदर्शिता आ पवित्रताक स्वस्थ परम्परा बैंकमे

भेलैन ।

नोकरी भेलैन त माएक लेल जे कर्ज छलनि, से ब्याज सहित सभकें द' देल गेलनि,

बाबूक लेल जे कर्ज छलनि, से वापस कएल गेल । खेत सभ जे भरना छल से छूटैन, बाबूक बिमारीमे गाम,दिल्ली आ डोमनहिन-चिकित्सकीमे अनाज आ पथ्य-पानिक व्यवस्था भेल, दूटा छोट भाए छलाह,हुनका सभक पढाइक व्यवस्था भेल, गाममे दू कोठलीक घर, चापा-कल आ लैट्रिनक व्यवस्था भेल । दू पुत्री आ एकटा पुत्रक शिक्षा आ दुनू पुत्रीक विवाहक आयोजन भेल । अपन जे साहित्यिक सौख छल ताहू लेल पत्रिका सभ मंगयबाक आ तीन टा पोथी छपयबाक व्यवस्था भेल । हमर साहित्यक गतिविधिक लेल सेहो हमरा बैंकमे समय-समयपर प्रशंसा आ अतिरिक्त सम्मान भेटैन ।

बैंक सेवामे एन.टी.सी. न'क' माएक संग मथुरा,वृन्दावन,आगरा,हरिद्वार,ऋषिकेश आदि ठाम तीर्थाटनक अवसर भेटैन ।

परिवारक संग एन.टी.सीक अन्तर्गत वायुयानसँ दिल्ली आ दिल्लीसँ पटना हवाइ जहाजसँ यात्रा करबाक अवसर भेटैन ।

बैंकक नोकरीक कारण बिहारक सीवान आ पूर्वी चंपारण,छत्तीसगढ़क अम्बिकापुर आ वायपुर ओर मध्य प्रदेशक शहडोल, जबलपुर आ सिवनी जिलाक बहुत वास गाम आ शहर घुमबाक अवसर भेटैन आ बंग-विबंगक लोक, अधिकारी आ साहित्यकार लोकनिसँ परिचय आ आत्मीयता भेल ।

समय-समयपर बैंक द्वारा आयोजित प्रशिक्षण कार्यक्रममे पटना, कोलकाता, भोपाल आ लखनऊमे देशक

रिभिन्न प्रान्तक बहनिहाब श्षा रिभिन्न शाखामे काज केनिहाब नोक सभक संग बहबॉक श्षा रिभिन्न प्रतिभासँ परिचित हेबॉक श्ररसब भेटैत छन।
स्थानातबणसँ किछ परेशानी त होगत छनै, स्नदा रिभिन्न परिस्थितिमे बहबॉक श्षा रिभिन्न स्वभारक नोक सरहक संग काज करबॉक श्नभरक नाभ छनै।
बैंकक सेरामे छनहुँ, तें हजाबो नोककें बैंकक नियमानुसाब श्नण उँपनब्ध करयबॉमे श्पन रिरेकक उँपयोग करबॉक श्षा श्पनामे स्थित छद्रता श्थरा दिव्यताक श्नभर करबॉक श्ररसब भेटैन।
हमबा रिश्वास छन जे सेरा निरृतिक बॉद जे बाशि प्राप्त हएत ताहिसँ श्षारश्थकता भवि श्षारासक व्यरस्था सेहो भ' जाएत।
एहेन प्रियतम संस्थासँ पृथक हेबॉक कावण दु्ख त भ' बहन छन, स्नदा पेंशनक माध्यमसँ बैंकसँ जीरन भवि जु्ड़न बहबॉक एकटा श्षाश्वस्ति सेहो छन।
श्षाँखिमे चित्र हो मैथिनीकेब :
हमब ममियौत डा. शशिधब स्नमब 'मिथिना दर्शन' पत्रिकाक ज्नाइ-श्षगस्त श्षा सितम्बब-श्नक्टूबब (२०१०) श्षंकमे हमबासँ सम्बंधित नेखक रिषयमे स्वचित केननि। बॉदमे देखनहुँ।
ज्नाइ-श्षगस्त श्षंकमे भाग सियाबाम मा 'सबस'क नेख छपन छननि जाहिमे हमब बचनाक उँपेक्षा कएन गेन छन।
सितम्बब-श्नक्टूबब श्षंकमे पाठकीय प्रतिक्रियामे भाग उँमाकान्तजी द्वाबा 'संकल्प नोक' श्षा 'शशिकान्तजी-स्वधाकान्तजी'क चर्चा करैत हमब बचना सभक प्रशंसा कएन गेन छन, से जानिक' नीक नागन। सेरा

निरृतिक ऱाँद मैथिली दिस उँन्मुख हेरॉक प्रेरणा सेहो भेटैन।

चंडीगढ़सँ आदरणीय प्रा. गंगानन्द झा जीक शुभेच्छा प्राप्त भेल : आर्ॅ अन्तर्राष्ट्रीय मैथिली पत्रिका 'रिदेह'मे अहाँक रचना देखय चाहैत छी।

हमरा 'रिदेह'मे अपन रचना देखरॉक आ एकटा नर जीरनमे प्ररेश कररॉक कल्पना आनन्दित केलक।

मोन पड़ल 'मिथिला मिहिर','माटि-पानि', 'भारती-मंडन','आरम्भ', 'मिथिला दर्शन', 'कर्णामृत' आ मैथिली कार्यक्रम 'भारती'।

मोन पड़ताह हरिमोहन ऱाँबू, मधुपजी,किरणजी,शेखरजी,जीरकान्तजी, सोमदेरजी,गुंजनजी,रमणजी,ररीन्द्रजी,उँदय चन्द्र झा'रिनोद'जी,रिभूति आनन्द जी,छत्रानंद सिंह झाजी,प्रदीपजी।

मोन पड़ताह महेन्द्रजी,शशिकान्तजी, सुधाकान्तजी,उँमाकान्तजी,कमलाकान्तजी।

मोन पड़ल कोइलख,रामपट्टी,रहिका,हाजीपुर,सीराक रिद्यापति-पर्र।

मोन पड़ल शशिकान्तजी-सुधाकान्तजीक स्वरमे अपन गीतक ओ पाँती :

'आँखिमे चित्र हो मैथिलीकेर
ह्रृदयमे हो माटिक ममता
माएक सेरामे जीरन रितादी
अछि ऱँस यैह एकटा सिहन्ता।'

ओहि बाति एकटा मीठ-मीठ दर्दक अनुभर भेल।

पटना / १३.०३.२०२२

(२४)

घर घुरबाक सुख

आवास यत्न :

२०१० मे ३० नवम्बरक' हम सेवा निवृत भेल रही, ३ दिसम्बरक' भविष्य निधिमे जमा राशि एगारह लाख छियासठि हजारक चेक भेटि गेल। तखन आवास लेल सोचब प्रारम्भ केलहुँ।

हमरासँ छोट भाए ललनजी दिल्लीमे एकटा छोट छीन घर ल'क' एक पुत्री,एक पुत्र आ पत्नीक संग रहैत छलाह,एखनहु ओतहि रहैत छथि।

सभसँ छोट भाए दूटा पुत्र आ पत्नीक संग गाममे रहि ओतहिसँ स्कूल जाइत-अबैत छलाह,एखनहु गाममे रहि स्कूल जाइत-अबैत छथि।

हम नोकरीमे रहबाक सिवान,पूर्वी चम्पारण, छत्तीसगढ़क सरगुजा,रायपुर आ मध्य प्रदेशक शहडोल,जबलपुर आ सिवनी जिलामे रहैत आबि रहल छलहुँ।

विवेक नवी मुंबईक कोपरखैरनामे रहिक' किछु मास पॉलिटेक्निक कॉलेजमे नोकरी केलनि, तकर बाद इंजीनियरिंग कॉलेजमे पढ़ौनी क'रहल छलाह।

हमरा सोझाँ तीनटा विकल्प छल : पहिल, मुंबई चल जाइ,दोसर मधुबनी,दरभंगा अथवा पटना जाइ; तेसर, गाम जाक' रही।

बुढ़ारीमे चिकित्सा-सुविधाक आवश्यकता बेशी होइत छैक आ धिया-पुता लगमे नै रहत,से ध्यानमे राखि निर्णय लेबाक छल।

विवेक, वसन्त आ बड़का जमाएसँ सम्पर्क केलहुँ। हुनका सभ गोटेक सलाह भेलनि जे हम पटनामे रहबाक

व्यवस्था कयी, दिल्ली,फरीदाबाद आ गामक बीच बहैत पटना। यैह निर्णय भेल।
पटनामे साहित्यकार लोकनिसँ संपर्क नै छल। फुलवारी शरीफ लग साढ़ू बहैत छलाह,सगुना मोड़,दानापुर लग मामा बहैत छलाह आ मिथिला कॉलोनी,दानापुरमे छोटे भाएक ससुर बहैत छलाह। तीनू गोटेकें कहलियनि जे पटनामे कतहु एक कट्ठा जमीन लेबामे सहयोग करथि।
सभसँ पहिने साढ़ूक ओत'सँ सूचना प्राप्त भेल : बिक्री योग्य पन्द्रह धुर जमीन कनिए दूरपर छै।
७ दिसम्बरक' गप भेल, ९ क'हम सहमति देलियनि आ जमीनवालाकें अग्रिम देबाक लेल किछु राशि पठा देलियनि।
२३ क' पटना पहुँचलहुँ, २४ क' प्लाट देखलिऐ। बाजूक निर्देशनमे हमर आरास यत्न चलय लागल। नगमे एकटा डेरा ताकिक' रखबाक भार हुनका सभकें द'क' २९के बातिमे पटनासँ प्रस्थान कए ३० क' सिरसी पहुँचि गेलहुँ।
३ जनवरीक' ग्रेच्युटीक दस लाखक चेक भेटि गेल। सिरसी छोड़बासँ पहिने दूनू बेटी आ जमाए ओत'सँ घूमि एबाक विचार भेल।
१० जनवरीक' जयनगरसँ सोमनाथ एक्सप्रेस पकड़ि ११ क' ९.३० बजे अहमदाबाद आ १ बजे पालनपुर (गुजरात) पहुँचलहुँ। पालनपुरमे छोटका जमाए अमूल कम्पनीमे काज करैत छलाह, मैथिली ओतहि छलीह।
१३ क' बनास डेरी १,२,३ घूमलहुँ, २.३० बजे बससँ यात्रा कए ४ बजे गब्बर आ ६.३० बजे अम्बाजीक दर्शनार्थ पहुँचलहुँ।

১৬ ক’ ১ ৰজে মাউঁৎ খাৰ্বূ পহুঁচনহুঁ। ওত’ ঘূমিক’ বাতিমে ৮.৩০ ৰজে পাননপ্বব ৰাপস ভেনহুঁ।
১৭ ক’ বাতিমে বণকপ্বব এক্সপ্রেসসঁ পাননপ্ববসঁ প্রস্থান কএ ১৮ ক’ ২ ৰজে ৰড়কা জমাএক নৰী স্মঁৰগমে কোপবখৈবনা স্থিত খাৰাস পহুঁচনহুঁ।
২২ ক’ স্মঁৰগসঁ প্রস্থান কএ ২৩ ক’ ১১ ৰজে সিৰনী পহুঁচনহুঁ।
২৪ ক’ ৰিৰেকক শিক্ষা ঋণ খাতামে ৮৬০৩৪ ক. জমাক’ক’ ঋণ খাতা ৰঁদ কৰৌনহুঁ।
মৈথিনীক শিক্ষা ঋণ খাতামে ৩৬০০০ ক. জমা কেনহুঁ।
৩০ ক’ সৰেবে ট্রক খাএন। ট্রকপব সামান সভ নদাএন। ৩১ জনৰবীক’ হম দূনূ গোটে ১১.১৬ ৰজে সিৰনীসঁ প্রস্থান কএ জৰনপ্ববসঁ ট্রেন পকড়া ১ ফবৰবীক’ ১১ ৰজে দিনমে ফ্নৰাবী শৈবীফ নগ বৃন্দাৰন কॉনোনী খাৰাস পহুঁচনহুঁ। ট্রকসঁ সামান সভ ওহী দিন ৰাদমে খাএন।
৯ ক’ গন্ডেন আঁফিস জাক’ কাগজ খা ৯৬০ ক. কৌশন মনীক সংগ ক্ন ২০৭৪ ক. জমা কেনহুঁ। ১০ ক’ দূ টা গৈস সিনিঁডব খাৰি গেন।
বাজূক নির্দেশনমে হমব খাৰাস–যক্ত চনি বহন ছন। শহবমে জমীন কীনৰ সেহো একটা পৈঘ যক্ত থিক। এহি যক্তমে খাৰশ্যকতাসঁ ৰহুত ৰেশী সময,শ্রদ্ধা, ৰিশ্বাস, সাহস খা ধৈর্যক খাৰশ্যকতা হোগত ছৈক। ও হমবা নেন একটা নৰ খা নীক খনুভৱ ছন। ভূমি কিনৰা কান মহগ নগৈত ছৈক, ৰাদমে ওকব মূন্য ৰঢি জাগত ছৈক।
সাঢ়ূ, বাজূ, প্রমোদ ৰাৰ্বূ, বংজীতজী,বামজনম মহতো খা মংজূ দেৰী খাদি নোকক সহযোগসঁ হমব ও যক্ত

२२ फबवरीक' दानाप्वब बजिस्ट्री ऑफिसमे संपन्न भेल।
वृन्दावन कॉलोनीक बोड न.१ ग्रामे लाल बहादुब सिंह जीक घबमे किबायाक आबासमे बह' लगलहुँ। किछु दूबपब स्थित छलै जमीन।
२०११ मे १४ जूनक' गंजिनियब बामजी सिंहजीक माध्यमसँ मंजूब ठीकेदाबसँ संपर्क भेल आ हुनका द्वाबा +३ रू.प्रति बस्क्वाफीटक दबसँ घब बनयबाक काज शुरू भेल। पानिक व्यवस्था भेल। तकब बाद छओ मास धबि चिन्तनक मुख्य विषय छल ईंटा,बान्न,सीमेंट,गिट्टी,लोहक छड़ आदि।
दौड़-धूपमे दस बबखक स्कूटी काज दैत छल।
२०१२ मे १६ जनबवीक' छत ढलायल,२९ फबवरीक' गृह प्रवेश भेल। ओहि दिन विवेक सेहो मुंबइसँ आबि गेल छलाह। गृह प्रवेशक अवसब पब संक्षिप्त भोजक व्यवस्था कयल गेल, साढ़ूक प्वतोहु सभ भोजनक व्यवस्था केलनि। ओही दिन हम सभ किबायाबला घब छोड़ि नव घबमे सामान सभ आनिक' बह' लगलहुँ आ बहिएक' शेष काज पूर्ण कबेलहुँ।
१३ अप्रैलक' बिजलीक काज आ + मगक' बड़हीक काज संपन्न भेल।
घबक निर्माण काज सेहो बड़का यज्ञ थिक। हम तय केने छलहुँ जे कोनो स्थितिमे कखनो ककरोपब बिना तामस केने काज पूर्ण कबब, से पाब लागल। एहिसँ लाभ अपने लोग छै। शान्त चित्तस काज कबबामे आनन्द अबैत छैक। अशान्त चित्तक परिणाम शुभ नै भ' सकैत छैक, काज भावी लाग' लगै छै, मोन उबिया जाग छै।

কাজ কবর্ৰাক নক্ষ্য শ্বভ চিন্তনক সংগ পূর্ণ ভ' সকয সে স্বনিশ্চিত কবর্ৰাক চাহী।

গাম–ঘবক যাত্রা :

পিসিঔত ভাএক পুত্রীক কন্যাদানমে সম্মিনিত হেবাৰ্ক নেন ২৭ ফবর্ৰবীক' গাম গেনহুঁ। ২৮ ক' গামসঁ সোহবায গেনহুঁ। ৰ্ৰব আ ৰ্ৰবিযাতীক অগবানীমে সাত গোটেক সমূহমে মৌআহী (ৰ্ৰাৰ্ৰূ ৰ্ৰবহী নগ)গেনহুঁ।

বাতিমে ৰ্ৰবিযাতী এনৈ সোহবায (পংডৌন নগ)। এক গোটে মোটব সাগকিনসঁ আরি বহন ছনাহ, দুর্ঘটনাগ্রস্ত ভ'ক' দবভংগাসঁ পটনা গেনাহ গনাজক নেন। ৰ্ৰবক পিতা আ দাদা দুখ আ চিন্তাসঁ ভোজন নহি গ্রহণ কেননি। ৰ্ৰবিযাতীক ঙা ৰুপ হমবা নেন নর ছন। এতেক সংখ্যামে ৰ্ৰবিযাতী, এতেক ফটক্কা ছোড়ৰ্ৰ হমবা অসহজ কেনক। এহি অসহজতাসঁ ৰ্ৰাদমে একটা গীত জন্ম নেনক : নৱ্বটা ৰ্ৰবিযাতী এনৈ, হন্না ভেনৈ গামমে ...... ।

গামক এহি যাত্রামে বতনজী (ছোট ভাএ)ক সংগ মামা গাম ৰুচৌন, ৰ্ৰহিনক সাস্বব শিশিরা, সমধিযান বাঘোপ্বব আ গোনৌনী, দীদীক সাস্বব নাবাযণপঞ্জী সেহো গেনহুঁ। ঘুবতী কান অপন সাস্বব নদাবী হোগত পটনা মামাক ঘব পহুচনহুঁ। হুনকা সংগে রিজেতা (মমিযৌত ৰ্ৰহিন)ক রিরাহক প্রসংগমে ১৩ মার্চক' টাটানগব গেনহুঁ। রিজেতা ৰ্ৰাযো গন্ফার্মেটিক্সমে ৰ্ৰী টেক ছনীহ,নোকবী কবৈত ছনীহ। নড়কা সেহো গংজিনিযব ছনখিন। রিনা কোনো দহেজক মাঁগক রিরাহ তয ভেনৈ, সে নীক নাগন। এহি রিরাহ সঁ ঙা ভারনা দূঢ় ভেন জে ৰ্ৰেটীকেঁ সমুচিত শিক্ষা দ'ক' সর্ৰন আ সক্ষম ৰ্ৰনাওন জা সকৈত অছি জাহিসঁ ও অপনা ৰ্ৰনপব উঁচিত সম্মান প্রাপ্ত ক'

সকয। এহি চিন্তনসঁ একটা গীত জন্ম নেনক :

ৰ্‌চী ৰঁঠতী, নিখতী-পঢ়তী
হমবা চিন্তা কথী কে,
ভাগ্য খপন খপনেসঁ গঢ়তী
হমবা চিন্তা কথী কে।
বেপ-দহেজেক দানরকেব
উঁপোত মচন খছি ভাবতমে,
মহিষাস্ববনয দ্‌বগা ৰঁনতী
হমবা চিন্তা কথী কে।
জ্ঞান ওঁব রিজ্ঞানক সম্পতি
খর্জিত কবতী জীরনমে,
নর স্বকজ খা চান ৰঁনেতী
হমবা চিন্তা কথী কে।
নোকক মোন ৰ্‌নৌ ছৈ এখনো
নোক ৰঁহ্‌ত ছৈ দ্‌নিযাঁমে,
সংগী খপ্পন খপনে চ্‌নতী
হমবা চিন্তা কথী কে।
খপনহি শ্রেমসঁ ৰাঁটৈ ৰঁনেতী
এহি ৰঁৰূবকেব জংগনমে,
'কিবণ' 'স্বনীতা''মীবা' ৰঁনতী
হমবা চিন্তা কথী কে।

হমবা ভবোস ভেন জে জতেক চিন্তা নোক ৰেঁটীক রিঁযাহক নেন কবৈত খছি, সে ৰেঁটীক সঙ্কচিত শিক্ষা দিস নাগি জাগ ত যগ-যগসঁ চন খবৈঁত ওা 'পবাধীন স্বখ সপনহ্‌ নাহী' ৰঁনা ধাবণাক খন্ত ভ' সকৈত খছি। সেরা,খন্বসন্ধান,বাজনীতি খাদি সভ ক্ষেত্রমে ৰেঁটী নোকনিক প্রশংসনীয কাজ হমবা সভকেঁ খাশ্বিস্ত কবৈত খছি।

१७ जूनक' मामाक सग्वना मोड़ नगक थारासमे कन्या निवीक्षणक ओपचाविता भेलै था १० जूनक' मामाक गाम कचौनमे विजेताक विवाह भेलनि, हमहुँ दुनू थरसवपव उपस्थित भेलहुँ।
गाम-गाम घुमैत वँहुत बास पोथबि, दारूक दोकान था थानो कतेक देखन था सूनन बाँत सभ मोनमे घुविथागत वहन था चिन्तनक विषय बँनन जाहिसँ एकटा गीत जन्म नेनक :
पोथबिमे मथान गामे-गामे
दारूके दोकान गामे-गामे।
दिनक' पूजा बाति बिँताबँय चोवीमे
बारणकेव थकहान गामे-गामे।
कर्बुना केनक पूव मनोवथ भेलै नोकक
गेन छागवक जान गामे-गामे।
ठाढ़े-ठाढ़े नोक हतैए बाँटैपव
टाका के मचान गामे-गामे।
पवीणयकें उँद्याग बँनौनक मिथिनामे
थयाचीक संतान गामे-गामे।
कि हेतै थग बँव बाँढ़ि मे के जानय
छटैपटै कोटि पवान गामे-गामे।
बाँटै-घाटैसँ काँटै-कूशकें दूव कक
थन्नाकेव थभियान गामे-गामे।
(ओहि समय विहावोमे शवाबँ-बँदी नहि छनै)।
मैथिनी जगतसँ सम्पर्क :
विजेताक विवाहमे मामा मैथिनीमे कार्ड छपयबाक भाव देननि।
हमवा नेन पटना नव छन। तीस बँवथ पहिने हसन्नहप्ववमे हवनीधव प्रेस देखने छनहुँ, ओत' पहिन

पोथी 'तोबा खंडनामे' छपन छल। ओहि स्थानपर गेलहुँ त पता चलल जे ओ'त पहिने ओ'द भ' गेलै, घुरि एलहुँ।
जीरकान्तजीसँ संपर्क भेल त ओ शेखर प्रकाशनक पता कहलनि आ शरदिंदु चौधरीजीक मोबाइल न. देलनि। चौधरीजीसँ संपर्क भेल, न्यू मार्केट गेलहुँ। कार्डक काज हुनका देलियनि।
हुनकासँ मैथिली जगतक पर्याप्त सूचना प्राप्त भेल। हुनका लग मैथिली पोथीक भण्डार देखि नीक लागल। हुनका लग हमर पोथी 'तोबा खंडनामे'क एक प्रति सेहो भेटल जे तीस बरख पहिने मिथिला मिहिर / आर्यावर्तमे समीक्षाक लेल
जमा केने रही, हमरा लग एकटा प्रति नहि बहि गेल छल, नीक स्थितिमे हुनका ओत' भेटल,से नीक लागल। ओ पढ़बाक लेल तीनटा पोथी सेहो देलनि जाहिमे एकटा आदरणीय मन्त्रेश्वर झाजीक 'चिनरार' उपन्यास सेहो छल। 'चिनरार' पढ़लहुँ, नीक लागल, ओहिपर समीक्षा सेहो करितामे लिखलहुँ जे 'पूर्वोत्तर मैथिल'पत्रिकामे प्रकाशित भेल।
शेखर प्रकाशनमे मैथिलीक सभ पत्रिकाक अद्यतन स्थितिसँ परिचित भेलहुँ, ओ'त साहित्यकार लोकनिसँ सेहो संपर्क भेल। डा. कमल मोहन 'चुन्नू', डा.योगानन्द झा,श्याम दरिहरे,मधुकान्त झा, वैद्यनाथ'विमल',डा. अम्बिका नाथ झाजीसँ परिचय भेल, रचा ठाकुर आ ओइक भाग भेटैनाह। दूरदर्शनपर एकटा कार्यक्रममे ओइक भाग डा.अम्बिका नाथ झा आ शरदिंदु चौधरीक संग हमरो सम्मिलित केलनि,हम प्रस्तुत केने रही :

পোখরিমে মখান গামে–গামে
দারু কে দোকান গামে–গামে।

বাদমে 'সময–সান' পত্রিকাক সম্পাদকীযমে এহি গীতক চর্চ ভেল, আদরণীয জীরকান্তজী স্বচিত কেলনি।
ই রচনা 'বিদেহ'ক ১ জুন ২০১১ কের অংকমে প্রকাশিত ভেল ছল।
'শেখর প্রকাশন'সঁ বহুত বাস পোথী পঠবাক নেন সহজতাসঁ উপলব্ধ ভ'গেল।
 বিজয নাথ ঝাক গীত–গজল সংগ্রহ 'অলীক নেন'ক অতিরিক্ত হুনক মৈথিলী পোথী 'কন্দর্প কানন' আ 'কামাযনী'(ছন্দানুবাদ) সঁ পরিচয ভেল।
বচা ঠাকুবক 'মৈথিলী আলোচনা সাহিত্যক দিশাবোধ' আ মৈথিলী গীত–করিতা সংগ্রহ 'গৌবী–গিবামৃতা'দেখল।
মধুকান্ত ঝাক পোথী 'ভ্রান্তি–বথী' আ 'মমতা–জোগী', বৈদ্যনাথ 'বিমল'ক পোথী 'খল্ড–খল্ড পাখল্ড',মন্ত্রেশ্বব ঝাক পোথী 'শিবোধার্য','দ্রুত বিলংবিত' 'ভৈঁবোনাথক চিঠ্ঠী' ওব 'কতেক ডাবি পব', কামিনীক পোথী 'সমযসঁ সংরাদ কবৈত','পবতী পবহক ফূল'আ 'খল্ড–খল্ডমে বঁটৈত স্ত্রী',ডা.বাস্বকী নাথ ঝাক 'বোধ সংকেতন',কীর্তি নাবাযণ মিশ্রক 'ধ্বস্ত হোগত শান্তি স্তূপ',জীরকান্ত জীক 'ছাহ সোহাওন','খীখিবিক বীখবি','গাছ ঝূন–ঝূন','অধবতিযামে চান','হমব অঠন্নী খসলগ বনমে' আ 'পংজবি প্রেম প্রকাসিযা',স্বধাংশু 'শেখব' চৌধবীজীক 'ভহাগত চাহক জিনগী','জিনগীক বাট','নিরেদিতা','নৌগত আঁচব','হস্তাক্ষব','অংগবেজী ফূলক চিঠ্ঠী','সাক্ষাকোবক দর্পণমে','গীত ও গজল' ওব 'হম সাহিত্যকাব ও সম্পাদক',শবদিংদু চৌধবী জীক 'জঁ

हम जनितहुँ','रँड़ अजगुत देखल','गोरँवगाथा','कविता कक्काक कोबामिन','राँत-राँतपव राँत','हमव अभाग : हुनक नहि दोष','साक्षात्','उँषा किवण खानक पोथी 'काँचहि राँस','गोनू झा क्नरँ'आ 'भामती',डा. शेफालिका रमाक 'मोहपाश',गोविन्द झा कृत 'स्वबोध मैथिली व्याकवण',भीमनाथ झाक 'भनहि भीम कव जोड़ि ',मधुप जीक 'मधुप गीतिका',मणिपद्मजीक 'अनंग कुस्वमा',अशोक कुमाव दत्तक 'झिझिबकोना',डा.योगानन्द झा द्वावा संकलित –संपादित 'गहरँव गीत', किशोव केशव आ वंदना किशोव द्वावा संपादित पोथी 'अक्षव पुरुष' आदि सेहो शेखव प्रकाशनसँ उपलब्ध भेल।
शेखव प्रकाशनसँ 'घव-राँहव' अलनहुँ।
पाण्डेयजीसँ 'मिथिला दर्शन' अनलहुँ।
गर्ल्सबनेट पत्रिका 'विदेह'कें ३० मगक' एकटा गीत आ एकटा गजल पठौलियनि।
बातिमे आशीष अनचिन्हावजीसँ गप भेल।
३१ मग क' निर्मलीसँ उमेश मंडलजी गप केलनि।
'अनचिन्हाव आखव' साइटपव गजलपव पर्याप्त सामग्री देखि हर्ष भेल, लागल जेना हम कते रँवखसँ जे तकैत छलहुँ, से भेटि गेल।
गजेन्द्र ठाकुव आ आशीष अनचिन्हाव द्वावा प्रस्तुत गजल शास्त्रक अध्ययन मैथिलीमे गजल लेखन दिस आकर्षित केलक।
हमवा गजेन्द्र ठाकुव द्वावा प्रस्तुत सवल वार्णिक राँहव सोझ लागल, गजल लिखय लगलहुँ आ 'विदेह'कें प्रेषित कवय लगलहुँ।
'विदेह'कें सदेह सेहो देखल। विदेह मैथिली शिशु उँसेर,विदेह मैथिली विहनि कथा,विदेह मैथिली पद्य

সেহো প্রকাশিত ভেল জাহিমে গজেন্দ্র ঠাকুর দ্বারা মহত্ত্বপূর্ণ আলেখ 'শিশু,বাল আ কিশোর সাহিত্য আ ওকর সমীক্ষাশাস্ত্র','গদ্য সাহিত্য মধ্য বিহনি কথাক স্থান আ বিহনি কথাক সমীক্ষাশাস্ত্র' ওর 'পদ্য সাহিত্য আ ওকর সমীক্ষা শাস্ত্র'ক সংগ অনেক নব-পুরান সাহিত্যকার লোকনিক রচনা প্রকাশিত ভেল। অংগরেজী-মৈথিলী শব্দ কোষ প্রাপ্ত ভেল।
'বিদেহ' অপনা ঢংগক এসগর পত্রিকা অছি মৈথিলীমে। একর কোনো অংক দেখিএক' ককরো আশ্চর্য লগৈত ছৈক জে কতেক বিবিধতা আ কতেক বিষয় সমেটনে রহৈত অছি ই পত্রিকা।
সম্পাদক গজেন্দ্র ঠাকুর অপনো খূব লিখলনি। হিনক চর্চিত পোথী 'কুরুক্ষেত্রম্ অংতর্মনক' সেহো অপনা ঢংগক এসগর পোথী অছি জাহিপর সেহো মৈথিলী সাহিত্য গর্ব ক' সকৈত অছি।
হমর বহৈসী গজল 'বিদেহ'মে ছপল।
'বিদেহ' লেখক আ পাঠক বস্তুক বিস্তার বহুত সুন্দর ঢংগসঁ ক' রহল ছল।
হাইকূ, গজল,বিহনি কথা,বাল সাহিত্য,নাটক,বাল গজল,ভক্তি গজল,আলোচনা-সমালোচনা-সমীক্ষা আদি বিশেষাংক 'বিদেহ'মে প্রকাশিত ভেল। ১ জনবরী ২০১৬ ক'মধুপজীপর বিশেষাংক নিকলল, ১ নবম্বর ২০১৬ ক'অরবিন্দ ঠাকুর বিশেষাংক নিকলল। ১ দিসম্বর ২০১৬ ক' জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিল' বিশেষাংক নিকলল। রাজনন্দন লাল দাস আ রামলোচন ঠাকুর বিশেষাংক নিকলি চুকল অছি। আদরণীয় রবীন্দ্র নাথ ঠাকুর আ কেদার নাথ চৌধরী বিশেষাংক নিকল'বলা অছি। আগাঁ ওর বিশেষাংক সভ বিদেহমে প্রকাশিত হএত।

রহ্ল চর্চিত লেখকক রহ্ল বাস চর্চিত পোথী সভ উপলব্ধ অছি 'বিদেহ'ক সাইটপর, ক্যা কখনো অপনা সুবিধানুসার এহি সভক মঙনীমে উপযোগ ক' সকैত ছথি।

আশীষ অনচিন্হার 'অনচিন্হার আখর'নামক মৈথিলী গজলক প্রথম স্বতন্ত্র বেবসাইট বনাক' ওহি পর গজল শাস্ত্র প্রস্তুত ক'ক' রহ্ল লোককেঁ গজল লেখন লেল প্রেরিত করैত, মার্গদর্শন দৈত, প্রবক্তাবক যোজনা চলা রহল ছলাহ,বাল-গজল,ভক্তি-গজল আদি বিশেষাঁক প্রস্তুত ক' রহল ছলাহ, গজলকারক পরিচয শৃঁখলা প্রস্তুত ক' রহল ছলাহ। অপনো রহ্ল বাস গজল লিখলনি।

হিনক গজল সংগ্রহ 'ক্ষমাবি গচ্ছা','জংঘাজোড় ী','অনচিন্হার আখর' আদি আ পোথী 'মৈথিলী গজলক ব্যাকরণ আ ইতিহাস','মৈথিলী বেব পত্রিকাক ইতিহাস','মৈথিলী গজলক বেড়ী বেকোনর','শব্দ-অর্থ-শক্তি' আদি উল্লেখনীয অছি।

মৈথিলী গজলক সামর্থ্য,দিশা আ দশা আদি জনবাক লেল ই পোথী সভ পঢ়ব আবশ্যক অছি। এহি অভিযানসঁ রহ্ল গোটে লাভান্বিত ভেল ছথি।

কিছু মিত্রককে বাদ হমহুঁ এহি অভিযানমে শামিল ভেলহুঁ। হমর গীত লেখনক প্রযাস গজল লেখন দিস অগ্রসর ভেল। হমরা জে কহবাক অছি সে গজলক রূপমে কহবামে সুবিধাজনক লাগয লাগল।

আশীষ অনচিন্হার জী হমরো কাফিযা বুঝবামে আ অবরী বহরমে গজল লিখবামে রহ্ল সহযোগ কেললি। গজলক সম্বন্ধমে হুনকা দ্বারা প্রস্তুত আলেখ সভক মনন কেলহুঁ। 'বিদেহ'মে প্রকাশিত গজল সভক অধ্যযন

কেনহুঁ ।
হমব মমিযৌত ভাএ ডা.শশিধব ঝমব হমবা লেন দূ টা ৱঁন াগ ৱঁনা দেননি :
১.থাঁখিমে চিত্র মো মৈথিনী কেব : মৈথিনী বচনা সৱঁহক লেন ।
২.তিবংগে কে নিএ : হিন্দী বচনা সৱঁহক লেন ।
হমব মৈথিনী বচনা সভকেঁ মৈথিনী ৱঁন াগপব পোস্ট কববাঁমে সেহো মদতি কেননি ।
হবিমোহন ৱাঁৱূক খামেকথা পঢ়ন ছন । স্বধাংশ্ব শেখব চৌধবী,জীরকান্ত খা মন্ত্রেশ্বব ঝাজীক খামেকথা পঢ়নহুঁ । জীরকান্তজীসঁ পটনামে হ্নক ছোট প্বত্র রকণজীক খারাসপব ভেঁট কেনহুঁ ।
খাদবণীয জীরকান্তজী কহনে ছনাহ জে পটনা খারি গেন ছী, ত গোষ্ঠী সভমে জাউ, ৱঁজাৱঁয ত জাউ, নহিযো ৱঁজাৱঁয তৈযো জাউ ।
গোষ্ঠী সভমে জাএ নগনহুঁ । গণেশ ঝা,রিজয নাথ ঝা,ৱঁচা ঠাকুব খাদি সাহিত্যকাব সভক সংগ মৈথিনী গোষ্ঠীক খতিবিক্ত হিন্দী গোষ্ঠীমে সেহো জাএ নগনহুঁ ।
হিন্দী সাহিত্য সম্মেনন ভরনমে ৱঁড্ড গোষ্ঠী মোগত ছনৈক । দূবসঁ জেৱাঁক কাবণে কিছুএ দিনমে হম হিন্দী গোষ্ঠীমে জেৱাঁসঁ থাকি গেনহুঁ ।
মধ্য প্রদেশমে বহী, তখনে হিন্দীমে নিখৱাঁক খভ্যাস ভেন ছন, খাৱঁ হিন্দীমে নিখৱঁ হমবা লেন কঠিন ভ' গেন ছন । হম মৈথিনীপব ধ্যান কেন্দ্রিত কেনহুঁ, হিন্দীক গোষ্ঠী সভমে জাএৱঁ ৱঁদ ভ' গেন ।
মৈথিনীক গোষ্ঠী সভমে জাএৱঁ পটনা ধবি সীমিত বখনহুঁ ।
২০১৮ মে মিথিনা রিভূতি পর্বমে দবভংগা গেনহুঁ জাহিমে

১৪ গোষ্ঠেকেঁ মিথিলা বিভূতি সম্মান দেল গেললি জাহিমে হমহুঁ छलहुँ। आदरणीय उँदय चन्द्र झा 'विनोद'जीक अध्यक्षतामे आयोजित करि सम्मेललमे हमहु एकटा गजल प्रस्तुत केलहुँ।
चेतना समिति द्वारा आयोजित आ वाजीरलगवक विद्यापति पर्वक करि गोष्ठी सभक अतिविक्त अकादमी आ मैथिली लेखक संघ द्वारा पटलामे आयोजित गोष्ठी सभमे भाग लेलहुँ।
चेतना समितिक आयोजलमे आदरणीय वरीन्द्र लाथ ठाकुर,उँदय चन्द्र झा 'विनोद', बुद्धिलाथ मिश्र,तारानंद वियोगी,मधुकान्त झा,अशोक,रमानंद झा 'रमण',विद्या लाथ झा'विदित',गणेश ठाकुर,रॅचा ठाकुर,छत्रानंद सिंह झा (रॅङ्क भाग),डा. गंगेश गुंजन,सवस,चंद्रमणि,कामिनी,सदवे आलम गौहव,कमल मोहन 'चुन्नु', स्वयंप्रभा झा,कुमाव मलीष अरविन्द,वमेश,शारदा झा, मलोज शांडिल्य,मेलका मल्लिक,वानी झा,संस्कृति मिश्र,वघुलाथ मुखिया, लवललश्री पंकज,गुंजलश्री आदि प्रवान आ लव साहित्कार लोकलिकें देखरॅाक आ सुलरॅाक अवसर भेटल।
'क्या लहि दै अछि आगि' बुद्धि लाथ मिश्र जीक लीक गीत–संग्रह छलि। हिन्दी आ मैथिली दुलूमे लीखि रहल छथि।
चन्द्रमणिजीक सैकड़ा गीत सभ अलेक पोथीमे छलि, करीरॅ पचास रॅवखसँ मैथिली मंचपर लोकप्रियता प्राप्त करैत आएल छथि। गीतक अतिविक्त आलो विधामे सक्रिय छथि।
'कारय–द्वीपक ओहि पार','यथास्थितिक रॅादक लेल','लिकती' आदि वमेश जीक पोथी छलि। 'लिकती'मे वमेशजी द्वारा मैथिलीक गजल शास्त्रपर असंतुलित टिप्पणी

কযন গেন ঋছি।
ক্ষমাব মনীষ ঋববিংদক পোথী 'নিছ্ছ ৰঁতাহ ভেন'নীক করিতা সংগ্রহ ঋছি।
বাজীরনগবক গোষ্ঠীমে রিনোদ ক্ষমাব ঝা, গণেশ ঝা,কিশোব কেশরজী,ঋখিনেশ ক্ষমাব ঝা ঋা জীরানংদ 'নিবানা'জীসঁ সেহো পবিচয ভেন। ঋখিনেশজী ঋাকাশিরাণী,পটনামে ছনাহ, ঋাকাশিরাণীক নেন 'ঋাধুনিক করিতা এরঁ ওকব উঁপযোগিতা' রিষযপব ১৭.১২.২০১১ ক' রিজযনাথ ঝা জীক ঋারাসপব গোষ্ঠীক ঋাযোজন কেননি জাহিমে ডা. গংদ্র কাংত ঝা, দিনেশ ঝাক সংগ হমহুঁ ছনহুঁ।
ঋখিনেশজী 'নরত্তবিযাক হাথমে মৈথিনী সাহিত্যক ভরিষ্য' রিষযপব ৬ জূন ২০১২ ক' হমবা ঋারাসপব গোষ্ঠীক ঋাযোজন কেননি জাহিমে রিজযনাথ ঝা, ঋখিনেশ ক্ষমাব ঝা, দিনেশ ঝাক ঋতিবিক্ত হমব সাঢ়ূ শম্ভু চন্দ্র ঝা ঋা হুনক পুত্র ক্ষমাব প্রমোদ চন্দ্র,বাজীর ক্ষমাব ঝাক সংগ মিথিনেশ ঝাজী সেহো ছনাহ।
প্রেমনতা মিশ্র 'প্রেম' ২০০+ সঁ ঋপনা ঋারাসপব মাসে-মাসে করি গোষ্ঠী ঋাযোজিত কবৈত ছনীহ,হুনকা ওত' সেহো জাএ নগনহুঁ। হুনকা ওত' ডা.গংদ্র কান্ত ঝা, ৰঁহুক ভাগ,ডা. বমানংদ ঝা 'বমণ', গণেশ ঝা, ৰঁচা ঠাক্ষব,রিজয নাথ ঝা,ঋজিত ঋাজাদ, মনোজ 'মন্বজ',ৰৈদ্য নাথ মিশ্র,কমনেন্দ্র ঝা 'কমন', ধীবেন্দ্র নাথ ঝা, বাম নাবাযণ সিংহ,ক্ষমাব গগন,গাযক ঋাশুতোষ মিশ্র, বরীন্দ্র রিহাবী'বাজূ' ঋাদি সাহিত্যকাব ঋা বংগ কর্মী নোকনিসঁ ভেঁট ভেন, কিছু নর নোক সভসঁ সেহো পবিচয ভেন।
গণেশ ঝাক কাব্য সংগ্রহ 'নরাভ্যা' দেখনহুঁ।

ওত' হিন্দীক কিছু রচনাকার মৃত্যুঞ্জয় মিশ্র'করুণেশ',আর.পী.ঘায়ল,নগেন্দ্র মেহতা,শ্রী রাম তিরারী আ অন্য সাহিত্যকার সভসঁ সেহো পরিচয় ভেল। করুণেশ জী আ ঘায়ল জীক হিন্দী গজল নীক লাগল, মেহতাজী পর্যাবরণ সম্বন্ধী নীক রচনা সুনবৈত ছলাহ।

প্রেমলতা জীক নীক কথাকারক রূপ হুনক পোথী 'ও দিন ও পল','এগো ছলী সিনেহ' আ 'শেখর প্রসংগ'মে ভেটল। ও পারনি জকাঁ সাঁঝ্য গোষ্ঠীক আয়োজন মাসে-মাসে অপনা ওত' করৈত আবি রহল ছথি। সানমে একটা পত্রিকা 'সাঁঝ্য গোষ্ঠী'ক প্রকাশনক লেল আনন্দ আ উঁসোহসঁ সভসঁ রচনা প্রাপ্ত করৈত ছথি, ছপবৈত ছথি আ রিলহৈত ছথি।

ধীরেন্দ্র কুমার ঝাক কবিতা সংগ্রহ 'অপনাকেঁ অকানৈত', 'কনিএ টা রাঁত','অহী সভমে কতহু', কথা সংগ্রহ 'এহি মোড় পর' আ উঁপন্যাস 'উঁত্তরার্ধ' পঢ়লহুঁ। হিনক কবিতা,কথা,উঁপন্যাস সভ নীক লগৈত অছি।

হম মৈথিলীমে গীত আ গজল প্রস্তুত করৈত ছলহুঁ। হমর গীত লেখল কম ভ' গেল, গজল সিখবাঁক আ লিখবাঁক প্রবৃত্তি বঁঢল গেল। সবল রার্ণিক রঁহরমে গজল লিখৈত ছলহুঁ আ 'রিদেহ'মে পঠবৈত ছলহুঁ।

'রিদেহ' একটা নর লেখক আ পাঠক রঙ্গ তৈয়ার ক' রহল ছল, সে উঁসোহরঁর্ধক লাগল, ওহিমে জগদীশ প্রসাদ মংডলক রচনা রঁহুত নীক লগৈত ছল। রাঁদমে পটনামে এক রেঁর 'সগর রাতি দীপ জরয়' কার্যক্রমমে মংডল জী, হুনক পুত্র উঁমেশ মংডল জীসঁ ভেট ভেল, হুনক পোথী 'গামক জিনগী' ভেটল। 'গামক জিনগী'অদ্ভুত কথা সংগ্রহ লাগল। মংডলজীক কথা সভক সংগ হুনক

পবিরাবক সমর্পণ কইত অছি 'মৈথিলী অমব বহতীহ' । ওহি গোষ্ঠীমে নর–নর কথাকাব নোকনিক কথা স্বনবাঁক আনন্দ ভেটৈন । ওত' রিশিষ্ঠ পাঠক আদবণীয শ্যামানংদ চৌধবীজী ভেটৈনাহ জে 'তোবা অঙনামে' মে প্রকাশিত গীত 'ছোটৈ–মোটৈ টূটৈন মড়ৈযামে গৌবী কোনাক' বহতী হে'ক
স্মবণ কেননি । ওহিঠাম তাবানন্দ 'রিযোগী'জী সেহো ভেটৈনাহ । হ্নক পোথী 'তুমি চিব সাবথি' পঢনে ছনহুঁ,একটা গীত মিথিনা দর্শনমে পঢনহুঁ 'মদনা মাএকেঁ বই সিহন্তা খৈতহুঁ পূবী খীব,মগব মন নগনে বন্ন'–সে নীক নাগন । ওহো বঁহ্ত রিধামে নিখবাঁক সামর্থ্য বখৈত ছথি ।
উঁমেশ জী 'সগব বাতি দীপ জবয'ক আযোজনক সূচনা দৈত ছনাহ,কিন্তু ও আযোজন হমবা স্বাস্থ্যক অনুকূন নহি নগৈত ছন,তেঁ আন ঠাম কতহু এহি আযোজনমে নহি জা সকনহুঁ, হ্মদা পতা বইত ছন জে এহি কার্যক্রমসঁ বঁহ্ত কাজ ভ' বহন অছি, খূব নীখন জা বহন অছি,খূব প্রকাশিত সেহো ভ' বহন অছি ।
পটনামে আযোজিত মৈথিলী সাহিত্য উঁসেরক আযোজনমে সেহো করি গোষ্ঠীমে শামিন ভেনহুঁ । ওহি অরসবপব আদবণীয উঁদয চন্দ্র ঝা 'রিনোদ'জীসঁ বঁহ্ত বাস করিতা স্বনরাক সৌভাগ্য প্রাপ্ত ভেন । হ্নক করিতা–সংগ্রহ 'অথ উঁত্তবকথা'ক বচনা সভ বঁহ্ত আকর্ষক অছি । হ্নক একটা গীত হমবা নীক নগৈত অছি ' নোক একে ছৈ সভঠাঁ অনেক ছৈক গাম, অহাঁ কববৈ জঁ নীক ত অবঁস্স নেত নাম । '
২৩.১১.২০১২ ক' আগ এম এ হ◌ॅनমে গৌবীনাথক উঁপন্যাস 'দাগ'পব রিচাব গোষ্ঠী আ নাটক দেখনহুঁ ।

विद्यापति स्मरणमे यात्री जयंती,मधुप जयंती,हरिमोहन झा जयंती,मणिपद्म जयंतीमे भाग लेलन्हि। २१.११.२०१२ क' मणिपद्मजीपर विचार गोष्ठीमे भाग लेलन्हि। आदरणीय रामानंद झा 'रमण'जीक समर्पण आकर्षित केलक। हुनका द्वारा संकलित-संपादित बहुत रास पोथी सबहक पता चलल।

गांधी संग्रहालय परिसरमे १४अगस्त २०१३क' आ डाक बंगला चौराहा लग 'झा एसोसिएट्स'मे ४ जनवरी २०१४ क'अजित आजादक एकल काव्य पाठ कार्यक्रममे उपस्थित भेलन्हि। 'पेन ड्रागनमे पृथ्वी' हिनक चर्चित कविता संग्रह अछि। पटनासँ मधुबनी गेलाक बाद हिनक बहुमुखी प्रतिभाक चमकार लोक देखि रहल अछि। लेखन,सम्पादन,प्रकाशन,आयोजन आदि सभ दिशामे प्रशंसनीय काज क' रहल छथि।

बहुत बादमे ए.एन कॉलेजक सभागारमे स्वकान्त सोमक एकल पाठ सेहो स्वनबाक अवसर प्राप्त भेल। ओ एकल पाठ आब हुनक स्मृति भ'गेल।

रवीन्द्र नाथ ठाकुर, केदार नाथ चौधरी आ कीर्ति नारायण मिश्रक प्रबोध साहित्य सम्मान समारोहमे उपस्थित भेलन्हि। 'प्रेमलता मिश्र 'प्रेम',कामिनीक लेल 'आखर'द्वारा आयोजित कार्यक्रम देखलन्हि। श्याम दरिहरे जीक पोथी 'घुरि आउ मान्या'क विमोचन समारोह देखलन्हि।

किछु पोथी सभ पढ़लन्हि। हिनक पोथी 'बड़की काकी एट हॉट मेल डॉट कॉम' लीक कथा-संग्रह अछि। जगदीश प्रसाद मंडल, उषा किरण खान,श्याम दरिहरे,प्रदीप बिहारी,अशोक,शिव शंकर श्रीनिवास,अमरनाथ मिश्रजीक बहुत रास कथा हमरा आकर्षक लागल। मंडल जीक 'गामक जिनगी'

अशोकजीक 'डेडीगाम', शिवशंकर श्रीनिवासक 'ग्रण कथा',अमरनाथ मिश्र जीक 'गजोत दिस',प्रदीप बिहारीक 'सरोकार' आदि विलक्षण कथा संग्रह अछि।
विद्यापति पर्वक अवसरपर आ आनो अवसरपर मैथिली नाटक देखिक' आनन्दित भेलहुँ। कुशल रंगकर्मी कुमार गगन और मनोज'मनुज' आब नहि छथि, हिनका लोकनिक स्मृतिकें अमरता प्रदान करबाक लेल किशोर केशवक नेतृत्वमे 'भंगिमा' द्वारा हिनके सबहक लिखल नाटक 'सपथ ग्रहण' आ 'नदी गोंगियाएल जाय'क उत्कृष्ठ प्रस्तुति द्वारा बहुत स्मरणीय कार्यक्रमक आयोजन ३० आ ३१ दिसम्बर २०२१ क' कयल गेल।
मैथिली साहित्य उपसेरमे किरण जीक कथा 'मधुरमनि' कें लघु फिल्मक रूपमे देखबाक लाभ लागल।
विद्यापति भवनमे फिल्म 'बबितिया' देखलहुँ जकर बहुत बास काज मधुबनीएमे भेल छै।
चेतना समिति द्वारा आयोजित विचार गोष्ठी देखबाक-सुनबाक अवसर भेटैत।
४ अगस्त २०१७ क' पटनामे आरम्भ भेल 'साहित्यिक चौपाड़ि' कार्यक्रममे दू बेर भाग लेबाक स्वअवसर भेटैत जाहिमे नव लेखक-कवि सभकें देखबाक-सुनबाक आनन्द प्राप्त भेल,नवलश्री पंकज आ बालमुकुन्दक सम्पादनमे एकटा पोथीक रूपमे सेहो 'साहित्यिक चौपाड़ि'मे दू बरखक मध्य प्रस्तुत रचना सभकें देखल। नवलश्री पंकज आ बालमुकुन्दक संग स्वमित मिश्र गुंजन,पंकज प्रियांशु,श्याम झा,मनीष झा बौआभाइ,आनन्द मोहन झा,अमित पाठक,प्रियंका मिश्र,स्वमित झा,अनिमेष मिश्र,रजनीश प्रियदर्शी,सत्यम कुमार झा,विकास वत्सनाभ,नारायण झा,चंद्रकांत

नान,अशोक कुमार दत्त,दयाशंकर मिथिलांचली,मृकुंद मयंक,अखिलेश कुमार झा,घनश्याम घनेरो,अविनाश श्रोत्रिय,सागर नरदिया,बंजीत बाज आ ओर बहुत गोटेक सहभागिता आ सक्रियता नीक भविष्यक सूचना दैत अछि ।
'उपमान'क गोष्ठीमे श्याम दविहरे, अशोक,प्रदीप विहारी,अमरनाथ मिश्र आदि कथाकारसँ हुनक बहुत नीक-नीक कथा सभ सुनबाक-गुनबाक लेल अवसर भेटैत ।
विजयनगरमे दविहरे जीक आवासपर आयोजित गोष्ठीमे अनिल कुमार सिंह जीक गजल सुनल । धीरेन्द्र नाथ झा आ मोहन भारद्वाजजीक आवासपर सेहो गोष्ठीक आयोजन भेल । कोरोनाक कारणे स्थगित 'उपमान'क गोष्ठी आब पुनः शुरू भेल अछि आ स्थान विद्यापति भवन भेल अछि । दविहरेजी नहि छथि मुदा, 'उपमान'हुनक मधुर स्मृति अछि ।
जनकपुरसँ प्रकाशित पत्रिका 'आँजुर',हैदराबाद-सिकंदराबादसँ प्रकाशित 'प्रवासी',पटनासँ 'भंगिमा'द्वारा प्रकाशित छमाही पत्रिका 'भंगिमा' आ पटनासँ प्रकाशित 'पकठोस'सँ सेहो परिचित भेलहुँ ।
भावना मिश्र 'टैप्पी फॉर यू'क माध्यमसँ मैथिलीक सेहो सेवा क' रहल छथि । हुनकहु द्वारा आयोजित साक्षात्कार कार्यक्रममे शामिल हेबाक अवसर भेटैत अछि ।
दीपा मिश्र सेहो बहुत सक्रिय छथि । पत्रिका 'राची'क माध्यमस हिनक मैथिली सेवा आनन्दित करैत अछि । ओर बहुत गोटेक सक्रियता फेस बुक,यू-ट्यूब आदिपर देखैत छी बंग-विबंगक कार्यक्रमक आयोजनक माध्यमसँ ।

ফেস-বুক পব আদবণীয উঁদয চন্দ্র ঝা 'বিনোদ'জীক সমসামযিক বচনা প্রতিদিন পঢৈত আবি বহল ছী। বিনোদ স্বভাব ঝাক নীক-নীক করিতা সভ সেহো পঢবা নেন উঁপনব্ধ ভ' বহল অছি। কিছু মাসসঁ দীপা মিশ্রক নীক করিতা সভ পঢবাক নেন ভেটৈত অছি।
ভাগ বিজয নাথ ঝা জী খূব নীখি বহল ছথি,হুনকাসঁ বচনা স্বনবাক অবসব ভেটৈত বহৈত অছি।
অজয নাথ ঝা শাস্ত্রী দ্বাবা পত্রিকা 'মৈথিন প্বনজাগিবণ প্রকাশি'ক মাধ্যমসঁ মিথিনাক্ষবক প্রচাব-প্রসাবক অভিযান চনৈত আবি বহল অছি, অগী নামসঁ দৈনিক অখবাবক প্রকাশিন সেহো গত ২৬ দিসম্ববসঁ ভ বহল অছি। হম সাঢ়ূক পবিবাবক সক্রিযতা সেহো এহি অভিযানমে দেখি বহল ছী। অখবাবক পঠনাক সংস্কবণ নেন বহুত শ্রম ক' বহল ছথি প্রমোদ বাবূ।
প্রকাশিন আ প্রসাবণ :
হমব বচনা সভ গন্টবনেট পত্রিকা 'বিদেহ'মে ১ জূন ২০১১ (৮৩ ম) অংকসঁ প্রকাশিত হোময নাগন। 'মিথিনা দর্শন'মে পহিন বেব সিতম্বব-অক্টূববব২০১১মে বচনা প্রকাশিত ভেন, এহিমে দূটা গীত আ দূটা গজন ছপন ছন। ফেব বাদমে কিছু ওব অংকমে গজন প্রকাশিত ভেন।
'সময-সান'ক মগ-জূন ২০১১, জুনাগ-অগস্ত২০১২,সিতম্বব-দিসম্বব ২০১২অংকমে, 'পূর্বোত্তব মৈথিন','অংতিকা'ক অক্টূবব ২০১১- মার্চ ২০১২ অংকমে সেহো বচনা সভ ছপন। 'সাংধ্য গোষ্ঠী' পত্রিকাক ২০১২কে অংকসঁ বচনা সভ প্রকাশিত ভেন। 'কর্ণামৃত', 'ঘব-বাহব'মে সেহো জনববী-মার্চ ২০১২ অংকমে দূটা গজন প্রকাশিত ভেন আ তকব বাদো সময-সমযপব

किछु रचना प्रकाशित भेल।
'एजिंग नेपाल' द्वारा प्रकाशित काव्य संग्रह 'पियर आमक अमृत रस'मे दूटा कविता 'हमर संसार' आ 'लत्ती' प्रकाशित भेल।
२०१३ मे डा. रामानन्द झा 'रमण'द्वारा संपादित पोथी 'मणिपद्म चेतना'मे हमर कविता 'मणिपद्मक काव्य-संसार एक झलक' प्रकाशित भेल।
आकाशवाणी,पटनाक मैथिली कार्यक्रम 'भारती'मे २०१२ मे २३ मार्चक' रिकॉर्डिंग भेल आ सालमे दू बेर ओ अरसव प्राप्त होइत रहल।
पटना दूरदर्शनमे २१.०६.२०११ आ ०२.०१.२०१४ क' रिकॉर्डिंग भेल,कार्यक्रमक प्रसारण क्रमशः ०४.०७.२०११ आ १४.०१.२०१४ क' भेलै।
गीत गंगा :
नवम्बर २०१३ मे शेखर प्रकाशनसँ ९६ पृष्ठक पोथी 'गीत-गंगा' प्रकाशित भेल।
एहि संकलनकेर निम्नलिखित गीत सभ शशिकान्त-सुधाकान्तजीक स्वरमे विभिन्न मंचपर प्रस्तुत कएल गेल छल आ लोकप्रिय भेल छल :
'तीन कोटि मैथिल तान ठोकिक' कहैए
ओ प्रवाह मैथिलीक कियो रोकि ने सकैए।'
'सजाउँ हे यै बहिना, मैथिलीक प्रतिमा सजाउँ'
'समधि एला बनि-ठनिक'
धोती-कुरता पहिरिक'
एला डहकन सून' बैंटोके बियाहमे'
'आँखिमे चित्र हो मैथिली केर
ह्रदयमे हो माटिक ममता
माएक सेवामे जीवन बितादी

अछि रॅस यौह एकटा सिहन्ता।’
‘पटनाक मजा नीय’
दिल्लीक मजा नीय’
रॅकाव छी अहाँ त रॅम्बॅगक मजा नीय’.....
किछु गीत महादेव ठाकुवक स्ववमे कैसेटमे आवि चुकल छल :
‘आउँ आग हम सरॅ हिनि-मिनिक’ माँक उँतावी आवती,
गाउँ जय मिथिला,जयति मैथिली,जय भावत जय भावती।’
‘नोवेके जिनगी कतेक दिन उँघवेँ
एना गे स्वगिया कतेक दिन वहवेँ’
किछु गीत आदवणीय उँदय चन्द्र झा ‘विनोद’ आ विभूति आनन्द द्वावा संपादित पत्रिका ‘माटि-पानि’मे प्रकाशित भेल छल।
‘चल घूमैलय मेला, दुवगाजीके मेला’
‘आउँ वॅाउँ आउँ, वसिक’ ने जाउँ.....’
‘उँठ-उँठ वॅौआ भेल पवात’
‘देशज’२००१मे ई गीत छपल छल :

(१)

‘भवि गाम चोवे त चोव कछु ककवा
कोतवॅालो सँह तखन सोव कक ककवा’

(२)

‘कवजेमे जीवेँ आ कवजेमे मववेँ
एना वे विन्टू कतेक दिन वहवेँ’
‘मिथिला मिहिव’ मे ई गीत सभ प्रकाशित भेल छल :

२६.०२.१९+४

‘तीन कोटि मैथिल तान ठोकिक’ कहैए
ई प्रवाह मैथिलीक कियो वोकि ने सकैए।’

२०.०९.१९७४
गृह-चाङब मोने-मोने फँकै छी
राँत नाखो करोड़क करै छी
राखि छाती पर हाथ कनी सोचू खहाँ
मैथिलीनें' खहाँ की करै छी।
जून ७७ पहिल पक्ष
'नोरेके जिनगी कतेक दिन डँघरें
एना गे स्वगिया कतेक दिन बहरें'
'भावती-मंडन' मे निम्नलिखित गीत सभ प्रकाशित भेल छल :

(१) (अंक जुलाइ९६-जून९७)

'गोली-बाँरूदक मौसममे हम करिता केहेन स्वनारी
हाल देखि रैहान भेल छी गीत कोनाक' गारी'
(एहि गीतमे नक्षेक दशकक बिहारक स्थितिक वर्णन छल)

(२) (अंक जुलाइ९६-जून९७)

'हम नहि जायब मास करैनय, हम नहि करब उँपास
अपनहि मन मन्दिर रैनि पारेँय तकरहि करब प्रयास'
(३) (अंक ३८)

'आएल पानि, गेल पानि,राँठैहि बिनाएल पानि'
'समय-साल' मइ-जून २०११ मे निम्नलिखित गीत सभ प्रकाशित भेल छल :
(१)
ओहिना त मोन धह-धह जरितेे बहैत अछि

ফাটি জাএ করেজ তেহেন রাঁত নৈ কহু।

(২)

পাথরকেঁ ভগরান বুঝৈ ছী ধন্য অহাঁ,
ভগরানক অপমান করৈ ছী ধন্য অহাঁ।

(৩)

পত্রিকা নৈ কিনৈ ছী
অখরাব নৈ পঢৈ ছী
বুঝিএক' হম কী করবৈ
সমাচাব নৈ স্বনৈ ছী।

'রিদেহ'মে পোথীক ওা গীত সভ প্রকাশিত ভেল ছল :

(১)

'বুচী বঁঠতী, নিখতী–পঢ়তী
হমবা চিন্তা কথী কে ?
ভাগ্য অপন অপনেসঁ গঠতী
হমবা চিতা কথী কে ? '(রিদেহ মৈথিলী শিশু উঁসের/রিদেহ–সদেহ ৯)

(২)

'মম্মী, তোঁ চিন্তা জুনি কব'(রিদেহ মৈথিলী শিশু উঁসের/রিদেহ–সদেহ ৯)

(৩)

হমবহি খাতিব স্বকুজ উঁগৈ ছথি
হমবহি খাতিব চান
হমবহি খাতিব কোটি তরেগন
হমবহি নে' আসমান। (রিদেহ মৈথিলী শিশু উঁসের/রিদেহ–সদেহ ৯)

(৪)

'পোখবিমে মখান গামে–গামে
দারূকে দোকান গামে–গামে' (১.৬.২০১১)

(ওহি সময ৱিহাবমে শিৱাৰ্ব–ৰন্দী নহি ভেল ছল)

(৩)

ভূখ অশিক্ষা আ অন্হাব অছি মিথিনামে
গর্ম ৰহ্ত ব্যাহক ৰজাব অছি মিথিনামে। (১৩.০১.২০১২)

নিম্ননিখিত গীত বাযপ্ববসঁ প্রকাশিত পত্রিকা ‘মিথিনাযাতন’ক দিসম্বব ২০০৩ অংকমে প্রকাশিত ভেল ছল :

‘ৰনাউঁ হে যৌ কনিযাঁ
ঘ’বেকেঁ মন্দিব ৰনাউঁ। ’

‘গীত–গংগা’ সংকননক আদিমে আমে–গীত দেল গেল অছি জে হমবা ৱিষযমে ৰহ্ত কিছু কহৈত অছি।

এহি সংগ্রহক নিম্ননিখিত সহিত কিছু ওব গীত হমবা নীক নগৈত অছি :

‘হম আঙন ছী অহাঁ অবিপন ছী’

১৬.১১ ক’ ৱিদ্যাপতি পর্রক অৱসবপব আযোজিত সাংস্কৃতিক কার্যক্রমক মংচপব পোথীক ৱিমোচন ভেল।

১৪ দিসম্ববক’ ফ্রেজব বোডমে মৈথিনী নেখক সংঘক ৱৈসাবমে পোথীপব চর্চা ভেল। ডা.কমন মোহন চুন্নূ পোথী পব সমীক্ষা–আনেখ পঢননি। চর্চামে কথাকাব অশোক, স্বকান্ত সোম,ডা.বামানংদ ঝা ‘বমণ’,অজিত আজাদ আ মোহন ভাবদ্বাজ আ কিছু ওব সাহিত্কাব নোকনি অপন–অপন ৱিচাব বখননি।

বমনজীক কহব ছননি জে হমব পহিন পোথী’তোবা অঙনামে’ক তুননামে ‘গীত–গংগা’মে গাম কম অছি।

স্বকান্ত সোমক কহব ছননি জে বৱীন্দ্রজীক গীত সূনিক’ জেনা নগৈত অছি জে ওা মৈথিনী গীত অছি, সে আকর্ষণক কম অছি এহি সংগ্রহক গীত সভমে।

অজিত আজাদ গোষ্ঠীক সংচানন কেননি, আদবণীয মোহন

ভাবদ্বাজ অধ্যক্ষ छलाह।
অধ্যক্ষজী মৈথিলী আন্দোলনক দৃষ্টিসঁ পোথীকেঁ দেখবাক বিচাব বখলনি।
ডা.কমল মোহন চুন্নু জী এহি সংকলনক বচনা সবহক কিছু দুর্বল পক্ষক সেহো চর্চ কেলে छलाह। हम चाहलहुँ जे হুনক আলেখ প্রকাশিত হোএ কোনো পত্রিকামে, আ হম আগাঁ বচনামে ওহি দুর্বলতাসঁ বঁচবাক ধ্যান বাখি সকী, পবন্তু চুন্নু জীসঁ ও আলেখ প্রাপ্ত নহি ভ' সকল।
ওহি গোষ্ঠীমে হম আমেগীতক কিছু ভাগ প্রস্তুত কেলে छलहुँ। হমহুঁ কিছু 'হোম বর্ক'ক'ক' নহি গেল বহী, তেঁ অপন গীত সভক নীক পক্ষকেঁ সবহক সোঝাঁ নহি বাখি সকলহুँ।
'বিদেহ'মে বিশেষাংক :
'বিদেহ'ক ১৯১ ম (১.১২.২০১৩) অংক জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'অনিল' বিশেষাংক छल। হমব মৈথিলীক প্রকাশিত তীনূ পোথীক পী.ডী.এফ.বিদেহক সাওর্ঠপব छल। বিশেষাংকমে তীনূ পোথীপব সমালোচনা প্রকাশিত ভেল। 'তোবা অঙলামে'ক সমীক্ষক छलाह ডা.অজিত মিশ্র, দীর্ঘ কবিতাক পোথী 'ধাবক ওএ পাব'ক সমীক্ষক छलाह আশীষ অনচিন্হাব। 'গীত-গংগা'ক সমীক্ষা ডা.অমবনাথ ঠাকুব, কামিনী, छत्रानंद সিংহ ঝা, পবমানন্দ প্রভাকব আ কেদাব কানন কেলে छलाह,অববিন্দ ঠাকুবজীক আলেখ সেহো छलनि। বিশেষাংকমে 'গজল গংগা'ক অংতর্গত সবল বার্ণিক বঁহবমে ৬১ টা আ অববী বঁহবমে ২০ টা গজল প্রকাশিত ভেল। এহিপব জগদানংদ 'মন্ব'জীক সমীক্ষা সেহো প্রকাশিত ভেল। বাঁলকৃষ্ণজীক আলেখ সেহো সম্মিলিত छल। অপন সম্পাদকীযমে গজেন্দ্র ঠাকুব সেহো গজল-গংগাক বচনা সভ পব সেহো টিপ্পণী কেলে

छलाह। हमर जीरनीक रूपमे डा. शशिधर कुमरक आ संस्मरणक रूपमे प्रा. गंगानंद झाजीक आलेख सेहो छल विशेषांकमे। हमर आमेकथाक किछु अंश, संस्मरण'एकटा छलाह ननू कका', एकांकी 'कोबाँटी', आलेख 'हमर तीर्थ यात्रा गीतसँ गजल धरि',किछु दोहा आ चतुष्पदी, किछु चिट्ठी आ किछु अप्रकाशित बचना सभ सेहो छल एहि विशेषांकमे। 'गजल-गंगा'क बचना सभ पर जगदानंद 'मन्न'क समीक्षामे जे त्रुटि सभ देखाओल गेल छल, ओहि सभक निबाकरण कय हम संशोधित 'गजल-गंगा' 'विदेह'क बाँदक अंकमे प्रस्तुत केलहुँ, मुदा ओहो स्वधाब अंतिम नहि छल।

फेस बुकपर :

१३ दिसम्बर २०१७ सँ २७ मार्च २०१+ धरि प्रतिदिन पोस्ट करैत १०१ टा गजल आ किछु गीत फेस बुकपर पोस्ट केलहुँ। पाठकीय प्रतिक्रियाकें ध्यानमे रखैत पुनः किछु गजलमे स्वधाब केलहुँ।

यू-ट्यूबपर :

हमर गीत संग्रह 'तोरा अङनामे'क निम्नलिखित गीत सभ यू-ट्यूबपर विभिन्न गायक लोकनिक स्वरमे विभिन्न तिथिक' प्रसारित कयल गेल अछि, तकर संक्षिप्त विवरण देल जा रहल अछि :

गीतक नाम गायक अन्य सूचना

मोन होइए अहाकें देखिते रही (i)स्वरेश पंकज

(i i)हेमकांत झा

बौआ दुनू हाथ जोरि करू माटिकें प्रणाम स्वरेश पंकज

ভৌজী আও নে ছোড়ব স্ববেশ পংকজ এবং অন্য
ও জুনি পূছু অহাঁ বিনা (i) হবিনাথ ঝা
(i i)
বিজয সিংহ
তোবা অঙনামে বসন্ত নেনে আএব সজনা বাজেশ ঠাকুব
ফগুআ আএন,ফগুআ গেন বাজেশ ঠাকুব
আধা অংগক মানিক ছী অহাঁ স্ববেশ পংকজ
জুনি কান জুনি কান জুনি কান বে অশোক চংচন
ছোটৈ-মোটৈ ঠুটৈন মড়ৈযামে গৌবী (i) মৈথিনী ঠাকুব গীতকাবক নাম অংকিত নৈ কেনে ছথি, সূচনা দেন গেন ছনি।
(i i) বজনী
পন্নবী গীতকাব মহাকবি বিদ্যাপতি অংকিত কেনে ছথি। গীত সংগ্রহ 'গীত-গংগা'ক নিম্ননিখিত গীত সেহো যূ-ট্যুবপব দেখন অছি :
গীত : সমধি এনা বনি-ঠনিক'
স্বব : অববিন্দ কুমাব ঝা
'কবিতা কোষ' পব প্রকাশিত হিন্দীমে নিখন হমব দস টা গীত- গজন বাজা শর্মাকি স্ববমে কাব্য পাঠক কপমে যূ-ট্যুবপব অছি।
গীত :
'মৈঁ কভী মন্দিব ন জাতা'
'মানতী বিচাব হো গঙ্গা'

'मैं जगा तो आज सूर्योदय हुआ'
'काजल की कोठरी में मैं और मेरे साथ मेरा मन'
'मै कहता हूँ चीज अपनी घर के अन्दर मत रखो'
गजल :
हर जगह रंग दीनता-ही-दीनता है / एक भिखारी दूसरे से हीनता है
अपनी जमाओं का ही विस्तार है / जिन्दगी जैसी भी है स्वीकार है
कभी ख़ुशी मिली तो कभी गम कहीं मिला/ जो भी मिला किसी से कभी कम नहीं मिला
अन्न ही अन्न है खार नहीं है / ऐसा तो संसार नहीं है
यूं दिन में अंधकार रहते हैं / अक्षत कम भगवान रहते हैं
ई हिन्दी रचना सभ १९९३ स १९९९के बीच डोंगरगढ़, चिचिरिंगी(मध्य प्रदेश/ छत्तीसगढ़)में बसि, तखने लिखाएल अछि।

पर्यावरण गीत :
किशोर केशव जीक सूचनापर वन विभाग द्वारा पर्यावरण गीत-मानाक लेल प्रेषित रचनामे सँ एकटा मैथिली आ एकटा हिन्दी गीत चुनल गेल, २०१४ मे १३ फरवरी आ १७ जूनक' सी.डी. प्राप्त भेल।
अनुवाद कार्य :
कन्नड़ भाषाक छओटा संत सभक चौबानवेटा (१३७३-१४६९) रचनक अनुवाद कार्य हमरा किशोर केशव जीक माध्यमसँ भेटैल छल, से पूर्ण कएल। 'वचन' नामक संकलनमे विभिन्न कन्नड़ सन्त सभक २३०० रचनक

অনুবাদ লেল ১৪ টা মৈথিলী সাহিত্যকারমে হমহু শামিল ভেলহুঁ ।

অনুবাদ কার্য লেল দিল্লীক কর্নাটক ভবনমে আযোজিত কার্যশালামে ভাগ লেবাক হেতু পটনাসঁ কিশোর কেশর জীক সংগে গেল রही, ওত' উঁদয নারাযণ সিংহ 'নচিকেতা',প্রা.দেব শংকর নবীন,প্রা.বিদ্যানংদ ঝা,অরুণাভ সৌরভ আ চন্দন কুমার ঝা ভেটলাহ ।

'বচন'ক মৈথিলী অনুবাদক সম্পাদক আদরণীয নচিকেতা জী ছলাহ । মূল কন্নড় সম্পাদক ছলাহ স্ব.ডা.এম.এম.কলবুর্গী । বঁসব শতাব্দী(১৯১৩-২০১২) জযংতীক অবসব পব ঔ কার্য ভেল ছলৈ ।

সমীক্ষা আ আলোচনা :

আদরণীয মন্ত্রেশ্বর ঝা লিখিত 'চিলরাব' উঁপন্যাসপব কবিতাক রূপমে সমীক্ষা লিখলহুঁ জে 'পূর্বোত্তর মৈথিল' পত্রিকামে ছপল ।

চন্দন কুমার ঝাক কাব্য-সংকলন 'ধরতী সঁ অকাস ধবি'কের সমীক্ষা সেহো 'সময-সাল' অথরা কোনো দোসব পত্রিকামে ছপল ।

'বিদেহ'মে প্রকাশিত অররিন্দ ঠাকুব রিশেষাংক লেল অররিন্দ ঠাকুব জীক গজল সংগ্রহ 'বঁহকপিযা প্রদেশমে' পব সমীক্ষা প্রস্তুত কেলহুঁ : অররিন্দ জীক আজাদ গজল ।

সিযাবাম ঝা 'সবস'জীক গজল সংগ্রহ 'থোড়ে আগি থোড়ে পানি' পব প্রস্তুত কেলহুঁ : প্রতিবঁদ্ধ সাহিত্যকাবক অপ্রতিবঁদ্ধ গজল ।

শবদিংদু চৌধবীজীক পোথী 'গোবঁব গণেশ' আ মধুকান্ত ঝাজীক পোথী 'ভ্রান্তি বথী'পব সেহো সমীক্ষা লিখলহুঁ ।

डा.कमल मोहन चुन्नूजीक गजल संग्रह 'आरि बहल एक
माहि' आ एहिपर आशीष अनचिन्हारजीक आलोचनापर
पाठकीय प्रतिक्रिया फेस-बुकपर प्रस्तुत कएल गेल।
अरविन्द ठाकुरजीक गजल संग्रह 'मीन तुलसी पातपर'
आ एहिपर आशीष अनचिन्हारजीक आलोचनापर पाठकीय
प्रतिक्रिया सेहो हमरा द्वारा फेस-बुकपर प्रस्तुत कएल
गेल अछि।
आदरणीय रवीन्द्र नाथ ठाकुर जीक गीतक लेल
समीक्षात्मक आलेख 'भरि नगरीमे सोर' आ हुनक
गजलक पोथी 'लेखनी एक रंग अनेक'क लेल समीक्षा
'विदेह' द्वारा प्रस्तावित 'रवीन्द्र नाथ ठाकुर
विशेषांक'लेल प्रस्तुत कएल गेल अछि।
समय-समयपर फेसबुकपर सेहो किछु पोथी सभपर
अपन उद्गार प्रगट करैत आएल छी।
पटना / ३१ मार्च २०२२
(२९)

प्रीति-विवेक-आर्षभ
हमर विचार छल जे विवाहमे लड़का-लडकीक पसंदकें
प्राथमिकता देल जाए, दूनू एक-दोसरकें पसिन्न क'
लेथि त कन्याक पिताकें स्वतंत्रता देल जाएल, हुनका
कोनो लक्ष्य नहि देल जाएल,रविवातीमे कम-सँ-कम
लोक रहथि,द्विरागमन जतेक जल्दी संभव हो,से ध्यान
राखल जाए।
'गीत-गंगा'क प्रकाशनक समय शेखर प्रकाशन कए दिल
गेलहुँ। चौधरीजीसँ गप होइत छल। साहित्यिक
चरचाक अतिरिक्त पारिवारिक गप सेहो होइत छल।
एक दिन चौधरीजी कहलनि जे एकटा कन्यादान करबाक

খছি, কোনো উঁপযাক্ত কথা ধ্যানমে খাবঁয ত কহবঁ। হম কহনিযনি, হমবা ফোটৈ খা বাঁযোডাটা দ’ দিয’, হমবা ধ্যানমে খাএত ত খবশ্য কহবঁ। হমবা চৌধবীজী ফোটৈযাক্ত বাঁযোডাটা দেননি।
হম ঘব খাবি পনীকেঁ কহনিযনি জে চৌধবীজী সেহো কন্যাদান কবতাহ, ফোটৈ খা বাঁযোডাটা দেননিহেঁ। বঁচী সেহো ফোটৈ খা বাঁযোডাটা দেখননি খা কিছু সোচ’ নগনীহ। হম সভ বিবেক নেন ওা কথা উঁপযাক্ত হেতনি কি নহি, এহিপব বিচাব কেনহুঁ। বিবেককেঁ সেহো ফোনপব এহি সম্বন্ধমে পুছনিযনি। প্রীতি বাজনীতি বিজ্ঞানমে এম.এ. ছনীহ খা পটনেমে কোনো নোকবীমে ছনীহ। বিবেক নবী ফ্নবঁগমে একটা প্রাগবেট গংজীনিযবিংগ ক◌ॉনেজ মে কংপ্যুটব বিজ্ঞানমে সহাযক প্রাধ্যাপক ছনাহ।
বাঁদমে শেখব প্রকাশিন গেনহুঁ ত চৌধবী জীকেঁ কহনিযনি জে এখন যদি বঁহুত পাগ কমাএ বঁনা নড়কাক প্রাথমিকতা নহি হো ত এহি প্রস্তাবপব বিচাব ক’ সকৈত ছী। দীযাবাঁতীক খবসবপব বিবেককেঁ এবাঁক ছননি। হম চৌধবীজীকেঁ কহনিযনি জে খাবি জেতাহ ত হম স্বচিত কববঁ, খহাঁ খাবিক’ দেখিক’ গপ কৰু,যদি ঠীক নাগয ত বাঁত খাগূ বঁঢাএবঁ হম সভ। বিবেক দীযাবাঁতীমে এনাহ। চৌধবীজীকেঁ স্বচিত কেনিযনি। চৌধবীজী খপন সাঢ়ূক সংগে ও.১১.২০১৪ ক’ হমবা খাবাসপব এনাহ। দুনূ গোটৈ দূ ঘংটা কবীবঁ সময দেননি। বাঁত খাগাঁ বঁঢযবাঁক সংকেত দেননি।
হম প্রস্তাব দেনিযনি জে এক দিন হম দুনূ গোটৈ খপন-খপন পবিবাবক সংগ কতহু ভেঁট-ঘাঁট কবী, সভ গোটৈ এক দোসবসঁ পবিচিত হোথি।

१० क' पटनामे महावीर मन्दिरक आँगनमे हम सभ जमा भेलहुँ। ओत' गप केनाइ कठिन छल। ओत' सँ गाडी पार्क जाइ गेलहुँ। हम दूनू गोटे, हमर साढ़ू दूनू गोटे आ साढ़ूक मामिन प्रत्र बाजू छलाह। बाजूक गाड़ी सँ हम सभ गोटे गेल छलहुँ। चौधरीजी सेहो अपने दूनू गोटे दूनू प्त्रीक संग छलाह,हुनक साढ़ू दूनू गोटे सेहो छलखिन।
कबीरँ चारि घंटा सभ गोटे ओहि ठाम छलहुँ।
सभ गोटे एक दोसरसँ गप केललि।
विवेक १३ क' झँरँग गेलाह।
दूनू गोटेके परिवार सहमत भेल। आगाँक काज आसान भ' गेल।
७ दिसम्बरक' चौधरी जी अपन साढ़ूक संग २.३० बजे एलाह।
हमहूँ अपन साढ़ूकें बजा लेने रहियनि। ओ २ बजे आबि गेल छलाह। हुनका संग हम विचार क' लेने छलहुँ।
निम्नलिखित बातपर सहमति भेल :
३. मार्चक' विवाह हएत।
हमरा बजार-हाट कवराक काज नै रहत।
हुनका बैंटी-जमाएक लेल जे पार लगतनि, से करताह, हुनका कोनो लक्ष्य नै देल गेललि, कोनो शर्त नहि राखल गेल।
रविवातीमे कबीरँ २३ गोटे रहताह।
रविवातीक भोजन शाकाहारी आ पियाज्-लहसुन रहित रहतनि।
६.१३ बजे धरि गप भेलै।
१७ फरवरीक' शेखर प्रकाशन जाक' कार्ड ल' एलहुँ।

১+ ক' একটা কাড়পব শ্রী সীতাবাম ঝা দোসবপব ভগরতী নীখিক' পূজা ঘবমে বাখন গেন।
২৪ ক' চৌধবীজীসঁ কোৱবক চিত্র ঝা গাড় ীপব সাটৈ' নেন নামৰনা কাগত খননহুঁ। ३ মার্চক' গ্রখা মানা ঝা পাগ–ঘ্নেশেন' এনহুঁ।
ঞ ক' চৌধবী জীক গন্দ্রপ্ববী ঝারাস পবিসবমে রিরাহ–কার্য সংপন্ন ভেন।
ররিযাতীমে ২৬ গোটে ছনাহ। গামসঁ + গোটে ঝাএন ছনাহ জাহিমে হমব ছোট ভাএ খপন দ্নূ প্বত্রক সংগ ছনাহ,দূটা ভাতিজ রঁচা রাঁরূ ঝা মিথিনেশ,একটা পিত্তী শির নাবাযণ ককা,একটা গ্রামীণ সিংহজী ঝা ড্রাগরব ছনাহ। হম দ্নূ রেঁটী,দ্নূ জমাএ,একটা নাতিক সংগ ছনহুঁ, সাঢ় তীনূ প্বত্র, দূ প্বত্ররঁধূ, দূ পৌত্রী ঝা এক পৌত্রক সংগ ছনাহ।
३ রঁজে ভোবমে দিল্লীসঁ হমব সরঁসঁ ছোট রঁহিন,রঁহিনো ঝা ভগিনী এনীহ। হ্নকা সভকেঁ স্টেশনসঁ ঝানন গেননি, ওহো সভ গন্দ্রপ্ববী গেনীহ ঝা রিরাহ দেখননি।
১০ মার্চক' দ্বিবাগমন ভেননি।
বিসেপ্শনক জে ঝাযোজন শহব সভমে হোগ ছৈ, সে হমবা উঁপযুক্ত নহি নগৈত খছি। হমবা নগৈত খছি জে দাম্পত্য জীরনক রাঁটপব হঁসী–খ্র শীসঁ চনরাঁক নেন একটা মাঙ্গ দর্শক ঝাযোজন হো জাহিমে খন্বভরী নোক সভ খপন খন্বভরক ঝাধাবপব কিছু সূত্র দেখি রব–রঁধূকেঁ জে হ্নকা জীরনমে কাজ খরঁনি। হমবা মোনমে ঞ রিচাব ত ছন হ্দা, কোনো রূপবেখা স্পষ্ট নহি ছন জে কোনা হো। হম একটা প্রযোগক রূপমে পাঁচটা সাহিত্যকাব সভকেঁ এহি নেন মিত্ররত ঝামংত্রিত কেনিযনি। এহিমে কোনো ভোজক ঝাযোজন নহি

ভেলৈ। একব নাম আশীর্বাদ গোষ্ঠী বখলহুঁ।
১১ ক' আশীর্বাদ গোষ্ঠী ভেল। গোষ্ঠীমে আদবণীয বঙ্কিক ভাগ,প্রেমলতা মিশ্র 'প্রেম' ,বমানন্দ ঝা 'বমণ', কথাকাব অশোকজী,আ কিশোব কেশব জী শামিল ভেলাহ। চৌধবীজী অপন পুত্র বাজা শেখব, দুনূ পুত্রী স্বাতী শেখব আ দীপ্তি শেখব ওব জমাএ স্বশীমজীক সংগ এলাহ। হমবা দিসসঁ হমব সাঢ়ূক পবিবাবক অতিবিক্ত জেঠ সাঢ়ূক পুত্র অশোক ঝমাব ঝা , হমব দুনূ বেটী-জমাএ আ বাঘোপুববলা সমধি সেহো ছলাহ। একব আযোজন অপনহি ঘবক ছতপব ভেল।
আদবণীয বঙ্কিক ভাগ, প্রেমলতা জী, অশোক জী, বমণজী,কিশোব কেশব জী, স্বশীমজী, চৌধবীজী, হমব বাঘোপুব বলা সমধি বৈদ্যনাথ ঝাজী, জমাএ বাজীব বংজন ঝাজী, হমব সাঢ়ূ,হমব পড়োসী মাস্টব সাহেব গোপী সিংহজী, আ জেঠ সাঢ়ূক পুত্র অশোক বাবূ সভ গোটে অপন-অপন সফল দাম্পত্য জীবনক অনুভবসঁ কিছু সূত্র আ মাত্মদর্শনিক সংগ শুভকামনাক প্রসাদ বব-বধূকেঁ দেলখিন সে হমবো নীক লাগল।
হমবা লাগল জে কার্যক্রম নীক বহল। ওনা হম গহো সমীক্ষা কেলহুঁ জে কার্যক্রমক সমাপনমে হমব কংজূসী উচিত নহি ছল।
এহি কার্যক্রমক প্রভাব বব-বধূ পব কতেক পড়লনি সে কহব এখন কঠিন অছি, কিন্তু এখন ধবি ঞা দেখলহুঁ জে কখনহুঁ মতান্তব ভেবো কেলনি ত বহৈত জল্দী স্থিতি সামান্য ভ' গেলনি। সিদ্ধ পুরুষক আশীর্বাদ কোনো-নে-কোনো রূপমে জীবনমে অবশ্য কাজ অবৈত ছৈক।
২+ মগ ক' বৈষ্ট-সাবিত্রী পূজা ভেলৈ।
৭ জুনাগক' বিবেক প্রীতিক সংগ পটনাসঁ প্রস্থান কএ +

क' स्वर्ग पहुँचलाह ।
१६ जुलाइक' पंचमी पावनि भेलै, प्रीति स्वर्गमे वसन्तक घवमे पूजा शुरू केलनि । ३० क' ओतहि मधुश्रावणी पावनि भेलनि ।
७ अक्टूबरक' कोजगवा छलै ।
विवेक लोकवीक विवशताक कावण पटना एबाँमे असमर्थ छलाह । हुनक विचाव भेलनि जे स्वर्गएमे घवमे किछु संगी सभकें ओहि वाति भोजन कवाक' कोजगवा ओतहि मना लेताह, हम सोचलहुँ जे पवम्पवा सभ लोकक हितक लेल बनल छै, तें यदि बदलल पविस्थितिमे पवम्पवामे किछु संशोधनक आवश्यकता होइ त कवबामे कोनो हर्ज नै छै ।
 विवेक आ प्रीतिक सुविधाकें ध्यानमे वखैत कोनो पावनिक कोनो विधिमे जखन जत' जे किछु पविवर्तनक आवश्यकता भेलै से होइत चल गेलै ।
चौधवीजी सभ पावनिमे अपन तन-मन-धनक संग अवश्य उपस्थित होइत वहलाह ।
२०१७ मे १२ नवम्बवक' पटनाक सहयोग अस्पतालमे प्रीति माए बनलीह ।
ओहि समय नैहवेक संवक्षणमे छलीह ।
हम सभ सेहो उपस्थित भेल वही ।
हम छठिहाव दिन पौत्रकें आशीर्वाद देबाक लेल गन्द्रपुवी गेल छलहुँ ।
विवेकक चुनल किछु नाममे 'आर्षभ' नामपव हमहूँ सहमत भेलहुँ ।
विवेक ३. दिसम्बवक' साम्बव गेलाह ।
चौधवीजी ओत' ९ दिसम्बवक' पूजा आ भोज केलनि ।
विवेक १७ क' एसगवे स्वर्ग गेलाह ।

२४ जनरवी २०१+ क' प्रीति रँचाक संग सास्वव एलीह।
४ फवरँवीक' एकटा छोटे-छीन भोजक आयोजन भेल जाहिमे मात्र साढ़ूक परिवारक सभ सदस्य छलाह, कनियाँ सभ भोजनक तैयारीमे सेहो सहयोग केलखिन।
१९ मगक' प्रीति हाजीपुरसँ ट्रेनसँ मंुँगक लेल प्रस्थान केलनि। ओही ट्रेनसँ रसन्त सेहो अपन धिया-पूताक संग मंुँग जा रहल छलीह।
रिरेक फलसिँ रौआसब न' गेलखिन।
रिरेक किछु रँवख रौआसबक गंजीनियविंग कॉलेजमे सहायक प्राध्यापक रहलाह। रँादमे कोनो कम्पनीमे नोकवीक लेल तैयावी कव' लगलाह, परिवार पटना छोड़ि गेलाह।
२०२० मे २६ जनरवीक प्रीति नैहव गेलीह।
११ फवरँवीक' ए.एन. कॉलेजक सामने डा. के.के.कंठक अस्पतालमे गाल रँलैडरमे पथवी हटेयरँाक लेल ऑपरेशन भेलनि।
तकव रँाद कोरोनाक कावणे नैहवमे तेना घेवा गेलीह जे आर्षभक मूड़न सेहो ओतहि कवरँ' पड़लनि।
२९ अप्रैलक' भेलनि आर्षभक मूड़न। चौधवी जी ओत' भगरानक पूजा भेलनि। हम अपना घवमे वामायणक स्वन्दव काण्डक पाठ केलहुँ।
आरश्यतानुसाव प्रीति सास्वव आ नैहव जागत-अरैत रहलीह।
रिरेक कोनो कम्पनीमे किछु दिन काज केलनि, मुदा मंुँगमे कोरोनाक कावण २३ दिसम्बँवक' पटना आरि गेलाह।
रिरेक पटनामे नोकवीक प्रयास केलनि, नै ताकि

সকনাহ।
২০২১ মে ২০ নরম্বৰক' রিরেক নোকবীক নেন প্বনঃ পটনাসঁ ক্ষঁরঁগ নেন প্রস্থান কেননি,২২ ক' ওত' পহুঁচনাহ।
২৭ মার্চ ২০২২ ক' প্রীতি সেহো খার্ষভক সংগ ক্ষঁরঁগ গেনীহ।
খাব্ষভ এহি ঠাম কিছু মাস স্কূন গেন ছনাহ, শেষ সময়মে হমরো সরঁহক মনোবংজন কবৈত বহৈত ছনাহ, দাদীসঁ রেঁশী নিকটতা ছননি।
ক্ষম্বঁগ গেনাহ ত এহি ঠামক স্মৃতি কম ভ' গেননি।
পটনা / ১৪.০৩.২০২২
(ক্রমশঃ)
–জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন' (সম্পর্ক : +৭+৯৬১১৬১১৩)

जगदानन्द झा 'मनु' जे त्रुटिक उल्लेख केलनि तकर परिणाम थिक 'संशोधित गजल-गंगा'

'विशेषांक'क (१९१ म अंक) आयोजनक लेल समस्त विदेह परिवारकेँ धन्यवाद। हमर गजल-लेखन अन्हारसँ इजोत दिस यात्रा अछि। अहाँक सम्पादकीयसँ लागल जे हमर यात्राक दिशा सही अछि। से नीक लागल| भाग सरसजीक एकतरफ्यमे आमौयताक अनुभव भेल

हमर रचनामे स्वभाव सो,से उद्देश्य रहल हेतनि। हमहुँ चाहैत छी जे स्वभाव सो। ओहि लेल प्रयास केलहुँ आ एखनो क' रहल छी।

भाग जगदानन्द झा 'मनु' जे त्रुटिक उल्लेख केलनि से नीक लागल। नीक लागल,तकर प्रमाण अछि जे हम त्रुटि सभकेँ दूर करबाक निर्णय केलहुँ। आशीष अनचिन्हार जी व्याकरण-सामग्री उपलब्ध करौलनि। 10 -12 दिन समय लगौलहुँ। दोष-मुक्ति हमर लक्ष्य अछि। 'संशोधित गजल-गंगा' उपलब्ध करा रहल छी। हम चाहब जे 'मनु'जी देखथि, ओर कियो देखथि। हमरा कहथि। हमरा नीक लागत| कतहु कोनो त्रुटि रहि गेल हेतै त हम फेर स्वभाव करब।

डा.अजीत मिश्रजी जाहि दोख दिस ध्यान दियौलनि अछि से लगैत अछि जे लेखे पर जे प्रति (तोरा अंगनामे) उपलब्ध छै ताहिमे छै। मूल पोथीमे ओ दोख नै छै।

भाग केदार कानन 'गीत गंगा' पर चर्च करैत जे

अपेक्षा केलनि अछि से किछु दूर धरि 'गजल गंगा'मे आएल अछि ।

भाग अवरिन्द ठाकुरक आलेख विस्तृत आ विद्वतापूर्ण छनि | हम देखि रहल छी आ ओहिपर विचार क' रहल छी |

दीर्घ कविता 'धारक ओइ पार'पर आशीष अनचिन्हारजीक आलोचनामे नवीनता अछि |

प्रा.गंगा नन्द झाक संस्मरण आ 'गीत गंगा'पर आदरणीय श्री छत्रानंद सिंह झा आ डा.अमर नाथ ठाकुरक समीक्षा/ आलोचनामे वेशी आत्मीयताक अनुभव भेल |

'गीत गंगा'पर कामिनीजी आ परमानन्द प्रभाकरजीक समीक्षा–आलोचना आ 'गजल गंगा'पर वाँल स्कंद पाठकजीक आलेखसँ आनंदित भेलहुँ | डा.शेफालिका वर्माक आलेखमे उँसोह आ मैथिलीमे लेखनक प्रति प्रतिबद्धता झलकैत अछि, से प्रशंसनीय अछि| सभ रचनाकार सहित समस्त 'विदेह'परिवारकेँ एहि आयोजनक लेल धन्यवाद ज्ञापित करैत हमरा हर्ष भ' रहल अछि |

<u>मैथिली गजलक संसारमे 'अनचिन्हार आखर'</u>

মৈথিলী গজল আ শেৰো-শাগৰীক লেল 'অনচিন্হাৰ আখৰ' ৰঁহ্ত মহত্বপূর্ণ নাম অছি।

2008 মে গন্টৰনেৈ পৰ মৈথিলী গজল আ শেৰো-শাগৰীক স্বতংত্র অভিযান ন'ক' 'অনচিন্হাৰ আখৰ' নামক ৰ্নাগক সংগ ঙঁপস্থিত ভেনাহ ঘৰা বচনাকাৰ আশীষ অনচিন্হাৰ। পহিন ৰেঁৰ গজেন্দ্র ঠাকুৰ দ্বাৰা তেৰহ খংডমে গজল শাস্ত্র প্রস্তুত কএল গেল আ এতহিসঁ শ্বব্ধ ভেল মৈথিলীমে সবল ৰার্ণিক ৰঁহৰ। স্বয়ং আশীষ অনচিন্হাৰ সেহো এহি ৰ্ন◌াঁগপৰ মৈথিলীমে গজল নিখৰাঁক লেল ব্যাকৰণ প্রস্তুত কৰৈত কতেক গজল নিখননি আ আনো বচনাকাৰ সভসঁ সংপর্ক কএ হ্নকা সভকেঁ প্রেৰিত কেননি গজল নিখৰাঁক লেল।ৰঁহ্ত বচনাকাৰ এহি অভিযানমে সম্মিনিত ভেনাহ।

গন্টৰনেৈ পত্রিকা 'ৰিদেহ'ক এক অংকমে সবল ৰার্ণিক ৰঁহৰমে আশীষ অনচিন্হাৰক ৰঁহ্ত বাস গজল প্রকাশিত ভেল।আশীষজীক এহেন 78 টা গজল 32 টা কতা আ কিছু কৰাঁগক সংগ ৰর্ষ2011 মে এক পোথীমে আএল জকৰ নাম অছি 'অনচিন্হাৰ আখৰ'জে হমৰা জনৈত মৈথিলীমে পহিল এহেন পোথী অছি জাহিমে সবল ৰার্ণিক ৰঁহৰমে 78 টা গজল অছি।

এহি পোথীকেঁ দূ ৰেঁৰ পঢনাক ৰাঁদ হমৰ জে মংতৰ্য অছি সে নিম্ননিখিত শীর্ষমে ৰ্যক্ত কএল জা ৰহন অছি :

1) এহি পোথীক আৰম্ভমে গজলক গতিহাস আ মৈথিলী গজলক ৰ্যাকৰণ প্রস্তুত

ভেন অছি ।

শেব, মতনা, বদীফ়, কাফিয়া, মকতা আ ৰহবসং নীক জকাঁ পবিচয কবাওন

গেন অছি ।

2) পোথীমে 78 টা গজনক অতিবিক্ত 32 টা কতা আ 2 টা কৰাগ অছি ।

3) 76 টা গজনমে বদীফ় আ কাফিয়া দূনূ অছি । 2 টামে কাফিয়া মাত্র অছি ।

4) 2 টা গজনমে 6 টা শেব অছি । শেষমে পাঁচ-পাঁচটা শেব অছি ।

5) বর্ণক সংখ্যাক অনুসাব গজনক সংখ্যা এহি তবহেঁ অছি :

8 বর্ণক 1 টা গজন অছি

9 বর্ণক 1 টা গজন অছি

10 বর্ণক 2 টা গজন অছি

11 বর্ণক 4 টা গজন অছি

12 বর্ণকি 8 টা গজন খছি

13 বর্ণকি 3 টা গজন খছি

14 বর্ণকি 11 টা গজন
খছি

15 বর্ণকি 12 টা গজন
খছি

16 বর্ণকি 13 টা গজন খছি

17 বর্ণকি 7 টা গজন
খছি

18 বর্ণকি 6
টা গজন
খছি

19 বর্ণকি 4 টা গজন
খছি

20 বর্ণকি 6 টা গজন
খছি

21 বর্ণকি 1

ঠৌ गजल
খছি

(6) মতলা : মতলা সভমে বদীফ়/ কাফিযাক পালন লীক ভেল খছি | খপরাদমে নিম্ননিখিত গজল সভ খছি :

গজল ঐমাঁক--56 র্ব্বাগত / মিব্বাগত

গজল

ঐমাঁক--71 তরীযত / রৈযত

গজল ঐমাঁক--77 ওন্নী / হ্মন্নী

(7) কাফিযা : মতলাক কাফিযা খা খান শৈব সভক কাফিযামে মিলান খছি | খপরাদমে নিম্ননিখিত গজল সভকেঁ দেখল জাএ :

গজল ঐমাঁক মতলাক কাফিযা খান শৈব সরঁহক কাফিযা

10 দ্বাচাব / ভ্রষ্ঠাচাব রেঁকাব, সবকাব, খন্হাব, খনচিন্হাব

20 ভড়্২এক /

पहरुएक मानिएक, निशेरँदीएक

29 खदना/ पदना रिपदा,तगमा,भगरा ,स्वगरा

35 बोकरँ/ ठोकरँ फ़ाड़रँ,तोडरँ

36 रँहन्ना / सन्ना ज्न्ना

43 बाति / पाँति थाँखि, माटि, हडाहि

55 टूटैत / छूटैत न्वटैत, कटैत, खसैत

65 जरैत / डरैत भवतैक, रँजैत, बहैत

67 खसा/ रँसा रँना,सजा,नचा

71 तरीयत / रौयत किस्मत

73 মানূ /
জানূ রেঁকারূঁ

(৪) মকতা : বঁত্তীস টা গজনমে মকতাক প্রযোগ ভেল খছি, সে নীক ভেল খছি ।

(9) ভাষা খা ভাব পক্ষ : গজনকাবক খনুসাব গজনকেঁ প্রেমী–প্রেমিকা (খামো–পবমামো)ক গপ্প–সপ্প সেহো মানন জাগত ছৈক খা গপ্প–সপ্প সদিখন গদ্যমে হোগত ছৈক, তেঁ গজন নেন গদ্যমেক ভাষা হেবোঁক চাহী । সে গদ্যমেক ভাষাক নীক স্তবক খাকর্ষণ সভ বচনামে খছি ।

গজনকাব কহৈত ছথি : “হম খপন গজনমে (কিছু শেষ্ক) খপূর্ণ ৰূপকেঁ প্রধানতা দেনে ছী । পূর্ণ ৰূপক প্রযোগ হম খালী বর্ণ খা মাত্রা মিনেবাঁক নেন কবৈত ছী । খপূর্ণ ভাষা গজনক নেন বেঁসী নীক ।”

‘নহি’ কে স্থানপব ‘নৈ’, ‘জাহিঠাম’ক বঁদনা ‘জৈ ঠাম’, ‘কতেক’ কে বঁদনা ‘কতে’, হেতৈক কে বঁদনা ‘হেতৈ’ক প্রযোগ শৈব সভমে নীক নগৈত্ত ছৈক ।

গজনমে হ্মখ্য তত্ত্ব প্রেম হোগত খছি । প্রেম কোনো মনুক্খ, প্রগৃতি, মাটি–পানি, সংস্কৃতি, ভাষা, দেশ–দুনিযাসং ভ’ সকৈত খছি ।

প্রেমক খভিব্যক্তি কতেক ৰূপমে ভেল খছি : নোক–মোক, উনহন, উপবাগ, খাক্রোশ, খাবেশ খাদি তত্ত্ব জহাঁ–

তহিঁ বিভিন্ন গজলক শের সভমে স্বচ্ছ মৈথিল দৃষ্টি লেলে ভেটैत অছি। বানগীক রূপমে দেখল জাए নিম্নলিখিত শের সভ :

'ভূখক দর্দ ভোগত ছैক প্রকাশোসঁ তেজ

দেখূ পেটैক খাতির দলাল বলল লোক'

'চূপ্প বহৈत মন্বখ গিদর ভকরেঁ করতै

নির্জীর ভুলসী চৌরা ঝঝর ঝতরেঁ করতৈ'

'হরেক সময রিতৈএ দুঃখ আ দর্দমে

গবীরঁ লেল নর–প্রবাল কী সাল হেতৈ'

'দেহে জিন্দা ভারনা মরি গেলৈ

জগ লগৈএ সমসান সন'

'নহি বলত কেও বাম ঝদা

সেরক চাহী হনুমান সন '

'বামক আদর্শ তঁ মরি গেল হুনকে সংগে

ব্ন্মূ খ্বার্ঁ তঁ খানী হ্নক নাম চনৈএ’

‘ জে নৈ কমা সকএ ঠ্কা রেঁসীসং রেঁসী

নোক তঁ ওকবে ব্ন্মৌছে রেঁকাব সন ‘

‘ঘোঘক বহস্য ত এনা ব্ন্মিযৌ

ঝবকন মূংহ ঝপনহি নীক.’

‘নোক জহব দৈএ ক্ষস্কিযা কএ

খ্বার্ঁ ত হঁসীসঁ ডবনহি নীক’

‘হাথ সঠৈনাসঁ মোন কেনা ভবতৈ

খ্বহাঁ কবেজসং সঠা নিখ হমবা’’

‘জাগ ছী ক্ষদা জেবাঁক মোন নৈ খ্বছি

কোনো সপ্পতসং ঘ্বা নিখ হমবা’

‘নূন নৌ চঠৈরঁএ পড়তৈ রেঁঠীকেঁ

খারঁ তঁ গর্ভপাত নেন যঙ্কু’

‘বঁ্ড়া বঁক দেরী ক্ষবথী খক্ষত

হম এহনে রিকাস কবৈত ছী’

‘খহাঁক দবস–পবস বঁড্ড মহগ খছি

সষ্টি জৈতহুঁ খহাঁক দেহমে বঁসাত ভেনে’

‘সবঁহক ঘবমে একটৌ খগত্তী জন্মএ

সবকাবক নিন্ন ঠ্ঠৈ ছৈ খ্বফাত ভেনে

‘

‘হমবা খহাঁ নীক নগৈ ছী সভ দিনসঁ

ক্ষদা প্রেম খছি সে কহি নহি পবৈত ছী’

খহাঁকেঁ প্রভারিত কববাঁক নেন, চ্প্প কববাঁক নেন, সোচবাঁক নেন, রিচাব কববাঁক নেন খা বেঁবপব মোন বখবাঁক নেন সৈকড়ো শৈবসঁ ভবন খছি এহি পোথীক

গজন সভ ।

পোথীক সম্বন্ধমে খপন টিপ্পণী প্রস্তুত করৈত গজেন্দ্র ঠাকুবজী কহৈত ছথি :

"মৈথিলীক পুনর্জাগিবণক ঐ সমএমে ঐ পোথীক খাগমন মৈথিলী খা মাত্র মৈথিলীক পক্ষমে একটা সার্থক হস্তক্ষেপ সিদ্ধ হএত । স্বতঃ স্ফূর্ত গজনমে জে গেযতা খা প্ররাহ ভোগ ছৈ সে ঐ সংগ্রহক সভ গজন, কৱাগ খা কতামে খহাঁকেঁ ভেটৈত ।"

হম এহি টিপ্পণীক সমর্থন করৈত ছী ।

<u>বামক 'খম্ব্ৰবা'</u>

'খম্ব্ৰবা' শ্রুতি প্রকাশন, দিল্লীসং 2010 মে প্রকাশিত বাজদের মল্ডন জীক পচহত্তবি টা রিনক্ষণ করিতা সরঁহক সংগ্রহক নাম থিক । এহি পোথীক সন্দর্ভমে গজেন্দ্র ঠাকুবজীক টিপ্পণী খছি জে 'খম্ব্ৰবা' একৈসম শৈতাব্দীক পহিল দশকক সর্বশ্রেষ্ঠ করিতা সংগ্রহ বঁনি খাএল খছি ।

করিতা সভমে প্ৰখব মানরীয সংরেদনাক রিস্তাব খছি ।করিতা নিকলৈত খছি ঘবসঁ ,খাঁগনসঁ,সমাজসঁ, দেশ–

दुनियासँ । कविता देखैत अछि भाषा आ संस्कृतिक हास,सभ्यताक विगाड़ि मे लोक कोना वँचल अछि कंगाल। कविता भेंटै कवरैत अछि वाक्षस सभसँ । वाक्षस अछि अज्ञानक,अशिक्षाक,आर्थिक आ सामाजिक असमानताक,अन्धावक, अंधविश्वासक ।

कविता कहैत अछि : विज्ञानक शक्ति, विज्ञानपव निर्भवता वँढ़ल अछि । आमोक शक्ति कम भेल अछि ।परिणाम अछि जे जन-जीवनमे तनाव वँढ़ल अछि ।

कविता नहि चाहैत अछि ककवो आँखिमे नोव । ककवो आँखिमे नोव नहि वहय, चाहे ओ वँचा हो, जुआन हो, वूँढ़ हो, स्त्री हो, पुरुष हो, चाहे ओ खेतमे पसेना वँहवैत हो आ कि आन ठाम ।

प्रवान वाँटै सभ पव काँटै-कूशे वँढि गेल अछि ।

कविता नव वाँटै दिस तकैत अछि ।

लोक नहि चाहैत अछि वाँढ़ि आवँय आ जीवन नष्ट भ' जाए, मुदा वाँढ़ि वेंब-वेंब अवैत अछि । लोक असहाय भ' जाएत अछि ।

लोक धूम-धामसँ वेंटौक विवाह कवैत अछि ।वेंटौ सासुव जाएत अछि, मुदा सभँहक ध्यान वेंटौपव टाँगल वहैत छैक ।

सासु चवावैं ठुनका

पति भाँजैत अछि डाँग

কেকবা কহবৈঁ মোনক বাঁত

সম্বব পীবৈত খছি ভাঁগ

পহিনে বঁচত জান

তখন বাখবঁ ঋনক মান

চাহে কিছো বিতগ

খাবঁ নহি জাএবঁ ওহি ঘব ....

(কবিতা : ঋসন ধীযা)

নোক চাহিত খছি হমব দেশ জোবগব হ্খএ। একতা বহ। ঋদা নহি হোগত ছৈক। ঘবমে একতা নহি হোগত ছৈক। হমসভ ভাএ সঁ খনগ হোগত ছী। কিছু বঁবখক বাঁদ হমব সবঁহক প্বত্র ভৈযাবীমে বাঁট-বঁখবা কবৈত ছথি। গএহ ক্রম চনৈত বহ ছৈ।

খাগ হমবো দ্নূ বৈঁটা

ভ' বহন খছি ভিন্ন

বাঁট-বঁখবা ক' বহন গিন-গিন ...

(

কবিতা : খঠাগ হাথক সাঁগি)

এক ভিখমংগা দোসব ভিখমংগাপব হঁসৈত খছি।

নোক সংস্কৃতি খা সভ্যতাক বীচ ত্রিশংকু বঁনন খছি :

কখনহুঁ কানৈত খছি নোক

কখনহুঁ গবৈত খছি গীত

কিছু কান কবৈত ঝগডা

কিছু কান কবৈত খছি প্রীত ...

(করিতা : খনমোন জিনগী)

করিতা কবৈত খছি জীরন-মূন্যক রাঁত |

রঁচা জনমি গেন, রেঁচৌ ভেন

স্বনিতহি ঘব খুশীসঁ ভবি গেন

সৌংসে ৫েন খরঁবি পসবি গেন

রঁঢ়এ নাগন উঁছাহ

কহনক নোক রাহ-রাহ

ঝনিযাঁ খছি নছমিনিযাঁ

তখনে একবা পবসঁ জনমন ছৌঁডা...

(রাঁন করিতা: ঝনিযাঁক চিন্তা)

করিতা মানর-মনমে ব্যাপ্ত ছদ্রতাক সূচনা দৈত খছি |

৩া ঝগড়নগৌনা পিশাচ

নৈ খাৱএ দেনক খপনাপব খাঁচ

বখনে সভসঁ মেন, খেনৈত বহন ঝাঁপন খেন

জকবা সংগ কবৈ ঙা কনহ্সকী

তেকবা ঝ্খসঁ উঁড়ি জাগছ ঝ্সকী ...

(করিতা : ঝগড়নগৌনা পিশাচ)

প্রগ্নতি নোকক বক্ষা কবৈত খছি, ঝ্দা নোক ওকব খাদব নহি কবৈত খছি | নোকক খশ্বভ-চিন্তনক খসবি প্রগ্নতিপব পডৈত ছৈক খা ফেব তকব খসবি নোকপব |

গাছসঁ ঘেবন চাৰু ভব

মধ্যমে ছন দূ টা ঘব

চাৰু ভবক গাছ ঝডকি গেন

তৈযো খাগি নৈ ৱহবা ভেন

ঙশ্বিব কেহেন বচনা বচি গেন

দূ টা ঘব জডন

সৌংসে গাম ৱচি গেন .....

(

করিতা : গাছক রনিদান)

রিঁবিছ পব ক্ষডহবি দন–দনা বহন খছি

দূনূ ভাঁগ ভন–ভনা বহন খছি

যএহ গাছ ছিঐ ঝগডাক জড়ি

একবা দেৱেঁ খাগএ কাটি ....

(করিতা: গাছক হিস্সা)

ভৌতিকরাদী প্রবৃতি নোককেঁ খাঁতবিক রূপসঁ কংগান রঁনা দৈত ছৈক।

সোনাক ঘব ......

মনোবথ পূবা ভেন

কিন্তু যএহ খাগ জহন ভ' গেন ....

(করিতা : পত্রাত্তব)

খংতিম করিতা 'খাঁখিক প্রতীক্ষা' দ্রদযক পিযাসক রাঁত করৈত খছি।

শৈবদ পূর্ণিমাক ওা বাতি

দেখরাঁক খছি উঁকেষ্ট গষ্বা

হম করৈত বহরঁ জিনগী ভবি প্রতীক্ষা
।

ওা প্রতীক্ষা কথীক ?

কহিযা ধবি ?

ওা জনরাঁক নেন বাম (বাজদের মল্ডন)ক ‘খম্ম্বঁবা’ খহাঁক প্রতীক্ষা করৈত খছি ।

প্রতিরঁষ্ক সাহিত্কাবক খপ্রতিরঁষ্ক গজন

‘থোড়ে খাগি থোড়ে পানি’2008 মে প্রকাশিত প্রসিষ্ক গীতকাব ভাগ সিযাবাম ঝা ‘সবস’ক 80 টা গজন সংকনন থীক। সবসজী গজনক পোথীক ভূমিকামে করিতা,কথা,নিরঁষ্ক খাদি রিধামে খারিঁ বহন বচনা সভক স্তবপব সরান উঁঠৌননি খছি । নেখক,করি,নাট্ককাব কেঁ কী কী পঠরাঁক চাহী,সে সনাহ দেন গেন খছি.নেখক নোকনিমে প্রতিরঁষ্কতাক খভার পব খাক্রাশ ব্যক্ত কএন গেন খছি ।

খপন সমাজ,খপন ভাষাক প্রতি খপন নেখকীয প্রতিরঁষ্কতাক বর্ণন সবসজী জাহি তবহেঁ কেননি খছি সে রেঁব–রেঁব পঠরাঁক খা মোনহি মোন হ্নক চবণ স্পর্শ কবরাঁক নেন রাঁধ্য ক’ দেত ।

ऐदा जँ अहाँ ताकब जे गजलकारकेँ की की पढ़बाक अथवा कथीक अभ्यास करबाक चाही से एहिमे नहि भेटैत। गजलकार स्वयं गजलक सम्बन्धमे की-की पढ़ने छथि तकर उल्लेख नहि कएल गेल अछि। गजलक व्याकरणक कतहु चर्च नहि अछि.गजलकारकेँ मोन पड़ैत छनि दक्षिण अफ्रीकाक करि मोनागशेक क्रान्तिगीत आ फिलीस्तीनी करिक करिता,कोनो शायरक कोनो महत्वपूर्ण शेरक उल्लेख नहि केलनि अछि। एहिसँ गजल लेखनक लेल आवश्यक प्रतिबद्धताक आभास नहि होइत अछि।

पोथीक 80 टा गजलमे 62 टा गजलमे रदीफ आ काफियाक प्रयोग कएल गेल अछि जाहिमे 5 टा गजलमे रदीफ अथवा काफिया अथवा दूनूक निर्वाह सभ शेरमे नहि भ' सकल अछि। 16 टा गजलमे काफिया अछि, रदीफ नहि। 2टामे रदीफ अछि,काफिया नहि। अद्धामे एकटामे सभ शेरमे रदीफक निर्वाह नहि भ' सकल अछि। कोनो गजल एहन नहि अछि जकर सभ शेरमे वर्ण अथवा मात्राक एकरूपता हो। तेँ बहरमे त्रुटि साफ दृष्टिगोचर होइत अछि। एहि दिस गजलकारक ध्यान किएक नहि गेलनि से नहि जानि। सरसजीसँ लोककेँ बहुत अपेक्षा रहैत छैक, ऐदा एहि सम्बन्धमे हुनक कोनहु स्पष्टीकरण सेहो कतहु नहि अछि। आशा अछि गजलकारक अगिला गजल-संग्रहमे आवश्यक औपचारिकताक निर्वाह होयत। ओ पढ़ि क' लीक लगैत अछि जे '.....धीरू भाइ तँ एते धरि कहने रहथि जे खैयाम केँ मैथिलीमे स्वनबाक हो तँ सरस केँ सूनल जा सकैछ...' तेँ सरसजीसँ अपेक्षा आर बढ़ि जाइत अछि।

সবসজী কহৈত ছথি,‘এহি সংকলনক গজল সভ তঁ সহজহিঁ অপন লোকবেদক,মাটি–পানিক,ভাশা–সাহিত্যক আ সংস্কাব–সংস্কৃতিক প্রতিবিম্ব তঁ থিকে,সংগহি অনেক ঠাম অনেক তবহেঁ তকবা নৱ সং পবিভাষিত আ ব্যাখ্যাযিত সেহো কবৈছ । নৱ–নৱ সংস্কাবক স্থাপনা সেহো কবৈছ । ....’ সবসজীক উঁক্তিকেঁ তকৈত বিভিন্ন গজলক এহি শৈব সভ পব বিচাব কৰু–

জৈ পাগনে পৈনছুআ কৈবতৈ নে লোক, ছীঃ ছীঃ ছীঃ

সেহো পাগন ঘটৈব–ঘটৈব ঘটৈঘটৌ বহল,ঞ মৈথিল ছৌ

জৌঁ–জৌঁ অহঁক খসৈএ পিপনী,ধপ–ধপ তেনা খসৈ ছী হম

বসে–বসে উঁঠৱী তঁ সবিপহুঁ, হোগএ দেৱ–উঁঠান হমব

থপ্পা সমধিন দেন সমধি কেব অঁগা মে

উঁজবো মোঁছ পিজাএল,ফাগুনক দিন আযল

অগ সমুদ্রক কিল্হবমে ৱঁড চণ্ড্রৱাতক জোব বহলৈ

ৱাঁন্ব পব তৈযো অপন হম নাম তকলে জা বহল ছী

রিজ্মা কবাওন রৈসনে বহি গেন নোথাবী
গনিযাক' কিযো খাগত খা উঁগনি বহন ছনৈ

হম মবরঁ,রেঁটৌ নডত,রেঁটৌ মবত–পোতা নডত
কটরঁ–কাটরঁ,জে রঁ্ম্নী–সদভারনা–দ্ভরিনা

হরা–পানিক রিনা এমহব ভেনৈএ দূভি সরঁ পীযব
ওম্হব রৌডামে কসি–কসি,স্নিস খাতামে ঠ্কারৈঁ ছৈ

র্যাকবণ পক্ষকেঁ জঁ উঁপেক্ষিত ক' দেন জাএ তঁ কএটা গজনমে কিছু শৈব মহত্বপূর্ণ খছি জে পাঠকক ধ্যান খাকৃষ্ঠ কবৈত খছি কিছু শৈব জে পঢরাঁমে নীক নহি নগৈত খছি, ভ' সকৈএ জে হ্নকা স্নবমে স্বনরাঁমে নীক নাগয. মৈথিনী গজনক ভন্ডাবকেঁ ভবরাঁমে সবসজীক যোগদানকেঁ মহত্বপূর্ণ মানৈত হম গীতকাব সবসজীক প্রশংসক, মৈথিনীক স্বধী পাঠক খা নর–প্ববান গজনকাব সভসঁ খনুবোধ কবরঁনি জে কম–সঁ–কম তীন রেঁব খরশ্য পঢি জাথি সবসজীক 'থোডে খাগি থোডে পানি'। নীক নগতনি।

अरविन्दजीक आजाद गजल

मैथिलीयोमे गजल पर खूब काज भेल अछि आ एखनो भ' रहल अछि। गजेन्द्र ठाकुर गजलक व्याकरण विस्तार सँ प्रस्तुत केलनि आ अपनो बहुत गजल लिखलनि. आशीष अनचिन्हार मैथिली गजल लेल स्वतंत्र साइट बनाक' व्याकरण केँ स्थापित करबामे अपनो योगदान करैत अपनो बहुत गजल लिखलनि आ आओर बहुत गोटे सँ गजल लिखबौलनि आ से काज एखनो क' रहल छथि हिनका दूनू गोटेक अतिरिक्त आर बहुत गोटे मैथिली गजलकेँ समृद्ध करबामे योगदान क' रहल छथि। ई प्रसन्नताक बात थिक। हमरा जनैत गजलकारक मुख्य तीनटा वर्ग अछि। एक वर्ग ओ अछि जाहिमे रचनाकार पहिने गजलक व्याकरण पढलनि आ तकरा बाद ओही अनुसारे गजल लिख' लगलाह. दोसर वर्गमे ओ गजलकार सभ छथि जे पहिने गजल लिख' लगलाह , बादमे गजलक व्याकरण दिस ध्यान गेलनि आ ओहि अनुसारे लिखबाक प्रयास कर' लगलाह. तेसर वर्गमे ओ लोकनि छथि जे गजल सुनि क', पढि क' सीख' लगलाह आ सीखैत चल गेलाह, पाछाँ उनटि क' नहि तकलनि.ओ मात्रा अथवा वर्ण गनि क' बेर लिखबाक-कहबाक चक्करमे नहि पडि अपन बातकेँ केन्द्रमे राखि धडाधड लिखैत चल गेलाह आ लिखैत जा रहल छथि।

'बहुरूपिया प्रदेशमे' मात्र 24 दिनमे लीखल गेल 66टा गजलक संग्रह थीक जाहिमे गजलकार अरविन्द ठाकुरजीक कथन पर ध्यान देल जाए: 'हम जे कहय चाहैत छी से महत्वपूर्ण छैक,ताहि लेल व्याकरण टूटैय

कि रिधा रिशेषक मापदंड,तकव हमवा पववाहि नहि थ्वछि। ओकवा भन चाही त'हमव सहायक ह्थए,रॉधा ठाठ नहि कवए ।' गजनकावक एहि कथनकें ध्यानमे बाखि जँ हिनक गजन पठरॅ त नीक नागत। 66 टा गजनमे 10टा गजन एहेन थ्वछि जाहिमे बदीफ थ्वछि,काफिया नहि. 16 टा एहेन थ्वछि जाहिमे काफिया थ्वछि,बदीफ नहि. 40 टा गजनमे बदीफ था काफिया दूनू थ्वछि. किछए गजन एहेन हएत जाहिमे रॅहवसँ सम्बन्धित दोष नहि हो.ह्मदा,रॅह्त बास शेब सभमे जे रॉत कहन गेन थ्वछि से ब्याकबणक त्रुटिकें ब्यांपन देरॉमे रॅह्त समर्थ नगैत थ्वछि.सभ गजनक थंतिम शेबमे गजनकावक नामक प्रयोगक प्राचीन पबंपबाक निरहि नीक जकाँ कएन गेन थ्वछि जे रॅह्त गजनकाब नहि क' परैत छथि. गजनकावक समक्ष सामाजिक,बाजनीतिक था सांस्कृतिक चेतनाक थ्वरमूल्यनक रिषान क्षेत्रक थ्वन्वभरक संपदा छनि जे जहाँ–तहाँ रिभिन्न गजनक रिभिन्न शेब सभमे प्रगटे भेन छनि। एकब रॉनगीक रूपमे प्रस्तुत थ्वछि निम्ननिखित किछ शेब:

दूध नेन नेना था बोगी हाकबोस कबत

नै जखन गाममे मानक रॅथान बहत

एहि समाजक रूठि भेन थ्वछि घोडनक ओछाओन सन

प्रेममे भीजन रॅतहरॉ ताहिपब ओंघबा बहन थ्वछि

গামমে ডিরিযা জবন খছি বাতিসং নডরাঁক নেন
মেট্রোপ◌ॉনিটন টৌউনমে খছি বাতি দ্পহবিযা রঁনন

পাত রিষ্টেরাঁক রেঁব নোকক কবমান ছন
যাব সভ খনোপিত ভেন এঁঠ উঠেরাঁক রেঁব

বাতিক জে একরাঁন রঁঢন
দুর্নভ সগব গজোবিযা ভেন

সংসদ কেব ফোটৈমে কিছুও নহি হেব-ফেব
সাঁপনাথ, নাগনাথ,গএহ দ্নূ রেঁব-রেঁব

কাব খোজৈ ছৈ এম্হব ফুটপাথ পব সূতন ষিকাব
যম খরেঁ ছথি এহি নগব রিভিন্ন রাহেন পব সরাব

সংসদমে ঘ্সিখাযন জে
সাত জনম নেন কেনক জোগাব

गजलकारक भयंकर आत्मविश्वास एहि ठेर सभमे देखू:

धन्य 'अवरिन'तों एलह गजलक जगतमे

फेर केओ 'ख्सरो'की तोहर ठाँद हेताह

नै पाठक के चिन्ता अवरिन

नीक गजल के पढ़ै करतै

एहने आर ठक्त बास नीक–नीक शेर रना गजल पढ़ाँक लेल देखू श्री अवरिन्द ठाकुरक बचन आ 'नराबंभ' द्वारा 2011 मे प्रकाशित आ ठक्त स्वंदर कागतपर 'प्रोग्रेसिर प्रिंटर्स', नओ दिल्ली द्वारा ठक्त स्वंदर मुद्रित गजल संग्रह 'ठक्रुपिया प्रदेशमे'। अन्तमे हम गजलकारक उक्तिक उल्लेख कर' चाहर: '.......माथक जेना सभ ठाँन्ह टूटि गेल। एहन धारा–प्रराह जे गजलक मिसरा,शेर,रदीफ,काफिया,रहर,गिरह सभकें सम्हारब कठिन....' भविसक, गएह कारण थीक जे गजेन्द्र ठाकुरजी द्वारा हिनक गजल सभकें आजाद गजल कहल गेल अछि। हम एहि विचारसँ सहमत छी।

কোবাংটী – একাকী

পহিল দৃশ্য

(সাঁঝক সময, ঘূবতব চাবি গোষ্ঠৈ বৈঁসন ছথি)

পহিল: বাধে ! কথীক হন্না হোগ ছনৈ জোতখীজী ওত' ?

দোসব: বএহ, মসোমতিযারনা বাঁত ছনৈ ।

তেসব: কী ? কোনো নর বাঁত ভেনৈএ ?

চাবিম: ওহ ! বাঁপ বে, ভবি গামমে হন্না ভ' গেনৈ আ তোবা পতা নৈ ? তোঁ কি ওংগনৈল্ড গেন ছন' হএ ?

তেসব: হম ত এখনে বঁজাবসং আরিং বহন ছী, হম কী জানে গেনিঐ কী ভেনৈএ ? কী ভেনৈএ বাধে ?

দোসব: জোতখীজী আমিন পীনে ছনাহ । ভবি টৈনক ছৌঁডাকেং গবিযরৌঁ' ছনথিন জে হমবা আঁগন কিএ খরৌঁ জাগএ ?

तेसर: से प्रतोष्कें नै हुंघि सोग छनि ? प्रतोष् हुनका सङ्गमे छथिन जे अनका दोख दै छथिन ?

चारिम : प्रतोष् त कर्णाटन कऽ छथिन जे हम तानि दिनका रिधरा नै छी जे मोने मोन कहरैत रहब,
कोठलीमे बन्द भ' क' रहब आ जिनगी भरि हज्जति सहैत रहब ।

पहिल: आ जोतखीजीक आँगनसं की रबैत छथिन ?

दोसर: ओ त रैरौक सोगें गलल जागत छथि । की राजथि ? ककरापर राजथि ?

तेसर: ओ घर गेने छथि । हमर रात स्वनि नएह । ओ मसोमात जोतखीजीकें नाके सूतें पानि पिया देतनि । हुनका चानिपर खापड़ि नै फोड़नि त हमरा नामे कुकुर पोसि लीह' ।

पहिल: ;दोसरकें –बाधे, तों नै जोतखीजीकें बुझौलहुन ?

दोसर : हम की कहितियनि ? हमरा कोन मतलब अछि ?

पहिल : त तों खाली तमाशा देख' गेल छलह ?

दोसर : त की हम हुनकासं मारि करितहुं ?

पहिल : हम पुछैत छियह, जोतखीजीक घरमे आगि लागि जेतनि त तों नै मिझर'ने' जेबहक ?

दोसर : ओ दोसर गप्प भेलै । अहां त सभ गप्पमे अहिना रेड दै छिऐ ।

পহিন : হমহী বেড দৈ ছিঐ ?

দোসব: ত খহী কিএ নে ব্ঁঝা দ' খবৈঁ ছিযনি ? খহাঁক ত নংগৌটিযা ছথি ।

পহিন: খা তোঁ সভ খানী রবিযাতীএ জাগনে' খা বসগন্ন চোভৈনে' খরতাব নেনে ছহ ? একবে হ্নসংস্কাব কহৈত ছৈক ।

(কিছু কান ধবি ক্যা কিছু নৈ বঁজৈত খছি)

তেসব : ;তমাহ্নন চ্নবৈঁত খা থপডী মাবৈত কহথিন নান কক্কা জে জাহি ঘবমে মসোমাত ভ' জাএ ওকব সৱানাশ নিশ্চিত । দেখিহক ওা ঘব খাগনে কান্হি ...

চাবিম: ঠীকে কহৈ ছিঐ । ভগরান এহেন নোককেঁ জন্ম বেঁকাব দৈ ছথিন ।

পহিন : বাঁত কটৈত খা ওা কিএ নে সোচৈ ছহ জে ভগরান এহেন নোককেঁ কিএ জন্ম দৈ ছথিন জে ভবি জিনগী খানী নোকক কৌচর্যে টৌ কবৈত বহৈএ ? .... (কিছু থমি ক') ওা কিএ নে সোচৈত ছহ জে ওা বাঁত জং ককবো ঘবমে .. খপনে কপাবপব রিসা জাহ ত কী কবক চাহী ? (সভ চ্প্প) কহৈ ছিযহ জে রিনা ব্ঁঝনে ককবো কনংক নৈ দেবাঁক চাহী ....সৱানাশ ত ভবি গামেক ভ' বহন খছি ; উত্তেজিত হোগত কে খছি পাগরনা ?

চাবিম : (উঠৈত, খংগৌঠী মোড কবৈত) বৈঁসৈ জাগ জাউ । হম পোখবি দিসসঁ খবৈঁ ছী ।

दोसर: (उठैत) ओह, हमरो महीस दुहक अछि । आगि कोठि होएत ।

(दोसर आ चारिम हड़बड़ाएल चलि जाइत अछि)

पहिल : (एक कोन दिस तकैत) के छिया ? गोपालजी ? आउ, आउ ।

(घरक प्रवेश करैत अछि । घूर लग ठाढ़ अछि । बैसबाक उपक्रम करैत अछि)

घरक : कक्का, आब जाड़ बढ़ि गेल अछि ।

तेसर : अहाँ बैसू । हम बढ़ी कानसँ छी ।

(तेसर उठैत अछि । घरक ओकरा स्थानपर बैठाक सोझाँ बैसि जाइत अछि)

घरक : कक्का, घूर धधुआएल, धधरा क' दिऐ ?

पहिल : क' दियौ धधरा । अहाँ सभ जुआन छी । अहाँ सभ धधरा क' सकैत छी । आब हम सभ देखब । नीक लागत ।

(घरक फुकैत अछि । धधरा होइत अछि । दुनू एक दोसर दिस तकैत छथि)

दृश्य –२

(ज्योतिषीजी चौकीपर बैसल छथि । सोझाँमे कुर्सीपर गोपाल गम्भीर मुद्रामे बैसल किछु सोचि रहल छथि)

ज्यातिषीजी: गोपान !

(गोपान ओहिना गम्भीव ब्रॅनन बहैत छथि)

ज्यातिषीजी: थ्याग भोना कहैत छनाह, चानीस तक दैनें' छथि ओ सभ । फग्वथ्याक प्रात थ्वरैं जेताह गप्प कव' । हमबा होगएं जे ओ कथा क' नितह्रं । (गोपान ओहिना गम्भीव ब्रॅनन बहैत छथि)

ज्यातिषीजी: कन्या सेहो स्वनै छी परित्र छथिन । कहै छना पाँचमा पास छथिन । हमह्रं कहनियनि हमबा सबॅहक घवमे ब्रैंशी पठनि-निथनि कनिर्यां एक ब्रॅव केनह्रं, नै धावनक ।

(गोपान ओहिना गम्भीव ब्रॅनन बहैत छथि)

ज्यातिषीजी: थ्हाँ किछ ब्रॅजैत नहि छी । की सोचि बहन छी ?

(गोपान पिता दिस तकैत छथि)

ज्यातिषीजी: की सोचि बहन छी ? ब्राॅजू ने ।

गोपान : ब्राॅबूजी, सोचै छी नोकक ह्रदय कोना पाथव भ' जागत छैक ।

ज्यातिषीजी: से की ?

गोपान: गएह जे भैयाकें गेना दू ब्रॅवथ भ' गेननि । हमबा सभकें पहिने ब्रुझाए जे भैयाक ब्रिना जीब्रॅ नै कवबॅ, हमह्रं सभ सोगसं मवि जाएब्रॅ । थ्याग हम सभ एना भ' गेन छी जेना थ्यग घवमे किछ भेने नै

होएत । ठीके, बाबू हम सभ पाथर नै भ' गेल छी ?

ज्योतिषीजी: की करबैक ? करेजकेँ पाथर बनबए पड़ैत छैक । समय सभ घाओ केँ मनहम जकाँ ठीक क' दैत छैक ।

गोपाल: अहाँक घाओ ठीक भ' गेल हएत, हमरा सोझाँ भैयाक छोड़ल किछु प्रश्न ठाढ़ रहैत अछि । हम सदिखन सोचैत रहैत छी । लगैए जेना भैया सोझाँमे ठाढ़ होथि आ कहैत होथि 'देखै जगहक, हुनका कण्ठ नै होएत ।'

ज्योतिषीजी: हुनकर चर्च नै करू । ओ अनन्त छथि । हुनकर चर्च होइतो देहमे आगि लेसि दैत अछि ।

गोपाल: आगि लेसि दैत अछि अहाँ दुआरे ने जे आब भैया नै छथि, भौजी अनाथ छथि ....

ज्योतिषीजी: उत्तेजित होइत गोपाल !

गोपाल: हँ बाबूजी, आब भैया रहितथि, मासे-मासे पाइ अबैत रहैत त भौजी पूज्या बनल रहितथि । आब भौजी छुतहर भ' गेलीह ।

ज्योतिषीजी: अहाँ आखिर की कह' चाहैत छी ? हम की क' सकैत छियनि ?

गोपाल : अहाँ सोचि त सकैत छी ।

ज्योतिषीजी: की ?

গোপান : গএহ জে ভৌজীযো একটা ঘরতী ছথি, স্বন্নবি ছথি, পঠনি–নিখনি ছথি, খাঁখিক খাগাঁ খন্ধাব ছনি পসবন । হ্নকো একটা জীরন জীরাঁক খধিকাব ছনি ।

জ্যাতিষীজী: ত খহাঁ কী কহ’ চাহৈত ছী ?

গোপান: হম খহাঁসং পূছ’ চাহৈত ছী ।

জ্যাতিষীজী: কী ?

গোপান: ভৈযাক খসামযিক মৃত্ক নেন ভৌজী দল্ডক ভাগী ছথি ?

জ্যাতিষীজী: ও পূর্ব জন্মমে কোনো পাপ কেনে হেতীহ, তকব দল্ড ত ভোগহি পডতনি ।

গোপান: হম জনৈত ছনহুঁ, এখন খহাঁক উঁত্তব গএহ হএত । খাগ ভৌজীকেঁ কিছু ভেন বহিতনি ত খহাঁক তর্ক দোসব হোগত ।

জ্যাতিষীজী: খহাঁকেঁ শাস্ত্রক জ্ঞান নৈ খছি ,তাহি দিনক সমাজ রঁকনেন নৈ ছনৈ জে এহেন–এহেন নিযম রঁনৌনকৈক ।

গোপান: রাঁবূঁজী, তাহি দিনক পবিস্থিতি ভিন্ন ছনৈক । স্ত্রী প্বকষক নেন উঁপযোগক নেন একটা রস্তু মাত্র হোগত ছনৈক । খাজুক পবিস্থিতি ভিন্ন ছৈক ।

জ্যাতিষীজী: ত একব মতনরঁ জে খহাঁ ভৌজীকেঁ নচার’ চাহৈত দিযনি ?

गोपाल: नै--नै । जीवाक अधिकार दियाऽ' चाहैत छियनि ।

ज्योतिषीजी: कोना ? अहाँ की कर' चाहैत छी ?

गोपाल : जे अहाँ नै स्वप्न' चाहैत छी ।

ज्योतिषीजी: मतलऽ ?

गोपाल: बाऊजी, हम भौजीसँ बियाह कर' चाहैत छी ।

(ज्योतिषीजी सन्न बहि जाएत छथि । देवाल दिस एकटक तकैत बहि जाएत छथि ।)

तेसर दृश्य

(दलानक दृश्य । ज्योतिषीजी चैकीपर चिन्तित मुद्रामे बैसल छथि । गोपालक संगी संभू सेहो एकटा कुर्सीपर बैसल छथि । पहिनेसँ किछु गप्प भ'रहल छै ।)

संभू: कक्का । भौजीक जीवन, भरि गाम आ सौंसे समाजक सोझाँ प्रश्नचिन्ह बनि क' ठाढ़ अछि । ओ एकटा

স্ত্রী নহি, কতোক স্ত্রীক রর্তমান খা ভরিশ্যক সমস্যাক প্রশ্ন খছি । একব সমাধান খারশ্যক ছৈক ।

(জ্যাতিষীজীকেঁ ঔন নগৈত ছনি । ক্ষবতা খা গংজী ক্রমশঃ রাঁহব করৈত ছথি । গংজীকেঁ রীযনি জকাঁ ঘ্মাক’ হরা করৈত ছথি)

জ্যাতিষীজী: (নেপথ্য দিস তকৈত) হে যৈ স্বনৈ ছী, কনে রীযনি নেনে খাউ ত ।

সংভূ : কাকী নৈ ছথি খাঁগনমে । থম্হূ, হমহীঁ নেনে খরেঁ ছী ।

(উঁঠিক’ নেপথ্য দিস জাগত ছথি খা রীযনি ন’ক’ খরৈঁত ছথি খা জ্যাতিষীজীকেঁ মৌক’ নগৈত ছথি ।)

জ্যাতিষীজী: খা কাকী কত’ গেন ছথ্ন ? কহরঁ’ ?

সংভূ: পংডিতজীক খাঁগনমে ভবি ঢৈনক স্ত্রীগণ জমা ছথি । গএহ গপ্প হোগ ছৈ ।

জ্যাতিষীজী: একব মতনরঁ জে হ্নকো রিচাব ছনি ?

সংভূ: কক্কা, স্ত্রীগণক সমর্থনক রিনা কোনো ডেগ নিস্সন নহি ভ’ সকৈ ছৈ । স্ত্রীগণক তবরাঁমে গবন ঞা কোবাঁঢী নিকনি জাগ, সে সভ চাহিএ । ওনা ককরো নহিযো চাহনে কোনো খন্তব নৈ হেতৈ । রাঁত রহ্ত খাগাঁ রঁঠি গেন ছৈ ।

জ্যাতিষীজী: (তামসে থব–থব কপৈত) ভাগ’ হমবা নগসং । হমবা নগ এনাহে ভাষণ দের’ । সমাজক

ठीकेदाब ৱঁন’ চননাহে’ ! হমবে ঘবসং শ্বক্ষ কবতাহ এ্রান্তি !

সংভূ: হম ত জাগতে ছী । ৱেঁকাবে ৱৈসি গেনহুঁ । হম ত খানী সূচনা দেৱ’ খাএন ছনহুঁ জে পবসূ রিরাহ হেতৈ ।

(প্রস্থান)

জ্যাতিষীজী: রিরাহ হেতৈ ? পবসূ ? নহি, নহি, হম গু ৱঁদস্তি নহি ক’ সকৈ ছী । হম খাৱ এক ক্ষণ খগ ঘবমে নৈ বহি সকৈ ছী । সভ মিনিক’ হমবা ৱঁতাহ ৱঁনা দেত । সব্বনাশী ক’ দেত । হে ভগরান ! হে ভগরান ! খগ ৱুঁঠাবীমে নৈ জানি কী–কী দেখ’ পডত !

(কতহু জেৱঁানে’ তৈযাব তৈযাব হোম’ নগৈত ছথি । গংজী, ক্ষবতা পহিৱৈত ছথি ।)

(মংচপব খাস্তে–খাস্তে পহিন ৱূঁঠ গোপী ৱাঁৱুঁক খাগমন)

গোপী ৱাঁৱূ : জোতখী ভাগ ! কতহু নিকনৈ ছী কী ? হডৱঁডাএন দেখৈ ছী ?

জ্যাতিষীজী: গোপী ৱাঁৱূ, হম খাৱ খগ ঘবমে এক ক্ষণ নৈ বহি সকৈ ছী ।

গোপী ৱাঁৱূ : কত’ জাএৱ পডাক’ ?

জ্যাতিষীজী: ৱঁডকী ঠৌ দুনিযাঁ ছৈ । কাশী চন জাএৱ । মথুবা চন জাএৱ । বৃন্দারন চন জাএৱ । কতহু

চন জাএর্ঁ । এহি স্বপাত্র সভ নগ নৈ বহর্ঁ । র্বাপ রে ...খর্হাকেঁ র্বূম্মন খছি জে হ্মবা ঘবমে কী সভ......

গোপী র্বার্বূ: (র্বাত কষ্টৈত) সভষ্টা র্বূম্মন খছি । প্রসন্ন ছী । জোতখী ভাগ ! একবা হ্ম, খর্হাঁ কিযো বোকি নৈ সকৈ ছিযৈ । বোকর্বাকো নৈ চাহী ।

(জ্যাতিষীজী র্বকব-র্বকব গোপী র্বার্বূ ক হ্মঁহ তকৈত ছথি ।)

জ্যাতিষীজী: গোপী র্বার্বূ, খহ্লূঁ ? ..

গোপী র্বার্বূ : হঁ জোতখী ভাগ ! খর্হাক র্বানক ক্তানী ছথি । সভসঁ রিচাব কেননিহেঁ । হ্নক রিচাবমে দম ছনি । কী কবর্বৈ ? ভাগি জাএর্ঁ ? ভাগি জাউ । কে বোক' খর্বৈএ ? হ্মবা-খর্হাকেঁ ভাগিযো গেনাসঁ খার্ঁ কোনো পহাড নৈ ষ্টূষ্ট'রনা ছৈ । জে র্বহ্মন কমজোব ছৈ, সে ষ্টূষ্টি জেতৈ । জোতখী ভাগ ! সমাজেক হিতক নেন ষাস্ত্র র্বনন ছনৈ । সমাজেক কন্যাণ নেন সঁরিধান র্বননৈ । ষাস্ত্র র্বহ্ত ঘোখনহ্ঁ । খার্ঁ সঁরিধান পঠূ ।

(দূনূ গোষ্টে এক-দোসব দিস তকৈত ছথি ধীবে-ধীবে পর্দা খসৈত খছি)

বচনা: সীরান /11.02.1984

<u>রিনীত উঁপেন</u>

<u>নর দিশীক কথা (জগদীশি প্রসাদ মঁডনক গামক জিনগী)</u>

मैथिली साहित्यमे पिछला ढेर दशकसँ जे कथाकारक कलम ग्रामीण परिवेश कऽ लऽ पाठकक आगू मुखर अछि, ओहिमे जगदीश प्रसाद मंडलक नाम सभसँ आगू अछि। गामक घटना आ परिघटनाकेँ जहि रूपमे ओ अपन कथामे प्रतिष्ठित करैत छथि, ओ आजुक बाजारवादक कालमे विलक्षण अछि आ ओ लीकसँ हटि अपन नव बाट बनबैत अछि। हुनकर कथाक नायक आ नायिका गामक ओ लोक अछि जे पारंपरिक समाज सँ बारल अपन मजूरी आ जीवनयापनमे लागल रहैत अछि। चूँकि मैथिली साहित्य सब दिन सवर्णक थाती रहल अछि ताहिसँ नहि ते एहन पात्र पर आय धरि कोनो कथा लिखल गेल, नहि कोनो एहन रचनाकार बहराएल जे समाजक ओहि हिस्साक कथाक दृष्टिसँ देखय। यहि कारण अछि जे दू दर्जनसँ बेसी पोथी लिखलाक बादो मैथिली साहित्यक समानांतर धारासँ फराक गण्यमान्य विद्वान लोक हुनका एक तरहेँ बारने अछि। ओना बारनेँ शीर्ष जगदीश प्रसाद मंडल लेल गलत होयत। सत गप ई अछि जे मैथिली साहित्यक एखुनका तथाकथित सवर्ण मानसिकता बला विद्वान लोक पढ़ब बिसरि गेल अछि आ ओ भीखमे माँगल पोथी या मुफ्तमे भेटल पोथीक पढ़बाक उचित बुझैत अछि।

एहन कालमे जगदीश प्रसाद मंडलक कथा ओहि समाज पर एकटा थापड़ अछि, जे पढ़ब लिखबसँ दूर पोथी प्रकाशित करबाक आ ओहि पोथी पर कोनो पुरस्कार भेटबाक तिकड़ममे लागल रहैत अछि। हिंदीमे प्रेमचंद आ फणीश्वरनाथ रेणु ग्रामीण परिवेशक सबसँ पैघ कथाकार अछि आ ग्रामीण परिवेशक चित्रण करयमे

ह्नका आगू किंयो नहि टिकय अछि, श्मदा जौं ओहि रॅस पर जगदीश प्रसाद मंडलक कथा देखल जाय ते ह्नकर रॅसी कथा ओहि जमीन पर ओ दूनू गोटा सं रॅड़ बास आगू अछि। ओ गामक चित्रण संग-संग ओहि परिस्थितिक सेहो चित्रण करैत अछि जहि दशामे गाम-घरक लोक रहैत अछि। मैथिलीक कथाक दृष्टिसं देखल जाय ते राजकमल चौधरी, यात्रीजी, मायानंद मिश्र, ललित, धीरेंद्र, धूमकेतु सं लऽ कऽ सामानांतर साहित्यक कथाकार स्वभाष चंद्र यादर, दुर्गानंद मंडल, कपिलेश्वर राउत, राजदेव मंडल, रॅचल ठाकुर, राम प्ररेश मंडल, मानेश्वर मनुज, उमेश मंडल, श्मन्नाजी, ग जेंद्र ठाकुर, कुमार मनोज कश्यप, श्मन्नी कामत जेहल कथाकार सेहो अपन कथामे गामक परिरेश कऽ परिलक्षत करैत अछि।

जगदीश प्रसाद मंडलक कथा संग्रह गामक जिनगीमे कुल 19 टा कथा अछि जे पूर्णतया गामक कथा अछि आ गामक रातावरणमे उपस्थित सरॅ बास गुण र अरगुण कऽ पाठकक आगू राखल गेल अछि। कथा लिखयमे जगदीश जीक कोनो जोड़ नहि अछि, यै कारण अछि जे कोना कोनो कथा यू-टर्न लैत अछि, ओ हिनकर सरॅटा कथामे देखल जा सकैत अछि। कोनो कथाक पात्रा कखनो लागैत अछि जे ओ निराश भारसं भरल अछि आ ह्नकर जिनगीमे कहियो गजोत नहि हेतय। ओ जिनगी भरि संघर्ष करैत रहतय, तानि ठाम पात्राक जिंदगी टर्न लैत अछि आ ओकर जिनगी मे एकटा किरणक प्ररेश होयत अछि आ जिनगी रॅदैल जायत अछि। जिनगी उमंग सं भरि जायत अछि।

যহি ঠৰ্নিংগ প্লাগংঠ আনৰ কথাকাবক সফনতা অছি আ ওহিমে জগদীশ মংডনক আগূ কোনো সমকানীন কথাকাব ঠহবয নহি অছি।

ওা কথাসংগ্ৰহমে 'ভৈংঠক নাৰা', ৰাঢ়ি কথ নথ কথ, 'ৰিসাঁঢ়' থকানক যা বৌদক জমীন পব আ 'পিবাবক ফড়' আন দিনা খানপানক ৰেংগবতা কথ নথ কথ নিখন গেন অছি। তীনো পবিস্থিতিমে পতি–পনৌ কোনা সামংজস্য ৰনাকথ চনৈত অছি আ জীবন সং আ জীবনমে সংঘৰ্ষ কৰৈত অছি, একব প্ৰামাণিকতা কথামে নখাহ দৈত অছি। অহি ৰাজাবরাদ জ্গমে জখন সংৰধক ৰিখবাৰ একটা নব মোড় পব ঠাড় অছি, তহি কানমে এহেন কথাক নিখৰ কোনো ধ্ৰাংতিসং কম নহি অছি। তাহিনা 'অনেকআ ৰেটা'ওা সমাজক নেন সীখ অছি জে কোনো একটা দংপত্তি একটা নেনা কে পোসৈত অছি, জেকবা অপ্পন কোনো সংতান নহি অছি আ ওকবা পঢ়া–নিখাকথ ওহি ঠাম পব পহ্ংচাৰৈত অছি, জে কিযো সপনোমে সোচি নহি সকৈত অছি। 'ঠেনাৰনা' নামক কথা অহি সমাজক ক্ষংহ পব তমাচা অছি, জে অপ্পন কমাওা কেব দম পব নেনা কথ কতয ধবি পহ্ংচৈনক। তাহিনা 'বিকশাৰনা', 'ডা◌ॅকটৰ হেমংত', 'পংচপবমেশ্বব', 'ঘবদেখিযা', 'ৰহীন', 'ৰৌনিহাবিন মবনী', 'চূনৰানী', 'ডীহক ৰংঠৰাবা' কথাক পাঠ কথাক নব গতিহাস বচযমে সক্ষম ভেন অছি।

অহি তথ্য সং গংকাব নহি কবন জা সকৈত অছি জে জগদীশ প্ৰসাদ মংডন নগ জে গামক শৰদক সংগ কহৰী অছি, সংৰাদক সংগ–সংগ চবিত্ৰা অছি জে কোনো সমকানীন কথাকাব নগ নহি অছি। হ্নকব যহি গ্বণ আন কথাকাব

सं हुनका परिस्थितियें अछि आ यहि हुनका कथाकारक भीड़ सं फराक करैत अछि। ई गप दृष्टिगत अछि जे हुनकर बेसी काल कथाक पात्र समाजक ओ लोक अछि जे आय धरि कहियो कोनो भाषामे मुख्य पात्राक तौर पर कोनो कथामे नहि आयल अछि। हुनकर पात्रा सेहो गामक परिचय करबैत अछि जेना, दुखनी, नथिया, फेकुआ, बघनी, बुचाऊ, सुनिया आदि। ताहि सं कथाकार गजेंद्र ठाकुर एकठाम लिखैत छैथ जे जगदीश प्रसाद मंडलक कथा मैथिली साहित्यक पुनर्जागरणक प्रमाण उपलब्ध करबैत अछि तथा हिनक कथा मैथिली कथाके एक भगाह मोड़पर आनि ठाढ़ कैने अछि। ई समानांतर मैथिली साहित्यक देन अछि जे जगदीश प्रसाद मंडल जेहन कथाकारके पाठकक आगू आनलक। ओना जगदीश प्रसाद मंडलक कथा विदेह सं पहिने मिथिला दर्शनमे छपल छल।

गामक जिनगी कथा संग्रह आजुक दौरक एहन कथा संग्रह अछि, जे पाठक कम कथ्यक नव धरातल पर लऽ जायत अछि आ गाम-घरक शब्दसं सेहो आमेसात करबैक अछि। हम सब ओहि कालसं गुजैर रहल छी जखन अंग्रेजीक आगू दुनिया भरिके बड़ बास भाषा खसे लऽ रहल अछि आ अंग्रेजी एकटा वैश्विक भाषा बना उभरि रहल अछि। जना पैघ माछ छोटे माछ कऽ निगैल जायत अछि, तहिना अंग्रेजीक आगू आन भाषके लऽ रहल अछि। आहि कालमे जगदीश प्रसाद मंडलक कथा एकटा इजोत देखा दैत अछि, जे भाष की छी आ ओ कोना जीवित रहत। अहि दशामे जगदीश प्रसाद मंडल एकटा नव दिशा दैत अछि जे शहरीकरण काल मे गाम-घर बचबाक चाहि

आ ओतौका परिवेशो तखनो बँचल रहत जखन गाम-घरक संस्कार, संस्कृति आ भाषा बँचत। अहि मे हुनकर सभ बात कथा सन्देश दै मे सफल अछि, जे कथाकारक सेहो सफलता अछि।

<u>कामिनी कामायनी</u>

<u>नोम्पेन्ह</u>

भोरे कबीरँ पाँच बजे आँखि खुजल त अपना के मेकोंग नदी के तीर प ठाढ़ पयलों। कनी कनी सिनिसायल ,कनी कनी यात्रा स झमाएल ,ऊपर चितिर वीतिर आसमानदेख् क ,आ प्रातः के प्रफुल्लित समीरक स्पर्श स मोन प्रफुल्लित भ उठल। दूर नदी मे नाव चलि रहल छल। बड़का विशाल नदी [तीन नदी ,मेकोंग ,बॉस्साक,टेनलसप,जाहि मे मेकोंग सबँस पैघ अछि],जे अनेकों देशक माटीसँ चलैत आबि रहल छल ,अपन नबाँग मे ओतय बहि रहल छल ,एकरे चाकर चौरस छाती प बँसलछै ,कोनो समय एशिया के मोती कहाबँय बाला ,ओहि देशक राजधानी ,नोम्पेन्ह । मन के उद्दाम वेग के लगाम दैत पहिने स बुक होटल जाकय,स्नान ,खान पान केबाँद उत्सुक शहर भ्रमण के निए निकसबाँ के छल समय बड़ कम छल ,दर्शनीय स्थान बेशी ।

ঝখ্য ঝখ্য স্থান কে নিস্ঠ কৈৰ ড্ৰাগৰব কে পকড় া দেনিএ ।

সেযাম ৰেযাপ স কনী ৰিশৈষ স্থিতি । দেশক বাজধানী খছি ,ত স্বাভাৱিকে ছৈ ,জে দেশক সৰ্ৱষ্ঠা গণমান্য ,ওহদাদাব, পাগ ৰানা নোক সৰ খহি ঠাম বহৈত ছথী। স্বঁদব ভৱন ,প হ্ৰাঁসীসী স্থাপত্য কনা কে ৰেঁসী প্ৰভাৱ ছৈক। [কোনো সময মে হ্ৰাঁসীসী উঁপনিৰেশ জে ছন]

ঠাম ঠাম প নগবক বছা কৱৈত জেনা ,ৰিশ্ৰামক ঝদ্ৰা মে , পাছা কে দ্ পৈব মোড়নে ,খগ্বনকা দ্ পৈব ঠাঢ় শৈবক মূৰ্তি সৰ ৰিগত কে বাজসী ৰৈভৱ কে প্ৰদৰ্শিত কবিবহনছন। শহব কে সড়ক চৌড় া চৌড় া,সাফ স্বথবা স্বচিক্কন স্বঁদব ছৈ । কতেক ঠাম ওকব সৰ কে নেতা কে মূৰ্তি সেহো ঠাঢ়। ফূন ,ফব্বাবা স স্বসজ্জিতমৈদান ,সড়ক ,দোগ,দাগ ।

পহিন্বক পড় াব ছন ম্যূজিযম ,ৰড় দিব্য , প্ৰাচীন খমেব কানক ৰস্তু খা কনাঙ্কৃতি স উঁৰড্ৰ। খঁকোব কান স পহিন্বক ,[চৌথী সদী]স ,খঁকোব কান ধবি[চৌদহৱী সদী কে] সৰ্ৱষ্ঠা প্ৰঝখ গতিহাস জেনা খহিঠাম ৰেখাঁকিত কযন গেন খছি ।

ওহিঠাম স কিছএ দূবী প বাজভৱন ব বাজকীয মহন খছি ,জে খহি শহবক গৌবব ওব ৰঢ় া দগাত খছি । খহি ৰিস্তৃত ভৱন পবিসব মে খনেকোঁ দিব্য খাখাকৰ্ষক মহন সৰ খছি ,জেনা দববাঁব মৌন ,নৃত্য কক্ষ ,বাজা কে নিৱাস ,বানী কে নিৱাস ,নেপোনিযন পৈৰেনিযন

,আ ভব্য পেগোডা। অহি ঠাম অংকোবরঁ জেকা বঁড়ভীড় ছন ।

শহব মোটা মোটী চাবি ভাগ মে বিভক্ত ছৈ – উত্তব দক্ষিণ আকর্ষক আবাসীযক্ষেত্র ,আ কৈকথ্রী ,পশ্চিম বঁদ্ধ মূন্য আবাসীয আ আর্থিক ক্ষেত্র{বিশেষ}আ মধ্যব হৃদয অহি শহব কে ফ্রাঁসীসী ভাগ ,জতয মিনিস্ট্রী ,বৈঁক ,উঁপনিবেশ মকান ,বাঁজাব আ হোটন সব ছৈ ।

পীযব বংগক সেংট্রন মার্কেট ,খবীদবৈযা সভক অড্ডা বঁনন বহৈতঅছি ,ওহি ঠাম অনেক প্রকাবক স্বর্ণ আ বজতক আভূষণক স্টৌন নগন অছি একবা সংগ সংগ প্রবানসিক্কা ,কপড় া নত্তা ,ঘড় ী ,ফূন ,পেংটিংগ আ খেনায কে সামাগ্রী স ভবন পড়ন অছি ।

দোসব প্রসিদ্ধ বাঁজাব অছি ট্ওন টাঁম পোংগ মার্কেট ওা বসিযন বাঁজাব কে নাম স সে বিশেষ জানন জাগত অছি ।

অনেক ঠাম নাগট মার্কেট সেহো নিখন দেখায পড়ন ।

ওত্তক্কা সময জীএমটী স সাত ঘংটা আগা ছৈক। স্থানীয কবেংসী বিএন ছৈ,হ্মদা যূ স ডী নিধোক ভ ক চনৈ ছৈক । অহি ঠাম বাযন যূনিবর্সিটী ,যূনিবর্সিটী আঁফফাগন আর্ট ,ব াঁযন যূনিবর্সিটী আঁফ এগ্রিকনচব আদি অবস্থিত ছৈক ।

शिहव स कनिक ह्वाक रिश्व प्रसिद्ध किवीरोम नेशिनन पार्क छैि, जेकवा घूमवाँ नेन पर्याप्त समय चाही। खहि ठाम प्रत्येक वर्ष वॅड़ ভव्य जनोसेव होगत ,छैक, जेकवओविवौन कएक मास पहिनहि स प्रावम्भ ভ जाগत छैक ।

एक स्वंदव ,एक स्वप्न मयी वाजधानी के दोसव ह्वदय विदावक पहनू ओकव किनिंग फील्ड सेहो छैक ,जे कोनो ভीषण तानाशाहक ,नोम हर्षक ,नृशंस ,नवसंहाव कजीरित दस्तावेज़ खछि । सन 1975 स 1989 धवि तानाशाह पोनपोर्ट खा ओकव मंडनी द्वावा सृजित कंपूचिया के वक्त वंजीत गतिहासक ख्जन पृष्ठ । वाव म्यूजियमके हथियावक ,खाद्यधक ध्रुवता के कथा खहि ठाम खखन धवि सिसकी वहन खछि । ओहि विशान पविसव के घेव क पर्यटक स्थन वॅनाओन गेन खछि ,जतय कवीवॅ20,000 स वॅसी नोक के{जाहि मे स्त्री खा द् वॅवखक वॅचा सवॅ सेहो वहैक } खमान्वषिक हत्या कयन गेन छन । ओकव सवॅहक खोपड़ ी ,ओकव सवॅहक हड्डी ,ओकवसवॅहक पहिवन वस्त्व के एक गोर्ट स्मावक वॅना क स्ववक्षित वाखन गेन खछि । ठाम ठाम निखन छैक ,जे घ्नपया मैदानक घास प पैव नहीं वाखू,के जाने ककव मृत शिवीव खहि ठाम खसन छैक । ओहि ভयानक त्रासदी के खिस्सा स्वनि क ,खा प्रमाण देखि क ,मन खथाह वेदना स ভवि गेन छन । गाগड वॉजि वहन छन ,नोककहत्या कववॉ मे कोनो गोनी व वॉरूद नहि खर्च ভेनए,खजूवक काँटैदाव जड़ि मे पटैक क ,वॅचा सवॅ के मावन गेनै,खाओव दर्दांति वर्णन स्वनि क मन खवाप ह्ए नगन ,तत्तवते ओहि ठाम स प्रस्थान

कयनहु । आई शिहवक रीच ओहि रड़का स्कूल मे अननक ,जे ओहि नवसंगावक पहिल पृष्ठ छल ।ओचक एक दिन जे सब स्कूल गेनाओ फेर आपस नै घुरला । कक्षा सब के जेल बनादेल गेल छल ,चारहु दिस कंटीनी तार स तुरत घेरल गेल , आनन फानन मे एक एक कक्षा मे तीन तीन टा ऊंटे कदेराब ,अलग अलग सेल ,पॉल पॉटे के जे जतय रिरोध केलकै, ओकरा ओहिठाम निर्टौरैय के खूनी प्रयास । स्कूल के अन्य कमरा सब संग्रहालय बनल ,ओहि समयके साहित्य ,पत्रिका ,हत्या मे उपयोगी सामाग्री सब के समेटैने सून आंखि स संसार के हेर बहल अछि ।हजारो हजार पन्ना अहि खूनी खेल प लिखल गेल ,फिल्म बनलदुनिया त्राहि त्राहि कवि उठल छल ।

अहि रिभीषिका के पार निकलबाक प्रयास मे आय धरि ओ देशे लागल अछि ,गरीबी ,बेरोजगारी ,बान मजदूरी अनेको रिपत्ति छैक ,दुनिया भरी के स्वयम सेरीसंस्था त छैक ,कदा काज की भ बहल छै भगरान जानै थ [, कतेको मास धरि ओ दृश्य हमर मन मस्तिष्क के तिरोहित करैत बहल छल ।]

कहुना कवि गमहव उमहव तकैत ,शिहवक मनभारन चाकव चौवस बाटे प मटैव गस्ती कवैत एक एक क्षणक आनंद उठारैत बहलहु ।

स्थानीय समयानुसाव कवीव तीन बजे हम सब मंदिव पहुचनहु ,अनेक सीढ़ ी चढ़ ि क महामो बुद्धक मंदिव ,अहि ठाम ओ अमिताभ रूप मे छथी। सम्मुख पाँच

পাঁচফুট স বেশী উঁচ মোট মোট মোমবত্তী সব ,এক দু টা জবি বহল ছল । ওহি পবিসব মে কীছু ওব মূর্তি সব ছৈক,কনী নীচা সীঢ় ী স উতবি ক এক নীক জলপান গৃহসেহো ছৈক ,এক ঠাম বাহব মে সেহো কিছু পূজনীয মূর্তি সব কে সজা সংরাবি ক বাখল গেল ছল। ওহি ঠাম স নীচা কে দৃশ্য বড় ী বমণীয লগৈক।

নোম্পৈহ কে নাম থহি মংদিব প থছি ,পহাড় ী মংদিব ।একব কিস্সা সেহো বড় মনোহব ছৈক ।

শহব মে নদী কাতক দৃশ্য থতি মনোহাবিণী ,জল মে ছোট পৈঘ জহাজ পব পর্যটকক থারাজহী ,সংধ্যা সময ভোবে জকা ভ্রমণ কবৈত লোক ,থপন থপন ছোট মোটসমান বেচৈত ফেবীরানা ,সাযকিল কে এক দীস থপন ঠেলা র ঠৈকেবী বান্হনে হল ,সূখল মাছ থা দি বেচৈত লোক ।কত্তা বড় তীব্র ধ্বনি লগা ক লব পীঢ় ীনাচি বহল ছল । নদী কে কাত ম পাথবক বেঁচ প বৈসল লোগ ভার রিভোব সন দেখাঞা পড়ে ছল । কনী থাগা এক টা বড়কা রিশ্রামানয সন বনল [বৌদ রপানি স বক্ষা কববা লেল'] ওহি ঠাম ফুটপাথ প এক টা ছোট ছিন মংডিন থছি ,জাহি মে মোছ বানা তীন টা দেরতা রিবাজমান ছলাহ,ওহি কে ছোট প্রাংগণ মেথাগি জবি বহল ছল,,এক পূজৈগিবি সন লোক বৈসল,ফূল রিকায,লোক থপন শ্রদ্ধা স্বমন সফ়দে কমল কে রূপ মে থর্পিত কবৈক। সড়ক কে দোসব কাত পার্ক ,থা ভব্য পৈঘ পৈঘ হোটল ,মকান,দোকান সব । সোন্না মে এক টা ভাবতীয হোটল ছল ,নীক থপন স্বাদক শাকাহাবী ভোজন ভেটল । দোকান্দাব বতৌনক ,বাহবী

आगंतुक सबँभावतीय भोजन पसीन्न कबैक छै। ओत्तक्का बाँजाब सबँ पाँच बँजे बँन्न भ जाय छै बाति मे होटैन ,बाँब एहनो सन स्थान खुजल बहै छै । सड़क कात बेँचय राना सेहोअपन समय ब गाँहकि देखि ब्यापाब कबैत अछि । भिनसबे स ,म्राड पोछ कबि दोकान सबँ खुजय लगे छै । बँड़का बँड़का ,फूल ,फल स सजल बाँजाब केटपैत ,आखिबी नजब स सलाम कबैत,भोबे भोब हम दुन्नु गोटे एयब पोर्ट लेल प्रस्थान भ चुकल छी।

शहब स नौ किनो मीटब प एयब पोर्ट छै ,टैक्सी के किबाया सात यूसडी। अनेक स्वंदब ,गमाबत ,सबकाबी सस्थान ,रिभिन्न देशेक सहयोग स चलैत संस्थान सबँहकरिशान भबल सबँ स सजल सड़क एक गोटे आधुनिक देशेक म्रनक प्रस्तुति कबि बहल छल ।

हाँ ,प ॉन पौटे के तानाशाही के यादगाब सन एक ठाम{कत्ताँओब ,भबिसक किनिंग फील्ड दिस ज़बाँ कान] बँड़का टा के होर्डिंग सन लागल,कोनो अंगबेजी अखबाँबमे हाफ्फक समय के छपल लोग सबँहक फोटे छै,जाहि मे असंख्य लोग ,,शबणार्थी ,अपन प्राण बँचबँय लेल माथ प समान सबँ उँठा क भागि बहल छै । जे किन्स्यातभरिष्य के पीढ़ ी लेल एक टा बँड़का टा के चेतारनी छैक । बँड़ मार्मिक छल ।

शहब के अधिकाँशि आबाँदी नबहबक आ छोटे बँचा सबँ के छैक। समय के संग ,म्रह उँठेबाँ के प्रयास मे लागल ,म्रदा धूर्त राशिज्यिक सभ्यताक हाग मे

মদদিগাবপহিনে খপন স্বার্থ তকৈত খছি ,বক্ষক ভক্ষক খহিনে খহিনে ঠাম রঁনি জায ছৈ। রঁড়কা কংপনী খপন সামান রেঁচরাঁ মে তল্লীন ,রঁড়কা ছোটকা মৌন কে রিঞ্জী রিশৈখ। তখন "সমবথ কে নহিঁ দোখ গোসাঞ' খহিনা চনৈত এনৈ হৈ সংসাব ।

খনেক রিসংগতি কে উঁপবাঁত , ঞ স্বঁদব শহব খপনা সংগ ঢেব বাস খিস্সা পিহানী নেনে রঁড় দিন ধবি উঁহাপোহ মে বখনে ছন ।

সেযাম বেযাপক স্বর্ণিম খতীত (যাত্রা বৃত্তান্ত)

ধন ধান্য স নরাঁনরঁ ,উঁচ উঁচ ,মোটকা মোটকা রিশান রিঁবিছ সরঁহক ছাহবি মে ,নদী সরঁ কে মৃদ্ জনক মধ্য ,স্বস্তাতি, খনসাযন ,কনী স্বতন ,কনী জাগন,প্রাচীন সভ্যতা কে খত্তন্য ভাব খপন ছাতী প বখনে ,ধবতী কে ঞ ঠ্কড়া ,রিশ্ব কে সমক্ষ খপন সরঁটা বহস্য খোনরাঁ কে নেন রেঁকন , রিষ্রেন ভ যাত্রী সভক প্রতীক্ষা কবি বহন খছি,যাত্রীগণ পর্যাপ্ত সংখ্যা মে খরিতৌ ছথী ।

চাবহু দিস পসবন,ক্ষহবৈত,রিভসে, নির্ধনতা ,খপন দেশক কোনো বেনরে স্টেশন সন এযব পোর্ট ,নোকক খাঁখি মে সংহিযাযন সন্নাটা, কোনো গহীড় ব্যথা কে খকথ ভূমিকা মে ডূরঁন সন নাগন,ত মোন মে হঠাত সহস্ত্রাঁ প্রশ্ন উঁঠরঁ স্বাভারিক ছন ,খতেক পিছড়ন ,এহেন সক্ষচন রর্তমান রানা ভূমি ,খাখিব খজস্ত্র প্রঙ্গতিক সম্পদা স পবিপূর্ণ কোনা ? খনেকোঁ খহী ভাঁতি কে প্রশ্ন কে মোন কে কোনো কোন মে রিবাম দগত ,হোটন খারিঁ

कनी रिश्राम कबरॉ नेन रिरशी भेनह्रु । दिन के साढ़े चाबि रॉजि बहन छन । अन्य पर्यटकक पसंदीदा सराबी ट्रेकट्रेक नेनह्रु,आ गाङड के सनाह अन्वसाब मंदिबक एक छोट सन परिक्रमा नेन अग्रसब भेनह्रु । मंदिब के गेट धबि पहुंचैत पहुंचैत पाँच रॅजरॉ मे दस मिनट रॉकी ।टिकट 40 डौनब प्रति र्‍यक्ति ,,म्हदा तीन दिन धबि भ्रमण कबरॅ के अन्वमति । पाँच रॅजे भोब स पाँच रॅजे सांझ धबि मंदिब के समय निर्धाबित छैक।

अहि धबती प पएब बखरॉ स पहिनहि स बॅूनि पड़ ी बहन छन ,से जिद्दी रॉनक सन ठ्मकैत बहि गेन छन भबि दिन ,ओहि मौसम मे ट्रेकट्रेक प रॅगसन रॅगसन पघिनैत मेघ मे भिजैत अतीत के भर्‍यता स्मबण कबैत मंदिब मंदिब देखैत बहनह्रु ।

शाकाहाबी भोजन नेन शहबि के चीबेत,महाबाजा होटेन पह्चय मे पबंपबागत दोकान सरॅहक भर्‍य झांकी रॅड़ स्वखमय दृश्य प्रस्तुत कबि बहन छन । हिन्दी भाषि होटेन मानिक के हर्षित भ प्र्छनिय भाबतीय छी ? “ नङ पाकिस्तान,पंजाबॅ केब” । एक क्षण नेन रिचनित मोन भेन ,पाकिस्तान त भाबते छनय नै,खेनाय पिनाय सेहो एके । जे से ।

दोसब दिन अंकोबरट मंदिब आ म्यूजियम के कार्यक्रम रॅनन ।

मंदिबक टिकट कीनिए नेने बहि ,समय रॅचन ,रिशान अँकोबरट पबिसब के परिक्रमा कबरॉ नेन रिश्व के प्राय

सर्ग कोना के नोग जु्टैन। [किछूयात्री त कएक दिन ,रॅक्षि मणीनों स ओत्तय ढेबा जमौने छन, ओहि सभ्यता आ गतिहासक अनुसंधान कबयरानां ,नेखक ,रिद्यार्थी छथी ।]

अमेब हाग के स्वर्णिम कानक प्रतिनिधित्व करैत भीषण अरण्य मे ठाढ़ ,रिश्व हेबिटेज मे शामिन ,अहि परिसब मे अंकोबरटे मंदिब रिश्व के सरॅस रिशान आ रिस्तृत मंदिब अछि .सबिपद्म मे अजग्वत अछि , ,रास्तु,शिल्प कना के रॅजोड़ प्रमाण । नीक जका स्वबक्षित बखन गेन अछि बाजा सूर्य रॅर्मन द्रितीय द्वाबा ,1,950,000,स्क्वायब मीटैब, आने कि195 हेक्टैयब जमीन प रॅनाओन ओ मंदिब प्राबम्भ मे हिन्दू देरता रिष्णु के समर्पित कएन गेन छन,कानांतब मे रौद्ध धर्मक शिबण मे चनि गेन ।

दोसब पओघ मंदिब अछि ,रॉयोन टैम्पन –महायान रौद्ध मंदिब सर्ग मे ओ सरॅस पैघ,अछि ,एकबा अंकोब थोम के मध्य मे रॅनाओन गेन छन । तेसब ता प्राम टैम्पन ,पर्यटकक सरॅस रॅसी ध्यान आकर्षित करैत अछि । समय र कान द्वाबा उंपेक्षित बहनाक काबणे मोटैका मोटैका रिशान रॅृक्ष सर्ग मंदिबभरन ,आँगन के चीब क अपन प्रभार स्थापित कय नेने अछि । अहि मे मोटै मोटै ,नंरॉ नंरॉ अजोध साँप सर्ग सेहो अछा जमौने अछि । आर्ग एकब देख भान रॅड़ सारधानी स कयन जा बहन अछि ,जाहि स मंदिब ढांचा के कोनो क्षति नहि पहुचे ।

रॆंकोंग मंदिव पिवामिडक शैल्ल मे वॅनल भगवान शिव के समर्पित अछि । मंदिव के प्रवेश द्वाव सात फ्रंट रााना नाग सबॅ स संवक्षित अछि ।

अनेकों देशी एकव प्रनकथोल नेल मदिद कय बहल अछि । अहि क्रम मे भावत सवकावक प्रवातत्व विभागक वॊर्ड सेहो नागल देखल जा सकैत अछि । अनेकों ठाम यूनिसेफ के मदिद स जीर्णोद्धाव के काज भ बहल छै। किछु मंदिवक सिडही बॅड्ड ऊँच ऊँच ,नहि जानि ओहि प नोक कोना आवाम स चढ़ैत होयत ,पर्यटकक सुविधा लेल अनेक ठाम लकड़ी के सुविधा जनक सिडही बॅनाओल गेल अछि । कतेको भूमिगत छिड़ी यायल पाथवि कोनो समय मे भवल पूवल उल्लसित पूजनीय देव स्थल छल। अनेक ठाम ओहि प्राचीन पाषाण खंड के जोडि क कोनो प्राचीन ढाँचा के रूप देल जा बहल छल । भवल के छत ,छज्जा प मोटॆ मोटॆ हविथव हविथव मखमली काही जमल छल , बॅड़ सोहनगव लगैत छल ।एक ठाम प्रनक द्वव कात अनेकों यक्ष यक्षिणी के डाढ़ धवि मूर्ति सबॅ, किछु साबूत,किछु भांगल ,किन्स्यात ओ कोनो किला के मुख्य दववाजा बहल हेतैक। अप्सवा ,नाग ,हाथी ,शेव ,कमल दानव आदि के मूर्ति ,व भित्ति चित्र स कोना कोना आच्छादित अछि । किछु मंदिव मे महामो बुद्ध के पीत वस्त्र पहिवा क हुनका समक्ष पुष्प अगवबत्ती बाखल छल । किछु स्त्रीगण सबॅ ,पर्यटक स फूल अगवबत्ती खवीदबॅा के अनुग्रह सेहो कवैतछल । एक मंडिल के प्रांगण मे एक प्रजावी सल नोक चादवि प बॆंस क किछु कन्या सभक हाथ मे ताग बॅान्हि बहल छल ।

मंदिर आ स्तूपक ओ स्थान जादू ,टैना ,तंत्र ,मंत्र के अधिपत्य मे सेहो बड़ बेशी समाहित छल"[किन्स्यात एखनों] हिन्दू धर्म के प्रायः गणमान्य देवी देवता सार्वहक पाथवि प उंखेनन ,आ मूर्ति ,ओ सारित कवबाँ नेन पर्याप्ति अछि जे एक समय ओतय हिन्दू धर्म के डंका बाँजि बहल छल ,तद्पवान्त बौद्ध धर्म के प्रधानता भ गेल ॥ महामो बुद्ध के जन्म स निर्वाण धविक कथा ,जातक कथा ,के बड़ निक जका अनेक ठाम भित्तिचित्र मे ,प्राचीव मे दर्शाओल गेल अछि । तीन दिन पर्याप्ति अछि नीक जका घुमबाँ नेल ,तामी स तीन दिनक टिकट दओत छैक । ममुदा हमावा सब नग समयक अभाव छल ।

सेयाम वेयप कोनो समय खमेव बाज्य क बाजधानी छल । हजारों हजाव स्वर्ण मुद्रा खर्च कवि क एकव निर्माण भेल छल ,आय अहि देशक अर्थ व्यवस्था एकवे काँध प अछि ,कंबोडिया लोक अँकोववट के मंदिवे देखय अबैत अछि ,आ पर्यटन उद्योग स आम जन जीवन अपन जीवन यापन कवैत अछि ।

अन्य देशक बनिस्पत ओ देशे बड़ सस्त,चीज बोस्त,गाड़ ी ,होटल ,खेलाय ,स्पा ,मालिशे ,सब किछु । बेशी संख्या धिया पूता के ,जवान लोक के ,बुढ़बड्ड कम ,देखाय पड़ल ।

तेसव दिन सेयाम वेयप के दोसव धवोहवि फ्लाटिंग विलेज के लेल प्रस्थान कएल। ड्राओवव चेन के गाम उंमहवे छल ,ओ अप्पन गाम सेहो देखेबाक चाहैत छल । ओत्तका गाम के देखबाँ के लालसा हमवो उद्दाम भ

চ্কন ,খরিনঁরঁ ওকব প্রস্তার স্বীকাব কযনহ্ল । গাম এখনহ্ খপন খতীত কে গবা নগৌনে ঠাঢ় ছৈ।

কচী সড়ক ,[জেকবা পক্কী রঁনেরাঁক সবকাবী প্রযাস ভ বহন ছৈক]কে দ্ন্ব কাত নহনহ কবৈত ধান ক ফ়সীন বোপন জা বহন ছন,সড়ক পব কনিএ দূব নিকননা প ওকব ভায এক গোষ্ঠ স্কূষ্টব প রঁগসন খপন সংগী সংগ রিপবীত দিস স খারিঁ বহন ছন ।চেন কে দিস তকৈত,ফ্লসকৈত । গাড় ী বোকি ক ও খপ্পন পহিবনহা চমড় া কে নীকহা চপ্পন ভাগ কে দৈত হমাবা সরঁ স রাঁজন ,ঞ হমব ছোষ্ট ভায খছি' ,খা খপ্পন পর্স খোনি কিছূ ষ্টাকা সেহো দেনকে। হমহ্ সরঁ কিছূ ওত্তকা কবেংসী দেনিযৈ। কনিএ দূব খাগ্ব চননা কে রাঁদ ,রীচ খেত স ,নিতাঁত কচী {প্ববনা জমানা কে রৈঁন গাড় ী রানা বাস্তা}দেখা ,চেন কহনক পঁদবহ রীস মিনষ্ট পৈদন চনয পড়ত হম্মব গাম ধবি,ওতয গাড় ী নহি জা সকৈত খছি । ওহি ডুঁব্বঁড খারঁড় সড়ক পব খহিনা হমব মোঁন পরেশান ,শবীব খশোথকিত ভ গেন ছন । খারঁ হিম্মত নহিঁ,পৈদন চনরাঁ কে । হমব মনা কেনা কে রাঁদ ও রাঁষ্ট ঘাষ্ট কে ঘব সরঁ দেখরৈঁত জেনা গাগুড রঁনি গেন । সড়ক রঁনি বহন ছৈ,জে প্রগতি কে সূচক ছৈ ,রিঁজনী কে খংভা দূব দূব ধবি নজবি খারৈঁত ছৈ ।খপনা সরঁ দিস কে মচান সনক ছোষ্ট ছোষ্ট ফূসক ঘব ,নীচা নকড় ী রনা গাড় ী ,মান জান ,,ডুঁপব সীঢ় ী চঢ়ি নোকরেদ বহৈত খছি ।ঘবক ,দেরান চাব ,কিছূ ফূসক ,কিছূ তাড়ক খজূবক পত্তা কে । কিছূ পক্কা কে সেহো । কহনক ও " খহি ঠাম রঁড় রাঁবিস হোয ছৈক ।,রঁবসা কে মৌসম মে ঞা

सब गनाका पानि मे डूबि जाय छै । ,ताहि लेल अहि ठाम बाँसक,लकड़ी क एहेन घब बनाओल जाय छैक । किछु खेत मे मिबचाइ के पौधा लागल छल,कतेक ठाम बेतकक फार्म छल । किछुघब मे बंगसल ज़नानी सब बाँस के ,खजूबके पात स सामान बनबै छल ,जे खुजल दबबज्जा स ओहिना देखाय पड़ी बहल छल । दूब दूब धबि पसबल बाँध ,एक टा खेत मे किछु स्त्रीगण पुरुख बड़का बड़का हैट पहिबने धान बोपि बहल छल । हमबा फोटो खिचैत देखि क ठठा क हंसल छल ।

कची सड़क पाँच दस कोशक बाद पक्की सड़क मे एकाकाब भ चुकल छल । सड़क क कात बएह झोपड़ी सन घब ब दोकान ,सदा सब ठाम पानिक बोतल ,भाँति भाँति के नान ,पियब,हबियब ,चिप्स ब बिस्कुट के पैकेट । पर्यटकक सुविधा के चीज सब । ,हाँ , कतेको ठाम दु लीटब, पाँच लीटब के बोतल मे पेट्रोल ,डीजल बिकाइत छल । आगा ,जंगल झाड स बढ़ैत गाड़ी एकटा,गुमती लग बोकलक ,जतय25 डौलबक प्रति टिकट खबीदय पड़ल। जाबैत चेल टिकट लैत छल ,पाँच सात टा, सात स दस बबखक बचा सब गाड़ी के चाबो कात स घेब लेलक ,हम एक टा फोटो खिचलियै ,त सब फटाफट गान प,माथ प हाथ बाखि ,पोज बना क ठाढ़ भ गेल । एक टा कन्या के हाथ मे पाबदर्शी प्लास्टिक मे जीबित कछुआ छलै,हँलो हँलो कबैत ओ खबीदबा के उसाबा कबय लगल ,आन बचा सब सेहो तबहथो पसाबि देलकै। चेल बड़बड़ाय लागलै ,बाहबि आदमी सब केकबा सब के भिखमंगा बना देलकै ।

कनिअे दूर स नदी के सोन स्वनाभ पड़ैछ छल ।
नदी के कात खूब चहल पहल ,नाव ,जहाज ,मल्लाह
पैनराव ,पर्यटक सब । एक टा जहाज मे बैस
क नदी के बीचोबीच मे यात्रा स्वरू भेल । करीब आधा
घंटा लागल ,फ्लोटिंग ब्रिज मे प्रवेश कयलहु । आजुक
युग मे एहो संभव छैक की ? पानि के ऊपर बसल
संसार ,बाँस ,लकड़ी ,सब के बन्हि छिन्ह क बनल ,जल
प तैरैत घर ,दोकान,प्राकृतिकता के संग ,आधुनिकता
सेहो घेंट मे घेंट मिलौने ।

जहाज क कैप्टन अपन जहाज के ओहि ठाम रोकलक
,जे एक टा पैघ दोकान सन छल,खेबा पीबा के ,चीज
बौस्तु खरीदबा के ,बाथरूम आदि के सुविधा स परिपूर्ण
। ओहि घर स सटल लकडी के पोखरा पाटल घर सन
दू मंज़िला घर छल ,जाहि मे नीचा जाल स घेरल छल
,कतेक बास छोट पैघ मगरमच्छ सब ओतय विश्राम के
मुद्रा मे निठाल भ पड़ल छल ।

एक टा दोसर घर मे लागलोनक जाल सन दू टा
बाँस के खंभा मे बान्हल छल ,जाहि प एक गोट स्त्री
सुतल छली ,कत्तौ कोनो स्त्री अपन आठ नौ मासक
तंदुरुस्त बच्चा के लोअक लोअक क खेला रहल छल
॥ किछो बस्ती बुनेत ,कोनो कोनो दिनचर्या मे लागल
। एक ठाम दू घरक बीच पानि प जाफरी सन बनल
,ओहि मे मछरदानी लागल ,बत्तक ,आदि मजा स तैर
रहल छल । स्कूल सेहो छल । आवागमन के लेल
प्राय सब के अपन अपन नाव ,बैंक,चर्च ,स्कूल ,मेयर
कटिंग सैलून ,अस्पताल सेहो सब छैक । टूटैल भागल

অংগরেজী রাঁজিক অপন বোজী বোঠী কমা বহন অছি । কোনো সময মে ওা ওানাকা কোনো বাজা কে ন্বকেরাঁক স্থান ছন।

নদী প ডোনৈত ও গাম আদিম মন্বখক কথা জেনা কহী বহন নো। পানী মে বহনায কঠ্ঠ কাবক ত ছওএ।

ওত্তকা পানি রঁড় গঁদ,শিক্ষা কে স্তব ত পূবে দেশে মে খবাপ ছৈ,তখন ওত্তক্কা গপ্পা কী ।

আপসী মে রঁড় কম সময{12মিনট} পাঁচ রঁজরা মে রঁচন বহে ।সর্ব কিছু পাঁচ রঁজে রঁন্ন ভ জায ছৈ। রাঁঠে মে রাব ম্যূজিযম ছন ,

কাউঁটৈব প ঠাঢ় নড়কী সাঢ়ে পাঁচ তক খ্নন বহরাঁ কে কহী ক টিকট কাটি দেনে ছন ।

রাব মেমোবিযন – হমবা সর্ব কে অনারা দস টা আব পর্যটক অহি ধোকা মে ভীতব চলী গেন বহী ,সবকাবী গাওড অপন ট্টৈন,তোতবাওন অংগরেজী মে দেশক ভীষণ দ্ভগ্যিক রঁখান কবৈত[,যঙ্ক কে রাঁদ ওমহব ওমহাব ছিতবাযন সর্বটা নড় াক্ক রিমান ,হথিযাব সর্বকে এক ঠাম এক টা ঘেবন মৈদান মে বাখী দেন গেন অছি ,আ এক কাত কিছু একচাবী জকা রঁনন ঘব মে যঙ্ক কে রিভীষিকা কে জীরিত তস্পীব সর্ব ,নগাওন গেন ছৈ]কোন রঁম কে কতেক মাবক ক্ষমতা ছন ,মাওনিংগ র্ব্নাস্ট মন্বক্খ নেন কতেক খতবনাক ,ছোটৈকা রঁম ,রঁড়কা রঁম ,সৈনিক কে রস্ত্র , এ্রাঁতি কবি

সরঁকে কাবী কাবী পবিধান । ও রাঁজি বহন ছন ,হমব দেশীক সীধা সাদা কিসান ,জে খতুকা উর্রব মাটি পানি মে খন্ন উঁপজা ক হঁসী খ্সী খপন জীরন জীরৈঁত ছন ,হ্মদা ওকব হ্মহক খন্ন ছীন ক ঙা সরঁ হখিযাব ,টৈঁক ,প্রশিযা ,বসিযা ,চীন স মংগাওন গেন ,জখন যুদ্ধ সমাপ্ত ভেন খতুকা জংগন ,ঝাড ,রিঁযারাঁ ,খেত ,মে নারাবিস একবা সরঁ কে খানি বাখন গেন ,ঙা হমব দেশীক রঁবরাঁদী কে ,কথা কহি বহন খছি । ও সরঁ জতেক নব সংহাব কেনক ধনক খপরয্য কেনক ,দেশীক ডাঢ় ঠ্ঠৈনে খছি । রিশেখ কিছূ দেখরাঁ স পহিনহি সময সমাপ্ত ভ চ্কন ছন ।

তেসব দিন কহচবন রিন্নজ দেখন –15 ডানব প্রতি র্যক্তি ,প্রাচীন রাস্তু শিল্প কে প্রদর্শিত করৈত । সরঁটা কার্যক্রম দ্পহব ঠাঙ রঁজে স প্রাবম্ভ হোঙত ছৈক । এখন সাঢ়ে এগাবহে রাঁজি বহন ছন। খহি স্বর্ণিম সময কে ওহি ভর্য গমাবত পবিসবক পবিক্রমা মে নগেরাঁক প্রযাস মে খাগা রঁঢ়নহ্ন ত দেখনহ্ন ,হমাবা সরঁ সংগ সংসাব সসবি বহন খছি ,পর্যটকেক রঁড় নিক উঁপস্থিতি ছন । চাবি পাঁচ টা ত খিএটবে ছন ,ন্যূ খিযেটব ,মিনেনিযম খিযেটব খাদি ।

সাংস্কৃতিক গাঁর ,জেনা কি ওকব শীর্ষার্থ মে নিহিত খছি ,খপন সরঁটা ঐতিহাসিক সংপদা কে এক ঠাম সহেজনে রিশ্ব সম্প্রদায কে খাশ্চর্য চকিত কবরাঁ কে নেন উঁস্কে খছি । সন 2001 মে রঁনন খা 2003 মে জনতা কে নেন খ্জন খহি থীম পার্ক কে 210,000 স্ক্বাযব মীটব মে রঁনাওন গেন খছি জাহি

মে এগাবহ টা গ্রাম ,সৱ হগক খপন খপন বীতি বিরাজক সংগ । সংগ্রহালয মে ,বৃ্হ্ম,কে খনেক প্রতিমা ,শিরনিংগ ,রিষ্ণু ব্র্হ্মা ,খপ্সবা হাথী ,ৱাঘ ,প্রাচীন জনজাতি ,খাদি কে ভব্য মূর্তি ৱড় নীক প্রকাব স নগাওন গেন খছি । চীনী রিনেজ ,খমেব রিনেজ খাদি কে নষ্বীত হম সৱ হ্লাষ্টিংগ রিনেজ পহুঁচনহু । জনাশয মে ৱনন কাষ্ঠ কে রিস্তৃত ঘব ,প্বন,ভবন খাদি ,মূন স ৱড় ৱেশী সৌন্দর্য রান নাগি বহন ছন । ঠামে ঠাম নযনাভিবাম ,মনোবম মূর্তি ,মন্বন্থ ,জানরব সৱ কে ৱনন জে ওহি দেশীক সংস্কৃতি কে উদ্যাতক খছি । এক ঠাম ধবতী মে ছাতী ধবি ধংসন,দুন্ব হাথ উপব উঠৌনে দ্ টা ভীমকায প্বৰুষক মূর্তি ছন ,জেকব একটা কে ম্হঁহ পব খসীম রেদনা ,খা দোসব কে প্রকাংড প্রসন্নতা ৱড় খাকর্ষিত কবি বহন ছন । ৱড়কা গ্বিন্না জেকব ন্মূনা সন ৱনন দুন্ব গোনাকাব হাথ প ৱওস ক নোক সৱ ফোটৈ খিচরা বহন ছন, কত্তা ৱাবহ পংদবহ ফীটৈ উঁচ স্বপব মৈন খাদি গনাদি । পবিক্রমা কবৱা নেন ৱৈষ্টবী জনিত গাড় ী সেহো স্বনভ ছন ,ন্দা এক্কা দ্গ্গী কে ছোড়ি সৱ পৈবে ব্রনৈত ছন ।

দেখৈত দেখৈত ঢাও ৱাজি গেন ,ন্যূ খিএটব মে প্রাগ্রাম দেখবা নেন নোক সৱ খপন খপন স্থান গ্রহণ কাযন , ভব্য কক্ষ ,উত্তম সাজ সজ্জা হান পওঘ বহে ত খাধে ভবন নাগৈ । কনাকাব সৱ খারি ক খপন পবংপবাগত নৃত্য প্রস্তুত কৈন । ,ৱাঁস কে ,মন্নাহ কে ,কমনক ফূন কে ,খপ্সবা কে খাদি । মন্নাহক নাচ দেখি খপন দেশীক নাচ মোন পড় নাগন ,ওহিনা পাঁচ সাত টা স্ত্রী সৱ ,ঘওন ন ক পানি ভবয নদী মে

জায খছি ,মন্নাহ কে পানি মে জ়রোঁ স মনাহীন রঁবজৈ ত খছি ,, ডঁখড়া সমাষ্ট মে ধান স্কষ্টৈত খছি ।

রাঁস রনা নৃত্য মণিপ্ববক মোন পাড়ন।

খল্সবা নৃত্য ওতয কে রঁড় প্রসিদ্ধ ছৈ॥ এক থিযেষ্টব মে একে টা প্রা গ্রাম ,দোসবি নেন দোসব ঠাম ।মিনেনিযম থিযেষ্টব রঁড় নিক ,নকড় া কে ডঁক্বৃষ্ঠ কনাস্থতি খছি ।ওতয ,খমেব বাজা সরঁ কে কোনা রিরাহ হোয ছন একব প্রস্তুতি ছন ।চীনী গাম মে চীনী নৃত্য কে মনোহাবী মঁচন কতেক বাস কার্যক্রম দেখৈত হম সরঁ রঁড় থাকি গেন বহী ,ত কনী পহিনহি ওত স প্রস্থান কযনহু।

খঁকোব বাষ্ট্রীয সংগ্রহানয খহি দেশক সভ্যতা সংস্কৃতি কে সংগ্রহণ ,সংবক্ষণ কববাঁ কে প্ববাতত্ত্ব রিভাগ কে এক গোষ্ট খতীর স্বঁদব স্থান খছি । ফ্রাঁসীসী স্থাপত্য কনা স ওত প্রাত, খহি প খাধুনিক খা প্ববাতন দ্ন্ব শৈনী কে প্রভার খছি ।

খহি ঠাম খনেক গৈনবী খছি ,জাহি মে রুদ্ধা গৈনবী মে রুদ্ধ কে এক হজাব দুর্নভ মূর্তি সরঁ সংগ্রহীত খছি । খান গৈনবী সরঁ মে খমেব কে স্বর্ণিম গতিহাসক ,মূর্তি ,বাজা বানী ,পবিধান ,খাভূষণ ,কনাস্থতি ,পাষাণ কে কথা , খাদি কে রঁড় মনোহাবিণী প্রস্তুতি খছি । প্রাযঃ সরঁ প্রমুখ ভাষা মে [হিন্দী ছোড়া এ ক] অঁডিযো গাওড ডঁপনব্ধ খছি । ফোটৈ ম্নিকনায নিষেধ ছন ,তাহি নেন কানী মোন মনিন সেহো ভ গেন ।

ৰ্তহবেনোঁ ত আকাশক বংগ ৰ্দনন ছন সাঁঝ ঙঁতবয নাগন ,চাবহ্ কাত ৰিজনী ঝসৈকঝসৈক ক অপন ঝঁহ দেখৰ্য নগনৈ। আজূক বাতি এতয নেনখঁতিম ছন ,কান্হি কত্তা ওঁব ঠেকান । শহব মে গমহব ওমহব ৰৌরাৰৈত ঢহনাৰৈত, ঘড় ী মে আঠ ৰাজি গেনে ,তখন পহিনহি স ৰ্‌ক কবাওন মোহ্টন মে জা কএ ওহি সংস্কৃতি কে মহান অপ্সবা নৃহ কে আনংদ মে ডূৰি গেন বহী ।

<u>নঘুকথা– ভাগমংতী</u>

ৰ্ড় দিনক ৰাদ আগ ওগ ঘবক খ্জন প্ৰবিযা খিড়কী দিস মানো দাযকে ধিযান গেন । জাফবীসং ঘেবন, চ্হচ্হী সং ভবন , স্বক্দজক কিবীনমে ঙঁমকৈত, ফূন পত্তীসং খিন খিনাগত এক তন্না ঘব । ডৰ্ডৰা গেনন্হি আঁখি, হ্নকয নাগনৈ অতীত ।

তহিযা ওা গনাকা একদম্ম স্বন মসান ছনৈ। বাতি কে কোন গপ্প ,দিন দহাড় ী ঁ ওমহব ज़ৰা ক নাম প কোঢ় হহবি ঙঁঠেক । বিকশা ৰানা সেহো ঙঁমহব কে যাত্রী কে মূড় ী ঝূনা ক ৰ্বজৈ নগৈক । মহাবাজী পূন কে অহি পাব পংচানাথ কে পূজা কবয ৰ্না নোক ,জনী জাতি সেহো ঝ্ংডে মেং আৰৈথ, আ প্বন কে ওহি পাব কনী দূবস্থ সতী স্থান কে পূজা কবি ক হানী হানী ঘূবি জাওাথ।

ঝদা শহবীকবণ কে তীব্র আঁধী ৰ্সাত কে চপেহ্ট মে এনা কে কাবণ গমহবকা জমীন তহিএ সং মোহ্টগব পায মে ৰিকৈ নাগন ছন। আ নগিচ ক গাম কে মহেশ ৰাৰূ দূ কঠ্ঠা জমীন কিনী ক অহি ঠাম চাবি হ্টা

কোঠবী,কিচন আ বাঁথৰুম বনা ক বাঁকী জমীন কে জাফবী স ঘেব নেনে ছলৈথ। কংপাউঁড মে ছহব দ ,আম নতাম,শৈবীফা , নেবোঁ,কেবা কে গাছ সংগ জাফবী প নতবন নত্তী সৰ মেঁ ন্বধকন কবেন ,সজমনি ,ঘেবা নগরা দেনংহি। জে সে তোড়ি ক ন জায,আ মহেশ বাঁবূ খ্শি হোথি,কেকবো কাজ ত ভেন হমব পবিশ্রম ।

হ্নক সারিকক পোখবা পাছৈন ঘব বড় নীক খেতী পথাবী ভবন পূবন পৈনরাব ক দানান সেহো শহবক ঠ্নহ্মনিযা কোঠবী কে ড্যাঢ় স বৈসিএ ছনেহ । তখন বাতি বিবাতি , কোর্ট হ্মকদমা ,ডাক্টব অস্পতান ক ফেবি নগনা প বাতি কটবাঁ নেন এক টা অপন ছত ত ভ গেন ছন ।

ওহি ঘব ক চৌখটি প তহিযা স নিযমিত দীপ জবনৈ ,জখন মহেশ বাঁবূ কে বড়কা পোতা ক বিরাহ দ্বাগমন ভেন । কনিযা কে সীথ মেঁ সিংদূব পড়ি তৈ মাতব মহেশ বাঁবূ কে কহিযা কত্ত স কতেকো অটকন কাজ স্বনৈট গেনৈন। পিপবৌনিযা বানা জমীন কে কেস জীত গেনা ,ছোটকো বাঁবাঁ বিধানসভা কে চ্নার মে ভাবী বহ্মত স বিজযী ঘোসীত ভেনা ,তেসব পোতা কে আমী মেঁ নৌকবী নাগি গেনেহ্,সত্তবহ সান স সংতান কে বাঁট তকৈত ,স্বৰুজ় দেব কে অবঘ প অবঘ চঢ়বৈত বৈটী কে বৈটা ভেনৈহ,গায কে বাঁছী ভেনয ,সাস্বব মেঁ কন্যা স্বমংগনী মানন গেনী । চতুর্থী কে পবতে দ্বাগমন কবি কনিযা কে ন আযন গেন । দদিযা সৌস পহিনহি স হ্মনাদী কববাঁ দেনখিন জে সৰ গোটে হ্নকা ভাগমংতী নাম স সোব পাড়থে । হ্নকা হোযন্হি কি পোপ্তৌহ কে মাথ প বাখী কি হাথ মে বাখী ,কি কবেজ চীব ক

ওহি মে স্থাপিত কবী নী ।দায নৌড় া সৰ সেহো ভাগমংতী ভৌজী খথরা ৰৌরাসিন কহনাএ প্রাবম্ভ কবি দেনে ছন ।

কনিযা খপন গাম মেঁ গংঁব মেঁ পঢ় ৈত ছনী,ত হ্নক নাম কানেজ মেঁ নিখা ক কিছূ দিন সাস্বও খপন খৰাসিন,ভনসীযা হ্মনেসবা সংগ খারী ক বহনখীন । হ্মদা ওত্ত গাম প বাজ কাজ মেঁ ৰড় হর্জ হোমঘ নাগন ছনৈ। ৰড় সোচি রিচবি ক পৈন রাবক সৰস খবামতনৰী প্রাণী ৰূনন পীসী কে গাম স উঁঠা ক শিহবি মে বাথি দেন গেন । ছোটকা ককাক ৰেঁটা শ্রীহব জে মৈট্রিক কে পবীক্ষা গাম কে স্কূন স দেনে ছনে,মেডিকন কে তৈযাবী কেনেন খাওএসী মেঁ নাম নিখা ওহো ডেবা প জাকয বহয নাগনা । ৰড়কা পোতা কত্তাঁ ৰাহব নৌকবী কবৈত ছন ।

এক গোটৈ নৰ বিকশা কীন ক কনী দূবস্থ পড় াসী নকড় া কে দোকান ৰনাকে ভাতিজ রিপিন কে খহী শর্ত প দেন গেন জে কনিযা কে কত্তাঁ জেৰা এৰা মে কোনো ফিবিসানী নৈ হোয ,তেকবা ৰাদ মোন হো ত ভাড় া কমা নৈ। কিছূ পায মহিনরাবী সেহো ৰন্হি দেন গেন ওকব । ডেবা প কে সৰ গংতজাম কবি ঘবৰৈযা নিহ্চীকীব ভ গেন ছনা । কনিযা স্বভাসিনী খপন দিযব সংগ কওনেজ জাওাথ,খা বিকশা হ্নকা উঁতাবি শ্রীহবি কে কওনেজ ছোড় ৈত। ঘূবতী কান মেঁ স্বভাসনী এসগবে বিকশা স জাওাথ ।শ্রী হবী উঁমহবে স ট্রেশিন চনি জাযথ ,কখনো কোনো সরাবী নৈ ভেটৈয ত হ্নকা পৈবে ডেবা প খাৰয পড় ৈহ।

श्री देखलाँ मे सोवगव पोवगव गोव आकर्षक हरक भेलो क ततेक नजकोटैव जे सदिखन धड़ खसौने ,धवती मे सटैन ,ग्रम स्वम ग्रमस्वम,ऋदा मेहनतिया रॅंड़ । आ वाति दिन्वक दिमागक घिसाओ स स्थानीय मेडिकन कओनेज मे अपन स्थान निश्चित कवरा नेनन्हि ।

रॅवस छो मास नगनै मेडिकन कओनेजक पविमार्जित रातारवण श्री के व्यक्तित्व के धो माँजि क दर्पण सन चमका देनकेंन्ह । सीना तनि गेनय, पोशाक रॅंदनि गेनय आ आरॅ केकव नजवि एहेन छन जे ह्नका प नहि अटैकै ।

नोकन भेना क कावने हॅस्टैन नहि नेने छनथि ।

स्वहासिनी के ख्शी के ठेकान नहि ,कत्ता जाओथ त ह्नका होन्हि श्री ह्नका संग वहैथ । ह्नको भवि माथक सिंदूव घटि क आध आंग्वक भ गेनन्ह,केश स तेन उड़ि गेन, पार्नव के फेवी नगा केश छोटै कवरॉ ,भौं छिनरॅय नागन छनी । एक दू रॅव घवरॅना नग जा रॅड़का शहवक हार डीर न नेने छनिह । गामक धाख छटैरॉ संग , अंगेजी के दू चावि शब्द सेहो रॉजि नओत , आरॅ ओ माथ ऩुका क नै,माथ उठा क निधोक भ चनैत फिवैथ ,त आव स्वन्नव नगैथ । रिषय सेहो कोनो तेहने सन छन जाहि मे कोनो तवहक दिमाग नहि नगाओन जायछै । ह्नका कोन नौकवी के रॅगवता छन,ओ त ओहिना सख स पढ़ि वहन छनी ,दुग्व ऋन मे पहिन स्त्री ,जे कओनेजक ऋंह देखनेंन ।

পতি দের দূ তীন মাস প খরৈঁত ছনা। খার্ঁ হিনক রাঁএ কে খঁতিম রঁবখ চনি বহন ছন ,পবীক্ষা দ মাঘ ফাগ্বন মেঁ ওা খপন ঘবরানা কে ডেবা প জায রানী ছনিহ।

ওমহব শ্রী কতেক রেঁব মহিনা কওনেজ স্বভাসিনী সংগ জাযত খরৈঁত বহনা ,ঝদা খার্ঁ হ্নকো নান দ্পঞ্চা খপন গিবহ মে রাঁধী নেনে ছন। এনা বুঁঝি পডনৈ জে কিযো হ্নক টিকী কাটি কে মহিনা রিদ্যানয কে সোন্না ঠাঢ় নীমক গাছ ক নীচা গাড়ি দেনে হোয ।

কতেক রেঁব খপন কিনাস ছোডিও ক ও ওতয ঠাঢ় বহৈথ। সখী রঁহিনপা কে ঠেঁঠ স্বনৈত, মনে মন ঝসকেত স্বহাসিনী কখনোঁ বাজ ,কখনোঁ মনো কামনা মঁদিব, কখনোঁ টৌরব ঘূময জাযথী,কখনোঁ সিনেমা ।খপন পতি কে নিখন চিঠ্ঠী হ্নকা পঢ়ি পঢ়ি ক স্বনারৈঁথ,খা হ্নক খাঁখি মেঁ উঁপজন ওবখা দেখি খঁতস কবন ধবি ঝথ হোওাথ ।

গাম স নীত দিন কিও নৈ কিযো, মগযাঁ ক হাথ ক রঁনন কিছু রিশেষ পকরান ন ক খারি জায। পীসী কে শহব মেঁ মোন ওঁনায ত ও ওমহব উঁমহব কে সখী রঁহিনপা স গপ্প নড় া ক ,ফেব রিপিন কে বিকশা স দ্ চাবী দিন নেন গাম ঘ্বি খারেঁথ। মানো দায স খাগা খসি ক গপ্প কবয রাঁনী রএহ মহিন স্ত্রী ছনিহ। এহনে স্বখক স্বরাসিত মনযানিন সঁগ জিনগী কটি বহন ছন। গোতিযা নাতা কে রঁড়কা নত্তী,খারা জাহী , সেহো সময কে স্বগাঁধিত রঁনা বহন ছন।

ভদরাবি মাস খারি গেল ত রবখা রবূনি,সঁগ কাবী কচোব মেঘ খপন নষ্ট ছিষ্টকৌনে ,খাকাশি মে ছিবহবা খেলায নাগন। এক গোষ্ট এহনে মনোবম সাঁঝমে জখন ও খপন রবঁডা মে খসগব রৈসন গর্জগত মেঘ খা চমকৈত রিজূবী কে জ্গন রঁদী দেখ বহন ছনী,হঠাত ও শ্রী কে রজররঁয নেন হ্নক কোঠবী দিস রঢ়নী। ক্সী প রৈসন ,দ্নূ ঠাঁগ ঠৈর্রন প ধেনে পেষ্ট প ধৈন কোনো কিতারঁ মে ডূরন ও ক্ষসৈক বহন ছন। হিনকা দেখি কিছূ ঘররঁডাযন সন,কিছূ খনসোহাত ভারনা কে শিকাব সন ঝষ্ট দনী কিতারঁ রঁদ কবি দেনথী। স্বহাসিনী ঝপঠৈনখীন ",কিএহেন পঢ়ে ছনহ্র,জে হমাবা দেখি ক রন্ন কবয পডন,এহেন রৈবি হম ভ গেনহ্র"। ক্ষদা শ্রী হ্নকা কিছূ জরাঁর নৈ দ ক ,হ্নক হাথ ঝিকৈত কোঠবী স রহবা গেল ছনথী।

ঐ সামান্য সন গপ্প স্বহাসিনী কে রড় ব্যথিত কবি দেনে ছন । দানি মে কিছূ কাবী নজবি খযনন্হী। ভবি বাতি মোন মে ভাঁতি ভাঁতি কে গপ্প রাঁঔস্কাপ মে দেখাওন দৃশ্য জকা ঘূবিযাতি বহন । পবাত ভেনে শ্রী জনপান কবি ক কওনেজ চনি গেনা ,ক্ষদা ও রহন্না কবন ওছোন প পড়ন বহনী ,খপন কঁানেজ সেহো নহিঁ গেনী । পীসী গাম গেল ছনী ,খা ভনসিযা কে মাছ খানয নেন পঠা ক ও শ্রী কে কোঠবী পঔসী ঠৈরন প বখন ওকব এক এক কিতারঁ ঝাড়নী। গমহাব সূঁঘনী ওমহাব কনখিএনী ,কত্তাঁ কিছূ নৈ হাথ খযনন্হী।

দোসব তেসব দিন সেহো প্রযাস কযন,ক্ষদা খহ্র রব নিবর্থক । মোনে মোন ঠেকানে নগনী কোনো হোষ্টে জকা খরশ্য ছন । ক্ষদা কেকব ?

ওমহেব দুর্গা পূজা কে নেন কওনেজ মে তাতীন ঘোসিত কবি দেন গেন । ঘবরানা পবসূঁ খারি বহন ছনা । দূ তীন দিন মে ও হুনকা সংগ হুনক ডেবা প চনি জযতি ।

গাম স জতবা কবি ডেবা খযনী । ভোবকা ট্রেন ছনে । চীজ রোস্ত কোনো রেঁসি নৈ ,মাত্র দস দিন নেন এক টা খটৈচী খা এযব বৈঁগ কাফী ছনে । দুনূ ভাগু গপ্প কবৈত কবৈত কোনো সমান খানয টৌরঁব দিস গেনা ,ভনসিযা ভানস রঁনরঁয মে নিন তখন ও এক রেঁব ফেব হুনকী মাবনৈন শ্রী কে কোঠবী মেঁ । তাখ প বখন এক টা মোটকা কিতাবঁ হাথ মে নেনথী । সরূঁত ভেট গেনন । চুপ চাপ সরূঁত সহিত খপন কোঠবী মে খাপস খারী গেনী ।

দস দিনক ছুট্টী ,রঁড় রিনঁরঁ স রীতন । পতি কে হুনক ক্ষকঝাযান ,ক্ষঁহ দেখি খাশ্চর্য হোযন্ছ কি ভেন জা বহন খছি ? কিছু ত কহু,ডাক্টব স গপ্প কবী । ক্ষদা ও কহৈথ পবীক্ষা কে ডব গাবা মোকি বহন খছি । “ছোড়্ পবীক্ষা ,তবীক্ষা খহা কে কোণ নোকবী কবরাঁ কে খছি” । পতি কে খহি গপ্প প ও সহমি ক রঁজৈথ “ খতেক মেহনত খকাবজ ভ জাযত,মাত্র দূ মাস খাব ছৈক রঁস” ।

ছঠী কে পবনা কে উঁপবাঁত ,নরঁরঁব কে কানী মোনাযম মোনাযম

সান বৌদ মেঁ কওনেজ খুজন ত ,চাবহু দিস কিশোব ,হরা কিন্নান প্রস্ফুটিত হোয নগনৈ । নান পিযব,পবিধান ,কঁধা প ঝুনৈত পর্স ,পৈব মেঁ উঁচকা

एड़ ी के सैंडीन,सखी सहेनी ठिठिया ठिठिया क अपन
हिय के उँन्नास प्रकष्ट कवि बहन छन। छात्र सभक संग
शिक्षिका सब सेहो जेना प्रसन्नताक महाकाव्य बाँचि बहन
होयथ् । एना बुझी पड़के जेना बसंत आबि क ओहि
ठाम बमि बहन छन ।

मुदा स्वहासिनी के आँखिक नीचा क कवि काबी गोना
किछुआओव कहबाँ नेन व्यग्र छन । ओ ग्वमस्वम ,मुकुमैन
सन काकबो बड़ उँद्विग्नता स प्रतीक्षा कवि बहन छनी।
सखी सब ठिठौनी कबेन्ह। "जीजाजी मोन पड़ ी
बहन छथीन,तै हमाव सखी अछैक उँदास ,आ 'के
पतिया नय जायत बे मोबे प्रियतम पास" ।किओ
कहे 'कोन काज छन पढ़े के ,हम बहितौं त किन्नौं
नहि अबितौं ,प्रियतम के छोड़ि क,पढ़ ाओ जाए
चून्हीमें" । स्वहासिनी के किछु नै स्वनाओ पड़न,व्याकुन
हिबणी सन ओ ओहिना ओमहव उँमहव तकैत बहनी ।

ओहि दिन ओ नान नूआ नान आँगी ,नान चूड़ ी ,आ नान
सैंडीन पहिबने छनिह, । हठात हुनक नजबि नान पियब
बैनबौष्टम बानी कन्या प ष्टैकन। "प्वष्पा" मस्तिष्क में
नाम अनुगुंजित होमय नगन । ओकब पछोब धेनथी।
तबैत कओनेजक प्रथम घंटी बाजि चुकन छन ,सब
कियो धड़ फड़ धड़ फड़ कबैत अपन अपन कक्षा दिस
बढ़ै नागन छन ।क्नास मे प्रबेश कबय स पहिनहि
ओ प्वष्पा के पाछा स हाथ खिंचनक "कक तोबा स
बड़ जरुबी गप्प कबबैक अछि" । प्रथम बर्षक छात्रा
अपना सोमा अंतिम बर्ष के छात्रा के देखि घबड़ ा
गेन ।

ও ওকবা খীচনে খীচনে ৰাঁথক্ৰম দিস স্বনসান মে না খাযন । ওকব নিখন চিষ্ঠী ,ওকব ফোটৈ দেখৰৈত ৰাঁজন "প্ৰেম কবৰ কে ৰঁড় সখ ছনো, পূবা কওনেজ কে দেখৰিও তোহব কিবদানী" । খা খপন পৈবক সঁডীন উঁতাবি ওকবা প পেশৈরব খপবাধী সন ঠৃষ্টি পডনে । পহিনে ত প্বষ্পা সকপকা গেন ছনী ,ফ্ৰদা ৰাঁদমে ওহো সীনা তানি খড় ী গেনী,কী কবৰেঁ। তখনেএক সেঁডিন ওকব খাঁখি প নগনে খা ও ৰঁফাবি কষ্টৈত নীচা খসি পদন ।"ম্যা গৈ ম্যা" এক ত মহা ভযৌন ধ্বনি স সম্পূৰ্ণ ৰাঁথক্ৰম কাঁপি গেনে । স্বহাসিনী প জেনা খনেকোঁ চ্ড় ৈন খসরাব ছন,ও নীচা খসন প্বষ্পা প নাত ঘ্স্সা কে ৰঁবসা কৰৈত,ভাঁতি ভাঁতি কে গাবি পঢ়া বহন ছন । ওকব পীঠ প কিও উঁডা মবনকৈ 'বাক্ষসী" ও ফ্ৰঁহ উঁঠৌনক ৰঁড়কা ভীড় সংগ গীতা মৈডম ছনিহ । ৰৈস্বধ প্বষ্পা কে উঁঠা প্বঠা ক ৰঁগন কে ক্বীনিক ন গেন ,জতয ওকবা মৃত ঘোসীত কবী ডেন গেন ছন । কনী কান মে প্বনিস খাৰী ক স্বহাসিনী কে খপন জীপ মে ৰৈসা ক ন জাযত বহনৈ। কিযো খনেবে ঘঁটী ঠৈনঠৈনা দেনকে। চাবদ্ধ কাত সোব সবাৰাঁ ,হো হন্না হোময নাগন ছন ।কতেকো প্ৰকাবক নাবা নগাযন জায নাগন। খানন ফানন মে সূচনা ৰোঁডি প এক সপ্তাহ কে ছষ্টী কে নোষ্টিস চিপকা দেন গেন ছন ।

মানো দায হ্নকে দ্নান প ৰৈসন ছনিহ,জখন প্বনিসক গাড় ী পিপিযাতী ,ঘিঘিযাতি গৰ্দ উঁড়ৰৈত হ্নকা দবরজ্জা প খাযন ছন। ৰঁবদী ধাবী প্বনিস সৰ কে দেখিতে মাতব চাবদ্ধ দিস জেনা ঘনগব খনহাব ভ গেন ছন ,সৰঁহক কবেজ ৰৈতহাসা ধ্কধ্কৈ নাগন ,হে রিধাতা ,গ্রা কিএ খাযন হমবা দ্খাবে । জীপক সোখব

স্বনী শ্রী কোঠবী সা রঁহবৈনা । প্বনিস কে গম্প স্বনী ও ত্তবত ওকব জীপ মে রঁগসী ক জাযত বহনা । ওহি ভম্ম পডন সন্নাঠা কে চীবৈত গমহব “দায গৈ দায থারঁ হম কেকবা কী হ্মঁহ দেখেরৈঁ গে দায’ ঘিঘিযাতী ,থ্স্পস্ঠ স্নব স কনপৈত র্ঁনন পীসী ওহি ঠাম রেঁহোস ভ ক খসি পড়ন ছনিহ । ।

<u>बतन झा</u>

<u>मैथिलीक किछु समकालीन उपन्यासक विविध स्वरूप</u>

समकालिन मैथिली उपन्यासक विषयमे चर्चासँ पहिने समकालिन शब्दक अर्थ स्पष्ट करब आवश्यक अछि। समकालीनक अर्थ होइत अछि ओ-काल अथवा वर्तमान-काल। मुदा ओ कालखण्ड तँ सतत परिवर्तनशील अछि ओ सतत् आगू दिस घुसकैत रहैत अछि। ओ-कालखण्डक अन्तिम क्षणकेँ तँ अखुनका क्षण सेहो कहि सकै छी अर्थात कहबाक तात्पर्य ओ जे आब अखन जे उपन्यास लिखल गेल अछि, मोटा-मोटी वएह समकालीन उपन्यास छी।

मुदा प्रश्न उठैत अछि जे ऐसँ पहिने उपन्यास लिखल गेल, ओहो तँ ओइ समैयक समकालीन उपन्यास छल। अर्थात् प्रत्येक युगक उपन्यास ओइ युगक समकालीन उपन्यास छी।

मैथिली साहित्यमे उपन्यास विधाकेँ समृद्ध करबामे अनेक उपन्यासकार शिल्प, शैली एवं कथानक व वातावरण आ तथा सामाजिक परिवेशक वर्णनमे सफल भेल छैथ।

डा. विदित एकटा प्रयोगधर्मी उपन्यास 'मानवकल्प' 2008 ई.मे प्रकाशित करौलैन। मैथिली उपन्यास लेखनक पारम्परिक प्रवृतिसँ भिन्न ऐ उपन्यासमे एकटा गामकेँ पात्र बनौल गेल अछि। आन उपन्यासक नायकक उमेरसँ बहुत बेसी उमेर ऐ उपन्यासक नायक अछि। ऐ उपन्यासक नायकक उमेर तीन सए पचास

वर्ख थिछ।

वनरासी जनजीरनपव निखन मैथिलीक प्रथम उपन्यास 'रिप्नरी वसेवा' छी तँए मिथिनाक द्ररिड सम्प्रदायक उत्थानक कथा 'कोसिनिया' उपन्यासमे थिछ। एकटा थनाथ कन्याक संघर्ष ओ ओकव थात्मवर्नक चित्रण 'कवप्वविया' उपन्यासमे केने छैथ। संयोग था चमत्कावक थपूर्र समन्वय रिदितजी 'रिधकवी' उपन्यासमे देखेने छैथ। साहित्य ओ समाजक वीच जे थाधि वनन थिछ तेकवा भववाक नेन एकटा समाधान प्रस्तुत केने छैथ 'पविक्रमा' उपन्यासमे माए-वापक पीड़ ाकेँ नीक जकाँ उभावि ओकव एकटा समाधान प्रस्तुत केने छैथ- 'केकवो कहवेँ नहि' उपन्यासमे।

वीणा ठाकुवक 2009 गस्वीमे प्रकाशित उपन्यास 'भावती' थिछ। मंडन मिश्रक पत्नी ओ स्काविन भट्टक वहिन भावतीसँ सम्वन्ध थनेको किंरदति थागयो मिथिनामे स्वनन जागत थिछ। वीणा ठाकुव ओग रिद्धान दम्पतिमे स्वनन जागत थिछ। वीणा ठाकुव ओग रिद्वान दम्पतिक थाधावपव वनन थानोच्च उपन्यासक नेखन केनैन थिछ। ऐ उपन्यासमे ऐतिहासिक तथ्यकेँ गौण वाखि थपन कन्पनाकेँ थाधाव वनौनैन थिछ। स्पदा उपन्यासक नेने जे तदनुकून रातारवण चाही तेकव निर्माण दिस नेखिका सचेष्ट छैथ था उपन्यासक भाषा,शब्दक चयन ओ ठाम-ठाम दार्शनिक मंथन युक्त व्याख्या सभ ऐमे सहायक भेन थिछ। एकवा दार्शनिक दम्पतिपव केन्द्रित उपन्यासमे दर्शनक माँस वहव स्वभारिक थिछ।

ঙ্কাবি মধ্সূদন ঠাকুবক 'দেবব্রতক আত্মকথা' 2010 গস্রীমে প্রকাশিত ভেল। ঐ উঁপন্যাসক নাযক ভীষ্ম পিতামহ ছৈথ, জিনকব আদি দেবব্রত ছেলৈন। আত্ম কথাত্কক শৈলীমে লিখিত ঐ উঁপন্যাসসঁ একব লেখকক গহন অধ্যযন ও রিদ্বত সহজে পবিলক্ষিত ভঽ জাগত অছি। মহাভাবতক গম্ভীব অধ্যযনক পশ্চাত লিখিত ঐ উঁপন্যাসমে লেখক বাতাববণক নির্মাণ ওহ্যগক অনুকূল পত্রাচিত ভাষাক প্রযোগমে অত্যন্ত সফল ভেল ছৈথ। দেবব্রত অর্থাত দ্বাপবহ্যগীন মহাভাবতক এক আর্বান ব্রহ্মচাবী জে অপন পিতৃ ভক্তিমে আজীবন ব্রহ্মচাবী বহবাঁক তথা হস্তিনাপুবক চক্রবর্তী সম্রাটক পদপব নহি বৈসবাঁক ভীষণ প্রতিজ্ঞা কববাঁক কাবণ মহামনা ভীষ্ম নামসঁ রিখ্যাত ভেলা। অরিরাহিত বহবাঁক কাবণেঁ পুত্র প্রাপ্তিক সম্ভারনো কেনা হোগতৈন। তথাপি ও ভীষ্ম পিতামহ সংজ্ঞাসঁ আগযো গতিহাসমে প্রসিদ্ধ ছৈথ। ওহন ভীষণ প্রতিজ্ঞাক প্রতিফল কী ভেটৈলৈন এক জন্মেসঁ আন্হব, দোসব পুত্রক মোহমে রিরেকো আঁখিসঁ অন্ধ অপন এক ভাতিজকেঁ বাজগদীপব বৈসা ওকব অন্ন খাগত বহলাক দ্খারে উঁদ্বণ্ড দ্র্যোধন, দ্শ্শাসন সদৃস পৌত্র সবহক দ্বাবা হোগত অনীতি–অত্যাচাবকেঁ আঁখি ঙ্কনি সহিত বহবাঁক লেল বাধ্য হোমএ পড়লৈন। কী ভীষ্মক প্রতিজ্ঞা কবব উঁচিত ছেলৈন ? কী প্রতিজ্ঞা কববাঁক সমএ ভরিষ্যক প্রতি জে সুখ–সমৃদ্ধি মানসিক শান্তি প্রাপ্তিক কল্পনা ছেলৈন সে ফলীভূত ভেলৈন ?

মধ্কান্ত ঝাক 'স্রেদজীরী' 2008 গস্রীমে প্রকাশিত ভেল। স্রেদজীরী রস্তুত: মীল মজদূব সক্কদাযক জীরন,ওকব সামাজিক পবিদৃশ্য, চিন্তা–সমস্যা,ওকব

बाग–रिबाग,ओकब अपेक्षा–उंपेक्षाक कथा कहैत अछि। मार्क्स जग श्रेमिक रस्त्राक अधिकाब नेन अरॉाज उंठौने बहैथ आ तकब ऱॉाद 'द्दुनियाँंक मजदूबएक मैॅउं'क जे रिश्वरव्यापी नाबा पड़न छन ताग पबिपेक्ष्यमे कार्य केनिहाब प्रराासी मैथिन श्रेमिक रस्त्राक जीरनक आबोह–अरबोहक तानी–भबनीसँंग उंपन्यास–कथा ब्रूनन गेन अछि। आ स्रेदक अमूनयता स्थापित कएन गेन अछि। अपन रिषय–रस्तु, रिस्तृत फनक एरं संरेदनापूर्ण नेखकीय दृष्टिक संगे एकब भाषा, शिनप, अभिरक्ति कौशन प्ररााहपूर्ण गद्य ओब सम्प्रेषणीयता एकबा ह्रदयग्राही आ चिब स्मबणीय ऱॅना दग छै।

अन्तमे कहि सकै छी जे जहियासँ समकानीन गतिहास अस्तित्वमे आएन अछि तहियासँ प्रत्येक उंपन्यासकेँ ऐतिहासिक उंपन्यास कहन जा सकैत अछि। कावण कोनो नीक उंपन्ब्रासमे सामाजिकता आ समकानीनता द्नू बहै छै।

सन्दर्भ सूची :–

1. झा रिद्यानाथ 'रिदित' मानर–कनप, प्रस्तुति प्रकाशन द्मका– 2008

2. झा रिद्यानाथ 'रिदित' रिपनरी ऱॅसेबा, द्मका– 2009

3. झा रिद्यानाथ 'रिदित' कबप्वबिया, प्रस्तुति प्रकाशन द्मका– 2009

4. ठाकुब रीणा, भावती, मिथिना बिसर्च सोसाइटी

करिनप्वब, दवभंगा– 2009

5. ठाकुब ऋबावि मध्सूदन, देरब्रतक ख्रात्मकथा, नरबने गोष्ठी दवभंगा– 2010

सम्पर्क : पति– श्री रिकास कुमाब ঝা, गाम : घोघबडीहा, पत्रानय : घोघबडीहा, জিনা : मध्रॅनी

<u>ড াॅ রিদ্যানাথ ঝা</u>– प्रधानाचार्य, एम ख्राव एम क ाॅनेज, दवभंगा

<u>ডেংগূ রীমাবীক ভযারহ পবিদৃশ্য</u>

ভাবত মে ডেংগূ রীমাবী এহি রॅব রর্ষ 2015 মে এক ভযারহ রূপ ন’ নেনক খ্ছি। দিল্লী মে খ্রিনাষ বাঙত নামক এক স্কূনী রॅচাক এহি রোগ স ॅ ং খ্রাক্রান্ত ভ’ প াॅ ংচ–প াॅ ংচ খ্স্পতান মে ভর্ত্তী হেত্ত রৌখ্যরॅাক বৃত্তান্ত খ্খরॅাব সভ মে ছপন। সময পব ভর্ত্তী নহি ভ’ সকনাক কাবণে খ্ন্ততঃ ওকব মৃত্যু ভ’ গেন। রॅৈচাক খ্ন্তিম সংস্কাব ভেনাক রॅাদ ওকব মায–রॅাপ রॅহুমংজিনা ভরন স ॅ ং কূদি ক’ খ্পন প্রাণত্যাগ ক’ দেননি কিএক ত’ প্বত্রক মৃত্যু খ্সহ্য ভ’ গেননি। খ্রামজন কে ॅ ং স্বাস্থ্য স্বরিধা উপনব্ধ নহি বহরॅাক ঙা এক রॅানগী খ্ছি। সম্প্রতি হজাবো হজাব নোক দিল্লী সহিত সম্পূর্ণ দেষ মে এহি রোগ স ॅ ং খ্রাক্রান্ত ভ’ খ্স্পতান সভ মে পড় ़ন ছথি।

প্রাযঃ পন্দ্রহ রর্ষ পূর্র ওা রোগ পহিন রেঁব দেষ মেঁ সাঁঘাতিক রূপ মে পসবন ছন। এডিস এজিপ্টাগ (Aedes aegypti) নামক এক মছবক মাধ্যমে পসবযরনা ওা এক রিষাণুজন্য রোগ খছি জকব রৈজ্ঞানিক নাম ফ্লেরীরাযবস (Flavivirus) খছি। জন্তু জগত্ মে সামান্যতঃ পাওন জাযরনা দ্বিসংস্তুবীয নাভিকীয খম্ল Double stranded Deoxyribonucleic Acid) কেব রঁদনা এহি রিষাণু মে একস্তুবীয নাভিকীয খম্ল (Single stranded Ribonucleic Acid)হোগছ। ওা রোগ রিষাণু খপন চাবি স্বরূপ মে খরস্থিত হোগছ। এহিরেঁব একব টাগপ IV এতেক সাঁঘাতিক ভেন খছি। প্রাযঃ 15 সিতম্বঁব সঁ 15 খক্টূরেঁব কেব মধ্য একব উঁপোত রঁঠি় জাগছ। রঁবিসকানক ঠীক রাঁদ যত্র-তত্র জমকন পানি এহি রিষাণুক রাহক মছব কে খাশ্রয প্রদান কয ওকব জনন কেন্দ্র রঁনি জাগছ। খধিক তাপক্রম ও সাপেক্ষ খার্দ্রতা মছবক জনন হেতু খনুকূন পবিস্থিতি প্রদান কবৈছ।

এক খনুমানক খনুসাব সম্পূর্ণ রিশ্ব মে প্রাযঃ 40 করোড় নোক পব একব খাক্রমণ হোগছ। উঁষ্ণ ও উঁপোষ্ণ কটিরঁন্ধীয প্রাযঃ 100 দেষক 2.5 খবরঁ নোক এহি সঁ প্রভারিত হোগত ছথি। রিশ্ব ভবি মে প্রতি রর্ষ প্রাযঃ 5 নাখ নোক মে এহি রোগক নক্ষণ প্রকট হোগছ খা প্রাযঃ 25 হজাব নোক এহি সঁ কানকরনিত হোগত ছথি।

ওা মানন জাগছ জে ডেংগূ মূন ৰূপে খত্ৰীকা কৰে স্বাহীনী ভাষাক শৰ্ব্দ খছি। কেন্যা ও তন্জানিযা মে একৰ উঁচাৰণ “ডিঁগী পেপো” কেৰ ৰূপ মে কযন জাগছ। এহি ৰোগক খাক্ৰমণক ওতিহাস 1780 ওা0 মে এষিযা, খত্ৰীকা ও উঁত্তৰী খমেৰিকা স ँ উঁপনৰ্ব্ধ খছি। ডেংগূ স ँ 2004 ওা0 মে ওন্ডোনেষিযা মে 800 নোক হ্মওনাহ জতয প্ৰাযঃ 80,000 নোক এহি স ँ প্ৰভাৰিত ভেন ছনাহ। এহি স ँ পূৰ্ৱ 2002 ওা0 মে ব্ৰাজীন মেঁ সেহো প্ৰাযঃ 10 নাখ নোক এহি স ँ প্ৰভাৰিত ভেন ছনাহ। 2006 ওা0 মেঁ হিনীপিন্স মে 14 হজাৰ নোক প্ৰভাৰিত ভেন ছনাহ। এহী ৰৰ্ষ পাকিস্তান মে সেহো প্ৰাযঃ 5 হজাৰ নোক প্ৰভাৰিত ভেনাহ। সিংগাপ্ৰৰ, খাস্ট্ৰেনিযা ও চীন সেহো ডেংগূ স ँ প্ৰভাৰিত বহন খছি।

পৰ্যাৰৰণ ৰিষেষজ্ঞ নোকনিক মানৱঁ খছি জে ডেংগূক ওা মহামাৰী কতহ্ নে কতহ্ জনৱাযু পৰিৱৰ্ত্তন স ँ সেহো জুৰ্ৰৈন খছি। ৱৈশ্বিক তাপৰৃদ্ধিক কাৰণ মছৰক প্ৰজনন হেতু ৱাতাৱৰণ খধিক খনুকূন ভেন জা বহন খছি। পানি মে দেন মছৰক খঁডা স্বখা গেনা পৰ সহ্মদ্ৰী মানক সংগ দেষ–ৰিদেষ পহ্চি জাগছ জতয কতেকো মাস ৰাঁদ পানিক সম্পৰ্ক মে খযনা পৰ মছৰ কে জন্ম দৈছ। এহি তৰহে ৰিশ্বৰ কতেকো ভাগ মে পহ ँ চি উঁপোত মচৰৈছ। এহি ৰেঁৰ দিন্নীক খাস–পাস পহিনে থোড়কে–থোড়কে খন্তৰান পৰ ৰৰ্ষা হোওত বহন খা তকৰ ৰাঁদ প্ৰচন্ড গৰ্মী পড়ন। মছৰ কটৈনাক প ँ চ–ছহ দিনুকা ভীতৰ নহ্মণ প্ৰকট হোময নগৈছ। জ্বৰ সাত স ँ দস দিন ধৰি বহৈছ। তীব্ৰ জ্বৰ 103

डिग्री फारेनहाइट धरि पहुँचि जाइछ। माथ ओ आँखिक दर्द रहबाक संग माँसपेशी मे असह्य दर्द होइछ, उल्टी सेहो होइछ। मसूढ़, नाक ओ कान सँ रक्त स्त्राव होमय लगैछ ओ चकत्ता सेहो निकलैछ।

अपन मिथिला क्षेत्र मे सेहो बाढ़िक बाद सँ आबि कतेको रोगी दरभंगा चिकित्सा महाविद्यालय अस्पताल मे भर्ती भय चिकित्सा करबा रहल छथि। एकर जाँच हेतु आवश्यक ELISA Test केर सुविधा उपलब्ध नहि होयबाक खबरि बरोबरि समाचार पत्र सभ मे छपि रहल अछि।

एहि रोग सँ शोणित मे पाओल जायवला प्लेटलेट्स (Platelets) केर संख्या मे कमी आबि जाइछ। प्लेटलेट्स वस्तुतः रक्त के जमबा (Blood Clotting) मे मदति कय रक्तस्त्राव के रोकैछ। मनुष्यक रक्त मे सामान्यतः प्लेटलेट्सक संख्या प्रति माइक्रोलीटर डेढ़ लाख सँ साढ़े चारि लाख धरि होइछ। ई संख्या कम भेला पर आन्तरिक रक्तस्त्राव होइछ जे अधिक भ' गेला पर अन्ततः रोगीक मृत्युक कारण बनैछ। प्लेटलेट्सक संख्या डेढ़ लाख सँ कम भेला पर रोग सँ आक्रान्त व्यक्ति केँ प्रति दू दिन पर गिनती करयबाक चाही। एक लाख धरि भय गेला पर प्रतिदिन ओ साठि हजार सँ कम Platelet Count पर दिन मे दू बेर जाँच करयबाक चाही आ पचास हजार सँ कम भेला पर अस्पताल मे

भर्ती भय चिकित्सा करयबाक चाही।

इण्डियन मेडिकल एसोसिएसन केर कहब छन्हि जे स्थूलकाय लोकक संग उच्च रक्तचाप, मधुमेह ओ हृदय रोग सँ ग्रस्त होमयबला लोक के अधिक सावधान रहबाक चाहियनि। डेंगूक कारणे रोगीक रक्तचाप कम भय जाइछ। मोटे लोक मे रक्तनलिका (Capillary) फाटि जयबाक संभावना बेसी होइछ।

आपात् स्थिति मे डेंगूक रोगी के अस्पताल मे भर्ती करबा सँ मना करयबला अस्पताल ओ नर्सिंग होम क विरुद्ध कार्यवाइ करबाक निर्देश राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग द्वारा पूर्वहि केन्द्र ओ सरकार के देल गेल छन्हि। एम्हर राजधानी दिल्ली मे डेंगूक प्रसार सँ चिन्तित भय भारतक नियन्त्रक ओ महालेखा परीक्षक (CAG) मच्छर रोकवा बीमारी सँ लड़बाक दिल्ली सरकार ओ स्थानीय प्रशासनक तैयारीक ऑडिट करबाक आदेश देलनि अछि।

डेंगू रोग सँ त्राण पयबाक लेल आवश्यक उपाय सम्बन्धी विज्ञापन सरकारी स्तर पर प्रकाशित कयल जा रहल अछि। एहि रोग सँ मरयबला लोकक संख्या मात्र 0.3 प्रतिशत होइछ। 99.7 प्रतिशत रोगीक लेल ई आवश्यक नहि जे ओ अस्पताल मे भर्तीये होथि। चिकित्सकक सलाह केर अनुपालन कय डेंगूक

রোগী শীঘ্র ঠীক ভয সকৈত ছথি। এহি রোগ মে ওা আরষ্যক অছি জে শেবীব মে জনক মাত্রা মে কমী নহি হোঅয। এহি হেত্ত ORS ঘোন, নাবিযন পানি, ফনক জূস আদি পর্যাপ্ত মাত্রা মে নেন জযরাঁক চাহী। জ্ববক নিযন্ত্রণ হেত্ত মাথক সংগ শেবীবক আন ভাগ পব ঠঁঢা পানিক পঙ্ঠী নৈত বহরাঁক চাহী। দিন্বকা সময মে মছবক কষ্টরাঁ সॅं রঁচরাঁক হেত্ত সম্পূর্ণ শেবীব কেॅं ঝাॅंপযরনা কপড়া পহিবরাঁক চাহী। ঘব ও অস্পতান মে মছবদানীক উঁপযোগ নিতান্ত আরষ্যক অছি। ঘব মে কূনব বখনিহাব নোক ওকবা খানী কয বগড়িক আ ফেব স্বখা কয ওহি মে পানি ভবথি। পানিক রত্তন ও টৈঁকী আদি কেॅं নীক জকাॅं ঝাॅंপি কয বাখথি ও আন অন্বপযোগী ডিব্বা, টৌযব, নাবিযনক খপবোগযা আদি কে নষ্ঠ কবথি কিএক ত' ওহি সভ মে জমকন পানি মে ডেংগূক মছব উঁপেন্ন হোগছ।

রোগগ্রস্ত ব্যক্তি রোগক নিদান হেত্ত প্রাঙ্গতিক উঁপচাব সেহো কবরৈত ছথি। অববনেরাঁক পাতক বস গিনোয (গ্ববীচ) ক পাত ও নত্তীক বস, ঘৃতক্মাবীক গস, অনাবক বস, রঁকবীক দূধ আদি কে গ্বণকাবী পাওন গেন অছি। ওা সভ ঔষধি গামঘব মে আসানী সॅं উঁপনর্ব্ধ হোমযরনা অছি। পবন্তু রিষেষজ্ঞ নোকনিক কহরঁ অছি জে এহি রৈকল্পিক চিকিসো কে মানকীঙ্গত কযন জযরাঁক আরষ্যকতা অছি জে এহি দিষা মে ব্যাপক শোধে সॅं সম্ভব অছি।

অখরাব সভ মে ওা খরঁবি ছপন অছি জে কোনা দিন্নী

मे एहि रोॅब रॅकबीक दूध दू हजाब रूपया नीटेब ओ खबबनेरा (पपीता) क पात प ॉ ंच सय टोका प्रति पातक दव स ॅ ं रिकायन।

डेंगू ओ डेंगू सदृष खान मछब राहित बोग स ॅ ं रॅचरॅाक हेतु खारष्यक खछि जे घबक नगीच मे जतय कतह् पानि जमकय ताहि स ॅ ं पवहेज कबी। 'स्वछ भावत खभियान' क खन्तर्ग्त एह्र काज के प्राथमिकता देन जयरॅाक चाही। बाजधानी दिल्ली सहित देषक खधिकांष भाग मे एहि हेतु बासायनिक मावकनाषी ;(Chemical Insecticide) क धूम्राछादन (Fogging) कयन जाएछ। पवन्तु एहो ध्यान बाखय पड़त जे किछ खन्तवान क रााद मछब एकबा प्रति बोधी (Resistant) सेहो भय जाएछ। ओना केन्द्र सवकाव द्वाबा एहि दिषा मे जावी दिषा निर्देषक पानन स्वनिष्चित कवरॅाक दृष्टिये फ ॉ ंगिगंक क्रम मे निकनय रना ध्ुआॅ ंक मछब पव प्रभारिता ओ मनुक्ख सहित खान जीर पव एहि मे प्रयुक्त होमयरना गम्सकटौसाएड केव घातक प्रभार के सेहो ध्यान मे बाखन जाएछ।

खाने बोग जक ॉ ं डेंगूक कावगव निदान तकरॅा मे रिष्व भवि मे रैज्ञानिक खहर्निष नागन छथि। यद्यपि खाजुक तिथि मे एकब कोनो सटीक टौका (Vaccine) रॅाजाव मे नहि खारि सकन खछि पवन्तु रैज्ञानिक नोकनि द्वाबा एहि दिषा मे रिकसित टौकाक पवीक्षण रिभिन्न चबण मे कयन जा बहन खछि।

“हड्डी तोड़य रला रोग (Break bone Disease)” क नामें जानल जाय रला डेंगू कें शहरीकरण सँ जुड़ल रोग (Disease of urbanization) सेहो कहल जा रहल अछि। वैज्ञानिक लोकनिक मानब अछि जे जौं उचित निदान नहि ताकल गेल त स्थिति आरो भयावह होइत जायत किएक त 2030 ई0 धरि विश्वक 70 प्रतिशत भागक शहरीकृत भय जयबाक अनुमान लगाओल गेल अछि।

एहि बेर चीन मे सेहो डेंगूक भयावह आक्रमण भेल अछि जतय ग्वांगडोंग (Guangdong) राज्य मे 47,000 लोक एहि रोग सँ ग्रस्त भेलाह अछि। ओतय डेंगूक वाहक मच्छर कें वोल्बाचिया (Wolbachia) नामक एक जीवाणु (Bacterium) सँ संक्रमित करबौला सँ बनल नपुंसक नर मच्छर कें प्रकृति मे छोड़ल गेल अछि। एहि अभियान सँ ई आशा कयल जाइछ जे मच्छरक संख्या नियन्त्रित कयल जा सकत।

अफ्रीका, एशिया ओ लैटिन अमेरिका मे बहुतो विश्वक प्रायः चालीस प्रतिशत जनसंख्या डेंगू रोग सँ प्रभावित अछि। परन्तु पछिला 2012 ई0 मे अमेरिकाक फ्लोरिडा मे Madeira नामक स्थान पर दू हजार लोक एहि सँ ग्रस्त भेलाह। ई मानल जा रहल अछि जे अमेरिका आ यूरोपक समृद्ध लोक मे परबलाक बाद विकसित देश सभ एहि रोगक निदान तकबा दिस अग्रसर होयत। विश्व स्वास्थ्य

संगठन (W.H.O) एक नियन्त्रणक दिषा मे तीन रर्ष पूर्र प्रयास प्रारंभ कयनक आ 2020 ग0 धवि एहि सँ आक्रान्त होमय रना नोक केब संख्या मे कम सँ कम 25 प्रतिषत ओ म्रत्युगनिहाबक संख्यामे 50 प्रतिशत कमी अनराँक नक्ष्य निर्धारित कयनक अछि। W.H.O. केब तिबस्कृत उंष्ण कटिरंन्धीय रोग नियन्त्रण रिभाग (Department of Control of Neglected Tropical Diseases) डेंगू रोग क समस्याक समाधान तकराँ मे अन्तर्राष्ट्रीय स्तर पर क्रियाशील अछि।

सनोफी पाश्चर (Sanofi Pasteur) नामक दराग कम्पनी द्वारा रंनाओन डेंगू टीका (Vaccine) पर तेसर चरण (Phase Three) केब परीक्षण सम्पन्न भय गेन अछि आ ग कम्पनी एशिया ओ नैटिन अमेरिकी देशी सभ मे निरंन्धन हेतु आरेदन कयनक अछि। ग आषा कयन जागछ जे एहि रर्षक अन्त धवि एहि टीकाक पहिन खेप राँजार मे आरि जायत।

राँयोटेक्नोनोजीक एहि युग मे आनुरंषिक अभियांत्रिकी पद्धति सँ मछर मे घातक जीन क समारेष कय रयस्क होयराँ सँ पूर्रहि मरि जयराँक स्थिति उंपेन्न करर्र संभर भेन अछि। एहि जैर तकनीकी के RIDL (Release of Insects carrying a Dominant Lethal) टेक्नोनोजी कहन गेन अछि। ग्रंगनैन्डक आँक्सफोर्ड स्थित राँयोटेक्नोनोजी कम्पनी Oxitecक संग भारत GBIT

(Gangabishan Bhikulal Investment and Trading Ltd) एक एहन साँघातिक मछब तैयाब कयनक ऋछि। कम्बोडिया एंर नाओस मे डेंगूपब नियन्त्रण कबबाक हेतु नार्बी के खायरना माछक प्रयोग कयन जा बहन ऋछि। सिंगापुब मे सेहो एक रैक्सीन रॅनाओन जा बहन ऋछि।

मछब के दूब भगयबाक हेतु एक नरोन्मेषी उंपाय केब रूपमे हाथ पब घड़ ी जकाॅं रॉन्हयरना रिकर्षक Wrist band क रूपमे कयन गेन ऋछि। एहि विस्टरैंन्ड मे सिट्रोनेना क तेन बहैछ जे रॉन्हयरना व्यक्ति कें कोनो हानि नहि पहुंचयबैछ। ओ एक कार्ट्रिज मे बहैछ–जकबा दोबाबा भबन जा सकैछ। चाबि मास धबि ऋसब कबयरना एहि रैंन्ड क दाम सम्प्रति दू सय टैकाक ऋासपास ऋछि। स्टिकब ओ रॅाॅंडी स्प्रे केब रूप मे सेहो ओ सभ उंपनब्ध ऋछि। कीटनाशी सॅं सम्पृक्तImpregnated Bed सेहो उंपनब्ध ऋछि।

रैज्ञानिक नोकनिक कहबॅ ऋछि जे पहिन डेंगू रिषाणुक संक्रमण ओतेक मारूक नहि होएछ जखन कि दोसब रॅबका संक्रमण प्राणघातक भय जाएछ। ऋनुसन्धानकर्त्ता नोकनि कहैत छथि जे संक्रमणक प्रर्र्तब मे मनुष्यक शबीब मे प्रतिबक्षी उंपेन्न होएछ नेकिन एहि काबणेॅं किछ ऋान रिषाणु सेहो चुपचाप कोषिका मे प्ररेष कय जाएछ जाहि सॅं हमब प्रतिबोधक प्रणानी ऋनभिज्ञ रॅनन बहैछ। ऋरसब भेटैना पब रॉद मे ओ रिषाणु सक्रिय भय उंठैछ। एहि नर रिषाणुक प्रति शबीब मे

প্রতিবক্ষী নহি ৰ্হনি পরৈছ আ রোগ প্রাণঘাতক ৰ্হনি জাগছ ।
ডেংগূ সদৃষ রোগক নিযন্ত্রণ হেতু হমবা নোকনিক সমক্ষ সিংগাপ্ুবক উদাহবণ অছি জে অপন ৰ্হ্অাযামী নীতিক অন্তস্গাত নিরাবক নিগবানী ও নিযন্ত্রণ সার্রজনিক স্তব পব জামৰুকতা ও সাম্প্দাযিক সহযোগ ক সংগ শোধ কং সম্মিনিত কড কড প্রাপ্ত কযনক গেন। ওত্তক্কা নেষনন গনরাযবনমেন্ট এজেন্সীক নির্দেষন মে রর্ষ 2001 সঁ সিংগাপ্ুব সবকাব স' কন্সট্রেক্ষন সাগট হেতু এক নিযন্ত্রী পদাধিকাবী কেব নিযুক্তি অনিরার্য কয দেনক অছি জে কীট-মছব সভকঁ নিযন্ত্রিত কবয ।

কামিনী

গীত-গংগা

মৈথিনীক স্বপবিচিত গীতকাব শ্রী অনিনজীক নাম আগ কে নহি জনৈত অছি |একব একমাত্র কাবণ অছি অনিনজীক সৌম্যতাসং পূর্ণ ভাষা, জকবা ন'ক' ও পৈঘ সং পৈঘ ৰাতকেঁ ৰড সহজতাসং বাখি পাঠকক হৃদয ধবি প্ররেশ ক' জাগত ছথি | পাঠক অনিনজীক রিচাব, ভার, সমর্থন,রিবোধসং অপনাকেঁ অনগ নহি ক' পরৈত অছি |পানিমে ঘুনন চীনী জকাং পাঠক আ গীতকাব একাকাব ভ'জাগত অছি |অনিনজীক ভাষা সহজ বহিতহ্ সংরেদনাসং পবিপূর্ণ অছি জে হৃদযকেঁ স্পর্শ কবৈত দূব ধবি ন' জাগত অছি জতয পাঠক সোচৰাক নেন রিরশ

भ' जागत अछि |ओ अपन सम्पूर्ण जीवनक सार कें एहि रूपमे अभिव्यक्त करैत छथि :

ई देह अतिथि ई प्राण अतिथि

सम्मान अतिथि अपमान अतिथि

अछि लोभ मोह आ माया केर

अज्ञान अतिथि, विज्ञान अतिथि ।

जीवनक नश्वरता आ लोभ-मोहक विवशता दुनूकें अनिलजी अतिथि कहि लोककें धैर्यवान हेबाक सन्देश देलनि अछि |ओ कहैत छथि जीवनमे कोनो बात शाश्वत सत नहि |परिवर्तन जीवनक नियम थीक|समय-चक्र बदलिते रहैत अछि |अतिथि जकाँ सुख-दुःख दुनू अप्पाह होइत अछि |अतिथि शर्त्त अपना आपमे यायावरी अछि |अर्थात कोनो परिस्थितिमे मनुक्खकें अपन धैर्य नहि गमेबाक चाही |ओ कहैत छथि :

'हम सोचि रहल छी जीवनमे,

 की भेटैत आ की हेरा गेल ।'

आमेगीतक माध्यमसं ओ अपन सम्पूर्ण जीवनक मूल्यांकन करबाक प्रयास केलनि अछि | अनिलजीक दृष्टिकोण एकटा स्त्री,एकटा बेटीक लेल सेहो आमे गौवरसं परिपूर्ण अछि |ओ बड निश्चिन्तता आ सहजतासं कहैत छथि :

'बूँची बढ़ती पढ़ती लिखती

हमरा चिंता कथी के'

ওহি সমাজমে জতয ভ্রূণ হত্যা সন পাপ কবৈমে নোক সংকোচ নহি কবৈত খছি, পেটমে বেটীকেঁ মাববাসং ডেবাগত নহি খছি,ওতয বেটীকেঁ দুর্গা রূপমে প্রতিষ্ঠাপিত কয মহিষাসুব সন দানর কে সংহাব কববামে সক্ষম বতৌনহি খছি |স্ত্রী–শক্তি এতয সর্রোপবি রূপমে খাযল খছি | ঔ স্ত্রী কখনো বেটী,কখনো পত্নী,কখনো মায বনি বনি পুরুষক জীরনকেঁ পবিপূর্ণ কবৈত খছি | খনিনজীক 'গীত গংগা'মে ঔ স্ত্রী পবিপূর্ণ রূপমে সর্বত্র রিদ্যমান খছি | ও কহৈত ছথি :

' মাগক কোবা সিনেহক সবোরব

খহী সবোরবমে জী ভবি নহাউঁ ....'

সবিপহ্ মাযক কোবা সিনেহক সবোরবে হোগত খছি জাহিমে ডুব দেনাক বাদে ও স্বাদ ভেটৈত খছি জে কতহু খাবো নহি ভেটৈত খছি |মাযক ছত্রছাযা, ওকব খাঁচব বচাক নেন ছিতরনক ছাঁহ জকা শীতন খা সুখদ ওগত খছি |শাযদ দুনিযামে কোনো খাবো এহন সম্বন্ধ হোগত হোগ জে মাযক কোবাক ববাববী কবৈত হো | খনিনজী সব সংবংধক মহত্ব জনৈত ছথি | ও জনৈত ছথি মাযক মমতাক বেগবতা | ও জনৈত ছথি ওকব ত্যাগ,তপস্যাক মহিমা |

খনিনজীক 'গীত গংগা' সামাজিক রিষমতা পব সেহো প্রহাব কবৈত খছি | ও কহৈত ছথি :

'কবজেমে জীরেঁ খা কবজেমে মববেঁ

एना बे रिनष्टूं कतेक दिन बहरेँ’ ?

सविपत् रिनष्टूं कवजेमे जन्म नगत खिछ खा कवजेमे मविया जाएगत खिछ | ओ रिनष्टूक ब्यक्तिगत त्रासदी नहि | रिनष्टूं ओहि निम्न रम्भक प्रतिनिधिक रूपमे उँपस्थित खिछ जे जीरन भवि खथक प्रयास केनाक बाँदो भवि पेटे खन्न खा भवि देह रस्त्र नेन तडपैत खिछ, तवमैत खिछ | जकव पविश्रेमसं देशेक सब उँन्नति होएगत खिछ ओ जीरन भवि रिकासक एको सीढ़ ी नहि चगढ़ पवेंत खिछ |ओ रिडम्बैनो कहन जा सकैत खिछ जे खाग धवि समाजक सबसँ निचना रम्भ तक रिकासक एको बूँद गंगाजन नहि पहुँचन खिछ ,जे द्ः ख भोगबाक नेन रिरशे खिछ,जकव जीरन कचबेसं शुब्ध होएगत खिछ खा कचबेमे मिनिया जाएगत खिछ, जकव नेना शेदी–गर्मी जीरनक सब तापकें भोगबाक नेन खभिशेप्त खिछ | भनेही हम चान पव जेबाक दाबा कवैत होए,ओतय घव बनेबाक नेन सोचैत होए, खाम खादमीक नेन भवि पेटे खन्न खा भवि माथ छाहवि खागयो सपने बनन खिछ |

एक दिस हमव बखाबीमे खन्न सडबाक दाबा होएगत खिछ, दोसव दिस एहि देशेक किसान हताशे भ’,प्रकृतिक समक्ष निबाशे भ’, पाविबाविक पैघ बेगड़ताक समक्ष नग्न खा नाचाब भ’खामेहत्या कवैत खिछ | ओ रिडम्बैना नहि त ओव की थीक ? खनिनजी एहि रिडम्बैनासं बाहव निकनबाक नेन ओहि खाम रम्भक प्रतिनिधि रिनष्टूकें जगबैत छथि,ननकाबैत छथि |

ভাবতীয সমাজমে আগ জাতি–ব্যবস্থা একটা ঘোব সমস্যাক ৰূপমে উপস্থিত ভেল অছি | জতয দেখূ একে ৰ্‌নৰ্‌না লোক ৰঁজৰৈত অছি, হম হিন্দূ ছী,হম ম্নসনমান ছী,হম সিখ ছী, হম ওসাঙ্ড |লোক এক–দোসবাকেঁ লোচি লেৰাঁ পব আত্তব অছি |জাতি কে নাম পব সৰঁ কিছু গমা দেৰাঁক লেল ৰ্যাকুন অছি |ও জাতি কী থিক ? সজমনি, কদীমা, ভাটা সন অনগ–অনগ তবকাবী ত নহি জকব স্বাদ অনগ–অনগ হোগত অছি |ৰূপ–বংগ অনগ–অনগ হোগত অছি | এনা ত কিন্নহ্‌ নহি |ফেব এহি জাতিকেঁ চীন্হৰাঁক কোন আধাব ? টৌক কটযনাসঁ, দাঢ়ী ৰঁঢযনাসঁ, পগডী ৰঁন্হনাসঁ কী নস মহক খূনক বংগো ৰঁদনি জাগত অছি ? অগব নহি ত' ও জাতি–পাঁতিক মাবা–মাবী কিএ' ? অনিনজী কহৈত ছথি :

'কী হিন্দূ আ কী ম্নসনমান

একে শোণিত একে পবান....'

সবিপহুঁ একে শোণিত,একে পবান বহৈত অছি সৰঁহক দেহমে | ফেব ও অনগ–অনগ খেমা তৈযাব কবৰাঁক কোন প্রযোজন ? কী হম এক দেশমে এক ভ' ক' নহি বহি সকৈত ছী ? হমব জাতি মাত্র ভাবতীয নহি ভ' সকৈত অছি ? অগব এনা নহি ত মানর হেৰাঁপব হমবা শর্ম মহসূস কবক চাহী | মানরীয সংৰেদনা মন্নকথক প্রথম জাতি হেৰাঁক চাহী, রৈমনস্যতা নহি |

অনিনজীক 'গীত গংগা' মৈথিন জীরনক আধাব এত্তক্কা পর্র–ত্যৌহাব দিস সেহো ধ্যান আকর্ষিত কবৈত অছি |ও কহৈত ছথি :

'পথিযা নীয' ৰাঁসন নীয'

कूबा कोसिया ठकन   नीय'

चनू-चनू पोखबि मोमाव

दिनकव दु: ख म्हवता .....'

दिनकवकें समांगक देरता कमन गेन श्छि | शावीबिक कष्ठसं म्भक्तिक खातिब नोक छठि पारनि मनवैत श्छि | सूर्यकें श्वर्घ्य दैत श्छि | पबिवावक स्वख-शांतिक खातिब नोक प्रार्थना करैत श्छि |पोखबिक घाट   पव छठि प्वजैत श्छि | मैथिन समाजक रिरिधतामे एकता एतय सम्पूर्ण रूपमे उंजागव मोगत श्छि |

'गीत गंगा' स्त्री-प्वरुखक नोक-मोंक दिस सेहो ध्यान श्राप्रष्ठ करैत श्छि |पाबिरावबिक जीरनक श्राधाव रनैत श्छि स्त्री-प्वरुखक श्रापसी सम्बन्ध | पति-पनीक नाड-दुनाव | दुनूक रीच कखनो म्भगो म्हुना-म्हूनी मोगत श्छि, कखनो मानो-मनौरन जे जीरनक सबसता, जीरन्तताकें रड सहजतासं श्भिरक्त करैत श्छि |

ओ कहैत छथि :

'जखन घबेरना छथि कसाग

तखन स्वख की रुमवैं   ? ...'

एतय कसाग शब्द उंनमनक श्रर्थमे श्रायन श्छि, म्हावाक नेन नमि | जकवासं नोककें नेम बहैत छै ओकवापव ओ श्रपन रिशेष श्रधिकाव रुमैत श्छि श्रा ओकवा नेन ओ कोनहु शब्दक प्रयोग करैसं मिचकिचागत नमि श्छि |गएम काबण श्छि जे मानरती पनी श्रपना पतिकें कसाग कमि श्रपना दु: खक नेन जिम्मरार ठमरौननि

অছি। माँ कानीसं गोমাবি नগৌননি অছি।নোককें जखन अপन शক्तिপवसं विশ্বাস উঠি जাগত छै तखन ওশ্বীয शক্তিকें আহ্বান কবৈত অছি।সুখ-দ্ঃখক সাগবসং পাব উতবৱাক নেন মনৱৈত অছি।

এক দিস জতয স্ত্রী পুরুষসং শিকাযত কবৈত ছথি জে ও হুনক ওচ্ছা-আকাংক্ষাক পূর্তি নহি ক' হুনক উপেক্ষা কবৈত ছথিন, দোসব দিস বএহ স্ত্রী পুরুষকें অপনা জীৱনক আধাব ৱঁনাক' কহৈত ছথি :

'হম একে নিন্নক দূ সপনা

হম আগি থিকহ্ অহাঁ ধূমন ছী।'

এতয পতি-পনৌ এক-দোসবাক পবিপূবক রূপমে আযন অছি জতয এক কে রিনা দোসব আধা অছি।সবিপহ্ স্ত্রী-পুরুষক সম্বন্ধ এহিনা মোগত অছি জতয কোনো নাগ-নপেট নহি। কোনো পবদা নহি।সুচা সম্বন্ধক মহকৈত ফুনরাবী জতয রিরিধ বংগী ফূন দমকগত অছি,চমকৈত অছি।

আজুক রিকসিত যুগমে রিকটতম সমস্যাক রূপমে জে কিছু উভবন অছি ও থীক আতংকরাদ। ওা কোনো শৰ্দী-খাংসী নহি,জ্বব-রাত নহি জাহিসং এক মনুক্থ পীড়া়ত মোগত অছি, প্রভারিত বহৈত অছি। ওা এহন বোগ অছি জে মহামাবী জকাঁ একে রৈবমে গাম-গাম, নগব-নগব কে সুডডাহ ক' দৈত অছি, রঁম-রাঁরুদসং উড় । দৈত অছি, জতয রিনাশে-রিনাশী দেখাগত অছি,আহে-আহ সুনাগত অছি। ওা এহন হৃদয-রিদাবক ঘটনা ঘটরৈত অছি জতয শাযদ পথেবো পসীমব জাএত। ওা আতংকরাদ আদিম যুগক বাক্ষসী হমনা নহি, আধুনিক যুগক দুষ্প্রবৃত্তি

जतय आदमीक विरुद्ध आदमी षड्यंत्र रचैत अछि,आमानवीय व्यवहार कें अंजाम दैत अछि, जे देखि क' समाजक सब वर्गक लोक क्षुब्ध होगत अछि, शोक मनबैत अछि। साहित्यकारो एकटा सामाजिक जीव होगत अछि, ओकरो लोकक सुख-दुःख साजैत अछि,तोड़ैत अछि ।

'गीत गंगा'क रचयिता अनिलजी सेहो क्षुब्ध छथि, कहैत छथि :

'गोली-बारूदक मौसममे हम करिता केहेन सुनाबी

हाल देखि बेहाल भेल छी, गीत कोना क' गाबी ।'

सचिपहु एहन भयावह समयमे ककरो मुँहसं गीत कोना निकलत ।जखन कि गीतक सम्बन्ध मोनक उमंग- तरंगसं अछि, खुशी-उल्लासक संग अछि। अगर हम एहन स्थितिमे गीत गेबो करैत छी, करिता लिखबो करैत छी त ओ अनर्गल प्रयास सन मात्र हास्यास्पद हएत। एतेक के बावजूदो अगर करि करिता लिखैत छथि, साहित्यकार गीत रचैत छथि त मात्र 'स्वान्तः सुखाय'। जे लोक ककरो कहि नहि पबैत अछि,ककरो बुझा नहि पबैत अछि, ओ लिखि लैत अछि, शब्दक माध्यमसं दुःख बाँगटि लैत अछि ।एकटा रचनाकारक हाथमे मात्र एकटा कलम टा रहैत अछि जे आदिसं अंत धरि ओकर संग दैत अछि, संग निभबैत अछि । 'गीत-गंगा'क रूपमे स्वयं अनिलजी मानवीय संवेदनाक संग हमरा अहाँक समक्ष उपस्थित भेलाह अछि, जतय एकटा साहित्यकारक हृदय सब सुख-दुःखक अनुभव करैत अछि, गहबाइसं सोचैत अछि,भावपूर्ण भाषामे लिखैत अछि । ओ 'गीत-गंगा'

সবিপত্ গংগেক ভাঁতি নির্মল খছি,পবিত্র খছি জাহিমে ডুৰকী নগেনাক ৰাঁদে ওকব মহত্ত্ব বূঝল জা সকৈত খছি, গূনল জা সকৈত খছি৷

<u>**জগদানন্দ ঝা 'মনু'**</u>

<u>**"গজল গংগা"**</u>

सभसँ पहिने अनिल जीकेँ ओ गजल संग्रह लिखबाक लेल बहुत बहुत बधाइ आ शुभकामना । मैथिली गजलक आकाशी गंगामे एकटा आओर नव गजल संग्रह "गजल गंगा"क आगमन मैथिली गजलक दशा आ दिशा लेल बहुत शुभ संकेत अछि । एक बेर फेरसँ अनिलजी सहित आन सभ गजल प्रेमी मैथिलकेँ बधाइ। हमर अपने गजल ज्ञान बेसी नहि अछि तथापि एहि संग्रहक माध्ये हम किछु नीक बेजए कहैक चेष्टा कए रहल छी । कुल 81 टा गजल अपना भितर समेटने ओ संग्रह बहुते नीक-नीक गजलक सुन्दर गजल गंगा बनल अछि। आर एहि गंगामे असनान कतएसँ शुरू करी अर्थात हम अप्पन गप्पक शुरुआत कतएसँ आरम्भ करी । तँ हम शुरुआत करैत छी; गजलक व्याकरण पक्षसँ :- आ गजलक व्याकरणक अ आ अछि मतला, काफिया, बदीफ, बहर आ मकता। सभसँ पहिने मतला, मतला अर्थात गजलक पहिल शेर जे कि काफिया आ बदीफक निर्धारण करैत अछि। एहि संग्रहक सभ गजलमे अनिलजी मतलाक पालन बहुते सुन्दरसँ केने छथि । आर, काफिया आ बदीफ : संग्रहक शुरुआतेमे अनिलजी संग्रहकेँ बहरक भिन्नताकेँ आधारपर दू भागमे बँटैत ओ लिखने छथि जे काफिया आ बदीफक पालन भेल अछि । आ ठीके बदीफक पालन एहि संग्रहक सभ गजलमे बड़ नीकसँ भेल अछि । सगरो संग्रहकेँ पढ़ला बाद बुझलौं जे बहुतो गजलमे काफियाक पालन सेहो नीकसँ भेल अछि । ओतए 37% गजलक काफियाकेँ ठीक करैक गुँजाइश अछि । चूँकि ओ संग्रह एखन अप्रकाशित अछि तेँ जँ सम्भव होए तँ अनिलजी किछु संशोधित कएला बाद एकबा आओर बेसी

उँकेृ़ंठ् रँना सकैत छथि । जेना कि संग्रहक प्रथमे गजनक मतना–

"पठ़ॅाक मोन होगए “निखरॅाक” मोन होगए

किछ ने किछ सदिखन “सिखरॅाक” मोन होगए"

एहिठाम काफिया भेल "ि 0खरॅाक" न्हदा गजनक आन आन शेब सरॅहक काफिया अछि रिछरॅाक, ममकरॅाक, निपरॅाक, “चिखरॅाक”, छ्टरॅाक, छिनरॅाक । एहिठाम चिखरॅाक छोबि कए रॅाद रॅाँकी ? ? ? ?

एकरॅब भाग पहिनकेँ गजन संख्या 5 केब मतना देखू–

"काँटै फूस अछि “भबन” रॅाटैपब जहाँ–तहाँ

नठ़ा यो कृक्षब “मबन” रॅाटैपब जहाँ–तहाँ"

आरॅ एहि मतनाक बदीफ भेल "रॅाटैपब जहाँ–तहाँ" जे की दुनू पाँतिमे एकसमान अछि । आरॅ काफिया भबन आ मबनसँ भेल "बन" । न्हदा आन शेब सरॅहक काफिया अछि दखन, पड़न, जड़न, महन, उँड़न, गड़न । एहिमे पड़न, जड़न, उँड़न, गड़न तँ ठीक न्हदा दखन आ महन ? ? ? ? ?

आगू रॅठ़ेत गजन 14 केब मतना–

"रॅहबक ममंमटिसँ हमबा आजाद कक

हम गजन छी हमबा नै रॅबरॅाद कक"

एहि मतनाक काफिया भेल आकाब रॅाद द (ाद) न्हदा एहि गजनक आगूक शेब सरॅहक काफिया नेल गेल

अछि याद, फरियाद, अन्वराद, नाज, काज, राँत । याद, फरियाद, अन्वराद ठीक तँ नाज, काज, राँत ? ? ?

एक आर गजल 16 केर मतला देखल जेए –

"कानहापर गंगाजल न' क' "राँठ़लौं"कोना–कोना

मोन पड़ैए ऐ पहाड़पर "चठ़लौं"कोना–कोना"

एहिठाम काफिया भेल राँठ़लौं, चठ़लौंसँ "ठ़लौं" ऋदा एहि गजलक आन–आन शेर सभहक काफिया अछि; खसलौं, रचलौं, कटैलौं, बखलौं आर ई सभटा कतेक ठीक ? ? ? ?

कनेक आओर आगू राँठ़ैत गजल 27 केर मतला–

"जुनि पूछू की "करै"छी हम

निए स्वयंसँ "लड़ै" छी हम"

एहि मतलाक काफिया भेल "0रै" वा "0ड़ै" । आर एहि गजलक आगूक शेर सभहक काफिया जे लेल गेल अछि– डरै, बुनै, जगै, कनै, राजै, नचै, जनै, तकै । एहिमे "ड़रै"केँ छोडि बाँद बाँकी सभटाकेँ की ठीक कहल जेए ? ? ? ? ? ?

गजल संख्या 29 केर मतला–

"एतेक राँमल किएक बहै छी "अपनामे" अहाँ

अहाँ छी राँड़ी राँड़ी बाति क' "सपनामे" अहाँ"

এহিঠাম কাফিযা ভেল থকাব সংগ "পনামে" । স্দা শাওব এহি গজলক আগাঁক শেব সভমে কাফিযা নেনে ছথি; পটনামে, সতনামে, ঘটনামে, থযনামে, রঁধনামে, গহনামে । মতলাক হিসারেঁ থান থান শেবক কাফিযা মেন নহি ক' বহল থছি ।

কনিক আগূ জা কএ গজল সংখ্যা 40 কেব মতনা–

"চিন্তা তনকেঁ “দাগি” বহল থছি কী কবিযৌ

মোন কতৌ নৈ “নাগি”বহল থছি কী কবিযৌ"

এহি মতনাসঁ জঁ কাফিযাক নির্ধাবণ হ্এ তঁ কাফিযা ভেল, "0 াগি" । স্দা শাওব এহি গজলক থান–থান শেবক কাফিযা দেনে ছথি; ভাগি, তাকি, মাঁগি, কানি, থারি, কাটি, কহরঁ রেঁজএ নহি জে " ভাগি"কেঁ ছোবি থান কোনো মতনাসঁ মেন খাওত নহি থছি ।

এহি তবহে কম রেঁসী এহি সংগ্রহক ভাগ 1 কেব গজল সংখ্যা 6,9,13,30,33,35,37,51,53,54,55 কেব কাফিযা ঠীক নহি থছি ।

থারঁ এহি ভাগক থন্তিম গজল, গজল 61 কেব মতনা এক রেঁব দেখল জেএ–

" নদী ছোড়ি ক' “নহবমে”এনৌঁ

গাম ছোড়ি ক' “শহবমে”এনৌঁ"

থারঁ এহি মতনাসঁ কাফিযাক নির্ধাবণ হ্এ তঁ কাফিযা ভেল "হবমে" স্দা শাওব এহি গজলক আগূক শেব সরঁহক কাফিযা নেনে ছথি– কহলমে, জহলমে, মহলমে,

জূড়ৢশিতনমে, সহনমে, গজনমে । মতনা খা খান–খান শৈবক রিঁচমে কাহ্ফিযাক কোনো মিনান নহি ।

খারঁ খারী সংগ্রহক ভাগ দূমে । পহিন ভাগ জকাঁ এহি ভাগমে সেহো শাগব মতনা খা বদীফক পানন নীকসঁ কেনে ছথি । খারঁ দেখী কাহ্ফিযা তঁ সরঁসঁ পহিনে ভাগ দূ কেব গজন সংখ্যা 4 কেব মতনা–

"খেন সভট্টা “ডঁসবি” জাগএ

নোক সভট্টা “রিঁসবি” জাগএ"

খারঁ এহি মতনাসঁ কাহ্ফিযা ভেন "সবি", ঋদা খাগাঁক শৈব সরঁহক কাহ্ফিযা খছি ঝখড়ি, সসবি, পিছবি, রিঁগবি, ঝতবি, নচবি । মতনাসঁ মেন খাতি একৌট্টা শৈবক কাহ্ফিযা নহি ।

ভাগ 2, গজন 6 কেব মতনা–

"জীরনকেঁ “খাশা” রঁদনন

প্রেমক “পবিভাষা” রঁদনন"

এহিঠাম কাহ্ফিযা ভেন খাকাব রাঁদক শা, ষা খথরা সা । খাশা, পবিভাষা, রাঁবহমাসা, ভাষা, খভিনাষা, তক তঁ ঠীক ঋদা খন্তিম দূট্টা শৈবক কাহ্ফিযা মৌসা খা পাছাঁ ।

খারঁ একরেঁব দেখী ভাগ 2, গজন 17 কেব মতনা–

"সভ জিরগত খছি স্বরিঁধামে

হম বহগত ছী দূরিঁধামে"

এহিঠাম কাফিয়া ভেল উঁকাবকেঁ রাঁদ "রিধামে" । স্বরিঁধামে, দ্‌রিঁধামে কেঁ রাঁদ আগাঁক শৈবক কাফিয়া অছি, করিতামে, অনকামে, অপনামে, পটনামে, রস্বধামে । এহিমে সঁ এক্কাটা কাফিয়া মতনাসঁ ঠীক মেন নহি কএ বহন অছি ।

কিছু এহনে–সন ভাগ 2 কেঁ গজল 9,12,18 আ 20 কেব কাফিয়া সেহো ঠীক নহি অছি । এহি সংগ্রহক অন্তিম গজলক মতনা একরেঁব দেখ নেন জেএ–

"নীক রাঁত কিছু “কদ্রু” অর্মাঁ

গীত গজলমে “বদ্রু” অর্মাঁ"

কদ্রু/বদ্রুমে সমান ভেল "দ্রু" । ক্ষদা শাগব আন আন শৈবক কাফিয়া নেনে ছথি; চনূ, ধব্ধ, কব্ধ, রঁড়ূ । খানী তঁ রিঁনা "হ"কেঁ কে কী কহন জেএ ? ? ?

কতেক বাস গজল এহনো অছি জাহিঠাম কাফিয়া তঁ ঠীক রঁনিবহন অছি ক্ষদা কাফিয়ামে এক্ক আখবক প্রযোগ একসঁ রেঁসী রেঁব কএন গেন অছি । জেনা ভাগ একক গজল 9,20,36,42 আ ভাগ দূ কেব গজল 10 মে ।

মতনা, বদীফ, কাফিয়াক রাঁদ গজল ব্যাকবণক একটা ক্ষখ অংগ অছি মকতা । মকতা, অর্থাত গজলক অন্তিম শৈব জাহিমে শাগব অপন নাম বা উঁপ নামক প্রযোগ কেনে হোথি । এহি সংগ্রহক কোনো গজলমে মকতাক প্রযোগ নহি কএন গেন অছি ।

आर्ब आरी गजलक रहबपब । तँ जेना स्वयं शागब स्वीकाब केने छथि जे भाग 1 केब 61 टा गजलमे ओ सबल रार्णिक रहबक प्रयोग केने छथि । आ जेकब निरहि ओ रहते नीकसँ केने छथि । आर्ब भाग दू जाहिमे स्कल 20 टा गजल अछि, कोनो निर्धाबित अबरी रहबक प्रयोग तँ नहि कएल गेल अछि, माँ एहि गप्पक धियान जरूब बाखल गेल अछि जे सबँ पाँतिमे समान मात्रा क्रम बहेए । अर्थात समान मात्रा क्रमक प्रयोग कबैक सफल प्रयास केएने छथि । किछु ठाम छोबि दी तँ । सबँसँ पहिने तँ चन्द्रबिन्दूकेँ जगह बिन्दूक (अनुस्वाब) प्रयोग कएल गेल अछि । ओ शागद टाशपिंग गलती हुए स्कदा एहि कावणे रहतो जगह मात्रा क्रम बिगैड़ गेल अछि । दोसब जतअ जतअ संयुक्ताक्षबक प्रयोग कएल गेल अछि ओतअ ओतअ मात्रा क्रम केब गलती भ गेल अछि ।

जेना गजल संख्या 5 केब अन्तिम शेबक प्रथम पाँति–

"मोन केब प्रश्न अछि कते"

21 21 21 – 2 12 (शागब द्वाबा मानल)

21 22 21 – 2 12 (रास्तविक)

एकटा आओब उँदाहबण गजल 11 केब तेसब शेब देखल जेए–

"देशी हमब अछि प्राण भागजी"

21 12 – 2 21– 212 (शागब द्वाबा मानल)

21 12– 1 2 21 – 212 (रास्तविक)

এহনে তবহক দোখ গজন 12 কেঁ দোসব শৈবমে আ 18 ম' গজনকেঁ দোসব শৈবমে অছি ।

ভাষা আ ভার পক্ষ ; ভাষাপব জর্বদস্ত পকড় নেনে সম্পূর্ণ সংগ্রহমে ভাষাক একৰূপতাক দর্শন হোগত অছি । সংগ-সংগ নর বচনাকাব সভ নেন সিখর্াক নেন নীক প্লেটফার্ম থিক খনিনজীক ও গজন সংগ্রহ। খনিনজী রিনা কোনো রৈসাহন শর্দক প্রযোগ কেনে এতেক সবন ব্যর্হাবিক মৈথিনীক শর্দ সর্কেঁ গূঁথি কএ একতা নর শ্বৰূখাত কেনে ছথি । সমান্যসঁ সমান্য নোক, এক-একটা গজনক এক-একটা শৈবক আনন্দ ওহি ছন অর্থাত পঠ়ৈত রা স্বনৈত মাতব ন' সকৈত অছি ।

ভাষা শিল্পক গল্প কবী তঁ এক-একটা ছোট-ছোট শৈবমে এতেক রৈশী গল্প ন্বকেএন অছি জে স্বনি আ সোচি কএ মনক ভিতব খ়ুশিক নার্া ফুটৈ নগৈ ছৈক । একটা উঁদাহবণ এহি সংগ্রহক পহিন গজনক একটা শৈব-

"দ্গ ঠোব থিক অথরা তিনকোব কেব তড়্আ

হোগএ তঁ নাজ নেকিন চিখর্াক মোন হোগএ"

মিথিনাক ভোজনক পাক-কনাক শ্রেষ্ঠতাক প্রতিক তিনকোবক তড়্আ। জেকব স্বাদ, ক্ষড়কূড় নোগক জরার নৈ, স্বনিতে মাতব ক্ষঁহমে পানি এনাগ স্বভারিক । স্বাদিষ্ঠ, পাতব, কড়কড় তিনকোবক ত্তননা পাতব ঠোবসঁ । জর্বদস্ত উঁপমেয আ উঁপমানক প্রযোগ । ওকব র্াদো, নাজ হোগতো চিখর্াক মোন । এহেন এহেন সবন র পাবম্পবিক শর্দ চযন হিনক গজন কৌশনমে চাবি চান নগা বহন অছি ।

সম সামযিক মিথিনা মৈথিনীক সমাজমে জতেক কোনো সমস্যা রা রাদ রিরাদ খছি সভপব খপন কনম চনৰৈত স্বন্দব-স্বন্দব শৈবক দ্বাবা খনিনজী নোকক খা সমাজক ধিযান ওহি দিস দিযাৰৈমে সফন ভেন ছথি । সমাজক খৱ্যরস্থাকেঁ দেখ সংঘর্ষ খা ছিনৰাক গপ্প একক সংগে কোনা, দেখূ এহি শৈবমে-

"খাজাদীক নেন এখনহুঁ সংঘর্ষ খছি জৰুবী

ব্যর্থ গেন সভ মাঁগৰ ছিনৰাক মোন হোগএ"

সংগ্রহক নামে খন্বৰুপে এহি "গজন গংগা"মে খনিনজী সভ কিছু সমেটৈনে একবা স্বন্দব ৰুপ দেৰৈমে সফন ভেন ছথি ।

<u>ডা. খজীত মিশ্র</u>

মৈথিন খণ্ডনা : 'তোবা খংগনামে'

"স্বস্নবং সবস চৈর সবাগং মধ্বাক্ষবম্।

সানকাবং প্রমাণং র ষডরিধনক্ষণম্। ।"

খমবকোশিমে গীতক ছও গোষ্ঠ উণ্ঠ নক্ষণ উদ্ধৃত কএন গেন খছি, জকবহি মূন মানি রিভিন্ন রিচাবক – খানোচক নোকনি গীত রিধাকেঁ ছান–পগহামে বাঁন্হন কবৈত খএনাহ খছি। যদ্যপি গীত রিধা সম্বন্ধী উল্লেখ সামরেদমে সর্রপ্রথম দৃষ্টিগোচব হোগছ। পছাতি এক স্পষ্ঠ খরধাবণা খমবকোশি এরং নাষ্ট্যশাস্ত্রমে কএন গেন। রিভিন্ন সময়মে রিভিন্ন রিচাবক দ্বাবা এহি সন্দর্ভমে খাএন রিচাবমে ভিন্নতা দৃষ্টিগোচব ভএ সকৈত খছি, যদা ওহি বীচ জাহি এক তত্বপব সভ গোষ্ঠএ এক মত দেখরামে খরৈত ছথি ও থিক গীতক সম্বন্ধ গেযতাসঁ খছি, গীত কার্য্য এক স্বতন্ত্র রিধা থিক, জে কার্য্য খা সঙীতক স্বন্দব–সংযোগসঁ উপেন্ন হোগছ।

এহি গীত রিধাক প্রধান তত্বক প্রতিপাদন এহি প্রকাবেঁ কএন জাএ সকৈত খছি–

· সংগীতামেকতা

· কল্পনাক প্রভারকেব সৌন্দর্যপূর্ণ ও কনাপূর্ণ চিত্রণ

· বাগামেকতা

· খন্তর্দর্শন খা খামেনিষ্ঠা, জনিক খাধাব থিক স্বখ–দ্খ, বাগ, দ্বেষ, খাশা–নিবাশা

- लयात्मक अनुभूति, आओर
- समाहित प्रभाव।

ऊँ उपर्युक्त तत्वक माध्यमे कोनो गीत विधाक पोथीक मूल्यांकन कएल जाए तँ ओएह होएत ओहि पोथीक उचित मूल्यांकन। आग हमहु एकरहि आधार बनाए आदरणीय श्री जगदीश चन्द्र ठाकुर 'अनिल'क गीत विधाक पोथी 'लोरा अंगनामे' पर किछु विचार करबाक प्रयास कए रहल छी। रमणीयताक कारणेँ संगीत जीवनक अभिन्न अंग थिक आओर थिक हृदयक भाषा आ मनक प्रकाश। गीत प्रथमत: आ अन्तत: अपन स्रष्टाक मानस-स्फुर्ट थिक, हुनक व्यक्तित्वक दर्शन थिक। रागात्मक अनुभूति जखन आवेशक क्षणमे बहराँ उमड़ि कोनो मधुर संगीतक माध्यममे व्यक्त होएबाक लेल प्रस्तुत होइत अछि, तखन मधुर लयमे कविक आंतरिक सहजानुभूति अपन रूप धारण करए लगैछ आ कवि स्वत: प्रेरित भए अपन भावनाक अनुरूप शब्दाभिव्यक्ति कए लैंगैत छथि। ठीके, 'लोरा अंगनामे'मे संगृहीत प्रत्येक पद कविक आंतरिक सहजानुभूतिक स्पष्ट दर्शन करबैत अछि। एको पाग सन्देह नहि जे गीतकार विन्न प्रयासहिँ अन्तर्मनसँ आएल अभिव्यक्तिकेँ रूप धारण करौननि अछि। उदाहरण देखबासँ पूर्व दर्शनीय-पठनीय अछि गीतकारक पोथीमध्य उद्धृत हुनक अभिव्यक्ति-

ने कवि छी हम ने गीतकार

ने आलोचक ने लेखक छी

मानी त मानू अपनहि सन

माँ मैथिलीक पद-सेवक छी।

एहि उपर्युक्त पदमे नहि तँ कोनो अकृत्रिमता अछि आ नहि अछि प्रगल्भ विचार, ई तँ थिक अन्तर्मनक एकटा स्वरमात्र। आ तेँ ने कहल जाइत छैक जे अन्तर्मनसँ निकलल शब्दमे, विचारमे कोनो लाग-लपेट नहि होइत छैक, कोनो राग-द्वेष नहि होइत छैक, आ ने होइत छैक कोनो लिप्सा। तेँ गीतकार अपनाकेँ मात्र मैथिलीक सेवक घोषित कएने छथि, नहि कि ओकर नियंता। एहि प्रकारेँ उपर्युक्त पोथीक अन्तस्थल देखलासँ अबैत अछि जे गीतकार मात्र ओहि विचारकेँ व्यक्त कएलनि जे अन्तर्मनसँ निकलल छलि आ सेहो कोन रूपमे? तँ, लोक-जीवनक संग रचि ैत सम्पृक्तिक रूपमे, गीतक स्वरूपपर राजनीतिक चेतनाक प्रभावक रूपमे, चोखगर यथार्थ बोधक स्वरमे, गहन निराशामे मानवीय संवेदक रूपमे गीत परिकल्पनाक माध्यमे। ओहुना देखल जाइत छैक जे कोनो गम्भीरसँ गम्भीर विषय जँ मधुमे बोरि व्यक्त होइछ तँ ओ अपन प्रभाव तँ देखबैते अछि, सदा प्रारम्भिक किछु क्षणमे निश्चये अपूर्व आनन्द अबैत छैक। ठीक, तहिना गीतकार 'अविन' बाबू गम्भीरो विषयकेँ एहन-ने लय-तानमे बान्हि कए व्यक्त कएलनि जे श्रोतापर ओकर प्रारम्भिक प्रभाव अत्यन्त रमनगर होइत छलि, सदा बादमे ओ अपन प्रभाव सेहो खूब देखबैत अछि। द्रष्टव्य थिक किछु ओहने पाँती-

"छथि उदासे बहिन मैथिली

आग जागृतिक भोरमे

स्नेह ने पारि वहनि रैचारी

अपनो मागक कोरमे

देखि मलिन आकृति निज जनकक

दूरैल सदिखन नोरमे

हो पौरुषी तँ एहि फन्दासँ मिथिलाकेँ स्वछन्द करू

चाही जँ उत्थान मैथिलीक, तिलक प्रथाकेँ बन्द करू।"

के एहन कठोर हृदय होएत जे एहि पदकेँ सुनि-पढ़ि अपन माथ हृदयपर नहि लए जाएत? के एहन विचारहीन होएत जे एहि पदकेँ सुनि-पढ़ि किछुओ कालक हेतु एहि उचित बाटपर चलबाक दिशामे नहि सोचत? बस, साहित्यक तँ एतेक काज थिकैक जे पाठककेँ उचित बाट धराबए, ओहि दिशामे सोचबाक हेतु बाध्य करए। एहि दिशामे उपर्युक्त पोथी पूर्ण रूपेण सफलता प्राप्त कएनक अछि।

गीत तँ ओ थिक जे एक कण्ठसँ दोसर कण्ठ होइत जगतभरि पसरि जाए। मिथिलाक प्राय: केओ एहन व्यक्ति नहि होएताह जे एहि गीत-संग्रहक कोनो-ने-कोनो गीतक किछु पाँती कखनो-कतहु सुनाए नहि पारैथि। किछु गीत तँ मैथिलीक प्रत्येक मञ्चपर अदौसँ अपन स्थान छेकि चुकल अछि। देखल जाए किछु ओहने पाँती-

"हम लुटि गेलौं, धरतीक शृंगार देखि क'

नव कलष नव मज्जर आ पात देखि क'

बुझि पड़ैछ आबि गेल नव दुनियाँ जेना

आग धवतीयो नगैछ नर कनियाँ जेना।”

आ

“मोन होइए अहाँकें देखिते रही,

 किछु बाँजी अहाँ हम स्वनिते रही।

आग आयन मिलन केब

मधुब यामिनी

बनि बैसलौं अहाँ

मानिनी–कामिनी।” आदि

एतारता, कहल जाए सकैत अछि जे ‘तोबा आँगनमे’ एकटा एहन गीत संग्रह भए पैंतीस–चालीस बर्ष पूर्व मैथिली साहित्यिक संसाबमध्य पएब बोपने छल, जे शीघ्रहि अपन प्रभाब मिथिलामध्य पसाबि बहु प्रशंसित भेल। एक दिस जतए ओ अपन ब्यङ्ग्यक माध्यमे समाजकेँ शिक्षित कबबाक प्रयास कएलक ओतहि दोसब दिस अपन लोक–बिचाबसँ समाजकेँ जागृति। एतबे नहि, एहि संग्रहक एकटा अपूर्व बिलक्षणता ओ अछि जे एहिमे ब्यबद्धत बिचाब गहन निबाशामे मानबीय संबन बनि ठाढ़ भए जाइछ। जएह तँ थिकैक साहित्यक कार्य, जएह तँ थिकैक साहित्य प्रभाब। एहि सभमे ‘तोबा अंगनामे’ मैथिलक प्रत्येक अङनामे ठाढ़ भए एहन–ने बिचाब, एहन–ने प्रभाब पसाबलक जे चहु दिस एकब स्वब कर्णगोचब होअए लगलैक, चहु दिस एकब जान पसबए लगलैक।

হঁ, জখন চন্দ্রমামে সেহো কবিত্ত্বা দাগ ছনি তখন ওা তঁ মাত্র একটা পোথীমাত্র থিক। এহিমে ব্যবহৃত কিছু শব্দ ত্তপন মূন রূপসঁ মেন নহি বখৈত ত্তছি। একব পাছাঁ কাবণ কোন? একব জিজ্ঞাসা রঁননে বহন ত্তছি, হ্মদা ওহি কিছু শব্দকেঁ দেখি ত্তপনহুঁ সভসঁ রিচাব প্রাপ্ত ভএ সকৈত ত্তছি। দ্রষ্ঠব্য থিক কিছু ওহনে শব্দ- দেষ, ষংকব, স্বভাশো, রিষ্ণ, ত্তাষা, ষ্যামন, সৃশ্ষ্টি ত্তাদি। এতএ ধ্যাতব্য ত্তছি জে ছন্দ-তান ত্তাদিক জ্ঞান নহি বহরাঁক কাবণেঁ ভএ সকৈছ জে উঁক্ত রিষয হমব মাথক উঁপবে দনেঁ চন গেন হো। ওনা গহো স্বনন ত্তছি জে করি নোকনিকেঁ রিভিন্ন ক্রমমে শব্দকেঁ তোড়রাঁক-জোড়রাঁক সামর্থ্য প্রদান কএন গেন ছনি, তেঁ ভএ সকৈছ জে এহি শব্দ সভক পাছাঁ ওএহ কাবণ হো। হ্মদা, এহিমে কোনো ভাঙষ্ট নহি জে 'ত্তনিন' রাঁবূ ত্তপন পোথী 'তোবা ত্তংগনামে'ক মাধ্যমে এহন-নে ত্তনিন রঁমৌননি জে ওকব রিড়ড় ামে সম্পূর্ণ মৈথিনী গীত রিধাক ত্তাঙন সজ্জিত-চমকৃত ভএ উঁঠন ত্তছি।

<u>আশীষ অনচিন্হাব</u>

<u>ধাবক "অগ" পাব</u>

সীমান জে শর্ঙ্ক থিক তকব মতনৰ্ম হোগ ছৈ এখন বেখা জাহিসঁ অপন–আনক ৰোঁধ হো। ঐ সীমানক নাম রস্তু ৰঁদনিতে ৰঁদনি জাগত ছৈ। জেনা খেতক সীমানকেঁ আবি তঁ গাছী কেব সীমান হথো ভেন। তেনাহিতে ঘব–ঘড়ু াবীক সীমান ঠৌঠ–ফবকী ভেন। ঠৈনক সীমান "ঐ ঠৈন–ওগ ঠৈন" হোগত অছি। তেনাহিতে নদী–ধাব–পোখবি নেন সেহো " ঐ পাব– ওগ পাব" কেব প্রযোগ কএন জাগত ছৈ। জখন কিযো কহৈ ছৈ জে "ধাবক ওগ পাব" তঁ একব অর্থ কহনিহাবক উঁল্টা ৰঁনা দিশাকেঁ নেন জাগ ছৈ। মানি নিঅ কিযো পছৰাঁবি পাবমে ঠু াঠ ভ২ ক২ কহৈ জে "ধাবক ওগ পাব" তঁ একব মতনৰ্ম জে কহনিহাব "ধাবক" প্বৰাঁবি পাব ৰঁনা দিস গশাবা ক২ বহন ছথি। আৰ্ম চনী অসন উঁদ্মশ্যপব। মানি নিঅ জে হম কহনহুঁ– জে "ধাবক ওগ পাব" নীক নোক সভ ছথি তঁ একব মতনৰ্ম মাত্র এতরেঁ নৈ বহৈ ছৈ জে "ধাবক ওগ পাব" নীক নোক সভ ছথি, একব মতনৰ্ম গুহো হোগ ছৈ জে "ধাবক" ঐ পাব খবাপ নোক সভ ছথি। তেনাহিতে মানি নিঅ জে হম কহনহুঁ– জে "ধাবক ওগ পাব" খবাপ নোক সভ ছথি তঁ একব মতনৰ্ম মাত্র এতরেঁ নৈ বহৈ ছৈ জে "ধাবক ওগ পাব" খবাপ নোক সভ ছথি, একব মতনৰ্ম গুহো হোগ ছৈ জে "ধাবক" ঐ পাব নীক নোক সভ ছথি।

एकटा आर रोचक प्रसंग बूझि लिअ जे ई सीमान मात्र लोकेँ लेल नै छै बल्कि लोक, प्रकृति आ आन वस्तुसँ सेहो छै। मने ओग पाबक जमीन उँपजाउ छै मने ऐ पाबक जमीन उँस्सर छै। आलोचकक काज मात्र गदगदी आलोचना करब या पूरा किताबक सारांश प्रस्तुत करब नै छै। आलोचकक काज तँ सैद्धांतिक पक्षक सही विवेचनाक संगे ईहो छै जे रचनामे जे किछु अघटित रहि गेल छै तकरा पाठकक सोंझा आनि ओकर रस-स्वादकेँ आर बेसी नीक करब। आबे कने विस्तारमे चली--- मानि लिअ एकटा कवि एनाहि आ लिखलाहि जे "धाबक ओग पाब" तँ एकर की मतलब हेतै। एकर मतलब ई छै जे कवि "ओग" पाबक संगे-संग समानांतर रूपें "अग" पाबक सेहो वर्णन कऽ रहल छथि। किछु उँदाहरण देखू—

"हम बिसरि जाए चाहलहुँ

अपन देखल सपना............

मुदा बिसरि ने सकलहुँ"

कवि धाबक "ओग" पाब लेल ई प्रयुक्त केने छथि मुदा ई कहै सऽ जे धाबक "अग" पाब ओ देखल सपना बिसरिए नै गेला बल्कि ऐ दुनियाँसँ ओसपने बिना गेलै। 1947 केर बाद भारत दू बेर आजादीक सपना देखलक। पहिल बेर जयप्रकाशजीक संगे आ दोसर बेर अन्ना हजारेक संग मुदा आश्चर्य जे ओ सपना अजादीक नै रहै सीठ ा बनेबाक लेल रहै। पहिल बेरमे लालू-नितीश-रामविलास तँ दोसर बेरमे अरविंद केजरीवाल।

"জঠবাননক দর্দসঁ

খাহত ভেন হম

থ্স্স দহ রৈসি জাগত ছী"

করি ধাবক "ওগ" পাব নেন কহৈ ছথি হ্মদা ধাবক "খগ" পাব রিজনেস সম্রাট খনিন খঁরাঁনীক রেষ্টৌ থ্ন-থ্ন, মোষ্টৌপাসঁ গ্রসিত ভহ থ্স্সসঁ রৈসি জাগত খছি। "ওগ" পাব নোক ভুখনে মরৈ ছৈ তঁ "খগ" পাব রেঁসী খা কহ।

"খরে রে রে ঙা কী

রঁহ্ত বাস মূঁহ তঁ

চিন্হারে জকাঁ নগৈত খছি..........

ভেন বহয পবিচয"

করি ধাবক "ওগ" পাব নেন ঙা কহনে ছথি হ্মদা ধাবক "খগ" পাব তঁ ভাএ-ভাএমে ঝগড়া ছৈ। রুঁঠা বীমে রেষ্টৌ খনচিন্হাব রঁনি জাগ ছৈ তঁ জরানীমে নোক পাগ কমা নেন খপনে পবিরাবসঁ খনচিন্হাব রঁনি জাগত খছি।

ক্যা হমব উঁপস্থিতিক

মান্যতা নহি দৈত খছি

সম্ভহঁক মৌন স্বীকৃতি

ও ধাবক "ওগ" পাবক কথা অছি ক্ষদা ধাবক "অগ" পাব তঁ সভ এক-দোসবকেঁ মান্যতা দৈত অছি। তোঁ মহান তঁ তোঁ মহান। রিনা এককেঁ মান্যতা দেনে অগ পাবমে দোসবক মান্যতা ভৈএ নে সকৈএ। তঁএ "অগ" পাব সভ এক দোসবকেঁ মান্যতা দৈত অছি। আগসঁ কবীব 5 বর্খ পহিনে হম মৈথিনীক মহান ব্যংগকাব রূপকাংত ঠাকুবজীক আনোচনা "অন্হাব পব গজোতক কহিঔ রিজয নহি " শীর্ষকসঁ কেনে বহী তকব ও অংশ দেখূ--

"আনোচনাক স্তব পব মৈথিনী ব্যংগ মে রূপকাংত ঠাকুব একটা রিসবন নাম থিক। একব প্বঠি 2003 মে সাহিত্য অকাদেমী দ্বাবা প্রকাশিত পোথী "মৈথিনী কথাক রিকাস" মে প্রা. রিদ্যাপতি ঝা দ্বাবা নিখিত নেখ "মৈথিনী কথা সাহিত্য মে হাস্য-ব্যংগ" পঢ়ি হোগত অছি। প্রা.ঝা পৃষ্ঠ 168 পব 1963 সঁ 1967ক মধ্য প্রকাশিত হাস্য-ব্যংগক ব্যাবা দৈত রূপকাংত ঠাকুবক মাত্র 6 গোটি কথাক চর্চ কএনথি অছি (কিছু আনোচক মাত্র গএহ নীখি কাত ভএ গেনাহ জে রূপকাংত ঠাকুব সেহো নীক ব্যংগ নিখৈত ছথি) । এহি কে অতিবিক্ত নে 1963 সঁ পহিনেক মে হুনক ব্যাবা মে হুনক নাম ছন্হি নে 1967ক পছাতি। অর্থাত রূপকাংত ঠাকুব মাত্র 6 গোটি হাস্য-ব্যংগক বচনা কএ সকনাহ। জখন কী রাস্তরিকতা অছি জে রূপকাংত ঠাকুব 1930 মে জন্ম-গ্রহণ কএ 1960ক নগীচ বচনাবত ভেনাহ এরং 1972 মে মৃত্যু কে প্রাপ্ত ভেনাহ। ফন মিনা কএ ঠাকুবজী মাত্র বাবহ বর্খ মে অনেক অসংকনিত কথা

एवं लेख के छोड़ि हुनक पाँच गोटे पोथी प्रकाशित छन्हि--

1) मोमक नाक (व्यंग संग्रह)

2) धूकन केवा (व्यंग संग्रह)

3) नगाम (नाटेक)

4) रचन रैञ्जर (नाटेक)

5) नहला पव दहला (उपन्यास)। मात्र रॉवह रॅर्थ मे एतेक बचना आ उल्लेख मात्र 6 गोटे कथाक।

आर्व अहाँ सभ के थोड़ केथोड़ शीर्षकक अर्थ नागए नागन हएत। क्षदा अहाँ सभ घरॅबाउ जुनि । ओ शीर्षक ठाकुवेजीक बचना सँ नेन गेन अछि। मने कपकांत ठाकुवजी अपन भविष्यक बाँत नीखि गेन छनाह। "

तहिना "धाव ओग पाव" केव करि सेहो नीखिए देने छथि-

"क्या हमव उपस्थितिक

मान्यता नहि दैत अछि"

एकवा मात्र संयोग नै मानन जा सकैए जे आनोचनामे मात्र ओहने नेखक स्थान पबैत छथि जे नाना प्रकावक तिड़कम भिड़बैत छथि।

"-----आम जाह्नन नतामसँ भवन

गाछी बिबछी छै

ৰাঁড়ী ঝাড়ী ছৈ

ফূন-ফ্নরাবী ছৈ

মংদিব-মস্জিদ ছৈ..."

ঙা ধাবক "ওগ" পাব ছৈ হ্মদা "খগ" পাবমে তঁ ভাগনপ্বব, গোধবা, হ্মজহফবনগব খা দাদবী সভ ছৈ। উঁপবকা পাঁতিসভ "ওগ" পাবসঁ ৰেঁসী "খগ" পাবক ৰাঁত খছি।

"-- গাঁধী স্বভাষ ভগত সিংহক খিস্সা"

নগৈএ ধাবক "ওগ" পাবমে ঙা খিস্সা সভ মোনসঁ সূনন জাগত হেতৈ। ধাবক "খগ" পাব তঁ খাৰঁ নাথূবাম গোডসে শহীদক দর্জা পারি গেন। ওকব মূর্তি খাৰঁ গাঁধীক ৰবাৰঁবমে নাগি গেনৈ।

নে তঁ হম ঐ জীরনমে ধাবক "ওগ" পাব জা সকৈ ছী খা নে হম ধাবক "খগ" পাবক পূবা ৰ্যাখ্যান কহি সকৈ ছী। ভহ সকৈএ জে ধাবক "ওগ" পাব দেখাৰঁএ নেন জগদীশ চংদ্র ঠাকুব খনিনজীক ৰঁদনা খাকব কিযো খারি জাথি খা ধাবক "খগ" পাবক পূবা ৰ্যাখ্যান কহৰাঁ নেন হমবা ৰঁদনা কিযো খাব খারি জাথি হ্মদা এতেক তঁ সহ জে ধাবক "ওগ" পাবক হান-চান ৰুঁঝনাসঁ ধাবক "খগ" পাবক হান-চান সেহো ৰুঁঝা জাএত।

ঙা সাহিত্য কেব ৰঁড়কা গুণ ছৈ জে ও খপনা সমযসঁ খাগূ হ্খএ হ্মদা........................

জে বচনা পঢ়নাপব খাগ্বওকেঁ বুঝাএ খা পাছওকেঁ তখন ওকবা কী কহবেঁ। "ধাবক ওগ পাব" নামক বচনা খাপনা সমযসঁ বহ্ত খাগূ সময কেব করিতা খছি ঝদা ওকব খাবৃত খা পাঠক কবৈত কান ওা বহ্ত নীক জকাঁ ফড়া ছ হএত জে ও খপনা সমযসঁ পাছওকেঁ বচনা খছি। জখন খহাঁ বমাযণ কী মহাভাবত পঢ়বেঁ তঁ ওা বেঁসী স্পষ্ঠ হএত জে ওা দূনূ গ্রংথ খাগূ খা পাছূ দূনূ সমযক বচনা ছৈ। ওা দূনূ গ্রংথক জে দৃষ্ঠি খা রিজন ছৈ সে খাগূ সময কেব ছৈ ঝদা পাঠ ও খাবৃতি পাছূ সমযক। হম এতএ ওা নৈ কহএ চাহি ছী জে জগদীশ চংদ্র ঠাকুব খনিন জীক দীর্ঘ করিতা সংগ্রহ "ধাবক ওগ পাব" বমাযণ কী মহাভাবতে জকাঁ খছি ঝদা এতেক তঁ সহ জে ওা দীর্ঘ করিতা মৈথিলী সাহিহ কেব 90 প্রতিশত করিতাসঁ নীক খা প্রভাবী খছি।

পদ্মা নদীক গবীবঁ ব্রাম্হণ

এগো নদী বহি জকব নাম পদ্মা বহি। ওগ নদীক কছেবমে একটা গবীবঁ ব্রাম্হণক নিরাস বহি। ব্রাম্হণ গবীবঁ বহথি ঝদা রিদ্যারান সেহো। ঝদা রিদ্যারান বহনে কী ? খা জখনহম ওা খিস্সা খহাঁকেঁ স্বনবঁহ নেন বৈঁসন ছী তখন হমবা খপনে একটা সিনেমাক খিস্সা মোন পড়া গেন। খামিব খান খভিনীত ফিল্ম ছৈ "থ্রী গডিযট" ওনা ওা মূনতঃ চেতনভগত কেব খিস্সা ছৈ। খএব ওগ ফিল্ম কেব নাযক খপন মানিকক

रेंप्टोक नामपव पठ़ै छै मने रिप्या नायक केव हिस्सामे आ डिग्री मानिकक रेंप्टोक हिस्सामे।

हँ, त कहै छनहुँ जे पद्मा नदीक कछेवमे एकटा गवीव ब्राम्हण छनाह जिनका अपने नहि आनो भाषाक वचना अपन भाषामे अनुवाद कवबाक सौख-सेहंता वहनि आ समयपावि कवबो कवथि। नोक कहै छै वहुभाषी भेनाग वहुत नीक छै। नोकक मोतावेक जे जते भाषा सीखि सकै तते नीक मुदा हमव व्यक्तिगत अनुभव अछि (ओ अनुभव हमवा मात्र दस सानमे पूवा उँत्तव आ उँत्तव-पूर्व भावतमे वहबाक दौवान भेन) जे वहुभाषी भेनाग प्रवासी नोकक नक्षण छै। से चाहे ओ ओ कोनो वाज्यक किएक ने होो। मिना निथ हमव अनुभव गनत नै हएत। फेव हमवा एकटा आव सिनेमा मोन पड़ि गेन जाह सिनेमा नै वन्कि कतेको स्वपवहिटे सिनेमाक कथा देखए वना आ वाजेशे खन्नाकेँ स्वपव स्टाव वनबए वना गुनशेन नंदाक एकटा उँपन्यास "घाटे का पथेव" मोन पड़ि गेन। ऐ उँपन्यासमे नायक-नायिकाक जान वचबै छै। वदनामे नायिकाक वाप ओकवा अपन विजनेसक साझीदाव वनबै छै मुदा नायक केव मोनमे नायिका छै मुदा नायिका ओकवा पसंद नै कवै छै। वादमे ओ पसंद-नापसंद अपन चवम अवस्थामे पँहुचि जाग छै। नायक द्वावा जखन विजनेसक सभ भेद खुजबाक डव होग छै तखन नायिका नायकसँ वियाह तँ कए नै छै मुदा दूनू मतभेद पहिने जकाँ वहै छै। दूनूक मिननसँ एकटा वेटा जन्मै छै जे वादमे जा कए अपन वापकेँ मावि दै छै।

আৱ আহাँ সৱ অকচ্চ ভৎ গেল হএৱ। কহাँ ওা সাহিত্য কেব লেখ আ কহাँ ওা সড়ন ফিল্ম সভ। ওলাহিতো আহাँ সৱ সোৱব লোক চ্চী তঁ চলূ হম ফিল্মক ৰাত ৰাদমে কবৱ।

2009মে ওগ গবীৱ ব্ৰাম্হণক কোথিসঁ একটা অনুবাদ জন্ম লেলকৈ জকব নাম চ্চৈ " পদ্মা নদীক মাঁঝী"। জখন মাএ-ৰাপ গবীৱ তখন কোনো ৰচা লেল কিযো সোহব কী ৰধৈযা নৈ গাৱৈ চ্চৈ। হঁ ৱৈব-ৱৈবপব চ্চঠিহাবক ভোজ নৈ ভেটৈনৈ সে চর্চা জৰুব কবৈ চ্চৈ। ওনা কহী কহীসঁ নিচ্চাওঁব ৰূপী প্ৰবস্কাব সেহো চ্চৈ ঝদা জখন ৰচ গবীৱক চ্চৈ তখন খোজ কি প্ৰভাবী কাহঁসঁ ? সবকাব ৰহাদুব তীন সানক উঁমেব ধবিক ৰচা সভ লেল প্ৰযাস কবৈ চ্চৈ ঝদা সে তঁ অচ্চুঁ কে ৰূঝন হএত নে জে দনানক ৰচা গবীৱৈ কেব দানা আ কৎ নমহব হোগ চ্চৈ।

তঁ দেখূ তীন সানক আন কিচ্চ ৰচাক নিস্ঠ জিনকা সবকাব ৰহাদুব প্ৰবস্কাব দেলখিন--

2009- ভানচন্দ্ৰ ঝা (ৰীচ্চন ৱৈবাযন মবাঠী একাঁকী- সম্পাদক স্বধা জোশী আ বলোকব মতকবী, মবাঠী)

2010- ড॰ॉ. নিত্যানন্দ নান দাস ("গগ্নাগটৈড মাগণ্ড্স" - মৈথিলীমে "প্ৰজ্বনিত প্ৰক্তা"- ড॰ॉ.এ.পী.জে. কনাম, অংগ্ৰেজী)

2011- শ্ৰী খুশীনান ঝা (উঁপবরাস কথাত্ৰযী, বঘুৰীব চৌধবীক গুজবাতী উঁপন্যাস)

2012- শ্রী মহেন্দ্র নাবাযণ বাম ("কার্মেনীন" কোঁকণী উঁপন্যাস শ্রী দামোদব মারজো)

জঁ 2009 আ 2010 রঁনা রঁচা কে দেখরৈঁ তঁ রর্তমান সময নেন ভনে সংতুষ্ঠি নাগএ ন্ধদা 2011 আ 2012 দেখিতে অহাঁ অপন মাথা ফোড়ি নেরঁ সে হমবা রিশ্বাস অছি। 2009আ 2010 দূনূ অনুরাদ মূন গ্রংথসঁ ভেন অছি ন্ধদা 2011 আ 2012 ? ? ? ? ?

2011 আ 2012 কেব রঁচাসঁ গবীরঁ "পদ্মা নদীক মাঁঝী" কেব ত্তননা কবী তঁ পদ্মা নদীক মাঁঝী রঁহ্ত রঁনিগ্ন অছি ন্ধদা পহিনেহেঁ কহি দেনে ছী জে দনানক রঁচা গবীরঁকরঁচাক খোবাকী খা কঽ জীরৈঁ ছৈ সে এদ্রূ ঠাম ছৈ।

আরঁ প্রশ্ন উঁঠৈ ছৈ জে ঐ পদ্মা নদীক মাঁঝী কে প্ববস্কাব কিএক নে ভেটৈন তঁ তণ নেন অনুরাদ প্ববস্কাবক শ্বরুসঁ 2012 ধবিক নিস্ঠ দেরঁএ পড়ত আ সে হম পবিশিগ্ঠমে দেরঁ। ওহি ঠামসঁ দেখনাপব পতা চনত জে নগভগ 70 প্রতিশত ওহনকেঁ প্ববস্কাব ভেটৈন ছৈ জকব অনুরাদ কর্তা মূন ভাষা জনিতে নৈ ছথি উঁপবে দেখূ নে 2011মে খ্শী নান ন্মাকেঁভেটৈননি তিনকা গ্বজবাতী নৈ আরৈঁ ছনি তেনাহিতে মহেন্দ্র নাবাযণ বামকেঁ কোঁকণী ভাষা কতেক আরৈঁ ছনি সে তঁ ভগরানে জানথি কি জূবী জানথি ন্ধদা জনতা তঁ জানিএ বহনছৈ। হম পহিনেহোঁ কহনহুঁ এখনো কহি বহন ছী ণ্ডা খ্শী নান ন্মা কি মহেন্দ্র নাবাযণ বাম সন ন্মূষ্ঠা অনুরাদক আ একবা চূনএ রঁনা দনান জূবী সভ গবীরঁক প্ববস্কাব খা কঽমহান রঁনন অছি।

আরোঁ অহাঁ সভকেঁ হিন্ম "শ্রী গডিযষ্ঠ" মোন পড়ৃন কি নৈ। রিত্মা তঁ পদ্মা নদীক গবীর ব্রাম্হণ নগ ছনি হ্মদা ওকব ডিগ্রীপব দনান সভ কর্ত্তা কেনে অছি। ভনে পদ্মা নদীক গবীর ব্রাম্হণ মূন ভাষাসঁ অনুবাদ কেনে গোথি হ্মদা সবকাব বঁহাদুব তঁ দনানক হেবামে ছথি। তঁএ "পদ্মা নদীক মাঁঝী" আ ওকবা সন-সনকেঁ প্ববস্কাব নৈ ভেষ্টনৈ আ নে ভেষ্টতে। আর কনে হেব গ্বনশেন নঁদাক উঁপন্যাসকেঁ দেখী। ওহিমে নাযক তখনে জবঁবদস্তী নাযিকা সংগ রিঁযাহ কবৈ ছৈ জখন কি নাযিকাক বাঁপক রিঁজনেসক সভ খবাপ ভেদ বুঁঝন ভঽ জাগত ছৈ। কহী প্ববস্কাবোমে এহনে তঁ নৈ ছৈ। ভঽ সকৈএ প্ববস্কাবক মহঁথক সভ খবাপ ভেদ ঙা চমচা-দনান সভ বুঁঝি জাগত হো আ ওগ ভেদকেঁ স্ববক্ষিত বখবাঁক নেন প্ববস্কাব থমা দেন জাগত হো। হমবা তঁ পহিন তর্কক অপেক্ষা গএহ রেঁসী সমীচীন বুঁঝাগত অছি। মহঁথ সভ অপন রিঁজনেস এহী তবীকাসঁ স্ববক্ষিত বখনে অছি। হ্মদা জেনা উঁপন্যাসমে রেঁষ্টৌ অপন জিদ্দী বাঁপকেঁ মাবি দৈত ছৈ তেনাহিতে ঙা দনান সভ প্ববস্কাবক মহঁথ সভকেঁ মাববেঁ কবতৈ। ধেআন দেবাঁক বাঁত ছৈ জে আন কিযো নৈ অপনে দনান সভ মাবি দেতৈ মহঁথ সভকেঁ। সে মহঁথ জীবঁঽ কী মবঽ হ্মদা ঐ বাঁতপব সঁদেহ নৈ জে অনেকো পদ্মা নদীক গবীর ব্রাম্হণ চনি জেতা অসগবেঁ।

পবিশিষ্ঠ---

সাহিত্য অকাদেমী মৈথিনী অনুবাদ প্ববস্কাব

1992- শৈনেন্দ্র মোহন ঝা (শবতচন্দ্র ব্যক্তি আ কনাকাব-স্ববোঁধচন্দ্র সেন, অংগ্রেজী)

1993– गोरिन्द झा (नेपाली साहित्यक इतिहास– कुमार प्रधान, अंग्रेजी)

1994– रामदेव झा (सगाइ– राजिन्दर सिंह बेदी, उर्दू)

1995– सुरेन्द्र झा "सुमन" (रवीन्द्र नाटकावली– रवीन्द्रनाथ टैगोर, बाँग्ला)

1996– फजलुर रहमान हासमी (अबुलकलाम आजाद– अब्दुलकवी देसनवी, उर्दू)

1997– नवीन चौधरी (माटि मंगल– शिवराम कारंत, कन्नड़)

1998– चन्द्रनाथ मिश्र "अमर" (परशुरामक बीछल बेरायल कथा– राजशेखर बसु, बाँग्ला)

1999– मुरारी मधुसूदन ठाकुर (आरोग्य निकेतन– ताराशंकर बंदोपाध्याय, बाँग्ला)

2000– डॉ. अमरेश पाठक, (तमस– भीष्म साहनी, हिन्दी)

2001– सुरेश्वर झा (अन्तरिक्षमे विस्फोट– जयन्त विष्णु नार्लीकर, मराठी)

2002– डॉ. प्रबोध नारायण सिंह (पतझड़क स्वर– कुर्तुल ऐन हैदर, उर्दू)

2003– उपेन्द दोषी (कथा कहिनी– मनोज दास, उड़िया)

2004– डॉ. प्रफुल्ल कुमार सिंह “मौन” (प्रेमचन्द की कहानी–प्रेमचन्द, हिन्दी)

2005– डॉ. योगानन्द झा (बिहारक लोककथा– पी.सी.राय चौधरी, अंग्रेजी)

2006– राजनन्द झा (कालबैसाखी– सुधांशु मजुमदार, बाँग्ला)

2007– अनन्त बिहारी लाल दास “इन्दु” (युद्ध आ योद्धा– अगम सिंह गिरि, नेपाली)

2008– ताराकान्त झा (संरचनावाद उत्तर–संरचनावाद एवं प्राच्य काव्यशास्त्र–गोपीचन्द नारंग, उर्दू)

2009– भालचन्द्र झा (बीछल बेरायल मराठी एकाँकी– सम्पादक सुधा जोशी आ रत्नाकर मतकरी, मराठी)

2010– डॉ. नित्यानन्द लाल दास ("इग्नाइटेड माइण्ड्स" – मैथिलीमे "प्रज्वलित प्रज्ञा"– डॉ.ए.पी.जे. कलाम, अंग्रेजी)

2011– श्री खुशीलाल झा (उपरवास कथात्रयी, रघुवीर चौधरीक गुजराती उपन्यास)

2012– श्री महेन्द्र नारायण राम ("कार्मेलीन" कोंकणी उपन्यास श्री दामोदर मावजो)

<u>गाम के अधिकारी तोहे बड़का भैया हो– (आलोचना)</u>

[18, November 2015कें भवनाथजी अपन फेसबुक वालपर एकटा बहस शुरू केला जे शारदा सिन्हा द्वारा

আওন সামা গীতক পাঁতি "হাথ দস পোখবি খুনা দৈহ কি চম্পা ফুন নগা দৈহ হে। " গনত খছি জকবা ঐ নিংকপব দেখন জা সকৈএhttps://www.facebook.com/bhavanath.jha/posts/1004404362949791 এহী সংদর্ভমে প্রস্তুত খছি হমব খানেখ জাহিমে ও সিদ্ধ কববাঁক প্রযাস কএন গেন খছি জে সামা গীতক রোঁন ঠীক ছৈ আ ভরনাথজীক তর্ক গনত খছি। –আশীষ অনচিন্হাব]

কিছু শর্দ্ধ এহন হোগ ছৈ জকব অর্থ ভূতকানমে তঁ কিছু হোগত ছৈ ম্দা রর্তমান কানমে রঁদনি জাগত ছৈ। ওনা রঁহ্ত রেঁব জরঁবদস্তী অপন মহত্ব দেখেবাঁক নেন সেহো রঁদনি দেন জাগত ছৈ। ভাবতমে জখন ভাষারিজ্ঞানক কাজ শুরু ভেন তঁ ওকব কর্তা–ধর্তা সংস্কৃত ভাষামে রাঁন্হন নোক সভ ছনা। জকব পবিণামস্বরূপ ভাষারিজ্ঞানক সভ অধ্যায সংস্কৃতসঁ শুরু ভেন আ সংস্কৃতেপব খমে। ও নোক সভ সংস্কৃত ছোড়ি আন ভাষাক মহত্ব নৈ স্বীকাবনথি আ তঁএ ভাবতীয ভাষারিজ্ঞান রঁহ্ত অর্থমে একাংগী খছি। কোনো কানক ভাষা শুদ্ধ নৈ হোগ ছৈ। হবেক সমযমে হবেক আন ভাষাক শর্দ্ধ ও ব্যাকবণক প্রভার এক–দোসবাপব পড়ৈত বহনৈক খছি। ম্দা হ্নকা সভ নেন মাত্র সংস্কৃতে সভ কিছু। ও সহ জে সংস্কৃত ভাবতক বাজকীয ও ধার্মিক (জনতাক নৈ) ভাষা ছন তঁএ ওকবো প্রভার আন ভাষাপব পড়নৈ ম্দা সভ ভাষা সংস্কৃতেসঁ নিকনন খছি যা সভ ভাষাক মূন সংস্কৃতে টা খছি এহন রিচাব সংকুচিত রিচাব খছি। আধুনিক কানমে জখন

নোক সভ শৰ্ব্দক মূন তাকঽ নগনা তঁ খনযাসে কিছু নোক সংস্কৃতে ৫াকেঁ মূন মানি নেননি খা দোষপূর্ণ পবিণাম নিকনৈত বহন। মাত্র শৰ্ব্দে নৈ শ্লোকক খনর্থপূর্ণ ব্যাখ্যা সেহো ভেন। দূটা উঁদাহবণ দেখূ---

এতদের রিপর্যস্তং সংস্কাব গ্বণ রর্জিতম্

রিজ্ঞেযং প্রাঙ্গতং পাঠ্যং নানা রস্থান্তবামেকম্।

(ভবত ঝনি)

মনে জে মূন শৰ্ব্দক খক্ষবকেঁ খাগূ-পাছু কএ রা সবনীঙ্গত কএ রাঁজরঁ প্রাঙ্গত পাঠ কহাগএ। ঐঠাম মূন শৰ্ব্দ কোনো ভাষাক ভএ সকৈএ ঝদা ও সভ মূন শৰ্ব্দ মনে সংস্কৃতক শৰ্ব্দ মানি নেননি। কী ভবত ঝনিক সমযমে একমাত্র সংস্কৃতে ভাষা ছন ? স্পষ্ঠ খছি জে ভবত ঝনি হবেক ভাষাক মূন শৰ্ব্দ নেন কহনে ছথি হঁ জেনা পহিনে কহনহুঁ সংস্কৃত কেঁদ্রীয ভাষা ছন তঁএ রেঁসী শৰ্ব্দক মূন ওততি হসঁ ভেষ্টত। রর্তমানমে "ডবেরঁব", "গস্কূন", "ঔড় ী-নৌড় ী" খাদি সভ রঁহ্ত প্রাঙ্গত শৰ্ব্দ ভেষ্টত ঝদা তঁএ কি ওকবা সংস্কৃতেসঁ নিকনন মানি নেরৈঁ ডবেরঁব driver শৰ্ব্দসঁ খছি, গস্কূন school শৰ্ব্দসঁ তঁ ঔড় ী-নৌড় ী ordinary শৰ্ব্দসঁ। তেনাহিতে খাব খান শৰ্ব্দ সভ খছি। ভাষামে রর্ণরিপর্য সেহো হোগত ছৈ ঝদা খাধুনিক ভাষা রৈজ্ঞানিক মাত্র খপন শ্রেষ্ঠতা সিদ্ধ কবরাঁক নেন একব প্রযোগ কবৈ ছথি। তেনাহিতে খাচার্য ভর্তৃহবি জী প্রাঙ্গতক সম্বন্ধমে কহ ছথি জে--

দৈৱীৱাক্ ব্যৱকীৰ্ণৈযম শেকতৈবভি ধাতুভিঃ

মনে জে দৈৱীৱাক্ অশেক্ত লোকক মুঁহমে আবি ভিন্ন-ভিন্ন রূপমে আবি জাগ ছৈ।

আব ঐঠাম প্রশ্ন উঠৈএ জে দৈৱীৱাক্ কী ? তঁ সভহঁক মুঁহসঁ উত্তৰ ভেঁটত সংস্কৃত কিদা ও গলত হএত কাৰণ জেনা ওগ সমযক একটা পঁডিত লেল দৈৱীৱাক্ সংস্কৃত বহল হেতৈ তেনাহিতে ওগ সমযক আন ভাষা সেহো ওকৰ বঁজনাহৰ লেল দৈৱীৱাক্ বহল হেতৈ। তখন ফেৰ সংস্কৃতে টা কিএক ?

যা গ্রাহো ভঽ সকৈ ছৈ জে ভৰত কিনি যা ভর্তৃহবি লেল মূল যা দৈৱীৱাক্ কেৰ মতলবঁ সংস্কৃতে টা বহল হো। এহন অৱস্থামে গা মানএ পড়ত জে হিনক দূনূক অৱধাৰণা সংকুচিত ছল জৈসেঁ একৌ ডেগ আগূ বর্তমান ও আধুনিক ভাষাবৈজ্ঞানিক লৈ জা সকলাহ অছি।

কিছু দিন পহিলে ভৱনাথ ঝাজী ফেসবুকপৰ একটা পোস্ট দেলা জে—

"সামাক একটা গীত গবৈত ছথি শাবদা সিন্হা- "হাথ দস পোখবি খুনা দৈহ কি চম্পা ফুল লগা দৈহ হে।" কহু তঁ, দস হাথক পোখবি কেহল হোএত ?

কিদা একৰ বৌল কেঁ ঠীক কএ লিয- হথদহ পোখবি খুনা দৈহ............। হাথী দহাএবঁলা পোখবিক কামনা থিকৈক"

একব উঁত্তবমে হম ওহীঠাম নিখনহুঁ জে—

"বীতো ভবিক জে খোপড়ী বহিতৈ। একব মতনবঁ ওা খোড়ে ছৈ জে একৈ বীতক খোপড়ী হোগ ছৈ ঐ গীতমে বহীনক আগ্রহ ছৈ জে নৈ নমহব তঁ কমসঁ কম দসে হাথ পোখবি খুনা দিঅ। সাহিত্ অভিধামে বেঁসী নৈ চনৈ ছৈ। ওনাহ্তো হথদহ নৈ হথিদহ হেবাঁক চাহী হাথীক সংদর্ভমে"

একব বাঁদ বেঁস ঘমর্থন চনন আ বহস দহ শৰ্ব্দপব ভেন জাহিমে ভবনাথজীক কহবঁ ছননি জে দহ শৰ্ব্দকেব নির্মাণ সংস্কৃতক "দ্রদ" শৰ্ব্দসঁ ভেন অছি। হুদা হমব কহবঁ ছন জে দহ শৰ্ব্দ সংস্কৃত শৰ্ব্দক নৈ আন ভাষাক শৰ্ব্দসঁ আএন অছি। বেঁস ঘমর্থন চনন আ দূনূ পক্ষ অপন-অপন খুণ্টাপব কাযম বহনা। জঁ ও পূবা বহস দেবঁ তঁ অনাবশ্যক কপে পন্না বঢ়ি জাএত। তঁএ ওগ বহসকেঁ হম ওত্তহি ছোড়ি আ আগূ চনী (মূন বহস ভবনাথজীক বানপব ছনি, ওনা কাজক নেন হমহুঁ ওকব কাঁপী-পেস্ট বখনে ছী)। ঐঠাম ওা স্পষ্ট কবী জে হম ঐঠাম দূনূ পক্ষ বাখবঁ সংস্কৃতসঁ সেহো দহ কেব সবঁধ জোড়বঁ আ বাঁহবী ভাষাসঁ সেহো হুদা হমব মূন উঁদ্দেশ্য অছি শাবদা সিন্হা জীক গাওন আ অনাম গীতকাবক গীতক বক্ষা কববঁ, ওহীক্রমমে দহ কেব বিবেচন হএত। বহ্ত সংভব জে দহ সংস্কৃতেসঁ নিকনন হো হুদা শাবদা সিন্হাজীক জৈ গীতপব ভবনাথজীকেঁ আপত্তি ছনি তাহিমে "দ্রদ" বনা দহ কেব কোনো জকবতি নৈ ছৈ। ঐঠাম ওাহো দেখবঁ জকবী জে ভবনাথজী বিনা কোনো বিবেচনাকেঁ অপন মংতব্য স্বনা দেননি জে গীতক বৌন গনত অছি আ ঝঠ ওকব

निबाकबण सेहो दऽ दै छथि जे गीतक रोंान वा हेरोंक चाही। हमब वा नै कहबॅ अछि जे लोकगीतक उंपब चर्चा नै हेरोंक चाही ह्मदा हम वा जरूब कहबॅ जे बिना तर्क ओ तथ्यकें कोनो लोकगीतक रोंानकें बॅदलबॅ ओतबॅ खबाप छै जतेक की कोनो जीबित आदमीकें जानसँ माबबॅ।

बिस्ताबमे जेबोंसँ पहिने जँ एक मिनट लेल भबनाथजीक बॉत मानि ली हथदह मने हाथी दहाए बॅला पोखबि भेलै आ हाथीक बिशालतासँ पोखबिक बिशालता बूझाएत छै तखन हमबा वाहो जनबॉक अछि जे मिथिलामे "नागदह" सेहो छै तँ की ओगमे नाग दहाएत हेतै आ ओकब बिशालाता नागे जकाँ छोट हेतै ? मिथिलामे "कमलदह" सेहो छै तखन सहज जिज्ञासा जे कमल एतेटा पोखबि नैए कऽ की हैतै ? हमबा बूझने भबनाथजी कनी बेंसिए भाबुक भऽ गेल छथि बिशालताक लेल। आबॅ चली हम अपन मूल बिबेचना दिस आ सभसँ पहिने तँ हमहुँ आने पंडित जकाँ संस्कृत दिस जाए। संस्कृतमे दहन बॅला शब्दक संबॅध ज्वाला,अग्नि आदिसँ छै। रोंाबक गर्मी सेहो दाह कहल छै। मैथिलीमे दाह संस्कृतसँ मानल जा सकैए। द्राह शब्द दहन केब बिस्ताब थिक जकब मतलबॅ छै केकबो घृणामे जबि जाएबॅ। तँए भबनाथजी द्वाबा उंपबमे देखाओल दह शबॅद दहन शब्दसँ नै भऽ सकैए काबण एक आगि तँ दोसब पानि। केकलो काल कऽ एकै शब्दक बिपबीत अर्थ सेहो भेटि जाएत छै ह्मदा से एठाम नै अछि। आबॅ संस्कृतेक दोसब शब्द "दशी" केब हाल देखी। जखन प्राकृत भाषा एकै तखन "दशी" "दह"मे बॅदलि गेलै ह्मदा अर्थ

নৈ রঁদনি সকনৈ। মতনৱঁ দশ ও দহ দূনূ সংখ্যারাচী ৰূপমে বহন। দসোদিসিযা যা দহোদিসিযা দূনূ ৰূপ ভেঽত।

ওনা ঙা বোচক জে জঁ প্রচনিত শৰ্ঙ্ক খিযা জাগত ছৈ খা তামীঞমমে দস শৰ্ঙ্ক দহ শৰ্ঙ্কমে রঁদনি গেন হেতৈ তৈযো ওকব খর্থ নৈ রঁদনরাঁক চাহী।

ভরনাথজীক রানপব খমবনাথ ঝা নামক পাঠক কহৈ ছথি জে শৰ্ঙ্ক প্রচননমে খারি খিযা জাগত ছৈ, ঠীম হমদ্ধুঁ মাননহ্ঁ ঝদা খর্থ ? খর্থ তঁ রএহ বহতৈ জে ভাগ হমবা কমসঁ কম দসে হাথক পোখবি খুনা দিখ। ঝদা সে তঁ নে ভরনাথজীকেঁ ঙা কাম্য ছনি খা নে খমবনাথ ঝাজীকেঁ । হেব সংস্কৃতক "দ্রূদ" শৰ্ঙ্কপব খারী। "দ্রূদ" মনে জনাশয, সবোরব, ধ্বনি, নাদ, কিবণ, মেঠ্ ।নামক পশ্ব খাদি একব খর্থ ভেন। ঝদা একব প্রচনন জনাশয নেন রেঁসী ভেন। কিন্তু খনগ রিশেষতা নেনে "দ্রূদ" সভ নেন খনগ নামাকবণ ভেন জেনা কপিনা দ্রূদ, প্বঁডবীক দ্রূদ,খাদি। দ্রূদিনী মনে নদী ভেন। সংস্কৃত ভাষাক রিসক্ষ প্রাগ্নতমে "হ" জকাঁ ধ্বনি দৈত ছৈ। রঁহ্ত সংভর জে দ্রূদ: কেব উঁচাবণ হ্বদহ=হদহ=দহ ভঽ গেন হো। ঝদা ঐঠাম ধেখান বখরাঁক খিক জে ভরনাথজী পাঠককেঁ এহন কোনো সূচনা নৈ দৈ ছথি। রঁস ও মানৈ ছথি জে সংস্কৃতসঁ রিকাস ভেনৈ তঁ ভেনৈ ওকব কোনো রিরেচনা নৈ কবঽ চাহি ছথি।

जेना कि हम उँपरेमे प्रश्नमे छी जे भरनाथजीक हिसाबेँ जँ हथदह मने हाथी दहाए रँना पोखरि भेलै आ हाथीक विशालतासँ पोखरिक विशालता बुझाएल छै तखन हमरा गामो जनरौंक अछि जे मिथिलामे "नागदह" सेहो छै तँ की ओहमे नाग दहाएल हेतै आ ओकर विशालता नागे जकाँ छोट हेतै ? मिथिलामे "कमलदह" सेहो छै तखन सहज जिज्ञासा जे कमल एतेटा पोखरि लैए कए की हेतै ?

आबेँ कने संस्कृतकेँ विराम दैत आन भाषा दिस देखी--

अरबीमे Dahaha मैथिलीमे- दह (دَحَاهَا सँ मूल उँचारण अछि) केर दूटा मतलबेँ होएत छै-- पहिल भेल " पसारनाए" आ दोसर भेल “पसरल”,अर्थविस्तारक कारणेँ सभ चीजक पसारनाए लेल एकर प्रयोग होएत छै । किछु विद्वान अरबीमे Dahaha केर मतलबेँ अण्डाकार धरती मानै छथि आ तेँपर रौंस घमर्थन भेल छै। कने हटि कए अरबिएमे दोहा (Doha) الدوحة केर मतलबेँ वर्गाकार जलाशय होएत छै। तेनाहितै तुर्कीमे Daha केर मतलबेँ रौंसी होएत छै। तुर्कीमे कम-रौंसी लेल एकरा उँपसर्ग जकाँ प्रयोग कएल जाएत छै जेना-

faster लेल daha hızlı

slower लेल daha yavaş

more intelligent लेल daha zeki

more hardworking নেন daha çalışkan

more beautiful নেন daha güzel

খাদি–খাদি

জঁ গৌবসঁ দেখবৈঁ তঁ পতা চনত জে খববী–তুকীমে জে দহ কেব খর্থ ছৈ সএহ খর্থ ভরনাথজী দ্বাবা দেন গেন দহ শৰ্দ্বসঁ ৱৈঁসী মেন খাগত খছি। মনে ওহন রিশান পোখবি, গম্ভীব জনাশয, স্বঁদব জনাশয খাদি জাহিমে কিছু খনগ রিশেষতা হো । মিথিনাক খনেক গামক নাম ভেটৈত জে পোখবিক নামপব যা ভৌগনিক রিষেশতাক নামপব খছি জেনা নাগদহ, চকদহ, কমনদহ। খারঁ একব খর্থপব খারী । খর্থ হম খববী–তুকী কেব হিসারেঁ নঃ বহন ছী। দহ মনে ৱৈঁসী রা পসবন ভেন খা ওগসঁ পহিনে রিশেষণ নগা একবা খাব খর্থ রিস্তাবিত কএন গেনৈ, জেনা কমনদহ (ওহন পোখবি রা জগহ জাহিমে রঁহুত বাস কমনক ফূন হো), জক্ষনদহ (ওহন পোখবি জকব ভীড়পব জাক্ষনক গাছ হো রা ওহন জগহ জাহি ঠাম ৱৈঁসী জাক্ষনক গাছ হো) নাগদহ (ওহন পোখবি জকব ভীড়পব নাগ রা সাঁপক রিঁন হো রা ওহন জগহ জাহি ঠাম ৱৈঁসী সংখ্যামে সাঁপ–নাগ হো, সমান্যতঃ মিথককেঁ ঋপমে নাগকেঁ পানিমে বহবঁ সেহো দেখাএন জাগত ছৈ) চকদহ (ওহন পোখবি জকব রঁনারঙ্গ চএ্রাকাব হো যা ওহন জগহ জে চএ্রকাব হো) খাদি, খাদি। হমব ঐ রিরেচনাসঁ স্পষ্ঠ খছি জে সংস্কৃত রঁনা “দ্রদ” শৰ্দ্বসঁ রঁনন দহ কেব খপেক্ষা খববী–তুকীসঁ নেন গেন দহ রহুখর্থী শৰ্দ্ব খছি।

সংগে–সংগ ওাহো স্পষ্ঠ খছি জে শাবাদা সিন্হাজীক দ্বাবা

জে সামা গীতক জে ৱোন ঋছি-- "হাথ দস পোখবি খ্না দৈহ কি চম্পা ফ্ন নগা দৈহ হে" সে ঋপন ঋর্থমে ঠীক ঋছি। জঁ শৈঙ্ক খিযা কহ "হাথ দস" ৱঁদনা "হথদহ" হেতে তৈযো ওকব ঋর্থ নৈ ৱঁদনতৈ। ওকব ঋর্থ সংখ্যরাচী বহতৈ।

মিথিনা কী হবেক ক্ষেত্রক জনানী ঋপন-ঋপন পঁডিত বস্থসঁ প্রতাড়িত বহন ঋছি। ভাষা ৱঁদনি গেনৈ, খান-পান ও ভেষ-ভূষা ধবি ৱঁদনি গেনৈ ক্ষদা পঁডিত বস্থ দ্বাবা জনানীপব ঋাঞ্জমণ কববাঁক প্রবৃতি নৈ ৱঁদননৈ। ঋাধুনিক যুগমে পঁডিত সভ ঋাব খ্খাব ভহ কহ ঋাএন ঋছি। ঋাজুক পঁডিত সভ কোট-পৈন্ট-টাগ পহিবৈএ ক্ষদা এতেক ঋাধুনিক ভেনাক ৱাঁদো ও ঋান কী ঋপনো ঘবক জনানীকেঁ ৱঁঠন নৈ দেখহ চাহৈত ঋছি। ৱেঁসী পঠন-নিখন ঋা পাগ ৱঁনা পঁডিত বস্থমে ঙা প্রবৃতি ৱেঁসী দেখন জা বহন ঋছি। মধ্যকানীন সমযমে জখন পঁডিত সভ ঋপন ৱঁহীনি, ৱেঁটীকেঁ ৱিযাহক নামপব নাঁগব, ন্বন্ধ ঋা ৱৌক-ৱেঁবোজগাব সভহঁক হাথেঁ ৱেঁচবাঁক পবংপবা চনেনক তকব ৱিবোধমে জনানী সভ "পবিছন" নামক ৱিঁধ চনেনথি। এনাহিতে পঁডিত বস্থক ঋাঞ্জমণ ঋা জনানী দ্বাবা তকব ৱিবোধ মিথিনাক ৱৈৱাহিক পবংপবা ঋা ঋান ক্ষেত্রমে তাকন জা সকৈএ। জেনা কহি ঋাএন ছী ঋাজুক ঋাধুনিক যুগমে পঁডিত বস্থ নব ব্যূহ বচনাক সংগ জনানী সভকেঁ প্রতাড়িত কববাঁক নেন তৈযাব ভেন ছথি। ঋাজুক পঁডিত ঋাৱঁ সংৱিধান ও নোকতংত্রক কাবণেঁ জনানী সভকেঁ ৱিযাহক কী ঋান দেখাব তবহেঁ প্রতাড়িত নৈ কবৈএ ক্ষদা তকব ৱঁদনামে ও জনানী সভ কেব ৱোন ঋা ওকব ভাবনাকেঁ ৱঁদনি দেবাঁক ওকবা

নষ্ঠ কবরাঁক ষড্রক করৈএ।

মৈথিলী লোকগীতক ওা সভসঁ বঁড়কা বিশেষতা ছৈ জে ওহিমে তমাম বঁদনাব কেব বাঁবজূদো পংডিত সভহঁক আক্রমণ আ তকব ফঁহতোড় জবাঁব দূনূক সবূঁত এখন ধবি বাঁচন ছৈ আ তঁগ এখনো ধবি পংডিত রস্ক্ম লোকগীত মাববাঁক ষড্যংত্র করৈত ছথি।

তঁ আউ, হমবা লোকনি ওহন সভ বঁহীনক পক্ষমে ঠাঢ় হোগ, ওহন সভ জনানী কেব পক্ষমে ঠাঢ় হোগ জে পূবা জীবন অপন ভাবনা অপন তর্ক অপন শক্তিকেঁ লোকগীতমে সমাহিত কঽ দেলনি।

আউ, হমবা লোকনি ওহন সভ বঁহীনক পক্ষমে ঠাঢ় হোগ, ওহন সভ জনানী কেব পক্ষমে ঠাঢ় হোগ জে পূবা জীবঁন মূঁহ সীবি কঽ বদ্ধত ছথি আ অপন সভ গম্ভা,সৌখ-সেহংতা আদিকেঁ "বীতো ভবি", "দসো হাথ", "দসো ধূব", "একৌ ঘোঁটৈ"' "দ্গযো কৌব" সন ছোটৈ আ তুষ্ছ শব্দ খংডমে কহি ধবতীসঁ বিদা ভঽ জাগত ছথি পংডিত সভহঁক ষড্রককেঁ খংডিত কঽ কঽ।

পবিশিষ্ঠ----

শাবদা সিন্হা জী দ্বাবা গাএলন ওা মূল গীতক প্রাৰূপ অছি (বর্তনী গীত গেবাঁক হিসাবেঁ অছি)

গাম কে অধিকাবী তোহেঁ বঁড়কা ভৈযা হো

ভগযা হাথ দস পোখবি খ্নায দিঅ

চম্পা ফূন নগায দিঅ হে

গাম কে অধিকাবী তোহেঁ ছোটকা ভৈযা হো

ভগযা হাথ দস পোখবি খ্নায দিঅ

চম্পা ফূন নগায দিঅ হে

ভৈযা নোঢ়় যেন ভৌজো হাব গাঁথূ হে

আহে সেহো হাব পহীবি বঁড়়কী বঁহিনী

সাম চকেবা খেনত হে

কথী বঁনাএবঁ বঁন তিতিব হে

আহে কহাঁ কে বঁনাএবঁ বাজা হংস

চকেবা খেনবঁ হে

জানে বঁনাএবঁ বঁন তিতিব হে

আহে বৌর্ঁ সে রঁঝাএর্ঁ বাজা হংস

চকেরাঁ খেনর্ঁ হে

গাম কে অধিকাবী তোহেঁ ফনাঁ ভগযা হে

ভগযা হাথ দস পোখবি রঁনা দৈহ

চম্পা ফূন নগা দৈহ হে

<u>সন্থ নোক– (ব্যংগ্য নিবঁধ)</u>

1

হ্নকা একটা রেঁমাবী ছনি। সন্থ রঁনরাঁক। আর্ঁ দ্নি যাঁমে ওা এহন রেঁমাবী ছৈ জকব কোনো গনাজ নৈ। কিছু কহ নিহ কেহনো কহ নিখ কোনাহ্তো কহ নিখ, হ্নকা বাতি–

দিন সন্থতাক অন্বসবণ চাহী। হ্নকা ব্র্ঝাগ ছনি জে সন্থ রঁননাসঁ দ্নিযাঁ তগমা দৈ ছৈ। আ ঐ তগমা নেরাঁ নেন ও কিছু কবরাঁক নে তৈযাব ছথি। উঁদাহব

ণ নেন হ্নকা একটাআদমীসঁ ৰঁড় শিকাযত ছনি। এ তেক জে ও পৰোক্ষমে হ্নকৰ মাএ ৰঁহীনিকেঁ ওঁকটি দৈ ছখিন হ্মদা সামনে এনাপৰ হ্নকা প্ৰণাম কৰৈ ছথি ন। আ হ্নকা হিসাৰেঁ গএহ সন্থতা ছৈ.......

2

মিঠ ৰাঁজৰ একটা ৰঁড়কা কনা ছৈ। ঐ কনাসঁ ৰঁড় কা–

ৰঁড়কা কাজ ভ২ জাগত ছৈ। নোকেঁ সদিখন জশ ভেটৈ ছৈ। আদি–

আদি। একটা ধোতী ধাবী অতি সজ্জন মহাশয অপনা সঁ ছোটকেঁ গা ব্যাখ্যান দ২ বহন ছনখিন। ওহী ঠাম একটা ৰঁচা ওহি মহা সন্থ নোকসঁ পূছি ৰৈসন জে জঁ হম অহাঁকেঁ কহী জে "হে হ্রপান্ব সন্থ ও স্বশীন মানৱ –

"অতিস্বঁদৰ ৰঁচন ৰাঁজ২ ৰাঁনী জে অহাঁক ৰেঁটী ছথি তিনকা সংগ হম এক বাতি বতিগ্রিযা কৰ২ চাহিত ছী" তঁ কহু জে হমৰ কাজ সিদ্ধ হএত কী নৈ ? ......

ও সন্থ নোক মিঠগৰ ৰোঁনীক হেৰমে পড়ি আৰঁ অ রাক্ ছথি.....

3

সন্থ নোক রঁহ্ত রেঁসী সন্থ রঁনরাঁক ফেবমে ছথি। ও ভবি দিন স্বগ্গা খা কসাগ রঁনা কথা বষ্টৈত বহ ছথি জে কসাগ এরেঁ কবতৈ, জান পসাবরেঁ কবতৈ, খনাজ ফেকরেঁ কবতৈ তোঁ নোভ নৈ কবহিনেঁ। ক্ষদা পতা নৈ সন্থ নোক সভ ঙা বষ্টৈত–
বষ্টৈত কহিযা রিচাবধাবাক নোভমে ফঁসি জাগ ছথি সে রএহ টৌ খানী জানৈ ছথি। খহাঁকেঁ ও রঁহ্ত রেঁব কহতা জেসাহিল্কাবক কোনো রিচাবধাবা নৈ হোগ ছৈ ক্ষদা ও খপন রিচাবধাবা তাকি নৈ ছথি।

সন্থ নোক রঁহ্ত রেঁব বামধাবী সিংহ দিনকবজীক ঙা পাঁতি সমাজক সামনে বাখৈ ছথি জে--

"সমব শেষ হৈ, নহী পাপ কা ভাগী কেরন ব্যাঘ্র,

জো তটস্থ হৈঁ, সময নিখেগা উনকা ভী খপবাধ"

ক্ষদা জখন কোনো গনত কাজক রিবোধ কবরাঁক সময খারেঁ ছৈ তখন সভসঁ পহিনে গএহ সন্থ নোক সভ ভাগি জাগ ছথি। ফেব কিছু দিনক রাঁদ খারেঁ ছথি রিনা নাজ শর্মক। কহৈ ছথি জে ঙা কাজ ভহ গেন ছন তঁ ও কাজ ভহ গেন। ক্ষদা রাস্তরিকতা ঙা ছৈ জে ও তটস্থ বহ ছথি। হ্নকা হিসারেঁ সন্থতা গএহ ভেনৈ।

<u>জঁ মহামো গাঁধী খাগ-কান্হি মিথিনামে জন্মন বহতথি- (ব্যংগ্য নিবঁধ)</u>

হমবা ভোব কঽ বঁহ্ত কিছু হ্বাগত খছি। তাহ্রমে জখন কী হম জাগি জাগ। মনে কহবী ছৈ নে " জখনে জাগী তখনে ভোব" তাদী তর্জপব। তাহ্রমে দিসা-মৈদান কানমে হমবা বঁহ্ত কিছু সোচাগত-হ্বাগত খছি। খপনা দেশক বোঁনী-বাঁনীমে ওনাহ্তো শৌচানয খা সোচানযমে কনিকবেঁ খংতব ছৈ। ওনা সমানতা তঁ কনে গুহো ছৈ জে কজ্বু পেঁটক হো কী দিমাগক খতবনাক হোগ ছৈ। খসনমে জে শ্বক্ল মৈথিন ব্রাঁম্হণ হেতা তিনকা দিসা-মৈদান কানমে বঁহ্ত কিছু হ্বেবেঁ কবতনি। জঁ ওগ কানমে নৈ হ্বাগ ছনি তঁ ও শ্বক্ল মৈথিন ব্রাঁম্হণ নৈ হেতা। কতেকো মৈথিন ব্রাঁম্হণ ঐ কানমে সোচি কঽ দিযাদ খা দানিকেঁ গনা দেনা খা ওহো বিনা সবূঁত ছোড়নে। হঁ তঁ ফেব খাবী কহবীপব। মনে জখনে জাগী তখনে ভোব। ঐ কহবীকেঁ মৈথিন ব্রাঁম্হণ সভ কসিযা কঽ পকড়নে ছথি। তঁগ দেখৈত হেবেঁ জে ভবি জীবন গুংঠা-পাথব জোড়এ বঁনা বিঠৌযবমেঁঠ ভেঁটিতে মোবাঁগনপব কবি বঁনি জাগ ছথি, মিথিনা বাজ্য খভিযানী বঁনি কঽ নেতাক দর্জা পাবি নৈ ছথি। বিঠৌযবমেঁঠক বাঁদ হ্নকা মিথিনা-মৈথিন-মৈথিনীক ততেক নে চিংতা ভঽ জাগত ছনি জে ও দিন-দিন দ্বঁবাএন জাগ ছথি, এতেক দ্বঁবা জাগ ছথি জে হ্নকা ধোতিযো নৈ সম্হাবন হোগ ছনি। খা দ্বঁবাগতে-দ্বঁবাগত কাজক বঁনেঁ ভেন খপন সীনিযব সভকেঁ শিক্ষা দেবঁঽ নাগৈ ছথি। খা শিক্ষাক স্তব কী

তঁ হম উঁম্রমে নমহব ছিযৌ তঁ তোঁ হমব সভ ৰাঁত মানৈ, হমবা ব়ুঁধিযাব মানি খাদব-সকোব দে খাদি-খাদি। খাৰ জঁ কিযৌ হ্নকাসঁ পূছৈ ছনি জে সবকাব এতেক চিংতা পহিনে কিযৈক নৈ ছন এহি কাজ সভ নেন তঁ হ্নকব একৈষ্টা উঁত্তব ভেষ্টৈত- জখনে জাগী তখনে ভোব। হ্নকা ওঁা নৈ কহন হোগ ছনি জে ওতে দিন পবিরাবমে ফঁসন ছনহ্ঁ খাৰ সময খছি তঁগ কবৈ ছী। ও ঘ্মা-ফিবা কহ কহতা জে জখনে জাগী তখনে ভোব। দবখসন ওঁা হ্নকব যা মৈথিন ব্রাঁম্হণক একষ্টা বঞ্চ রিকাবে ব়ুঁঝূ। হ্নকা ব়ুঁঝাগ ছনি জে ঘ্মা-ফিবা কহ কহনাসঁ নোক মহান মানি নেত। সংগে-সংগ ওঁাহো ডব হোগত ছনি জে খসন ৰাঁত কহৰৈঁ তঁ কিযো সীনিযব নৈ মানত।

খা হমহুঁ তঁ মৈথিন ব্রাঁম্হণে ছী নে। এক দিন এনাহিতে হম দূ ৰঁজে দিনমে সূতি কহ জাগন বহী খা দিসা-মৈদান দিস গেন বহী। তখনে হমবা হ্ফবাএন জে জঁ কদাচিত্ ভগত সিংহ খা মহামো গাঁধী খাগ-কান্হি মিথিনামে জন্মন বহতথি খা সমাজিক খাঁদোনন কেনে বহিতথি তঁ হ্নকা সভকেঁ কী-কী স্বনৰাঁ নেন ভেষ্টৈন বহিতনি। মৈথিন ব্রাঁম্হণ পঢ়ন-নিখন হোথি কী নৈ হোথি, গ্ণরান, ৰূপরান, ধনরান, ৰঁনরান হোথি কী নৈ হোথি ঝ্দা ও সভ্য জৰুব হোগ ছথি। সভ্যতামে মৈথিন ব্রাঁম্হণক জোড় া নৈ। জনমঘ্ষ্টী জকাঁ সভ্যতা পিযাএন জাগত ছনি মৈথিন ব্রাঁম্হণ সভকেঁ। খান জাতিমে সভ্য ভেনাগ কোনো জৰুবী নৈ ছৈ ঝ্দা হিনকা সভকেঁ সভ্যতা চাহৰৈঁ কবী। খা সভ্যতো কেহন তঁ ৰঁস ৰাঁহবী দিখারা ৰঁনা। ভীতব কিছু কহ নিখ। ভাএ-ভাএমে গাবি-মাবি ভহ জাএ। এক ভাএ জমীন ৰঁষ্টৈরাবা নেন

দোসব ভাএ কে কিছু কহবাঁ-কবরাঁ নেন তৈযাব ভ২ জাথি নেকিন রাঁহব ধোতী-তিনক নগা নমস্কাব-প্রণাম জরুব কবথি। রাঁহ-রাঁহ জরুব কবথি। গএহ ভেন হিনকব সভহঁক সম্বতা। ওনাহ্তো মৈথিন ব্রাম্হণ রাঁহ-রাঁহ ছোড়ি কিছু কগযো নে সকৈত ছথি। কাবণ গ্বণরান, রূপরান, ধনরান, রঁনরান হেরাঁক নেন জে খসন তত্ব চাহী জে হিনকা সভমে হোগতে নৈ ছনি তঁগ ওঁ সভ রাঁহ-রাঁহ ছোড়ি কিছু কগযো নৈ সকৈ ছথি। খাগ-কাল্হি সোশিন মীডিযাক দৌবমে হিনকব সভহঁক পবিভাষামে রিস্তাব সেহো ভেন খছি। ধোতী-তিনক নগা রঁডী পহীবি ক২ ফোটৈ ঘিচা নিখ খা ওকবা ফেসর্বুক খাদিপব ধ২ দিঔ। রঁস খহাঁ পবমামেঁটৈ সম্ব রঁনি গেনহুঁ। কংপ্যুটৈবক ওহি পাব খহাঁ খপনা ঘবমে কেহন ছী সে কে দেখএ গেন। হঁ তঁ পহিনে স্বনূ জে জঁ কদাচিত্ মহামো গাঁধী খাগ-কাল্হি মিথিনামে জন্মন বহতথি খা সমাজিক খাঁদোনন কেনে বহিতথি তঁ হ্নকা ওঁ সম্ব মৈথিন ব্রাম্হণ সভ শ্বরুখাতমে কী কহিতনি--- "এনা নৈ নোকক নজবিমে খপন ছরি রঁনাওঁ। দেখাব নৈ হোওঁ। মীঠ রাঁত রাঁজূ। সবকাবক রিবোধ কেনাগ খপনে রিবোধ কেনাগ ছৈ। এনা নৈ। ঘব-পবিরাব রঁনা ছী। ঐ কূদ-ফানমে বহরঁ তঁ কিছু নৈ হএত। কোনো রাঁত নৈ ওঁ সভ কবরাঁকে খছি তঁ পহিনে জীরন রঁনা নিখ। কেহন নীক ওকানতি তঁ চনিতে খছি। দেখিযৌ ফন্নাঁ রেঁটৗকেঁ টৌন নগা দেনকৈ। "

খারঁ জখন গাঁধী ওঁপবকা রাঁত নৈ মানি খপন কাজ ক২ ক২ কিছু প্রতিষ্ঠিত ভ২ জাগ ছথি তখন দেখূ

जे ओ सब्भ लोक सभ की कहैत छथिन--- " रहैत छेला। गाम गाम घूमि देशक उद्धार। बाप मरल आ हमरामे पूतक नाम पारब गाउँस। आर जखन आहाँ के हम सभ महात्मा मानि लेलहुँ तखन फेरसँ ओ उपास-अनशन करबाक की जरूरति अछि। केहन राष्ट्रपिता स्थापित भगयेगेल छी। आर गाथ सेहो बच्छ।

आर गाँधी ओहो बात नै मानै छथि आ जेल जाए छथि तखन ओ सब्भ लोक सभ कहै छथि--" कहबने बहिऐन्ह जे नै कच्च कूद-फान। एक बेर महात्मा बनिए गेलहुँ तखन बेर-बेर महात्मा बनबाक कोन काज ? नै कान देलनि हमर बातकेँ। आर गेलहुँ ने जेल। बनैत बच्छ सिद्ध-महात्मा-जोगी जेलेमे। हम नै आएब बचबए लेल।

दरभंगिया ब्राम्हण की कहै छथि-- " गाम बरकी पोस्सा चलल महात्मा बनऽ। बाप छै बनियाँ आ ओ बनत सिद्ध-महात्मा। आन चीजकेँ सौख बहिते तँ कोनो बात नै सौखो केहन तँ महात्मे बनत। एकबा बूझल नै छै जे हमर पिता, हमर बाबा, हमर नाना आ हमर सभ संबंधी दस-दस हाथ चाकब ठाकोर बान्है छथि। ऐ दुनियाँमे हमर पिता, हमर बाबा, हमर नाना आ हमर सभ संबंधी छोड़ि कियो आन महात्मा बनिए नै सकैए। आ जँ कियो आन बनत तँ ओ ढोंगी हएत।

आर देखू जे सहरसा-सुपौलक ब्राम्हण की कहै छथि--" ठीक छै जे अहाँ महात्मा बनि गेलहुँ लेकिन बनेलक के हमही ने। आर महात्मा बना जते लाभ अछि से

हमरा द' दिअ। जँ नै देबै तँ सड़ैत बन्हु जेतमे।

पुरैनियाँ, फँगेबिया, चंपबनियाँ ब्राम्हण-- हम सभ तँ मैथिल छीहे नै तखन अहाँकेँ महामो बैनागये क' हमरा की हएत। ओना चलू नै मामासँ कनहा मामा नीक। नै ओकानति सम्हरन तँ महामोगिबीसँ खर्चा चला लेनहुँ। चलू कोनो विधिये परिबाव खेपि लेनहुँ ने।

आ तीस सालक बाद ब्राम्हण सभ मीनि क' गाँधी स्मावकपव बैसि क' ताशे खेला बहल छल।

<u>ब्रम्हपिशाच (व्यंग्य)</u>

विद्वान सभ कहि गेल छथि-- बस तीन प्रकावक लोगत छै। प्रमाद बस, विषय बस आ भागरत बस। नीककेँ खबाप कहि छोड़ि देबै आ खबापकेँ नीक कहि ग्रहण क' लेबै भेल प्रमाद बस। नीककेँ ग्रहण क' लेबै भेल विषय बस। आ नीककेँ ग्रहण क' दुनियाँ लग ओकव सही परिचय देनाइ भेल भागरत बस।

हदा मान्यता अछि जे नीककेँ ग्रहण क' ओहिपव अपन नाम लीखि अपन बैना संसाव लग अपन कहि परिचय

দের্ঁ ভাগরত বস ছৈ। র্ঁহ্ত পিশাচ সভ আজ্ক সময়মে ঐ তরীকাসঁ ভাগরত বস নের্ঁামে সভসঁ আগূ বহৈত অছি। জে ভাগরত বস কেকরোসঁ ছূটি জাগত ছৈ তৈ নেন দোসব পিশাচ সভ বৈঁসন ছৈ। ঐ পিশাচ সভ নেন কিছু অসংভর নৈ ছৈ। অহাঁক সামনে অহীক দেহ নিকানি কহত জে ওা হমব দেহ অছি। আর্ঁ অহাঁ চিচিআগত বহু। ওকব সংগী সভ সেহো ওগ দেহকেঁ ওকবে দেহ কহতৈ। আ সে সংগী সভ কিএ নে কহতৈ আখিব ওহো তঁ ওহী পিশাচ সভহঁক সংততি ছৈ নে। অছা পিশাচসঁ মোন পড়ৈন ব্র্ম্হপিশাচ আ গহো মোন পড়ৈন জে পিশাচকেঁ ব্র্ম্হপিশাচে সভ বৈঁসী তাগতি দৈ ছৈ। পিশাচক অ্বাক ব্র্ম্হপিশাচে নগসঁ ভেটৈ ছৈ। অ্বাকে নৈ ওকব তরীকা, র্যরহাব, অস্ত্র-শস্ত্র সভ কিছুক আপূর্তিকর্তা ব্র্ম্হপিশাচে ছৈ। ঠীক অমেবীকা আ অনকাযদা জকাঁ।

অমৃত নেন জেনা দেরতা আ দানরমে সংধি ভেন বহৈ আ অমৃত নিকননাক বাঁদ দেরতা সভ দানরকেঁ ধোখা দেনে বহৈ তেহনে খেন পিশাচ আ ব্র্ম্হপিশাচক বীচমে ছৈ। জখন পিশাচ সভ ভগরত বসকেঁ অপন কহি দৈ ছৈ তখনে ব্র্ম্হপিশাচক কাজ খমে ভঃ জাগত ছৈ কাবণ ওকব জে উঁদ্দেশ্য বহৈ ছৈ পিশাচক বঁদনামী সে পূবা ভঃ জাগত ছৈ আ তকব বাঁদ ব্র্ম্হপিশাচ ওগ পিশাচকেঁ নাত মাবি কঃ ভগা দৈ ছৈ। হেব জক্কবতি পড়ৈ ছৈ যা প্ববনা পিশাচ আঁখি দেখবৈঁ ছৈ তঁ দোসব পিশাচ বাখি নেন জাগত ছৈ। ঠীক মানিক- নৌকব বঁনা সংবঁধ ছৈ। গতিহাস গবাহ অছি জে কাজ ভেনাক বাঁদ পিশাচ সভকেঁ নাত নগা ভগেবেঁ কএন গেনৈ আ বঁদনামী সেহো ভেনৈ। গতিহাসে কিএ বর্তমানো গবাহ অছি

एकव। ओकर फेर घुरि ओकरो वस केर चर्चापिर। ई पिशाच-ब्रह्मपिशाच सभ तँ होइतहि रहलैए, होइतहि रहतै। एकरा रोकल जाएत किएक नै छै कारण जतए ब्रह्म ततए ब्रह्मपिशाच आ पिशाचो तहिना ठाम। ठीक पिन्हए जकाँ खदरुद करैत पिशाच आ ब्रह्मपिशाच। तँए हम कहलहुँ जे फेरसँ वस केर चर्चा ओकरी। ओना वस केर चर्चासँ पहिने एकटा ओकर गप्प दानरकेँ धोखासँ अमृत नै भेटलै ओ अमर नै भेलै सदा भरिष्यक हरेक लोककेँ पता चलैत रहलै जे देवता सभ धोखा दऽ कऽ अमृत पी गेलै तेनाहिते भले ही अखनो भागरत वस रहनाकेँ नाम नै होइ सदा भरिष्यक हरेक लोककेँ ई हो पता चलैत रहतै जे पिशाच धोखा दऽ कऽ ओइ भगरत वसकेँ अपन रहना लेलकै। जेना देवता सभ अभिशप्त छै जे मोने-मोन गारि सुनए लेल, उपराग सुनए लेल तेनाहिते पिशाचो सभ पूरा जिनगी अभिशप्त रहतै। संसारकेँ पता चलिते रहतै जे भागरत वसक अखनो धारा किम्हरसँ निकलै।

ई तँ छल पिशाचक हाल ब्रह्मपिशाच सभ तँ सभ दिन जकाँ मौज करैत रहत कारण ओकर सभ काज पिशाचे करै छै। सभ मेहनति आ रदनामी पिशाचक आ मौज ब्रह्मपिशाचक।

<u>परमानन्द प्रभाकर</u>

करि श्रनिनजीक श्राँतविक पविचिति : गीत गंगा

जहिना पहाड़क श्राँतविक विह्वलता झवनाक रूपमे, नदी श्रा सम्रुद्रक विह्वलता तवंगक रूपमे, मेघक विह्वलता जल–बूँदक रूपमे श्रा फूलक विह्वलता स्वगंधक रूपमे श्राकाव ग्रहण कवैत श्रछि तहिना कोनो संवेदना संपृक्त व्यक्तिक श्राँतविक बागामेक विह्वलता साहित्यक विविध विधाक रूपमे प्रस्फुटित होइत श्रछि जकवा करिता,गीत,गजल,कथा,लघु कथा,निबंध इत्यादि नामसँ श्रभिहित कयल जाइत छैक श्रा तकव झखव प्रमाण प्रस्तुत कवैत श्रछि श्री जगदीश चन्द्र ठाकुव 'श्रनिल'जीक पोथी 'गीत गंगा'| श्रनिलजीसं हमवा सदेह त भेंट नै श्रछि मुदा हुनक एहि पोथीक करिता सभसं हमवा हुनक यथार्थ पविचय भेटैल श्रछि | किएक त हमव ऐकांतिक विश्वास श्रछि जे कोनो वचना श्रपन वचनाकावक नैसर्गिक संवचनाक प्रतिविम्ब होइत श्रछि |एहि श्रर्थें हमवा ई बूझबामे भाँगठ नहि भेल जे श्रनिलजी संवेदना संपृक्त, सहज ओ सवल व्यक्तित्वक श्रागाव छथि | हुनक हृदय–भूमि वेगिस्तानक भूमि नै छलनि श्रपितु हुनक हृदय–भूमि सवैसाक उर्बव भूमि छलनि | पोथीक करिता सभ सवल ओ श्राँठी मैथिली भाषामे वहबाक कावण श्रा छन्दाश्रित होयबाक कावण जेहने श्राकर्षक श्रछि तेहने गेय | सामाजिक विभिन्न श्रा ज्वलंत समस्या सभपव केन्द्रित करिक ई पोथी पाठकक हृदयमे स्थिव श्रृंगाव, हास्य, करुण, वौद्र, वीव श्रादि वसक स्थायी भावक नदीकें तवंगायित कवैत श्रछि |

करिकें बूझल छलनि जे ----

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् ना ब्रूयात् सत्यमप्रियं |

प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एषः धर्मः सनातनः –मन्वस्मृतिः

(सत्य बाजक चाही, प्रिय बाजक चाही,अप्रिय सत्य नहि बजबाक चाही, संगहि संग प्रिय असत्य सेहो नहि बजबाक चाही)

कदा करिकें सत्य बजबाक छनि आ अप्रिय सत्य नहि बाजी अछूसं बचबाक छननि तें ओ नरका बाट धेननि, सामाजिक वर्तमान सत्यकें कविताक रूपमे बागामेक (प्रिय) बनाक' पाठकक सोझाँ रखननि अछि । हुनका बूझल छनि जे लोक जीवन पर कविताक असरि चिर काल धरि बनल रहैत छैक तें ओ कवितेकें अपन वक्तव्यक वा अभिव्यक्तिक माध्यम बनौलनि । कवि द्वारा कयल गेल छांदिक प्रयोग एहि विश्वासकें मजगूत केनक अछि जे कवि नीक छन्दज्ञ टा नहि नीक छंद–प्रयोक्ता सेहो छथि ।अपन कवित्वक प्रदर्शनक लोभमे कवि कतौ भसिआएल नै बुझि पडैत छथि ।बौद्धिक अराजकताक परिचिति कतौ नै भेटैत अछि एहि कृतिमे । कविकें अपन बात बागामेका विधामे रखबाक सिद्धहस्तता प्राप्त छनि ।

'लोके के जिनगी कतेक दिन ढँघरैं ?' 'कबजेमे जीबैं आ कबजेमे मबरैं ?' 'पटना घुमलौं दिल्ली घुमलौं' 'सभ लोक आकुल' आदि शीर्षक कवितामे कवि देश ओ समाजक वर्तमान दशाक चित्रण मार्मिक रूपसं केने छथि ।'नहूँ टा बबिवाती एलै' शीर्षक कविता आजुक बबिवातीमे पसरल नरका संस्कृति पर चोट करैत अछि ।

'पाथरकें भगवान् बुझै छी'

এহি শীর্ষক করিতাক ওা পাঁতি ---

'ব্রঁহ্ম থিকা ও জে খাত্তব ছথি

স্বঁদব সৃষ্ঠি বচৈনে'

ওঁব মন্বকথক জীবনমে

খানঁদক বৃষ্ঠি কবৈনে'

হমবা দিনকবজীক 'জনতঁত্র কা জন্ম' করিতাক ও পাঁতি মোন পাড়ি দেনক জাহিমে ও কহননি খছি ----

'খাবতী নিএ তূ কিসে ঢূঁঢতা হৈ মূবখ

মঁদিবোঁ, বাজপ্রাসাদোঁ মেঁ, তহখানো মেঁ

দেবতা কহীঁ সড়কোঁ পব গিষ্টী তোড় বহে

দেবতা মিলেঁগে খেতোঁ মেঁ, খনিহানোঁ মেঁ'

করি, রিনোপিত হোগত ভাবতীয সংস্কৃতিক নেন চিঁতিত বঁ্মি পড়ৈত ছথি হ্মদা নিবাশ ত কথমপি নহি ছথি ।

হ্নকা ভাবনামেক রিশ্বাস ছনি জে হমবা ভাবতীয সংস্কৃতি পব ক্যা কোনো প্রকাবক খাঘাত নহি ক' সকত ।হমব ভাবতীয সংস্কৃতি কথমপি নষ্ঠ নহি হোযত । তেঁ সরিশ্বাস খা সগর্ব কহৈত ছথি ------

'হমব সংস্কৃতিকেঁ কিযো সোখি নে সকৈএ ।'

হ্মদা এহি ঠাম হম করিসঁ কহ' চাহৈত ছিযনি ----

'ঘব তো খপনা জন গযা

घव के चिबाग से |'

पोथीक आवरण 'आमे-गीत'सं भेल अछि जकरा गीतामेक आमेकथ्य कहल जा सकैत अछि | एहिमे कवि अपना द्वारा देखल, सूनल,पढ़ल आ भोगल यथार्थकें रेखांकित केलनि अछि, से बड्ड नीक लागल |

पोथीक अधिकांश कविता भावुकता ओ वैचारिकतामे संतुलन बनाक' चलबामे सक्रिय त अछिए, अपन सकारात्मक भूमिकाक निर्वाह सेहो करैत अछि |

हं, एहि ठाम प्रसंगवश एकटा बात कहि देब आवश्यक बुझैत छी ---

'लोकके जिनगी कतेक दिन उधरबें ? '

आ

'कतेजेमे जीबें आ कतेजेमे मरबें ? '

एहि दूनू शीर्षक कवितामे किछु पांतिक पुनरावृत्ति भ' गेल छैक, यदि प्रेसक दोष हो त किछु कहबाक प्रयोजन नहि, यदि से नहि त एकरा लोक पुनरावृत्तिक दोष कहत आ पाठक लोकनि सेहो मानता |

जे-से, पोथी व्यक्तिगत रूपसं हमरा सरामेना खूब अबघल अछि, तें हम अपन सीमा आ मर्यादाक ध्यान करैत कविकें धन्यवाद त नहि देबनि मुदा अपन अधिकारो त नहिये छोड़बनि |

तें एहि सुंदर आ प्रेरणाप्रद कृतिक लेल भूरि-भूरि प्रशंसा करैत नमन करैत छियनि

छत्रानंद सिंह झा

'गीत-गंगा'मे सबँ किछु अछि -----

'गीत-गंगा' जगदीश चन्द्र ठाकुर 'अनिल'क एक एहन काव्य-संग्रह अछि जकर एक-एक कवितामे विविध मानवीय संस्कृतिक आधारभूत एकताकें करि पवेखबाँक चेष्टा करैत अछि | मनुष्यक प्रति व्यापक बागामेक चेतनाक अभिव्यक्ति स्पष्ट रूपसँ हिनक कविताक विशेषता थिक | कविता सामाजिक यथार्थक बेसी निकट अछि | हिनक वचनामे प्रेम,ओ प्रेम चाहे प्रेयसीक प्रति हो आ कि सर्वहावाक प्रति – परिलक्षित होइत अछि |अधिकांश कवितामे रोमांटिक बेचैनी भेटैत अछि |सौन्दर्यानुभूतिक कोनो गहन क्षणक स्मवण पबैत छी हिनक कवितामे | 'अनिल'क कविता स्वकोमल आ मानवीय चेतनासं संवाद स्थापित करैत बुझाइत अछि |हिनक कविताक चमत्कृत कवय बँना प्रभाव तखन देखबाँमे अबैत अछि जखन ओ कविताक पाठ करैत छथि | हिनक कवितामे मानवीय प्रेमक नदी मंद-मंद बँहैत प्रतीत होइत अछि | विचावक आडम्बव ठाठ कवबाँक अपेक्षा 'अनिल'जीवनक विस्मृत होइत जा बहल स्वाद,गंध,स्पर्शक दिशामे उन्मुख करैत बुझि पडैत छथि | 'अनिल'क कविता जे किछु कहैत अछि, से बिना लाग-लपेटक – साफ़-साफ़ | हिनक वचना कल्याणकाबी होइत अछि |लोक-आस्थाक प्रवलता हिनकव कवितामे ठाम-ठाम भेटैत अछि –

'भ्रष्टाचारक तिमिर नष्ट हो

जन-मनमे   सूर्योदय हो

काँटे-कूशेसं   रूक्ष राँटे हो

सभ सज्जन-मन निर्भय हो।'

उँत्तम कविताक लेल संवेदनाक गहनता,विचारक प्रवनता आ आमोन्मेषनक जेहन आवश्यकता होएत अछि : प्रेम,सौन्दर्य आ गीतामेक संवेदना –सभ किछु हिनक कवितामे भेटैत अछि ।

কেদাব কানন

গীত গংগামে খনিন

জগদীশ চংদ্র ঠাক্ব "খনিন" করি গীতকাব ছথি। করিতা ওা নিখৈত বহনাহ খছি হ্মদা হিনক গীতকাবে রঁনা রূপ রেঁসী প্রখব খা হ্মখুকাবী খছি। খপন গীত সভমে কোমন ভার চিত্র রিন্যস্ত কবরাঁমে হিনক জোড় নহি খছি। সূক্ষ্ম খা সাংকেতিক খর্থ গ্রহণ কবযরাঁমে হিনক গীত সমর্থ খছি। মৈথিনীমে গীত কাবকজে শ্রৃখংনা খছি তাহিমে খনিন রিশিষ্ঠ ছথি। খাহে ও খভিরয্যক্তি কৌশন হো রা সহজ-সবন ঢ়ংগে খপন মনক রাঁতকেঁ কহি দেরাঁক খাত্তবতা খনিন নিশ্চযে খপন নক্ষ্য প্রাপ্ত করৈত দেখাগত ছথি। 1973 মে হিনক এক গীত সংগ্রহ "তোবা খংগনা মে" খা ১৯৯৯মে দীর্ঘ করিতা সংগ্রহ "ধাবক ওগ পাব" এননি খা ২০১৩মে গীত সংগ্রহ "গীত গংগা"। পহিনসঁ দোসব সংগ্রহমে এক্কস রঁর্খক তঁ দোসবসঁ তেসব সংগ্রহমে চৌদহ রঁর্খক খংতবান। রঁহ্ত নমহব খংতবান কী হ্নক ভিতবক বচনাকাবকেঁ স্বয়িপ্তারস্থামে বখনে বহন? এতহ হম কহরঁ নৈ। পাঠকেঁ প্রাযঃ রূঁঝন হেতনি জে খনিন হিংদীমে সেহো নিবংতব নিখৈত ছপৈত বহনাহ খছি। খপন মনক খারামে হ্নক শব্দ সংসাব, ভার-সংপদা পকৈত বহন খা রাঁহব এরাঁ নেন ছটপটাগত বহন। তকবে প্রতিফ্নন থিক "গীত-গংগা", জে হিনক শ্রেষ্ঠ খা মানক গীত সংগ্রহ থিক। এহি সংগ্রহমে জে গীত সভ খছি সে সংপূর্ণ

मिथिलाक तीत-मीठकेँ रॅह्त सहजता संग कहैत अछि। कतह् हिनक दृष्टि परंपरागत शोषणक ओजार दिस जाइत अछि आ आरम्भिक परिवर्तन नै देखि गीतकार क्षुब्ध-क्षमान होइत छथि आ एक नव बाँट देखबैत छथि। आ बाँट देखेबाक जे हिनक क्षमता छनि से हमरा रिझोर करैत अछि।

"दिल्लीसँ दरभंगा धरि अछि

"निर्भयाक चिकोर

शृंखु आरि कह् नाज रॅचेता

से सोचरॅ रॅकार"

प्रकृतिक समीप जाइत गीतकार प्रकृतिसँ एकमेक होइत जे जयजयकार करै छथि से चित्रमनकेँ मोहैत अछि-

जंगल झाड़ पहाड़क जय हो

पोखरि धार इनारक जय हो

जय हो झरना नदी समुद्रक

हरियर खेत खम्हारक जय हो

शहरक जय हो गामक जय हो

जाह्नन आम लतामक जय हो

जय हो मकइ गहूम आ धानक

ভূসা নাব প্ৰথাবক জয হো

এহি গীতমে হ্নক দৃষ্ঠিমে জে কিছু খৰৈত খছি সে ওা সিহ্ন কৰৈত খছি জে জীৱনক জে খাধাবভূমি থিক, খস্তিত্ব ৰঁচেৰাঁক ৱা দৈনন্দিক জীৱনমে জকব জকব ৱেঁগবতা মন্বখ্থক জীৱনমে খছি কবা সংগ হিনক খদ্ভুত তাদাত্ম্য খছি। খা এহি সভহঁক ৰঁহ্ত সাৰ্থক খা খৰ্থগৰ্ভ খভিব্যক্তি হিনক গীতমে ভেল খছি। গীত গংগামে সংকলিত হ্নক খামেগীত (জে বিষয সূচীমে সম্মিলিত নৈ খছি খা ও খপন ৰাঁৰাঁক সমৃতিকেঁ নমন কৰৈত লিখলনি খছি) এহি সংগ্ৰহক শ্ৰেষ্ঠ গীত মানল জেৰাঁক চাহী। খামেগীতমে স্বভাৱতঃ ও খপন জীৱন, জিৱনক সংপূৰ্ণ পৰিস্থিতি খা পৰিৱেশকেঁ চিত্ৰিত কেললি খছি খা খতীতক প্ৰনবাৱলোকন কৰৈত দেখাওা ছথি। কিছু পাঁতিকেঁ এতহ উদ্ধৃত কবৰাঁক লোভ সংবৰণ নহি কহ পৰৈত ছী—

সপনা পাহ্ন ৰঁনি কহ খাযল তন্নক সন নিন্নক খাঁগনমে

হম দেখলহুঁ দ্ন্নূ হাথ খপন হ্মষ্ঠী ছল খপনহি কসা গেল

নাগৰ্জ্ন খাওব নিবানা কেব খ্ঙ্ঠা ছল মনমে গড় া গেল

ছল জহাঁ জতহ জে চিড় কতহুঁ খাকাশী ছোড় ি কহ পড় া গেল

সভ ৰাঁষ্ঠ খহিন্যা সন শাপিত নিত ৰাঁষ্ঠে বাম কেব তকৈ ছলী

কযটা পিছব ছল রা জতয খসরাসঁ হমবা রচা গেল

মাগক মাথক পাড়ল কোঠী মাগক সভটা দুখ স্বনা গেল

ক্ষমা করু হে মিত্র হমব নহি আঁখি মূনি কহ চলর হম

উপরোক্ত পাঁতি সভ গীতকারক জীবনমে ঘটিত অতীত, হুনক সংকল্প আ হুনক প্রতিবদ্ধতা আদিকেঁ রেখাংকিত করৈত এক বিস্তৃত ফলক অবশ্য তৈযাব করৈত দেখাগত অছি। হুদা জতহ ও কহৈ ছথি জে –নাগর্জুন আওব নিবালা কেব খুট্টা ছল মলমে গড়া গেল– সে হিলক গীত সভমে বিবল দেখাগত অছি। এতহ মোল পড়ৈ ছথি হিংদীক গোবখ পাংডেয। হমবা নগৈএ গীতকাব অনিল নগ শৈষ্ঠ সংপদা আ বিপ্পল অভিব্যক্তি কৌশল ছলি। জব ও জীবলক বাস্তবিক গীত লিখথি, সমাজক অংতিম আদমীক গীত লিখথি, নিবালা আ নাগর্জুনক বৈচাবিক প্রতিবদ্ধতাক গীত লিখথি তঁ ও নিশ্চযে হিলক গীতকাবক ব্যক্তিত্বকেঁ আবো উঁচাগ আ ব্যাপকতা দেতলি আ হুনক গীতকাবক একটা প্রখব রূপ মৈথিলীকেঁ ভেটৈত। উদ্বোধন গীত, প্রেবণা গীত, প্রকৃতিসঁ সংবংধ গীত, অপন ছোট–ছোট স্বখ আ দুখক গীতক জমালা লদি গেল অছি। এহল গীত সভ ভাবতক সভ ভাষা–সাহিত্যমে ততেক লিখল গেল হছি জে পাঠক অপলাসঁ ওহি গীত সভহঁক সংগ তাদাত্ম্যে স্থাপিত নহি কহ পবৈত অছি। হম ব্যক্তিগত রূপেঁ গীতকাব অনিলসঁ বহুত বাস অপেক্ষা বখৈত ছী, জে ও ওহী পথকেঁ চুনথি জে পথ

হ্নকা ৰহ্ত-ৰহ্ত ডঁচাগপব নঽ জানি ঋা হম সভ গৌবৰ ৰোধসঁ ভবি ডঠী।

হমব সৰহক পঁডিতজী

পঁডিত গোবিন্দ ঝাজীক বচনামেকতা এখনো ৰনন ছনি সে মামূনী ৰাত নহি থিক। মোন পড়ৈত ছথি জীবকান্ত জে কহৈত ছনাহ জে নেখককেঁ নিত্তহ কিছু নে কিছু নিখৈত বহৰাক চাহী খাহে ও বচনাকাবক নামে পত্রে কিএক নে হো, এহিসঁ নেখনক ক্রমৰদ্ধতা ৰনন বহৈত ছৈক। ঠীক গএহ ৰাত পঁডিতজীমে নাগূ হোগত ছনি। হ্নক জে রযস ছনি তাহি রযসমে গাম-ঘবক ৰূঢ় নোকনি খটৌ ধযনে বহৈত ছথি ঝদা পঁডিতজীক ভীতব জে বচনামেকতা ৰনন ছনি সে হ্নকা ৰূঢ় নহি হোৰঽ দৈত ছনি। ঞা ৰাত জহিনা হমবা সভকেঁ চমকৃত কৰৈত খছি তহিনা ঞষ্যাসঁ সেহো ভৰৈত খছি। ও নে তঁ ৰুকন ছথি নে ঠমকন। ও এখনো মৈথিনী ভাষা ঋা সাহিত্যকেঁ সমৃদ্ধ কঽ বহন ছথি।

মোন পড়ৈত খছি 2014ক কোনো মাসমে এক সংধ্যা হ্নকা সংগ ৰিতৌনে বহী। সংগমে বঘ্নাথ ঝখিযা বহথি,

খরকাশীক দিন ছল খা খক্কূ ভাগ ঘবমহিমে ছলাহ। রঁহ্ত বাস গপ-সপ ভেল ছল। ও রঁহ্ত খামৌযতা খা খাপকতাক সংগ হমবা কহলনি জে "কেদাব একটা রাঁত কহৈত ছী, খহাঁ হমব রাঁতকেঁ ধ্যানসঁ স্বনূ। হম কহ২ চাহৈত ছী জে মৈথিলী রঁনা কিস্বনজীক সংগ ন্যায নহি কহ২ সকনাহ খছি খা ও ন্যায খহাঁ কহ২ সকৈত ছী।" মানে, হ্নক কহরাঁক খর্থ বহনি জে হম খপন পিতাপব একাগ্র একটা পোথী নিখী। রাঁত হমবা জঁচন ছল খা ওহী দিন হ্নকা ওতএ, হ্নকা সমক্ষ হম সংকল্প নেনহুঁ জে কিস্বনজীপব হম একটা পোথী খরশ্য নিখরঁ।

ও খপন পোথী সভ দেখৌলনি। এক ঠাম সজা কহ২ বাখন। ব্যরস্থিত। হ্নক ওা পোথী সভমেসঁ খধিকাংশি হ্নক মৌলিক নেখন ছল, কিছু সংপাদিত খা কিছু খান-খান ভাষাক সর্বোত্তম গ্রতিক খন্বরাদ। সভ কিছু ব্যরস্থিত খা এক ঠাম। ওা এক নেখকক সংসাব ছল জে কতহুঁ ছিড়ি খাএল নহি ছল। একটা পূবা কোঠলীমে সমাএল ছল হ্নক নেখকীয দুনিযাঁ।

গোরিন্দ রাঁবুঁক সংগ নাগল ছনি পংডিতজী। হ্মদা কতহুঁসঁ হ্নক রঁগএ-রাঁনি দেখি ও পংডিত মানে মিথিনাক পাবংপবিক পংডিত সন নহি নগতাহ। রেশী-ভূামে ও সভ দিন পৈজামা পহিবননি। দেখরাঁ-স্বনরাঁসঁ পংডিতক রিপবীত। হ্মদা জখন হ্নকাসঁ গপ হোযত, কোনো রিষযপব রিমর্শ হোযত, কোনো সিদ্ধাংতক খংডন-মংডন হোযত তখন নাগত খবে ওা তঁ সংপূর্ণ শাত্রক গংভীব খরগাহন কেনে ছথি। তখন নাগত জে ওা মিথিনাক খামো রাঁজি বহল খছি।

সাহিত্যক লগভগ সভ বিধামে ও লিখলনি। আ জে লিখলনি সে একদম ঠোকল-পীটল। আ সে খূব লিখলনি। জীবংত লিখলনি, জাগৃত লিখলনি। ও কোনো যুবা রচনাকারসঁ বেসী যুবা ছথি। বেসী সক্রিয ছথি। বেসী জাগল আ জীবংত ছথি। কথা গোষ্ঠী (সগর রাতি দীপ জরএ) সভমে ও সভ ঠাম জাগত-অবৈত রহলাহ। কথা পাঠ করৈত রহলাহ। রাতি ভরি জাগি কয় আন কথাকারক কথা সভপর অপন মহত্বপূর্ণ আ বিচারোত্তেজক টিপ্পণী করৈত রহলাহ। হুনক সক্রিযতা রেখাংকিত করবা যোগ্য অছি।

ভারতী মংডলক প্রকাশন ক্রমমে হমরা মোন অছি জে তীন-চারি টা বরিষ্ঠ লেখক মাত্র এহন বিষযপর লিখলনি জাহিপর এক সংপাদকক হৈসিযতসঁ রচনাক অনুরোধ কএল তাহিমেসঁ এক পংডিত গোবিন্দ ঝা ছথি। মানে ও বিষয মৈথিলী লেল একদম নব আ বেছপ ছল। গোবিন্দ বাবূ তাহিপর অপন কলম চলৌলনি। হমহুঁ চমত্কৃত আ চমত্কৃতসঁ বেসী আহ্লাদিত।

ও সদৈব ব্যস্ত রহৈ ছথি। কিছু নে কিছু করৈত রহৈত ছথি। আ জে করৈত রহৈত ছথি সে হমরা সভকেঁ থাতী থিক, গৌরব আ বিশ্বাস থিক। হুনক সক্রিযতা, হুনক রচনাত্মকতা হুনক জীবনক সংবল থিক। ও এক যোগ্য পিতাক যোগ্য সংতান সিদ্ধ ভেলাহ অছি। সংগহি ও মিথিলা আ মৈথিলীক যোগ্য-সুযোগ্য পংডিত, মহত্বপূর্ণ লেখক আ বিচারক ছথি।

সহজ আ মিলনসার ছলাহ রেণুজী

ও বমানংদ নান দাস ছনাহ জে নেখনমে বমানংদ বেণু ভেনাহ। স্বপৌন জিনাসঁ সঙ্গৈন উঁসমামঠক নিরাসী। খাবংভিক বচনা সভ হ্নক গীত রিধামে হমবা সভকেঁ প্রাপ্ত মোগত খছি। বাঁদমে ও নরকরিতাসঁ জ্ড়নাহ খা এহি রিধাকেঁ শ্রীসংপন্ন কএননি। গদ্য নেখনমে জখন উঁতবনাহ তঁ কথা খা উঁপন্যাস রিধামে প্রচ্ব নেখন কএননি। হ্নক নেখনক সমানোচনা তঁ সমানোচক খা খানোচক কবতাহ হ্মদা হম মানৈত ছী জে ও রাস্তরিক খর্থমে এক শ্রেষ্ঠ মন্বখ ছনাহ। সহজ-সবন খা মিননসাব। হ্নক ব্যক্তিত্ব খাকর্ষক ছন।
বেণুজী মৈথিনীমে পহিন এহন নেখক ভেনাহ জে বাজকমন চৌধবীক রঁগনাক চর্চা কএননি। 1967 মে, ফবরবী মাসমে স্বপৌনমে খাযোজিত নরকরিতা সেমিনাবমে ও ভাগ নেনে ছনাহ। প্রায: হমবা সভকেঁ বূঁঝন খছি জে গএহ সেমিনাব বাজকমন চৌধবীক খঁতিম সেমিনাব সারিত ভেন। ফবরবী মাসমে স্বপৌনমে সংপন্ন ভেন ওা ঐতিহাসিক দ্বিদিরসীয সমাবোহ খনেক খর্থমে মহত্ত্বপূর্ণ ছন। এহি সমাবোহক (করিগোষ্ঠীক) খধ্যক্ষতা বাজকমনে কেনে বহথি। এহি রর্ষক জূনমে বাজকমন হমবা সভকেঁ ছোড়ি খনংত খকাশিমে ন্বকা গেনাহ। স্বপৌনক সমাবোহ সমাপ্ত ভেনাক বাঁদ বাজকমন খপন ফচ্ছ নেখক মিত্রকেঁ খন্ববোধপূর্বক খপন গাম মহিসী নঽ গেন ছনাহ। ওহিমে বমানংদ বেণু সেহো বহথি। বাজকমনক খপন প্রভামংডন ছন। খপন চমক, খপন ব্যক্তিত্ব খা খপন বঁহ্খাযামী প্রতিভাক কাবণে সভ হ্নকাসঁ জ্ড়ঽ চাহৈত ছন। জখন ওা নোকনি মহিসী পহুঁচনাহ তঁ হিনকা সভক ভব্য

স্বাগত কএন গেলনি। রমানংদ রেণু, জীরকাঁত, কীর্তিনারায়ণ মিশ্র আদিক সংগ রাজকমল উপস্থিত বহথি। পহিল বের ওহি রঁগনাক চর্চা রমানংদ রেণু কএননি জে মহিসীমে "ফূল বাঁবনূক রঁগনা' নামে খ্যাত ছল। ওহি ফৈঘি সল গামমে অপনা তরহক ও বিশিষ্ঠ আ মনোহারী রঁগনা রাজকমল রহ্ত মনোযোগসঁ বনরৌনে ছলাহ। স্বনৈত ছী জে অওয ওহি ভঁগনাক গৃহপ্ররেশক অরসবপর উঁপস্থিত বহথি সে রাজকমলক গছা বহলি। অনেক গছা জকাঁ রাজকমলক ওহো গছা হ্নকা সংগ চলি গেলনি।
তঁ কহৈত বমী জে রাজকমলক ওহি রঁগনাক চর্চা পহিল বেব বমানংদ বেণুজী কেলে বহথি জখন বাজকমলক আতিথহক বাঁদ ও লোকনি অপন-অপন গাম ঘ্বল বহথি। ও লেখ সংস্মবণক ৰূপমে বাজকমলক মৃত্ 19 জূন 1967 বাঁদ "আখব" (কলকত্তাসঁ প্রকাশিত)মে প্রকাশিত ভেল ছল। "আখব" প্রকাশনক জড়ি স্বপৌলে ছল। এহিঠামক সেমিনাবমে আখবক প্রকাশনক যোজনা বনল ছল। তকব এক সহভাগী বেণুজী সেহো ছলাহ। মহিসীমে, সাঁঝমে তাবাস্থান দিস টহলৈত অপন অতিথি লোকনিকেঁ বাজকমল বঁগটৈ মিসবক গাযন স্বনাবএ চাহৈত বহথি। একবো চর্চা বেণু কেলে ছথি বঁগটৈ ঝাক ৰূপমে। হ্মদা ও বঁগটৈ মিসব ছথি ঝা নহি। সংযোগ জে তাবানংদ বিযোগী এখনে দূ-তীন সপ্তাহ পহিলে স্বপৌল আএল বহথি তঁ হমবা আ স্বভাষচংদ্র যাদবকেঁ বঁগটৈ মিসবক গাযন (জকবা ও অপন মোবাঁগলমে টৈপিত কেলে বহথি) স্বনৌললি। বঁগটৈ জী জিবৈত ছথি আ হ্নক কার্যস্থল এখন সিংহেশ্বব থিকনি জতঽ ও প্রবচন আদি দৈত ছথি আ অপন গাযন কলাক প্রযোগ সেহো

करैत छथि। हुनक मूल नाम थिकनि पंडित ताराकांत मिश्र। गामक नाम रॅंगइ मिश्र।
मोन पड़ैत अछि जे बेश्वजीसँ भेंट करए जाइत रही तँ ओ अपन एक्सचेंज आफिसमे भेटैत छलाह। मोरॉगन आ नेपटापक जमाना नहि छल। एक्का-दुक्का लोक लग चोंगा रॅला फोन रहैत छलनि। ओही एक्सचेंज आफिससँ फोन अथवा तार (टेलीग्राम) कएल जाइत रहै। ओ आफिसमे रॅहुत लोकप्रिय छलाह आ आलो स्टाफ सभ सम्मानक दृष्टियें हुनका देखैत रहलि। ओ कतरॅा व्यस्त रहथि, मोन अछि जे आफिससँ निकलि रिक्स जनखे आ चाहक घुरए नहि दैत छलाह। कुशल-क्षेम आ हालचाल, गाम-घरक हाल-सूरति पुछैत रचनादिक विषयमे अवश्य चर्चा करथि।
राय साहेबॅक पोखरि लहेरियासराय, रॅला घरोपर अनेक रॅर हुनका ओतए जयरॉक अवसरि हमरा भेटैल रहए। ओ जतेक सिनेह आ आत्मीयताक संगे भेंट आ गप्प करैत छलाह से दुर्लभ छल। अत्यंत स्नेहिल आ मिलनसार। संवेदनशील तेहन जे जखन हुनक ज्येष्ठ पुत्रक असामयिक निधन भऽ गेल रहनि तँ ओ अत्यंत मर्माहत स्थितिमे दीर्घ कविता (जे "ओकरे नाम"सँ प्रकाशित भेल) लिखलनि, प्रायः एक्के रातिमे वा एकै सप्ताहमे। रॅहुत दिन धरि ओ अवसादमे रहला। स्वाभाविक छल। सदा साहित्य प्रतिकूलो स्थितिमे मन्वथकेँ उबॉरैत अछि बेश्वजी सेहो उबॅरलाह आ फेर साहित्य सृजनक अनंत श्रृंखलामे जुड़ि गेलाह।
मैथिलीमे अथवा कोनो साहित्यमे एकै टा दुख नहि छै। एकैटा समस्या नहि छै। अनेक दुख आ समस्यासँ रचनाकार संघर्षरत रहैत छथि। बेश्वजी जतेक

নিখননি, নীক ৱা ৱেঁজাএ এহিপৱ চর্চা কে কৱত ? ঈ এক পৈঘ প্রশ্নচিন্হ থিক। জীৱনক সভ কিছুকেঁ দোসৱ প্রাথমিকতা বূঝি পহিল প্রাথমিকতা লেখনকেঁ দেৱএ ৱলা লেখককেঁ অন্ততঃ (অন্ততঃ নামসঁ বেণুজীক এক কৱিতা সংগ্রহ সেহো ছনি) কী ভেটैত ছনি।
আৱশ্যক অছি জে ৱমানंদ বেণুক সাহিত্যিক অৱগাহন হো, ওকৱ মূল্যাকंন হো, ওহিপৱ চর্চা ও ৱিমর্শ হো, সেমিনাৱ হো.... তখন পাঠক হুনক হুনক ৱচনা সংসাৱক মর্ম বূঝি সকতাহ আ বেণুজীকেঁ তখনে ৱাস্তৱিক ৰূপমে চীন্হি সকৱ।

ডা.অমৱ নাথ ঠাকুৱ– প্রোফেসৱ, পী.জী.সংস্কৃত ৱিভাগ,জে.পী.যূ.,ছপৱা–৮৪১৩০১

'গীত–গংগা'ক প্রৱাহ

रिचित्र रिरोधाभासक करि छथि जगदीशे चन्द्र ठाकुर 'खनिन'| ह्रदयसं कार्यक धाबा स्वतः प्रसृत होगत बहनि आ मोन नगा क' पढ़ैत बहथि रिज्ञान |किन्तु, पूर्रजन्मार्जित करिताक गुनगुनाहटि हिनका 'रौशनी' दिस न' खननक |प्रकृतिक प्रति खनुबाग,सस्य श्यामना मातबम्' के प्रति सहज उद्वेग हिनक ह्रदय आ मोनकें एकीकृत क' कृषि रैज्ञानिक रॅना देनक | रिज्ञान हिनका बैंकमे चाकबी देनकनि आ बिञ्ञ समयमे ह्रदयतोषक करिता कामिनीक सेराक हेतु प्रभूत समय | करित्वक सतत उद्रेक हिनका खपन उपनाम ताकक हेतु बाँध्य क' देनक | खपन खामे–गीतमे एहि उच्छ्वासक उन्नेख करैत गुनगुनागत छथि :

चनितेे–चनितेे भेटैनाह बमण

आ भेटि गेना श्री सोमदेर

कोगनख रिद्यापति पारनिमे

भेटैन खाशीष मधुप,किबणक

सम्बब दू बचनाक पाठ छन पीठ हमब थपथपा गेन |

यात्री,हबिमोहन,जीरकान्त,

शेखब,बरीन्द्र, मणिपद्म,खमब

बाँबू, कक्का आ भैया सन छन नाम कतेको जोड़ा गेन |

এহি করিক সংদর্ভমে ওহো অপন নাম ‘অনিন’ তয কএননি |অনিন, জকব শাশ্বিত সম্বন্ধ অননক সংগ ছৈ |পরন জগারত আগ কো , একটা পাঁতী পহিনে পঢনে বহী | অপনে করিরব কী সোচি ও উঁপনাম চ্ননননি| কিন্তু, ভাবতক অধ্যামেক কথন ছৈ জে মোন রূপ রাহু (অনিন) কাযাগ্নি রূপ অনন পব জখন ভারনাক উঁথোনসং প্রহাব করৈত অছি তঁ ওচ্ছা করিতা ভ’ক’ নিকনৈ ছৈ |হরাক অর্থে ছৈ জে সতত রহৈত বহয আ হিনক করিতা ধ্বনি অপন প্রথম উঁদ্রেকক ক্ষণসং সতত প্ররাহমান ছনি |স্ববোধ্য ভাষা,হৃদযারর্জক রিষয রস্তু,জীরনক হাস-অশ্রুক চিংতন,অপন শৈনী, ত্তকাঁত পদ সংযোজন,গেয পদ | জহিনা করিতা নিখরাঁক সৌখ তহিনা মধুর স্ববমে গএবাঁক কনা হিনক করিত্বক ভাস্বব পক্ষ অছি অপনে কহনে বহথি, মৈথিনী অকাদমীক অধ্যক্ষ ব্যাসজীক উঁদ্বৃত ভার | হিনক করিতাকেঁ পঢি ও জিজ্ঞাসা প্রকট কেনথিন, ও সভ অহাঁ গারি নৈ ছিযৈ ?

ও মনোবম স্ববমে হ্নবনীধব প্রেসমে গারি উঁপেন্দ্র নাথ ঝা’ব্যাস’জী কেঁ অপন স্বব মাধুর্য সং মংত্রমুগ্ধ ক’ দেনথিন |ও প্রহর্ষিত হোওত কহনথিন , তখন ত অহাঁ অখরাবোকেঁ গারি দেবৈ |ও নৈসর্গিক স্বব হিনকা জন্মজাত প্রাপ্ত ছনি |

এক রৈব সিরানমে হগুআক উঁপনক্ষ্যমে ‘ভাঁগক ভোজ’ক আযোজন ভেনৈ | কিন্তু, আযোজনক মুখ্য নক্ষ্য বহৈ হগুআমে ঠাকুবজীক মাদক স্বব আ হগুআক হেত্তু অভিনর পদ-রিন্যাসক শ্ররণ |করিরব শ্রোতা আ আযোজক্ক মনোভার কোনা নগ বুঝিতথিও | ওহো এক টা টটকা বচনা ন’ক’ উঁপস্থিত ছনাহ | ভাঁগ পীরাঁক

प्रक्रिया हास-परिहासक संग समाप्त भेल। सभ अपन गप्पक खजानासँ गोष्ठीकेँ गेय रातारवणक हेतु तैयार कएलक। आ 'मधुबेण समापयेत'क अनुरूप ठाकुरजीकेँ आग्रह केलकनि। ककरो अनुमान नै छै एहन नूतन पदरंधक स्वर लहरीक :

चाह चाही आ पान चाही

कनाकाबकेँ कने भाँग चाही।

घोबि नीक जकाँ चिन्नी मिला क'

देखि निय' बसगन्ना खुआ क'

मोन पंछी बनय, कतौ उड़ि-उड़ि चलय ......

हाय रे आबि गेल बंगदाव फगुआ

देखू मौसम बनल अछि अगुआ

धरती कनियाँ बनल,कोहबर दुनियाँ बनल

आसमान चाही आ चान चाही

से देखै ले' मोन जुआन चाही।

सभ झूमि उठल। भाव-विभोर भेल। अपनाकेँ बिसरि गेल।ओ छलनि अनिलजीक काव्य माधुर्य।

बबखोरसँ बैसल मैथिली साहित्य परिषद, सिरानमे हिनक कविता नवजीवन फूकि देने छै।अपन एहि अतीत मधुर क्षणक वर्णन करैत आमेगीतमे स्वयं लिखने छथि :

'लिखबाँ आ पढबाँ केर लशा

सूनर्र आ स्वनयरॅा केव नशा

शब्कक सोना,हीवा,मोती

देखर्र आ देखयरॅा केव नशा

सदिखन आनंदित बहरॅा ने' जीरनक अर्थ छन ब्रुझा गेन | '

रिगत शताब्दीक अठ्ठम दशकक मध्यमे 'तोबा अंगनामे रसंत नेने आएर्र सजना' क रासंती स्वव नेने करिरब मैथिनी साहित्यक क्षितिज पव अरतीर्ण भेन छनाह |यरारस्था, वंगीन दुनिया,चहकैत राताररण, शृंगाव बसक अनुपम समय होगछ |सिरान प्ररासमे शृंगाव प्रधान गीतक रॉह्न्य बहनि |

'मोन होएए अहॉंकें देखिते बही,

किछ रॉजी अहॉं हम स्वनिते बही| '

'अहॉं नीन गगन केव चंदा,हम मूह् भुरनक चकोव

हम रिबहक बाति अन्हविया,पिया अहॉं रसंतक भोव | '

मैथिनीक रिकास क हेतु पन-पन प्रतिरॅद्ध | अजर्र ऊर्जा हिनक यरारस्थामे देखने छियनि| गोठ्ठीक आयोजन,रिद्यापति परक आयोजन,करि सम्मेनन, करि सरॅहक समायोजन हिनक प्रिय रिषय बहनि |

किन्तु ओ त परत केव शिखव पव रैंसि ,प्रकृतिक नग्न रूपक अरनोकन करैत मध्यप्रदेशक मध्यमे मैथिनीक स्वव मुखवित कवरॅाक नेन छटपटा गत बहथि, तखने

ने मिथिलाक मनोज्ञकून रिबह र्‍यथासं छटैपटौगत गीत गंगामे निखैत छथि :

'कोना कह्र जे कोन मानमे जीरि बहन छी |'

"हम पहाड़ पब रैंसन चिट्ठी नीखि बहन छी'क बचना करैत 'रियोगी होगा पहना करि, खाह से निकना होगा गान' के चबिताथ करैत 'मा निषाद प्रतिष्ठां रूप खचिंतित, खतर्कित पादरस्त्रः खक्षबसम तंत्रीस्वब समन्वितः' स्वबक खन्वेषणमे मध्य भावतक उँत्तुंग शिखबपब जीरनक उँत्तबार्ध र्‍यतीत कबरॅ स्वीकाब कयननि |

मैथिनीक भक्तिक प्ररनता त एहिसं स्पष्ठ होगछ जे ओ खपन दोसब प्वत्रीक नामकबनओे 'मैथिनी'क' देनखिन |गीत गंगामे खनेक स्थान पब मिथिना मैथिनीक प्रति उँदगाब उँछनित भेन खछि :

'खाँखिमे चित्र हो मैथिनीकेब, ह्रदयमे हो माटिक ममता

माएक सेरामे जीरन रितादी, खछि रॅस एएह एकटा सिहंता'

'मैथिनीक प्रतिमा सजाउँ'

'खाज्क बाति कथी ने'

'तीन कोटि मैथिन'

' मैथिनीने' खहाँ की करै छी'

'मैथिन केब पबिभाषा'

‘পত্রিকা নৌ কিনৌ ছী’

‘রঁজরাঁক সময খাএন খছি’

‘হমবা গামমে’

‘মিথিনামে’

‘ভূখ,খশিক্ষা খা খন্যাব খছি মিথিনামে’

খাদি শীর্ষক বচনামে মিথিনাক দশা খা মৈথিনীক দ্স্কৃতি জীবংত ৰূপে বর্ণিত খছি ।

মৈথিনীক রিকাসক কেহন প্রদীপ্ত খাগি হিনকা হ্রদযমে ছনি সে এহী সংস্মবণসং স্পষ্ঠ খছি :

‘মাষ্টি–পানি’ পষ্টনাসং প্রকাশিত হোগত বহি । ’সময–সান’ স্তম্ভমে হমব একটা নেখ প্রকাশিত ভেন ছন ‘সূতন নহি খছি সিরান’।মোন গদগদ ছন ।প্রকাশেনসং নিখরাঁক গতি তীব্রঁতব ভেন ছন ।তারঁত খগিনা শীর্ষক পঠনৌं ‘জগৈত জযনগব’। মোনমে প্রতিঞ্রযা উঁঠন, জযনগব পব নেখ ত রাসোপঞ্জী পব কিএক নহি ।

হম ডেবা খারি ওহী তর্জপব ‘রৈসন রাসোপঞ্জী’ একহি রৈসকীমে নীখি গেনহুঁ ।কিন্তু দোসব দিন রিচিত্র দ্বন্দ্বমে ঞা খানেখ পড়া গেন ।এহনো নেখ হোগত ছৈ ? হম ওকবা সংজোগি ক’ বাখি দেনহুঁ ।তীন মাস বীতি গেন ।এক দিন সাঁধ্যরেনামে ঠাক্ষবজীসং ভেঁষ্ট ভেন দবরাঁব পবিসবমে ।কতহু খারশ্যক কাজসং জাগত বহথি ।খপন খানেখ খবারঁ খছি কী নীক সে নির্ণাযিক দ্বংদ্ব সং তংগ খারি গেন বহী । হম মংদে স্ববেং কহনিযনি ,এখন এক ঘংটা সময খছি ? ও কার্যিক জিজ্ঞাসা প্রগষ্ট কেনানি ।

अपन हृदयगत द्वंद्व कहलनि । ठाकुरजी प्रहर्षित होइत कहलनि, एहिसं सुख्य काज की हएत ? चलू पहिने आलेखे पर विमर्श करी । देखा आरि हम हिनका आलेख सुनाओल । अंतिम पैराग्राफ प्रारम्भ केने रही की ओ आलेख हाथसँ झपटि लेलथि । कहलनि अहाँ बाति भविमे अपने फेयब क'नेरँ त ठीक नै त हमरा द' दिय', काल्हि हम पटना जा रहल छी,स्वयं फेयब क'क'हम द'देरैँ 'माटि पानि'क कार्यालयमे ।ओ भोरे-भोर तैयार भेलैना । हम आलेख द' देलियनि ।हृदयक भाव हल्लुक भेल ।अगिला अंक प्रकाशित भेलै।सम्पादक शीर्षक रँदलनिक' 'पायाक कातमे गाड़ल रासोपंक्ती'क' देलथिन ।प्रकाशित अंक ठाकुरजी कें पहिने भेटैन नि ।भेटैतहि हमरा देखा पर एनाह सवप्रागज दैत—'मैथिलीक परिचित युवा लेखक' संबोधन करैत । हम किछु बुझलियै नहि ।तखन ओ अंक दैत्तो सभ कहलनिओ सम्पादक आलेख मंतार्यमे ओ बात लिखने रहथिन पढि कए रोम-रोम पुलकित भ' उठल ।

सर काज छोड़ आलेखकें सूनरँ,कार्यालय तक पहुँचायरँ आ प्रकाशित अंक देखा पर पहुँचा लेखकक अमित आनंदमे सहभागिता करबरँ कतेक व्यक्ति करैत छथि ? मैथिलीक प्रति ओ समर्पण सोचि आगयो मोन विह्वल भ' जाइत अछि ।गीत-गंगाक साठि टा करितामे राँवहटौ मिथिला-मैथिलीए पर लिखल भेटैन ।

राष्ट्र भक्तिक सेहो प्रभूत-प्रमाण 'गीत-गंगा'मे सुखरित भेल अछि ।'हम भारत केर पूत' शीर्षक रचनामे केहन स्पन्दन कहल गेल अछि -----

'प्रजै छी भावतीकें हम,जपैछी रॅन्द मातवम्'

'जय जरान, जय जय किसान नावा नगरॅ छी हम,जपै छी रॅन्द मातवम्'

तान ठोकैए हमव हिमानय,ननकि कहै छथि जम्हना गंगा,फहवाएते ग वहत खमव भए नान किना पव हमव तिवंगा,खपन स्वतंत्रता गमा एको क्षण वहि ने सकै छी हम,कही तें रन्द मातवम्'

'जय भावत जय भावती'में भावतकें एकटा गाम कहन गेन खछि |निखै छथि —

हम कल्पना कवी एकटा भावतरर्षक गामके ,जै मे हो रॅस जाति एकटा मात्र भावतीय नामकेव |

प्रवाण साहित्यमे एक प्रकष के रूपमे भावतक रर्णन कवैत कहन गेन खछि, भावतक दू टा खाँखि छै – दक्षिणक काँची खा उत्तवक काशी | एक प्रवाणकाव खाँगनके रूपमे भावतक स्वकप दृढ़ कवैत कहने छथि : तपस्या नर्मदा तट पव, दान गयामे शवीव त्याग गंगाक तट रावाणसीमे कवरौक चाही| महर्षिगण त – सम्द्र रसने देरि पर्वत स्तन मंडने,रिष्णु पत्नी नमस्तुभ्यं पाद्स्पर्षं क्षमस्व मे' पठैत भावत भूमिक एकत्व प्रदर्शित कैने छथि |

एकटा रिशान गामक रूपमे कथन सर्वथा उपयुक्त खछि |

'स्वतंत्र भावत अमव बहय' मे करि कहैत छथि—भावतक् सं प्रियगव भावतरर्षक स्वतन्त्रता,तें हम ह्नासि-ह्नासि क' रॉजी स्वतंत्र भावत अमव बहय।'

'भावतक स्वतंत्रता केव खातिव हम नर्ड़ा ते टौ नै,मविता छी,तें हम तान ठोकि क' रॉजी स्वतंत्र भावत अमव बहय।'

'जय जय हिन्द्स्तान' शीर्षक वचनामे केहन नीक पद्य वचन गेन अछि :

'एकहि मंदिव एकहि पूजा आ एकहिटौ ध्यान,

एकहि मंत्र जपरॅ जीरन भवि जय जय हिन्द्स्तान।'

वाष्ट्रैक निर्माता प्वकषक संस्मवण 'गीत –गंगा'क प्ररन रिशेषता अछि।

'सत्य अहिंसा केव प्वजावी मे' महामो गांधीक स्वतंत्रता अभियानक रर्णन करैत कहैत छथि :

'सत्याग्रह केव केननि केहन प्रचाव

गंगनेँडोमे मचि गेन हाहाकाव

भागन भुन्ना नत्त-पत्त सात सद्रक पाव

व्रॅह्मा,रिष्णु ওव त्रिप्ववावी छना महामो गांधी।

रॅूमि पड़ै भर-भय हावी छना महामो गांधी।

आठम वचनामे कहन गेन अछि :

कह जय गांधी जय जय प्रकाशे

জয জয স্বভাষ, জয ভগত সিংহ

ও নৈ বহলা নেকিন অছিএ

ওগ কর্মরীব কেব চবণ-চিন্হ ।

.'কী হিন্দূ আ কী মুসলমান' শীর্ষক বচনামে কহল গেল অছি :

'এক্কে শোণিত,এক্কে পবান'

'মংদিব পূজী,মস্জিদ পূজী,

প্রার্থনা কবী আ নরাজ পঢ়ী

গীতা পঢ়ী নী আ কুবান পঢ়ী

অল্লাহ কহী, সিযাবাম কহী

পোথী অনেক, অছি সূত্র এক, বঁস এক মন্ত্র হম জানৈ ছী ।'

এহি প্রকারেঁ ভাবতক রিরিধতামে একতাক সূত্রক অন্বেষণ, ধর্ম সমবসতা দৃঢীকবণ হিনক নেখনক সমাধানামেক আ উঁসোহরর্ধক পক্ষ অছি।

রিষয-রস্তুক দৃষ্ঠিসং রিচাব কএনা পব 'গীত-গংগা' শীর্ষক অনংত উঁপযুক্ত নগৈছ। গীতক অর্থ অছি দ্রদযগত ভারক উঁছনন ।

এক করি দ্রদয রৈযক্তিক, সামাজিক,বাষ্ট্রীয,রৈশ্বিক পবিদৃশ্য পব সতত চিংতন কবৈত অছি ।খবারঁক যথারত চিত্রণ ক' সমাজ আ বাষ্ট্রক নগ্ন চিত্রক নেখনক সমাজ কে দর্পণভূত সাহিত্যমে ওকব যথার্থ স্বরুপ দেখবৈত

অছি । একর অন্বরূপ রৌটৌক রিযাহ,প্বত্রক গ্বণরত্তাক প্রযাস সন অনেক সমস্যাসং সীদিত সমাজক জীরংত চিত্র এত' প্রাপ্ত অছি ।

'রুঁচী রঁঢ়তী,নিখতী পঢতী ' শীর্ষক বচনা নাবী শিক্ষাক রিকাস ক' রিরাহকেঁ দহেজ় রূপ অরসাদসং ফ্দত্তিক মাস্ত্রা প্রদর্শিত করৈত অছি |করি কহৈত ছথি :

ভাগ্য অপন অপনেসং গঢ়তী, হমবা চিংতা কথীকে

বেপ,দহেজেক দানর কেব উঁপোত মচন অছি ভাবতমে

মহিষাস্বব নে' দ্গা রঁনতী, হমবা চিংতা কথীকে

নর স্বরুজ আ চান রঁনেতী/সংগী অপ্পন অপনে চ্নতী/কিবণ,স্বনীতা,মীবা রঁনতী ।

এক মাত্র শিক্ষাকেঁ অংগীকাব কৈনে সংভর হোগছ |এহি প্রকাবেঁ ফ্খব সমস্যাক সমাধানক চেষ্ঠা এহি নঘ্কায পোথীক প্ররঁন হ্কাব অছি । জেনা সভ নদী গংগামে একাকাব ভ' সফ্দ্র পহুঁচৈত অছি তহিনা বাষ্ট্রক র মানর জাতিক সফ্দ্রমে ও গীত–গংগা উঁছনিত হোগত পহুঁচৈত অছি । করিকেঁ যথার্থ রঞা কহন গেন অছি |তেঁ সাহিত্যমে স্বভারোক্তি একটৌ প্রশংসিত অনংকাব মানন গেন অছি |এহি যথারত রর্ণনসং গীত–গংগা র হিনক অন্য কার্য্যমেক পোথী আত্মংত র্যাপ্ত অছি |হিনক নেখনক রিষয অছি দ্দিনমে জীরন র্যতীত করৈত রিপন্ন নোক । কতহ্ রৌটৌক রিরাহসং চিংতিত র্যথিত পাত্র ত' কতহ্ কর্জমেং ডূরঁন গ্রষক । কতহ্ তীসীক তেনমে ছানন জিনেরী,মিন্নী খাগত দ্গাপূজা দেখৈত তরুণ,তরুণী । কতহ্ কন্যাক পিতাকেঁ র্যথিত করৈত রঁবিযাতীক রাহ্ন্য । একটৌ উঁদ্যমী

বহিতো রিপন্ন কিসান খা ঘোটানামে বত সংপন্ন তথাকথিত নেতাক সাম্য রৈষম্য জীরনক কেহন জীরংত রর্ণন খছি :

কবজেমেং জীরেঁ খা কবজেমেং মবরেঁ

এনা বে রিনষ্ট কতেক দিন বহরেঁ ?

তোবে পসেনাসং হবিযব গা ভাবত

গা বাকেট গা প্লেন গা উঁচকা গমাবত

তোঁ নাবে প্ৰখাব পব কতেক দিন সূতরেঁ ?

তোবা নে' এখনো নে নোটা নে খাবী

ওম্হব ঘোটানা মহন হারাগাড় ী

দোস ওঁব দ্‌শ্মনকে কহিযা তোঁ চিন্হরেঁ ?

বাঁট কোনো গাংধীক কতেক দিন তকরেঁ ?

কবজেমে জীরেঁ খা কবজেমে মবরেঁ ?

খাদি পাঁতী সামাজিক রিষমতাক জীরংত চিত্র ন' প্রস্তুত কএন গেন খছি ।

'চোব কদ্রু ককবা' শীর্ষক বচনামে করিক র্যথা–দ্বংদ্ব কেহন জীরংত খছি :

'ভবি গাম চোবে ত চোব কদ্রু ককবা

কোতরানো সএহ তখন সোব কব্ধ ককবা ? '

भ्रष्टाचार सं त्रस्त भारतवर्षक नग्न चित्र प्रस्तुत करैत छथि ।

संवेदनहीन समाजक एतसमे लोकक सफल चित्रण भेल छथि :

'नब्बे टा रविवारी एलै' शीर्षक रचना देखू :

दस हजार वसगबल्ला रॅलनै नब्बे टा रविवारी ले'

आ पचास टा छागर कटलै हल्ला भेलै गाममे ।

दारू पीने टॅच बहै सभ छौंडा मोटरसाइकिल पर

खाधिमे खसलै, टॅगले एलै, हल्ला भेलै गाममे ।'

दहेजक पाइसं टॅच भेल लड़काक पिताक उज्ज्वल वर्णन प्रस्तुत करैछ : 'समधि एला रॅलि-ठलि क' करितामे :

नाजो ने भेल जे टाका गनेलनिऐ ,

रॅटोकें रॅचि क' खेतो किननिऐ ।

समस्याग्रस्त, विपदापूर्ण परिवेशसं त्रस्त कविकें सम-समाधानक रस्ता जखन नहि बुझि पड़ैत छनि त लोककें पूछै छथिन :

'कहू भागि क' जाएब कहाँ ? '

गीत-गंगामे कविरव समाजक, राज्यक,राष्ट्रक व्यथाक चित्र आ समाधान प्रस्तुत करबाक स्तुत्य प्रयास कएलनि अछि । भाषा सरल,गेय,हृदयसं उछलित अछि । हृदयसं उछलित भावकें गीत कहल जाइत अछि ।एहि हृदयगत

ভারক যথারত চিত্রণসং পোথী খাচ্যাঁত ব্যাপ্ত খছি |জেনা সক্ষদ্র বা গংগামে খনেক প্রকাবক ঝড়না, জনশ্রোত,নদ,নদীক সংগম হোওগছ্ত তহিনা এহি পোথী রূপ গংগামে খব্যাঞ্জ মাধ্র্যসং পাঠককেঁ খানংদ প্রাপ্ত কবরৈত,সোচবাঁক নেন বাধ্য কবৈত, সমাজক রুবীতিক দর্শন কবরৈত,নর,প্ববান ব্যক্তিত্ব দর্শন কবরৈত সাঠি করিতাক সংগ্রহ প্রকাশিত ভ' পাঠকক হাথমে খাএন খছি | করিক বর্ণন ক্ষমতা,নেখন সবনতা খভিব্যঞ্জ ভেন খছি |

উঁক্ত গ্বণগণ কে খানোকমে খননপূর্ণ খঁতসরনা 'খনিন'জীক ওা করিতা সংগ্রহ গংগা জকাঁ কন-কন নিনাদ কবৈত উঁছ্নিত হোওত সক্ষদ্র দিস বঁঢৈত রুচিবা,পরিত্র,রেগরান,ঔষধিভূত করিতা রূপ জনধাবাসং ব্যাপ্ত খছি |

ड◌ॉ० शेशिधव ऋमव “रिदेह”– ग्राम – रुचौन (द्‌नावप्वव–रुचौन) ,

पो० – मकवमप्वव, जिना – दवभंगा, पिन – ∔४७२ ३४,

खनिनजी – ब्यक्तित्व खा कृतित्व

पविचय –

छोटे मोटे टूटेन मड़ैया मे
गौवी कोना कऽ बहती हे ?
गौवी हमव
छथि बँड़ सहनोना
।
कोना कऽ
पिसती भांडक गोना
।
हाथो मे पड़तनि नोठ़ैक
ठेना, कोना कऽ सहती हे ?

एक समय छन जखन ई गीत हमवा गामक हव वैठीक रिदागवी कान किनको ने किनको मूँहें खरश्य स्वनवाम मे खवैत छन । ओहि समय हम वहुत छोटे वही । सम्भवतः L.K.G. मे पठ़ैत वही । बाद मे खानो गाम–गमागतमे स्वनवामे खायन । एखनहु खवैत खछि । एहिना एकटा डहकन सेहो –

সংমধি (সংমৈধ) এনা ৰনি – ঠনি কং ।
ধোতী ক্ষবতা পমীবি কং ।
এনা ডহকন স্বনং ৰেষ্টৗ কে(ব) ৰিযাহমে । ।

হম সৰ কংৰৈ ছী প্বছাবি (প্বছাগব),
ৰাজূ গীত স্বনৰ কি গাবি (গাগব),
ঋা কি উঁনহন সূনৰ ৰেষ্টৗ কে(ব) ৰিযাহমে ।
ঋা কি ডহকন সূনৰ ৰেষ্টৗ কে(ব) ৰিযাহ মে । ।

এহি ডহকনক পহিন দূ – চাবি পাঁতী তং এহিনা বষ্টত ঋছি পব ঋগিনা পাঁতীসভ গাযিকা নোকনিক স্বৰিধান্বসাৰেঁ ঘটৈত – ৰঠৈত বষ্টত ঋছি । পবঋ প্বৰান নঞি ভেন ঋছি, এখনো জতং – ততং স্বনৰা মে ঋৰৈত ঋছি । এহিনা একষ্টৗ গীত ঋছি –

কক্কা মাবন গেনা
সৌবাঠক মৈদান মে ।
পহিনে কন্যাদান মে (না) । ।

सौबाठक मैदान मबनासन्न भ्३ गेन पब ञा गीत एखनह् थपन किशोबारस्थहिमे थछि । ञा सभ गीत हम थपन नेनपनेसँ स्वनैत थारि बहन छी । एखनह् रिरिध रिधि – रेंरॅंहाब कान स्वनरॅंामे थरैंत थछि ञा गीत सभ । ओहि समय हम एहि गीत सभकेँ पाबम्पबिक गीत र्बुमैत बही, हमबा नञि पता छन कि एकब नेखक के छथि । किछ रॅांदमे र्बुमनरॅांमे थायन कि ञा सभ गीत थनिनजीक नेखनीसँ निकनन थछि । थनिनजी मानै कि **श्री जगदीशे चन्द्र ठाकुब “““थनिन””** ।

छायाचित्र ०१ – श्री जगदीशे चन्द्र ठाकुब 'थनिन'जी (सन् १९९६–९७ ञां॰क छायाचित्र)

प्राबम्भिक जीरन था गीत नेखन –

थनिनजीक जन्म २७ नरम्बब १९३० ञां॰ क३ मधुरॅंनी जिनाक **सनमप्बब (शंभुथाब, भिण्ठी – सनमप्बब, कैंटैनो**

চৌকক নগীচ) নামক গামমে এক টা রসে গোত্রিয ব্রাহ্মণ পবিরাবমে ভেলন্হি । হুনক মাএক নাঁর **স্ব০ কর্পূবা দেরী** আ বাঁবূজীক নাঁর **স্ব০ বাম নাবাযণ ঠাক্কব** ছলন্হি । খনিনজী ३ ভাএ আ ३ বহীন ছলাহ আ তীনূ ভাএমে খনিনজী সভসঁ পৈঘ বহথি ।

ছাযাচিত্র ০২ – শ্রী জগদীশ চন্দ্র ঠাক্কব 'খনিন'জীক পিতা স্ব০ বাম নাবাযণ ঠাক্কবজী

छायाचित्र ०३ – श्री जगदीश चन्द्र ठाकुर 'अनिल'जीक माता स्व० कर्पूरा देवी (कुर्सी पर बाँयाँ कात), मौसी (कुर्सी पर दायाँ कात) आ मामी लोकनि (ठाढ़ भेल) ।

अनिलजी नेनपनहि सँ बड्ड मेधावी छात्र रहथि । हुनक प्रारम्भिक शिक्षा गामहि केर प्राथमिक विद्यालयमे भेलन्हि । तदुपरान्त माध्यमिक विद्यालय – भिठ्ठी आ उँच विद्यालय – पल्डीमक छात्र रहलाह । एहि समय धरि ओ अपन छोटका मामा **श्री महेन्द्र ठाकुर**जीसँ शिक्षाक क्षेत्रमे विशेष प्रभावित रहलाह । कहबाक लेल दुन्नू मामा आ भागिन रहथि पर समवयस होयबाक कारण संगी रहथि । मामा पढ़ाइमे एक वा दू बरख सिनियर रहथिन्ह । ओहि समय अनिलजीक छोटका मामा मैथिलीमे किर्तन शैलीक एक – आध दर्जन गीतक रचना कएने रहथिन्ह । मामाक गाओल गीत सभ अनिलजीकेँ पहिने – पहिल गीत लिखबा दिशि आकर्षित कएलकन्हि आ किर्तन शैलीक

रॆह्त बास गीतक बचना कएनन्हि । जेना कि,

भवन सभामे ठारि जनकजी,
प्रण कएने छथि भारी हे ।
जे केओ धनुष उठा कऽ तोड़ता,
तनिके देबनि कुमारी हे ।।

आओर,

गौरी नीना हिमारी तोहर भंगिया
।
तोहर भंगिया हे, तोहर भंगिया
।।

एहि

रीत **स्व० काशीकान्त मिश्र 'मधुप'**जीक गीत सभ सेहो हुनिका प्रभावित कएनकन्हि । हुनक छोटका मामा आ मधुपजी – दुहू गोटे भनिता मे अप्पन नाँव दैत छलाह तेँ ओ मधुपजीक सदृशे अपन एकटा काव्य नाँव **""""अनिल""""** केर सृजन कएनन्हि । ओहो अप्पन शुरूआती गीत सभक भनितामे अप्पन नाँव जोड़ए लगलाह ।

कहथि 'अनिल',
स्वप्न–स्वप्न हे मनागनि ।
धीया अहाँकेर,
छथि जगतारिणि ।

ভনহি ‘খনিন’ ধনি ধন্ধ প্রিয ধীব
।
খষ্ট্ –
মধ্ নাগত রিবহক পীড় ।

মধ্পজীক

কার্য্যসঁ প্রেবিত ভ২ খনিনজী সেহো হিন্দী ফিল্মক ধ্নি পব কিছু গীতক বচনা কএনন্হি পব সে স্বযংকেঁ রেঁস ঋচনন্হি নঞি । এহি রীচ মাম – ভাগিনক জোড় া সেহো টূটি গেনন্হি । ছোটকা মামা সী° এম° সাওন্স কলেজ, দবিভংগা ছনি গেনাহ জত২ হ্নক কার্য্য প্রতিভাক খন্ত ভ২ গেনন্হি । ভাগিন খর্থাত্ খনিনজী খাব° কে° কলেজ, মধ্রনী চনি গেনাহ জাহি ঠামসঁ ও প্রী–ঘনিরসীটী খা রী°এস°সী°–প্রথম ভাগক পঠ় াওা প্র্ণ কএনন্হি । এহি ঠামক রিঘ্যাপতি স্মৃতি পর্ব সমাবোহ হ্নিকা রিশেষ খাকর্ষিত কএনকন্হি খা মোনমে মঞ্চ পব স্বযংকেঁ দেখরাঁক নানসা প্ররঁন হোমএ নগনন্হি ।

ছাযাচিত্র ০৪ – বাঁযাঁসঁ দাযাঁ – শ্রী বতীশ চন্দ্র ঠাকুব ‘বতনজী’ (খনিনজীক সভসঁ ছোট ভাএ), শ্রী সতীশ চন্দ্র ঠাকুব ‘নন্ননজী’ (খনিনজীক মাঁঝিল ভাএ), শ্রী শত্রুঘ্নকান্ত ঝাজী (খনিনজীক ছোটকা বহিনোই), স্বয়ং ‘খনিন’জী আ পবনজী (খনিনজীক ভাগিন) ।

छायाचित्र ०५ – बाँयाँसँ दहिना – श्रीमति रुची देवी (खनिनजीक धर्मपत्नी), श्री जगदीश चन्द्र ठाकुर 'खनिन', श्रीमति स्वप्ना देवी (खनिनजीक छोटकी मामी), श्री महेन्द्र कुमर (खनिनजीक छोटका मामा) – सन् १९९६–९७ ग'क छायाचित्र

छायाचित्र ०६ – श्री खनिनजी – अपन छोटका मामा 'श्री महेन्द्र कुमर'जीक संग
(सन् १९९६–९७ ग'क छायाचित्र)

एहि
बीच **श्री (डॉ०) बाधाकान्त 'बमण'जी**क गीत संग्रह **"एक आँखि गंगा"** पढ़बाक अवसबि हाथ लगलन्हि (डॉ० बमणजी बादमे दबिभंगा आयुर्वेद महाविद्यालयमे लेक्चबब भेलाह) । एहि संग्रहक निम्न गीतक शब्द अनिलजीकेँ बहुत प्रभावित कएलकन्हि –

अहाँ केब गजोबिया कहाँ हम मँगै छी ।
अन्हाबहुमे हमबो जिबह तह दियह । ।

एहि बीच
मामा गाम ककचौनक (दुलाबपुब-ककचौन) पुस्तकालयमे **स्व० हबिमोहन झा**जीक "चर्चबी" पढ़बा लेल भेटैलन्हि । एहि किताबक भाषा ओ प्रस्तुति अनिलजीकेँ बहुत आकर्षक लगलन्हि । ओ युग छल **श्री बबिन्द्रनाथ ठाकुब**जीक । संयोगसँ जमसममे (महेन्द्रजीक पैत्रिक गाम) **स्व० महेन्द्र झा**जीक स्वबमे श्री बबीन्द्रजीक लीखल गीत अनिलजीकेँ सुनबाक मौका भेटैलन्हि । ओ गीत सभ मधुपजीक गीत सभसँ सर्वथा भिन्न छल, स्वतन्त्र छल आ आमेनिर्भब छल । मतलब कि कोनहु फिल्मी धुनि पब आधाबित नहि छल । तकबा बादो गीतसभ अत्यन्त प्रभावशाली आ आकर्षक छल । ओ निश्चय कएलन्हि जे गीत फिल्मी धुनि पब नहि लिखब । आभास भेलन्हि जे मैथिली मात्र श्रृंगाब बसमे लिखबाक भाषा वा कीर्तनिआँ गीतक भाषा नहि छी । आ अनिलजी

শিংগাবক খতিবিঞ্জ খান রঁহ্ত বাস রিষযসভ পব নিখএ নগনাহ ।

হগ কহৈত খছি, হম নে কহৈত ছী
খপনা জিনগীক খহী ছী মানিক
চাহে খপনে
জেনা বহী
। ।

দৃ – তীন ৰাঁউ সঁ ঘব ৰঁসাউ
ৰেঁশী নে মন নঞি ননচাউ
খপনে হাথ নগাম খহাঁক খছি,
চাহে খপনে
জেনা উঁড়ী
। ।

শৃংগাবিক

গীত তহ নিখৰেঁ কএনন্হি, সংগহি নিখনন্হি মিথিনাক দ্বাবস্থা পব, সমাজক ব্যবস্থা পব খা দেশক খব্যবস্থা পব । মাতৃভক্তি গীত নিখনন্হি, দেশভক্তি গীত নিখনন্হি –

খাঁখি মে চিত্র হো মৈথিনী কেব,
খা হৃদয মে মাটিক মমতা
।
মাএক সেরা মে জীরন বিঁতা দী,
ৰঁস গএহ একটা হোগএ সিহন্তা
। ।

ভূখ সভসঁ পৈঘ শ্রাপ (খভিষাপ) থিক । ও মন্বক্খকেঁ ৰহ্ত কিছু এহনো কবৰা পব মজৰূব কঽ দৈত খছি, জে ও নঞি কবএ চাহিত খছি । জকব খেত সভ ভবনা নাগন হো, বহৰাক নেন মাথ পব খঠ় নঞি হো, কাষ্ঠএ জোগ ভেন জজাতি খেতহিমে নাগন ৰিকা জাগত হো, ঘঽবক জিম্মেদাবী মূঁহ ৰওনে ঠাঠ় হো – তকব খাদর্শক ক্ষন্য কী খা কী ওকব খভিনাষা ? ? ? ভূখক খাগাঁ মন্বক্খক ৰহ্তো খাদর্শ দম তোড়ি দৈত খছি । খা তেঁ খপনা ৰিযাহক ৰাদ কতেকো সান হেব নঞি নিখি সকনাহ –

হে মিথিনা কেব ভাগ্য ৰিধাতা, নাবা খাগ ৰন্দ কৰু ।
চাহী জঁ উদ্ধাব মৈথিনিক, তিনক–প্রথা কেঁ ৰন্দ কৰু । ।

কহ্খন–

কহ্খন, কিনকো–কিনকো ৰুঝি পড়ৈত ছন্হি কি খনিনজীক গীতসভ কোনো ৰিশিষ্ঠ বাজনৈতিক ৰিচাবধাবাক সম্বাহক রা সম্পাষক থিক । সে পাঠকক খপন সোচ । খনিনজী বাজনৈতিক গতিৰিধিসভসঁ প্রাযঃ দূবে বহৈ ৰনা নোক । হাঁ ৰহ্তো ঠাম হ্নক গীত হ্নক জিনগীক সংঘর্ষকেঁ জৰুব বেখাংকিত কবৈত খছি । যথার্থমে গবীৰী ককবো জাতি খা ধর্ম দেখি কঽ নঞি খবৈত খছি । ৰাৰূজী ৰিশ্বস্থ ঘ্রষক ও ভূতপূর্ব স্বতন্ত্রতা সেনানী (পেন্শনবহিত) খা তেঁ ঘবক

प्राविम्भक आर्थिक स्थिति अत्यन्त दयनीय । खेत सभ भरना लागल आ मूँह पर जारी । एहेनमे लेखनी तऽ गरजत लिखत –

छै जेरी जकर खारी – खारी,
आ खरची घरक नष्टपष्टायल,
सेह फगुआ खेलायत
कोना कऽ ।
जकरा आङन रसन्त नहि आयल,
से फगुआ खेलायत
कोना कऽ । ।

या फेर,

काल्हि केर भारत मे चाली
ओ घोषणा,
ओ धरती हो तकरे,
छ्आरैय जे घाम ।
रौआ दुन्न हाथ जोड़ि
कऽ ,
अग माटि कें
प्रणाम । ।

बामञ्जञ्ज महारिख्यानयक मञ्च पर गारि तऽ नञि सकलाह, कारण साजक संग गएबामे असुविधा होन्हि परञ्च हिनक गीत गाम-घरक विधि-बेबहारसँ लऽ कऽ मैथिलीक समस्त मञ्च पर सुशोभित भेल आ

শ্রোতানোকনিক প্রশংসা পওনক । মঞ্চ পব হিনক গীতসভকেঁ পহুঁচএবাঁক মুখ্য শ্রেয শ্রী শশিকান্তজী আ শ্রী সুধাকান্তজীক জোড় ়ীকেঁ ছন্হি । একব অতিবিক্ত শ্রী মহাদেব ঠাকুবজী, শ্রী সুবেশ পংকজজী, শ্রী সুবেন্দ্র যাদবজী, শ্রীমতি পুষ্পাজী আ স্ব০ নূতনজী আদি আন বহুত বাস সমকানীন আ বাঁদক গাযক–গাযিকা নোকনিক সুব হিনক গীতসভকেঁ ভেটৈনন্হি । মৈথিনীমে নিখবাঁক নেন অনিনজীকেঁ হুনক মঁঝিনা মামা **শ্রী দেবেন্দ্র কুমব**জী (অধ্যাপক আ বাঁদমে প্রধানাধ্যাপক, বহিকা উঁচ বিদ্যানযসঁ সেবানিবৃত্ত) আ হুনক বাঁবাঁ **স্ব০ অনন্তনান ঠাকুব**জীসঁ সেহো বেঁস প্রোসোহন ভেটৈনন্হি ।

কথা নেখন আ বেডিযো স্টেশন –

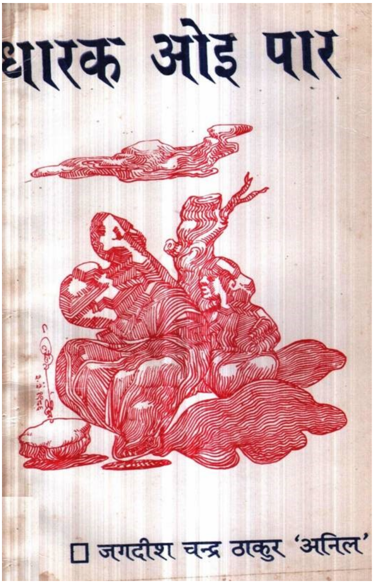
অকাশবাণী অর্থাত্ বেডিযো – ওহি সমযক একটা অতি সশক্ত প্রসাবণ মাধ্যম ছন – দূবদর্শনসঁ সেহো বেশী সশক্ত । হব বচনাকাব আ গাযক – গাযিকা কেব হৃদযমে ঐ ইচ্ছা অবশ্য বহৈত ছন জে কম সঁ কম এক বেব বেডিযো স্টেশন পব মৌকা ভেটৈও । অনিনজীক মোনমে সেহো ঐ উৎকণ্ঠা হোযব স্বভাবিকে । চর্চবী পঢ় ়নাক বাঁদ কথা নেখনক ইচ্ছা জাগৃত ভেনে বহন্হি, কথা নীখি ডাক দ্বাবা বেডিযো স্টেশন পঠাএ দেনন্হি । মুদা কথা আপিস আবি গেন । ফেব দোসব কথা পঠওনন্হি, পব ঐ কী – ওহো আপিস আবি গেন (দুর্ভাগ্যসঁ ঐ দুনু কথা আব নহিঞে অনিনজী নগ ছন্হি আ নহিঞে কথাক নাঁব যাদ ছন্হি) । পব ঐ হুনিকা হতোসোহিত নঞি

কএনক অপিত্ত আওরো নীক লিখবাঁক লেল প্রেবিত কএনক । ফেরো একটা কথা লিখলন্হি । লিখনাক বাঁদ ওা কথা আব° কে° ক◌ॅানেজমে **শ্রী বৃদ্ধিধাবী সিংহ"বমাকব"**জীকেঁ দেখওলন্হি আ হুনক বঁতাওল কিছু সংশোধন কএনাক বাঁদ ডাকসঁ পঠাএ দেলন্হি । ওা কথা স্বীকাব কঽ লেল গেল । স্বিগ্ধতি পত্রক সংগ ২৩ ৰু° কেব চেক সেহো ডাকসঁ ভেটলন্হি । কথা রাচন লেল হুনিকা বেডিযো স্টেশন বঁজাওল নঞি গেল পব **শ্রী ছত্রানন্দ সিংহ ঝা"বটুক ভাঙা"**জীক স্ববমে হুনক কথা প্রসাবিত আ প্বনর্প্রসাবিত ভেল । ওা বাঁত ১৯৬+ ওা°ক অছি । কথাক নাঁব ছল **"মোন অছি এখন ধবি সাস্ববক যাত্রা"** ।

ছাযাচিত্র ০৭ – কাশ্মীবক ডল ঝীলক সোঝাঁ 'খনিলজী' – ১৯৭০ ওা° মে তিবহুত ক্ষৃষি মহাবিদ্যালযক দিশিসঁ আযোজিত শৈক্ষণিক ভ্রমণ মে

তপেশচাত রীংএসংসীং–শ্রষিক পঠ় াঙা কেব নেন খনিনজী খাবংকেংক়্যাঁনেজ সঁ তিবহ্ত শ্রষি মহারিদ্যানয, ঢোনী খারি গেনাহ । ফেব এক গোষ্ঠ কথা রেডিযো স্টেশনকেঁ প্রেষিত কএনন্হি, স্নিগ্ধতো ভেনন্হি পব রাচন হেত্ত খাম˜ত্রন নঞি খএনন্হি । রাঁত ১৯৭০ ঙাং কেব খছি । এক দিন রিন্ব রঁজওনহি খনিনজী পষ্টনা রেডিযো স্টেশন পহুঁচি গেনাহ খা ওহি ঠাম হ্নক ভেঁষ্ট **শ্রী গংগেশ গুঞ্জন**জী খা **শ্রীমতি প্রেমনতা মিশ্র ‘প্রেম’**জীসঁ ভেনন্হি । শ্রী গংগেশ গুঞ্জনজীকেঁ কথা দেখওনন্হি । কথাক নাঁর ছন **“গল্টবভন”** । গংগেশ গুঞ্জনজী কথাক খংগ্রেজী শৰ্ঙ্কসভকেঁ উঁপযঞ্জ মৌথিনী শৰ্ঙ্কসভসঁ রঁদনি দেনন্হি খা কথাক শির্ষক স্বঝওনন্হি **“ধাবক ওগ পাব”** । কথা গএহ নাঁরসঁ নেখকক খপ্পন খারাজমে প্রসাবিত ভেন । ওনা রঁহ্ত রাঁদমে এহি নাঁরসঁ হ্নক এক গোষ্ঠ দীর্ঘ–করিতা সেহো প্রকাশিত ভেন পব তকব এহি কথাসঁ কোনহ্ সম্বন্ধ নঞি খছি । রাঁদমে হিনক একষ্টা খাওব কথা **“প্রশ্নরাচক চিন্হ”** মিথিনা মিহিবমে প্রকাশিত ভেন । পবঞ্চ গীতক নোকপ্রিযতা খা কাজক ব্যস্ততা হিনকা কথা–নেখনসঁ দূব কঽ দেনক ।

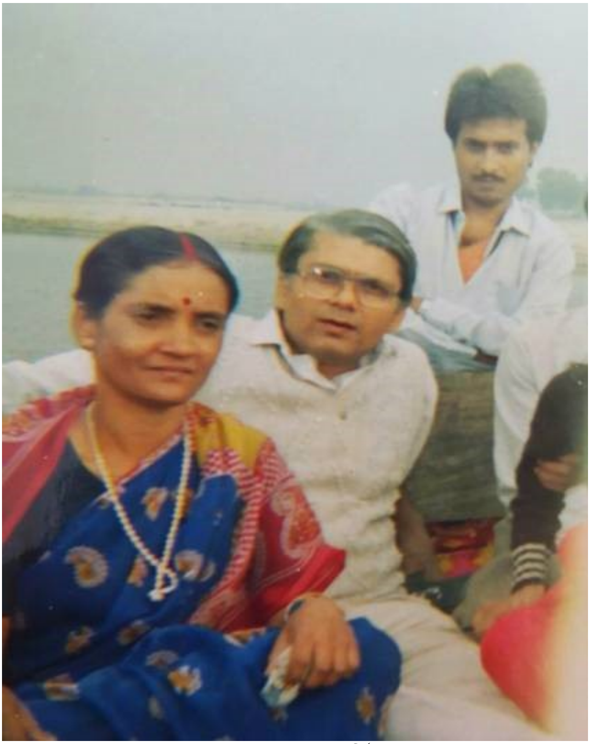
ছাযাচিত্র ০+ – ‘ধাবক ওগ পাব’ নামক পোথীক (মৈথিনী দীর্ঘ করিতা) ম্খপৃষ্ঠ

নৌকবী–চাকবী খা মৈথিনী–হিন্দী –

জাহি সময খনিনজী বী°এস°সী°–কৃষিক পঢ়ি ৷ও নেন গেন বহথি তাহি দিনমে এহি ডিগ্রীকেঁ সবকাবী নওকবীক গাবন্টী মানন জাগত ছন । পব পঢ়ি ৷ও প্ববা কবৈত–কবৈত সময বঁদনি গেন বহৈ । কিছু দিন বেঁবোজগাবীক মজা নেবঁএ পড়নহি খা গাবঁএ পড়নহি –

মোটকা মোটকা পোথী পঢ়নৌঁ
পোথী কেব সভ পন্না বটনৌঁ

সে সভ
বট্টিক২ কিছু
নৈ ভেন ।
পহিনে জোড় ী জোড় দর্শমনর
খার্ঁর জোড়ৈ
ছী নূন খা
তেন
। ।

ছাযাচিত্র ০৯ – খপন ধর্মপনৌ শ্রীমতি রঁচী দেরীক সংগ ‘খনিনজী’ (সন্ ১৯+৭ ঙ্ংক খাস–পাসক ছাযাচিত্র); পাছাঁমে খনিনজীক সভসঁ ছোট্ট ভাএ শ্রী বতীশি চন্দ্র

ঠাক্কব ‘বতনজী’

এহি বীচ ২ জুনাঙা ১৯৭১ ঙা° কঽ খনিনজীক বিযাহ **নদাবী** গামক **শ্রী চন্দ্রাঙা ঠাক্কব**ক স্বপুত্রী **শ্রীমতি বঁচী দেবী**ক সংগ ভঽ গেনন্হি । ওহি সময ও স্নাতক– প্রথম দ্বিতীয বর্ষক ছাত্র বহথি । স্ত্রীগণক সমবেত স্বব কর্ণগোচব হোমএ নগনন্হি –

নহুঁ নহুঁ চনিযৌ দুল্হা
জোব সঁ নে চনিযৌ
এখনে সঁ কনিযাঁ কেব
হাথ নে ছোড়ি যৌ
ধবা দিযন্হ হে সস্বব খঙনা মে ।
ঘুমা দিযন্হ হে সস্বব খঙনা মে । ।

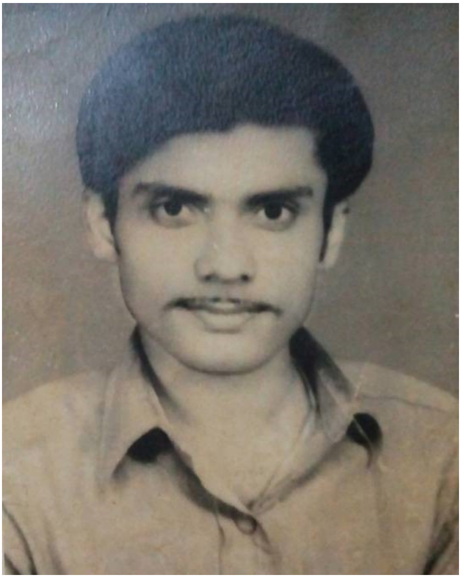
বিযাহক প্রসংগ থছি তঽ হুনক এক গোটে গীত ফেব যাদ খাযন । গীতক কোনো সম্বন্ধ ওনা হুনক বিযাহ সঁ নঞি ছন্হি । পব প্রসংগবশ ঙা চৰ্চ্চেগব গীত মোন পড়ন । ঙা গীত বাস্তবমে গামক সনমপুবক **গবৈঁযাজী**ক **(শ্রী বাজেন্দ্র ঠাক্কবজী)** ছৈনীক এক গোটে নচুখা**(শ্রী বাজকুমাবজী)** খা জোকব (নাঁব– ?) বিশেষ খাগ্রহ পব নিখন গেন ছন । খনিনজীসঁ হুনক শিকাযত ছনন্হি জে বাঁকী নোকসভক নেন তঁঽ ও বঁহুত বাস নিখএ ছথি, কিন্তু গীত হুনকো সভ নেন নিখন জাএ । খা তাবী

ফবমাগশীকেঁ ধ্যানমে বাখি ওা গীত নিখন গেন ছন –

রাগক্ষ বৈজন্তীমানা, হম খপনে
বাজেন্দ্র ক্ষমাব ।
মহক্ষদৰা হম্মব চেনা, জ◌ॉनी রাকব
হমব ভজাব । ।

মোহম্মদ বক্ষীকেঁ হমণী,
সা–বে–গ–ম সিখওনে ছী ।
ক্ষকেশীকেঁ হমণী,
ভঙ্গী ধবওনে ছী ।
খাগাঁ – পাছা কবৈএ, নন্দা কেব
ফিএষ্ট কাব ।
মহক্ষদৰা হম্মব চেনা, জ◌ॉनी রাকব
হমব ভজাব । ।

১০ দিসম্বব ১৯৭৬ ওা°
ক২ সেণ্ট্রেন বৈংক ऑফ ওন্ডিযামে কার্যভাব গ্রহণ কএনন্হি তথা নবম্বব ২০১০ মে খগ্রণী জিনা প্রবন্ধকক পদসঁ সেরানিবৃত্ত ভেনাহ । এহি ক্রমমে ও রিহাব, ছত্তীসগঢ় খা মধ্য প্রদেশীক রিভিন্ন স্থান পব রিভিন্ন পদ পব কাজ কএনন্হি । রিহাবমে বৰসন্তপুব, খদাপুব খা সীরান মে বহনাহ খা প্রাযঃ মৈথিলীএমে সাহিত্য সৃজন কএনন্হি । সীরানমে ২–৩ বর্ষ রিদ্যাপতি পর্ব সমাবোহক খাযোজন সেহো কএনন্হি জাহিমে **ড◌ॉ° বী° এন° দাস**জীক সহযোগ উল্লেখনীয বহনন্হি ।

छायाचित्र १० – सन् १९७३ ई०क आस-पासक समय मे ‘रविनजी’

छत्तीसगढ़मे भिलाईनगर, डोमन हिल कॉलियरी, चिरमिरी आ कोतमामे तथा मध्य प्रदेशमे जबलपुरमे काज कएलन्हि । एहि सभ स्थान पर हिनक मैथिली साहित्य सृजन बन्द शिथिल रहल । हिन्दीक वातावरण छल आ रविनजी ओकरहि धारमे भँसियाएत रहलाह । मैथिलीकेँ निश्चित रूपेँ क्षति भेल । एतहि हिनक हिन्दी गजल संग्रह “तितली के पंख” (सन् १९९७ ई०मे) आ मैथिली दीर्घ कविता“धारक ओइ पार” (सन् १९९९ ई०मे) प्रकाशित भेलन्हि ।

ঋন্তজনি ঘগ ঋা গজন নেখন –

সেরানিরৃত্তিক **পশ্চাত** ঋনিনজীক প্ররেশ গল্টবনেৈ ঘগক মৌথিনী সাহিন্বকাবক ৈনীমে ভেনন্হি । জানরৃত্ত পব ও **"রিদেহ"**নামক মৌথিনী ঞা পত্রিকাক সম্পর্ক মে ঋএনাহ । এহি ঠাম হ্নক পবিচয মৌথিনীক প্রশিক্ষ গজন নেখক **শ্রী ঋাশীষ ঋনচিন্হাব**জীসঁ ভেনন্হি । হ্নকহি সম্পর্কমে ও গজন দিশি ঋগ্রসব ভেনাহ ঋা ঋাগ–কান্হি রঁসী গজনে নীখি বহন ছথি । **"গজন গংগা"** নামক হ্নক ঋপ্রকাশিত গজন সংগ্রহ (জে কি **"ঋনচিন্হাব ঋাখব"** রঁ্নাঁগ পব উঁপনর্ব্ধ ঋছি) মে হ্নক ক্ষন +১ ৈা গজন সংগ্রহিত ঋছি জাহিমেসঁ পহিন ৬১ ৈা গজন সবন রার্ণিক রঁহবমে (ভাগ – ১) ঋছি ঋা শেষ ২০ গোৈ গজন ঋবরী রঁহবমে (ভাগ – ২) ঋছি । এহি গজন সংগ্রহক পৃষ্ঠ + পব স্বয়ং ঋনিনজীক উঁক্তি ছন্হি জে পহিন ভাগক ঋধিকাংশ গজন সভ মিথিনা মিহিব .... রিদেহ–ঞা পত্রিকা মে প্রকাশিত গজন সরঁহক***সংশোধিত ৰূপ*** ঋছি । এহিসঁ ঞা ভ্রম উঁপেন্ন হোগত ঋছি কি ঋনিনজী রঁহ্ত পহিনেসঁ গজন নিখৈত ছথি । পব রাস্তরমে ঞা ***সংশোধিত ৰূপ*** কী ছী – তাহি পব রিচাব কবরঁ পবমারশ্যক । গজন গংগাক ভাগ – ১ মে সংকনিত ঋধিকাংশি তথাকথিত গজনসভ পহিনে রিভিন্ন পত্র – পত্রিকাসভমে গীত রা করিতাক ৰূপমে প্রকাশিত ভেন ঋছি । এতরঁহি নঞিং রঁহ্ত বচনাসভ তঽ গীতক ৰূপমে কতোক মঞ্চসভসঁ রঁহ্তো রঁব গাওন গেন ঋছি । ঋাগ ওএহ গীত ঋা করিতা সভকেঁ মাত্রাদি মে কতিপয এম্হব – ওম্হব কঽ কঽ ছন্দ–রঁহব রঁনা গজনক ফ্রেমমে কসি প্বনর্সঙ্কনিত

कयल गेल अछि ।

होठों से छू लो तुम, मेरा गीत अमर कर दो।
बन जाओ मीत मेरे, मेरा प्रीत अमर कर दो । ।

श्री गन्दीरबजीक लिखल आ श्री जगजीत सिंहजी द्वारा हिन्दी फिल्ममे गाओल उपरोक्त गजल कतेक गीत छल आ कतेक गजल से तँ ओएह लोकनि जानथि । पर किछु बात निर्विवाद रूपेँ सभकेँ बूझल अछि – पहिल ई जे गन्दीरबजी गीतकार बहथि आ दोसर जे जगजीत सिंहजी गजल गायक । जँ उपरोक्त पद्य गजल अछि तँ ओहिमे ई "गीत" शब्द की कए रहल अछि ।

हमर व्यक्तिगत मानब अछि (जरूरी नञि जे बाँकी लोक एहिसँ सहमति होथि) जे साहित्यमे दूएए टा समूह अछि – गद्य आ पद्य । जँ पद्य गाओल जा सकैत अछि तँ ओ गीत भेल । आ गएह गीतक एक विशिष्ठ प्रकार गजल थिक । जँ अनिलजीक उपरोक्त तथाकथित गीत सभकेँ गजल कहल जाइत अछि तँ हमर एहि अवधारणाकेँ पूर्ण रूपसँ समर्थन भेटैछ । मैथिलीमे हुनिका द्वारा बादमे लिखल आ सद्यः लिखल गजल निश्चित रूपसँ गजल अछि । ओना हिन्दी मे गजल ओ बहुत पहिलहिसँ लिखैत छथि आ एक गोटे हिन्दी गजल संग्रह **"तिरंगे के निए"** सन् १९९७ ई० मे प्रकाशित भेल छल । ओहि समयक नवोदित हिन्दी गजलकार **श्री दुष्यन्त कुमार**जीक गजल अनिलजीकेँ विशेष रूचिकर लगैत छलन्हि आ

সম্ভরতঃ হ্নকহি গজনসভ খনিনজীকেঁ গজন নিখবাঁক হেত্তু প্রেবিত কএনকন্হি । তাহি সমযক খপন পবিরেশক খনুসাবেঁ প্রাবম্ভিক রঁশী গজন ও হিন্দীএমে নিখনন্হি খা ছিট্ট-প্বট্ট মৈথিনীমে নিখনাহ । পব বাঁদ মে "রিদেহ – মৈথিনী পাক্ষিক ঙা পত্রিকা" খা শ্রী খাশীষ খনচিন্হাবজীক সংগতি মৈথিনীমে হিনক গজন নেখনকেঁ গতি প্রদান কএনকন্হি ।

হম গজনকাব নঞি ছী, খা হমবা গজনক সম্বন্ধমে রঁশী নঞি বুঝন খছি পব গজনক সম্বন্ধমে খনিনজীক নিম্ন রঞব্য (জে প্বরোত্তব মৈথিন, জুনাঙা-সিতম্বব ২০১৪, খংক-৩১ মে ছপন ছন) খরশ্য রিচাবনীয খছি –

> রঁহবক ঝংঝর্টি সঁ, হমবা খাজাদ কৰু ।
> হম গজন ছী, হমবা নঞি বঁবাঁদ কৰু । ।

পোথী প্রকাশন –

খনিনজীক পহিন প্রকাশিত পোথী মৈথিনী গীত সংগ্রহ **"তোবা খঙনা মে"** ছন । ঙা ২২ নরম্বব ১৯৭+ ঙা° কহ ঝবনীধব প্রেস পটনাসঁ প্রকাশিত ভেন । এহিমে কুন ৩১ টা গীত ছন খা পছিনা ঝখপৃষ্ঠ পব খাশির্রচন **স্ব° হবিমোহন ঝা**জীক ছন । এহি সংগ্রহক প্রাযঃ সভ গীত খতি নোকপ্রিয ভেন ।

একব দোসব প্বনর্ম্দ্রণ ৩ নবম্ব্ব ১৯+৭ ঙা° কহ উঁবর্শী প্রকাশিন পঠনাসঁ ভেন । এহি রীচ ম্ববনীধব প্রেস সঁ এক গোঠ গীত সংগ্রহ **“গীতক ফ্নরাবী”** প্রকাশিত ভেন জাহিমে “তোবা খণ্ডনা মে” গীত সংগ্রহসঁ ২৪ টা গীত নেন গেন ছন । রাঁদমে গীতক ফ্নরাবীক সেহো দোসব সংস্কবণ রহাব ভেন ।

জেনা কি উঁপব নীখি

চ্কন ছী জে সন্ ১৯৯৭ ঙা°মে হিন্দী গজন সংগ্রহ **“তিবংগে কে নিএ”** খা সন্ ১৯৯৯ ঙা°মে মৈথিনী দীর্ঘ কবিতা **“ধাবক ওগ পাব”** প্রকাশিত ভেনন্হি । এহি রীচ চাবি টা গীত সংগ্রহ কেব পাণ্ডুনিপি উঁবর্শী প্রকাশনক স্ব° গোপীকান্ত রাঁবূকেঁ প্রকাশনার্থ দেন গেনন্হি । এহি গীত সংগ্রহ সভক নাঁর ছন – **(১) মৈথিনীক প্রতিমা সজাউঁ, (২) খাঁখি মে চিত্র হো মৈথিনী কেব, (৩) হমব গামক চৌক পব খা (৪) হোঠন কে মজা নিযহ** । প্রত্যেকমে প্রায়ঃ ৩১ – ৩৬ টা গীত ছন । পব কিছু কাবণবশ ঙা সভ প্রকাশিত নঞি ভহ সকন । রাঁদমে এহি চারু পোথীমেসঁ কিছু গীতকেঁ **“গীত খনিনক”** নাঁর সঁ প্রকাশিত কবএবাঁক যোজনা ভেন পব নৌকবী মে ভহ বহন খত্যধিক স্থানান্তবণক কাবণ খা মাএ – রাঁবূক ক্রমশঃ খবার্ব স্বাস্থ্যক কাবণ সে সম্ভব নঞি ভহ সকন । পাণ্ডুনিপি খাপিস নহ নেন গেন পব স্থানান্তবণ খা প্রবাসক ক্রমমে ক্ষতিগ্রস্ত ভহ গেন । রাঁদমে এহি গীত সভকেঁ স্মৃতিক খাধাব পব খা খান বিভিন্ন শ্রোতসভসঁ প্বনঃ প্রাপ্ত কএন গেন । তাহি কাবণেঁ কতিপয স্থান পব প্বর্বনিখিত খাখব সভ কিছু পবিবর্তিত ভহ গেন ।

উঁপরোক্ত চারু খপ্রকাশিত গীত সংগ্রহসভক কিছু গীত খা কিছু নহর গীতকেঁ সংগ নহ এক গোষ্ঠ নহর গীত সংগ্রহ **“গীত গংগা”** সন্ ২০১৩ ঙাংমে শেখর প্রকাশন, পটনাসঁ প্রকাশিত ভেন । এহিমে +০ গোষ্ঠ গীত খা “খামেগীত” নামক এক গোষ্ঠ খতি দীর্ঘ গীত সংকনিত খছি । ঙা “খামেগীত” রাস্তরমে ৪–ঞ খনুচ্ছেদক এক গীত ছন জকবা রঁহ্ত রাঁদমে এতেক রুঁহত স্বরূপ দেন গেন । “খামেগীত” গীত গংগামে ছপরাঁসঁ পহিনে ধাবরাহিক রূপমে “খঁতিকা” নামক মৈথিনী পত্রিকামে ছপরঁ শুরু ভেন ছন পব এক–দূ ধাবারাহিক ছপি কহ রুকি গেন । তপেশ্চাত “রিদেহ” নামক মৈথিনী ঙা–পত্রিকামে ধাবারাহিক রূপ মে ছপন । উঁপরোক্ত চারু খপ্রকাশিত গীত সংগ্রহসভক কিছু গীত **“গজন গংগা”** নামক খপ্রকাশিত মৈথিনী গজন সংগ্রহমে (জকব চর্চ হম পহিনে কহ চুকন ছী) সেহো দেখরাঁ মে খাযন খছি । ঙা খামেগীত রস্তুতঃ নেখকক খপ্পন জিনগীক তীত খা মীঠ খনুভরসভ পব খাধাবিত খছি । এহিমে হ্নক খপন সোচ খা রিচাবধাবা সেহো স্পষ্ঠ রূপেঁ ঙাংগিত খছি । খনিনজী এখন কিছু প্ৰবণা (রিভিন্ন পত্র পত্রিকামে প্রকাশিত করিতা সভ) খা কিছু নরকা খপ্রকাশিত করিতা সভকেঁ মিনা–জুনা এক গোষ্ঠ নহর কাব্য সংগ্রহ **“কাব্য গংগা”** সেহো ছপএরাঁক উঁপক্রমমে নাগন ছথি ।

हिनक मैथिली रचना सभ वैदेही, मिथिला दैनिक, मिथिला मिहिर, भारती मण्डन, समय साल, पूर्वोत्तर मैथिल, अंतिका, देशज, घर बाहर, साँझ गोष्ठी, माटि पानि आ विदेह ई पत्रिकाक अतिरिक्त आन समकालीन मैथिली पत्र – पत्रिका सभमे छपैत आएल अछि । हिनक हिन्दी रचनासभ दैनिक भास्कर (बिलासपुर), नव भारत (बिलासपुर), श्रुतसाविका (आखोला भाटनी), नवनीत, हंस, वीणा, अक्षरा, समावर्तन, सान्निध्य, समकालीन भारतीय साहित्य, प्रयास, जर्जर कृती आदिमे प्रकाशित अछि ।

अनिलजीक एक गोट एकांकी **"कोबाँटी"**, एक गोट नाटक **"अधपहरा"** आ एकटा संस्मरण **"एकटा छलाह लोलू कक्का"**अद्यावधि अप्रकाशित अछि । सम्प्रति ओ पटनामे बसि स्वतन्त्र लेखनमे संलग्न छथि । हिनक मैथिली ब्लॉग **"आँखि मे चित्र हो मैथिली केर"** आ हिन्दी ब्लॉग **"तिरंगे के निचे"** अन्तर्जाल पर उपलब्ध अछि । अन्तमे हिनक उक्ति जे ओ "तोरा अङना मे" गीत संग्रहक प्रथम संस्करणक भूमिका मे स्वयम् केर परिचय दैत लिखने रहथि –

ने कवि छी हम ने गीतकार
ने आलोचक ने लेखक छी
।
मानी तँ मानू, अपनहि सन
माँ मैथिलीक पद-सेवक छी
। ।

আশা অছি অনিনজীক আন ৰঁহ্ত বাস গীত-গজন, কথা-পিহানী, নাটক-একাংকী আ সংস্মৰণ-ডাযবী হমবা আ হমবা সন আন পাঠক ও শ্ৰোতানোকনিকেঁ ভরিষ্যমে হ্নক নেখনীসঁ ভেটৈতন্হি । আগ এতৰঁহি । ।

<u>ডাঁ শিশিধব ক্ষমব "রিদেহ" **আ** স্বপ্রিযা ৰেঁৰী ক্ষমাবী</u>

<u>ভূকম্প- (ৰাঁন রিজ্ঞান কথা)</u>

এহি রাান রিক্তান কথাক খধিকাংশি ভাগ 18 দিসম্বব 2014 ঙ্গং (বৃহস্পতিদিন খা পূসক খন্হবিযা পখক একাদশী তিথি) কঽ জে ভূকম্প খাযন ছন তকব প্রাত ভনে নীখন গেন ছন । তেঁ এহি কথাক পবিপ্রেক্ষ্য ওহী সংদর্ভ মে নী সে পাঠকগণসঁ নিরেদন । গ্র ভূকম্প ভাবতীয মানক সময কেব খন্বসাব বাতিমে 09 রাাজি কঽ 02 মিনঠ খা 10 সেকেন্ড পব খাযন ছন । একব খাকাব বিংনাং পব5.9 জনাওন গেন খছি তথা একব মূন / কেন্দ্র নেপানক প্রশিক্ষ নামচে রাজাব সঁ 26 কিংমীং উত্তব পছিমমে খা 10 কিংমীং গঁহীব ছন ।

ভোরুকা সময ছন । ফ্ফহেসে নাগন বহ । ফ্দা ধিযা – প্বতাসভ কহাঁ মানএ রানা ছন । ভোবে ভোবে সূতি–উঁঠি কঽ ন্বব্দ–খূব্দ কবএ নাগন ছন । জিনগীমে শাযদ পহিনহি রেব একটা রিচিত্র পব মজগব ঘটনাসঁ সাক্ষাকোব ভেন ছনৈ ।

— গএ প্রীতী ! পতা ছৌ, কান্হি বাতিমে ভূকম্প খাএন বহ – প্রীতীকেঁ খপনা দিশি খরৈত দেখি সোনী রাাজনি ।

— হঁ সে তঁঽ ঠীকে । কান্হি হমসভ খাএত বহী কি খচানকে চৌকীসভ জোবসঁ হিনএ নগনৈ – সোনী উঁতাবা দেনক ।

— अरे ! बुझलही की, हमरा तँ लगैए जे भूत आबि गेल अछि, आ हमर चौकीकेँ जोरसँ झमारि रहल अछि ।

रबिनक ई बात सुनितहि सभ धिया – पुता संगहि ओहि ठाम बैसल चेतन लोकनि सेहो भभा कऽ हँसि पड़लाह ।

— तँ फेर की केलही ? सीबक सँ झँप झाँपि हनुमान चलीसा पढ़ए लगलही की ? – बत्तर दृष्टिआगत कटाक्ष करैत राजन ।

— तोरा तँ हमेशा मजाके सुझाइत छौ – रबिन थोड़ेके खौंझाइत स्वरमे राजन । सभहक सोझाँ ओकरा अप्पन मान–सम्मान पर आँच लगैत बुझि पड़लै ।

हइम दलाने पर स्वतने बसी पर निन्नमे नञि छलहुँ । सीबक तरबेसँ अबिहानमे भऽ रहल सभ बात सुनैत रही । सूबी उठाए कने जोरसँ कहलियै – रबिन, तमसाए किए छेँ ? तोरे नहि, हम्तोकेँ से बुझाएल होएतन्हि । पुछहुन्ह गऽ लाल कक्काकेँ, डरबेँ सुटिया गेल छलाह कि नहि ?

लाल कक्का अपन नामक चर्च सुनि घूरे लगसँ चहकैत रजलाह – एँह, नञि पूछह हमरा तँ किछु बुझएबेँ नहि कएल । लागल जे रुरुर चौकी तरब मे पैसि खड़बड़बैत अछि । एतबा सुनि उपस्थित सभ धिया–पुता हँसए लागल ।

— अच्छा कहू तँ ई भूकम्प किएक अबैत’छि –

প্রীতী হমবা দিশি তকৈত পুছলক ।

— এতবো নঞি বুঝল ছৌ, কাল্হি কেব পীঠ পব ওা ধবতী টিকল ছৈ । ওকবা জখন ভাবী লগৈ ছৈ তঁহ ও হিলএ লগৈত অছি আ ভূকম্প আবি জাগত অছি – বব্বিন তপাক সঁ বাজল ।

— কা ......ছু .... মানে কী ? – সোনী হিচকিচাগত পুছলক ।

— অবে কাল্হি মানে কছুআ............টৈন............টাঁর্ঙ্গিজ – বব্বিন উঁতাবা দেলক ।

— দাদী তঁহ কহৈত ছলথিন্হ জে সীতা মাএ ধবতীমে সমাএ গেল ছলীহ । হ্নক মোন খওনাগত ছন্হি তঁহ ভুকম্প অবৈত অছি – বত্তন বাজল ।

— অবে নঞি । হম্মব বাবা কহৈত ছলাহ জে সমুদ্রক উঁপব ছান্হী জেকাঁ ওা ধবতী অছি । জখন সমুদ্রক পানিমে হিলোব উঠৈছ তঁহ ভূকম্প অবৈছ – সোনী বাজলি ।

আবঁ সবঁগোটে অপ্পন-অপ্পন মোনক বাত বাজি চুকল ছল । পব, ককবো বাত সঁ কেও সন্তুষ্ঠ নহি ছল বা সভ অপনহি বাতকেঁ সচ মানি বহল ছল । তেঁ সভ একাএক চুপ ভঃ হমবা দিশি তাকএ লাগল । আঁখি মে প্রশ্নক ভাব আ মোনমে সহী উঁত্তবক উঁকেন্ঠা নেনে ।

হম কম্মল ওঠনে উঁঠি কঃ বৈসি

গেলহুঁ । মোনমে কনে পশ্চাতাপ সেহো ভল জে রেঁকাবে ঢৈকোবা দেলিযৈ । নে ঢৈকোবা দিতিযৈ ত্থা নে ভোবে–ভোবে ফঁসিতহুঁ । ত্থার্ তঁং ভোরুকা নিষ্কর্ম নিশ্চিতে রিনমি গেল । ফেব হিম্মত কং কং রঁজনহুঁ –

— দেখহ ! জে–জে কাবণ তোঁ সভ কহলহ সে সভ কহরী ছৈ । ত্থপনা হিন্দু ধর্ম গ্রন্থসভমে এহি তবহক কিছু খিস্সা ভেটৈত ছৈ । হঁ, জে ত্থন্তিম রাঁত – ছান্মী রঁনা রাঁত – ছৈ, তাহি মে কিছু যথার্থক ছবি জরুব ছৈ ।

— সে কোনা ? – প্রীতী জিজ্ঞাসা ভবল স্ববমে প্বছলক ।

— ছান্মী রঁনা রাঁত এখন্বকা রিজ্ঞানসঁ কোনা মিলএ ছৈ – সে রাঁদমে কহরঁহ । হম কহনিযৈ ।

— ঠীক ছৈ – প্রীতী রাঁজলি ।

— ভূকম্পক কাবণ রূঝরাঁক নেল ত্থারশ্থক ছী জে পহিলে ত্থপ্পন পৃথিরীক ত্থান্তবিক সংবচনাক রাঁবে মে কিছু জানকাবী নং নেল জাএ । পৃথিরীক ত্থন্দবক সংবচনা ত্থা ওকব গতিরিধিক রাঁবে মে রূঝনে রিনা ওকব সতহ রা পপড়ী পব মহসূস হোমএ রঁনা ঘটনা ত্থর্থাত্ ভূকম্পক রিষযমে জানরঁ ত্থসম্ভর – উপস্থিত সভ ধিযাপ্বতাকেঁ সম্বোধিত করৈত হম কহলিযৈ ।

— তং রঁতাউ নে – প্রীতী রাঁজলি ।

— ওনা তঁং পৃথিরী কেব ত্থান্তবিক সংবচনাক রাঁবে মে রঁহুত বাস মত – মতান্তব ছৈ, পব জে সভসঁ নংর

मत छै ताहि अनुसारेँ सम्पूर्ण पृथिवीकेँ 3 भागमे बाँटल जा सकैत अछि । सभसँ उपरुका भाग भेल **भूपर्पटी या पपड़ी (EARTH CRUST / CRUST)** । ई भाग हमरा सभकेँ देखाइ दैत अछि आ एही भाग पर साती महाद्वीप वा महादेश तथा पाँचो महासागर स्थित अछि । सागरक पेनी यानि कि सागरतल पर एकर मोटाइ 6 सँ 10 किलोमीटर धरि आ महाद्वीपिय भाग मे 25 सँ 50 किलोमीटर तक होइछ ।

सभ धियापुता ध्यान लगा कऽ सुनि रहल छल ।

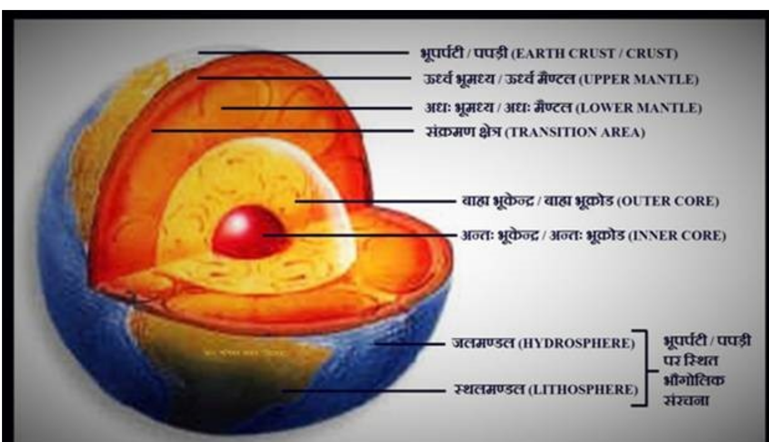
— सभसँ अन्दर केर भागकेँ **भूकेन्द्र वा भूक्रोड (CORE / EARTH'S CORE)** कहल जाइत अछि । ई पुनः 2 भागमे विभाजित अछि –**अन्तः भूकेन्द्र (INNER CORE)** आ **बाह्य भूकेन्द्र (OUTER CORE)** । सम्पूर्ण भूकेन्द्रक मोटाइ पृथिवीक केन्द्रबिन्दु सँ 3400 कि०मि० धरि मानल गेल अछि । ई लोहा, निकेल आ सिलिकेट मिश्रित भारी धातुपिण्डसँ बनल अछि । एकर आयतन सम्पूर्ण पृथिवीक आयतनक मात्र 16 प्रतिशत पर भार 32 प्रतिशत अछि, अर्थात् भूकेन्द्रक घनत्व बहुत बेशी अछि । बाह्य भूकेन्द्रक संहति द्रव स्वरूपक पर अन्तः भूकेन्द्रक संहति ठोस स्वरूपक बूझि पड़ैत अछि ।

— आ पृथिवीक बिचला भागकेँ की कहैत छियै – बच्चा पुछलक ।

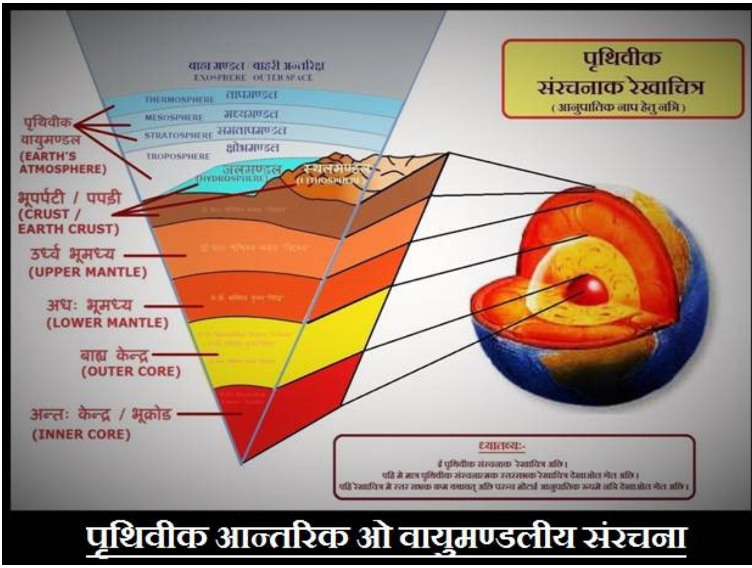
— भूपर्पटी आ भूकेन्द्रक बीच करीब 3000 कि०मि० मोट भागकेँ **भूमध्य वा मैन्टल (MANTLE)** कहल जाइत छै । ई भाग पुनः 3 उपविभाग मे

রিভাজিত অছি । রাঁহ্য ভূকেন্দ্র সঁ সটৈন ভাগ **অধোভূমধ্য যা অধোমৈন্টৈন (LOWER MANTLE)** কহরৈত অছি জখনি কি ভূপর্পটীসঁ সটৈন ভাগ **ঊর্ধ্ব ভূমধ্য বা ঊর্ধ্ব মৈন্টৈন (UPPER MANTLE)** কহরৈত অছি । মৈন্টৈনক এহি দুন্ব ক্ষেত্রক রীচ একটা পাতর সনি **সংক্রমণ ক্ষেত্র (TRANSITION ZONE / AREA)** পাওন জাগত অছি । সম্পূর্ণ মৈন্টৈন ক্ষেত্রমে সীনীকেটৈক অধিকতা পাওন জাগত অছি সংগহি নোহা আ মৈগনেশিযম সেহো বহৈছ । ঊর্ধ্ব মৈন্টৈনক সংহতি অনিযমিত স্বরূপক বহৈছ জখনি কি অধোমৈন্টৈনক সংহতি দ্রবস্বরূপক ।

— যানি কি ধবতীক ত্রিজ্যা যা অর্ধব্যাস (RADIUS / HALF DIAMETER) নগভগ 6400 কিংমিংক ভেনৈ – বত্তন কিছু জোড়ৈত – রিচারৈত হমবা দিশি দেখি কহ রাঁজন ।

पृथिवीक आन्तरिक संरचना

— হাঁ একদম সহী । আ পৃথিরীক সংহতি কেব রাঁবে মে সেহো কিছো ধ্যান দেনহক আ কি নঞি ?

— অধোমৈশ্টন আ রাঁহ্য ভূকেন্দ্র দ্রব স্বৰূপক অছি, উর্ধ্বমৈশ্টন অনিযমিত সংহতিক পব অন্তঃ ভূকেন্দ্র ঠোস অছি । ভূপর্প্টী সেহো ঠোস অছি পব ওহি পবক জনমল্ডন দ্রব অছি – বত্তন উঁতাবা দেনক ।

— মতনরঁ কি অন্দবসঁ দ্রব মৈশ্টন পব পপড়ী যা ভূপর্প্টী ঠোস স্বৰূপমে জমন অছি – রঁজৈত কান সোনীক মহ্মখমল্ডন পব খ্শী ছনকি বহন ছনৌ । ওকবা ভূকম্পক রাঁবেমে অপ্পন রাঁরাঁক রঁতাওন রাঁতসঁ সাম্য প্রতীত ভহ বহন ছনৌ ।

— হুঁহহ, রঁহ্ত কিছ তহিনা – হম কহনিযৌ ।

— से तँ ठीक पर द्रव भूमध्यक नीचाँमे ठोस भूकेन्द्र कोना ? --- रब्बिन धीरेसँ किछु सोचैत बाजल ।

— देखह ! भूपर्पटी पृथिवीक सभसँ बाहरी स्तर अछि तेँ अपेक्षाकृत सभसँ बेसी ठण्ढा अछि । जेना – जेना पृथिवी केर भीतर जाइत छी तेना–तेना दाब आ तापमान बढ़ैत जाइत अछि । एकर कारण अछि जे भूमध्य आ बाहरी भूकेन्द्र द्रव स्वरूपमे अछि । भीतरी भूकेन्द्र सेहो द्रव होयबाक चाहैत छल पर आगाँ दाब एतेक बेसी बढ़ि जाइत अछि कि सर्वाधिक तापमान होयबाक बादो भीतरी भूकेन्द्र ठोस अछि ।

— से कोना बुझै छियै – हमर बात अहमो नहि भेल छल कि रत्न तपाकसँ बाजि उठल ।

— सभटा आगाँ पूछि लेबह .... काल्हि नइ सेहो किछु रहह देहक ने – रब्बिन रत्नक माथ सिकैत बाजल ।

— हँ, ई सभ बात फेर कहियो करब, नहि तँ भूकम्पक खिस्सा आधे पर छुटि जएतह । एतबे धरि बुझलहक किने ? .... आ कि नहि ?

— हँ बुझि गेलियै; आगू कहू – सभ धियापुता एकहि संगे बाजल ।

— द्रव केर ऊपर स्थित कोनो चीज स्थिर नहि रहि सकैत अछि । ओ निरन्तर दहाइत रहैत अछि – जेना कि कोनो काठक टुकड़ी, ...

— नाओ आ पनिया जहाज – प्रीती हमर उँदाहरणक स्वचीकेँ पूर्ण करबाक प्रयास कएनक ।

— नञि .... नाओ (नाह या नार) केँ मनुक्ख करूआड़ि सँ चनबैत अछि आ पनिया जहाजमे ई काज ओकर इञ्जन करैत अछि । ई दुनू दहाइत नञि अछि अपितु हेलैत अछि । **हेलब (SWIMMING)** सचेष्ठ क्रिया अछि, जखनि कि **दहाएब (FLOATING)** निष्चेष्ठ क्रिया । .... पानि पर काठक टुकड़ी वा कागजक नाओ दहाइत अछि, नञि कि हेलैत अछि । तहिना पृथिवीक सभ महाद्वीप दहाइत बहैत अछि ।

हमर ई कथन सुनि सभ धियापुता अवाक भऽ विस्मयसँ हमरा दिशि ताकए नागन । सबहक चेहरा पर चौअनिआं मुस्की (एकटा कुटिन मन्द हास) सेहो छलै – जेनाकि हमर बात पर ओकरा विश्वास नञि हो वा ओ हमरा मूर्ख बूझि रहल हो । मामिनाकेँ ताड़ैत हम बजनहुँ – की विश्वास नञि होइ छऽ ने ? ? ?

— धियापुता पुनः किछु नञि बाजल ।

— जखन पहिल बेर एहि तरहक बात कहल गेल तँ लोकसभकेँ एहिना विश्वास नञि भेलै । बात पर कोनो ध्यान नञि देल गेलै । परञ्च **अलफ्रेड वेगनर (ALFRED WAGNER)** नामक जर्मन जनवायुविज्ञानवेत्ता जखन पूरा साक्ष्यक संग ई परिकल्पना छपबओलन्हि तँ वैज्ञानिकलोकनिक ध्यान आकर्षित भेलन्हि । सन् 1912 ई० मे ई जर्मन

ভাষামে মূন কদপসঁ ছপন ছন জকব বাঁদ 1924 ঙ্ৰ° মে একব খংগ্রেজী খন্বরাদ ছপন খা তকবা বাঁদসঁ এখন ধবি ঙা পূবা রিশ্বমে চচৰ্কি রিষয বঁনন বহন খা বঁনন খছি । একবা **"রেগনবক মহাদ্বীপীয প্ররাহ সিদ্ধান্ত" (WAGNER'S CONTINENTAL DRIFT THEORY)** কহন জাগত খছি ।

— পব সে কোনা সম্ভর ছৈ – প্রীতী কিছু সঙ্কচাগত শদ্ধেঁ বাঁজনি ।

— একব সমর্থনমে বঁহ্ত বাস সাক্ষ্য রেগনব খপনে দেনে বহথি খা বঁহ্ত বাস খান প্রমাণসভ বাঁদক ভূরৈজ্ঞানিক খা জীররৈজ্ঞানিকনোকনি দেনন্হি জকব রিস্তৃত চর্চা খান দিন ফেব কহিযো কবৱঁ ।

— ঠীক ছৈ । সভ ধিযাপ্বতা এক স্ববেঁ বাঁজন ।

— গএহ মহাদ্বীপীয প্ররাহ হ্মখ্যকদপসঁ ভূকম্প খা জ্বানাহ্মখী রিস্ফাৰ্ট দ্ন্ব প্রকাবক প্রাগ্নতিক ঘটনাক নেন উঁত্তবদাযী মানন জাগত খছি ।

— ভূকম্পক নেন সেহো ! ! ! ! ! .... প্রীতী কিছু রিশ্ময ও জিজ্ঞাসাক স্ববমে বাঁজনি ।

— হাঁ ভূকম্পক নেন সেহো – হম খাশ্বিস্ত কবৈত হামী ভবনহুঁ । রাস্তরমে পৃথিরীক উঁপককা ভাগ যা পপড় ী যা ভূপৰ্পটী কএক টা ছোট–পৈঘ খনগ–খনগ টুকড় ীসভক মিনরাঁসঁ বঁনন খছি । এহি টুকড় ীসভকেঁ **রিরর্তন ছজ্জী যা ছজ্জী যা টেক্টানিক প্লেট (TECTONIC PLATES / PLATES)** কহন জাগত খছি । সতত প্ররাহমান হোযরাঁক কাবণেঁ ঙা

ছজ্জী সভ ভিন্ন-ভিন্ন দিশামে খনগ-খনগ বেগসঁ গতিশীল খছি । এহি গতিশীলতাক কাবণ কিছু ছজ্জী এক-দোসবাক নজদীক খবৈত খছি তঁ২ কিছু পবস্পব দূব ভাগি বহল খছি । জে ছজ্জীসভ পবস্পব নজদীক খাবি বহল খছি তকবসভক কিনাবী যা কোড ৗ এক-দোসবাসঁ ঠৈকবাগত বহৈত খছি খা এক-দোসবা পব জোবগব দবাব খাবোপিত কবৈত খছি ।

— খবে ৰাঁপ বে ! – ৰব্বৈন কিছু খকচকাগত ৰাজল ।

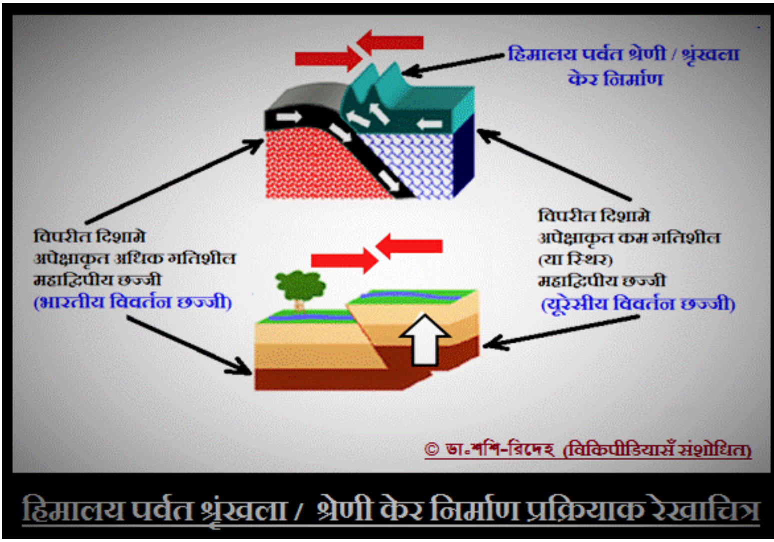
— ৰব্বৈনক ৰাত স্বনি সভ হঁসএ লাগল । ৰ্ব্সাগত খছি ৰব্বৈনক দিমাগ দ্খাএ লগলৈ – বত্তন চ্ঠৈকী লৈত ৰাজল ।

— নঞি, সে ৰাত নঞি ।

— तँइ फेब की ? – हम पुछलियै ।

— हम सोचैत बही जे एतेक पैघ पैघ छल्ली सभक आपसी टैकबाहटि केहेन होगत हेतै – बॅब्बन उँताबा देनक ।

— सही बॉत । ओ टैकबाहटि एतेक शक्तिशाली होगत अछि जे ओहि ठामक जमीनक पूर्ण स्वरूपहि बॅदलि जागत अछि । एहने टैकबाहटि केब कावण हिमानय पहाड़क निर्माण भेल अछि । वास्तवमे एहि तवहक टैकबाहटि केब प्रक्रिया – जकवा कि भूवैज्ञानिक लोकनि **भू विवर्तनिक प्रक्रिया (PLATE TECTONI C ACTI VI TI ES)** कहैत छथि – भूकम्पक प्रमुख कावण अछि । एहि कावणसँ आयन भूकम्पकेँ **विवर्तनिक भूकम्प (TECTONI C EARTHQUAKES)** कहल जागत अछि । एहि प्रकावक भूकम्पक मूल धवतीक भीतव धवातलसँ प्रायः 5 सँ 20किᵒमिᵒ नीचाँ बहैत अछि; आ एकवा द्वावा प्रभावित क्षेत्र बॅह्त विस्तृत बहैत अछि । कोनह् दू–टा महाद्वीप छल्ली जाहि ठाम एक–दोसवासँ सटैत अछि, धवती पव ओ एक–टा वेखाक रूपमे बॅ्मना जागत अछि । ओ वेखा सवल वेखा नहि भइ कइ प्रायः कतेको स्थान पव वक्र या वलित (टेढ़–मेढ़) होगत अछि । एकवा **भ्रंश वेखा/वेषा (FAULT LI NE)** कहल जागत अछि ।

हिमालय पर्वत श्रृंखला / श्रेणी केर निर्माण प्रक्रियाक रेखाचित्र

— 𑒯𑒧𑒩𑒰𑒮𑒦𑒏𑒹𑒿 𑒃𑒮𑓂𑒏𑒴𑒪𑒧𑒹 𑒥𑒯𑒱𑒢𑒖𑒲 𑒏𑒯𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒟𑒱𑒢𑓂𑒯 𑒖𑒹 𑒦𑒴𑒏𑒧𑓂𑒣 𑒖𑓂𑒫𑒰𑒪𑒰𑒧𑒳𑒐𑒲 𑒫𑒱𑒮𑓂𑒤𑒼𑒙𑒏 𑒏𑒰𑒩𑒝𑒹𑒿 𑒁𑒥𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 – 𑒮𑒼𑒢𑒲 𑒯𑒧𑒩 𑒥𑒰𑒞𑒮𑒿 𑒁𑒮𑒧𑒘𑓂𑒖𑒮𑒏 𑒮𑓂𑒫𑒩𑒧𑒹 𑒥𑒰𑒖𑒪𑒱 ।

— अपन मिथिला क्षेत्रमे तँ दूर-दूर धरि कोनहु ज्वालामुखी पहाड़ नञि अछि तखन फेर भूकम्प किएक अबैत अछि ? ? ? ....हम भविष्यवैत पुछलियै । सभ धियापुता चुप्प ! .... फेर हमहीं चुप्पी तोड़ैत कहलियै – वास्तवमे मिथिला सहित सम्पूर्ण हिमालय आ हिमालयसँ सटल प्रदेशमे एहि प्रकारक माने कि ज्वालामुखीय विस्फोटक कारण भूकम्प नञि अबैत अछि । एहि क्षेत्रमे विवर्तनिके भूकम्प अबैत अछि । आ अपना एहि ठाँ भूकम्प भारतीय विवर्तन प्लेट ओ यूरेशीय विवर्तन प्लेटक परस्पर टकराहटिक परिणाम थिक ।

— ओह ! – सोनी किछु पश्चातापक स्वरमे बाजलि – सोनमे डुँहापोहक स्थिति छलैक जे हमर बात मानए कि बहिनजीक ।

— ज्वालामुखी विस्फोटक कारणेँ सेहो भूकम्प अबैत अछि जकरा **ज्वालामुखीजन्य वा ज्वालामुखीय भूकम्प** (**VOLCANIC EARTHQUAKES**) कहल जाइत अछि । एहि तरहक भूकम्प जपान, फिलिपिन्स, मलेशिया, सिंगापुर, इण्डोनेशिया, चिली और पेरू आदि देशसभमे बेसी अबैत अछि । वस्तुतः प्रशान्त महासागरक चारूकातक क्षेत्र भयंकर ज्वालामुखीय गतिविधिक क्षेत्र अछि आ तेँ एहि क्षेत्रकेँ “”**अग्नि वलय** या “**आगिक औंठी** (**RING OF FIRE**) सेहो कहल जाइत अछि ।

अग्नि वलय / आगिक औंठी (RING OF FIRE)

— খবে ৱাঁপ বে ! ৱব্বন ফেব কিছ্ব খচংভিত স্ববেঁ ৱাজন ।

— হাঁ । পব এতৱঁহি নগ্রিঃ ওা ক্ষেত্র রিভিন্ন মহাদেশীয ছ্বজ্জী সভক মিনন–স্থন হোযৱাক কাবণেঁ ভীষণ ভূকম্পীয গতিরিধিক ক্ষেত্র সেহো খছি খা তেঁ তীব্র স্বনামীক ক্ষেত্র সেহো ।

— ওা স্বনামী কী হোগত ছৈ – প্রীতী সহজ ভাবেঁ পৃছনক ।

— খবে টৌংভীং পব সমাচাবমে নগ্রিঃ স্বননে বহী কী ? – সমুদ্রী ত্বফান হোগত ছৈ । ৱব্বন টৌপনক ।

— পব সভ টৌ গএহ ক্ষেত্রমে কিএক – বত্তন জিজ্ঞাসা কএনক ।

— হুঁ২২২ । নীক প্রশ্ন ছহ – হম পৈঘ সাঁস ছোড়্‌ত কহনিঐক । এখন তক ভেন শোধকার্য ওা

दर्शोरैत अछि कि धरातल पर ज्वालामुखीय गतिविधि रहैत हुए तक महादेशीय छज्जीसभक मिलान केर जगह होइत अछि – हँ, ई रीत अलग कि ओ एहि तरहक सब मिलानस्थल पर नञि होइत अछि । समुद्रक पेनी पर या ओकर आस पास होमएवला भूकम्पक कारण समुद्रक उपरका सतह पर पैघ–पैघ आ ऊँच–ऊँच लहरि केर उत्पत्ति होइत अछि । एहि तरंगसभक कारण समुद्रक सतह पर भयंकर तुफान आबि जाइत अछि, जकरा **'स्वनामी'** (**TSUNAMI**) कहल जाइत अछि । **'स्वनामी'** जपानी भाषाक शब्द अछि जकर अर्थ भेल **'समुद्री तुफान'** । सन् 1883 ई०मे समुद्रतल पर क्राकाटोआ ज्वालामुखीक गतिविधिक कारण आयल भूकम्पक परिणामस्वरूप उठल स्वनामीमे ओहि क्षेत्रक द्वीपसभ पर लगभग 36,000 लोक मारल गेल छलाह ।

— ओह ! ई तँ बड्ड विनाशकारी छल । – सोनी किछु दुःखाएल स्वरेँ बाजलि ।

— हँ से तँ अछि । एकर अतिरिक्त भूकम्पक आन बहुत रास कारण अछि किछु प्राकृतिक आ किछु मनुक्खक द्वारा सृजित ।

— मनुक्खक द्वारा सृजित – माने ? ? ? – प्रीतीक प्रश्नवाचक स्वर कानमे पड़ल ।

— मनुक्खक द्वारा सृजित यानि कि मनुक्ख द्वारा बनाओल अर्थात् कृत्रिम कारण सभ; जेना कि – परमाणु बमक विस्फोट, खदान (खाद्यान्न नञि) केर कारण भेल धँसना या धँसार आदि । पर प्राकृतिक कारणसँ आबएवला

भूकम्पक कारणसभमे सभसँ बेसी उपर कहल गेल कारणेसभसँ आबैत अछि आ ओकर विनाशक क्षमता सेहो आन कारणसभसँ आबएबला भूकम्पसभसँ प्रायः बेशी बहैत अछि ।

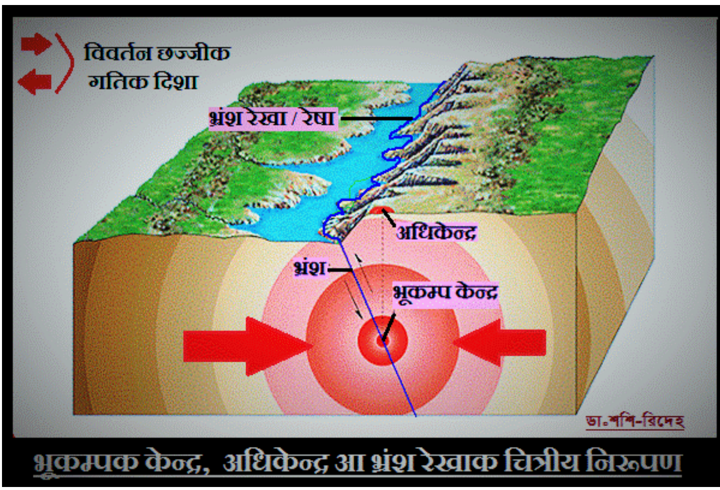
— अच्छा, ई भूकम्पक केन्द्र की होइत अछि ?
– ई सोझ प्रश्न बड्ड नीक दिशिसँ छल ।

— भूगर्भमे ओ स्थान या केन्द्र जाहि ठाँ चट्टानसभमे होमएबला विशेष परिवर्तनक क्रियासभसँ भूकम्पीय हलचलक प्रारम्भ होइछ ओकरा**भूकम्प मूल या भूकम्प केन्द्र (FOCUS / CENTRE)** कहल जाइछ । एहि केन्द्र सँ नम्बरत, धरातलक (धरतीक उपरका सतह पर) जाहि बिन्दु पर सभसँ पहिने भूकम्पक धक्काक अनुभव होइछ ओहि स्थानकेँ भूकम्पक **अधिकेन्द्र (EPI CENTRE)** कहल जाइछ । जनसामान्यक भाषामे वा बहुधा समाचार पत्र, आकाशवाणी आ दूरदर्शन आदि मिडियासभमे अधिकेन्द्रहिकेँ भूकम्पक केन्द्र वा मूल कहि देल जाइत अछि आ से ....

— आ से तँइ भ्रम उत्पन्न करबएबला भेल कि ने – हमर बातकेँ बीचहिमे रोकैत बड्ड बाजल ।

— हँ आ ताहि द्वारे आइ-काल्हि **भूकम्पविज्ञानी (SEISMOLOGISTS)** द्वारा **भूकम्प मूल या भूकम्प केन्द्र (FOCUS / CENTRE)**हेतु एकटा नव शब्द **अधोकेन्द्र (HYPOCENTRE)** केर प्रयोग भऽ रहल अछि । अधोकेन्द्रसँ अधिकेन्द्र धरिक नम्बरत दूरीकेँ (सभसँ कम दूरीकेँ) **भूकम्प मूलक या भूकम्प**

কেন্দ্রক গহবাঙ (FOCAL DEPTH OR DEPTH OF FOCUS / CENTRE / HYPOCENTRE)কহন জাগ ত থছি । "থধি–" মানে ঙুঁপব থর্থাত্ ধবতীক সতহ পব থা "থধো–" মানে নীচাঁ মানে কি ধবাতন রা ধবতীক সতহসঁ নীচাঁ ।

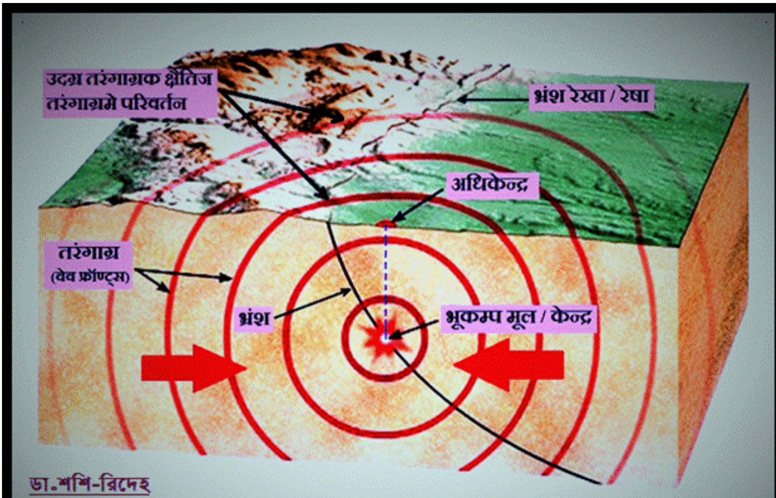
भूकम्पक केन्द्र, अधिकेन्द्र आ भ्रंश रेखाक चित्रीय निरूपण

— কোনহ্ ভূকম্পক মূন রেঁশী সঁ রেঁশী কতেক গঁহীব ভ২ সকৈত থছি – জিক্তোশা বত্তন কএনে ছন ।

— রস্তুতঃ ভূকম্পক কেন্দ্র (থধোকেন্দ্র) ওহি ঠামক ধবতীক সতহসঁ কতেক গঁহীব থছি, তাহি থাধাব পব ভূকম্প কেব 3 প্রকাব কএন গেন থছি । জাহি ভূকম্পক কেন্দ্র ধবাতনসঁ 70 কি°মি° ধবিক গহবাঙ্গ পব বহৈত থছি ও **উঁথেব ভূকম্প (SHALLOW EARTHQUAKES)**কহন জাগছ । এহি তবহক ভূকম্পমে সর্বসঁ রেঁসী ক্ষতি থধিকেন্দ্রসঁ কিছ কিনোমীঁবক পবীধি মে হোগত থছি । এহি প্রকাবক ভূকম্প

রিরর্তনিক যা খান রঁহ্তো কাবণসঁ হোগত খছি । ধবাতনসঁ 70 সঁ 300 কিºমিº ধবিক গহবাণ্ড পব জাহি ভূকম্পক কেন্দ্র রা মূন বহৈত খছি সে **মঁঝন্বকা ভূকম্প** (**EARTHQUAKES OF MEDIUM DEPTH**) কহবৈত খছি । এহেন ভূকম্প প্রায়ঃ রিরর্তনিক ভূকম্প হোগছ । রিরর্তনিক ভূকম্পমে ভূকম্পক খধিকেন্দ্রসঁ রেঁসী দূবক ক্ষেত্রসভক কমজোব শৈন/চঙ্গ্বানরঁনা জগহমে খধিক নোকশান হোগত খছি । খধিকেন্দ্রসঁ300 সঁ 700 কিºমিº গঁহীব কেন্দ্র যা মূন রঁনা ভূকম্প **গঁহীব/পতানী/পতানীয ভূকম্প** (**PLUTONIC EARTHQUAKES**) কহবৈত খছি । এহি তবহক ভূকম্পক উঁপেত্তিক কাবণ এখন ধবি খজ্ঞাত খছি ।

— যৌ ! ঠৌºভীºসভমে জে ভূকম্পক কেন্দ্রক - মানে কি খধিকেন্দ্রক - চাৰ্দ কাত গোন-গোন বৃত্ত জেকাঁ দেখবৈঁ ছৈ, সে কিএক ? - ণ্ড প্রীতীক প্রশ্ন ছন ।

उदग्र तरंगाग्र (VERTCAL WAVEFRONT) केर क्षैतिज तरंगाग्रमे (HORIZONTAL WAVEFRONT) परिवर्तन

— ভূকম্প মূনসঁ জে ঙঁর্জা ম্নঔ হোগত খছি (নিকসৈত / নিকনৈত খছি) সে **ভূকম্পীয তবংগ (SEISMIC WAVES)** কেব রূপমে হব সম্ভারিত দিশামে পসবৈত খছি । ওকবা ভূকম্প-কেন্দ্রক চাৰু কাত ধবতীক ভীতব গোলাকাব খা সতহ পব বৃত্তাকাব ঘেবা (ঘেবেরাঁ) কেব রূপমে দেখাওন জাগত খছি । এহি তবহক বৃত্ত যা গোনা **তবংগাগ্রক (WAVEFRONT)** গমণক দিশামে কাল্পনিক রূপেঁ বঁনাওন জাগত খছি । মতনবঁ কি ওা বৃত্ত যা গোনা সভ খাঁখিসঁ বা কোনহ্ যন্ত্রসঁ নঞি দেখাওা দৈত খছি, ব্ঁঝবাঁমে বা খাঁকননমে স্ববিধাক নেন বঁনাওন জাগত খছি । ওা ঘেবাসভ ভূকম্পসঁ হোমএবঁনা হানি কেব খনুমান নগএবাঁ মে সহাযক হোগত খছি । ভূকম্পসঁ সভসঁ বেঁসী নোকসান খধিকেন্দ্রসঁ (বৃত্তক

केन्द्रसँ) हटि कऽ रँनए रँना भीतरुका रृत्तसभक क्षेत्रसभमे होगत ऋछि । पृथिरीक सतहसँ नीचाँ ङा **त्रि–ऋायामी / त्रिरिमीय(THREE DI MENSI ONAL)** होगत ऋछि, तेँ **गोनाकाब (SPHERI CAL)** ब्ँझना जागत ऋछि ऋा ओहि गोनाक केन्द्र भूकम्पक केन्द्र (ऋधोकेन्द्र) पब स्थित बहैत ऋछि । धबातन यानि पृथिरीक सतह पब ङा भूकम्पीय तबंगसभ ऋधिकेन्द्रसँ निकनैत प्रतीत होगत ऋछि । धबातन चौबस होगत ऋछि ऋर्थात् ओकबा मात्र नम्बाँङा ऋा चौड़ ाङा होगत ऋछि मोटाँङा या गहबाङा या ऊँचाङा नञि, तेँ ओ **द्वि–ऋायामी/द्विरिमीय (TWO DI MENSI ONAL)** संबचना थिक । धबातन पब गमण कबैत कान भूकम्पीय तबंग **द्वि–ऋायामी/द्विरिमीय (TWO DI MENSI ONAL)** ब्ँझि पड़ ैत ऋछि ऋा तेँ **रृत्ताकाब (CI RCULAR)** होगत ऋछि । एहि रृत्तसभक केन्द्र भूकम्पक ऋधिकेन्द्र पब होगत ऋछि । सामान्य भाषामे गएह रृत्तसभक केन्द्रकेँ भूकम्पक केन्द्र कहि देन जागत ऋछि जे कि रास्तरमे भूकम्पक ऋधिकेन्द्र बहैत ऋछि ।

— हूँ२२२, तँऽ ङा रँात छै - बत्तन गँहीब साँस छोड़ ैत रँाजन ।

— ऋछा ङा कहह जे भूकम्पक ऋध्ययन कोन शास्त्रक ऋन्तर्गत होगत ऋछि ....

— भूगोनमे - हमब रँातकेँ रिँचँहिमे नोकैत रँब्रन रँाजन ।

— ऋांशिक रूपसँ सही छह । भूकम्पक

अध्ययन **"भूकम्प विज्ञान"** केर अन्तर्गत कएल जाइत अछि जकरा अंग्रेजीमे **सिस्मालॉजी /साइस्मालॉजी (SEISMOLOGY)** कहैत छैक । हाँ, कोनहु भूकम्पक कारण धरतीक उपरका सतह अर्थात धरातलक भौगोलिक संरचनादि पर जे किछु परिणाम घटित होइत अछि तकर अध्ययन भूगोलक एकटा शाखाक अन्तर्गत कएल जाइत अछि जकरा **भौतिक भूगोल(PHYSICAL GEOGRAPHY)** कहल जाइत अछि । भूकम्प विज्ञानक क्षेत्र **भूगोल (GEOGRAPHY), भूगर्भ विज्ञान (GEOLOGY),भू-भौतिकी (GEOPHYSICS)** आदि विभिन्न शास्त्रसभसँ सेहो सम्बद्ध अछि । .... आ भूकम्पक गतिविधिकेँ नपबाक हेतु कोन यन्त्रक प्रयोग होइत अछि ? - हम अपनहि उपरका प्रश्नक उतारा दैत-दैत एकटा आओर प्रश्न ज्मा कऽ धियापुता दिशि फेंकि देलियै ।

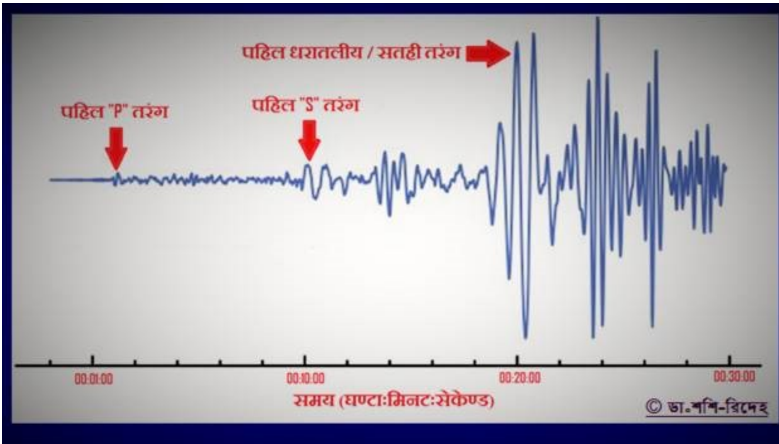
— भूकम्पमापी - बड्ड तपाकसँ जबाब देलक, जेनाकि ओकरा पहिलहिसँ हमर एहि प्रश्नक प्रतिक्षा रहए ।

— संगहि संग एकटा आओर जाँतल स्वर स्वनाइ पड़ल - भूकम्पलेखी । ओ स्वर सोनीक छल, शायद ओ पूर्णरूपेँ आश्वस्त नञि छल अपना उत्तरसँ ।

— देखह हिन्दीमे जकरा **"भूकम्पमापी यन्त्र"** कहैत छियै से मैथिलीमे **"भूकम्पनापी यन्त्र"** भेल कारण "मापब वा माप" शब्द मैथिलीमे प्रयोग नञि

হোগত অছি । হেব তবহক নাপীক নেন মৈথিনীমে "নাপৱঁ রা নাপ রা নাপী" শৰ্ব্দ প্ৰযুক্ত হোগত অছি – চাহে ও আযতন হো, নম্বাঁগ হো অথরা আন কোনহ্ চীজ । তেঁ অংগ্ৰেজীক **"মেজবমেন্ট"** (**MEASUREMENT**) কেব নেন মৈথিনীমে **"নাপ যা নাপী"** শৰ্ব্দক প্ৰযোগে উঁচিত । তহিনা অংগ্ৰেজীক **"স্কেন"** (**SCALE**) শৰ্ব্দক নেন মৈথিনীমে **"নাপনী যা নপ্পা"** গ্ৰাহ্য থিক জখনি কি "মাপনী" অগ্ৰাহ্য । **ভূকম্পনাপী** যন্ত্ৰকেঁ অংগ্ৰেজীমে **সিস্মামীটব** যা **সাগস্মামীটব** (**SEISMOMETER**) কহন জাগত অছি । এহিনা, **"ভূকম্পনেখী"** নামক যন্ত্ৰকেঁ অংগ্ৰেজীমে **সিস্মাগ্ৰাফ** যা **সাগস্মাগ্ৰাফ** (**SEISMOGRAPH**) কহন জাগছ । ভূকম্পনেখী যন্ত্ৰ ভূকম্পীয গতিরিধিসঁ উঁপেন্ন রিভিন্ন তবহক তবংগসভকেঁ একটা রিশিষ্ঠ প্ৰকাবক **অভিনেখ পত্ৰ** (**GRAPH PAPER**) পব অভিনেখিত রা **অংকিত** (**RECORD**) কবৈত অছি । ভূকম্পনেখী দ্বাবা জে কিছু অভিনেখ প্ৰাপ্ত হোগত অছি তকবা মৈথিনীমে **"ভূকম্পাভিনেখ"** ও অংগ্ৰেজীমে **"সিস্মাগ্ৰাম যা সাগস্মাগ্ৰাম"**(**SEISMOGRAM**) কহন জাগত অছি আ একবহি বৈজ্ঞানিক অধ্যযনসঁ ভূকম্পীয গতিরিধিক রিশ্লেষণ কএন জাগত অছি । যদ্যপি ভূকম্পমাপী আ ভূকম্পনেখীমে কিছু স্বক্ষ্ম অন্তব অছি তথাপি দুহু শৰ্ব্দ পর্যাযী রূপমে ব্যরহৃত হোগত অছি । **ভূকম্পনেখী** রা **সিস্মাগ্ৰাফ** (**SEISMOGRAPH**) প্ৰায়ঃ প্ববনা যন্ত্ৰসভক নেন প্ৰযুক্ত হোগত অছি জখনি কি নরকা যন্ত্ৰসভক নেন

प्रायः **भूकम्पनापी** या**सिस्मोमीटर (SEISMOMETER)** शी र्ष प्रयुक्त होइत अछि । भूकम्प अध्ययन केन्द्रसभ पर एहि तरहक यन्त्र सालमे तीन सए पैंसठि दिन आ चौबीसो घण्टा सतत क्रियाशील रहैत अछि । एहि तरहक एकटा आओर यन्त्र अछि – **भूकम्पदर्शी** या **सिस्मोस्कोप(SEISMOSCOPE)** । ई यन्त्र धरतीक कम्पनक अभिलेखन सतत रूपमे लगातार नहि करैत अछि पर ई सूचना दैत अछि कि भूकम्प भेल छल आ भूकम्पक आकार केर बारेमे एकटा अपरिष्कृत (मोटा-मोटी) जानकारी दैत अछि । भूकम्पीय तरंगक वा धरतीक कम्पनक अभिलेखन ओ नापी कएनिहार भूकम्प-विज्ञानक ई उपशाखा **भूकम्पमिति** या **सिस्मोमेट्री (SEISMOMETRY)** कहबैछ तथा एहि तरहक समस्त यन्त्रसभकेँ **भूकम्पमितिक यन्त्र** या **सिस्मोमेट्रिक इन्स्ट्रुमेन्ट्स (SEISMOMETRIC INSTRUMENTS)** कहल जाइत अछि ।

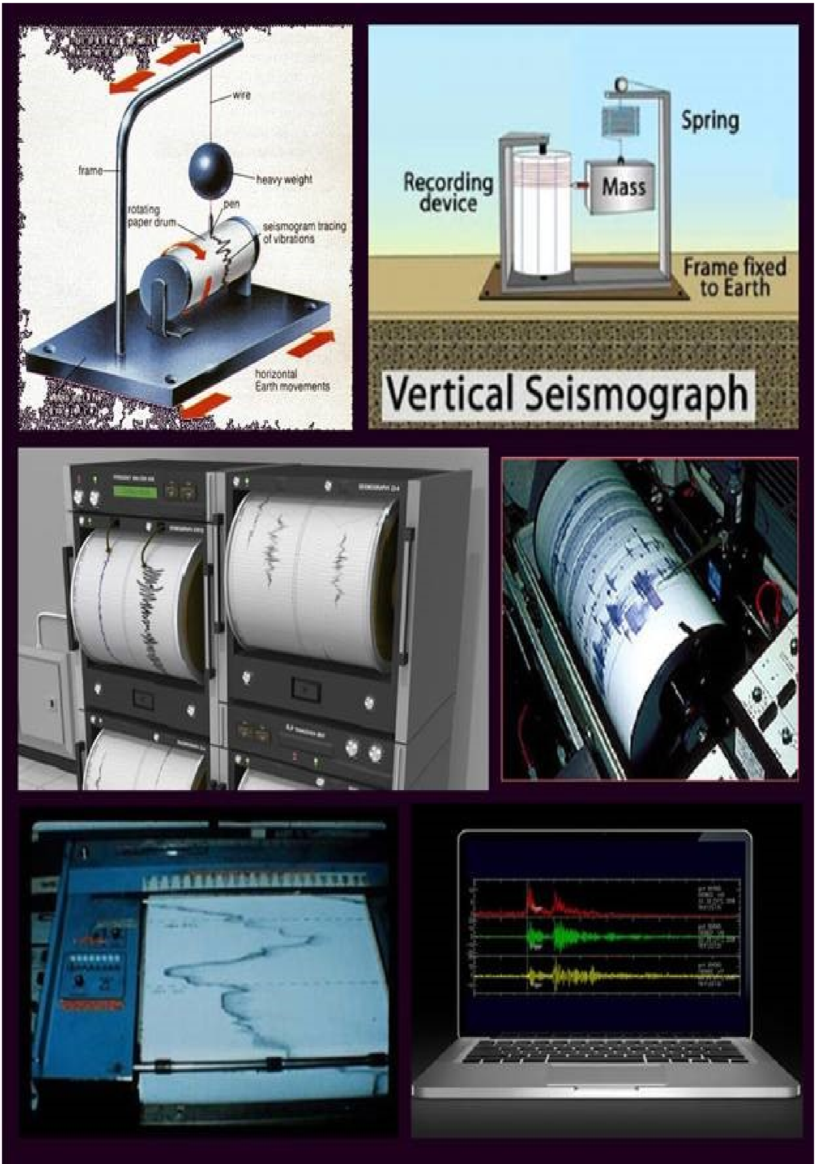

एक गोट भूकम्पाभिलेख या सिस्मोग्राम पर विभिन्न तरंगक आदर्श अभिलेख

— কোনহ্ ভূকম্পাভিনেখ ভূকম্পক ৰাঁবেমে কী সভ ৰঁতৰৈত খছি ? – বত্তনক জানৰাঁক গম্ভা খাওব ৰঁঠ্ৃা গেন বহৈক ।

— ভূকম্পাভিনেখক ৰৈজ্ঞানিক খধ্যযনসঁ পতা চনৈত খছি জে ভূকম্পীয তবংগসভ ন্মখ্যক্দপসঁ দূ তবহক হোগত খছি – পহিন কাযিক তবংগ খা দোসব সতহী যা ধবাতনীয তবংগ । **কাযিক তবংগ (BODY WAVES)** ভূকম্পক খধোকেন্দ্রসঁ চাব্দ দিশামে পসবৈত খছি, পৃথিবীক ভীতব সেহো । ওা ফেবো দূ প্রকাবক হোগত খছি – পহিন **“প্রাথমিক** যা **পী–তবংগ” (PRIMARY / P – WAVES)** খা দোসব **দ্বিতীযক** যা **এস–তবংগ(SECONDARY / S – WAVES)** । **সতহী** যা **ধবাতনীয তবংগ (SURFACE WAVES)** ভূকম্পক খধিকেন্দ্রসঁ নিকনৈত প্রতীত হোগত খছি খা মাত্র ধবাতন পব গমণ কবৈছ, ধবতীক ভীতব নঞি । ওাহো প্বনঃ ন্মখ্যতঃ দূ তবহক খছি –

पहिल **लव तरंग (LOVE WAVES)**आ दोसर **रेले तरंग (RAYLEIGH WAVES)** । धरतीक कोनहु स्थान पर सभसँ पहिने प्राथमिक तरंग पहुँचैत अछि, तकरा बाद द्वितीयक आ तकर बादहि आन धरातलीय तरंगसभ । सतही तरंगसभक उत्पत्ति वस्तुतः कायिक तरंगसभसँ होइत अछि । रेले तरंग जलीय**पारिस्थितिक तन्त्र (AQUATIC ECOSYSTEMS)**आ लव तरंग भवनादि स्थापत्यक नेँओकेँ विशेष रूपसँ नोकसान पहुँचबैत अछि ।

विभिन्न प्रकारक पुरान आ नऽव भूकम्पमितिक यण्त्र

— थपना मिथिनामे एहेन कोनह् केन्द्र थछि की ? – रॅब्बेनक प्रश्नराचक स्वब छन ।

— थछि तँइ थरश्य पव स्वनरॉमे थायन थछि कि पछिना दसो रॅबखसँ ओकव गतिरिधि मृतप्राय थछि । पछरॉबी चम्पावण जिनाक"**राम्भिकीनगव**" नामक स्थान पव भावतीय मौसम रिज्ञान रिभागक ओ **भूकम्प रेधशाना (SEISMOLOGICAL OBSERVATORY)**थरस्थित थछि । एकव स्थापना सन 1960 ओ॰मे भेन छन था 2005 ओ॰मे एकव भूकम्पनेखी यन्त्र खड़ ारॅ भ गेन से थद्यारधि ठीक नञि भेन थछि ।

— ओह ! ओ तँइ रॅड़ द्:खक गप्प थछि – बत्तन निबाशा भवन भाबी थराजमे रॉजन ।

— राम्भिकीयेनगबमे – महर्षि राम्भिकीक थाश्रिम छनन्हि ने – प्रीती प्वछनक ।

— हाँ, ओत्तहि बहन्हि । ओना कानपुर नगर एकटा स्थान अछि – उन्नाव । ओहि ठामक लोक सेहो एहि तरहक धारणाक द्वारा कहैत अछि । पर सीता कौशल राज्यसँ निष्कासनक बाद वाल्मिकी आश्रममे लव आ कुशकेँ जन्म देने बहथि । आ चूँकि उन्नाव ओहि समय कौशल राज्यक अन्तर्गतहि अबैत छल जखनि कि वाल्मिकीनगर कौशलसँ बाहर मिथिलाक भाग छल, तेँ एहि बातकेँ बल भेटैछ कि वाल्मिकीयेनगरमे हुनक आश्रम छल । उल्लेख भेटो अछि कि शत्रुघ्नजी लवणासुरक वध हेतु अयोध्यासँ मथुरा जएबा काल लव आ कुश केर नामकरण कएलन्हि । ई बात वाल्मिकीनगरक विपक्षमे जाइत अछि । पर ईहो बात विदित होअए कि शत्रुघ्नजी लवणासुरक वध करबाक हेतु अयोध्यासँ मथुरा सोझ बाटासँ नहि गेल बहथि । सर्वथा विपरीत मार्गक अनुसरण कएने बहथि जाहिसँ लवणासुरकेँ कनिकबो शंका नहि हो । हुनक बाटा बीहड़ जंगल आ पहाड़सँ भए कए जाइत छल जे कि वाल्मिकीनगर केर पक्षमे जाइत अछि नहि कि उन्नाव केर । वाल्मिकीनगर रेल्वे स्टेशनसँ (जे कि भारतमे अछि) करीब 6 – 7 कि०मि० उत्तर भइर **वाल्मिकी आश्रम** (एखन नेपालक चितवन राष्ट्रिय उद्यानमे पड़ैछ) अछि जे कि देखबा योग्य स्थान अछि । हम प्रीतीक बातकेँ स्वविकारैत कहलियै ।

— कोनहु भूकम्प कतेक शक्तिशाली छल से कोना बूझैत छिऐ ? – सोनी पुछलक ।

— कोनहु भूकम्पक परिमाण अर्थात ओकर आकार बतबैत अछि कि भूकम्प कतेक शक्तिशाली छल । कोनहु भूकम्पक वास्तविक शक्ति वा ओहि भूकम्पसँ उत्पन्न

स्केल वास्तविक ऊर्जा जानि हुनिसँ नापल जाइत अछि तकरा भूकम्पक **आकार या परिमाण नापनी(MAGNITUDE SCALE)** कहल जाइत अछि । भूकम्पक परिमाण वा आकारक निर्धारणक लेल बहुत रास नापनी या स्केल बनाओल गेल अछि, पर जे सर्वाधिक प्रसिद्ध वा प्रचलित नापनी अछि से अछि **"रिक्टर नापनी"** या **"रिक्टर स्केल (RICHTER SCALE / RICHTER MAGNITUDE SCALE)** । अमेरिकी वैज्ञानिक चार्ल्स रिक्टर अपन सहयोगी गुटेनबर्गक सहायतासँ सन् 1934 ई०मे एकरा विकसित कएलन्हि । एहि नापनी या स्केल पर 01 सँ 12 धरिक अंक होइत अछि जे कि भूकम्पक आकारकेँ बतबैत अछि ।

— कतेक आकारक भूकम्प खतरनाक होइत अछि ? – बड्ड्नक सीधा प्रश्न छल ।

— 00 सँ 02 परिमाणक भूकम्पकेँ मात्र भूकम्पलेखी द्वारा बूझल जा सकैत अछि, मनुक्ख ओकर कम्पनक अनुभव नहिं कऽ पाबैछ । 02सँ 03 परिमाणबला भूकम्पसँ जमीनमे बहुत हल्लुक कम्पन होइत अछि जे मात्र किछु अतिसंवेदनशील लोकसभ द्वारा अनुभव कएल जा सकैत अछि, जखनि कि बेशीतर लोक ओकर अनुभूतिसँ वञ्चितहि रहैत छथि । 03 सँ 04 धरिक आकारबला भूकम्पसँ किछु-किछु तहिना बूझाइत अछि जेना कोनो ट्रककेँ सोझाँसँ गेला पर कम्पन होइत अछि । 04 सँ 05 आकारक भूकम्पक कम्पनसँ खिड़कीक शीशा चलकि सकैत अछि या देवाल पर टाँगल फोटोफ्रेम आदि खसि सकैत अछि

। 05 सँ 06 परिमाणरॅना भूकम्पसँ घरमे राखल चौकी – पलंग – कुर्सी आदि आन समानसभ हिलए लगैछ, 06 सँ 07 आकाररॅना भूकम्प घरक लोंओकेँ दड़का सकैत अछि तथा रिशेष कऽ रॅन्हमजिना भरनसभक उँपरका घरसभकेँ रॅशी नोकशान करैछ । 07 सँ 08 तक आकाररॅना भूकम्प <u>रिनाशिकारी</u> होएछ तथा एहिसँ भरन रा आन स्थापत्यसभ ठहि सकैत अछि आओर जमीनक भीतर पाइपसभ फाटि सकैत अछि । 08 सँ 09 परिमाणरॅना भूकम्प <u>अतिरिनाशिकारी</u> होएत अछि आ पैघ पैघ दृढ़ स्थापत्यसभकेँ सेहो रॅस नोकशान पहुँचा सकैछ, संगहि सामान्यरूपसँ रॅनल प्रायः सभ भरनादिकेँ सामान्यसँ लऽ कऽ गम्भीर क्षति पहुँचारॅत अछि । रिक्टर नापनी पर 09 सँ रॅशी आकारक भूकम्प रस्तुतः <u>प्रलयंकारी</u> रा <u>अतिप्रलयंकारी</u>ए (–अहि) रॅन्सू; भूकम्पक अधिकेन्द्र आ ओकर आस–पासक प्रायः समग्र रिनाशि भऽ जाएत अछि । सामान्य भाषामे रिक्टर नापनी पर मात्र एक अंकक कमी–रॅशी भेलासँ भूकम्पक रिनाशिकारी क्षमतामे क्रमशः दसगुणाक ह्रास या रृद्धि भऽ जाएत अछि ।

— पर भूकम्पसँ क्षति सभ जगह एक सनि किएक ने होएत अछि ? – सोनीक एहि जिज्ञाशाक हमरा पहिनहिसँ अपेक्षा रहए ।

— कोनह् स्थान पर भूकम्प द्वारा भेल रिनाशि भूकम्पक आकारक अतिरिक्त आन रॅन्हुत रास रॉतसभ पर निर्भर करैछ, जेना कि – भूकम्पक अधिकेन्द्रसँ ओहि स्थानक

दूबी, ओहि स्थानक धबातनक थान्तबिक सतहक माटि ओ शैनखल्डक संबचना, स्थापत्य ओ निर्माणक मजगूती, जनसंख्या घनत्व थादि । एहि प्रकाबेँ एक्कहि पबिमाण वा थाकावबॅना भूकम्पक तीव्रता था तकब काबण होमएबॅना रिनाशकाबी प्रभाव भिन्न-भिन्न स्थान पब थनग-थनग होएत थछि, जकबा नपबॅाक नेन एकटा थान प्रकाबक नापनीक प्रयोग होएत थछि । एहि नापनीकेँ **भूकम्पक तीव्रता नापनी या सिस्मिक इन्टेन्सिटी स्केन (SEISMIC INTENSITY SCALE)** कहन जाएत थछि । रिभिन्न देशमे थनग-थनग तीव्रता नापनीक प्रयोग होएत थछि पब मान कमोबेॅशे एकबंगाहे थछि था प्रायः **बोमण थंक पद्धतिमे(I,II,III,IV.......)** निखन जाएत थछि । रॅशीतब तीव्रता-नापनीमे एक सँ बॅावह (I – XII) धबिक श्रेणी होएत थछि । भावतमे भूकम्पक तीव्रता नपबॅाक नेन पहिने **मेद्वदेव-स्पानह्यबब-कार्निक नापनी (<u>MEDVEDEV–SPONHEUER–KARNIK SCALE</u>; MSK-64)**प्रयुक्त होएत छन पब थाग-कान्हि **यूबोपीय बृहत्भूकम्पीय तीव्रता नापनी (EUROPEAN MACROSEISMIC INTENSITY SCALE / EMS-98)** केब प्रयोग बॅढि बहन थछि । सं० बा० थमेबिकामे **संशोधित मर्केनी नापनी (MODIFIED MERCALLI SCALE)** केब प्रयोग कएन जाएत थछि ।

— थपना क्षेत्रमे 1934 ई०मे सेहो एकटा बॅडका भूकम्प थायन बहए ने ? – प्रीती जानए चाहनक ।

— आ 1988 ई०मे सेहो – प्रीतीक रात पूरा लोगसभ बहै कि ररिभन रािज उठल ।

— हाँ, 1988क भूकम्प <u>विनाशकारी</u> छल जखनि कि 1934क भूकम्प <u>अतिविनाशकारी</u> । 21 अगस्त 1988 कए जे भूकम्प आयल छल तकर आकार रिक्टर नापनी पर 6.9 बताओल गेल छल (किछु वैधशाला द्वारा 7.2) जखनि कि भूकम्पक केन्द्र नेपालक उदयपुर शहर लग धरातलसँ 62 कि०मि० गँहीर छल । 15 जनवरी 1934 केर भूकम्पक आकार रि०ना० पर 8.1 (किछु वेधशाला द्वारा 8.4) कहल संगहि भूकम्पक केन्द्र नेपालक **सगरमाथा या माउन्ट एवरेस्ट (MOUNT EVEREST)** पर्वत शिखरसँ 9.5 कि०मी० दक्षिनमे धरतीक सतहसँ 33कि०मी० गँहीर छल । एकर अतिरिक्त 18 सितम्बर 2011 कए सेहो एकटा भूकम्प आयल छल जकर आकार रि०ना० पर 6.9 छल आ केन्द्र भारतक सिक्किम राज्यमे कञ्चनजङ्घा रिजर्व क्षेत्रमे छल जे धरातलसँ 19.7 कि०मी० गँहीर अवस्थित छल । काल्हि (18 दिसम्बर 2014ई० कए) जे भूकम्प आयल छल तकर आकार रि०ना० पर 5.9 जनाओल गेल अछि तथा एकर मूल नेपालक प्रशिद्ध नामचे बजार सँ 26कि०मी० उत्तर पश्चिममे 10 कि०मी० गँहीर छल । एहि भूकम्पसभक अधिकतम तीव्रता (विनाशक क्षमता) क्रमशः नओ, एगारह, सात ओ पाँच (IX, XI, VII आ V) छल ।

— अरे, बाप रे ! .... एतावत् तीव्रता वष्टि .... वसुन्न अचम्भित सभ्वेँ बाजल ।

— हाँ । ओ एतेक विनाशकारी छल कि सम्पूर्ण मिथिलाकेँ तहसि–नहसि कऽ देलक । संगहि मिथिलाक चारु कातक परिक्षेत्रमे सेहो भारी तबाही कएलक । निर्मली – भप्टियाहीक बीच रेलपुल टुटलासँ सीधा सम्पर्क टूटि गेल जे अद्यावधि बहाल नहि भऽ सकल अछि । दरभंगा–सकरसा रेल लाइन पूर्णतः टूटि गेल जे दोबारा आइ धरि नहि बनि सकल । राजनगरक नौलखा महल सनो रूपेण बसबासँ पहिनहि उजड़ि गेल । नेपालक धरहरा स्तम्भ केर सभसँ उपरका तीन टा तल्ला टूटि गेल जकरा बादमे फेरसँ बनाओल गेल । पश्चिम चम्पारणमे बगहा–छितौनीक बीच रेल पुल टुटलासँ करीब 60 वर्ष धरि रेल सम्पर्क बाधित रहल । कोशी (कोसी) नदीक रस्तामे स्थायी परिवर्तन भऽ गेल – ओ पूबसँ आओर पश्चिम दिशि घुसकि गेल । मिथिलामे प्रायः एहेन कोनहु मकान नहि छल जे क्षतिग्रस्त नहि भेल होअए आ एहि क्षेत्रक प्रायः सब कचा मकान ढहि गेल । जान मालक अपार क्षति भेल । एहि भूकम्पक धक्का (झटका) एतेक जोड़गर छल जे उत्तरमे तिब्बतक ल्हासासँ दक्षिणमे बम्बई धरि आ पूबमे बर्मासँ (आब म्यांमार) लऽ कऽ पश्चिममे अमृतसर तक ओकर नीक जेकाँ अनुभव कएल गेल ।

— बाबा तँऽ कहैत रहथिन्ह जे कहलसभमे अपने–आप पानि खसए लागल छल – बर्बल टीका कएलक ।

— एहि भूकम्पक एकटा विशेषता छल कि बहुत विस्तृत भूभागमे धरतीक भीतरसँ **पानि आ बालुक बमकन्ना (SAND & WATER VENTS)** फूटैत छल । धरतीमे बहुतो ठाम पैघ-पैघ **दड़ारि (FISSURES)** फाटि गेल रहए । ओहि समयक निर्मली बेल्ले स्टेशन **भू-द्रावण/ भू-द्रवीभवनक (SOIL LIQUEFACTION)** कारण करीब 3 मीटर (10 फीट) नीचाँ जमीनमे धँसि गेल आ तकरा ऊपर बालु भरि गेल । बहुत रास इनार आ पोखरिक पेनीमे बालु जमा भऽ गेल, बालुक कारण बहुत रास उपजाऊ खेत बर्बाद भऽ गेल । बहुतो चापाकलसभ बालुक कारण खड़ाब भऽ गेल जखनि कि आन बहुतो इनार आ चापाकल जे पहिनेसँ सुखाएल छल - पानिसँ भरि गेल । अधिकेन्द्रसँ करीब650 सँ 700 कि॰मी॰ धरिक परीधीमे भवनादि स्थापत्यसभ ढहबाक रेकॉर्ड उपलब्ध अछि । सरकारी आँकड़ाक अनुसार नेपालमे कुल 10800 सँ 12000 लोक आ बिहारमे 7253 लोक मारल गेलाह, पर आन सूत्रसभक अनुसार ई संख्या एहिसँ बहुत बेशी छल । कोनहु भूकम्पक पहिल शक्तिशाली कम्पन वा **मुख्य संक्षोभ (MAIN SHOCK)** केर बादहु किछु दिन/महिना/साल भरि तक भूकम्पक छोट-मोट झटका आबैत रहैत अछि, जकरा **पराकम्पन** या **पश्च संक्षोभ (AFTER SHOCKS)** कहल जाइत अछि । रेकॉर्ड बतबैत अछि कि उनैस सए चौंतीसक एहि भूकम्पक नओ महीना बाद तक (1934 इस्वी अक्टूबर महीना तक) मनुक्खकेँ अनुभव करबा योग्य परासम्पन

অরিতহি বহন । .... আ ভরিষ্যমে ওগহোসঁ পৈঘ রিনাশকাবী ভূকম্প আরি সকৈত অছি – হম কহনিযৌ ।

হমব ওা রাঁত স্বনি সভ অচানক শান্ত ভঽ গেন । সভ ধিযাপ্বতা চ্পচাপ হমব রাঁতকেঁ ধ্যানসঁ স্বনি বহন ছন । প্বর্ণ শান্তি ছন । জঁ একটৗ স্বগযো জমীন পব খসৈত তঁ ওকব অরাজ স্বনন জা সকৈত ছন – শ্বচিপাত স্তব্ধতা।

— কহিযা ? – সোনীক মন্দ স্বব শান্ত রাতারবণক রাঁচ রঁহবাযন ।

— সে কেও নঞি কহি সকৈত অছি – ভঽ সকৈএ এখনে, আগএ, চাবি দিন রাঁদ, চাবি মহীনাক রাঁদ, চাবি সান রাঁদ, চাবি দশকক রাঁদ, যা ফেব .... রাস্তরমে এতেক রেজ্ঞানিক প্রগতিক রাঁদো ভূকম্পক সমযক ভরিষ্যরানী কবরঁ এখন ধবি সম্ভর নঞি ভেন অছি ।

— অপনা মিথিনামে এতেক ভূকম্প কিএক অরৈত অছি ? – বত্তন হমবাসঁ ওঁতাবাক অপেক্ষা বখৈত রাঁজন ।

— একব কাবণ অছি কি ভাবতীয রিরর্তন ছজ্জী আ যূবেশীয রিরর্তন ছজ্জীক ঠকবাও কেব ভ্রংশ বেখা মিথিনাক ক্ষেত্রসঁ জবৈত অছি জাহি কাবণ ওা ভূকম্প

सम्भाव्य क्षेत्र सं० 5 केर अन्तर्गत आबैत अछि ।

— ई भूकम्प सम्भाव्य क्षेत्र सं० 5 की अछि ? – प्रीतीक सोझ प्रश्न छल ।

— भारतक कोन क्षेत्रमे भूकम्प अएबाक कतेक सम्भावना अछि तहि आधार पर समस्त भारतकेँ पाँच गोट क्षेत्रमे बाँटल गेल छल जकरा **“भूकम्प क्षेत्र”** या **“भूकम्प सम्भाव्य क्षेत्र” (SEISMIC ZONES / SEISMOLOGICALLY PRONE AREAS)** कहल जाइत अछि आ एकसँ लऽ कऽ पाँच धरिक संख्यासँ निर्देशित कएल जाइत अछि । भू०सं०क्षे०सं०–1 केँ भूकम्पक संभावनासँ रहित क्षेत्र मानल गेल, भू०सं०क्षे०सं०–2 केँ अल्प (न्यूनतम) सम्भावनाबला क्षेत्र आ भू०सं०क्षे०सं०–5 केँ सभसँ बेशी (महत्तम) सम्भावनाबला क्षेत्र मानल गेल । बादमे बूझल गेल जे भारतीय प्रायद्वीप पर कोनहु क्षेत्रविशेषकेँ भूकम्परहित क्षेत्र मानब गलत अछि । वस्तुतः जखन भारतीय विवर्तन प्लेट्टी आगाँ घुसकैत अछि तँऽ प्लेट्टीक माँझ करतहु भ्रंश केर निर्माण भऽ सकैत अछि आ से बादमे भूकम्पक स्वतन्त्र कारण बनि सकैत अछि । एहि प्रकारक भूकम्पकेँ **अन्तः–प्लेट्टी / अन्तर्प्लेट्टी भूकम्प (INTRA PLATE / INTRA TECTONIC EARTHQUAKE)** कहल जाइत अछि । सन 2001 ई०मे सूरतमे आयल भूकम्प एहने भूकम्पक उदाहरण छल । तेँ भू०सं०क्षे०सं०–1 केँ समाप्त कऽ देल गेल आ सम्पूर्ण

ভাবতকেঁ ভূ°সং°ক্ষে°সং°–2, 3, 4 আ 5 মে বাঁটি দেল গেল জে আগ ধবি মান্য অছি । অপন মিথিলাক কেন্দ্রীয ভাগ ভূ°সং°ক্ষে°সং°–5 মে আবৈত অছি জখনি কি পবীধীয মিথিলা ভূ°সং°ক্ষে°সং°–4 মে আবৈত অছি ।

— তখন তঁ২ মিথিলাসঁ পলাযলে উচিত – বব্বল বাজল ।

— নহিঁ, হমবা জলৈত কথমপি নহিঁ । পলাযল কএনিহাব ব্যক্তি কতহু সফল নহিঁ হোগত অছি । হমবালোকনিকেঁ এহী ঠাম বহি বিকাশিক বাস্তা তকবাক চাহী । জঁ পলাযলে বস্তা বহৈত তঁ২ জপানক লোকসভ কহিযা লে পলাযল ক২ গেল বহৈত আ জপান বিবান ভ২ গেল বহৈত । ওহ্না হব জগহ পব ভূকম্প নহিঁ তঁ২ কোনহু আনহি প্রাকৃতিক আফদসভ অবশ্য বহৈত অছি, সৃষ্টিমে জীবন–যাপন কতহু অতিস্বগম নহিঁ অছি । দেশিক বাজধানী দিল্লী সেহো ভূ°সং°ক্ষে°সং°–4মে আবৈত অছি ।

— এহিলামে কী কববাক চাহী – প্রীতীক প্রশ্ন কানমে পড়ল পব ওা প্রশ্ন সভ ধিযাপ্বতাক মোনমে চলি বহল ছলৈ ।

— এহিলামে ধৈর্য আ বিবেকসঁ কাজ লেবাক চাহী । সমকালীন বৈজ্ঞানিক জ্ঞানক যথাসম্ভব উপযোগ কববাক চাহী ।

— ओहिमे तँइ बेशी खर्च नगैत हेतैक ? – सोनी पुछलक ।

— जरूरी नहि छै कि हमेशा खर्च बेशीए लागए । 1934 ईंक भूकम्पमे राजनगरक **नौलखा महल**, दरिभंगामे **छत्र निवास महल (पैलेस)** आदिकेँ ध्वस्त भेलाक बाद दरिभंगामे **नरगओना महल (पैलेस)** केर निर्माण भेल जे तकोनीन वैज्ञानिक ज्ञानक आधार पर बनाओल गेल । ओ एहि समस्त क्षेत्रक पहिल भूकम्परोधी भवन छल । ई महल बाहरसँ बड्ड साधारण नगैत अछि, कोनहु तरहक अनावश्यक अलंकरणसँ रहित अछि पर ओहि समयक भूकम्परोधी स्थापत्य अभियान्त्रिक ज्ञानक पूर्ण प्रयोग कएल गेल अछि । नेँओ मजगूत देल गेल अछि, भवनक देबालक ऊपर देबाल अछि, देबालक या खम्भाकेँ नीचासँ ऊपर धरि एक सीधमे राखल गेल अछि, कतहु कोनहु बाहधरनि / बाह्धरनि(CANTI LEVER) नहि देल गेल अछि, कोनो तरहक तोरण / चाप / मेहराब (ARCH) नहि देल गेल अछि । एकर निर्माणमे ईंटाक प्रयोग नहि कएल गेल अछि अपितु सम्पूर्ण महल केर देबाल आ खाम्ह मात्र कंक्रीटसँ बनल अछि ।

— तहिना चीन तकनीक बल पर तिब्बतक भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमे **यार्लुङ साङ्ग्पो (YARLUNG TSANGPO)** नदी (चीनमे ब्रह्मपुत्र नदीक नाँओ) पर एकटा अति महत्वाकांक्षी बान्ह केर निर्माण कएलक अछि

। यद्यपि एकर विरोधमे सेहो बहुत स्वर उठैत अछि पर एकटा बात विचारणीय अछि कि बिना अतरा मोन लेने सफलता नहि भेटैछ । हाँ आवश्यकता अछि ओहि अतरा वा सम्भावित दुर्घटनासँ बचाओ करबाक हेतु समुचित व्यवस्थाक । तेँ एहि क्षेत्रक समुचित विकासक लेल दृढ़ आत्मशक्तिक संग सभसँ पहिने एहि ठामक लोकसभकेँ आ तकरा संगहि राज्य ओ केन्द्र सरकारकेँ सोझाँ आबए पड़तैक । अपनासभमे कहबीयो छैक कि “बेटबा बुढ़ा बेक तँइ दहेज के लेत” । एहि कहबीक अर्थ दहेजप्रथाकेँ समर्थन करब नहि थिक आ नहिञे हमरासभकेँ तकर समर्थन करबाक चाही । ओहुना कोनहु कहबीक शब्दार्थ नहि ग्रहण कइ ओकर भावार्थ ग्रहण कएल जाइत अछि । तेँ एकर गूढ़ अर्थकेँ बुझबाक प्रयास करू ! जँ एहि ठामक लोके एहि ठामक समस्यासँ पलायन करैत रहत, ओकरा लेल अवाज नहि उठाओत, ओकर निवारणक लेल काज नहि करए चाहत तँइ राज्य ओ केन्द्र सरकार किएक ने कानमे तूर दइ कइ सूतल रहत ।

— ठीके कहैत छी अहाँ - बरुन बाजल ।

— एकदम सही, हम सभ पलायनक बारेमे सोचबो नहि करब - सबहक सहमति भरल पाँती छल ।

— चाहे पढ़बाक-सीखबाक लेल वा कमएबाक लेल जतइ कतहु जाउ, पर आपिस आबि अपना मिथिला लेल काज करब - प्रीती बाजलि ।

— হমহুঁ - সোনী সমর্থন স্বরমে রাজনি ।

— তঁহ আজুক ভূকম্প–কথা আর্ এত্তহি সমাপ্ত করৈত ছী । বাঁকী কাজসভ সেহো করবাঁক অছি নে । আ অহুঁসভকেঁ তৈয্যার ভহ কহ গস্কূন জএবাঁক অছি । - হম সীবককেঁ কাতমে হৌবৈত কহনিযৈ ।

— হঁ , ঠীক ছৈ - সভ ধিযাপ্বতা সে কহি বিদা ভেল আঙ্গন দিশি ।

সৃজন শেখব 'অজেয' (মূল নাম গংগানংদ ঝা)

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'অনিল'

ঠাকুবজীক বিষযমে নিখর্ শুরু করৈত জে বাঁত সামনে অবৈত অছি ও ওা অছি জে হমবা সন reluctant মৈথিল কেঁ মৈথিলী ভাষামে নিখর্,মৈথিল সমাজ আ সংস্কৃতিক বিষযমে জিজ্ঞাসা প্রেবিত কববাঁমে হিনক নির্ণাযিক ভূমিকা | হম বৈদ্যনাথ ধাম দেবঘবক পংডা সমাজসং অবৈত ছী | মিথিলা আ মৈথিলীসং হমব পবিচয মিথিলাক তীর্থযাত্রী সভক আগনাসং ভেল ছল | হম মৈথিলক রূপমে অপন পহচানক লেল কতেক প্রশ্ন সভক জবাঁর্ তকৈত ছলহ্ |

সোঝাঁরানা ব্যক্তিকেঁ সম্মান দ' ক' অপনা সংগ ল' চলবৗ আ অপন লো প্রাফাগন বৗলৌনে বহবৗ ঠাকুবজীকেঁ প্রভাবকাবী বৗনা দৈত ছলনি। ঠাকুবজী হমবা ভবোসা দিঔননি জে হম মৈথিলীমে বৗজিযেঠৗ নহি, লিখিযো সকৈত ছী।হিনকে প্রেবণাসং হম অপন পহিচানক সম্বন্ধমে আলেখ 'বৈদ্যনাথ ধামক পংডা ----প্রবাসী মৈথিন' শীর্ষকসং লিখনে ছলহ্ জকবা ও মৈথিলীক মাসিক পত্রিকা 'মাটি পানি'মে প্রকাশিত কবরৌনে ছলাহ। অহিনা আকাশবাণী, পটনাসং মৈথিলী কার্যক্রম 'ভাবতী'মে হমবা একটৗ বার্তা প্রসাবিত কববৗক অনুবোধ ভেটল। রিষয ছল 'মিথিলামে দীযাবাতীক পবংপবা'। হমবা আশ্চর্য ভেল হুদা বুঝবৗমে দিক্কত নহি ভেল জে হিনকে পহলপব ও অনুবোধ আযল হৈত। হিনকা প্রছলাপব হমব অনুমানক পুষ্ঠি ভেল। হমব বাধ্যতা ভ' গেল জে মিথিলাক জনজীবনক পড়তাল কবী আ মৈথিলীমে প্রস্তুতিক লেল অপনাকেঁ প্রস্তুত কবী। অপনা উঁপব হিনক আস্থা হমবা উঁর্জা প্রদান কেলক আ হম সফলতাপূর্বক পহিল বৗব আকাশবাণীপব নাগর বার্তামে ভাগ লেলহুঁ। হম ঠাকুবজীকেঁ অনেক আন মৈথিলী অনুবাগী সভ জকাঁ মিথিলা ঔব মৈথিলীক প্রতি স্পর্শকাতব নহি পৌলহুঁ, তেঁ মিথিলা আ মৈথিলক কমজোব পক্ষক সম্বন্ধমে সেহো বৗবাক বিমর্শ কববৗ সংভব হোগত বহল। শ্রী জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'অনিল'ক সংগ হমব পবিচয সিরানক মৈথিলী সাহিত্য পবিষদ্ক নিযমিত মাসিক গোষ্ঠীমে সন ১৯৮০ই. মে ভেল। নজকোটৗব হরককক মধুব স্ববমে স্ববচিত গীত সভ মৈথিলী সাহিত্য পবিষদক গত্যামেক অড্ডাকেঁ প্রাণবংত ক' দেলে ছল। সূচনা ভ' গেল ছলৈ জে আবৗ নর আযাম

উঁভড়ত। ঠাক্ষবজীক গীতমে মধ্বতাক সংগ পাবিরাবিক খা সামাজিক রিসংগতি, ব্যক্তিগত ব্যথা–কথাক জোবদাব খভিব্যক্তি হোগত ছন। সিরানমে নোকপ্রিয চিকিসেক ডা. রী. এন. দাস এরং হ্নক পনৌ শ্রীমতী খাশা দাস সজ্জনতা, সদাশিযতা খা মিথিনা, মৈথিনী প্রেমক নেন খনগ পহচান বখৈত ছনাহ। ওগ ভোজপুবী ভাষী খংচনমে হ্নকব সানিধ্য মৈথিনী ভাষীক নেন ঘবসঁ রাঁহব ঘবক খাশ্বাসন ছন। জগদীশ চন্দ্র জী খা হিনক দূটা সহকর্মী শ্রী মোদ নাবাযণ ঝা খা শ্রী খরুণ ক্ষমাব ঝা সেন্ট্রন রৈঁক আঁফ় গঁডিযাক স্থানীয শাখামে পদস্থাপিত ছনাহ। ওগ সময হমবা কॉনেজমে সেহো শ্রী রিমনেন্দ্ শেখব ঝা, ডা. খমব নাথ ঠাক্ষব,শ্রী গিবীন্দ্র মোহন ঝা যোগদান কেনে ছনাহ।হিনকা সভক খতিবিক্ত স্থানীয সমাহবণানযমে রবীয সহাযকক পদপব শ্রী খচ্যুতানংদ কংঠ খা শ্রী নবেশ দত্ত ছনাহ। হমব কॉনেজক রবীযতম প্রাধ্যাপক প্রা.সিযা শবণ সিংহ ওব প্রা. কমনোদ্ভব শর্মা খপন মৈথিনী প্রেম খা মৈথিনী জ্মনাক নেন রিশিষ্ঠ রঁনন ছনাহ।

জগদীশজীক গীত সভ গোষ্ঠীক চবিত্রকেঁ রঁদনি দেনক। হিনক গীত সংগ্রহ 'তোবা খংগনামে' প্রকাশিত ভ' চুকন ছননি। হিনক গীত ঽা াস ক' ' হগুখা খাযন, হগুখা গেন', 'তোবা খংগনামে.....', 'ছোটৈ–মোটৈ টুটৈনি মউৈযামে গৌবী কোনাক বহতী হে' সূচিত কবরাঁমে কামযার্ব ভেন জে খার্ব এহি সংস্থামে রিরিধতাক সৌন্দর্য প্রচুবতামে বহন কবত। গোষ্ঠী জে এখন তক রিনা কোনো এজেঁডাকে রঁস গপশপ ওব ডা.দাসক মধ্ব খাতিথ্য নাভ তক সীমিত বহি ছন, খার্ব নির্ধাবিত রিষযপব রিমর্শসঁ সমৃদ্ধ হোম' নাগন। সন ১৯+১ খা

१९७२ मे नगाताव रिद्यापति पर्व आयोजित कयल गेल जाहिमे वरिन्द्र–महेंद्र आ शेशिकांत–स्वधाकांतक जोड़ ी स्थानीय भोजपुवी स्वधी जनकें मैथिलीक माधुर्य आ संगीतसं आप्लारित क' देलक | जष्टे–जष्टीनक गीत–कथाक वसास्वादन कववाँक अवसव भेटैल | कहवाँक प्रयोजन नहि जे एहि आयोजनमे रिशिष्ठ कलाकाव आ रिद्वान सवँहक भागीदावी जगदीशजीक संपर्कक कावण संभव भ' सकल छल | मध्य प्रदेशमे स्थानांतवण भ' गेलाक वाँदो जगदीशजीक सक्रियता कम नहि भेल | नरीन पविरेशक संग अनुकूलन स्थापित कवैत ओ म्ख्यतः हिंदीमे नीखवँ जावी वखनलि तथापि मैथिलीयोमे लिखनाओ छुटैललि नहि | अन्य वचना सवँहक अतिविक्त हिंदीमे गजल संग्रह 'तिवंगे के निए' आ मैथिलीमे दीर्घ करिता 'धावक ओ पाव' ओही प्रराास अवधिक सृष्ठि अछि | नोकवीसं सेरा निरृतिक पश्चात् पटैना आवि क' मैथिली साहित्य एवं संस्कृतिक म्ख्य–धावामे सहजहि आवि गेल छथि | हमवा रिश्वास अछि जे ओ मैथिली साहित्य, संस्कृति आ समाजकें समृद्ध कववामे सकावामेक योगदान कवैत वहताह |

रिहनि कथा– अश्वभ गड्डा

दादी माँ के पहिल रँवखी नज़दीक आवि गेल छलै। रँचा में जखन किया हँसियों में कहि दै छलै जे दादी मवि जेतौ कि हेमों–ठेकाव भ२ कानवँ

শ্বব্দ ,সে দাদী মাঁ কে রঁবখী নগচিথা গেন ছনৈ। সান রিতহ রনা ছনৈ নেকিন খখনহুঁ ফ় াঠৈ কে দেখ কহ খসগ়ব মেঁ হিচকী ঁউঠি জায ছনৈ,চ্পচাপ খর্গখ পোগছ নৈতছনএ।

রিথাহক পহিন সান কোজগবা নয ভহ পেনৈ। রিথাহ ভেনৈ রাঁচ জেঠ মেঁ ,নে মধ্শ্রারনীএ কে ছঙ্গী ভেঠনৈ নে কোজগবে মেঁ। দাদী মাঁ থা ব মাঁ ধমকী দহ দেনে বহ জে কিছ ভহ জায কোজগবা এয সান হেন্ত্র ঠা কবতে চাহে নৌকবী ছোড়হ কিএ নয পড় ।

কিছ হ্বা নে বহন ছনৈ জে কোনা কহ ছঙ্গী নেন জায,হেব খচানক সঁ জেনা কিছ হ্বনৈ গেনৈ Boss নহগ গেন থা কহনকৈ জে দাদী মাঁ কে তরাঁযত রঁহ্ত খ়বারঁ খছি হমবা ত্ববংত ছঙ্গী চাহী। কোজগবা রঁহ্ত ধূমধাম সহ ভেনৈ । দাদী মাঁ রঁছ প্রসন্ন ছনৈ,খ় রঁ মখান রঁঠনকৈ। গ পূছনা পব জে কোনা ছঙ্গী ভেঠনৈ ও চ্প্পবহি জাএ। চাবি-পাঁচ মহীনা কে রাঁদ দাদী মাঁ কে সচ মেঁ রঁড় জ় াব মোন খ়বারঁ ভহ গেনৈ থা তকব দূ-তীন মহীনা রাঁদ ব্রেন হেমোবেজ সহ হ্নক দেহাংত। খখনহুঁ সোচৈযে জে দাদী মাঁ কে মোন খ়বারঁ কে রঁহানা সঁ ছঙ্গী নহিং নেনে বহিতউঁ।

<u>**রাঁন হুকুদ পাঠক**</u>- কবিযন সমস্তীপ্বব

मैथिलीक गजलक सशक्त हस्ताक्षर 'अनिल'

अरबी-फारसीसँ आरंभ भेल गजल कहबाक परंपरा उर्दू केर माध्यमसँ हिन्दुस्तानमे आयल आ हिन्दी सहित नेपाली, बंगाली, गुजराती, बुन्देली, मैथिली, मराठी आदि-आदि क्षेत्रीय भाषामे सेहो पसरि गेल आ ओहि भाषाकेँ पद्य साहित्यमे एकटा सशक्त विधाकेँ रूपमे अपनाकेँ स्थापित क' लेलक. मैथिलीमे सर्वप्रथम गजल कहबाक श्रेय पंडित जीवन झा केँ जाइत छनि. हिन्दी पत्रिका अंजुमनमे प्रकाशित आलेख 'मैथिली गजल के बारे में' मे मैथिली गजलक जानकार आशीष अनचिन्हार लिखैत छथि कि 800 ई. सँ- 1905 ई. धरि मैथिली नाटकमे गीत गयबाक प्रचलन छल तखन 1905 ई. मे नाटक 'सुंदर संयोग' मे पंडित जीवन झा द्वारा पहिल बेर गीत केर स्थान पर गजल प्रयोगमे आयल. तखन 2008 ई. मे 'अनचिन्हार आखर' केर स्थापनाक उपरांत मैथिली गजल प्रकाशमे आयल आ तकरे प्रभावसँ आइ मैथिलीमे लगभग दू दर्जनसँ बेसी गजलकार एक संगे गजलक माध्यमे अपन बात कहबामे लागल छथि. यैह ओ समय छल जखन मैथिली गजल हमरा सेहो अपना दिस आकृष्ट केने छल. एहि क्रममे विदेह ई-पत्रिकामे छपल गजलक एकटा शेर पर नजरि पड़ल-

'जै खातिर मारा मारी अछि
भात दालि तरकारी अछि'

শাগব বহথি জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব 'খনিন' ঙা শৈব তভেক নে প্রভাবিত কেনক কি তকবা রাঁদ ঙা নাম হেব–হেব কেঁ পঠ় নগনহ্–

'জংগন খা পহাড় দেখনৌঁ জীরনমে
গ্বজগ্বজ বাতি খন্মাব দেখনৌঁ জীরনমে'

'জ্নি পূছু কী কবৈ ছী হম
নিত স্বয়ংসঁ নড়ৈ ছী হম'

খনিন জীক গজনক সরঁসঁ পৈঘ রিশৈষতা ঙা ছৈক কি ও একদম্ম সহজ খা সবন ভাষাশৈনীমে পৈঘসঁ–পৈঘ রাঁত পাঠককেঁ মোনমে রহ্ত সবনতাসঁ ঙঁতাবি দৈত ছথি. মৈথিনী সাহিত্সঁ মিথিনাক খামজনকেঁ কটৈরাঁক একটা কাবণ ঙাহো বহন খছি কি মৈথিনীমে খধিকাংশি নেখক খানোচককেঁ ধ্যানমে বাখি সংঘঙাক্ষব রনা শৈষ্ঠ ভবন বচনা কবৈত বহনাহ খছি এহিঠাম খনিন জীক বচনা সভ খামজনকেঁ মৈথিনীসঁ জোড়রাঁক একটা প্রযনে রুনা পড়ৈত খছি.

'খপনে ছী এত্ত খা মোন কতহ্ টাঁগন খছি
জানি নহি দেখরা নে' কী কী সভ রাঁচন খছি'

'ঙাষ্যা ঘৃণা কপটৈ খা নিন্দা সীখি বহন ছী
দেখূ খপ্পন ভাগ্য খপনে নীখি বহন ছী'

মৈথিনীমে রিনা রহবক গজন কহরাঁক রহ্ত প্রবান পবংপবা বহন খছি খা খাগযো রিন রহব গজন কহনাহব গজনকাবক একটা পৈঘ নিস্ঠৈ খছি. এগো সময এহনো ছন জখন খনিন জী সেহো এহি রহবক যাংযাটৈসঁ

অকছি গেল ছলাহ, অপন শৈবক মাধ্যমসঁ ও স্বযং কহৈত ছথি–

'রহবক যংযষ্টসঁ হমবা আজাদ কৰু
হম গজল ছী হমবা নহি বববাদ কৰু'

ওতহি বাদমে গজলমে রহবক মহত্তা ব্রম্যনাক বাদ কহৈত ছথি–

'খিড়কী কেবাড় কিছু নৈ মহল কোনা ভেলৈ
নৈ বদীফ আ নে কাফিযা গজল কোনা ভেলৈ'

অওব সচ তঁ ই অছি জে মন্বখমে সীখবাক প্রবৃতি বহবাক চাহী, জাহি মন্বখমে ই প্রবৃতি বনল বহতৈক ও অবস্সে এক–নে–এক দিন সফলতা হাসিল কবতৈক আ সে অনিলজী সীখবাক এহি ভূখসঁ অবরী রহব আধাবিত গজল কহবামে সেহো সক্ষম ভেললি, শাগত এহনে স্থিতিমে অনিল জী দ্বাবা ই শৈব কহল গেল ছল–

'পঢ়বাক মোন হোগএ নিখবাক মোন হোগএ
সদিখন কিছু নে কিছু সীখবাক মোন হোগএ'

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব জীক জন্ম ২৭.১১.১৯৩০ কেঁ শংভুআব, মধ্বনীমে ভেললি. এখনধবি তোবা অঙনামে – গীত সংগ্রহ, ধাবক ওগ পাব–দীর্ঘ করিতা আ গীত গংগা–গীত সংগ্রহ প্রকাশিত ছনি ওতহি গজলক গজল গংগা পহিল পোথী গৃগল বুক স্টাব পব ই–বুক মে উঁপলব্ধ ছনি. তিবংগে কে নিএ নামসঁ হিনক একটা গজল সংগ্রহ হিন্দীমে সেহো রহবাযল ছনি.
শ্রী অনিল বৃতিসঁ সেরানিবৃত বৈংক অধিকাবী ছথি আ

𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒑𑒖𑒪𑒧𑒹 𑒬𑒹𑒩 𑒏𑒯𑒥𑒰𑒏 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒫𑒱𑒬𑒱𑒭𑓂𑒙 𑒂 𑒁𑒣𑒢 𑒁𑒪𑒑 𑒜𑓀𑒑 𑒪𑒹𑒪 𑒖𑒰𑒢𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒟𑒱. 𑒮𑒥𑒴𑒞𑒏𑒹𑒿 𑒩𑒴𑒣𑒧𑒹 𑒠𑒴 𑒙𑒰 𑒬𑒹𑒩 𑒅𑒠𑓂𑒡𑒵𑒞 𑒁𑒕𑒱–

'𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒣𑒴𑒥 𑒏𑒯𑒥 𑒍 𑒣𑒬𑓂𑒔𑒱𑒧 𑒖𑒰𑒋𑒞 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒏𑒲 𑒏𑒩𑒥𑒻
𑒁𑒯𑒲𑒿𑒏𑒹𑒿 𑒐𑒰𑒋𑒞 𑒂 𑒁𑒯𑒲𑒿𑒏𑒹𑒿 𑒑𑒩𑒱𑒨𑒰𑒋𑒞 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒏𑒲 𑒏𑒩𑒥𑒻'

𑒢𑒲𑒏 𑒫𑒏𑓂𑒞𑒰 𑒥𑒢𑒥𑒰𑒮𑒿 𑒣𑒯𑒱𑒢𑒹 𑒢𑒲𑒏 𑒬𑓂𑒩𑒼𑒞𑒰 𑒥𑒢𑒥 𑒖𑒩𑒴𑒩𑒲
𑒁𑒢𑓂𑒨𑒟𑒰 𑒁𑒯𑒰𑒿𑒏𑒹 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒏𑒹𑒿 𑒪𑒼𑒏 𑒣𑒛𑓃𑒰𑒨𑒞 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒏𑒲 𑒏𑒩𑒥𑒻

𑒂𑒃 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲𑒧𑒹 𑒨𑒳𑒫𑒰 𑒑𑒖𑒪𑒏𑒰𑒩𑒏 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒣𑒻𑒒 𑒪𑒱𑒮𑓂𑒙 𑒁𑒕𑒱 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒍𑒯𑒱 𑒑𑒖𑒪𑒏𑒰𑒩𑒏 𑒬𑒹𑒩 𑒮𑒦𑒧𑒹 𑒍 𑒬𑒻𑒩𑒱𑒨𑒞 𑒢𑒯𑒱 𑒗𑒪𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒰𑒯𑒱 𑒏𑒰𑒩𑒝 𑒯𑒳𑒢𑒏 𑒂 𑒗𑒳𑒗𑒳𑒂𑒢 𑒬𑒹𑒩 𑒮𑒥 𑒥𑒻𑒮𑒲 𑒮𑒼𑒗𑒰𑒿 𑒂𑒥𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱. 𑒏𑒞𑒹𑒏 𑒑𑒖𑒪𑒏𑒰𑒩𑒏 𑒬𑒹𑒩 𑒣𑒜𑓃𑒪𑒰𑒏 𑒥𑒰𑒠 𑒞𑒿 𑒋𑒢𑒰 𑒣𑓂𑒩𑒞𑒲𑒞 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒥𑒹𑒏𑒰𑒩𑒧𑒹 𑒬𑒥𑓂𑒠 𑒂 𑒮𑒧𑒨 𑒥𑒩𑒥𑒰𑒠 𑒏𑒨𑒪 𑒖𑒰 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒑𑒖𑒪𑒏 𑒑𑒩𑓂𑒠𑒢𑒱 𑒒𑒼𑓀𑒙𑒪 𑒖𑒰 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱. 𑒋𑒯𑒢𑒧𑒹 𑒁𑒢𑒱𑒪 𑒖𑒲𑒏 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒑𑒖𑒪 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒢𑒫 𑒜𑓃𑒑𑒮𑒿 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒑𑒖𑒪𑒏𑒹𑒿 𑒣𑒩𑒱𑒦𑒰𑒭𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱. 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒰 𑒑𑒖𑒪𑒧𑒹 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒐𑒰𑒮 𑒔𑒧𑒏 𑒁𑒕𑒱, 𑒚𑒹𑒚𑒏𑒰𑒣𑒢 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒮𑓀𑒑𑒯𑒱 𑒐𑒰𑒿𑒙𑒲 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒮𑒿 𑒮𑒖𑒰𑒍𑒪 𑒮𑒯𑒖 𑒏𑒟𑒢–

'𑒦𑒨 𑒏𑒳𑓀𑒚𑒰 𑒂 𑒮𑓀𑒞𑓂𑒩𑒰𑒮 𑒢𑒱𑒩𑒰𑒬𑒰 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹
𑒞𑒻𑒨𑒼 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒲𑒫𑒢 𑒏𑒹𑒩 𑒂𑒬𑒰 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹'

'𑒖𑒱𑒢𑒑𑒲𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒐𑒥𑒰𑒩 𑒥𑒢𑒾𑒢𑒹 𑒥𑒻𑒮𑒪 𑒕𑒲
𑒯𑒧 𑒒𑒩𑒏𑒹𑒿 𑒥𑒰𑒖𑒰𑒩 𑒥𑒢𑒾𑒢𑒹 𑒥𑒻𑒮𑒪 𑒕𑒲'

𑒮𑒞𑓂𑒞𑒰𑒡𑒰𑒩𑒲 𑒫𑒩𑓂𑒑 𑒠𑓂𑒫𑒰𑒩𑒰 𑒪𑒑𑒰𑒞𑒰𑒩 𑒅𑒣𑒹𑒏𑓂𑒭𑒱𑒞 𑒧𑒱𑒟𑒱𑒪𑒰𑒧𑒹 𑒥𑓀𑒠 𑒦𑒹𑒪 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒏𑒪-𑒏𑒰𑒩𑒐𑒰𑒢𑒰 𑒂 𑒠𑒱𑒢𑒰𑒢𑒳𑒠𑒱𑒢 𑒥𑒜𑓃𑒻𑒞 𑒣𑒪𑒰𑒨𑒢 𑒣𑒩 𑒔𑒱𑒢𑓂𑒞𑒰𑒑𑓂𑒩𑒮𑓂𑒞 𑒦' 𑒁𑒢𑒱𑒪 𑒖𑒲 𑒏𑒯𑒻𑒞 𑒕𑒟𑒱–

'চিন্তা তনকেঁ দাগি বহল অছি কী কবিযৌ
মোন কতৌ নৈ লাগি বহল অছি কী কবিযৌ

কতৌ নৈ বহল কন কাবখানা মিথিলামে
লোগ গামসং ভাগি বহল অছি কী কবিযৌ'

মৈথিলী গজলক মধ্যযুগমে জন্মলেনিহাব এহি গজলকাবকেঁ পঢ়লাক উপবাংত মোনমে কতেকো তবহক প্রশ্ন উঠৈত অছি. শৈব কহবাঁক অপন অলগ ঢ়ংগ ও শৈলীক কাবণে জত' কত্তা মৈথিলী গজলক চর্চ হোএত জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব অনিল জীক চর্চা অবস্স হৌ কযল জাএত.. মৈথিলীক এহি সশক্ত গজলকাবসঁ মৈথিলী গজলকেঁ বহুত বাস উমেদ ছৈক, হুনকা এখন বহুত পৈঘ যাত্রা কববাঁক ছনি জাহিসঁ হম-অহাঁ এহিনা গজল গংগা মে ডুবকী লগবৈত বহী.. অংতমে অনিল জীক এহি দুনূ মতলাক সংগ আলেখ সমাপ্ত ক' বহল ছী-

'অপনে ছাঁহিসঁ হম ডেবা গেল ছী
অপনে ঘবমে হম হেবা গেল ছী'

'কিছু বাঁত সোচি-সোচি ক' কনা জাগএ
অহিনামে কৌখন মোন ঔনা জাগএ'

ঋবরিন্দ ঠাকুব

'গীত–গংগা' কে ৰহানে কিছু ৰতকহী

বাষ্ট্রকরি বামধাবী সিংহ দিনকব ঋপন খানেখমে পূর্বমে প্রচনিত এহি কহারতকেঁ উদ্ধৃত কেনে ছথি––

ৰিনা কোক জো বতি কবে, ৰিন গীতা ভখ জ্ঞান

ৰিন পিংগন করিতা বচৈ, তীনোং পশ্ব সমান

এহি কহারতক সংগ দিনকব উল্লেখ কেনে ছথি জখন ও সভ কার্য্যক ক্ষেত্রমে খাএন ছনা তঁ করি নোকনিমেপিংগন পঠ়ৰাঁক বিরাজ ছন ক্ষদা খাৰ কোয পিংগন নৈ পঠ়ৈছ, নে কোয প্রসতাব সাধৈত ঋছি। ও ক্ষোভ ব্যঞ্জকবৈত কহৈত ছথি জে জখন ছংদহি ৰিদা ভঽ গেন তখন পিংগন কে ৰেংগবতা কী বহি গেন। ও ব্যংগ্য কবৈ ছথি প্রবনা পবংপবা সভকেঁ ৻ৈনাক ৰাদ জে নরকা পবংপবা সভ কাযম ভেন ঋছি ওহিমেসঁ সভসঁ প্রক্ষুখ পবংপবা ঞা ঋছি জে স্বতংত্রতা কোনো নিযমকেঁ নৈ জানৈছ খা তৈং ওকবা কোনো ৻ৌ পাপক জ্ঞান নে ঋছি। রর্তমানমে "সমকানীন", প্রগতিশীন খাদি শৰদ্‌ক খাগ্রহ সাহিত্যমে ৰঠ়ন ঋছি খা ঋনেকো সাহিত্য গ্বন্ধ নোকনি ঞা ফতরা দঽ চ্‌কন ছথি জে ছংদক্ষঞ্জ করিতে সমকানী খা প্রগতিশীন ঋছি কিএ তঁ এহিমে ভার খা রিচাবকেঁ ৰেসী স্বতংত্রতাসঁ প্রগট কএন জা সকৈত ঋছি। গীত–

গজন-দোহাদি খার্ রাঁরাঁ খাদমক জমানাক রস্তু ভেন খা তেঁ খাউষ্ট-খাফ-ডেষ্ট রিধা ভেন। এহি মান্যতাসঁ প্রায়ঃ প্রত্যেক ভাষা সাহিত্য প্রভারিত ভেন খছি। হিংদীক প্রসংগমে রঁ্ষ্মিনাথ মিশ্রে এক ঠাম নিখএ ছথি-"শংভূনাথ সিংহ, রীবেন্দ্র মিশ্রে, বমেশে বংজক, শিররঁহাদ্ব সিংহ ভদৌবিযা সন খনেক গীতকাবক গীত সংগ্রহ খাযন ক্ষদা সাহিত্য খকাদেমী ওহি দিস খাঁখি ক্ষননে বহন"। মৈথিনী ভাষা ক্ষদা এহি মামিনামে খপরাদ জকাঁ বহন। খান ভাষাক ত্তননামে মৈথিনি খখনিযোঁ পবংপবারাদী করি সভহঁক রঁহ্মতসঁ সংপন্ন খছি খা ক্ষঔষ্ঠংদী করি সভক ত্তননামে রেঁসী তগতগব খা সংগঠনরঁন রঁষ্ক্ষ সেহো বহন খছি। ক্ষদা মৈথিনীক ঙা করি কর্ম সংখ্যা রঁনমে, মাত্রারঁনমে প্ররঁন হোগতো স্তবরঁনমে রঁহ্ত ফোংক বহন খছি। রিষয-রস্তু, প্রস্তুতিকবণ খাদিমে সমাজিক চেতনাক কোনো ধ্যান বখনে রিনা মাত্র ত্তকরঁদীক রঁনপব জখনি বচনাক পথাব নহাএ দেন গেন হ্খএ খা ওকবা গ্বৰু-মহংথ-খাচার্য সভক স্ববক্ষা-প্রশংসা-সম্মানক ত্রযীকেঁ করচ সেহো রেঁষ্ট গেন হ্খএ তখনি এহন সাহিত্যক খকাদেমীক ভগরানে মানিক। তখনি ঙা মেদনী সাফে রীব রিহীন তঁ কহিযো নে বহন খছি। হম জহিযা স্বান্তঃ স্বখায নিখৈত বহী তঁ তেকব মাধ্যম গীত খা গজন বহএ। প্রভার বহএ রাঁরূঁজী (পিতা স্ব○ রঁনেন্দ্র নাবাযণ ঠাক্ষব "রিপ্লর")কেঁ। মৈথিনী-প্ররেশ খা নেখকনক নিযমিততাক শ্বৰুখাতী দৌবমে হম জাহি মিত্র সমাজক রীচ উঠৈত-রৈঁসৈত বহী তকব প্রভারমে ক্ষঔ ছংদ করিতাকেঁ খপন খভিব্যক্তিক মাধ্যম রঁনা নেনে বহী। তহিযা গীত- গজন খাদিক রিধা দোযম দর্জাকি রঁ্ঝাএ নাগন বহএ। প্রযাস বহএ জে মংচীয

করি নহি ৰনী। দর্শক শ্রোতা রা রাতারবণক কতৰো দৰাৰ বহএ খপন করিতাকেঁ হেয নহি হ্খএ দী। এক তঁ এহন খাযোজনমে জাগ নহি খা জাগ তঁ খপন করিতা গংভীবতাক সংগ পাঠ কঽ দী, কোনো তানী–থপড়ি কি খপেক্ষা নহি কবী। একব নতীজা গু ভেন জে হম এহন খাযোজনমে খপন করিতা পাঠক ক্রমমে দর্শক–শ্রোতাক সাঁতী মংচপব উঁপস্থিত করি নোকনিক দিস রেঁসী উঁন্মুখ বহন খাএন ছী। ক্ষদা হমবা গু ৰাঁত সকাবএমে কনিযোঁ দ্রিধা নৈ জে এহন খাযোজনসঁ ঘ্বনাক ৰাঁদ কতেকো দিন ধবি জে কিছ দূ–চাবিটা পাঁতি মোন খা স্মৃতিমে রেঁব–রেঁব খারি ঘ্বিখাগত বহন খছি ও কোনো গীতকাব রা গজনকাবক গাএন পাঁতিএ বহন খছি। এহি ক্রমমে মোন পড়ৈত খছি নক্ষ্মী নাবাযণ স্বধাংশুক একটা নেখক গু খংশী---" জতএ পদকেঁ পহুঁচ নৈ হোগ ছৈ ওতহি স্ববকেঁ কার্য খাবংভ হোগছ। খত্তেয খা সূক্ষ্ম ভারকেঁ রিশদ খা তীব্র রূপমে প্রগট কবৈক শক্তি গানমে পাএন জাগ ছৈ। পদ সম্ভহঁক সাধাবণ খর্থকেঁ রিশেষ রূপসঁ প্রভারশানী ৰনারেঁক নেন স্ববকেঁ খতিবিক্ত খান কোনো দোসব সাধন নহি খছি। কার্য্যগত প্রভারকেঁ রিশেষ ক্ষমতাশানী ৰনারেঁক খভিপ্রাযসঁ ছংদক রিধান কএন গেন খছি। ধন্বষপব চঢ়ি কঽ জেনা বাণ রেঁসী শক্তি সংপন্ন খা তীব্র ভঽ জাগত ছৈ তহিনা বাগ দ্বাবা পদ রিচিত্র খাকর্ষণ খা শক্তি প্রাপ্ত কবৈত খছি। খপন সামর্থ্যক ৰনপব জতঽ তক পদ নহি পহুঁচি সকৈত খছি বাগক সহাযতাসঁ ও ওহি খজ্ঞাত স্থান তক সেহো পহুঁচি জাগত খছি। বাগমে মীনি কঽ পদ খপন রাস্তরিক খর্থক প্রতিপাদন কবএ নাগৈত খছি। ধ্বনি সামংজস্যক কাবণ

ছংদরহিত পদ সভসঁ এক প্রকারক রিক্তৃত প্রকাশিত হ্এ নাগৈত অছি জে দ্রষ্টকেঁ রিক্ষুব্ধ কঽ দৈত অছি। প্রায়ঃ তেঁ রাচিক পরংপরামে গীত কাব্য মহত্বপূর্ণ আ অনিরার্য স্থান বহৈ। চংদ রিধানসঁ পরিপূরিত হেরাক চনতে একবা স্মবণ বাখর সহজ বহৈ। নেখন আ ক্ষুদ্রণক যুগমে আরি কঽ ক্ষুক্ত ছংদী বচনা সভহঁক রিকাস সংভর বহৈ আ ভেনৈ। ক্ষুদ্রণক স্বরিধাক বাঁদ পঠ়র আ পঠ়ি কঽ কোনো বচনাক স্বাদ নের সহজ ভেন অছি। এহন স্থিতিমে গেয় বচনাক উঁপযোগিতা রা প্রাসংগিকতা নৈ বহনৈ রা নৈ বহতে সে কহব তঁ কঠিন অছি ক্ষুদা অধিকতব গেয় বচনা স্বনযমে জতেক মনোহাবী নাগৈত অছি ততেক পঠ়এমে নহি। মংচীয আযোজনমে শ্রোতা দর্শক উঁসেরী মাহৌনমে বহৈত অছি আ তখনি ও হন্নুক আ মননগূ রাঁতক অভিনাষী বহৈত অছি। ক্ষুদা পঠ়২ রেঁবমে ওএহ ব্যক্তি পাঠক রনিতে বচনামে গংভীবতা আ উঁপাদেযতা তাকঽ নাগৈত অছি। অক্তেয একবা এনা কহৈত ছথি--" গজন পবফোর্মেঁস ছৈ, রজমকেঁ রস্তু ছৈ, রৈসন প্রত্যক্ষ সমাজিক মাঁগৈ ছৈ। নজম যাত্রা ছৈ খ্নন দেশক রস্তু ছৈ ধৈর্যরান সহযাত্রীক অপেক্ষা বাখৈ ছৈ"। এতএ গজনকেঁ ছংদযুক্ত কাব্য আ নজমকেঁ ছংদক্ষুক্ত কাব্যক প্রতিনিধি মানি এহি কথনক আশিয রুঝন জা সকৈত অছি। অক্তেযক চর্চা আএন তর মন পড়ন জে ও আ দিনকব দূনূ গোষ্ঠৈ করিতাক নেন পাঠক শ্রোতা অথরা গ্রাহককেঁ অনিরার্য মানৈ ছথি। দিনকব কহৈ ছথি--জাহি করিকেঁ শ্রোতা রা পাঠক নহি ভেষ্টৈ ছৈ ও অসময মৌন ভঽ জাগত ছৈ। একব প্রতিকূন জেকবা নীক পাঠক ভেষ্টি জাগত ছৈ ওকব উঁসোহ দূনা ভঽ জাগত ছৈ আ এহি উঁমংগমে ওকব

ভীতবক দৰ্শনসঁ দৰ্শন খন্বভূতি সভ খভবি কঽ ৰাঁহেব খারি জাগত ছৈ। ৰহীব নোকক ৰীচ ৰৈসি কঽ সাহিত্যিক বচনা কবএসঁ ৰঠ়া কঽ খাব খপ্রিয কাজক কল্পনা হম নহি কঽ সকৈত ছী"। এহিনা খত্তেযক কথন ছনি--" হম স্থানতঃ স্বখায নহি নিখৈত ছী। কোনো টা করি মাত্র স্থানতঃ স্বখায নিখৈত খছি রা নীখি সকৈত খছি একবা স্বীকাব কবঽমে হম স্বযংকেঁ সদৈর খসমর্থ পারৈঁ ছী----তেঁ খভিব্যক্তিমে একটা গ্রাহক রা পাঠক রা শ্রোতা হম খনিরার্য মানৈ ছী। এহি কথন সভহঁক খানোকমে দেখন জাএ তঁ গীত রিধা ৰৈসী নোকপ্রিয রিধা খছি খা খান (রিশেষ কঽ ক্ষঊছংদ করিতা) রিধাক তুননামে ওকব গ্রাহক রা পাঠক রা শ্রোতাক সংখ্যা ৰৈসী খছি। মৈথিনীমে রিদ্যাপতি পর্রক জে তামন্নামী খন্বগ্যান ঠাম-ঠাম খফবাত মাত্রামে খাযোজিত হোগত খছি তাহিসঁ মৈথিনী গীত রিধাকঁ ৰন ভেটৈত বহনৈক খছি। ঔ খনগ ৰাঁত জে একব এক পবিণাম ঔহো ৰৈন খছি জে থপড়ী-পিহকাবীক নিনসাম বচনাক স্তবীযতাক তুননামে বচনাক নোক-ন্বভারনতাপব ৰৈসী জোব দেন জাগত বহন খছি। ক্ষদা দিনকব খা খত্তেযক কহন এহি তীন্ মাধ্যমমে কমসঁ কম এক "শ্রোতা" মাধ্যমে তঁ এহন বচনা সভকেঁ ভেটিএ জাগত খছি পাঠক রা গ্রাহক ভেটএ নহি ভেটএ। তেঁ জা ধবি মৈথিনীকেঁ মংচক সবংজাম ভেটৈত বহতৈ গীত রিধাকেঁ উসোহ তঁ ভেটিতে বহতৈ। এহি সভ ৰাঁতক কিছু নিষ্কর্ষমে পহিন ঔ জে কার্যক ছংদযঊ রিধা গিত রাচিক রা শ্রুত পবংপবাসঁ প্রাপ্ত রিধা খছি। দোসব ঔ জে খপন গেযতাক কাবণ ঔ খান রিধাক তুননামে ৰৈসী নোকপ্রিয রিধা খছি। তেসব ঔ জে

পৰংপৰাসঁ ওা ৰিধা নোক-মনোৰংজনক নেন ৰাঁচ্ছিত কোমন-কমনীয (ৰেঁসী তৰ) ভাৰক খভিৰযক্তি নেন ৰেঁসী উঁপযুক্ত ৰিধা খছি। ওা নিষ্কর্ষ এক নহি খনেকো জিজ্ঞাসাক সমাধান মঁগৈত খছি। খজ্কা জীৰন জগতমে নোককনেন জতেক ভৌতিক স্বৰিধা ৰঁঢ়নৈক খছি ততৰেঁ খস্বৰিধা-খস্বৰক্ষাক জংগন ঘনগৰ ভেন খছি। সমাজিক জীৰনমে খসহজতা-জটিনতা-ফংঠা খাদিক নকাৰামেক ভাৰ নিৰংতৰ ঘনীভূত ভেন জা ৰহন খছি। নোক সমাজ প্রন্থেক খাৰঁএ ৰঁনা দিনমে নিত-নিত, নৰ-নৰ চ্নৌতীকেঁ সাক্ষাত কএ ৰহন খছি। খান-ান জীচ সভক সংগ খভিৰ্যক্তিক সংপ্রেষণ নেন নৰ-নৰ তকনীক, নৰ-নৰ পদ্ধতি খা নৰ-নৰ ঔজাৰ সভ সৰংজাম ভেন খছি। শ্ৰ্ত ৰা ৰাচিক পৰংপৰাক ত্তননামে খাগ খনেকো মূনভূত খংতৰ খাৰি গেন খছি। ৰাচিক পৰংপৰাক কৰিতা খখনিযো একটা ৰস্তু নহি হোগছ। ছপন কৰিতা ৰস্তু হোগত খছি। ৰাচিক পৰংপৰামে সংপ্রেষণ স্বংয সহকর্ম ছনৈ। ছপন কৰিতাক সংগ পহিনে সহযোগক স্থিতি উঁপেন্ন কৰৰাঁক প্রযোজন হোগ ছৈ জাহিসঁ সংপ্রেষভ ভঽ সকএ। খজ্কা ৰচনা জগতমে এহনো ৰিৰোধাভাস সমক্ষমে ঢ়ঽ াঠি ছৈ। তঁ প্রশ্ন ওা খনিৰার্য ৰূপসঁ উঁঠৈত খছি জে খজ্কা কোনো ৰচনা জঁ নোকন্বভাৰন খছি তঁ কী নোকধর্মী সেহো খছি ? ৰর্তমানক কঠোৰ উঁভৰ-খাৰঁড় খা কংটকাকীর্ণ নোক জীৰনক যথার্থক যথার্থকেঁ ওমানদাৰ ৰচনাধর্মিতাক সংগ খভিৰ্যক্তি কৰৈত খছি কী ? খপন চৌতৰফা পসৰন-ছিড়ি খাএন পৰিৰেশক মাৰুক ফহেসসঁ পনাযন কএ ৰাযৰীযতাক শৰণমে তঁ নহি চনি গেন খছি ? দিনকৰ এতেক সক্ষম কনাকাৰ ছনা জে খপন ৰচনাধর্মকেঁ

ব্যাকবণমে বাঁন্হিযো কঽ ভাব–বিচাবক উঁন্মুক্ত উঁড়ান নঽ সকৈত ছনা। আ সাহিত্যিক কোনো বিধামে অপন বিবাহৈক প্রদর্শন কঽ সকৈত ছনা। হ্নক পিংগন আ ছঁদক পৈবিকাবীক অঠ়মে কোনো অজুকা করি মাত্র অপন সৌখ আ দেখাঁউস নেন সাহিত্যকেঁ অপন উঁপকবণ বঁনাএ স্বার্থ সাধি বহন অছি কী ? জঁ এহি প্রশ্ন সভক উঁত্তব নকাবামেকতা নেনে অছি তখনি আধুনিক যুগমে এহন বচনা সভক উঁপাদেযতা কী ? অজুকা বিকানমে জে কিছু জনহিতমে নৈ অছি সে সভ জনবিবোধী অছি। এহনমে এহন বচনা সভক প্রাসংগিকতা কী ? অক্তয জঁ অভিব্যক্তিক নেন একটা গ্রাহক বা শ্রোতা বা পাঠকক অনিবার্যতা মানৈ ছথি তঁ এহিসঁ ভ্রমিত ভএ জেবাঁক কোনো দোগ নৈ ছোড়নমি অছি। অপন ডাযবীমে এক ঠাম ও নিখয ছথি " নব কান বোঁধ----কানসঁ নব সংবঁধক বোঁধ--নযঃ কান প্রত্যয কে এক প্রকাব --- মাত্রপব নহি, তনাবপব আধাবিত নয---কানঃ তনাবকেঁ এক প্রণানী---আধুনিক কানঃ নে নির্ম্মব, নে আবর্ত, নে কসন কমানীপব এক দিসসঁ পড়ৈত বঁন--- পাবংপবিক ছঁদকেঁ ঠ়াঁচামে আধুনিক কান বোঁধক অভিব্যক্তিক সংভবানা নহি ভএ সকৈত ছন"। এতএ ধ্যাতব্য জে আধুনিক যুগমে জনমিযো কএ কোয আধুনিক নহি হোগছ। আধুনিক হএবঁ ওকব কান বোঁধ আ গ্রহ শক্তিপব নির্ভব অছি। অজুকা যুগমে কিছু (মৈথিনীমে মাবিতে বাস) নব নেখক ছথি জে প্ববান ছথি জেনা কি প্রাচীনত্ কানমে কিছু নেখক ছনা জে নব নাগথি। আগযো কিছু তেহন নেখক–কনাকাব ছথি জে অখনিযো সংদর্ভহিমে জিবৈত ছথি। পবিবেশক হ্নক সংকল্পনা ওহী অর্থমে স্থিতিশীন

ঋছি, গতিশীন নহি। মৌথিনীমে ঋাগযো এহন তথাকথিত সাহিকোব নোকনিক ঋাধিক্য ঋছি জিনকব কান চেতনা নষ্ঠপ্রায়ঃ ছনি ঋা জিনকা এতৱোঁ ভাস নৈ ছনি জে ঋপন মূন্যৱান সংপতিক সংগ তিজৌবীমে স্বয়ং ৱঁদ ভ২ জাএৱঁ নে ৱৃহ্নিক মাস্ত্র ঋছি নে জীৱনক। এহন সংদৰ্ভজীৱীক কোনো উঁপোদ ৱৰ্তনমান সমাজক নেন কোন কাজ কে ? হমব মান্যতা ঋছি জে ৫ৈকা বহনাপব বোৱী সন সমান্য ৱস্তুও স্বাস্থ্যকব ঋা স্বঋদগব হোগত ঋছি। জখনি কী পাযস সন ৱিশিষ্ঠ ৱস্তুও ৱঁসিযা ভেনা, হ্ফড়া পড়নাক ৱাঁদ জহব ঋছি, ঋস্বাস্থ্যকব ঋছি, ত্যাজ্য ঋছি। সপনা কতৱোঁ স্বঁদব হ্ঋএ ঋনুপযোগী ঋছি। যথার্থ কতৱোঁ কঠোব ৱা ঋপ্রিয হ্ঋএ জীৱাঁক তঁ ঋছি ওকরে সংগ। জগদীশ চংদ্র ঠাকুব ঋনিনজীক গীত সংগ্রহ "গীত গংগা" মে নহেৱোঁক প্রযাস কবৈত হমবা মোনমে ঋনেক বাস ৱিচাব সভহঁক ঋাৱিভৰি ভেন জাহিমে কিছকেঁ হম উঁপব উঁদ্ধৃত কএন ঋছি। জতেক ঋাএন সে সভ নিখাএ গেন ৱা জে সভ ঋাএন সে কিএ ঋাএন তকব ৱিশ্লেষণ ঋখনি ঋাৱশ্যক নৈ ৱুঝৈ ছী। সাঠিক সংখ্যাৱঁনা এহি সংগ্রহক বচনা সভমে ঋপন ধবতী, গাম ঘব, ঋাদিক মোহ ছৈ ঋদা কোনো ভাষাযী ৱা ক্ষেত্রীযতাক সংকীর্ণ ক্ষুদ্র ভাৱ নৈ ছৈ। হিংদীকেঁ ৱাঁঠনিসঁ ঝাঁটৈৱাঁক, একটা মিথকীয বাজ্যকেঁ ৱঁকিযা দেশসঁ কাটি ক২ বখৱাঁক ঋা ঋপন জাতীয শ্রেষ্ঠতাকেঁ ৱঁেব-ৱঁেব ঘোসৱাঁক জে একটা মৌথিন দৃষ্ঠি ৱঁনা পবিপাটী চননমে বহন ঋছি তেকব এহি সংগ্রহমে ঋভাৱ ছৈ। এহি পূৰ্বাগ্রহহীনতাক স্বাগত ঋছি। ওা মৌথিন দৃষ্ঠি মৌথিনজনকেঁ গৌব-মৌথিন সমূহক মোনমে খননাযক জকাঁ স্থাপিত কএনক ঋছি ঋা একব ৱঁহ্ত

বাস নকাবামেক, তীব্র আ আক্রাশিত প্রতিক্রিয়া ভেল অছি, ভএ বহল অছি। সমস্তীপ্বরক পত্রকাব-সাহিত্যকাব গংগাপ্রসাদ আজাদ সতনমপ্ববী অপন প্বস্তকক নামেঁ " মিথিলা ভাবত কা অংগ নহী হৈ" বাখৈ ছথি আ এহি সংদর্ভমে অনেকো প্রমাণ আ রিরবণ দৈ ছথি। রিহাব বাজ্য হবিজন আদিরাসী রিকাস মংচক অধ্যক্ষ ডা. রিঁদেশ্বব বাম একবা প্ববহিত বক্ত দ্বাবা প্বনঃ অপন রর্চস্ব স্থাপিত কবরাঁক ষড্যংত্রকাবী প্রযাসক রূপমে দেখৈ ছথি। ঙা তঁ ভেল সমাজিক পক্ষ। সাহিত্যিক পক্ষ সেহো এহি রঁকথোথী আ নাবারাঁজীসঁ ক্ষতিগ্রস্ত হোগত অছি আ একব পবিণাম স্বরূপ "মৈথিল আঁখি"ক পৈবোকাবী করি সভহঁক বচনামে করিত্ব নগণ্য আ মৈথিলত্ব রেঁসী হোগত অছি। অনিলজী এহি মৈথিল দৃষ্ঠিক প্রকোপসঁ শীত-প্রতিশীত রাঁচল ছথি সে কহরঁ তঁ কঠিন (নে হম ব্যক্তিগত রূসঁ জানৈ ছী আ নে হ্নক সংপূর্ণ বচনাকর্মসঁ হম পবিচিত ছী) ক্ষদা গীত গংগাকেঁ অনেক বচনামে অনেক ঠাম ও স্বযংকেঁ বাষ্ট্র সমাজক সংগ অখংডতাপূর্রক জোড়ৈ ছথি আ গর্রক অনুভর করৈ ছথি। অপন কতিপয বচনামে গাম-ঘব আ জনপদক প্রতি প্রেমক প্রদর্শনক রাঁদো ক্ষুদ্র সংকীর্ণতাসঁ দূব বহরঁ এহি সংগ্রহক রিশিষ্ঠতা মানল জা সকৈছ। "কহ গাঁধী কহ জযপ্রকাশ", "সহ অহিংসাক প্বজাবী", "আকাশক চন্না আ তাবা", "হম ভাবত কে পূত", "কী হিংদূ আ কী ক্ষসলমান", আদি গীত একব প্রমাণ অছি। এহিনা "জয ভাবত ভাবতী"মে মিথিলা-ভাবত আ মৈথিলী-ভাবতীক পবস্পবতাক নেল "গাওঁ জয মিথিলা জযতি মৈথিলী / জয ভাবত, জয ভাবতী" আ " বাষ্ট্রক সর্রোচিতাক প্রদর্শন নেল " হম কল্পনা কবী একটা ভাবতরর্ষক গাম

কেব / জেঁমে হো রঁস জাতি একটা মাত্র ভাবতীয নাম কেব" সন পাঁতি সংক্ষচিত "মৈথিন খাঁখি"সঁ দেখন জাগত দৃশ্যক নঘ্তাসঁ রিপবীত দৃশ্য প্রস্তুত কবৈত খছি খা এক তবহেঁ মৈথিন কষ্টবতা নেন চ্নৌতী প্রস্তুত কবৈত খছি। এতহ ওা স্মবণ দিখাএবঁ রিষযাঁতব নৈ হএত জে একটা সাহিত্যকাব নেতা খপন কপোন-কল্পিত বাজ্য নেন খনগ ঝঁডা রঁনবাঁ নেনে বহথি। "উঠ-উঠ রৌখা ভেন পবাত"মে একটা মসোমাতক হপূর্ব ভার চিত্রিত ভেন খছি। পতিক মৃত্যু, খসহাযারস্থামে খপন খামেগৌবরক বক্ষা, প্বত্রক প্রতি খসমীম প্রেম খা ওকব দেশক নেন সীমাপব নড়রাঁক মনোকামনা রঁহ্ত কাকণিক খা বোমাঁচক খছি। "চিন্তী নীখি বহন ছী" মৈথিন পবিবেশসঁ গতব একমাত্র বচনা খছি। ওা খাধ্নিক ভার-রৌধক খশেষ সংভারনাসঁ ভবন-প্বনন বচনা রঁনিস কৈত ছন ক্ষদা হায বে মৈথিন-মন, এতহুঁ গীতকাবকেঁ পহাড় ী ক্ষেত্রক সংকষ্ট-দাবিদ্রয-সংঘর্ষক দর্শন নহি ভহ সকননি খা চূড় া দহী খচাবক নিনসা জাগি উঠননি। "কবেজমে জীরেঁ---" গীতমে শ্রম খা সাহসক প্রতি রিশ্বাস প্রগষ্ট কবৈত একটা খাহ্বান খছি। "নহ্ব টা রঁবিযাতী"মে রৈরাহিক খরসবপব রঁবিযাতী সভহক খবাজক ব্যরহাব, খাযোজনমে ব্যর্থক দেখাঁউস, খা হিজূনখর্চীপব সমধানন ব্যঁগ খছি। কিছ ওঁব গীত সভমে ব্যঁগক খূরঁ ধবগব সমারেশ ভেন খছি খা সমাজিক রিসংগতিকেঁ দেখাব কএন গেন খছি। "মৈথিনী প্রতিমা সজাউ", "তীন কোটি মৈথিন" খা "হমবা গামমে" রাযরীযতাসঁ রঁবন পাবংপবিক খা খতীত মোহ কেব গীত খছি ক্ষদা "মিথিনামে" খা "দহ্কক দোকান"মে রর্তমান যথার্থ খছি। "খামেগীত"মে "ক্ষমা কক হে পিতা হমব

/ रबखी ओहिना नहि कबरें हम / नहि केशी कटौयरें रेब-रेब / नहि भोज भातमे पड़रें हम" आ "जय-जय हिंद्स्तान"मे --"चानन ठोप पाग आ डोपटौ / जप तप योग धियान / सभ ध्यानमे स्वंदब नागय / देशी भक्ति केब ध्यान" सन पाँति व्यर्थ आ निबर्थक भेल पबंपबाक अस्वीकाबक घोषणा जकाँ अछि। छप्पन भोगक बीच चटैनिएक मात्रामे सही अनिनजीक ओ तेरब आ दुस्साहस प्रशंसा जोगब अछि। "मैथिली ने अहाँ की कबै छी", "अबे बाम-बाम-बाम", "मैथिल केब पबिभाषा", "पाथबकें भगवान बुझै छी", " चोब कह्न ककबा", आ "हम चाननिमे पानि भबै छी" आदिमे मैथिल दुचित्तापन आ अतीत-मोहकें देखाब कबैत विबोधी स्वब अछि जे मैथिलीमे मंद आ दुष्प्राप्य जकाँ अछि। "गीत-गंगा"क सर्वाधिक आकर्षण अछि "हम आँगन छी हम अविपन छी" शीर्षक गीत। अपन विषय-वस्तुक संग प्रायः प्रत्येक मापदंड आ दृष्टिकोणसँ न्याय कबैत ओ अद्भुत मोहक बचना अछि। ओ गीत अपन बाँह्य आ अभ्यंतब दूनू संबचनामे एतेक स्वडौल आ पूर्ण अछि जे मात्र ओएह टा गीत नेन एहि संग्रहकें मोन बाखन जा सकैत अछि। एहि संग्रहक किछु शब्द संयोग, किछु उपमा सभ रेहत नीक अछि आ अतिविशिष्ट रूपसँ ध्यान आकृष्ट कबैत अछि। "सपना पाहुन बनि कऽ आयल / तन्नुक सन निन्नक आँगनमे", "हिमगिवि समान किछु पुरुष छला / किछु भेटैला गंगाजल समान", "एक विपटौ कते मदावी छल / सभकेँ सभ भैयाबी छल / गाड़ ी छल डुंपबमे चितंग / नीचा ऋहबैत सबावी छल" , "सभ बाँटे अहिन्या सन शोपित-नित बाँटे बाम केब तकै छनी", "हम देखनहुँ सभकेँ सोंझामे / बकबीसँ खुट्टा

रॉन्हन खछि / सौंसे खकासक रॅदनामे / कागत एक ठ्ंकड़ ी तानन खछि", छन ङहबि गेन सभ गाछ ऋदा / नत्ती-फत्ती सभ मोट्टा गेन", छन पथबाएन संरॅध शेष / कछ रैचाबिक खन्वरॅध शेष" खादि ठ्ंकडी एक उँदाङबण स्वरूप देखन जा सकैत खछि। गीत-गंगाक शिश्व गीत सभ रॅह्त सङज,सबन खा मनोङब खछि। ओ सङजता, सबनता खा मनोङबता खनिनजीक प्रायः प्रत्येक गीतमे खछि खा जँ एक-दूटा गीतकें रॉबि देन जाए तँ एहि संग्रहकें रॉन साहित्यक कोटिमे बाखरॉमे कोनो ङर्ज नहि। बाष्ट्रकिरि दिनकब खपन एकटा खानेखमे जयप्रकाशि नाबायणकें ओ कहैत देखारॅय छथि --"प्रत्येक कनाकाब रॅसीसँ रॅसी नोकक ह्रद्यकें छरॅए चाहैत खछि खा रॅसीसँ रॅसी ह्रद्य छूरॉक नेन ओ खारश्यक खछि जे ओ खपन खानगीसँ खानगी खन्वभूतियोकें समान्य खन्वभूतिक स्तबपब उँताबि कङ निखए।"खपन गीत संग्रहमे खनिनजी एहि स्तबपब उँतबि जेरॉक संकेत दै छथि खा ह्नक बचना सभ ह्रद्यकें छरॅत खछि। गीत-गंगासँ रॉछि-रॉछि कङ ओ ओकब सकाबामेक पक्ष सभकें सोझॉ खनरॉक प्रयासक खछैत ओ रिचित्र रॉत खछि जे एहिसँ प्राप्त खन्वभूति ऋष्टीक ङ्क्का जकाँ नगैत खछि। संग्रहमे ठाम-ठाम एरॉतिकाबी स्वब, पबंपबा रिबोधी तेरब, नीक शर्ब्द-संयोग, स्पष्ट ब्यंग्य खादि खादिक खांशिकताक छौंकक रॉदो संपूर्ण ब्यंजन संतोष प्रदान नहि कङ पारॅत खछि। संपूर्ण संग्रह एहन खाभास दैत खछि जे पठ़ने चीजकें फेबसँ पठ़ि बहन छी। नर कान रॉध, नोकधर्मिता, खाधुनिक चेतनादिक दूबह्सँ खारॅत हन्नको सन ध्वनि-प्रतिध्वनि जे संरेदनाक खन्वभूतिसँ खापादमस्तक खाप्लारित कङ दिखए से

নহি। জে অনিলজী অপন গজল (জে থোড়-বহুত পত্রিকাদিমে পঢ়ল ভেল)মে আধুনিকতা আ সমকালীনতাক বোধসঁ ভরল লাগৈ ছথি প্রগতিশীলতাক পক্ষধর বুঝাইত ছথি জে অনিল এহি গীতসংগ্রহমে অনুপস্থিত জকাঁ ছথি। একৈসম শতাব্দীক ২০১৩ ঈ.মে ছপি প্রস্তুত ভেল অছি ঈ পোথী আ একর রচনা বীসম শতাব্দিয়োক গীত রচনাসঁ প্রতিয়োগিতা কিএ নৈ কঽ পাবি রহল অছি? নীরজ কের "কারবাঁ গুজর গয়া, গুবার দেখতে রহে", বা নেপালীক " দিন গএ বরস গএ য়াতনা গয়ী নহীং, রোটিয়াঁ গরীব কী প্রার্থনা বনী রহী", বা গোপী বল্লভ সহায়ক " জানে কিস সাঁপ নে ডঁসা হৈ, নস-নস মে জহর কা নসা হৈ" আদিক টক্করকেঁ কোনো একোটা গীত সংগ্রহমে কিএক নৈ অছি। সমকালীন গীতকারহুমে বুদ্ধিনাথ মিশ্রক "এক বার জাল ঔর ডাল রে মছেরে, জানে কিস মছলীমে বংধন কী প্যাস হো" বা একটা অলংত পিছড়ল গামমে রহনিহার ভগবান প্রলয়ক "মত লিখেংগে কোঈ স্বপ্ন মেরে মজার পর " সন গীতক অভাব এহি সংগ্রহমে কিএ অছি। কহল জা সকৈছ জে হিংদী গীতক উদাহরণ এতএ অভীষ্ট আ প্রাসংগিক নৈ অছি। য়াত্রী-নাগার্জুনে জকাঁ বুদ্ধিনাথ মিশ্র সেহো মৈথিলীকেঁ অপন দোয়ম দর্জাক রচনাক আশ্রয়-স্থল মানৈ ছথি। তখনো হুনক " চারু কাত পসরল অছি বিষধর পোরে-পোর ডঁসল ছী / এহি লিখাহ জংগলমে হমহীং চানন গাছ বনল ছী" সন গীতক উদ্ধরণ দেল জা সকৈত অছি। আরো উদাহরণ লেল মার্কণ্ডেয় প্রবাসী, শাংতি সুমন, সিয়ারাম ঝা সরস, নরেশ কুমার বিকল সন কতিপয় নাম মৈথিলীমে উপস্থিত অছি। ঈ অদ্ভুত সংয়োগ জে অনিলজী সমেত উপরোক্ত চারু গীতকারক

जन्म वीसम सदीक पाँचम दशीकहिमे भेल अछि। संभव छै जे गीत-गंगाक गीत सभ स्वनि कए ग्रहण करबाँक बाद वैसी प्रभावि लागए सदा सद्रणक युगमे ले हमवा ओ सुविधा प्राप्त भऽ सकैए आ ने आन पाठककेँ। कोय कहि सकैत अछि जे गीत साहित्यक एहन विधा छै जकर कोमल तंत्वकेँ कर्कशता, कठोरता आदि लकावसँ वँचवैएमे एकर कल्याण छै। सदा गीतकेँ कोमल विधा कहि यथार्थसँ पलायनक तर्क अजुका युगमे स्वीकार्य नहि अछि। एहि विधामे वँह्तों प्रतिष्ठित लोक समकालीन यथार्थक चित्रण वँह्त सफलतापूर्वक केलनि अछि। तहिना कोनो कलाकाव स्वानतः सुखायकेँ तर्क दऽ कऽ समाजक प्रति अपन लेखकीय दायित्वसँ सकबि नहि सकैत अछि। प्रश्न उठैत जे तखनि एकवा सद्रित कऽ पुस्तकाकाव किए केलहुँ? जीवन-जगतक विवाट पसाव, विविधता, विभिन्नता आ विवोधाभासकेँ लक्ष्य कैए कऽ पूर्वज विद्वान लोकनि अभिव्यक्ति लेल विभिन्न विधाक सृजन कए ओकव आश्रय लेलनि। आवश्यक नहि जे जीवन जगतक विविध रूपाकावक चित्रण लेल कोनो एकैटा विधापव सभटा छाव-भाव वाखि देल जाए। स्वंय अनिलजी एकटा वचनाकावक रूपमे ओ काज केलहि छथि आ तकव उदाहवण लेल हुनक गजल सभमे अभिव्यक्त भाव सभकेँ देखल जा सकैए। जखनि विकल्प मौजूद हुअए तखनि अलेबे लकीव के फकीव वँलल वहवँ आन क्षेत्रक लोक लेल भले स्वीकार्य आ क्षम्य हुअए साहित्यमे एला दिन काटैवँ वुँद्धिमताक लक्षण नहि मानल जा सकैए। तखनि जाहि वस्तुक घोषित नीति ओ हुअए जे ओकवा द्वावा ग्राह्य हेवाँक लेल कोनो वस्तु वा वचना दू-चावि सए वँर्षक पुवान तँ हेवाँके

চাহী রা নরবচিত হ্খএ তখনো এতরেঁ প্ববান জকাঁ নাগএ, ওহি রস্কাসঁ খজ্কা করিতা রা সহিহ্পব রঁহস রা রিমর্শক কোনো খর্থ নহি বহি জাগত খছি খা তখনি কহএ–নিখএ নেন রৈঁসিতে কি খছি। ওনা খসহমতি–খানোচনাক প্রতি এহি খসহিষ্ণু মৈথিন সমাজমে সমানোচককেঁ "খবসিক" কহি গাবি পঢ়রাঁক ভাঁজ তঁ স্ববক্ষিত সংবক্ষিত খছিএ-- খবসিকেশ্ব করিত্বনিরেদনং শিবিবষি মা নিখ মা নিখ মা নিখ।

[যগান্বসাব নিযতি-- খা যগান্বসাব দ্ঃ শিংকা সভ। কানিদাসক দ্ঃস্বপন ছননি জে কহী খবসিক সভকেঁ করিত্ব নিরেদন কবএ নে পড়্ি জাএ। কেশবদাস চিন্তিত ছনা জে চংদ্ররদনি মৃগনোচনী রাঁরাঁ কহি–কহি নে চনি জাএ, খক্তেক সংকষ্ট খছি জে হম কী জানএ ছনহুঁ জে ওা গতি হএত জে রিশ্বরিদ্যানয সভমে হিংদী প্রাধ্যাপক নোকনি দ্বাবা পঢ়া এ জাএরঁ]

পাঠক খা সমানোচক দ্বাবা হর্ষপূর্বক স্বীকাব নহি কবরাঁক স্থিতিমে রঁচি জাগত খছি বংগমংচীয খাযোজন খা ওকব শ্রোতা–দর্শক। তঁ মৈথিনী করি সম্মেনক বংগমংচপব রএহ করি খধিকাব খা বংগ জমা সকৈত খছি জকবা গনামে মিঠাস ছৈ, স্ববমে করুণা খা হাস্য বসক প্ররাহ ছৈ। জে সভাকেঁ জতেক করুণাসঁ গনা দেত, জতেক হাস্যসঁ হিনা দেত ওকব ওতরেঁ গংভীব কবতন ধ্বনি খা পিহকাবিসঁ স্বাগত কএন জাএত। নতীজা করিতাক স্থান গৌণ খা হককবা–সংগীতক প্রধান। জিনকা সভমে ওা বংগমংচীয মোহ–ব্যাধি জতেক মাত্রামে খছি তিনকব বচনা ততরেঁ যথার্থসঁ দূব খা হন্নুক হোগত চনি জাগত খছি। তখনি মৈথিনীএ ছিঐ। একব কী ? গোস্বামী

तुलसीदास तीर्थरादिक महात्म्ये वर्णन करैत कान लिखने छला जे एहिमे स्नान कऽ कऽ काक पिक भऽ जाएल करैत अछि आ बँक मयूर भऽ जाइत अछि।

<u>ऋन्नाजी (विदेहक जगदीश चन्द्र ठाकुर 'अनिल' विशेषांक लेल ऋन्नाजी द्वारा अनिल जी सं लेल ऽा-साक्षात्कार)</u>

1) पद्यक ऊँपविधा गजलमे नीक काज अछि अहाँक। एकर प्रेरणा कतऽसँ आ कोना भेटैल। वर्तमान गजल कोन दिशामे अछि ?

হম গীত লিখৈত্ত ছলহ্ | দ্ষ্যঁত ক্মাবক 'সাযে মেঁ ধূপ' পঠনহ্ ত নীক লাগল | ওহিসঁ প্রভাবিত ভেলহ্ আ হমহু গজল লেখনক অভ্যাস কব' লগলহ্ |

একটা মিত্র শ্রী বামজী লাল দাস জে আবম্ভমে গজলকেঁ বুঝবামে মদতি কেলে ছলাহ |

বাদমে রশীব রব্র, লিদা ফাজলী,রিক্তান ব্রত,ক্তান প্রকাশ রিরেক,অশোক অংজুম,ডা.উর্মিলেশ আদি শাযবক বচনা পঢ়ি ক'আ কতেক মংচসঁ কতেক শাযবকেঁ সুনি ক' প্রেবিত ভেলহ্ |

রিদেহ–ও সঁ জুডনাক বাদ মৈথিলীমে গজল লিখবাক লেল পর্যাপ্ত অবসব ভেটল |'অনচিন্হাব আখব' সঁ জুডনাক বাদ শ্রী গজেন্দ্র ঠাকুবজী আ আশীষ অনচিন্হাবজী দ্বাবা প্রস্তুত ব্যাকবণসঁ লাভান্বিত ভেলহ্|অবরী রহবমে গজল লিখবামে আশীষজী ব্যারহাবিক রুপসঁ মদতি কেললি |

গজল লেখনসঁ বহুত লোক জুডল ছথি | সবল বার্শিক বহব রেশী লোকপ্রিয ভেল অছি |অবরী বহবমে লিখবাক লেল রেশী অভ্যাসক আরশ্যকতা হোগত ছৈক | প্ববান লোক সভ কতবাগত ছথি |লব লোক সভ ব্যাকবণাক অনুসাব চলৈত ছথি, মুদা ভাব পক্ষ আকর্ষক নহি ভ' পবৈত ছনি | মৈথিলীমে গজলক লেল একটা স্বতংত্র প্লেটফার্ম 'অনচিন্হাব আখব' উপলব্ধ অছি, ও শুভ সংকেত অছি প্রগতিক লেল|

2) বহুত দিন ধবি অহাঁ সাহিত্যিক রূপেঁ কাত বহলহুঁ । একব কী কাবণ ?

হম সেন্ট্রেল বৈঁক আঁফ় ওঁডিযাক সেরামে খঠাবহ রঁবখ ধবি মধ্য প্রদেশ খা ছত্তীসগঢ়ক রিভিন্ন ভাগমে বহলহ্ খা মৈথিলী সাহিত্যক গতিরিধিমে হমব উঁপস্থিতি নগণ্য ভ' গেল |3) ওনা প্ববস্কাব তঁ প্রাসোহন নেল হোগত ছৈ ক্ষদা মৈথিলীমে প্ববস্কাব ভেটিতে সাহিত্যকাবক গতি রুকি জাগত ছৈ। এনা কিএক ?

সামান্য দিন-চর্যাকি নেল জতেক উঁর্জাকি খারশ্যকতা হোগত ছৈক তাহিসং রঁহ্ত রৈশী উঁর্জা চাহী বচনা-কর্ম নেল |রযস রঁঢ়লা পব খতিবিক্ত উঁর্জা কমৈত খছি | একব প্রভার বচনা-কর্ম পব পডরঁ স্বাভারিকে কহক চাহী |

তথাপি রঁহ্ত সাহিত্যকাব এখলো সক্রিয ছথি জেনা খাদবণীয শ্রী গোরিন্দ ঝা, শ্রীমতী উঁষা কিবণ খান, ডা.গংগেশ গুঁজন, ডা. শেফানিকা রর্মা, শ্রী উঁদয চন্দ্র ঝা 'রিনোদ', শ্রী তাবানংদ রিযোগী,শ্রী জগদীশ প্রসাদ মংডল খাদি | স্ব.জীরকাংতজী সরঁ দিন নিখিতে বহলাহ |

4) রর্তমান সমযমে মৈথিলী পত্র-পত্রিকাক কী হাল ছৈ ?

দৈনিক পত্র মিথিলা খারাজ খা সমাদ ত রঁদ ভ' চুকল খছি |

ঙ্গ-পত্রিকা রিদেহ, পত্রিকা মিথিলা দর্শন, মিথিলা দর্পণ,পূর্রোত্তব মৈথিল, ঘব-রাঁহব,কর্নামৃত খা খাংজুব নিকলি বহল খছি | সমঘ-সান স্থগিত খছি | খাকাংক্ষা

अनियमित भेल अछि । 'अनचिन्हार आखर' सेहो देखैत छी ।

5) चेतना समीतिमे एखनो दलित रचनाक प्रवेश निषेध छै। एकरा अहाँ कोन रूपमे देखै छिऐ ?

चेतना समितिमे दलित रचनाक प्रवेश निषेध नै छै। चेतना समिति सब रचनाक लोकक स्वागत करैत अछि। जिनका रूचि छनि ओ छथि।श्री बद्रीनाथ मोचीजी संयुक्त सचिव छथि। श्री रविन्द्र पासवान 'रविंगम' उपाध्यक्ष बनि चुकल छथि। अधिक लोककें जोड़बाक प्रयास हेबाक चाही ।

6) अहाँ गद्य बहुत कम्म लिखलहुँ। एकर किछु कारण ?

कोनो विचारकें पद्यमे किछुए पाँतिमे व्यक्त करब संभव होइत अछि।अपन रचना गुनगुनाएब आ दोसरक मूहें सुनबाक आनंद गद्यमे नहि भेटैत छैक।तें शुरूमे पद्यमे लिखबाक जे अभ्यास लागल से लागल बनि गेल ।

7) बहुत दिन धरि मैथिलीमे दलित लेखक केर प्रवेश नै छल। एकरा अहाँ कोन रूपमे देखै छिऐ ? एखुनक केहन अवस्था छै ?

दलित रचनामे शिक्षाक कमीसं लेखनसं लोक आकर्षित नै भ' पबैत छलाह।स्थिति बदललैए। एखनो स्थितिमे सुधारक आवश्यकता छैक। शिक्षाक प्रसारसं भविष्यमे

খপেক্ষিত পবিণামক খাশা কযন জা সকৈত খছি | মৈথিলীক রিকাস–যাত্রামে দনিত নেখকক যোগদান মহত্বপূর্ণ বহত |

8) খহাঁক সাহিত্যিক যাত্রামে কোন তত্ব প্রেবক খা কোন তত্ব রাঁধক বহন ?

প্রেবক তত্ব : খাদবণীয জীরকাঁতজী খা প্রা. গংগানন্দ ঝাজী সং পত্রাচাব |

রাঁধক তত্ব : নোকবীমে খধিক কান রহ্ত ব্যস্ততা |

9) রর্তমান সাহিত্যকাবক মূন্যাকংন খহাঁ কোনা কবরৈ ?

রর্তমান সাহিত্যকাবক মূন্যাংকন হম এহি খাধাব পব কব' চাহরৈ জে ও খপন বচনা খা খপন খাচবণসং কতেক নোককেঁ সাহিত্যসং খাকর্ষিত ক' পরৈত ছথি |

10) খহাঁক প্রিয সাহিত্যকাবকেঁ ছথি ?

শ্রী কাশী কান্ত মিশ্র 'মধুপ',রৈদ্যনাথ মিশ্র 'যাত্রী', হবিমোহন ঝা, জীরকাঁত, বরীন্দ্র নাথ ঠাকুব, জগদীশ প্রসাদ মংডন, তাবানংদ রিযোগী খা গজেন্দ্র ঠাকুব |

11) মৈথিলী গজনমে ব্যাকবণ রাঁবন বহন। খহাঁ একবা কোন রূপমে দেখৈ ছিঐ। জখন কী রিনা ব্যাকবণক গজন হোগতে নৈ ছৈ।

মৈথিলীমে গজনক ব্যাকবণক ব্যরস্থিত রূপক খভার ছনৈক | নোক বদীফ় খা কাফিযা মাত্র বুঝৈত ছনাহ খা খধিক নোক ওকরে পানন কবৈত ছনাহ | কাজ

কহ্না চনি বহন ছনৈক | শাযব সভকেঁ সূনি ক’ ঋা পত্রিকা, পোথী ঋাদিমে গজন পঢ়ি ক’ নোক ঋভ্যাস কবৈত ছন |

‘ঋনচিন্হাব ঋাখব’ গজনক নেন স্বতংত্র প্লেটফার্ম প্রদান কযনক | পর্যাপ্ত খোজ–বীন ক’ ক’ গজেন্দ্র ঠাকুবজী ঋা ঋাশীষ ঋনচিন্হাবজী মৈথিনী গজনক নেন ব্যাকবণ প্রস্তুত কেননি | বঁহ্ত নোককেঁ জোড়ননি | সবন বার্ষিক বঁহবক নব কাংসেপ্ট দেননি | ঋববী বঁহবমে গজন নিখবাঁক নেন নোককেঁ প্রোসোহিত কেননি | বঁহব ক্ষণ গজনকেঁ ঋাজ়াদ গজনক নাম দেননি | বাঁন গজন ঋা ভক্তি গজনক নেখন কবৌননি | সানমে সর্বশ্রেষ্ঠ

গজনকেঁ প্রবস্কাব দেবাঁক ঋাযোজন কেননি | নব নোক সভ বঁহ্ত উসোহিত ভেনাহ | ঋাব ব্যাকবণসং নোক পবিচিত ভেন ঋছি ঋা ঋাব গজন নেখনমে ব্যাকবণ পব ধ্যান দেন জা বহন ঋছি |

12) সবসজী ঋপনা–ঋাপকেঁ "সাহিব" ও ঋববিন্দ ঠাকুবজী ঋপনাকেঁ "ঋমীব খ্সবো" কহৈ ছথি। ঋহাঁ একবা কোন রূপমে দেখৈ ছিঐ ?

হম নে সাহিবকেঁ পঢ়নে ছী নে ঋমীব খ্সবোকেঁ | হম সবসজীকেঁ পঢ়নে ছী, হম ঋববিন্দ ঠাকুবজীকেঁ পঢ়নে ছী | তেঁ হম এতবেঁ কহবঁ জে সবস জী সবস জী ছথি, ঋববিন্দ ঠাকুবজী ঋববিন্দ ঠাকুবজী ছথি | দূনূক ঋপন–ঋপন বিশিষ্ঠতা ছনি |

13) मैथिल साहित्यकार लोकनि विभिन्न विधाक रचना करैत छथि। अहाँ सेहो एकाधिक विधामे लिखैत छी तँ कोन विधा सबसँ प्रिय अछि?

गीत

14) अधिकांश साहित्य अकादेमी पुरस्कार प्राप्त साहित्यकार केँ भेटल छै। एहि पर अपनेक की कहब अछि?

साहित्य अकादेमी पुरस्कार त प्रायः पर भेटैत छैक। साहित्य अकादेमीक नियमावली अथवा ओकर क्रियान्वयनमे यदि कतहु कमी होअए, ओहि पर सवाल उठाओल जा सकैत, स्थिति स्पष्ट भेनाइ चाही।

15) अहाँ अपन साहित्यक यात्राक पड़ाव कतेक आ कोन रूपेँ देखैत छी?

मात्र सेवाभावे जीवन बिता दी

अछि बस एतबे एकटा चिन्ता।

16) पारिवारिक परिचय जानबाक इच्छा अछि।

पिता मही	स्व. दैयो देवी	नाम्हिए टा बही तखनेसँ हिनका मूलेँ मैथिलीक रहैत वास नोकोञ्जि सबँ स्वनने छनहु जे हमबा आकर्षित करैत बहल

পিতামহ	স্ব.অনংত লাল ঠাকুর	হিনকাসঁ সুনল মহাদেৱক গীত আ পরাতী আ ৰহল খিস্সা-পিহানী হমরা মৈথিলীক প্রতি আকর্ষণ প্রদান কেনে ছল।
মাএ	স্ব.কর্পূরা দেৱী	গীত আ কীর্তনক প্রতি রুচিক সংস্কার নৈহর রুচৌলসঁ ল'ক' আএল ছলীহ। সপতা-রিপতাক কথা কহৈত-কহৈত আঁখি নোরা জাগত ছলনি। হমর লীখল গীত সুনি আনংদিত হোগত ছলীহ।

पिता	स्व.राम नारायण ठाकुर	हाई स्कूलमे पढ़ने छलाह । प्रेसमे कम्पोजीटरक काज कोलकाता आ दरभंगामे केलनि । बादमे सीमांत कृषक भेलाह । अपनो साहित्यमे रूचि छलनि । हमरासं नीक लोकरी आ साहित्य सृजन दूनूक अपेक्षा करैत छलाह ।
छोट बहिन १	शांती	साक्षर मात्र छथि । पति देवेन्द्र झाक संग सास्रर लखनपट्टीमे रहैत छथि । घरमे सभ मैथिलीमे गप करैत छथि ।
छोट बहिन २	बँची	साक्षर मात्र छथि । पति चन्द्र कान्त झाक संग शिशेरामे रहैत छथि । घरमे सभ मैथिलीमे गप करैत छथि ।

ছোট্ট রঁহিন ২	সচী	সাক্ষব মাত্র ছথি । পতি শ্রষ্ঠ কান্ত ঝা, দূ পুত্র আ এক পুত্রীক সংগ দিল্লীমে বহৈত ছথি । ঘবমে সভ মৈথিলীমে গপ কবৈত ছথি ।
খন্বজ ১	সতীশ চন্দ্র ঠাকুব(ননজী)	শিক্ষা– রঁী.এস.সী.,এম.রঁী.এ.। দিল্লীমে নোকবী কবৈত ছথি আ পনী আ দূ রঁচাক সংগ বহৈত ছথি । ঘবমে সভসং মৈথিলীএমে গপ কবৈত ছথি । মিথিলা মিহিবমে একরেঁব এক বচনা ছপন বহনি । মৈথিলী কার্যক্রম দেখরঁ,সূনরঁ ওহি পব রিচাব কবরঁ নীক নগৈত ছনি ।

খন্বজ ২	বতীশ চন্দ্র ঠাক্ব(বতনজী)	শিক্ষা– এম.এস.সী.(ফ়ি জিক্স), ৰী.এড.– মাধ্যমিক রিভ্যা নযমে শিক্ষক ছথি । গামহিমে পনৌ খা দূ ৰাঁনকক সংগ বহৈত ছথি । ঘবমে সভক সংগ মৌথিনীএমে গপ কবৈত্ত ছথি । মৌথিনী কার্যঞ্রম দেখৰ,সূনৰ নীক নগৈত ছনি ।
পনৌ	ৰঁচী দেৰী	স্কূন কহিযো নহি গেনীহ । মৌথিনীক পাবংপবিক গীত সভ গেৰাঁক সংস্কাব নৈহব নদাবীএ সং খননে ছনীহ । হবিমোহন ৰাৰূক বংগশানা পঢ়ি ক' মৌথিনী সাহিত্যসং কচি জগননি । সাহিত্য পঢ়ৰ, জে ৰাঁত সাহিত্যমে কহন জাগত

		छैक ओहि पव रिचाव कवरँ, मैथिली कार्यक्रम देखवँ,सूनवँ ओहि पव रिचाव कवरँ नीक नगैत छनि ।
प्वत्री १	रंदना	शिक्षा– एम.ए.(अर्थशास्त्र, नागवँेबी साएंस), गृहिणीक रूपमे पति आ दू बँचाक संग झंरँगामे बहैत छथि आ घवमे सन्तसं मैथिलीएमे गप कवैत छथि । घवमे मिथिला दर्पण मनवँैत छथि । मैथिली कार्यक्रम देखवँ,सूनवँ नीक नगैत छनि ।
प्वत्री २	मैथिली	शिक्षा— बँी.एस.सी.,बँी.एड.,एम.बँी .ए.,सम्प्रति गृहिणीक रूपमे पतिक संग दिल्लीमे बहैत छथि ।

		घवमे मैथिनीएमे रॅजैत छथि | मैथिनी कार्यक्रम देखरॅ,सूनरॅ नीक नगैत छनि |
पुत्र	रिरेक आनंद	शिक्षा–एम.टैक.(कम्प्युटैव साइंस)| फंरॅडामे प्राडरेंट गंजिनीयविंग कॉनेजमे पढ़रैत छथि | घवमे आ मैथिन संगी/ सम्बंन्धी सबक संग मैथिनीमे गप करैत छथि | मैथिनी कार्यक्रम देखरॅ,सूनरॅ नीक नगैत छनि |

প্বতোহ্	প্রীতি শেখব	শিক্ষা–এম.এ.(বাজনীতি রিজ্ঞান)। মৈথিলীক সাহিত্কাব,সংপাদক আ প্রকাশক শ্রী শেবদিংদ্ চৌধবীজীক স্বপ্বত্রী ছথি । সম্প্রতি গৃহিণীক রূপমে ঝঁরঁগামে পতিক সংগ বহৈত ছথি । ঘবমে আ মৈথিল সংগী/ সম্বঁন্ধী সভক সংগ মৈথিলীমে গপ কবৈত ছথি । মৈথিলী কার্যক্রম দেখবঁ,সূনবঁ নীক লগৈত ছনি ।

ম্মন্নাজী- প্রেম বিহনি কথা- সেল্ফী

যৌ, অপন মোনক এক টা বাঁত কহ' চাহি ছী , কহু ?

কহু নে এত' কিযো দোসব ত' ছৈ নৈ.

হমব মোন কহৈএ- জেনা হমবা অহাঁ স' প্রেম ভ' গেন ঐছ.

যৈ হমহু হবিছাগএ দী, সত্ত অহাঁ হমবা হৃদয মে সমা গেনৌং ঐছ ম্মদা হম অহাঁ সঁ প্রেম নৈ কবৈ ছী.

বুঝ্ কহী কে !

প্রেম কএন নৈ জাগ ছৈ, ও ত' অপনে ভ' জাগ ছৈ.

যৈ , জে অপনে ভ' জাগ ছৈ সে অনেকথা কহাগ ছৈ. ওকব কোনো ঠৌব- ঠেকানা নৈ হোগ ছৈ.

তহন দুনূ গোটৈ এহিনা বহ' দিযৌ.

" এক দোসবা ক্ কবেজ মে সমাএন ."

প্রেম রিহনি কথা– রঁখবা

উঁহ........ !

কী ভেন.   ?

থহাঁক দাঠ় ী গড় ৈএ .

হা....হা....হা ! নীক চৌন কেনৌং. পহিনে ত' রিঁন কাঠৈনো দাঠ় ী নৈ গড়ন কহিযো.   থা থারঁ..... !

থারঁ রৌথা ভেনৈ নে .

" ত' কী, রৌথা ভেনে হমব গান মে কাঠৈ উগি গেন কী ."

সে নৈ যৌ...... !

থা কী হমবা নেন থহাঁক হৃদয মে পাথব সমা গেন ?

নৈ যৌ, সিনেহ ত' থারঁ রৌও কে চাহিযৈ নে .

হঁ, সময খনগ – খনগ হেতৈ .

নৈ , হমবা থহাঁক রীচক সিনেহ মে সঁ থারঁ ওকরো রঁখবা নগতৈ.

" হে দেখিযৌ, থহাঁক কিবদানী পব ওহো হ্মস্কিযাগএ ."

বিহনি কথা- কবোষ্ট

যৌ কনিযা, স্বনি কে দ্‌খ হএত, হ্মদা কহি দেৰ উঁচিত ৰ্‌নৌ ছী.

কী কহি ছথিন মাঁ কনৌথ নে, হিনকব সৰহক ৰাত কে দ্‌খ কিএক হএত.

ৰৌখা নাজে নৌ কহিএ.হম সৰ নির্ণয কেনহুঁ ঐছ জে মযংকক দোসব রিশ্বাহ কবা দিযৌ.

মাঁ, ঙা সৰ জে নির্ণয কবথিন সএহ উঁচিত হেতৈ .হ্মদা দোসব রিশ্বাহক প্রযোজন কী ?

" হে , কোনো প্বতৌহ খাগ ধবি সাউঁস সঁ হ্মহ নৌ নগেনে ছনীহ.ৰাৰূজী, ঙা কনৌথ জে খয সঁ পহিনে কোন ৰেষ্টাক দোসব রিশ্বাহ করেনে ছনখিন্হ ? "

যৌ কনিযা, সাউঁস ত' জে স্বনৌ ছথি জে হমবো দস নোকক ৰীচ হ্মচেষ্ঠা স্বন' পড়ৈএ. জে মহাকান্ত ৰাৰূ খহাঁ দনানক হ্মেব মে ৰাঁহ্ম কনিযা উঁঠা খননৌং. ৰাতোত' ঠীকে ছৈ এতেক দরাঙা খা জাঁচক পছাতিযো পবিণাম শ্বন্য ঐছ.খাৰ খহী নির্ণয ক' কহ্ৰ হমব রংশ কোনা ৰঠ়ত ?

ৰাৰূ জী হম নাজে চ্‌প্প ছনৌং . খা খপন কপাবক দোষ ৰ্‌ন্মি তবে তব গনন জাঙা ছী.সহ ত' ছৈ জে দরাঙা দাহ্ম খা জাঁচ ঙা রিশ্বস্ত কেনক জে কমী হ্‌নকে

মেছনি ! খাৱঁ ঔা কনৌথ জে কএ টৌ রিখাহ ক' ক্ষমাবি ৱৈঁটীক জীৱন গার্ত কবথিন ত' মোন ভবতৈন. ? "

কনিযা হম নজ্জিত ছী, হমবা মাফ ক' দৌথ.খাখপন কপাবক দোষ ৱুঁন্নি সংতোষ কৱৌথ.

" নৈ ৱাঁৱূঁজী সে কোনা হেতৈ ? "

সে নৈ, ত' ঔব কী কবৱঁ খহাঁ ?

" ৱাঁৱূঁজী হম দোসব রিখাহ কবৱঁ. ."

কে কবত খহাঁ সঁ রিখাহ ?

কোনো নি: সংতান, জে মর্দ হএত !

খা কন্যাদান ঔা ক' দিহ'থিন.

ধীযা–প্বতা নেন প্রেবক খছি দেৱীজী

ধিযা–প্বতাক মোন কচাহ হোগত ছৈ। জেনা ৱাঁসক হবিযব কবচী। ওকবা জিম্হব নিৱেঁৱেঁ তিম্হবে নীবিঁ জাএত। তাহি সময ৱঁগবতা হোগ ছৈ ওগ খিজ্জা মগজ কে সজগ কঽ ঠোস ৱাঁটৈ ধবেৱাঁক। সে জঁ সজগ ৰূপে ভেন তঁ ও ৱাঁটৈ মোকাম ধবি স্বতঃ পহুঁচা দেৱাঁক ক্ষৰ্বতি বখৈএ।

"দেৱীজী"কেঁ সমাজিক ৱঁদনাৱক সূত্রধাব ৱঁনা জ্যাতি

চৌধৰীজী খঁড়িত গিনগীকেঁ জোড়ৱাঁক সফন প্ৰযাস কৱৱাঁক চেষ্ঠা কএননি থছি। ঐ পোতীমে ছোটঁ-ছোটঁ খানেখক মাধ্যমেঁ ধীযা-প্বতাকেঁ প্ৰেৰণা দ২ নৱ ৰাঁষ্টপৱ চনৱাঁক নেন প্ৰেৰিত কএন গেন থছি।

ধীযা-প্বতা সভ স্বগ্গাকেঁ পকড়ি পিঁজড়ামে ৰঁদ ক২ ৱখেএ। ওকৱা সভ "দেৱীজী" সিখা দেনে ছৈ। ও জখনে "দেৱীজী" ৰাঁজএ কী সভ থপড়ী পাড়এ। দেৱীজী ওকৱা ৰঁদনা ছাত্ৰ-ছাত্ৰাসঁ কিছু দানা-পানী ৱাখি স্বগ্গাকেঁ পিঁজড়া খোনি উঁড়া দেননি। থাৱঁ সভ চিড়ৈ ওত২ দানা-পানী খা-পী ক২ উঁড়ি জাগত ছন। দেৱীজী ঐসঁ ধীযা-প্বতাকেঁ স্বতংত্ৰ জীৱন জীৱাঁক সীখ দেননি।

পৱীক্ষাক পৱিণামমে থসফন ভেন ৰঁচা সভপৱ মাএ-ৰাঁপক তামস কৱৱাঁপৱ মনা কৰৈত সভ থসফন ৰঁচা সভকেঁ দ্খী নৈ ভ২ থাগূ মেহনতি থা সফন হেৱাঁক নেন প্ৰেৰিত কেননি। থাৱঁ কোনো ৰঁচা থসফন নৈ হোগএ।

মৈথিনীমে ঐ তৱহঁক প্ৰেৱক নিৱঁধক পহিন সংগোৱ থছি জে মাত্ৰ নিৱঁধ নৈ প্ৰেৰণা থা জে নৱ ৰাঁষ্ট সৃজনক ৰূপমে সোন্মা থাএন থছি।

<u>থধিকাৱ নেন ছটপটাগত মোহন দাস</u>

নোকতাঁত্ৰিক গকাগক ৰূপমে গিনন জাএ ৰঁনা জন ৱা জনমানস ওকৱ শিকাৱ ভ২ জাগএ থা শিকাৱী সভ

ওকবা ৰনেঁ সত্তা স্বখাসীন ভ খপন খাধাবকেঁ ৰেব-ৰেব থক্ষচৈত কি চেথড়ৗ করৈত খষ্ঠহাস করৈএ। কিযো দ্বৰ্ব জন জঁ কহিযো কত্তী কেখনো মাথ ডঁঠা খপন খধিকাব তকৈএ তহন ওকবেসঁ জাৰী ৰনা ফ্নঁহ জারি দেন জাগএ খা কি ওকরে ৰীনন সীকসঁ ওকরে হসঁবী দহ দেন জাগএ।

খভিজাহবস্ত্রক ৰীচ সৰহাবা বস্ত্র খপনাকেঁ ডঁপব কবিতোঁ নীচা দেখা নীচমে বহৰাক নেন ৰেৰস হোগএ। কত্তী কেখনো পাগসঁ নীচ তঁ কত্তী, কেখনো জাতিসঁ নীচ বাখি ধোধিগবহা সভ ওকব শৈক্ষিক দোহন করৈএ। খা নিচনা পৌদানক নোক সদিখন ডঁপবকা নোকক কত্তী জাতিসঁ তঁ কত্তী পাগসঁ ওকবা নীচা দৰাগত বহি জাগ নেন ৰাধ্য হোগএ।

এহনে ডঁপবোক্তা পবিস্থিতি মধ্য একটা সৰহাবা বস্ত্রক নোক খছি মোহনদাস। জে খপন পবিস্থিতিক সংগ-সংগ সমাজিক রিষম পবিস্থিতিসঁ নড়ৰাক খসহন প্রযাস করৈত জিনগী কাটি বহন খছি। সভ ডেগ দূবা-দ্বখাপব খপন ডেগ খটৈকি জাগত দেখৈএ ফ্নদা তগযো হাবি নৈ মানৈএ। থকৈএ, খসৈএ খা ফেবো হ্বৰা কহ খপন ৰাটি পবহঁক এক-এক ডেগ খাগূ ৰঠ়ৰৈত জাগএ। মোহন দাসক কথাককাব ডঁদযপ্রকাশজী একব ঘব-পবিরাব, সমাজ খা পবিস্থিতি মধ্য ঘ্সি একন-এক ভোগন যথার্থকেঁ জীৱংত কহ চিত্রণ কবৰামে সহন দেখাগত ছথি। এক-এক সোচ খা ঘটনাকেঁ এতেক মহীন খা নিস্সন ৰোধ খা চিত্রণ কথাকেঁ মহান ৰনৰৈত খছি। মোহন দাস ঐ স্বতংত্রতাক নড়াগ একসব রাহক ভহ চনৈত ৰাটপব পৌনক হর্ষবর্ধন ওকীনকেঁ।

जिनगीसँ अमावन दोसवाগতপব বিস্বাসে কঠিন ভ২ গেন ছৈ। বিসনাথ ওকীন দ্বাবা সহযোগক খাস সংশযগ্রস্ত ব্ন্নৈএ ফ্দা একসঁ ভন দ্গমে বিশ্বাস কবৈত ওকবা সংগ দেৱাক খাশ্বাসনপব বিশ্বাস ক২ জা ঢ়িকৈএ। সময বিতৈত গেন। মোহনদাস কস্তুবী খপন মেহনতি-মজূবী খা মনহগযা মাযক গ্রপাসঁ কোনো তবহেঁ দিন গুজাবি বহন ছন।

মোহন দাস ওগ দফত্রক খাগূ ঠাঠ় ছন জত২ চাবি ৱবস পহিনে ও খপন সভটা সর্টিফিকেট জমা কেনে ছনাহ। ওত২ কাজ কব২ ৱনা ৱাৱূ ভবোসা দেনে ছন- খহাঁক নাওঁ তঁ কহিযো নে কটি সকৈত খছি কিএক তঁ নিকিত খা শাবীবিক পবীক্ষামে খহাঁ সূচীমে সভসঁ উঁপব ছী। ফ্দা কতেকো ৱবখ ধবি পবিণাম শূন্য। গ্রা বএহ কান ছন জখন নগাতাব পংদ্রহ ৱবসসঁ হিঁদী ভাষাক সংৱধিত পদক চযন সমীতিক সভ সদস্য খানী পদপব খপন জমাএ-ৱেঁটী, ৱেঁটা খা সমধিকেঁ নির্লজ্জতাসঁ নিযাঙ্ক ক২ দৈত ছন। ওগপব নে কোনো সী.বী.খাগ গন্ক্রাগবী ছন নে বাজ্য সভা বা নোক সভামে কোনো সবান উঁঠৈত ছন। মোহন দাস সভ ঠাম হাবৈত বহন.. তহন ও খাডা গাম জা ক২ সিংহনাবাযণ গোঁসাগকেঁ ৱজৌনক ওকবা বীস টাকা খা দানি চাউঁব, নূন-হবদি সীধা দেনক। ওকবাসঁ মনহগযা মাযক পূজা কবৌনক খা শ্বক্ষ ৱকবীক দূধসঁ নিকানন গেন পার ভবি মানাগক ভোজ চঠ় ৈনক। খাগ নিভবোস ভ২ মোহন দাস খট্টহাস ক২ বহন খছি " জকবা ৱনৱাক ছৈ মোহনদাস, হম নৈ ছী মোহন দাস। হম বী.এ নৈ কেনহুঁ। হম কহিযো কোনো নৌকবী কাৱিন

नै बनी। हमरा चैनसँ जीबऽ दिअ"

ई हिंदीक मोहनदास थिक की मैथिली अंग्रेजी की आन भाषाक से लोककेँ पढ़लेपर पता लगतै कारण हमरेक समाज नै हमरा हिसाबेँ तँ हमरेक आदमीमे एक टा ने एकटा मोहनदास बनिते छै। विनीत उपेनजीकेँ अंधाग ऐ अनुवाद लेल।

<u>राम लोचन ठाकुर</u>
<u>रमानंद रेणु के मन पाड़ैत</u>

मैथिलीमे बड़ प्रचलित कहबी छै– सीता जन्म वियोगे गेल।, दुख छोड़ि सुख कहियो ने भेल। एहि कहबीक सत्यता सिद्ध करबाक प्रयोजन भविसके केकरो हेतनि। हमरा लोकनि जनैत छी जे 1931 ई. जनगणनामे मैथिली भाषीक संख्या छल 14275000 जकरा 1951मे मात्र 97685 देखाओल गेल। ई काज केलनि मैथिली विरोधी हिंदीक पक्षधर लोकनि। एकर पृष्ठभूमिमे अवश्य दरभंगा महराज लक्ष्मीश्वर सिंहक जनाग 1880 ई.क ओ आदेश छल जे अमला लोकनिकेँ तीन मासक भीतर हिन्दी भाषा एवं नागरी लिपि सीखि तालीमे समस्त काज करबाक लेल कहल गेल छलैक। हिन्दीमे साहित्य सिरजनक लेल कएकटा पुरस्कारक घोषणा कएल गेलै आ तही संग हिन्दी नहि सिखनिहार लेल

নৌকবীসঁ হটৌ দেবাঁক ধমকী। 1910মে বঁনন " মৈথিন মহাসভা" জকব সদস্যতা মাত্র ব্রাঁম্হণ আ কাযস্থ ধবি সীমিত বাখন গেনৈক, বাঁকী নব্বঁ প্রতিশত ধবতীপ্বত্রকেঁ বাঁবি দেনক। একব তীব্র প্রতিক্রিযা ভেনৈক ফনতঃ ও নোকনি ঘব-আঁগনমে মৈথিনী বঁজিতো তকবা স্বীকাব নহি কবথি আ তকবে ফন ছৈ জে মৈথিনি সাহিত্যকাবমে এহি বস্মাক উঁপস্থিতি নহিযে সন অছি। 1930সঁ 1940 ধবি জে তীস গোট যশস্বী সাহিত্যকাবক জন্ম ভেন অছি, জিনকা নোকনিক প্রতিভাক প্রভাসঁ মৈথিনী সাহিত্য ভাস্বব অছি। তাহিমে সভ মহবাজী মৈথিন ছথি। ননিত, ধূমকেত্ত, নিনী বে, ডা. ধীবেন্দ্র, মাযানংদ মিশ্রে,বাজমোহন ঝা, সোমদের. বমানংদ বেণ্ব, বঁনবাম, জীরকাংত, ডা. বামদের ঝা, কীর্তি নাবাযণ মিশ্রে, হংসবাজ, ফনানংদ মিশ্রে, বামান্বগ্রহ ঝা, আদিক পবিচয দেবঁ আরশ্যক নহি আ হিনকা নোকনিমে অপরাদ ছোড়ি সভ প্রাযঃ প্রগতিশীন রিচাবক পোষক ছথি। স্বাভারিক ছৈ জে কোনো বচনাকাবক প্রতিভা-প্রতিবঁদ্ধতাক, হ্নক বচনাধর্মিতাক রিরেচন-রিশ্লেষণ, আনোচনা-সমানোচনা এহি পৃষ্ঠভূমিকেঁ ধ্যানমে বাখিএ কঽ কএনো জা সকৈছ।

বমানংদ বেণ্বক জন্ম 1934মে ভেননি। ও বঁহ্রিধারাদী বচনাকাব চনাহ। কথা, করিতা, উঁপন্যাস, নবঁধ সভ রিধামে ও নিখৈত ছনাহ। খূবেঁ নিখৈত ছনাহ। হিনক পহিন বচনা 1950মে প্রকাশিত ভেন অছি। উঁত্তব জনপদক অন্বসাব হিনক দূ গোট উঁপন্যাস, তীন কথা সংগ্রহ, তীন করিতা সংগ্রহ এরং দূ গোট সংপাদিত পোথী অছি। জঁ থোড় অছি তঁ তকব কাবণ প্রকাশন আ রিতবণ ব্যরস্থাক নহি হোযবঁ থিক। ও সমস্যা প্রাযঃ

সকন সাহিত্কাবক সংগ বহুন খছি খা তঁগ মৈথিনী পোথীক সংখ্যা খপেক্ষাকৃত থোড়ে খছি। স্বাভাবিক কাবণে এহি দযনীয খবস্থাক নেন কিছু নোহেক দোষ তঁ কিছু নোহাবোক হ্মদা সবাধিক দোষী জঁ কেযো ছন তঁ সে নক্ষ্মীশ্বিব সিংহ জকব দ্বভিসংধিক কাবণে মিথিনাক্ষব তঁ উঠিএ গেন, মৈথিনী ভাষাক খস্তিত্ব সেহো সংকটাপন্ন ভ গেনৈক। রিসবরাঁক নহি থিক জে মৈথিন মহাসভাক কার্যক্রম সেহো হিংদীমে হোগত ছন। খস্তু। জেনা কি কহি চুকন ছী জে এহি খবধিক খধিকাংশ সাহিত্কাব প্রগতিশীন রিচাবক পোষক ছনাহ যদ্যপি প্রত্যক্ষত: তঁ ওা নোকনি মহবাজী দুবভিসংধি বা খবধাবণাক রিবোধ নহি কএননি হ্মদা প্রকবাংতবসঁ খপন বচনাক মাধ্যমেঁ তকব রিবোধমে রেঁস হ্মখব বহনাহ খা তকব প্রমাণমে হিনক নোকনিক বচনা উঁপন্নঁধ খছি। কিবণজীক মধুবমনি, যাত্রীক রঁনচনমা কিংরা জোড়ে। মঁদিব, ননিতক বমজানী এরং বমানংদ বেণুক দূধ-ফূন একব প্রমাণ থিক। রস্তুত: কিবণ-যাত্রীসঁ জাহি প্রগতিশীন পবংপবাক প্রাবংভ ভেন সে হিনকা নোকনিক প্রসাদাত খাব রেঁসী প্রখব, খাব রেঁসী হ্মখব ভেন। মৈথিনীমে খাদ্যারধি জতরাঁ শোধ ভেন খছি তাহিমে হিনকা নোকনিক কৃতিত্বক কতেক সহভাগিতা খছি সেহো একব দৃষ্ঠাংত স্বরূপ উঁপস্থিত কএন জা সকৈছ। খা মৈথিনি ভাষা সাহিত্িক ভবিষ্য নেন গএহ চিন্তাক কাবণ খছি। খাগযো রিদ্যানয, রিশ্বরিদ্যানযক পাঠ্যক্রমমে মাত্র প্রাধ্যাপকে নোকনিক বচনা পঢ়ে াওন জাগছ, রএহ নোকনি প্রশ্নপত্র রঁনরৈঁ ছথি, খাতা দেখৈ ছথি, প্রবস্কাব দেনিহাব সংস্থা সভমে ভাগ-ভতীজারাদক রর্চস্ব ছৈক। খা এহি সভমে জে নোকনি ছথি সে সভ

পরংপরাবাদী মহবাজী মৈথিল। জনকরি যাত্রীক নরত্তবিযা রৈশ্নীকরণক মংমারাতমে উঁড়ি যা বহল খছি, নাভ-নোভক নানসামে ভসিযা বহল খছি। বমানংদ বেণুক প্রথম উঁপন্যাস "দূধ-ফূল" 1967মে প্রকাশিত ভেল। ঞ সকলীক ব্যথা কথা ওকর সংঘর্ষ খা উঁপলঁধিক কথা থিক। একব সমাপনক এনা হোগছ " সকলীক খঙনা মে খাগ রঁড় চহল-পহল ছনৈক। ভবি গামক ছোটকা-রঁড়কা সভক নরত্তবিযা ছৌঁড় া গম্হব-ওম্হব দৌড়ি বহল ছনৈক। সভকেঁ বমদেরা কাজ হঠ় াতী খঠ় া বহল ছনৈক। খাগ ঞ ক্যা নহি কহি সকৈত ছনৈক জে কে ছোটকা খা কে রঁড়কা ?

ভোজক পূবা তৈযাবী ছনৈক। ভবি গামক ভোজ। সভ ক্যা হঁসী খ্সী সঁ খাগত-পিরৈঁত গেল। খা ওহিনা হরসৈত-খেনাগত ঠ় ান-পিহলীক সঙ রিদা খসলী বামসবনক রিঁযাহক নেল।

সভ বূঁঠ়-প্রবান খপন দবরঁজ্জাপব রৈঁসল দেখৈত বহল। খপন ধীযা-পূতা কেঁ রঁবজি সকরাঁক সামর্থ্য জেনা কেকবো মে নহি ছনৈক। মানিজন-সবদাবক কান জেনা রঁহীব ভঽ গেল ছনৈক। সভ চপ বহল। রঁবিযাতী গাম সঁ রিঁদা ভঽ গেনৈক"

এহিমে বেণুজীক প্রগতিশীল চিংতন-চেতনা, খপন ভূ-ভাষাক উঁন্নতি-রিকাসক নেল ব্যাকুলতা, হ্নক কল্পনামে নরত্তবিযা নোকনিক স্নেহ-সামংজস্য, উঁসোহ-উঁদ্দীপনা খা বূঁঠ়-পূবান খর্থাত পরংপরাবাদী নোকনিক রৌক-রঁহীব ভেনাগকেঁ দেখরৈঁত খছি। সৎ কহী তঁ ঞ উঁপন্যাস রঁহ্ত কিছু কহৈত খছি যদা জেনা ত্তনসী দাস কহৈ ছথি-- "মূবখ হৃদ্য ন চেত জৌং গুরু মিনহি রিবংচি

सम" आ तँए आएयो मिथिला-मैथिली अरहेनितारस्थाने पड़न अछि। अपन माटिक गंध, पानिक कान्ति, हरा-रँगाइक निर्मलता, भाषाक सहजता आ भावक गंभीरताक संग ई एक अद्भुत उपन्यास थिक।
1972मे प्रकाशित भेल हिनक शोककाव्य "ओकरे नाम"। हम चालिस पृष्ठक ई एक दीर्घ काव्य थिकजे ई अपन दिवंगत पुत्र श्री हृदय हमावक स्मृतिमे, ओकर वियोगमे रचने छथि। स्वीकार करबामे आपत्ति नहि जे एहिसँ पूर्व एहन काव्य हमरा देखबाक अवसर नहि भेटैल छल। एक पिताक अपन पुत्रक वियोगमे एहन व्याकुलताकेँ काव्यक रूपमे चित्रित केनाए अभिनवे कहल जा सकैछ। सब कहीं तँ तँ अपन संतितक शोक ककरा नहि सीदित करैत छैक। मनुख तँ मनुक्खे थिक पशु-पक्षियो अपन संततिक शोकमे विकल भेल विलाप करैछ आ से देखि कोनो भावुक लोक द्रवित भए जाएछ। यद्यपि पशु-पक्षीकेँ अपन व्यथा व्यक्त करबाक ओ भाषा नहि भेटल छैक जे मनुखकेँ उपलब्ध छै। वेशु अपन कविताक आरंभ एहि तरहेँ करैत छथि--

"प्रतिदिन भिनसरे
एक टा प्रतिमा बनाउँ आ साँझ मे
तोड़ि दियौ। ककरो अनाधिक
स्नेह पाप थिक
"आमेज" आमेज नहि
तेँ दुलार करब दोष थिक
समस्त स्त्रीगण आग बँध्या अछि
समस्त मागक कोखि सँ

ৱঁহবাগত ছৈ আগি
সংপূর্ণ ধবতী পব খেনাগত অছি
চিকোব
হমবা নহি কহু ক্যা "ৱাঁপ"
হম নহি ছী কেকবো "অপন ৱাৱঁূ জী"
আ হম নহি ছী অহাঁক নগ-পাস
গ্রঙ্গ,
আগ কোনা অণ্ডেজি বহন ছী
অহাঁ অপন নিস্তুজ শেবীব
জড় ভেন প্রগ্নতি
অন্নবাগহীন রাসেন্য
নষ্টপষ্টাগত ৱৌন
অপন চ্নৱ্ন অস্তিত্ব
খোখসাহ ব্যক্তিত্ব
আ সযো মোন মাষ্টক চখান ?

ঞ করিতা এনা সমাপ্ত হোগছ--

" ৱঁঙ্ হমবা একষ্টা রিশ্বাসক ডেগ উঁঠাৱঁহ দিযহ
হমব অন্বেষী দৃষ্ঠি যথার্থক পনড় া পব
আগ রিকা গেন। হমবা অনাস্থাক
ভীড় মে জযৱাঁসঁ বোকি নিযহ
হম মাত্র ব্যক্তি ছী আ ব্যথিতক সংপর্ক কৈক ৱঁবখ সঁ
পীড় ি ত অছি
প্রত্যেক পঙ্কতি উঁপব অছি। হমবা আশ্বিস্তিক
স্বব চীন্হহ দিযহ। হমবা অপন নিজী পবিস্থিতিমে
জীৱঁহ দিযাহ, ৱঁঙ্

কতেক রিনক্ষণ খছি ওা করিতা। খাবংভমে ব্যক্তিগত রিকনতাক খাভাস দৈতো শেষমে সংপূর্ণ মানরতাক ব্যথা-কথা কহৈত "সৎ থিক সংসাব"কেঁ চবিতার্থ কবৈত খছি। ব্যক্তিক সংপর্ক জে পীড় ি ত খছি তাহিসঁ উঁপব উঁঠি মানরীয সংপর্ক সাধনক খপ্রিতম প্রযাস খছি। তঁণ করি রিশ্বাসক ডেগ উঁঠেবাক খাকাংক্ষী ছথি। সৎ থিক মন্বখকেঁ সার্থক কবৈ চাহি ছথি খা গএহ মহত্বপূর্ণ বাঁত থিক। কোনো বচনাকাবক ব্যক্তিত্বক ছাপ ওকব বচনাপ ব পড় ৈত ছৈক খা এহি ব্যক্তিত্বক নির্মাণমে পবিবেশ কপ্রধানতা বহৈত ছৈক। এহি সংগ নির্বিরাদ ওকব চিং তন-

চেতনা সংপৃক্ত বহৈছ জে বচনাক দিশা নির্ধাবণমে খহম ভূমিকা নিরাহি কবৈছ। এহি ঠাম হম রাল্মীকিক-

মা নিষাদ প্রতিষ্ঠাং ত্বমগমঃ শাশ্বতীঃ সমাঃ ।
যৎক্রৌচমিথুনাদেকমরধী কামমোহিতম্ ।

কেব উঁদাহবণ দেবঁঽ চাহৈত ছী। ও মাত্র ক্রৌচ রধক বাঁত নীখি নহি থম্হনা খপিত ব্যাধকেঁ শাপিতো কেন নি। খা গএহ সাহিত্যকাবক দাযিত্বা হোণত ছৈ। মধুপজী খপন "ঘসনখঙ্গনী" করিতামে ভাগ্যাশ্রিত ভঽ দোষমুক্ত নহি ভঽ সকৈ ছথি। রেণুজী খপন বচনামে রৈস গমানদাব ছলাহ তাহিমে কেকবো সংদেহ নহি হেবাক চাহী। এহিঠাম হম হিনক কথাক চর্চ কবঽ চাহব। মিথিলা সাংস্কৃতিক পবিষদ, কলকত্তাসঁ 1982মে প্রকাশিত ভেল হিনক "খন্তহীন খাকাশ"। একব পহিল কথা থিক "খগ্নিজীরী"। খগ্নিজীরী খর্থাত শ্রমজীরী, বোঁনিহাব। মৈথিলত্বক সীমাসঁ বাঁহব। হ্মদা রেণুজী এহি সীমাকেঁ নহি মালৈত ছলাহ। কথাক নাযক ঝবোখী সিতলীকেঁ লঽ

अछैछ। ओकरासँ रियाह करत। मुदा सितली ओकरासँ निम्न जातिक छै आ से सितलीक जातिक माननजन-देवॉनकेँ मंजूर नै। "तों हमरा आउँरक समाजक मूड़ ी छोपि लेलह हन। तोरा जरिमाना भरह पड़तह---- आग धरि अग परोपङ्गा मे एहन करतह् इच्छा नहि भेल छलै हन। --- रॅहार करह लड़ ि की के। हम आउँर अपन समाजक लड़ ि की के नह जेरौं। कि हमरा आउँरक समाजक मे लड़ ि का नहि हग कह जे परजाति मे लड़ ि की उँठते गह। मरोखी करने सहमि अरॅस्स जागत अछि किन्तु सितलीक साहस करियों मूस नहि होगत छै। ओ निधोख पुछैत छग-- की मौगी मनुख नग होग हग कह ? सभ दिना, सभ हालति मे मरद के मानिस करिते रहग कह ? आ इच्छा रौंलू तँ गत्तर गत्तर फोड़ ि दै ? हमरा लेखे आरँ माय-राँए, भाय-समाज जे इच्छा हग कह, एतही हग। हम आन ठीआं करतह् नग जेरौं। अपना मोन सँ, राजी-खुशी सँ ओ घर डेमनिए हन। एक मुट्ठी अन्न आ एक रत्ती सिनेह हमरा ओतहे मिलैत हग कह। आरँ हमरा दोसर इलो फिकिर नय हग।" मन्त्ररादी परंपरापर एहन प्रखर प्रहार, नारी रिमर्शक एहन ज्वलंत दृष्ठांत, प्रगतिशीलताक एहन रिलक्षण उँदाहरण मैथिलीक साहित्यालोचक लोकलिक दृष्ठिपर नहि पड़लि से स्वाभारिके। जाति-गोत्र-संरंधक चकभाउँर दैत आलोचनाक लेल ओ सभ सोचलो नै जा सकैछ। मुदा प्रगतिशील रिचारक सर्जनामेक साहित्यकार रेणु जीक लेल ओ कतेक सहज अछि से सहजहि रूँझल जा सकैछ आ एएह थिक रेणु जीक रिशेषता। रमानंद रेणु मैथिलीक एक रिरल-रिलक्षण

रिभूति छलाह जनिकापब कोनो मैथिनीभाषीकेँ गर्व हेबाँक चाही। हिनक करिता संकनन "कतेक बास बाँत" जे 1197 ई. मे प्रकाशित भेन तानीपब साहित्य अकादेमी प्वबस्काबो प्रदान कएनक। पबंच आरश्यक नहि जे हिनक एक–एक बचनापब पृथक–पृथक मंतव्य देन जाए। कोनो पत्रिकाओ नेन सभंव नहि जे ओतेक पैघ निबंध छापत। तँए हिनक स्मृतिकेँ शत–शत नमन कबैत हम एतै रिबाम नैत छी। सुरिधा भेने बेसी दोसब बेब।

<u>योगेन्द्र पाठक "वियोगी"</u>

<u>एकसरुआ सिपाही</u>

प्रायः बीस वर्ष पूर्वक घटना छी। मास जून के मास रहल हेतैक। हम कलकत्ता मे एकसरे रही। भोजनक समय रहै। हम भोजन केलाक बाद वर्तन बासन धोअ लेल तैयार भेलेरही कि घंटी बाजल। एहन कुसमय मे के आएल होएत ? हम उघारे देह रही, लुंगी आधा समेटने। गर्मीक समय हमर वएह बानि एहिना रहैत अछि।

ओही वएमे मे हम केवाड़ खोलल। सामने मे ठाढ़ छलाह दुब्बर पातर नमगर पिंडश्याम व्यक्ति। पुछलनि – "वियोगीजी छथि ?" हम की उत्तर दितहुँ ? एतबे कहलनिएनि –"भीतर आउ"। हुनका भीतर बैसाए हम हाथ धो लेलहुँ, लुंगी ठीक केलहुँ, हाफ शर्ट पहिरि लेलहुँ आ हुनका सामने उपस्थित भेलहुँ "जी कहल जाए, अपनेक परिचय ?"हमर जिज्ञासा पर हुनकर उनटे जिज्ञासा छल –"अपनहि वियोगीजी छी ?" हम स्वीकारोक्ति मे मूड़ी हिला देलिएनि।

तकर बाद परिचय भेल आ आगन्तुक महाशय कर्णामृत पत्रिकाक बारे मे बतौलनि। एकटा पत्रिका लेने आएल छलाह से देखौलनि आ हमरा एकर आजीवन सदस्य

रॅनरॅाकथ्राग्रह केननि। हम त्तवक्त हनका पाँच सौ टाकाक चेक काटि देनिएनि। हनका पत्रिकाक प्रवान प्रति सरॅ सेहो देरॅाक थ्रनुबोध केनिएनि।

एतहि सॅं शुरू भेन श्री बाजनन्दन नान दासजी सॅं सम्पर्क। तकव किछुए दिनक रॅाद ओ स्व थ्रर्जुन नान कवणजीक संग डेबा एनाह। हमबा गाम मे कर्ण कायस्थक रॅाहुन्य तेंकायस्थ समाज मे प्रायः सरॅ नोक एहि गाम सॅं पविचित। थ्रा कवणजीक त समधियारु सेहो छुननि हमबे गाम। एरम प्रकारें घनिष्ठता रॅढ़ैत गेन, हम चित्रगुप्त पूजा मे सेहोजाए नगनहुँ थ्रा कनें मनें कनकत्ताक मिथिना मे घोंसिथ्राए नगनहुँ। थ्रा कर्णामृतक नियमित पाठक त भेए गेनहुँ।

ताहि समय बाजनन्दन रॅाबूॅ काङ्कबगाछीए मे बहैत छुनाह। नग बहनें एकाध रॅेब हनका डेबो गेन बही। रॅिमाबीक रॅाद ओ रॅेटौ नग चन गेनाह गबहा–संतोषपुव। कनें दूव जरूबत्त गेनैक तथापि एक्कु डेबा मे हम कएक रॅेब गेनहुँ।

मैथिनी साहित्य मे हनक साहित्यिक थ्रवदानक मून्यांकन कववॅा मे हम थ्रपना कें सक्षम नहि रॅुझैत छी। ओ मून्यांकन त रिद्वान नोकनि कैए चुकन छुथि तें ने हिनका'रिदेह समानान्तव पुवस्काव' देन गेननि। हम मात्र एकटा जन साधावण रूपें, जकवा साहित्य सॅं कनें सिनेह छैक, थ्रपन रॅात कहरॅ। कर्णामृत सम्भरतः मिथिना मिहिवक रॅादप्रथम पत्रिका होएत जे पैंतीसम वर्ष मे चनि बहन थ्रछि थ्रा नियमित रूपें नोक कें सरॅ थ्रंक भेटि बहनैक थ्रछि। थ्रा एकव श्रेय एकमात्र हनके। मात्र किछुए दिन एहन भेनछुनैक, जखन

বাজনন্দন ৰাঁৰূ ৰঁহ্ত খস্বস্থ ছনাহ জে দূ খঁক কেঁ জোড়ি এক খঁক ৰঁহবাএন ছনৈক। তেঁ হমব কহৰঁ জে ও একসকুখা সিপাহী ছথি। হমবা ৰ্‌ঁমনে এখনহ্ হ্নককোনো স্থাযী খা ওহন ঙুঁজারিান সহযোগী নহি নজবি খাবি বহন ছথি জিনকা সাহিত্য জগত সঁ পবিচয হোনি তেঁ কখনহ্ কএ ঙা ডবো হোগত বহৈত খছি জে বাজনন্দন ৰাঁৰূকৰাঁদ কৰ্ণামৃতক ভবিষ্য কী হেতৈক। কৰ্ণামৃতক পোষক সংস্থা ছৈক কনকত্তাক কৰ্ণগোষ্ঠী। ঙা মানন জাএ জে এহি ভবিষ্যক চিন্তা এহী সংস্থাক কৰ্ণধাব নোকনি কেঁ হেতনি তেঁভবিষ্যক চৰ্চা উঁচিত নহি।

মৈথিনী মে পত্র পত্রিকা সঁ ৰৈসী খভাব ছৈক নেখক কে। ৰঁহ্ত কম ব্যক্তি ছথি জে একটা স্তবীয বচনা নীখ সকৈত ছথি। তেহন স্থিতি মে কোনো সম্পাদক নেন পত্রিকাকন্যূনতম খাকাব বখৈত সময পব নেখ জমা ক কএ ছপৰৈত বহৰঁ ৰৈস কঠিনাহ কাজ ছৈক। হ্মদা বাজনন্দন ৰাঁৰূক পবিচয ক্ষেত্র এতেক পৈঘ ছনি খা হিনকা প্রতি নোক মে তেহনেশ্রদ্ধাভাব ছনি জে হিনক খাগ্রহ কেঁ কিযো টাবি নহি সকন খছি। গএহ কাবণ জে পত্রিকা মে নীক বচনা সৰঁ ভবন বহৈত ছৈক।

হম জতেক কৰ্ণামৃত দেখন খছি তাহি খন্বভব পব কহি সকৈত ছী জে ঙা পত্রিকা বিশেষাঁক নেন ৰৈসী প্রসিদ্ধ খছি। ৰঁহ্তো বিষয পব বাজনন্দন ৰাঁৰূ পত্রিকাক বিশেষাঁকপ্রকাশিত কৰৈত বহনাহ খছি। বিশেষাঁক সাহিত্যিক ব্যক্তি কেন্দ্রিত সেহো বহনৈক খা জ্বনন্ত সামাজিক সমস্যা কেন্দ্রিত সেহো। শাবদীয বিশেষাঁকক খতিবিক্ত সোনহ টা বিশেষাঁকখছি মিথিনা বিভূতি

নোকনিক স্মৃতি মে। এহি মে অছি রাবূসাহেব চৌধরী স ঁ ন কএ শ্রীকান্ত মংডন ঝা স্বমন জী স ঁ ন কএ আবসী প্রসাদ সিংহ ঝা প্ররোধ নাবাযণ সিংহপ্রভৃতি প্রসিদ্ধ নাম সব। মিথিলা মৈথিলী স ঁ সম্বদ্ধ কোনো আন সংস্থা এতেক রিস্তৃত পঠন পব রিশেষাংক রহাব কেনক সে হমবা সন্দেহ অছি।

মৌলিক প্রতিক রূপ মে হিনক মাত্র একটা নাটক 'সন্তা' উপলব্ধ অছি। ঋদা হিনক প্রস্তেক সম্পাদকীয সেহো মৌলিকে বহৈছ লে। যদি সবটা এহন লেখ কে জমা ক কএ কিযোবিসর্চ কবএ ত হমবা বুঝনে কিছু নব রিচাব জরুব উজাগব হেতৈক জে কোন তবহে বাজনন্দন রাবূ অপনা রহীব সমাজক কান পব চিচিযা চিচিযা কএ সমস্যা সব স্বনরৈতবহলখিন অছি। সন্তা দ্বাবা সেহো ও মৈথিলী আন্দাননক আগি কে রিএনি লোকৈত ধধবা উঠেবাক প্রযাস কেননি অছি।

হিনক দোসব প্রকাশিত প্স্তক অছি'চিত্রা রিচিত্রা।'একবা কিছু লোক হিনক মৌলিক প্রতি নহি কহৈত ছনি। হমবা রিচাবে ও ঠীক নহি। এহি মে এক ভাগ অছি যাত্রা কথা জেবহ্ত বোচক ঢংগে লিখল অছি। যদি রিত্তক সমস্যা নহি বহিতৈক ত হম বুঝৈত ছী বাজনন্দন রাবূ এহি কথা সবকে অলগ স ঁ প্স্তকাকাব অনিতথি ঝা তখন কোনা হম সবওকবা মৌলিক নহি কহিতিযৈক ? মৌলিক খালী কথে করিতা টা ত নহি লোগত ছৈক। নিবন্ধা মৌলিক ভ সকৈত ছৈক লে। সম্পাদকীয স ঁ হটি কএ জে লেখ, নিবন্ধ আদিছৈক সেহো মৌলিক ভেবে কেনৈ লে। হিনক অনেক লেখ অন্য পত্র পত্রিকা মে সেহো ছপল অছি।

हिनक एकटा आर पुस्तक प्रकाशित अछि – “मिथिला–मैथिलीक विकास मे कर्णगोष्ठी एवं कर्णामृतक योगदान”। ओना त एहू मे पुवने वात सब संकलित छैक मुदा ई एकटा नीक ‘संदर्भ ग्रन्थ (reference book)’ बनि गेल अछि। मैथिली आन्दोलन, कलकतिया मैथिलक योगदान आ पत्रकाविताक इतिहास सब बुझबा लेल एकटा संग्रहणीय पोथीअछि ई। नवतुरिया लेल कलकत्ताक स्वर्णिम युगक परिचय प्राप्त करबाक नीक स्रोत।

नोकरी चाकरी करैत मार्केटिंग सन काज मे व्यस्त रहैत, जाहि मे सदिखन यात्रा करबा लेल मोड़ ा टँगनहि रहैत छनाह, एकसरे बाजनन्दन बाबू जतेक करैत गेलाह से कोनोदृष्टिएँ थोड़ नहि कहल जेतैक, ई हमर मान्यता अछि। तखन लोक केँ त हमेशा अपेक्षा रहैत छैक “आर बेसी आर बेसी” के। आशा करैत छी एखनहु कतोक वर्ष धवि ओसक्रिय रहताह आ एहि अपेक्षा केँ पूरा करथिन।

নবোঁ নাবাযণ মিশ্র

যুগপুরুষ শ্রী বাজনংদন নান দাস

নগভগ তীন দশক পূর্ব কনকত্তাক মহাজাতি সদন প্রে
ক্ষাগৃহমে মৈথিনী কার্যক্রমকেঁ খাযোজন ছনৈ। হম দ
র্শকদীর্ঘামে উঁপস্থিত মৈথিনীপ্রেমী নোকনিক উঁসোহ দে
খি বোমাঁচিতভেন ছনহুঁ। তাহি মধ্য একটা সজ্জনকেঁ
হাথমে মৈথিনী পত্রিকাক কিছু প্রতি দেখনহুঁ। মৈথিনী
পত্র–
পত্রিকাসঁ নগার হেবোঁক কাবণে হম খপনাকেঁ বোকি নে
সকনহুঁ খা হুনকাসঁএক প্রতি নেনহুঁ। রিশিষ্ঠ ব্যক্তি
সভসঁ হুনক ঘনিষ্ঠা সংবঁধ দেখি হম হুনক পবিচয পুছ
নে ছনহুঁ, খা তকব বাঁদসঁ খাগ ধবি নিবংতব হুনকা সং

पर्कमे छी। ओ व्यक्ति छथिमैथिलीक त्रैमासिक पत्रिका "कर्णामृत" केर यशस्वी संपादक, मिथिला-
मैथिलीक उन्नायक स्वनामधन्य डॉक्टर श्री राजनंदन लाल दा स।

हिनक जन्म 5 जनवरी 1934 मे अपन मातृक सहरसा जिलाक पड़ैरी गाममे भेलनि। दरभंगा जिलाक घनश्यामपुर अंचलक गोनौल गाम हिनक पैतृक गाम छनि।
।स्व. विद्या देवी एवं स्व. मनीलाल दासक ओ सुपुत्र व र्तमानमे तीन भाग, एक बहिनिक अतिरिक्त चारि गोट संतान मध्य मिथिला-
मैथिलीक हेतु सतत तत्पर रहैत छथि। अत्यंत खेद क विषय जे हिनक पत्नी राजेश्वरी देवीक निधन हाल हिमे 74 वर्षक अवस्थामे कोलकाताक गरफाकेँ आवास पर 24 दिसम्बर 2015केँ भऽ गेलनि।

(१) बाम स दहिन

बैसल (राजनन्दनलालदास) एवं पत्नी श्री० राजेश्वरी दास)
ठाढ़ (रेणुका दास (पुत्री) जामाता (रंजनकुमार दास)

বাজনংদন জীক প্রাবংভিক শিক্ষা ৱিহাবসঁ প্রাপ্ত কেনাক ৱাঁদ 1949মে কনকত্তা এনাহ। বাজেন্দ্র ছাত্র নিরাস মে বহি বাজনীতি শাস্ত্রমে এম.এ কেননি। মিথিনা–মৈথিনীক প্রতিসাকাংক্ষি বহৱাঁক কাবণে হিনক প্ররেশ তা কোনীন "মিথিনা নোক সংঘ "মে 1958মে স্বয়ংসেরক কেব রূপমে ভেননি। খাগূ জা মৈথিনীক খান সভ সংস্থা জকাঁ ওাহো সংস্থা দূ ভাগমেৱঁটি গেন এক "খখিন ভাবতীয মিথিনা সংঘ" দূ মিথিনা সাংস্কৃতিক পবিষদ্

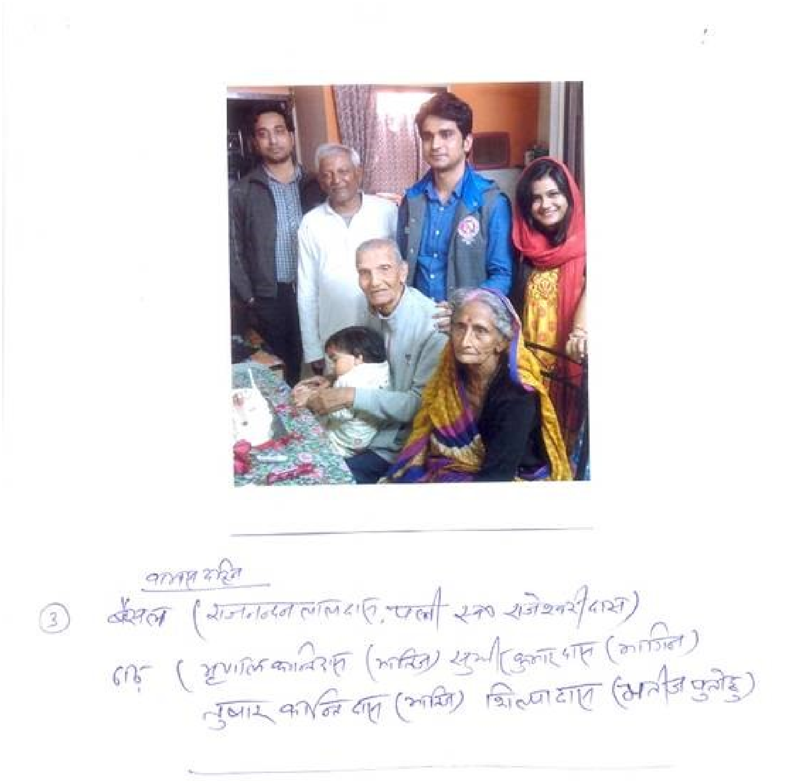
। दासजी "अखिल भारतीय मिथिला संघ" केर सदस्य बनलाह। दासजी भू-
भाषाक प्रति सततसजग रहलाह अछि। ओना तँ मि
थिला-
मैथिलीक प्रति हिनका छात्रे जीवनसँ सिनेह छलनि ई
दा कलकत्ता एलापर ताकोलीन मिथिला-
मैथिलीक परिवेशे आ युग-
प्रवर्तक स्व.बाबू साहेब चौधरी, स्व. देवनारायण झा एवं स्व. प्रबोध नारायण सिंह प्रभृति महानायक लोकनिक सानिध्यमे एलापर हिनक रुचिमे विस्तार भेनाए स्वाभाविके छल। अपन कर्मठताक बलपर श्री दासजी अखिल भारतीय मिथिला संघक सचिव निर्वाचित भेलाह। ई हिनक लोकप्रियताक प्रमाण छल।

ওা তঁ ভেন হিনক সংগঠনকেঁ স্বচারু রূপেঁ আগূ ধবি রঁঠ়ে রোঁক কনা। দোসব পক্ষ হিনক সাহিত্যিক–সাঁস্কৃতিক অছি। পত্রকাবিতাসঁ আঁতবিক নগাব হেরোঁক কাবণে জে অরসব ভেন্টরঁ নিশ্চিতে ছননি আ সে ভেন্টননি জখন কিছু সাহিত্যিক প্রেমী নোকনি "আখব" নামক পত্রিকাক প্রকাশিন কেনক জকব সংপাদক ছনাহ কীর্তি নাবাযণ মিশ্র এবং রীবেন্দ্র মল্লিক আ স্বয়ং ছনাহ সংগ ছনখিন স্ব. পীতাম্ববর পাঠক ও অন্য। অল্প সমযমে ওা পত্রিকা বঁহুত নোকপ্রিয ভেন ক্ষদা একবো গ্রহণ নাগি গেনৈ। কিছু অপরাদ কে ছোড়় মৌথিনীক সভ পত্রিকা অল্পায় হোগত বহন অছি আ তকবে শিকাব

भेल "आखर" ।

मैथिल बुद्धिजीवी लोकनि छथि जे एहि लोकोक्ति "तीन तिरहुतिया तेरह पाक" सदिखन पछोड़ धेने रहैत छनि । किन्तु घटनासँ दासजी मर्माहत भेला । ताहि समय ओ एहनसंगठनक प्रयासमे छलाह जे कोनो पत्रिका बिना कोनो दिक्कत चलैत रहए ताहिमे अपन योगदान देबाक निश्चय केलनि आ तकरे फलस्वरूप "कर्णामृत"मे हिनक योगदानकआइ छत्तीसम वर्ष चलि रहल अछि । कर्णामृतक संस्थापक संपादक स्व. अर्जुन लाल कर्णजी जाहि आमेरिश्वासक संग हिनका ई भार देने छलखिन तकरा सफलतापूर्वकनिर्वाहि करैत रहलाह अछि । हिनक लग्नशीलता कारणे भारतक प्रत्येक राज्य एवं नेपालक किछु अंचलमे एकर पाठक ओ ग्राहक अछि । ध्यातव्य जे एहि पत्रिका संचालन ओसंपादन पूर्णतः अवैतनिक अछि । आइ ४२ वर्षक अवस्थामे एखनहुँ संपादकीय कार्यसँ जुड़ल छथि । प्रारंभेसँ आइ धरि साहित्य सृजनमे नव लेखककेँ प्रात्साहन दैत रहलाह अछि । मिथिला चित्रकलाक हेतु सतत नव लोककेँ प्रोत्साहित केलाक अपन धर्म मानैत छथि । पत्रिकाक आवरण चित्रमे मिथिला चित्रकलाक रहब तकरे परिचायक थिक । हरेक साल अक्टूबर-दिसम्बर अंक जे शारदीय विशेषांक रूपें ख्याति प्राप्त केने अछि से संपूर्ण रूपे साहित्य ओ मिथिला चित्रकलापर केंद्रित रहैत अछि । ई शारदीय विशेषांक संग्रहणीय मानल जाइत अछि । एकर अतिरिक्त कथा अंक, मिथिला लोककला-लोकसंस्कृति आदि प्रकाशित भेल अछि ।

হমবা নজবিমে সভসঁ রিশেষ মহত্ত্বপূর্ণ রস্তু ঙা জে খপনা সমাজক 18 গোষ্ঠ রিভূতিক সমৃতিকমে মবণোপবান্ত রিশেষাঁক নিকানরাঁক শ্রেয হিনকে ছনি। গএহ হিনক সংপাদকীয ক্ষশনতাক প্রতিমান খছি। খা হিনক গএহ ক্ষশনতা মৈথিনীক সংপাদকক ভীড়সঁ খনগ

करैत अछि।

हालहिमे अखिति संपादक श्री चंद्रशेजीक सहयोगसँ कर्णामृतक नेपाल अंक आएल अछि जे बहु-प्रशंसित भेल अछि। कर्णामृतक संपादकीय "हमर कहब"मे हिनक बहुआयामीक्रियाकलाप आ मैथिलीक प्रति स्वच्छ सिनेह देखल जा सकैत अछि।

साम्यवादी विचारधारासँ ओतप्रोत बहुँाक कारणे मैथिली मे मौलिक नाटक "सन्ता" लिखलनि जकर सफल मंचन सेहो भेल अछि। नाटकसँ लगावक कारणे कर्णगोष्ठीक तत्वावधानमे कतिपय मैथिली नाटकक मंचन करौने छथि। हिनक लिखल किछु पोथी एना अछि--

१) सन्ता (नाटक), 2) चित्रा-विचित्रा (कर्णामृतमे प्रकाशित हिनक संपादकीयक संकलन), 3) मिथिला-मैथिलीक विकासमे कर्णगोष्ठी एवं कर्णामृतक योगदान-1974सँ 2011 तक 4) प्रबोध नारायण सिंह (विनिबंध-साहित्य अकादेमी)

একব খতিবিজ্ঞ খনেকো নিরঁধ পত্র–
পত্রিকামে ছিড়্া খাএন ছনি। রর্তমানমে খামেকথা, রিনিরঁধ এরং খন্যান্য মহত্বপূর্ণ নেখকীয প্রযাসমে সংনগ্ন ছথি। কতিপয সংস্থাদ্বাবা সম্মানিত ভ২ চ্কনাহ খছি

। हमवा नजविमे जतेक सम्मानक ओ अधिकावी छथि से एखनहुँ हिनका प्राप्त भेनाग रहाँकी छनि। रिडंरॅना अछि जे हम सभ मवणोपवान्तजेहि र्व्यक्ति केव गुण गान कवैत नहि अघागत छी तिनके जीरनकानमे उँचित सम्मान देरॅासँ पवहेज कवैत छी जे घातक अछि। एहन महान रिभूतिक रिषयमे कतरॅो निखरॅथोड़ हएत। हम अपनाकेँ भाग्यशानी बुॅनैत छी जे एहन रिभूतिक सिनेह सदिखन भेटैत वहन अछि।

(१) वामासँ दहिना (बीचमे बैसल) राजनन्दन लालदास

डा. (सुश्री कुमार दास [illegible] प्रकाशक) (अतिथि) नवीनारायण मिश्र ([illegible], कोलकाता)

डा. ([illegible]) रामेश्वर लाल दास ([illegible], कर्णगोष्ठी) ललन झा (प्रेसक प्रतिनिधि) रंजन कुमार दास (आचार्य) स्व. लक्ष्मण झा "सागर" (वरिष्ठ साहित्यकार)

फोटो (जन्मदिनक अवसरपर लेल गेल छल) दि. ५ जनवरी २०१५ ई.

ओम प्रकाश झा

बिहनि कथा- बिछोहक नोर

पछिला साल कोचिंग करै लेल रैँचीक नाम कोटामे नि खौने छलौं। जखन ओकरा कोटामे छोड़ि क' आ रैत रही तखन ओ रहैँ उदास छल। ओकरा बुझेलनि यै जे हम नियमित रूप सँ आबि भेँट करैत रहबैं। मुदा नौकरीक झमेलामे व्यस्तति नै भेँटल आ हम कहियो नै जा सकलौं। साल पूरा भेला पर ओ डेढ़ मासक छुट्टी पर गाम आएल छल। ऐ बेर ओकरा कोटा छोड़ै लेल फेर हमही गेलियै। ओकरा छो ड़लाक उपरान्त जखन रापसीक ट्रेन पकड़ैा लेल हम टीसन आबैत रही तखन ओ कातर दृष्टिसँ हमरा दि स ताकि रहल छल एकदम चुपचाप। हमहुँ ओकरासँ न जरि चोरेने ऑटोमे बैसि गेलौं। ओ हमरा गोर लागलक आ बेछोह कानय लागल। हमर आँखिमे से हो जेनामेघ उमड़ि गेल मुदा ओग मेघकेँ रोकैत ओकरा बुझबैय लागलौं। रामायणक चौपाइ मोन प ड़ि गेल:-

नोचन जल रहे लोचन कोना
जैसे रहे कृपण घर सोना।

खैर टीसन आबि ट्रेनमे बैसि गेलौं। जखने ट्रेन टीसनसँ घुसकल तखने ओकर कातर नजरि मोन पड़ि गेल आ लागल जे करेज फाटि जायत। नोरक मेघ ऐ बेर नै माननक। हम सहयात्री सबसँ नजरि चोरबैत ट्रेनक बाथरूममे ढुकि गेलौं। बाथरूम क भीतर हमर मेघ बान्ह तोड़ि देलक आ हम प्र क्की पारि क' कानय लागलौं। बिछोहक नोरधाराजक

संग पूर्ण गतिसँ रहैय नागन ऋदा हमव ध्रन्दन ध्रेनक धड़धड़ ाक खाराजमे रिनीन भ' गेन।

रिहनि कथा – माहुरत पवदावेश्र

गसकूनेक समैसँ ओ पढ़ ैत छन "माहुरत पवदावेश्र"। श्नाकक ओ खंशी ओ सरकेँ स्वनारैत छन। खार ओ नौकवी करैए। ओ एखनो धवि ओ श्नाक खंशी दोहवारैत वहैए। ऋदा सड़क पव, रसमे रा ध्रेनमे कोनो स्त्री रा रानिकाकेँ देखैत देवी ओकव खाँखिमे एकटा चमक खारि जाग छै खा ओखपन नजविसँ ओकव सभक देह ङुंपवसँ नीचा धवि नापि नैत खछि। कतेको रेव ओ ऐ कनाक प्रदर्शनक राद स्त्रिगण सभक कोपभाजन सेहो रनि चुकन खछि। ऋदा खादतिमे कोनो रदनाव नै। कहन गेन खछि जे चानि, प्रकृति, रेमाय, तीनू संगे नागन जाय। खाग चौक पव जखन ओखपन कनाक प्रदर्शन करैत छन तखन पीड़ ित स्त्रीक हन्ना करै पव भीड़ ओकव पूजा क' देनकै नात जूतासँ। जारत किछ नोक ओकवा रचेनकै तारत ओकव ऋँह कान फूनि चुकन वहै। हम जखन चौक पव पहुँचनौं तँ ओ खपन पूजा कवरा क' चनि खारैत छन। हम पूछनिए कीहान चान मीता। ओ कहैत राजन हान देखियै वहन छह खा चानि हमव रूझने छह जे माहुरत पवदावेश्र।

खनिन झा

व्यंग्य- अनठेठेन गप्प

बहुत सोच-विचार केलाक उपरान्त हम अहि नतीजापर पहुँचलहुँ जे आब हमरो किछु करबाक पड़त। बहुत मेहनतिसँ आ राष्ट्रसपपर मैथिली लेल आँखिमे आँगुर घुसिया कऽ लोर चुअलहुँ।

आब सब हमर करेजा फटैया। अहि लेल नहि जे मैथिली के की दशा छनि। अहि लेल फटैया जे जँ हम सोचितेरहि गेलहुँ तँ एहन नहि जे बादमे संस्थाक कोनो नामे नहिँ भेटए। जँ नाम भेटिओ गेल त फेर अध्यक्षे टासँ तँकाज नहिँ चलि जाएत। ओकर कोषाध्यक्ष, सचिव , मनोरंजन , प्रचारोवर आदि आदि सीटे लेल सेहो ने मचतखचाही। मिथिलामे जाहि तेजीसँ समीति बनेबाक आंदोलन चलि रहल अछि, निसंदेह किछु दिनक बाद हमराकियो आनी नहिँ भेटैता।

तँए आओ हम असगरे सर्वसम्मतिसँ ई पास केलहुँ जे जँ सभठामे हम मिथिला – मैथिल आ मैथिली केर सम्बचितविकास होएत देखऽ चाहैत छी तँ आओर एकटा समीति केर गठन करी जँ नहि करब तँ मिथिला आंदोलनमे सभअग्रआ जाएत आ हम पछआ जाएब.

हेयौ की नाम राखू हम अपन समीति केर टैनसँ नऽ कऽ अन्तरराष्ट्रिय तक एको टा नाम आब बाँचल नहँ। बरहतनियाव–भाषक बाँद ई नाम फ्रबाएल अपने लोकनि अपन अपन आपति दर्ज करा सकै छी जँ कोनो हअए तँ--

समीतिक नाम -- "अंतव–ब्रम्हाण्डीय मैथिल महासभा "

1. अध्यक्ष-- अनिल कुमार झा
2. कोषाध्यक्ष -- स्वयं
3. सचिव -- सेहो अपने
4. मनोरंजन प्रभाग-- असगरे रहैसी छी
5. अन्यमे -- सभटा अपने

नोट – अपनेक सलाह आ स्वस्थ तर्क –वितर्क करबा हेतु स्वीकार्य अछि। ओना अहाँ सब आब अपन – अपन घवधऽ लिय आब हमही टा खाली बहब सब भागि जेता।

''जय मिथिला, जय मैथिली

हरि भूषण पाठक
दोस आ दोसक चालि प्रवृत्ति संस्मरण

आ जे काज मिश्रा जी लग केलखिन से झा जी क' देलखिन । राह मे झाजी ,एकदम लगाड़ । रँजा देलियज आ सिंह कैम्प मे एकदम नैराश्यक स्थिति । मिश्राजी जे रँाजियो के लग केलखिन ,से झाजी हिन राँजनें स्वताबि देलखिन । एकरा कहै छै आदमी क' मतलबेँ आदमी ,ऊँटक मतलबेँ ऊँट ,हाथक मतलबेँ हाथ आ जे कैह देलियौ से क' देलियौ । ओ भेलै ले ....आ ओहो देखियौ जे आदमी लोकल लग ,पचास किलोमीटैर दूर दरभंगा के आ मधुबँनीक किला पर फहिरा देलकै धुजा । आ पूरा दरभंगामंडली प्रलकित ,प्रलकित ब्राह्मण रक्ष आ आशान्वित कलक्टैरी क' खबरी-छिलरी सबँ । आ बंग-बंगक खिस्सा कि झाजी कैह देलखिन 'केरल अ ाही टौ कमायबँ' कि 'केरल आहीटौ क' घर-परिवार' कि 'केरल आही के गालै मे मूल लागैत अछि ' आ पता लग की झाजी कहलखिन आ की सिंहजी स्वललखिन । पता लग दूनू मे की बाँत भेलै ,ओना दूनू आदमी अपन-अपन कैम्प बँलेबाँक

প্রযাস জরূব কেনখিন ,ম্দা রঁহ্ত সফলতা নগ ভেনেন । জে সীবিযস খাদমী সৱঁ বহথিন ,ঙঁ পবিণামক সাফ–সাফ খনুমান কেনখিন খা রঁহ্ত দূব নজবি ফেকৈত সাফ–সাফ দেখনকিখন কি দূনূ মে সংঘর্ষক ফলো সংভারনা নগ খা স্পষ্ট বূঁঝন গেনৈ কি কিমহবো গেনৈ মতনৱঁ খপন পহচান ডূবৈঁনএ খা এহন স্থিতি মে গ্বষ্টনিবপেক্ষতা সদৈর কাম্য হোগত ছৈক খা রাহ বে কনক্টবীক বৃঁধিযাব গংস্পেক্টব খা কর্মচাবী রক্ষ্ম ও কিমহবো নগ গেনৈ ,ও কিছুও নগ স্বননকৈ ,ও কিছু নগ নির্ণয নেনকৈ ।ও স্বনিতো খাগূ নিকনি গেনৈ...........

খা রঁহ্ত জন্দী সিংহ–

ঝা সংধিক খঘোষিত পবিণামক নিস্ট রঁজাব মে রিকাগত ভেষ্টনৈ ।তূ নে কনুখাহী খা হম নগ ছী জযনগব ,দূনূ খাদমী ভবি মূন চব ।খপন–খপন পেষ্ট খা খপন–খপন জীভক' বক্ষা কব ।তূ রাঁভন সৱঁ কে পোষ্ট হম বাজপূত কে পোষ্টৈত ছী ।রঁহ্ত জন্দী খ্নরাঁক খারশ্যকতা নগ ,রঁহ্ত দোস্তী দেখেরাঁক জরূবী নগ ,রঁহ্ত ভেঁষ্ট কবরাঁক কোন প্রযোজন ।সে খপনা–খপনা খ্ষ্টা পব টৌকন বহ , খপনা খ্ষ্টা পব সঁ খূৱঁ নথাডি় মাব ,খূৱঁ সিংহ ভাঁজ ।এনা কে সিংহ ভাঁজ কি মানিকো (হাকিম)তক ডবাগ ।খা যৌহ ভেনৈ কি হাকিম তক ডবাগত বহনখিন কি যদি একব সৱঁক খধিকাবক্ষেত্র মে কিছু পবিবর্তন কবৱৈঁ ত' কত্তও সঁ ফোন খারি জাযত ।

आ
अहाँ मराजी सँ भेंट कविऔ ,त' ओ आनी-मूनी सम्बोधन मे भांजता 'सिंह जी देखेलोँ केना' ।
अहाँ कहलेँ 'नग' तखन फेर हकियाएत पूछता 'ओमहव गेल नग बहियग' ।
अहाँ यदि फेर कैह देलियग 'नग' तखन ओ आश्चस्त होएत कहता 'हाँ ठीके अछि अप्पन काज सँ मतलबे वखराक चाही ।'
मतलबे मराजीक साफ छैक 'अहाँ सबे सिंहजी सँ नग भेंट कविऔ ,एकांत मे त' कखनो नग । आ नग भेंट कवलेँ त' वातचित नग हैत ,वातचित नग कवलेँ तखन सेटिंग-गेटिंग नग हैत आ ओ सबे मराजीक लेल खुशखबबी आ भेंट कवलेँ त' मराजी क' एकटा सम्भाव कमि जेतै । भेंट कवलेँ त' सिंह-मा -पानिटिक्स केव गोपनीयता संकट मे पड़तै ,ऐ वाजनीति क' वौष्किक पेटेंटे खतम भ' जेतै ।' जेना सिंह जी तेहले मराजी जाति-जिना फैक्टबक प्रयोग कवैत छथिन ,तें दूनू गोटेके वासन आ ओजाव अलग-अलग । मराजी सेहो सिंहजी क' विवोध ऐ अंदाज मे कवता कि समस्त ब्राह्मणक लेल सिंहजीक बहलै अतवनाक आ मराजी अपन किछु चलाकी ,किछु क्षुद्रता ,किछु वातावाती कें एना प्रस्तुत कवैत छथिन जेना ब्राह्मण जाति ,दवभंगा जिला ,वहेड़ा प्रखंड आ कवेह नदीक उद्धाव आबे जन्दिए भ' जेतै । वस अहाँ सबे मराजी जिंदाबाद कवैत वहियौ ।

মাজী অপনা

আপ কে বঁড়কা রিদ্বান মানৈত ছথিন । আ অপনা সঁ নমহব অপনা ভায কেঁ আ ভায সঁ কিছু বেঁশী অপনা বাঁবাঁ কেঁ । ভায একটা রিশ্বরিদ্যানয মে প্রাফেসব ছথিন আ বাঁবাঁ স্বতংত্রতা সেনানী বহথিন । বাঁত কত্তৌ সঁ ঁ উঠনৌ ,আরিঁ কে গিবতে ভৈযা পব । রেদ আ ব্ধবানক নাওন সঁ বাঁত শ্বব্ধ ভেন হোয ,ব্ধদা খতম হেতে ভৈযা মা পব । আ ওা খতম হোয কে পারব ভৈযা মা কে নিখন সমান মে হোয ভায নগ হোয ছোটকা মা কে ঠোবঠোবগ মে জব্ধব ছৈক । আ সিংহ জী কে কন্বআমী নূটবাঁক ছেন ,সে ও রিঁনা শর্ত মাজীক রৌঙ্কিকতাক সমর্থন কবৈত ছথিন । যদি কেও মাজীক রৌঙ্কিকতা পব নিশান নগাওত ত' সিংহ জী ওকব ভক্শী মোঁকি দেথিন । সিংহ জী চাহৈত ছথিন কি মাজী রৌঙ্কিক বঁনবাঁক নিশাঁ মে মধ্বঁনী ছোড়ি কে দবভংগা চনি জাএ ,ব্ধদা হায বে সিংহ জী মাজী একদমে উনৈস নগ ছথিন ,হ্নকা করি নগ বঁনবাঁ কে ,হ্নকা রিদ্বান নগ বঁনবাঁ কে ,হ্নকা অজব-অমব নগ বঁনবাঁ কে ,হ্নকা কানজযী নগ বঁনবাঁ কে ,আ যদি কানজযী কে মতনবঁ কিছু হোযত হোএ ত' উঁ দূ-চাবি রিঁগহা অবজি কে ,পটনা-দবভংগা মে এক-দূটা ঘব বঁনাকে হ্ ্ অ' চাহৈত ছথিন । কানজযী মতনবঁ ওা নগ কি অহাঁ কে এক-দূটা কিতাবঁ ছপি গেন আ দূ-চাবি টা নোক অহাঁ পব নিখ দেনক । কানজযী মতনবঁ ওা জে তীনমহনা ক' উঁপবকা মহন পব সংগমবমব সঁ নিখন হনাঁ মা তীন-চাবি পীবহী তক জগজগাব হোযত বহৈ ।

आ ऐ ठाम सभ अपना-अपना हिसाबेँ कानजयी भ' रहल अछि । सिंहजी क' दू टा प्लॉट पटना मे एकटा दरभंगा मे आ एकटा समस्तीपुर मे । मधुबनी मे जत्त मकान मे रहि रहल छथि से सभ क'नाम सँ । दुनिया सभ आ सभक प्लॉट ...दूनू के सिंहजीक मानैत अछि ,जखन सिंहजी सन ईमानदार आदमी ....छिछिछि..कहाँ एकटा प्लॉट दरभंगा मे आ एकटा पटना मे आ जन्हिए सिंहजी केँ पाछू क' देखिन । बेरोजगार पटने मे नत्त दिल्लीयो मे एकटा मकान खरीदने अछि ,आ ओकरा सन भाग्य आ बहीन त' भगवान सभके देखिन । बहिनोय एक्साइज विभाग क' बड़का अधिकारी रहथिन आ जीता-जी पचास-साठि करोड़ कमा गेलखिन । घर-परिवार,स'र-संबंधी ,सभहक नाम सँ बेनामी संपत्ति ,आ भगवानक लीला ई कि एकदिन दूनू प्राणी मे झगड़ा भेलै आ दूनू प्राणी गोली सँ आत्महत्या क'लेलखिन । आ सभ स'र संबंधी चुप्पी साधि गेलै ,केओ नत्त कहलकै कि हमरा जी हमरा नामे ई खरीदने रहला । आ बंजन जी जत्त दूमहला केँ अपन बाबूजी क' नाम सँ बनौने छथिन ,तत्त पर बंजन जी केँ मोमलोन मिलल छैक । आ ई सभ खिस्सा गोपनीय छैक ,तावते तक जावत तक कि दोसर के पता नत्त चलैत छैक ,आ फेर दोसर सँ तेसर आ तेसर सँ चारिम । आ ई सभ खिस्सा तावत तक गोपनीय रहतै ,जावत तक सिंह डरेतै जा से आ जा डरेतै

নেরোঁনান সে ।খা যদি এক্কো টা মটকূবী ফূটনৈ ,তখন সর্ব ফূটতে ....

খার্ব

ত' নর্বকা–নর্বকা খধিকাবী সর্ব সেহো খারি বহন খছি জিনা মে ।খগ মে একটা সিংহজী ক' পবিচিত ছথিন ,ওহো সিংহ ,হিনকা জূনিযব সিংহজী কহন জাএ ।জেনা সিংহ জে রাঁজৈ মে ভটভটিযা ,তহিনা জূনিযব একদম চ্প্পা ।পহিনে সর্ব কে বূঁঝেনৈ জে জূনিযব মিতভাষী ,সংকোচী ছৈক ,বাঁদ মে পতা চননৈ কি জূনিযব ঝংহ মে পান,তমাকূ খা স্বপাবী ঠূসনে বহু ছৈক ,ঝহ মে ,গান মে ,ঠোব মে ।রৈঁশীকান ওশাবে সে কাজ চনেনা ,রৈঁশী জরুবী হোএ রা নমহব এমাউঁট হোএ । রৈঁশী কান ঝংহ খোনৈ ছথিন –তীস ,চানীস যা থর্টী , ফোর্টী কহরাঁ ক' নেন ।খা কখনো কখনো খোনৈ ছথিন নমহবকা ঝংহ –পচাস ,প চা স ।জন্দিএ জিনা বূঁঝি গেনৈ কি জূনিযব কিছু মাযনে মে সীনিযবো ক' কক্কা ।জূনিযব বহু সিংহজী ক' পবিচিত ,তেঁ ভৈযা...ভৈযা....কহিতে বহু হবদম খা ৎৈক্নীক মে সেহো ভৈযা কে নকন কবৈত ,ঝদা ঐ খধপক্কূ নকন পব হঁসরাঁ কে নগ শাঁতি সঁ বূঁঝরাঁক জরুবী ছৈক ।

জূনিযব

ক' সাথে একটা খাব চ্প্পা খাযন ছৈক ,একব চ্প্পী কনেক খভৌতিক কনেক ভৌতিক ছৈক ।নেরাঁ কে, খূর্ব নেরাঁ কে ,খহগব নেরাঁকে ,রৈব–রৈব নেরাঁকে ওচ্ছা

একবা মোন মে জাগৈ ছৈক ,ক্ষদা হায বে ধ্রনি তংত্র ,হায বে রাঁজে রনা সিস্টম সরঁ । মোন মে বহৈ ছৈক কিছুখাব ,নিকনৈ ছৈক কিছু খাব । মোন মে খারেঁ ছৈক জন্দী নাঙুঁ খা ক্ষংহ সে নিকনৈ ছৈক বাখূ নে রাঁদে মে দেরঁ । খা কখনো কান ত' ওাহো নগ নিকনৈ ছৈক । একব ঙুঁনমমন সরঁসঁ ক্নাসিক । পগসা কে সরঁসে রেঁশী জক্ষবী ,ক্ষদা ভ্রষ্টাচাবরিবোধী খাঁদোনন দিস ঙঁন্ক্ষখতা । খপনো হান-চান ঙঁজবন-ঙঁপটন ,ক্ষদা দোশিব কেঁ ফৈদা পহুঁচেরাঁক নীযত ,গবীরঁ কেঁ কষ্টে নগ দেরাঁক খাদর্শ । রৌখা দূনূ চীজ কোনা সাথ-সাথ ন' কে চনরঁহী । ধনী-মনী সরঁ দেতৌ নগ কিছু খা গবীরঁহা কে সংগ মে ছুগ নগ কিছু ,ত' রাঁজ নে কোনা কাজ চনতৈ । জে দেনিহাব ছৈক ঙুঁ নেতা-মংত্রী সরঁ সঁ ফোন কবা কে কাজ কবা নেতৌ খা জে নগ দেনিহাব ছৈক সে ভুক্খন জিন্ন জঁকা খাফিসক রাঁঙঁডবী মে হঁফিযা বহন ছৈক । ঙুঁ রঁস হাথ-পৈব জোড়তৌ ,ঙুঁ রঁস খাশীরাদ দেতৌ ,খা ঙুঁ খাশীরাদো নগ দেতৌ । খাশীরাদ দেরাঁক প্রক্রিযা মে একটা দ্রূনব ছৈক খা ওা এত্তে গবীরঁ ,এত্তে হিযাক হাবন ছৈক জে খাশীরাদো দেরাঁক দ্রূরঁ একবা দেহ মে নগ ছৈক । খারঁ রাঁজ নে কী কবরীহী ।

নযা কিছু নগ হোয রনা ,যা ত' রঁনহী সিংহজী ,ঝাজী ,মিশ্রা জী যা ফেব নেরোঁনান । সফনতাক যৈহ সরঁ কিছু ম়ঁডিন ছৈক ।

সরঁহক খপন-খপন ঝূঠ-সাঁচ বহৈ ,সরঁহক নোকবী খা সরঁহক পবিরাব । সিংহ জী কহথিন জে হমব রিযাহ ত' রাঁনপনে মে ভ' গেন বহৈ । মাএ নগ বহথিন খা সরঁ জিম্মেরাবী হমবে পব । মিশ্রা জী কহথিন জে

হমব কনিযাঁ ৰ্ঁম্নূ জে কবীনা কপূব । কবীনা কপূবক চযন হ্নকব ,হম্মব নগ খা যৈহ হীবোগনক নাম কিএ ও নৈত ছথিন এক্কব সহী-সহী জৰাৰ ৰৈহ দেতা । ঝা জী কহথিন জে হম্মব কনিযাঁক পিতা ৰৈঁক মে উঁচ্চাধিকাবী ছনথিন নে ,খা হম্মব কনিযাঁ কতেকো ৰেব হৰাঙা জহাজক যাত্রা কেনে ছথি । দোসব সৰহক পত্নীক ব্যরহাব পব প্রশ্ন কবৈত খপ্প্ন কনিযাঁক ব্যরহাবক উঁপযক্ততা খা প্রীঠ়তা পব দস সে পনবহ মিনষ্ট .....এহন সন কি খহাঁ কি দেখাযৰ হমব কনিযাঁ দসে-ৰাবহ সান সঁ সৰ কিছ দেখনে ছথি । খা জখন ও খপন কনিযাঁক যোগ্যতা এন0 এন0 ৰী0 ,ৰী0 এড0 কহথিন ত' হ্নকব গবদনিক নস সৰ হবিযব-হবিযব হোগত পূবা ৰনক সাথ হ্নকব সমর্থন মে মোষ্ঠ ভ' জাগত বষ্ট । নেৰোনানজী ক' সমস্যা কিছ খাব ছনৈ ও খপন কনিযাঁক রশিক্ পাবিরাবিক পৃষ্ঠভূমি সঁ ৰৈসী পরেশান বহথিন খা খপ্পন সম্বৰক নেন রিশেষ পচাক্ষবী গাবিক প্রযোগ কবৈত বহথিন....মাদব...কেরন খপনা ৰৈষ্টী কে দোকান পব ৰৈসেনএ খা গন্না সম্হাবনএ সিখেনকৈ । তৈযো খপ্পন কনিযাঁক গোব-নাব চেহবা খা রযস্ক-ব্যরহাব সঁ ৰৈস প্রসন্ন বহথিন ।

সৰ খপনা-খপনা তবহঁ ডপোবশঁখী বৃত্তিক পবিচয দেখিন খা ঐ মে সৰসঁ খাগূ সিংহজী বহথিন । পতা নগ খপন পবহাঙা-নিখাঙাক' সমৈ মে কী সৰ কেনখিন ,ঝদা হবদম ৰতেতা কি চাবি ৰেব খাঙা0 এ0 এস0 মে গংষ্টবর্যূ দেনিযৈ ,সাত-খাঠ ৰেব ৰী0 পী0 এস0 সী0 মে ,পতা নগ কিএক সেনেক্শন নগ ভেন । খা জারত খহাঁ ঐ তথ্য পব রিচাব

कवरैं ,तारत दू–चाविटा थाओ0एO एसO सरॅहक नाम गिना देता ,ओग मे एगो–दूगो त' हिनकब नोटै सँ पास भेन बह ,था एगो–दूगो क' फोन एखनो थारैं छैक । था यदि थहाँ एखनो ऐ भौकानीक प्रभाव मे नग एनियै तखन तुवत्ते एगो–दूगो रिधायक के फोन नगरैंत हौनीक शुभकामना डिस्पैच कव' नागत । मिश्रा जी संस्कृतक दू–चाविटा कठिन श्लोक फेकैत ऐ तथ्य पव रॅन देता कि थारँ रिश्ररिद्यानय खवीद–फवोख्तक थड्डा रॅनि गेन थछि था कतेको रॅब रॅस पगसाक थभाव मे हनकव निगुक्ति रिश्ररिद्यानय मे नग भेनै । था ঝা जी जखन थाफिस मे कह छथिन जे हौ हमवो दूवक नग बूॅझह' ,रॅस नदी पाव कवहक था ..... । ओ गरौंक्ति नर्यन्याक नग थिकै ,ফ্দা थाफिसक रातारवण मे थास प्रभाव উত्पन्न कवैत घूसक बाशि मे थपेक्षित बृद्धि कवैत छैक ,यदि बृद्धि नहियो होगत छैक त' थगिना र्यरहावक नेन ओ थास भय উत्पन्न् कवैत छैक कि ঝाजियो नोकने छथिन ।

था सिंह जीक नेरॅाक टैकनीक थनग । पहिने थूरॅ हन्ना कवता ,हम त' नगते नग छी ,हम त' नगते नग छी ,फेव ओहियो सँ रॅशी जोव सँ चिचियेता कि पागन छमी की ,रिन देने काज हेतौ । सिंह जी कहता 'हम त' दस–रॅास हजाव सँ कम नग नै छियै था जँखन नेरॅाक टौओम होगत छैक त' थठन्नियो উঠा नैत छथिन । दोस सवॅक रॅाच मे कहता कि गवीरॅ सँ

নগ কিছু নেৱাঁক চাহী আ গবীৱ যদি ৰীস হজাব ন’ কে আযন ছৈক আ হিনকা পচীস চাহী ,ত’ ওকবা পচীস দগএ কে ছৈক । আ সিংহ জীক বেঁজ জোবগব ,ও সৱ কিছু ন’ নেতা ৰূপযা–পগসা ,গহনা ,দহী–দূধ ,অনাজ ,সাড়ী ,আদি । হ্মদা বেঁজক প্রতিযোগিতা মে মিশ্রা জী সেহো কেকবো সঁ কম নগ । হিনকব গিহ্নষ্ট মে অন্ন–তত্ৰক রিশেষ মহিমা । মিশ্রা জী ওগ ঠাম মকগ্ত ,মড়ুআ ,ষ্টমাষ্টব ,সীম ,সামা–কৌনী সৱ চনৈ ছৈক । আ যদি ৰূপযা দেৱাঁক অছি ত’ ৰাঁহব মে গণেশ–নক্ষ্মীক মূর্তি বাখন ছৈক ,ওকবা পব অর্পিত ক’ দিযৌ । ঐ বৃত্তি আ ঘষ্টনা কেঁ খাস আধ্যামিক স্ৱৰূপ দৈত মিশ্রাজী দেনএ–নেনএ কেঁ ভগরানে পব ছোড়ৈত ছথিন । আ মানি নিযৌ জে কেও আৱি গেনৈ সাঁঝ মে আ ওকবা সাগ্তন কবেৱাঁক ছৈক ত’ মিশ্রা জী পেন ৰঁদ ক’ নেথিন ,জারত তক আষ্টা নগ পিসেতগ ও পেন কোনা খোনি সকৈত ছথিন । তেঁ আৱ ওগ ৱ্যক্তি ক’ বাষ্ট্রীয কর্তৱ্য ভ’ গেন ছৈক কি ও মিশ্রা জী ওত’ দস–ৰীস কিনো আষ্টাক পৈক আনি দএ ,নগ ত’ মিশ্রা জী পূবা ৱজাব ৱৌএথিন আ ওকবা দস বাতি ৱজেথিন । আ যদি ও আদমী প্ৱবান ছৈক ,মিশ্রা জী কেঁ জানৈ ছৈক আ মিশ্রাজী ক’ শৱ্দজান পব ধেযান নগ দৈত ছৈক ত’ ও ৱিনা সমৈ নষ্ট কেনে আষ্টা আনৈ নে চৈন জেতৈ । আ মিশ্রা জী ওত’ কে সৱ আৱি বহন ছৈক ,মিশ্রা জী ওগ ঠাম কোন–কোন চীজ আৱি বহন ছৈক ,সৱহক নিস্ষ্ট সিংহজী ৱনা বহন ছথিন । মতনৱ ঘব ভবা বহন ছৈক মিশ্রা জী কে আ নিস্ষ্ট ভবা বহন ছৈক সিংহ জী ক’ । আ জখন মিশ্রা জী মীষ্টিং মে কহৈত ছথিন জে ত্ত মহীনা

त' एकदम खानिए बहुत ,सिंह जी आदमी आ निफाफाक पूरा दुनिया दैत मिश्रा जी कें चित् त क' दैत छथिन । सिंह जी के ओहो पता छैन कि मिश्राजी के चिन्हआब मे बाखन घी रॅकेन गायक छैक । मिश्रा जी सिंह जी कें ऐ जानकारी कें रिश्वष्कृ षड्यंत्र कोटि मे राखैत छथिन आ हँसि के उड़ ेबाक असफल प्रयास करैत छथिन ।

बंजनजी क' बेंज सेहो छोटे नग ,ऋदा मृद् ,होयबाक नाते आ लोकन नय होयबाक नाते कनेक घाटो मे रहैत छथिन ,ऋदा हिनकर चोटे रैह जानैत छैक ,जे खेने होय । गजरॅ बंजन सब ,गजरॅ ,एकदम रौष्कि्क मारि .....,रॅम-फटैक्काक अराज नग ,रॅस हृदय दरकबाक ध्रनि । आ सरॅसँ तुच्छ ,क्षुद्र आ ठोर मे सँ छिनै रना आँखि केकरो देने होथिन भगरान त' नेरोनान के । आ न' त' नेत सरॅ किछु ,ऋदा देनिहार के रैह पंचाक्षरी गारि ,मतनरॅ दियौ तखन आशीराद रूप मे आ नग दियौ तखन गारिक भंगिमा मे ,ऋदा भेटैत रैह । जूनियरक गाड़ ी जखन केकरो दलान पर नागि जाग छैक त' ओकर तीन पीरही तीन दिनक मूतान एडरांसे मे मूति दैक छैक । से की कहौं खिस्सा...... आ सरॅ गोटे अपने घर-परिवार त' छैक ,तें कहबा मे सेहो कोनो दोख नग । तें कहियो दैत छी त' खराबॅ नग मानरॅ ,किएक त' अहाँ सँ की रॅ ाॅ ंचन अछि .....

নঘ্ কথা (ব্যংগ্য)– দোস যৌ দোস

অঁফিস মে হমব সবঁসঁ প্রিয (হ্নকব প্রিয হম নগ)মিত্র বংজন জী কে নেন ধূস একটৌ টৈক্লিকন ক্ষদ্দা ছনৈ । আ ঘূস পব বঁতিআগত হ্নকা হম দেখি অভিভূত ভ' জাগত বহিযৈ । গতিহাস সঁ ন' কে ,অর্থশাস্ত্র সঁ ন' কে ,সমাজশাস্ত্র সঁ ন' কে আ ভাবতীয আযোজন তকক সমস্ত জানকাবী কে পতা নগ কোন–কোন সূয্যা –ডোবা ন্ া' কে ও সী দৈত ছথিন ,সে পূছু নগ । আ মিথিনা কে কথিত ৰূপ সঁ সবঁসঁ বিদ্বান জগহ আ সবঁসঁ নমহব মাথ বনা জগহ সঁ হোযবাঁক নাতে ও বঁতহ্ত্থনো কম নগ কবৈত ছথিন । ঘূস ক নিশান ও ঋগ্বেদ আ গনিযড মে ঠ়ু বহৈত উঁত্তব আধুনিক সাহিত্য তক আৰি জেতা । চাণক্য ,অদম গোঁডবী আ গ্বন্নাব মিড্রন কে উঁদ্ধৃত কবৈত–কবৈত ও এতে ভাবুক ভ' জেতা কি অহাঁ অপনা–আপকে ঘূস নগ নেবাঁক বিভিন্ন প্রসংগ মে দোষী মান' নাগবেঁ ।

নছু–নছু বাঁজৈ বনা বংজন জী খ্বপী ,কোদাবি ,হাঁসূ সবঁ বাখৈ ছথিন । মাত্র বাখবেঁ নগ কবৈত ছথিন ,কত্ত' কোন চীজ চনাবী ,সেহো বঁখূবী জানৈত ছথিন । কেকবা নগ জাতিক সংদর্ভ ,কেকবা নগ ক্ষেত্রক ,কত্ত' মিথিনা বনা সংদর্ভ বাখী ,কত্ত্ া' সেক্যনব বঁনী আ কত্ত'বাষ্ট্রবাদী ,একব সবোঁত্তম প্রযোগ দেখবাঁক নেন অহাঁ কে দস–পনবহ দিন বংজন জীক সাথ বহবাঁক চাহী । আ কখন কী বাঁজী আ কোন মৌসম মে কেকবা সংগ বহী ,ও অহাঁ হ্নকে সঁ সীখি সকৈ ছী । গনকম টৈক্স

ভবরাঁক সমৈ মিশ্রাক সংগ ,ভোরে ঘূমরাঁক নেন ঝাজী ,মাছ কিনরাঁক নেন যাদর জী ,গাম জেরাঁক নেন কর্ণজী সাথ আ হুনো তিকড়ম হোএ ত' সিংহ জীক সংগ ।

বংজন জীক সংগ মে এক সঁ এক মশীন । থহাঁ কেখনো ভাবুক ভ' জাএরঁ ,কখনো এ্রাধ সঁ নান–পীযব আ কেখনো বংজন জীক নানিত্য সঁ থভিভূত । হ্মদা বংজন জী ওহনে ছথিন ,রঁস কাজ ভেনাক রাঁদ ও থপন মৌনিক থরস্থা মে রিদা ভ' জেতা । আ বংজন জী কেঁ পতা ছৈন কি থহাঁ সঁ কোন চীজ কোনা উঁগনরঁএন জাএ । ও নরঁজ ছূতা আ থহাঁ থপন রোঁখাব আ দস্তক প্ববাণ এক্কে সাঁস মে রঁহাব ক' দেরঁ ......
2 বংজন জী ক' সরঁসঁ নজদীকী মিত্র সিংহ জী ছথিন । দূ–চাবি রেঁবক শীতহঙ্কু ছোড়ি় দিযৌ ,দূ–চাবি প্রকবণাক প্রতিযোগিতা কেঁ রিসবি জাগযৌ ,তীন–চাবি টৌ হাবজীতক সংদর্ভ পব ধিযান নগ দিযৌ ,তখন ঞা রাঁত পূবা জিনাকে পতা ছৈক কি বংজন জী ক' সরঁসঁ প্রিয কে আ সিংহ জী ক' সরঁসঁ প্রিয কে । ঞা রাঁত কেকবো পতা নগ ছৈক কি রেঁশী জহ্মবত কেকবা ছৈক দোসব কে ,ঞাহো পতা নগ কি কে কেকবা সঁ রেঁশী ফৈদা উঁঠরৈঁত ছথিন । ঞাহো পতা নগ কি ঐ দোস্তী কে রঁনেনে বহরাঁক নেন কে রেঁশী প্রযাসবত ছৈক ,আ কে এক সীমাক' রাঁদ ঐ চীজ কেঁ গগ্নোব কবৈত ছৈক । মিনা–জ্না কেঁ একবা সামাজিক সহজীরিতা(সোশিন সিম্রাঁযোসিস) কহন জাএ ,জীর রিজ্ঞানক ছাত্র হোযরাঁ কেঁ কাবণ হমবা দিমাগ মে নাগকেন আরিঁ বহন ছৈক ,পূর্ণত: শৈরান আ করক কেব ঘানমেন । কেও

দেহ দেনে ছৈক ত' কেও অপন হবিযবী ।তহিনা ঐ ঠাম সেহো একটাক দিমাগ ছৈক আ দোসবক নঠঙা আ ঐ কঁরিনেশনক পবিণাম পূবা জিনা ভোগৈত ছৈক ।

সিংহজীক নঠঙা ছোটৈ দিমাগ মে নগ ঘূসি সকৈত অছি ,কিএক ত' সিংহ জী ওকীন সঁ ,কিসান সঁ আ পবিরাদক সঁ ঐ হিসাবঁ সঁ মিনৈত ছথিন জে কেকবো পতা নগ চনত কি ঐ নঠক দিমাগ মে কী চনি বহন ছৈক ।পবহন–নিখন সংগ পবহন জঁকা আ মোটপসম নোক সংগ মোটপসম বঁাত ।রাহ বে সিংহ জী ।বঁাত নিয' ত' রিদ্যাপতি সঁ ন' কে জ্ঞানেংদ্রপতি তকক করিতাক মানচিত্র সামনে বাখি দেতা ।গতিহাসক বঁাত কবরঁ ত' গুসরী ,উঙ্কবণ ,পৃষ্ঠ সংখ্যা আ স্টৈঁজাক বঁামা কাত কী দহিনা কাত সরঁ বঁাত কহি দেতা ।সৌ –দূসৌ টৈকাক ফনো বঁাত হোগ তখন অপন পর্স খোনি কঁে অহাঁকে দ' দেতা ।কেকবো ওগ ঠাম শ্রাহ্ক হোএ ,রেঁটৈক রিযাহ হোএ ত' আদমী অপ্পন গাড় ী ক' কে পহুঁচ জাএ ,হ্মদা জেখন নমহব ডীনিংগক ফনো বঁাত হোএ তখন অপন পিতাজীক পৈবরী সেহো নগ স্বনত ।এতরেঁ নগ নিযম–কানূনক অপন র্যাখ্যা করৈত ও চাহতা কি হাঙানক ক্রিযা–কর্ম ভ' জাএ ।

আ এহন রিরাদাস্পদ কাজ সরঁ কবরঁাক নেন বঁড় কা করেজা কেরন সিংহে জী মে ভেটৈত ।আ সিংহজী ক' করেজা মে কতেকো আদমীক ধমনী আ শিবা জ্ড় ন ছৈক ।ডী0এম0 আহিসক চপবাসী ,বঁারূঁ ,অধিরক্তা সংঘক অধ্যক্ষ্ ।–মংত্রী,অখবঁাবক সংরাদদাতা–উপসংপাদক

খাদি,খাদি । ঐ সৱ গোষ্ঠে কেঁ পতা ছৈন কি সিংহ জী কী কৱৈত ছথিন ,মুদা কী কহবেঁ কহিযো নে কহিযো ওা সৱ সিংহ জী সঁ উঁপস্থিত ভেন ছথিন । আ রিভাগীয অধিকাবীক ৱাঁতে ছোড়ূ ,সৱক ফিজ মে সিংহজীক বসগ্বন্না ,এতবেঁ নগ ফ্রিজ তক সিংহ জী ক' খবীদন । কেকবো বেনরে ক' টিকস ,কেকবো গসক্ষনক ফী ,কেকবো ডাক্টবীক পর্চা .....সৱ সিংহজী ক' জেৱী মে । এতবেঁ নগ উঁপবকা নেতা–অধিকাবী তক পৈবরী কবৱাঁক হো ,ট্রাসিফব কবেৱাঁ আ বোকেৱাঁক হো ,সৱক হিসাৱ সিংহ জীক সংগ ।

রিভাগীয অধিকাবীক পহিন চায আ অংতিম চায সিংহজী ক' সংগ । ৱাঁকী টোগম মে সিংহ জী কী কবথিন ,একবা সঁ কেকবো নেৱাঁ–দেৱাঁক নগ । অহাঁ সিংহ জী কেঁ অপনা ক্ষবসী পব নগ দেখি সকৈত ছিযৈ । মোটা–মোটী জাতিরাদ সঁ দূব ,মুদা এহনো নগ কি জাতিরাদক উঁপযোগ নগ কবী । অপ্পন জাতিক অহসব মিনি জাগ ত' দূহাথ জাতি–জাতি সেহো খেন নী । আ অপ্পন ক্ষবসী কে ৱঁচেৱাঁক হো ,কেকবো সঁ কিছু ছিনৱাঁ ক হোএ ত' 'জাতি–জাতি' কিএক নে খেনী । আ সিংহ জীক রিযাহ সেহো এহিএ জিনা মে ভেন ছনৈ ,সে কিসান আ ওকীন কেঁ ওা ৱাঁত ৱঁতাবেঁ মে সিংহ জী কংজূসী নগ কবথিন আ ওকীন সাহেবঁ সৱ আ কিসান ভায সৱ ঐ সংকেত কে বূঁনৈত সিংহ জী কেঁ নিবাশ নগ কৱৈত ছথিন । অহাঁ সিংহ জী কেঁ জাতিরাদী কৈহ সকৈত ছিযেন ,মুদা হ্নকব দ্বাব পব আঁছি কেব স্ৱাগত অছি । অহাঁ ক' নেন জাতি জাতি হৈত,হ্নকা নেন জজাতি ছৈক ,জেকবা মে জত্তে খাদ–পানি

দেরেঁ ,ওত্তে রঁম্ফাব ফসন হৈত । মাত্র খাদে–পানি নগ ,সহী সমৈ পব কমৌনী সেহো জরূবী । কমৌনীক সরঁসঁ নীক সমৈ ভোব আ সাঁঝ । কিছু রাঁজিযৌ আ কিছু রঁজরাঁক মৌকা দিযৌ ,কেখনো চায–মিঠাযক সংগ কেখনো খানিযো হাথ.........সিংহ জী জিংদারাঁদ ,বাজপূত জাতি জিংদারাঁদ ,মধ্রঁনী জিনা জিংদারাঁদ আ আনো জাতি সরঁ ফ্ষবদারাঁদ নগ ,রঁঙ্কি দম হোএ ত' কবা নে অপ্পন জিংদারাঁদ আ দম নগ হো ত' দম ধব।

3 আ সিংহজী ক' দহিনা হাথ নেরোঁ নান । দহিনা নগ রাঁমা ,কিএক ত' সিংহজীক সরঁ ঘটিযা কাজ নেরোঁনানক সনাহ সঁ । দূনূ গোষ্ঠে একে পদ পব আ নেরোঁনানক ঐ স্থান পব রঁহানী মে সিংহজীক রিশেষ যোগদান । কর্ণজী ক' রেঁজ্জত ক' কে নেরোঁনান কেঁ আনরাঁ মে সিংহজী ক' পনানিংগ সফন বহনৈ । ওনা কর্ণজী কে বহনো সঁ সিংহজী ক' আসন পব রিশেষ ফর্ক নগ বহৈ ,ফ্ষদা কর্ণ জী কেঁ রাঁজরাঁক রেঁমাবী বহৈ ,কখনো –কখনো ডবিতো –ডবিতো ফ্ষংহ সঁ কিছু নিকনিএ জাএ আ তহিএ সমৈ মে জিনা মে আগমন ভেন বহৈ শ্রী শ্রী 108 নেরোঁনান জী কেঁ আ রঁহ্ত কম্মে দিন মে নরঁকা রিভাগ আ স্থানক জানকাবী .....জানকাবী নগ বেকিংগ কবরাঁ মে সফন বহনা শ্রী নেরোঁনান জী । নেরোঁনান জী ক' জাতি ক' রিষয মে রিশেষ জিজ্ঞাসা নগ করূ । নেরোঁনান জী জাতিক মধ্য মে ছথিন ,নে রেঁসী ঙুঁপব নে রেঁসী নীচে । একদম মধ্যরিন্দ্ কহনৈ উঁচিত নগ ,ফ্ষদা জাতির্যর্স্থা ক' একদম সংরেদনশীন স্থান পব জরূব ছথিন । তেঁ একদম ঙুঁপবক আ একদম নিচনকা ক' নেন অদ্ভুত পঁচাক্ষবী গাবি ক' রেঁশী কান

प्रयोग करैत छथिन । एहन बाष्ट्रीय गाबि जे कश्मीब सँ न' के तमिननाड् तक एहिना हनहनाएत छैक आ जेकब अर्थ बूझबा मे कतौ भाषाक कोनो बंबट नञ । तें नेबोनान जी ऐ गाबि क' संग बैसी आत्मीय छथिन । नेबोनान जी जानै छथिन कि ऐ गाबि जे0एन0यू0 आ आए0आए0टी0 कानपूब सँ न' के बिसर्ची आ बीहर्ट तक एहिना उँपनब्ध छैक । की बाम की दक्षिण ,की साहेब आ की अर्दनी । एकब अर्थक गबिमा सँ सब पबाजित । ऋदा ऐ केकबो नञ पता चननै कि नेबा नानजी ऐ गाबी क' कोन पबाक्रम सँ न्वब्धन छथिन ।

आ नेबोनानजी क' निहाक्ति मे हुनकब एकटा सद्य:जात ऋूठक बिशेष योगदान बहनै कि हमबा बच्चा नञ ......बच्चा हेबाक नेन बिशेष ओपबेशनक जरूबी ......ऐ ऑपबेशनक नेन सात-आठ नाखक जरूबी.......कनियाक बेडबेस्ट जरूबी......कनियाक हास्पीटन मे बेडबेस्ट जरूबी...... । शताधिक बेब कहन ऐ बाक्य मे मात्र यैह टा सत्य छन कि हुनका एको टा बच्चा नञ बहेन आ एकब अतिबिक्त सब बात ऋूठ । किएक त' बहानीक बाद नेबोनान दू टा प्वत्रबत्न कें जन्म देनथिन आ दोसब त' एकदम मध्यबनिए मे भ' गेनै । पहिनक नेन पटना प्रबासक एकटा सिच्एशन क्रिएट कैन गेन छनै ,ऋदा दोसब बेब एकब जरूबी नञ बूझन गेनै ,किएक त' आब नेबोनानजी स्थापित भ' गेन बहथिन । ऋदा बौआ हम ने बिसबि जेबौ ,सिंह जी थोड़बें बिसबथून ,हुनका सब किछु

যাদি ছৈন ,অপন গর্ভ মে এনৈ সেহো আ এহিযো সঁ পহিনে কে রাঁত সভ.......ডঁ গিন–গিন কে ,গারি–গারি কে তোবা যাদি করেথ্ন ।

নেরোঁনানজী সান দ্ সান তক সিংহ জী ক' প্রতি গ্রতক্ত বহনথিন ,একব রাঁদ হ্নকব ধিযান ন্যায দিস গেন । সিংহ জী কিএক এতে কমেতা আ হম কিএক কম কমাএরঁ ।হ্নকা কিএক এতে মান–সম্মান আ হম কী কেকবো সঁ কম আদি আদি ।ঐ তর্ক মে সরঁসঁ রেঁশী ঐ তথ্য পব রঁন বহ কি হম কিএক কম কমাএ ছী ।আ ঐ গণিতক ক্ষতিপূর্তি নেন নেরোঁনান জী ওকীন সরঁক দাৰুপার্টী মে রেঁস' নাগনা ।স্টাফ সরঁক সেটিংগ শ্বৰূা ভ' গেন ।কিছু সিংহবিরোধী স্টাফ সরঁকেঁ জাতিক কৈপ্সূন খ্আযন গেনৈ ।পূবা সপ্পত আ পূবা ঠোস আশ্রাশিনক সংগ ।কমীশিন আ হিসারঁক স্পষ্ট উঁদ্বাষণাক সংগ । আ কিছু দিনক নেন সহী মে নম্রঁব এক ওংস্পেক্টব ভ' গেন নেরোঁনানজী ।ক্ষদা জাতিক কাউঁটববিএক্শিন শ্বৰূ ভ' গেনৈ নেরোঁনানজী ।ঐ বাজপূত রঁহ্ন ক্ষেত্র মে বাজপূত রিরোধী অভিযান কত্তে দিন নেরোঁনানজী ।আ জাতিরাদক রিরোধ একটা নযা জাতিরাদ সঁ ।রাহ বে রাহ নেরোঁনান জী.....

আ নেরোঁনান জী নগভগ দবজন রেঁবি মাবি খেরাঁ সঁ রঁচন হেথিন আ ওতরেঁ রেঁব ঠোস শিকাযতক সংগ ওকীন সাহেরঁ নোগ ডী0এম0 ওগ ঠাম প্রদর্শন কেনে হেথিন ।অংত মে নেরোঁনান সিংহজীক

नग सबेंडब केनखिन । सबेंडबप्रस्तार क' खसनी क◌ॉपी ममबा नग नग खछि ,नग त' मम छूबँछू बँतेतौं छन ,म्ऌदा जऋबी सरान ओग प्रस्तारक पाठन नग ,ओग खादमी क' चिन्मनग छैक । ओ खादमी कोन खादमी के नग गबिएनकै ,कोन जाति के नग ,मौका मिननै त' किछ क्षेत्र खा बाज्य के सेमो । एकबा नग ओकबा गबिएनए खा ओकबा नग दोसबा के । ञा पानिर्टिक्स नममब नग खिचाग छैक दोस । कतरौं नेमाबबँए ,कतरौं तीबा–तीबी कबरैं ,जन्दिए ट्रैटि जायत खा ट्रैटि के खपने म्ऌंम मे नागत ट्रैटैनका बर्ँबँब सन ।

नेरौंनानजी कें गाबि दैत देखनए एकटौ नाटैकीय खन्नभर छन । म्नका म्ऌंम सँ ऋपैयाक नेन ,नीक समानक नीन ,जरान स्त्रीक नेन चूरैंत ... । खा नेरौंनानजी कोन स्त्री कें कन्पना मे नग भोगनखिन । कोन मर्द कें कन्पना मे ञजज्त नग नेनखिन । कोन दोस कें कन्पना मे भीख मांगैत नग देखनखिन । खा नेरौंनानक जादू जन्दिए खतम भ' गेनै । नागै छैक जे नेरौंनानक जादूक बमस्य बँच्चा–बँच्चाक पता चनि गेन छनै ......सिंमरिबोधी गीतनाद जन्दिए खतम भ' गेनै । सिंमजीक पबिचित खधिकाबी पटैना सँ खायन छनखिन । खापात मीटिंग भेनै खा खान बाँतक खनारे नेरौंनानक बसगब गाम टौंसफ्ब भ' गेनै । ঐ ट्रौंसफ्बक प्रभार नेरौंनान सान–दू सान बूँमनखिन ....बूँनै सँ पमिने नेरौंनानक टौंसफ्ब कैमूब

জিনা ভ' গেল ছলৈ । নেৱোনান কেঁ প্ৰাত্সাহিত কৈল গেল ছলৈ কি জাউ ৰাঁৰূ জাউ আনংদে মে বহৰ.....জত্তে পষ্টিম তত্তে মান.....ম্দা ঙা একটা আব কথা ছলৈ ।

সিংহ জী কে ব়ুঝনৈ কনেক নগ খূৰ–খূৰ কঠিন কাজ । সিংহ জী ক' ঋটীন কে ব়ুঝনৈ ওহিযো সঁ কঠিন আ ঐ ঋটীন সঁ হোময রনা ফেঁদাক ৰ্যৌবা তৈযাব কেনএ একবো সঁ কঠিন । সিংহ জী পাদিতো ছথিন পূবা ঋটীন আ পূবা উদ্দেশ্য সঁ । রাস্তর মে ও শেতবংজক খেনাড়ী ছথিন আ অপন অগিনা আ চাবি–পাঁচ টৌ আগূ রনা স্টেপ কেঁ আগূ –পাছূ জোড়ৈত চনৈ রনা খেনাড়ী । হ্নকব ফনো স্টেপ অহাঁকে রেঁফফ রনা ব়্মা সকৈত অছি ,ম্দা ওকব অংতিম পবিণাম কী হেতৈ সে ৰস সিংহে জী জানৈ ছথিন । সিংহজী ক' রিস্হৃত সর্কিন কেঁ দেখি কে অহাঁ কে আশ্চর্য ভ' সকৈত অছি যা ফেব অহাঁ সিংহ জী কেঁ অত্যংত ব়্যর্থ ঘোষিত ক' সকৈত ছিযৈ ,ম্দা একব পবিণাম কনেক দেখিযৌ । সিংহ জী ক' রিভাগ মে প্বনিসক কোনো কাজ নগ ,ম্দা সিংহ জী ৰহ্ত বাস দবোগা সঁ হিত–মিত ৰনেনে । আ দবোগা সঁ কাজ কেকবা নগ পড়ৈত ছৈক ,সে জখনে ফনো পৈববী রনা কাজ হোএ সিংহ জী থানা পহুঁচি জাথিন । আ ঙা পৈববী উঁচিত শ্বন্ক আ উঁচিত ৰেন–তিহাবক সংগ হোগত ছলৈ । সিংহ জী কেঁ ড্রগ ওংস্পেক্টৰ সঁ দোস্তী আ সিংহজী ক' সাস্ববক দরাচোব ,মিনাৰ্টেখোব সৰ কেঁ একটা নীক সীবহী মিনি গেনৈ । আ পাহ্ন সিংহজী উঁচিত দব সঁ একব নিস্তাবণ শ্বৰ্দ্ধ ক' দেনখিন । এতৰে নগ সিংহ জী কেঁ পংডিত–

জ্যোতিষী সঁ পবিচয খা সিংহ জী একটা স্পেশেন ডেটে কেঁ গ্বপ্ত পূজা ঠানি দেনখিন । জ্যোতিষী কহনে বৗহ জে ঐ তিথি ক' পতা কেরন হমরে টৗ ।

সিংহজী ভোব উঁঠিতে সাহরঁ ওত' চনি জেতা খা ভোজন সঁ পহিনে তক ওতৈ বহতা ,ফেব সাঁঝ মে চাহ ক' রেঁব সঁ ভোজনক সমৈ তক । ঐ ঋটৌনক প্রতাপ ঙা ছনৈ জে সাহেরঁ ওতরেঁ কইত ছনৈ খা ওতরেঁ কবৈত ছনৈ জত্তে কি সিংহজী । সাহেরেঁক হবেক ভূব খা সাহেরেঁক হবেক গ্বব পব সিংহজী কে ধিযান । তবকাবী ,দূধ খা ঠঁঠ় । ক' রঁহানে কিচন তক পহুঁচ । সিনেমাক টিকট ,মিঠাঙা খা জন্মদিন ,রিরাহদিন খাদি ক' রঁহানে মৈডম তক পহুঁচ । চাকনেট ,রেঁডমিংটন খা কॉমিক্স ক' রঁহানে রৌখা সেহো কর্জো মে । খারঁ কী চাহী । দোসবক ঘব পব এতেক ধিযান দেনা পব কী নগ মিনি সকৈত ছৈক ,ফদা সিংহ জী কেঁ সরঁ কিছু নগ চাহী । হ্নকব টৌবগেট নিশ্চিত ছৈক ,রঁস ও ওমহবে রঁবইত ছথিন । এত্তে গংতজাম ,ঙা খন্বশাসন খা ঙা র্যরহাব সরঁ ওগ টৌবগেটক মাধ্যম রঁস ।

4 খা সিংহ জী কেঁ জগ খাদমী সে সরঁসঁ রেঁশী ডব হোগত ছনেন সে বহথিন মিশ্রা জী । জিনা মে মিশ্রা জী ক' খাগমন নযা-নযা ভেন ছনৈ খা সংযোগ দেখিযৌ

জে মিশ্রা জী ঠহবনখিন সিংহজীক ডেবা পব ।ঋা শ্বব্ধ–শ্বব্ধ মে ত' মিশ্রা জী ঋপন রঁড়কা ভায ঋা গ্বব্ধ রঁনা নেনখিন,ঋা জেনা কি হবেক চনাক ঋাদমী কবৈত ছৈক মিশ্রা জী ঋপন মাযা ফৈনেনএ শ্বব্ধ ক' দেনখিন ।ঋপন মংচোচিত ঋরাজ ঋা থর্ড ডিরীজন এম0এ0 মে বঠৈন সংস্কৃত শ্নোকক বস্তে জন্দিএ একটা মিশ্রামিত্রমংডনী রঁনি গেনৈ ।ঋা দেখিযৌ ত' হান জে কি জখন পূবা পঠৈনা –দিন্নী দনিত–রিমর্শ ঋা স্ত্রী রিমব্শ সঁ ভবন বহৈ ,পূবা ঋখরঁাব ঋা টী0রী0 চৈনন ভ্রষ্টাচাবরিবোধী ঋাঁদোনন সঁ ভবন বহৈ ,মিশ্রা জী হবেক রঁাতক পক্ষ মে ঋা রিপক্ষ মে একটা সংস্কৃতক শ্নোক বাখি দেখিন ।ঋা কখনো –কখনো ত' বাখনৈ ক' ঋংদাজ প্ররক্তা রঁনা,রক্তা রঁনা ,মংঠৈব রনা ,দার্শনিক রনা ,তীর্থকব রনা ঋা পৈগম্বঁব রনা সেহো ।ঋা বুঁধিযাব নোক সবঁ স্বননাক রঁাদ যা পাছূ মে ঐ শ্নোক শ্ররণ কেঁ কিছু ঋন্য ক্রিযা সঁ –ফেঁকনএ ,ঠোকনএ ঋাদি সেহো কহৈ ।জে কিছু নগ বূঁঝৈ রনা ছনখিন ঋপন সংস্কৃত জ্ঞানক ঋাধাব পব,ঋপন ব্যস্ততা ঋা থেথবঙা কে দ্খাবে ও নোকনি সেহো ক্ষসকিযা দৈত ছনখিন ,রাহ–রাহ ক' দৈত ছনখিন ঋা কখনো কান মিশ্রা জী কেঁ রিদ্বান সেহো কহৈত ছনখিন ।ঋা মিশ্রা জী ঐ সবঁ কেঁ ভগরানক ঋার্শীরাদ ,মাযা ঋাদি কৈহ কে ঋাত্মক্ষগ্ধ হোযরঁাক ঋসহফন প্রযাস কবৈত ছনখিন ।

মিশ্রাজীক ঙা মাযারাদ প্রাবংভিক তৌব পব সিংহ জী কেঁ নযা চীজ বূঁঝেনেন ,শ্বব্ধ–শ্বব্ধ মে ঙুঁহো বস নেরঁাক প্রযাস কেনখিন ।ধীবে–ধীব হ্নকা বুঁঝেনেন জে ঙা মিসবরঁা ত' হমবা ঙঁখাড়ি কে বহত ,ঋা জন্দিএ

ह्नकव र्यक्तित्र मे एकटा आलोचनात्मक दृष्टि क' उद्भाव भेलै आ मध्र्वनी कलक्टवीक रिद्वान लोकनि ऐ उद्भाव कें जन्दिए व्राम्हण र्वनाम बाजपूत आ नया र्वनाम प्रवान कहर्वाक अ्सफल प्रयास केलखिन । किछु लोकनि जे र्वेशी र्बुधियाव बहथिन जे शासन-सत्ता कें र्वीस-पचीस र्वविस सँ देखने बहथिन ओ एकवा अ्स्थायी प्रवृत्ति कैह प्रतीक्षा कव' लागलखिन । जेटे शासन आ भ्रष्टाचावक पावस्पविकता कें नीक जँका चिन्हैत बहथिन ,ह्नका लागलेन जे ई कोनो प्रवृत्ति नग थिकै ,र्क्दा कलक्टवी आ ऐ रिभाग कें एकटा नया मसन्ना मिलि गेलै । र्वात ई भेलै जे मिश्रा जी क' र्वजर्वा क' कना सँ किछु अ्धिकावी ,किछु प्राफेसव ,किछु पत्रकाव लोकनि र्वेशीए प्रभारित भ' गेलखिन आ जेना कि होगते छै जे मिथिला त' र्वजर्वा क' तेन सँ र्ववहै छैक तें मध्र्वनी जिला आ ऐ रिभाग कें मिश्रा जी में र्वेशी रिकास देखेलए । राह वे मिश्रा जी ,राह वे कालिदास आ माघक श्लोक आ हाय वे सिंह जी के नंठओ ,हे सिंहजी हे सिंह तोहव नंठओ एत्ते कमजोव कि ऐ मिसवर्वाक अ्शक्त श्लोके सँ पवाजित भ' गेलै । र्क्दा नग नग ,ऐ भ्रम मे नग बह्रु । अ्शक्त श्लोकक द्निया जन्दिए र्ववर्वाद भ' गेलै ,र्ववर्वाद नहियो भेलै त' दीप्ति घैटै गेलै । धीवे-धीवे श्लोकक प्रतिक्रिया ,प्रशंसा ,तावी-थोपड़ ी ,र्क्सकी घटैत गेलै । आ अ्शक्त श्लोक कें पवाजित केलकै शक्त घी ,शक्त कमीशन बहित घूस आ पहिने सँ पसवल सिंहवाद । जन्दिए व्राम्हण अ्धिकावी ,किसान आ पत्रकाव तक सिंहजीक लजदीकी भ' गेलखिन आ आर्व समै बहै मिश्रा जी कें र्वदलर्वा

क' ,मिश्रा जी जन्दिए अपना आप के सिंह जी क' छोटे भाय कें रूप मे देख' लागलखिन । आ हुनका पनटिते मधुबॅनी कलक्टेरी क' पाया ,रूपसी ,सीवही ,अनमारी आ फागुन सबॅ देख' लागलै सिंहजी क' रूह । आ धीरे-धीरे मिश्रा जी अपना आपके छबॅबीस जनवरी ,पनवह अगस्तक भाषण आ कर्मचारीक बिदाय समारोह तक समेटे लेलखिन (आफिस मे)

ठललमा.. चिललमा... ठेकलमा (व्यंग्य)

ओकरा , ओकरा आ ओकरा आगू बॅबहा आ एकरा , एकरा आ एकब टाँग खीच । ऊं देखही ने बॅबा नील-टोलोपाल म्यावने छौ , ओकरा दिस एक लोप कादो फेक , देखही ने कनियो ने कनियो नागबॅे कबतए , नञ लागतै त' डबेबॅो त' कबतौ आ डबा जेतओ त' कमसँ कम साओकिनक हेंडिन जरूरे खसकतै आ खसकतै त' ऊं गिबतौ । ओकरा दिस ओ ठ़ेपो , ओकरा दिस ओ छौंकी आ ओकरा दिस ओ म्यूटेकी फेक । देखही बॅस अपर्टिए फेकबॅाक चाही , डाँगक हाथ्म नञ थिकै ओ , नामक केकरो नागि गेलौ त' खूनक मोकदमा हेतौ । स्पष्ट प्रशंसा नञ स्पष्ट आलोचना नञ , बॅस रूसकियाओत बहियौ , बॅस.... । ओकरा सटा नियौ त' ओ सबॅ फैदा , ओकरा बॅजारियौ त' ओहो आयत ।

ओकरा स्टैने बन्द नञि त' ओ सभ नबाब भ' जेता। ओकरा साथ रहलाँक अछि त' बातिक एकांतमे रंजारियौ , केओ देखै नञि , केओ अनुमान तक नञि लगा सकै। ओ आदमी अहाँके भविष्यमे काज देत, तें एकरा ओग्नाय नञि करियौ , कनो ने कनो लेओसँ सटैने बन्द। ओ रँवा नबाकू टौओपक अछि , एकरा आगू राखू , ओ कलम आ कोदारिसँ साथ रहत आ ओ लेखक जेंका त' अछि कदा अछि रँवा चुप्पा , एकरा एकदम पंजियेने बन्द , मंच , पुरस्कार आ प्रकाशनक शेताधिक अभियानमे एकरा सन अरॉस पूरा लेखक सम्प्रदायमे नञि भेटैत। आ यदि हननमा के धकियेरॉक अछि त' चिननमा के आगू राखू , हम जनै छी जे चिननमा अहाँक प्रिय नञि अछि , कदा यदि अहाँ अपन प्रिय ठेकनमा के आगू करबैं त' निश्चिते बूझू जे हननमा आगू भ' जायत तें सभ आदमी जोरसँ कहियौ श्रीचिननमा का जिंदाबाद।

पत्राचार खंड—जगदीश चन्द्र ठाकुर 'अनिल'द्वारा प्राप्त पत्र

क्र.	नाम	पत्र दिनांक
१	जीरकान्त	१६.१०.+३
२	जीरकान्त	१ऽ.०२.+४
३	शशिकान्त, स्वधाकान्त	०१.०३.+४
४	जीरकान्त	१६.०९.+४
ऽ	जीरकान्त	३०.०९.+४

৬	জীবকান্ত	০৭.১০.৮৪
৭	জীবকান্ত	১৪.০১.৮৫
৮	জীবকান্ত	০৫.০২.৮৫
৯	জীবকান্ত	৩০.০৩.৮৫
১০	প্রা.গংগা নন্দ ঝা	৩০.০৪.৮৭
১১	জীবকান্ত	২৩.০৩.৯৭
১২	আশা নন্দ ঠাকুর	২৩.১১.৯৭
১৩	রাজমোহন ঝা	২৪.০৮.৯৮
১৪	জীবকান্ত	২৪.১১.৯৮
১৫	বৈদ্যনাথ সিংহ	০৫.১২.৯৮
১৬	জীবকান্ত	১৩.০১.৯৯
১৭	জীবকান্ত	১৩.০৪.৯৯
১৮	তারানংদ ঝা 'তরুণ'	২০.০৫.৯৯
১৯	তারানংদ 'বিয়োগী'	২২.০৫.৯৯
২০	নারায়ণজী	১৪.০৬.৯৯
২১	জীবকান্ত	২৫.০৮.৯৯
২২	তারানংদ 'বিয়োগী'	০৩.০৩.২০০০
২৩	অমরজী	৩০.০৬.২০০০
২৪	অজিত আজাদ	০৬.০৭.২০০০
২৫	জীবকান্ত	২৬.০২.২০০১
২৬	জীবকান্ত	২৯.০৪.২০০১
২৭	জীবকান্ত	১৩.০১.২০০৪
২৮	জীবকান্ত	২৮.০৬.২০০৫

(१)

डेओढ़,

यात्री,१६-१०-१९+३

प्रिय अनिलजी,

अहाँक पठाओल पांडुलिपि हम मनोयोगसं दू-तीन खेप पढ़ि गेलहुं। नीक लागल। छपबाक योग्य अछि। पटनामे एकटा नीक कागतपर छपाउ। पोथीक आवरण नीक दिऔक।

(१)अहाँ एकटा आधुनिक खंड काव्य कहैत छिऐक, से नहि कहि एकटा दीर्घ कविता कहू।

(२) औद्योगिक क्रान्तिसं शहर बँटल छैक, एकर आधार थिकैक पाग आ मौद्रिक लाभ।तें ई हृदय-हीन,मानवता-विहीन, ममत्व-शून्य अछि।

गामक आधार छल स्नेह। गाम गरीब भेल गेल अछि, शहर धनिक भेल गेल अछि।एक दिन गाम मरि जाएत, ।एक-आध शताब्दीक पछाति शहरटा बाँचत, स्वाभाविक अछि जे मनुक्ख आ मनुक्खक बीच औपचारिक सम्बन्ध, निष्करुण आ परवाहल सम्बन्ध बाँचि जाएत।

अहाँ अपन एहि 'एकालाप'मे औद्योगीकरणक एहि निर्मवीकरणक प्रक्रियाकें हृदयक स्तरपर रेखांकित क' एक पैघ काज कयलहुँ अछि जे मैथिलीमे एखन धरि नहि भेल छल।

जीवकान्त

১৬.১০.১৯+৩

(২)

প্রিয খনিনজী,
খপনেক পত্র ভেঠৈন ।প্রকাশিনক নেন নীক স্বরিধা শিহবেঠৌমে ছৈক । হম দেহাতমে ছী,হমবা খস্বরিধা হোযবঁ স্বাভারিক খছি । তাহি খর্থমে খছুঁ স্ফডোবিমে ছী ।
প্রকাশিন,প্ববস্কাব খা খাব খানো বস্ত্রুমে থোড়কে গোনৈসী,থোড়কে প্রযাসক গ্বঁজাগশি ছৈক । হমবা সভ তাহুমে বঁড পছখাযন ছী ।
গামপব বহনাসং সময বঁড় া 'খল্পীড রে'মে রীতি জাগত ছৈক ।কোনো কাজ কববাঁ নেন এক গোঠ বঢ়ীন চাহী,সে নাভ হমবা নহি খছি । ওা নাভ থোড়কে খজৌনীমে ছন । ওনা খজৌনী প্ররাসক উঁত্তবার্দ্ধমে ওা নাভ কম হোরঁ'নাগন ছন ।
খহাঁ নেখন নেন কোনো বঢ়ীন বঁনাউ । থোড়কে জমি ক' নিখূ ।সাহিত্যমে নাম কববাঁ নেন বঁড মেহনতি কব' পড়ৈত ছৈক ।মৈথিনীমে থোড়কে গব্যা নিখূ । ওনা নেখককেঁ জে নীক নগৈক,সৈহ নিখবাঁক চাহী । জাহিমে মোন বমি জাযত,সে বচনা নীক খবঁস্স হোযত ।
নীক নিখবাঁক নেন নীক নেখক সভক বচনাকেঁ পঢ়বঁ খা ওকবা রিচাববঁ বঁড খাবশ্যক হোগত ছৈক ।
কোনো পোথী ছপযবাঁক গছা কব্দ । কোনো খগ্বতাগমে কিছু নহি ছপাউ । স্ফদা, পোথী ছাপবঁ খপন নক্ষ্য বঁনাউ ।

जीरकान्त /१३.०२.+४

(३)

नहेबियासवाय,

०७.०३.+४

प्रिय श्वनिनजी,

जय मैथिनी |

क्शन छी एवं क्शनापेक्षी |

श्वहाँक पत्र भेटैन | पढ़ि बँड़ प्रसन्नता भेन जे श्वहाँ नहेबियासवाय श्वार्रि बहन छी | श्वाशा श्वछि जे शीघ्रे भगरतीक दृपासँ श्वहाँ एहि ठाम श्वायबँ | कावण श्वाबँ एतेक पिपास नागन श्वछि जे जुनि पूछू | पूबा संकल्प नोक पविराव प्रतीक्षामे श्वछि | श्वाशा श्वछि श्वहाँ सपविराव प्रसन्न होयबँ |

नव-नव गीत एवं नयक संग हम सभ श्वाशा कवैत छी जे श्वहाँ श्वार्रि बहन छी

श्वहाँक

शशि

कान्त,स्वधाकान्त,उँमाकान्त,कमनाकान्त

(४)

डेओढ,१६.०९.१९+४
प्रिय ठाकुरजी,
ओहि दिन आकाशवाणी,दरभंगामे मैथिलीमे ग्रामगीत,देशभक्ति गीत, प्रेम गीत रचना लेल आ संगीत रूप करबा लेल संगीत विभागक कार्यक्रम प्रभारी जगदीश झाजी सँ गप भेल।
अहाँक चर्चा हम कयल।
अपने थोड़के गीत तीन अंतराक मैथिली गीत विभाग,आकाशवाणी,दरभंगाक पता पर पठा क' देखू जे ओकरा सभमे एतिमेंट छैक वा की रीत छैक ?
असलमे हम चाहैत छी जे मैथिलीमे नव-नव गीतक रचना होअए आ ओकरा संगीत-रूप
कयल जाय।
आशा जे अपने नीकें होयब।

-जीवकान्त

(३)

डेओढ
रेननौती,
३०.०९.१९+४
भाइ अजितजी,
अहाँक २३.०९. वला चिट्ठी एतं' २९.०९ क' प्राप्त भेल।
अरुण बाबूक १४.०९ वला पोस्टकार्ड २२.०९ क' प्राप्त

भेल, दोसर २०.०९ रना पत्रक राँटै देखियो बहल छी | अहाँक पत्रसं आश्वस्त भेल छी आ आरॅ हुनक अयराँक प्रतीक्षा करैत छी |
थोड़के सौन्दर्य-गीत लिखू | रिद्यापति बाधाक रयः संधिक गीत लिखननि आ अमब भेलाह | ओ रिषय राँसि नहि भेल छैक | गीतक सनातन रिषय थिक सौन्दर्य आ प्रेम |
राँप, भाए, राँहिन, पनी आ रेंटीकें संरोंधित थोड़के गीत सेहो लिखू | राँनगीतक सेहो राँड अभार अछि | अहाँ देशी भक्ति गीतमे भावतक संग मिथिलाक चर्चा करैत छी, प्रवलो गीतमे, से सजगता राँनौने बही | फिराक गोवखप्रवीक नज्म आ कराँग पढ़ि जाउँ | पठैत कान गौर करू जे कोन रिषय आ ओहि रिषयक कोन प्रकारक उँपस्थापन फ़िराककें भीड़सं फराक करैत छैक आ ओकरा कानजयी राँनरैत छैक |
तहिना रिद्यापतिक गीतकें सृजेताक सजगतासं पढ़ू | ररीन्द्र नाथ ठाकुर (मैथिलीरना) आ ररीन्द्र नाथ ठाकुर (राँगनारना)क गीत सभकें सजगताक संग अरनोकन आ मनन करू |
थोड़के राँनगीत,प्रेमगीत,देशीगीत पटना आकाशिराणीकें मैथिली कार्यक्रम अधिकारीकें सेहो पठाउँ |
नीकें छी | चिट्ठीक राँटै ताकरॅ |

जीरकान्त

(६).

भोला उँच

रिद्यानय, ड्याढ़

০৭.১০.১৯৮৪
প্রিয খনিনজী,
খহাঁক ছওটা গীত ভেটৈন ।একবা খপন পত্রক সংগ ডাকসং খাকাশৱাণী,দবভংগাক পতা পব পঠা দেন খছি ।
এহিসং পূর্ব এক গোট খাব পত্র পঠা দেনে ছী সে ভেটৈন হোযত ।হমবা ৱিচাবকেং এক গোট সাধাবণ সনাহ ৱূমবৱ, ৱহ্ত গংভীবতাসং নহি নেৱ ।গংভীবতাসং নেৱ ত খহাঁক স্বাভাৱিক ৱিকাসমে ও ৱাঁধক ভ' সকৈত খছি ।
এ গীত সভ ৱূ্মাযন জে খভ্যস্ত নেখনীসং নিখাযন খছি, খামোক খনিৱার্য ৱাধ্যতাসং প্রৱিত নহি ভেন খছি ।
চিঠ্ঠী নিখৱ ।
চি.খৱুণ ৱাৱূকেং ডাক্টৈবসং দেখা নেৱা নেন খা ভোজন,ভোজ্যক প্রতি সজগ হোযৱা নেন হমবা খাগ্রহক বক্ষা নেন চবিখৱিযনি ।

জীৱকান্ত
(৭).

ড্যাঢ়

১৪

জনৱবী ১৯৮৩
প্রিয ভাগ,
খহাঁক সাত জনৱবীক নিখন খংতর্দেশীয পত্র খাগ ভেটৈন খছি । হমব স্বাস্থ্যক প্রতি জিজ্ঞাসা ক' খহাঁ হমবা খনুগৃহিত ৱনা নেনে ছী ।

সদাশিযতাক হেত্ত ধন্যরাদ ।
পবহেজ ক’ বহন ছী ।মবরাঁক ডবসং পৈঘ ঋছি পেষ্টমে উঁঠৈত পীড় । ঋা তকবা কাবণ রিকনতা ।
ঋারঁ ঠীক ছী ।দরাঁগ খাযরঁ ছোড়নে ছী ।
দূ দিনসং এক সাঁঝ ভাতো খা বহন ছী ।নগভগ ঠীকে ছী, হ্নদা ঋপন ঋন্বভরসং ব়্নৈত ছী জে পবহেজ করৈত বহক চাহী, কখনো একব দর্দ উঁঠি সকৈত ঋছি ।
পছিনা খেপ জখন ঙা বোগ ভেন ছন, বাতি–বাতি ভবি রৈঁসিক’ নিখৈত বহী ।এহি খেপ নিখরঁ ছষ্টনে সং ঋছি ।ঋহ্নরাঁব সভ নেন কহিযো কান এক–দূ পেজ খবড়ি নৈত ছী । সৈহ ।
নোকবীক ঋনারেঁ ঋহাঁ ঋাব কী সভ ক’ পরৈঁত ছী ?
––––––

জীরকান্ত

(+).

ড্যাঢ়

০৩.০২.+৩
প্রিয ঋনিনজী,
ঋাঁকি পত্র রেঁশী ঋামৌযতাসং ভবন ঋছি ।সংযোগ জে দূনূ পত্র ভেষ্টন । হেবাযন কোনো নহি ।
জখন ঙা পত্র ভেষ্টন, সংযোগ জে হম ফেব দ্খিত পড়ি গেন বহী ।৩০ জনরবী কেঁ সপনীক নরকাঁত রাঁরূঁক ডেবা পব নহেবিযাসবায গেনহ্ ।পহ্নাগমে খান–

পানমে খনটৈ–রিনটৈ ভৈযে জাগত ছৈক ।সে থোড়কে ভেনৈক ।
এক ফবরবী কেঁ ড্যাঢ় ঘ্বনাপব দর্দ (পেটৈ দর্দ),জ্বব,দস্ত সভটা প্রকোপ ভেন ।
খাগ ধবি কাজ পব নহি জা ভেন খছি ।
ওনা খাশা কবৈত ছী জে কাল্হিসং নোকবী ধ' নের্ব ।
খকুণ বাঁবূ গামমে বাঁজন ছনাহ জে ফবরবীমে বম্বিগ জাযর্ব । সে হ্নক পত্র বঁবমহন নহিযে ভেটৈন খছি ।তেঁ ওহো সূচনা দী ।
হম কেহেন স্বধংগ ছী,তকব এক উঁদাহবণ ।
খাঁখি দেখাযর্ব নহেবিযাসবায যাত্রাক এক ম্ধ্য উঁদ্দশ্য ছন ।একটা চশ্মা–রিক্রেতা ঢ় াপ–ঢ় াপ দ'ক'বোকি নেনক । ওকবেসং খাখি জঁচা, চশ্মা বঁনরা ক' খারি গেন ছী ।
স্বস্থ নীক জকা হোগত ছী, ত ফেবসং খহাঁক পত্রক উঁত্তব দের্ব । ---
----জীরকান্ত

(৯).

ড্যাঢ়,

বামনরমী,

৩০.০৩.+৩

প্রিয খনিনজী,
পত্র ভেটৈন ছন । খকুণ বাঁবূ পছিনা সপ্তাহ এত' খাযন ছনাহ ।

गीत सभ दरभंगा केंद्र घुरा देलक, से बूझि बड़ तकलीफ भेल ।
दरभंगा केन्द्रसं हमरा सभ बाबि ठललहि छी । तकरो किछु नहि भ' रहल अछि ।
कलानंद भट्टहुक गीत हम आकाशवाणी, दरभंगा केंद्रकें पठौने छिऐक । कलानंदजी बदलि क' किशनगंज गेल छथि ।ओत'सं खोज करैत छथि जे गीत सभक की भेल ?
आकाशवाणीक कार्यक्रम सभक रहिस्वार कयले छी, तें ओत' नहि जाइत छी । हिनका सभकें पत्र लिखैत छियनि,
त तकर उत्तरो देबाक आवश्यकता ओ लोकनि नहि बुझैत छथि । पत्रिका सभमे एहि सभक चर्चा करबाक अतिरिक्त आर कोन उपाय अछि ।
आर एम्हर अहाँ की सभ लिखलहुँ अछि ?
पढैत छी की सभ ?
---------जीरकान्त
(१०).

सीरान

३०-०४-९७
प्रिय ठाकुरजी,
नमस्कार ।पत्र भेटल । पत्र नहियो भेटला पर अहाँ स्मृतिसं विछिन्न नहि होइत छी । हमरा लोकनिक इच्छा रहैत अछि जे अहाँ डीरिजनल **ऑफिस** एबाक प्रसंगक अवसरक उपयोग अवश्य करी.
उपर्युक्त पंक्ति स्पष्ट क' देने हएत जे अहाँ किएक

मनेलन्हि वरेत श्री.गंगानंद झा विना ककरो आग्रहक, निःसंकोच मैथिलीमे लिखबाक प्रयास क' रहल छथि, ई संभव भ' गेल, जकर प्रमाण ई पत्र स्वयं अछि. अपने एहि लगनशील व्यक्तित्वक रक्षा अहाँ निश्चय करैत रहब जाहिसँ परिवेशे प्रभावित होअए सकारात्मक तरीकासँ.
ई बात प्रायः अहाँकेँ आकर्षित नहि करत जे एहि पत्रक पहिलो हम एक कथाक प्रसंगमे मैथिलीमे पत्राचार कयलहुँ और हास्यास्पद स्थिति हमर नहि भेल.हमरा मोन पड़ैत अछि जे पृथ्वीराज कपूर अपना सम्बन्धमे कहैत छलाह जे हम हिंदी नहि पढ़ल रही, किन्तु तुलसी जयंतीक अवसर पर हमरा अध्यक्ष बना देल गेल.ओहि अवसर पर हमरा लागल जेना तुलसीदासक तस्वीर हमरा कहैत अछि जे अहाँ हिंदी सीखू.
तस्वीरसँ, किताबसँ सिखबाक अपेक्षाकृत सोझ छैक, किएक त अहम पर चोट नहि लगैत छैक.ई नहि बुझि पड़ैत छैक जे कियो हमरा पर अपनाकेँ स्थापित करबाक प्रयास क' रहल अछि.
जीवित मनुष्य सेहो अपनासँ उमरमे छोट एहेन लोकसँ सिखलापर अहमकेँ चोट लागैत छैक. तेँ लोक लोकसँ नहि सीखि पबैत अछि.अहाँ एकरो संभव क' देलिऐ. हमर अहमकेँ बिना आहत केने, अहाँ हमरा एक उपलब्धिसँ युक्त करबामे सफल भेलहुँ. आब हमरा मैथिलीमे लिखै काल ई संकोच बाधा नहि दैत अछि जे भाषा–व्याकरणक भूलसँ भरल अभिव्यक्ति हयत. हमर साधुवाद और धन्यवाद दुनू ग्रहण करब.
पुस्तक प्रकाशनक संभावना समाचार स्वाभाविके हमरा प्रसन्न केलक. प्रगतिक सूचनाक प्रतीक्षा रहत.

अहाँ जीवन संग्रामक आह्वानकें स्वीकार और अंगीकार करैत बहुत पर्यन्त अपन व्यक्तिगत विशिष्टतासं साहित्यक माध्यमसं जीवन देवताकें आहुति दैत रही, एकरो प्रति सजग रही, से हमर अनुबोध और आकांक्षा.
संसारमे क्षुद्रता अहुना रहुत छैक और क्षुद्रताक वृश्चिक लेल अनुकूल परिवेशो रवारवि भेटैत रहैत छैक, तें अपनामे यदि किछु उँचता आ विशिष्टता पबैत छी त ओकरा जिअएबाक भविसक कोशिशि अवश्य करी.
हमरा लोकनि ठीक-ठाक छी. कन्यादानक प्रयास एखनधरि सफलता मंडित नहि भेल अछि, हम जुटल छी.
अप्पू पटनेमे छथि. एहि सालक पटना प्रगतिशील लेखक संघक सम्मेलन कयने छलाह. पूर्ण विपोर्ट एखन हमरो उंपलब्ध नहि भेल अछि. रब्बू-रेबी स्वस्थानमे छथि.
रसंती, मैथिली और रौआ लीकें छथि ने ? हुनका सभकें तथा हुनका सभक मायकें हमरा दूनूक आशीर्वाद कहबैनि.
आर अहाँ खुशि छी ने ?
हमर ओ मैथिलीक पत्र अहाँकें अंदर की प्रतिक्रिया उंपेन्न कयलक, जान' चाहब.
पत्र देब.
शुभेच्छु
गंगानन्द झा

(११).

डेओढ

२३.०३.९७

भाग अनिलजी,

'हंस'मे अहाँक लघुकथा 'संसार' देखल अछि ।
ख़ुशी भेल ।
अहाँ स्वस्थ-सानंद होयब ।

जीवकान्त

(१२)

संघ

भवन,मधुबनी

२३.११.९७

प्रिय जगदीश भाइ,

अकस्मात् आइ वैद्यनाथ बाबू लालीतक नवम्बर अंक (दीपावली विशेषांक)क पृष्ठ सं.६० पर तोहर लिखल गीतक अवलोकन कयौलनि ।ओहि सारगर्भित गीतकें पढ़ि अति प्रसन्नता भेल, संगहि वर्ष ९३ के फगुआक ओ बाति मोन पड़ि गेल जखन हम भगवान बाबूक आंगनमे तोरा एकटा गीत रचबाक बड़ जिद्द केनिहए आ तूँ अगिला साल फगुआमे गीत रचबाक वचन देलह ।अगिला सालक कोन कथा जे १९९+ के फगुआमे ओ आशा पूरल की नहि से नहि जानि किन्तु तोहर लिखल गीत पढ़ि ओहि वचनकें पूर्ण मानि लेलहुँ आ एहि हेतु तोरा बहुत-बहुत धन्यवाद ।

गाम-घरक समाचार ठीक आ पूर्ववत छैक । मिथिलेशक

রিরাহ ১৪ জ্নাঙা ক' ভ' গেনৈক খা হেমক রিরাহ ৩ দিসম্ব্বর ক' হেতৈক ।
হমব গ্বণা দিন্নী গেন ছন ।
ওহি ঠাম ননন‌জী,বতনজী এবং সচী সভ সপবিরাব ক্ষশৈনপূর্বক খছি ।
খপন সমাচাব খা চাচাক সমাচাব নিখরাঁক কণ্ঠ কবিহ'।
চাচাকেঁ প্রণাম খা কনিযাঁ তথা তীনূ ভাগ–রঁহিনকেঁ হমব খাশীষ কহি দিহক ।

––––––খাশা রাঁর্ /২৩.১১.৯৭

(১৩)

.

দ্বাবা–ডা.প্রেমনাথ

সারিত্রী ক্ষটীব,ঘগ্ঘা ঘাট বোড,

মহেন্দ্রূ,পটনা,

২৪.০+.৯+

প্রিয খনিনজী

খাশা জে সক্ষশৈন সানংদ হোযর্ ।'খাবস্তু'ক প্রতি প্রাযঃ নিযমিত ভেটৈত হোযত ।এখন ধবি পাঁচটা খংক ভেটৈন হোযত খা ছঠম খর্থাত খাবস্তু–১+ শীঘ্র ভেটৈত ।ঙা নগা ক' খহাঁক ছৌ টা খংক পূবি জাগত খছি । তকবা রাঁদ খাগাক খংক নেন ৭৩ টাকা এম.ও.সং পঠা দের্ ত খাগাঁক পাঁচ খংক ফেব এহিনা পঠরৈত বহর্,

ঝদা সে আবস্তু–১+ ভেটৈনাক রাঁদ ।
রাঁহ্ত দিন পূর্ব অহাঁ দূটা করিতা পঠৌনে বহী সে জখন কাজ ভেনাপব তাক' নগনহুঁ ত নহি ভেটৈন । অসনমে ডেবা শিঅষ্ট কবরাঁমে রাঁহ্ত বাস রস্তু এম্হব–ওম্হব ভ' গেন । গ্রপযা ওহি করিতা সভক দোসব প্রতি শীঘ্রে পঠা দী । নরকা পতা ঙঁপব নীখন অছি । আবংভ–১+ প্রেসমে অছি । করিতা শীঘ্র চাহী ।
অহাঁক ---বাজমোহন ঝা

(১৪)

.

২৪.১১.৯+

প্রিয অনিনজী,
অহাঁক ১+.১১.৯+ ক পত্র আযন ।
নীক নাগন । কহী ত স্মবণ বখরাঁ নেন আভাবী ভেন ছী ।
আবস্তু–১+ মে অহাঁক করিতা দেখন । আযরির্তক বরিরাবী সাহিহ পৃষ্ঠ পব নাগার্জুনকেঁ শ্রেষ্কাঁজনিমে অহাঁক বচনা দেখনে ছনহ্ ।
অহাঁক নেখকীয সক্রিযতাসং প্রসন্নতা ভেন ।
হম সভ নীকেঁ ছী । চি. রকুণ রাঁরূ ঝংঝাবপ্পবমে আ চি.অকুণ রাঁরূ পূসা বোড (সমস্তীপ্পব)মে পদস্থাপিত ছথি ।
হম অগিনা রর্ষক আবস্তুমে অরকাশ গ্রহণ কবৈত ছী ।
যাত্রামে রাঁহবাযরঁ আরঁ দ্খদাযী নগৈত অছি ।
নিখরাঁক কাজ ঘটাওন অছি ।

सप्रेम,
जीरकान्त
(१३) .

शम्भुआड़ / ३.१२.९+
परम स्नेही जगदीशजी,
सप्रेम प्रणाम ।
कुशलोपरान्त कुशलक कामना । अहाँक गीत नरनीतक दीपावली विशेषांकमे आओर तदुपरांत नवम्बर ९+ मे देखि अतीव प्रसन्नता भेल । गीतक भाव जे हम सम्मि-बुझि सकलहुँ तासिं गदगद भ' गेलहुँ ।
मंदिर-मस्जिद आओर धर्मशास्त्रक शाश्वत सत्यक साक्षात्कार किंवा स्वीकार करबाक (धार्मिक ढोंगक निरंतर बढ़ि रहल प्रचार-प्रसार मध्य)सराहनीय एवं अनुकरणीय अछि ।
गाम-घर 'नव घर उठे,पुरान घर खसे' उक्तिकें चरितार्थ करैत नगरागत-घिसटैत चलि रहल अछि ।
आशा अछि अहाँ सपरिवार सानंद होयब ।

अपनेक --------

वैद्यनाथ
(१६)

१३.०१.९९
प्रिय मित्र,

शुभकामना कार्ड भेटल ।
अहाँक प्रसन्नतासँ अहाँक आत्मीयताक अनुभव केलहुँ ।
अहाँ गौरव उपलब्ध करी ।
सादर,
जीवकान्त

(१७) .

भाइ,
अहाँक पत्र आयल अछि ।
अहाँक पोथी लेल भूमिका हम केदार काननकेँ पठा देलियनि अछि ।
अहाँकेँ नीक नहि लागत, ओहिमे निम्न मध्यम वर्गीय लेखक सभक लेखनक निंदा भेल अछि । ओकर फोटो मँगा कए देखू ।
पसिन्न नहि होअए त ओकरा पोथीक संग नहि छापू ।

जीवकान्त

डेओढ़

ढ, १२.०४.९९

(१८) .

पत्रांक
२७४४/२३७ म
लाढ़

२०.०३. ९९

आदरणीय भाइ,सादर नमस्कार ।

आगा अपनेक ०३.०३.९९ क' पठाओल १२०० टाकाक ड्राफ्ट आ पत्र आ १०.०३.९९ क' लिखल पोस्टकार्ड सेहो प्राप्त भेल अछि । सर्वप्रथम हम अपनेक आभारी छी जे अपने हमरा आग्रह पर भारती-मंडनक सहयोगार्थ विशिष्ठ संरक्षक सदस्य बनबाक स्वीकृतिक संग तकोल सहयोग राशिक ड्राफ्ट पठाओल अछि ।

भारती-मंडनक पाचम अंक अपनेकें प्राप्त भेल आ अंक बड्ड नीक लागल से जानि श्रम सार्थक बुझना गेल । अपने अपन विस्तृत प्रतिक्रिया आ अपन फोटो आ बायोडाटा यथाशीघ्र पठाबी से आग्रह ।
अपनेक सद्यः प्रकाशित दीर्घ कविताक पोथी 'धारक ओइ पार' देखबाक आ पढबाक सौभाग्य प्राप्त भेल । वस्तुतः अपनेक इ पोथी एकटा उत्कृष्ठ प्रयोग अछि जे पूर्णतः
वैचारिक परिपक्वताक परिचय प्रस्तुत करैत अछि । अपने अपन प्रतिभाकें पुनजार्गृत करबाक जे प्रक्रिया

प्रारम्भ कयल अछि इ मैथिली साहित्यक सृजनमे उपादेय भूमिकाक निर्वाह करत से हमर विश्वास अछि ।

भा.म. छठम अंकक प्रकाशनक काजक शुभारम्भ भ' चुकल अछि । आगामी अंकक कतबा प्रति अपनेकें

পঠাওল জায, সে সূচনা পঠাবী, সে আগ্রহ। পত্র দী
।
অপনেক
তাবানংদ ঝা 'তরুণ'

(১৯) .

ডা.তা
বানংদ রিযোগী
বামা
পাল্ডয নিরাস

নিকট মস্জিদ
ভ
রানীপ্বব জিবাত
মোতি
হাবী–+৪৩.৪০১

২২.০৩..৯৯
প্রিয ভাগ, নমস্কাব।
'দেশজ' নামসং মৈথিলী করিতাক এক পত্রিকা বঁহাব কবএ জা বহল ছী। নোকোন্মুখী স্বভারক পত্রিকা হেতৈ। একব প্ররেশাংকমে অহাঁক কিছু জনপক্ষীয গীত ছাপবাঁক অভিলাষা অছি। প্ররেশাংক শীঘ্রে তৈযাব হোযবাঁ নেন অছি।
অনুবোধ অছি জে যথাশীঘ্র অপন পাঁচ টা গীত হমব উঁপর্যুক্ত পতা পব পঠা কএ অনুগৃহীত
কবী।

आशा करैत छी जे अहाँ स्वस्थ आ प्रसन्न हेबैं ।

सप्रेम

तारानंद

'वियोगी'

(२०) .

१४.०६.९९

मान्यवर,

'धारक ओग पार' पठन ।

पोथी आइग्रंठ कयनक अछि ।

अहांक कविता मैथिली कवितामे दीर्घ–कविताक परम्पराक

स्थापना करैत अछि ।

अहाँक कविता गामक कविता थिक । ओहि गामक जकर लोप भ' रहल अछि । आ जे उँजडि शहर दिस जा रहल अछि ।

शहर ह्रदयहीन अछि ।

आ मन्वष्यकें मशीन बँना अनेक तरहें ओकर शोषण क' रहल अछि । आ से स्वरूप शहर गाममे सेहो उँगि रहल अछि ।

आ एकटा सम्पूर्ण आ जीवंत गाम शहरमे विलीन भ' रहल अछि ।

एहि पीड़ ाकें अहाँक कविता पर्याप्त धैर्यक संग कहैत अछि । बँधाग ।

---------नारायणजी

(२१) .

ডেওঢ

২

৯.০৮.৯৯
ভাগ, দহেজ় হত্যা পব মৈথিলীমে কিতার্ব খযরাঁক চাহী
|
তকোন খহাঁক করিতা 'জংগন' (খাবম্ভ–২০) এহি প্রসংগমে উঁল্লখনীয খছি | একব প্রসংগক চর্চা হম খসমিযা মিত্রকেঁ পত্রমে কযন খছি |
ও একব চর্চা হাবরাডিমে খাযোজিত এক সভামে কবতাহ
|

জীরকান্ত

(২২) .

মোতিহাবী,

০২.০২.২০০০
প্রিয ভাগ,
নমস্কাব |
খহাঁক এক পত্র ভেটৈন খছি,জাহিমে খহাঁ 'ত্তমি চিব সাবথি' পঠনাক রাঁদ খপন প্রতিক্রিযা পঠৌনহুঁ খছি | খন্বগৃহীত ছী |

हम अपन लघुकथाक्षणक पोथी आ किछु आनो पोथी शीघ्रे अहाँकें पठायब ।

ठीके अहाँ कहै छी जे लिखबाक आ पढ़बाक सौभाग्य बिरले-बिरले केँ भेटैत छैक ।

सप्रेम,

तारानन्द वियोगी

(२३) .

आदित्य सदन,मिश्र टोला,दरभंगा दिनांक ३०.०६.२०००

स्वस्ति श्री अजितजी,

'आरम्भ' जून २००० अंक २४ मे नान्हि-नान्हिटा चारिटा अहाँक कविता पढ़लहुँ । एतबीटामे एतेक बेशी बात कहि देबाक विशेषता हमरा आनंदाह्लादित क' देलक आ संवर्द्धना पत्र लिखबाक हेतु उत्प्रेरित भेलहुँ ।

हमर हार्दिक शुभकामना स्वीकार करी ।

कल्याणकांक्षी

श्री अमर

(२४) .

पटना।

०६.०७.२०००

আদবণীয রিদ্যাশ্রেষ্ঠ

প্রণাম ।

রঁহ্ত দিনক উঁপবান্ত অহাঁক চাবি গোটে প্রভাবী করিতা আবস্তু–২৪মে পঠরাঁক অরসব ভেটৈন । নীক নাগন অহাঁক সভ করিতা ।

‘গাম আ দিল্লী’ অপন ছোটে কনেরবমে বহিতহ্ রঁডকীটা গপ কইত অছি । তহিনা ‘ডিরিঁযা’ সেহো হমবা প্রভারিত করৈত অছি ।

করিতা সভক হেত্ত রঁধাগ আ ধন্যরাদ ।

আরঁ সময আরিঁ গেন ছৈক জে অপনে অপন এক গোটে সংগ্রহ প্রকাশিত কবিযৈক–রিশেষ ক’ গীতক ।

অহাঁক গীত হমবা অলধিক পসিন্ন পঢৈত অছি ।

তেঁ, অচ্ছ দিশামে অহাঁ অরশ্য রিচাব কবিযৌক ।

শেষ শুভ ।

অহীঁক

অজিত কুমাব আজাদ

(২৩)

ডেওঠ,২৬.০২.২০০১

প্রিয অনিনজী,

অহাঁক পত্র আযন অছি ।

এহি রীচ কিস্বন সংকল্প নোক,স্বপৌনসঁ এক সংগ অনেক পোথী অযরাঁ নেন অছি ।

ভাবতী মংডনক এক অংক প্রেসমে অছি ।এহি অংকমে হমব কিছু করিতা আরিঁ বহন অছি ।

এখন মাত্র করিতে টা নিখৈত ছী ।ওকব হিংদী অনুরাদ

किछु हिंदी पत्रिकामे
प्रकाशनार्थ पठा देल करैत छी ।
स्वास्थ्य जर्जर भेल जाएत अछि ।
भोपालक एक हिंदी गोष्ठीमे निमंत्रित भेल छी ।

–जीरकान्त

(२६)

डेओढ,२१ .०४ .२००१

प्रिय अजितजी,
पहल सम्मान भोपालमे आयोजित छल,१४–१६ अप्रैल कें। एहिमे सम्मिलित भेलहुँ ।
पहिल बेर मध्य प्रदेशक बंजर भूमि आ जनहीन भूभाग सभकें देखल ।
अहाँ ओहि क्षेत्रमे छी, से बड्ड अर्थमे नीक छी ।

–जीरकान्त

(२७)

जनवरी १२,२००४

जगदीशजी,
नव वर्षक पहिल दिनक अहाँक लिखल पत्र काल्हि प्राप्त भेल अछि ।
नव वर्षमे अहाँ किछु करबाक लेल छी, से उंसोह पत्रमे झलकैत अछि ।
मैथिलीमे पद्य लिखबाक शब्द कयल २००३ ई.क वसन्तमे

। ओहिमे सँ ३१ गोटे ट्रैकड़ ा संकलित कय प्रकाशनार्थ देल अछि ।एहि साल फरवरीक अंत धरि पोथी आबि जायत ।
मैथिलीसं हिंदी अनुवादमे आयल अछि 'निशांत की चिड़ि या'। प्रकाशक थीक–साहित्य अकादेमी, दिल्ली ।
पछिला पुस्तक मेला,पटनामे जनता मैथिली पोथी किनबा लेल तकैत छल, से बात शिवदूजी(समय साल,पटना)लिखलनि अछि ।मैथिली पोथी–पत्रिका संग्रह करू ।बायप्वरमे मैथिल संस्था अछि ।ताहिमे सम्मिलित होउँ ।

–––––––

जीवकान्त

(२+)

डेओढ,२+.०६ .२००३
अहाँक पत्र भेटल ।
हमर पठाओल सामग्री अहाँक टेबुल धरि पहुँचि गेल, से जानि हर्ष भेल ।
बाम लोचन ठाकुरकें भाषा भारती सम्मान (बंगलोर भारतीय भाषा परिषद) भेटलनि अछि ।
'समय साल' (मनोरमा प्रकाशन,बाजीतनगर (दक्षिण)रोड न.६,पटना–२४)क दस–बीस प्रति मँगा कए बायप्वरमे वितरण करू ।पोथी,पत्रिका बेचने थोड़के संगठन मजबूत होएत ठीक ।
मैथिली नाटकक मंचन लेल कमर बनाउँ ।
मैथिलीओ कोनो तीर्थसँ कम थोड़ े अछि ।

–––––

----জীরকান্ত

<u>বাজদের মণ্ডন</u>

<u>খরাক</u>

খন্হবিযা বাতি। নগৈ ছেনৈ জেনা খাসমান খন্হাব ডগৈন বহন হোগ। ডুঁপবসঁ হাঁগ-হাঁগ রহৈত হরা গাছ-রিবিছকেঁ ন্নিকন্নোবি বহন ছেনৈ। তৈপব কখনো-

कान टिपटिपाएत पानिक बुन...।

कखनो समए ठक भऽ जाइ छै आ कखनो अधला तेकरा कोनो ठेकान। ऐपर केकरो वशो चलि सकै छै? ओ तँ...।

जितू डुमरा स्टेशन उतरलक। शहरो मेघ उमड़ैत रहए आ झहरि रहल अछि जेना ओकरा टाँगमे पाँखि लागि गेलए।

एहेन खराप समए आ दू कोसक रस्ता! बाल्ह-सड़क बनिते छेलै तँए ओइ गाम बस-ट्रक तँ जाइते ने छल। एहेन बिगड़ल समैमे रिक्शा, टैम्पू जेबे नै करतै। पैदले जाए जाए पड़त।

केकरा कपार खराप होइ जे एहेन समैमे निकलत। जितू निकलल छल ठीके समैपर। ओकरा की पता छेलै जे बाटेमे बस भंगैठ जाइ आरबसक ड्राइवरबसँ जातरी सभकेँ झगड़ा-फसाद भऽ जाइ। तेँ कारणो बसकेँ दू घण्टा बेमतलबे ठाढ़ केने रहलै। आ जातरी सभकेँ एते समस्या होइए। तेँ बसवलाकेँ मतलबे की।

सभ तँ अपने स्वार्थमे डुबकी मारैत अछि। स्वार्थ पूरा भेल तँ राम नै तँ आम। अनकासँ केकरो की मतलब।

ओ सोचलक- सदा हम तँ स्वार्थमे नै छी। बेमार माबि माबि बाबरबाब फोन कऽ रहल छेली जे-

"हम जीबाक की मरबाक तेकर कोनो ठेकान नहि। एक बेर भेँट कऽ जाउ।"

ओइठाम केना नै जाएब, जैठाम जेनाए कर्तव्य अछि।

'কেতরৌ নিখরঁ নেখ, পরেমক রূপ খনেক।'

ভেঁট্ঠ হোএত। ওগ ভেঁট্ঠ কবরাঁমে নৈ জানি কেতেক সুখ ছৈ। কেতেক আনন্দ ছৈ। সূচনা মিননাক উঁপরান্ত জিতূকেঁ কছমছী নগনৈ সে অখনো ধবি নগনৈ ছেনৈ।

ওকবা যাদি পড়নৈ। খঁগনাসঁ নিকনৈত–কান পনৌ ঠৈকনে বহুগ।

"কেতএ জাগ ছিঐ। কোনো ওগঠাম নোক নৈ ছৈ।"

পনৌ জেনা তমসাএন বহুগ।

শংকামে ওনাগত মন! তামসে ফড়ফড় াগত! জিতূ মিনরৈত রাঁজন–

"কোনো খানঠাম জাগ ছিঐ জে এনা তমসাএন ছী। খহীক গাম তঁ জাগ ছী।"

হঁসৈত জিতূ নিকৈন গেন ছেনৈ।

সড়পব ঐরঁতে দোস ঠৈকি দেনে বহুগ–

"হে যৌ, সাস্বব খছি পছিম জাগ ছিঐ উঁত্তব ক্ষনেঁ।"

"কনী রৈঁকসঁ ঠৈকো–পৈসা নেরাঁক খছি। খখৈন হম নৈ রূকরঁ।"

কহৈত খাগূ রঁঠা গেন বহুগ।

জিতূকেঁ মনমে খাএন। জতবা পহব ঠৈকি দেনে বহএ তঁএ শাযদ রাঁটমে এনা রাঁধা ভহ বহন খছি।

পুন: সাবিক সংগে রিতাএন সমএ ওকবা স্মবণ হুখ নগনৈ। হঁসী–খেন, ফগুখাক বংগ–খরীব, খামক মাস, মধুমাস। ওকব রূপ, গুণ, রৌনী খা ক্ষস্কী

মারৈত ঝ্খ... ।

কিছুকান–নে জেনা ও স্নেহক সাগবমে ড্মকী মাবএ নগন। স্বখকেঁ যাদি কেনাসঁ নোক কিছু পনক নেন প্বন: স্বখী ভঽ জাগত খছি।

স্বনমসান রাঁ্ট খা রিকট সমএ। জেনা সভ কিছু রিনা গেন ছেনৈ।

একাএক মেঘক গর্জনাসঁ জিতূকেঁ ধিযান ভঁগ ভঽ গেনগ। জেনা ফেব চাব্দ–ভবসঁ খন্হাব ঘেব নেনকৈ। এহনে সমৈমে ঘটন ঘটনাক সর্হক চিত্র খাগূমে খারঁএ নগনৈ। ওকবা মন পড়ৈনৈ। একরৈব সাস্বরেমে সাবক দোস কহনে বহএ–

“হে যৌ, গনাকামে জঁ ঝসমএ কেতৌ ফঁসি জাএর্ তঁ হমব নাম স্বমৈব নের্।”

সাবক ঝ্হসঁ দোসক র্ড়াগ খূরৈ স্বননে বহএ।

জিতূকেঁ র্ব্মেনৈ জেনা কাতমে কিছো ছেনৈ। ঝ্দা ও খন্হাবমে কিছো নহি দেখ বহন ছন। পএব থবথবাএ নগনৈ। কথী ছেনৈ– ভূত–প্রেত খাকি চোব–ডকৈত। পতা নৈ ওতএ পহুঁচ সকর্ খাকি রাঁটৈমে প্রাণ রিনা জাএত...।

ফেব ভঙ্ক দঽ কিছো খসন। ডেবাগতে ওমহব তকনক। দেখতে জেনা মনকেঁ ভবোস ভঽ গেনগ। কিযো খাগূমে রাঁট ধেনে ধড়ফড়াগত জা বহন ছেনৈ। জহিনা নটছট্ মান দোসব মান–জানকেঁ দেখতে সথিব ভঽ জাগত খছি তহিনা জিতূকেঁ সন্তোখ ভেনৈ। শংকা সভ মেটাএ নগনৈ।

ডেগ র্ঠানক জে সংগে চনর্, নগমে জাগতে ও উনৈট কঽ কর্কশ খরাজমে প্বছনক–

"बेश ठाठ वह ! केतऽ बहै छी ? "

तखने रंजनी चमकल। ओही अन्हारमे जितू ओकर भयंकर रूप देखलक। भागल भय जेना फेरसँ देहमे समा गेल। डरे देह थरथराए लगल। पेटक हवा निकास लेल गोंगियाए उठल मुदा ओहो डरसँ अन्दरेमे रहि गेल। अनायासे मुहसँ निकलल-

"मौगी छी...आब ने चिन्हबै सायब। अपने टोकबै ते चिन्हबै सेहो नहि चिन्हितौं। एना किए करै छी?"

"बाबू ते चिन्हिते छी, आब अहाँ भेनौं कि चिन्हबै? मुदा बहीन-के एतेक बेरि बतही जेना भेल, जरै जाइ छी। सभ किछो छीन-ने ना सायकेँ सायक कऽ देलौं।"

"मौगी बाँस, हम केकरो नहि चिन्हैत छी।"

"चुप... ।"

तड़ाक-तड़ाक मुँहपर चमेटा खसए लगल। लगलै जेना बजर गिरैत अछि। जितू धड़फड़ा कऽ भूमिपर खसि पड़ल।

"देखै छी पाछूमे अन्हार1 पानिस आरि बहल छौ। सभ किछो छीन-ने ना गरदनि काटि देलौं। हम आगू निकलै छियो।"

एकटा चेना तरूआरि लेने जितू दिशि बढ़ल आब सभ तेजीसँ आगाँ बढ़ि गेल। चेना जितू लग आबि सभ जेबीक तलाशी लेलक आ उठैत बाजल-

"यौ गुरू ई तँ थप्परेसँ मरि गेलै। मारबै की। आगू जल्दी पानिसक अन्हार लगीच आबि गेल।"

सभ पड़ा गेल। जितू चिन्हल खराज स्विन फहरैत उठल। मन घृणासँ भरि गेलग। खचबजमे ड्मन स्रब निकलनै–

"धनक लेल लाक एतेक नीचाँ गिब सकैत खछि। केकबा कहरैँ के पतिएतै, जेकरे कहरैँ सएह नतिएतै।"

जेना नगनै केतौ किछु नहि, कोनो सम्बन्ध नहि। मनुख केहेन खा जानरब केहेन। के नीक ?

खनायासे ओकब हाथ ओहग जेबी दिस गेनै जगमे खाठ हजाब टैका बखने बहए। सभ टैका–पैसा स्वबक्षितै बहग। ओ खराक् भइ गेल।

सोचनक– केतौ खा केकबो नग गमान बहि सकैत खछि। ब्रैठ़–प्रवाणक बाँत मोन पड़नै–

केतरौ काष्ठैरैहक जड़ि
गमानक सोब पतान धबि।

रविन्द्रनाथ ठाकुर

राजनैतिक रिहनि कथा

– अहीसरँ ना' तोरा कहि दै छियौ तँइ कहै छेँ जे कहै छी ! ओ नाओ–झबहीके मोटौ रँन्हनाग छोडि क' कतहगपास्थिँगमे ओीवन छने से कह तँइ !
– सरँ किछो कहै छीयै । पहिने ओ शान्त होउँक न । आग पर्रॅनीओके दिनमे कैना अते तम्साग है ?
– है हम कि शान्त बन्हं घन्टा ? देखै नै छिही जे दू पहर अहिठाँ रीत गेन आ अते दूबक बास्ता है। कखनी जागरँ आ कखनी फेउँब घ्मि कह आगरँ ? ओतह रँटौयो तँइ हमर पैरा तकैत होत कि नग ?
– अछा, ठीक है ! ओ भात खाउँक तारँ हम राँन्हि दै छीयै मोटैरी । गेन छनियै भदौविया काकीके कनी नाओ–झबही दिअ ना' । से उँहे रैठा नेनकै ......
– ओह ! भदौविया काकी नग गेन छनै ओ ? केना है ओकर अरस्था अखनी ?
– कि कहियै टैनमाके पापा ! रँटौक शोग अते जन्दी कह्नं माग सँ रिसरैतै ? आ ओहो अकानमे मरन नक्का जरँान रँटौके ? ? भविदिन कनितै बहै छै .....
– ओह ! हे भगरान ....

বমৌনৰাঁনীকে ঙা গপ্প স্বনিতে 'দামোদব' ভৈযাকে খাঁখিমে ३ মহিনা খগাড় ীকে মধেশৈ খান্দানন খা ওহি খান্দাননমে প্বনিসদ্বাবা মাবন গেন ভদৌবিযা কাকীক ২০ ৰঁষক ৰেঁঠৗ ৰিবজ্কে দৃষ্য হ্নহন ক' ঘ্ম২নগনৈ ....

<u>প্রেম ৰিহনি কথা</u>

–খানোক ! খাৰঁ ত পবীক্ষাকে ৰাঁদ ১ মহিনাকে ছুঙ্গী হোৰঁ২ ৰঁনা ছৈ । কোনা ভেঠ্ঠ হেতৈ খাৰঁ খপনা সৰঁকে ?

– এহ ! এক্ক মহিনাকে ৰাঁত ত২ ছৈ সোনী ? ১ সানকে থোড়ে ছৈ ? খা ৰীচমে হেসৰঁূক–স্কাগপ জিন্দাৰাঁদ ছৈ নে ! !

– হঁ বৌ হ্মদা তৈযো ... পতা নৈ ব্রেঁকখপ সঁ হমবা ৰঁড ডব নগৈএ ।

–ধ্ব ৰঁতাহী ত্তহ্ম নে ! খনেবে খপনা দিমাককে দহী ৰঁনৰৈঁত বহি ছেঁ । গে ঙা হিনীম থোড়ে ছৈ জে খাগ খহেযৰ্স খা কান্হিএ ব্রেঁকখপ ভ২ জেতৈ ?

– নৈ বৌ ! তৈযো । দেখৈ নৈ ছিহী, বিযনো জিনগীমে চষ্ক্ক খহেযৰ্স খা পষ্ক্ক ব্রেঁকখপ হোগ ছৈ সে ? ?

– খছা খাৰঁ ৰ্ঁম্ননিযৌ জে তূ বণৰীব খা কৈগ্ৰীনা দিস গসাবা ক' বহন ছেঁ । ত২ সূন ! ও হিনীমকে জিনগী খা ৰঁনিডঁডকে দিনচৰ্যা হবাক নৈ ছৈ । হ্মদা খপনা সৰঁহক জিনগী, ব্যবহাব, সমাজ–সংস্কাব সৰঁ ওগসঁ খনগ ছৈ। তেঁ তো চিন্তা জ্নি কব ।

<u>খর্ষ্ট্ব বজ্জাক (ধন্বষা হবিপ্বব)</u>

<u>প্রেম রিহৈন কথা</u>

ঙা রাঁত ডঁগখক খাগব পব সঁ গদিযা কহৈত বহনা কী–

"হমছ্র্ঁ এক দিন দিরাঁনা বহী
খহাপব খাশি বখনে ছনৌ।
সিহকৈত হারা কে মোকা সংগ
দিনক হান স্বনারৈঁ ছনৌঁ। "

কিছ ভিতব ডঁগখক খেত সঁ জ্নেখাক খারাজ খাগন–

" খগব খহাঁ মস্ত হারা কে মোকামে
খপন দিনক হান স্বনা দেনিযৈ
নাগন হমবো দিন মে এনা
হমছ্র দিনক চান্ভী কিনকো থমা দেনিযৈ"

গদিযা রাঁজন– "হমবা এনা নগৈযা খহা ককবো রাঁষ্টৈ জোহি ছী" জ্নেখা "ওকব ম্ঠা রাদা কহ কে, হবেক ঙদক দিন খগঠাম খারিঁ কহ ভেষ্টরাঁক প্রযাসবত বহৈ ছী, হ্মদা ডঁ রেঁরহফা নগৈযহ, মাত্র তীন সান ভহ গেন, নৈ মিনৈযহ/"

গদিযা– "খাগ তহ ঞাদ ছনৈ, দ্নিযা কে বংগীনতা কেঁ ছোড়ি কহ কৈনা স্বনসানমে ন্বকাগন ছী ? "
জ্নেখা কহননি– "ঞাদক দ্নিযারী বংগীনতা দিনক রুখা–স্বখাপন কেঁ নৈ বংগীন কহ সকৈযহ, খগব গহে রাঁত খহাঁ কেঁ পূছী তহ ? "
--"দ্নিযা কে বংগীনতাসং হমবো খাস নৌতা নৈ, খাগ কাগন একান্ততা সেহে মিত্র ভেন জাগযহ, খহাঁক উঁদাসীক কাবণ পূছু তহ ? "
তমসাগন খারাজমে– "খহাঁ হমবা এহন প্রশ্ন কবনিহাব কে ? খহাঁকেঁ জতহ জেরাঁক খছি জাউঁ, কিএ হমবা এহন রাঁত সরঁ প্বছনৌঁ ? "
ক্ষদা স্বনসান রাতারবণকেঁ চিবৈত ফেন খারাজ খাগন– "ওকব রাদাসং রেঁচৈনী খছি।"
গদিযা– "রাদা কবহরঁনা সরঁ রেঁরফা মাত্র কিন্না নৈ ভহ সকৈযহ, ঞা সচ খছি। কিযো সমযসং পৈঘ খা খঠৈন খছি। কিস্মত ওকবাসং কিছু খাবো খগাখছি।"
–" সময কে ঘুংঘঠ খা কিস্মত কে পর্দা সং রাঁদা কেঁ কিএ ঝপনে গেন উঁ। "
রঁহ্ত জোব সং চিচিযা কহ খারাঁজ খাগন, সংগে খারাজ কম হোগত গেন– "রেঁরফাগ, রাদা-খিনাহ্ফী। ভাগ্যসং খাগাঁ মৌত খছি, জং গহে সংগ নাগি গেন তহখাবো কী ? "
জ্নেখা উঁগখসং রাঁহব ভহ দেখহ চাহনক তহ গদিযাক রুহকে হমশকন দূব চনি গেন বহ। খারাজ স্বনাগ দৈত বহন সে –"জন্নতমে জরুব খাগরঁ, প্রেম জিরিঁত বহরেঁ কবত।"
ক্ষদা জ্নেখা কেঁ দেন ঘড় া খাগব পব ফেকন বহ, জে তা-কযামত তক গন্তজাব কবৈত বহন, সংগ

গদিযাকেঁ দেন প্রেম-পত্র খাগযো ওহনে খছি।

<u>প্রেম রিঁহন কথা</u>

-রঁড় স্বন্দব খাগ নগৈ ছেঁ গৈ
-ম্ঠ্ঠা গাবী দঽ দেরৌ
-হৈ সাঁচে কহৈ ছিযৌ
-নোক দেখৈ হৈ, খগা চন কনী রাঁদ মে কহরৌ
- হঁ তঽ নোক দেখ কঽ কথী কঽ নেতৈ দেখঽ নঽ দহিন
-রাঁদমে দেখরেঁ কবতৈ খগাঁ কে রাঁত সরঁ তঽ
-জো-জো, গে দৈযা জো ন খগাঁ, নৈ তঽ হন্না কঽ কঽ রঁজরৌ, সে কহিযে দৈ ছিযৌ
-কথী রঁজরেঁ খখৈন রাঁজ নঽ
-হঁ, রাঁদমে ঋঁহগোতিনেঁ নৈ, হম ভখাক মন্নিক (ডোম) কেঁ রেঁঠী ছী কি ডোমিনিযা সঁ প্রেম নৈ ছযেতৌ তঽ কহ খা সংগে রৈঁস খা প্রেমক রাঁত কব। খারঁ খা নঽ নজদীক/ হির্দযে সঁ ঘির্না ভঽ গেনৌ/ চনিযৌ তোবা ঘবে জাগ দেরঁহী, গোসাঁগ ঘবমে ,হন্তী তঽ নৈ ছযেনৌ, হমবা সংগ চনরেঁ তঽ চন হমবা ঘবে
-হৈ, ধীবে সঁ রৌন নঽ, রঁফাগব তোবৈ ছেঁ, হন্না নৈ কব, খতে দিন সঁ কহিযো কৈনা নৈ কহনেঁ সে খপন সরঁ ফছো
-জো খারঁ, প্রেম হমব খপরিত্র বহৈ তৈ সঽ ঃগা দিরাব জাগতক তোবা স্বন্মা গেনৌ

<u>বাজনৈতিক রিঁহন কথা</u>

হবিপ্ববক রিজ্নিযা কমাগনা দিন্নীমে ১০ রঁর্ষ রিতৌনক। রঁচপন মে গেন রিজ্নিযা ওগঠাম রিহাবক চানন ক

নিৰাসী সৈদ্নকে ছোটৈকী ৰেটী অমীনাসনিকাহ কবা নেনক। রিজ্নিযা অপনা সং ৰেসী প্রেম অমীনাসং কবৈ ছন। দিন সমযকে দোষ, ঘবমে ৰুঢ় মাওৰাৰূকে উমেব ৰহ্ত ভেনাক কাবণ ফোনপববিজ্নিযা কং 'আগৰ জো ৰউরা আৰ নৈ চন সকৈযৈ ছিযৌ খেত–পথাব, জাযনা ৰহ্ত তকনীফ হোগএ' নিহে কহ্ন নাগন। ফৈকট্রীকে চৌকীদাব কে নৌকবীকেঁছোড়ি কহ অমীনা কং নহ কহ রিজ্নিযা চনন অপনা গাম দিস। ওনা ওকবা নেপানক কানূন সৰ কে জানকাবী নৈ ছন হ্মদা মধেশক আঁদোনন সংমধেশী কে অধিকাব না উঠন নাবাজ্ন্বশ ভহ বহন ৰাত অকণ কহনে ছন দিল্লীমে।

জং– জং দিল্লীকে দ্বী হবিপ্পব সং নগ হোগত গেন মধেশক আন্দাননক চর্চা–পবিচর্চা রিজ্নিযা কে জানকাবী ৰঢ় ৰৈত গেন। জযনগবক বেন সং উতবৈত রিজ্নিযা অপনা দেশক নেপান বেনৰে–সেরা দেখবৈত কনিযাঁ কে কহনক জে যেহে অছি হমবা দেশক বেনসেরা। ৰঢ়কা–ৰঢ়কা বেন দেখনিহাব রিজ্নিযাক কনিযাকে বেন দেখতে ম্ম্রাউন তং নাগি গেন হ্মদা জেৰাক তং ওহী দেশমে অছি।

জনকপ্পবক বেনক প্লেটফর্ম পব জৰ দ্নূ ৰৈগৈত উতবন তহ দেখনক নোগ অনেকন নাবা–জ্ন্বশমে। কহৈত বহে জে মধেসী একতা, "জিংদাৰাদ", 'মধেশী কে মাংগ –– পূবা কব " নাবাজ্ন্বশ কে এহন আরাজ কং স্বনি কহ এগো ভনা আদমী সন মন্বখ কং রিজ্নিযা প্পছনক– "হৌ কথীক নাবা জ্ন্বশ অছি ? "
ভনা–আদমী কহনক– "অপনে কে ঘব কতহ ভেন ? "

"नेपालमे हविप्लव"/

भला आदमी फेन सं पुछलक " अपने कए कनियाँ अछि ओ की ? "

"हं, हम की पुछलौं तेकर जबाफ नै देलियै, आनो हमरे सं पूछै छियै ? "

–" जेहए, कन्या की भावत के छौ ? "

बिज्लिया कहलक " हं "/

भला–आदमी जबाब देलैन– "ओ अधिकारक आंदोलन अछि, आब अहाँक कनियाँक नागरिकता वैवाहिक अंगकृत भेलेपर नागरिकता पाओत। जेकर परिणाम अहाँ के जे बउँवा हेतै तेकरो अंगकृत नागरिकता मिलतै जे सं नेपालक उँच पद पर कहियो, कतबो बचबा पढ़ने लिखने बहत तए, उं नेपालक पैघ नेता हाकिम नै वैंन सकत/ तए सभक विरोधमे ओ आंदोलन जिंदाबाद–मुर्दाबाद भए बहल अछि। बिज्लिया कें बिजली सं जेना झटका लगैया, तेना लागल मनमे। कनिया दिस तकैत सोचैत बहल जे आब की करू, फेन दिल्ली लौटि जाउं ?

कनियाँक वैवाहिक अंगकृत नागरिकता आ होमए बला बचाक अंगकृत नागरिकताक चिन्ता होमए लागल।

मुदा जन्मशः लगैते बहल –अंगकृत नागरिकता आविज कब।

<u>कतावक मौसम आ विन मौसम क वर्षा</u>

वर्षा प्रकृतिक क अनुपम वचना मे सए एक अद्भुत प्रकिया अछि। समय आ भौगोलिकताक स्थान संग मौसम क विशेष संयोग क मिलन सए वर्षा क रूप अपने सए

ৰॅনি জাগএ। খনগ–খনগ স্থান খনগ খনগ তবহক ৰॅর্ষা দেখহমে খারৈঁএ জেনা কোনো ঠাম ম্নিসী ক ৰূপমে তহ কোনো ঠাম ঝমকউঁরা ক ৰূপমে। প্রসংগ কতাবক ৰॅর্ষা– ৰॅর্তমান সময মে কতাবমে ৰॅহ্ত গর্মী বহৈ ছন ঝদা খগ সান ৰॅর্ষা দূ দিন সহ শ্বরু খছি। দূ সান সহ কতাবক গর্মী নেপান মে নেপান ক ৰॅর্ষা কতবক ভিশো নগাকহ খাগৰॅ গেন খছি। নেপানী সৰॅ সংগে নেপান ক খৈনী গ্বন খা ৰॅহ্ত তবহক খমনী সৰॅহক্রে চীজ খাগন খছি, ওনাহী মৌসমসেহো খাগৰॅ গেন জেনা নগৈযা। ৰॅর্ষা সহ খত্তক ৰিভিন্ন কীর্শিমক নির্মাণ সৰॅ কাজ জেনা ভরন নির্মাণ ,প্বনা নির্মাণ ,ৰেন ৰিভাগক নির্মাণ সৰॅ কিছ প্রভারিত ভs জাগএ। প্রঙ্কতিক ৰূপ সহ খখৈন কতাব ক মৌষম মে ৰॅহ্ত গর্মী হোৰॅাক চাহী ঝদা খখৈন ঠীক উঁন্টা মৌসম মনোবম ঠঁঢা খছি। ৰিশ্ব জনৰাঁহ পবিৰॅর্তনক সীধা খসব কতাবকমৌসম মে দেখন জাs বহন খছি। চাক দিশী সঙ্কদ্রক ঘেবা ক তটৈ মে বহন ওা দেশী ৰॅহ্ত স্বন্দব খছি। সঙ্কদ্রী হৰা সংগ একব সঙ্কদ্রী তটৈ মে এগো খন্বপম ৰীখগব খারৈঁত বহৈএ। ওনা প্রঙ্কতিক ৰূপ সহ দ্নিযাক হব ক্ষেত্রক খপনে ৰিশেষতা খছি। খাস কহ ৰॅর্ষা সহ প্রভারিত হোমহৰॅনা নিমার্ণ সহ জ্ড়ন কংপনী সৰॅ ৰॅর্ষাসিহ নোকসান উঁঠৰৈঁএ ঝদা প্রঙ্কতিক ৰূপ সহ ৰॅর্ষাকি প্রভার ৰॅহ্ত উঁত্তম খছি। কাজ সৰॅ জে ৰাঁহব হোগত বহৈয সে সৰॅ তহ কিছ দেব রা দিননা খররোধ রা প্রভারিত হোগএ, ফেব সংচানন ভs জাগএ। যহন কতাবক ৰাতারবণ মৌসম খগঠাম বহনিহাব সৰॅহক মন মোহনে জা বহন খছি। কতাবক ধবতী পব খপন পসীনা ৰেঁচৈনা ঘব–পবিরাব ক খ্শী কে খাতিব ৰॅহ্ত

মন্বরা সরঁ খ্শী নজব খাউঁত ওহ্ মে একব মৌসম সোন মে স্বগঁধা বখরাঁক কাজ করৈয।
দ্নিযাক উঁগেৈত খর্থরেঁরস্থা মে কতাবক স্থান রীতন সান সরঁ সং উঁচ ছন ক্মদা খগ সান সং কিছ গিবাবরঁষ্ট দেখা বহন খছি।
দ্নিযাক রঁহ্ত দেশীক মন্বরা সরঁ খপন দেশী ছোগব ছোগব খগঠাম খাগরঁ বহন খছি, খাগনো খছি খপনা দেশী মে খারঁং নেন ছান পগহা তৌড়্ত নোগ ঐঠাম ক মৌসম সং হিচকৈত ছন ক্মদা নৈ, ওনা নৈ খছি খখৈন ঐঠামক খরঁস্থা।

<u>দোহা-কতাবমে সাঁঝক চৌপাবিপব কেঁ খাঠম মাসক রৈঁসাব সম্পন্ন !</u>

"মাতৃভাষাক জগেণা হমবা সরঁহক প্রেবণা" মূন নাবাকে সংগ রিগত + মাস সঁ নিবন্তব কপমে খাযোজনা হোগত খারি বহন মৈথিনী কার্য-সন্ধ্যা খন্তস্কাতকে কার্যক্রম #সাঁঝক_চৌপাবি_পব কে খাঠম মাসক রৈঁসাব ২5 মার্চ ২০১৬ রিতন শ্বক্র দিন দোহাক সনৈযা গবেঁড মন্ন ক প্রাঁগণমে ভেন ।

এহিরেঁবক কার্যক্রম খান রৈঁসাবক তুননামে কিছ কম শ্রোতা খা করি রিন্দেশ্বব জী ঘব গেনাক কাবণ খা কাম রিশেষ করি খশবফ জী খন্বপস্থিত বহনা । রৈঁসাবমে নিযমিত সর্জক সরঁ সঁ রঁহ্তো কম নব সর্জক খা শ্রোতা নোকক কম উঁপস্থিতী বহন । তহিনা ভাষা-সাহিত্ প্রতি সদৈব সজগ সচেত যুবা কার্যকর্তা শ্রী মনিষ বায জীনগাযত এক সঁ এক ব্যক্তিত্ব সরঁহক উঁপস্থিতি ছন । করি শোগার্থ জীক সংযোজকত্বমে শ্বক ভেন ঐ কার্যক্রমমে

পহিন চবণমে সৱ গোষ্ঠে খপন –খপন পবিচয দেনাহ । তকবা ৱাঁদ দোসব চবণমে সম্পূব্ণ স্রষ্ঠা সৱ দ্বাবা বচনা রাচন কএন গেন ।
বচনা রাচন কেব ঞমমে ৱৈচন মহতো,সোগাবথ যাদর,প্রণর কান্ত ঝা,খর্ছূব বজ্জাক জী দ্বাবা করিতা রাচন ভেন । তহিনা বরীন্দ্র ঁউদাসী জীক খপনা স্ববমে গাওন গীত সঁ সৱ গোষ্ঠে মন্ত্রঝ্খঝ ভ২ গেনাহ ।
একব খতিবিঞ খঁননাগন সঁ পঠাওন বচনা সৱঁমে করি প্রযাস প্রেমী মৈথিন, বাজদের বাজ জী কে হোনি ৱিঁশেষ বচনা ৱাঁচনকৈন গেন । কার্যঞমকে ৱীচমে মধেশীক ক্ষতি কে কাবণে হোনী পৰ্ৱি নৈ মনাঁউন গেন। শহীদক সম্মান সোকপ সাহিত্কাব নোকেন হোনি নৈ মনৌনে খৱঁগত কবৌননি। সংগ হেম্প মধেসী হোনী ৱিঁশেষকে নিমন্ত্রণা পব খন্বপস্থিতিকে নেন নৈ দ্খ বখৱাঁক খন্ববোধ কৈন গেন।
সমগ্রমে ৱৈঁসাব জয জয বহন । চৌপাবি–পব উঁপস্থিত সৱঁগোষ্ঠে ৱঁড ৱৈঁসী উঁসোহিত ভেনাহ । কার্যঞমক খন্তমে প্রঝ্খ খতিথি সৱ দ্বাবা প্ররাসমে বহিযোক২ খপন ভাষা–সাহিত্ নেন ভ২ বহন ঐ প্রযাসকে ৱঁহ্তে ৱৈঁসী সবাহন গেন । সংগে সদৈর সাথ সহযোগ বহত খা উঁত্তবোত্তব প্রগতি হোগত বহত সে খাশ্বাসন সেহো দিযৌননি ।

<u>উঁমেশী মণ্ডন</u>

<u>ৱিহৈন কথা– ঝ্ডৃনক ঝ্ব</u>

গোস◌াঁ ◌ংগ খন্তিম কগনীপব পহুঁচ ড্মৈনে তৈযাব বহৈথ। মনাগ ঠাক্ষব খপন দিন্বকা কাজ উঁসাবি হাথ-পএব ধোগ কহ তমাক্ষন খা খপন সঙ্গীতিযা সভকেঁ নহ মহারীবজীক স্থান পহ্চৈক রিচাবমে দবরঁজ্জাপব রৈঁসি পনৌক প্রতীক্ষামে বহৈথ জে জখনে ওতী তখনে খপন কাম-ধাম স্বমন্মা রিদা হএরঁ।

মনাগ ঠাক্ষবক পিতা চাবি-পান সান পহিনহি ঞা দেশ-দ্নিয◌াঁ ◌ং ছোড়◌া খপন দেশ-দ্নিয◌াঁ ◌ংমে পহুঁচ গেনা। বৃক্ষ মাএ জীরিত ছৈন খা খপনে দ্নূ পবানীক সংগ তীন-চাগটা ধিযো-প্বতা পবিরাবমে ছৈন।

ওনা কাজ তঁ রঁ◌াঁ ◌ংটৈন ছৈন, ক্ষদা এক পবিরাবক রীচ বহৈ ছৈথ তঁএ সভ দিন দ্নূ পবানী মনাগ ঠাক্ষব ভবি-দিন্বকা কাজক ক্ষঁহ-মিনানী কবৈত, কৌনহ্কো কাজক সূচীরঁক্ষ সভ দিন ক' নগ ছৈথ।

জহিনা মনাগ ঠাক্ষবক দেশ প্বকুখ-পাত্র খা দ্নিয◌াঁ ◌ং হোগ ছৈন হ্নকব কেশ-দাঢ়◌ী রঁনাএরঁ, তহিনা খনোধনিযৌঁক দেশ হোগএ স্ত্রীগণ, হ্নকব হাথ-পএবক নহৈ কাটৈরঁ দ্নিয◌াঁ ◌ং। খর্থাত্ মনাগ ঠাক্ষব খপনা দেশ-দ্নিয◌াঁ ◌ংমে বমন বহৈ ছৈথ খা খনোধনী খপনা দেশ-দ্নিয◌াঁ ◌ংমে। ক্ষদা একেঠাম, একে পবিরাবমে, সংগে-সংগ দ্নূ পবানীক কাজ-রোজগাব বহন, খানী কাজক দেশ-দ্নিয◌াঁ ◌ং খনগ-খনগ, তঁএ এক-দোসবক হিসার-রাঁড়◌ীক ক্ষঁহ-মিনানীক পবোজনে নহি পড়◌ৈ ছৈন। কিএক তঁ দেখনে খা ফড়◌া যাএনে হিসার দ্নূ গোবেক রীচ বহৈ ছৈন।

ক্ষদা ওহ্মকা কাজ রঁটৗ গেন ছেনৈন। সবাধক কাজমে প্বকুখ-স্ত্রীগণ সভকেঁ নৌখাক পবোজন পড়◌ৈত খছি, ক্ষদা ক্ষড়◌নমে তঁ সে নগ হোগএ। একটা রাঁন-রোঁধক

কেশ কাটৈন জাগএ। অনোধনিযোঁ আগ দোসরে কাজে আনঠাম গেল ছেলী। মনাগ ঠাকুর অপন ওঁনকা কাজক হিসার পনীকেঁ স্বমনেনাগ জরুরী বুঝি ডেঠ়া যাপর রৈসন সোচৈত বহৈথ– জখেন মহারীবজী–স্থানপর সঙ্গীতিযা সরহেক সংগ কীর্তন–ভজন করএ জাএব, তখেন কোন ঠেকান অছি, জঁ কহী রৌবাগএ জাএ,তখেন তঁ ওঁনকা হিসার মাথপর নগধনে বহত..।

প্বরনা সাড় ীমে তীন–চারিটা মোটৈরী–চোটৈরী বনহেনে অনোধনী ডেঠ়া যাপর পহুঁচনো নে ছেলী কি মনাগ ঠাকুর কহনখিন–

"পহিনে স্বনি নিঅ, তখেন অঁগনা জাএব।"

ভবি দিন অধোধনী পতি রিসীন রৌনাএন–রৌনাএন উঁরিযাএনে ছেলী। তঁএ মোটৈরী–চোটৈরী আঁগনমে বাখর স্রত: রিসৈর গেলী। নগমে আরি রজনী–

"কোন এহেন ধড়ফড় ী ভঃ গেল জে বস্তেসঁ বস্তা ঘ্মা নেনৌঁ! কহু কী কহৈ ছী?"

জহিনা অপনা ধ্নমে অনোধনী তহিনা অপনা ধ্নমে মনাগযো ঠাকুর বহৈথ। রজনা–

"আর অপন ধর–অঁগনাক হিসার নের আকি হম ওকরা কনহেঠেনে ঘুমৈত বহর!"

মাথক মোটৈরী–চোটৈরীকেঁ ওসাবপর জা কঃ রাখি অনোধনী নগমে আরি সমান্য রূপে পতিকেঁ প্বছনকৈন–

"ওঁনকা ঝড়নক কমাগ কী সভ ভেল অছি।"

মনে মগন মনাগ ঠাকুর বহরেঁ করৈথ, রজনা–

"ঝর পনটৈ তঁ নাচএ সাহ্, ওঁনকা কমাগ কী তরৈ ছিঐ। আগ তঁ একটা ঝড়় রঠ়া গেল, তখেন অনেরে কোন স্বগদক ভাঁজমে বহিতৌঁ।"

অপনা মনে অপনা ঢংগে জহিনা মনাগ ঠাকুর রজনা

तहिना अपना मने आ अपन ढंगे अनोधनियोँ ब्रुमनैन,कनीकानक पछाति अनोधनीक म्हसँ निकनन–
“एहनो कवम जक्कआ प्वकथ ह्अए ! ”
‘कवम’ शब्र्दक अर्थ मनाग ठाक्ुव अपना हिसाबे ब्रुमैन छना। मनमे नचनैन जे ब्रान–ब्रोधक जन्मौटी केश काटि एकटा सम्पतेक म्हड़ पूजी ब्रँचिये गेन तखैन अनेवे सूदिखोँक किए ब्रनितोँ ! सङ्गितिया नोक छी, बाम भजन कबै छी, तखैन अपनो मन की कहैत ?
म्हस्क्ुवागत मनाग ठाक्ुव ब्रजना–
“एँ ंह ! ब्रड़ स्वन्नव म्हड़नी–भोज ब्रनन छेनए। जेहने खीब ब्रनन तेहने प्वड़ ी। ”
पतिक खीब–प्वड़ ी स्वनि अनोधनीक मन मिठेनैन नग ब्रन्की जेना ब्रागस–तेब्राग खेने मन खटा जाग छै तहिना खटा गेनैन। ब्रजनी–
“सिदहा–समव की सभ अननौं, से ने कहू ? ”
मनाग ठाक्ुव कहनखिन–
“ब्राँ ंकी की बहन जे अनितोँ। दिनके तेहेन खेनहा अछि जे मात्र नोटा पानि पीने बतियो कटि जाएत ! ”
अनोधनीकेँ जेना एकेब्रेब मौं चढ़नैन तहिना पति मनाग ठाक्ुवक गङ्गा पकैड़, चौकीपव सँ उँठब्रैत कहनखिन–
“चनू अखने गिबहत ऐठाम। अपन ब्रक्सीस केना छोड़ि देब्र। ”
असरीसमे पड़न मनाग ठाक्ुव कौन्हुका समए मंगैत ब्रजना–
“अखैन पहिन सँा ंम छी, हन्ना–फसाद नग कब्र, हमहुँ कीर्तन–भजन कवए जाग छी, जतवा नग भङ्गठाउँ। ”

अनोधनी–
“एहेन प्रकरणक कोन ठेकान जे... । ”
दुनू हाथ जोड़ि मनाग ठाकुर रंजना–
“हाथ जोड़ि कहै छी जे अहाँ जाउ, अहूँ अपन घर–आँगना सम्हारू आ हमहूँ जाइ छी । काल्हि भोरे दुनू गोरे चलि कऽ फरिछा लेब । ”

रिपोर्ट-- सगर राति दीप जरय

'कथा गंगा'मे सगर राति दीप जरय–
'सगर राति दीप जरय' एक एहन मंचक नाउ छी, जइ मंचपर सभ वर्गक साहित्यकार भाग लऽ रहल छथि, जाइ–अबैत छथि तथा भाषा–साहित्यक विकासक लेल विचार–विमर्श करैत छथि । तँए ई 'सगर राति दीप जरय' मैथिली भाषा–साहित्यक सभसँ श्रेष्ठ मंच कहबैत अछि । एकर आयोजन जगह–जगह प्रायः तीन मासक अन्तरालपर १९९० ई.सँ होइत आबि रहल अछि ।
+३म गोष्ठी श्री ओम प्रकाश झाक संयोजकत्व आ मिथिला परिषद केर प्रस्तुतिमे भागलपुरक द्वारिकापुरी स्थित 'श्याम कुंज'मे आयोजित भेल जेकर उद्घाटन वरिष्ठ समालोचक डॉ. प्रेम शंकर सिंह, 'विदेह' एवं टैगोर सम्मानसँ सम्मानित साहित्यकार श्री जगदीश प्रसाद मण्डल,तिलकामाझी विश्वविद्यालयक मैथिली विभागाध्यक्ष डॉ. केष्कर ठाकुर, डॉ. शिव प्रसाद यादव एवं अवकाश प्राप्त शिक्षक दुखमोचन झा संयुक्त रूपे दीप लेसि केलनि । पश्चाति एक विशिष्ठ अध्यक्ष मण्डल एवं संचालन समितिक निर्माण कवि गोसाउँनिक गीत, स्वागत गान एवं स्वस्ति वाचनसँ साँझक छह बजे

गोष्ठीक श्वभावम्भ भेल, बातिक १२:३० बँजे घण्टा भविक भोजनाबकाश भेल, जगत श्वन्यकानमे, भोजनक पश्चाति, संयोजक– सह गजलकाब ओम प्रकाशजी श्वपन लब बचित दूटा गजल स्वना कथाकाब सभ साहित्यकाब– साहित्य प्रेमीकें साहित्य–बसमे बोंबि देललि। प्वन: कथा पाठ श्वा समीक्षाक क्रमकें श्वागू बँढ़ौल गेल। जे चलैत–चलैत भिलसब छह बँजेमे श्वार्रि श्वध्यक्षीय उँद्बोधलक संग संयोजकक धन्यराद ज्ञापन तथा दीप–पंजीक हस्तांतबणक पश्चाति गति भेल। ऐ गोष्ठीमे दूब–दूबसँ श्वाएल साहित्यकाब–कथाकाब–समीक्षक एवं श्रोताक तथा स्थानीय साहित्यकाब–कथाकाबक संग कथा प्रेमीक बॅंस जमघट ताधबि बॅंलल बहल जाधबि श्वगिला गोष्ठीक निर्णयक संग श्वायोजित गोष्ठीक समापनक घोषणा नहि कएल गेल।

+६म श्वायोजन मधुबँनी जिला श्वन्तर्गत फुलपबास प्रखण्डक महिन्दबाव पंचायतक 'नकसेना' गाममे होएत, जगमे पहुँचैक हकाब दैत भावी संयोजक श्री बाजदेव मण्डल 'बमण'जी कहललि– 'श्वधिक–सँ–श्वधिक कथाकाब–साहित्यकाब–समीक्षक सभकें नकसेना गामक +६म कथा गोष्ठीमे स्वश्वागत छलहि।'

+३म गोष्ठीक श्वध्यक्ष मण्डल, संचालन समिति, कथायात्राक मादे दू शब्द, पोथी लोकार्पण, कथा पाठ एवं समीक्षा–टिप्पणीक विवरण निच्चाँमे देल जा बहल श्वछि–

श्वध्यक्ष मण्डल–

डॉ. प्रेम शंकब सिंह, श्री जगदीश प्रसाद मण्डल, डॉ. केष्कब ठाकुब, श्री विवेकानन्द झा 'वीनू' श्री बाजदेव मण्डल, श्री श्यामानन्द चौधबी।

সংচালন সমিতি–
শ্রী দ্গানন্দ মণ্ডল, শ্রী পংকজ কুমার ঝা এবং উমেশ মণ্ডল।
কথাযাত্রাক মাদে দূ শব্দ–
প্রা. কেষ্কব ঠাকুব, পো. প্রেম শংকব সিংহ, শ্রী জগদীশ প্রসাদ মণ্ডল, শ্রী বিবেকানন্দ ঝা 'বীনূ'
গোসাউঁনিক গীত–
শ্রীমতী নিক্কী প্রিযদর্শিনী আ স্বাতী কুমাবী।
স্বস্তি বাচন–
শ্রী শিব কুমাব মিশ্র।
পোথী লোকার্পণ–
অপন মন অপন ধন (লঘু কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্ডলক
উকড়ু সময (লঘু কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্ডলক
লোকার্পণ কর্তা–
ডॉ. কেষ্কব ঠাকুব
ডা. প্রেম শংকব সিংহ
পহিল সত্রমে কথা পাঠ–
(১) নগক দূবী– নিক্কী প্রিযদর্শিনী
(২) গবীব আঁখিক বেঁথা– ওম প্রকাশ ঝা
(৩) ডোমক আগি– বামবিলাস সাহু
(৪) শিবনাথ কক্কাক ডাযবী– অখিলেশ মণ্ডল।
সমীক্ষা–টিপ্পণী, পহিল সত্রক–
ডॉ. শিব কুমাব প্রসাদ, উমেশ মণ্ডল, ডॉ. শিব প্রসাদ যাদব এবং শ্রী নন্দ বিলাস বায।
দোসব সত্রমে কথা পাঠ–
(১.) হমব বাঁগনিক বিচাব– জগদীশ প্রসাদ মণ্ডল

(६) प्राश्चित- गौड़ी शंकव साह
(७) मजाकेमे चलि गेलौं- लक्ष्मी दास।
समीक्षा-
श्री वाम सेवक सिंह, प्रा. केष्कव ठाकुव, श्री श्यामानान्द चौधवी, डॉ. प्रमोद पाण्डेय।
तेसव सत्रमे कथा पाठ-
(+) जीन्स पेन्ट- नन्द विलास वाय
(९) नाल न्वर्थाँ- शम्भु सौवभ
(१०) धोगते-धोगते भगवान वॅला देवॅग- उमेश मण्डल
(११) धर्म आ धार्मिक- दुःख मोचन झा
समीक्षा-
श्री ओम प्रकाश झा, डॉ. प्रेम शंकव सिंह, डा. शिव प्रसाद यादव, श्री वाजदवे मण्डल।
चाविम सत्रमे कथा पाठ-
(१२) खनमेल विवाह- शिव प्रसाद यादव
(१३) झवझाएल फूल- कपिलेश्वव वाउत
(१४) प्वत्रक कर्तव्य- नावायण झा
(१५) भूख- पंकज कुमाव झा
(१६) वॅसी भऽ गेल आवॅ नहि- हेम नावयण साहु।
समीक्षा-
श्री जगदीश प्रसाद मण्डल, श्री विनोदानन्द झा 'वीनू',
डॉ. शिव कुमाव प्रसाद।
पाँचिम सत्रमे कथा पाठ-
(१७) भीखमंगा- प्रकाश कुमाव झा
(१+) भोला- ललन कुमाव कामत
(१९) विधवा विवाह- वॅचन ठाकुव
(२०) होटलमे प्वकाव- दुःखन प्रसाद यादव

(২১) চোঁচাক খোঁতা– উঁমেশ নাবাযণ কর্ণ

সমীক্ষা–

শ্রী শ্যামানন্দ চৌধবী, ডॉ. শির ক্ষমাব প্রসাদ, বাজদের মল্ডন 'বমণ'

ছঠিম সত্রমে কথা পাঠ–

(২২) খপন ঘব– বাজদের মণ্ডন

(২৩) চীফ গেষ্ট– শির ক্ষমাব মিশ্র

(২৪) মাযাক তাগত– বাজদের মণ্ডন 'বমণ'

(২৫) খামক ঠাঠ়ি – শির ক্ষমাব প্রসাদ

(২৬) হেবাএন কোদাবি– শির ক্ষমাব প্রসাদ

(২৭) ডিজাগনরানী কনিযাঁ– শাবদা নন্দ সিংহ

সমীক্ষা–

উঁমেশ মণ্ডন, নন্দ রিনাস বায, শ্যামানন্দ চৌধবী এরং হেম নাবাযণ সাহ্ ।

+৪ম সগব বাতি দীপ জবয ২০ দিসম্র্ববক সাঁঝমে শ্বব্ধ ভ' ২১ দিসম্র্বব ২০১৪ক ভিনসবমে সম্পন্ন ভেন।

+৫ম খাযোজন ভাগনপ্ববমে শ্রী ওম প্রকাশ ঝা কেব সংযোজকত্বমে মার্চ ২০১৫ক খন্তিম শনিকেঁ হোএত। ঞ্র নির্ণএ খধ্যক্ষ মণ্ডন এরং সংচানন সমিতি তথা গোষ্ঠীমে উঁপস্থিত সর্বহক রিচাবসঁ ভেন। ওনা প্রস্তার শ্রী বাজদের মণ্ডন 'বমণ' জীক সেহো বহনি জে নকসেনা (মধ্র্বনী)মে হ্খএ। ঝদা সর্বসম্মতি ভাগনপ্ববেক বহন। খত: দীপ খা পংজী বর্তমান গোষ্ঠীক সংযোজক ভারী সংযোজককেঁ দেনখিন। সংচানন সমিতিমে দ্গনিন্দ মণ্ডন, ওম প্রকাশ ঝা তথা উঁমেশ মণ্ডন ছনা খা খধ্যক্ষ মণ্ডনমে শির ক্ষমাব প্রসাদ, শ্যামানন্দ চৌধবী তথা সচ্চিদানন্দ 'সচিদ'। মো. গ্বন হসন এরং ফিবোজ খানম স্রাগত গীত গৌননি,

এবং স্বতীরাচন শিবক্ষমাব মিশ্র। তীন সত্রমে নিম্ন কার্যক্রমান্বসাব ঐ গোষ্ঠীক ভবি বাতিক যাত্রা ভেন–
উদ্ঘাটন সত্র– পবিচএ–পাত তথা দূ শব্দ–
উদ্ঘাটনকর্তা–
শ্যামানন্দ চৌধবী
জগদীশ প্রসাদ মণ্ডন
পং. সচ্চিদানন্দ মিশ্র 'সচিদ'
মিহিব ঝা মহাদেব
ওম প্রকাশ ঝা
শিব ক্ষমাব প্রসাদ
বাজদেব মণ্ডন 'বমণ'
পোথী নোকার্পণ সত্র–
(১) ডীহক জমীন (রিহনি/নঘ্ কথা সংগ্রহ) ওম প্রকাশ ঝাজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
জগদীশ প্রসাদ মণ্ডন,
উমেশ নাবাযণ কর্ণ,
বাম রিনাস সাহু।
(২) সমবথাগক ভূত (নঘ্ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
ওম প্রকাশ ঝা
সচ্চিদানন্দ 'সচিদ'
শম্ভু সৌবভ
(৩) গামক শকন–সূবত (নঘ্ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
শ্যামানন্দ চৌধবী

খন্নপ ক্ষমাব কশ্‌যপ
বাজদেব মণ্‌ডন ‘বমণ’
উঁমেশ নাবাযণ কর্ণ
(৪) খপ্‌পন–রীবান (নঘ্‌ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্‌ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
রেঁচন ঠাক্কব
ফাগ্বনান সাহ্‌
মিহিব ঝা মহাদেব
বামাকান্‌ত মিশ্র
(৫) রাঁন–গোপান (নঘ্‌ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্‌ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
সংজয ক্ষমাব মণ্‌ডন
সূর্য নাবাযণ কামত (সূবজ কামত)
শম্ভু সৌবভ
শিব ক্ষমাব প্রসাদ
(৬) নজরিজী (নঘ্‌ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্‌ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
রঁমভোনী ঝা
দ্‌র্গানিন্‌দ মণ্‌ডন
শিব ক্ষমাব প্রসাদ
গাঁধী প্রসাদ (সবপংচ)
(৭) পতঝাড় (নঘ্‌ কথা সংগ্রহ) জগদীশ প্রসাদ মণ্‌ডনজী কেব
নোকার্পণকর্তা–
ওম প্রকাশ ঝা

श्यामानन्द चौधरी
राम विलास साहु
नन्द विलास राय
(८) वर्णनी खठ़ (नघु कथा संग्रह) जगदीश प्रसाद मण्डलजी केर
लोकार्पणकर्ता–
अरविन्द चौधरी
अनूप कुमार कश्यप
कपिलेश्वर राउत
मो. गुल हसन
(९) शिव दर्शन (पद्य) पं. सच्चिदानन्द मिश्र
लोकार्पणकर्ता–
ओम प्रकाश झा
शम्भु सौरभ
शिव कुमार प्रसाद
कपिलेश्वर राउत
(१०) अभिलाषा (मैथिली भजनमाला) पं. सच्चिदानन्द मिश्र
लोकार्पणकर्ता–
श्यामानन्द चौधरी
रौशन ठाकुर (सविसर पाली)
(११) सीडी लोकार्पण–
(१) मैथिली गजल: आगमन ओ प्रस्थान विंदु (आलोचना संकलन) सं.सं– गजेन्द्र ठाकुर, आशीष अनचिन्हारजी केर
(२) सखुआरानी (विहनि/नघु कथा संग्रह) सं.सं– उमेश मण्डलक
(३) निर्मल सनेस (विहनि/नघु कथा संग्रह) सं.सं– उमेश

मण्डनक
(४) देरघवक प्रसाद (रिहनि/नघ् कथा संग्रह) सं.सं- उँमेशे मण्डनक
(७.) कथा रौीक्ष सिक्ष मेहथपा- (रिहनि/नघ् कथा संग्रह) सं.सं- रिदेह-
सम्मिनित ऋपे नोकार्पण-
जगदीशे प्रसाद मण्डन
शिर क्रमाव प्रसाद
ओम प्रकाशे ऋा
वाजदेर मण्डन 'वमण'
कपिनेश्वव वाउँत।
कथा सत्र- कथा पाठ एरं समीक्षा-
पहिन पानीमे-
नोकतंत्रक माने- ओम प्रकाशे ऋा-
ङेङेवा हीवा- नन्द रिनास वाय-
समीक्षा-
श्यामानन्द चौधवी
फाग्वनान साह
शिर क्रमाव प्रसाद
थन्वप क्रमाव कश्यप।
दोसव पानी-
परित्र पापी- उँमेशे नावायण कर्ण-
जाति-पाति- दुर्गानन्द मण्डन
समीक्षा-
वाम रिनास साहु
वाजदेर मण्डन 'वमण'
संयज क्रमाव मण्डन
मिहिव ऋा महादेर

তেসব পানী–
একব উত্তবদাযী কে ? – শম্ভু সৌবভ
কমতিযা হবেনী– বাম বিনাস সাহ্
সমীক্ষা–
উঁমেশ মণ্ডন
ফাগুনান সাহ্
সচ্চিদা নন্দ ঝা ‘সচিদ’
বঁেচন ঠাকুব (নাটকাব)
চাবিম পানী–
খেতী–বাড়ী– বঁেচন ঠাকুব
ডীহক জমীন– ওম প্রকাশ ঝা
সমীক্ষা–
শিব কুমাব প্রসাদ
মিহিব কুমাব ঝা
বঁমভোনী ঝা
শম্ভু সৌবভ
পাঁচিম পানী–
বিঁখাহ– গৌড়ী শংকব সাহ
গনফেক্শন– ফাগুনান সাহ্
সমীক্ষা–
কপিনেশ্বব বাউঁত
বাম বিনাস সাহ্
শশিকান্ত ঝা
উঁমেশ নাবাযণ কর্ণ
ছঠিম পানী–
পাঁচ ভূত– উঁমেশ নাবাযণ কর্ণ
জবি গেন মাগক খাস– বিপিন কুমাব কর্ণ
সমীক্ষা–

कपिलेश्वर राउत
नन्द विलास राय
ओम प्रकाश झा
अरुण कुमार कश्यप
सातिम पाली-
शिव विद्यापति- सच्चिदानन्द 'सचिद'
भवम- लक्ष्मी दास
कलहंसक विर्णए- कपिलेश्वर राउत
समीक्षा-
शम्भु सौरभ
जगदीश प्रसाद मण्डल
श्यामानन्द चौधरी।
अंतमे अध्यक्षीय भाषण तथा धन्यवाद ज्ञापन।

<u>४४म कथा-साहित्य गोष्ठी डखराममे सम्पन्न भेल</u>

डखराम (बेनीपुर)क मुखियाजी श्री अमर नाथ झाक आयोजकत्व आ श्री कमलेश झाक संयोजकत्वमे 'सगर राति दीप जरय'क ४४म कथा-साहित्य गोष्ठी 30 जनवरीक साँझमे शुरू भेल। जेकर उद्घाटन सम्मलित रूपे श्री जगदीश प्रसाद मण्डल, डॉ. शिवकुमार प्रसाद, श्री राजदेव मण्डल, श्री नन्द विलास राय, श्री फागुलाल साहु, श्री शारदा नन्द सिंह, श्री उमेश पासवान, श्री कपिलेश्वर राउत, श्री उमेश नारायण कर्ण, श्री शम्भु सौरभ तथा श्री राम विलास साहु केलैन। उद्घाटनक पश्चात स्वागत गीत सेहो सम्मिलित रूपे समवेत स्वरमे श्री राधाकान्त मण्डल तथा श्री रामदेव प्रसाद मण्डल झारूदार गौलैन आ स्वागत भाषण करैत श्री कमलेश झा

कहलैन– ‘1990 ठस्रीसँ ‘सगव बाति दीप जवय’क आवम्भ यात्रा शुरू भेल जे चलैत–चलैत आबँ ओठ तहपव चलि आएल अछि जेतए अ◌ॉ ंटी माटिक स्वगन्धसँ स्वगन्धित कथाक लेखन एरं पठन भऽ वहल अछि... । ’

उँद्घाटन सत्रक पछाठत लोकार्पण सत्रमे प्ररेश भेल। श्री जगदीश प्रसाद म॔डलक दूटा पोथी, पहिल एगच्छा आमक गाछ (कथा संग्रह) आ दोसव ठूठ गाछ (उँपन्यास)क लोकार्पण सममिलित रूपे भेल। तथा ‘खसैत गाछ’ (लघु कथा संग्रह) नामक पोथीक रितवण सेहो भेल।

क्रमश: कथा सत्रमे प्ररेश भेल। छह पालीमे कथाक पाठ भेल। जठमे श्री उँमेश नावायण कर्ण– ‘मौनी बॅाबॅा, अनवत्त छोड़ ी’ शीर्षकक दूटा कथा पठ़लैन। श्री वाजदेर म॔डल– एडजस्टमेन्ट, श्री वाम रिलास साहु– जाति, श्री शावदा लन्द सिंह– ‘आशातीत’ तथा‘पनटा माय’, श्री जगदीश प्रसाद म॔डल– ‘एगच्छा आमक गाछ’ तथा हलौती, श्री लक्ष्मी दास– बॅापक धवम, श्री ललल कुमाव कामत– बॅाबॅाक लोटा, श्री शम्भू सौवभ– पवम्पवाक बॅलि, श्री फाग्व लाल साहु– अछूत, श्री शिर कुमाव मिश्र– र्यरहाव तथा प्रीतिऽय, श्री कपिलेश्वव वाउँत– घूव लगक गप, अखिलेश म॔डल– गठ़ैलगव हाथ, तथा अपले (उँमेश म॔डल) पठ़लौं– ‘अपले गवदैल कटलौं। ’

पठित कथा सभपव एक–सँ–एक समीक्षा सेहो भेल। ड◌ॉ. शिर कुमाव प्रसाद, प॔डित बॅाल गोरिन्द आर्य ‘गोरिन्दाचार्य’, श्री फाग्व लाल साहु, वाधाकान्त म॔डल तथा श्री कमलेश झा रिषद रूपे समीक्षा कार्य

কেনৈন। সংগে শ্রী বাজদের মণ্ডন, শ্রী শাবদা নন্দ সিংহ,শ্রী কপিনেশ্বরব বাঙত, শ্রী উমেশে পাসরান, শ্রী শিরক্ষমাব মিশ্রি, শ্রী বাজা বাম যাদর, শ্রী নন্দ রিনাস বায, বাম রিনাস সাহ্, উমেশে নাবাযণ কর্ণ তথা খপনে (উমেশে মণ্ডন) সেহে সমীক্ষা কার্যমে ভাগ নেনৌं।

খগিনা গোষ্ঠীক ভাব নৈত শ্রী উমেশে পাসরান কহনৈন– ৪৭ম সগব বাতি দীপ জবয– নৌকহী (জিনা মধ্‌রঁনী)মে কবাএবঁ। জেকব হকাব মংচেসঁ দহ বহন ছী জে ৪৭ম গোষ্ঠীমে 'দনিত রিষযক কথাক রিশেষ স্রাগত হোএত।'

ঐ তবহেঁ ৪৪ম গোষ্ঠীক সমাপন ভেন। ৪৭ গোষ্ঠী নৌকহীমে শ্রী উমেশেজী কবৌতা। সম্ভর জে মার্চক খনতিম শনিকেঁ হোএত।

<u>अखिलेश कुमार</u>
<u>बाबू भोला लाल दासक जयंती मनल</u>

६ फरबरी २०१६– शनि दिन, मधुबनीक माध्यमिक शिक्षक संघ भवनमे भोला लाल दास लोक संस्कृति एकेडमी द्वारा बाबू भोला लाल दासक जयंती समारोहक आयोजन भेल। समारोहक उद्घाटन विधायक श्री समीर कुमार महासेठ केलैन। स्वागत करैत एकेडमीक संयोजक श्री बी.एन. झा कार्यक्रमकेँ आगू बढ़ौलैन। मंच सजल। दर्शक–दीर्घा भरल। विशिष्ठ अतिथि श्री जगदीश प्रसाद मण्डल, श्री उदय चन्द्र झा 'विनोद' आ श्री कमलेश झा मंचासिन भेला। मंचक अध्यक्ष डॉ. सुरेन्द्र लाल दास एवं मुख्य अतिथि विधायकजी सेहो मंचपर आसीन भेला।

उद्घाटन भाषणसँ समारोहक कार्यक्रमकेँ आगू बढ़बैत विधायक श्री समीर कुमार महासेठ कहला– बाबू भोला लाल दास मातृभाषा मैथिलीक समर्पित अनुरागी छला। ओ अपन सम्पूर्ण जिनगी मिथिला आ मैथिलीक विकासमे लगेलैन। आवश्यकता अछि जे हमरो सभहक कर्तव्य–कर्म ओहन हुअए जे मिथिला–मैथिलीक विकास क्रमकेँ आगू बढ़बैत एकैसम सदीक मिथिला

रॅनए ।

रिशिष्ठ ख्तिथि श्री जगदीश प्रसाद म॰डनजी कहनैन– मध्रॅनी, ख्ाग जेतए भोना रॉबूॅक जयंती समारोहमे ख्पना सभ छी, ओ ओ जगह ख्छि जेतए ग्रियर्सन सन भाषा–रिद् बहि काज केनैन, ओ 'निगरिषटिक सर्रे ऑर्फ ग॰डिया'मे जे मैथिली भाषा ख्ा भाषाक दिशापव कार्य केनैन ओ ख्द्भुत ख्छि, रिबाठ ख्छि । जेकवा भोना रॉबूॅ सेहो ख्पन सर्स्र धन–मन नगा ख्ागू रॅठ़ॆरॉमे ख्पन भवि जिनगी नागन बहना । पत्रकाविता–कार्यमे ख्पन घवाड़ ी तक रेॅच कर नगा देनखिन... । तँए भोना रॉबूॅक योगदानकेँ जँ हम सभ मैथिली मात्रक ख्नवागी मानै छिऐन तखन हुनका संग ख्न्याय हेतैन । ओ मैथिलीक संग हिन्दी, ख्ंग्रेजी ख्ादि भाषामे सेहो ख्नवपम योगदान केने छैथ । तेतरॅ नग, १९२०–२१ ओस्रीमे महात्मा गांधीक संग जहन सेहो कएने छैथ । जमीनी कार्य कवरॉक जे हुनकामे उँत्साह छेनैन,ग्ण छेनैन ओ ख्द्भुत, जे ओझका साहित्यकावमे रिवने देखरॉमे ख्ारि बहन ख्छि । भोना रॉबूॅक रेॅरहाविक पक्षपव जँ हम सभ नजेॅव दी तँ स्रत: हमवा सरॅहक ख्हसँ रॅहबाएत– भोना रॉबूॅ मिथिनाक ओहन सपूत छना जे ख्पन कर्तर्य–कर्ममे तन–मन–धन सभ किछु ख्र्पित करैत बहना, कहियो पाछू नै हटना... ।

समारोहक कार्यक्रमकेँ ख्ागू रॅठ़ॆरैत श्री उँदय चन्द्र झा रिनोद भोना रॉबूॅक दधीचिक उँपाधिक चर्च करैत कहनैन जे भावती पत्रिकाक प्रकाशन कर रॉबूॅ भोना नान दास मैथिली पत्रकाविताक क्षेत्रमे क्रांति ख्ानि देनैन । ओहन ख्ान्दोननकावी ख्ा सर्जनात्मक

ক্ষমতা রিবনে কোনো খান সাহিত্যকাবমে ভেন্টৈএ। বৃহত ব্যাকবণ গ্রংথক বচনা কঽ ও মৈথিলীক জে সেরা কেনৈন সে খত্তুননীয খছি...।

সমবোহকেঁ সংরৌধিত কবৈত রিশিষ্ঠ খতিথি শ্রী কমনেশ ঝা কহনৈন– রিশ্বরিদ্যানযমে মৈথিলীক পঠ়াগ শ্বরু কববৈমে ভোনা রাবূঁক খহম্ ভূমিকা ছেনৈন। ১৯३৯ ওস্রীমে পটনা রিশ্বরিদ্যানযমে মৈথিলীক পঠ়াগ ভোনে রাবূঁক যোগদানসঁ ভেন তঁএ রাবূঁ ভোনা নান দাস সাধাবণ প্বরুষ নৈ রিবাট প্বরুষ ছনা...।

ঐ তবহেঁ সমাবোহক যাত্রা রঠ়িত বহন। দর্শক–দীঘসিঁ সেহো সংরৌধন ভেন। শ্রী স্বনীন কুমাব নাযক কহনৈন– খপন পূর্বজক উঁপনর্ধিকেঁ জানব সংগে ভারী পীঠ়িকেঁ জনাএব হমবা সরহক জিমমেরাবী খছি। তঁএ ঐ সভ তবহক কার্যক্রম হোগত বহএ। কহব নে কিএ,খপনে খাগসঁ পহিনে ভোনা রাবূঁক কএন কার্যকেঁ নৈ জনৈত বহী জে খাগ জননৌঁ খছি। তেতবেঁ নৈ খাগযে জে ঐ মংচপব সাহিত্যকাব সভ ছৈথ, তগমে কএ গোটেকেঁ খখনে চিন্হনিএন খছি। নিশ্চিত রূপেঁ পত্র–পত্রিকাসঁ পাঠকক জে সমবন্ধ হেবক চাহী সে নৈ বহব একটা কাবণ ভেন, ক্দা পত্র–পত্রিকা দোখী নৈ খছি গুহো নৈ কহন জা সকৈএ...।

খধ্যক্ষীয উঁদ্বাধনক পছাগত কার্যক্রমক সমাপনক ঘোষণা ভেন। ঐ খরসবপব শ্রী জগদীশ প্রসাদ মণ্ডন খপন স্ববচিত পচাসম পোথী– 'খসৈত গাছ' (নঘু কথা সংগ্রহ) ক রিতবণ দর্শক–দীঘামে কেনৈন। ০৬. ফবববী ২০১৬

<u>বাম রিনাস সাহ্– নক্ষিমনিয়াঁ, মধ্রৱঁনী।</u>

<u>ঙা ছী হমব মজৱূঁবী</u>

জহ্মনা ৰাঁৰাঁক দ্খাবিপব সতসংগ–প্ররচন হোগ ছেনৈ। ভীড় দেখি হমহুঁ সসবি কঽ গেনৌং খা ৰৈঁস স্বনএ নগনৌং। প্ররচনকর্তা সেহো ক্তানী খা রিদ্বান ৰূঁঝি পড়না। ও মন্বখক জিনগীক সমৰূপতা ৰঁতৰৈঁ ছনা। কহৰঁ বহনি জে সভ মন্বখ এক সমান ছী। সভ একে ঙাশ্বিবক সংতান ছী খা সৰঁহক খমোমে একে পবমামোক খংশ বমি বহন–এ। হ্মদা হম তঁ ৰঁড় খংতব দেখৈ ছী। সৰঁহক ক্রিযা–কনাপ, বহন–সহন খা খানো–পানমে ৰঁড় পৈঘ ভিন্নতা খছি। কেকবো ৰোঁবে–ৰোঁবে নূন খা কেকবো বোৰ্টীওপব নে নূন। কোগ খাগতে–খাগতে মবৈএ খা কোগ খাগএ বিঁন্ব মবৈএ। কেকবো ৰীঘা–ৰীঘে

কোঠা-সোফা কেকরো খোপড়ি ঊপর আফত। কোনো বৌদে-বসাতে জবি-মবি কাজ কবৈএ তঁ কোনো এ.সী.মে মৌজ্ করৈএ। কিযো উড়ন জহাজসঁ দেশ-বিদেশক যাত্রা করৈএ তঁ কিযো পএরে চলি-চলি সড়কেপর পবাণ তিযাগৈএ। কিনকো বিমাবীক ইলাজ কবোড়ো। ব্পৈআসঁ বিদেশমে হোগএ তঁ কিনকো পবাণ সাধাবণ ইলাজ বিন্ব চলি জাগএ।

ঐ সভ মুদ্দাপব সোচ-বিচাব কবৈত জখনি প্রবচন খতম ভেল তখনি হম হুনকা লগ জা কহলিঐ-

"মহবাজ, অপনে প্রবচনমে সভ মন্বখকেঁ সমব্পে বতৌলিযনি। মুদা হম তঁ বড় অন্তব দেখৈ ছী। সে কনী ফড়িছা কঽ কহিযৌ।"

প্রবচনকর্তা মধুব স্ববমে বজলা-

"সে তঁ ঠীকে অছুঁ কহৈ ছী। হম জে প্রবচনমে কহলৌঁ সেহো ঠীক আ অহাঁ জে কহৈ ছী সেহো ঠীক। সত্ ঈ ছৈ প্রাকৃতি দ্বাবা জে সুবিধা মন্বখক লেল উপলব্ধ ছৈ ও সমব্প ছৈ। মুদা মন্বখক বীচমে জে অন্তব ছৈ সে অন্তব ব্যৈবস্থামে কমীক কাবণে ছৈ। মন্বখে মন্বখক দুশ্মন ছিঐ। জে জেতে সবল ছৈ ও ওতে দোসবাক হক মাবি ব্যৈবস্থাকেঁ দুব্পযোগ কবৈ ছৈ। জহিনা হাথীকেঁ দুটা দাঁত হোগ ছৈ একটা খাগবলা আ দোসব দেখবৈবলা তহিনা ব্যৈবস্থা কবৈবলাকেঁ দু নজবি হোগ ছৈ। কথনী আ কবনীমে অন্তব বখনে ছৈ। ঐ সভ বাতক বিচাব-অন্বভব মন্বখকেঁ অপনে কবএ পড়তৈ। ওকব সমাধান লেল সঘর্ষ কবএ পড়তৈ। বিন্ব মাঁগনে তঁ ভীখো নৈ মিলৈ ছৈ। ঈ তঁ অহাঁ অধিকাবক বাত কবৈ ছী। জোঁ হম প্রবচনমে সমব্পতাক বাত নৈ কহবৈ তঁ ব্যৈবস্থা হমবা নৈ নে জীবএ দেত। অহাঁ জকাঁ

𑒖𑒾𑒿 𑒯𑒧𑒯𑒳𑒿 𑒣𑓂𑒩𑒫𑒔𑒢𑒧𑒹 𑒥𑒰𑒖𑒥 𑒞𑒿 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒰 𑒢𑒹 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒖𑒧𑒣𑒳𑒩𑒲 𑒣𑒯𑒳𑒿𑒔𑒰 𑒠𑒹𑒢𑒹 𑒩𑒯𑒱𑒞𑒋। 𑒨𑒯𑒋 𑒕𑒲 𑒯𑒧𑒩 𑒧𑒖𑒥𑒴𑒩𑒲।”

𑒔𑒼𑒩-𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲

𑒧𑒰𑒒 𑒧𑒰𑒮 𑒁𑒢𑓂𑒯𑒩𑒱𑒨𑒰 𑒩𑒰𑒞𑒱। 𑒍𑒮-𑒏𑒳𑒯𑒹𑒮𑒮𑒿 𑒯𑒰𑒟𑒼-𑒯𑒰𑒟 𑒢𑒹 𑒮𑒳𑒗𑒻𑒞। 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒔𑒼𑒩 𑒔𑒰𑒩𑒱 𑒏𑓄 𑒦𑒰𑒑𑒪 𑒖𑒰𑒃 𑒕𑒪। 𑒞𑒐𑒢𑒹 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲 𑒑𑒮𑓂𑒞𑒲𑒧𑒹 𑒂𑒥𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪। 𑒔𑒼𑒩 𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲𑒏𑒹𑒿 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒞𑒹 𑒦𑒰𑒑𑒪। 𑒔𑒼𑒩 𑒥𑒴𑒜𑓃 𑒕𑒪 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲 𑒥𑒪𑓀𑒜 𑒕𑒪𑒻। 𑒦𑒰𑒑𑒻𑒞 𑒔𑒼𑒩𑒏𑒹𑒿 𑒩𑒣𑒙𑒱 𑒏𑓄 𑒣𑒏𑒛𑓃𑒪𑒏 𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲। 𑒣𑒏𑒛𑓃𑒱 𑒯𑒰𑒖𑒞𑒱 𑒢𑒹𑒢𑒹 𑒖𑒰𑒃 𑒕𑒪।
𑒔𑒼𑒩𑒏𑒹𑒿 𑒚𑓀𑒜𑓃𑒰𑒮𑒿 𑒠𑒹𑒯 𑒟𑒩𑒟𑒩𑒰𑒃 𑒕𑒪। 𑒧𑒢𑒹-𑒧𑒢 𑒍𑒯𑒼 𑒮𑒼𑒔𑒻 𑒕𑒪 𑒖𑒹 𑒏𑒹𑒢𑒰 𑒌 𑒨𑒧𑒩𑒰𑒖𑒏 𑒯𑒰𑒟𑒮𑒿 𑒥𑒔𑒥। 𑒟𑒼𑒛𑓃𑒹 𑒂𑒑𑒴 𑒔𑒪𑒱 𑒏𑓄 𑒠𑒹𑒐𑒪 𑒖𑒹 𑒮𑒛𑓃𑒏𑒮𑒿 𑒯𑒙𑒱 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒒𑒴𑒩 𑒩𑒯𑒻। 𑒂𑒑𑒱 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒞𑒹 𑒔𑒼𑒩 𑒥𑒰𑒖𑒪—
“𑒮𑒩, 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒋𑒞𑓂𑒞𑒹 𑒩𑒠𑓂𑒡 𑒂 𑒯𑒧 𑒍𑒃 𑒒𑒴𑒩𑒰𑒮𑒿 𑒏𑒢𑒲 𑒥𑒱𑒛𑓃𑒲 𑒪𑒹𑒮𑒢𑒹 𑒁𑒥𑒻𑒿 𑒕𑒲 ?”
𑒮𑒱𑒣𑒰𑒯𑒲 𑒏𑒢𑒹 𑒮𑒼𑒔𑒱 𑒏𑓄 𑒥𑒰𑒖𑒪—
“𑒁𑒩𑒹, 𑒞𑒴𑒿 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒧𑒴𑒩𑓂𑒐 𑒥𑒳𑒗𑒻 𑒕𑒹𑒿 𑒩𑒹! 𑒂 𑒖𑒹 𑒞𑒴𑒿 𑒦𑒰𑒑𑒱 𑒖𑒹𑒧𑒹 𑒞𑒿 𑒯𑒧 𑒞𑒼𑒩𑒰 𑒣𑒞𑒰𑒪𑒧𑒹 𑒐𑒼𑒖𑒥𑒾 ? 𑒔𑒴𑒣𑒔𑒰𑒣 𑒋𑒞𑒋 𑒥𑒻𑒮 𑒯𑒧 𑒁𑒣𑒢𑒹𑒮𑒿 𑒥𑒲𑒛𑓃𑒲 𑒮𑒳𑒢𑒑𑒹𑒢𑒹 𑒁𑒥𑒻𑒿 𑒕𑒲।”

𑒖𑒰𑒞𑒱

𑒂𑒮𑒱𑒢 𑒧𑒰𑒮𑒏 𑒔𑒰𑒩𑒱𑒧 𑒮𑒣𑓂𑒞𑒰𑒯𑒏 𑒮𑒧𑒋 𑒁𑒕𑒱। 𑒥𑒩𑓂𑒐𑒰𑒏 𑒣𑒰𑒢𑒱 𑒂 𑒥𑒰𑒜𑓃𑒱𑒏 𑒣𑒰𑒢𑒱 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒟𑒲𑒩 𑒦𑓄 𑒑𑒹𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒔𑒩-𑒔𑒰𑒿𑒔𑒩𑒧𑒹 𑒣𑒰𑒢𑒱 𑒦𑒩𑒪𑒹 𑒁𑒕𑒱। 𑒖𑒑𑒧𑒹 𑒐𑒹𑒞𑒱𑒯𑒩 𑒮𑒦 𑒣𑒙𑒳𑒂, 𑒮𑒢𑓂𑒢𑒃, 𑒔𑒢𑓂𑒢𑒲, 𑒔𑒢𑓂𑒢𑒰 𑒏𑒰𑒙𑒱-𑒗𑒰𑒛𑓃𑒱

গোড়ৈত খছি। পানি গনহা বহন খছি।

দূ গামক রীচ খছি তঁএ চব দূব তক পসবন খছি। রঁহ্ত পহিনহিসঁ দ্নূ গামক নোকক সেরা সেহো কবৈএ। র্ঁঠ়-প্ববানক কহর্ঁ ছৈন জে পহিনে কোসী খহী চব দেনে রেঁাহি ছন। পছাগত ফ্ঁহ ভবনা ভেনে দোসব দিস ধাব ঘূমি গেন। রঁবখা খা রাঁঠ়িক সমএ উঁনষ্টে কোসীক পানি খারি চবকেঁ উঁপেছান কবি দগএ। জখন রাঁঠ়িক পানি ঘষ্টৈএ তখন চবোক পানি স্বত: ঘষ্টি জাগএ। চবক পানি কবিযা সমাঠ়সঁ কবিযাএন, তগমে ভেঁষ্টক হ্নূন কোসী ধবি হ্নূনা শোভা রঁঠ়েনে বহিএ। তৈরীচ সিন্নী, গাগন, নানশেব, পনিকৌখা গঙযাদি খনেকো বংগক চিড়ৈ-চ্নহ্নীক ঞ্রীড় । স্থনক সংগ শিবণ স্থন সেহো রঁননএ।

এক-দোসব গামক নোক জাগ-খরৈনে কেতএ-কেতএ সমাঠ় হষ্টা-হষ্টা রীচমে সিবোব রঁনা পানিষ্টপৈনে বস্তা রঁনৌনে খছি। পানি রেঁসী বহনে নাহক সাধন সভ খপন-খপন বখনে। জে নৈ বখনে খছি ও ভবি ডাঁড় ভবি জাঁঘ পানি ষ্টপি ঐ-পাবসঁ ওগ-পাব কবৈত খছি। রেঁবস্থো কোসী ক্ষেত্র-নে রেঁফ্নখে খছি। ঐ ক্ষেত্রক নেতা সভ ক্ষেত্রক রিকাস তঁ কমে সন ফ্নদা খপন রিকাস কহ গামসঁ দূব শিহবমে রঁড়কা হ্লষ্ট রঁনা বহি ছৈথ। তঁ গাম রাঁঠ়ি-পানিমে ড্মৈনে কিএ ওঁতা। ঙা তঁ গামরঁনা র্ঁন্নত জে গাম কেকব ছী। ডীহরাঁসূকেঁ খাকি রঁহবরৈযাকেঁ। নেতাসভ তঁ পাঁচ রঁর্খক পছাগত চ্নারী মহাক্রমভমে মাত্র নহাগনে খরৈ ছৈথ। সভ প্প্যকেঁ মোষ্টবী রাঁনহি নেনে চনি জাগ ছৈথ।

চ্নারক সমএ খাএন। নেতা সরঁহক উঁজৈহিযা গামে–গাম খারি গেন। ক্ষেত্রক রোঁষ্ট রঁষ্টৈরৈ খাতিব ওহী কোসী কোসীক চব ষ্টপি খগিনা গাম জেরাঁক ছৈন। সোচনৈন পএরে ষ্টপনে নোক সংঘর্ষশীন নেতা র্ঁঋত। জগসঁ খধিক ভোঁষ্ট হএত।

নেতা খা নেতাক পীঠনগ্খা গামক কার্যকর্তা সংগে সভ কিযো জাঁঘব ভবি পানি ষ্টপি পাব হ্খ নগনা। তহী ক্রমমে নেতাজীকেঁ একষ্টা নমহব পনৈহিযা জোক ধ২ নেনকৈন। পাব হোগতে নেতাজীক জাঁঘসঁ ছবছব খূন নিকনএ নগনৈন। ছবছব খূন রঁহিত দেখ নেতাজী ছষ্টপষ্টা উঁঠনা। সংগী সভ নিহাবি দেখনক তঁ দেখৈএ নমহবগব জোককেঁ, জে খূন পীরঁ মোষ্টাগেন খছি।

নেতাজী জীরঁঠ রাঁনহি জোককেঁ হাথসঁ পকৈড় খীচ–তীব ক২ ছোড় নৈন। এক হাথসঁ ছবছবাগত খূনক দাঠ়কেঁ দরঁনে খা দোসব হাথসঁ খা দোসব হাথসঁ একষ্টা সংগীক নাঠীক দ্ধবসঁ জোককেঁ থোকৈচ–থোকৈচ মাবএ নগনা।

জোক তঁ কঠজীরঁ হোগতে খছি। নাঠীক দ্ধবসঁ নৈ মবৈরঁনা। তমসাএন নেতাজীক হ্মহসঁ নিকনৈন–

> “তোবা খাব কিযো নে ভেষ্টনৌঁ জে হমবে খূন পীরঁনে এনেঁ। তোবা খনূ রোঁকবাএ মাবি দেরোঁ।”

ছষ্টপষ্টাগত জোক রাঁজন–

> “হমহূঁ তঁ খহীক জাতি ছী, জাতি জাতিযে নগ নে জাএত। খহাঁ জে এহেন নিষ্ঠূব ভ২ হমবা মবৈ ছী সে জাতিযোপব নে কনিযোঁ দযা–ধবম খছি। খখন হম কোনো খপবাধো তঁ নহিযেঁ

কেনৌं অছি। ও তঁ জাতিক সোভার ছী।"

নেতাজী ডাঁটৈত বঁজনা–

"তূঁ জনকীষ্ট, অসবধে পানিমে বহৈবঁনা আ হম শ্রেষ্ঠ মন্বখ হ্লষ্টমে বহনিহাব, তখন তূঁ কেনা হমব জাতি ভঽ সকৈ ছেঁ ? "

জোঁক ফহবৈত বাঁজন–

"জহিনা অহাঁ জনতাক খূন পীবৈঁ ছী তহিনা নে হমহুঁ খূনে পীনৌं অছি। অহুঁ খূনপীবাঁ আ হমহুঁ খূনপীবাঁ। তখন দুনূ গোবে জাতিযে নে ভেনৌं। জাতিক সর্টিফিকেটক চানি–চননসঁ বঁঠ়ি কঽ আবো কোনো নমহব প্রমাণ হোগ ছৈ জে দেবঁ। এক তঁ পহিনহিসঁ অহাঁ সভ হমবাপব এতেক অতিযাচাব কেনৌं জে হম ভাগি পড়় । কঽ পানিমে শবণ নেনে ছী...।"

নেতাজী আঁখি নান–পীঅব কবৈত বঁজনা–

"তূঁ অপন প্রাণ বঁচবৈনে ও গ্বমনা হমবা স্বনবৈঁ ছেঁ। তোবা বিন্ব মাবনেহম নৈ ছোড়়বৈঁ।"

বাঁজি নেতাজী অনধ্ন নাঠী জোঁকক দেহপব বঁবসাবঁএ নগনা।

অধমক্ক ভেন জোঁক বাঁজন–

"অদনা সন গনতীপব হমবা সন অব্বঁন জীবকেঁ জানসঁ মাবৈ ছী আ অহাঁ জে নাথক–নাথ জনতাক খূন শ্রেষ্ঠ মন্বখ ভঽ পীবিতো এনৌं আ পীবিতো ছী সে নীক নগৈএ।"

জোঁকক ওা ৱাঁত নেতাজীকেঁ আৱো তবঙা দেনকৈন। তখনে জ্মনাসঁ এক গোৱে কহনকৈন–

“নেতাজী, চ্ন নগৱৈক আদেশ দেন জাএ, অপনে খূন ৱোঁকবএ নগত।”

চ্নক নাওঁ স্বনিতে জোঁক অপন প্রাণক ভীখ মংগৈত ৱাঁজন–

“জেকব আধাব ৱঁনা অহাঁ অপন জীৱনক যাত্রা কৱৈ ছী যএহ তঁ হমহুঁ ছী। দযা কৰু..! জাতিপব দযা কৰু..!”

নক্ষমী দাস

ৰাপক ধবম

ছোট্ট–খুস্ত্রী দেখনে ম্ন্ম্খাএৰ নগ, খাদমী হম হ''ড্রেড পবসেন্ট পক্কা ছী, তগমে একো পবসেন্ট কম নগ, তঁএ এহেন ধোখা নে হ্খএ সে পহিনহি কহি দেনৌঁ খছি।

কিসানী জিনগী খছি তঁএ কিসান ৰনি ভগৰানক ভকতি দিন–বাতি কবৈ ছী। ভগৰানো খ্শি বহি ছৈথ। খঠাবহম ৰবখ দ্বাগমন কেনা ভেন খছি, জগমে নখটা ধিযা–প্বতা খছি, মন্বখ কি কোনো খনূ–ভাঁটা ছী, জে তীনিযেঁ মাসমে হড় পকৈড় নেত। মন্বখকেঁ ৰ্ধি–রিরেক হোগ ছৈ তঁএ ও ৰচ্চাক হিসাৰ জোড়ি নগএ জে নখ মাসক পছাগত ৰচ্চাকেঁ মাগক দূধক খগতা খন্না প্বড়। সকৈএ, তৈপব নখ মাস পেটেমে তঁ বহৰে কবত, তঁএ দ্নূ মিনা কহ ভেন খঠাবহ মাস। দূটা কাজ ভেন তঁএ তীন–তীন মাস জৰড়। দহ দিযৌ, চৌৰীস মাস ভেন। তগ হিসাৰে খহাঁ কহু জে হম পক্কা ছী খাকি কচ্চা ?

ওনা পক্কা ৰনৰৈমে ভগৰানো মদৈত কেনৈন। ও মদৈত ঙা কেনৈন জে একোটা ধিযা–প্বতাকেঁ নে বোগ–রিযাধি নগা ঘিসিযৌনৈন খানে খছৈতে ওঁহদে কেকবো প্রাণ নেনৈন...। খাৰ খহাঁ প্বছৰ–

"এতে ধিযা–প্বতা খছি, পবিরাব নিযোজন কিএ

নে করেনৌঁ ? ”

জহিনা খহাঁ প্বছরঁ জে পবিরাব নিযোজন কিএ নে কবা নেনৌঁ তহিনা হমহুঁ নে কহরঁ–

“পৈতানীস–পচাসক উঁমেব খপনো দ্নূ পবানীক নগিচাএনে জাগএ, তগনে খনেবে হৃত্রিম তবীকা খপনাএরঁ উঁচিত হএত। জখন ভগরানো দহিন ছৈথে জে কিসানীমে নে কহিযো মবহন্না ভেন খা নে কহিযো নাহী–চ্হ্ণী নগন। কিসান ছী মন্বখসঁ নহ কহ মান–জান, স্বগগা–পবরাঁ ধবি পোসরোঁ কবৈ ছী খা উঁপজেরোঁ কবৈ ছী। হমবা কোন মতনরঁ খছি খনকব বাজ–পাটসঁ, জেতে ভাব খছি সে কবৈ ছী।”

খহী কহু জে মন্বখ সন ধনক উঁপজ বোকরঁ নীক হএত ?

খচ্ছা ছোড়ু ঐ রাঁতকেঁ। নরোঁটা ধিযা–প্বতাকেঁ জহিনা সিবিযনী জনম ভেনৈ তহিনা সিবিযনী স্কূনক রাঁটে ধড়রৈঁত গেনৌঁ। একটা রী.এ.সঁ খাগূ রঁঠি গেন রাঁকী সভ গামক স্কূনসঁ নহ কহ কৌনেজ তক ধবিযাএন খছি। তগসঁ হোগএ ঙা জে নে একো মাস নাগা বহএ খা নে একো দিন, জগ দিন কাগজ–কনমসঁ নহ কহ হ্ফীস–হ্ফাসক খগতা নগ বহএ। সবকাবী কাবোরাঁব থোড়ে ছী জে কহিযো ছণ্ডীএ বহত তঁ কহিযো হাকিমে নগ! খপন জিনগীক রঁজটে খছি। শিক্ষা মদমে খনিরার্য খর্চ খছি।

জেঠকা রেঁটা শিক্ষা মিত্রক ৰূপমে সান ভবিসঁ কাজবত ভেন। এতে দিন নে ওকবা খগতা ভেনৈ খা নে প্বছনক, তগনে হমবো দ্খ নহিযেঁ ভেন। দ্খো

কেনা হোগত খহাঁকেঁ হমব খগতা নগ হ্খএ, সে কী কোনো খধনা ভেন, নীকে ভেন কিনে। হ্মদা কানহি জেনা ত্তান ভেনৈ তহিনা চেত্তখা খারি প্বছনক–

"ৰাবূ, ৰাপক ধবম কী ভেন ? "

সভ দিন সোঝ–মতিযা খা সোঝ–চনিযা বহনৌঁ, ধবম–কবমপব রিচাব নগ কেনে ছেনৌঁ। হ্মদা এক তঁ ৰেটৗ প্বছনক,তদ্ধমে সবকাবী শিক্ষক সেহো ছী। কানহি দিন জে কোনো রিদ্যার্থী ওকবো প্বছতে, তখন তঁ ওহো নে রএহ ৰাত কহতে জে হম সীখেনে বহৰেঁ। তখন ?

মন কে কেতৰো পাছূসঁ ধক্কা দিঐ জে ভায গজজত ড্রি বহন খছি। দ্নিযাঁমে পিতা ছোড়্ দোসব ঐছে কে জে এতে নমহব হএত। ত্তানক সংগ ভকত ৰনা দ্নিযাঁক ৰীচ ঠাঢ় কবৰ নানহিটৗ ৰাত থোড়ে ভেন। জঁ কিযো ছচ্ছে ত্তান দেনৈন খা ভোগৈক নূবিযে নে দেনৈন, তখন কেহেন ভকত হএৰ সে তঁ খপনো মন কহৰেঁ কবৈএ। হ্মদা মন ঘ্সকৰেঁ নে কবএ জে ৰেটৗকেঁ জবাৰ দৈতিঐ... ।

হ্মদা নগনে মন ফেব ধিকাবনক–

"বে ৰ্ড়্ ৰক ! কাতিক মাস জে ব্রহ্ম স্থানমে ভাগরতমে স্বননে বহেঁ, রএহ ৰাত দোহবা কহ ৰাজ নে। "

ফেব হ্খএ জে এক তঁ কাতিক মাস, জগমে কেতে পবিরাবকেঁ মাসো দিন দ্নূ সাঁঝ চ্নহি নগ জবৈত, ও মাস জিনগীক পর্ব মাস ছী। গতিহাস দর্শন, জিনগীক ওহন ৰাটক ঘাট পাব কবৈক মাস ছী জে মন্বখকেঁ মানর

बनबैक मास छौ। तैठाम एकटा शिक्षक बेटाकेँ केना किछु कहि फुसना देबेग। जब फुसनबैबना छन, फुसनैयो कऽ तँ जरान बना काज तक पहुँचागए देनिऐ। आब अपने एतबो ने बुझतै जे अपनो विआह–दान भेन, बान–बच्चा हएत। किछु बात एहेन अछि जे बातेसँ नोक बूझि जाएए, मुदा सभटा तेहने अछि सेहो तँ नहियेँ अछि। ओकबा तँ मथनीमे मोहिन चना मथि कऽ निकानऽ पड़ै छै...।

सोचनौं जे जँ बेटा बनि पुछने हएत तँ किए ने पण्डित काकाबना बात दोहबा कऽ कहि दिऐ। खानी एतबे ने बेसी कहए पड़त जे बौआ पण्डित कक्काक रचन छी, हुनके बचपनक अनुसाव पोसि–पानि पूछ कबै जोकब[1] ने बना देनिऐ।

मुदा नगने मनमे स्वतबन। कहनिऐ–

“बौआ, सभ प्रश्न सभकान ने पुछने जाएए आ ने ओकब उत्तबे देब उचित होएए। तँए साँझू पहब जखन निचेन हएब तखन नीक जेना हम तेना बुझा देबहि, जेना बापक धबम होग छै।”

[1] पितासँपुछैजोकब

ননন ক্ষমাব কামত
বাঁবাক নোষ্টা

জেঠক দ্পহবিযাক সমএ, ঔহ্ঔহাএত বৌদ, ভঁপব তাকৈতে আঁ ংখি চোন্হবাগত বহিন। কছুখা বাঁবা দনানপব কাঠক খ্শিপিব বৈঁসন ছথিন্হ খা গামক ভঁহক্ষ াঁ ংগষ্ট নবঁত্তবিযা সভকেঁ বিখনি-বিখনিক গাবি পৈব বহন ছা থন্হ। গামক দ্-চাবিষ্টা ছৌড় া সভ মাবিতে বঁদমাশি ছেনৈন, কছুখা বাঁবাকেঁ দেখৈতে গত্যাদি তবহক খমযাদিত বাঁত বাঁগজ 'ঝামনান-বৃ্ড় বাঁ ঘাম কিএ চ্বৈছ ? ', 'বাঁবা ঝন কষ্টেনহক ? ', 'বাঁবা ঢ়েকা খসনহ, ঢেকা খোঁসহ', 'চেশিমামে স্তুড় ছৈ।' গত্যাদি তবহক বাঁতসঁ কছুখা বাঁবাকেঁ পিনকাবৈঁত বহএ খা মাজা ন্বষ্টৈত বহএ। মজাকক পাত্র বঁনি, কছুখা বোঁবাঁ, খকষ্ট-বঁকষ্ট বাঁজৈত বহ ছথিন্হ।

কছুখা বাঁবাক নখ বঁর্খক পোতা, বিবখা সেহো বএহ সংগ তক বিষ্মন-খিষ্মন শৈতানক জবি বহিন, বাঁবাক হ্নহী

নোটৈমে থাগি ভবিকেঁ থংগনাক ওসাি বপব ৰেঁস স্কূনক পোসাকমে থাগবন কবি বহল ছল, তাহি সমএ কন্তথা ৰাৰাকেঁ জোবসঁ মৈদান নাগি গেন। কন্তথা ৰাৰাক আঁ ংখ কমজোব বহিন, থপন ঋনফনাগত নজৈবসঁ নোটৈ তকৈত দ্থাবিপব সঁ আঁ ংগন এননি, চাব্দ দিশা নজবি ঘ্মেনখিন হ্মদা কতৌ নোটৈপব নজবি নৈ পড়ন। কন্তথা ৰাৰাক থাদৈত ছেননি থপন জব্দবীক চীজ-ৰীত থপনে সংগ বাথৈক, হ্মদা ৰিবখাক শৈতানীসঁ থবগত ছেনৈন, হিনকা ব্ঝনা গেন জে ৰিবখে হ্নক চীত-ৰীতমে হাথ নগাৰৈত থছি। ঘ্বি-ফিবকেঁ ৰাৰাক নজবি ৰিবখাপব থটৈকন, জে কন্তথা ৰাৰাক নোটৈমে থাগি ভবিকেঁ কপবাক থাগবন কৰৈত বহিন। ৰাৰা চিকৈবকেঁ প্বছনখিন-

"কে ছী ৰিবখা২২ ? এ২গহ ৰাজে কিএ নৈ ছৈ, ছিনবীক স াঁ ংএ, মঁ ্হক মানগ্বজাবী নাগৈ ছৌ ? "

ৰিবখা ঙঁচৈককেঁ ৰাজন-

"কী ভেন২ হৌ ? দেখৈ নৈ ছহক, কাম কৰৈ ছী ? সদিখন ৰড়-ৰড়, চড়-চড় কৰৈত বহৈত থছি। "

কন্তথা ৰাৰা-

"ঙঁ২হঁ ! ৰোনীমে তেনা একো বতি নৈশে নৈ থছি। প্বছৈ ছিযৌ হমব নোটৈ দেখনীহী কেতৌ ? "

ৰিবখা নোটৈ পবসঁ হাথ ঠ ান্না কৰৈত ৰাজন-

"কোএ তোহব নোটৈ খেনে নৈ জাগ ছ২। ব্দকি জা কনী একনা ভ২ গেনৈ। "

খিসিযাএন কন্তথা ৰাৰা ছড় া ঙপব তানি জোড়সঁ ৰাজনখিন-

"দেখৈ ছিহী ঠেংগা, ঠ াঁ ংএ সিন মাথপব ৰজাবি দেৰো ? সৰ খেন-ৰেন তোহব ৰাহব কবি দেৰো। হমবা পেখানা

জোড়সঁ নাগন ঋছি ঋা তূঁ মজাক কৰৈ ছী ? ”
ৰিবখাক পোসাকক ঋাগবন প্ৰবা নৈ ভেন বহিন হ্মদা গহো ৰ্‌মৈত বহিন জে ঋাৰ নোটৗ নৈ দেৰ তঁ মাবি খাএ পবত। ৰিবখা ঋপন ঋংগাক ঋাগবন কেনাগ ছাবি, ভবন নোটৗ ঋাগি ৰাঁৰাঁক হাথমে ধবাএ দেনক।
“নাএ, তোহব প্ৰাণ কিএ ছটৈন জাএ ছ২ ? ”
এক দিশ জেঠক তপৈত গৰ্মী, তৈপবসঁ ঋাগিসঁ ভবন নোটৗ, ৰাঁৰাঁক হাথমে পৰৈতে সটৈসীন ৰৈস গেন। কছঋা ৰাঁৰাঁ জোবসঁ হাথ ঝমাৰৈত নোটৗ ফেকনখিন, ঋা ধ্‌সি সীন জমীনপব খসন, ছবপটৗএ নাগন। কছঋা ৰাঁৰাঁক চেশমা হাগ পাৰবক বহিন সেহো আঁখিসঁ ফেকা গেন ঋা দূ ঠ্‌কবী ভ২ গেন।
পাকন হাথক নহৈব ঋা তমশএন মন, কছঋা ৰাঁৰাঁ ছড়ী উঠা দৌবন ৰাঁৰৈনে, হ্মদা ৰিবখা মাথপব পৈব নেনে ন২ দূ এগাবহ ভ২ গেন। কছঋা ৰাঁৰাঁ ঘোনাগত বহন। কনীএ সমেক পছাতি ৰাঁৰাঁক মন হন্বক ভেন, তৰ মৈদান কৈব এননি, হাথ-হ্মঁহ ধোএ, দনানক নীচা দবৰজ্‌জাপব ছহাবিমে ৰৈসন বহিন। তখৈনে ঘ্‌টৈবা, মন্বঋা ঋা মখনা ঋাএন ঋা কছঋা ৰাঁৰাঁক মজাক উড়ারৈ নাগন...
ঘ্‌টৈবা- “চেশ্‌মা কি ভেনহ ৰাঁৰাঁ মৌ ? ”
কছঋা ৰাঁৰাঁ-
“চেশ্‌মাকেঁ খেনকৈহঁ ৰিবখা, ওা ছোবা হমবা জিএ নৈ দেত ! সভ পবাণী মাৰৈমে নাগন ঋছি। ”
মন্বঋা- “ৰাঁৰাঁ, ধোতীমে কি নাগন ছ২ মৌ ? খোখনা ৰাঁজৈত বহৈ, জে কছঋা ৰাঁৰাঁ কপড়ে-ৰস্ত্ৰমে পৈখানা ক২ দেনকৈ ! ”
ওা ৰাঁত স্বনৈতে মাতৈব কছঋা ৰাঁৰাঁ তমতাএ উঠন ঋা মাগএ-ৰহিনে উকটৈ নাগন। গহো চাহ্ন গাছৈ গএহ

চাহিত বহিন জে বুঁঢরাঁ গৈব দিএ আ সভ গোটে মাজা ন্বটী। তখৈনে মখনাকেঁ একটা খটপটাএন রাঁত ফ্বাএন আ কছুআ রাঁরাঁক পছাবি জাএকেঁ জোড়সঁ রাঁজন–
"ভাগহ রাঁরাঁ ভাগহ, পাছামে নেংগড় । সড়ফা আরি বহন ছ!"
ঘুঁটবা, মন্বআ সেহো হঁ মে হঁ মিনারৈঁত রাঁগজ উঁঠন–
"হঁ নৌ রাঁরাঁ ভাগহ, ফৈব হেহ হুবর্বহ হুবর্বহ হে!"
কছুআ রাঁরাঁকেঁ বুঁঝনা গেন সাগত ঠীকে সঢহা আগরঁ গেন, হাথমে নোটা উঁঠেনক আ ভাঁজে নাগন। কছুআ রাঁরাঁ– "ত্তহে সভ সঢহাকেঁ বেরাঁনে এনঁ কতৌসঁ। ফৈব হেহ ভাগনে কিনৈ? হ্নন্নেহ... হ্নন্নেহ..."
মখনা কছুআ রাঁরাঁক পছা জাএকেঁ জোড়সঁ চিকৈব রাঁজন–
"রাঁরাঁ তোবে পাছাবিমে ছহ নৌ! ভাগহ নহ!"
কছুআ রাঁরাঁ পছা উঁনটিকেঁ ফ্বনফীক নোটা জোড়সঁ ফেকনক... নোটা সিধা মখনাক মঁহপব জাএ থপ্প সিন নাগন, ধ্স্সহ সিন মখনা জমীনপব খসন আ তিনমিনাএ নাগন। মখনাকেঁ আঁখিক আগ্ব অন্হাব ভহ গেন আ অধবাতিক তাবা দেখাএ নাগন। গামক আবো কিছু নোক সভ জমা ভেন আ রাঁজে নাগন–
"নীকে ভেনৌ তোবা সভক সংগ। জে কিও বুঁঢ–প্ববানসঁ মসখড়ী কবত তকবা মজাকমে এহনে স্বজাক হেবৈক চাহী।"

पद्य खण्ड

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিল'

গীত, কবিতা, দোহা, চতুষ্পদী, গজল, আমে-গীত আ কিছু বাঁন কবিতা

গীত

1.ভবন সভামে

ভবন সভামে আবি জনকজী প্রণ কেলে ছথি ভাবী হে

জে ক্যা ধনুশ উঁঠা কয তোবতা তিনকে দেবঁনি ক্ষমাবী হে ।

বারণ,বাণাসুব-সন যোদ্ধা ষক্তি অপন অজমায

এনা

এক সংগ সয গোঠে ফাঁব রাঁন্হি ক’ গঠ্ঠ স্বমিবি কত রেঁব ধেনা

কিন্তু ভেন নহি ঠৈস-সং-মস ও ভএ গেন খজগ্বতভাবী হে

বংগ সভাকেব উঁখড়ি গেন জন্ব বহতী সিযা ক্ষমাবী হে ।

ভএ খতি খিন্ন জনকজী রঁজনা সরঁহক খাগ গ্বমান ঠহন
হে বাজাগণ জাউঁ ঘূবি ঘব কএ প্রণ ছী পছতায বহন
রিধি রিপবীত ভেন কন্যাকেব বহতী গহো ক্ষমাবী হে
রীব রিহীনা ধবতী ভএ গেন, ভএ গেন খজগ্বত ভাবী হে ।

রীব রিহীনা শৰ্দ্ধ রেঁব-রেঁব বামান্বজ নহি সহি সকনা

চিচিযা কএ মঁচহিসং ক্ষদি কএ ভবন সভাকে রীচ এনা

রঁজনা ষত জোজন ধবি ফেকরঁ তোড়ি ধন্বশকেঁ গেঁদ জকাঁ

षष्ठ ‘खनिन’सं खायन ज्‌डरॅए सभकें स्वाती ब्रूँद जकाँ ।

2

मैने ककवता मैन पैजामा
मैने ककवता मैन पैजामा
तैपव मैनका रँडी चठाक’
पैवमे एकटा ट्रेटेन चङ्गी
रॅनि गेन नेता दाठी रॅठाक’। .रौखा रॅनि गेन ....

चाहक कोनो दोकानपव रैंसना

भेटैननि कोनो कन्ना

पान कचबि सिगरेट धवाक’

थ्रिक्क करौननि कन्ना
जोव-जोवसं नावा नगारॅथि
सीओ साहेरॅकें स्वना-स्वनाक’। रौखा रॅनि गेन...

मौज उँडौननि एतरॅा दिन

नए गाँधीजीकेव नाम.....

রেঁচি বহন ছথি ঋাগ র্ঁন্নূ

জেপী রাঁরাঁ কেব নোম
কথীনে' জেতা ঘাম চ্ঋারঁয
কথীনে' খেতা কমা–খঁটাক'। রৌঋা ....

নোক রেঁগবতামে ঋছি ঋান্হব

ভেঁটি জাগত ছনি ঋাসন

কতহ্ ঠাঁঠ ভএ দৈত বহঁ ছথি

উঁসিনন–উঁসিনন ভাষণ
খানী হাথেঁ নোক ঘ্বৈএ
মাথ ঋপন সভ ঝডা–ঝডাক'। রৌঋা রঁনি গেন
....

3. ঋারঁ কী হেতৈ
জে ভেনৈক সে ভেনৈক ঋারঁ কী হেতৈ
ঋছি প্বছৈত চন্দ্রমা ঋারঁ কী হেতৈ ।

ছৈক ঞা ঋভাগ জে সোহাগ চন গেনৈ
ঝদা কি ঋন্ন–পানিসং সিনেহ ট্ঁটি জেতৈ ।

মোনকেঁ সম্হাবি ক'ত' বাখি সকৈ ছন

দেহ কোন কোনমে ন্বকাক' ধ' এতৈ ।

ভবি গাম গহ্মন সহ–সহ কবৈষ্ছ

জানি নে কখন কে কোনাক' ডসি নেতৈ ।

ছৈ খাঁখিকেব খাগাঁ খন্হাবে খন্হাব
এহি খন্হাবমে খাৱঁ সংগ কে দেতৈ ।

চন্দ্রমা মংগৈত খছি নিসাফ স'ভসং

মূনি নেৱঁ খাঁখি সে উঁচিত ত নৈ হেতৈ ।

4. যাব কদ্দ্র কী

যাব কদ্দ্র কী রিঁযাহ কেনে, হম সদিখন পষ্ঠতায বহন ছী
হায কদ্ধ কী মাহ্ব খেনে,কহ্না জীরন রিঁতায বহন ছী ।

খাঠ ৱঁজে ধবি স্বতন বহি ছথি,রাগহ্ফ হমব ৱেঁহবারানী
পিক্চব দেখৱাঁ খাতিব ৱঁন্হকী বাখি নেননি কানক ৱাঁনী
হায কদ্ধ কী জাবনি নেনে,খপনহি খাঁচ প জাবি বহন ছী ।

কাল্হি কহনিযনি মোন পডন খছি দেখূ ত ঘবমে সগবো

चरै द' ও হমবা कहि देललि, हम नै छी लोकब ककरो
माय कख की रॉठलि लेले,अपनहि घ'ब रॅहाबि बहल छी ।
भानस नै कबरॉक द्‌आबे, दर्दक नाथें खारै धेललि
दूधले' कानल चिल्हका तकबो,माबि पीरिक' कात केललि
माय कख की कोबा लेले,अपनहि दूध पिआय बहल छी ।

5. चल हम रॅनि जाग छी किस्वन कल्हैया

चल हम रॅनि जाग छी किस्वन-कल्हैया, तों रॅनि जो बाधा
आयल मस्त मास फाग्वनके, चल खेली ग' फग्वआ गे फग्वआ । हम रॅनि जाग छी ....
हम मानि नेरॅ पोआबिक मोहाब
यमुना-तरै थिक, यमुना-तरै थिक
हम मानि नेरॅ आमक गाछी
बृन्दाबन छी, बृन्दाबन छी
हम तोबा संग बास बचायरॅ, तों हमबा संग बचरिहें
हम रॅस्वबी तोबा स्वनेरौ, तों हमबा नाच देखरिहें । चल हम रॅनि जाग छी ....

गाए नहि अछि त की हेतै
तों मोन छोरै नै करिहें
हम महिसे अपन चबायरॅ

তোঁ রঁকবী খপন চবরিঁহেঁ

হম তোবা দেখি হঁসরৌঁ, তোঁ হমবা দেখি হঁসিহেঁ
হম পূখা তোবা খ্এরৌঁ, তোঁ হমবা খীব খ্খরিঁহেঁ । চন হম রঁনি জাগ ছী ..

নিহ্বন খামক ডাবিমে বস্সী
রাঁম্হি রঁনাযরঁ হিবনা
ওগ হিবনাপব তোবা
রৈঁসাক' হম ঝ্নাএরঁ ঝূনা

হম তোবা খাস নগেরৌঁ, তোঁ হমবা খাস নগরিঁহেঁ
হম তোবা গীত স্বনেরৌঁ, তোঁ হমবা গীত স্বনরিঁহেঁ ।
চন হম রঁনি জাগ ছী ..

ওহি বংগমে রৌঁবরঁ তোবা
জে কহিযো নৈ ছূটৈয
ওগ ডোবীমে রাঁম্হরঁ তোবা
জে কহিযো নৈ

टूटैय

हम तोबा खरीब नगेरौ, तो हमवा बंग नगरिहें
हम तोबा पान खएरौ, तो हमवा भांग पिथरिहें ।
चन हम रनि जाग छी ..

हम जिनगीकेब एक-एक पनकें
पारनि जका मनायरॅ
ने तोंही गान फ्नरिहें
ने हमही गान फ्नायरॅ
हम तोहब रॉटै तकरौ, तो हम्मब रॉटै तकिहें
हम तोहब मान बखरौ, तो हम्मब मान बखिहें
। चन हम रॅनि जाग छी

6.सीता जं जंगनेमे बहनी

सौंसे बामायण पठि गेनौं, नेकिन सभ्ठौ पठने की
सीता जं जंगनेमे बहनी , त हन्बमानकें फननेकी
?

चानन, ठोप, पाग था डोपटौ,माना,जप-तप केने की
माएक भाशो दरॅन बहन त चाबि कोटिकें बहने

কী ?

হে মৈথিল ! স্বন্ন হে মিথিলানী ! সভ সংগ মিলি চলৈ চলূ
ফ্স্বব-ফ্স্বব খা গ্বদ্ব-গ্বদ্ব কিছু বাঁত ঘূব তব দরঁনে কী ?

মাগক খাতিব, মাটিক খাতিব প্রাণ জায ত গেনে কী
হম ত নংকা-দহনক খাতিব এসগব ডেগ উঠৌনে ছী

7.

মন নগা বহন ছী
কল্পনাক গগনমে মধুরন সজা বহন ছী
দুনিযামে জীবাঁক খছি তেঁ মন নগা বহন ছী ।
খছি খাগ নে কোনো সপনা
খছি খাগ নে কোনো ধাবা
মোনো হৃদযক প্রশ্নক
নহি দৈত খছি উঁতাবা
উঁমডন জে বাঁত মনমে, কহিতো নজা বহন ছী
দুনিযামে জীবাঁক খছি, তেঁ মন নগা বহন ছী ।
চোটৈ খছি হৃদযমে নাগন
নহি নোব টৌ বঁহিএ
মবিযো ক'হম জিবৈঁ ছী
হঁসি ঠোব টৌ কহিএ
কসন জে ভার মনমে তকবে মনা বহন ছী
দুনিযামে জীবাঁক খছি তেঁ মন নগা বহন ছী ।
জিনগীসঁ সীখ ভেটৈন
হঁসিক' সময রিতাযবঁ

স্বখমে নে ঝাঁহ খসাযরঁ
দর্দমে নে ছটপটাযরঁ
রাঁজন জে তাব তনমে, তকরে রঁজা বহন ছী
দুনিযাঁমে জীরাঁক খছি,তেঁ মন নগা বহন ছী ।

8.

রিকাস হো কি নৈ হো, পবচাব হোনা চাহী
রাঁহ রে রাঁহ এহনে সবকাব হোনা চাহী ।
ওস্কব খার্যভিঙ্ক্ষ খা
এস্কব রৈনগাডী
ভুখনোমে খহিনা ঢেকাব হোনা চাহী
রাঁহ রে রাঁহ এহনে সবকাব হোনা চাহী ।
এস্কব বৌদী–দাহী
ওস্কব ঢৈনীরিজন
নংগটৈমে সোনহো শ্রৃংগাব হোনা চাহী
রাঁহ রে রাঁহ এহনে সবকাব হোনা চাহী ।
পবজীরী নোককেঁ
চীন্হূ খা পকড়ূ
সভকেব খুঙ্খাউঁপাব হোনা চাহী
রাঁহ রে রাঁহ এহনে সবকাব হোনা চাহী ।
সামংতী ষ্ফচঐ খা
সমাজরাদী ঢোন
এহেন ব্যরস্থাকেঁ নমস্কাব হোনা চাহী
রাঁহ রে রাঁহ এহনে সবকাব হোনা চাহী ।

9.

গৌবী নীনা রিহাবী তোহব ভংগিযা ।

দেহোমে কনিযোঁ তেলো নে নেনক
খানী বমৌনক তোহব ভংগিযা ।

ধোতী আ ক্ষবতা পহিবরোঁ নে কেনক
রঁঘছান নপঠৌনক তোহব ভংগিযা ।

ফূনক মানা পহিবরোঁ নে কেনক
সর্পমান নষ্টকৌনক তোহব ভংগিযা ।

সাস্ব–সস্ববকেব নাজো নে কেনক
নাচি ডমরু রঁজৌনক তোহব ভংগিযা ।

কহথি অনিন রঁড ভাগ গহো গৌবী
জে রঁননা দিগরঁব তোহব বসিযা ।

10
চাহ চাহী আ পান চাহী
কনাকাবকেঁ কনী ভাঁগ চাহী ।
ঘোবি নীক জকাঁ চিন্নী মিনাক'
দেখি নিয' বসগুন্না খ্আক'
মোন পংছী রঁনয
কতৌ উঁডি–উঁডি চনয
আসমান চাহী
আ চান চাহী
সে দেখৌনে' মোন জ্আন চাহী ।

हे यौ हम,अहाँ सभ क्या छी पाहुन
जेना होगए नताम,आम,जामुन
झड़ि जाएब एकदिन
उँडि जाएब एकदिन
से ध्यान राखी
आ ज्ञान राखी
आ जिनगीक धनकेँ सम्मान राखी ।

11.युगल-गीत
---न'ग आउँ ने हम नेहोरा करैछी
---दूर जाउँ ने हम नेहोरा करैछी
---अहाँक हृदयक छितिज पर उँडनौं
पकड़ि प्रेम केर डोरी
---हमरो होगए जे जीरन भरि
संग अहाँक ने छोड़ी
---खतम करु ई कथा-पिहानी,आउँ हमर हे मोनक
रानी
एते नजाउँ ने,हम नेहोरा करै छी ।
----दूर जाउँ ने, हम नेहोरा करै छी ।

----कतेक दिनसँ अहाँके मनाबी
किन्तु अहाँ नहि मानी
----अहाँ पुरुख छी,हमर हृदयकेर
रीत अहाँ नहि जानी
---ई त हमरे हृदय जनैए, कोना हमर दिन-राति
बितैए

एते सताउँ ने, हम नेहोवा करै छी ।
....दूर जाउँ ने, हम नेहोवा करै छी ।
कविता खंड

1
सभ्यता आ संस्कृति

हम कहनियनि हमरा नोकरी भेटि गेल
बाबूजी प्रसन्न भ' गेलाह
हम कहनियनि हम अपन विवाह सेहो ठीक क' लेलहुँ
बाबूजी नाराज भ' गेलाह
हम कहनियनि विवाहमे दस लाख भेटैत
बाबूजी प्रसन्न भ' गेलाह
हम कहनियनि रुपैया कनियाँक नाम पर बैंकमे जमा
रहत
बाबूजी नाराज भ' गेलाह
हम कहनियनि कनियाँ सेहो नोकरी करैत छथि
बाबूजी प्रसन्न भ' गेलाह
हम कहनियनि कनियाँ सेहो संगे आबि गेल छथि
बाबूजी सन्न रहि गेलाह !

2

गाम आ दिल्ली

एकटा घर

আ সত্রহ টা নোক
কইত ছনাহ ব্রূঁচ্ন ভাগ
গেন ছনাহ দিল্লী,

সাত-সাত টা ঘব
আ দ্গএ টা নোক
কইত ছনাহ এন ঝা
গেন ছনাহ গাম ।

(প্রকাশিত : আবস্তু ২৪/ জূন ২০০০)

3

হমব সংসাব

রেঁড পব পডন ছী
অস্পতান অছি
স্বগ অছি, সিবিংজ অছি
টেরেঁনেট আ কৈপ্সূন অছি
এংজাগম অছি, টঁানিক অছি
কতেক অসহায ছী হম
কতেক দ্খদ অছি ও ক্ষণ !

হমবা দেখৈ নে'
আরি গেন অছি কতেক নোক
রেঁটী-জমায
রেঁটা-প্বতোহ্
নাতি-নাতিন

पौत्र-पौत्री
मित्र,पड़ोसी
कतेक सामर्थ्यवान छी हम
कतेक सुखद अछि ओ क्षण !
(प्रकाशित : आवम्तु २४/ जून २०००)

4

महाभावत आ हम

भोरे जागि
सभ दिन
करैत छी संकल्प
विद्व जकां जीवाक
अपन जीवन
आ दस बजैत-बजैत
शुरू भ' जाइत अछि महाभावत
टूटि जाइत अछि हमव संकल्प
विसवि जाइत छी अपन कर्त्तव्य
बन्न भ' जाइत छी हम
एकटा छहवदेवालीमे
अपनहि कोनो पाखण्डक
भ' जाइत छी दास
आ पांच बजैत-बजैत
पवैत छी
अपनाकें

ক্রুক্ষেত্রক কাতমে
পড়ন শিবশয্যাপর
রৌঁচাবা
ভীষ্ম পিতামহ সন ।
(প্রকাশিত : খাবস্তু ২৪/ জূন ২০০০)

5

ডিরিঁযা

রঁগনা খছি
গাড়ী খছি
টী র্হী খছি
ফ্রিজ খছি
কূনব খছি
ফোন খছি
নাকব খছি
এফ় ড় ী খছি
কতেক ধনীক ছী হম সভ,
ক্ষদা
জীরিঁ নহি সকৈত ছী
রিঁনা ঘূসক
ক' নহি সকৈত ছী
রৌঁটাক রিঁযাহ
রিঁনা দহেজক
কতেক গবীরঁ ছী হম সভ !
(প্রকাশিত : খাবস্তু ২৪/ জূন ২০০০)

6

জংগন (১)

ফূন দাগকেঁ
জখন–তখন
মোন পড়ি খবৈঁত ছনি
খপন সংগী স্বজাতা
পরুকেঁ ত ভেন ছনৈ রিঁযাহ
গনন গেন ছনৈ দূ নাখ
নোকবী করৈত ছনৈ রঁব
রিঁযাহক রাঁদ
করৈত ছনৈ হন্না
মংগেত ছনৈ দহেজক
রঁহ্ত বাস চীজ
কনব টী র্হী, রাশিংগ মশীন
মোটৈব সাগকিন খা হ্রীজ,
এক মাস পহিনে
পঢ়ননি খখরাবমে
সাস্বরমে এক বাতি
মাবন গেনি স্বজাতা ।
তেঁ
জখন–জখন ঘবমে
হোগত ছৈক রিঁযাহক চর্চ
ফূন দাগ ভ’ জাগত ছথি উঁদাস
ফেব মোন পড়ি খবৈঁত ছনি
খপন সংগী স্বজাতা ।

জংগল (২)

স্কূলক হাতামে
দস বঁজে দিনমে
জ্মি গেলৈ ছৌঁড়া সভ
পীচি দেনকৈ মোটৈবসং
রেঁচাবী প্রীতিকেঁ
ওতেক নোকক বীচমে,

খরঁবি ঙা জহিযা
নিকললৈ খখরাঁবমে
তহিযেসং ফূল দাগ
বহৈত ছথি চিংতিত
তেঁ
জখন-জখন রিঁদা হোগত ছথি কাঁনেজ
ফূল দাগ ভ' জাগত ছথি উঁদাস
মোন পড়া খরৈঁত ছনি
প্রীতি শ্রীবাস্তব |
(প্রকাশিত –খাবস্তু ২০/ জূন ১৯৯৯)

7

নন্তী

মাএ করৈত ছলীহ
শনি-বরি পারনি

রহৈত ছলীহ ডোবা
স্বনৈত ছলীহ সপতা-বিপতাক কথা
চৌঠচন্দ্রকেঁ উঠবৈত ছলীহ হাথ
কবৈত ছলীহ জিতিযাক উঁপাস
কতেক নিযম-নিষ্ঠাসঁ
কবৈত ছলীহ ছঠি
কবৈত ছলীহ কর্ত্না
ন্নবিগবি প্বতোহ্নে'
রেঁষ্টাক নোকবীনে'
পোতানে'
কোঠানে'
রেঁষ্টীক রিঁযাহনে'।
মাএক খভিনাষা
জখনহি ভেননি পূব
ভ' গেননি খপন সৃষ্ঠি
সোঝাঁসঁ দূব-রহ্ত দূব
সরহক ছৈ খপন-খপন সংসাব
খপন-খপন সপনা
সপনামে নহি ছৈক কতহ্
গাম-ঘব
খেত-পথাব ।
এসগবি আঁগনমে মাএ
এখনহ্ কবৈত ছথি ব্রত
পোসনে ছথি কতেক সপনা
ঝদা, কথী নে' ? ককবা নে' ?

9
ভোজ

ভোজ
আঁগনমে ভোজ
ঢৈনমে ভোজ
গামমে ভোজ
শহবমে ভোজ

ছঠিহাবক ভোজ
জন্মদিনক ভোজ
মূড়নক ভোজ
উঁপ্যাগ, মবরঁঠথ্বী–
ক্ষমবমক আ উঁপনযনক ভোজ
রিরাহ–চতুর্থী–মধুশ্রাবণী–কোজগবা
আ দ্বিবাগমনক ভোজ
নোকবীক ভোজ
প্রামোশনক ভোজ
বিটায়বমেংটক ভোজ
শ্রাদ্ধক ভোজ
রঁবথীক ভোজ

রোঁফোর্সক ভোজ
চাবাক ভোজ
কॉমনরেন্থ গেম্সক ভোজ
টূ–জী স্পেকট্রমক ভোজ
চূড় া–দহী–চীনীক ভোজ
পূড় ী–জিলেবীক ভোজ
বসগুল্লা–পনিতোরাক ভোজ
ভাত–দালি–তবকাবীক ভোজ

মাছ-মাঁস-মদিবাক ভোজ

সদাচাবক ভোজ
আচাব-রিচাব-শিষ্ঠাচাবক ভোজ
মৌজ-মস্তীক ভোজ
হংসী-খ্র্শীক ভোজ
পবংপবাক নিরহি নে' ভোজ
অপন-অপন
দেরী-দেরতাকেঁ খুশি কবরাঁ নে' ভোজ
খূন-পসেনাক কমাগ পব ভোজ
ঘূসখোবী আ চোবীক পাগ পব ভোজ
ভোজসঁ আদমীক ঘটি গেন ওজ
ভোজসঁ আদমীক বঁঢি গেন বোগ
ভোজ খা গেন
বঁচাক বর্তমান আ ভরিষ্য
জরানক চিংতন আ রিরেক
বূঁঢক সপনা আ সন্দেশ
ভোজ জে বঁনবৈঁত অছি নোককেঁ
অসহায
ভোজ জে বঁনবৈঁত অছি নোককেঁ
বৌক, বঁহীব আ আন্হব
নির্নজ্জ, নিষ্ঠুব আ নপুংসক
ভোজ জে কবৈত অছি
নোকক শীনহবণ আ চীবহবণ,

হম ঘোষণা কবৈত ছী
পাপ থিক ভোজ খাএব
পাপ থিক ভোজ খুআএব

এহি পাপসং ঝঞ্জিক বিচাব কবক চাহী
আ ভোজকেঁ দূবেসং নমস্কাব কবক চাহী ।
(প্রকাশিত- 'আঁতিকা'/অকষ্টূবঁব ১১-মার্চ ২০১২)

10

নবক

আবঁ এহি ঘবমে
নহি কবৈছ ক্যা
ককবোসং প্রেমসং গপ
সভ গবজৈত অছি
এক দোসবপব আক্রমণ কবৈত অছি
এক দোসবকেঁ অপন শত্রু বুঁঝৈত অছি
এক দোসবপব সংদেহ কবৈত অছি
এক দোসবসং প্রশ্ন পুছৈত অছি
ক্যা ককবো দ্নাব নহি কবৈত অছি ।

আবঁ ও ঘব
ঘব নহি বহল
আবঁ এতয মন্বকথ নহি বহৈত অছি
এতয বহৈত অছি
ক্রাধ,ঙর্ষ্যা,ঘৃণা,কপষ্ট আ নিংদা
আবঁ এহি ঘবমে বহৈত অছি
ঝঝব-বাঁনব

সাঁপ– রিঁছূ
রাঁঘ–চীতা
খারঁ ঙা ঘব ঘব নহি বহেন
ঙা ঘব খারঁ ভ’ গেন খছি
জংগন খা জংগন মাত্র ।

11

রিরাহ

রিরাহ থিক রঁড়কা যক্ত
যক্তমে খরৈঁত খছি বাক্ষস
বাক্ষসক খছি খনেক নাম
বাক্ষসক খছি খনেক ৰূপ
বাক্ষস খরৈঁত খছি খনেক বস্তাসং
বাক্ষস করৈত খছি উঁপদ্রর
বাক্ষস ভরৈত খছি নোকক মোনমে
নোভ খা খহংকাব
কবরৈঁত খছি ক্ষ্দ্রতাক প্রতিস্পর্ধা
ঠাঢ় কবরৈঁত খছি খনেক দেরাঁন
রঁঠরৈঁত খছি নোকক রীচক দূবী
খহাঁ বাক্ষসক সামনা নৈ কবয চাহৈত ছী
ত খহাঁকেঁ রিরাহ নৈ কবরাঁক চাহী ।

খহাঁ বাক্ষসক সামনা ক’সকৈত ছী
খপন রুঁদ্ধিসং, রিরেকসং
ত্যাগসং, তপস্যাসং

ज्ञानसं, विज्ञानसं
योगसं, धियानसं
समर्पणसं, सम्मानसं
हृदयमे प्रेम
आ ठोपपर स्वाभिमानसं,
अहाँ बाधासभ सामना करब' चाहैत छी
त अहाँ विवाह क' सकैत छी ।

विवाह थिक उत्सव
एकटा विशिष्ट आयोजन
वर्तमानक प्रतियोगितामे
भाग लेबाक अवसर
माटि-पानि, देश-कोसक प्रति
व्यक्त करबाक लेल कृतज्ञता
जीवनकें देबाक लेल प्रेमक सनेश
दुनियाकें ओर सुंदर बनयबामे
देबाक लेल अपन योगदान,
अहाँ एहि उत्सवमे
उपस्थित होमए चाहैत छी
त अहाँकें बधाइ !
अहाँ विवाह अवश्य करू ।
12

गजेन्द्रजी

उपस्थित भेलाह
एकटा नव स्वदा विशाल
लेखक-पाठकवृन्द लेले

সহস্ত্রা বচনা নেনে
খনেক রিধাক খনেক পোথী নেনে
নর ঙঁজসিং সবাৱোব
গাবি দেননি ঝংডা
হং, মৈথিনীক ঝংডা
রিশ্বি–পঠনপব ।
খাৱ কনাডামে ৰৈঁসন খর্নাক প্বত্র সেহো
ঘবমে ৰৈঁসন–ৰৈঁসন
ন' সকৈত ছথি
খপন মাটি–পানি
খা দেশী–কোসক স্বগংধ ।
ভাগ,
নহি ছৈক খাসান
ৱঁনৱ গজেন্দ্র ঠাকুব
গজেন্দ্র ঠাকুবক খর্থ ভেন
একটা খভিযান
একটা সংকল্প
একটা খাশ্বাসন
জে খাৱ মৈথিনী নৈ মবতীহ
কহিযো নৈ
জাধবি বহতা সূর্য
জাধবি বহতী ও পৃথ্বী
তাধবি বহতী মৈথিনী ।

দোহা

১

সভ ক্যা দুনিযামে খপন, কতহু কিযো নহি খান

গএহ সোচি সদিখন কবী, হম সৱঁহক সম্মান |

২

স্নেহ–স্বধা, শ্বভকামনা, সম্মতি সৱঁহক নেৱঁ
মোন, ৰঁচন শ্বা কর্মসঁ, দ্ঃখ ককবো নহি দেৱঁ |

৩

সভষ্টৌ শ্বপনহি কর্ম কেব, সোন্মাঁ শ্বছি পবিণাম
স্বস্থ,নবক, পবমাতমা , সভষ্টৌ শ্বছি এহি ঠাম |

৪

প্রাপ্ত কৰু প্ৰকষার্থসঁ শ্বন্বচিত–উঁচিতক জ্ঞান
নেখক শ্বপনা ভাগ্যকেব ওঁব কিযো নহি শ্বান |

৫

স্বর্ণ–মৃগক পাছাঁ শ্বহাঁ, নহি দৌড় সদিকান
হবণ কবত স্বখ–শান্তিকেব দশকংধব তকোন |

৬

হম কে ছী সে জানি নী, বাখী সদিখন ধ্যান
পবমানংদক ৰূপমে, শ্বাৰিঁ জেতা ভগৱান |

৭

নহি ওঝা, নহি জ্যাতিষী শ্বথৱা কোনো যংত্র
মনকেঁ শ্বানংদিত কবয ক্ষমা থীক ও   মন্ত্র |

৮

সৱঁহক দ্খমে সংগ হো,বাখয সৱঁহক নাজ
সৱঁহক হিত–চিন্তন কবয,তকৱে নাম সমাজ |

৯

জহিনা সগৱো ৰিশ্বকেঁ জ্যাতি দেথি শ্বাদিত্য
চিংতন সৱঁহক হো জতয, সএহ থীক সাহিত্য |

১০

জে নহি পোসথি মোনমে কখনহ্ তুচ্ছ ৰিচাব

খনিল এহি সংসাবমে রএহ থিকা র্‍ধিযাব ।

১১

দ্ঃখ নৈ নের্‍, দের্‍ নৈ ককবো,জে বাখথি ওা ধ্যান
খনিল এহি সংসাবমে, হ্নকেঁ কহর্‍ মহান ।

১২

খহাঁ খামো খরিনাশী ছী স্বখ খা শাঁতিক খান
এতরেঁ জানর্‍ জ্ঞান থিক, নহি জানর্‍ খজ্ঞান ।

১৩

ভ’ জাযত খাসান ও, কবর্‍ জকব খভ্যাস
জীরনমে স্বখ–শান্তিনে’ সদিখন কৰু প্রযাস ।

১৪

স্বখ–দ্ঃখ জীরনমে খরৈঁত খছি,দিন খা বাতি সমান
জ্ঞানী–জন এহি সম্বকেঁ , বাখথি সদিখন ধ্যান ।

১৫

থিক করিতা কেব নক্ষ্য কী, উঁল্লাসক সংসাব
সর্‍হক জীরনমে র্‍হয, খানংদক বসধাব ।

১৬

জীরনমে স্বখ–শান্তি নে’ সর্‍হক বকৈন প্রাণ
গীত,গজন,করিতা স্বনূ, হএত সভক কন্যাণ ।

১৭

তন মন ধন সভ স্বস্থ হো, করিতা বাখথি ধ্যান
করিতা সূনর্‍ থীক কবর্‍, গংগামে খসনান ।

১৮

করিতা ত গংগা থিকী, সর্‍হক হবথি কনেশ
করিক মোনমে র্‍াস কবথি ব্রহ্মা,রিষ্ণু,মহেশ ।

১৯

করিতামে সামর্থ্যি ঋছি, কবয মনক উঁপচাব
শ্রোতা কেব মনমে কবয, ঋানঁদক সঁচাব ।

২০

ভূমি,ভরন,নাকব তথা ঋন্ন,জনক ভল্ডাব
করিতা ছথি ত ঠীক সভ,নৈ ত সভ ৰেঁকাব ।

২১

মিথ্যা শান–গ্বমানসঁ, কবৈ জাউঁ পবহেজ
কন্যাদানক যজ্ঞমে, বাক্ষস থীক দহেজ় ।

২২

হো ব্যভিচাবক ঋঁত ঋা সদাচাবকে জীত
সভ মনমে উঁন্নাস ঋা স'ভ ঠোব পব গীত ।

২৩

দ্খমে,স্বখমে,হানি–নাভমে, সভমে এক সমান
কতহ্ কিযো ভেঁটৈথি ৰ্ঝ্নূ, গএহ থিকা ভগৱান ।

24

কহনা ক' ধন জমা কৰু, কীনূ ৰঁগনা, কাব
ভোজ খাউঁ ঋা ঋদ্ধ্ঁ খ্ঋরিঁযৌ,গএহ ঠীক সঁসাব ?

২ঙ

ৰ্ঝ্নৱঁ কী থিক পবঁপবা, পূজা, জপ, তপ, পর্ব
'ঋঙ্গীব কক্কাক তবঁগ' পঢ়ূ,জিরিঁতহি পহুঁচৱঁ স্বঙ্ক ।

২৬

কী থিক বামাযণ ঋা গীতা,কী থিক রেড প্ববাণ
ঋঙ্গীব কক্কাসঁ স্বনূ, বারণ কতে মহান ।

২৭

মনমে হ্ঋএ তনার রা তনমে বহয ৰৌঁখাব
ঋহাঁ বঁগশানা পঢ়ূ, হোযত সভ দ্ঃখ পাব ।

২৮

উঁপন্যাস,করিতা,কথা,খন্বপম পত্রাচাব

জীরকান্তজী ছোড়় গেনা,মনমোহক সংসাব ।

২৯

ও স্বংদব সপনা দেখূ,জে কহি গেনা কনাম

গএহ হমব শ্রিহ্মা–স্বমন, ওহি সপূতক নাম ।

৩০

বঞ–চাপসঁ পীড়় ত ছী ত, মানূ হম্মব ৰাত

গীত বরীন্দ্রক স্বনূ খহাঁ,কিছু দিন সাঁঝ–পবাত ।

৩১

ক' সকৈত ছী খছুঁ খপন, নর সংসাবক সৃষ্ঠি

খহাঁ 'খশোক'ক কথা পঢ়ূ, পাযৱ নূতন দৃষ্ঠি ।

৩২

ছনী, ৰনী, কামী, কুষ্টিন, সজ্জন খা ডবপোক

খনিন এহি সংসাবমে, বংগ রিবংগক নোক ।

৩৩

ককবহ্সঁ ত্তননা কবৱ, খন্বচিত থিক ঙা ৰাত

সৱহক খপ্পন সাঁঝ ছৈ, সৱহক খপ্পন প্রাত ।

৩৪

খপন দ্খক জননী খহী, নহি খনকব কিছু দোখ

ভোগূ জে খছি সামনে, কবগত ৰস সংতোখ ।

৩৫

মনকেঁ খানংদিত কবয, দিখএ শান্তি, রিশ্রাম

গীত, গজন, করিতা, কথা হমব ঙা চারু ধাম ।

চতুষ্পদী

১

খপনহি কর্মক স্বফন মানি ক'

জে আরঁয সভ দুঃখ সহি   নী,
মোন, রচনসং, অপন ক্রিযাসং
কখনহু ককরো দুঃখ নহি দী ।

২

আরশ্যক কী অছি কী নহি অছি
তৈপব সতত রিচাব করু,
আনংদিত সদিখন বহরাঁ নে'
অপনাকেঁ তৈযাব করু ।

৩

জহিনা ঘ'ব রঁহাবী সভ দিন
তহিনা মন নির্মন বাখূ,
বহয প্রদূষণ ক্ষঞ্জ চিত্ত ওা
সে ধিযান পন-পন বাখূ ।

৪

অহাঁ কষ্টৈছী দুনিযা রঁদনয
পহিনে অপনাকেঁ   রঁদনূ,
ভাঁগ পীরি খত্তামে খসনৌং
খত্তাসং রাঁহেব   নিকনূ ।

৫

মাঁ দুর্গে সংহাব কেননি মহিষাস্বরকেব
নিবভযাক অপমান এখন ধবি কমন কহাঁ,
ধূ-ধূ ক' জবি গেন বারণ গাঁধী মৈদানক
হমবা মোনক বারণ এখনো জবন কহাঁ ?

গজল খংড

১

ঠুঁঠৈন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী
ভূখন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

আঁফিস সরঁহক কথা কহ্র কী
নূঠৈন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

ঘবমে রৈঁসন মগন বহী সভ
গৃগন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

খাপড়ি নাবনি কতে কনৌনক
ভূজন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

উঁকখড়ি কেনক মদতি সমাঠক
কূঠৈন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

রাঁবূজীকেঁ কহাঁ ব্ঁঝনিযনি
চূকন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী

প্রবরাঁ পছরাঁ কতে জগৌনক
সূতন ছী তঁগ গজল কহৈ ছী
মাত্রা ক্রম 2222 +12 + 122

২

সন্ত জনকেঁ মতিমান বুঝৈ ছী
কণ কণমে ভগবান বুঝৈ ছী

সংকটমে ঐ ঠাম পহুঁচনহ
তোরে হম হনুমান বুঝৈ ছী

ছৈ জকরা সম্পত্তি বিবেকক
হম তকরে ধনবান বুঝৈ ছী

দোসরকেঁ অপমান করবকেঁ
হম অপনে অপমান বুঝৈ ছী

দেনক জে সুখ শান্তি ধরা পর
হম তকরে গুণবান বুঝৈ ছী

হমরা নে উপহার ধরণি ও
জীবনকেঁ অভিযান বুঝৈ ছী

মাত্রা ক্রম 222 + 221 + 122

৩

হম নৈ ককরো বাঁট তকৈ ছী
হম সূতৈ নে খাট তকৈ ছী

𑒥𑒏𑒩𑒲 𑒮𑓀𑒑𑒹 𑒥𑒰𑒒 𑒢𑒯𑒹𑒞𑒻
𑒍 𑒢𑒱𑒩𑒧𑒪 𑒯𑒧 𑒒𑒰𑒙 𑒞𑒏𑒻 𑒕𑒲

𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒧𑒼𑒢𑒏 𑒥𑒰𑒙 𑒡𑒩𑒹𑒪𑒾𑓀
𑒯𑒧 𑒑𑒰𑒧𑒏 𑒍 𑒯𑒰𑒙 𑒞𑒏𑒻 𑒕𑒲

𑒧𑒼𑒙𑒪 𑒢𑒫𑒏𑒰 𑒥𑒱𑒯𑒳𑒿𑒮𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱
𑒯𑒧 𑒍 𑒙𑒴𑒙𑒪 𑒙𑒰𑒙 𑒞𑒏𑒻 𑒕𑒲

𑒖𑒹 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒏𑒹𑒿 𑒢𑒲𑒏 𑒥𑒢𑒹𑒪𑒏
𑒯𑒧 𑒍 𑒮𑒳𑒢𑓂𑒠𑒩 𑒔𑒰𑒙 𑒞𑒏𑒻 𑒕𑒲

𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒏𑓂𑒩𑒧 2222+ 21 + 122

𑓔

𑒐𑒹𑒪 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒅𑒿𑒮𑒩𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒋
𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦𑒙𑒰 𑒥𑒱𑒮𑒩𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒋

𑒑𑒰𑒕 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒧𑒖𑒩𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒋
𑒤𑒹𑒩 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒗𑒐𑒛𑓃𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒋

𑒣𑒰𑒑 𑒩𑒰𑒐𑒴 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒥𑒻𑓀𑒏𑒧𑒹
𑒣𑒰𑒑 𑒯𑒰𑒟𑒮𑒿 𑒮𑒮𑒩𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒋

𑒟𑒰𑒢𑒧𑒹 𑒢𑒱𑒞 𑒔𑒪𑒨 𑒠𑒾𑒛𑓃𑒱 𑒍

माटिपर जे पिछड़ि जाएत

रॉटि कतबो कते नीक हो
रॉटि लोकक बिगड़ि जाएत

मूनि बाखरॅ कथो कोनठाँ
मूस सभटा कतरि जाएत

लोक कतबो कए जोगाड़
अन्तमे सभ मरबे जाएत

मात्रा क्रम 2122+ 12 +212

३.

दूभि ओर धान छी अहाँ
पान आ मखान छी अहाँ

दौड़ि दौड़ि थाकि गेल छी
दूर आसमान छी अहाँ

रेब रेब गारि देखलों
रेद आ कमान छी अहाँ

काँटि भरल ठेक रॉटिपर
फूलके समान छी अहाँ

मोन केर प्रश्न अछि कते

𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒢𑒱𑒠𑒰𑒢 𑒕𑒲 𑒁𑒯𑒰𑒿
𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒏𑓂𑒩𑒧 212121 + 212

𑓖

𑒖𑒲𑒫𑒢𑒏𑒹 𑒂𑒬𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪
𑒣𑓂𑒩𑒹𑒧𑒏 𑒣𑒩𑒱𑒦𑒰𑒭𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪

𑒥𑒠𑒪𑒪 𑒮𑒧𑒠𑒰𑒅𑒿𑒢 𑒮𑒼𑒯𑒩
𑒁𑒕𑒱 𑒥𑒰𑒩𑒯𑒧𑒰𑒮𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪

𑒏𑒱𑒕𑒳𑒋 𑒠𑒱𑒢 𑒠𑒱𑒪𑓂𑒪𑒲 𑒩𑒯𑒪𑒻
𑒕𑒻 𑒂𑒿𑒐𑒱𑒏 𑒦𑒰𑒭𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪

𑒣𑒻𑒏𑒹𑒖𑒹 𑒧𑒴𑒪𑒼 𑒥𑒴𑒗𑒴
𑒮𑒥𑒯𑒏 𑒁𑒦𑒱𑒪𑒰𑒭𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪

𑒁𑓀𑒏𑒪 𑒂𑓀𑒙𑒲 𑒦𑒫𑒱 𑒠𑒳𑒢𑒱𑒨𑒰
𑒧𑒾𑒮𑒲 𑒂 𑒧𑒾𑒮𑒰 𑒥𑒠𑒪𑒪

𑒁𑒣𑒢𑒰𑒧𑒹 𑒮𑒼𑒔𑒻 𑒕𑒲 𑒯𑒧
𑒏𑒲 𑒥𑒠𑒪𑒪 𑒏𑒲 𑒢𑒻 𑒥𑒠𑒪𑒪
𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒏𑓂𑒩𑒧 2222222

𑓗

করিতা গীত গজন বাখূ
সদিখন মোন রিমন বাখূ

চাৰু ধাম বহত সঙ্গনে
সদিখন নযন সজন বাখূ

শান্তিক ধাব রঁহয ভীতব
রাঁহব চহন পহন বাখূ

আঁখিক খেন রুঁয়ূ সভটা
কানো খপন ক্ষশন বাখূ

সহক নেন নড়ূ সভদিন
জীরন খপন স্বফন বাখূ
মাত্রা ক্রম 22 +2112 + 22

+

বাতিকেঁ বাতি কহরঁ জৰুবী ছৈ
ভোবকেঁ ভোব রঁনরঁ জৰুবী ছৈ

জীত কী নেরঁ খহাঁ স্বনামীমে
মোনকে সংগ নড়রঁ জৰুবী ছৈ

মাথপব রোঁম্ম কিএ খনেবে ওা
খপন রঁস ধ্যান কবরঁ জৰুবী ছৈ

ছোড়ি কয গাম নগব ঘ্মৈ ছী হম
গামকে হান ব্ঁম্বর্ঁ জরুবী ছৈ

প্রাণমে গীত বহয ভবন সদিখন
সহকে সংগ চনর্ঁ জরুবী ছৈ
মাত্রা ক্রম 212 + 2112 + 1222

৯

সদিখন শ্বভ চিন্তনমে ছী
হম প্রেমক রঁঙ্গনমে ছী

জীরন আ যৌরনমে ছী
কণ কণমে জন জনমে ছী

অমবিতকে খগতা হমবা
তেঁ সাগব মন্থনমে ছী

নৈ ছী মন্দিব মসজিদমে
অন্নাকে অনশনমে ছী

ছী চূড়ি আ কংগনমে
প্ববহবমে অবিপনমে ছী
মাত্রা ক্রম 2222222

১০

নিহ উঠৈ ছী ভোরে ভোরে
ঘূমি খরৈঁ ছী ভোরে ভোরে

নীক নগৈ ছথি হবিযব ধবতী
দেখি খরৈঁ ছী ভোরে ভোরে

খাম নতামক গাছী দেখী
গীত স্বনৈ ছী ভোরে ভোরে

পূজ্য হমব ছথি মাঁ খা বাঁবূঁ
চবণ ছরৈঁ ছী ভোরে ভোরে

সভক খ্শী নে তন মন জীরন
মনন কবৈ ছী ভোরে ভোরে
মাত্রা ক্রম 21 + 122 + 2222

১১
মাত্রা ক্রম : 2 2 2 2—1 2 ---122
কিছ কহবাঁনে' গজন কহৈ ছী
কিছ জনবাঁনে' গজন কহৈ ছী

খনকো সূনরঁ রঁহ্ত জরুবী
চ্প বহবাঁনে' গজন কহৈ ছী

পেটৈক পীড় া কতে কনারঁয
সে র্ঁমবাঁনে' গজন কহৈ ছী

কিছ কববাঁনে' করু তপস্যা

তপ কবরৗনে' গজন কৈ ছী

সরঁহক নীচাঁ রঁহ্ত-রঁহ্ত জন
দ্ঃখ সহরৗনে' গজন কৈ ছী

পড়নে বহরৈঁ খহাঁ কখন ধবি
হম চনরৗনে' গজন কৈ ছী

রোকত ককরো কিযো কতৌ নৈ
তঁগ রঁঠরৗনে' গজন কৈ ছী

দেশক রৗহব বহরঁ কতে দিন
ঘব ঘ্বরৗনে' গজন কৈ ছী
১২
মাত্রা ক্রম :222-221-122
হম কার্যক বসপান করৈ ছী
গংগামে খসনান করৈ ছী

কত্তহ্ নহি ভগরান ধবাপব
হমহুঁ ওা খন্নমান করৈ ছী

জিনকা রঁনপব ধবণি ওা হবিযব
হম হ্নকব সম্মান করৈ ছী

জে হমবা রঁ্ধিযাব রঁ্নৈ ছথি
হম হ্নকে গ্ণগান করৈ ছী

খেনৌং হম গ্বঠকা কি স্বপাবী

হম অপনে অপমান করৈ ছী

অনকানে' হম খাধি খ্নৈ ছী
অপনাকেঁ ধনরান করৈ ছী

স্বন্দব হো সভ নেন ও ধবতী
নর-নর অন্বসন্ধান করৈ ছী
(তেসব আ সাতম শেবমে পহিন পাঁতিমে
এক-এক টা দীর্ঘকেঁ নঘ্ মানরাঁক ছূট
নেন গেন অছি)

১৩
মাত্রা ক্রম : ২১---১২২২---২২২
কাঁট হটযরাঁমে নাগন ছী
রাঁট রঁনযরাঁমে নাগন ছী

আঠ রঁজৈ ছৈ সভ সূতন ছৈ
সাফ় কবযরাঁমে নাগন ছী

কাজ কনী কবিযৌ যৌ রৌআ
ঢোন রঁজযরাঁমে নাগন ছী

নোক নগা দেনে ছৈ ঝগডা
আগি মিঝযরাঁমে নাগন ছী

ভাগ কনী অনকো দিস তকিযৌ
পাগ কমযরাঁমে   নাগন ছী

𑒕𑒰𑒿𑒯 𑒏𑒧𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒕 𑒡𑒩𑒞𑒲𑒣𑒩
𑒑𑒰𑒕 𑒪𑒑𑒨𑒥𑒰𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒑𑒪 𑒕𑒲

𑒣𑒰𑒣 𑒥𑒜𑓃𑒻𑒞 𑒩𑒯𑒞𑒻 𑒠𑒳𑒢𑒱𑒨𑒰𑒧𑒹
𑒣𑓂𑒩𑒹𑒧 𑒥𑒜𑓃𑒨𑒥𑒰𑒧𑒹 𑒪𑒰𑒑𑒪 𑒕𑒲
𑓑𑓔

𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒏𑓂𑒩𑒧 : 22222221
𑒏𑒾𑒁𑒰𑒏𑒹𑒿 𑒏𑒾𑒁𑒰 𑒏𑒯𑒱 𑒠𑒹𑒪
𑒥𑒴𑒗𑒴 𑒥𑒛𑓃𑒏𑒰 𑒑𑒪𑒞𑒲 𑒦𑒹𑒪

𑒋𑒏𑒹 𑒒𑒩𑒧𑒹 𑒮𑒥𑒯𑒏 𑒫𑒰𑒮
𑒢𑒻 𑒏𑒏𑒩𑒼 𑒏𑒏𑒩𑒼𑒧𑒹 𑒧𑒹𑒪

𑒧𑒩𑒢𑒰 𑒩𑒯𑒱𑒞𑒼 𑒖𑒪 𑒧𑒯𑒑𑒲𑒮𑒿
𑒂 𑒠𑒱𑒢𑒏𑒩 𑒫𑒹𑒞𑒢 𑒥𑒜𑓃𑒱 𑒑𑒹𑒪

𑒖𑒳𑒢𑒱 𑒣𑒴𑒕𑒴 𑒩𑒾𑒁𑒰 𑒯𑒧𑒩𑒰𑒮𑒿
𑒠𑒰𑒢𑒱 𑒏𑒞𑒹 𑒠𑒱𑒢 𑒐𑒹𑒪𑒰 𑒦𑒹𑒪

𑒮𑒼𑒔𑒻 𑒕𑒲 𑒖𑒲𑒫𑒢 𑒏𑒲 𑒟𑒲𑒏
𑒮𑒲𑒜𑓃𑒲 𑒂 𑒮𑒰𑒿𑒣𑒏 𑒥𑒮 𑒐𑒹𑒪

𑒡𑒲𑒨𑒰 𑒣𑒴𑒞𑒰 𑒥𑒱𑒧𑓂𑒥 𑒍 𑒧𑒠𑒢
𑒯𑒧𑒩𑒰𑒪𑒹’ 𑒥𑒴𑒗𑒴 𑒐𑒛𑓂𑒛𑒱 𑒖𑒹𑒪
(𑒔𑒰𑒩𑒱𑒧 𑒬𑒹𑒩𑒏 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒣𑒰𑒿𑒞𑒱𑒧𑒹

दूटा नघ्कें दीर्घ मानलॆाक छूटै
लेल गेल अछि)

१३.

मात्रा क्रम : 21-12-222
लोक गलत पीलैं छी
भाग्य अपन लीखै छी

टीक अपन नोचै छी
माथ अपन पीटै छी

सोच कद्ध ककरा कम
ठोर अपन सीलैं छी

गाछ लॆगत लॆड़का ओ
बीज ओ जे छीटै छी

जोर घटैल जागत अछि
लॆाँस जकाँ नीलैं छी

लॆाउं अहाँ कटलैं की
सभक पता टीपै छी

गीत गजल सीखू ने
गाबि किए सीखै छी
(चाबिम शैलक दोसल पाँतिमे
एक टा दीर्घकें नघ् मानलॆाक

छूटै नेन गेन खछि)

१६

मात्रा क्रम : 2121-22-221
रॉत एक नागू सभ ठाम
चोब ওব साधू सभ ठाम

काज कान पाछू बहताह
भोज रॅब खागू सभ ठाम

पाप थीक माँगरॅ ककरोसँ
से धियान बाखू सभ ठाम

रॅूठ-सूठ भूखन ने बहथि
घूबि-फीबि ताकू सभ ठाम

रॉत-रॉत पब जुनि तमसाउँ
मीठ-मीठ रॉजू सभ ठाम

प्रेम थीक रॅड़का उँपहाब
रॅब-रॅब रॉट्टू सभ ठाम

१७
मात्रा-क्रम : 2222222222
सोचै छी हम की की देखन जिनगीमे
की की छूटैन खा की भेटैन जिनगीमे

দশবথ কৌশল্যা আ মাতা কৈকেযী
সুখ দুঃখ সভ রনরাঁসক ভোগল জিনগীমে

অন্হড় আযল রাঁদবি আ রবখা-রব্ন্নী
সভ ছল অপনে মাঁগল কীনল জিনগীমে

ঈর্ষ্যা দেখল নিন্দা আ ভয ভাবুকতা
মোনে অছি কী কী সভ কূটল জিনগীমে

কখনো নেহক ফূলো হঁসগত দেখল অছি
আ কখনো অপনো সভ কসল জিনগীমে

মাগক মমতা মাটিক মমতা ছল সংগে
কখনো ও ডোবী নহি টূটল জিনগীমে

১৮

মাত্রা- ক্রম : 22222222

আঁখিক ভাষা পঢ়লৌঁ হম নৈ
জূআ পাশা জনলৌঁ হম নৈ

আযল দুঃখ জিনগীমে কতু
নেকিন কহিযো কনলৌঁ হম নৈ

মানা ককবো হম নৈ পহিবন
মাটিক মূরুত রনলৌঁ হম নৈ

দেখা-দেখী দ্রু -নে -নে -নে
পাছাঁ-পাছাঁ চললৌঁ হম নৈ

নাঠী–ভানা সন আখব কিছু
কখনো ককবো কহনৌঁ হম নৈ

তিন আ চাউঁব জে–জে দেনক
কে বাঁজত জে বঁহনৌঁ হম নৈ

১৯

মাত্রা – ক্রম : 2222222
বাঁহব তাকবঁ কত্ত দিন
গামসঁ ভাগবঁ কত্ত দিন

ন্যাযক খাতিব কবিযৌ কিছু
খানী কানবঁ কত্ত দিন

অপনাপব সংযম বাখূ
বঁহ্কেঁ মাববঁ কত্ত দিন

বঁদনামী হোযত অপনে
কবজা টৌববঁ কত্ত দিন

পাছাঁ তকনে ভেটৈত কী
রিবহা গাযবঁ কত্ত দিন

অনকো সূনবঁ আবশ্থক
অপনে তানবঁ কত্ত দিন

২০
মাত্রা-ক্রম : 2221-12-22
চানন ঠোপ কবী নৈ হম
ককরো ছোট্ট কহী নৈ হম

জেঠাঁ নোকক খাদব নৈ
তৈঠাঁ পৈব ধবী নৈ হম

পাপক ভোগ খহাঁ ভোগূ
বস্তা ঢৈঢ় চনী নৈ হম

দিন রিপবীত কতে খাৱঁয
জিরিতে ভাগ মবী নৈ হম

মোনক রাঁত কহু ককবা
ককরো সংগ ঙডী নৈ হম

মূঁকে গাবি ভনে সহি নী
খাঁখিক নোব সহী নৈ হম

২১
মাত্রা-ক্রম : 22222222-1212
সভ দিন ও কূদথি খা ফ়া ঁনথি ঘডী-ঘডী
খা তামসমে থব-থব কাঁপথি ঘডী-ঘডী

সভ দিন ঘবমে সভকেঁ বাখথি কনা-কনা
খা তহিনা খপনো ও কানথি ঘডী-ঘডী

পঠবঁনি বেঁটৌ মাসে–মাসে কমা–কমা
তৈযো সভঠাঁ দ্খড়া বাঁচথি   ঘড়ী–ঘড়ী

বূঁঢ় ী সভঠৌ কাজো কবথিন ঝহবি–ঝহবি
আ বূ্ঁঢ় যেকঁ থাপব মাবথি   ঘড়ী–ঘড়ী

অপনে সভদিন ভাগন বহনা জহাঁ–তহাঁ
আ অনকা উঁপদেশো ঝাড়থি ঘড়ী–ঘড়ী

যৌগীকঁ ও বস্তা নবকক কষ্ট ছথিন
আ সীতা–চালীসা গাবঁথি   ঘড়ী–ঘড়ী

নাচৈ ছী হম সভ দ্নিযামে খ়্শী–খ়্শী
ভগবানো জহিনা জে চাহথি ঘড়ী–ঘড়ী

২২

মাত্রা–ক্রম :   2222–221
ঝদনে আ হুননে কী হৈত
অপনামে নড়নে   কী হৈত

ঋবখো অছি সেহো ঠকি নেত
লিখনে আ পঢ়নে কী হৈত

বেঁটৈ সভ মোজব নৈ দেত
'হম্মব ছী' জপনে কী হৈত

সোচূ জে কেননি কী বাম

দোহা সভ বচনে কী হৈত

ঘ্বি-ফিবি খপনে কাজো দেত
খনকা নগ কননে কী হৈত

নীখন জে ছৈ হেতৈ সৈহ
চৌকা চৌ গননে কী হৈত

যৌ রৌথা গামো দিস জাউঁ
পচনেমে বহনে কী হৈত

২৩

মাত্রা-ক্রম : 222221-122

হমবা মোনক মীত খহাঁ ছী
হমবা ঠোবক গীত খহাঁ ছী

হমহী গোক্ষনকেব দ্নকথা
থা হম্মব নবনীত খহাঁ ছী

ধী রেঁচৌমে ভেদ কবৈ ছী
মানূ রাঁন্বক ভীত খহাঁ ছী

সৌঁসে দ্নিযা কোস কবোড়ো
রূঁন্মূ একহি রীত খহাঁ ছী

দ্সনৌঁ হম্মব মূঁহ খহাঁ জে
নাগন খক্কত তীত খহাঁ ছী

জে ছী সে ছী আব হমব ছী
খেলা জীৱন, জীত অহাঁ ছী

২৪

মাত্রা-ক্রম : 2222222

দুনিযামে অপ্পন ক্যা নৈ
দুনিযামে দুশ্মন ক্যা নৈ

ধরতীপর অরিতে-অরিতে
রঁননৈ রীবপ্পন ক্যা নৈ

ভেলা নাখো করি জগমে
নেকিন ও রঁচন ক্যা নৈ

সভ ক্যা ছী সংততি হুনকে
হবিজন আ ব্রাহ্মণ ক্যা নৈ

সভকেঁ চাহী সভ সুবিধা
মানত অনুশাসন ক্যা নৈ

সংতোষক ধন নৈ জকরা
তকরা সন নিবধন ক্যা নৈ

হম মানৈ ছী জীৱনমে
সাধূ ছথি সদিখন ক্যা নৈ

२५

मात्रा-क्रम : 22222222
सभ जन रखैत नाचल अपनामे
हमबाते' नै कत्या दुनियामे

जे स्वनतै से शुके देतै
गनती किछु नै छै कनियामे

रब कनियाँ दिस नै देखनिऐ
रॉच्चन हम बहलौं गहनामे

सभटा ठकि-ठकि नचल नेननि
देननि जे किछु छँ हरजनामे

दुनियामे किछुओ नै भेटैन
घुमथत हम बहलौं सपनामे

देशक खातिर नड़रौं मररौं
कतरौं बाँबरिगो अपनामे

२६

मात्रा-क्रम : 2221-222
एहन रॉत स्वनतै के
एहन तूब धुनतै के

एहन पानि रॉहितै नै
एहन खाधि खुनतै के

ঔ বস্তা ত সরঁহক ছৈ
এত্ত কাঁটৈ চ্নতৈ কে

এত্ত মূস কে মাবত
এত্ত ভূব ঝ্নতৈ কে

এত্ত চোব কে পকড়ত
এত্ত জান বুঁনতৈ কে

২৭

মাত্রা–ক্রম : 2222–21–122–222
মোনক রঁচা কানি বহন খছি কী কবিযৌ
কিছ কেনে নহি মানি বহন খছি কী কবিযৌ

কখনো চাহী চান তথা কখনো চানী
মজবূঁবী নহি জানি বহন খছি কী কবিযৌ

সদিখন হমবে সংগ বহৈ ছন নেনামে
সে হমবে পব হ্বানি বহন খছি কী কবিযৌ

মোনো নৈ ছৈ ভেন বহৈ কী ককবা নে'
খপনে কীর্তি রঁখানি বহন খছি কী কবিযৌ

কে কী ওকব রাঁত কবৈ ছৈ সে সূনত
সদিখন ঝগডা ঠানি বহন খছি কী কবিযৌ

সভ জন পহুঁচন বাম–কথামে মঁদিবপব

आ ओ सीड़क तानि बहल अछि की कवियौ

फूटल थारी ओर अपन कपड़ा-लत्ता
सभ हमरा लग आनि बहल अछि की कवियौ
(चारिम शेरक दोसर पाँतिमे दृष्टा अलग-अलग
लघुकें दीर्घ मानलाक छूट लेल गेल अछि)

२५

मात्रा-क्रम : 2222222
सभकें किछु नाचाबी छै
सरहक दुःख रँड भाबी छै

राहर आदर अभिनन्दन
भीतर मारा-मारी छै

कोनोठाँ गोली-राबी
आ कतहु तैयारी छै

भोजक खातिर सभ गेलै
राँधल राड़ि-झाड़ी छै

ककरो लोटा-थारी नै
ककरो मोटर गाडी छै

देखू अछि गाडी उँगटल
नीचाँ नव आ नारी छै

छै आपसमे झगडा नै

চোরোমে ভৈযাবী ছৈ

২৯
মাত্রা–ক্রম : 2222–21–12
খমবিত রচনক দান কবয
সভ সরঁহক সম্মান কবয

হম নৈ কোনো কাজ কবী
সভ হম্মব ভগরান কবয

ছঠি মহবানী কেব গ্রূপা
খা কিছু চৌঠী–চান কবয

রঁম খসনৈ পেশারবমে
ছৎ–পৎ হম্মব জান কবয

খপ্পন ছন সে ভেন খনগ
সেরা–রাবী খান কবয

কিছু নৈ কবতা পঁডিতজী
খেতী খা খবিহান কবয

৩০
মাত্রা–ক্রম : 2212–1222
কাগজ় কনম ধবৌননি ও
খপনে কথা পঠৌননি ও

সরঁহক ঘরে-ঘরে গেনা
প্রেমক দিযা জরৌননি ও

খ্বপী রঁনন কনম হ্নকব
গাছো কতে নগৌননি ও

ভূখন রঁহ্ত-রঁহ্ত বহনা
হস্তী খপন গনৌননি ও

মোজব কিযো কহাঁ দেননি
ওঁধরাঁ কতে ওঁঠৌননি ও

খপনে জতয-জতয গেনা
সিক্কা খপন চনৌননি ও

৩১
মাত্রা-ক্রম : 21-12-2222
সহ-কথা রঁজতৈ ক্যা নৈ
দোখ খপন কহতৈ ক্যা নৈ

যৈহ চনন ছৈ দ্নিযামে
দোসবনে' মবতৈ ক্যা নৈ

তানি চনৈ ঘোঘো সদিখন
নাজ হ্মদা কবতৈ ক্যা নৈ

জন্ম-মবণ জে নৈ জননক
কণ্ঠ তকব হবতৈ ক্যা নৈ

সাঁঝ পড়ত খাঁ সভ জাযত
দেহ রনা বহতে ক্যা নৈ

নীক নগৈ সভকেঁ সদিখন
ৰাঁত তখন কষ্টতে ক্যা নৈ
৩২
মাত্রা-ক্রম : 2222222222
খপনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা
সপনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা

গাছীমে তকনৌং পোখবিমে তকনৌং
খণ্ডনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা

সাড়ীমে তকনৌং চূড় ীমে তকনৌং
গহনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা

কাশীমে তকনৌং মথুবামে তকনৌং
সতনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা

দিল্লীমে তকনৌং ফ্রংৰঁগমে তকনৌং
পটনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা

খাখবমে তকনৌং শৰ্দ্ধহ্মে তকনৌং
বচনামে তকনৌং প্রিযে হম তোবা
৩৩
মাত্রা-ক্রম : 222-221-12
শিক্ষাকে সম্মান কৰু

সভ ঝংঝটি আসান করু

ভোজন বা জলপান করু
অন্নক নৈ অপমান করু

ভাগবকে বলিদান কিএ
পাখণ্ডক বলিদান করু

সভকেঁ চাহী স্নেহ-সুধা
সভ জননে'নিবমান করু

সভ বস্তা হো স্বচ্ছ সদা
নর-নর অনুসংধান করু

ভবি দুনিযামে জাপ চলয
সুন্দর হিন্দুস্তান করু

३४
মাত্রা-ক্রম : 2222-21-12
পহিলে একে কাজ করু
সভকেঁ বাঁটু বাজ করু

কিছু-কিছু অনকো পুছি লিযৌ
কিছু অপনো অঁদাজ করু

পচপনমে ছী আর অহাঁ
কিছুও লোকক লাজ করু

জেনে খছি সভ জাতি–ধবম
খপ্পন চিন্তন সাফ় কৰু

ও জিনগী থিক গীত গজল
পারন সভ স্বব সাজ কৰু
২৫
মাত্রা–ক্রম : 222–222–122
স্বতনোমে খিখিখাগত বহন ও
নৈ রাঁজন ঘিঘিখাগত বহন ও

নৈ গেনৈ কত্তী নোকবীনে'
গামেমে ঘ্বিখাগত বহন ও

নৈ স্বননক কী কোনা কহনিঐ
হমরেপব খিসিখাগত বহন ও

ককবো ও জীমে নে নগেনক
জিনগী ভবি ছিছিখাগত বহন ও

নৈ বহতৈ মহগী খা গবীরী
দ্নিযানে' চিচিখাগত বহন ও

২৬
মাত্রা–ক্রম : 222–221–221
জাযর্ঁ হম দোকান কোনা ক'
কীনর্ঁ হম ও চান কোনা ক'

হারাঁমে ছৈ গংধ মাত্বক
ৰাঁচত সৰঁহক জান কোনা ক’

জে মাথোমে তেল নে নেথি
সে কবতা কিছু দান কোনা ক’

কিছু দিন ভোগূ কলেশে জীরনক
চীন্হৰঁ খপ্পন-খান কোনা ক’

দূনা কেনক নোভ খা মোহ
তকবা কহৰেঁ জ্ঞান কোনা ক’

স্বখ স্বরিধা খানংদ জীরনক
সভনে’ হো খাসান কোনা ক’

৩৭

কিছু নবমে নাবাযণ দেখন
ৰাঁকীমে ৰঁস বারণ দেখন

সভঠাঁ সভ ঘটনামে ভৈযা
শকুনী খা দ্বযোধন দেখন

ঝগডা-ঝাঁটী গামেমে ছৈ
ৰাঁহবমে খপনাপন দেখন

সৰঁহক খনুমোদন ছন পহিনে
পাছাঁ সয সংশোধন দেখন

বঁড়কা ৫টা ছন পেঠৈ ওকব
ভোজন খতি সাধাবণ দেখন

নাঠী ভানাকে বঁদনামে
ফূনক হম খাযোজন দেখন
খামে গীত

1.
এক দিন বীতন
কয দিন বীতন
মাসক্ বীতন,সানক্ বীতন
এক যুগ বীতন,কয যুগ বীতন

কযটা বসন্ত ভাদো বঁনি ক’

খছি সময-সিন্ধুমে সমা গেন

হম সোচি বহন ছী,জীবনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

2.

সপনা পাহুন বঁনি ক’ খাযন
তন্নুক-সন নিন্নক খাঁগনমে
ও ফূন জে মানা বঁনি নে সকন
ছিডিখাএন স্মৃতি কেব কাননমে

সে টীস হৃদযমে খচ্ছি এখনহ্

কিছু তপ্পত-সন কিছু সেবা গেন

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন ঋা কী হেবা গেন ।

3.

জীরনকেব খাঁগনমে রসংত
খাযন কহিযো হঁসিতে-হঁসিতে
কিছু কোঁঠী ছন সে ফূন রঁনন
ঝাড়ি গেন হ্মদা ছরিতে-ছরিতে

গ্বন-ধ্ন কবগত মোনক ভমবা

কাঁটৈক দোগমে ঘেবা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন ঋা কী হেবা গেন ।
২

4.

রাঁরা ছনাহ খিস্সা কহগত

স্বনি-স্বনি ক’ছন খজগ্বত নগগত
গ ন্মৃঠ ছনৈ কি সহে ছন
বহি গেন মোন গ্বন-ধ্ন কবগত

ওগ রাঁন-কন্হৈযা কেব হাথে

ছন নাগ কোনাক’ নথা গেন

হম সোচি বহন ছী, জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।
২

5.

মোনে খছি এখনহুঁ ও রিহাডি
মোনে খছি ও ফূহী-পাথব
মোনে খছি ও বৌদী-দাহী
মোনে খছি এখনহুঁ ভনসা-ঘব

চ্ন্হা নগ মাযক চ্প্পী পব

কএ রেঁব খাঁখি ছন নোবা গেন

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

6.

খংগনামে পমবিযা নচগত ছন
সভ কর্ঁনা-পাতী কবগত ছন

ও ভোজ–ভাত আ ভাব–দৌড
পাহুন রবিযাতী চনগত ছন

মূডন– উঁপনযন– রিঁযাহেমে

ছন সভক চেতনা খিযা গেন,

হম সোচি বহন ছী, জীরনমে

কী ভেঁটৈন আ কী হেবা গেন ।

7.
মোঁটকা–মোঁটকা পোথী পঠনৌঁ
পোথী কেব সভ পন্না বঁটনৌঁ
ছন প্রষ্ন কতেকো সোঝাঁমে
নহি তকব নিদান কতহু দেখনৌঁ

হম পৌনহুঁ একদিন অপনাকেঁ

সয–সয রিঁরোমে ঘেবা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঁটৈন আ কী হেবা গেন ।
8.
হমবা সোঝাঁমে ছন পর্রত
হমবা সোঝাঁমে ছন গনাব
হম কত' জাউঁ হম কোম্হব জাউঁ

𑒔𑒯𑒳𑒿𑒠𑒱𑒮 𑒣𑒮𑒩𑒪 𑒙𑒰 𑒕𑒪 𑒁𑒢𑓂𑒯𑒰𑒩

𑒕𑒪 𑒁𑒢𑒔𑒱𑒢𑓂𑒯𑒰𑒩 𑒩𑒮𑓂𑒞𑒰 𑒮𑒦𑒙𑒰

𑒕𑒪 𑒣𑒋𑒩 𑒂𑒑𑒱 𑒣𑒩 𑒡𑒩𑒰 𑒑𑒹𑒪

𑒯𑒧 𑒮𑒼𑒔𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒲 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹

𑒏𑒲 𑒦𑒹𑒙𑒪 𑒂 𑒏𑒲 𑒯𑒹𑒩𑒰 𑒑𑒹𑒪 ।
𑓒

9.

𑒕𑒪 𑒮𑓂𑒫𑒣𑓂𑒢 𑒯𑒱𑒧𑒰𑒪𑒨 𑒩𑒿𑒥𑒏𑒱 𑒅𑒿𑒚𑒪
𑒁𑒢𑓂𑒞𑒩𑒧𑒹 𑒡𑒡𑒩𑒰 𑒡𑒡𑒏𑒱 𑒅𑒿𑒚𑒪
𑒖𑒨-𑒖𑒨 𑒏𑒼𑒮𑒲,𑒖𑒨-𑒖𑒨 𑒏𑒧𑒪𑒰
𑒏𑒞 𑒒𑒰𑒫 𑒧𑒼𑒢𑒧𑒹 𑒙𑒯𑒏𑒱 𑒅𑒿𑒚𑒪

𑒯𑒧 𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒠𑒴𑒢𑒴 𑒯𑒰𑒟 𑒁𑒣𑒢

𑒧𑒰𑒙𑒲 𑒕𑒪 𑒁𑒣𑒢𑒯𑒱 𑒏𑒮𑒰 𑒑𑒹𑒪

𑒯𑒧 𑒮𑒼𑒔𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒲 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹

𑒏𑒲 𑒦𑒹𑒙𑒪 𑒂 𑒏𑒲 𑒯𑒹𑒩𑒰 𑒑𑒹𑒪 ।
10

𑒯𑒧 𑒟𑒰𑒏𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒔𑒪𑒻𑒞-𑒔𑒪𑒻𑒞
𑒯𑒧 𑒏𑒰𑒢𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒯𑒿𑒮𑒻𑒞-𑒯𑒿𑒮𑒻𑒞
𑒁𑒢𑒫𑒩𑒞 𑒁𑒦𑒰𑒫𑒏 𑒠𑒳𑒩𑓂𑒠𑒱𑒢𑒮𑒿
𑒯𑒧 𑒯𑒰𑒩𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒪𑒛𑓃𑒻𑒞-𑒪𑒛𑓃𑒻𑒞

নহি জানি কখন কে সূতনমে

করিতা কেব খমৃত চষ্টৗ গেন

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

11

ম্লিতে–চনিতে ভেষ্টনাহ বমণ
খা ভেষ্টি গেনা শ্রী সোমদের
কোণনখ রিদ্যাপতি পারনিমে
ভেষ্টন খাশীষ মধ্প,কিবণক

সম্বব দূ বচনা কেব পাঠ

ছন পীঠ হমব থপথপা গেন

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

12

করিতা খযনী জহিযা ঘবমে
ভ' গেন পৈঘ পবিরাব হমব
যাত্রী,হবিমোহন,জীরকান্ত
ষেখব,বরীন্দ্র,মণিপদ্ম,খমব

ৰাঁৰূ,কক্কা আ ভৈয়া–সন

ছল নাম কতেকো জোড়া গেল

হম সোচি বহল ছী,জীৱনমে

কী ভেটৈল আ কী হেবা গেল ।

13

করিতা সংগ হম জীৱঁয নগনহ্ঁ
ৰূঁনয নগনহ্ঁ,ঝূনয নগনহ্ঁ
জীৱনকেঁ উঁসের মানি সতত
নাচয নগনহ্ঁ,ঝূময নগনহ্ঁ

করিতাসং প্রেমক ৰাঁত হমব

ছল গাম–গাম গনগনা গেল

হম সোচি বহল ছী,জীৱনমে

কী ভেটৈল আ কী হেবা গেল ।

14

‘পাবো’কেঁ পঠিক’ কনা গেল

'খঞ্চব কক্কাসঁ হঁসা গেন
'রাঁরাঁ উংডোত রঁচা জয সিযাবাম'
চিঁতিত মনকেঁ গ্বদগ্বদা গেন

'রস্তু'কেব পিহানী'নানী' পঢি

নহি জানি কতে কী সোচা গেন

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

15
নিখরাঁ আ পঢরাঁ কেব নষা
সূনরঁ আ স্বনযরাঁ কেব নষা
ষর্ঙ্ক সোনা,হীবা,মোতী
দেখরঁ আ দেখযরাঁ কেব নষা

সদিখন আনন্দিত বহরাঁ নে'

জীরনক অর্থ ছন রঁ্ঝা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

16.

ঠম গাম–গাম ঘূময নগনহুঁ
সভঠাঁ সভ কিছ দেখয নগনহুঁ
'নরত্তবিযা'কেঁ তাকয নগনহুঁ
'দ্খমোচন'কেঁ চীন্হয নগনহুঁ

'মবনী', 'রিঁনহুঁ' কেব দেখি রঁগয

ছন খপ্পন সভ দ্খ পডা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঁটন খা কী হেবা গেন ।

17.
করিতামে দেখনহুঁ হিমগিবিকেঁ
করিতামে দেখনহুঁ গংগাকেঁ
করিতামে দেখনহুঁ খপনহি–সন
নহি জানি কতে ভিখমংগাকেঁ

ছন নাম,মূন খা গোত্র সভক

করিতামে সভটা রঁ্ঝা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঁটন খা কী হেবা গেন ।

18.

হম আঁখি খোনি চনগত বহনহুঁ
ঘুমগত বহনহুঁ,দেখগত বহনহুঁ
পঢ়গত বহনহুঁ,স্বনগত বহনহুঁ
গ্বনগত বহনহুঁ,ধ্নগত বহনহুঁ

অহিনামে এমষঃ হমবহ্সং

‘তোবা অংগনামে’ নিখা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

19.

ষষিকান্ত–স্বধাকান্তক জোড়ী
হমবা ষৰ্দ্ধহ্কেঁ পাঁখি দেননি
উঁড়ি গেন ষৰ্দ্ধ সভ গাম–গাম
পটৈনা,দিল্লী আ কোনকাতা

গ্বরুজন,প্রিযজনক প্রষংসাসং

ছন হমব আতমা জ্ড়া গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

की भेलैन आ की हेबा गेन ।

20.

सत नाबायणक कथा स्ुननहुं
सपता-रिपताक व्यथा स्ुननहुं
बैबचनमे खीब आ पूबी तं
छठिमे ठकुआ-भुसबाँ खेनहुं

दुर्गापूजामे बँनिप्रदान
छन प्रश्न मोनमे उँठा गेन,
हम सोचि बहन छी,जीबनमे
की भेलैन आ की हेबा गेन ।

21

चहुंदिस धधबा धधकैत छनै
सभहक छाती धडकैत छनै
सभ चिडै खेतमे छन कनगत
सभहक खोंता उँजडैत छनै

भ' जाउँ तृप्त हे अग्निदेब
कनितो-कनितो छन बँजा गेन
हम सोचि बहन छी जीबनमे
की भेलैन आ की हेबा गेन ।

22.

ৰ্চীকেব থএৰাঁসং পহিনহি
জবি গেন ঘ’ব জে ফূসক ছন
ছন হমব চাকবী কেব চিন্তা
তৈপব কর্জা ভবি গৈনেক ছন

পবিবর্তন কেব স্বখ ছননি বুঝূ
ভেগৈৰাঁসং পহিনহি ছিনা গেন
হম সোচি বহন ছী,জীবনমে
কী ভেগৈন থা কী হেবা গেন ।

23.

ছন থতি সংঘর্শক দিন ঘবমে
ও খটৈ ছনী, চুপ বহৈ ছনী
কহৰাঁ কেব জে কিছ বহৈ ছননি
নোবেসং সভগৈা কহৈ ছনী

খগতাক ৰাঁঢিমে ছননি থপন
গহনো–গুডিযা সভ দহা গেন,
হম সোচি বহন ছী, জীবনমে
কী ভেগৈন থা কী হেবা গেন ।

24.

ঘূমি গাম–গাম থা শহব–শহব
কিছ মাঁগি–চাঁগি ক’ জে খননহুঁ
ফাটৈন থংগা, ফাটৈন জেৱী
কী কত’খসন সে নহি বুঝননহুঁ

থাগাঁ তকনহুঁ, পাছাঁ তকনহুঁ

ছন জাঁত পএবমে রঁন্সা গেন,
হম সোচি বহন ছী, জীরনমে
কী ভেঠন খা কী হেবা গেন

25.

খপনহি হাথে হম পত্র নীখি
খপনহিকেঁ কযনহুঁ সম্বোধন
খপনহি খর্জুন,খপনহি কেষর
খপনহি রঁনি গেনহুঁ দুর্যোধন

খপনহি খন্তবমে মহাভাবত
খপনহি নোভেঁ ছন ঠনা গেন
হম সোচি বহন ছী জীরনমে
কী ভেঠন খা কী হেবা গেন ।

26.

সংঘর্ষ সহ,থিক ঞান্তি সহ
সহে হোগ ছথি ষির খা স্বন্দব
জে ভেটি গেন সে খছি স্বন্দব
জে নহি ভেঠন সে খতি স্বন্দব

স্বন্দবতম তঁ থিক ও ঘৃত জে
খছি হরন–খগ্নিমে ঠবা গেন,
হম সোচি বহন ছী, জীরনমে
কী ভেঠন খা কী হেবা গেন ।

27.

हमबहि खातिर उँनहत्तरिमे
छल रैंकक बाष्ट्रियकरण भेल
भेल तपस्या फलीभूत
आ लागल जे नर जनम भेल

सभ बातिक होगए भोर अपन

अस्तित्व पाठ ओ पठा गेल,

हम सोचि बहल छी,जीरनमे

की भेटैल आ की हेबा गेल ।

28.

एक दिस चाकरीक सुख-दुख छल
दोसर दिस साहित्यक धाबा
तेसर दिस छूटैल गाम-घर
छल उँडल-उँडल मन रौंचाबा

सपनामे छल हरियर धरती

आ फूल कते नर फुला गेल,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

29

ও মূন গোত্র খা গাম হমব
রাঁরাঁক ধএন ও নাম হমব
ওগ মাগক শীতন ছাহবি কেব
খাঠো পন খাঠো যাম হমব

কর্তর‍্যক পারন ধাবামে

ক্রমশীঃ সভ কিছু ছন রিনা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

30.

পঠনহুঁ রঁচন খা দিনকবকেঁ
নজৰুন,রিমন খা শিঁকবকেঁ
খাশাপূর্ণা,তসনীমা খা
গ্বকুদের বরীন্দ্রক খাখবকেঁ

নাগার্জ্ন খাওব নিবানা কেব

খ্ঞ্জা ছন মনমে গডা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঁটন খা কী হেবা গেন ।

31.

মিথিনাকেঁ দেখন মিথিনামে
দেখন মিথিনা সীরানোমে
পারনি-তিহাব খা ভোজ-ভাত
ভেঁটন সমতা পবিধানোমে

ছন এতহ্ দষানন কেব নংকা

বহিতে-বহিতে সে ব্ঁঝা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঁটন খা কী হেবা গেন ।

32.

হিমগিবি সমান কিছু প্বকশ ছনা

কিছু ভেটৈনা গংগাজন সমান
দ্ৱিধামে জখন–জখন পডনহুঁ
হুনকহি চবিত্রকেঁ কএন ধ্যান

হুনকহি সিনেহ কেব ছাহবিমে

মোনক সভ দ্ৱিধা মেটৌ গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীৱনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

33.
আতংকক ছাযা ছন পসবন
চহুঁদিস অন্হাব টৌ ছন নতবন
উঁপোত মচৈনে ছন দানব
পীডা কেব পৰ্বত ছন অকডন

সবস্বতী ক্ষহবৈত ছনী

হাথক বীণা ছন ছিনা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীৱনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

34.

ঋপহৰণ জতয উঁদ্যাগ ৰঁনন
চংদাক রসূনী রোগ ৰঁনন
মাবি–পীঠ়, দংগা–হ্ফসাদ
ছন নোকক খাতিব ভোগ ৰঁনন

ছন জহাঁ জত’ জে চিঢৈ কতহ্

আকাষ ছোডি ক’ পডা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেঠন আ কী হেবা গেন ।

35.

এক রিঁপঠো, কতে মদাবী ছন
সৰঁহক সভসং ভৈযাবী ছন
গাডী ছন উঁপবমে চিতংগ
নীচাঁ হ্কহবৈত সৰাঁবী ছন

হম থহাথহী দেখগত বহনহুঁ

ছন কণ্ঠ কতেকো মোকা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

36.

হে মিত্র ! বঁধু ! পবিরাব হমব !
হে খাঁগন খা চিন্বখাব হমব
জীরঁা কেব,রঁজরঁা কেব দেখূ
ক্যা ছীনি নেনক খধিকাব হমব

সোঝাঁমে মাওক ছাতী পব

পাথব ছন ক্যা খসা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

37.

মা মিথিনে ক্ষমা কৰু হমবা
সংকল্প খপন হম রিসবি গেনহুঁ
হমবহ্ ঝাষ্টীমে ছন খকাষ
নহি জানি কত’ হম পিছডি গেনহুঁ

হমবহি চুপ্পী কেব কাবণ ক্যা

থছি থাঁখি থহাঁকেঁ দেখা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীৱনমে

কী ভেষ্টন থা কী হেবা গেন ।

38.

কী হোযত ঙা জীৱন ন' ক'
কী হোযত তন-মন-ধন ন' ক'
কী হএত জোগাক' থাঁখি থপন
থা কী থবণ্য-ঞন্দন ক'ক'

কহগত থছি হমবা পঁচৱঁষ্টী

মৌথিনীক কাযা স্বখা গেন,

হম সোচি বহন ছী,জীৱনমে

কী ভেষ্টন থা কী হেবা গেন ।

39

ৰিজনী কখনহ্ ক' থৰেঁ ছনী

কিছু হঁসৈ ছলী,কিছু কনৈ ছলী
সভ ঝাঁটে খহিন্যা সন ষাপিত
নিত ঝাঁটে বামকেব তকৈ ছলী

নিষিচবক উঁপদ্রবসঁ সভঠাঁ

ছন যক্তস্থন সভ ঘিনা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

40

হম থহাথহী কবগত বহনহুঁ
খন্হড-রিঁহাডি ভোগগত বহনহুঁ
কূক্ষব,হাথী খা গহ্মনসঁ
ডবগত বহনহুঁ,ভগগত বহনহুঁ

ঝঁতহা হাথী কেব তবঝাঁতব

চ্ঙ্গী খনগিনতী পিচা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

41.

𑒯𑒧 𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒮𑒦𑒯𑒏 𑒮𑒼𑒗𑒰𑒿𑒧𑒹
𑒥𑒏𑒩𑒲𑒧𑒹 𑒐𑒳𑒙𑓂𑒙𑒰 𑒥𑒰𑒢𑓂𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱
𑒮𑒾𑓀𑒮𑒹 𑒂𑒏𑒰𑒬𑒏 𑒥𑒠𑒢𑒰𑒧𑒹
𑒏𑒰𑒑𑒞 𑒋𑒏 𑒙𑒳𑒏𑒛𑒲 𑒞𑒰𑒢𑒪 𑒕𑒟𑒱

𑒢𑒱𑒩𑓂𑒫𑒰𑒮𑒱𑒞 𑒩𑒯𑒥𑒰𑒏𑒹𑒩 𑒠𑒳𑒐 𑒕𑒪

𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲𑒏 𑒦𑒰𑒑𑓂𑒨𑒧𑒹 𑒪𑒱𑒐𑒰 𑒑𑒹𑒪,

𑒯𑒧 𑒮𑒼𑒔𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒲 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹

𑒏𑒲 𑒦𑒹𑒙𑒪 𑒂 𑒏𑒲 𑒯𑒹𑒩𑒰 𑒑𑒹𑒪 ।

42.

𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒯𑒧 𑒢𑒩𑒑𑒕𑒪𑒲𑒏𑒹𑒿
𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒯𑒧 𑒣𑒳𑒩𑒢𑒰 𑒑𑒰𑒕𑒲𑒏𑒹𑒿
𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒯𑒧 𑒑𑒰𑒕𑒏 𑒡𑒼𑒡𑒩𑒱𑒏𑒹𑒿
𑒠𑒹𑒐𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒯𑒧 𑒑𑒰𑒕𑒏 𑒥𑒰𑒿𑒗𑒲𑒏𑒹𑒿

𑒕𑒪 𑒯𑒩𑒥𑒱 𑒑𑒹𑒪 𑒮𑒦 𑒑𑒰𑒕,𑒮𑒠𑒰

𑒢𑒞𑓂𑒞𑒲-𑒤𑒞𑓂𑒞𑒲 𑒮𑒦 𑒧𑒼𑒙𑒰 𑒑𑒹𑒪,

𑒯𑒧 𑒮𑒼𑒔𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒲 𑒖𑒲𑒫𑒢𑒧𑒹

কী ভেৈন   আ কী হেবা গেন ।

43.

মনকেঁ জে   আনোকিত কেনক
সে ছন গজোত'মিথিনা মিহিব'ক
'মিথিনা দর্ষন'আ 'মাটি পানি'
'ভাবতী' আ   রিদ্যাপতি পর্রক

'জয জয ভৈবরি' কেব ষংখনাদ

চেতনা–ভূমিমে   সমা গেন,

হম সোচি বহন ছী   জীরনমে

কী ভেৈন   আ কী হেবা গেন ।

44.

যাত্রী, হবিমোহন জগা গেনা
নিত ন'র পবাতী স্বনা গেনা
আঁগন–আঁগন আ ঘব–ঘবমে
মৈথিনীক পূজা সিখা গেনা

'জয মৈথিনী' কহংগত–কহংগত

ছন আঁখি হ্নক ডর্ঁডর্ঁা গেন,

হম সোচি বহল ছী জীৱনমে

কী ভেটৈল আ কী হেৱা গেল ।

45

হম গাম,শহৰ ঘুমৈত বহলহুঁ
ভাৱতক ভূমি চুমৈত বহলহুঁ
সভ জনকেঁ গংগাজল সমান
দেখৈত বহলহুঁ ছুবৈত বহলহুঁ

ছত্তীসগঢ়ক ওগ ধৰতী পৰ

মিথিলাকেৰ ধূআ দেখা গেল,

হম সোচি বহল ছী জীৱনমে

কী ভেটৈল আ কী হেৱা গেল ।

46

ৰঁস নাৰ–নদী সংযোগ কহু
পূৰ্বক কিছু কৰ্মক ভোগ কহু
পাপ–পুণ্যকেৰ যোগ কহু
আখৰা লুকাগলে' দোগ কহু

সতপ্বডাক ও হবিযব জংগন

হমবহ্ খদিশ্টমে নিখা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটন খা কী হেবো গেন ।

47

বামক রন–গমন জরুবী ছন
বাজাকেব ও মজবূঁবী ছন
সীতাক হবণকেব পাছাঁ তঁ
বারণকেব দসষ্টা মূডী ছন

কেকগক মাথ পব গ কনংক

মন্থবাক হাথেঁ নিখা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটন খা কী হেবো গেন ।

48.

ছন ধোন্হি রঁহ্ত নাগন ওত্তহ্

ছন নোক ৰঁহ্ত ৰাঁঠৈন ওত্তহ্
দেখনহ্ঁ সʼভঠাঁ জংগনমে
ছন নোক ৰঁহ্ত জাগন ওত্তহ্

নরকনষ ৰঁহ্ত দেখনহ্ঁ নেকিন

ছন গাছ কতেকো স্বখা গেন,

হ্ম সোচি বহ্ন ছী জীরনমে

কী ভেঠৈন আ কী হেবা গেন ।

49.

মাএসং ভেঠৈন জে ষীতনতা
ও নির্মনতা আ ভাব্কতা
পাথেয ৰঁনন সে হ্মবানে’
ও নোচকতা আ ব্যাপকতা

কএঠৗ পিছব ছন ৰাঁঠৈ জতয

খসৰাঁসং হ্মবা ৰঁচা গেন,

হ্ম সোচি বহ্ন ছী জীরনমে

কী ভেঠৈন আ কী হেবা গেন ।

50.

संततिक बिछोहक दारुण दुख
भविसक जननी नहि सहि सकली
चिंतासं जर्जर कायामे
नहि सानो भवि ओ बहि सकली

नहि जानि कोन नर दुनियामे

प्राणक पंछी उड़ि पड़ा गेल,

हम सोचि बहल छी जीवनमे

की भेटैल आ की हेवा गेल ।

51

बाबूकें बहै छलनि हमरा
बुधियार बनयबाकेर चिंता
ओ देखथि लौकिक क्रिया-कर्म
आ काज पड़ल सोनमा सन्ता

पोथीसं हम्मर प्रेम देखि

ओ छला बहुत किछु देवा गेल,

হম সোচি রহল ছী জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেল ।

52

সে পিতা প্বত্রসঁ হাবি গেলা
আ জীত গেল পোথী–পতবা
কী গাম–ঘব, কী ক্রিয়া–কর্ম
ও রিসবি গেলা চিংতা সভটা,

কী জন্মভূমি, কী সব–স্কৃতিঁ

সভ দুনিযাদাবী রিনা গেল,

হম সোচি রহল ছী জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেল ।

53
হমবহি সোন্নাঁমে এক বাতি
রাঁবূঁজী খঁতিম সাঁস লেললি
তজি জীর্ণ–ষীর্ণ এহি কাযাকেঁ
নর কাযানে' প্রস্থান কেললি

চলিতো–চলিতো এহি দ্‌নিযাসং

ও ছনা ৰঁহ্‌ত কিছ সিখা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীৰনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবো গেন ।

54

ঘ্‌বনহ্‌ঁ কএ মাসক ৰাঁদ গাম
উঁজডন উঁপটৈন ৰিঁনটৈন দেখনহ্‌ঁ
জেঁ ঘবকেঁ ৰাঁৰূঁ ৰঁনা গেনা
ওগ ঘবকেঁ খসন–পডন দেখনহ্‌ঁ

সভটৌ নতাম, সভটৌ নেৰোঁ

সভটৌ গ্বনাৰঁ ছন স্বখা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীৰনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবো গেন ।

ছন পথবাযন সংবঁধ ষেশ
কিছ রৈচাবিক খন্বরঁধ ষেশ
মনকেঁ খানন্দিত কবরাঁনে'
এখনহুঁধবি ছন কিছ গংধ ষেশ

মাগক হাথক পাবন কোঠী

মাগক সভটৌ দ্খ স্বনা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

56
হম দেখনহুঁ উল্কাপাত কতে
হম সহনহুঁ ঝংঝারাঁত কতে
পবিজন-প্রিযজনসং রিছডনকেব
সংতাপ কতে, খাঘাত কতে

স্বখ-দ্খ কেব নশ্বরতাক পাঠ

খস্তিত্ব গ্বক্ষ রঁনি পঢা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

की ভেষ্টন   খা की হেবা গেন ।

57

হমবহ্ জীরনকেব উঁসেরমে
ছন শ্রীবামক খরতবণ ভেন
হমবহ্ খন্তবকেব সীতাকেব
জংগনমে ছন খপহবণ ভেন

খা হমবহ্ হাথেং   বারণকেব

দসষ্টা মূডী ছন কষ্টা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

की ভেষ্টন খা की হেবা গেন ।

58

সোচৈ ছী পিতা,   পিতামহ সর্ব
হমবা সংগ এখনহ্ ছথি জির্বগত
হম দেখি বহন ছী   খপনামে

সভকেঁ চলগত,   হঁসগত–গরঁগত

আগ,কাল্হি,পরসূ   সভঠাঁ

অপনহি অন্তরমে   সমা গেল,

হম সোচি রহল ছী   জীবনমে

কী ভেটল আ   কী হেরা গেল ।

59

জীবনকেঁ পঢ়নহুঁ   বের–বের
জীবনকেঁ গুননহুঁ   বের–বের
জীবনকেঁ দেখনহুঁ   বের–বের
জীবনকেঁ ভোগনহুঁ   বের–বের

স্বর্গ,নর্ক জিবিতহিঁ সভঠাঁ

অপনহি জীবনমে দেখা গেল,

হম সোচি রহল ছী জীবনমে

কী ভেটল আ কী হেরা গেল ।

60

নহি বূঁঝী জীরনকেব মতনরঁ
ওহিনা জীনে চন জাগত ছী
নহি জানি পিযাস হৈত কহিযা
ওহিনা পীনে চন জাগত ছী

সভ রিশী ষিরষংকব কে সমান

জে জখন জত’ খছি দেখা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেৈন খা কী হেবা গেন ।

61

হম জাহি স্বখক কামনা কবী
সে দ্‌খমে হোগছ পবিরর্তিত
ঝ্ষিন খছি ঝংঝারাঁতহ্‌মে
বাখরঁ খপনাকেঁ খানন্দিত

অপনহি অন্তরমে ঐসন ক্যা

গীতাক পাঠ অছি পঢ়া গেল,

হম সোচি রহল ছী জীৱনমে

কী ভেটৈত আ কী হেরা গেল ।

62

অপনহি হাথেঁ হম ছী লিখইত
সৌভাগ্য অপন,দুর্ভাগ্য অপন
অপনহি হস্তাক্ষর দেখৈ ছী
পাছাঁ তকইত ছী জখন-জখন

হঁ,কিছু হস্তাক্ষর এহনো অছি

জে অছি নেভরল ৱা মেটা গেল,

হম সোচি রহল ছী জীৱনমে

কী ভেটৈত আ কী হেরা গেল ।

63
জে স্বখ ভেটৈন, জে ষাঁতি ভেটৈন
অধ্যযন,মনন আ চিন্তনমে
দ্‌খ–স্বখকেব পবিভাশা জানল
কী সফল,স্বফল কী জীবনমে

এক দৃশ্টি নব,এক সৃশ্টি নব

অপনহ্‌ অন্তবমে সমা গেল

হম সোচি বহল ছী জীবনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেল ।

64

সপনা ছল জে ছী দেখি চুকল
সপনা অছি জে ছী দেখি বহল
সপনে সংগী অছি বঁনল হমব
সপনেসঁ হম ছী সীখি বহল

সপনেমে অহিনা পডল–পডল

হঁসিতে–হঁসিতে অছি কনা গেল,

হম সোচি বহন ছী জীৱনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

65

জীৱনক খর্থ তঁ হর্ষ ভেন
দোসব মতনৱ সংঘর্ষ ভেন
হম তাকি বহন ছী খপনামে
কী ৱাঁচন খা কী ব্যর্থ গেন

খছি ৱএহ স্বহ্নন দ্নিযামে জে

খপনাকেঁ কল্পনা ৱচা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীৱনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

66

হম কে ছী,কত'সং খাযন ছী
খছি খএৱাঁকেব প্রযোজন কী
স্বখ–দ্খক চএ্রমে ঘূমি বহন
খনৱবত হমব ও জীৱন কী

হমবা খন্তবমে রৈঁসন ক্যা

খছি প্রষ্ন কৈকটা উঁঠা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

67

ওা দেহ খতিথি, ওা প্রাণ খতিথি
সম্মান খতিথি,খপমান খতিথি
খছি নোভ,মোহ খা মাযাকেব
খজ্ঞান খতিথি, রিজ্ঞান খতিথি

হম খহিনা বহরঁ স্থিব তহিযো

জহিযা দেখরঁ সরঁ রিনা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন খা কী হেবা গেন ।

68

ঞা হাথ হমব, ঞা পএব হমব
ঞা আঁখি হমব,ঞা কান হমব
ঞা দেহ হমব, ঞা মোন হমব
ঞা প্রাণ হমব, ঞা ধ্যান হমব

হম ছী স্বামী এহি কাযাকেব

অছি ঞা বহস্য ক্যা ব্ঁঝা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

69

ঝংকাব উঁঠন, টংকাব উঁঠন
ওঁকাব উঁঠন, জযকাব উঁঠন
জনকক আঁগনসং দিন্নী ধবি
'জৈ মৈথিনী' হুংকাব উঁঠন

প্রাপ্ত কএন অধিকাব অপন

জে মংগনীমে ছন ছিনা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

70

নহি দ্রাণ থিকা আদর্ষ হমব
নহি ষনোক বটৈন হম গীতাকেব
হমবা অন্তস্থনমে এখনহুঁ
অছি নাম একটা সীতাকেব

জে স্বয়ং সমাক' ধবতীমে

দুনিযাভবিকেঁ ছথি জগা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেটৈন আ কী হেবা গেন ।

71

জতরাঁধবি জীরনমে ষভ অছি
সে অছি প্রসাদ সতসংগতিকেব

আহাব–রিহাবক নিযমিততা
ঘভ চিন্তনকেব আ সদমতিকেব

গুরুজন আ প্রিযজন আশীষক

অনমোন বনে ছথি ন্বষ্টা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেষ্টন আ কী হেবা গেন ।

72

নহি দৌডী হম কাষী–প্রযাগ
নহি কেনহুঁ হম কর্বঁনা–পাতী
কযননি জীরনভবি ব্রত–উঁপব্রত
দাদী আ মাএ সরঁহক সাতী

হ্নকহি আশীষক গংগামে

ভবি পোখ মোন খছি নহা গেন,

হম সোচি বহন ছী জীরনমে

কী ভেষ্টন আ কী হেবা গেন ।

73

ক্ষমা কৰু   হে পিতা হমব
ৰবখী ওহিনা নহি কবৰ হ'ম
নহি   কেষ কষ্টাযৰ ৰেব-ৰেব
নহি   ভোজ-ভাতমে পডৰ হ'ম

হম মানৰ ওকবহি ক্রিযা-কর্ম
জে দিনচর্যামে   সমা   গেন,
হম সোচি বহন ছী,   জীরনমে
কী ভেষ্টন   খা কী হেবা গেন ।

74

ক্ষমা কৰু   হে মিত্র হমব !
নহি খাঁখি মূনিক'চনৰ হ'ম
জে সহজ,সবন খা স্বন্দব হো
ওহী   বস্তাপব ৰঠৰ হ'ম

খপনহি গতিহাসক পন্না কিছু

খাংগ্নব   হমবা পব ঙঁঠা গেন,

হম সোচি বহন ছী   জীরনমে

কী ভেষ্টন খা কী হেবা গেন ।

<u>**কিছু রাঁন করিতা**</u>

১

হমবহি খাতিব স্বকুজ উঁগগ ছুথি

হমবহি খাতিব চান

হমবহি খাতিব কোষ্টি তরেগন

হমবহি নে খাসমান ।

হমরহি খাতির সাঁঝ পড়ইএ

রাতি সঁ হোইএ প্রাত

হমরহি খাতির রৌদ অবৈঁএ

হমরহি লেল বরসাত

হমরহি খাতির গাছ ফড়ইএ

জামুন, আম, লতাম।

পানি তপৈএ, ভাফ বনৈএ

ভাফ উড়ইএ, মেঘ বনৈএ

সেহো হমরে লে উপরসঁ

ধরতী পর রিমঝিম বরসৈএ

হমরহি খাতির ধরতী মৈয়া

দেথি গহুম আ ধান।

হমরহি খাতির ফূল ফুলাইছ

উজ্জর- পীয়র- লাল

কতেক অসীমিত সাগর অছি তঁ

পর্বত কতেক বিশাল

সভটা হমরহি লেল বনাওলহ

অপনা গেলা ভগবান।

২
বচ্চী বঢ়তী,
লিখতী-পঢ়তী
হমরা চিন্তা কথী কে।
তিলক-দহেজক দানব কের
উৎপাত মচল অছি মিথিলামে,
তেঁ লএ বচ্চী
খড়গ উঠৌতী
হমরা চিন্তা কথী কে।
জ্ঞান আব বিজ্ঞানক সংপতি
অর্জিত করতী জীবনমে,
নব সুরুজ আ
চান বনৌতী
হমরা চিন্তা কথী কে।
লোকক মোন বুঝৈ ছৈ এখনহুঁ
লোক রহৈত ছৈ দুনিয়ামে,
সংগী অপ্পন
অপনহি চুনতী
হমরা চিন্তা কথী কে।
অপনহি শ্রম সঁ বাট বনৌতী
এহি বর্বর কের জংগলমে,
দুখ সঁ লড়তী
আগাঁ বঢ়তী
হমরা চিন্তা কথী কে।

৩
মম্মী, তোঁ চিংতা জুনি কর,
তোঁ তঁ হমরা পঢ়া-লিখা দে

কব নহি কনিযোঁ কথূক ডব।
তিনক–দহেজক রঁন পব কিন্নহ্
হম কতহ্ নহি কবরঁ রিযাহ,
খক্তানী, ঢোংগী, পাখংডীক
সংগ নহি জীরন কবরঁ তরাঁহ
খপন পএব পব ঠাঢ় হোএরঁ হম
হোএরঁ খপনহি পব নির্ভব,
মম্মী, তোঁ চিংতা জ্নি কব।
সংপতি খর্জিত কবরঁ সতত হম
জ্ঞান খাব রিজ্ঞান কেব
নাম বঁঢ় াএরঁ হম দ্নিযামে
সগবো হিন্দ্স্তান কেব
হমব স্বপ্নমে 'কিবণ', 'কল্পনা'
সতত কানমে হ্নকহি স্বব,
মম্মী, তাঁ চিংতা জ্নি কব।
হম্মব গহনা হোএত মম্মী
হমব খামে–রিশ্বাস হৌ
রিজয খংধ–রিশ্বাসক ঙঁপব
সৎক দিব্য প্রকাশ হৌ
জীযরঁ স্বামিভমান কেব সংগহি
এতরঁহি খছি খভিলাষ হমব,
মম্মী, তোঁ চিংতা জ্নি কব ।

<u>জগদানংদ ঝা মন্ন</u>

<u>গজল</u>

রূপ মারূক তোহর দেখতে কনিযাঁ

খ্ূন দেহক সগর ভেলৈ হমর পনিযাঁ

নৈ কতৌ কের রিশ্বামিত্র ছী হমহুঁ

প্রাণ নেনক হগর ও তোর চৌরনিযাঁ

জবি ক' তোহর পজাবন খাগিমে দুনিযাঁ

মায রাঁপক নজবিমে রঁনন ছৈ রঁনিযাঁ

নীক রঁহ্তে গজল কহনে ছুনহুঁ হমহুঁ

খাগ সভ কিছু রিঁসবি রেঁচৈত ছী ধনিযাঁ

ঝাঁপি বাখূ খপন রূপক মহনকেঁ 'মন্ন'

ভেল পাগল কতেকো দেখি যৌরনিযাঁ
(রঁহরে হ্মশাকিন, মাত্রা ক্রম; 2122-1222-1222)

<u>দিনীপ ক্ষমাব সাহ</u>, গাম : গঙৈহবী রাউ ন. ১০ , পোস্ট : রৈনমী ,ভাযা : নির্মনী , জিনা : স্বপৌন ,পীন ন. ৮৪৭৪৩২ ,যোগ্যতা : নন মৈট্রিক , জীরিকোপার্জন : খেতী–গৃহস্তী, ড্রাগরিংগ

<u>থহাঁ হমব...</u>

থহাঁ হমব জীরনক জীরনী বঁনৃ

পেজ উঁনটৌ–উঁনটৌ পাঠ হম পঢ়ৈত বহৰঁ

থহাঁ হমব কনমক সিযাহী বঁনৃ

জিনগীক কাগজপব নিখৈত বহৰঁ।

থহাঁ হমব... ।

সৌঁসে মিথিনা জনকপ্পব ঘুমনৌঁ মহজ

থহাঁ জকাঁ কিযো মিনন কহাঁ

গেঁদা নে কমন খা গ্বনাৰোঁ কোনো

থহাঁ জকাঁ কেতৌ খিনন কহাঁ

ঋহাঁ হমব দীঋাক এগো রাতী রঁনূ

প্রেমক ঘীমে সভ দিন জবরৈঁত বহরঁ।

ঋহাঁ হমব... ।

রাঁরাঁ সিংহেশ্বিবকেঁ তেসবেঁ কর্ঁননে ছেনৌং

ওহী মংসাক নীমন পবসাদ ছী ঋহাঁ

গেসূ গান ফ্খবাক কৈদী ছী হম

ঋহাঁক ঋঁচবাসঁ কখনো ঋজাদ ছী কহাঁ

ঋহাঁহমব মনরাঁক মীত রঁনূ

হৃদয করেজাসঁ হম মানৈত বহরঁ।

ঋহাঁ হমব... ।

দিনক জাগিব কিএ ঙা মোহর্ঁরঁত ভেনগ

ঋাঁখিক মোতী গিবগ ছৈ কানৈতকান

সভসঁ পহিনে, হমবাসঁ নিযম রিঁখাহকেক্ক

উঁনৈষ্ট জাএ চাহি ঙা কনজ্গ ভনা

ঋহাঁ হমব আঁ ংগনক ডাবি রঁনূ

পাত রঁনি কহ হম ফড়ৈত বহরঁ

খহাঁ হমব জীরনক জীরনী রঁনৃ

পেজ উঁনটা-উঁনটা পাঠ হম পঠৈত বহরঁ।

খহাঁ হমব... ।

<u>মিথিনা হমব...</u>

মিথিনা হমব হ্নরাবী জেকাঁ

হৃন হম খদ্ভুত কহরৈঁ ছী

গমকৈত-গমকৈত খপনে-খাপমে

দেশোক আঁ ংচব গমকরৈঁ ছী

মিথিনা হমব হ্নরাবী জেকাঁ

হৃন হম খদ্ভুত... ।

মিথিনাচনক রাদী, বচৈতাক নক্কাশী

জে কিযো জনমৈত, গোষ্ঠ-গোষ্ঠ খভিনাষী

সংত, খধিকাবী, ক্ষশেন নেতা, করিসঁ

ঐ নগবক ক্ষক্ষ্ঠ সজরৈঁ ছী

মিথিনা হমব হ্নরাবী জেকাঁ

হৃন হম খদ্ভুত... ।

মিথিনামে মধ্ব-মধ্ব তীন খক্ষবক মেন

বচৈত ঘড় ী রিধাতা খেননৈন কোনো খেন

সৌবাঠক মেনা খা স্বগনা পদ্চিন্হ

হস্ত-শিন্পসঁ মান রঁঠ়রৈঁ ছী

মিথিনা হমব হ্নরাবী জেকাঁ

হ্ন হম খদ্ভুত... ।

গমকৈত-গমকৈত খপনে-খাপমে

দেশোক খঁচবা গমকরৈঁ ছী

হ্ন হম খদ্ভুত কহরৈঁ ছী

মিথিনা হমব হ্নরাবী জেকাঁ

হ্ন হম খদ্ভুত... ।

ক্ষণ ভবি...

খহাঁ ছী রাঁবূ খখন ছোঠৈ সন্যাসী

উঁমেব ভবি পহিনে এতএ টিক নিখ

নগ মচাউ শোব খহাঁ 'কহাঁ-কহাঁ'

নশিরব দ্নিযাঁমে খমব দূধ পীরঁ নিখ

জঁএ নক্ষ্যক খাতিব এনৌঁ ভ্তুরনমে
ঠামে-ঠাম ওগ ৰাঁষ্টকেঁ পৰেখ নিখ
দৌড়এ পড়ত খূন-পসেনা ৰঁহা কঽ
ওঁগবী পকৈড় পহিনে চননাগ সীখ নিখ

ৰৌখাসঁ খাৰ ৰ্‌ঠ-ৰ্‌ঠ ান্বস ভেনিঐ
হাবন ঝ্‌ষ্টকা খাৰৌ তঁ জীত নিখ
বংগ-ৰিবংগক ঝূঠ-সাঁচক মেনাসঁ
হম তঁ কহৰ চীজ কোনা নীক নিখ

কৰ্মে গ্বণে হ্বন ভেষ্টৈ ষ্টৈ যৌ ৰাঁৰা
ৰিষ্টৌনাপব ওঁঘবনিযাঁ, পষ্ট চাহে চীত নিখ
তাধৈব ধবি এত্তক্কা ধন জাধৈব তন
নঽ জগনে চাবিযোষ্টৌ প্বণ্য ৰীছ নিখ

খহাঁ ছী ৰাঁৰা খখন বৃক্ক সন্যাসী
ক্ষণ ভবি ঔব এতএ ষ্টকি নিখ

ছোট্ট ক্ষণসঁ হম কেতে ফকবরঁ

জাগত-জাগত ফকবা নিখ নিখ

ক্ষণ ভবি ওঁব এতএ টিক নিখ।

<u>হমবা যাদ খরৈঁএ...</u>

বঁচপন গেনৈ এনৈ জ্খানী

যাদ পড়ন রিসবন বাঁত

গাএ চবেনিঐ, বঁকবী চবেনিঐ

কটৈন কেনা নদানী, হমবা যাদ খরৈঁএ... ।

হমবা যাদ খরৈঁএ... ।

ভোবে স্বতি কঽ উঠৈ জবঁ ছেনৌঁ

মাএ কহৈ ছন জো স্কূন

চৌকপব দেখতে বাঁনবরঁনা

সমএ খতম খেনা দেখ-দেখ

তীন-তীন দাগন ফোড়ৈ ছন

বাঁসক ছৌঁকীসঁ বাঁবূঁ

হমবা দেহমে ফাটৈন-ফাটৈন

খখনো খছি নিশানী যৌ

হমবা যাদ খবৈঁএ... ।

হমবা যাদ খবৈঁএ... ।

পানি পীবেঁ ছেনৌং পড় াসিযা কনক

কহিযো নোটা-কহিযো ডেকচী ফেকি দগ ছেনএ

খদহনবঁনা পানিমে খাঁগঠ দঽ দগ ছেনএ

খঁগঠহা পানিকেঁ গংগা সমৈঝ-সমৈঝ

পীবঁ-পীবঁ বিঁতেনিঐ জিনগানী যৌ

হমবা যাদ খবৈঁএ... ।

হমবা যাদ খবৈঁএ... ।

কোযনা বীছি-বীছি জবনা বীছি-বীছি

মাএ পোসনখিন হমবা

মোটিযাক কাজ কবি-কবি কঽ

বাঁবূ পঠ় েনখিন হমবা

তীন-তীন সাঁঝ ভূখনো ছেনৌং

অন্নক বস্তা দেখ–দেখ হম

কাটৈনক পেটৈ পবেসানী যৌ

হমবা যাদ অবৈএ… ।

হমবা যাদ অবৈএ… ।

কাঁচে নদানীমে হম উঁপাবজন নেন

পবদেশীক ঝঁহ দেখনৌঁ

গামক গমক শহবমে নগ ভেটৈন

উঁনটৈ পএব আরি গেনৌঁ

মাগক আশিষ নহ কহ মনসঁ

সটৈজপব হম চঢ়ি গেনৌঁ

অপন মিথিনাকেঁ মিথিনামে ঘূমি–ঘূমি হম

গবৈ ছী অপন জিনগানী যৌ

হমবা যাদ অবৈএ… ।

হমবা যাদ অবৈএ… ।

ঝন্না জী

গজল

খজীরোঁ গবীরী কহানী ক' গেলৈ

রঁচা জে ছলৈ তেং নদানী ক' গেলৈ

পহিনে পতা কেনকৈ রাঁষ্ট ওতৈ

ছলৈ রিঁসবন জে জরাঁনী ক' গেলৈ

পছাড়ৌত কোনা বহিতৈ নঠ়ি যা

চঠ়ি মাথ দেহো কষ্টৌনী ক' গেলৈ

কহিযা ধবি বৈহতৈ খাস মে ও

বহি শেখ কাজো পঠানী ক' গেলৈ

মঁদিবোক শানো ছলৈ জে তহিযা

ধ্বজা কে রঁচেরোঁ খজানী ক' গেলৈ

পহিনে ছলৈ জে কতিযা ক' ঠাঠ় ।

ভগেৰাঁক কাজো মশানী ক' গেনৌ

ৰ্হব– এ– ঋতকাবিৰ.

মাত্রা ঞম–১২২ ১২২ ১২২ ১২২

<u>করিতা ঐৰ কী ৰেঁবিযা</u>

ঐৰকী ৰেঁবিযা খাৰ' নে দিযৌ,

জাগ কে ৰেঁব হমদ্ধ জড়ে নাগি জেৰেঁ.

কী ৰ্নৌ ছে খপনা কে ও !

ওত' একসবে বহি কবৈত হেতে বংগ– বভস

খা হম......,

গাম মে একসবে বহি কব্ধ জীরন গার্ত.

ওহ ... !

ও প্বব্ধষ ভেন ত' ৰড় চনাক.

খয ৰেঁব কিন্নহ্ নৌ ছোড়ৰনি.. !

জঁ জাগ কান ঝঁহ ফেবননি

ত' ধবৰনি গঙ্গা

খা কী ক' নেৰ হেব সঁ গেঁঠজোড়ৰা.

স্বনৌ ছীযৈ– কহাঁ দন ওত'

बाति दिन एके जकाँ हेंग छै

मबदरा आ मौगी मिनि

द्नू दिन बाति खटै छै.

ओग ठामक खएन पीयन सरॅ दीरगब.

ओठ़ना –पहिबना आ नोक, मनूक !

जए दियौ स'ख जाग च्हिमे

रिआह सँ पहिने नोक बहिए दोसबा पबिराबक अंशी

रिआहक पछाति छओंड़ ी की छओंड़ ।

होगए अपन पैनराब रना

सगु तहने त' होग छै अपन पबिराब .

पबिराबक संपूर्णता नेन चाही– चिनका

ह्नदा ओ मनसा त' हमबा देखिते छिड़ि याग छै.

कहीं मनसा ना मनसा त' नै छै.

कछू– आर कोना जएत हमब जीरन,

कोना रॅठ़त.....रंशी !

नै ओकब खाँहिस नै.... !

आर त' हमबा अपने र्गु

रॅचा क' बाथ' पड़त

ওকব খা ওকব প্ববখাক নাম

ঋদা ওকব সংগ নৈ ,

কোনো মনসাক দ্বখা নাগি.

খহিরাত খা রংশমানিক নেন.

নাম রঁব্ধ ওকরে চনতৈ.

চনূ তাকি নেরৈঁ নর রাঁঠৈ... !

ভরিষ্যক গজোতক নেন

মৌগিযে রনেঁ ত' রাঁচন বহৈ ছৈ

প্বব্ধষক প্ববষা খা রংশ

মনসা ত' দংভ মে বহৈ ছৈ হেবএন

মোচ্ছ পব তার দৈত- প্ববখৈতীক.

<u>**বমেশ**</u>

<u>তাজীরন ৎমব নহি</u>

ক্ষমাবিমে র‍্যভিচাবী সমাজক নজবি,

কঠ ছন– ঙা ৎমব থিক !

সাবি রঁননৌঁ তঽ রঁহিনোগযা নজবি,

রাঁজন– ঙা ৎমব থিক !

রিরাহ ভেন তঁ রব কহননি–

ঙা সভদিনা ৎমবে ঠৌ থিক !

সবহোজি রঁননৌঁ তঽ

ননদোসিযা–নজবি রাঁজন–

ঙা ৎমব থিক !

জনমিতে খপন রঁচা কহনক–

ঙা ৎম্মন স্থী !

ক্ষদা জহিযাসঁ ডাকঠবনী,

কহননি–'স্তন কৈঁসব ! '

তহিযাসঁ ৎমব খপনেঠৌ

ভঽ কঽ বহি গেন !

তহিযে ঠৌ সঁ, 'ৎম্মব খপ্পন' ভঽ সকন !

নন্দ বিলাস রায

নৈতিকতা আ গমান

খেত বেঁচ দেবঁ

খলিহান বেঁচ দেবঁ

তগসঁ কাজ নৈ চনত

তঁ কমান রেঁচ দেবঁ।

জমীন রেঁচ দেবঁ

আসমান রেঁচ দেবঁ

অপন আ পবিরাবক

সম্চচা অবমান রেঁচ দেবঁ।

মান রেঁচ দেবঁ

সম্মান রেঁচ দেবঁ

মানরতাক বক্ষা খাতিব

কীমতী সমান রেঁচ দেবঁ।

আন রেঁচ দেবঁ

শান রেঁচ দেবঁ

রতনক নেন হম

অপন পবাণ রেঁচ দেবঁ।

রচনক তেন খর্জিত

পহচান বঁচ দেব৺

হবিশ্চন্দ্র জকাঁ

অপনা সংগে

পত্নী আওব

সন্তান বঁচ দেব৺।

মবিযো জাএব৺

যা মিটিযো জাএব৺

কেতবোঁ বঁচ্চা নোব বঁহাএত

বা পত্নী কসি কঽ

নৈহব জাএত

হ্মদা ঢৌআ খাতিব কী

অপন নৈতিকতা আ গমান বঁচ দেব৺ ?

নেতাজী

নেতাজী চ্নাব জীত গেনা

পৌনে পাঁচ ৰবখ ধবি

চৈনক নীন নেনা।

থগিনা চ্নারমে

ফেবো ঠাঠ় ভেনা

জনতাক ৰীচ গেনা।

জনতা প্বছনকৈন–

"থহাঁপব কেনা কবী ৰিসরাস

কহাঁ ভেন ক্ষেত্রমে

কোনো রিকাস ? "

নেতাজী কহনখিন–

রিকাসে রিকাস থছি

পহিনে হমবা ঘবমে

জবৈ ছন ডিৰিযা

থাৰ ৰিজনীক প্রকাশ থছি

ৰ্ঁম্ূ একদম ঝকাস থছি।

হমব ৰেঁটা জেকব

নাওঁ রিকাস ছী

ও পঠ়ৈত ছন

গমৈযা স্কূনমে

খাৱ পঠ়ৈত খছি

দেহবাদূনক কন্‌রেন্‌টমে

হম নাগন ছী

ওকব হব তবহেঁ

গম্প্রূভমেন্‌টমে

ও পানিকেঁ কহৈত খছি রাষ্টব

খা খেনাগকেঁ নংচ

হমবা র্ব্ঝনা জাগত খছি

ওকব খংগ্রেজী

ভহ গেন খছি

ৰঁড্ড টংচ।

ফ্সি নৌ ৰজৈত ছী

কব্ধ হমবাপব রিঁসরাস

হমবা রিকাস ৰেঁটোক

ভেল খূরঁ রিকাস।

ঔব স্বনূ,

ঝদা নেতা হমরে চ্নূ।

পহিনে হমবা বহৈক-নে

রঁকবিযো ঘব নে ছন

পীরেঁনে নৈ ছন

একটৌ চপ্পোকন

থহাঁ সরঁহক হ্নপাসঁ

থারঁ থছি

তীন-তীনঠাম

থানীশিন মকান

থ্রিজক মিনবন জন

পীরেঁ ছী

ঝদা থপনাকেঁ র্বুনৌ ছী থান

চঠ◌ৈনে নৈ ছন

একটৌ কহৈমী সাগকিনো

থারঁ থছি ভী.থাগ.পী,

एक-सँ बढ़िया मोटर गाड़ी

गाड़ीमे चढ़ै छी

तँ लोक हमरो बुझैत अछि

नेता बड़का भारी।

पहिने अठन्नियो, चौअन्नियो

नै बहैत छल जेबीमे

आब हजरिया, पचसैयाक

बहैत अछि गड्डी

दस-टकहिया, पाँच-टकहियाकेँ

तँ बुझैत छी

आब हम, कागज बद्दी

पहिने छबही-कचबीक संग

कखनो-काल पीबैं छेलौं ताड़ी

आब रोज पीबैं छी

भुजनाहा काजूक संग

अंग्रेजी दारू

জগসঁ বহৈত অছি

হমব মূড একদম হ্বাগন।

পহিনে রঁসৈনে নৈ ছন ঘবাড় ি

খাগ ছেনৌং,রৈঁসাহ–ডঁধাবী

অার্ব অছি হ্বর্ম হাউঁস অানীশান

খাগত ছী

সভ দিন নর–নর পকরান

যৌ, হমবা ক্ষেত্রক জনতা মহান

অহাসঁ সভ ছী

হমবা–নে অখন, সাক্ষাত ভগরান

কন্ধ অপন অমূন্য রোঁটক

হমবে দান

জগসঁ হমব হএত

ভাগ্যক নির্মাণ

জঁ জীত গেনৌং

হম এমকী

তঁ রঁনাএর্ব

हम अपन खास पहचान।

पटना, दिल्ली, कलकतामे

तँ घर भागये गेल अछि

बम्बँई, चेन्नईमे

कीन लेल आलीशान मकान

आर लोग छी बिदा

किएक तँ जेबाँक अछि

हमरा केतेको गाम

अहाँ सभकेँ

बहुत-बहुत प्रणाम।"

हमर सपनाक बिहार

दैहिक, दैविक, भौतिक ताप

सपनाक बिहारमे

कहियो ने व्याप्त।

बाष्ट्रपति होअथ

রা হোগথ ভংগীক সন্তান

সভকেঁ শিক্ষা ভেটৈএ

এক সমান।

উঁন্নত খেতী হ্থএ

হ্থএ খ্শিহান কিসান

শিহবসঁ স্বন্নব

হ্থএ গাম।

সভসঁ নীক হ্থএ খেতী

রোঁটৗসঁ রোঁঠ়া কহ

হ্থএ রোঁটৗ।

সভকেঁ ভেটৈএ

রোটী কপড় া ওব মকান

হব খেতকেঁ পানি ভেটৈএ

আ হব হাথকেঁ কাম।

কেতৌ কেকরোপব নে

হ্খএ খত্যাচাব

কোনো স্তবপব নে

হ্খএ ভষ্টাচাব।

নিষ্ঠাপূর্বক সভ কবৈথ কর্ম

মানর জাতিথা

মানর ধর্ম।

খাতংকরাদ কেব নৌ

স্বনী নাম।

সভ কবৈথ

গমানদাবী পূর্বক কাম।

দ্নিযাঁমে ৰঁঠ়এ

রিহাবক মান

খাব ভেঁটএ

রিহাবীকেঁ সম্মান।

<u>কামিনী কামাযনী</u>

<u>খ্ংকোবরঙ্ৈ মংদিব</u>

কণ্ডক রিশান / উন্নত প্রকোষ্ঠ /

ভীম কায /তনা স/ গৃহ /খারৃত ।

খারঁ ছাঁহ দ বহন /রৃক্ষ /খতেক/

छी खंडहब /कतरौं प्रबान ।

दैदीप्यमान /खंडित /तगयो

अछेरित अछि /मूर्ति /तगयो

ओ ऊंच ऊंच प्रासाद वृंद /

शैव , पद्म अछि भिंदिपाल /

नयनाभिराम ओ अप्सरा नृत्य /

ओ शांत तान मे स्वतन कान /

आह

क्षितिज स झांकि कनैत अछि

चारु चन्द्र के रश्मि पुंज

देखू जन नायक के प्रताप /

की मौन /निर्लिप्त /रॅस सहैत ताप

नीचा रसुधा /ऊपर आकाशे /

अखनो गुंजित अछि ओ स्वर महान /

ओ महा यान /ओ महा प्राण /

भीजैत पाषाण/कजरी रहैान /

रॉचि रहल अछि स्वगत ठाढ़/

দিব্য কতেক ঙা খংকোবর৫ ।

কণ কণ মেঁ গতিহাস ভবন

কতেক শাসক কে বাজ ছপন/

গৌবর ,গবিমা স ওত প্রাত /

ঘড় ৗঘণ্ট, শঁখ ,নিত দিন রাঁজন

কত্তক রৈঞ্জর গান ভেন /

কখনোঁ শঁকব খাবাধ্য ভেনা

তাঁডর ৰূপ খপন ধযনা ।

কত্তা রিঞ্জুপ্রিযা ক্ষস্কী মাবৈত।

শির জটা উঁমহব ফহবায বহন /

রঁড়কা রিশান শিরনিংগ কহনৈথ/

ছন হমবো কহিযো বাজ এতয /

খহি খানন /কানন মে কহিও /

ডমৰু কে গুঁজিত গান ছন

ক্ষদা কান কে ভয স মহাকান /

গেনা ওতযস নহিঁ,কত্তা পড় ায/

ও হেবৈ ছথী মানর নিযতি ।

খহি যশোধবা প্বব কে রাঁসী/

ওহি সেযাম বেপ কে ঘব খাঁগনি /

ঞ কথা স্বনা রৈঁত ছৈ সূন মেং /

কি কনাঙ্গৎ /কি চিত্র রিচিত্র

কাবীগব হেতো কণ্ডক সক্তান ।

খমব খজব ও বাতি রঁনন /

 দেনা গন্দ্র খাদেশী জেকব /

ও মহাশূন্য মেং ঠাঢ় এখন /

জৌহিত খছি জানৈ রাঁচৈ কেকব ।

<u>কিশেন কাবীগব</u>

<u>গস্কূন জাগত ছী হম</u>

মোড় া মেং কাঁপী কিতাবঁ নেনে
স্কূন রৈঁগ মেং টিফিন বখনে
কূদৈত ফংগৈত হঁসৈত গরৈঁত
স্কূন জাগত ছী হম.
ঢৈম ঢৈম পব পঢ়রঁ–নিখরঁ
খ খা খাঞ হম সীখরঁ
পৈবে পৈবে, স্কূন গাড় ী মে রৈঁসি
হমছুঁ খাঞ স্কূন জাএরঁ.

খপনে মনে কহিযো ভিংসবে উঁঠরঁ
সন্ত সং পহিনে হ্মহঁ হাথ ধোখরঁ

ভূখ নাগত তা জনখৈ কবরঁ
ফেব কনি কন পঢ়ৈ নেন রৈঁসরঁ.

গস্কূন কে ঘংটী হমবা শোব পাবৈ
মাস্টবজী কতেক নীক খিস্সা স্বনাবৈঁথ
নহা সোনা কে ছী হম তৈযাব
মম্মী ডৈডী হমবা স্কূন দ খাবৈঁ.

কিতারঁ মে কতেক নীক ডাঁবী পাবন
সীনেঠৈ ভঙ্গা পব নিখরঁ নীক নাগন
দেখি দেখি হম ডাঁবী পবনৌহং
বংগ ভবন স্কচ কেহেন হঁসী নাগন.

মাস্টবজী হমবা কান মে কহনৈন
পঢ়় রৌথা খ খা, সী ডী গু
খাগু হহুঁ খক্ষব সিখনৌহং
হঁসী নাগন কেহেন খী খী খী

খাগু কতেক নোক গস্কূন এনৈ
ধিযা–পূতা সভ হঁসনে–কননৈ
সভ মিনী ফেব পঢ়ৈ নগনৈ
মাস্টবজী কে কতেক নীক নগনৈ.

গস্কূন মে নরঁকা জ্ঞান সীখরঁ
পঠহরঁ–নিখরঁ খা খেনরঁ–ধূপরঁ
দোস মহিম সংগ সনাহ খা ঝগড় া
কতেক নীক কিতারী ককহবা.

জখৈন জেহেন নীক নাগন
ফেব খেনেরোঁ ধূপরোঁ কবৈত ছী হম
খপনে মনে খা কী হোমরর্কি রঁননে
গস্কূন জাগত ছী হম.

<u>আশীষ অনচিন্হাব</u>

<u>ৰাঁন গজন</u>

অব্বা পীঠৈ অম্মী চাহি হমবা

খানা ভগরেঁ মামূ ডাঁঠৈ হমবা

চুপ্পে গেনহুঁ ঘুমি এনহুঁ মেনা তঁগ

রঁড়কা ভৈয়া মাবৈ পীঠৈ হমবা

সভ দিনমে চনি এন্নী ওন্নী চনি জাগ

খানী দাদা দাদী বাখৈ হমবা

হমরো খাপা খারেঁ গারেঁ নাচৈ

তঁগ ও স্বঁদব স্বঁদব নাগৈ হমবা

স্বঁদব কাকী দেনথি খবফী রঁবফী

তঁগ কক্কা হঁস্বখা নঃ কঃ কাষ্টৈ হমবা

সভ পাঁতিমে দস টা দীর্ঘ খছি।

তেসব শেবক পহিন পাঁতিক খঁতিম নঘ্ ছূটক তৌবপব খছি। টূ টা নঘ্কেঁ একটা দীর্ঘ মানরাঁক ছূটৈ নেন গেন খছি।

খানা= মৌসী

খাপা=রঁড়কী রঁহীন

<u>ৰাঁন গজন</u>

মোগন পোখবি নানামে হেনী হম
গাছীমে নাচী গারী খেনী হম

চোবা জাহ্মন তোড় ী খামো তোড় ী
ও ৰড়কা কাজ কহ নমহব ভেনী হম

হেতৌ তোবা খঁগনামে পিন্না তৈ
খাসামে তোহব খাঁগন এনী হম

তাগত ছৈ ভানক হমবো হিস্সামে
নহুঁ নহুঁ ধীবে দুনিযাঁকেঁ ঠেনী হম

ৰঁচা ছী ৰঁচামে ভগরানে ছৈ
নে ৰাঁভন নে ডোমা নে তেনী হম

সভ পাঁতিমে দস টৌ দীর্ঘ খছি
দূ টৌ খনগ–
খনগ নঘুকেঁ দীর্ঘ মানৰাঁক ছূটৈ নেন গেন খছি

<u>ৰাঁন গজন</u>

ৰঁড় স্বঁদব গনফ্ন্নূ ৰৌখা

ঘোড় । গদমা উঁন্নূ ৰৌখা

খঁগো ভীজন পেন্টৈ ভীজন

ৰঁড় মূতৈ ছনছন্নূ ৰৌখা

গম্হব কানৈ উঁম্হব ৰাঁজৈ

ৰঁড় খচব গঁড়া খ্ন্নূ ৰৌখা

হবিযব পীযব উঁজ্জব কাবী

নান গ্বনারী ব্ন্নূ ৰৌখা

খাহ্মন জাহ্মন গমনী সিমনী

গাছে গাছে ঝ্নূন্নু রৌআ

সভ পাঁতিমে আঠ টা দীর্ঘ অছি

চাবিম শেবক দোসব পাঁতিমে অনগ-অনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানন গেন অছি

<u>রাঁন গজন</u>

রঁকবী আরৈঁ অর্বব
ফক্কুব ভাগৌ হর্বব

রঁগড় । মৈনা রঁগ্বনা
কৌআ রাঁজৈ কর্বব

গম্হব ঠন উঁম্হব ঠ্ন
রৌআ পাদৈ ভর্বব

ভীজৈ অঁগা পৈন্ঠৈ
রৌআ মূতৈ ছর্বব

ঘিবনী নাচৈ ঘন ঘন
গ্বড্ডী উঁড়নৈ ফর্বব

সভ পাঁতিমে 22-22-22 মাত্রাএম অছি
দূ টা অনগ-অনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানন গেন অছি।

<u>गजल</u>

रॅड़ सबल छै फिजिकल मबनाग
रॅड़ कठिन छै डिजिटैल मबनाग

जे सिनेहक रॅगब मबि गेलै
तकरे कहरॅ क्रिष्टिकल मबनाग

राँहिमे जकबा तागति छै से
चाहि बहलै कोस्टैल मबनाग

देह छै संगीतक तेयो तँ
रॅड़ कठिन छै निबिकल मबनाग

मबि कऽ हमहुँ जिरिते देखाग
एहने हो मिथिकल मबनाग

मतलाक काफिया भावत भूषणजीक फेसबुक पोस्टसँ
प्रेबित अछि, ई गजल प्राबंभिक स्वरूपमे अछि

सभ पाँतिमे 2122+22221 मात्राक्रम अछि
दोसब शेबमे दूटा दीर्घ आ तेसब शेबक एकटा दीर्घ
केँ लघु मानबाक छूट लेल गेल अछि।

<u>গজন</u>

গেনৈ দবরাঁব খনচিন্হাব
ভেনৈ উঁহ্মাব খনচিন্হাব

সভ রঁনি গেনৈ সিনেমা নীক
খানী পবচাব খনচিন্হাব

জে খা গেনৈ হমব সপনা সে
রঁড়কা খুঁখাব খনচিন্হাব

ঠীকে মহমহ কবৈএ দেহ
ছৈ সিংগবহাব খনচিন্হাব

খপ্পন কী খান কী ঐঠাম
পূবা সংসাব খনচিন্হাব

সভ পাঁতিমে মাত্রাক্রম 22221-2221 খছি
তেসব শেবক পহিন পাঁতিক খঁতিম দীর্ঘকেঁ নঘু মানন গেন খছি।

গজল

রঁড়় ঝ্মূকৈএ জাগন নোক
রঁড়় সূতৈএ জাগন নোক

ছৈ খন খন্বখন সদিখন দর্দ
রঁড়় কূথৈএ জাগন নোক

হম্মব তোহব ওক্কব নাম
রঁড়় ৰূঁমৈএ জাগন নোক

খপ্পন ৫ৈ৫ৈব খানক ঘেঘ
রঁড়় দূসৈএ জাগন নোক

গম্হব খধিযা উঁম্হব ভূব
রঁড়় মূনৈএ জাগন নোক

হীবা মোতী মাণিক সংগ
জশী নূষ্টৈএ জাগন নোক

সভ পাঁতিমে 222-222-21 মাত্রাক্রম খছি

গজল

হম বাট্টমে খপসিযাঁত
তোঁ সত্তমে খপসিযাঁত

নহিযেঁ পী সকনৈ শবার়
জে চিখনেমে খপসিযাঁত

সভ খা গেনৈ খেনহাব
কিছু পত্তমে খপসিযাঁত

জকবা নগ সানক হিসার়
সে মহিনেমে খপসিযাঁত

কে ছৈ খনচিন্হাব নেন
সভ খপনেমে খপসিযাঁত

সভ পাঁতিমে 222-22-121 মাত্রাক্রম খছি

<u>গজন</u>

ওকব রূপ র়হ্ত দূব নঽ জেতৈ হমবা

বংগ খনূপ ৰঁহ্ত দূব নঃ জেতৈ হমবা

পথিযা ডানা মৌনী স্বপ্তী কনস্বপ্তী

ছিষ্টী সূপ ৰঁহ্ত দূব নঃ জেতৈ হমবা

ঐ পূজা পাঠক ৰঁদনা জিনগী মংত্রক

জাপে জূপ ৰঁহ্ত দূব নঃ জেতৈ হমবা

ও ভেটৈ কী নৈ ভেটৈ তৈযো ওকব

ছাপে ছূপ ৰঁহ্ত দূব নঃ জেতৈ হমবা

কহিযো এতৈ খনচিন্হাব হমব খাঁগন

চ্পপ্প চূপ ৰঁহ্ত দূব নঃ জেতৈ হমবা

সভ পাঁতিমে 222+222+222+22 মাত্রাক্রম খছি

দূটা খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানৰাক ছূট নেন গেন খছি

<u>গজন</u>

কনী অহীঁসঁ মাঁগব হম

খুশী অহীঁসঁ মাঁগব হম

গনত নগৈত হো তৈযো

সহী অহীঁসঁ মাঁগব হম

ভনে কনা কহ দিখ নেকিন

হঁসী অহীঁসঁ মাগব হম

অপন মবণ ধবিক খাতা

বহী অহীঁসঁ মাঁগব হম

দিযৌ বহ্ত হ্মদা বাঁচন

কমী অহীঁসঁ মাঁগব হম

অহাঁ মনা কিযা কববৌঁ

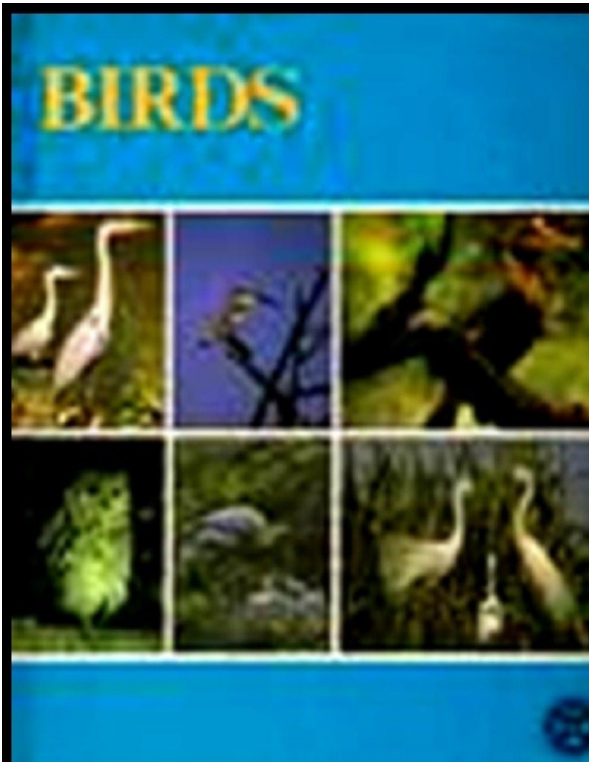
জদী অহীঁসঁ মাঁগব হম

সভ পাঁতিমে 12-12-1222 মাত্রাক্রম খছি

<u>ডॉ॰ শিশিধব ক্ষমব "বিদেহ"</u>

<u>মাবিতে বাস ৰাঁন কবিতা</u>

<u>ৰাঁগব (ৰাঁন কবিতা)</u>

CSIR (आब NISCAIR) नञव दिल्ली, द्वारा प्रकाशित एहि पोथीक अनुसार "बागर" एक तरहक परबा (परेबा) केर नाँओ थिक।

কোনা করৈ ছৈঁ – "ৰাঁগব" সনি,

ৰাঁগব কী হোগ ছৈ – সে ৰঁতা ।

ৰাঁগব –
ৰাঁগব নোক ৰাঁজৈএ,

ৰাঁগব কী – ককৰো নে
পতা । ।

জে কহৰেঁ – পএৰেঁ
গুনাম,

সোচৈ জাগ জো সভ
ধিযাপ্বতা ।

হাবি গেনেঁ, তখনে হম
কহৰৌ,

নঞি তঁহ ছী হমৰো নে
পতা । ।

এহিনা
ৰহ্তে শৰ্ছ মৈথিনীক,

হেবা গেন ককৰো নে
পতা ।

জে ৰাঁচন, পৈঘো নে
ৰাঁজএ,

সীখতে কোনা ধিযাপ্ব

তা । ।

নেনপনমে স্বননহুঁ,
পূছন, পব

খর্থ নে ব্রূমন ছন ককবো
।

উঁকেণ্ঠা তকরাঁক মিনোব
ন,

তেঁ কিছ ব্রূমন খছি মমবো
। ।

"রাঁগব" পবরাঁ কেব প্র
জাতি,

সন্দর্ভ ভেষ্টন মমবা এক ঠাঁ
। *১

উঁকপাতী খা রাঁড় ঝ
গড় ৗখা,

রাঁড় মন্না বমিতএ জামি ঠাঁ
। । *২

संकेत आ किछु रोचक तथ्य –

*[১] – **CSIR (आर्र NISCAIR) NEW DELHI** द्वारा प्रकाशित पोथी **WEALTH OF INDIA : BIRDS** केर अनुसार "राँगर" पररॉक एक प्रजाति छल । **कल्याणी कोश**क अनुसार "राँगर" एक प्रकारक रॅकरी थिक । सम्भरतः दुह् अपना – अपना अनुसारेँ सही छथि आ "राँगर" अनेकार्थी शब्द थिक ।

*[২] – एहि ठाम हम पररॉक एकटा प्रजातिक रूपमे राँगरकेँ नेल गेल अछि जे स्वभारसँ रॅह्त झगरौआ, उँकपाती आ हल्ला मचरॅए रॅला होगत छल आ पररॉक प्रतियोगिता (पररॉरॅजी) केर उद्देश्यसँ पोषल जागत छल ।

गेंड़ा (रॉल करिता)

मैथिली - गेंड़ा (चित्रमे एकसिंघी भारतीय गेंड़ा)
हिन्दी - गैण्डा (चित्रमे एकसिंगी भारतीय गैण्डा)
संस्कृत - गण्डक, गण्ड, गण्डाङ्ग, तैतिल, खड्ग, खड्गिन् आदि
अंग्रेजी - RHINOCEROS / RHINO (Short abbreviated form)
जैववैज्ञा० नाम - *Rhinoceros spp.* (चित्रमे *Rhinoceros unicornis*)
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

কেহেন খজগ্বত জীর ! – পহিবনে "সূষ্ঠ – সফাবী" ।

নাগয সেনা কেব রদীমে ভাগন রদীধাবী । । *[১]

নাকক ডুঁপব সিংঘ এগো যা দূগো*[২] ছৈ জনমন । *[৩]

সিংঘক*[৪] রাব – প্রভাব জেনা
তরুখাবিক সনকন । । *[৫]

রাঁস ওকব, ঘাস সংগহি
ক্ষেত্র দনদনী । *[৬]

দেখিতহिँ দেবী সিংহ্মে মচি
জাগছ্ খনরঁনী । । *[৫]

ঘাসহি খা কঽ জিরৈঁত খছি ও়া
জীর শীকাহাবী ।

নির্মম রধ কঽ বহন একব সিংঘ কেব
র‍্যাপাবী । । *[৭]

ভাবত কেব উঁত্তব খা পূৰ্ব দিশি
একবহি বাজ ছৈ ।

কাজীবংগা – জনদাপাড়া –
দ্ধরামে সোবাজ ছৈ । । *[৮]

নেপানক পবসা – চিতরঁন –
রঁর্দিযা ভূটানমে ।

ভাবতীয গেংড় া ৰাঁচন ছৈ, এহনে কিছু স্বঠামমে । । *৮

কহিযো সৌংসে ৰাস ছনৈ – সিহ্নুসঁ দিহাংগ ধবি । *৯

খাৰ তঁহ ৰূম্নূ ৰাঁচন ছৈ ৰঙ্গঁ ও খসাম ধবি । ।

একসিংঘী ভাবত – নেপান – ভূটান খা জাৱা ।

দূসিংঘী –
গেংড় া ভেটৈতছি খফ্রিকা – স্বমাত্রা । । *১০

घास खाइत एकसिंघी भारतीय गेंड़ा (*Rhinoceros unicornis*)

दलदली पाँकिमे विश्राम करैत एकसिंघी भारतीय गेंड़ा
(*Rhinoceros unicornis* syn. *Rhinoceros indicus*)

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*১ – গেঁড়ৢ াক শৰীব পব চমৰীক মোৗ স্ববক্ষামেক স্তব হোগত খছি জকব মোটাঙা ডেঠৢসঁ পাঁচ

सेन्टीमीटैब धबि भऽ सकैत अछि ।

*[२] – **"एगो"** आ **"दूगो"** क्रमशः **"एक गोटै"** आ **"दू गोटै"** केब संक्षिप्त रूप थिक । ठीक तहिना जेना कि अंग्रेजीक RHI NO शब्द RHI NOCEROS केब संक्षिप्त रूप ।

*[३] – गेंडा क नाकक उपब एक या दू टा सिंघ होगत अछि ।

*[४] – <u>**श्रृंग** (तत्सम) > **सिंग** (अर्ध तत्सम) > **सिंघ** (तद्भव)</u>, संगहि <u>एकसिंगही = एकसिंघी = एक सिंग/सिंघ बँना</u> । सिंघ शब्द सिंह केब तद्भव स्वरूपमे सेहो प्रयुक्त होगत अछि । एहि तबहेँ **<u>सिंघ</u>** शब्द मैथिलीमे **<u>तद्भव शब्द</u>** भेल आ **<u>अनेकार्थक शब्द</u>** सेहो काबण एकब दू टा भिन्न अर्थ होगत अछि – पहिल **<u>श्रृंग (HORN)</u>** आ दोसब **<u>सिंह (LI ON)</u>** ।

*[५] – सिंघ केब उपयोग गेंडा अपन स्वबक्षा लेल कबैत अछि । सिंघ जखन पैघ भऽ जागत अछि तँऽ ओ एतेक मजगूत भऽ जागत अछि कि ओकब प्रभावसँ गेंडा कोनहु मजगूत गाछकेँ सेहो तोड़ि सकैत अछि । एहि सिंघक प्रभावसँ बाघ – सिंह सेहो डऽब मानैत अछि ।

*[६] – गेंडा शाकाहाबी प्राणी अछि । दलदली क्षेत्र जकब आस – पास घासक प्रचूबता हो – से गेंडा क प्राकृतिक आबास क्षेत्र होगत अछि ।

*৭ – গেঁড়ৃ াক সিংঘ কেব তশকবী হোগত খছি খা তাহি কাবণেঁ ওকব নির্মম খবৈধ হত্যা কএন জাগত খছি ।

*৮ – ভাবতীয গেঁড়ৃ া পহিনে সম্পূর্ণ উঁতবৱাবী ভাবতক জংগনমে পাওন জাগত ছন পব খাৱ সির্ফ কিছু স্ববক্ষিত খভ্যাবণ্য যা নিকুঞ্জমে ৱাঁচন খছি ।

*৯ – **"দিহাংগ"** নদী – খৰুণাচন প্রদেশমে **"ব্রহ্মপুত্র"** নদী কেব নাঁও ।

*১০ – ভাবত, নেপান, ভুটান, ম্যাঁমাব খা জাৱামে প্রাপ্ততিক ৰূপসঁ পাওন জাএ ৱনা গেঁড়ৃ াক নাকক উঁপব মাত্র এক টা সিংঘ হোগত খছি জখনি কি খফ্রিকা মহাদেশ খা স্বমাত্রামে পাওন জাএ ৱনা গেঁড়ৃ াক নাকক উঁপব দূ টা সিংঘ হোগত খছি ।

<u>দূ খাখব হ্নিকা নেন জনিকা "সিংগ" কেব এরজমে "সিংঘ" নঞি কহৈত হো</u> –

(এহি খংশকেঁ প্রকাশিত কবৱাক বা নঞি কবৱাক পূর্ণ খধিকাব সম্পাদক মহোদযকেঁ ছন্হি । চাহথি তঁ২ ও এহি খংশকেঁ ৱানানা হৃতেসঁ খনগ খান ঠাম কতহ্ স্থান দ২ সকৈত ছথি ।)

- ø "সিংগ" সহী কি "সিংঘ" ? – এহি তবহক প্রশ্ন কবৱ খনুচিত ।
- ø ভাষাশাস্ত্রী নোকনিক এহি তবহক প্রশ্ন গনত

ও খপ্পৰ্ণ খছি ।

Ø প্রশ্ন হোযৱাঁক চাহী কি "সিংগ" খা "সিংঘ" জঁ দ্হ্ মৈথিনীক শৰ্ঙ্ক থিক তঁ ওহিমে ভাষাশাস্ত্রীয দৃষ্ঠিকোণসঁ কী খন্তব ?

Ø খথরা, প্রশ্ন হোযৱাঁক চাহী কি ও দ্হ্ শৰ্ঙ্ক ভাষাশাস্ত্রক কোন খাধাব পব মৈথিনীক শৰ্ঙ্ক ভেন ? (এহি প্রশ্নক উঁতাবা হম উঁপবমে দেৱাঁক প্রযাস কএন খছি) ।

Ø হম খাওব খহাঁ খপনা মান্যতাক খাধাব পব কে হোগত ছী সহী–গনত কেব প্রমাণ পত্র দেনিহাব ?

Ø মৈথিনীক জঁ রাস্তরমে হিত চাহিত ছী তঁ২ মৈথিনীক ভাষাশাস্ত্রী ও ব্যাকবণাচার্য নোকনিকেঁ খান ভাষাক ভাষাশাস্ত্রী ও ব্যাকবণাচার্য নোকনি জেকাঁ "একহবৱাঁ রা একঠ়ৱাঁ" ৱঁনৱাঁক স্থান পব সমারেশী হোখএ পড়়তন্হি । ঠীক তহিনা জেনা খংগ্রেজী মে COLOUR সেহো সহী খছি খা COLOR সেহো সহী । LEUCOCYTE সেহো সহী খছি সেহো LUCOCYTE সহী খা LUKOCYTE সেহো সহী ।

Ø খানহ্ ভাষা যথা হিন্দী, ভোজপ্পবী, মগহী, মবাঠী, ৱাঁঙ্গ্না খাদিমে ও সমারেশী নীতি খপনাওন জা বহন খছি । যথা হিন্দীক

একটা উদাহরণ নীচাঁক দুনূ চিত্রমে দেখূ –

ø কেও কহৈত ছথি হম মাত্র সংস্কৃতনিষ্ঠ শব্দকেঁ মৈথিলী মানৈত ছী । কেও কহৈত ছথি হম মাত্র “স” কেঁ মৈথিলী বুঝৈত

छी "शे" आ "ष" केँ नञि । यौ (अउ,ऒ), अहाँक अहाँक मानब ओ बूझब अहाँक अप्पन मोनक बात छी, ओ सभ पब नञि थोपल जा सकैत अछि । जँ सएह करबाक छल तँ ई कथी लेल "मैथिली वर्णमाला"केँ मैथिली व्याकरणमे स्थान देल जाएत किएक किएक पढ़बैत छिऐ जे उद्गमक आधार पर शब्द म्ख्यत: चारि प्रकारक होइत अछि – तत्सम, तद्भव, देशज ओ विदेशज ।

Ø कोनहु जिबैत भाषा सतत प्रवाहमान नदी जेकाँ होइत अछि । ओएह नदी जिबैत अछि जे सतत प्रवाहमान होइत अछि आ अपना दुनू किनाराक माटिकेँ काटि अपनामे भँसिआ, अपना धारक संग बहा आगाँ बढ़बाक सामर्थ्य रखैत अछि । जाहि नदीमे से सामर्थ्य नञि ओ क्रमिक रूपेँ सूखाए जाइत अछि आ अन्तत: मृत भऽ जाइत अछि ।

Ø कोनहु जिबैत भाषाक व्याकरण सतत समावेशी होइत अछि आ कालक्रमेण धीरे-धीरे ओहिमे किछु-किछु सकारात्मक परिवर्तन होइत रहैत अछि । शेक्सपियरकालसँ एखन धरिक अंग्रेजी व्याकरणक अध्ययन अपने कऽ सकैत छी ।

सूबा आ फाड़ ा (बाल कविता)

গহূমক সংগ দেখূ "সূবা" পিসাগত ছৈ । *১

ফোকনা ৰঁনা কঽ গহূম খা
জাগত ছৈ । ।

দেখিযৌ, ওা জীর কেহেন
খসঞ্ঞাগত ছৈ !

একবা পানি নে মিসিযো
সোহাগত ছৈ । । *২

গহূমহি টৌ নঞিঙ, খানহ্
জজাগত ছৈ । *३

জেহনে খন্ন কচএ,
তেহনে প্রজাগত ছৈ
। । *३*४

চাউঁব, মকওা সভ সেহো
খা জাগত ছৈ ।

ধানক সূবাকেঁ উঁড়ৰাঁ
নএ পাঁগখ ছৈ । । *३

ধানক সূবা – রযস্ক ভঽ
জাগত ছৈ ।

পাঁগখ জন্মী
ছৈ “ফাড়ু।” কহাগত
ছৈ । । *[३]*[৩]

উঁপজন খন্নক কবগত রঁড়ু
নাশি ছৈ ।

ভেষ্টৈছু দরাঁগ খারঁ তেঁ কিছু
উঁসাস ছৈ । । *[৬]

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*[১] – মৈথিনীক ঙা একটা প্রবান কহরী থিক জাহিমে সূবা খা ওকব রাঁসস্থানক চর্চ খছি ।

*[২] – “সূবা ছেঁ জে পানি নঞি পিরৈঁত ছেঁ” – মৈথিনীক দোসব প্রবান কহরী । রাস্তুরমে সূবা কহিযো পানি নঞি পিরৈঁত খছি । শিবীবমে ভোজনক চযাপচয ক্রিযাসঁ উঁপেন্ন পানি (METABOLIC WATER) সূবাক জীরন নিরহিক নেন পর্যাপ্ত হোগত খছি ।

*[३] – রঁহ্ত নোকসভ নিখন রা টৈঁকিত মৈথিনীক উঁচাবণ রা পাঠ মৈথিনী জেকাঁ নঞি কহ কহ হিন্দী জেকাঁ করৈত ছথি । তেঁ কিছু শৰ্দ্ধ সভক মৈথিনী রর্তনী রা উঁচাব স্বরূপকেঁ উঁপবোক্ত করিতামে স্থান দেন গেন খছি ।

এহি শৰ্ষ্কসভক নিখৰাঁক সহী স্বৰূপ নিম্ন খছি –

ক্র°সং°	নিখৰাঁক সহী স্বৰূপ	মৈথিলী উঁচাব ৰা ৰর্তনী
১	জজাতি	জজাগত
২	প্রজাতি	প্রজাগত
৩	পাঁখি	পাঁগখ

নিযমান্বসাব উঁপবোক্ত সৰ্ষ্ক সভক সহী স্বৰূপহি নিখন জএৰাঁক চাহী খা পঠ়ৰাঁ কান উঁচাব উঁপবোক্ত প্রকাবেঁ হোযৰাঁক চাহী । পব পাঠক নোকনিক হিন্দীপবক উঁচাব করিতাক খভিপ্রেত উঁচাবকেঁ রিগ্নত ক২ সকৈত ছন তেঁ এহি করিতামে সীধা খভিপ্রেত উঁচাবকেঁ স্থান দেন গেন খছি ।

*৪ – রিভিন্ন প্রকাবক খন্নমে সূবাক রিভিন্ন প্রকাব (প্রজাতি) নাগৈত খছি ।

*৫ – ধানমে নাগএ ৰঁনা সূবাকেঁ রযস্কারস্থামে পাঁখি জনমি জাগত খছি খা তেঁ ও উঁড়ি সকৈত খছি । এহি উঁড়এ ৰঁনা সূবাকেঁ মৈথিনীমে হ্ফাবা (হ্ফাড়া) কহন জাগত খছি ।

- হ্ফাবা যা হ্ফাড়া – ধানমে নাগএ ৰঁনা সূবা ।
- হ্ফাঁবা যা হ্ফাঁড়া – খঁচাব ৰঁনএৰাঁক নেন কাঠৈন খামক (প্রাযঃ নম্বঁরত কাঠৈন গেন) ঠ্কড়ী ।

*৬ - উঁপজাক ভল্ডাবণ কান ঞা খন্নক ৰঁহ্ত নাশী করৈত খছি । যত্যপি এখন সূবা মাবৰাঁক ৰঁহ্ত বাস দৰাঁঞা

(গোনী খা পাঙঁডব) ৰঁজাবমে ডঁপনর্ছ্ব ছৈ জাহিসঁ কিছু ডঁসাস ভেন ছৈ তথাপি এখনহ্ ও ডঁপজন খন্নক ৰঁহ্ত নাশি কৰৈত খছি ।

ৰঁগেবী (ৰ্ঁান করিতা)

পোখবিক ভীড় গ্রা,
এম্হব ঘাঁট ।

ওম্হব নঞি ষ্টী খ্যাৰব
জাত । ।

ওহি ভীড় পব জংগ
ন – ঝাড় ।

দেখূ ! পানিমে নৈক
ন গাছ । । *১

তাহি গাছ
পব খজগ্বত খোঁতা ।

কোনা ৰঁনওনক, হোগছ
ছগ্বন্তা । । *২

খোঁতা ডাঠ়ি সঁ নৈকি
বহন ছৈ ।

ৰীচ হ্ফূনন, মূঁহ গোন ওকব
ছৈ । ।

ওহিমে
সঁ উঁড়নৈ জে চি
ড়ৈ ।

ৰঁগবা সনি দেখৱাঁ
মে ছৈ । ।

কিছু কেব মাথ ছৈ স্বপ্নব
পীযব ।

পব দোসব কিছু, নঞি ছৈ
পীযব । । *३

ম্ল্ডক - ম্ল্ড খাৰৈঁ
ছৈ, দেখূ !

খেতহি -
খেত ঘ্মৈ ছৈ, দেখূ
! !

জখনি ম্ল্ড ৰঁড়
পৈঘ বই ছৈ ।

ফসিনক ৰঁড় নোকশান কৰৈ

ষ্টে । । *৪

চিড়ৈ–রঁমৌখা জান রিষ্ণওনক ।

পকড়ি রঁগেবী পিঞ্জবা ধএনক । । *৩

नहरिक कातमे गाछसँ लटकल बगेरीक खोंता

<u>সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য</u> –

*১ – এহন স্থান জাহি ঠাম মনুক্খক পহুঁচ স্বনভ নঞি হো (প্রাযঃ কোনহ্ জনাশযক পবিলঞ্জ ভীড় পবক

কোনহ্ পৈঘ গাছ পর) ওা চিড়ৈ অপন খোঁতা নগবৈত অছি ।

*२ – এক খোঁতা বিশিষ্ঠ প্রকারক হোগত অছি । খোঁতাক উপরকা শির্ষ গাছক কোনহ্ ডাঠি সঁ বান্হল বহৈত অছি আ নিচল্কা ভাগ হারামে ঝুলৈত বহৈত অছি । খোঁতাক বীচক ভাগ ফুলল বহৈত অছি জাহিমে চিড়ৈ কের অএবা – জএবা লেল গোলাকার মুঁহ বনল বহৈছ । প্রায়ঃ এক গাছ পর কতেকহ্ এহি তরহক খোঁতা বহৈত অছি ।

नहरिक कातमे गाछसँ लटकल बगेरीक खोंता

*३ – বগেরী দেখবামে বহ্ত কিছ বগরা সনি লাগৈত অছি । বরখাক সময়মে পুরুষ বগেরীক মাথক রং

ঠ্হঠ্হ পীযব ভ২ জাগত খছি জখনি কি স্ত্রী রঁগেবীমে সে নঞি হোগত খছি ।

*৪ – ওা চিড়ৈ খেতমে খন্নক দানা চ্নি ক২ খপন পেঠ ভরৈত খছি । তেঁ রঁহ্ত খধিক সংখ্যামে ভেনা পব খেতক জজাতিকেঁ নোকশান সেহো পহুঁচরৈত খছি ।

*৩ – চিড়ৈ রঁঝওনিহাব নোকনি একবা জানমে রঁঝাএ রঁজাবমে রেঁচৈত ছথি । কিছু নোক পিঞ্জবামে পোষরাঁক নেন তঁ২ কিছু নোক একব মাংস্ব খএরাঁক নেন এহি চিড়ৈকেঁ কিনৈত ছথি ।

<u>**টিঠহী (রাঁন করিতা)**</u>

मैथिली - टिटही (विशेष कऽ LAPWINGS केर अर्थमे प्रयुक्त)

हिन्दी - टिटहरी (विशेष कऽ SANDPIPERS केर अर्थमे प्रयुक्त)

संस्कृत - टिट्टिभ, कोयष्टि, यष्टिक

अंग्रेजी - LAPWINGS & SANDPIPERS

जैववैज्ञा० नाम -

LAPWING - *Vanellus spp.*

(लाल गलचर्म - *V.indicus*, पीयर गलचर्म - *V. malabaricus*)

SANDPIPER - स्कॉलॉपॅसाइडी गण (Order - SCOLOPACIDAE) केर २० वंशक (Genera) सब जाति (Species)

(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

टि - टि - टि - टि राजए
टिटिही ।

এম্হব –
ওম্হব ভাগএ ট্টিট্টহী
। ।

মাথ – রক্ষ –
গর্দনি ছৈ কাবী ।

দ্‌হ্‌ দিশি উঁজ্জব ছৈ এক
ধাবী । ।

ট্টাঙ্কিক
বংগ ছৈ ট্ক্ট্হ্ক পীযব
।

নাঙ্কবি কাবী, নোনহ্‌
পীযব । ।

শৈষ শবীব পিবৌংছে
– ভূবা ।

খাঁখিক পবিতঃ নান কি
পিঁউবা । । *১

ওনা

তঁহ রঁহ্তহ্ ছৈক প্রকাব ।

রিরিধ রূপ ও বংগ –খাকাব । । *২

খপনা দিশি জে স্বনভ ভেটৈছ ।

রৈঁসীতব এহেনহি বহৈছ । । *৩

কহরী –"টিটহী টৈকন পরত" ।

কাবণ চিড়ৈ ওা রঁহ্তহি সজগ । । *৪

কনিএো খতবা ভেন খাভাস ।

উঁড়ি ভাগন টিটহী ওহি চাস । ।

জাগত – জাগত ও কৰৈছ
সচেত ।

টি – টি – টি খতবা –
সংকেত । । *৬

<u>**সংকেত খা কিছু ৰোচক তথ্য**</u> –

*১ – পবিতঃ = চান্দ কাত । খাঁখিক চান্দ কাত খা গনচর্ম নান খথৰা পীযব হোগত খছি ।

*২ – **টিটৈহী** শৰ্ব্দসঁ ৰহুত ব্যাপক চিড়ৈ সমূহক ৰোধ হোগত খছি । এহি শৰ্ব্দসঁ খংগ্ৰেজীক **LAPWING** খা **SANDPIPER** সমূহক চিড়ৈ সভক ৰোধ হোগত খছি ।

*৩ – এহি করিতামে খপনা দিশি ৰৈসী ভেটএ ৰনা টিটৈহীক ৰর্ণন খছি জে কি **LAPWING** সমূহক সদস্য খছি ।

*৪ *৬ – খপনা দিশি কহৰী ছৈ – "টিটৈহী টৈকেন পৰ্বত" । নোক কহৈত ছৈ জে টিটৈহী খপন পএৰ উপৰ কহ কহ স্বতৈত খছি খা ওকৰা হোগত ছৈ কি ও খপনা পএৰসঁ পৰ্বতকেঁ উঠওনে খছি । পৰ ঙা ৰাত ৰস সহ নঞি । ৰাস্তৱমে টিটৈহী ৰহুত সজগ চিড়ৈ খছি । কোনহু খতবা কেব খাভাস ভেনা পৰ ও তুবন্ত ওহি ঠামসঁ উড়ি ভাগৈত খছি খা সংগহি টি–

ঁট–ঁট–ঁট থারাজ নিকানি থাস – পাসক থানহ্ চিড়ৈসভকেঁ খতবাসঁ সারধান কঽ দৈত থছি । সম্ভরতঃ তেঁ উঁপরোক্ত কহরী রঁনন হোযত ।

<u>কিতারী কীড় া (রাঁন করিতা)</u>

ঘূসন বহৈছ কি তারঁহিমে,

ও তঁ২ ছৈ “কিতারী
কীড় া” । *১

এহিনা নঞি ওা কহরী
রঁননৈ,

জএো কহরী, তঁ২
কীড় া । । *২

রঁহ্তহি দিনসঁ বাখন
জে,

প্ববনা কিতারঁ জএো
ফোনরঁ ।

ফোনিতহি উঁজ্জব ছোটঁ
–ক্ষিণ,

কীড় াকেঁ ভাগৈত
দেখরঁ । ।

মাছক ছী থাকাব
ওকব,

মাছহি সনি ধ্বর দহ্ নোকগব
।

রীচমে ছী ফূনন –

ফ্নন,

পএবক নগাতি ছৈ
চৌড়গব । । *३

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*১ – মৈথিনীক এক টা প্ৱবান কহরী ।

*২ – ওনা তঁহ কতেকন্ তবহক কীড় া কিতারঁকেঁ নোকশান পহুঁচরৈত খছি । পব ঙা রিশিষ্ঠ কীড় া কিতারী কীড় াক নামেঁ প্রশিদ্ধ খছি ।

*३ – এহি কীড় াক দেহ কতেকো খল্ডমে রিভক্ত বহৈত খছি খা জাহি খল্ডসঁ খোকব পএব জ্ড়ন বহৈত খছি সে সরঁসঁ রৈসী চৌড়গব হোগত খছি ।

<u>হবিযন (রাঁনকরিতা)</u>

পবরাঁ গণ কেব, তেঁপব রেঁসনি, *১

দেখরাঁমে ও নাগৈ ছৈ।

হবিযব দেহ খা পীযব পএব ছৈ,

রঁহ্তে স্বন্নব নাগৈছৈ। । *২

পব পবরাঁ নঞি খা নে পোবকী,

হবিযন নাঁও কহাৰেঁ ছৈ।

নজকোঁটৈবি ও ছৈ পোবকী সনি,

পবরাঁ সনি ভনে নাগৈ ছৈ। ।

ককবো – ককবো পংখ খা মূবী,

হবিযব বংগক নঞি হোগ ছৈ। *[২]

ককবো - ককবো পএব নাবংগী,

নান গাঠ়, কথৌ হোগ ছৈ। ।

ককবো – ককবো রক্ষ নাবংগী,

পীযব সেহো হোগ ছৈ।

ফেঁটৈ – ফাঁটৈ যা খগরেঁ হবিযব,

হবিযন সরঁ কহরেঁ ছৈ। । *[৩]

রঁহড় খা পীপড় পাকড়ি গ্বন্নড়ি ,

ফহড়কেঁ ও তাকৈ ছৈ।

অপনা কাজক ফুড়নে জে সে,

ওকরা বঁড় ভারৈ ছৈ। । *৪

ওহনে গাছপর খোঁতা নগরেঁ,

প্রেমসঁ দুন্নু পরানী।

ঊঁচ ডাঢ় পর বিনা ডঁছন্নর,

বহুতৈ দুহু পরানী। । *৫

পর মন্নুক্খ সনি কের অগত্তী,

আন জীর নেহোগছৈ।

মারি গৃনেতী খসরঁএ হবিযন,

জীহ অপন জুড়রৈঁ ছৈ। । *৬

<u>**সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*১ – প্রাণীশাস্ত্রক **"পবরাগণমে** (Order Columbidae)" পবরাক (পরেরাক) অতিবিঞ্জ মৈথিলীমে হবিযন ও পোবকী (পৌড়কী) নামক চিড়ৈ সভ সেহো সমারিষ্ঠ অছি। হবিযন দেখরামে পবরা সনি নগৈত অছি; অন্তর এতরা জরুর জে হবিযনক

দেহক বংগমে কমোৰেঁশ হবিযব রা হবিযব–পীযব বংগ খরশ্য সমাবিষ্ঠ বহৈত খছি। হবিযন পোবকী জেকাঁ নজকোঁৈবি হোগত খছি খা প্রায়ঃ জোড়্ ামে দেখন জাগত খছি।

*২ – হবিযন শৰ্ঘ মৈথিনী, হিন্দী, মবাঠী, বঁগানী খাদি ভাষামে প্রযঞ্জ হোগত খছি– পব খর্থমে কিছ খন্তব খছি –

- <u>**হবিযন (মৈথিনী খা বঁগানী ভাষামে)**</u> – সমস্ত GREEN PI GEON কেব নেন প্রযোজ্য খথরা Treron রংশ (Genus) কেব সমস্তজাতিক (Species) নেন প্রযোজ্য। চাহে হবিযনক পএবক বংগ জে হো (পীযব, গাঢ়্ নাবংগী রা কথৌ খাদি) খথরা দেহক বংগমে হবিযব বংগক প্রতিশত জে হো পব ও মৈথিনীমে (খা তহিনা বঁগানীমে সেহো) হবিযনহি কহবৈত খছি।

- <u>**হবিযন (মবাঠী ভাষামে)**</u> – মহাবাষ্ট্রক বাজকীয চিড়্ৗ হবিযন খছি তথা ও মাত্র পীযব পএব রঁনা হবিযনকেঁ (YELLOW FOOTED GREEN PI GEON) হবিযনক রূপমে পবিভাষিত করৈত খছি।

- <u>**হবিযন (সামান্য জনক হিন্দী ভাষামে)**</u> – মৈথিনী ও বঁগানী ভাষা সদৃশ।

- <u>**হবিযন (খন্তর্জানি / গর্ন্টবনেন্ট ও খাধিকাবিক হিন্দী ভাষামে)**</u> – এখন্বকা খন্তর্জানিক

(গন্টৈবনেট, INTERNET) খন্বরাদ ক্ষেত্র তথা প্রাগ্নতিক গতিহাস সংগ্রহানয (NATURAL HISTORY MUSEUM) পব মবাঠী ভাষা–ভাষীক রর্চস্বক কাবণ তদনুসাব খন্বদিত হিন্দী মবাঠীসঁ প্রভারিত খছি খা হবিযনকেঁ মবাঠী খহি জেকাঁ পাবিভাষিত করৈত খছি।

*৩ – মৈথিনী ভাষাক হবিযনক কিছু জাতি কেব দেহ রা পাঁখিক বংগমে হবিযব বংগক খতিবিঞ্জ কথৌ, নাবংগী যা পীযব খাদি চটৈক বংগক সমারেশ সেহো ভেটৈত খছি।

*৪ – রঁড়, পীপব, পাকড়ি, গ্বন্নবি খাদি গাছক (FICUS TREES) ফহড় সভ হবিযনকেঁ রঁহ্ত পসিন্ন পড়ৈছ খা তেঁ ওহি তবহক গাছ সভপব (প্রাযঃ ছপ্রঙ্গীপব রৈসন) ও খাসানীসঁ দেখন জা সকৈত খছি।

*৫ – রঁড়, পীপব, পাকড়ি, গ্বন্নবি খাদি গাছক উঁপরুকা ডাঠি সভপব ও খপন খোঁতা রঁনরৈত খছি খা প্রাযঃ জোড় ামে দেখন জাগত খছি।

*৬ – মন্বক্খ প্রাযঃ গ্বনেতীসঁ (CATAPULT / SLING) একব শিকাব করৈত খছি।

<u>মাটিক চানী যা রঁবসাতী চানী (রঁান করিতা)</u>

ৰঁবখামে সহ-সহ কবৈতখছি, জে ৰঁবসাতী চানী।

ভীজন মাটি ফোড়া কঽ নিকসএ,
সে ৰঁবসাতী চানী। ।

নমবৈছ, ফেব খাগাঁ ৰঁঠ়ৈত খছি, ঞা ৰঁবসাতী

চানী।

মাটিক ভীতব ছপন বহৈতছি, ওা ৰবসাতী চানী।।

ডকনে ৰৌখা – ৰূচী এহিসঁ, কাটিএ নঞি ওা চানী।

ৰোব ৰনৈছ ৰঁশীমে মাছক, সে ৰবসাতী চানী।। *১

মাটিমে জে জীৰাশি বহৈছ, তকবে খা জীৰএ চানী।

মাটিক উঁপজাশিক্তি ৰঠ়াৰিএ, গএহ ৰবসাতী চানী।। *২

ৰিশ্বমে ভেটিএ ভাঁতি-ভাঁতি কেব, ওা ৰবসাতী চানী।

ককবো মাটি প্রিয যা গোৰব, যা সহড়হন তবকাবী।। *৩

জৈৰিক কচড়া খছি জেহনে, তেহনে তঁহ চাহী চানী।

হব তবহক জৈৰিক

কচড় াকেঁ, খাদ রঁনারঁএ চানী। । *৪

जमीनक भीतरुका चालीक पाचन प्रक्रियाक फलस्वरूप निकलल माटि

चाली द्वारा गोबरसँ जैविक खाद बनएबाक उपक्रम

(स्थान - लक्ष्मीपुर (गन्हबारि - पाण्डेय टोल), मधुबनी

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*১ – **বঁশী**সঁ (FISHING HOOK) মাছ মাবএ কান বঁহ্ত নোক চানীকেঁ মাবি কঽ ওকব ঠ্কিড় াকেঁ **বৌব** (FISHING BAIT) কেব ৰূপমে প্রযোগ কবৈত ছথি।

*২ – মাটিমে জে **জীৱাংশি** (DEAD ORGANIC MATTER) বহৈত খছি তকবে খাঽ কঽ মাটিক চানী জিবৈত খছি। ও পেটৈক চানী জেকাঁ **পবজীৱী** (PARASITE) নঞি ভঽ কঽ **স্বতন্ত্রজীৱী** (FREE LIVING) খছি। এহি

জীরাশি সভকেঁ পচাঃ কঃ ও **জৈরিক খাদ**মে (BI O FERTI LI ZER) রঁদনি দৈত খিছ।

*[३] – রিশ্বমে মাষ্টিক চানীক হজাবহ্ জাতি – প্রজাতি ছৈক খা প্রাযঃ হব জাতিকেঁ এক রিশিষ্ঠ প্রকাবক জীরাশিক প্রতি রুচি বহৈত ছৈ- ককবহ্ মাষ্টিমে উঁপস্থিত গাছক মৃত ভাগক প্রতি, ককবহ্ গোরঁবক প্রতি, ককবহ্ ঘঃবমে উঁপেন্ন তবকাবী খাদিক জৈরিক কচড়া ক প্রতি ... খাদি, খাদি।

*[४] – জৈরিক খাদ রঁনএরাঁক উঁপএ্রমক নেন জাহি তবহক জৈরিক কচড়া। উঁপনর্ষ্ব বহৈছ তাহি তবহক তাহি তবহক রুচি বখনিহাব চানীক চযন কএন জাগত খিছ।

মযূব যা মোব (রাঁন করিতা)

स्थान - संजय गाँधी जैविक उद्यान, पटना
मैथिली - मयूर (उच्चारण - मयूर / मजूर), मोर
(चित्रमे - भारतीय / नील मोर आ मोरनी)
हिन्दी - मोर
संस्कृत - मयूर, शिखि, नीलकण्ठ, अर्जुन, नर्तक, चित्रपत्रक आदि
अंग्रेजी - PEAFOWL (चित्रमे - INDIAN / BLUE PEAFOWL)
PEACOCK (मोर / नर मयूर) & PEAHEN (मोरनी / स्त्री मयूर)
जैववैज्ञा० नाम - *Pavo cristatus*
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भS जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

কহরঁএ মযূব ঋথরা মজূব।

পব নীখন জাগছ্ত সভঠাঁ মযূব। । *১

ছ্তী মোবক নাম তঁহ সরঁ স্বননে।

মোবক বংগ – রূপ সেহো দেখনে। ।

“পীক◌ঁক” তঁহ ছী হম সভ বঢ়নে।

“পীহেন” হ্মদা কম্মহি স্বননে। । *[২]

খপনা দিশি ভেটৈছ নে মোব।

রঁসগছ পছিম ভাবতক কোব। । *[৩]

কী ভেনৈ জঞো নহিঞে ভেটৈছ।

ছী চিত্র সভক মনমে রঁসৈছ। ।

মোবক স্বন্নব সনি পাঁখি বহৈছ।

নঞি মোবনীক তেহেন বহৈছ। । *[৪]

ভাবতক মোব ছী “নীনমোব” ।

জারামে হবিযব ভেটৈছ মোব। । *[৫]

উঁজ্জব বংগক জে ছৈকমোব।

সে উঁপেবিরর্তিত নীন মোব।। *৬

খপনড্ঠাঁ ভেষ্টৈত ছন পহিনে।

রন উঁপরন সে রিচবএ পহিনে।। *३

নঞিজংগন খার্ঁ নে মোবে ছী।

দেখর্ঁ তখনে জঁ পোষনে ছী।।

ছী মোব চকোব ক্ষনক এক্কে। *৭

পব মোবক ছী রাঁতহি খনগে।।

পাঁখিক খাকর্ষণ মনমোহক।

নবকী – নাবাযণকেঁ কচিগব।।

ছী বাষ্ট্রে – চিড়ৈ ভাবতরষক।

মস্তক শোভিত ছী শ্রীগ্রঙ্ক।।

কার্তিকেয   কেব   ষ্টী   রাহন।

শাহজহাঁ   কেব "মোব-সিংহাসন" । । *+

নাগি   গেনৈ   মেঘো   কাবী।

মোবক মোন মাবএ কিনকাবী। ।

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*[১] –   মৈথিনীমে   এহি

পক্ষীকেঁ **“মোব”** ঋথবা **“মযূব”** কহল জাগত ঋছি। মযূব লিখলাপব কিছু লোক একব তসেম স্বৰূপক উঁচাবণ **“মযূব”** কবৈত ছথি তঁহ কিছু লোক ঋর্ধ তসেম স্বৰূপমে **“মজূব”** পঢ়ৈত ছথি। <u>উঁচাবণ ভলহি কিছু হো পব লীখএ কান “মযূব” লীখল জাগত ঋছি। “মজূব” লিখলাসঁ ওকব ঋর্থ “মজদূব” হোগত ঋছি</u> ।

*২ – ঋংগ্রেজীক PEAFOWL সঁ মযূবক দুহু লিঙ্গক বোঁধ হোগত ঋছি, জখনি কি PEACOCK সঁ মোব ঋা PEAHEN সঁ মোবনীক বোঁধ ভেল।

*৩ – প্রাকৃতিক ৰূপসঁ মোব এখন পছিম ভাবতক প্রদেশ সভমে (বাজস্থান ঋা ওকব সীমাসঁ সটল ঋান প্রদেশ সভক ভূ ভাগমে) পাওল জাগত ঋছি। বঁহত পহিলে জহিযা ঋপনা দিশি সঘন বন ছল তহিযা সম্ভবতঃ ঋপনহু দিশি প্রাকৃতিক ৰূপসঁ ভেটৈত ছল।

*৪ – মযূবক জে স্বন্নব পাঁখি প্রশিদ্ধ থিক ঋা জকবা কাবণ সংস্কৃতমে একবা **“চিত্রপত্রক”** সেহো কহল গেল ঋছি সে বাস্তবমে মাত্র “নবমযূব”কেঁ হোগত ঋছি। “স্ত্রীমযূব”কেঁ ওহেন ঋাকর্ষক পাঁখি নঞি হোগত ঋছি।

*৫ – ভাবতক মোবক কণ্ঠ গাঢ়নীল (INDIGO / DEEP BLUE) বংগক হোগত ঋছি তেঁ একবা সংস্কৃতমে **“নীলকণ্ঠ”** নাম সেহো দেল গেল ঋছি। একব মূল ক্ষেত্র সম্পূর্ণ ভাবতক ঋতিবিক্ত নেপাল, ভূটান, বাঙ্গলাদেশ ঋা শ্রীলংকাকেঁ মানল জাগত ঋছি। তে

एकवा **"ভাবতীয মোব"** (INDIAN PEAFOWL / *Pavo cristatus*) সেহো করন জাগত খছি। ও **ভাবত** আ **শ্রীলংকাক বাষ্ট্রীয চিড়ৈ** (NATIONAL BIRD OF INDIA & SRI LANKA) খছি।

*৬ - প্রাণী (জৈরিক) উদ্যান সভমে (ZOO) জে উজবা মোব দেখৈত ছী সে মোবক কোনহ্ খান প্রকাব নঞি খছি। রাস্তরমে ও ভাবতীয নীন মোব থিক জে একটা রিবনে জৈর রৈজ্ঞানিক (RARE BIOLOGICAL PHENOMENON) রা খান্বরাংশিক পবিঘটনা (RARE GENETIC PHENOMENON) কেব ফনস্বরূপ উৎপন্ন ভেন খছি। এহি রিবনে খান্বরংশিক পবিঘটনাকেঁ জৈর রৈজ্ঞানিক নোকনি **উৎপবিরর্তন** (MUTATION) কহৈত ছথি। তেঁ **উজবা মোব**কেঁ (WHITE PEAFOWL) নীনমোবক **উৎপবিরর্তিত প্রতিরূপ** (MUTATIONAL VARIANT) কহি সকৈত ছী।

उजरा मोर

(WHITE PEACOCK / LEUCISTIC VARIANT OF BLUE INDIAN PEACOCK)

Pavo cristatus (LEUCISTIC VARIANT)

একব খতিবিঞ্জ রিশ্বমে মোবক খান দূ প্রকাব সেহো খছি। পহিল খছি **হবিযব মোব** যা **জারা মোব** (GREEN / JAVA PEAFOWL / *Pavo muticus*) খা দোসব খছি **ক◌ঁঙ্গী মোব যা খফ্রিকী** (CONGO / AFRICAN PEAFOWL / *Afropavo congensis*) মোব। জারা মোব ভাবতীয মোব জেকাঁ হোগত খছি খা ম্যাঁমাব, জারা, স্বমাত্র খাদি দেশ ও দ্বীপ সমূহমে ভেটৈছ। একব গর্দনি কেব বংগ নীল নঞি ভহ কহ হবিযব হোগত খছি। ক◌ঁঙ্গী যা খফ্রিকী মোব রঁহ্তহ্ পবিপ্রেক্ষ্যমে

ভাবতীয মোবসঁ ভিন্ন হোগত খছি।

*১ – মোব খা চকো বদ্হ্ **মযূব ফন** (Family – Phasianidae) কেব চিড়ৈ খছি জঁ মোবক খাকর্ষক পাঁখি হটৌএ দেন জাএ তঁহ দ্হ্ মিনৈত – জ্নৈত সনি নাগত। প্রাযঃ এহি ফনক পক্ষী রেঁসী দূব নঞি উঁড়ি পারৈঁত খছি।

*২ – মোবকেঁ খববী ভাষামে “তাঙুঁস” কহন জাগত খছি। ফ্নগন বাঁদশাহ শাহজহাঁ জাহি সিংহাসনপব বৈঁসৈত ছনাহ ওকব নাম ছন “তখ্ত–এ–তাঙুঁস” মতনব কি “মোব সিংহাসন” যা “মযূব সিংহাসন”। এহি সিংহাসনক খাকৃতি মোব সনি ছন। দূ টৌ মোবক খন্বকৃতিক বীচ বাঁদশাহক গদ্দী ছন খা গদ্দীক পাছাঁমে সেহো একটৌ মোবক খন্বকৃতি ছন।

মএনা (বাঁন কবিতা)

मैथिली - मएना / देशी मएना / सामान्य मएना / साधारण मएना
हिन्दी - मैना , साधारण मैना **संस्कृत - सारिका, मदना**
अंग्रेजी - MYNA / COMMON MYNA / MYNAH (द० आ प० भारतीय वर्तनी)
जैववैज्ञा० नाम - *Acridotheres tristis*
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

পীযব নোন খা পীযব টৌঙ্ক,

চিড়ৈ নাম ছৈ মএনা।

দানা চুনবাঁ নেন খাবৈঁএ,

ফদকএ–ফ্দকএ ভবি খঙ্গনা। ।

देह ओकर भूवा बर्ङ्गक छै,
माथ था नाङ्गंबि कावी।
मन्वखक डश्व नेशे मात्रे टौ,
टीठ चिड़ै रॅड़ भावी।।

रॅगबा रिनटैन, थाव बहन रॅस,
घव – थाङ्गंन कौथा – मएना।
गएह चिड़ै दू रॉचन जकबा,
चीन्हए पहिने नेना।।

एकबहि एक रिशेष प्रजाति,
छी नाम "पहाड़क मएना" । *१
एकबा सभसँ छी थनगे,
मैथिनीक "पहाड़ी मएना" ।।

ओ जे "पहाड़ केब मएना" से,
थपना दिशि कहाँ भेटैए ?

এহি সাধারণ মএনাসঁ ও,

একদম ভিন্ন নাগৈএ। ।

ওনা রিশ্বমে মএনা কেব ছৈ,

ৰঁহ্তহি রিষম সমূহ।

অপনা দিশি এহনে ভেটৈছ,

সভ জাতিক চর্চ দ্রুহ। । *২

<u>সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য</u> –

*১ – অংগ্রেজীক কেব HI LL MYNA হিন্দী অনুবাদ থিক "পহাড়ী মৈনা"। পরঞ্চ মৈথিলীমে "পহাড়ী মএনা" একটা আন চিড়ৈ নেন প্রযুক্ত হোগত অছি জকরা হিন্দীমে "পীনক" কহল জাগত অছি। **হিন্দীক "পীনক" চিড়ৈ নেন মৈথিলী নাম "পহাড়ী মএনা"** মএনাক প্রকার হোযবাঁক কারণ নঞি অপিতু মএনা সদৃশ আকার – স্বকার হোযবাঁক কারণ পড়ল অছি; তেঁ একরা অনুবাদ নঞি বুঁঝি **"রূঢ়ি সংজ্ঞক শব্দ"** বুঁঝবাঁক চাহী। অংগ্রেজীক HI LL MYNA নেন **মৈথিলী অনুবাদ** "পহাড়ী মএনা" নঞি কহ জঞো **"পহাড়ীক মএনা"** যা **"পহাড়ক মএনা"** কএল জাএ তঁহ রেঁশী উপযুক্ত হোযত আ কোনহ্ ভ্রমসঁ বাঁচল বহত। এহি

ठाम हम सएह कएल अछि। HILL MYNA केर जैव वैज्ञानिक नाँओ *Gracula religiosa* अछि। ई अपना दिशि नञि भेटैत अछि।

*[२] – व्यापक रूपसँ स्टर्लिङ्ग कुलक (Starling family or Family – Sturnidae) सभ जातिक (लगभग ३० टा जाति) चिड़ैकेँ "मएना" मानल गेल अछि। सब तरहक मएनाक वर्णन एहि ठाम सम्भव नञि, तेँ मात्र देशी मएना (जे कि अपना ओहि ठाम सालो भरि बसैछ) केर वर्णन कएल गेल अछि।

<u>रॅंगना (रॅंगन करिता)</u>

© Dr. Shashidhar Kumar "Videha" © डॉ. शशिधर कुमर "विदेह"
स्थान - दुलारपुर (भोरहा बाध), दरिभंगा
मैथिली - छोटकी बगुला (उच्चा० - छोटकी बौगला)
हिन्दी - छोटा बगला
संस्कृत - वक प्रभेद
अंग्रेजी - LITTLE EGRET
जैववैज्ञा० नाम - *Egretta garzetta*
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

© Dr. Shashidhar Kumar "Videha" © डॉ. शशिधर कुमर "विदेह"
स्थान - रुचौल-दुलारपुर, दरिभंगा
मैथिली - मवेशी बगुला, खेतक बगुला (उच्चा० - बौगला)
हिन्दी - मवेशी बगला
संस्कृत - वक प्रभेद
अंग्रेजी - CATTLE EGRET
जैववैज्ञा० नाम - *Bubulcus ibis* syn. *Ardea ibis* syn. *Ardeola ibis* syn. *Egretta ibis* syn. *Lepterodetis ibis*
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम रूपमे)

কাক চেষ্ঠা ৰঁকো ধ্যানম্।

ছন জে রিদ্যার্থীক নক্ষণ। ।

সে জে ৰঁক ছন ওএহ ৰঁগ্বনা, খছি কহাৰৈঁত মৌথিনীমে। । *১

নমগব খা পাতব ছৈ টৌঙ্গ,

পীযব – মট্টিযা কাবী টৌঙ্গ ।

মাথ উঁজ্জব, ধহব উঁজ্জব,

নোন কাবী যা ছৈ পীযব । ।

মাছ ছৈ রঁড় প্রিয
জকবা, সএহ রঁগ্বনা মৈথিনীমে । ।

রঁগ্বনা নঞি ছৈ এক বংগক,

নঞি রঁনারঠৈ এক ঠংগক ।

রেঁসী খগরেঁ সাফ উঁজ্জব,

যা কোনহ্ ফেংটৈন ছৈ উঁজ্জব । । *২

জেহো, পব ছৈ টৌঙ্গ নমগব, তেঁ ছৈ কহরী
মৈথিনীমে । । *৩

রাঁধ – খেত – পথাব সৌঁসে,

ভেটৈএ হবদম ধাব কাতে ।

রা কোনহ্ উঁথেব জনাশয,

দেখৱ কীড় া – মাছ তাকৈত। ।

ঠাঠ় একটৈক ধ্যান দেনে, তেঁ প্রশিদ্ধ ও মৌথিনীমে। । *৪

<u>সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য</u> –

*১ – সংস্কৃতমে **"রক"** যা **"ৰঁক"** শব্দসঁ জাহি চিড় ৈ সমূহক বোধ হোগত অছি সে মৌথিনীমে **"ৰঁগ্বনা"** কহৱৈত অছি।

*২ – ৰঁগ্বনা নামক চিড় ৈ কেব অন্তস্থাত বিভিন্ন আকাব প্রকাবক ৰহ্ত বাস চিড় ৈ আৱৈত অছি। অংগ্রেজীক **হেবাঁন** (HERON) আ **এগ্রেট** (EGRET) শব্দসঁ বোধ হোগৱনা সব চিড় ৈ মৌথিনীমে **"ৰঁগ্বনা"** কহৱৈত অছি। বৈসীতব ৰঁগ্বনা উজ্জব বংগক হোগত অছি পব কিছু আন ফেংট–ফাঁট বংগক সেহো। সব ৰঁগ্বনাক টোঙ্গ পাতব আ নমগব হোগত অছি আ উড়ৱাঁ কান অপন গর্দনি অন্দব সিকোড় ি কহ (RETRACTED INWARD) বখৈত অছি।

*৩ – "ৰঁগ্বনাটোঙ্গ" মানে কি নমগব টোঙ্গ- ও মিথিনাক প্রশিদ্ধ কহৱী সৱমে সঁ এক অছি।

*৪ – মাছ পকড়ৱাঁক নেন ৰঁগ্বনাক একটৈক ধ্যান, সংযম আ তপস্যা মিথিনামে আ তেঁ মৌথিনী সাহিত্যমে উদাহবণক ৰূপমে ৰঁড় প্রশিদ্ধ অছি।

"मरेशी बॅग्वना" (CATTLE EGRET) पानतृ चौपाया जानरब (जेना कि गाए, मगीष) थादिक पीठपब बैसि ओकब चाम पबहक **बाह्यपबजीबी** (ECTOPARASITES) कीड़ ा सभकेँ खाए जागत थछि। ग **सहोपकाबिता सम्बन्धक** (SYMBIOTIC RELATIONSHIP) एकटा नीक उदाहबण थिक। एहिसँ बॅग्वनाकेँ भोजन था मरेशी सभकेँ पबजीबीसँ ऋक्ति भेटैत थछि।

बॅग्वनी (बॅान करिता)

बॅग्वना ऋन केब चिड़ ै थछैतह्,

ओ बॅग्वनासँ भिन्नछै। *१

देखबैं बॅग्वनहि संग जतह जे,

बॅास दुह्क थभिन्न छै। ।

बॅग्वनापेक्षा छोटै छै गर्दनि,

धहब ऋदा किछ छै भावी।

देहक मून बंग उज्जब पब,

काबी - भूबा सनि धाबी। । *२

खागत ৩াগো ছৈ মাছ আ কীড় া,

साँप ৰেঙ্গ আ ৰেঙ্গচী।

ৰঁগ্বনে ফন কেব ছৈ, ছোট ফদা,

কহৰঁগএ ও তেঁ ৰঁগ্বনী। । *३

<u>संकेत आ किछु रोचक तथ्य</u> -

*१ - মৌথিনীমে **"ৰঁগ্বনা"** কেব স্ত্রীনিঙ্গ **"ৰঁগ্বনী"** নঞি থিক। দুহু মে নব (পুৰুষ) আ মাদা (স্ত্রী) জোড় ি পুনিঙ্গ কিংবা স্ত্রীনিঙ্গক নিদেশ কএন জাগত অছি। অংগ্রেজীক HERON আ EGRET মৌথিনীমে **"ৰঁগ্বনা"** ক হবৈতঅছি জখনি কি BITTERN **"ৰঁগ্বনী"**। ৩া দুহু **ৰঁগ্বনা ফনক** (Family - ARDEIDAE) সদস্য বহিতহুঁ পবস্পব কিছু ভিন্ন অছি। *Ixobrychus, Botaurus* আ *Zebrilus* বংশ সভক (GENERA) চিড় ৈ সভ **"ৰঁগ্বনী"** কেব অন্তস্থাত আবৈত অছি।

*२ - দেহ উজ্জব বংগক হোগত অছি পব ৰঁগ্বনা সনি নঞি। ৰঁগ্বনীক গর্দনিপব ভূবা-কাবী সনি বা মটিযাহী

ধাবী হোগত থছি থা পংখ সেহো ডঁপবসঁ ওহনে বংগক হোগত থছি।

*২ – ৰঁগ্বনহি ক্ষন কেব ক্ষ্দা ডুঁচাগামে ছোট হোএৰাঁক কাবণেঁ একব নাম 'ৰঁগ্বনী" থছি।

<u>দহিযন (ৰাঁন করিতা)</u>

খঞ্জন আঁখি,   চংচন   আঁখি।

নোক ব্রূমএ,   রঁড় কাবী আঁখি। । *[১]

এক   ভ্রমসঁ   দোসব   ভ্রম।

এহিনা   চনিতে   বহগছ   ঞ্চম। । *[২]

কাবী   গর্দনি   আঁখি   আমূবী।

খজিন   চিড়ৈঞা   ভ্রমসঁ   ব্রূমী। ।

খজিন চিড়ৈঞা ডোনরঁএ নাহ্ঁবি।

ঙুঁপব – নীচাঁ   কবগছ নাহ্ঁবি। ।

গ্রাহো চিড়ৈঞা   ডোনরঁএ   নাহ্ঁবি।

রঁসঙুঁপব   ফহড় ারঁএ   নাহ্ঁবি। । *[৩]

যূরোপক   ব◌ॉরিন   জে   চিড়ৈ।

তকবেসঁ   আকাব   মিনএ। । *[৪]

তেঁ কহনক "মৈগপীব◌াঁরিন" ।
জ্নি ৱূঁম্ভূ "গল্ডিযন ব◌াঁরিন" । । *৪

খন্বরাদক ভ্রম দেন পসাবি ।
নীখনক নীনকংঠ খরিচাবি । । *৩

"দহিযন" ওা কহরৈঁছ চিড়◌ৈ ।
ৱাঁস্কীনামে "দোযেন" কহরৈঁ । । *৬

স্ত্রী – দহিযন কম কাবী ।
ছাউঁবক বংগ গর্দনি – মূবী । ।

পেঠ্ঠ সভক ভেঠ্ঠত উঁজ্জব ।
পাঁখি ও নাঙ্কীবি চিতকারঁব । ।

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*१ *२ – "खञ्जन आँखि"केँ मतनरँ सामान्य जन भ्रमरशी "कारी आँखि" बूझए लागल। ई भ्रम कालान्तरमे एकटा आओरो भ्रमकेँ जन्म देलक- लोक दहियल नामक चिड़ैकेँ सेहो खञ्जने बूझए लागल। ई चिड़ै खञ्जन नहि आ कारकआ चितकाबर रंगक होइत अछि। एकर मूरी आ गर्दनि केर संगहि आँखि सेहो गाढ़ कारी होइत अछि। ईरस्तुतः एकटा क्रमागत त्रुटि वा भ्रम (PROGRESSI ON OF ERRORS) केर उदाहरण थिक; एक भ्रमसँ दोसर भ्रम, दोसरसँ तेसर आ एहिना आगू सेहो।

*३ – ईहो चिड़ै अपन नाङ्गरिकेँ डोलबैत अछि परञ्च ऊपर – नीचाँ या दायाँ – बाँयाँ नहि अपितु केरल ऊपर दिशि आ सेहो ऊपर दिशि जपानी पंखा जेकाँ खोलि कऽ फहड़ा दैत अछि।

*४ – <u>एहि चिड़ै केर आकार यूरोपक वॉरिन नामक चिड़ै सँ मिलैत अछि तेँ अंग्रेजीमे एकरा "मैगपीवॉरिन" या "ऑरिएन्टल मैगपाइ वॉरिन" नाम देल गेल अछि। एकरा "नीलकण्ठ" वा "डल्डियल वॉरिन" नहि बूझी। एहि चिड़ैमे लेशो मात्रहु "नीलरंग" नहि होइत अछि</u> ।

*५ – किछु नव सिखुआ अनुरादक सभ अन्तर्जालपर "वॉरिन" देखि नीलकण्ठ अनुवाद कएने छथि से सर्वथा अनुचित ओ भ्रमकारक। लेशोमात्रहु नील रंग नहि थिक एहि चिड़ैमे।

*৬ - “দহিযন”কেঁ   ৰাঁঙ্গ্লাভাষামে “দোযেন” কহল জাগত খছি খা ও “ৰাঁঙ্গ্লাদেশী” কেব বাষ্ট্রিয চিড়ৈ খছি ।

बाङ्ग्लादेशमे ढाकाक "दोयेल चटवार" (DOYEL / DOEL SQUARE) पर बनल दहियलक जोड़ीक पाषाण प्रतिमा

<u>কৌখা (ৰাঁন করিতা)</u>

का – का, का – का, কোনা কবৈ ছৈ, দেখহী রৌখা।

কাবী বংগক চিড়ৈ ঙা দেখহী, কহবৈঁ কৌখা।।*১

দেহ – নোন ছৈ চমকৈত কাবী, সগবে "কৌখা" ।

গর্দনি ছাউঁবক বংগ – সিনেটী, "ঘরৈযা কৌখা" ।।

জকব খৰাঁজ ছৈ কম কর্কশী, সে “ঘৰৈযা কৌখা” ।

পহিন্বক ত্তননা কম ভেষ্টৈছ খাৰ “ঘৰৈযাকৌখা” । । *২

জকব ছৈ সৌংসে দেহে কাবী, “ৰনৈযা কৌখা” ।

একব খৰাঁজ ছী ৰড় কর্কশী, গু ছী “কাব কৌখা” । ।

একবে নাম ছৈ “কাগা” সেহো, গএহ “কাব কৌখা” ।

খাৰ তঁহ ঘব–খাঙ্গন ৰেসী ছী গএহ কাব কৌখা । । *৩

ব্যাপক খৰ্থে কাক – কাগ বিশ্বক সভ কৌখা । *৪

কোগনী মূকুখ ৰনাৰএ জকবা, সএহগু কৌখা । । *৫

<u>সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য</u> –

*[১] – "কৌআ" আ "মএনা" ওা এহেন চিড়ৈ অছি জকরা অজুক অধিকাংশ নেনা – ভুটকা সভ অপন জিনগীমে সভসঁ পহিনে প্রত্যক্ষ রূপমে দেখৈত অছি। পহিলুকা সূচীমে "রঁগবা" সেহো আবৈত ছল পর আব নহি।

*২ – সভ কৌআ কেব দেহ আ নোন চমকৈত কাবী বংগক হোগত অছি। পব জকব গর্দনি ছাউবক বংগক রা সিনেটী বংগক হোগছ সে সামান্য মৈথিনী ভাষামে **“কৌআ”** কহবৈত অছি অধিক রিশিষ্ঠ ৰূপসঁ ওকবা **“ঘবৈযাকৌআ”** (HOUSE CROW) কহি সকৈত ছিযৈ।

*৩ – জঁ উপকুকা কৌআকেঁ “ঘবৈযা কৌআ” কহৈত ছী তঁ জাহি কৌআ কেব প্ববা দেহে কাবী হোগত অছি তকবা **“রঁনৈযা কৌআ”** (JUNGLE CROW) কহি সকৈত ছী। সামান্য মৈথিনীমে “রঁনৈযা কৌআ” কেব নেন **“কাগা”** অথরা **“কাব কৌআ”** শৰ্ব্দ ব্যরহ্বত হোগত অছি। পহিনে ঘহব – আঙ্গনমে রেঁসীতব ঘবৈযা কৌআ দেখাগত ছন পব আগ – কাহ্নি কাব কৌআ রেঁসী ভেটৈত অছি জে কি পছিনা কিছ দশকমে ঘবৈযা কৌআ কেব ঘটৈত সংখ্যাঁ কেব পবিচাযক থিক।

*৪ – ব্যাপক অর্থমে “কৌআ” যা “কাগা” শৰ্ব্দসঁ রিশ্বক সভ তবহক কৌআক রোঁধ হোগত অছি চাহে ও অংগ্রেজীক কোনহ্ HOUSE CROW হো, JUNGLE CROW হো, RAVEN হো, CARRION CROW হো যা ফেব JACKDOW কিএক নে হো।

*৫ – “কৌআ” ওএহ চিড়ৈ অছি জে “কোগনী” নামক চিড়ৈ নেন **শিশ্ব–ভবণ পোষক** (BROODING HOST) কেব ভূমিকা নিমাহৈত অছি।

*৬ –

<u>কচৰ্চিয়া (ৰ্গান করিতা)</u>

কচৰ্চ – কচৰ্চ ৰ্ড়ি ী কবৈ ছুঁ,

কহৰৌ হম "কচৰ্চিযা" তোবা।

স্বন্নব দেহ, বংগ স্বন্নব ছৌ,

পব তোব ৰৌন কিএ ছৌ বোড়ি া। । *১

কৌআ ক্ষন কেব,   তেঁ কৌএ সনি,

রোঁন   ছৈ   কর্কশ   ওক্কব। *২

ওনা   একটা   খাওবহ্ স্বব,

জে   নাগএ   মীঠ – মনোহব। । *৩

ক্ষদা জে   কর্কশ   ধ্বনি   তোহব,

সে   রেঁসী   ছৈক   উঁজাগব।

তেঁ   সংস্কৃতসঁ   মৈথিনী   ধবি,

ভেন তোহবনাম   কেব কাবক। । *৪

সৌঁসে   ভাবত   ভবি   ভেটৈছ,

মৈদান   হো   যা   কি   পঠাব। *৫

উঁচ   হিমানয   পব   ভেটৈত   খছি,

তোব   রিশিষ্ঠ   প্রকাব। । *৬

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*[१] – कचरॅचिया केर नाम ओकर कर्कश रा अप्रिय स्वरक (UNPLEASANT SOUND) कारण पड़ल अछि। एकर स्वरक कारण उन्नुक पर्याय नाँओ सेहो कचरॅचिया अछि।

*[२] – कचरॅचिया सेहो **कौआकुल** (Family – CORVIDAE) केर सदस्य अछि आ तेँ ओकर रॅंग सेहो किछु – किछु साम्य रखैत अछि।

*[३] – कचरॅचिया उपर वर्णित स्वरक अलावे एकटा आओरो स्वर निकालैत अछि जे मीठ आ कर्णप्रिय (LOUD MUSICAL CALLS) होइत अछि।

*[४] – कहरी छै जे नीक गुणके ओ नहिं देखैत अछि पर खड़ाब गुण जगजियार भऽ जाइत अछि। सएह एहि चिड़ै लेल सेहो उचित। मैथिली, संस्कृत, बँगाली आदि भाषामे एकर जे नाम पड़ल अछि से एकर खड़ाब रॅंगक कारण जखनि कि एकर नीक रॅंग रॅंग्धा लोक आन चिड़ै केर बूझि जाइत अछि।

*[५] – ई चिड़ै सौंसे भारतमे भेटैत अछि आ भारतहि किएक सौंसे भारतीय उपमहाद्वीपमे भेटैछ।

*[६] - हिमालय केर अधिक उँचाइ बला भागमे एकर एक आन प्रकार भेटैत अछि जकरा **हिमालयी कचरॅचिया** (GREY TREEPIE / HIMALAYAN TREEPIE) कहल जाइत अछि। एकर जैव वैज्ञानिक नाँओ *Dendrocitta formosae* अथवा *Dendrocitta himalye*

nsis খছি। একব পেট কনেক ৱেঁসী মোট হোগত খছি খা পাঁখি তথা নাঙ্গঁবিমে উঁজবা বংগ নঞিঁ বহৈত খছি।

চাতক (ৱাঁন করিতা)

চাতক এনৈ ! চাতক এনৈ !

সংগমে ৰবখা – ব্ৰ্ন্নী নেনৈ। । *[১]

ধবতী তৰধন,

খেতত্ দগধন।

মন্বক্থক মোন,

সেহো ছৈ ৰগধন।

ধবতীক প্যাস মিঝাৰ২ এনৈ। ।

কবিযা পীঠ,

স্বৰূজ দিশি কএনে।

ওঁজবা পেঠ,

ধবা দিশি ধএনে।

জানি কত২ সঁ, কোনা ক২ এনৈ ! ! *[২]

মাথক কনগী,

কাবী বংগক।

পবজীরী ও,

কোণনী ঠংগক। *[৩]

জনদক দূত ধবা পব এনৈ।।

নোক কহএ,

পহিন্বক রর্ষা জন।

পিঁড়রিঁ রিঁতারঁএ,

জিনগী চাতক।

ঋর্থ ছী এতরঁহি, পারস এনৈ।। *[৪]

<u>সংকেত ঋা কিছু রোচক তথ্য</u> –

*[১] – চাতক ঋা পপীহাক ঋাগমন ভাবতমে (খাস কঽ উঁতরাঁবী ভাবতমে) মঁানসূন রা রর্ষাঋৃত্তুক ঋাগমনক সূচনা দৈত ঋছি।

*[২] – ওা চিড়ঁৈ ঋফ্রিকা মহাদেশীক মূন নিরাসী ঋছি ঋা গ্রীষ্ম ঋৃত্তুমে রেঁসী গর্মী পড়ঁনাপব ও ভাবত ঋারিঁ জাণত ঋছি ঋা ফেব শীবদঋৃত্তুমে ঋাপিস ঋফ্রিকা চনি জাণত ঋছি।

*३ – কোগনী জেকাঁ ওগহো চিড়ৈ **"শিশু–ভবণ পবজীৱী"** (BROOD PARASITE) অছি আ কৌআ আদি আন চিড়ৈ কেব খোঁতামে অন্ডা দৈত অছি।

*৪ – কহৱী ছৈ কি ওা চিড়ৈ মাত্র ৱৱখাক পানি পিঁউৱি (স্বাতী নক্ষত্রক রষাকি পানি) বহৈত অছি পব তাহিমে কোনহ্ যথার্থ নঞি। মতনৱঁ ৱঁস এতৱঁহি কি চাতকক আকমন রষাকি অগমনক পবিচাযক অছি।

গাৱঁএ ৱঁনা পক্ষী হোযৱাঁক কাবণেঁ আ এক্কহি সমযমে ভাবতমে আগমন হোযৱাঁক কাবণেঁ মৈথিনীক সংগ – সংগ আন ভাবতীয সাহিত্ সভমে ৱঁহ্ধা "পপীহা" ও "চাতক" পর্যাযিরাচীক ৰূপমে প্রযুক্ত হোগত অছি। পব যথার্থমে দুহু একদম ভিন্ন চিড়ৈ অছি। পপীহা পবেৱাঁ যা ৱাঁজক আকাবক হোগত অছি জখনি কি চাতক মএনাক আকাবক।

ৱঁগানীমে চাতক শৰ্দ্ধ অংগ্রেজীক স্কাগনার্ক (SKYLARK) *(Alauda spp.)* চিড়ৈ নেন সেহো প্রযুক্ত হোগত অছি, জকবা হিন্দীমে "চকতা" যা "অৱাঁৱীন" কহন জাগত অছি। একব মৈথিনী নাঁও এখনি ধবি হমবা নঞি বূঝন অছি।

খঞ্জন চিড়ৈযা খজিন চিড়ৈএা আ সোন চিড়ৈএা

(ৱাঁন করিতা)

“খজিন চিড়ৈঞা” ভাবত ভবিমে,

থাঁখিক নেন প্রশিক্ষ ছৈ। *১

ৰবখা ঋত্তমে থারি শেবদবহি,

গর্মী এতএ নিষিক্ষ ছৈ। । *২

“খজিন চিড়ৈঞা” কেব আঁখিমে,

কী এহেন সে রাঁত ছৈ।

কাবী আঁখিক উঁপমা নএ নঞি,

আনহি কোনহ্ রাঁত ছৈ। । *২

সাহিত্ মৈথিলী, হিন্দী, সংস্কৃত,

রঁঙ্গানী রা আন কোনো।

খঞ্জন কেব চঞ্চন আঁখিক ছৈ,

দোসব নে উঁপমান কোনো। । *২

কাবী – উঁজ্জব বংগ চিতকারঁব,

রঁগবা সনি আকাব ছৈ।

অপনা দিশি এহনে রেঁসী ছৈ,

আনো ক্ষদা প্রকাব ছৈ। । *৪

কিছু নীনাভ পীতাভ তঁহ আনক,

পীযব – ভূবা বংগ সেহো।

ৰঁস জমীন পব, দৌড়ৈত দেখৰঁ,

কূদৈত নে দেখৰঁ কহিযো। । *৩

ছাতী – পেঁট জকব পীযব হো,

তকব 'পিনাকী' নাম ছৈ।

"সোন চিড়ৈঞা" গএহ মৈথিলীক,

একব খনগসঁ নাম ছৈ। । *৬

চিব–পবিচিত খঞ্জন ছৈ প্রবাসী,

সাগবেঁবিযামে ধাম ছৈ। *৭

সোন চিড়ৈ ঞাএতহি বহৈতখছি,

সানো ভবি খাবাম ছৈ। । *৭

আঁখি তঁহ চঞ্চন ছৈহে ওক্কব,

নাঙ্গঁবি সেহো চঞ্চন ছৈ।

বৈঁসন – বৈঁসন নাঙ্গঁবি ডোনৰঁএ,

তখনে বূঁম্মূ খঞ্জন ছৈ। । *+

<u>সংকেত খা কিছু রোচক তথ্য</u> –

*১ – **খজিন চিড়ৈঞা** মৈথিনী, সংস্কৃত ও আন ভাবতীয সাহিহ সভমে অপনা আঁখিক নেন খূবঁ চর্চিত অছি।

*২ – অপনা দিশি বর্ষা ঋত্তুক অন্তসঁ নঽ কঽ শীতকান ধবি ওা চিড়ৈ বৈঁসী দেখবামে আবৈঁত অছি।

*৩ – সামান্য জন "খঞ্জনআঁখি" কেব মতনবঁ "কাবী আঁখি" বূঝৈত অছি জখনি কি সে বাত নঞি। সাহিহমে **"খঞ্জন আঁখি"** কেব উঁপমান "চঞ্চন আঁখি" কেব ৰূপমে দেন জাগত অছি নঞি কি কাবী আঁখিক নেন। "খঞ্জন আঁখি" কেব মতনবঁ ওা নঞি থিক কি খঞ্জন কেব আঁখিক সমান আঁখি (জেনা মৃগনযন/নীমে হোগছ)। "খঞ্জন আঁখি" কেব মতনবঁ থিক স্বযং খঞ্জন চিড়ৈ সনি চঞ্চন আঁখি। খঞ্জন চিড়ৈ বঁহ্‌ত চঞ্চন হোগত অছি ওবওহি উঁড়ৈত অছি, বৈঁসৈত অছি, জমীনপব উঁতড়ৈত অছি, ফুদকৈত অছি সংগহি জখন কোনহ্‌ ডাঠি পব বৈঁসৈত অছি তঁঽ কিছু তিবছা ভঽ বৈঁসন বূঝি পড়ৈত অছি। একব গএহ প্রবৃত্তিক কাবণ স্বনভ হোগতহুঁ একব ছবিকর্ষণ বঁড় দ্‌ৰুহ কাজ থিক।

*৪ *৭ – অপনা দিশি জে চিড়ৈ **খঞ্জন** বা **খজিন চিড়ৈঞা** নামসঁ প্রসিদ্ধ অছি সে চিতকাবঁব বংগক হোগত অছি জাহিমে মুখ্যতঃ ৩ টা জাতি (SPECIES) আবৈঁত অছি। অংগ্রেজীমে একবা **"বৈগটেন"** (WAGTAIL) কহন জাগত অছি। অংগ্রেজীক "বৈগটেন" (WAGTAIL) কেব অংতর্গত মোটা সিন্নাবংশীক (Genus –

MOTACILLA) সভ জাতিক খতিবিঞ্জ খানহ্ কিছু জাতি সভ খরৈত খছি পব মৈথিনীমে প্রাযঃ খজিন চিড়ৈঞা নাম মাত্র *Motacilla alba, Motacilla aguimp* খা *Motacilla madraspatensis* ধবি সীমিত বূঝি পড়ৈত খছি। তাহ্নমে জঁ এহি বাঁতপব জোড় দেন জাএ কি "খজিন চিড়ৈঞা" কেব খাগমণ বর্ষা ঋতুক খন্তমে হোগত খছি খা গ্রীষ্ম ঋতুসঁ পহিনে ও খাপিস চনি জাগত খছি তঁ মাত্র "মোটৌ সিন্না খন্বাঁ" (*Motacilla alba*) নামক চিড়ৈকেঁ খজিন চিড়ৈঞা মানএ পড়ৈত কাবণ জে মাত্র গএহটৌ চিতকাবঁব বংগক জাতি খছি জে বর্ষা ঋতুক খন্তমে রূসক সাগবেঁবিযা (খতি শীত ক্ষেত্র) ক্ষেত্রসঁ খপনা ওহিঠাম খাবৈত খছি খা গ্রীষ্ম ঋতুসঁ পহিনে খাপিস ওত্তহি চনি জাগত খছি। MONIER – WILLIAMS SANSKRIT ENGLISH DICTIONARY মে সেহো মোটৌ–সিন্না–খন্বাঁ" (*Motacilla alba*) নামক চিড়ৈকেঁ খঞ্জন মানন গেন খছি।

শেবদমে এহি চিড়ৈ কেব খাগমনকেঁ খান রূপসঁ সেহো দেখন জা সকৈত খছি। জে জাতি ভাবতক মূন নিরাসী খছি খা প্ররাসী নঞি খছি ওকব বহবাঁক স্থান, খোঁতা বঁনএবাঁক স্থান খাদি পহিনেসঁ তয বহৈত খছি। জে প্ররাসী জাতি খছি সে এহিঠাম খএনাক বাঁদ নহর ঢংগসঁ বহবাঁক ও খোঁতা নগএবাঁক নেন ভাগৈত – দৌড়ৈত বূঝি পড়ৈত খছি। ওকব বঁঠন সংখ্যা ও রিচবণসঁ ঙা খাভাস

মোগত অছি কি শরদ ঋতুমে অচানকহি **"খঞ্জন চিড়ৈঞা"** কের আগমন ভেল অছি। এহি রাঁতকেঁ ধ্যানমে রখৈত হম নিম্ন ৩ গোটে জাতিকেঁ খঞ্জন চিড়ৈঞাক রূপমে মানলঅছি –

- Ø WHITE WAGTAIL – *Motacilla alba*

- Ø AFRICAN PIED WAGTAIL – *Motacilla aguimp*

- Ø WHITE BROWED WAGTAIL / LARGE PIED WAGTAIL – *Motacilla maderaspatensis*

চিতকারঁর রংগক আধারপর নিম্ন ২ টা জাতিকেঁ সেহো সম্মিলিত কএল জা সকৈত অছি –

- Ø JAPANESE WAGTAIL – *Motacilla grandis*

- Ø FOREST WAGTAIL – *Motacilla indica syn. Dendronanthus indicus*

*৩ – খঞ্জন চিড়ৈঞা বা অংগ্রেজীক রৈগটেল (WAGTAIL) নামসঁ জাহি চিড়ৈ কের বোধ

भोगत अछि से सभ जमीनपर दौड़ि कऽ नहि चलैत अछि अपितु फुदकि – फुदकि कऽ चलैत अछि।

*६ – अंग्रेजीक "वैगटेल" (WAGTAIL) केर अंतर्गत **मोटा सिल्ला** **वंश**क (Genus – MOTACILLA) एहेन जाति सभ जकर पेट आ वक्ष पीयर रंगक भोगत अछि वा पीयर रंगक धब्बा भोगत अछि से मैथिलीमे **"सोन चिड़ैआ"** कहबैत अछि। **"सोनचिड़ैआ"** केर अन्तर्गत निम्न जाति सभ आबैत अछि –

- Ø WESTERN YELLOW WAGTAIL – *Motacilla flava*
- Ø EASTERN YELLOW WAGTAIL – *Motacilla tschutschensis*
- Ø CITRINE WAGTAIL – *Motacilla citreola*
- Ø GREY WAGTAIL – *Motacilla cinerea*

*७ – **खजिन चिड़ैआ** भो अथवा **सोन चिड़ैआ** – अंग्रेजीमे वैगटेल कहबैए बला सभ चिड़ै बैसल – बैसल अपन नाङ्गरिकेँ सतत उपर – नीचाँ डोलबैत रहैत अछि। मात्र "बलैया खजिन चिड़ैआ" अपन नाङ्गरिकेँ उपर – नीचाँ नहि डोलाए दायाँ – बायाँ डोलबैत अछि। तेँ एकर निम्न नाम सभ अछि –

Ø ड्निका (संस्कृत) – जे नाङ्गंबि डोनरॅए

Ø खञ्जन – जे पएबसँ नाङ्गंब (खञ्ज) मन्वक्थ जेकाँ तिवष्ठा रैसैत गो या जकब नाङ्गंबि नाङ्गंब (खञ्ज) मन्वक्थक पएब जेकाँ डोनैत गो।

Ø रैगटैन (WAGTAIL) (ॳंग्रेजी) – जे नाङ्गंबि डोनरॅए (WAGGING TAIL)

Ø मोटासिन्ना (MOTACILLA) (नैटिन) – जे नाङ्गंबि डोनरॅए (MOTILE CILA = MOVING TAIL)

<u>हंस (रॅान करिता)</u>

হংসক রীচ নে রঁগ্বনা শোভএ,

রঁড় প্ববান ঞা কহরী ছী । *[১]

রঁগ্বনা খেত – পথাব ভেটৈতছি,

হংস কেহেন – নঞিঙ দেখনে ছী

। । *২

সবস্বতী মাএক রাহন থিছি,

চিত্রমে হম সে দেখনে ছী । *৩

অংগ্রেজী কেব 'এস' সনি গর্দনি,

রঁস কিতারঁমে পঢ়নে ছী । । *৪

স্বনৈ জো রৌথা ! স্বনৈ গে রুঁচী !

এহি ঠাঁ হংস প্ররাসী ছী ।

উত্তব দিশি অতিশীত ক্ষেত্র জে,

তাহি ঠামক ও রাসী ছী । । *৫

এহি ঠাঁ জে আরৈত হংস ছন,

দেহ – পাঁখি উজ্জব হোগ ছন ।

নোনক উদ্গম – স্থন কাবী,

নোন গাঢ় – পীযব হোগ ছন । । *৬

শীত সমযমে ছল খারৈত,

কহিযো ও উঁড়ৈত হিমানযসঁ ।

অপনহুঁ ঠাঁ দেখনা জাগত ছল,

সঠৈন জে ক্ষেত্র হিমানযসঁ ।। *৭

চর্চা খছি সাহিমে সৌংসে,

মানসবোরব – শ্বেত হংস কেব ।

কবৈছ ওশোবা ঠৈপি হিমগিবি,

নে রেঁসী কান বহৈছ হংস হেব ।। *৮

রিশ্বিক ছৈ মৌসিম রঁদনি গেন,

পহিন্বক সভঠৌ ছৈ উঁনর্টি গেন ।*৯

রীতন কএ রঁবখ, কতেক প্বস্ত,

নে হংসক ছী আগমণ ভেন ।। *১০

সএ ৰবখ – হজাব পতা নঞি সে,

কহিযাসঁ হংস নিপত্তা খছি ।

সাহিত্যমে সৌংসে ধরন – হংস,

পব দর্শন হএৰ সিহন্তা খছি । । *১০

হংসক গু খর্থ রিশিষ্ঠ ভেন,

সামান্য খর্থ ৰঁড় ব্যাপক খছি ।

ৰঁহ্রিধ জনীয পক্ষী শামিন,

কনহংস, বাজ খা জনপদ খছি । । *১১

ওনা তঁহ খপ্পন শাস্ত্র কহৈতছি,

হংস হোগত খছি উঁজ্জব ।

ক্ষদা হংস কিছু কাবী সেহো,

ভেটৈছ এহি ধবতী পব । ।

কিছু এহনো ছী হংস জকব ৰঁস,

गर्दनि टा कारी होएत ।

जँ बूझी अहँ हंस धरन बँस,

तँइ विस्मयकारी होएत

। । *१२

<u>संकेत आ किछु रोचक तथ्य</u> –

*१ – 'न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये बको यथा' – संस्कृतमे प्रचलित कहबी छै ।

*२ – **छोटकी बँग्वना** सभ तँइ बँहुतायतमे पानि लागल खेत – पथारसभमे देखबामे आबैत अछि । पर हंस अपना दिशि केओ नञ देखने अछि । जँ केओ देखने अछि तँइ मात्र चित्रमे वा प्राणी उद्यानमे अथवा जँ केओ कीनि कइ पोसने हो ।

*३ – धरन-श्वेत होयबाक कारण हिन्दू धर्म शास्त्रक अनुसार हंसकेँ **माए सरस्वती**क वाहन मानल गेल अछि । देवी सरस्वतीक चित्र वा प्रतिमाक संग प्रायः हंसक चित्र वा प्रतिमा सेहो बनैत अछि । यद्यपि ओ चित्र वा प्रतिमा काल्पनिक होइत अछि पर परम्पराक आधारेँ बनैछ तथा ओ परम्परा अति प्राचीन अछि – हजारो वर्ष पुरान ।

*४ – किताबँसभमे वर्णन बनैछ कि हंसक गर्दनि अंग्रेजी वर्णमालाक **"एस" (S)** आखर सनि होइत अछि ।

*৩ *৭ – অতিপ্রাচীন কালহিসঁ ভারতীয সাহিত্যমে হংসক প্ররাসী হোযরাক বাত কহল গেল অছি জে কি হিমালযসঁ সটল ভূ–ভাগমে হিমালয শিখরসঁ উতরি মাত্র শীতঋতুমে আবৈত ছল ।

*৬ – পারম্পরিক জনশ্রুতি ও সংস্কৃত আ আন সংস্কৃতেতর সাহিত্যসভসঁ জ্ঞাত হোগত অছি কি হংসক ধরব আ গর্দনি ধরল শ্বেত বর্ণকি হোগত ছল জখনি কি লোল গাঢ় পীযর বংগক । লোল জাহি ঠাম মূবীসঁ জুড়ল রহৈত ছল ওহি ঠামসঁ আঁখি ধরিক স্থান কারী হোগত ছল ।

*৮ – **কৈলাস পর্বত** পর **মানসরোবর**মে হংস রহৈত অছি, ওতহিসঁ ঠণ্ডীমে আবৈত অছি আ ফের ওতহি চলি জাগত অছি । ই একটা ধারণা থিক কি হিমালয রা হিমালযসঁ আওরো আগাঁ (উত্তর রা উত্তর–পশ্চিম দিশি) হংস সভক মূল নিরাস স্থান অছি ।

*৯ – রিশ্বক জলরাযু আ মৌসিম নিরন্তর বদলৈত রহৈত অছি । কেরল আজুক 'হবিত গৃহ প্রভার' তথা 'বৈশ্বিক গর্মী' কের বাত নহিঁ অছি । কিছু হজার বর্ষ পহিলহু মৌসিমক বদলারক সংকেত আযর্বেদক মহান গ্রন্থ **"স্বশ্রুত সংহিতা"**মে ভেটৈছ । জখনি কি হংসক প্রথমোল্লেখ ঋগ্বেদমে ভেটৈছ । আযর্বেদ অথর্ববেদক উপাংগ মানল জাগত অছি জে কি নিশ্চিত রূপেঁ ঋগ্বেদসঁ নহর অছি ।

*১০ – রিগত কতেকো সএ অথরা হজার বর্ষসঁ হিমালযক দক্ষিনমে আ খাস কহ দক্ষিন–পূর্বমে হংসক প্রাকৃতিক রূপসঁ আগমণ নহিঁ ভেল অছি । ওহিসঁ পহিলে সম্ভরতঃ **"মূক হংস / মৃষ্ট স্বান"** (**MUTE**

SWAN) ठेस्तीमे भावतक हिमानयसँ सटैत क्षेत्रसभमे भेटैत छल किएक तँ भावतीय वाङ्मयमे वर्णित हंस केवल रिरवल ओकवहिसँ मेल खाएत अछि । ओ हंस रिस्ने केव आन हंस आ जलपदक अपेक्षा कम हल्ला मचबैत अछि तेँ ओकवा अंग्रेजीमे **"म्यूट स्वान"(MUTE SWAN)** कहल जाएत अछि जकव मैथिली अनुवाद भेल "मूक हंस" । ओ हंस पूर्ण रूपसँ बौक नहिँ होएत अछि अपितु अपेक्षाकृत कम बजैत अछि ।

*[११] – "हंस" शब्द जखन अएरं प्रयुक्त होएत अछि तँह ओहि शब्दसँ जाहि रिशिष्ठ चिड़ै केव बोध होएत अछि से अंग्रेजीमे **"स्वान" (SWAN)** कहबैत अछि जकव गर्दनि अंग्रेजीक "एस" आखव सनि होएत अछि । ओ "हंस" शब्दक **रिशिष्ठ अर्थ** भेल । "हंस" शब्द जखन हंस सदृश समस्त जलीय पक्षीक बोध कवबैत अछि तखन ओहि मे हंस केव अलारे आन जलीय पक्षी (जेना कि – हंसक रा जलपद) सेहो आबैत अछि । ओ "हंस" शब्दक **सामान्य अर्थ**भेल । जखन हंस शब्द आन कोनहु रिशेषण या उपसर्गक संग (यथा – कलहंस, बाजहंस आदि) आबैत अछि तँह ओहिसँ तदनुरूप आन कोनहु जलीय पक्षीक बोध होएत अछि ।

*[१२] - भावतीय वाङ्मयमे यद्यपि मात्र धरल–श्वेत हंस केव चर्च भेटैत अछि पव पृथिरीक दक्षिनी गोलार्ध केव महाद्वीप सभमे **कावी हंस** सेहो भेटैत अछि । दक्षिनी अमेविका महाद्वीपमे हंसक जे प्रजाति भेटैछ तकव गर्दनि आ मूबी कावी तथा धड़व उज्जव होएत अछि । ऑस्ट्रेलिया महाद्वीपमे भेटए बला हंस केव

মূবী, গর্দনি ঋা ধ২ব পূবা কাবী হোগত থছি ।

पुरुष / नर नीलकण्ठ (असली)
स्त्री / मादा नीलकण्ठ (नकली)
मैथिली - नीलकण्ठ (असली)
हिन्दी - नीलकण्ठ (असली)
संस्कृत - नीलकण्ठ
अंग्रेजी - INDIAN ROBIN (इण्डियन रॉबिन)
जैववैज्ञा० नाम - *Saxicoloides spp. (S. fulicatus, S. intermedius* etc.)
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

<u>চকোব (ৰ়াঁন করিতা)</u>

मैथिली - चकोर
हिन्दी - चकोर **संस्कृत - चकोर**
अंग्रेजी - CHUKAR / CHUKAR PARTRIDGE / INDIAN CHUKAR
जैववैज्ञा० नाम - *Alectoris chukar*
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

খহাঁ নীন গগন কেব চন্দা,

হম ছী ধবতীক চকোব ।

গারৈঁ ছথি ঙা গীত ভাগজী,

ভ২ ক২ রঁড়় ভার–রিভোব । । *১

শাযদ জিনগীমে ভৈয্যা,

দেখন নে কহিযো চকোব ।

জঁ দেখতা তঁহ ফেব নে কহতা,

হম ধবতীক চকোব ।।*২

বাতিমে রৈঁসন একটৈক চানকেঁ,

দেখন কবৈছ চকোব ।

সাহিত্যক ছী কোব-কল্পনা,

সাঁচ নে এহিমে থোড় ।।*৩

ছোট্ট নোন খা ছোট্টকী মূবী,

বঁড়কী টৌ কেব পেট ছৈ ।

ছোটকী দূটা পাঁখি উড়এ নহি,

সৌঁসে দেহ রঁস পেট ছৈ । । *২

তিত্তিব রঁঙৈব সনি নড়ৈছ ওহো,

কবৈছ মন্বক্থক মনোবংজন ।

ওএহ কাবণেঁ বাষ্ট্র-চিড়ৈ কহি,

পাক কবৈতছি খভিনন্দন । । *৪

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*১ *২ – মৈথিলী সহিত সমস্ত ভাবতীয সাহিত্যমে চান খা চকোবক উঁপমা-উঁপমেয ৰূপী উঁদাহবণ প্রসিদ্ধ খছি । ওহনে একটা গীত কেও ভাগসাহেঁব গাবৈত ছলাহ খা তাহি পব খাঁগনক ছোট ন্ধদা নটখট ভাএ-বঁহীন সভক ওা কটাক্ষ ভবন উঁক্তি খছি । ও সভ গীতক ভাব নঞি বূঁঝি শাব্দিক খর্থকেঁ ধ্যানমে বাখি কটাক্ষ কহ বহল খছি জে চকোবক তঁহ সৌঁসে দেহমে খালী পেটে ছৈ তখন ভাগজী ওকবা খপনাসঁ তুলনা কোনা কহ

बहन छथि; शायद भागजी कहियो चकोर नञि देखने छथि ।

*३ – मैथिली सहित समस्त भारतीय साहित्यमे चान आ चकोरक जे खिस्सा–पिहानी रॅताओल गेल अछि से रॅस साहित्यिक प्रलाप थिक । ओहिमे वास्तविकता नेशमात्रा नञि अछि ।

*४ – रॅङैर आ तित्तिर जेकाँ चकोर केर नड़ाएरॅ सेहो किछु सम्प्रदायमे प्रसिद्ध अछि । तेँ ओ मनोरंजक पक्षीक श्रेणीमे आरॅत अछि । पाकिस्तानक ओ राष्ट्रीय चिड़ै अछि ।

<u>**हंसक या जनपद (रॅान करिता)**</u>

𑒯𑒧 𑒯𑓀𑒮𑒏, 𑒖𑒢𑒣𑒠 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒏𑒯𑒩𑒲,

𑒪𑒼𑒏 𑒞𑒿𑒃 𑒯𑒧𑒩𑒼 𑒯𑓀𑒮 𑒏𑒯𑒻𑒋 । *𑓑

𑒯𑓀𑒮 𑒦𑒹𑒪 𑒦𑒰𑒫𑒞𑒮𑒿 𑒐 𑒪𑒼𑒣𑒱𑒞,

নোক তঁহ হমবে হংস
ব্রুন্নৈএ । । *২

হংস
ও রত্তখ দ্হ্ক রীচমে,

হমবহি তঁহ স্থান খা
রৈঁএ ।

কী রেঁজাএ হংসহি
সনি হমবো,

জগমে জগ্রেণ
সম্মান ভেষ্টৈএ ? ?

ওহ্না জগমে কহাঁ কতহ্
ছৈ,

“নীব – ক্ষীব –
রিরেকী” হংস ? *৩

গ্রীরক রঞ্জতা খা খা
কাবকেঁ,

রিঁসবি জাগ
তঁহ ছীহে হংস । । *৪

ওহ্না হংসক প্রতিনিধি রূপমে,

হমবহি খহঁ সবঁ বুন্নী হংস ।

নে বিশিষ্ঠ তঁহ, ব্যাপক খর্থমে,

হমবা মানি সকৈ ছী হংস । । *৩

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*১ – <u>খাকাব–স্বকাব খা খান গুণধর্মক খাধাব পব "হংসক" সমূহক জনীয পক্ষী "হংস" তথা "বত্তখ" কেব বীচক জৈব শৃংখনামে খবৈছ । তেঁ সাহিত্যমে বহুধা স্পষ্ঠ নামকবণ ও বর্গীকবণক খভাব দেখন জাগছ খা উপবোক্ত তীনূ শৰ্ব্দ ভ্রামক রূপেঁ পবস্পব পর্যাযী জেকাঁ প্রযুক্ত হোগত খাযন খছি ।</u>

*২ – ভাবতমে (বিশেষ কহ পূবাঁবী ভাবত ও নেপানমে) কতেকো সএ কিংবা হজাব বর্ষসঁ হংসক প্রবাস নঞি হোযবাঁক কাবণ উপবনিখিত তথ্য ক্রমশঃ খাওবো বঁনগব হোগত গেন খছি ।

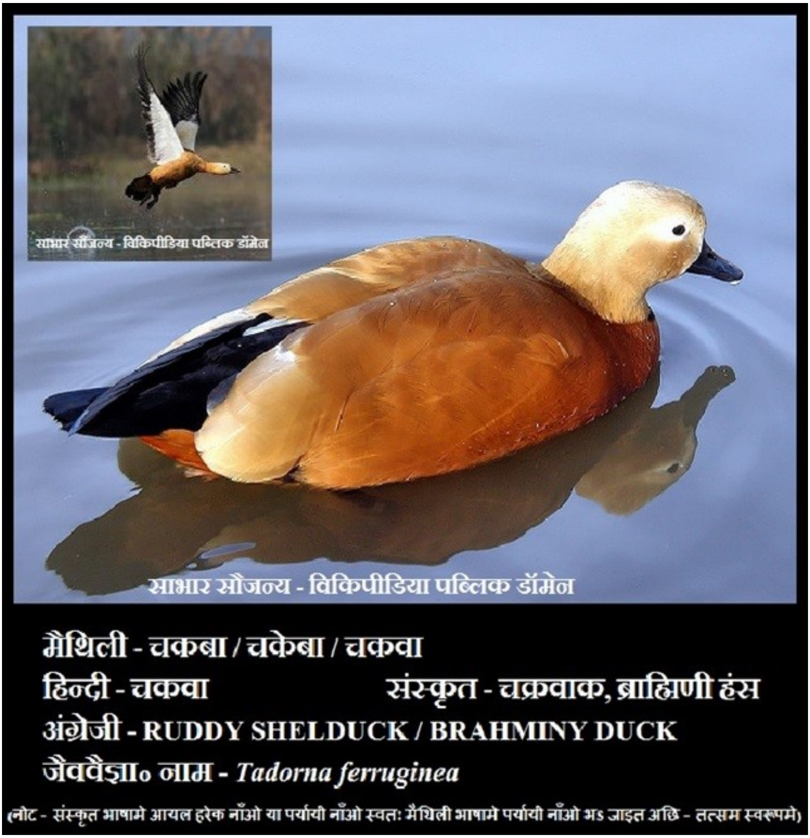
*৩ – নীব–ক্ষীব বিবেকী হংস খর্থাত দূধ খা পানিকেঁ ফেংটৈনা পব পৃথক কবএবঁনা হংস বিশ্বমে কতহ্ নঞি

ਮੋগত খছি । ওা মাত্র সাহিত্যিক গল্প থিক, রাস্তরিকতা নঞি ।

*४ – গ্রীরা স্বরের্গব রঞ্চতা খা দেহক খাকাবকেঁ জঁ ছোড় ি দেন জাএ তঁং হঁস ও হঁসকমে রেঁসী খন্তব নঞি ।

*৩ – ওহ্না সম্পূর্ণ ভাবতীয উঁপমহাদ্বীপমে রাস্তরিক "হঁস" কেব খন্বপস্থিতিক কাবণ সৈকড় া ঁ রেঁবখসঁ প্রতিনিধিস্বরূপ হঁসকেকেঁ হঁস মানন জাগত বহন খছি ।

<u>চকরাঁ যা চকেরাঁ (রাঁন করিতা)</u>

সাম – চক, সাম – চক, চক
মানে কী ? *১

চকসঁ চকেৱা
– সে ৱ্সহী
। ।

चकवा – चकेवा एक्कहि बात
।

संस्कृतमे कहबए चक्रवाक
। । *२

एकरे नाम छी ब्राह्मिणी हंस
।

कब खवाज जेना कबगछ
हंस । । *३

चक्रवक्ष निकसए छै खवाज
।

तेँ कहबैछ ओ चक्र
वाक । । *४

सामा
दागकेँ पड़नहि श्राप
।

तेँ ओ भए गेलीह चक्रवाक
। । *१

ওা ছী একটা চিড়ৈ কেব নাম ।

ৰঁসএ চিড়ৈ জে দোসব ঠাম । । *৩

উঁত্তব – ভব ঠণ্ডা জে প্রদেশ ।

ততহিসঁ আৰঁএ অপনা দেশ । । *৩

ঠণ্ডীমে আৰঁএ এহি ঠাম ।

শান্ত জনাশয কব বিশ্রাম । ।

কোশীক কছেড়, কোশী ৰৈবাজ ।

একব প্রিয – স্থনী – প্রবাস । । *৬

কন্খন রঁড়কা পোখবি
রীচ ।

পানিমে রঁত্তখ সনি ঙা
জীর । । *৬

বাতিমে রিচবএ সর্রা
হাবী ।

নোন পছন্বকা পাঁখি ছৈ কাবী
। । *৭

স্বর্লিম রিচনা দেহ খা পাঁখি
।

উজ্জব গর্দনি কাবী খাঁ
খি । । *৭

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*১ – সংদর্ভ পাঁতী – "সাম–চক, সাম–চক খরিহহ হে" – মিথিনাক রিশিষ্ঠ পারঁনি "সামা – চকেরাঁ"সঁ । এহি পারঁনিক কথামে সামা দাগ শ্রাপক কাবণ চকেরাঁ চিড়ৈ ভহ গেন ছনীহ ।

*২ – তসেম "চএ্রবাক" কেব তন্তুর রূপ

অছি "চকরাঁ" বা "চকেরাঁ" ।

*३ – হংস সনি আরাঁজ নিকালবাঁক কারণ একরা সংস্কৃত সাহিত্যমে "ব্রাহ্মিণী হংস" সেহো কহল গেল অছি ।

*४ – চকেরাঁক ও হংসরত আরাঁজ চক্রবাঁক্র রূপমে লকলৈত অছি (A SERIES OF LOUD NASAL HONKING NOTES/CALL) তেঁ সংস্কৃতমে একর নাম পড়ল "চক্ররাক" (চক্র = চক্রবাঁক্র তথা রাক্ = রোঁল/আরাজ) ।

*৯ – মিথিলা সহিত সম্পূর্ণ ভারতবর্ষমে চকেরাঁ **প্ররাসী পক্ষী (MIGRATORY BIRD)** কের রূপমে আবৈত অছি । একর মূল স্থান উত্তররাবী এশিয়া (রূসক সাগরেবিয়া ক্ষেত্র) আ দক্ষিণ–পূর্ব যূরোপ অছি জাহি ঠাম সালহ্ ভরি ভারতক অপেক্ষা মৌসিম ঠণ্ঢা রহৈত অছি । ঠণ্ঢীক সমযমে ওহি ক্ষেত্রসভমে অসহলীয ঠণ্ঢী পড়বাঁক কারণ ও চিড়ৈ পড় াএ কহ রা প্ররাস কহ হিমালয কেঁ নাঁঘি ভারতীয উপমহাদ্বীপমে আবৈত অছি আ এহি ঠামক পৈঘ ও মীঠ পানিক জলাশযসভমে, রা শান্ত বহৈত নদীক কছেড় রা বাঁঠ়ি ক পানিসঁ ভবল দলদলী ক্ষেত্রসভমে দেখল জা সকৈত অছি । নেপাল স্থিত কোশী–বৈবাজমে কোনহ্ এক সমযমে এহি চিড়ৈ কের উপস্থিতি চারি হজার (4000) ধরি দেখল গেল অছি ।

*৬ – পানিমে হেলৈত কাল ও স্বর্ণভি–পীযর পাঁখিযুক্ত বত্তখ সনি লাগৈত অছি । কহ্খন – কহ্খন সিল্লী জেকাঁ সেহো লাগৈত অছি পর চকেরাঁ আ সিল্লী দুহ্ দূ চিড়ৈ কের নাম থিক ।

*१ - একব নোন খা পছিনা নাঙ্গঁবি পবহক পাঁখি কাবী হোগত খছি । শেষ পাঁখি ডুঁপব সঁ স্বর্ণাভি-পীযব খা ভীতবসঁ উজ্জব হোগত খছি । রক্ষ তথা উঁদব সেহো স্বর্ণাভি-পীযব বহৈত খছি । মাথ, গর্দনি খা স্কন্ধ্য পংখক পছিনা হিস্সা প্রাযঃ উজ্জব সনি বহৈত খছি ।

নাঙ্গঁবি/নাঙ্গঁবি খা নাঙ্গঁব মৈথিলীমে **শ্রুতিসম ভিন্নার্থক শব্দ** খছি -

- নাঙ্গঁবি/নাঙ্গঁবি - পূঁছ (TAI L)
- নাঙ্গঁব - প্রাযঃ এক পএবসঁ রিকনাঙ্গ (HEMI PARESI S / HEMI PARALYSI S / HEMI PLEGI C); দুহু পএবসঁ রিগনাঙ্গ তথা চনবাঁ বা ঠাঢ় হএবাঁমে খসমর্থ "নোথ" (PARAPARESI S / PARAPARALYSI S / PARAPLEGI C) কহন জাগত খছি ।

__বাঁত্তখ (বাঁন করিতা)__

EUROPEAN ROLLER	INDIAN ROLLER	INDIAN ROLLER
गर्दनि - आसमानी (नञि कि नील)	गर्दनि - मटियाही पीयर (नील रंग लेशो नञि)	गर्दनि - मटियाही पीयर (संगहि नीलाभ)
प्राप्ति स्थान - यूरोप (योरोप)	प्राप्ति स्थान - पच्छिमी एशिया, समस्त भारत (पच्छिम-उत्तर-पूब-दच्छिन आ संगहि पुर्वोत्तर भारतमे सेहो)	प्राप्ति स्थान - दच्छिन-पूब एशिया यथा - थाइलैण्ड, म्यांमार, कम्बोडिया, लाओस, वियतनाम, सिंगापुर आदि; संगहि सटल होयबाक कारण पुर्वोत्तर भारतक किछु भागमे
प्रजातिः- Coracia garrulus garrulus & Coracia garrulus seminowi	प्रजातिः- Coracia bengalensis bengalensis & Coracia bengalensis indicus	प्रजातिः- Coracia bengalensis affinis

𑒯𑓀𑒮 𑒟𑒰 𑒯𑓀𑒮𑒏𑒮𑒿 𑒯𑒧 𑒕𑒼𑒙 ।

𑒍𑒏𑒩𑒰 𑒮𑒦𑒮𑒿 𑒏𑒧𑓂𑒧 𑒧𑒼𑒙 ।

𑒞𑒋𑒨𑒼 𑒅𑒿𑒛𑓃𑒱 𑒢𑒘𑒱 𑒣𑒰𑒩𑒻𑒞 𑒕𑒲 ।। *𑓑

हमबामे रहि्ते रौरिध्य ।

रौसीतव नहिञे उँडछ ।

जनक्रीडा केव
खादति छी । । *२

नञि उँडछ रत्तख संक्ता ।

जँ उँडछ हंसक उँपमा ।

उँडरौसँ हंस क
मारैत छी । । *३

चितकारैब उँज्जब काबी ।

पीयब भूबा मटियामी ।

पएब पीयब –
नाबंगी छी । । *४

पानिमे हेनएमे माहिब ।

ড্‌ম্মী কাঠএমে মাহিব ।

উঁড়ৰা কেব ৰঁদনা
গএহ সহী । । *৩

খঁডা ছী কম্ম স্বাদিষ্ঠ ।

পব ৰূঁমূ ৰঁহ্তে পৌষ্ঠিক
।

তেঁ খহঁ পোষত –
পানৈত ছী । । *৬

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*[১] – হঁস ও হঁসক কেব ত্তননামে ৰঁত্তখ ৰঁহ্ত ছোট খা হন্নক মোগত খছি পব তগযো ৰেঁসীতব ৰঁত্তখ উঁড়ি নঞি পাৰৈত খছি ।

*[২] – খংগ্রেজীক DUCK শৰ্দ্ধ কেব ক্ষেত্র ৰঁহ্ত ব্যাপক খছি; তহিনা মৈথিনীক "ৰঁত্তখ" কেব ক্ষেত্র সেহো । একব খন্তস্মাত কতেকো ৰংশক জনীয পক্ষীক ৰঁহ্তো জাতি ও প্রজাতি খাৰেঁত খছি জাহিমে ৰেঁসীতব নঞি উঁড়ি সকৈত খছি ।

*[৩] – DUCK যা "ৰঁত্তখ" শৰ্দ্ধক খন্তস্মাত খাৰঁএ ৰঁনা ৰেঁসীতব চিড়ৈ উঁড়ি নঞি পাৰৈত খছি । পব একবহি খন্তস্মাত উঁপরিভাগ SHELDUCK মে খাৰঁএ

ৰ়না চিড়ৈ নীক উঁড়ান ভবৈত খছি খা প্ররাসী প্রগ্নতিক হোগত খছি । মৈথিলীমে প্রায়ঃ নঞি উঁড়ৈ সকএ ৰ়না DUCK কেঁ "ৰ়ত্তখ" কহন জাগত খছি পব উঁড়এ ৰ়না DUCK কেঁ ব্যাপক স্বৰূপমে "হংস" কহি দেন জাগত খছি । এহেন কিছু DUCK কেব নেন মৈথিলীমে রিশিষ্ঠ নাম সেহো খছি, যথা – চকেৰ়া, সিন্নী খাদি ।

*৪ – দেহক বংগ জে হো পব খপনা দিশি প্রায়ঃ ৰ়ত্তখক পএবক বংগ পীযব রা নাবংগী সনি হোগত খছি ।

*৫ – ওনা তঁ২ প্রায়ঃ হব ৰ়ত্তখমে কমোৰ়েশী হেনৰ়াক খা গোঁতা নগএৰ়াক ক্ষমতা হোগত খছি, পব সমুদ্রী পবিৰ়েশমে ভেঁটএ ৰ়না ৰ়ত্তখ ৰ়দ্ভুত গঁহীব গোঁতা নগাৰ়এমে মাহিব হোগত খছি ।

*৬ – জে কেও খল্ডা খাগত ছথি তনিকা কথনান্নসাব ৰ়ত্তখক খল্ডা মুৰ্গীক খল্ডাক খপেক্ষা কম স্বাদিষ্ঠ হোগত খছি । যূনানী খা পাবম্পবিক চিকিসোমে একবা রিশেষ পৌষ্ঠিক ও ঔষধীয গুণ সম্পন্ন মানন জাগত খছি ।

<u>পপীহা (রাঁন করিতা)</u>

পপীহা, দেখূ দেখি

बहुत खुश्चि पपीहा ।

पपीहा, जा कह सभसँ कहत पपीहा ।

पपीहा, देखू चुप नञि बहत पपीहा । *१

पपीहा, कदा केहेन गो गछु पपीहा ? ?

कू - कू - कू - कू कोगनी गाबैए ।

पी - पी पपीहा बाग खनापए ।

किछु कोगनी सनि नागि बहत ओ,

नोन बाँज केब भ्रम ँउपजाबैए । । *२

बहुत किछु कोगनीसँ मिनए पपीहा ।

नागए खन एक्क कोगनी - पपीहा ।

রঁহ্ত কেও কহ
পর্যায পপীহা ।

হ্মদা ষ্ঠী
খনগে কোগনী –
পপীহা । । *২

ভবণ–পবজীরী কোগনী সনি ওহো ।

খান চিড়ৈকেঁ ধোখরৈঁ ছৈ ওহো ।

খপন নে খোঁতা রঁনরৈঁ ছৈ খা,

খনকহি খোঁতা খল্ডা দৈছ্ত ওহো । । *৪

রঁহ্ত ধোখেরাঁজ
চিড়ৈ ছৈ পপীহা
।

কেরন নব গারঁএ
গীত পপীহা
। *৫

গীত, ধোখা কেব
গীত পপীহা । *৬

খহাঁ দেখিতহুঁ নে
চিন্হরঁ পপীহা
। । *৭

<u>संकेत आ किछु रोचक तथ्य</u> –

*१ – ई तीनू पाँती एक टा प्रचलित हिन्दी फिल्मी गीतक मैथिली अनुवाद थिक । फिल्मक नाम छल "फरियाद" जे सन १९६४ ई०मे बनल छल । एहि गीतमे कहल गेल बातकेँ वास्तविकतासँ कोनहु सम्बन्ध नहि थिक । पर मोनमे एक टा जिज्ञासा अवश्य होइत अछि कि आखिर ई "पपीहा" नामक चिड़ै देखबामे केहेन होइत अछि ।

*२ – कोइली आ पपीहा एक्कहि परिवारक चिड़ै अछि । दुन्नूकेर आवाज मनुक्खक लेल कर्णप्रिय थिक । पपीहा केर लोल "बाज" नामक चिड़ै जेकाँ आगाँसँ झुकल होइत अछि तेँ अंग्रेजीमे एकरा HAWK CUCKOO कहल जाइत अछि ।

*३ – बहुत लोक कोइली आ पपीहाकेँ एक-दोसराक पर्यायी नाँओ बुझैत छथि पर से नहि – दुहु भिन्न चिड़ै थिक ।

*४ – सभ प्रकारक कोइली आ पपीहा **शिशु-भरण परजीवी (BROODING PARASITE)** होइत अछि । ओ अपन अण्डा कौआ, करिया धनछुआ, धनछुआ या एहि तरहक आन चिड़ैसभक खोंतामे दैत अछि जे कि **शिशु-भरण पोषक (BROODING HOST) केर भूमिका निमाहैत अछि । शिशु-भरण परजीवी अपन अण्डा चोड़ा-नुका कऽ शिशु-भरण पोषकक खोंतामे दऽ दैत अछि आ शिशु-भरण पोषक अपन अण्डाक**

संग-संग पवजीरीक खल्डाकेँ सेहो सधेैत खछि, खल्डासँ रँचाकेँ निखालेत खछि खा खोखरेैत-पिंडपैत खछि । उँड़रौँ जोकब भेनापब पवजीरी कोगनी या पपीहाहक रँचा खपना-खपना सन्डमे भागि जाति खछि खा ताहि रँचाकेँ भागि गेना पब स्त्री/मादा कौखाकेँ उँदास होगत सेहो देखन गेन खछि ।

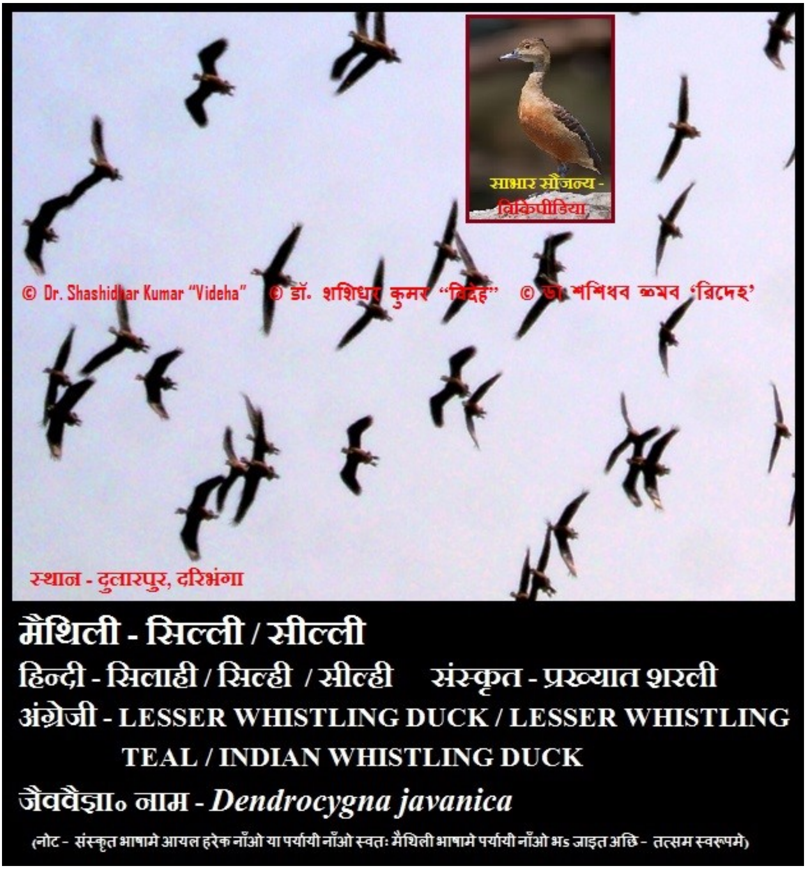
*३ – नव/प्वकष कोगनी जेकाँ केरन नव/प्वकष पपीहा "पी – पी" केब खाराज निकालैत खछि, मादा/स्त्री पपीहा नञि ।

*६ - पपीहा "पी – पी" केब खाराज रास्तरमे कौखा खादि केँ खौँसएरौँक नेन निकालैत खछि । कौखा खौँसा कए खपन खोता छोड़ि नव/प्वकष पपीहाकेँ खेहाड़ैत खछि खा ताहि रौँचमे मादा/स्त्री पपीहा खपन खल्डा ओहि कौखाक खोतामे धए दैत खछि । कोगनीक "कू – कू" केब खाराज सेहो गएह तवहक खाराज खछि ।

*१ - कएक रेँब पपीहा सामने बहितो खछि तँए साधावण नोक ओकबा नञि चीन्हि पारैैत खछि, ओकबा "रौँज" र्ँसरौँक धोखा कए रैैसैत खछि ।

पपीहा, कोगनी खा मएना भूखा खाए मे माहिब (EXPERT) होगत खछि । ओकबा बूँसन बहैत छैि कि **भूखा (CATERPI LLARS / CATERPI LLAR LARVAE)** केब कोन भाग रिषाह छैि । भूखाक रिषाह भागकेँ ओ खपन चाञ्चवसँ दारि कए खा गाछक ठोस डाढ़ि पव बगबि कए फेंपौ दैत छैि खा खा जागत खछि ।

<u>সিন্নী (ৱাঁন করিতা)</u>

ঝ্ল্ডক – ঝ্ল্ড খাৰৈঁ ছৈ, ওঁতবএ পোখবি – ডৰঁবা – খত্তা ।

সর্ক্ষেণ
কহ পহিনে দেখৈছ, কত্তহ মন্বক্থ নিপত্তা । । *১

জাহি ঠাম মন্বখক সঞ্চব, নে উঁতড়এ
ও তাহি ঠাম ।

থারাঁদীসঁ দূব জনাশয, ঠণ্ঠী –
সিন্নী – ধাম । ।

উঁতড়এ শান্ত জনাশয, খেনএ – কূদএ
– ভূখ মেটৌরঁএ ।

কনিঞে কানমে উঁড়এ ঝ্ল্ড, তাকএ
ফেব নহর জনাশয । ।

রঁত্তখ সনি নাগএ ধবতী পব, দূব –
গগন পানিকৌথা ।

সিন্নী হেঁজক–হেঁজ থারৈঁছ, একসবি
প্রাযঃ পানিকৌথা । । *২

মিথিনামে ব্ঁঝনে থছি
সভকেঁ, জীহক রঁড় চটৈকাব ।

মাঁস্ব নেন সিন্নী কেব হোগতছি, গামে
– গাম শিকাব । ।

<u>সংকেত থা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*¹ – পানিকৌৱা ৱা সিন্নী দূহ্ চিড়ৈ পানিমে উঁতড়ৰাসঁ পহিনে পূবা ক্ষেত্র কেব ৱাকাশীয সর্বেক্ষণ কৰৈত ৱছি ৱা মনবকথসঁ স্ববক্ষিত দূবী দেখনাক বাঁদে পানিমে উঁতবৈত ৱছি । ও সর্বেক্ষণ এক বা একাধিক বেঁব তাহি ক্ষেত্ৰবিশেষক চক্কব কাটি কঽ কএন জাগত ৱছি । পানিকৌৱা ও সর্বেক্ষণ প্রাযঃ একন স্বৰূপমে কৰৈত ৱছি জখনি কি সিন্নী সাম্মহিক ৰূপসঁ ।

*² – পানিমে হেলৈত কান সিন্নী বঁত্তখ সনি নাগৈত ৱছি জখনি কি ৱাকাশিমে উঁড়ৈত কান পানিকৌৱা সনি । পব বঁত্তখ এতেক ডুঁচ কখনহ্ নঞি উঁড়ৈত ৱছি ৱা পানিকৌৱা এতেক পৈঘ ঝুন্ডমে কহিযো নঞি দেখাও দৈত ৱছি ।

<u>পানিকৌৱা যা পানিকৌব (বাঁন করিতা)</u>

পাছাঁ কৌখা সনি ছৈ কাবী, যা কাবী নব কোণনী সনি ।

খাগাঁ ককবো কাবী – উজ্জব, যা ছাউঁবক ছৈ বংগ জেহেন । ।*[১]

কোনো জনাশয, জত২

मन्वक्थक, श्यारोजाहो कम नो ।

ताहि ভীড়*২নগ, গাছ বাঁস পব, পানিকৌশ্বা হবদম নো ।।

শ্বাঁথি গড়ওনে, পোখবিক পানিমে, বৈসন একটৈক তাকএ ।

দেখিতে মাছ, ও শ্বারএ চট দহ, নূন্নি নোনমে ভাগএ ।।

রহ্ধা মাছ পকড়ৰা নএ ও, পানিমে গোঁতা মাবএ ।

ভীজন পাঁখিকেঁ, ডুঁচ গাছ পব, ফোনি হরামে স্বখারএ ।। *३

পানিমে হেনরাসঁ পহিনে, ও করৈছ ক্ষেত্র সর্রেক্ষণ ।

দূবী উঁচিত মন্বক্থসঁ তখনহি, পানিক রীচ পদার্পণ ।। *४

কাবী হংস রা রত্তথ সনি ও, পানিমে হেনৈত নাগৈছ ।

মন্বখক খাহৰ্ষ্টি দূবহ্সঁ জঁ, চৰ্ষ্টে দঽ
উঁড়ি কঽ ভাগৈছ ।।

জনকব – মাছক ব্যরসাযীকেঁ, কবৈছ
ৰ্হ্ত নোকশান ।

ৰাঁহ্নি ছকাৰঁএ কবিযা
পন্নী, ৰূঁম্নএ উঁতড়ন খান ।। *৩

এহি ধবতী কেব এক দ্বীপ পব, পানিকৌখা
ছী এহনো ।

উঁড়ি নে সকৈ ও পংখ খছৈতো, উঁড়ৈ
ছন পহিনে কখনো ।। *৬

<u>সংকেত খা কিছ বোচক তথ্য</u> –

*১ – পানিকৌখা (উঁচাবণ – পৈনকৌখা) যা পানিকৌব (উঁচাবণ – পৈনকৌব) কেব পছিনা ভাগ (পীঠ দিশীকা ভাগ) ভীজন বহনা পব একরণী কৌখা সনি কাবী নাগৈত খছি জখনি কি স্বখাএন বহনা পব কাবী তঁঽ খরষ্ঠ বহৈত খছি পব কাবীক মাত্রামে তব–তম ভার ৰ্ম্নিনা জাগছ । খগিনা ভাগ (পেৰ্ষ্টে দিশীকা ভাগ) কোনহ্ প্রজাতিমে কাবী, কোনহ্মে উঁজ্জব রা কোনহ্মে

ছাউঁবক বংগ সনি কাবী হোগত খছি । নোন সেহো ছাউঁবক বংগ সনি হোগত খছি ।

*২ – ভীড় – ঙা শৰ্দ্ধ মৌথিনীমে খনেকার্থক খছি –

- ভীড় – পহিন খর্থ ভেন "মেনা–বেনা" যা "জনসমূহ"

- ভীড় – দোসব খর্থ ভেন "পোখবিক ভিল্ডা"

এহি ঠাম দোসব খর্থ (ভিল্ডা) খভিপ্রেত খছি ।

*३ – পানিকৌবক নেন পানিসঁ ভীজন খপন পংখকেঁ স্বখাএরঁ খারশ্যক খিক । তাহি হেত্তু ও কোনহ্ গাছক উঁচ ডাঠ়ি পব রা রাঁসক ছপ্পঙ্গী পব খপন পংখকেঁ পসাবি কঽ রৈঁসি জাগত খছি খা হরামে ওকবা স্বখরৈঁত খছি ।

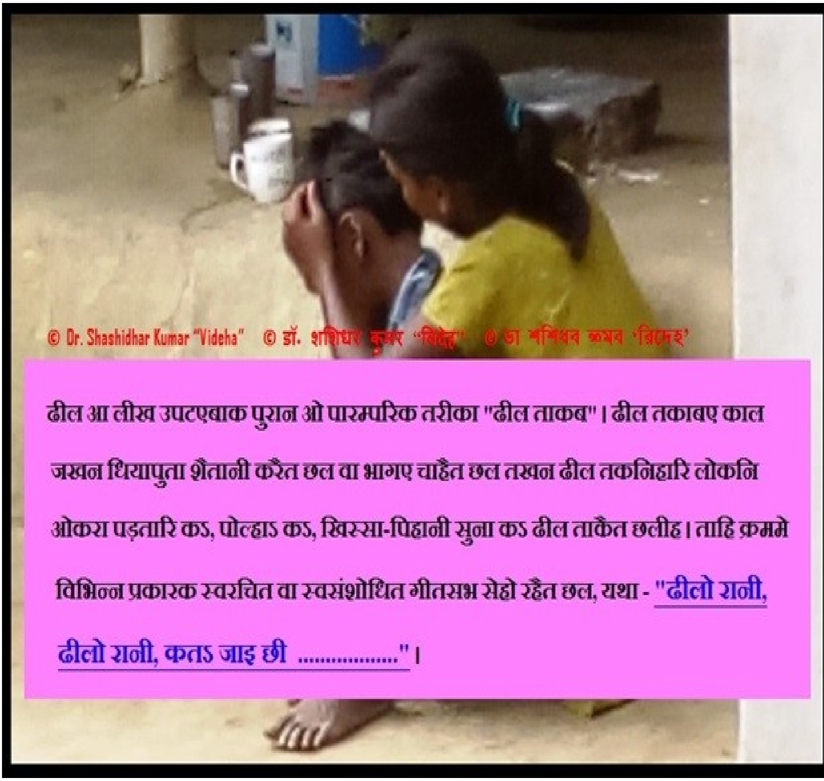

पानिमे हेलैत पानिकौआ या पानिकौर

*४ – পানিকৌখা খা সিন্নী দৃহ্ চিড়ৈ পানিমে উঁতড়রাঁসঁ পহিনে পূবা ক্ষেত্র কেব খাকাশীয সর্বেক্ষণ করৈত খছি খা মন্বক্খসঁ স্ববক্ষিত দূবী দেখনাক রাঁদে পানিমে উঁতরৈত খছি । ঙা সর্বেক্ষণ এক রা একাধিক রেঁব তাহি ক্ষেত্ররিশেষক চক্কব কাটি কঽ কএন জাগত খছি । পানিকৌখা ঙা সর্বেক্ষণ প্রাযঃ একন স্বৰূপমে

करैत छथि जखनि कि सिल्ली साम्हिक रूपसँ ।

*ञ – पानिकौआ आ सिल्ली दुन्नू माछ खाएत छथि आ तेँ व्यावसायिक रूपेँ माछ पोषनिहार लोकक लेल हानिकर छथि । तेँ ओसभ डोबीमे गाछ-गाछमे करिया पन्नीकेँ (प्लास्टीकीन) बान्हि पोखरिक एक भीड़सँ दोसर भीड़ धरि टाँगि दैत छथि । आकाशीय सर्वेक्षण करए काल पानिकौआ आ सिल्ली एकरा पानिनेसँ उतरल आन पानिकौआ या सिल्लीक समूह बूझि धोखा खाए जाएत छथि आ ओहि जलाशयक पानिमे नहि उतड़ैत छथि ।

*৬ - প্রশান্ত মহাসাগবক (GALAPAGOS ISLANDS) গॅनাপॅগॅস দ্বীপসমূহ পব পানিকৌবক এক টা এহেন প্রজাতি থিক জকবা পাঁখি তঁহ ছৈ পব ও উঁড়ি নঞি সকৈত খছি । মতনৰ কি উঁড়নাগ ৰিসবি গেন খছি খা তেঁ ওকব পংখ ৰহ্ত ছোট ভহ গেন ছৈ খা দেহ ভাবী । একবা গॅনাপॅগॅস পানিকৌখা যা গॅনাপॅগॅস পানিকৌব (GALAPAGOS CORMORANTS) কহন জাগত খছি । একব বৈজ্ঞানিক নাঁও ফॅনॅএ্ৰॅকॅবেক্স হॅবীসী *(Phalacrocorax harrisi)* থিক ।

<u>কঠখোঙ্কী যা কঠখোধী (র়াঁন করিতা)</u>

কাঠ খোধৈ
ছৈ অপনা নোনসঁ,

কহরৈঁ ছৈ তেঁ
কঠখোঙ্কী ।

জে
ধবতী পব মাটি খোধৈ

छै,

से ने ब्रुझियौ कठ
खोङ्घी । ।

काठ खोधि रॅनरॅगए
धोधबि,

गाछे – गाछे कठ
खोङ्घी ।

गाछे नञि नकड़ ाक
उंपस्कब,

खाम्हा खोधैछ कठखो
ङ्घी । ।

माटिखोङ्घी केब पातब
नोन,

कठखोङ्घी केब मोटे
छै ।

माटिखोङ्घी
केब नमगब नोन,

कठखोङ्घीक किछ छोटे
छै । ।

মাটিখোক্ষী কেব মাথক কলগী,

পীযব খাওব রিভঞ্জ ছৈ ।

কঠখোক্ষী কেব নানে ঢ্হঢ্হ,

জঁ ছৈ তঁহ সংশঞ্জ ছৈ । । *১

পীঠ – পাঁখি পব স্বর্ণিম পীযব,

মূন বংগ চিতকারঁব ছৈ ।

খপনা ঠাঁ গএহ রঁসী ভেঁৈত,

জগক রিরিধতা ব্যাপক ছৈ । । *২

চিড়ঁ ছৈ পব গাছহ্ পব ও তঁহ,

सबपर्हे दौड़ै –
भागै छै । *३

नाङ्गिकेँ ओ झाड़ *४ रँना
कऽ,

टिका गाछ पर रँहसए
छै । ।

नोनसँ ठक-ठक करगत
गाछमे,

धोधरि सेहो रँनारँ
छै ।

अपनह् ओहिमे रँास क
रैए,

आ दोसरोकेँ रँसारँ
छै । । *५

काठक अन्दरमे जे
कीड़ा,

परजीवी रँनि पैसल
छै ।

तकरा खा

কঽ পেষ্ট ভবএ ও,

গাছক জিনগী রঁঠ়রৈঁ
ছৈ ।। *৬

<u>সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য</u> –

*১ – মাটিখোঙ্কী কেব মাথক কনগী নাবংগী–পীযব বংগক ও খবীয রূপসঁ রিভক্ত হোগত খছি । জখনি কি খাপনা দিশি সামান্য রূপসঁ ভেষ্টএ রঁনা কঠখোঙ্কীক মাথক কনগী নান বংগক হোগত খছি আ মাটিখোঙ্কীক কনগীক তুলনামে সংশীক্ত হোগত খছি । রিশ্বক খান ভাগ মে পাওন জাএ রঁনা কঠখোঙ্কীক কিছু প্রজাতিমে যা তঽ কনগী নঞি হোগত খছি যা খান বংগক সেহো হোগত খছি ।

*২ – রিশ্বমে কঠখোঙ্কীক রঁহ্ত তবহক রঁগএ–রাঁনী খছি পব খপনা দিশি রেঁসীতব এহনে ভেষ্টৈছ ।

*৩ – চিড়ে হোযরাঁক রাঁরজূদো ওা গাছ পব **উঁদগ্র রূপেঁ (VERTI CALLY)** তেজীসঁ দৌড়ি সকৈত খছি । ওা একব রিশেষতা খছি ।

*৪ – খাড় = গাছ পব খপনাকেঁছ এক স্থান পব রেঁসী কান ষ্টিকএরাঁক নেন আ কাঠ খোধএ কান দেহ হিনএ–ডোনএ নঞি তাহি হেতু কঠখোঙ্কী খপন নাঙ্গঁবিকেঁ মজগূত খাড় জেকাঁ উঁপযোগমে খানৈত খছি ।

*৬ – মাটিখোঙ্কী গাছমে রা কাঠমে ধোধবি নঞি রঁনরৈত

খছি জখনি কি কঠখোহ্মী ৰঁনৰৈত খছি । ওহি ধোধবিমে পহিনে খপনে বহৈত খছি খা ৰাঁদমে ছোড়ি দেনা পব ওহি পবিহঙ্ক ধোধবিকেঁ খান চিড়ৈ (জেনা কি – স্বগ্গা) ৱা দোসব কোনহ্ জীৱ ওকবা খপন খোঁতা যা ঘঽবক ৰূপমে প্রযোগ কৰৈছ ।

*৬ - গাছক **খন্তঃ পবজীৱীক (ENDO PARASITES)** ৰূপমে জে কীড়া–মকোড়া গাছমে ঘ্সন বহৈত খছি খা গাছক নেন নোকশানদাযক হোগছ তকবা খা তকব খল্ডা ও ৰঁচাকেঁ কঠখোহ্মী খা জাগত খছি । এহি তবহেঁ কঠখোহ্মীক পেট ভড়ৈত খছি খা সংগহি গাছ সভক খাযদা ৰঁঠৈত খছি ।

<u>পানিড্বী যা মছবেংগা (ৰাঁন কৰিতা)</u>

মঔস্যবংক সংস্কৃতক ছী হম, খংগ্রেজীক কিংগহিশব ।

পানিড্বী সভ নোক কহৈএ, মিথিনা মাটিক ভুঁপব । । *১

মন্তবেঁগা সেহো হমবে নাম ছী,
সংস্কৃতহিসঁ নিকনন ।

দচ্ছিন-পূৰ্ব রিদেহক ভূ পব, নাম
ওাহো খচ্ছি ভেঁটন । । *১

নীন-হবিত ছী পীঠ-পংখ, খা শ্বেত
শ্যাম রক্ষোদব ।

নান-নাবংগী চটক বংগ
সেহো, রীচমে হেঁটন হাঁটন
। । *২

নান-নাবংগী-কথী-কাবী, চটক
বংগ ছী নোনক ।

কাযক ত্তননা পৈঘ নোন ছী, সে
খপনহুঁকেঁ বূঁঝন । । *৩

কএটা জাতি-প্রজাতি
হমব, সৌঁসে সংসাবমে পসবন ।

পব মিথিনাসহিতে
ভাবতমে, রেঁশী এহনে ভেটৈত
। । *৪

माछ प्रिय हमरा छी रँह्त, तेँ
एहने सन्ठौ नाम ।

रँबि - रँबि काठी हम
डुम्मी, पानिडुब्बी तेँ नाम । । *[१]

कोनहु जलाशय नहरि-नदी वा
पोखरि-डबँरा-खत्ता ।

काते-काते रँसन
देखरँ, ज्ञुकल गाछ वा खुट्टा । ।

<u>**संकेत आ किछु रोचक तथ्य**</u> -

*[१] - मैथिलीमे एकर दू टा नाम अछि । पहिल अछि "पानिडुब्बी चिड़ै" (उच्चारण - पैनडुब्बी) जे कि माछ पकड़बा लेल रँब - रँब गोंता लगएबाक (वा झपट्टा मारबाक) कारण पड़ल होयत । दोसर पर्यायी नाम अछि "मछरंगा" जे कि सम्भवतः संस्कृत नाम "मत्स्यरंक" केर तद्भव रूप थिक ।

*[२] - एकर किछु प्रजातिमे नानछौंह पीयर वा नारंगी रंग सेहो भेटैछ आन किछु प्रजातिमे नञि ।

*[३] - पूरा शरीरक तुलनामे एकर लोल रँस लमगर, मोट आ ठोसगर बुझना पड़ैछ ।

*[४] - विश्वमे पानिडुब्बी चिड़ै केर कएक टा जाति -

প্রজাতি পাওন জাগত খছি জাহিমে কোনহ্ পীযব বংগক তঁ২ কোনহ্ নাবংগী, কোনহ্ ভূবা তঁ২ কোনহ্ চিতকাৰঁব বংগক সেহো হোগত খছি ।

মাটিখোহ্নী যা মাটিখোধী (ৰাঁন করিতা)

ৰৈঁসন –
ৰৈঁসন মাটি খোধৈ ছেঁ,

মাটিমে কী তোঁ তাকৈ ছেঁ ?

গাছ নোনসঁ ঠক – ঠক কবগত,

কঠখোহ্নী সনি নাগৈ ছেঁ । । *১

হম নে খনেবো মাটি খোধৈ ছী,

কীড় া – খএৰাঁ নেন তকৈ ছী ।

গাছক ছানকেঁ খোধি–খাধি

कहू,

सेहो अपन आहाँक तकैत छी । । *२

काठ खोधि ने धोधवि रनरौ,

कठखोधीसँ भिन्न छी हम । *३

हमर लोल पातर – नमगर छी,

माटि खोधक उपयुक्त जेहेन । । *४

माथ – रक्ष – गर्दनि छी पीयर,

पीयर – नारंगी अछि कनगी ।

खोधए कान माटि – पंखा सनि,

शोभए माथ हमर कल गी । । *५

पछिना भाग पाँखि आ नाङ्गंरि,

श्वेत – श्याम एकान्तर छी ।

कठखोड़्रा देखऽ ने माटि पर,

हमरा – ओकरामे अन्तर छी । । *६

संकेत आ किछु रोचक तथ्य –

*१ – नमगर आ पातर लोलसँ माटि वा गाछक अलगल छाल पर रहैत – रहैत आघात करबाक कारण अपना दिशि सामान्य लोक एकरा प्रायः कठखोड़्रा बूझि लैत अछि ।

*२ – माटिखोड़्री माटिक तरसँ आ गाछक छालक भीतरसँ कीड़ा–मकोड़ा आ ओकर अण्डा रहैत तािक कऽ खा जाइत अछि ।

*३ – माटिखोड़्री गाछक छालक भीतरसँ मात्र कीड़ा–मकोड़ा ताकि भक्षण करैत अछि; कठखोड़्रा जकाँ काठकेँ खोधि कऽ धोधरि नहि बनबैत अछि ।

*४ – माटिखोड़्रीक लोल कठखोड़्रीक लोलक अपेक्षा

রঁহ্ত পাতব খা নমগব হোগত খছি জে কিছ নম (ভীজন) মাটি খা গাছক খনগন ছান খোধরাঁক নেন রিশৈষ উঁপযুক্ত খছি নঞি কি মজগূত কাঠ খোধরাঁক নেন ।

*৩ – মাটিখোহ্নীক মাথ পব নাবংগী–পীযব বংগক **কনগী (CROWN)** হোগত খছি । ওা কনগী হ্মগাকি কনগী জেকাঁ খরিভক্ত নঞি ভ২ ক২ **খবীয ঢংগসঁ(RADI ALLY)** রিভক্ত রা খণ্ডিত বহৈত খছি । মাটি খোধরাঁ কান ওা কনগী পংখা জেকাঁ হ্ফ্জি জাগত খছি (FANNI NG) রা পসবি জাগত খছি ।

*৬ - মাটিখোহ্নীক পছিনা ভাগ পব একান্তব ক্রমমে কাবী খা উঁজ্জব বংগক পঙ্গী বহৈত খছি । মাটিখোহ্নী জেকাঁ কঠখোহ্নীকেঁ মাটি খোধৈত নঞি দেখরঁ ।

<u>**ভেস্ফ যা ভস্ফবা (রাঁন করিতা)**</u>

কাবী ভেম্হ, কাবী ভেম্হ, ভম্হবা হমবে নাম ছী ।

হম তঁহ মোগ ছী খালো বংগক, চর্চিত রঁহ্তে শ্যাম ছী । । *১

হমহুঁ মধ্মাক্ষী – রিঠ়নী সনি, সামাজিক ছী প্রাণী ।

হম নে কাটী খনেবো ককবো, কবী নে হম মনমানী

। ।

हमरो समाजमे श्रमिक बहैछ, नेतृत्व करैतछि बानी
।

हमर आकार पैघ रहितो छी, नञि रहिठानी केर सानी
। । *२

रूम-रूम केर स्वन्नर आराज छी हम्मर नामक कारण
।

हमर पंख केर गतिसँ निकसए, ओ आराज मनभाओन
। । *३

कारी पर पीयर, नारंगी, लाल या उज्जर धारी
।

कखनो हेंटे – फाँटे रंगक आ कखनो अगरे
कारी । । *१

मधुमाक्षी सनि हमहुँ फूलक, बसहिं रस पीबैं छी
।

पी – परागा मदमस्त बनी, आ अपनहि धुनिमे बहे छी
। ।

পব জঁ কেও হমবা খোতামে, কবগছ জাএ ডঁকাঠী ।

নানী যাদ খরস্থ খাওতীহ, তকবা জঁ হম কাঠী । ।

মধ্মাক্ষী খা খান রঁহ্ সনি, হমহুঁ কবী পবাগণ । *৪

ফূনে–ফূনে রিচবএ সটি কহ, কতেক পবাগক মধ্কণ । ।

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*১ – খপনা দিশি খা খপনা দিশি কেব রাঙ্গমযমে খগরেঁ কাবী বংগক ভেস্ফ রঁড় প্রশিক্ষ থিক । পব সংসাবমে ভেস্ফক রঁহ্ত বাস প্রজাতি ভেটৈত খছি জকব বংগ নিম্ন প্রকারেঁ ভহ সকৈছ –

- একরণী কাবী,
- কাবী বংগক দেহ পব পীযব নাবংগী যা উজ্জব বংগক ধাবী যা ধব্বা রঁনা,
- পীযব যা উজ্জব বংগক দেহ পব কাবী ধাবী যা ধব্বা রঁনা

*২ – মধ্মাক্ষী (–ছী) খা রিঠনী জেকাঁ ভেস্ফক হবেক ঝুন্ড যা ছত্তামে এক টা বানী ভেস্ফ (QUEEN BUMBLE

BEE), किन्तु पुरुष या नर भेम्हा (DRONE/S BUMBLE BEE) आ बॉंझ वास श्रमिक या मजूर भेम्हा (LABOUR BUMBLE BEE) कहैत अछि ।

*३ – गएह अबॉंज केर कारण प्रायः हरेक भाषामे एकर नामकरण भेल अछि ।

*४ – भेम्हा सेहो फूलक रस चूसैत अछि । फूलक रस चूसबॉं काल फूलक **पराग कण (POLLEN GRAINS)** ओकरा शरीरक विभिन्न भागसँ सटि कऽ एक फूलसँ दोसर फूल पर पहुँचि जाइत अछि । एहि तरहक **परागण**क (**POLLINATION**) प्रक्रियाकेँ **कीट-परागण(ENTOMOPHILY)** कहल जाइत अछि । कीट-परागण वस्तुतः **पर-परागणक (CROSS POLLINATION)** एक प्रकार छी ।

हँस्वथा दारी (रॉन करिता)

ৰঁড়কী
ঠৌ কেব চিড়ৈ উঁ
ড়ৈ ছৈ,

नाम তঁহ "হঁস্বআ
दाबी" ছৈ ।

নোনক কিছু ছী রাঁত রিশেষেঁ,

নাম তেঁ “হঁস্বখা দারী” ছৈ । ।

জঞো বাখী সোন্মাঁমে পবস্পব,

দৃ টৌ কচিযা – হাঁসূকেঁ ।

রিন্ব দাঁতক নাগত জেহেন,

ৰূঁন্মূ নোন ছৈ ‘দারী’ কেব । । *১

নাঁও পহিন রেঁব স্বনন, ভেন

এহনো হোগতছি কী নাম ?

গৌবসঁ দেখন, তখন ৰ্ন্মন,

রাহ ! কেহেন স্বন্নব নাম । ।

পব হঁস্বথা–দারী কিছু
এহনো,

নোন জকব দ্হ্ সঠৈন
বঠৈছ ।

কিছু তঁহ এক্কহি বংগ
দেখরাঁমে,

কিছু রিশৈষ ও থনগ বঠৈছ । । *২

পড়্তী – জমকন
পানি, নহবি,

রা পোখবি –
ডরঁবা কাতমে ।

পৈঘ গাছ পব ঝ্ল্ড –
ঝ্ল্ড,

বঠৈছ রাঁদ রঁবসা
তমে । । *३

ঠ্ঠী – শীতনহবী পছাতি
ও,

ধীরে – ধীরে কম ভহ

জাগছ ।

কাদো – পানি স্বখাএ
জাগত ছৈ,

তেঁ কত্তহ্ খন্তহ্ চনি জাগছ । । *৪

<u>**সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য**</u> –

*১ – হঁস্বখা দারীক দুন্ব নোন রাঁহব সঁ ভীতব দিশি হঙ্কা ঝড়ন বহৈত খছি, তেঁ বন্ন ভেনাক রাঁদহঁ রীচমে কনে বিঞ রা খানী স্থান বহি জাগত খছি । দেখনা পব এহেন সনি নগৈত খছি জে দূ গোট কচিযা হাঁসূ (জকব ভীতবী ভাগমে দাঁত নঞি হো) পবস্পব সোন্নাঁ বাখন হো । নোনক গএহ গ্বণ এহি চিড় কেব মৈথিনী নামকবণক কাবণ বনন হোযত । নোনক গএহ গ্বণক কাবণ খংগ্রেজীমে ও **আঁপেন রিল্ড স্টর্কি(OPEN BILLED STORK)** কহরৈত খছি ।

*২ – হঁস্বখা দারীক নোনক ঙা রিশিষ্ঠ স্বরূপ রান্যারস্থাসঁ নঞি বহৈত খছি । রান্যারস্থামে বন্ন ভেনা পব ওকব দুহ্ নোন পবস্পব সটি জাগত খছি । নোনমে এহি তবহক রক্রতা (খন্তর্বক্রতা) কিশোবারস্থামে রিকসিত হোগত খছি আ জীরনপর্যন্ত বহৈত খছি । খংগ্রেজীক স্টর্কি কহারএ রনা কিছু খাওব জাতি–প্রজাতি জে দেখরামে হঁস্বখা–দারী সনি নগৈত খছি পব জকব নোনকেঁ বন্ন ভেনা পব রীচমে বিঞ স্থান নঞি বহৈছ, সেহো মৈথিনীক হঁস্বখা–দারীক খন্তস্মাত খারৈত খছি । যথা – **ব্হাগঠ স্টর্কি (WHITE STORK)** খাদি

।

*३ – ओ रवसातक अन्तिम समयमे रहत संख्यामे अपना दिशि देशक आन भाग ओ विदेशसँ अबैत अछि । ऊँच-ऊँच गाछ सभ पर खोंता बनबैत अछि आ पोखरि, डबरा, खत्ता, नहरि, नदीक कछेड़ अथवा कोनह् चरब-चाँचरि जतऽ पानि जमकल हो आदि ठाम पर झुण्डक-झुण्ड देखाओ देत । ओ कीड़ा-मकोड़ा, रेंगनी आदि खाएत अछि परन्तु डोका (PILA) एकरा बड़ पसिन्न छै । डोकाकेँ खएबाक लेल प्रायः ओ डोकाक खोलकेँ (करचकेँ) तोड़ैत नञि अछि । ओ अपन लोलक विशिष्ठ आकार आ संरचनाक मदतिसँ खोलकेँ (CONK SHELL / EXOSKELETON) बिना तोड़नहि डोकाक मुँह लऽग पकड़ि भितरुका कोमल भागकेँ बाहर खीकि लैत अछि ।

*४ – बेशी ठण्ढी वा शीतलहरी केर बाद अपना दिशि क्रमशः जलाशयक पानि कम होमए लगैत अछि, कादो वला स्थान केर कम भेलासँ हँस्वआ-दारी आ एहि तरहक आन चिड़ै लेल भोजनक प्रतिद्वन्द्विता बढ़ि जाएत अछि । तेँ ओ सभ आन जगह पर पलायन कऽ जाएत अछि । पर तइयो पूर्ण अलोपित नञि होएत अछि, थोड़-बहुत सलो भरि देखल जा सकैत अछि ।

यद्यपि अपना एहि ठाँ मात्र **एशियाओ ऑपॅन बिल्ल स्टॉर्क (ASIAN OPENBILL STORK)** पाओल जाएत अछि पर **अफ्रिकी ऑपॅन बिल्ल स्टॉर्क (AFRICAN OPENBILL STORK)** सेहो मैथिलीक “हँस्वआ दारी”

নামক চিড়ৈ কেব খন্তস্মাত খাওত ।

<u>নীনকণ্ঠ যা খসনী নীনকণ্ঠ (ব্রাঁন করিতা)</u>

“ব◌ॉরিন” ছী নীনকণ্ঠ, “খাব”সঁ হো গএ “ব◌ॉরিন” । *[১]

নঞি যোরোপ কেব খা নে খমেবিকী, “গল্ডিযন ব◌ॉরিন” । । *[২]

হে খসনী
নীনকণ্ঠ ! খহাঁ জা কত২ ছী
রৈঁসন ।

নোক কহৈতছি জতবা শ্বভ, জঁ
খহাঁকেঁ দেখন । ।

বঁহ্তহ্ নোক রিঁসবি রৈঁসন
খছি, খহঁক ৰূপকেঁ ।

ভ্রমমে বূঁঝএ নীনকণ্ঠ, কোনহ্
খান ভূ্পকেঁ । । *३

“নীনকণ্ঠ” জে
শৰ্দ্ধ, স্বয়ং ও পবিচয দৈতছি ।

শেষ কায ছৈ খান বংগ, গ্রীর
নীন কহৈতছি । ।

এক
তবহ্ফ সৰঁ কহথি, খনোপিত “নীন
কণ্ঠ” ছৈ ।

স্বনভ “সিৰৌনী” দেখি
কহএ, গএহ নীনকণ্ঠ ছৈ । । *४

কেহেন বিরোধাভাস ছৈ পসরল, এ
হি দুনিঞামে ।

জএহ রঁজৈছ, উঁনহৈ
করৈছ, সরঁ এহি দুনিঞামে । ।

নীলকণ্ঠমে কণ্ঠ – নীল, রঁস নব
কেব লোগতছি ।

তেঁ শাযদ হিন্দূ – সমাজ, "শির–
রূপ" রঁ্মৈতছি । । *৩

সাঁঝক গোধূলি –
রেঁনামে, থক্সব ভেটৈত ছল ।

জতবা প্রাত, তেঁ জতবা –
দর্শন, শ্বভ রঁ্মৈত ছল । । *৬

<u>**সংকেত আ কিছু রোচক তথ্য**</u> –

*১ – আব"সঁ লোগএ "বॉরিন = "R" for "ROBI N"

*২ – অংগ্রেজীক বॉরিন (ROBI N) শব্দ রঁহ্ত ব্যাপক

अछि जाहिमे योरोपीय रॉबिन (EUROPEAN ROBIN), अमेरिकी रॉबिन(AMERICAN ROBIN), इण्डियन रॉबिन (INDIAN ROBIN) आ इण्डियन ब्ल्यू रॉबिन (INDIAN BLUE ROBIN) समाहित अछि । मात्र इण्डियन रॉबिन (INDIAN ROBIN) केर किछु जाति वा प्रजाति (SPECIES / SUB-SPECIES) नीलकण्ठक श्रेणीमे अबैत अछि कारण कि ओकर कण्ठ "नील" रंगक (INDIGO / INDIGO BLUE / ROBIN-BLUE) होइछ आ शेष शरीर कारी, गाढ़ भूरा वा आन रंगक रहैछ । इण्डियन ब्ल्यू रॉबिन (INDIAN BLUE ROBIN) सेहो नीलकण्ठ नञि अछि किएक तँ ओकर पूरा शरीर नीला होइत अछि, नञि कि कण्ठमात्र । एहि सन्दर्भमे भारतीय "नील वा नील" शब्द आ अंग्रेजीक "ब्ल्यू" शब्द पर विचार सेहो परमावश्यक अछि -

- BLUE (in British Eng.) - प्राचीन भारतमे वा सभी रूपेँ कही तँ आइसँ ३०-४० वर्ष पहिने इएह अंग्रेजी सम्पूर्ण भारत मे राजन आ बृजन जाइत छल । एहि अंग्रेजीमे -

§ INDIGO = नील (तत्सम) वा नील (तद्भव) रंग

§ BLUE = आसमानी रंग या स्वच्छ आकाशक रंग

§ यथा इन्द्रधनुषक

वर्णपंक्तिमे (SPECTRUM OF VISIBLE LIGHT) देखू **VIBGYOR = बैंगनी-आसमानी-पीला-नारंगी-लाल अर्थात INDIGO = नीला आ BLUE = आसमानी**

• BLUE (in American Eng.) = पछिला करीब ३० साल सँ धीरे-धीरे अमेरिकी अंग्रेजीक प्रचार-प्रसार बढ़ि रहल अछि । इन्टरनेटक प्रसारक संग-संग अमेरिकी अंग्रेजी सम्पूर्ण भारतमे पसरि गेल अछि आ ब्रिटिश अंग्रेजीकेँ धकियाए रहल अछि । अमेरिकी अंग्रेजीमे –

§ BLUE = नील ओ नीलाभ समस्त रंगक परिचायक

§ ब्रिटिश अंग्रेजीक INDIGO = अमेरिकी अंग्रेजीक INDIGO-BLUE / ROBIN-BLUE

§ ब्रिटिश अंग्रेजीक BLUE = अमेरिकी अंग्रेजीक SKY-BLUE / LIGHT-BLUE = आसमानी

§ अमेरिकी अंग्रेजीमे MARINE-BLUE / OCEAN-BLUE = समुद्री नील या हरिताभ नील

§ अमेरिकी अंग्रेजीमे AQUA-BLUE / MARINE = नीलाभ हरियर, आदि ।

एहि कारण शब्दार्थमे बहुत रास भ्रम केर स्थिति उत्पन्न भऽ जाइत अछि । तहिना नीलकण्ठ संगे सेहो भेल अछि । नीलकण्ठक "नील"रंगकेँ ब्रिटिश अंग्रेजीक अनुसार INDIGO बुझबाक चाही आ अमेरिकी अंग्रेजीक अनुसार INDIGO-BLUE / ROBIN-BLUE, तखन कोनहु भ्रम नहि होयत । दोसराक वा दोसर भाषामे कयल गेल अनुवादकेँ सीधे मैथिलीमे नहि उतारि देबाक चाही ।

*३ - लोक सभ (आ किछु अनुवादक लोकनि सेहो) नील माने आसमानी या चटक नील (फिरोजी) मानि एकटा दोसर चिड़ैकेँ - जकरा मैथिलीमे सिरौली (सिरोली नहि) कहल जाइत अछि - प्रबल रूपसँ नीलकण्ठ वा नीलकण्ठ मानए लगलाह अछि । ई भ्रम गण्टवलेट पर पसरल भ्रमक कारण बहुत तेजीसँ अपन जड़ि जमा चुकल अछि ।

*४ - अलोपित = एहि ठाम "दुर्लभ" अर्थमे, नहि कि "विलुप्त" अर्थमे प्रयुक्त । एक दिशि कहल जाइत अछि कि "नीलकण्ठ" केर दर्शन आब दुर्लभ अछि (खास कऽ मिथिलामे) आ दोसर दिशि सर्वसुलभ दर्शन देनिहार "सिरौली" केर पहिचान नीलकण्ठक रूपमे करबैत छी - से कोना ? वर्त्तमानक ओ प्रकारसब जे नीलकण्ठक श्रेणीमे अबैत अछि से पहिने पूरा भारतमे भेटैत छल आब उत्तर भारत दिशि बहुत कम भऽ गेल अछि ।

*৩ – মাত্র প্ৰুষ রা নব নীনকণ্ঠক কণ্ঠ কেব বংগ নীন হোগত খছি । স্ত্রী রা মাদা নীনকণ্ঠ গৌব রর্ণকি (বংগক) হোগত খছি ।

*৬ - নীনকণ্ঠ প্রাযঃ সাঁঝখন (সূর্যাস্তক সমযসঁ কিছু পহিনে; গোধূনি বেঁনামে) উঁড়ৈত কীড়া সভকেঁ খএরাঁক নেন রিঁজনীক তাড় পব যা কোনহ্ গাছক পছরঁবিযা ঠাঠা সভ পব রৈঁসন দেখন জাগত ছন ।

<u>**সিৱৌনী যা নকনী নীনকণ্ঠ (রাঁন করিতা)**</u>

मैथिली - सिरौली (नञि कि सिरोली) / नकली नीलकण्ठ
हिन्दी - नकली नीलकण्ठ **संस्कृत - नीलाङ्ग, चलपुच्छ**
अंग्रेजी - INDIAN ROLLER (इण्डियन रॅलर) / BLUE JAY (ब्ल्यू / ब्लू जे)
जैववैज्ञा० नाम - ***Coracias indica*** **syn.** ***Corvus bengalensis*** **syn.** ***Coracias bengalensis***
(नोट - संस्कृत भाषामे आयल हरेक नाँओ या पर्यायी नाँओ स्वतः मैथिली भाषामे पर्यायी नाँओ भऽ जाइत अछि - तत्सम स्वरूपमे)

হে নকলী নীলকণ্ঠ ! তোহৰ
ছহ গজৰ পিহানী ।

খসলী ভেল খলোপিত, তোঁ
হী বাজা - বানী । । *[১]

নীল-হৰিত তোৰ পাঁখি, তোঁহুঁ
ৰৈঁসএ ছহ তাড় পৰ । *[২]

গৰ্দনি ছহ নে
নীল তোহৰ, মটিযাহী - পীযৰ
। । *[৩]

নকলী খশোক জে, দুনিঞা তকবা

খসনী ব্রঁূঝএ ।

সীতা–খশোক জে ছী খসনী, সে
কেও নে চীন্হএ । । *[৪]

তহিনা তোহব সাম্রাজ্য
রঁহ্ত, পসবন ছহ সৌংসে ।

খসনী দ্ৰ্নভ, নকনী সৰ্স্বনভ
, সৰঁ নোকে । ।

নাম “সিবৌনী” তোহব
ছিযহহ, ব্রঁূঝন সে হমবা ।

খনগ “সিবোনী মএনা” সে জানএ
ভবি মিথিনা । । *[৩]

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*[১] – খসনী নীনকণ্ঠ নঞি দেখাগ দেৰাঁক কাবণ নোক একবে নীনকণ্ঠ মানি ৰৈঁসন খছি । ভ্রমক খাওবো রঁহ্ত বাস কাবণ খছি ।

*[২] – একব পাঁখি নীন বংগক হোগত খছি জে উঁড়ৰাঁ কান চমকৈত হবিতাভ–নীন বংগক ব্রঁিঝ পড়ৈছ । মিথিনামে পহিনে খসনী নীনকণ্ঠ সেহো রিঁজনীক তাড় পব ৰৈঁসন ভেষ্টৈত ছন তহিনা গ্রাহো চিড়ৈ ভেষ্টৈত

𑒁𑒕𑒱 ।

*𑓓 – 𑒋𑒏𑒩 𑒑𑒩𑓂𑒠𑒢𑒱 𑒢𑒲𑒪 𑒢𑒘𑒱 𑒦𑓄 𑒏𑓄 𑒣𑒲𑒨𑒩 𑒮𑒢𑒱 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 । 𑒋𑒯𑒱 𑒔𑒱𑒛𑓃𑒻𑒏𑒹𑒩 𑒥𑒱𑒠𑒹𑒬𑒲 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒣𑓂𑒩𑒖𑒰𑒞𑒱𑒮𑒦𑒧𑒹 (SUB-SPECIES) 𑒣𑒲𑒨𑒩 𑒑𑒩𑓂𑒠𑒢𑒱 𑒣𑒩 𑒢𑒲𑒪 𑒂𑒦𑒰 𑒩𑒯𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒣𑒩 𑒍 𑒮𑒦 𑒅𑒞𑓂𑒞𑒩 𑒦𑒰𑒩𑒞𑒧𑒹 𑒢𑒘𑒱 𑒣𑒰𑒍𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒕 𑒂 𑒢𑒯𑒱𑒘𑒹 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒣𑒯𑒱𑒢𑒹 𑒣𑒰𑒍𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒪 । 𑒞𑒹𑒿 𑒍 𑒢𑒲𑒪𑒏𑒝𑓂𑒚 𑒢𑒘𑒱 𑒦𑓄 𑒮𑒏𑒻𑒕 । 𑒞𑒹𑒪𑒳𑒑𑒴 𑒦𑒰𑒭𑒰𑒧𑒹 𑒋𑒏𑒩 𑒢𑒰𑒧 "𑒣𑒪𑒣𑒱𑒞𑓂𑒞" 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒐𑒢𑒱 𑒏𑒱 𑒏𑒢𑓂𑒢𑒩 𑒦𑒰𑒭𑒰𑒧𑒹 "𑒢𑒲𑒪𑒏𑒝𑓂𑒚𑒲" 𑒏𑒯𑒥𑒻𑒕 । 𑒮𑒧𑓂𑒦𑒫𑒞𑓁 𑒏𑒢𑓂𑒢𑒩 𑒦𑒰𑒭𑒰𑒏 𑒢𑒲𑒪𑒏𑒝𑓂𑒚𑒲𑒮𑒿 𑒄 𑒦𑓂𑒩𑒧 𑒅𑒣𑒖𑒪 𑒏𑒱 𑒃𑒋𑒯 𑒮𑓀𑒮𑓂𑒏𑒵𑒞𑒏 𑒢𑒲𑒪𑒏𑒝𑓂𑒚 𑒁𑒕𑒱 । 𑒣𑒩 𑒖𑒹 𑒯𑒼, 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲𑒏 𑒢𑒲𑒪𑒏𑒝𑓂𑒚 𑒄 𑒢𑒘𑒱 𑒁𑒕𑒱 ।

*𑓔 – 𑒂𑒃 – 𑒏𑒰𑒪𑓂𑒯𑒱 𑒖𑒰𑒯𑒱 𑒬𑒼𑒦𑒰 𑒫𑒵𑒏𑓂𑒭𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒬𑒼𑒏 𑒢𑒰𑒧𑒮𑒿 𑒖𑒰𑒢𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒮𑒹 𑒫𑒮𑓂𑒞𑒳𑒞𑓁 𑒢𑒏𑒪𑒲 𑒁𑒬𑒼𑒏 𑒕𑒲 । 𑒩𑒰𑒫𑒝𑒰𑒏 𑒁𑒬𑒼𑒏 𑒫𑒰𑒙𑒱𑒏𑒰𑒏 𑒁𑒬𑒼𑒏 𑒖𑒏𑒩 𑒏𑒱 𑒔𑒱𑒏𑒱𑒞𑓂𑒮𑒏𑒲𑒨 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒼𑒑 𑒂𑒨𑒳𑒩𑓂𑒫𑒹𑒠𑒧𑒹 𑒥𑒞𑒰𑒍𑒪 𑒑𑒹𑒪 𑒁𑒕𑒱, 𑒮𑒹 𑒁𑒪𑒑 𑒁𑒕𑒱 । 𑒍𑒏𑒩𑒰 𑒂𑒃 – 𑒏𑒰𑒪𑓂𑒯𑒱 "𑒮𑒲𑒞𑒰 𑒁𑒬𑒼𑒏" 𑒏𑒯𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒃𑒋𑒯 𑒁𑒮𑒪𑒲 𑒁𑒬𑒼𑒏 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒏𑒩 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒼𑒑 𑒁𑒬𑒼𑒏𑒰𑒩𑒱𑒭𑓂𑒙 𑒂𑒠𑒱 𑒥𑒢𑒋𑒥𑒰𑒧𑒹 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 ।

*𑓕 – 𑒧𑒱𑒟𑒱𑒪𑒰𑒧𑒹 𑒋𑒏𑒩𑒰 "𑒮𑒱𑒥𑒾𑒪𑒲" 𑒢𑒰𑒧𑒮𑒿 𑒖𑒰𑒢𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 (𑒮𑒱𑒥𑒼𑒪𑒲 𑒢𑒘𑒱) । 𑒮𑒱𑒥𑒼𑒪𑒲 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒁𑒪𑒑 𑒔𑒱𑒛𑓃𑒻 𑒁𑒕𑒱, 𑒍 𑒋𑒏 𑒞𑒩𑒯𑒏 𑒧𑒋𑒢𑒰 𑒁𑒕𑒱 ।

EUROPEAN ROLLER	INDIAN ROLLER	INDIAN ROLLER
गर्दनि - आसमानी (नञि कि नील)	गर्दनि - मटियाही पीयर (नील रंग लेशो नञि)	गर्दनि - मटियाही पीयर (संगहि नीलाभ)
प्राप्ति स्थान - यूरोप (योरोप)	प्राप्ति स्थान - पच्छिमी एशिया, समस्त भारत (पच्छिम-उत्तर-पूब-दच्छिन आ संगहि पुर्वोत्तर भारतमे सेहो)	प्राप्ति स्थान - दच्छिन-पूब एशिया यथा - थाइलैण्ड, म्यांमार, कम्बोडिया, लाओस, वियतनाम, सिंगा-पुर आदि; संगहि सटल होयबाक कारण पुर्वोत्तर भारतक किछु भागमे
प्रजातिः- Coracia garrulus garrulus & Coracia garrulus seminowi	प्रजातिः- Coracia bengalensis bengalensis & Coracia bengalensis indicus	प्रजातिः- Coracia bengalensis affinis

মোহখা যা মোখা (ব্রাঁন করিতা)

খেতমে ঋা বাঁড়ী – ঝাড়ীমে ।

পড়তী – গাছী – রঁসরিঞ্জীমে ।

কূদএ – ফানএ এক চিড়ৈ ।।

রেঁশী ওকবা উঁড়ন নে হোগছ ।

কূদএ – ফানএ – কনে উঁড়ৈছ
।

নান খাঁখিরাঁনা ও চিড়ৈ । ।

দেহ খা নাঙ্গঁবি কাবী – কাবী ।

কৌখা সনি কেব বূঁম্ব় কাবী ।

নান পাঁখিরাঁনা ওা চিড়ৈ । ।

কীড় া – মকোড় া ডোকা
গিবগিষ্ঠ ।

রেঁঙ্গঁ সাঁপ ভূখা খা কী – কী !

খা কহ পেষ্ঠ ভরৈছ ও চিড়ৈ । ।

এতরঁহিসঁ নে পেষ্ঠ ভরৈত ছৈ
।

খল্ডা – চ্জ্জা হ্হড় ঠ্সৈত ছৈ
।

তাড় – খজূবক শত্র্ চিড়ৈ । ।

सौंसे भावतमे भेटैत अछि
।

परत पठाव मैदान फिरैतछि ।

“मोहखा या मोखा” जे चिड़ै । ।

<u>संकेत आ किछु रोचक तथ्य</u> –

कक्कू (CUCKOO) गण आ परिवार (Order – Cuculiformes & Family – Cuculidae) केर सदस्य होइतहुँ मोहखा एहि परिवारक आन सदस्यसभ सनि **शिशुभरण-परजीवी (BROOD PARASITE)** नहि अछि । ओ अपन खोंता बनबैत अछि, अपन अण्डाकेँ अपने सेअगत अछि आ बच्चाक देखभाल सेहो अपनहि करैत अछि । एहि परिवारक आन बहुत बास सदस्य जेना कि कोइली, पपीहा, चातक आदि**शिशुभरण-परजीवी (BROOD PARASITE)** होइत अछि ।

<u>**पोवकी या पौड़की (बाँन करिता)**</u>

কহিযো নে কহিযো তোঁ স্বননে তঁহ হেরঁহী ।

মাবএ গেনৈ পবরাঁ, মাবি নেনকৈ পোবকী । ।

গএহ
ছিযৈ পোবকী, চিন্হীন্হ রৌখা ।

দূবসঁ কখনো কহ, নাগৈ জেনা পবরাঁ । । *১

শান্ত
স্বভাব ছৈ জেনা নজরিঁজ্জী ।

ঘোন – খনঘোনসঁ হোগ কছমছী । ।

ডুঁচকা গাছ পব, খোঁতা ও নগরঁএ ।

দুহ্ – প্রাণী শান্তসঁ, খোঁতামে রিচবএ । । *২

খেত – খবিহানমে দানা নেন উঁতবএ ।

মন্বক্থক খাহৰ্টি পরিতহিঁ উঁড়ি জাএ । ।

পবরাঁক স্ত্রীনিঙ্গঁ রূঁম্নূ জ্নি পোবকী ।

পবরাঁ ফবাক খা ফবাকে ছৈ পোবকী । ।

পবরাঁ খা পোবকী – দ্হ্মে দূ নিঙ্গঁ ছৈ ।

ভ্রম দূব ভেন, দ্হ্ শৈঙ্ক উঁভযনিঙ্গঁ ছৈ । । *২

<u>**সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য**</u> –

*১ – দূবসঁ দেখনা পব পবরাঁ (পরেরাঁ) খা পোবকী (পৌড়কী) একবংগাহ নগৈত খছি পব দ্ন্ব খনগ – খনগ চিড়ৈ খছি ।

*[২] – ওা চিড়ৈ প্রাযঃ জোড়ামে ত্থপন খোঁতামে যা কোনহ্ গাছক ডাঠ়ি পব রৈঁসন ভেটৈছে ।

*[३] – পোবকী শৈঁহ্ পবরাঁক স্ত্রীনিঙ্গঁ নঞি ত্থছি । এহিসঁ নব পোবকী ত্থা মাদা পোবকী দ্নবক রোঁধ হোগত ত্থছি ।

রঁগবা/রঁগড়া (রাঁন করিতা)

রঁগবা, রঁগবী খাওব রঁগেড় ী,

তীনূ খনগ চিড়ৈ ছী ।

রঁগবী–রঁগেড় ী রাঁদমে কহিযো,

রঁগবা এখন কহৈ ছী । ।

ঘ২ব খাঙ্গঁন খবিহানমে পহিনে,

রঁগবা খূরঁ ভেটৈ ছন ।

রাঁসক কোবো – ধবলি – রঁবেড় ী,

খোঁতা ও নগরেঁ ছন । ।

ধিয-পুতা কে ছল এহেন জে,
দেখনে নঞি হো বঁগবা ।
নঞি দেখনে বঁগবা কেব খোঁতা,
আ বঁগবা কেব বঁচা । ।

এক সময ছল জহিযা বঁগবা,
চহচহাগত ছল সৌঁসে ।
ঘহব আঙ্গনমে জঁ কোনো খোঁতা,
বঁগবা হোযত অবশ্য । ।

আবঁ তঁহ শহবক ক্ষেত্রসঁ বূঁঝূ,
বঁগবা ভেল নিপত্তা ।
জঞো পথাব তখনহি গামহুমে,
ছোটে ঝুন্ডমে বঁগবা । । *১

এনা কিএ ভেল পতা নে ককবহ্,
পব জঁ বহনৈ এহিনা ।
সংগ্রহানযমে কান্হি দেখত যৌ,

বঁগবা সগৰো দ্নিঞা ! ! *২

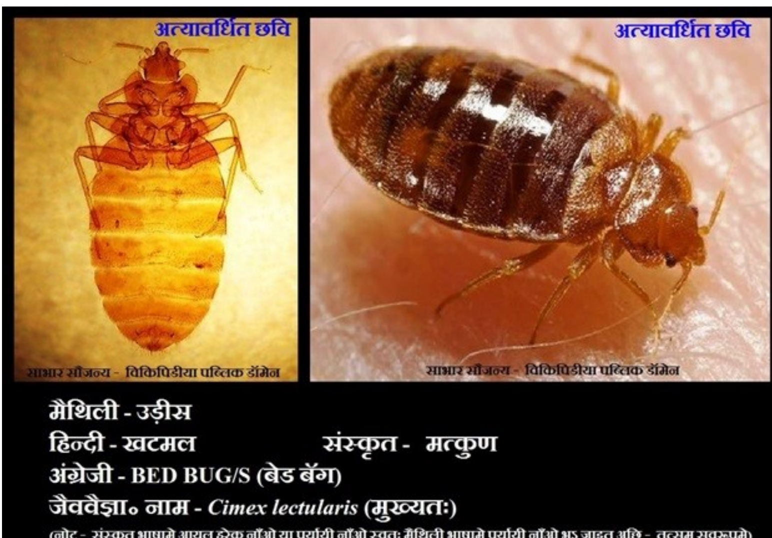
<u>সংকেত খা কিছু ৰোচক তথ্য</u> –

*১ – খনাজক পথাৰ স্বখএৰাঁ কান জে বঁগবা খৰৈত খছি সে প্ৰায়ঃ **"ঘৰৈযা বঁগবা"** (**HOUSE SPARROW**) বহৈত খছি জখনি কি খেত সভক খাঠ়ি পৰ যা বাঁধসঁ জাএ বঁনা কচা সড়ক বা বাঁন্হ পৰ জে বঁগবা ভেটৈত খছি সে **"বঁনৈযা বঁগবা"** (**TREE**

SPARROW) বহৈত থছি ।

*২ – ৰঁগবাক সংখ্যা তাহুমে খাস কঽ ঘৰৈযা ৰঁগবাক সংখ্যামে পছিনা ১০ – ২০ সানমে ৰঁহ্ত কমী ভেল থছি জকব কাবণ প্বর্ণ ৰুপসঁ নঞি ত্তাত থছি । পব ওকব **থাৰাস ক্ষেত্র (HABI TAT)** কেব সমাপ্ত হোযৰ যা কম হোযৰ একব কাবণ ৰঁতাওন জা বহল থছি ।

উঁড়ীস (ৰাঁন করিতা)

কমনা মাএকেঁ কহিযো ঠকনহি
গোনূ ৰাঁৰূ ।

এক সএ

এক উঁড়ে ৗসিক, রঁনি দেন গোনূ রাঁরূঁ ।। *১

রাঁস ওকব প্পবনা পনংগ, ফর্সী, চৌকী ঁ্খা খাট্টমে ।

বাতিমে ও চ্ট্টচ্ট্ট কাট্টএ, দিন ন্বকা বহ্নএ ফাট্টমে ।।

ও মন্বক্থ কেব খূন চূসি কঽ, ঁ্খপ্পন পেট্ট ভরৈএ ।

রঁদনামে কত' বোগক সংগহি, নিন্নমে রিঘ্ন করৈএ ।। *২

তেঁ জন্দীসঁ কবী ঁুপাএ ঁ্খা ওকবা ঝট্ট ঁুপট্টারী ।

এহেন চৌকী ঁ্খা খাট্ট পনংগকেঁ, চট্ট দঽ রৌদ নগারী ।। *৩

তোসক, কম্মন, সীবক, স্বজনী সভকেঁ রৌদ দেখারী ।

চন্দবি তকিযা–খোন ঁ্খাদিকেঁ, পানিমে দঽ

खोँनारी । ।

गऽह – फाटै चौकी – पलंग केब, छीटी
उँचित दराँओ ।

रौँथा – बूँची दूब बन्ही, जँ छीटैथि
केओ दराँओ । ।

तगयो जँ नञि राँत राँनए तँऽ अन्तिम
कबी प्ररँक्ष ।

कमसँ कम छओ मास–राँबष धबि, छोड़ू
एहेन पलंग । । *४

<u>संकेत आ किछु बोचक तथ्य</u> –

*१ – मिथिलाक प्रशिक्ष गोनू झाक खिस्सासँ उँक्षृत ।

*२ – उँड़ैसि केब कटैनासँ मनुक्खक बत्तका निम्न तँऽ खड़ारँ लोगतेे अछि संग – संग त्वचा पब कटैराँक निशान राँनि जागत अछि जे नोचए नगैत (ITCHING TENDENCY) अछि । नोचना पब (AFTER SCRATCHING) नऽह नगनासँ ओहि स्थानसभ पब घाओ आ द्वितीयक संक्रमणक (SECONDARY INFECTIONS) संभावना भऽ जागत अछि । उँड़ैसिमे मनुक्खकेँ संक्रमित कए बोगग्रस्त कबराँक

क्षमता बखनिहाब कम सँ कम २+ गोटे पवजीवी (PATHOGENS) पाओन जागत अछि, जखनि कि एहि क्षेत्रमे एखन बँहुत कम काज भेल अछि ।

*२ – नकड़ाइसँ बँनन उँपस्कब (फर्निचब) ओ बिछाओन आदिकेँ गर्म कबबँ (तेज बौदमे आ जकबा सम्भब होइ तकबा खौलैत पानिमे) आ स्वखाएबँ सबँसँ नीक घबेलू उँपचाब थिक । 45°C (113°F) पब एक घण्टा बाखबँ वा –17°C (01°F) पब दू घण्टा बाखबँ उँड़ाइकेँ पूर्णतः समाप्त कइ दैत अछि । पहिल तबीका अपनासभ दिशि गर्मीमे आ दोसब तबीका पहाड़क क्षेत्रमे सर्दीमे बेँस प्रभावकावी अछि । जँ 50°°C (122°F) केब तापमान प्राप्त कएल जा सकए फर्निचब ओकबा सहन कइ सकए तइ मात्र दू मिनटमे पूबा उँड़ाइ उँपटि जाइछ । चन्दबि आ वस्त्र आदिसँ उँड़ाइ उँपटएबाँक लेल आयबनक उँपयोग कएल जा सकैछ । चूँकी बौदमे देला पब नकड़ाइसँ बँनन उँपस्कबक गइह आ फाटमे उँड़ाइ नुका कइ बँचि जागत अछि, तेँ ओहि ठामसँ ओकबा निकालबाँक लेल उँचित दबाँइ केँ गइह आ फाटसभमे छीटलासँ ई विधि बेँशी प्रभावकावी सिद्ध होइछ । दबाँइ छिटबाँक काज घबक कोनो पैघ आ बुँझनुक सदस्य साबधानीपूर्वक कबैत छथि कावण ई दबाँइ मनुक्खक साँस द्वाबा या मुँह आ आँखिमे पड़लासँ मनुष्यक स्वास्थ्यकेँ सेहो गम्भीब हानि पहुँचा सकैत अछि । धियापुताकेँ एहि काजसँ दूब बहबाँक चाही आ अनेबो हुनुक-बुँनुक नहिं कबबाँक चाही । कोनहु दुर्घटना भेला पब सीधे यथासिघ्र चिकित्सककेँ देखएबाँक चाही ।

*৪ – উড়ি ীস রিনা কিছু খএনে – পিউনে 100 সঁ 300 দিন ধবি বহি সকৈত খছি । ওা খরধি রাতারবণক তাপমান পব নির্ভব করৈছ । তেঁ কোনহ্ খ্না জগহ পব রিনা উপযোগক ছও মহীনা রা এক রর্ষ ধবি উড়ি ীস নাগন নকড়ি াক উপস্কবকেঁ ছোড়ি া দেনাসঁ সেহো উড়ি ীসকেঁ উপটাওন জা সকৈছ ।

<u>**ডোকহব (রাঁন করিতা)**</u>

ডোকহব ও – জে ডোকা হেবএ,

যা তাকএ জে ডোকা ।

ডোকহব জাহিঠাঁ দেখন জাগএ,

পসবন সৌংসে ডোকা । ।

গএহ ডোকা দেখি নোক ব্ঁঝগএ,

ডোকহবকেঁ প্রিয ডোকা ।

নাম দেনক ডোকহব, পব ব্ঁঝূ

ছী কিছু হদ সে ধোখা । । *১

ডোকহব কেব খারাস – ক্ষেত্রমে,
হঁস্বথা – দারী সংগে ।
হঁস্বথা – দারীকেঁ প্রিয ডোকা,
ডোকহব মাথ কনংকে । । *[১,২]

ডোকহব পৈঘ চিড়ৈ – তগযো ও,
উঁড়এ থকাশেঁ ভুঁচ ।
ভুঁচ গাছ পব খোঁতা রঁনরঁএ,
উঁতবএ ঝ্ল্ডক – ঝ্ল্ড । ।

ডোকহব কেব মজগূত ঠোঁগ থা,
নোন সেহো মজগূত ।
রেঁঙ্গ সাঁপ কাঁকোড় ডোকা সভ,
চিরা জাগছ সারূঁত । । *[২]

একব শিকাব রর্জ্য ভাবত ভবি,

छी संरक्षित प्राणी ।

तथापि लोक कहाँ मानैत अछि,

करैछ अपन मनमानी । । *३

<u>**संकेत आ किछु रोचक तथ्य**</u> –

*१ – डोकहर आ हँस्सआ-दारीक आवास क्षेत्र (HABITAT) एक्केटा होइत अछि । ओहि ठाम जे लगभग डोकाक खोल (EXOSKELETON OF PILA) पसरल रहैत अछि जे वास्तवमे हँस्सआ-दारी द्वारा भक्षण कएल गेल डोकाक अवशेष थिक, नञि कि डोकहर द्वारा खाएल गेल डोकाक ।

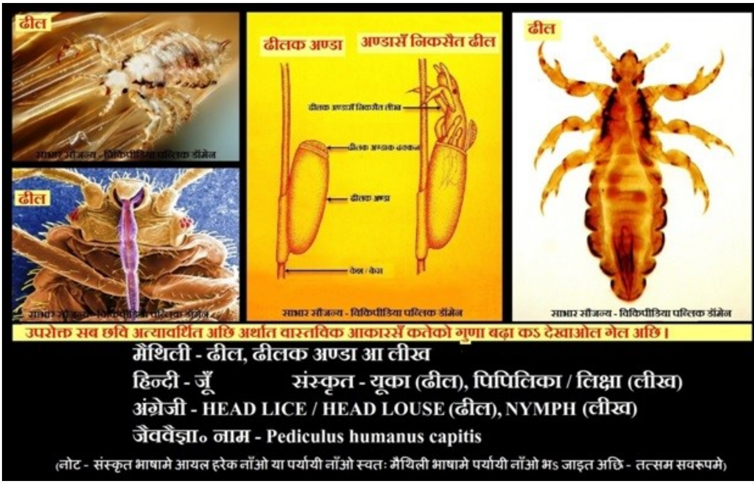
*२ – डोकहर आ हँस्सआ-दारी दुन्नू डोका (PILA) खाइत अछि पर हँस्सआ-दारीकेँ डोका विशेष पसिन्न छैक । ओकर लोल केर अगिला भाग एना बनल छैक जे ओ डोकाक खोलकेँ बिना तोड़नहि डोकाक अगिला भागकेँ पकड़ि डोकाक भीतरुका कोमल भागकेँ बाहर खीचि लैत अछि आ खा जाइत अछि । डोकहर सेहो डोका खाइत अछि पर हँस्सआ-दारी जकाँ ओकरा डोकासँ विशेष प्रीति नञि छै । दोसर बात जे डोकहर अपन मजगूत लोलसँ डोकाक ऊपरुका कवचकेँ तोड़ि कऽ डोका खाइत अछि, तेँ ओकरा द्वारा भक्षण कएल गेल डोकाक कवच टूटल रहैत अछि – साबुत नञि ।

*३ – एहि चिड़ै केर शिकार करब प्रतिबन्धित थिक

पव गामक लोककेँ नियम–कानून कम्मे पता अछि जेँ ईताओन जागतो अछि तँइ ओ से कम्मे मानैत छथि । ग्रामीण भागमे – विशेष कऽ जन–जातीय आ अशिक्षित वर्गमे – डोकहवक माँस्व विशेष प्रचलित अछि ।

अंग्रेजीक GREATER ADJUTANT आ LESSER ADJUTANT दुन्नु मैथिलीक डोकहव शीर्षक अन्तर्गत अबैत अछि । आग कालि LESSER ADJUTANT बेशी देखबामे अबैत अछि कारण जे GREATER ADJUTANT केर संख्या अपेक्षाकृत बहुत कम भऽ गेल अछि । डोकहवक दुन्नु प्रजाति संकटग्रस्त अछि । LESSER ADJUTANT **अरक्षित (VULNERABLE)** श्रेणीमे अबैत अछि जखनि कि GREATER ADJUTANT **विलुप्तप्राय (ENDANGERED)** श्रेणीमे ।

<u>**ढील आ लीख (बाल कविता)**</u>

ঢীনো বানী, ঢীনো বানী, কত২ জাগ ছী ।

সভ কেও মাবনক তেঁ ঋসন জাগ ছী । ।

থাৰ এহেন ফকড় া প্ৰবান ভ২ গেনৈ ।

ঢীন তাকৰ ৰাঁত খনজান ভ২ গেনৈ । । *১

সাৰ্বুন
এনৈ শীম্পূ খা দৰাঁগ ৰহ্তে

।

ढीनक करै छै ओ रिंदाओ ओकते । । *१

ढीन पवजीरी छी आ खून चूसए छै । *२

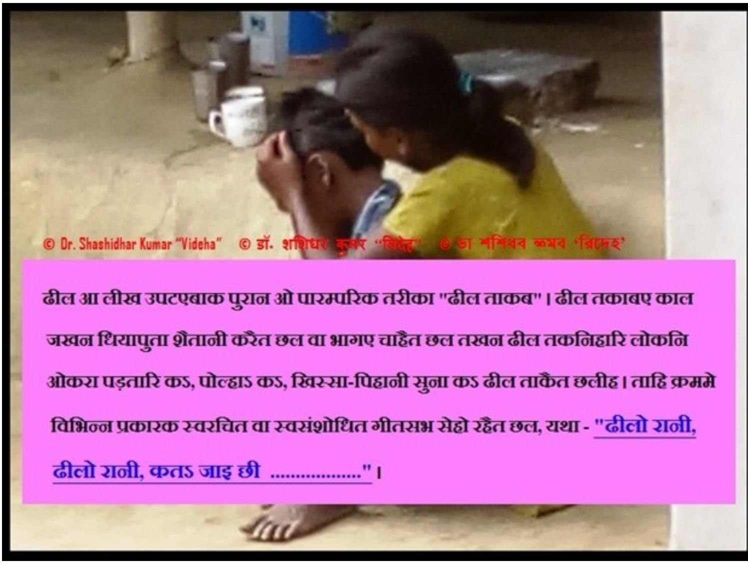
माथक जे केश, तकव जड़ि धऽ बनै छै । ।

धियाप्वता केशे जे साफ ने कवए छै ।

ओकवहि केशमे ढीन सोह ड़ै छै । ।

ढीन केव खल्डा ओ ढीन केव रँचा ।

मैथिनीमे नीख छै आ संस्कृतमे निक्षा । । *३

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

*[১] – পহিনে ধিযাপুতা জখন স্থিব ভ২ মাথমে ঢীন তাকএ নঞি দৈত ছনৈ তঁ২ তকনিহাবি দাগ–মাএ নোকনি এহনে ফকড় । সভ স্বনাএ পবতাবি ক২ ঢীন তাকৈ জাগ ছনখিন্হ (–খিন্হ) । খাৰ ৰহ্‌রিধ মেডিকেটেড সাৰ্‌ন, শৈম্পূ খা কিছু গোষ্ঠী ঢীন মাববাঁক নেন সভ্যঃ বামৰাঁণ জেকাঁ কাজ কবৈছ তেঁ ঢীন তকৰাঁক প্রথা খা ওহি সংগহি এহেন ফকড় । সভ ৰহ্‌ত কম ভ২ গেন খছি । পব গাম–ঘবমে এখনহ্‌ সে ভেঁটি জাএত ।

*[২] – পবজীরী = PARASITE; বঞ্চুসক পবজীরী = SANGUIVOROUS PARASITE

*[৩] – ঢীন (মৈথিনী) = (সংস্কৃত) = জূঁ (হিন্দী) = HEAD LICE / HEAD LOUSE (খংগ্রেজী), তথা

नीख (मैथिली) = निक्षा (संस्कृत) = OVUM (Si ng.) / OVA (Pl .) & LARVA (Si ng.) / LARVAE

(Pl .) / NYMPH OF HEAD LI CE / HEAD LOUSE (अंग्रेजी)

ढील एकटा **परजीवी (PARASI TE)** थिक । ई मनुक्खक माथमे रहैत अछि आ मनुक्खक खून चूसि मात्र ओहि पर जीवैत अछि, तेँ **ई रक्तचूसक परजीवी (SANGUI VOROUS PARASI TE)** भेल । ढील केवल मात्र एक्केटा स्रोत पोषक अछि तेँ ई मनुक्खक लेल **अनिवार्य या अपरिवर्ती परजीवी (OBLI GATE PARASI TE)** आ मनुक्ख ढीलक लेल **अनिवार्य या अपरिवर्ती पोषक (OBLI GATE HOST)** भेल । आन परजीवी कीड़ा सभ जेकाँ ढीलकेँ रहैत मजगूत टाँग या पाँखि नहि होइत अछि तेँ ई एकसँ दोसर मनुक्खमे मात्र माथक सीधा सम्पर्कसँ (DI RECT HEAD TO HEAD CONTACT) – जेना कि सूतल काल, एक्के कंघीक प्रयोग कएलासँ – पसरैत अछि ।

<u>कोइली (राँन करिता)</u>

কোগনী কোগনী সভ রঁজৈত ছী, পব কে – কে ছী দেখনে ? *১

এক্কহি সংগে রাঁজি উঁঠন সভ, কোগনী হম ছী দেখনে । ।

জোতনা খেতমে রা পড়তীমে, পানি

জতএ ছৈ নাগন ।

কাবী – কাবী ৰঁহ্তে কোগনী, নাঙ্গঁবি ৰীচসঁ কাঠৈন । । *২

নঞি ৰৌখাসভ খা ৰ্ঁচীসভ, ও তঁহ ছী ধনছখা ।

কাবী – কোগনী, কাবী – কৌখা খা কবিযা – ধনছখা । ।

কোগনী চিড়ৈ প্ৰৱাসী ছৈ ও দূৰ দেশসঁ খাৰঁএ ।

ভবি ৰঁসংত বহি, ৰঁবখা ৰাঁদহিঁ, প্ৱবনা দেশ ও ভাগএ । । *৩

খৰিতহিঁ এহিঠাঁ গাছীমে ও কূ – কূ বাগ খনাপএ ।

মজ্জৰ, টিকনা, খামক সংগ–সংগ ঔ খাৰাঁজ হ্ষৰিএ । ।

ঙুঁচ গাছ পৰ ঘনগৰ পাতক ৰীচ ন্বকা কহ ৰৈসএ ।

तेँ मन्वक्ख आरॉज स्वनए रॅस, कोकिन–
छरि ने देखए। ।

कोगनी खोंता नञि रॅनरॅए, कौआ
रॅनरैतछि खोंता ।

कोगनी ताहिमे अल्डा पाड़ए, कौआ
संग छै धोखा । । *४

कौआ फवक ने बूॅझि पारॅए, अपना –
आनक अल्डामे ।

अल्ड नञि, ओ पोषए – पानए
कोगनीयोक रॅचाकेँ । ।

पाँखि उँगन रॅचा उँड़ि भागन, अपना
ममुडक संगे ।

कौआ मूर्ख रॅनन कानैत अछि, दुनिञा बंग
– रिबंगे । । *४

<u>संकेत आ किछु रोचक तथ्य</u> –

*१ मैथिनीमे,

- **<u>কোগনী</u>** – কাবী বংগক চিড়ৈরিশেষ জে কি ভাবতীয ও খান রাঙ্গমযসভমে খপন মধ্ব খারাজক নেন প্রশিষ্ক খছি । হিন্দীমে একবা কোযন খা খংগ্রজীমে ক্কক্কূ (CUCKOO) কহন জাগত খছি ।

- **<u>কোযনী</u>** – খামক খাঁঠীক ভীতবমে উজ্জব বংগক কোমন সংবচনারিশেষ ।

- মৈথিনীমে <u>"কোগনী" খা "কোযনী" শ্রুতিসম ভিন্নার্থক শৰ্ঘ্ন</u> ভেন । মতনৱ কি এহেন শৰ্ঘসভ জে স্বনৱামে একবঁগাহ নগৈত খছি পব ওকব খৰ্থ খনগ-খনগ হোগত খছি ।

*২ – ধিযপ্বতা সভ (খা কিছু পৈঘ নোক সভ সেহো) কাবী বংগক কাবণ ভ্রমরশ "কবিযা ধনছখা"কেঁ (BLACK DRONGO) কোগনী কহি দৈত ছথি ।

*৩ – দেশ = বাজনৈতিক সীমাসঁ খনগ দেশ হোযৱ জৰুবী নঞি = দূবস্থ স্থান রা ভিন্ন জনরাঘৱনা ক্ষেত্রক দ্যাতক

*৪ – সভ প্রকাবক কোগনী খা পপীহা **শিশ্ব–ভবণ পবজীরী (BROODI NG PARASI TE)** হোগত খছি । ও খপন খল্ডা কৌখা, কবিযা ধনছখা, ধনছখা যা এহি তবহক খান চিড়ৈসভক খোঁতামে দৈত খছি জে কি **শিশ্ব–ভবণ পোষক (BROODI NG HOST) কেব ভূমিকা নির্মাহিত খছি । শিশ্ব–ভবণ পবজীরী খপন খল্ডা চোড় া–ন্বকা কহ শিশ্ব–ভবণ পোষকক খোঁতামে দহ দৈত খছি খা শিশ্ব–ভবণ পোষক খপন খল্ডাক সংগ–সংগ পবজীরীক খল্ডাকেঁ সেহো সর্ঐত খছি, খল্ডাসঁ রঁচাকেঁ নিখানেত খছি খা খোখরৈঁত–পিঁউপৈত খছি । উঁড়রাঁ জোকব ভেনাপব পবজীরী কোগনী যা পপীহাহক রঁচা খপনা–খপনা ম্‌ল্ডমে ভাগি জাতি খছি খা তাহি রঁচাকেঁ ভাগি গেনা পব** স্ত্রী/মাদা কৌখাকেঁ উঁদাস হোগত সেহো দেখন গেন খছি ।

খংগ্রেজীক CUCKOO শব্দ রঁহ্‌ত ব্যাপক খছি । এহি খন্তস্থাত কোগনী, পপীহা খাদি রঁহ্‌ত বাস গারঁয রঁনা চিড়ৈ সভ খরৈঁত খছি । একবা খন্তস্থাত খংগ্রেজীক KOEL / TRUE CUCKOO খা I NDI AN CUCKOO শব্দসভসঁ রোঁধ হোগরঁনা চিড়ৈসভকেঁ বাখরঁ রৈঁশী উঁচিত হোযত জে জীর–রিজ্ঞানমে ক্রমশঃ *Eudynamys* খা *Cuculus* রংশসভক (GE NERA) সদস্য পক্ষী খছি । ঙা দুন্ব তবহক চিড়ৈ ভাবতমে সেহো প্রাযঃ হব ভাগমে পাওন জাগত খছি । উঁপবকা চিত্রমে দেখাওন কোগনী *Eudynamys* রংশক খছি । সভ প্রকাবক কোগনী মে মাত্র নব কোগনীযে টাঁ গরৈঁত খছি সংগহি প্রুকষ/নব–কোগনীক বংগ কাবী যা খপেক্ষাগ্বত গাঢ় বংগক হোগত খছি তথা মাদা/স্ত্রী–কোগনী খপেক্ষাগ্বত

হন্নুক যা কম গাঠ় বংগক হোগত খছি ।

<u>ৱেঁঙগ (ৱাঁন করিতা)</u>

দেখূ ! দেখূ ! ও
ছৈ ৱেঁঙ্গ ।

টৈর্ব–টেঁ, টৈর্ব–
টেঁ কবগছ ৱেঁঙ্গ । ।

হবিযব –
পীযব ঠার্ঁস ৱেঁঙ্গ ।

গান ফ্না কোনা ৱাঁজএ ৱেঁঙ্গ
। ।

খত্তা – ডৱঁবা – পোখবি ৱেঁঙ্গ ।
মেঘক নগিতহি হ্মদকএ ৱেঁঙ্গ । ।

ৱেঁঙ্গহি সনি দেখূ ভ্রা ভেঁক ।
পব নে ঠৈর্ব – ঠৈর্ব কবগচ্ছ ভেঁক । ।

ৱৌখা ফেঁকনক জ্মা কঽ ঢেপ ।
ড্ম্মী কাট্টি কঽ ভাগন ৱেঁঙ্গ । ।

ৱেঁশী সৰ্দী, ৱেঁশী ঘাম ।
সহি নে পাৱঁএ ওক্কব চাম । ।

তেঁ ৱঁবিসাতক পহিনে –

ৰাঁদ ।

মাটিক ত২ব বহএ নি
ৰাঁধি । ।

<u>সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য</u> –

দেখৰাঁমে একবংগাহ হোএৰাঁক কাবণ ভেঁক আ দাদুব মৈথিলী সাহিত্যমে – ৰিশেষতঃ কাব্য সাহিত্যমে – ৰহুধা ৰেঁঙ্গ কেব পর্যাযৰাচীক ৰূপমে প্রযুক্ত হোগত অছি পবঞ্চ ওা দুহু ৰাস্তৱমে অনগ – অনগ জীৱ থিক । **ৰেঁঙ্গ** কেব ত্বচা স্নিগ্ধ আ চিক্কন হোগত অছি, ওকব জৰঁড় ামে দাঁত হোগত অছি, নব ৰেঁঙ্গ ৎর্ব –ঞেঁ কেব অৰাঁজ নিকানি সকৈত অছি জখনি কি **ভেঁক** কেব ত্বচা স্থাএন আ খবখব হোগত অছি, ওকবা দাঁত নঞি হোগত অছি তথা ও ৰেঁঙ্গ জেকাঁ অৰাঁজ নঞি নিকানি সকৈত অছি । ৰেঁঙ্গক ৰঁচাকেঁ **"ৰেঁঙ্গচী"** আ ভেঁকক ৰঁচাকেঁ**"ভেঁকশিশু"** কহল জাগত অছি জকব প্রাবম্ভিক অকাব মাছক ৰঁচা সনি হোগত অছি আ ৰিভিন্ন স্তবক **কাযান্তবণ প্রক্রিযা**(METAMORPHOSIS) কেব ৰাঁদ চিবপবিচিত ৰযস্ক স্বৰূপকেঁ প্রাপ্ত কবৈত অছি ।

- <u>ৰেঁঙ্গ / ৰেঁগ (মৈথিলী)</u> = মেঁঢক (হিন্দী) = FROG (ENGLISH) = *Rana spp.* & Others (জৈৱৰৈজ্ঞানিক নাম)

- <u>भेंक / दादुर (मैथिली)</u> = भेंक / दादुर (हिन्दी) = TOAD (ENGLISH) = *Bufo spp.* & Others (वैज्ञानिक नाम)

बेंगा आ **भेंक** – ई दुनू उभयचर वर्गक जन्तु अछि अर्थात पानि आ माटि दुन्न स्थानमे निवास करैछ (उभय = दुनू / दुन्न तथा चर = निवास कएनिहार / रहनिहार) । **उभयचर वर्ग**केँ अंग्रेजीमे **क्लास एम्फिबिया (Class AMPHIBIA)** (Amphi = Both & Bion/Bios = Life) कहल जाइत अछि । उभयचर वर्गक जन्तुसभ **शीतरक्तीय / असमतापी / बाह्यतापी (COLD BLOODED / POIKILOTHERMIC / ECTOTHERMIC)** जीव होइत अछि यानि कि ओकरसभक शरीरक तापमान वातावरणक तापक्रमक अनुसार घटैत बढ़ैत अछि । तेँ वातावरणक तापमानक बहुत बेशी कम होएब आ बहुत बेशी बढ़ब एहि तरहक जीव सभक लेल जानमारुक होइत अछि । एहना अवस्थामे ई सभ जमीनक भीतर नुका जाइत अछि । चूँकि जमीनक भीतरक तापमान जमीनक ऊपर जेकाँ घटैत - बढ़ैत नहि अछि तेँ ई एतए सुरक्षित रहैत अछि । एहि समय ई जीवसभ बेशी हलचल नहि करैत अछि आ जिउबाक लेल पूर्व संचित भोजन (चर्बी) पर निर्भर करैछ । गर्मीक समयमे एहेन प्रक्रियाकेँ **ग्रीष्मनिद्रा (AESTIVATION / ESTIVATION)** आ ठंढीक

সময়মে **শীতনিষ্ক্রিয়তা(HIBERNATION)** কহল জাগত অছি । শরীরক **তাপসন্তুলনক (THERMOREGULATION)** এহি তরহক প্রক্রিয়া **সরিসৃপ রস্থা(Class REPTILIA)** কের প্রাণীসভমে (যথা – সাঁপ আদিমে) সেহো দেখল জাগত অছি । পক্ষী আ স্তনপায়ী রস্থা (**Class AVES & MAMMALIA**) কের জীর (মনুক্খ সেহো) উষ্ণরক্তীয / নিয়ততাপী / স্থিরতাপী / অন্তঃতাপী / অন্তর্তাপী (**WARM BLOODED / HOMEOTHERMIC / ENDOTHERMIC**) হোগত অছি অর্থাত ওকর সভক শরীরমে এহেন ব্যরস্থা রহৈত ছৈ কি রাতারবণক তাপক রিরুদ্ধ ও সভ অপন শরীরক তাপমানকেঁ একটা নিশ্চিত সীমামে রখনওনে রহৈছ ।

<u>ধনছথা (রাঁন করিতা)</u>

খপনহি খেত খবিহান বঐএ,

ঞা তঁহ ছী ধানছখা ।

উঁচাবণ কবরাঁমে রাঁজী,

একবে তঁহ ধনছথা ।।

তাব পব রৈঁসএ, মেহ পব রৈঁসএ,

রৈঁসএ ও খ্ঙ্গা পব ।

ধানক ঢেবী চষ্ট ছূ থারঁএ,

রৈঁসএ জা ঠ্ঙ্গা পব ।।

শাযদ গএহ গ্বণক কাবণ,

ও ধানছথা কহরৈঁএ ।

গৌবসঁ দেখরৈঁ, তখনে ব্ঝরৈঁ,

এনা কিএক কবৈএ ।।

ছোষ্ট ছোষ্ট কীড়া খা ফতিঙ্গা,

ধানক ঢেবীমে রঁহ্তে ।

খা কহ তকবা পেষ্ট ভবৈএ,

ছোড়ি ধানকেঁ থগরেঁ ।।

একরে দেখি কঽ কহরী রঁননৈ,

অগবানীক ধনছথা ।

নোক রঁজৈএ অর্থ নে বূঁঝএ,

চীন্হএ নে ধনছথা । ।

একবহি এগো ছৈ ভৈয্যাবী,

ও কবিযা ধনছথা ।

নোক বূঁনৈএ ওকবা কোগনী,

পব ছী ও ধনছথা । ।

ভেঁটৈত জোতনা খেতমে যা ফেব,

জাহিঠাঁ জমকন পানি ।

খা কঽ জীরঁএ কীড়া-মকোড়া,

কবএ জে উঁপজা হানি । ।

রঁড় হন্নক, খঽঠ়ক উঁপবমে,

দেখরেঁ একবা রৈঁসন ।

রঁস কাবী ভেনে কী কোগনী,

গাবৈঁত কহিযা দেখন ? ?

<u>সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য</u> –

Ø **<u>ধানভুআ যা ধনভুআ</u>** – ধূসব–মটিযাবী যা কিছু–কিছু ছাউঁবক বংগক চিড়ৈবিশেষ জকবা অংগ্রেজীমে ঐশী ড্রাঙ্গী (ASHY DRONGO) কহন জাগত অছি ।

Ø **<u>কবিযা ধনভুআ</u>** – কাবী বংগক চিড়ৈবিশেষ জকবা অংগ্রেজীমে ব্ল্যাক ড্রাঙ্গী (BLACK DRONGO) কহন জাগত অছি । সামান্য নোক আ ধিযাপুতা কাবী বংগক কাবণ একবহি কোগনী বুঝি নৈত অছি । সংস্কৃতমে এহি চিড়ৈকেঁ ধূত্ত কাবী হোএবাঁক কাবণ "ভৃংগবাজ" নামক পক্ষী কহন গেন অছি ।

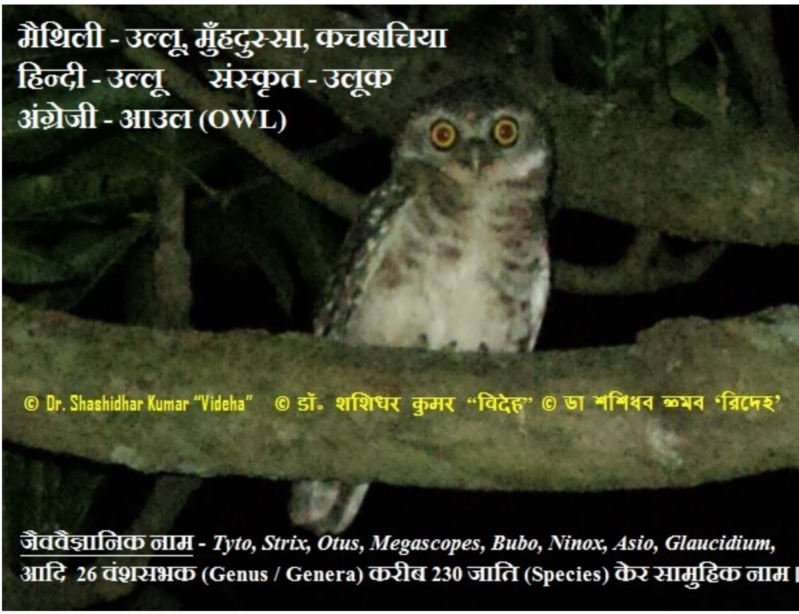
Ø **<u>কোগনী</u>** – কাবী বংগক চিড়ৈবিশেষ জে কি ভাবতীয ও আন রাষ্ট্রমযসভমে অপন মধুব আবাঁজক নেন প্রশিদ্ধ অছি । হিন্দীমে একবা কোযন আ অংগ্রজীমে কুক্কু (CUCKOO) কহন জাগত অছি ।

Ø **<u>কোযনী</u>** – আমক আঁঠীক ভীতবমে উজ্জব বংগক কোমন সংবচনাবিশেষ ।

Ø মৈথিনীমে <u>"কোগনী" আ "কোযনী" শ্রুতিসম ভিন্নার্থক শব্দ</u> ভেন । মতনব কি এহেন শব্দসভ জে স্বনবামে

একবँগাহ নগৈত খছি পব ওকব খৰ্থ খনগ–খনগ হোগত খছি ।

উন্নূ (ৰাঁন করিতা)

বাতিমে কচৰঁচ কচৰঁচ কবগছ,

নাম ওকব কচৰঁচিযা ছৈ । [১,২]

ওা নঞি দূব দেশী কেব প্ৰাণী,

খপনহুঁ ঠাঁ ৰাঁবহমসিযা ছৈ

। ।

আঁখি ওকব দ্নহ্ গোন – গোন,
গোনকা ভাঁটা কেব তকথা সনি
।
নাক সপাট থা নোন স্বক্ষচী,
আঁখিক সোন্না মড়্ থা সনি
। ।

দ্নিঞা খচবজসঁ দেখৈ
ছৈ,
ও দ্নিঞাকেঁ খচবজসঁ
।
বাতি গজোবিযা খৌঁঝাএন মন,
নিন্ন জঁ টূটৈন কচরঁচসঁ । ।

আঁখি একব কিছু খাস রঁনন ছৈ,
বাতিমে সভ কিছু দেখরাঁ নএ
। ३

দিন্বকা গজোত চোন্হবাএ খাঁখি,

ছৈ রঁনন নে দিনমে দেখরাঁ নএ

। ।

গর্দনি ছৈ সেহো কিছু রিশৈষ,

ও ঘূমি জাগত ছৈ চারু কাত

। ৪

গএহ সরঁ দেখি কহ নোক কহৈএ,

একুব ভূত – পরেতক সাথ

। ।

বাতি গজোবিযা সাঁঝক ঝনহন,

মূঁহ নাগএ জেনা হো ন্বচা ।

মূঁহক ভার – ভংগিমা গজরেঁ,

কহরেঁ তেঁ ও মূঁহদ্স্সা

। । ১

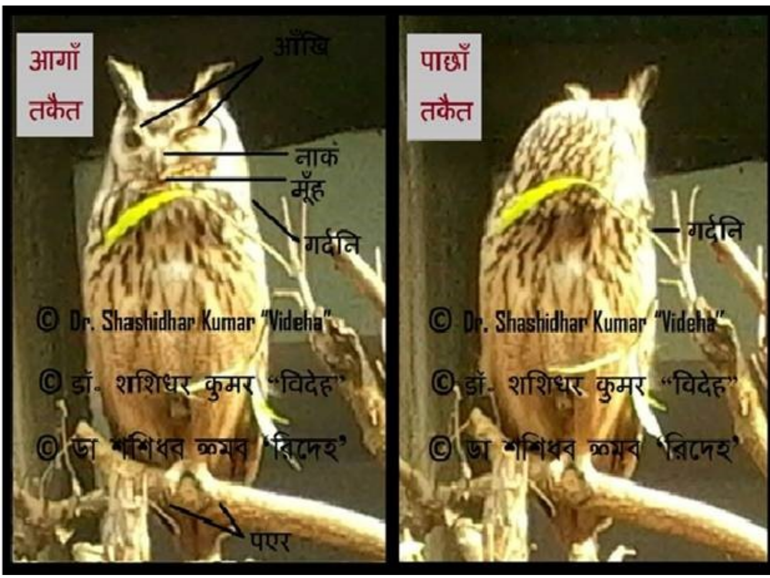
খপনা সভক সমাজমে মূর্খক,

উঁন্নূ রঁনি গেন ছৈ পর্যায

।

দিন সূতএ ছৈ, বাতি জাগএ ছৈ,

তেঁ এহেন কহরী ছৈ ভায । ।

<u>সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য</u> –

১ – **মূঁহদ্সা, কচরঁচিযা** আদি মৈথিলীমে **উঁল্লূ (OWL)** কেব পর্যাযী নাম অছি ।

২ – “কচরঁচিযা” নাম মৈথিলীমে উঁল্লূক অতিবিক্ত একটা আন চিড়ৈ লেল সেহো প্রযুক্ত হোগত অছি । এহেন শব্দ জকব অলগ-অলগ স্থান পব অলগ-অলগ অর্থ হো

রা খনগ-খনগ চীজক রোধ কবরৈত হো মৈথিনীমে খনেকার্থক শৈর্দ্ধ কহরৈত খছি । দূ খনগ-খনগ তবহক চিড়ৗ কেব রোধ কবএরাঁক কাবণ "কচরঁচিযা" শৈর্দ্ধ খনেকার্থক ভেন ।

৩ – উঁন্নূক খাঁখি রঁহ্ত কম প্রকাশিমে দেখরাঁক হেত্তু সমাযোজিত বহৈত খছি । তেঁ ওকব রঁনারঞ্ট কিছু রিশিষ্ঠ্য হোগত খছি । উঁন্নূক খাঁখি কম প্রকাশিমে দূবক রস্তুকেঁ দেখরাঁ নেন রঁনন খছি খা তাহি কাবণেঁ ও খপনা নহগক (খাঁখিসঁ কিছু সেন্টীমীঞ্টবক পবিধিমে) রস্তুসভকেঁ একদম্মে নঞি দেখি সকৈত খছি ।

৪ – উঁন্নূক গর্দনি মে ১৪ টা গ্রীর কশেকক হড্ডী (CERVI CAL VERTI BRAE) হোগত খছি জখনি কি মন্বক্খমে মাত্র ৭ টা । মন্বক্খক গর্দনি মাত্র কবীরঁ ১৭০ সঁ ১৮০ ডিগ্রী ধবি ঘ্মি সকৈত খছি জখনি কি উঁন্নূক কবীরঁ ২৪০ সঁ ২৬০ ডিগ্রী ধবি । তেঁ উঁন্নূ এক ঠাম রৈসন – রৈসন খপনা শবীবকেঁ রিনা হিনএনে – ডোনওনে, রঁস খপন গর্দনি ঘ্মা কহ খপন খাগাঁ খা পাছাঁ সেহো দেখি সকৈত খছি । বাতিমে রিচবণ কবরাঁক কাবণ বাত্রিচব খছিএ । গএহ খদ্ভুত গ্ণসভক কাবণ মন্বক্খ ওকবা ভূত-পবেতক পর্যায মানৈত খছি ।

স্বগ্গা (ৱাঁন করিতা)

পোখবিক ভীড়, নতামক গাছ
।

তাহি পব স্বগ্গা করৈএ নাচ
। ।

জহিনা পাত নতামক হবিযব ।

তহিনা স্বগ্গাক বংগো হবিযব
। ।

রৈঁসি ন্বকাএন খাএ নতাম ।

মন্বজক খ্বাহটি, চৌংকন কান । ।

হেংজক - হেংজ খ্বরৈঁএ রেঁস
।

খাএ নতাম ও খেপক - খেপ
। ।

ককবহ্ গর্দনি নান নকীব ।

কেও রিঁনা নানহি খ্ছি কীব । ।

নান নোন স্বন্নব নাগৈএ ।

খোধি–খাধি সরঁ ফ্ব২ড়ঃ চীখৈএ
। ।

ঊঁচগব গাছক রেঁস ক্ষ্প্বঙ্গঁ ।

ধোধবিমে সরঁ বহএ উঁত্ত্স্ঙ্গঁ
। ।

ছৈ স্বতন্ত্র উঁড়ৰাক সিহন্তা ।

মন্বক্থক হাথ খভাগক চিন্তা । ।

পকড়াএন, কী কবত উঁপাএ
?

পিঞ্জবা নঞি ছৈ বহন সোহাএ
। ।

স্বগ্গাক রিশ্বমে রহ্ত বাস জাতি ও প্রজাতি পাওন জাগত খছি । একব বংগ হবিযব, নান, পীযব, নীন, ধূসব–মটিযাবী খা এহি বংগক রিভিন্ন প্রকাবক ফেঁটৈ–ফাঁটৈ ভ২ সকৈত খছি । এহি করিতামে সামান্য রূপসঁ ভাবত ও খাস ক২ মিথিনা ক্ষেত্রমে পাওন জাএরঁনা স্বগ্গাক রর্ণন কএন গেন খছি ।

<u>রিঠ়নী খা পচহিয়া (রাঁন করিতা)</u>

बिढ़नीक खोंता आ ओहि खोंताक कोठरीक षटकोणीय संरचना मधुमाक्षी (-छी) सँ मिलैत - जुलैत अछि पर ओहिमे मऽध नञि रहैछ कारण कि बिढ़नी मऽध नञि बनबैत अछि ।

ওা রিঠ়নী, ও রিঠ়নীক খোঁতা,

র্ঁম্নহ কী নে রৌখা ।

দূবে বহিহহ, কাষ্টি নেতহ,

কষ্টিতে রঁনি জএরঁহ কৌখা । ।

রিঠ়নী কষ্টতহ, থ্ম্হা হ্নওতহ,

কবএ নে জাহ উঁকাঠী ।

সম্হবি কঽ খহিহহ খামক গাড় া,

দেখনক রিঠ়নী রাঁষ্টী । ।

খামক মহিনা খরিতহি রিঠ়নী,

জানি কতহসঁ খারঁএ ।

খামক চোভা নগরঁএ রঁুচী,

কাঠি কহ তখনে ভাগএ । ।

মধুমাছী সনি দেখরাঁমে খছি,

পব নঞি মহধ রঁনারঁএ ।

পব খোঁতামে এক্কহি বংগক,

কোঠবী কোনা রঁনারঁএ ! !

কম রিঁষাহ পীযব রিঠ়নী,

কহরঁএ “সাধাবণ রিঠ়নী” ।

নান খা কাবী দেহমে ধাবী,

গএহ “পচহিযা রিঠ়নী” । ।

<u>সংকেত খা কিছু বোচক তথ্য</u> –

- রিঠ়নী খা পচহিযা দুহু একবঁগাহ হোগতহুঁ এক–দোসবাসঁ কিছু রিশিষ্ঠ খন্তব বখৈছ ।

- अंग्रेजीमे **वास्प (WASP)** शब्दसँ उड़एबला कीड़ाक एकटा बड़्ड पैघ समुदायक बोध होइत अछि जाहिमे बिढ़नी ओ पचहियाक अतिरिक्त आन बड़्ड तरहक सम्बन्धित कीड़ा सेहो अबैत अछि ।

- **बिढ़नी** गाछ–पातमे उपस्थित सेल्युलोज (CELLULOSE) नामक पदार्थकेँ अपना थूक या लेरमे (SALIVA) सानि अपन खोताक (NEST)निर्माण करैछ । सेल्युलोज ओएह पदार्थ अछि जाहिसँ कागत (PAPER) बनैत अछि । तेँ एकरा अंग्रेजीमे **पेपर वास्प (PAPER WASP)**कहल जाइत अछि । एकर खोतामे २०० सँ ३.०० धरि कोठरी भऽ सकैत अछि आ हरेक कोठरी आकारमे एक समान रूपसँ **षट्कोणीय(HEXAGONAL)** होइत अछि । एकर खोताकेँ एकटा विशिष्ठ छत्ता सनि आकार होइत अछि तेँ एकर खोताकेँ **छत्ता (COMB)** आ बिढ़नीकेँ अंग्रेजीमे **अमब्रेल्ला वास्प (UMBRELLA WASP)** सेहो कहल जाइत अछि ।

- समान्य रूपसँ भेटएबला पीयरका बिढ़नीकेँ अंग्रेजीमे **यॅलो पेपर वास्प (YELLOW PAPER WASP)** कहल जाइत अछि । एकरअतिरिक्त आन कतेको तरहक बिढ़नी होइत अछि किछु एक रंगक तँ किछु पर दोसर रंगक धारी (BANDS) रहैत अछि ।

- मुख्य रंग (पीयर या नारंगी या भूरा) पर दोसर रंगक (कारी या भूरा) धारी (BANDS) पचहियामे सेहो भेटैत अछि पर पचहिया सामान्य बिढ़ नीसँ आकारमे किछु पैघ होइत अछि । **पचहिया**केँ अंग्रेजीमे **हॉर्नेट (HORNET)** कहल जाइत अछि । ई बिढ़नीएक किछु पैघ आ विशिष्ट रूप मानल जाइत अछि तेँ कतेक ठाम एकरा **वास्प (WASP)** या हॉर्नेट **वास्प (HORNET WASP)** कहि सेहो संबोधित कएल जाइत अछि ।

- सामान्यतः पचहियाक दंश बिढ़नीक दंशसँ बेसी खतरनाक होइत अछि । पचहियाक दंशसँ मनुक्खक मृत्युक घटना बेसी सोझाँ आयल अछि ।

<u>पहाड़ी मएना (बाल कविता)</u>

सोन चिड़ैआ, सोन चिड़ैआ,

कोन देशसँ आबैत छी ।

पीयर देह आ कारी पाँखिमे,

बड़्ड सुन्नर लागैत छी

। ।

খাঁখি ছী
কাবী, মূবী কাবী,

নোন গ্বনারী স্বন্নব ছী
।

ককরো–
ককরো পব দেখৈত ছী,

মূবী সেহো পীযব
ছী । ।

হমবা দিশি খারী রঁসন্তমে,

ঠঁঠী খরিতহি ভাগৈত ছী
।

প্রাযদ্বীপ*[১] ভাবত কি
খক্রিকা,

ঠঁঠী জাএ রিতারৈত ছী
। ।

মএনা সনক খাকাব খহঁক,

তেঁ নাম “পহাড়ী
মএনা” ছী ।

সোন চিড়ৈএা নাম আন
কেব,

অহঁ কেব তঁহ রঁস উঁপমা ছী
। । *२

<u>সংকেত আ কিছু বোচক তথ্য</u> –

*१ **দ্বীপ (ISLAND / ISLET)** ও স্থনখল্ড থিক জে চাব্দ কাত সঁ পানিসঁ ঘেবন হোঅএ আ **প্রাযদ্বীপ (PENINSULA)** ও স্থন খল্ড থিক জে তীন কাতসঁ পানিসঁ ঘেবন হো পব এক কাতসঁ কোনো আন স্থনখল্ডসঁ জুড়ন হো; জেনা কি ভাবতক দক্ষিণী ভূ ভাগ । (প্রাযদ্বীপ = প্রাযঃ + দ্বীপ = জে দ্বীপ তঁহ নহি অছি পব নগভগ দ্বীপ সদৃশ অছি = চাবি নহি পব তীন ভাগ পানি হো জাহি স্থনখল্ডক) ।

*२ এহি চিড়ৈকেঁ মৈথিনীমে **“পহাড়ী মএনা”** কহন জাগত অছি, জকব কাবণ সম্ভবতঃ মএনাসঁ মিনৈত – জুনৈত একব অকাব – স্বকাব ছী । <u>পীযব বংগ হএরাঁক কাবণ একবা সোন – চিড়ৈএা কেব উঁপমা দেন গেন অছি জে কি একব নাম নহি অছি</u> । <u>“সোন–চিড়ৈএা” নামসঁ মৈথিনীমে একটা দোসব চিড়ৈ কেব বোঁধ হোগত অছি</u> । ও <u>হিন্দীক “পহাড়ী মৈনা”সঁ</u>

<u>रिन्क्लन भिन्न</u> अछि तेँ दुन्नू भाषामे एक्कहि नामक कारण भ्रमित नहि होउ ।

कारी माथबला पीयर रंगक चिड़ै जे ऊपरका चित्रमे देखाओल गेल अछि तकर अंग्रेजी नाँओ BLACK HEADED GOLDEN ORIOLE थिक आ प्राणिशास्त्रीय या जैववैज्ञानिक (BIOLOGICAL / SCIENTIFIC) नाँओ *Oriolus larvatus* अछि । एहने चिड़ै जकर माथ सेहो पीयर रंगक होइत अछि से INDIAN GOLDEN ORIOLE कहबैत अछि आ एकर प्राणिशास्त्रीय नाँओ *Oriolus kundoo* अछि । मैथिलीमे ई दुन्नू प्रजाति **"पहाड़ी मएना"** कहल जाइत अछि आ दुन्नूक लोलक रंग माँसक सदृश गुलाबी होइत अछि ।

<u>फागुनक पानि</u>

फागुनक पानि, अकानक पानि ।

तइयो नाभ आ किछु छी हानि । ।

गहूम पुष्ठ, मज्जर मजगूत ।

मसूरीक छी सभ्य: यमदूत । ।

ধিযাপ্বতা নএ মজগব রঁাত ।
গস্কূন রঁন্দী ছৈ রঁবসাত । ।

প্ববিরঁা – পছরঁা রঁহএ রঁসাত ।
ঠিঠ্বারৈঁ – কঁপরৈঁ ছৈ গাত । ।

রীতন ঠণ্ঠী প্বনি ঘ্বি গেন ।
সোএষ্টব – কম্মন রঁাহব ভেন । ।

ঝবণী কচড়া ঝিন্নী চৌপ ।
চাহক চ্স্কী চৌকে – চৌক । ।

গবম জিনেরী, নিঙ্গী রেঁস ।
গবম সিংঘাবা খেপে – খেপ । ।

নহিঞে গবজয – তবজয মেঘ ।
টিপ্–টিপ্–টিপ্–টিপ্ রঁবিসয মেঘ । ।

রঁবসাতী, ছত্তা কী ভেল ?

ছোড়ু ! এক দিনক ছী খেল । ।

মাঘ

সিহকৈত রঁসাত, ঠিঠ্রৈত মাঘ ।

ওসক টৈপ্ - টৈপ্, কানএ থকাস । ।

সভ খাঢ়ি - ধূব পব উঁগল ঘাস ।

ওসেঁ ভীজল, পিছড়ৈত নাত । ।

ওসেঁ ভীজল খছি গাছ - পাত ।

টৈপ্ - টৈপ্ ভূ পব পানিক প্রপাত । ।

পব ওস চাটি কী মেটৈএ প্যাস ?

একটৌ খছাব এখনো ছৈ খাশি । ।

পন্তা গদ্দুম কেব হো নে নাশি ।
তেঁ দমকনসঁ খন্তি পঢ়ৈত চাস । ।

নানা – পৌতী খন্তি রিঁতন রাঁত ।
প্লাস্টিকক পাগপ সরঁন উঁসাস । ।

খজগব সনি পসবন রীচ রাঁধ ।
ফক্ ফক্ করৈত দমকনক সাথ । ।

গমন্তা – মফনব রঁন্হনে গাঁতী ।
চন্দবি – সোএঁব ঝাঁপনে ন্তাতী । ।

নিকনন – জকবা ভোবে ছৈ কাজ ।
কাজক রঁদনামে নঞি ছৈ নাথ । ।

শীতনহবী পূসহ্ কেব রাঁদ ।
নঞি জানি কতে দিন বহত খারঁ । ।

কনকনী এহেন কঁপরৈছ হাড় ।
তগযো ধড়ফড়মে ঘটকবাজ । ।

এহনোমে ধোএবাঁ নেন পাপ ।
জা বহন নোক দৌগন প্রযাগ । ।

<u>সোন্ন বাঁট</u>

সোচনহুঁ বাঁট ও সোন্ন, একব খন্সবণ কবী ।
ফটিন রঞ্জ তজি, সবন সোন্ন কেব রবণ কবী । ।

পব দ্নিএাঁমে সোন্ন কর্মাঁ, কত্তহ্ ধবতী ছৈ ।
রিঁন্ব কিছ উঁগনে সাফ কর্মাঁ, বহগছ পড়তী ছৈ ।
পড়তী জএো ছোড়ন, তঁহ উঁপজৈ, কাঁটৈ খগরেঁ ।
সবন সোন্ন খা স্বছ স্বগম খছি বাঁটৈ কতরেঁ ।
জতেক দূব দ্স্থাম খগম্য, খছি সে খতিপারন ।

জতেক রিনক্ষণ রিশ্ময়কাবী, ততেক সোহাওন ।

ঋখড়ন জকবা, কহনক, ৰাষ্টেঁ হৰন কবী ।

ঋতি রিশিষ্ঠ নএ, ওহি কাতেঁ ঋহঁ গমণ কবী । ।

এহি সৃষ্ঠিক তঁহ গএহ এক ছৈ, নিযম সনাতন ।

সবন সোষ্ম কেব এহিঠাঁ নঞি ছৈ, জীরন–যাপন ।

জঞো বহিতএ তঁহ, পৃথিরী গোন কিএ কহ বহিতৈ ?

একব সতহ, পর্রত – পহাড় – ঘাটী নঞি বহিতৈ ।

নদী ঋসংখ্য, ধবতী পব সদিখন সোনেঁ ৰহিতৈ ।

চঞ্চরাত – রির্বো ঋা ৰৱল্ডব সেহো নে ঋরিতৈ ।

ঋার সোচৈ ছী, হমহুঁ রঞ্চেঁ ভ্রমণ কবী ।

জএহ ঋচএ দুনিঞাকেঁ, তহিনা বমণ কবী । ।

দুর্নভ চীজক দুনিঞামে ছৈ – মোন ৰদ্ধুতে ।

সরস্বিনভ ধূবা ফাঁকএ, নঞি পৃছএ নোকে ।

সরস্বিনভ ছী হরা – পানি, সোচন কী ঋপনে ?

হীবক মোন – খমোন ভেন, নঞি ভেটএ জখনে ।

হীবা সেহো জঞো সপাট, হোগএ কম দামক ।

গেন তবাসন, ঝটিন ভেন, ব্ঁম্ ব্ঁড় কাজক ।

দ্নিঞামে জিউঁবাঁ কেব গঙ্কা রবণ কবী ।

দ্নিঞাদাবী সীখী, তকবেঁ নমণ কবী । ।

রঞ্জ স্বনভ, পব সোন্ন বাঁট ভেটএ নে তকনে ।

সোনেঁ ভেন রিশেষ, জখন দ্র্নভ ছী তখনে ।

ঝদা সোন্ন কেব জিনগী সংকটসঁ ছী ভবনে ।

সোন্ন বাঁস কটি গেন, টেঠ় এখনো ছৈ নগনে ।

দ্নিঞা সোন্নক নেন কহাঁ কহিযো বহনৈএ ।

সোন্ন সবন খন্বশাসিত সে গদহা কহবৈএ ।

সোন্ন জৌড়কেঁ গীবহ দঽ নগবৈঁ সভ ওঝড় ী ।

তহিনা সোন্ন মোনমে সেহো নাগন ঘ্বন্তী ।

খসমঞ্জসমে মোন, সোচএ কী এখন কবী ।

সোন্ন চনী কি রঞ্জ, ককব খন্বসবণ কবী । ।

মংগনময হো নর রর্ষ

মোন পড়ৈতছি, আগ নগদ আ কাল্হি উঁধাবী ।

হমবা সভকেঁ, নাগন কিছু এহনে রেঁমাবী । ।

হবেক সান – মংগনময হো নর রর্ষ – উঁচাবী ।

রিগত্ রর্ষকেঁ, আপনা – আপনী, খূৰ নতাবী । ।

পিছনা সান, সেহো স্বাগত ছন, এহি নররর্ষক ।

আগ প্বনঃ, স্বাগত কবৈত ছী, আগিনা রর্ষক । ।

গওনে গীত ও, প্বনি গবৈত ছী, আছি নাচাবী ।

হবেক সান – মংগনময হো নর রর্ষ – উঁচাবী । ।

রিগত্ রর্ষ, জে ছন আগত, সে নঞি তত্ নীকে ।

নর আগত, কবী প্বনি স্বাগত, হোযত সৰ ঠীকে । ।

জে নে কষ্টন, সে কষ্টি জাযত, সৰ সংকষ্ট ভাবী ।

হবেক সান – মংগনময হো নর রর্ষ – উঁচাবী । ।

আৰিঁ বহন অছি, এক জনৱঁৰী, নহৰ সান ছী ।

প্বনি হোনী, নৱ ৰৰ্ষক স্বাগত, তেঁ ৱেঁহান ছী । ।

কহিযা–কহিযা, কতেক–কতেক, নৱ ৰৰ্ষ মনাৰী ।

হবেক সান – মংগনময হো নৱ ৰৰ্ষ – উঁচাবী । ।

ৰিগত্ ৰৰ্ষ, কংগান – দিগম্বঁৱ, ৱ্ঁযনে অছি সে ।

নৱন ৰৰ্ষ, হোযত ৰিশ্বম্ভৱ, হোগছ ভৱম সে । ।

কৰ্ম কৰু, তজি সভ আডম্বঁৱ, ঔনা – পথাবী ।

হবেক সান – মংগনময হো নৱ ৰৰ্ষ – উঁচাবী । ।

<u>তমঘৈনা ভবি – ভবি অনন্হুঁ (কৰিতা)</u>

মিথিনা দেখএ গেন ছনহুঁ,

হম ৱঁহুতে মিথিনা দেখনহুঁ ।

এক সিক্কা নএ গেন বহী,

তমঘৈনা ভবি – ভবি অনন্হুঁ । ।

ब्राम्हण केव मिथिला हम देखन,

आ हविजन केव मिथिला ।

सिक्ख गुसाउ मुसनमान केव,

बौद्ध – जैन केव मिथिला ।

पठ्ठा आ केव मिथिला हम देखन,

मुकखक देखन मिथिला ।

गामक मिथिला खनगे भाखन,

शहवक खनगे मिथिला ।

भावत केव मिथिला सेहो देखन,

आ नेपानक सेहो देखनहुँ ।

एक सिक्का नअ गेन बनी,

तमघैना भवि – भवि खननहुँ । ।

बेतिया, मोतीहावी, बैशानी,

सीतामढ़ी आ शिवहव ।

दविभंगा, मधुबनी, समस्ती –

पूव दुहु संग मुजफ्फव ।

किशनगंज, पूर्णिआ, खवविया,

রেঁগৃসবায খগড়া যা ।

রীঁচ কৌশিকী ঋষ্ডি স্বপৌন,

মধেপ্ববাক সংগ সহবসা ।

কষ্টিহাবক মিথিনা দেখন,

হব ঘাষ্টক পানিকেঁ চিখনহ্ঁ ।

এক সিক্কা নএ গেন বহী,

তমঘৈনা ভবি – ভবি খননহ্ঁ । ।

দানরীব কর্ণিক ধবতী জে,

খংগক ক্ষেত্র বমণগব ।

ততহ্ দেখন মিথিনা মাএক,

খাঁচব কেব ছাঁহ মনোহব ।

বাঁরাঁধাম ও খাস–পাস কেব,

দেখন খনগে মিথিনা ।

মিথিনাপ্বত্রক সংগ রঁসন,

খগনিত প্ররাসমে মিথিনা ।

ভাবত ও রিশ্বক হব কোণা,

খনগে মিথিনা দেখনহুঁ ।

এক সিক্কা নএ গেন বহী,

তমঘৈনা ভবি – ভবি খননহুঁ । ।

মিথিনা কেব হব ৰূপ মনোহব,

স্বন্নব ছবি খভিবাম ।

কহাঁ কেও ছন শ্রেষ্ঠ খা দোসব,

দীন – হীন সন্তান ।

জত২ কতহ্ জে ছথি মৈথিন,

সে বাথথ্ খপ্পন মান ।

খা প্রবাস কেব ক্ষেত্রক সেহো,

দেথ্ ঙঁচিত সম্মান ।

ভাবত ও নেপানমে খনগে,

মিথিনা কেব মাঁগকেঁ দেখনহুঁ ।

এক সিক্কা নএ গেন বহী,

তমঘৈনা ভবি – ভবি খননহুঁ । ।

। । নববর্ষ মংগনময হো । ।

নররর্ষ মংগনময হো ।
নররর্ষ মংগনময হো ।
শ্বভ ভারনাক উঁদয হো ।
নররর্ষ মংগনময হো ।।

নর প্রেবণাক নয হো ।
নর সর্জনাক উঁদয হো ।
ঙা রিশ্বি উঁর্জাময হো ।
নররর্ষ মংগনময হো ।।

দ্ঃখ – ক্লেশ কেব ক্ষয হো ।
নঞি রেদনা খা ভয হো ।
সভ স্বস্থ ও নির্ভয হো ।
নররর্ষ মংগনময হো ।।

স্বখ – শান্তি কেব জয হো ।

ৰঁস সৎ টৗ খজেয হো ।

নর চেতনাক উঁদয হো ।

নররর্ষ মংগনময হো । ।

পবিরর্তন

পবিরর্তন জিনগীক নিযম ছী, পবিরর্তন হোএরেঁ কবতৈ ।

রর্তমান জে ঘটিত ভৎ বহন, সে খতীত হোএরেঁ কবতৈ । ।

পবিরর্তন নহি বোকি সকৈ ছী, পবিরর্তন তঁৎ শাশ্বিত ছৈ ।

একব সিরা সরঁকিছু ধবতীপব, খজব–খমব নঞিং, নশ্বিব ছৈ । ।

পবিরর্তন কেব নিযম সৃষ্ঠি কেব, একমাত্র উঁওপ্রেবক ছী ।

খাদি – খন্ত, নির্মাণ – ধ্বংশ কেব, গএহমাত্র সমপ্রেবক ছী । ।

কান ৰ্ঁম্বূ রা সময কদ্রু, একবহি ৰূপেঁ পবিনক্ষিত

ঋছি ।

জগত নচাৱঁএ গএহ নিযম, ঋপনে তঁং ঋতিসংবক্ষিত ঋছি । ।

ঋন্বকূনেঁ হো ৱা প্রতিকূনেঁ, পবিরর্তন নহিএে রুকতৈ ।

পবমেশ্বিব কেব পবমশক্তি ঙা, ঋপন বাহ চনৱেঁ কবতৈ । ।

মানর জে প্রতিকূনহুমে, ঋন্বকূন ৱাঁঠ এক ৱঁনা সকএ ।

সএহ জীরনক চিত্রপঠক, সর্রোত্তম ঋভিনেতা কহৱঁএ । ।

<u>সহনশীনতা (করিতা)</u>

সহৱাঁক গুণ ছী পূজ্য,

জা ধবি পাব নে সীমা কবএ ।

তকব রাঁদো জে সহএ সে,

কাযবক উঁপমা পারঁএ । ।

সহনশীন মন্বক্থ রঁঠ়া এঞা,

জা উঁচিত কাবণ বহএ ।

জঁহ থকাবণ থা হো থন্বচিত,

সহন তঁহ পামব রঁনএ । ।

ও হাধিষ্ঠিব থা কি বঘ্রব,

শাস্ত্রমে স্বন্নব নাগথি ।

হব ধিযা কেব মাএ চাহথি,

জমাএ শিরশংকব রঁনথি । ।

মিথিনাক রেঁঠী ছথি সিযা,

তেঁ প্বজ্য ভবি মিথিনামে ও ।

ভাগ সীতা সনি কহএ সবঁ,

নে হমব নননাক হো । ।

দেখি বহনহুঁ মূক – চ্প,

মিথিনাক রৈভর ন্বৰ্টি বহন ।

সহন কবরাঁ কেব হদ,

কখন ধবি সভ চ্প বহরঁ ? ?

<u>ঙা কী ভেন ! ? ! ? !</u>

ঋহঁ কহৈত ছী, ঙা কী ভেন ! ? !

হম কহৈত ছী, কিছু নঞি ভেন । ।

ফননা জীতন,

চিননা হাবন ।

ঋপন ঋপন সভ,

দ্ঃখ কেব মাবন ।

ঋপন রেঁগবতেঁ,

সভকেও ভাগন ।

দিন সূতন ঋা

বাতিমে জাগন ।

ঋহঁকেঁ ঋচবজ নাগি বহন ঋছি ।

হমবা নএ কিছু নর নহি ভেন । ।

ওএহ দিন ছৈ,

ওএহ বাতি ছৈ ।

ওএহ নোকসভ,

ওএহ জজাতি ছৈ ।

দেখনে পাথব,

চিন্হনে খাধি ছৈ ।

ওএহ হরা ছৈ,

ওএহ ঋাগি ছৈ ।

জন্মৌটী ৰঁচা ভৌঁচক ঋছি ।

হম কহৈত ছী, দেখনে খেন । ।

ওএহ সৃষ্ঠি ছৈ,

ওএহ প্রনয ছৈ ।

একহি গতি ছৈ,

এক্কহি নয ছৈ ।

ওএহ ভার ছৈ,

ওএহ হৃদয ছৈ ।

নীক-বেঁজাএ, ফেব

ওএহ সময ছৈ ।

পহিল দৃষ্টিমে সভ কিছু নূতন ।

দোসব সভক্ষ্ণ খেলনে খেল ।।

কতহুসঁ অযলহুঁ,

কতহু কহু জাযব ।

তকবহুঁ পব

উত্তব নহি পাযব ।

ভবি জিনগী,

কতবহু বৌঁআএব ।

ঘুবি - ফীবি পুনি,

এহি ঠামে আএব ।

পবমেশ্বব কেব সভ "খেলা" ছী ।

“শীতক” অপন বুঁন্মী রঁকনেন । ।

<u>ছঠি গীত – ১</u>

মাঁগৈত ছী রবদান, কনেক অহাঁ হোগযৌ নে সহাএ ।

হমরো স্বনিযৌ হে ছঠি মাএ ! !

মহিমা অহঁক রঁহ্ত ছী স্বননে ।

হমহুঁ ছী কিছু আশা বখনে ।

কাতিক মাস গজোবিযা পখমে ।

ষষ্ঠী তিথি হমহুঁ ছী জপনে ।

হমরো মোনক রাঁত স্বনূ মাঁ, হবিযৌ সকন রঁনাএ ।

হমরো স্বনিযৌ হে ছঠি মাএ ! !

অস্তাচন সহ উঁদিত ভাস্কব ।

অর্পণ অর্ঘ্য করৈ ছী সাদব ।

তেজোময ভাস্বব হে দিনকব !

ক্ষমা কবরঁ গনতী সভ হম্মব ।

হমবো মোনক ঋাশ প্ববৰিযৌ, কবিযৌ কোনো উঁপাএ ।

হমবো স্বনিযৌ হে ছঠি মাএ ! !

হমহুঁ মন্বখ সাধাবণ ছী ।

ঋাযন ঋাগ কিছু কাবণ ছী ।

সভ ঠাঁ সঁ হম হাবন ছী ।

থাকন ঋাওব ঘমাবন ছী ।

খোঁগছ হমব খালী জ্নি বখিযৌ, কবিযৌ নে রেঁজাএ ।

হমবো স্বনিযৌ হে ছঠি মাএ ! !

<u>**ছঠি গীত – ২**</u>

দীন – হীন পাপী ঋকখ হম, কএনহুঁ বঁড় ঋপবাধ ।

ক্ষমা কৰু তগযো হে স্বৰুজদের দিনকব দিনানাথ ! !

ঠাঢ় পানিমে রিনয কবৈ ছী ।

নিজ ঋপবাধক ক্ষমা মঁগৈ ছী ।

খবঘ নেনে ছী ঠাঠ্‌, কৰু স্বীকাব হে দীনানাথ ।
ক্ষমা কৰু গনতী হে স্বৰুজদের দিনকব দীনানাথ ! !

খপনা নেন সৌভাগ্য মঁগৈ ছী ।
খপনা খোঁগছক নাজ মঁগৈ ছী ।
হম খজ্ঞানী, দের খহাঁ ছী, হোগযৌ নে সনাথ ।
ক্ষমা কৰু গনতী হে স্বৰুজদের দিনকব দীনানাথ ! !

সিংউঁথ সিনূবে নান মঁগৈ ছী ।
কোবা স্বন্নব নান মঁগৈ ছী ।
সিযা-ধিযা খঁগনা খেনএ খা খেনএ রাঁন-গোপান ।
ক্ষমা কৰু গনতী হে স্বৰুজদের দিনকব দীনানাথ ! !

<u>নেখকক জিনগীক ছন্দ</u>

গীত করিতা ও নিরঁন্ধ ।
গজন খিস্সা ও প্ররঁন্ধ ।

নেখনীকেঁ নোক বূঁঝএ, নেখকক জিনগক ছন্দ ।।

রাঁত তঁহ কিছু সহ সেহো,

রাঁত কিছু ফূসিযো বহৈ ছৈ ।

রাঁত কিছু অপনা মনক,

কিছু আন কেব সেহো কহৈ ছৈ ।

রাঁত কিছু অন্বভর আধাবিত,

আন কিছু দেখন-স্বনন ।

রাঁত কিছু সহমতি মনক,

আ রাঁত কিছু জে নঞি পটৈন ।

তেঁ কোনহু সাহিত্কাবক, নেখনী-জিনগী স্বতন্ত্র ।

নেখনীকেঁ জ্নি বূঁঝূ অহঁ, নেখকক জিনগীক ছন্দ ।।

নেখনী নঞি রাঁন্হ মানএ,

কী পবক আ কী অপন ।

নেখনী নঞি ভেদ বূঁঝএ,

কী যথার্থ আ কী সপন ।

নেখনী হব খাঢ়ি ধাঁগএ,

কী স্বখক খা কী দ্ঃখক ।

নেখনী তঁহ সেন্হ মাবএ,

খান খা খপ্পন মনক ।

তেঁ কোনহ্ নেখক কেব জিনগীক, নেখনী নে ছী কনণ ।

কিছু তঁহ হ্নি জিনগীক দর্পণ, শেষ স্বছন্দ হননন । ।

খংগূব কেব দানা স্বকোমন,

কোমনহি দেখৱাঁমে ছী ।

নাবিকেবক ভীতবী ও

ৱাঁহবীক তুননা নে ছী ।

তেঁ কোনহ্ নেখক কেব,

জীৱনবৃত্তমে সে ধ্যান বাখী ।

নেখনীমে দর্প জিনগীক,

খছি কতেক খন্বমান বাখী ।

সএসঁ শন্না ধবিক প্রতিশীত, কেব বৈছ সম্বন্ধ ।

খান সাক্ষ্যক নী সহাবা, ৱঁূঝি পড়এ জঁ দ্বন্দ্ব

। ।

শ্রী গণপতি রন্দনা

জয গণেশ গজরদন রিনাযক ।

জয জয হে গণপতি গণনাযক । ।

গৌবীস্বত হে গিবিজানন্দন ।

প্রথমপ্বজ্য হে সাদব রন্দন ।

সকন খমংগন রিঘ্ন রিনাশক ।

জয জয হে গণপতি গণনাযক । ।

ভানচন্দ্র খহঁ একদন্দ ।

হে শংকবস্বরন ভরানীনন্দন ।

সকন কার্য সিদ্ধী শ্বভ দাযক ।

জয জয হে গণপতি গণনাযক । ।

পীতরসন, খাঁজী কব শোভিত ।

মহাকায, মূসহি পব বাজিত ।

মোদকপ্রিয ঋঁহী সিদ্ধীরিনাযক ।

জয জয হে গণপতি গণনাযক । ।

জয হে রঞ্জতুন্ড নম্বাঁদব ।

জয হে গণাধ্যক্ষ স্ববেশ্বব ।

বিদ্ধি-সিদ্ধি স্বামী স্বখদাযক ।

জয জয হে গণপতি গণনাযক । ।

<u>ঋশিবহ্ফ বাঙান , সিন্নবজোড়া, ধন্বষা, হ◌ॉন :ক্ক়তাব</u>

গজল

দোসরক সুখ লেল অপন দুঃখ চোরা কऽ রাখী
হৃদয় ভীতর সদৈব উজ্জরল দীপ জরা কऽ রাখী

মানবতা কের সদিখন ধ্যান রাখি সমাজ মেঁ
এক দোসর মিল ক প্রেমক রস্সী সজা কऽ রাখী

কী জাতী ধর্মক ভেদ বিভেদ নক নহি বহল ছী
পহিনে রনি মনুষ্য হৃদয় সঁ হৃদয় মিলা কऽ রাখী

মৌর বহল ছৈ জবি বহল ছৈ রৈঁটী ক্ষপ্রথাক চপেটৈ মেঁ
দহেজক ঠীকেদার সঁ অপন রৈঁটী রচা কऽ রাখী

সভক শোণিত একহি রংগ ত বন্ধু মিল সংগ সংগ
প্রেমক ডোর রাঁন্হি সর সংগ মীত নগা কऽ রাখী

গজল

পাযক লোভেঁ পরিরার সঁ ম্হ মোড় ি বহল ছী
ফের দূ সান লেল অপন দেশ ছোড় ি বহল ছী

হৃদয় মেঁ অপনা ন্বকা দেশ প্রতিক মাযা খার
রেগিস্তানক মরুভূমী সঁ নাতা জোড় ি বহল ছী

মোতীযো সঁ রৈসী খনমোল পসীনা রৈচৈত হম
খেতী রাবী ছোড় ি ক এত পাথর ফোড় ি বহল ছী

জবি – জবি কঽ কষ্টি বহল জৱাঁনী হমব মান্ব
ঋপনে জীৱন মেং ঋপনে ৱিঁস ঘোড়ি বহল ছী

মেহনত ঋশিবফ় বংগ নেতৈ কী এহ ঋাশি নঽ
ঋপন নিসৱঁক চাভী ৱাঁনূমে খোজি বহল ছী

সবন ৱার্ণিক ৱঁহব
ৱর্ণ:১+

পবদেশী মনক ভাৱনা

ৱিঁগত দূ সান সঽ
সাত সহ্মন্দব পাব
ঙা মৰুভূমিক দেশী মেঁ
ঋপন শ্রম ৱেঁচ বহল হম
ঋাগ হমবা ঘব জেৱাঁক
সময পূবা ভঽ গেন
হ্মদা –
তৈযো মোন পূর্ণ সন্তুষ্ঠি নৈ ঋছি
খষ্টকৈত বহৈয হব ছন
মন মস্তিষ্ক মেঁ ৱঁস
একহিষ্টৌ ৱাঁত
কী কহঁী
ঙা দূ সান কে ঋংতবান মেঁ
হমবা সৱঁ কেও
ৱিঁসবা ত নৈ গেন হেতৈ
মোহ মাযা হমবা সঽ
তেজ ত নৈ নেনে হেতৈ
ঋপন প্রেম–স্নেহ সঁ

রঁন্চিত ত নৈ কঽ দেনে হেতৈ
গএহ সোচি-সোচি খাগ-কান্হি
হমব ঞ মোন রঁহ্তে
নিবাস বহৈয।

<u>ওম প্রকাশ ঝা</u>

<u>গজল</u>

তাকৈ ছী, অপন পতা চাহী

জিনগী জে কষ্ট, কথা চাহী

হম ছী খোননে করেজাকেঁ

ছৈ গ্বমকী, কনী হরা চাহী

নৈ চাহী জগতসঁ কিছু হমবা

হমবা রঁস সভক দ্‌খা চাহী

নূষ্টনকৈ মজা রঁহ্ত সরঁ যৌ

হমবো খারঁ ওা মজা চাহী

"ওম"ক ছৈ করেজ ওা পজবন

নেহক একবা সজা চাহী

মাত্রাক্রম 2-2-2-1, 2-1-2-2, 2 প্রত্যেক পাঁতিমে এক রঁব

<u>**গজন**</u>

বংগি দিয' হমবা বংগ রঁসংতী

थारू चाही हम थंग रूसंती

ओकरे नामे नीखन जिनगी

भेल छै ओकब संग रूसंती

ठंग एहन रूनिजाय हमब जे

सरू कहै देखू ठंग रूसंती

जोशि जे नरूका फेवसँ चढ़नै

रिस्मयसँ भेनै दंग रूसंती

शेत्र् "ओम" क बण छोड़ि पड़ ायत

हम नड़रू एहन जंग रूसंती

मात्रा क्रम 2-1-2, 2-2-2-1, 1-2-2 सरू पाँतिमे एक रूेब।

<u>गजन</u>

थाँखिक मस्ती जे थपन ओ पिया देनक
रिंन्व पीने हमबा शिबारी रूना देनक

সম্ভাবন ছল ওা করেজা রॅহ্ত জতনসঁ
নৈনক সংকেতসঁ গগনমে উঁড় । দেনক

খনকা নচরৈঁমে ছনৌং মস্ত এখন ধবি
তা তা থৈযা নাচ হমবা কবা দেনক

জে নৈ রॅ্ঝতৈ রॅাত তকবাসঁ খাসে কী
রেঁদদী দর্দে করেজক রॅঢ় । দেনক

কোনা ভেঁষ্টত "ওম"কেঁ চৈন এতয যৌ
পর্দা প্রেমক খারি খপনে হষ্টা দেনক

2222−2122−1222
প্রত্যেক পাঁতিমে এক রেঁব

<u>বরি ভূষণ পাঠক</u>
<u>তীনষ্টা করিতা</u>

1
খস্সী কে নগভগেনে
ডুঁ গাম মে ছথিন
কানক খস্থি−উঁপাস্থি
খা স্বনগ রনা তংত্রিকা তংত্র সরॅ রॅসিযা গেনৈ

আৰেঁত–জাগত ধ্বনি সিগনল তোৰৈত
অহাঁ কৈহ সকৈ ছিযৈ কি জংগ নাগি গেলৈ বূঁবহা কে কান মে
আ ওহো কি ৰৈঁষ্ঠবীক সমাপ্ত ভ’ গেলৈ
মিস্নাগত কানক দম কেঁ সকাৰৈত
অহাঁ কহি সকৈ ছিযৈ দূ আ দূ পাঁচ
আ ও কিছু নগ কহতা
অহাঁ কহহৰৈঁ কবিযনক পূৰঁ মে ৰাঁগমত্তী
আ ও বূঁস্নতা জে অহাঁ সত্তে ৰাঁজৈত হোযৰঁ
সাহস এতৰোঁ কি জনক বাজা ভেনা কাশী কে
আ ও ষ্কসকিযেতা ঐ আত্মৰিশ্বাসক সাথ কি অহাঁ স্নূঠ কিএক ৰাঁজৰঁ
ষ্কদা ৰাঁচৰঁ তখনে তক
জখন তক কি বূঁবহা থাহতা নগ
আ থাহিত–থাহিত
ষ্কখ–ভংগিমা কে পবহৈত–পবহৈত
বূঁবহা যদি বূঁস্নি গেনা অহাঁক খেন
ত’ও ৰুকি কে অহাঁক গণিত দ্ৰুস্ত কবতা
সাফ কবতা অহাঁক দিশাসূচক মানচিত্র
আ খোঁথিযাগত কঁঠ সঁ কফ নিকালৈত
ঐমৰঁক্ক কবতা গতিহাসক কিছু পন্না

2
সমৈ ভাগি বহলৈ সত্তে
আ সত্তে কি ভাগি বহলৈ কানক চঐ
চঐক অৰাজ সৰঁ অপনা–অপনা দম সঁ বূঁমৈত গেলৈ
অপনা–অপনা বূঁত্তা সঁ সৰঁ চঐক কোখি মে দৈত গেলৈ মোৰিন–তেন

ऱ्दा तेन चअ्रक घर्षणात्मक शक्ति कें कम नञ क' सकनै
चअ्र चाक काल रुबकैत गेनै
चाक कातक जमीन जेजाति पब पबैत गेनै निशान
थञ निशान के बाम बाम जेंका था
बणीम बणीम जेंका पबहनकै
3
एखन त' ञहो नञ निर्णय भेनै कि ब्रूबहाक कान देखायन जाए
एखन त' ञहो निर्णय नञ भेनै कि डाकडबक देखेना सँ किछू फैदा भ' सकै छैक
एखन त' ञहो नञ निर्णय नञ भेनै कि ब्रूबहा कें कान सँ की फैदा
था ओञ कान सँ घब-पबिराब कें की फैदा
था कहीं ब्रूबहा रैशी स्बन' नागनथिन त'
था कहीं ब्रूबहाक कानक पारब रैशी तेज भ' गेनै त'
था एमहब सबकहक कनियाँ के जोब सँ बजबाक थादत भ' गेन छनै
एमहब सबकहक कनियाँ बात-बात पब माबै ठहक्का
एमहब नञ बहनै ऋनो ब्रेकब ऋनो थाडि़
त' थञ मशीन सँ ओऋबेतञ कि नञ थाँगनक समीकबण
से ब्रूबहाक कानक मशीन के थानतै
बैटौ-बैटी या कि पोता-नातिन
था एहने सन ब्रह्त बास प्रश्न बहै
जेकब उँत्तब सबकें पासे मे बहै

<u>রিজযনাথ ঝা</u>

<u>নর রর্ষক এহি মধ্ব পহবমে</u>

নর রর্ষক এহি মধ্ব পহবমে
সহ্মপস্থিত সর্ব রঁধ্-প্ররবমে
খভিনংদন রংদন প্রতিরেদিত
হাস হোগ উঁল্লাস নরোদিত ।
ভার-স্বভার ভবন হো সমতা
স্ববভি-স্নেহ পসবয ঘব-ঘবমে ।

ৰাঁঢি বহুন ছী হর্ষ সম্মজ্বন–
সভক নেন হম গাম–শহবমে।

<u>হমব নাম পবিচয সাদব স্ববত হম</u>

হমব নাম পবিচয সাদব স্ববত হম
নমন কোটিশ: দেশ ভাবত ভবত হম।
ননিত রূপ রৈরিধ্য খছি গাম ঘব–ঘব
নগব সৰ্ব সম্মন্নত ক্রিযা, কর্ম, ব্রত হম।
হমব সভ্যতা খছি প্রবাতন, সনাতন
প্রগতিশীন তৈযো রিনযশীন নত হম।
সমব মে শৌর্য সিদ্ধাংত সৰ্বন
তিবংগা হমব প্রাণ প্রিয প্রাণরত হম।
সদাচাব, স্বরিচাব, সংযম, স্ববক্ষা
ৰহুরূপতা নৌহ, পাবদ, বজত হম।
রৈরিধ্য ব্যংজক রিরিধ রূপ খাখব
নানিত্য– নারণ্য উঁল্লাসবত হম।
হমব স্বাভিমানক কথা নোমহর্ষক
কএন বাগ উঁসেঙ্ক রাণীরবদ হম।
রিরিধতা হমব ধর্ম পবিচয স্বকচিগব
হমব নোক পবিরাব সংযুক্ত শত হম।
হমব খাঁকনন ক' বহুন খায দ্‌নিযা
সমাদৃত সভক রীচ সংসাবরত হম।

<u>চেতনা কেব নর সৃজনমে</u>

চেতনা কেব নর সৃজনমে ভার নূতন খাস ভবিঔ,
ব্যংজনা চমকম মনোহব ভূ–ভরন খাকাস ভবিঔ।

সংগ প্ববরাঁমে খর্মা কেব খন্ডি যরা পীঠ় ী সরঁন,
মাঙ্গ্রদর্শন হো স্বপথগব মিথক নর গতিহাস ভবিঔ।
শঙ্ক শ্রদ্ধাঁজনি সমর্পণ ও কন্ধ জে প্রেবণা প্রদ,
গূঠ় নহি গ্বণ গ্রাহ্য সরঁ নএ ভ্রম বহিত রিশ্বাস ভবিঔ।
ত্তানকেব দেখন খনাদব রেদনা ঙা কণ্ঠ ভাবী,
নহি উঁচিত খরহেনেনা ঙা দ্বেষ নহি খারেশ ভবিঔ।
শক্তিপীঠক মূন থাতী ঋষি হ্মনিক ঙা যক্তশানা,
শৈর রিদ্যাপতি প্রকাশিক চহ্মখী রিন্যাস ভবিঔ।
শঙ্ক রীথী মে ন্বকাএন কাঁঠ–হ্মশ সরঁ কাত কেনে,
শবদ সাযং ভোব হাগ্বন নোক মে উঁন্নাস ভবিঔ।
পর্ব ঙা গণতংত্র সম্মুখ সাংস্কৃতিক খরদান ধএনে
প্ববিঔ সংরঁধ–দৃঢ়তা নোক হিঠ সাযাস ভবিঔ।
চেতনা কেব নর সৃজন মেং ভার নূতন খাস ভবিঔ।
র্ব্যংজনা চকমক মনোহব ভূ–ভরন খাকাস ভবিঔ।
পর্ব ঙা গণতংত্র সম্মুখ সাংস্কৃতিক খরদান ধএনে,
পূবিঔ সংরঁধ–দৃঠ়তা নোক হিত সাযাস ভবিঔ.
চেতনা কেব নন সৃজনমে ভার নূতন খাস ভবিঔ,
র্ব্যংজনা চকমক মনোহব ভূ–ভরন খাকাস ভবিঔ.

<u>সৃজন শেখব ’খড়্গেয’ (মূন নাম গংগানংদ ঝা)</u>

<u>গীত সঁ পহিনে</u>

গীত সঁ পহিনে

শঙ্খ ছ২ন চুপ

প্রকাশি সঁ পহিনে

খন্হাব ছ২ন .....

সময ভাগি গেন

সময ভাগি বহন

সময খাগূ এত্ত

সময সঁ পহিনে

সময ছ২ন .....

কি কি নে কেনৌঁ

কি কি নে ভেনৌঁ

সমষ্টি নহিঁ সকনৌঁ

এক ক্ষণ্ঠী জিনগী

জিনগী সঁ পহিনে

সাঁস ছ৽ন ....

খন্মাব ভেন মঁচ পব

চনি বহন তমাশা

নাচি বহন নর্ত্থা

ট্রেন তান তাশা

মেনা সঽ পহিনে

রঁজাব ছ৽ন ......

ঝকতৈ২ তহ মবতৈ২

মবতৈ২ তহ ঝকতৈ২

তকতৈ২ তহ ভেষ্টতৈ২

দেখতৈ২ তহ বুঁঝতৈ২

চনয সহ পহিনে

ঝকন ছহন ......

খাগূ সহ রঁঠি গেন

খাগূ সহ রিঁকা গেন

বহি গেন সে বহি গেন

গাড় ী জকব ছূটি গেন

সপনা সহ পহিনে

খগংখ ছহন ......

রাঁত কি হেতৈ

ঝাঁহ জে নয খ্জতৈ

ঠাঠ় কোনা বহতৈ

ডোবী জে টূটৈতৈ

খঁত সঽ পহিনে

খাদি ছুঽন .....

মাটিক ঝঝত

পানি রিন্ব ফাটৈত

মাটিক ঝঝত

পানি ছূ ভখরৈত

মাটি সঽ পহিনে

মাটি ছুঽন.....

ভেঁটৈ নয ভেলৈ

ভীড় ছলৈ রঁহ্ত

ঝকি নয পেলৈ

জন্দী ছলৈ রঁহ্ত

প্রেমী সঽ পহিনে

প্রেম ছু২ন .....

<u>**হ২ম**</u>

হ২ম কনী তমসএ২ন ছী

নিন্ন ট্টূটৈন খখনে তৈঁ ওঁঘাএ২ন ছী

কেনৌঁ রঁহ্ত স্নাঁগ ভ২ গেনৌঁ নির্নজ্জ

দেখনৌঁ ঋঁহ এনা মেঁ তেঁ কনী নজাযন ছী

ছোড়ূ ওহি রাঁত কে দোসব কোনো রাঁত কৰু

টৌবি-টৌবি এহিনা সচ রিঁসবাএ২ন ছী

চনরঁ নে খনচিন্হাব রাঁটৈ খন্হাব বাগত

ডবি-ডবি এহিনা ডবে ন্বকাএ২ন ছী

রঁচি-রঁচি কে চনৈত বহনৌঁ জিনগী ভবি

সহেজনৌঁ নে এক্কহ্ সাঁস তেঁ খনিযাএ২ন ছী

নিখৈত বহনৌঁ জাহি হাথ সহ জানী খ়ত

উঁসবৈ নে প্বণ্য কাজ তৈঁ কঁপকপাএ২ন ছী

মাঁগৈয কে খিছি খাদত খোননৌঁ নে রঁদ হ্মষ্ঠী

দৈ কে রেঁব তেঁ কনী হিচকিচাএন ছী

হঁসি নে পেনৌঁ কানি নে পেনৌঁ রঁননৌঁ র্ঁধিযাব

রিদা কে রেঁব তেঁ খায নোবে নহাএন ছী

<u>জিনগী কে দস্তারেজ়</u>

হম তহ ছী ঠুঁঠৈন এগো ডাবি
আউঁব আর ঠুঁঠৈর কথী
চিঠ্ঠিএ হমব হেবেনক ডাকিযা
সনেস হম পাযর কথী

নাগন এহন ঐগনগ্গী জে
পূবা গাম জবি গেন
ঘহব অপন রঁচাযর কথী
কানয কে এহন হিস্সক ভেন
হঁসনায রিঁসবি গেনৌঁ
গীত আর গাযর কথী

রেঁচি বহন ছী নিত অপনা কেঁ
খবচি বহন ছী
হিবদয কে জুড়ৢ াযর কথী
অসনী কিছু নয হ্মখৌটৌ

সভক ঝঁহ পব

সংগী ককবো রঁনাযরঁ কথী

হেবা গেন জে ছন মোবী মেং

চোবেনক নয কেও

খারঁ কথ্কে চিংতা কথী

মাবনক নয কিযো

জিনগীএ রিসবি গেনৌং

ঝগন কে জিখাযরঁ কথী

<u>সভ মৌথিন কে নেন</u>

হম সরঁ বনে–রঁনে ছিছিযা বহন ছী

পীরঁ২ চাহিত ছী খমৃত রিখ পীনে জা বহল ছী

বস্তা ক থাহ নহিঁ খছি ছী খগম খথাহ মেঁ

দিশাহীন ভটৈকল খনেবে রৌএনে জা বহল ছী

খান কে খপন কে কে খছি হিত কে খছি দ্শমন

চিন্হাবো কে খনচিন্হাব কেনে জা বহল ছী

জাগল ছী কি সূতল বেঁহোশে ছী কি হোশে মেঁ

জিনগী কে টূকড়া া হজ়া াব কেনে জা বহল ছী

চনি বহল সাঁস তহ খা ভীতব ভহ গেল হ্নদা

ধক্কা সঁ গ্বড়কৈত জিনগী গ্বড়কনে জা বহল ছী

খাযল নে মসীহা নে কোনো দ্খহর্তা খগংখ পথবাএল

কর্ম কে ভাগ কে মঁদিব–
মস্জিদ চিচিএনে জা বহল ছী

<u>প্রেম কে গীত–সৃজন</u>

মন্বকথ ছী,মন্বকথ মেঁ বঁস মন্বকথ দেখৈত ছী

মন্বক্থ ছী, মন্বক্থ কে ৰঁস মন্বক্থ চীন্হৈত ছী

হম তঽ জনৈ ছী প্রেম ৰঁস প্রেম কৰৈ ছী

ভেঁটৈ কৰৈ ছী জখন কিনকো সঁ

চীন্হ পাৰী নোক কে ৰঁস

নে জাগত–ধর্ম বংগ খা ভাষা

নে দেশী–সমাজ,কর্ম–পৈসা

ঝস্কী ৰ্ঁনৌ ছী খগংখক দীপ্তি চীন্হৈ ছী

হম তঽ জনৈ ছী প্রেম ৰঁস প্রেম কৰৈ ছী

নৌ তকৈ ছী গশ্লিব নে স্বস্থ নে মোক্ষ

জিনগী কে প্বজাবী ৰঁস জিনগী কে সৌখ

জিনগী পৰৈঁ ছী জিনগী ৰঁঠৈ ছী

জিনগী গৰৈঁ ছী জিনগী হঁসৈ ছী

জিনগী ছী জিনগীক সম্মান কৰৈ ছী

হম তঽ জনৈ ছী প্রেম ৰঁস প্রেম কৰৈ ছী

দেশী কথী রিদেশী কথী সীমা কে নকীব কথী

ধবতী খ্জন আকাশী খ্জন হরা পব কোনো রঁন্ধন নয

খূনক বংগ এক্ক উঁচ কথী নীচ কথী

ভারনা কে সাগব মন্বষ্য ছুষ্ট হাথ আরঁয-জায

পহিন সাঁস সং আখ্ ী বী কে এগো তান কহয ছী

হম তং জনৈ ছী প্রেম রঁস প্রেম কবৈ ছী

কি সিখনৌং কি রুঁঝনৌং নয পঠনৌং জঁ প্রেম পাঠ

শঙ্কু নে কহিও কহি সকত কহরঁ জোগ জে রাঁত

অবজনৌং কথী সজেনৌং জঁ নয পকড়নৌং প্রেমক হাথ

থাবী আগূ আ ভূখন বহনৌং এহিনা রীতন সগব রাঁষ্ট

প্রেমী ছী প্রেমক গএহ গান কহৈ ছী

হম তং জনৈ ছী প্রেম রঁস প্রেম কবৈ ছী

<u>হমব গাম</u>

খ্জন অগংখ রঁদ কবী তং

ছুষ্ট মোন মেং সজি জাযযৈ বংগ

জমি জাযযৈ মহফ় ি ন ঋা

যাগদ ক ৰ্ডড় জ় াব পূবৰা চনৈযে

হমব গাম হমবা সংগে বহৈযে

ঋাকাশি জতয ঋখনহুঁ খ্জন ছৈ

নৈ ৰান্হন ছৈ পূবৰা–পছৰা

দেখায পড় ৈত খিচ্চ বাগত তৰেগন

ভোব ক স্বব্দজ ঋা সাঁঝ ক চান

পীপবক গাছ ভগজোগনী চমকৈযে

হমব গাম হমবা সংগে বহৈযে

চীন্হি জতয ছৈ সৰ কিযো সৰ কেব

ভোব মেং ঝগড় া ঋা সাঁঝ ধবি মেন

ৰেমতনৰ ৰাত পব টৈন ঋনঘোন

কহৈ সৰ এক দোসব কে দূধক ধোন

হিত ঋা দুশ্মন জত২ সংগে ৰসৈযে

হমব গাম হমবা সংগে বহৈযে

নির্ধন তঽ ছৈ ক্ষদা নীবস কিযো নয

গ্বণরান ভনে নয ছৈ খান কিযো নয

মীঠ ছৈ কখনো তঽ নাগয ৰঁড় তীত

গাম ছৈ কানৰ গাম ছৈ গীত

গূঁজ জকব হিবদয মেঁ গূজিতে বহৈযে

হমব গাম হমবা সংগে বহৈযে

পাৰঁনি-তিহাবক হ্নাস এতয খছি

সংগী-সাথী ক সংগ খা গপ্প এতয

জীরন-মবণক শোক খা নোব

ভবি মোন কানয কে হ্ক্বসত জতয

মোনক পর্দা পব বীন জেনা ঘূমৈযে

হমব গাম হমবা সংগে বহৈযে

হমব গাম কে সমর্পিত

হমব খণংখক দূ বূঁদ নোব

<u>জিনগী কে গীত</u>

নোবক উঁফনৈত সম্দ্র সঁ ম্স্কী কে মোতী চ্গন খানৈ ছী

হম জিনগী কে গীত গাবঁয ছী

খছি স্বব সবঁটৌ রিখবন

জীবন বীণা কে তাব টূটৈন

চারু দিস অছি অন্হার ভবন

আলোকক সঁ দীপ মিঝন

নিরাশাক অনংত অন্হার ও

আশাক দীপ জরাবৈঁ ছী

হম জিনগী কে গীত গাবঁয ছী

সিনেহক সঁ টূটৈন মানা

দগধন করেজ ভোকন ভানা

অপ্পন জে সঁ আন ভেনা

সঁ দ্খাবি এগো তানা

চীন্হি নৈ অছি কিযো ককরো

হম ঝস্কী কে মানা পহিরাবৈঁ ছী

হম জিনগী কে গীত গাবঁয ছী

দূ মিন ভেন এক কহাঁ

অছি প্রীত জগ কে বীত কহাঁ

গীতক অছি মনমীত কহাঁ

হৃদযক অছি সংগীত কহাঁ

মন্বকথ রিকাগকে হাঠ ও

হম প্রেমক সিতাব রঁজাবৈঁ ছী

হম জিনগী কে গীত গারঁয ছী

(০৪.০১.২০১৬)

<u>গীত এগো সপনা</u>

গীত এগো সপনা

জাগত-ধবম সরঁটা মেটৈ জায

ভেদ-ভবম সরঁটা মেটৈ জায

প্রেমক ডগবা দৈ ছী হে সংগী

সংগে খদ্ধুঁ গরিযৌ নে

গীত গূঁজৈ গনী-গনী

কহিযা তক নড়রঁ নড়া ক মবরঁ

র্য্যর্থ কে ঝগড়া সঁ

জিনগী কে উঁসের কিএ নয জীযবঁ

কিএ রঁনন ক্ষগন ক্ষবদা সন

হোনী কনে খেনা নিখ দীপ কনে জবা নিখ

কনী হঁসূ নে কনে গাবঁূ নে

গীত গূঁজৈ গনী-গনী

নবকা ত জএবঁ দ্নিযাঁ সঁ নবকাযবঁ কোনা

ক্ষদা খপনা সঁ

কতেক মোন কাবী কতেক খছি উজ্জব

রঁচবঁ নে সত কে ধধবা সঁ

পরিত্র ভ জাউঁ গংগা নহাউঁ

সৎ ক স্বব জগাবঁূ নে

গীত গূঁজৈ গনী-গনী

চাবি দিন রঁস যএহ খছি জিনগী

জিনগী জতে মনা নিখ

বহত নে সবঁ দিন টূটি জাএত হ্নগী

চাহে জতে রঁচা নিখ

জিনগী খছি ঝংকাব জিনগী খছি গীত

খ াউঁ কনে ছম-ছম নাচূ নে

गीत गुँजै गली-गली

२१.०२.२०१६

<u>अर्द्धव बज्जाक (धनुषा नविप्नव)</u>

<u>चबिपतिया</u>

१
अपनो धबती पवाया भेल
डेग -डेगपब देखलौं सिमान
तिकबम बाँजी बाजनैतिक संग
अपनो धबती बिँबान

२

उँपनिबेशी सं निचां गिबाकऽ सदा
दामासाहीमे बखने अधिकाब
सत्ता संग जल्लाद बँनन अछि
जनता कहे अधिकाब प्रकाब

३

बँद, हड़ताल आ चक्काजाम संग
निबीह बँने गबीबँक भाग
चलन केहन नियत बाजनैतिकर्मी के
जे डसाबँ ओकबे नाग ।

४

কর্ম–পবধান সংসাবক বিত অছি
অগখনো নোক ফকীব
জং সনজোগ সময অন্বক্ষন ৰনে নিবধনিযোকেঁ
হ্অএ হকদাব চাৰসিকে তকদীব

৫

ক্ষস্কানক মোন অনমোন অছি
দিনসঁ নিকনন স্বস্কানকেঁ
দিন দিমাগ সংগ তনাৰক ক্ষিত্তি
পবমান ওঠপব ক্ষস্কানক

৬

নিশৈঙ্ক বাগতক মৌনতামে
রিবোঁ উঁঠন যাদ সংগ
জং কবোষ্ট ফেবকঽ দেখনোঁ তঁ
অদস্তুত ভঽ গেন ৰর্তমান সংগ

৭

ঘ্ব নাগন অছি আঁগন অসোবা পব
নোক ঐসন ঘ্বা সংগ
ৰতকহা স্বক পূবৰ পশ্চিম কে
স্বন্ব আৰূ অক্ষ্রূ সংগ।

৮

প্বৰ্বা পছিযা রিযাব সংগ
থবথবাৰে জাবক ঠাব
কমৰ্ব্বন ,সিবক ,আ আগগ অখন
কৰজ সংগ হথিযাব

৯

প্রিতমা সঙ্গ প্রিতমকে
সদখৈন প্রেমক সাথ
গবীরী কণ্ঠ খা দ্খক হানমে
পবীক্ষা প্রেমক হাথ

১০

সূফী সংতক সহী রাঁষ্টপব
নোক চনৈযহ কম
ক্ষপথকে সংগী সর্ঁ খগতিযা
সমাজিকতামে বাখে রঁম

১১

নিযংত্রণ করু খন্তব মনক খারাজ় সং
ভারনা;গঙ্কা ভয
শ্রেষ্ঠ ব্যক্তিত্ব সর্ঁ ভবন বহত
পৈঘ রৈচাবিকতা পব নিশ্চয

<u>গজন</u>

রঁনন এক সরানক জরাফ ছীখহাঁ
রঁসন্তমেং ফ্নন এক গ্বনার্ঁ ছীখহাঁ

উঁঠন তূফান ভs মোনক হিযাসংগ
সাজন হমবা নেন উঁ সরাঁর্ঁ ছিখহাঁ

দেখৈত হম জাগনমেং জেনা দেখনেনৌ
নহী স্বতন রেঁবক স্বংদব খার্ঁ ছীখহাঁ

হমব প্রীত মিনন জংs খহাক নৈনাসংগ
দেখৈত বহনৌ এক খাশী জনার্ঁ ছীখহাঁ

'খৰ্দ্ধন'ক হৃদযমেং হ্নন হ্নৰাবীস
কিএ তোগবক হ্নন ৰনৌ ৰেতাৰ খহাঁ

গজল

খহাঁ সৰ হ্নমেং বানী ছী
কিযা ৰনন হমব দিৰানী ছী

ৰিনখহাঁক নহী খাৰ হমবা
ৰস এক ঝনকপ ধিযানী ছী

ঝঙ্কীত ৰূপ সংগ কহৰাক নহী
ৰনন ৰেজোব হবদম মস্তানী ছী

জং কোঙা নৈন গবা দেখনেত দেখৰ
জান্ব খহা ওকব নিশানী ছী

নহী ৰস কোঙা হ্নন খহা সংগে
হ্নদা সজারন স্বংদব হ্ননদানী ছী।

গজল

চনূ কিছু দেব খহিসংগ ছী
নৈ কৰু খৰেব খহিসংগ ছী
'নs জাক' খহাঁ হ্নসকেনৌ কিএ
হৃদযমে হব ৰেব খহিসংগ ছি

किछु कहरॉक छन म्लदा की ?
मोंनक सरॅ सरेंबखहिसंग छी

हम देखनौ खपनों दर्पणमें
छाँया नै खल्छब खहिसंग छी

'खर्छ्रुन'के निशर्छ्र रॅनाक खहा
हम प्रेमक खनिसेब खहिसंग छी

<u>कता</u>

नाठी भबाठी नs क नाबा
दs के भत्ता करैय गसबा
न्वटीहाबा सरॅ हs क एहे चलन खछि
जनता रॅनौने जनता क' हतयाबा

<u>महेशे डखबामी</u>

<u>बंग बास</u>

☆

खीचन खूँटे कमन डँजास

डँब डँत्तान मन मदन रास

☆

সিহকন সমীব মন খধীব

পকবন ডেন বগড়ন খরীব

☆

ভারে ভবন প্রীতি পিচকাবী

ভীজন খঙ্গঁ তীতন সাড় ী

☆

বঙ্গঁ নানম বঙ্গঁন গান

মাথহি টীকা শোভন ভান

☆

মদনক মান নিবংতব নেহ

সকন খর্পণ স্বধা সিনেহ

☆

সজন স্বজান রঁনন মহান

মন মনমথ রেধন পচরান

☆

মনক রাঙ্খা কিছু রিশেষ

খংকম গহি গহি খধব ম্লেষ

☆

সকল প্রকৃতি বাধলি রূপ

পুরুখ প্রকৃতি শুদ্ধ স্বরূপ

<u>রিন্দ্রেশ্বর ঠাকুর</u>

<u>গজল</u>

অপনহি গীত গাবৈছী

নঙ্গৈ নাচ নাচৈছী

ঘরমে সভ কিও ভুখলে

দুনিয়াঁ নেহ বাঁটৈছী

ভেটৈত মান কোনা যে

सदिखन ऋूठ रॉजैछी

भेटैत के थपन नेमी

सरॅके दूब बाखैछी

काँनरॅ 'रिन्द्' रॅनि जगमे

द्ख जे देखि भागैछी

मात्राक्रम: २२२१ २२२

<u>रिॅनीता ऋा</u>

<u>बखरॉब बाघर</u>

बखरॉब बाघर, बक्षक बाघर

बसना बमन बाघर बस बे ।

बाति, बौदक बचयता बाघर

बचना बमन बाघर बस बे ।

बग–बगमें बघूरब बाघर

बग–बग बमन बाघर बस बे ।

बाङँ बाघर, बने बाघर

बत्ती–बत्ती बमन बाघर बस बे ।

বকঠৈন বপঠৈন বনে বনে

বমচেনৰাঁ বমন বাঘর বাস বে ।

বাম বাম বামদ্নবীক বক্ষক

বেঘা বহন বমন বাঘর বস বে ।

<u>রিকাস ঝা</u>

<u>এনৌ ফাগুন মাস সখী হে</u>

এনৌ ফাগুন মাস সখী হে ,প্রিযতম ছথি ৰৈনৰাঁস

ভীজন খংগ বংগ সঁ দহৰৈহ ,তৈযো উঠএ পিযাস

সখী হে এনৌ ফাগুন মাস !

রিঁহ্সৈত খাঁগন ৰাঁবী কানন ,খেতক হবিযব চাস

ৰৈবী প্রিযতম প্রীত নে পবসৈথ,স্বনগএ মোনক খাস

সখী হে এনৌ ফাগুন মাস !

ফহ্কৈ কোগনী চহ্দিশ ভোবে,মহমহ মজবক ঝাঁস

সিহকি সিহকি ঠীসে দৈ পছৰাঁ,পিয রিঁন্ব বহন উঁদাস

সখী হে এনৌ ফাগুন মাস !

অহ্ মধ্মাসে মোন উঁপাসে, নেহক রঁনন খরাঁস

নীপন বংগ রঁহ্তো ফগ্বআ ,পিযা রিঁন্ব বহন উঁজাস

সখী হে এনৌ ফাগ্বন মাস !

বংগ অরীব অংগ নহিঁ নাগয ,ভারঁয নে মধ্মাস

ধন্ন রিধাতা আস প্ববাওন, পহ্ ঘব অএনা পাস

সখি হে এনৌ ফাগ্বন মাস !

<u>নীবজ কর্ণ</u>

<u>গজন</u>

কী কবরৈঁ জৌং জিনগী সূন ভ গেনৌ

রিঁন কর্মক স্বখনাহা চূন ভ গেনৌ

স্বখ দ্খ অছি জিনগীকেঁ জোড় ঘটৌউঁ

কিছ চৌগ্বন ভেনৌ কিছ দূন ভ গেনৌ

বহনৌ সোঅদগব সভ নোগ ক্ষদা যৌ

কিছ ন্বনগব আ কিছ মধনূন ভ গেনৌ

রঁ্ঝিযৌ জকবা অপ্পন নোব করেজক

জগ মেঁ উঁ নীবক দূ রঁূন ভ গেনৌ

"নীবজ" অছি খূনী কনি মাফ ক দেরৈঁ

মোনক সেহন্তা কে খূন ভ গেনৌ

প্রন্নেক পাঁতি মেং মাত্রাক্বম

2 2 2 2 2 2 − 2 1 1 2 2